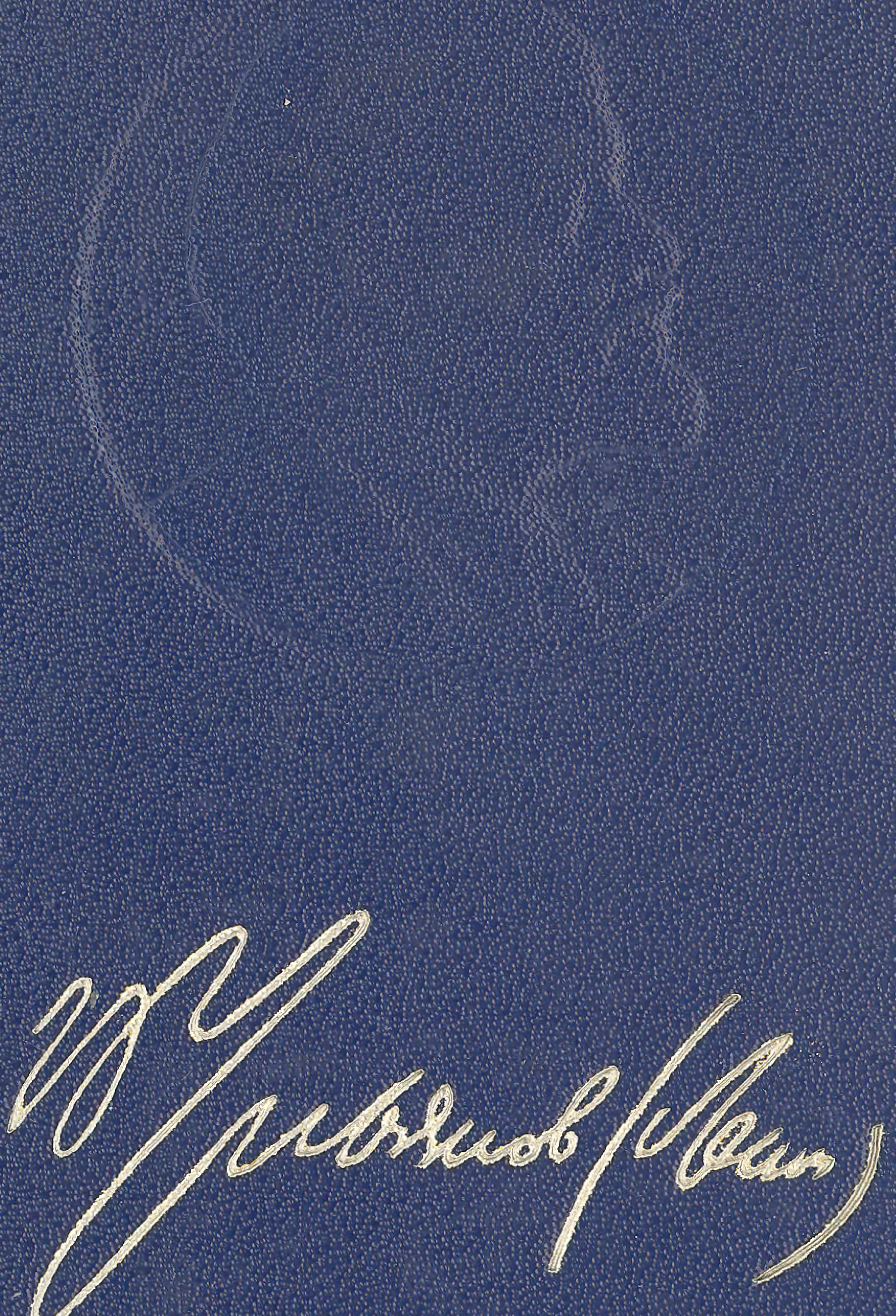

В. Ульянов (Ленин)

Προλετάριοι όλων των χωρών, ενωθείτε!

ΛΕΝΙΝ

ΑΠΑΝΤΑ

ΠΛΗΡΗΣ ΕΚΔΟΣΗ

28

Η ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΑΠΟ ΤΟ ΡΩΣΙΚΟ ΠΡΩΤΟΤΥΠΟ
ΚΑΙ Η ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΕΓΙΝΑΝ ΑΠΟ ΟΜΑΔΑ
ΕΛΛΗΝΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΩΝ ΜΑΡΞΙΣΤΩΝ

Η ΡΩΣΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ
ΕΓΙΝΕ ΜΕ ΑΠΟΦΑΣΗ
ΤΗΣ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ
ΤΟΥ ΚΟΜΜΟΥΝΙΣΤΙΚΟΥ ΚΟΜΜΑΤΟΣ
ΤΗΣ ΣΟΒΙΕΤΙΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ

ИНСТИТУТ МАРКСИЗМА-ЛЕНИНИЗМА при ЦК КПСС

В. И. ЛЕНИН

ПОЛНОЕ СОБРАНИЕ СОЧИНЕНИЙ

ИЗДАНИЕ ПЯТОЕ

ИЗДАТЕЛЬСТВО
ПОЛИТИЧЕСКОЙ ЛИТЕРАТУРЫ
МОСКВА · 1977

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΜΑΡΞΙΣΜΟΥ - ΛΕΝΙΝΙΣΜΟΥ ΤΗΣ ΚΕ ΤΟΥ ΚΚΣΕ

Β. Ι. ΛΕΝΙΝ

ΑΠΑΝΤΑ

ΕΚΔΟΣΗ ΠΕΜΠΤΗ

ΤΟΜΟΣ
28

ΤΕΤΡΑΔΙΑ ΓΙΑ ΤΟΝ ΙΜΠΕΡΙΑΛΙΣΜΟ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΠΟΧΗ»
Α Θ Η Ν Α

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ὁ εἰκοστός ὄγδοος τόμος τῶν Ἁπάντων τοῦ Β. Ι. Λένιν περιέχει τά «Τετράδια γιά τόν ἰμπεριαλισμό», στά ὁποῖα κεντρική θέση κατέχουν τά προπαρασκευαστικά ὑλικά γιά τήν ἐργασία «Ὁ ἰμπεριαλισμός, ἀνώτατο στάδιο τοῦ καπιταλισμοῦ», ἡ ὁποία γράφτηκε στή διάρκεια τοῦ πρώτου ἑξάμηνου τοῦ 1916 καί ἔχει συμπεριληφθεῖ στόν προηγούμενο, 27ο τόμο. Στήν ἐργασία αὐτή ὁ Λένιν συνόψισε τήν ἀνάπτυξη τοῦ παγκόσμιου καπιταλισμοῦ στό μισό αἰώνα πού πέρασε ἀπό τήν ἔκδοση τοῦ «Κεφαλαίου» τοῦ Μάρξ. Ὁ Λένιν, στηριζόμενος στούς νόμους τῆς ἐμφάνισης, ἀνάπτυξης καί παρακμῆς τοῦ καπιταλισμοῦ πού ἀνακάλυψαν ὁ Μάρξ καί ὁ Ἔνγκελς, ἔδοσε γιά πρώτη φορά μιά βαθιά ἐπιστημονική ἀνάλυση τῆς οἰκονομικῆς καί πολιτικῆς οὐσίας τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ, τοῦ ἀνώτατου καί τελευταίου σταδίου τοῦ καπιταλισμοῦ. Ὁ Λένιν, γενικεύοντας τά νέα φαινόμενα στήν οἰκονομία τοῦ παγκόσμιου καπιταλισμοῦ, δείχνει ὅτι εἶναι ἀναπόφευκτη ἡ ὄξυνση στόν ἰμπεριαλισμό ὅλων τῶν ἀντιθέσεων πού χαρακτηρίζουν τήν καπιταλιστική κοινωνία. Χαρακτηρίζει τόν ἰμπεριαλισμό σάν παρασιτικό καπιταλισμό, πού σαπίζει καί πεθαίνει, καί ἀποκαλύπτει τούς ὅρους τοῦ χαμοῦ του, τό ἀναπόφευκτο καί τήν ἀναγκαιότητα τῆς ἐπαναστατικῆς ἀντικατάστασης τοῦ καπιταλισμοῦ μέ ἕνα νέο, προοδευτικό κοινωνικό καθεστώς—τό σοσιαλισμό.

Τό βιβλίο τοῦ Λένιν «Ὁ ἰμπεριαλισμός, ἀνώτατο στάδιο τοῦ καπιταλισμοῦ» εἶναι ἀποτέλεσμα τεράστιας καί ἐντατικῆς δουλιᾶς. Αὐτό τό δείχνουν πειστικά καί ἀνάγλυφα τά λενινιστικά «Τετράδια γιά τόν ἰμπεριαλισμό», πού δημοσιεύονται σέ τοῦτο τόν τόμο. Ὁ Λένιν, ἐρευνώντας τόν καπιταλισμό στή νέα ἱστορική ἐποχή, μελέτησε καί γενίκευσε ἕνα τεράστιο ὄγκο ὑλικῶν πάνω στά πιό διαφορετικά ζητήματα τῆς οἰκονομίας καί τῆς πολιτικῆς τοῦ

ἰμπεριαλισμοῦ, ἐπεξεργάστηκε κριτικά στοιχεῖα ἀπό ἑκατοντάδες βιβλία, διατριβές, μπροσοῦρες, ἄρθρα ἐφημερίδων καί περιοδικῶν, στατιστικῶν συλλογῶν πού εἶχαν ἐκδοθεῖ σέ διάφορες χῶρες σέ πολλές γλῶσσες. Τά λενινιστικά «Τετράδια γιά τόν ἰμπεριαλισμό» περιέχουν ἀποσπάσματα ἀπό 148 βιβλία (106 γερμανικά, 23 γαλλικά, 17 ἀγγλικά καί 2 σέ ρωσική μετάφραση) καί ἀπό 232 ἄρθρα (206 γερμανικά, 13 γαλλικά καί 13 ἀγγλικά), πού εἶχαν δημοσιευτεῖ σέ 49 διάφορες περιοδικές ἐκδόσεις (34 γερμανικές, 7 γαλλικές καί 8 ἀγγλικές).

Παρόλο πού τά «Τετράδια γιά τόν ἰμπεριαλισμό» δέν ἀποτελοῦν ἕνα ὁλοκληρωμένο ἔργο, ἔχουν τεράστια ἐπιστημονική ἀξία καί εἶναι σοβαρή συνεισφορά στήν ἀνάπτυξη τῆς μαρξιστικῆς θεωρίας. Συμπληρώνουν σέ μεγάλο βαθμό καί διασαφηνίζουν τίς βασικές θέσεις τοῦ ἔργου τοῦ Λένιν «Ὁ ἰμπεριαλισμός, ἀνώτατο στάδιο τοῦ καπιταλισμοῦ». Στά «Τετράδια γιά τόν ἰμπεριαλισμό» περιέχονται πλουσιότατα στοιχεῖα σχετικά μέ τά προβλήματα τῆς λενινιστικῆς θεωρίας τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ καί τῆς σοσιαλιστικῆς ἐπανάστασης, τῆς οἰκονομικῆς καί πολιτικῆς οὐσίας τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ, τῆς ἀνισόμερης ἀνάπτυξης τῶν καπιταλιστικῶν χωρῶν στήν ἐποχή τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ, τοῦ κρατικομονοπωλιακοῦ καπιταλισμοῦ, τῆς στρατηγικῆς καί τακτικῆς τῆς ἐπαναστατικῆς πάλης τοῦ προλεταριάτου στίς νέες συνθῆκες.

Ἡ τεράστια ἐπιστημονική καί γνωσιολογική σημασία τῶν «Τετραδίων γιά τόν ἰμπεριαλισμό» συνίσταται στό ὅτι ἀποκαλύπτουν τό ἐργαστήρι τῆς λενινιστικῆς ἔρευνας, χαρακτηρίζουν τίς μεθόδους τῆς ἐπιστημονικῆς δουλιᾶς τοῦ Λένιν, τόν τρόπο μέ τόν ὁποῖο καταπιανόταν μέ τά ὑλικά πού μελετοῦσε, δείχνουν τή μεθοδολογία τῆς λενινιστικῆς ἀνάλυσης τῶν οἰκονομικῶν καί ἱστορικῶν γεγονότων, τῶν στατιστικῶν στοιχείων.

Μεγάλο ἐνδιαφέρον παρουσιάζουν τά προπαρασκευαστικά ὑλικά, πού ἀντικαθρεπτίζουν τήν ἐπεξεργασία ἀπό τόν Λένιν τοῦ σχεδίου τοῦ βιβλίου του «Ὁ ἰμπεριαλισμός, ἀνώτατο στάδιο τοῦ καπιταλισμοῦ», ἀρχίζοντας ἀπό τό πρῶτο προσχέδιο (τρόπο ἐξέτασης τοῦ θέματος) μέ τήν κατά προσέγγιση ἀπαρίθμηση τῶν προβλημάτων, ὥς τό ἀναπτυγμένο πρόγραμμα τῆς ἔρευνας καί τή λεπτομερειακή διάρθρωση τοῦ βιβλίου μέ τό διεξοδικό περιεχόμενο κάθε κεφαλαίου (βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 91, 172, 177-178, 207-220).

Ἡ λενινιστική ἀνάλυση τοῦ μονοπωλιακοῦ κεφαλαίου βασίζεται σέ πολυάριθμα στοιχεῖα καί γεγονότα. Ὁ Λένιν θεωροῦσε ὄχι σοβαρή καί ἀντεπιστημονική τή μέθοδο τῆς ἀποσπασματικῆς ἀναφορᾶς ξεχωριστῶν γεγονότων, τό παιχνίδι μέ τά παραδείγματα. Ἡ ἐπιστημονική ἔρευνα, δίδασκε ὁ Λένιν, πρέπει νά στηρίζεται

πάνω σέ ἕνα θεμέλιο ἀπό ἀκριβῆ καί ἀδιαφιλονίκητα γεγονότα, παρμένα στό σύνολό τους, στή σύνδεσή τους. «Γιά νά εἶναι αὐτό πραγματικό θεμέλιο, εἶναι ἀπαραίτητο νά μήν παίρνουμε μερικά σποραδικά γεγονότα, ἀλλά *ὁλόκληρο τό σύνολο* τῶν γεγονότων πού ἀφοροῦν τό ἐξεταζόμενο ζήτημα, *χωρίς καμιά* ἐξαίρεση...» (῞Απαντα, 5η ρωσ. ἔκδ., τόμ. 30ός, σελ. 351).

Τά «Τετράδια γιά τόν ἰμπεριαλισμό» δείχνουν μέ τί τρόπο ὁ Λένιν ἑτοιμάζει τό σίγουρο θεμέλιο ἀπό ἕνα σύνολο ἀκριβολογημένων στοιχείων (γεγονότων καί ἀριθμῶν), ἀπαραίτητων γιά τήν ὁλόπλευρη ἔρευνα τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ. Ὁ Λένιν χρησιμοποιεῖ ὅλες τίς σπουδαιότερες πηγές τῆς παγκόσμιας φιλολογίας γιά τήν οἰκονομία καί τήν τεχνική, τή νεότερη ἱστορία καί γεωγραφία, τήν πολιτική καί τή διπλωματία, τό ἐργατικό καί τό ἐθνικοαπελευθερωτικό κίνημα στήν ἐποχή τοῦ μονοπωλιακοῦ καπιταλισμοῦ.

Τεράστια σημασία ἔδινε ὁ Λένιν στή βιβλιογραφία, μελετοῦσε συστηματικά τούς καταλόγους πολλῶν βιβλιοθηκῶν, φυλλομετροῦσε τά βιβλιογραφικά εὑρετήρια, παρακολουθοῦσε προσεκτικά τίς νέες ἐκδόσεις τῆς φιλολογίας. Ὁ Λένιν, μελετώντας τό α΄ ἤ β΄ βιβλίο, σημείωνε τίς πηγές πού εἶχαν χρησιμοποιηθεῖ σ'αὐτά, καί μετά μελετοῦσε τίς πηγές αὐτές. Πολλές σελίδες τῶν «Τετραδίων γιά τόν ἰμπεριαλισμό» εἶναι γεμάτες ἀπό τήν ἀπαρίθμηση διάφορων πηγῶν.

Στά «Τετράδια γιά τόν ἰμπεριαλισμό» βρῆκαν τήν ἔκφρασή τους τά διάφορα στάδια δουλιᾶς πάνω στίς πηγές (ἀπό τήν προκαταρκτική ἐξέταση καί ἐπιλογή, ὥς τή λεπτομερειακή ἀνάλυση μέ ἀποσπάσματα καί σημειώσεις). Τά «Τετράδια» δείχνουν μέ τί τρόπο ὁ Λένιν ἀπό πολυπληθῆ στοιχεῖα πολυάριθμων πηγῶν διάλεγε τά πιό ἀξιόπιστα πού χαρακτήριζαν τά βασικά καί χαρακτηριστικά φαινόμενα καί πού προσιδιάζουν στό μονοπωλιακό καπιταλισμό. «...῎Απειρο πλῆθος περιττῶν, ἀνιαρῶν λεπτομερειῶν. Τίς παρακάμπτω» —γράφει ὁ Λένιν γιά ἕνα βιβλίο (σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 73). Παίρνοντας ἀφορμή ἀπό μιάν ἄλλη πηγή, ὁ Λένιν σημειώνει ὅτι σ'αὐτήν περιέχεται «μιά πολύ ἐπιμελημένη συνόψιση πλουσιότατων στοιχείων ((πλῆθος βασικῶν ἀριθμῶν))... Διαλέγω τά σπουδαιότερα» (σελ. 452). Σέ πολλές περιπτώσεις ἀπό διασκορπισμένα στήν πηγή στοιχεῖα ὁ ἴδιος ὁ Λένιν καταρτίζει δελτία καί πίνακες.

Ὁ Λένιν, κατά τή μελέτη τῶν διάφορων πηγῶν, πού οἱ συγγραφεῖς τους εἶναι ἀστοί καί μικροαστοί οἰκονομολόγοι καί ἱστορικοί, χρηματιστές ἐπιχειρηματίες καί πολιτικοί, ρεφορμιστές καί ἀναθεωρητές, καθοδηγεῖται αὐστηρά καί σταθερά ἀπό τή μαρξιστική ἀρχή: νά ἐπαληθεύονται αὐστηρότατα τά στοιχεῖα τῶν ἀστῶν ἐπιστημόνων καί νά γίνεται κριτική ἐπεξεργασία τους.

«Γενικά οἱ καθηγητές-οἰκονομολόγοι δέν εἶναι παρά μορφωμένοι ὑπάλληλοι τῆς τάξης τῶν καπιταλιστῶν». «Δέν πρέπει νά πιστεύουμε *οὔτε λέξη τους,* ὅταν πρόκειται γιά τή γενική θεωρία τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας». Ὅμως, ὅταν προσφέρουν ἐργασίες στόν τομέα τῶν συγκεκριμένων εἰδικῶν ἐρευνῶν, τό καθῆκον τῶν μαρξιστῶν εἶναι «νά ξέρουν νά ἀφομοιώνουν καί νά μεταπλάθουν τίς κατακτήσεις πού πραγματοποιοῦν αὐτοί οἱ «ὑπάλληλοι» (δέν θά κάνετε, λογουχάρη, οὔτε βῆμα στόν τομέα τῆς μελέτης τῶν νέων οἰκονομικῶν φαινομένων, ἄν δέν χρησιμοποιήσετε τίς ἐργασίες αὐτῶν τῶν ὑπαλλήλων) καί *νά ξέρουν* νά ἐξουδετερώνουν τήν ἀντιδραστική τάση τῶν τελευταίων, νά ξέρουν νά ἐφαρμόζουν τή *δική τους* γραμμή καί νά πολεμοῦν *ὁλόκληρη τήν παράταξη* τῶν ἐχθρικῶν σέ μᾶς δυνάμεων καί τάξεων» (Β. Ι. Λένιν. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 18ος, σελ. 370, 371).

Τά «Τετράδια γιά τόν ἰμπεριαλισμό» ἀποτελοῦν ὑπόδειγμα τέτιας ἀντιμετώπισης τῆς ἀστικῆς καί ρεφορμιστικῆς φιλολογίας. Ὁ Λένιν στίς σημειώσεις του ἀπό τή μελέτη τῶν πηγῶν, ξεσκεπάζει τήν ἀντιδραστική τάση τῶν ἀστῶν θεωρητικῶν καί τῶν ρεφορμιστῶν ἀπολογητῶν τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ. Ταυτόχρονα ὁ Λένιν ἀναλύει προσεκτικά τά συγκεκριμένα στοιχεῖα, τά ὁποῖα περιέχονται στίς πηγές πού ἀναφέρει. Ὁ Λένιν, ἀφοῦ ἐπεξεργάστηκε τό βιβλίο μέ τίς «πεντακόσιες σελίδες» τοῦ καθηγητῆ Ρόμπερτ Λῆφμαν «Οἱ ἑταιρίες συμμετοχῆς καί χρηματοδότησης», σημειώνει στό τετράδιο: «Ὁ συγγραφέας εἶναι ἕνας βλάκας μέ πατέντα πού στριφογυρίζει μ᾽ἕναν ντορβά γεμάτο ὁρισμούς—ὑπερβλακώδεις—ὁλοένα γύρω ἀπό τή λεξούλα «ὑποκατάσταση». Πολύτιμα εἶναι τά συγκεκριμένα στοιχεῖα, πού στό μεγαλύτερό τους μέρος εἶναι ἐντελῶς ἀνεπεξέργαστα» (σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 349). Τά στατιστικά στοιχεῖα πού περιέχονται στό βιβλίο αὐτό, ἀφοῦ ἐπαληθεύτηκαν καί συμπληρώθηκαν ἀπό ἄλλες πηγές, χρησιμοποιήθηκαν ἀπό τόν Λένιν στό ἔργο «Ὁ ἰμπεριαλισμός, ἀνώτατο στάδιο τοῦ καπιταλισμοῦ» γιά νά δείξει τήν αὐξανόμενη συγκέντρωση τῆς παραγωγῆς καί τήν αὔξηση τῶν ἐσόδων τῶν πιό μεγάλων μονοπωλίων. Ὁ Λένιν στίς περιλήψεις του ἀπό τό βιβλίο τοῦ φανατικοῦ ἀπολογητῆ τοῦ γερμανικοῦ ἰμπεριαλισμοῦ Σοῦλτσε-Γκέβερνιτς «Ὁ βρετανικός ἰμπεριαλισμός», ἔγραψε γιά τόν συγγραφέα: «Μεγάλος παλιάνθρωπος, πρόστυχος, καντιανός, ὑπέρ τῆς θρησκείας, σωβινιστής,—συγκέντρωσε μερικά πολύ ἐνδιαφέροντα στοιχεῖα γιά τόν ἀγγλικό ἰμπεριαλισμό καί ἔγραψε ἕνα ζωντανό, ὄχι ἀνιαρό βιβλίο. Ταξίδεψε στήν Ἀγγλία, μάζεψε πολλά στοιχεῖα καί ἔκανε πολλές παρατηρήσεις. Ληστέψατε κ.κ. ἄγγλοι, ἀφῆστε κι᾽ἐμᾶς νά ληστέψουμε, «καθαγίασε» τή ληστεία μέ τόν Κάντ, μέ τό θεούλη, μέ τόν πατριωτισμό, μέ τήν ἐπιστήμη =

νά ἡ οὐσία τῆς θέσης αὐτοῦ τοῦ «ἐπιστήμονα»!! (Πολλή καί περιττή φλυαρία)» (σελ. 424). Τά συγκεκριμένα στοιχεῖα ἀπό τήν πηγή αὐτή γιά τόν ἀγγλικό ἰμπεριαλισμό τά χρησιμοποιεῖ ὁ Λένιν στό βιβλίο του.

῾Ο Λένιν σημειώνει τίς ὑπηρεσίες τῶν ἐρευνητῶν πού ἐκτιμοῦσαν σωστά ὁρισμένα φαινόμενα, τά ὁποῖα χαρακτηρίζουν τό μονοπωλιακό καπιταλισμό. Στά «Τετράδια γιά τόν ἰμπεριαλισμό» ἀναφέρονται πολυάριθμες γνῶμες ἀστῶν ἐπιστημόνων καί παραγόντων διαφόρων χωρῶν γι᾽αὐτά ἤ ἐκεῖνα τά φαινόμενα τῆς οἰκονομικῆς καί πολιτικῆς ζωῆς στήν ἐποχή τοῦ νεότερου καπιταλισμοῦ. ῾Ωστόσο, ὅλοι αὐτοί δέν ἦταν σέ θέση νά δόσουν ἐπιστημονικό χαρακτηρισμό τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ, σάν ὁρισμένου σταδίου ἀνάπτυξης τοῦ καπιταλισμοῦ. Καί χωρίς μιά τέτια ἐκτίμηση καί διευκρίνιση τῆς φύσης τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ δέν ἦταν δυνατό νά κατανοηθοῦν σωστά καί τά ξεχωριστά γνωρίσματα καί χαρακτηριστικά τοῦ μονοπωλιακοῦ καπιταλισμοῦ.

῾Ο Λένιν, μελετώντας τό σύνολο τῶν ἐξακριβωμένων στοιχείων καί γεγονότων στήν ἀλληλοσύνδεσή τους, ἀποκαλύπτει τίς ἀντικειμενικές τάσεις καί νομοτέλειες τῶν φαινομένων τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ. Στά «Τετράδια γιά τόν ἰμπεριαλισμό» παρακολουθεῖ μέ τήν πιό μεγάλη προσοχή τήν ἐμφάνιση καί ἀνάπτυξη τῶν βασικῶν γνωρισμάτων καί χαρακτηριστικῶν τοῦ μονοπωλιακοῦ καπιταλισμοῦ: τή συγκέντρωση τῆς παραγωγῆς καί τοῦ κεφαλαίου, ἡ ὁποία ἔφτασε σέ τέτιο ὑψηλό βαθμό ἀνάπτυξης, πού δημιούργησε τά μονοπώλια, τά ὁποῖα παίζουν ἀποφασιστικό ρόλο στήν οἰκονομική ζωή,—τή συγχώνευση τοῦ τραπεζικοῦ κεφαλαίου μέ τό βιομηχανικό καί τή δημιουργία τῆς χρηματιστικῆς ὀλιγαρχίας,—τήν ἐξαγωγή κεφαλαίου πού, σέ διάκριση ἀπό τήν ἐξαγωγή ἐμπορευμάτων, ἀπόκτησε ἐξαιρετικά σοβαρή σημασία,—τή δημιουργία τῶν διεθνῶν μονοπωλιακῶν ἑνώσεων τῶν καπιταλιστῶν,—τήν ἀποπεράτωση τοῦ ἐδαφικοῦ μοιράσματος τῆς γῆς ἀνάμεσα στίς μεγάλες καπιταλιστικές δυνάμεις καί τήν πάλη ἀνάμεσά τους γιά τό ξαναμοίρασμα τοῦ κόσμου,— τήν αὔξηση τοῦ παρασιτισμοῦ καί τοῦ σαπίσματος τοῦ καπιταλισμοῦ.

Μέ βάση πολυάριθμα συγκεκριμένα στοιχεῖα ἀποκαλύπτονται οἱ βαθιές ἀντιθέσεις τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ. ῾Ο Λένιν δείχνει ὅτι γιά τόν ἰμπεριαλισμό εἶναι χαρακτηριστική ἡ παντοδυναμία καί ἡ βλαβερή καταθλιπτική ἐπίδραση τοῦ χρηματιστικοῦ κεφαλαίου καί τῶν μονοπωλίων, ὅτι πολιτική ἰδιομορφία τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ εἶναι ἡ ἀντίδραση σέ ὅλη τή γραμμή. Στά «Τετράδια γιά τόν ἰμπεριαλισμό» ἡ πολιτική πλευρά τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ φωτίζεται πολύ πιό πλατιά παρά στό βιβλίο «῾Ο ἰμπεριαλισμός, ἀνώτατο

στάδιο τοῦ καπιταλισμοῦ», πού τό ἔγραψε ὁ Λένιν γιά νά ἐκδοθεῖ νόμιμα, παίρνοντας ὑπόψη τούς φραγμούς τῆς λογοκρισίας.

Στά λενινιστικά «Τετράδια γιά τόν ἰμπεριαλισμό» σοβαρή θέση κατέχει τό ἀποικιακό ζήτημα. Ἀντικαθρεπτίζεται ἡ λυσσαλέα πάλη τῶν ἰμπεριαλιστικῶν Δυνάμεων γιά τίς ἀποικίες, ἀποκαλύπτονται οἱ μέθοδοι καταλήστευσης καί ὑποδούλωσης τῶν λαῶν τῆς Ἀσίας, τῆς Ἀφρικῆς καί τῆς Λατινικῆς Ἀμερικῆς ἀπό τούς ἰμπεριαλιστές. Ὁ Λένιν ξεσκεπάζει τή δουλικότητα τῶν ὁπορτουνιστῶν τῶν διάφορων χωρῶν μπροστά στήν ἰμπεριαλιστική ἀστική τους τάξη, οἱ ὁποῖοι δικαιολογοῦσαν τούς κατακτητικούς ἀποικιακούς πολέμους, ὡραιοποιοῦσαν τό ἄγριο καθεστώς τῶν ἀποικιοκρατῶν μέ τήν ἀπατηλή φλυαρία γιά τόν «ἐκπολιτιστικό» ρόλο τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ στίς ἀποικίες, γιά τό «παγκόσμιο οἰκονομικό ὄφελος» ἀπό τήν κατάκτηση ἀπό τούς ἰμπεριαλιστές τῶν ἀποικιῶν καί τῶν ὑπανάπτυκτων χωρῶν (βλ. σελ. 78, 81, 217, 401, 501 κ.ἄ.). Ἡ ζωή ἐπιβεβαίωσε πέρα γιά πέρα τή λενινιστική πρόβλεψη γιά τό ἀναπόφευκτο τῆς ὄξυνσης τῶν ἀντιθέσεων ἀνάμεσα στούς ἰμπεριαλιστές κατακτητές καί στούς λαούς τῶν ἀποικιῶν, τοῦ δυναμώματος τῆς ἀπελευθερωτικῆς πάλης τῶν λαῶν ἐνάντια στήν ἀποικιακή δουλεία. Οἱ ἐθνικοαπελευθερωτικές ἐπαναστάσεις σαρώνουν τό ἀποικιακό σύστημα, ὑποσκάπτοντας τά βάθρα τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ.

Ὁ Λένιν, ἀποκαλύπτοντας τά βασικά γνωρίσματα τοῦ ἀνώτατου στάδιου τοῦ καπιταλισμοῦ, πού προσιδιάζουν σέ ὅλες τίς ἰμπεριαλιστικές χῶρες, χαρακτηρίζει ταυτόχρονα καί τίς ἰδιομορφίες τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ στίς διάφορες χῶρες — Ἀγγλία, Γαλλία, Ἑνωμένες Πολιτεῖες, Γερμανία, Ἰαπωνία κ.ἄ. Τά «Τετράδια γιά τόν ἰμπεριαλισμό» περιέχουν σημαντικά στοιχεῖα πού χαρακτηρίζουν τό μονοπωλιακό καπιταλισμό στή Ρωσία. Στό βιβλίο «Ὁ ἰμπεριαλισμός, ἀνώτατο στάδιο τοῦ καπιταλισμοῦ», πού προοριζόταν νά ἐκδοθεῖ νόμιμα, ὁ Λένιν ἀναγκάστηκε νά διατυπώσει τίς παρατηρήσεις του σχετικά μέ τό ρωσικό ἰμπεριαλισμό γενικά καί τήν κατακτητική πολιτική τῆς τσαρικῆς Ρωσίας εἰδικά, «μέ τή μεγαλύτερη προσοχή, μέ ὑπαινιγμούς, μέ ἐκείνη τήν αἰσώπεια — τήν καταραμένη αἰσώπεια — γλώσσα, στήν ὁποία ὁ τσαρισμός ἀνάγκαζε νά καταφεύγουν ὅλοι οἱ ἐπαναστάτες, ὅταν ἔπαιρναν στό χέρι τήν πέννα γιά νά γράψουν ἕνα «νόμιμο» ἔργο» (Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 27ος, σελ. 307). Στά «Τετράδια γιά τόν ἰμπεριαλισμό» ὁ Λένιν παραθέτει μεγάλο ἀριθμό στοιχείων γιά τίς διάφορες πλευρές τοῦ ρωσικοῦ ἰμπεριαλισμοῦ, κάνει τήν ἐκτίμησή τους.

Τά λενινιστικά «Τετράδια γιά τόν ἰμπεριαλισμό» εἶναι λαμπρό παράδειγμα ἀδιάρρηκτης σύνδεσης τῆς αὐστηρῆς ἀντικειμενικότητας καί τῆς κομματικότητας στήν ἐπιστήμη. Βασικό τους γνώρισμα

εἶναι ὁ μαχητικός, ἐπιθετικός χαρακτήρας κατά τῶν ἀστῶν καί μικροαστῶν θεωρητικῶν, τῶν ρεφορμιστῶν καί τῶν ἀναθεωρητῶν, πού ὡραιοποιοῦσαν τόν ἰμπεριαλισμό. Ἰδιαίτερη προσοχή δίνει ὁ Λένιν στό ξεσκέπασμα τοῦ «καουτσκισμοῦ», κάνει δριμύτατη κριτική στούς λακέδες τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ, πού εἶχαν ντυθεῖ μέ μαρξιστικά ροῦχα. Οἱ καουτσκιστές, μέ τήν πρόφαση τῆς «κριτικῆς» τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ, προσπαθοῦσαν νά βγάλουν ἀσπροπρόσωπο τόν καπιταλισμό, ἦταν «*ὑ π έ ρ* τοῦ καθαρούτσικου, εὐπρεπισμένου, μετριοπαθοῦς καί νοικοκυρεμένου καπιταλισμοῦ» (σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 91). Ὁ Λένιν, μέ τήν ἐπιστημονική ἀνάλυση τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ, πού ἐπιβεβαιώθηκε ἀπό τήν ἀντικειμενική πραγματικότητα τοῦ σύγχρονου καπιταλισμοῦ, ἀπόδειξε τό ἀστήρικτο καί τήν ἀντιδραστικότητα τῆς καουτσκικῆς θεωρίας τοῦ ὑπεριμπεριαλισμοῦ. Στά «Τετράδια γιά τόν ἰμπεριαλισμό» τονίζεται ὅτι οἱ ὁπορτουνιστές καί οἱ ἀναθεωρητές, ἀντί τῆς ἐπαναστατικῆς πάλης γιά τήν ἀνατροπή τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ, τάσσονται ὑπέρ ἑνός συμβιβασμοῦ μέ τό κεφάλαιο, διαστρεβλώνουν τήν οὐσία τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ, τοῦ ἀνώτατου καί τελευταίου αὐτοῦ σταδίου τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ, τοῦ παγκόσμιου καπιταλισμοῦ στήν περίοδο τῆς δύσης του. «Ἡ πάλη ἐνάντια στόν ἰμπεριαλισμό, χωρίς τήν πάλη ἐνάντια στόν ὁπορτουνισμό καί τή ρήξη μ᾿αὐτόν εἶναι ἀπάτη» — γράφει ὁ Λένιν στό προσχέδιο τῆς ἐργασίας «Ὁ ἰμπεριαλισμός, ἀνώτατο στάδιο τοῦ καπιταλισμοῦ» (σελ. 218).

Τά λενινιστικά «Τετράδια γιά τόν ἰμπεριαλισμό» καί σήμερα ἀποτελοῦν μαχητικό ὅπλο τοῦ ἐπαναστατικοῦ μαρξισμοῦ. Βοηθοῦν τά κομμουνιστικά καί ἐργατικά κόμματα νά διεξάγουν πάλη κατά τῆς ἰδεολογίας τῆς ἰμπεριαλιστικῆς ἀντίδρασης, κατά τοῦ σύγχρονου ρεφορμισμοῦ καί ἀναθεωρητισμοῦ.

Γιά τήν ἀνάλυση τοῦ ἀνώτατου στάδιου τοῦ καπιταλισμοῦ στά «Τετράδιά του» καί στό βιβλίο γιά τόν ἰμπεριαλισμό ὁ Λένιν χρησιμοποιεῖ κυρίως συγκεκριμένο ὑλικό καί στατιστικά στοιχεῖα τῆς περιόδου ὥς τόν πρῶτο παγκόσμιο πόλεμο. Τά νέα στοιχεῖα τῆς καπιταλιστικῆς οἰκονομίας ἐπιβεβαιώνουν ὁλοκληρωτικά τή λενινιστική ἀνάλυση τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ. Στό Πρόγραμμα τοῦ ΚΚΣΕ, πού ψηφίστηκε στό XXII Συνέδριο τοῦ κόμματος, ὑπογραμμίζεται ὅτι ἡ λενινιστική ἀνάλυση καί τά συμπεράσματα γιά τίς βασικές νομοτέλειες τοῦ καπιταλισμοῦ στό τελευταῖο του στάδιο ἐπιβεβαιώνονται ἀπό τήν ἀντικειμενική πραγματικότητα τοῦ σύγχρονου καπιταλισμοῦ. Τά νέα φαινόμενα στήν ἀνάπτυξη τοῦ καπιταλισμοῦ εἶναι τό βάθαιμα τῶν χαρακτηριστικῶν γι᾿αὐτόν ἀντιθέσεων, ἡ συνέχιση καί ἡ ἀνάπτυξη τῶν βασικῶν γνωρισμάτων τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ, πού ὑποδείχτηκαν ἀπό τόν Λένιν. Ὁ σύγχρονος μονοπωλιακός καπιταλισμός χαρακτηρίζεται ἀπό τό δυνάμωμα τῆς συγ-

κέντρωσης τῆς παραγωγῆς καί τῆς κυκλοφορίας στά χέρια τῆς χρηματιστικῆς ὀλιγαρχίας. Δυναμώνει ἡ πολιτική ἀντίδραση σ᾽ὅλη τή γραμμή, πράγμα πού ὁ Λένιν τό θεωροῦσε σάν τό σπουδαιότατο γνώρισμα τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ. Τό μονοπωλιακό κεφάλαιο ἐγκαθίδρυσε τή δικτατορία του πάνω στήν κοινωνία. Δυναμώνει ὁ παρασιτισμός καί τό σάπισμα τοῦ καπιταλισμοῦ, πράγμα πού ἐκδηλώνεται μέ ἰδιαίτερη σαφήνεια στή στρατιωτικοποίηση τῆς οἰκονομίας.

῾Η ζωή ἐπιβεβαιώνει πλήρως τό λενινιστικό χαρακτηρισμό τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ, σάν τελευταίου σταδίου τοῦ καπιταλισμοῦ. Οἱ βαθιές καί ὀξεῖες ἀντιθέσεις πού ὑποσκάπτουν καί καταστρέφουν τά βάθρα τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ ὁδηγοῦν ἀναπόφευκτα στό ἀδυνάτισμα καί στό χαμό του. ῞Υστερα ἀπό τό γκρέμισμα τοῦ καπιταλισμοῦ στή Ρωσία, στήν Κίνα καί σέ μιά σειρά ἄλλες χῶρες τῆς Εὐρώπης καί τῆς ᾿Ασίας, ὕστερα ἀπό τήν κατάρευση τοῦ ἀποικιακοῦ συστήματος, ὁ ἰμπεριαλισμος μπῆκε στήν περίοδο τῆς δύσης του, ἔχασε ἀμετάκλητα τήν ἐξουσία πάνω στήν πλειοψηφία τῆς ἀνθρωπότητας. Τήν κύρια κατεύθυνση τῆς ἱστορικῆς ἐξέλιξης τῆς ἀνθρωπότητας τήν καθορίζει τώρα τό παγκόσμιο σοσιαλιστικό σύστημα, πού σημειώνει ὅλο καί καινούργιες ἐπιτυχίες στήν ἅμιλλα μέ τόν καπιταλισμό.

* *
*

Στόν τόμο αὐτό μπῆκαν 20 τετράδια τοῦ Λένιν γιά τόν ἰμπεριαλισμό, τά ὁποῖα εἶχαν δημοσιευτεῖ γιά πρώτη φορά στά 1933-1938 στίς Λενινιστικές Συλλογές, τόμ. XXII, XXVII, XXVIII, XXIX, XXX, XXXI. Τό τετράδιο «δ» («δέλτα») πρωτοδημοσιεύτηκε σέ ρωσική μετάφραση τό 1938 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 9, σελ. 171-184, γιατί εἶχε βρεθεῖ ἀργότερα. Τό 1939 ὅλα αὐτά τά ὑλικά ἐκδόθηκαν σέ ξεχωριστό βιβλίο μέ τόν τίτλο «Τετράδια γιά τόν ἰμπεριαλισμό» (ἑτοιμάστηκαν γιά δημοσίευση ἀπό τήν Ν. Α. Ποντβόισκαγια).

Στό βιβλίο αὐτό τά πρῶτα 15 τετράδια πού σημειώνονται μέ γράμματα τοῦ ἑλληνικοῦ ἀλφαβήτου, εἶναι τοποθετημένα κατά τήν ἀλφαβητική σειρά πού ἔβαλε ὁ Λένιν. Χρησιμοποιήθηκαν ἀπό τόν Βλαντίμιρ ᾿Ιλίτς στό σχέδιο τῆς ἐργασίας «῾Ο ἰμπεριαλισμός, ἀνώτατο στάδιο τοῦ καπιταλισμοῦ», καθώς καί στήν ἴδια τήν ἐργασία. Τά τελευταῖα 5 τετράδια δέν τά ἔχει ἀριθμήσει ὁ Λένιν καί εἶναι τοποθετημένα στό βιβλίο ἀμέσως μετά τά ἀριθμημένα τετράδια κατά χρονολογική σειρά. ᾿Εκτός ἀπό τά τετράδια, στό

βιβλίο μπῆκαν ὁρισμένες σημειώσεις τοῦ Λένιν τῆς περιόδου 1912-1916, πού τό περιεχόμενό τους ἔχει ἄμεση σχέση μέ τά «Τετράδια» καί ἀποτελοῦν συνέχεια τῆς ἐπιστημονικῆς ἐπεξεργασίας τῆς θεωρίας τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ καί τῆς σοσιαλιστικῆς ἐπανάστασης. Οἱ σημειώσεις αὐτές δημοσιεύτηκαν στή Λενινιστική Συλλογή, τόμ. XXIX, καί μερικές στή Συλλογή, τόμ. XXX.

Ὅλοι οἱ τίτλοι τῶν τετραδίων ἔχουν δοθεῖ ἀπό τόν Λένιν. Οἱ περικοπές ἀπό διάφορα βιβλία καί ἄρθρα, τά προσχέδια, οἱ βιβλιογραφίες ἔχουν ἰδιαίτερες ἐπικεφαλίδες πού πάρθηκαν ἀπό τά περιεχόμενα τῶν τετραδίων πού κατάρτισε ὁ Λένιν ἤ ἀπό τό κείμενο τῶν περικοπῶν.

Τίς περικοπές πού ἀποτέλεσαν τά «Τετράδια γιά τόν ἰμπεριαλισμό» ὁ Λένιν τίς ἔγραψε στή γλώσσα τοῦ πρωτότυπου. Στό βιβλίο ὅλες οἱ περικοπές ἔχουν δοθεῖ σέ ρωσική μετάφραση.

Στό βιβλίο ἔχουν διατηρηθεῖ οἱ ἰδιομορφίες τῶν χειρόγραφων σημειώσεων τοῦ Λένιν στά τετράδιά του: ἡ κατανομή τοῦ ὑλικοῦ, οἱ σημειώσεις στό περιθώριο καί οἱ ὑπογραμμίσεις μέσα στό κείμενο. Οἱ τελευταῖες δίνονται μέ διάφορα τυπογραφικά στοιχεῖα: τά ὑπογραμμισμένα μέ μιά εὐθεία γραμμή τυπώνονται μέ *πλάγια* γράμματα, τά ὑπογραμμισμένα μέ δυό γραμμές — μέ *π λ ά γ ι α   ἀ ρ α ι ά,* μέ τρεῖς γραμμές — μέ **μαῦρα ὄρθια,** μέ τέσσερες γραμμές — μέ **μ α ῦ ρ α   ἀ ρ α ι ά   ὄ ρ θ ι α** γράμματα, τά ὑπογραμμισμένα μέ μιά κυματιστή γραμμή δημοσιεύονται μέ ***μαῦρα πλάγια*** γράμματα, μέ δυό — μέ ***μ α ῦ ρ α   ἀ ρ α ι ά   π λ ά γ ι α*** γράμματα.

Τά «Τετράδια γιά τόν ἰμπεριαλισμό» μέ μικρές συμπληρώσεις καί ἀλλαγές ἀναδημοσιεύτηκαν στόν 39ο τόμο τῆς τέταρτης ἔκδοσης τῶν Ἁπάντων τοῦ Β. Ι. Λένιν, πού ἐκδόθηκε τό 1960. Ὅλο τό κείμενο τῆς ἔκδοσης αὐτῆς ἐπαληθεύτηκε καί πάλι μέ βάση τά χειρόγραφα τοῦ Β. Ι. Λένιν καί τίς πρῶτες πηγές.

Στίς ὑποσημειώσεις γίνονται παραπομπές στό βιβλίο «Ὁ ἰμπεριαλισμός, ἀνώτατο στάδιο τοῦ καπιταλισμοῦ» καί σέ ἄλλα ἔργα τοῦ Λένιν. Ἔτσι δείχνεται ἡ ἀδιάρηκτη σύνδεση τῶν «Τετραδίων» μέ τό βιβλίο καί δίνεται ἡ δυνατότητα νά δεῖ κανείς ἀνάγλυφα πῶς ὁ Λένιν χρησιμοποιεῖ τά προπαρασκευαστικά ὑλικά γιά τή δημιουργία τοῦ ἐπιστημονικοῦ ἔργου του γιά τόν ἰμπεριαλισμό.

Στήν ἔκδοση αὐτή τό λενινιστικό κείμενο δημοσιεύεται μέ μερικές διορθώσεις στίς τυπογραφικές μῆτρες τοῦ 39ου τόμου τῆς τέταρτης ἔκδοσης τῶν Ἁπάντων τοῦ Β. Ι. Λένιν.

Σέ τοῦτο τόν τόμο περιλαβαίνονται δυό περικοπές πού δέν ἔχουν μπεῖ στόν 39ο τόμο τῆς 4ης ἔκδοσης τῶν Ἁπάντων: «Ἡ λαϊκή διατροφή. Ἡ κοινωνική διατροφή», ἀποκαλυπτικός μύθος

γιά τήν «ἰσότητα» τῆς κατανάλωσης στόν καπιταλισμό, καί ἕνα χωρίο ἀπό τήν ἐφημερίδα «Basler Vorwärts» σχετικά μέ τό ἐλβετικό κεφάλαιο στό ἐξωτερικό.

Αὐτά πού μπῆκαν σάν προπαρασκευαστικά ὑλικά στόν 26ο, 27ο καί 30ό τόμο τῶν ῾Απάντων τῆς 5ης ἔκδοσης: τό «Σημείωμα γιά τήν ἥττα τῆς δικῆς σου χώρας στόν ἰμπεριαλιστικό πόλεμο», τά ὑλικά «Σχετικά μέ τή διάλεξη «῾Ο ἰμπεριαλισμός καί τό δικαίωμα αὐτοδιάθεσης τῶν ἐθνῶν»», τά ὑλικά γιά τό ἄρθρο «῾Ο ἰμπεριαλισμός καί ἡ διάσπαση τοῦ σοσιαλισμοῦ», «῾Ο ἰμπεριαλισμός καί ἡ στάση ἀπέναντι σ᾽αὐτόν» δέν ἔχουν περιληφθεῖ σέ τοῦτο τόν τόμο.

Οἱ ἐπιστημονικοί κατάλογοι καί τά εὑρετήρια ἔχουν διευρυνθεῖ καί συμπληρωθεῖ μέ νέα ὑλικά.

Τό ᾽Ινστιτοῦτο μαρξισμοῦ-λενινισμοῦ
τῆς ΚΕ τοῦ ΚΚΣΕ

ΤΕΤΡΑΔΙΑ ΓΙΑ ΤΟΝ ΙΜΠΕΡΙΑΛΙΣΜΟ[1]

Γράφτηκε στά 1915–1916 στή ρωσική, γερμανική, γαλλική, άγγλική καί σέ άλλες γλῶσσες

Πρωτοδημοσιεύτηκε στά 1933–1938 στίς Λενινιστικές Συλλογές, τόμ. XXII, XXVII, XXVIII, XXIX, XXX, XXXI. Τό τετράδιο «δ» πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1938 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 9

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

Οἱ ξενόγλωσσες περικοπές καί σημειώσεις δίνονται σέ ρωσική μετάφραση

ΤΕΤΡΑΔΙΟ

«α»

(«ΑΛΦΑ»)

Περιεχόμενα

Τετράδιο **α. Σελ. 1 — 48**

Ἡ νεότατη οἰκονομική φιλολογία

Περιεχόμενα:

*1—3**. Τέλος τοῦ *Σοῦλτσε-Γκέβερνιτς* (ἀπό τήν *«Κοινωνική οἰκονομία»)+31 - 35* (Φόγκελστάϊν).
4. Προσχέδιο τοῦ ἄρθρου γιά τήν πάλη ἐνάντια στό «βάλτο». ((Σημειώσεις γιά τόν καουτσκισμό.))
5. Παραπομπή στή βιβλιογραφία.
6. Ὁ Ράβεσταϊν γιά τό βαλκανικό πρόβλημα («Die Neue Zeit», 1913).
7—8. Ὁ *Βέρνερ* γιά τή συγκέντρωση στήν ἐξορυκτική βιομηχανία τοῦ Ρούρ («Die Neue Zeit», 1913).
9. Μάγερ (τοποθέτηση κεφαλαίου) καί παραπομπή στή βιβλιογραφία.
10. —
11—12. Ὁ *Λῆφμαν* γιά τό ἐμπόριο μετάλλων τῆς Φραγκφούρτης.
13—14. Ἀστοί ἐπιστήμονες γιά τήν πάλη κατά τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ. («Ὑποδουλωμένες φυλές».)
15. Μορίντ — «Οἱ φίρμες μέ ὑποκαταστήματα».
16. Παραπομπή στή βιβλιογραφία.
17. Idem.
18. *Σίλντερ*. Τόμ. 5 τοῦ «Weltwirtschaftliches Archiv» (ὄχι τό δικό του ἔργο).

---

* Σελίδες τοῦ χειρογράφου τοῦ τετραδίου τοῦ Λένιν. *Ἡ Σύντ.*

19. Σημειώσεις ἀπό τή «Νάσε Σλόβο»...
20. —
21. Παραπομπή στή βιβλιογραφία.
22. Σύνολα κεφαλαίου στίς μετοχικές ἑταιρίες.
23–28. *Κέστνερ*. «Ἐξαναγκασμός γιά ὀργάνωση».
29. Ἡ «Arbeiter-Zeitung» τῆς Βιέννης γιά τίς τράπεζες τῆς Βιέννης.
30. «The Annals of the American Academy».
31–35. Τέλος τῶν περικοπῶν ἀπό τήν *«Κοινωνική οἰκονομία»*.
36. —
37. Παραπομπή στή βιβλιογραφία.
38. *Στίλλιχ*. «Τό χρῆμα καί οἱ τράπεζες».
+*41–42*.
39–40. *Λῆφμαν*. «Τά καρτέλ καί τά τράστ».
43–48. Ἀπό τήν «Κοινωνική οἰκονομία»... (*Σοῦλτσε-Γκέβερνιτς*).

{ +1-3 καί 31-35 }

Παραπομπή στή βιβλιογραφία:

σελ. 5.	σελ. 21 +*32*‖	σελ. 44.
σελ. 9.	σελ. *37*‖ NB	σελ. 46.
σελ. 17+*16*.	σελ. 38.	σελ. 48.

ΠΡΟΣΧΕΔΙΟ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΑΛΗ ΕΝΑΝΤΙΑ ΣΤΟ «ΒΑΛΤΟ» (ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΚΑΟΥΤΣΚΙΣΜΟ) [2]

Ἡ πάλη μας ἐνάντια στό «βάλτο».

Βάλτος = ὁ Κ. Κάουτσκι, ὁ Χούισμανς etc.

Ἡ σημασία τῆς διάκρισης ἀνάμεσα στούς Πλεχάνοφ, Χάιντμαν, Χάινε καί στούς Κ. Κάουτσκι, Βαντερβέλντε etc. 2*«ἀποχρώσεις»*.

Ἐκλεκτικισμός ἀντί διαλεκτική. «Μέση ὁδός»: «συμφιλίωση» τῶν ἄκρων, ἔλλειψη σαφοῦς, ὁριστικοῦ καί ξεκάθαρου συμπεράσματος, ταλαντεύσεις.

Συμφιλίωση καί ἄμβλυνση τῶν ταξικῶν ἀντιθέσεων *στά λόγια* μέ ὄξυνσή τους *στήν πράξη*.

Συμφιλίωση μέ τόν ὀπορτουνισμό.

Συγκάλυψη τοῦ θεωρητικοῦ καί πρακτικοῦ - πολιτικοῦ χάσματος μέ τόν ὀπορτουνισμό.

Ἀπάρνηση (ἀποστασία) τῆς ἄποψης τοῦ «Δρόμου πρός τήν ἐξουσία» καί τῆς *ἐπαναστατικῆς* οὐσίας (καί τῆς ἐπαναστατικῆς τακτικῆς) τῆς Διακήρυξης τῆς Βασιλείας[3]...

Διάκριση τῶν ἐννοιῶν «μαρξιστικό κέντρο» (=*αὐτοτελής* πολιτική, αὐτοτελεῖς ἰδέες, αὐτοτελής θεωρία) καί «βάλτος» (=ταλαντεύσεις, ἔλλειψη ἀρχῶν, «σβούρα» («Drehscheibe»), ἀνεμοδούρα).

Παράνομη ὀργάνωση.
Δουλιά στό στρατό.
Ὑποστήριξη καί ἀνάπτυξη τῶν μαζικῶν ἐκδηλώσεων. NB

Ἐπίσημη αἰσιοδοξία: ἡ ἀντικειμενική πορεία τῶν πραγμάτων... ὅλα *πρέπει* νά πᾶνε πρός τό καλύτερο.
Τό «προλεταριάτο» καί ἡ «ταξική πάλη» «γενικά».
Τό «προτσές»
NB σύγκρ. τοῦ Μάρτοφ: «δέν ἔχει προοπτική» ὁ σοσιαλισμός, *ἄν*... ὁ ὀπορτουνισμός δέν ἔχει προοπτική!!!

Ἡ **ἀπάρνηση** τῆς νόμιμης δράσης καί τῆς *πάλης* γιά **μεταρυθμίσεις** δέν πρέπει νά εἶναι ἡ οὐσία τῆς πάλης ἐνάντια στό «βάλτο», ἀλλά ἡ ἀναγνώριση τῆς **ἐπαναστατικῆς** δράσης πού ἀναφέρεται πιό πάνω.

Δυνατότητα συγχώνευσης τοῦ σοσιαλισμοῦ μέ τό συνδικαλισμό, ὅταν ὑπάρχει διαχωρισμός πάνω σέ νέα καί πιό βαθιά γραμμή.

Ὁ κοινοβουλευτισμός καί ἡ ἄλλη ἔννοια γι' αὐτόν. Ὁ «παράνομος κοινοβουλευτισμός».

ΠΑΡΑΠΟΜΠΗ ΣΤΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ἀπό τά *φιλοσοφικά* βιβλία τῆς βιβλιοθήκης *τοῦ Καντονίου* τῆς Ζυρίχης.

Γκίντεον Σπίκερ. «Ἡ σχέση φυσιογνωσίας καί φιλοσοφίας» (ἰδιαίτερα versus Κάντ καί «Ἱστορία τοῦ ὑλισμοῦ» τοῦ Λάνγκε). 8⁰. Βερολίνο, 1874.

Χέγγελ. «Φαινομενολογία» (ἔκδ. Μπόλλαντ. 1907).

Ἔριχ Κάουφμαν. «Ἡ ἐξωτερική ἰσχύς καί ἡ ἀποικιακή ἰσχύς τῶν Ἑνωμένων Πολιτειῶν». Λειψία, 1908 (στίς «Πραγματεῖες γιά τό Δημόσιο καί τό Διεθνές Δίκαιο», βιβλίο I). *Νομική* μελέτη.

Ἡ ἰμπεριαλιστική πολιτική γέννησε τό ζήτημα τῶν ἀποικιῶν στήν Ἀμερική.

Βιβλιοθήκη τοῦ Καντονίου (τῆς Ζυρίχης).
«Journal asiatique» (Παρίσι, 1857 – ἕως *1913* καί *πίνακας 10ης σειρᾶς* + ἐνδεκάτη σειρά, 1, 2 τόμος.)
«Giornale della società asiatica italiana». Τόμος 1 (1887)—τόμ. 26 (1913/4).
Κουζνετσόφ. «Ὁ ἀγώνας τοῦ πολιτισμοῦ καί τῶν γλωσσῶν στήν Κεντρική Ἀσία». (Διατριβή.) 8⁰. Παρίσι, 1912.
Λέμαν - Χάουπτ. «Ἀρμενία». 8⁰. Βερολίνο, 1910.
Μπύχλερ. «Κογκό—κράτος τοῦ Λεοπόλδου». Ζυρίχη, 1912. 1914.
Φραίς. «Ἡ διεθνής θέση τῶν ἐξαρτημένων χωρῶν τοῦ λεκανοπεδίου τοῦ Κογκό, τό μοίρασμά τους». 1907.

Κ ά τ Μ π ρ ο υ σ σ ώ. «Ἡ διαπαιδαγώγηση τῶν νέγρων στίς Ἑνωμένες Πολιτεῖες». Διατριβή. Παρίσι, 1904. («Ἀμερικανικές πραγματεῖες καί ἐκθέσεις γιά τή *δ ι α π α ι δ α γ ώ γ η σ η».)*

«Ἀπογραφή τῶν Ἰνδιῶν». (1911. Βομβάη, 1911.)
Μόφετ. «Ὁ ἐξαμερικανισμός τοῦ Καναδᾶ». Διατριβή. Νέα Ὑόρκη, 1907.
Πατουιγέ. «Ὁ ἀμερικανικός ἰμπεριαλισμός». (Διατριβή. Ντιζόν, 1904.)
Ἐντ. Ντέτμαν. «Ἡ ἀκμή τῆς Βραζιλίας κατά τή γερμανική ἑρμηνεία». 1908.
Ἰσίντα. «Ἡ διεθνής θέση τῆς Ἰαπωνίας σάν μεγάλης Δύναμης». Νέα Ὑόρκη, 1905.
Λεφέβρ. «Οἱ σιδηρόδρομοι σάν μέσο διείσδυσης στή Νότια Κίνα». Διατριβή. Παρίσι, 1902.
Ρυσσιέ. «Τό μοίρασμα τῆς Ὠκεανίας». Διατριβή. Παρίσι, 1905.

Ο ΡΑΒΕΣΤΑΪΝ ΓΙΑ ΤΟ ΒΑΛΚΑΝΙΚΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ

Β. βάν Ράβεσταϊν. «Προβλήματα τῶν Βαλκανίων». «Die Neue Zeit», 1913 (31ος χρόνος ἔκδοσης, 1ος τόμος), 15. XI. 1912.

NB | «Μιά τέτια Ὁμοσπονδία» (Ὁμοσπονδία τῶν Βαλκανικῶν χωρῶν, μαζί καί τῆς Τουρκίας) «θά ἦταν σέ θέση νά ἱκανοποιήσει τίς πολιτιστικές ἀνάγκες τῆς ἑνιαίας αὐτῆς γεωγραφικῆς περιοχῆς, νά ἀντιπαρατάξει στήν προώθηση τοῦ εὐρωπαϊκοῦ ἰμπεριαλισμοῦ, καθώς καί τῆς ρωσικῆς παγκόσμιας δύναμης, ἕνα ἀνυπέρβλητο τεῖχος. Ὅλες οἱ ἄλλες λύσεις τοῦ βαλκανικοῦ προβλήματος μποροῦν νά ἔχουν προσωρινό μόνο χαρακτήρα καί δέν εἶναι σέ θέση νά ἱκανοποιήσουν γιά μεγάλο διάστημα

τά συμφέροντα ὅλων τῶν ἐγκαταστημένων ἐκεῖ φυλῶν καί ἐθνῶν» (σελ. 228).

«Ὁ εὐρωπαϊκός ἰμπεριαλισμός, καθώς καί ὁ τσαρισμός θά ἀντιταχθοῦν, φυσικά, μέ ὅλες τους τίς δυνάμεις σέ μιά Ὁμοσπονδία ὅλων τῶν **Βαλκανικῶν** χωρῶν. Κοινό συμφέρον τους εἶναι καί παραμένει ἡ ὄξυνση τῆς ἀμοιβαίας ἔχθρας καί τοῦ ἀνταγωνισμοῦ ἀνάμεσα στούς λαούς αὐτούς καί στήν Τουρκία, γιά νά τούς εἶναι εὐκολότερο νά ἐκμεταλλεύονται τά μέρη αὐτά τῆς γῆς σάν ἀποικιακές περιοχές. Θά κατανοήσουν ἄραγε οἱ κρατικοί παράγοντες τῆς Τουρκίας καί τῶν Βαλκανικῶν κρατῶν τά κοινά τους συμφέροντα καί θά βάλουν τέρμα στόν καταστρεπτικό αὐτό πόλεμο, κάνοντας βήματα προσέγγισης μεταξύ τους; Ἄν δέν τό κάνουν αὐτό, τότε θά θυσιάσουν τά συμφέροντα τῶν λαῶν τους στόν εὐρωπαϊκό καπιταλισμό καί στά συμφέροντα τῶν βαλκανικῶν δυναστειῶν» (σελ. 229). NB NB

Ο ΒΕΡΝΕΡ ΓΙΑ ΤΗ ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΣΗ ΣΤΗΝ ΕΞΟΡΥΚΤΙΚΗ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ ΤΟΥ ΡΟΥΡ

Γκ. Βέρνερ. «Ἡ συγκέντρωση κεφαλαίου στήν ἐξορυκτική βιομηχανία τοῦ Ρούρ». «Die Neue Zeit», 1913, σελ. 138 (25. X. 1912).

Περιοχή τοῦ *Ρούρ*:

1) Ὁμάδα τῆς «Ντόιτσε Μπάνκ»

4 *πρόσωπα* κατέχουν θέσεις διευθυντῶν καί μελῶν τοῦ συμβουλίου σέ *4* τράπεζες:

(α) «Ντόιτσε Μπάνκ» .... καί οἱ 4
(β) «Ἔσσενερ κρεντίτανσταλτ»...... οἱ 2 ἀπό αὐτούς
(γ) «Ἔσσενερ μπάνκφεραΐν»........ οἱ 2 » »
(δ) «Μπέργκις - Μαίρκισε Μπάνκ» 2

Ὀρυχεῖα πού ὑπάγονται στή «σφαίρα ἐπιροῆς» αὐτῆς τῆς τράπεζας:
20 ὀρυχεῖα – *66 233* ἐργάτες· **18,6** ἑκατ. τόν. (1907)
72 594 ἐργάτες· **19,3** ἑκατ. τόν. (1910)

2) Ὁμάδα «Ντρέζντνερ Μπάνκ» καί «Σάφχαουζενσερ μπάνφεραΐν»

9 πρόσωπα κατέχουν θέσεις διευθυντῶν καί μελῶν τοῦ συμβουλίου καί στίς **δυό** *τράπεζες*.

Κάτω ἀπό τήν ἐπιροή τῆς ὁμάδας αὐτῆς εἶναι:
7 ὀρυχεῖα... *23 269* ἐργάτες – **5,98** ἑκατ. τόν. (1907)
27 963 ἐργάτες – **7,2** ἑκατ. τόν. (1910)

Μεγιστάνες τοῦ κεφαλαίου	Κύριες τράπεζες	Ὀρυχεῖα; «Werken» ἤ «Zechen» — Φίρμες, ἀριθμός ὀρυχείων κτλ.			1910 Ἐργάτες (χιλιάδ.)	Τόν. (ἑκατ.)
4 πρόσωπα — «προσωπική ἕνωση» 4 τραπεζῶν	«Ντόιτσε Μπάνκ» +3 ἄλλες τράπεζες	(«Ντόιτσερ Μπάνκ-κοντσέρν») (*20 ὀρυχεῖα*)	α		72,6	19,3
Χάνιελ		Ἀτομική ἰδιοκτησία καί ὀρυχεῖο «Γκοῦτε Χόφνουνγκσχουττε» (*2* ὀρυχεῖα)	γ		35,1	9,9
Κίρντορφ	«Ντισκόντο-γκέζελσαφτ»	«Γκελζενκίρχενερ μπάνκ ἀκτσιεν-γκέζελσαφτ»	δ	*(1)*	34,4	8,5
Στίννες	«Ντισκόντο-γκέζελσαφτ»	Ἀτομική ἰδιοκτησία καί ἡ «Ντόιτς-Λούξεμπουργκερ»	δ	*(2)*	34,6	9,1
	«Μπερλίνερ χαντελσ-γκέζελσαφτ»	«Χάρπενερ μπάνκ ἀκτσιενγκέζελσαφτ»	ε	*(1)*	25,9	7,1
9 πρόσωπα «προσωπική ἕνωση»	«Ντρέζντνερ Μπάνκ», «Σάφχαουζενσερ μπάνκφεραϊν»	«Ντρέζντνερ-Σάφχαουζενερ μπάνκεν»	β	*(7)*	28,0	7,2
	«Μπερλίνερ χάντελσ-γκέζελσαφτ»	«Χιμπέρνια ἀκτσιενγκέζελσαφτ»	ε	*(1)*	18,3	5,4
		Τύσσεν	γ	(1)	16,2	3,9
		Κρούπ	γ	(1)	12,2	3,1
		Φίσκ		(1)	11,1	2,3
				Σ* =	288,5	75,9
		Συνολικά στήν περιοχή Ρούρ			354,2	89,3
		% τῶν ἑταιριῶν αὐτῶν			81,5	85

	Ἀριθμός ὀρυχείων	Ἐργατῶν (χιλιάδες)	Ἑκατ. τόν.	
α)	20	72,6	19,3	«Ντόιτσε Μπάνκ»
β)	7	28,0	7,2	«Ντρέζντνερ Μπάνκ» + «Σάφχαουζενσερ μπάνκφεραϊν»
γ)	4	63,5	16,9	3 μεγιστάνες
δ)	3	69,0	17,6	«Ντισκόντογκέζελσαφτ»
ε)	2	44,2	12,5	«Μπερλίνερ χάντελσγκέζελσαφτ»
Φίσκ)	1	11,1	2,3	

*—Σύνολο. *Ἡ Σύντ.*

«Στήν ἐξορυκτική βιομηχανία τοῦ Ρούρ τά συμφέροντα ὅλου τοῦ λαοῦ ἔρχονται σέ σύγκρουση μέ τά συμφέροντα ἑνός μηδαμινοῦ ἀριθμοῦ καπιταλιστῶν πού εἶναι ζήτημα ἄν φτάνουν τούς ἑκατό» (σελ. 144).

Γίνεται πάντως λόγος στό ἄρθρο αὐτό, ἄν θά ἀνασυσταθεῖ τό συνδικάτο ἤ ὄχι. Νά πληροφορηθοῦμε ἀπό τό χρονικό τοῦ Κόνραντ γιά τήν περίοδο αὐτή (X—XII.1912 κτλ.).

ΜΑΓΕΡ (Η ΤΟΠΟΘΕΤΗΣΗ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ) ΚΑΙ ΠΑΡΑΠΟΜΠΗ ΣΤΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

'Από τή **βιβλιογραφία**

Δ-ρ Α. Μάγερ. Συντάκτης τῆς ἐμπορικῆς στήλης τῆς «Neue Zürcher Zeitung». «*Ἡ τοποθέτηση κεφαλαίου*». (Ζυρίχη, 1912).

Βιβλιαράκι ἑνός «πρακτικοῦ»: συμβουλές γιά τούς καπιταλιστές.

Στατιστική τῶν κερδῶν τῶν μετοχικῶν ἑταιριῶν σελ. 130-132.

Στήν 'Αγγλία στήν περίοδο 1893/1902 ἱδρύθηκαν *38 928* ἑταιρίες. 'Από αὐτές οἱ 14 538 = 37% χρειάστηκε νά διαλυθοῦν!! Στή Γαλλία ὁ ἀριθμός τῶν ἑταιριῶν πού χρεοκόπησαν εἶναι περίπου 10% (Λερουά-Μπολιέ).

Νά σημειωθεῖ ἀπό τή βιβλιογραφία:

Βίλχελμ Γκέρντεν. «Τό μυστικό τῆς ἐπιτυχίας στό χρηματιστήριο». Βερολίνο. (σελ. Δ.;)

γερμανός ἰδιωτικός σπεκουλάντης πού ἐξιστορεῖ τήν «πείρα του». σελ. 139: «εἶναι ἐντελῶς μηδαμινός ὁ ἀριθμός» αὐτῶν πού κερδίζουν στό χρηματιστήριο.
σελ. 149: ἡ 1 στίς 50 περιπτώσεις κερδίζει ἀπό τίς διαφορές τῶν τιμῶν στίς συναλλαγές. ((Ἄφθονα παραδείγματα ἀπάτης etc. etc.))

'Αφρικάνους. «Οἱ μετοχές χρυσωρυχείων σάν τοποθέτηση κεφαλαίου». Λειψία. 2η ἔκδοση. 1911.

Β. Ροῦππελ. «Οἱ πράξεις μέ χρεόγραφα τῆς ἐξορυκτικῆς βιομηχανίας». 'Ιένα, 1909.

Ρενέ Νουέλ. «Οἱ μετοχικές ἑταιρίες». Παρίσι, 1911.

; *Ι. Στάιγκερ.* «Τά τράστ καί τά καρτέλ στό ἐξωτερικό καί στήν Ἐλβετία». Ζυρίχη.
Γκ. Ἄλμπερτ. «Ἡ ἱστορική ἐξέλιξη τοῦ ἐπιτοκίου στή Γερμανία. 1895-1908».
Κέρλ. «Τά χρυσωρυχεῖα τοῦ κόσμου». Λονδίνο, 1902.
Χοῦμπελ. «Ἡ κερδοσκοπία μέ χρεόγραφα τῶν χρυσωρυχείων» (Φράιμπουργκ, 1903).
Τ. Χοῦμπερ. «Πῶς πρέπει νά διαβάζεται τό ἰσοζύγιο;» (Στουτγάρδη, 1910).
Ρόμπερτ Στέρν. «Τό ἐμπορικό ἰσοζύγιο» (Λειψία, 1907).
Γκ. Μπρόζιους. «Τό ἰσοζύγιο» (Λειψία, 1906).

Ο ΛΗΦΜΑΝ ΓΙΑ ΤΟ ΕΜΠΟΡΙΟ ΜΕΤΑΛΛΩΝ ΤΗΣ ΦΡΑΓΚΦΟΥΡΤΗΣ

Ρόμπερτ Λῆφμαν. «Ἡ διεθνής ὀργάνωση τοῦ ἐμπορίου μετάλλων τῆς Φραγκφούρτης». «Weltwirtschaftliches Archiv», τόμ. Ι. Ἰένα, 1913, σελ. 108 κ.έ.

Ἀπό τίς ἐπιχειρήσεις *Μέρτον* (ἀγγλογερμανική οἰκογένεια) ἀναπτύχθηκε τό κοντσέρν Μέρτον.

«Συνολικά στό κοντσέρν Μέρτον πρέπει νά ἔχουν ἐπενδυθεῖ ***πάνω ἀπό 200 ἑκατομμύρια μάρκα,*** χωρίς νά ὑπολογιστοῦν, φυσικά, οἱ ἀτομικές περιουσίες τῶν καπιταλιστῶν, οἱ ὁποῖοι στέκουν πίσω ἀπό τό κοντσέρν αὐτό» (σελ. 121).

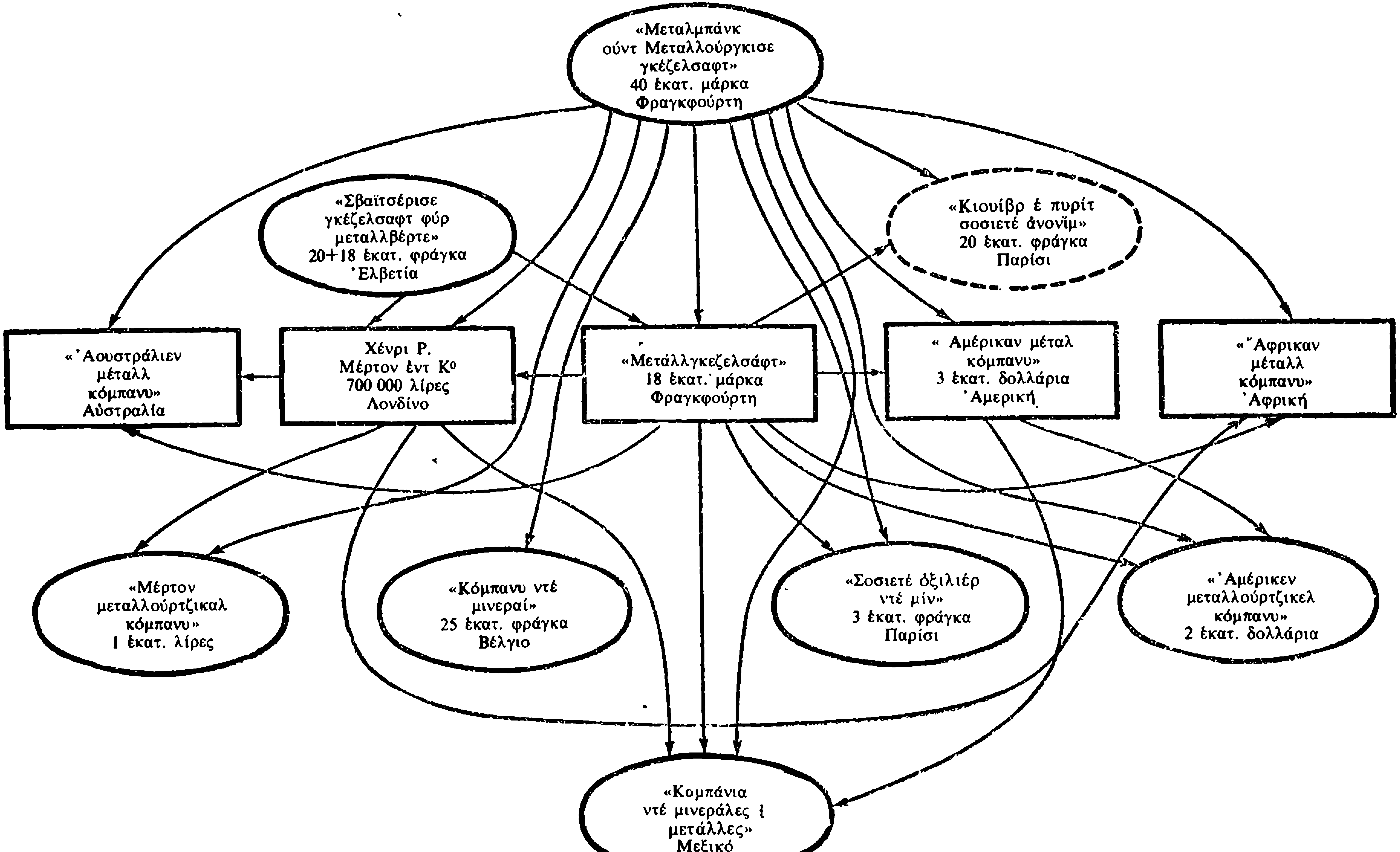
«Τό ἐμπόριο μετάλλων τῆς Φραγκφούρτης, στό ὁποῖο ἄλλωστε ἀνήκουν ἀκόμη μερικές ἄλλες φίρμες ὄχι μικρῆς σημασίας, ἀγκαλιάζει ἔτσι μέ τίς ἐπιχειρήσεις του, καί ἰδιαίτερα μέ τίς ἐπιχειρήσεις τοῦ κοντσέρν Μέρτον, ὅλον οὐσιαστικά τόν κόσμο» (σελ. 122).

Σχῆμα (σελ. 120): [βλ. τή σελ. 11. *Ἡ Σύντ.*]
Οἱ πόλεις γράφτηκαν ἀπό μένα.
Τό ἐμπορικό κεφάλαιο (τοῦ Μέρτον) μετεξελίχθηκε ἐδῶ σέ παραγωγικό.

«Χαρακτηριστικό γνώρισμα τοῦ σύγχρονου χονδρικοῦ ἐμπορίου σέ ὅλους σχεδόν τούς κλάδους του εἶναι *ἡ διείσδυσή του στήν παραγωγή»* (σελ. 111).

Μετά τή βιομηχανία *ἠλεκτρισμοῦ* («Ἀλγκεμάινε Ἐλεκτριτσιτέτς γκέζελσαφτ» στή Γερμανία, «Τζένεραλ Ἐλέκτρικ Κόμπανυ» στήν Ἀμερική etc.) ἴσως «ὁ πιό διεθνικός ἐπιχειρηματικός κλάδος

Τά βέλη όδηγοῦν πρός τήν κατεύθυνση τοῦ ἐλέγχου.

τῆς Γερμανίας» (109) εἶναι τό ἐμπόριο μετάλλων (ἰδιαίτερα τοῦ χαλκοῦ, τοῦ κασσίτερου, τοῦ μολύβδου, τῶν εὐγενῶν μετάλλων — κύριο κέντρο ἡ Φραγκφούρτη).

Ὁ *δ-ρ Βίλχελμ Μέρτον* (μέλος τῆς διοίκησης τῆς πλειοψηφίας τῶν ἑταιριῶν), πού εἶναι σήμερα ἐπικεφαλῆς, βρίσκεται στή Φραγκφούρτη. Ὁ πατέρας του, *Χένρι Ρ. Μέρτον*, εἶναι στό Λονδίνο.

Τό κύριο πού διακρίνει ὅλες αὐτές τίς ἑταιρίες ἀπό ἄλλες παρόμοιες εἶναι ὅτι οἱ καπιταλιστές πού βρίσκονται ἐπικεφαλῆς τῶν ἐπιχειρήσεών τους, τώρα παίρνουν *ἄμεσα* (σελ. 119) μέρος σέ ὅλες τίς ἐμπορικές καί παραγωγικές ἐπιχειρήσεις. «Συμπληρώνουν» τό κεφάλαιό τους μέ τό κεφάλαιο τοῦ κοινοῦ.

Φυσικά, ὁ ἀριθμός τῶν «ἑταιριῶν», στίς ὁποῖες συμμετέχουν, εἶναι ἀπροσμέτρητα μεγαλύτερος ἀπό αὐτές πού ἀναφέρονται στό σχῆμα.

ΑΣΤΟΙ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΑΛΗ ΚΑΤΑ ΤΟΥ ΙΜΠΕΡΙΑΛΙΣΜΟΥ

NB Ἀστοί ἐπιστήμονες γιά τήν πάλη κατά τοῦ *ἰμπεριαλισμοῦ*.

«Ἐθνότητες καί ὑποδουλωμένοι λαοί».

Ἔκθεση σχετικά μέ τή συνδιάσκεψη πού ἔγινε ἀπό τίς 28-30 τοῦ Ἰούνη 1910 στό Κέξτον-Χώλ, στό Οὐέστμινστερ. Λονδίνο, 1911 (XII+178 σελ.).

Βιβλιοκρισία στό *«Weltwirtschaftliches Archiv»*, II τόμ., 193 σελ., ὑπογραμμένη ἀπό τόν *Χ. Γ. Νίμπουρ* (Χάγη). Ὁ συντάκτης τῆς βιβλιοκρισίας σημειώνει ὅτι στόν ἀπολογισμό αὐτό ἔχουν περιληφθεῖ σύντομες ὁμιλίες ἐκπροσώπων «διαφόρων λαῶν πού βρίσκονται κάτω ἀπό ξένη κυριαρχία: αἰγυπτίων, ἰνδῶν, μαροκκινῶν, γεωργιανῶν, νέγρικων φυλῶν τῆς Ἀφρικῆς, ἰνδιάνων τῆς Νότιας Ἀμερικῆς, καθώς ἐπίσης καί εὐρωπαϊκῶν ἐθνῶν, ὅπως ἰρλανδῶν καί πολωνῶν» (σελ. 194).

«Μᾶς λένε ὅτι πρέπει νά πολεμήσουμε τόν ἰμπεριαλισμό, τά κυρίαρχα κράτη πρέπει νά ἀναγνωρίσουν τό δικαίωμα τῆς ἀνεξαρτησίας τῶν ὑποδουλωμένων λαῶν. Ἕνα διεθνές δικαστήριο πρέπει νά ἐπιβλέπει τήν ἐφαρμογή τῶν συμφώνων πού κλείνουν οἱ μεγάλες Δυνάμεις μέ τούς ἀδύνατους λαούς. Ἡ
NB συνδιάσκεψη δέν προχωρεῖ πέρα ἀπό αὐτούς τούς εὐσεβεῖς πόθους. Ἐμεῖς δέν βλέπουμε οὔτε ἴχνος κατανόησης τῆς ἀλήθειας ὅτι ὁ ἰμπεριαλισμός συνδέεται ἀδιάρηκτα μέ τόν
NB καπιταλισμό στή σημερινή του μορφή καί ὅτι γι᾿αὐτό τό λόγο ἡ ἄμεση καταπολέμηση τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ δέν

ἔχει ἐλπίδες ἐπιτυχίας, ἐκτός ἄν περιοριστεῖ σέ ἐνέργειες !!
ἐνάντια σέ ὁρισμένες ἰδιαίτερα ἀποκρουστικές ὑπερβολές». NB
(σελ. 195)*. !!

Εἶναι διδακτικό νά σημειώσει κανείς ὅτι οἱ ἀστοί «ἰμπεριαλιστές» στό *«Weltwirtschaftliches Archiv»* προσπαθοῦν νά παρακολουθήσουν τά ἐθνικοαπελευθερωτικά κινήματα τῶν ἀποικιῶν (καί ἰδιαίτερα φυσικά τῶν μή γερμανικῶν)**.

Π.χ., τόμ. III, 2

ἀναβρασμός καί διαμαρτυρίες στήν 'Ινδία (σελ. 230)

idem στό Νατάλ ('Αφρική) ἀπ'ἀφορμή τόν περιορισμό τῆς μετανάστευσης ἰνδῶν (σελ. 230-1).

Τόμ. IV. 1, σελ. 130—κίνηση μέ στόχο τήν αὐτοδιοίκηση στίς *'Ο λ λ α ν δ ι κ έ ς 'Ι ν δ ί ε ς****.

ΜΟΡΙΝΤ. «ΦΙΡΜΕΣ ΜΕ ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ»

Πιέρ Μορίντ. «Οἱ φίρμες μέ πολυάριθμα ὑποκαταστήματα στή Γαλλία καί στό ἐξωτερικό». Παρίσι, 1913 ('Αλκάν). (Βιβλιοκρισία στό «Weltwirtschaftliches Archiv», IV, 1, σελ. 286).

'Υποκαταστήματα

'Αγγλία................ 497 φίρμες μέ 20 644
Γερμανία.............. 14 453 » » 34 464 (ἀπό τά ὁποῖα *3 1 7 9 9* εἶναι μαγαζιά καί πρατήρια)

↓ ↓ ↓

| 'Αριθμός ὑπαλλήλων 926 369— — —473 077 |

Γαλλία ; 12 000
50 000 ὑπάλληλοι καί ἐργάτες
125 ἑκατ. φράγκα μισθοί ἐργασίας

— — —«ἐκδήλωση τοῦ προτσές συγκέντρωσης πού παρατηρεῖται στό ἐμπόριο, ὅπως καί στήν ἐργοστασιακή βιομηχανία» (σελ. 286).

* Βλ. Β. Ι. Λένιν. "Απαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 27ος, σελ. 415. *'Η Σύντ.*
** Στό ἴδιο, σελ. 414. *'Η Σύντ.*
*** Στό ἴδιο. *'Η Σύντ.*

ΠΑΡΑΠΟΜΠΗ ΣΤΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

σ τ ό Σ ύ λ λ ο γ ο τ ο ῦ Μ ο υ σ ε ί ο υ

NB: «The Edinburgh Review»
'Οχτώβρης, 1915:
«Τά ἐργοστάσια καί ὁ πόλεμος».
[Πολύ ἐνδιαφέρον ἄρθρο γιά τή στάση τῆς ἐργατικῆς τάξης ἀπέναντι στόν πόλεμο καί στά οἰκονομικά ἐπακόλουθά του (βελτίωση τῆς θέσης τῶν ἐργατῶν, μείωση τῆς ἀνεργίας etc.)]
«The Atlantic monthly», 1915, μάλλον τόν 'Ιούνη. *Ουάιτ.*
«"Αλλος κόσμος ὕστερα ἀπό τόν πόλεμο».

NB: «*Schmoller's* Jahrbuch»,37ος χρόνος ἔκδοσης. 'Ο Μάρξ γιά τή *σ τ α τ ι σ τ ι κ ή ἔ κ δ ο σ η ς χ ρ ε ο γ ρ ά φ ω ν* στή Γερμανία καί στό ἐξωτερικό.
; "Αλμπιν **Γκάιγερ.** «Jahrbuch der Weltgeschichte». 1913—**14** χρόνος ἔκδοσης. Λειψία, 1914. («Karl Prochaska's Illustrierte Jahrbücher»).
[Αὐτό δέν εἶναι πιά συλλογή ντοκουμέντων, οὔτε ὁδηγός, ἀλλά ζωντανές ἐπιφυλλίδες ἑνός χρόνου.]
[Τσ. Κ.] Χόμπσον. «'Η ἐξαγωγή κεφαλαίου». Λονδίνο, 1914.
[Ντ. Α. Χόμπσον.] «'Ο ἰμπεριαλισμός».
» «'Ο Νοτιοαφρικανικός πόλεμος».
Μπάλλοντ. «Βάσεις τῆς στατιστικῆς». Βερολίνο, 1913.
'Ισχανιάν. «'Η ἐθνική σύνθεση etc. τῶν λαῶν τοῦ Καυκάσου». 1914 (81 σελ.).
Ταίηλορ (γερμανική ἔκδοση τοῦ 1914).
Ντίτριχ. «'Η ὀργάνωση τῆς ἐπιχείρησης».
"Ε λ ι. «Τά μονοπώλια καί τά τράστ».
Τ ζ έ ν ξ. Δημοσιεύτηκε στό «*Schmoller's Jahrbuch*» ἤ σέ ἄλλο οἰκονομικό περιοδικό. «Jahrbücher für Nationalökonomie und Statistik» τοῦ Κόνραντ. ((Τρίτη σειρά, τόμ. I.))
Χάρμς.
'Αγκάντ. «Οἱ μεγάλες τράπεζες καί ἡ παγκόσμια ἀγορά». 1914.
Ρίσσερ. «Οἱ μεγάλες τράπεζες». 1906.
Μάκροστι. «Τά τράστ». 1910.
Σάντγουελλ. «'Η 'Αγγλία, ἡ Γερμανία καί ἡ 'Αμερική». Βερολίνο, 1908.
Γιάιντελς. «'Η στάση τῶν μεγάλων τραπεζῶν ἀπέναντι στή βιομηχανία». «Schmoller's Forschungen». Τόμ. 24, Λειψία, 1905.

Σίλντερ.
Λεβί. «Τά μονοπώλια καί τά τράστ».
Τσίρσκι.
Λῆφμαν. «Τά καρτέλ καί τά τράστ».
Φόγκελσταϊν. «Οἱ καπιταλιστικές μορφές ὀργάνωσης».

ΣΙΛΝΤΕΡ. 5 ΤΟΜΟΙ ΤΟΥ «ΑΡΧΕΙΟΥ ΤΗΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ»

Ζίγκμουντ *Σίλντερ.* «Οἱ προϋποθέσεις τοῦ παγκόσμιου πολέμου στή διεθνή οἰκονομία». «Weltwirtschaftliches Archiv», τόμ. 5ος (I) (σελ. 1-22).

Πολύ καλό δοκίμιο (φυσικά, φιλογερμανικό).

Τό πέρασμα ἄλλων χωρῶν στόν προστατευτισμό ἀνάγκασε τήν *Ἀ γ γ λ ί α* τοῦ 19-20 αἰώνα νά καταφύγει σέ πολεμικά σχέδια.

Α ὐ σ τ ρ ί α. Οἱ ἐπιδιώξεις της στά Βαλκάνια.

Ἐνδιαφέρον: στή *Σ ε ρ β ί α* (στήν περίοδο τῆς προσάρτησης τῆς Βοσνίας καί Ἐρζεγοβίνης) τό 1908/9 ἀκούστηκαν φωνές *ὑπέρ* ἑνός πολέμου κατά τῆς Αὐστροουγγαρίας γιά τούς ἑξῆς λόγους. Ἄν νικήσουμε, θά πάρουμε τούς σέρβους ἀπό τήν Αὐστροουγγαρία. Ἄν μᾶς νικήσουν, *ἡ Σερβία θά συμπεριληφθεῖ στά τελωνειακά σύνορα* τῆς Αὐστροουγγαρίας. *Αὐτό εἶναι ἐπίσης καλό.* Ἔτσι, δέν ἔχουμε νά χάσουμε τίποτε (σελ. 11). !! NB

Στή *Ρ ω σ ί α,* βλέπετε, > ἐπικρατεῖ «στήν πρώτη γραμμή» «τό ἰδιωτικό οἰκονομικό ὄφελος τῆς στρατιωτικογραφειοκρατικῆς κυρίαρχης τάξης» (12). Ἐξαίρεση: ἡ ἐπιδίωξη γιά τά Δαρδανέλλια.

Στή *Γ α λ λ ί α* δυσαρέσκεια ἀπό τή συμφωνία γιά τό Μαρόκκο-Κογκό τῆς 4. XI. 1911.

Τό *Βέλγιο* μπόρεσε νά διατηρήσει τό Κογκό του μόνο μέ τή βοήθεια τῆς Ἀγγλίας, ἡ Γαλλία μέ βάση τό σύμφωνο τῆς *5. II. 1895* ἀπόκτησε τό «δικαίωμα τῶν κατά προτεραιότητα ἀγορῶν» στό Κογκό (σελ. 16). NB

Ἡ *Ἰαπωνία* ἐπιδιώκει νά *κυριαρχήσει* στήν Κίνα.

Ἡ *Τουρκία* ὥς τό 1913 ἦταν «περισσότερο ἀντικείμενο παρά ὑποκείμενο τῆς παγκόσμιας πολιτικῆς» (19).

Ἡ *Πορτογαλία* ἐξαρτιέται ἀπό τήν Ἀγγλία.

Ἡ *Ἰσπανία* πῆρε (σύμφωνο μέ τή Γαλλία τῆς 27. XI. 1912) τό βόρειο κομμάτι τοῦ Μαρόκου (ἡ Γαλλία ἦταν *κατά,* ἡ Ἀγγλία *ὑπέρ*). Ἡ Ἰσπανία μέσα σέ 16 χρόνια ἀπό τό 1898-1914 τράβηξε πολύ μπροστά.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΑΠΟ ΤΗ «ΝΑΣΕ ΣΛΟΒΟ»

«Νάσε Σλόβο», ἀρ. φύλ. 11 (10. II. 1915).
NB // Ἄρθρο τοῦ Ζαλέβσκι «Σχετικά μέ τό ἐθνικό ζήτημα». *Μετά* τήν § 9.[4] Παραθέτει περικοπή ἀπό τό φύλ. ἀρ. *4 4* τῆς «Ἴσκρα»:

...«Ἡ ἀνεπιφύλακτη ὅμως ἀναγνώριση τῆς πάλης γιά τήν ἐλευθερία αὐτοδιάθεσης δέν μᾶς ὑποχρεώνει καθόλου νά ὑποστηρίζουμε κάθε διεκδίκηση ἐθνικῆς αὐτοδιάθεσης. Ἡ σοσιαλδημοκρατία, σάν κόμμα τοῦ προλεταριάτου, βάζει σάν βασικό καί κύριο καθῆκον της νά βοηθήσει τήν αὐτοδιάθεση ὄχι τῶν λαῶν καί τῶν ἐθνῶν, ἀλλά τοῦ προλεταριάτου κάθε ἐθνότητας»*. Ἀρ. φύλ. 82(6.V.1915). Κύριο ἄρθρο: «Ὁ ἰμπεριαλισμός καί ἡ ἐθνική ἰδέα».

(Ἐνάντια στόν Ἐρβέ. «Ἡ γυμνή ἐθνική ἰδέα εἶναι *ἀντιδραστική*». 20ός αἰώνας = αἰώνας τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ· 19ος αἰώνας = αἰώνας τοῦ ἐθνικισμοῦ.)

{ Ἀρ. φύλ. 116(17.VI.1915) «Ὁ Κάουτσκι γιά τόν Πλεχάνοφ»
καί ἀρ. φύλ.117(18.VI. 15) (ἀπό βουλγαρικό περιοδικό).
καί ἀρ. φύλ.118(19.VI.) Ἀρ. φύλ. 130 (3.VII.1915)
«Τό ἔθνος καί ἡ οἰκονομία» τοῦ Ν. Τρότσκι ἀρ. φύλ. 135 (9.VII).

{ Ἀρ.φύλ.170(21.VIII.1915) Ὁ Λ. Μάρτοφ ἐνάντια στή *«Σοτσιάλ-Ντεμοκράτ»*(γιά τήν ἧττα).
καί 171(22.
172(24...) }

Ἀρ. φύλ. 192 (16. IX. 1915). Ὁ Μαρτίνοφ γιά τίς *«Ἑνωμένες Πολιτεῖες τῆς Εὐρώπης»*.
Ἀρ. φύλ. 209 (8. X. 1915). Ὁ Ν. Τρότσκι γιά τό Τσίμμερβαλντ.

ΠΑΡΑΠΟΜΠΗ ΣΤΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ἀπό τή βιβλιοθήκη τοῦ Καντονίου (Ζυρίχη).

NB: *Ἀτλάντικους*. «Παραγωγή καί κατανάλωση στό κοινωνικό κράτος». 1898. ***Πρόλογος τοῦ Κάουτσκι***.

Χένρι Ντέμαρεστ *Λλόυντ*. «Ὁ πλοῦτος κατά τῆς κοινωνικῆς εὐημερίας». Νέα Ὑόρκη, 1901.

; *«Statistisches Jahrbuch für das Deutsche Reich»* (1915).

Στίλλιχ. «Πολιτικοοικονομικές ἔρευνες γιά τή μεγάλη βιομηχανική ἐπιχείρηση». Τόμ. I καί II. 1904 καί 1906.

---

* Β. Ι. Λένιν. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 7ος, σελ. 231. *Ἡ Σύντ.*

«*Bulletin* de l' institut international de statistique» (ττ. 1-*1 9*).
Κλάρκ. «Τό ἐργατικό κίνημα στήν Αὐστραλασία». 1906.
'Αντρέ Λιές. «Τό κοινωνικό πρόβλημα». Παρίσι, 1895.
Γκροῦντσελ. «Γιά τά καρτέλ». 1902.
Μπαουμγκάρντεν καί *Μέσλενι*. «Τά καρτέλ». 1906.
Γιουράσεκ. «'Ανασκοπήσεις τῆς παγκόσμιας οἰκονομίας».
Νόιμαν-Σπαλλάρτ. «'Ανασκοπήσεις». Χρόνος ἔκδοσης 1879/80... 1883/4.
Κουάιντενς. «'Η ἐπίδραση τῶν ἀγροτικῶν μηχανῶν στήν παραγωγή καί στήν ἐργασία». 1904. (Διατριβή.)
Γ. Πλένγκε. «'Από τήν πολιτική τῶν προεξοφλήσεων στήν κυριαρχία πάνω στή χρηματαγορά». 1913.
Σοῦλτσε-Γκέβερνιτς. «'Ο βρετανικός ἰμπεριαλισμός». 1906.

; *Αἰμίλ Μπρέτσιγκαρ*. «Οἱ προάγγελοι τῆς οἰκονομικῆς κρίσης στή Γερμανία». Βερολίνο, 1913 (1,80 μάρκα)
πρόβλεψη τῆς κρίσης 1913/14

Μπέρνχαρντ *Μέρενς*. «'Η ἐμφάνιση καί ἀνάπτυξη τῶν μεγάλων γαλλικῶν πιστωτικῶν ἱδρυμάτων». 1911.
Λιζίς. «'Ενάντια στή χρηματιστική ὀλιγαρχία στή Γαλλία». 1908.
'Αντρέ Λιές. «Πορτραῖτα χρηματιστῶν». 1909.
Τεστίς. «'Η ἀλήθεια γιά τά γραπτά τοῦ Λιζίς». 1908.

'Εντμ. Τερί. «'Η οἰκονομική πρόοδος τῆς Γαλλίας»).
Πιέρ Μποντέν. «Τό ξέσπασμα». ||
Μωρίς Σβόμπ. «Πρίν ἀπό τή μάχη. ('Ο ἐμπορικός πόλεμος)». Παρίσι, 1904. ||
Ρ. Κλάους. «Οἱ ρωσικές τράπεζες». 1908. («Schmoller's Forschungen». Ἔκδοση *131*).
Δ-ρ Μέντορ Μπουνιατιάν. «Οἱ οἰκονομικές κρίσεις καί ἡ ὑπερκαπιταλιστικοποίηση». Μόναχο, 1908.
Ἔντμ. Τερί. «'Η Εὐρώπη καί οἱ 'Ενωμένες Πολιτεῖες. Γενική στατιστική». Παρίσι, 1899.
Κελτί. «Τό μοίρασμα τῆς 'Αφρικῆς». 1895.

NB: *Ο. Σβάρτς*. «Τά δημοσιονομικά συστήματα τῶν μεγάλων Δυνάμεων». (Σειρά στό ἐκδ. Göschen). 2 τόμοι. Λειψία, 1909.
NB| ['Ενδιαφέροντες πίνακες γιά τήν ἀνάπτυξη στά 1870-1900.NB] «Οἱ βάσεις τῆς κοινωνικῆς οἰκονομίας». Τύμπινγκεν, 1914 κ.ἄ.

ΤΑ ΠΟΣΑ ΤΟΥ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ ΣΤΙΣ ΜΕΤΟΧΙΚΕΣ ΕΤΑΙΡΙΕΣ

Μέ πόσα κεφάλαια ἐργάζονται «αὐτές»;

«Bank-Archiv», XIII χρόνος ἔκδοσης. 15. VI. 1914.
«Ἀποτελέσματα τῆς δραστηριότητας τῶν μετοχικῶν ἑταιριῶν στά χρόνια 1907/8-1911/12»...

1911/12...ἀριθμός μετοχικῶν ἑταιριῶν —	4 712		
τό μετοχικό τους κεφάλαιο....	14 880	ἑκατ.	μάρκα
πραγματικά ἀποθεματικά......	3 515	»	»
ἔσοδα......................	1 470	»	»
Ἀριθμός ἑταιριῶν πού ἔδοσαν μέρισμα..................	3 481	»	»
Συνολικό ποσό τῶν μερισμάτων .	1 220	ἑκατ.	μάρκα = 8,39%

Πόσο αὐξήθηκαν τά κεφάλαια:

ἀπό τό 1907 ὥς τό 1912 (5 χρόνια)

	=+2 766	ἑκατ.	μάρκα	ὀνομαστικά
	+3 346	»	»	σύμφωνα μέ τήν τρέχουσα ἀξία τῶν μετοχῶν
!! ||| πάνω ἀπό τά ὀνομαστικά	+ 579	»	»	(!!)

ΚΕΣΤΝΕΡ. «Ο ΕΞΑΝΑΓΚΑΣΜΟΣ ΓΙΑ ΟΡΓΑΝΩΣΗ»

Δ-ρ Φρίτς *Κ έ σ τ ν ε ρ*. «Ὁ ἐξαναγκασμός γιά ὀργάνωση». «Ἔρευνα σχετικά μέ τήν πάλη ἀνάμεσα στά καρτέλ καί στίς ἔξω ἀπό τά καρτέλ ἑταιρίες». Βερολίνο, 1912.

Ὁ συγγραφέας ἐξετάζει συστηματικά τίς συγκρούσεις ἀνάμεσα στά καρτέλ καί στίς «ἔξω ἀπό τά καρτέλ ἑταιρίες», τίς συγκρούσεις μέσα στά καρτέλ—καί τίς μεθόδους πάλης»:

1) Στέρηση τῶν πρώτων ὑλῶν...
2) Στέρηση τῶν ἐργατικῶν χεριῶν μέ τίς «συνεργασίες»...
3) Στέρηση τοῦ ἐφοδιασμοῦ...
4) Ἀποκλεισμός ἀπό τήν ἀγορά κατανάλωσης...
5) Συμφωνία μέ τόν ἀγοραστή νά ἔχει ἐμπορικές σχέσεις ἀποκλειστικά μέ τά καρτέλ.
6) Σχεδιασμένη μείωση τῶν τιμῶν.
7) Στέρηση τῆς πίστωσης...
8) Κήρυξη μποϋκοτάζ*

[ἀπό τήν «Ἔρευνα γιά τά καρτέλ» (5 τόμοι 1903-06) κ.ἄ.]

Π λ ῆ θ ο ς π α ρ α δ ε ι γ μ ά τ ω ν. Λεπτομερέστατες κρίσεις γιά τήν κρατική καί νομική σημασία...

* Βλ. Β. Ι. Λένιν. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 27ος, σελ. 327. *Ἡ Σύντ.*

«Ὅταν τό 1893 ἱδρύθηκε τό «Συνδικάτο κάρβουνου Ρήνου-Βεστφαλίας», συγκέντρωνε τά 86,7% ὅλης τῆς παραγωγῆς κάρβουνου τῆς περιοχῆς Ρήνου-Βεστφαλίας... καί τό 1910 εἶχε φτάσει κιόλας τά 95,4% (σελ. 11)...* Τό ἀμερικανικό τράστ χάλυβος συγκέντρωνε τό 1911 τά 45% τῆς παραγωγῆς χυτοσιδήρου»... (Ἄλλα παραδείγματα: 98%-85%—κ.ο.κ.)

«Τό ζήτημα τῆς ἔνταξης στό καρτέλ εἶναι γιά ὁρισμένες ἐπιχειρήσεις πράξη ἐπιχειρηματική, πού τήν ἐπιβάλλουν ὑπολογισμοί οἰκονομικῆς ἀποδοτικότητας. Τόσο ἡ δράση τῶν καρτέλ γενικά, ὅσο καί ἡ σημασία αὐτῆς τῆς πράξης ἐκδηλώνονται κυρίως στίς περιόδους ὕφεσης. Οἱ συγκρούσεις ἀνάμεσα στά καρτέλ καί στίς ἔξω ἀπό τά καρτέλ ἐπιχειρήσεις προκύπτουν κυρίως ἀπό τή διαφορετική σημασία πού ἔχει γιά ὁρισμένες ἐπιχειρήσεις ὁ περιορισμός τῶν πωλήσεών τους, πού εἶναι ἀναπόφευκτο ἀποτέλεσμα τῆς δράσης τῶν καρτέλ. Ὁ περιορισμός αὐτός τῶν πωλήσεων εἶναι ἰδιαίτερα βαρύς γιά τίς ἱκανές νά ἀναπτυχθοῦν ἐπιχειρήσεις πού γιά τό λόγο αὐτό προβάλλουν τήν πιό ἰσχυρή ἀντίσταση στόν περιορισμό αὐτό» (σελ. 25-26)...

... «Ἡ διαφορά ἀνάμεσα στίς ἔννοιες καί τῶν δυό» (τοῦ καρτέλ καί τοῦ τράστ) «συνίσταται στίς σχέσεις ἰδιοκτησίας: στό καρτέλ ὑπάρχουν διάφοροι ἰδιοκτῆτες, ἐνῶ στό τράστ ὑπάρχει μόνο ἕνας» (σελ. 53 καί παραπομπή στόν Λῆφμαν).

«Πολλές φορές παρατηρήθηκε—κι᾽αὐτό μπορεῖ νά θεωρηθεῖ σάν γενικό φαινόμενο—ὅτι ἡ οἰκονομική ἀποδοτικότητα, πού πετυχαίνεται μέ τήν καρτελοποίηση, προσελκύει στό δοσμένο κλάδο τῆς βιομηχανίας νέους ἐπιχειρηματίες καί νέο κεφάλαιο» (57). Π.χ. τό συνδικάτο καλίου ἀνέβασε τίς τιμές. Ἀποτέλεσμα:

τό	1879	ὑπῆρχαν	4	ἐπιχειρήσεις
»	1898	»	13	
»	1909	»	52	(σελ. 57)

Οἱ ὅροι *γιά τό ἀνέβασμα* τῶν τιμῶν διατυπώνονται μερικές φορές γιά τίς ἔξω ἀπό τά καρτέλ ἐπιχειρήσεις σάν *μείωση* τῶν ἐκπτώσεων πρός αὐτούς (σελ. 73)...

«Ἡ Μπούχχεντλερ μπέρζενφεραϊν»—ἀπαγόρευσε τήν πώληση βιβλίων «στούς ἐμπόρους πού πουλοῦσαν σέ ἐξευτελιστικές τιμές» (84).

«Ἡ στέρηση πρώτων ὑλῶν μαζί μέ τή δέσμευση τῶν ἀγοραστῶν μέ ἀποκλειστικούς ὅρους, πράγμα γιά τό ὁποῖο θά ξαναμιλήσουμε, πρέπει νά ἐξετάζεται σάν μιά ἀπό τίς σπουδαιότερες μεθόδους γιά τόν ἐξαναγκασμό ἔνταξης στό καρτέλ» (91)...

* Βλ. Β. Ι. Λένιν. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 27ος, σελ. 324. *Ἡ Σύντ.*

...Πριμοδοτήσεις ἐξαγωγῶν... (107)
δημιουργοῦνται «ἐξαρτημένες ὀργανώσεις ἐμπόρων» (109)...
(κάρβουνο—πετρέλαιο...)

Μείωση τιμῶν... Στή βιομηχανία βενζίνης σημειώθηκαν μειώσεις τῶν τιμῶν ἀπό 40 σέ 20-22 μάρκα (118)—ἡ τιμή τοῦ οἰνοπνεύματος στήν Ἄνω Σιλεσία μειώθηκε σέ 49,5 μάρκα (στό Μπρεσλάου ἡ τιμή εἶναι 62,2 μάρκα)...

Ἄρνηση πίστωσης: ἡ «Φοίνιξ» ἀρνήθηκε νά προσχωρήσει στήν Ἕνωση ἐργοστασίων χάλυβος. Ὁ διευθυντής αὐτῆς τῆς φίρμας ἦταν ἐνάντια στήν προσχώρηση. Οἱ τράπεζες ἀγόρασαν μετοχές τῆς «Φοίνιξ», ἔκοψαν τά πρίμ ἐξαγωγῆς καί κατάφεραν νά ψηφιστεῖ ἡ προσχώρηση ἀπό τή συνέλευση τῶν μετόχων!! (σελ. 124-5).

Συμφωνίες μέ τά μέλη τοῦ καρτέλ *στούς κόλπους* του (πρόστιμα, διαιτητικά δικαστήρια ἀντί τῶν τακτικῶν δικαστηρίων)...

Τό καλύτερο μέσο ἐλέγχου εἶναι τό «Ἑνιαῖο γραφεῖο πωλήσεων» (153)...

«Ὁ Γιάιντελς (σελ. 87 τοῦ ἔργου του) ἔχει ἀναμφίβολα δίκιο, ὅταν ὑποστηρίζει ὅτι ἡ ἵδρυση νέας μεγάλης ἀνεξάρτητης τράπεζας στή Γερμανία θά ἦταν πράγμα ἀδύνατο» (σελ. 168).

«Ἀκόμη καί μέσα στή σφαίρα τῆς καθαρά οἰκονομικῆς δραστηριότητας γίνεται μιά ὁρισμένη μετατόπιση ἀπό τήν ἐμπορική δραστηριότητα μέ τήν προηγούμενή της ἔννοια πρός τήν ὀργανωτικο-κερδοσκοπική. Τή μεγαλύτερη ἐπιτυχία δέν τήν ἔχει ὁ ἔμπορος πού, στηριζόμενος στήν τεχνική καί ἐμπορική του πείρα, ξέρει νά ὑπολογίζει καλύτερα τίς ἀνάγκες τῶν πελατῶν, πού εἶναι σέ θέση νά βρίσκει καί, μπορεῖ νά πεῖ κανείς, νά «ἀνακαλύπτει» τήν ὑπολανθάνουσα ζήτηση, ἀλλά ἡ κερδοσκοπική μεγαλοφυία πού εἶναι σέ θέση νά ὑπολογίζει ἀπό πρίν ἤ ἔστω καί νά προαισθάνεται τήν ὀργανωτική ἀνάπτυξη, τή δυνατότητα ὁρισμένων σχέσεων ἀνάμεσα στίς ξεχωριστές ἐπιχειρήσεις καί στίς τράπεζες» (σελ. 241)*.

«Οἱ διευθυντές τῶν μεγάλων ἐπιχειρήσεων ἔχουν πάντα τή δυνατότητα νά πάρουν στήν ὑπηρεσία τους τούς πιό ἔξυπνους καί πιό ἱκανούς νομικούς, καί στήν περίπτωση πού οἱ ἴδιοι δέν καταλαβαίνουν καί πολλά πράγματα ἀπό τίς καθαρά ἐμπορικές ὑποθέσεις, μποροῦν νά προσλάβουν τούς πιό ἐπιφανεῖς ἐμπόρους. Εἶναι πασίγνωστο ὅτι στά κεντρικά γραφεῖα τῶν μεγάλων ἐπιχειρήσεων ἐργάζεται ὁλόκληρη σειρά ἀπό προσωπικότητες πού δέν ἔχουν καμιά σχέση μέ
!! τήν ἐπιχείρηση αὐτή καθεαυτή, μέχρι καί τόν δόκτορα τῆς

* Βλ. Β. Ι. Λένιν. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 27ος, σελ. 328-329. *Ἡ Σύντ.*

πολιτικῆς οἰκονομίας πού διευθύνει τήν οἰκονομική προπαγάνδα γιά τή φίρμα» (σελ. 242).

«῾Η ὥς τά σήμερα δημιουργία καρτέλ, ὅπως συμβαίνει συνήθως, ὁδηγεῖ στήν ἄνοδο τῶν τιμῶν καί ταυτόχρονα καί τῶν ἐσόδων *πρός ὄφελος* τῆς βαριᾶς βιομηχανίας ἤ *τῆς βιομηχανίας πρώτων ὑλῶν* καί σέ βάρος τῆς μεταποιητικῆς βιομηχανίας. Συνεχής ἄνοδος τῶν τιμῶν σάν ἀποτέλεσμα τῆς δημιουργίας τῶν καρτέλ παρατηρήθηκε ὥς τώρα μονάχα στά σπουδαιότερα μέσα παραγωγῆς, κυρίως στό πετροκάρβουνο, στό σίδερο, στό κάλιο, ἐνῶ, ἀντίθετα, ποτέ δέν παρατηρήθηκε στά ἕτοιμα προϊόντα. ῾Η αὔξηση τῶν κερδῶν, λόγω τῆς ἀνόδου αὐτῆς τῶν τιμῶν, περιοριζόταν ἐπίσης στή βιομηχανία πού παράγει μέσα παραγωγῆς. Αὐτή ἡ παρατήρηση πρέπει νά συμπληρωθεῖ ἀκόμη μέ τό ὅτι ἡ βιομηχανία ἐπεξεργασίας πρώτων ὑλῶν (καί ὄχι ἡμικατεργασμένων προϊόντων) μέ τή δημιουργία καρτέλ δέν βγάζει ὄφελος μόνο μέ τή μορφή ὑψηλῶν κερδῶν σέ βάρος τῆς βιομηχανίας πού ἀσχολεῖται μέ τήν παραπέρα ἐπεξεργασία τῶν ἡμικατεργασμένων προϊόντων, μά καί ἀπόκτησε ἀπέναντί της κάποια *θέση κυριαρχίας*, πράγμα πού δέν ὑπῆρχε στίς συνθῆκες τοῦ ἐλεύθερου συναγωνισμοῦ» (σελ. 254)*. NB

Τά καρτέλ δέν ὁδηγοῦν πάντοτε στή συγκέντρωση (μποροῦν νά «παρατείνουν τήν ὕπαρξη» τῶν μικρῶν ἐπιχειρήσεων πού ἀνήκουν στό καρτέλ), ὅμως τά καρτέλ ὁδηγοῦν πάντοτε στήν «ἐντατικοποίηση τῶν κεφαλαίων» (274)... στό δυνάμωμα τοῦ ρόλου τῶν πλούσιων ἐπιχειρήσεων, τῶν ἐπιχειρήσεων μέ μεγάλο κεφάλαιο (272 καί 274).

Σχετικά μέ τή σημασία τῶν καρτέλ δέν πρέπει νά ξεχνάει κανείς τή διαφορά ἀνάμεσα σέ μιά ὀργάνωση, λ.χ. τῶν καταναλωτῶν (αὐτό σημαίνει σοσιαλισμό, σελ. 282) ἤ τῆς βιομηχανίας πού παράγει ἕτοιμα ἐμπορεύματα, καί σέ μιά ὀργάνωση τῆς βιομηχανίας πρώτων ὑλῶν:

«῾Η σημερινή κατάσταση, ἡ ἐξάρτηση σημαντικῶν τμημάτων τῆς βιομηχανίας ἀπό τήν παραγωγή πρώτων ὑλῶν, ἔχει ἔτσι μιά ὁρισμένη ἐξωτερική ὁμοιότητα (μέ μιά ἕνωση τῶν καταναλωτῶν κτλ.), ἐσωτερικά ὅμως ἀποτελεῖ ἄμεση ἀντίθεση» (σελ. 282). ((῾Ο Λῆφμαν ξεχνάει διαρκῶς αὐτή τή διαφορά—*σημ., σελ. 282.*))

«Λογομαχοῦν γιά τό ἄν τά καρτέλ ὁδήγησαν στή βελτίωση τῆς θέσης τῶν ἐργατῶν, πράγμα πού ὑποστηρίζεται ἀπό τή μιά πλευρά καί ἀμφισβητεῖται ἀπό τήν ἄλλη, καί ἄν ἐνσαρκώνουν μιά συνεται-

---

* Βλ. Β. Ι. Λένιν. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 27ος, σελ. 328-329. *Ἡ Σύντ.*

ριστική-δημοκρατική ἀρχή» ((Τσίρσκι!! ῾Ο συγγραφέας τάσσεται ἐναντίον του, σημ., σελ. 285)) «ἤ ἄν δέν μαρτυροῦν ἀκριβῶς γιά τή Γερμανία μιά ἀντιδημοκρατική θέση, λόγω μετατόπισης τοῦ κέντρου βάρους πρός τήν πλευρά τῆς βαριᾶς βιομηχανίας, ἐχθρικῆς ἀπέναντι στίς ἐπαγγελματικές ἑνώσεις» (285)...

Η «ΡΑΜΠΟΤΣΑΓΙΑ ΓΚΑΖΕΤΑ» ΤΗΣ ΒΙΕΝΝΗΣ ΓΙΑ ΤΙΣ ΤΡΑΠΕΖΕΣ ΤΗΣ ΒΙΕΝΝΗΣ

«Arbeiter-Zeitung» τῆς Βιέννης. 1916 (11. IV. 1916), ἀρ. φύλ. 101.

᾿Αριθμοί γιά τίς τράπεζες (8 μεγάλες: «Κρεντίτανσταλτ», «Οὐνιόν-μπάνκ», «Φερκερσμπάνκ», «᾿Εσκόντ-γκέζελσαφτ», «Μπάνκφεραϊν», «Μποντενκρεντίτανσταλτ», «Μερκούρ» + «᾿Αλγκεμάινε ντεποζίτενμπανκ»).

Κεφάλαιο —	657,4	ἑκατομ.	κορ.
᾿Αποθεματικά —	383,2	»	»
	1 040,6		
Ξένες καταθέσεις	4 833,8	»	»
Καθαρά κέρδη	81,4	»	»
Αὔξηση τῶν καταθέσεων σέ σχέση μέ τό 1914	1 067,9		

«ΧΡΟΝΙΚΑ ΤΗΣ ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ»

«The Annals of the American Academy of Political & Social Science». Τόμ. LVII-LIX *(1915)*

Νά ἐπανέλθω

(ἀποτελεῖται ἀπό ξεχωριστά βιβλιαράκια + βιβλιογραφία etc. τόμ. LIX (1915. *Μάης*): *«Οἱ δυνατότητες τῆς ἀμερικανικῆς βιομηχανίας»*. Συλλογή ἄρθρων).

Τά σύνολα τοῦ μισθοῦ ἐργασίας στίς ῾Ενωμένες *Πολιτεῖες*[5]
Τό 1/10 — 1000 δολ. καί πάνω (σελ. 115)
Τά 2/10 — 750-1000 δολλάρια
Τά 7/10 — κάτω ἀπό 750 δολλάρια

Μεταξύ ἄλλων, τό ἄρθρο τοῦ *Οὐίλιαμ Σ. Κάιζ*. «Τά ὑποκαταστήματα τῶν τραπεζῶν καί τό ἐξωτερικό μας ἐμπόριο» (σελ. 301).

«40 ἀγγλικές τράπεζες πού ἐνεργοῦν τραπεζικές πράξεις σέ ξένες χῶρες ἔχουν 1325 ὑποκαταστήματα. Στή Νότια Ἀμερική 5 γερμανικές τράπεζες ἔχουν 40 ὑποκαταστήματα καί 5 ἀγγλικές 70 ὑποκαταστήματα... Ἡ Ἀγγλία καί ἡ Γερμανία ἔχουν τοποθετήσει στά τελευταῖα 25 χρόνια στήν Ἀργεντινή, στή Βραζιλία καί στήν Οὐρουγουάη περίπου 4 δισεκατομμύρια δολλάρια, πράγμα πού ἔχει σάν ἀποτέλεσμα νά κατέχουν τά 46% ὅλου τοῦ ἐμπορίου αὐτῶν τῶν τριῶν χωρῶν»*.

((καί παρακάτω, σχετικά μέ τίς προσπάθειες καί τίς ἀπόπειρες τῆς Νέας Ὑόρκης νά καταλάβει τή θεσούλα αὐτή...))

Εἰδική ἐξέταση τῆς «δυνατότητας» τῶν Ἑνωμένων Πολιτειῶν νά αὐξήσουν τό ἐμπόριο etc. μέ τή *Νότια Ἀμερική* σέ περίπτωση πολέμου.	ΝΒ

σελ. 331 (σέ ἄλλο ἄρθρο)... «Ὁ σέρ Τζώρτζ Πέις στήν τελευταία ἐτήσια ἀνασκόπηση τοῦ περιοδικοῦ «*The Statist*» ὑπολόγισε τό σύνολο τοῦ κεφαλαίου πού ἐξήχθηκε στίς λιγότερο ἀναπτυγμένες χῶρες ἀπό πέντε παγκόσμια ἔθνη -πιστωτές, τή Μεγάλη Βρετανία, τή Γερμανία, τή Γαλλία, τό Βέλγιο καί τήν Ὀλλανδία, σέ 40 καί πάνω δισεκ. δολλάρια...**

200 δισεκ. φράγκα
40 *δισεκ.* *δολλάρια*
{ = 160 δισεκ. μάρκα }

σύγκρ. σελ. 2 ἐδῶ***

Ἀπό ἄλλο ἄρθρο γιά τίς «Νοτιοαμερικανικές ἀγορές»: «Ἄλλος βασικός παράγοντας — καί μάλιστα ὁ σπουδαιότερος γιά τήν ἀνάπτυξη τοῦ ἐμπορίου μέ τή Νότια Ἀμερική — εἶναι ἡ τοποθέτηση κεφαλαίων τῶν Ἑνωμένων Πολιτειῶν σέ δάνεια, στήν οἰκοδόμηση ἔργων καί σέ ἄλλες παρόμοιες ἐπιχειρήσεις. Ἡ χώρα πού ἐξάγει κεφάλαια σέ ὁποιαδήποτε νοτιοαμερικανική χώρα, παίρνει τό μεγαλύτερο ἀριθμό παραγγελιῶν γιά ὑλικά πού χρησιμοποιοῦνται στήν οἰκοδόμηση ἔργων, στήν κατασκευή σιδηροδρομικῶν γραμμῶν κτλ., καθώς καί ἐργολαβίες κατασκευῆς δημόσιων ἔργων γιά λογαριασμό τῶν κυβερνήσεων. Τό γεγονός αὐτό ἐπιβεβαιώνεται λαμπρά μέ τίς ἀγγλικές

ΝΒ

* Βλ. Β. Ι. Λένιν. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 27ος, σελ. 370. *Ἡ Σύντ.*

** Στό ἴδιο. *Ἡ Σύντ.*

*** Βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 40-41. *Ἡ Σύντ.*

ἐπενδύσεις στίς σιδηροδρομικές γραμμές, στίς τράπεζες τῆς 'Αργεντινῆς καί σέ δάνεια» (314)...

110 ἑταιρίες ἔχουν κεφάλαιο=7,3 δισεκατομμύρια δολλάρια, μέ 626 984 μετόχους.

Τό ἴδιο γιά τό *1 9 1 0,* ἀνάμεσα σέ ἄλλα, «χρεόγραφα καί χρηματιστήριο ἀξιῶν». 'Η συνολική ἀξία τῶν ἀμερικανικῶν χρεογράφων=34,5 δισεκατομμύρια δολλάρια (καί χωρίς τίς περιπτώσεις πού λογαριάστηκαν διπλά περίπου)=24,4 δισεκ., καί ὅλος ὁ πλοῦτος=107,1 δισεκατομμύρια δολλάρια.

ΠΑΡΑΠΟΜΠΗ ΣΤΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

'Από τόν κατάλογο τῆς *Λωζάνης* (Βιβλιοθήκη τοῦ Καντονίου τῆς Λωζάνης). Συνέχεια 1902.

Ντεσανέλ. «Λαός καί ἀστική τάξη». Παρίσι, 1881.
Γκωντέν. «'Η δημοκρατία τῆς ἐργασίας καί ἡ κοινοβουλευτική μεταρύθμιση». Παρίσι, 1889.
Λ. Λ α λ λ ε μ ά ν. «'Η ἐπανάσταση καί ἡ φτωχολογιά». Παρίσι, 1898.
Σ. Ρ ε ν ώ. «'Ιστορία τῶν ἀπεργιῶν». Παρίσι, 1887.
'Εβγκ. Σκάιλερ. «'Η ἀμερικανική διπλωματία». Νέα 'Υόρκη, 1886.
Ζορί. «Μελέτη γιά τίς ὀλλανδικές ἀποικίες». Λιέγη, 1883.
Τ. Ρότζερς. «'Ιστορία τῶν τιμῶν». 6 τόμοι.
Μέλχολ. «'Ιστορία τῶν τιμῶν ἀπό τό 1850 καί δῶ». Λονδίνο, 1885.
«Πόλεμος στόν πόλεμο». (Συλλογή.)
'Ι ν α χ ά κ ι. «'Η 'Ιαπωνία καί ὁ Εἰρηνικός ὠκεανός». 1890.
Σουίφτ. «'Ιμπεριαλισμός καί ἐλευθερία». Λός "Αντζελες, 1899.
Βιαλλάτ. «'Η πολιτική ζωή τοῦ Παλιοῦ καί τοῦ Νέου κόσμου». "Ετος VII (1912/3) καί προηγούμενα.
Πώλ Φεγέλ. «'Η πολιτική ἱστορία τοῦ 19ου αἰώνα». Παρίσι, 1914. 2 τόμοι.
Καμίλ Βαλλώ. «'Η γῆ καί τό κράτος. (Κοινωνική γεωγραφία)». Παρίσι, 1911.
Λεκαρπαντιέ. «Τό διεθνές ἐμπόριο». Παρίσι, 1908.
» «Τό θαλάσσιο ἐμπόριο καί ὁ ἐμπορικός στόλος». Παρίσι, 1910.
Μαρτέν Σέν-Λεόν. «Καρτέλ καί τράστ». Παρίσι, 1909.
Τσίζχολμ. «'Οδηγός τῆς ἐμπορικῆς γεωγραφίας». Λονδίνο, 1911.
"Εκερτ. «Δοκίμιο τῆς ἐμπορικῆς γεωγραφίας». 2 τόμοι. Λειψία, 1905.

Ράιχλεν. «Ὁ γαλλογερμανικός ἀνταγωνισμός στήν Ἐλβετία». 1908 [ἴσως καί στή Βέρνη;].
Ραφάλοβιτς. «Ἡ χρηματαγορά». 1911/12 ((21ο ἔτος)).
Βάν ντέρ Λιόβ. «Οἱ προσπάθειες γιά τή γενική εἰρήνη». 1916. Ρόττερνταμ, 1915.
Ἐπιτροπή. «*Ἡ πανούκλα στήν Ἰνδία* (1899-1900)». Τόμ. 4 καί 5. Ἐπίλογος.
Ἀβενέλ. «Οἱ ἀγρότες καί οἱ ἐργάτες στά τελευταῖα 700 χρόνια». Παρίσι, 1907.
Ἀβενέλ. «Οἱ πλούσιοι στά τελευταῖα 700 χρόνια». Παρίσι, 1909.
Φάμπρ. «Ὁ ἀσιατικός συναγωνισμός» (καί οἱ εὐρωπαῖοι ἐργάτες). Παρίσι, Νίμ, 1896.
Λάνγκχαρντ. «Τό ἀναρχικό κίνημα στήν Ἐλβετία». Βερολίνο, 1903.

Ἀπό τή **νεότατη** φιλολογία:

Ἔργκανγκ. «Ἡ ἐκτόπιση τοῦ ἐργάτη ἀπό τή μηχανή». «*Technik und Wirtschaft*». Χρόνος ἔκδοσης *4*, τεῦχ. 10.
Κάμμερερ. «Ἡ γραμμή ἀνάπτυξης τῆς τεχνικῆς». *Ibidem*. Χρόνος ἔκδοσης *3*. + «Schriften des Vereins für Sozialpolitik». Τόμ. *132*.
Γκροῦντσελ. «Ἡ νίκη τοῦ βιομηχανισμοῦ». 1911.
Ρατενάου: βλ. σελ. *32**.
Ἔργκανγκ. «Ἔρευνες γιά τό πρόβλημα τῶν μηχανῶν στή διδασκαλία τῆς λαϊκῆς οἰκονομίας». 1911.
Μάνστετ. «Ἡ καπιταλιστική χρησιμοποίηση τῶν μηχανῶν». 1905.
Α. Ρῆντλερ. «Σχετικά μέ τήν ἱστορική καί τή μελλοντική σημασία τῆς τεχνικῆς». Βερολίνο, 1910.
Ἐξελχόιζερ. «Ἡ τεχνική ἐργασία πρίν καί τώρα». Βερολίνο, 1906.
Ε. Ρέιερ. «Ἡ δυναμική ἐνέργεια. Οἰκονομική, τεχνική etc. μελέτη τῆς ἀνάπτυξης τῆς ἰσχύος τοῦ κράτους». Λειψία, 1908.
Νόιχαουζ. «Τεχνικές προϋποθέσεις τῆς μαζικῆς παραγωγῆς». «*Technik und Wirtschaft*». 1910 (**3ος** χρόνος ἔκδοσης).
Μ. Γκρά. «Γιά τίς μηχανές». Παρίσι, 1911.
Βάν Μίτε. «Ἡ τεχνική στόν 20ό αἰώνα». 1911/12.
Φ. Ματαρέ. «Τά μέσα ἐργασίας: μηχανές etc». 1913.
Λεβασσέρ. «Σύγκριση τῆς χειρωνακτικῆς ἐργασίας μέ τήν ἐργασία τῶν μηχανῶν». 1900.

---

* Βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 45. *Ἡ Σύντ.*

ΣΤΙΛΛΙΧ. «ΧΡΗΜΑ ΚΑΙ ΤΡΑΠΕΖΕΣ»

Δ-ρ **Όσκαρ Στίλλιχ.** «Χρῆμα καί τράπεζες». Βερολίνο, 1907. Ὑπερεκλαϊκευτικό πραγματάκι.

προυντονιστής βλάκας, τραπεζίτης πολέμιος τοῦ χρήματος	σελ. 95. Τραπεζίτης *Γιούλιους Χοῦκε.* «Τό πρόβλημα τοῦ χρήματος καί τό κοινωνικό ζήτημα» (5η ἔκδοση). 1903.

σελ. 143: «Δέν ὑπάρχει οὔτε μιά τραπεζική πράξη πού νά φέρνει *τόσο μεγάλο κέρδος,* ὅσο ἡ ἔκδοση τίτλων*. Ἡ ὑπερτίμησή τους κατά τήν ἔκδοση εἶναι τόσο μεγάλη ὅσο πουθενά ἀλλοῦ... Ἡ ὑπερτίμηση τῶν βιομηχανικῶν μετοχῶν κατά τήν ἔκδοσή τους, πού προσπαθοῦν νά τή δικαιολογήσουν σάν δαπάνη τῆς ἔκδοσης ἤ σάν ἀναμενόμενη ὕψωση τοῦ ποσοστοῦ τοῦ κέρδους, πού ὅμως ἀποτελεῖ στήν οὐσία οἰκονομικά ἀδικαιολόγητο κέρδος, ἔφτασε, σύμφωνα μέ τά στοιχεῖα τοῦ «Der Deutsche Oekonomist», κατά μέσο ὅρο τό χρόνο:

NB	τό 1895—38,6% » 1896—36,1 » 1897—66,7 » 1898—67,7 » 1899—66,9 » 1900—55,2%	NB	idem πληρέστερα στό ἔργο τοῦ Ζόμπαρτ. «Ἡ γερμανική ἐθνική οἰκονομία στό 19ο αἰώνα» (*2η ἔκδοση* 1909), σελ. *526,* παράρτημα 8

NB ‖ Μέσα σέ μιά δεκαετία, στά 1891-1900, ἡ ἔκδοση τίτλων τῆς γερμανικῆς βιομηχανίας «ἀπόδοσε κέρδος» πάνω ἀπό ἕνα δισεκατομμύριο»**.

σελ. 138: «*Ἐξυγίανση*»... «Οἱ μετοχές μαζεύονται ὅλες μαζί καί πέφτει ἡ ὀνομαστική τους ἀξία. Κλασικό παράδειγμα τέτιων ὑποτιμήσεων τοῦ μετοχικοῦ κεφαλαίου ἀποτελεῖ ἡ «Ντόρτμουντερ Οὐνιόν», πού τήν ἵδρυσε ἡ τράπεζα «Ντισκόντογκεζελσάφτ». Ἐξέτασα λεπτομερειακά στόν πρῶτο τόμο τοῦ βιβλίου μου «Πολιτικοοικονομικές ἔρευνες στόν τομέα τῆς μεγάλης βιομηχανικῆς ἐπιχείρησης» τήν οἰκο- (NB)

* Βλ. Β. Ι. Λένιν. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 27ος, σελ. 358. *Ἡ Σύντ.*
** Στό ἴδιο. *Ἡ Σύντ.*

νομική ἱστορία τοῦ ἄτυχου παιδιοῦ τῆς τράπεζας αὐτῆς (Λειψία, 1904). Τό ἀποτέλεσμα μιᾶς σειρᾶς πράξεων ὑποτίμησης τῆς ἀξίας τῶν μετοχῶν ἦταν νά ἐξαφανιστοῦν ἀπό τά βιβλία τῆς ἑταιρίας αὐτῆς πάνω ἀπό 73 ἑκατομμύρια μάρκα μέσα σέ 30 χρόνια. Σήμερα οἱ πρῶτοι μέτοχοι αὐτῆς τῆς ἑταιρίας ἔχουν στά χέρια τους μόνο τά 5% τῆς ὀνομαστικῆς ἀξίας τῶν μετοχῶν της» !! (138)*.

ὡραῖο παράδειγμα !!!

!!!

Ὁ τρεχούμενος λογαριασμός εἶναι μέσο ἐπίδρασης στή βιομηχανία.

«Πόσο μεγάλη εἶναι ἐδῶ ἡ ἐπίδραση τῶν τραπεζῶν στίς συνδέσεις τους μέσω τῶν τρεχούμενων λογαριασμῶν πού ἀνοίγουν, τό δείχνει, π.χ. τό παρακάτω γράμμα, πού τό ἀντιγράφουμε ἀπό τήν «Kuxenzeitung» καί μέ τό ὁποῖο ἡ *«Ντρέζντνερ Μπάνκ»* ἀπευθύνθηκε στίς 19. XI. 1901 στή διοίκηση τοῦ συνδικάτου τσιμέντου τῆς Βορειοδυτικῆς καί Κεντρικῆς Γερμανίας. Στό γράμμα ἀναφέρεται: «᾿Από τήν ἀνακοίνωση πού δημοσιεύσατε στίς 18 αὐτοῦ τοῦ μήνα στήν ἐφημερίδα «Reichsanzeiger», φαίνεται πώς πρέπει νά λογαριάζουμε ὅτι στή γενική συνέλευση τοῦ συνδικάτου σας, πού θά γίνει στίς 30 αὐτοῦ τοῦ μήνα, εἶναι ἐνδεχόμενο νά παρθοῦν ἀποφάσεις, πού μποροῦν νά ἐπιφέρουν στήν ἐπιχείρησή σας ἀλλαγές ἀπαράδεκτες γιά μᾶς. Γι᾿αὐτό, πρός μεγάλη μας λύπη, εἴμαστε ἀναγκασμένοι νά σᾶς κόψουμε τήν πίστωση πού εἴχατε. Γι᾿αὐτό σᾶς παρακαλοῦμε νά σταματήσετε νά ζητᾶτε χρήματα ἀπό τήν τράπεζά μας καί ταυτόχρονα μέ πολλή ἐκτίμηση παρακαλοῦμε νά ἐπιστρέψετε τό ἀργότερο μέχρι τέλους τοῦ μήνα τά ποσά πού μᾶς ὀφείλετε. Ἄν ὅμως σ᾿αὐτή τή γενική συνέλευση δέν ψηφιστοῦν ἀπαράδεκτες γιά μᾶς ἀποφάσεις καί μᾶς δοθοῦν οἱ ἁρμόζουσες σχετικές ἐγγυήσεις γιά τό μέλλον, εἴμαστε ἕτοιμοι νά ἔλθουμε σέ διαπραγματεύσεις μαζί σας γιά νά σᾶς ἀνοίξουμε καινούργια πίστωση»»** (146-147).

ὡραῖο παράδειγμα!

!!

!!!

* Βλ. Β. Ι. Λένιν. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 27ος, σελ. 359. *Ἡ Σύντ.*
** Στό ἴδιο, σελ. 347. *Ἡ Σύντ.*

ὡραῖο παράδειγμα | !!! !!

... «Στίς μεγάλες τράπεζές μας σημαντικός ἀριθμός ὑπαλλήλων καθημερινά δέν ἀσχολεῖται μέ τίποτε ἄλλο, παρά μόνο μέ τόν ὑπολογισμό τῶν τόκων ἀπό τούς τρεχούμενους λογαριασμούς. Σ' αὐτή τή δουλιά ἀποκτοῦν μέ τόν καιρό μεγάλη δεξιοτεχνία... 'Αποτελοῦν παράδειγμα γιά τό πῶς τό κεφάλαιο πνίγει τήν προσωπικότητα καί μετατρέπει τόν ἄνθρωπο σέ μηχανή» (148)...

NB

««*Κάθε τράπεζα εἶναι ἕνα χρηματιστήριο*»—αὐτό τό σύγχρονο ἀπόφθεγμα κλείνει μέσα του τόσο περισσότερη ἀλήθεια, ὅσο μεγαλύτερη εἶναι ἡ τράπεζα, ὅσο περισσότερες προόδους σημειώνει ἡ συγκέντρωση στόν τραπεζικό κλάδο» (169)*.

χά-χά!! (σύγκρ. Κ. Κάουτσκι)

«Μέσω τῶν τραπεζῶν-θυγατέρων οἱ *Περέρ*» (ἱδρυτές τῆς «Κρεντί Μομπιλιέ») «θέλησαν... νά τυλίξουν ἀπό οἰκονομική ἄποψη τούς διάφορους λαούς καί μέ τόν τρόπο αὐτό νά συμβάλουν στήν ὑπόθεση τῆς γενικῆς εἰρήνης» (180)...

«Τομεῖς πράξεων» «γιά τό τραπεζικό κεφάλαιο»

Δεκαετία 1870-1880—*σιδηροδρομικές γραμμές* τῆς Γερμανίας (στά τέλη τῆς δεκαετίας ἐθνικοποιήθηκαν)

Δεκαετία 1880-1890—ἡ *βαριά* βιομηχανία Ρήνου-Βεστφαλίας

Δεκαετία 1890-1900—βιομηχανία *ἠλεκτρισμοῦ* (καί μηχανοκατασκευές).

στάση ἀπέναντι στούς ὑπαλλήλους

«Τό 1906 οἱ 4 D-τράπεζες τοῦ Βερολίνου («Ντόιτσε Μπάνκ», «Ντισκόντογκεζελσάφτ», «Ντρέζντνερ Μπάνκ», «Ντάρμστετερ Μπάνκ» ἔκλεισαν συμφωνία, μέ τήν ὁποία ἀναλάβαιναν μεταξύ τους τήν ὑποχρέωση νά μήν προσλαμβάνουν στή δουλιά τους ὑπαλλήλους πού ἐργάζονται σέ μιά ἀπό αὐτές τίς τράπεζες καί δέν ἔχουν ἀπολυθεῖ ἀπό τή δουλιά τους!» (203). 'Η ἐναντίωση τῶν ὑπαλλήλων εἶχε σάν ἀποτέλεσμα νά τροποποιηθεῖ (;;) ριζικά (;;) ἡ συμφωνία αὐτή ((σέ τί; πῶς;;;;)).

Τέλος

NB: *Χ. Βίδερς*. «Τό Χρῆμα καί ἡ Πίστη στήν 'Αγγλία». 1911.
Φιλίπποβιτς
Ζόμπαρτ
«Βάσεις τῆς κοινωνικῆς οἰκονομικῆς» (Μπύχερ, Σοῦλτσε-Γκέβερνιτς κ.ἄ. κ.ἄ.).

* Βλ. Β. Ι. Λένιν. Ἄπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 27ος, σελ. 341. *Ἡ Σύντ.*

ΛΗΦΜΑΝ. «ΚΑΡΤΕΛ ΚΑΙ ΤΡΑΣΤ»

Καθηγ. δ-ρ Ρ. Λῆφμαν. «Τά καρτέλ καί τά τράστ καί ἡ παραπέρα ἀνάπτυξη τῆς ὀργάνωσης τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας». 2η ἔκδοση. Στουτγάρδη, 1910. Βιβλιοθήκη τῆς ἐπιστήμης τοῦ δικαίου καί τοῦ κράτους.

'Εκλαϊκευτικό βιβλιαράκι μέ καλή ἔκθεση τῆς ὕλης. 'Η ἄποψή του εἶναι ἄποψη ἑνός ἀπολογητῆ ἀστοῦ, κοντόφθαλμου, εὐχαριστημένου καί αὐτοϊκανοποιημένου.

Τά γεγονότα ἔχουν διαλεχτεῖ ἀρκετά καλά, ἀπολογητικά, φυσικά.

NB: *σελ. 161:*

«Στή Γερμανία πραγματοποιήθηκε ἕνας μεγάλος ἀριθμός συγχωνεύσεων χωρίς (;;;) νά πάρουν μονοπωλιακό χαρακτήρα... ...Χαρακτηριστικό παράδειγμα, ἀντί πολλῶν παραδειγμάτων ἀπό πιό παρωχημένο χρόνο, ἀποτελεῖ ἡ βιομηχανία πυρίτιδας. Ἤδη ἀπό τή δεκαετία 1870-1880 19 ἐργοστάσια πυρίτιδας ἑνώθηκαν καί συγχωνεύτηκαν σέ μιά μετοχική ἑταιρία. 'Η ἑταιρία αὐτή, μέ τή σειρά της, συγχωνεύτηκε τό 1890 μέ τόν πιό μεγάλο συναγωνιστή της στή μετοχική ἑταιρία: «'Ενωμένα 'Εργοστάσια Πυρίτιδας Κολωνίας-Ρότβαϊλ». 'Η μεγάλη αὐτή μετοχική ἑταιρία δημιούργησε μετά καρτέλ ὄχι μόνο μέ ἄλλα ἐργοστάσια πυρίτιδας, ἀλλά καί μέ τό τράστ τῶν ἐργοστασίων δυναμίτη πού ἤδη ἀναφέραμε. Ἔτσι δημιουργήθηκε μιά ἐντελῶς σύγχρονη στενή ἕνωση ὅλων τῶν γερμανικῶν ἐργοστασίων ἐκρηκτικῶν ὑλῶν, πού ἀργότερα μαζί μέ τά ἀνάλογα ὀργανωμένα γαλλικά καί ἀμερικανικά ἐργοστάσια δυναμίτιδας, μποροῦμε νά ποῦμε, μοίρασαν μεταξύ τους ὅλο τόν κόσμο» (σελ. 161)*.

μοίρασμα τοῦ κόσμου

'Ο ἀριθμός τῶν βιομηχανικῶν καρτέλ στή Γερμανία φτάνει (1905) τά *3 8 5* (στήν πραγματικότητα εἶναι περισσότερα: **σελ.** 25)**.

NB |||| 'Ο **Ρίσσερ** *(σελ. 1 3 7),* παραθέτει αὐτή τή στατιστική καί προσθέτει: «στά καρτέλ αὐτά συμμετεῖχαν «ἄμεσα» *1 2 0 0 0 π ε-*

---

* Βλ. Β. Ι. Λένιν. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 27ος, σελ. 377-378. *'Η Σύντ.*

** Στό ἴδιο, σελ. 323. *'Η Σύντ.*

ρ ί π ο υ ἐπιχειρήσεις». *Ρ ί σ σ ε ρ.* «Οἱ γερμανικές μεγάλες τράπεζες καί ἡ συγκέντρωσή τους». 3η ἔκδοση. Ἰένα, 1910.

Ὁ ἀριθμός τῶν διεθνῶν καρτέλ (στά ὁποῖα συμμετέχει ἡ Γερμανία) εἶναι *γ ύ ρ ω σ τ ά 1 0 0 (σελ.* 30: τό 1897 ἦταν γύρω στά 40)*.

Βιομηχανία καλίου.

Πρῶτο καρτέλ	1879: 4 ἐπιχειρήσεις
Οἱ τιμές ἀνεβαίνουν	1898: 10 ἐπιχειρήσεις
«Πυρετός τοῦ καλίου»:	1901—*21* ἐπιχειρήσεις
	1909—*52*

(«Μερικές χρεοκόπησαν»).

Τό *τράστ ἀτσαλιοῦ* στήν Ἀμερική (τό 1908: 165 211 ἐργάτες) τό 1907: 210 180 ἐργάτες (161 ἑκατομ. δολλάρια μισθοί ἐργασίας), 170 ἑκατομ. δολλάρια καθαρό κέρδος, 1100 ἑκατομ. δολλάρια κεφάλαιο (σελ. 124).

Ἡ πιό μεγάλη ἐπιχείρηση τῆς γερμανικῆς ἐξορυκτικῆς βιομηχανίας ἡ «Ἑταιρία Ὀρυχείων τοῦ Γκέλζενκιρχεν»—εἶχε τό 1908—1705 ὑπάλληλους+44 343 ἐργάτες (70,5 ἑκατομμύρια μάρκα μισθοί ἐργασίας).

(σελ. 135). Ὁ *Σβάμπ* ἵδρυσε τό 1902 (17. VI. 1902) τή *«Σίπμπιλντινγκ Κόμπανυ»*, μέ κεφάλαιο 70,9 ἑκατ. δολλ., ἀπό αὐτά 20 ἑκατομ. τοῦ Σβάμπ. Ἔπειτα ἡ ἑταιρία αὐτή *χ ρ ε ο κ ό π η σ ε,* λήστεψαν τό κοινό!

(173 κ. ἅ.) «Σύμπλεξη», «συμμετοχή» (passim), «ἐξάλειψη τῆς ἀπομόνωσης» (σελ. 155)—νά οἱ *«λ ε ξ ο ῦ λ ε ς»* τοῦ Λῆφμαν γιά νά ἀποφύγει (καί νά θολώσει) τή μαρξική ἔννοια τῆς «κοινωνικοποίησης»[6].

((Τέλος τῶν περικοπῶν ἀπό τόν Λῆφμαν))

ΑΠΟ ΤΙΣ «ΒΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ»

«Βάσεις τῆς κοινωνικῆς οἰκονομικῆς», *Σ. Ἄ λ τ μ α ν... Κ. Μ π ύ χ ε ρ κ α ί π ο λ λ ῶ ν ἄ λ λ ω ν.*

V τμῆμα, ΙΙ μέρος: *«Ο ἱ τ ρ ά π ε ζ ε ς»* (Σοῦλτσε-Γκέβερνιτς καί Γιάφφε). Τύμπινγκεν, 1915.

Ι. Σοῦλτσε-*Γκέβερνιτς*. «Ἡ Γερμανική Τράπεζα Πίστης» (1-190).

---

* Βλ. Β. Ι. Λένιν. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 27ος, σελ. 377-378. *Ἡ Σύντ.*

II. Ἔντγκαρ *Γιάφφε*. «Οἱ ἀγγλοαμερικανικές καί γαλλικές τραπεζικές ἐπιχειρήσεις» (191-231).
(Κάτι σάν ἐγχειρίδιο, κατά §§, φαίνεται περισσότερο φλυαρία καί «συστηματική».)

Ἔχει καί *ἐ ν δ ι α φ έ ρ ο ν τ α σ η μ ε ῖ α*. *Π έ ρ α γ ι ά π έ ρ α δ ι α π ο τ ι σ μ έ ν ο* μέ τό πνεῦμα τοῦ *«ἰ μ π ε ρ ι α λ ι σ μ ο ῦ»*.

σελ. 53: 8 μεγάλες τράπεζες τοῦ Βερολίνου εἶχαν τό 1914

μετοχικά κεφάλαια—	1 245 ἑκατ. μάρκα
ἀπ᾽αὐτές ἡ «Ντόιτσε Μπάνκ»	250
ἡ «Ντισκόντογκεζελσαφτ»	300
ἡ «Ντρέζντνερ Μπάνκ»	200
ἀποθεματικά	432
	1 677
ξένα χρήματα	5 328
(«σύνολο κεφαλαίων»)	7 005

σελ. 140: Κατηγορία ἀπασχολήσεων: «Χρηματικό καί πιστωτικό ἐμπόριο».

	1882	1907
Ἐπιχειρήσεις	5 879	13 971
ἀπασχολούμενα ἄτομα	21 633	66 275
(ἀπ᾽αὐτούς: γυναῖκες)	244	3 089
τό 1907 ὑπῆρχαν 3 ἐπιχειρήσεις μέ	> *1 000*	ὑπαλλήλους
«Ντόιτσε Μπάνκ» τό 1912	*6 137*	»
«Ντρέζντνερ Μπάνκ» τό 1912	*4 638*	»

σύγκρ. μέ τή σελ. 11: τό 1907 στή Γερμανία ὑπῆρχαν 14 000 «τραπεζικές ἐπιχειρήσεις», ἀπό τίς ὁποῖες 4 000 ἦταν βοηθητικές ἐπιχειρήσεις...

σελ. 145: ... «Οἱ μεγάλες τράπεζες ἔγιναν τό σπουδαιότερο μέσο *οἰκονομικῆς* συνένωσης τῆς Γερμανικῆς αὐτοκρατορίας»...

«Ἄν τελικά ἡ διεύθυνση τῶν γερμανικῶν τραπεζῶν ἔχει ἀνατεθεῖ σέ μιά δωδεκάδα ἀνθρώπους, ἡ δράση τους εἶναι σήμερα κιόλας σπουδαιότερη γιά τή λαϊκή εὐημερία ἀπό τή δράση τῶν περισσότερων ὑπουργῶν τοῦ κράτους» (145-146)*.

«δωδεκάδα προσώπων»

* Βλ. Β. Ι. Λένιν. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 27ος, σελ. 433. *Ἡ Σύντ.*

«Ἄν, ὅμως, ἔτσι ἔχουν τά πράγματα, τότε τό συμφέρον τῆς ἐθνικῆς μας ὕπαρξης ἀπαιτεῖ τή διαμόρφωση ἑνός νέου πνευματικοῦ τύπου τραπεζικῶν ἀρχόντων, στούς ὁποίους ἡ ἀφηρημένη» (χά-χά!) «ἐπιδίωξη τοῦ κέρδους εἶναι διαποτισμένη ἀπό ἐθνικοπολιτικές καί, ἑπομένως, ἀπό *λαϊκο*οικονομικές ἀντιλήψεις...

χά-χά!!

Ἄν μελετήσουμε βαθιά καί ὁλοκληρωμένα τήν ἐξέλιξη τῶν τάσεων πού τονίσαμε, τότε προκύπτει ὅτι: τό χρηματικό κεφάλαιο τοῦ ἔθνους εἶναι συνενωμένο στίς τράπεζες, ὅτι οἱ ἴδιες οἱ τράπεζες συνδέθηκαν μεταξύ τους σέ καρτέλ, τό κεφάλαιο τοῦ ἔθνους, πού ζητάει τοποθέτηση, ἔχει μετατραπεῖ σέ χρεόγραφα. Τότε πραγματοποιοῦνται τά μεγαλοφυῆ λόγια τοῦ *Σαίν-Σιμόν:* «Ἡ σημερινή ἀναρχία τῆς παραγωγῆς, πού προέρχεται ἀπό τό γεγονός ὅτι οἱ οἰκονομικές σχέσεις ἀναπτύσσονται χωρίς ὁμοιόμορφη ρύθμιση, πρέπει νά παραχωρήσει τή θέση της στήν ὀργάνωση τῆς παραγωγῆς. Ἡ διεύθυνση τῆς παραγωγῆς δέν θά εἶναι πιά ὑπόθεση ἀπομονωμένων καί ἀνεξάρτητων τοῦ ἑνός ἀπό τόν ἄλλο ἐπιχειρηματιῶν πού ἀγνοοῦν τίς οἰκονομικές ἀνάγκες τῶν ἀνθρώπων, μά θά βρίσκεται στά χέρια ἑνός ὁρισμένου κοινωνικοῦ ἱδρύματος. Ἡ κεντρική ἐπιτροπή διαχείρισης, πού θά ἔχει τή δυνατότητα νά ἐποπτεύει ἀπό μιά ὑψηλότερη σκοπιά τόν πλατύ τομέα τῆς κοινωνικῆς οἰκονομίας, θά τή ρυθμίζει ἔτσι, πού νά ἀποβαίνει πρός ὄφελος ὅλης τῆς κοινωνίας, θά παραδίνει τά μέσα παραγωγῆς σέ κατάλληλα γι'αὐτή τή δουλιά χέρια, καί εἰδικά θά φροντίζει νά ὑπάρχει σταθερή ἁρμονία ἀνάμεσα στήν παραγωγή καί τήν κατανάλωση. Ὑπάρχουν ἱδρύματα πού περιέλαβαν στόν κύκλο τῶν καθηκόντων τους μιά ὁρισμένη ὀργάνωση τοῦ οἰκονομικοῦ ἔργου: τά ἱδρύματα αὐτά εἶναι *οἱ τράπεζες*». Ἀπέχουμε ἀκόμη πολύ ἀπό τήν ἡμέρα πού τά λόγια αὐτά τοῦ Σαίν-Σιμόν θά γίνουν πραγματικότητα, βρισκόμαστε ὅμως πιά στό δρόμο τῆς πραγματοποίησής τους: εἶναι ἕνας μαρξισμός διαφορετικός ἀπό ὅ,τι τόν φανταζόταν ὁ Μάρξ, διαφορετικός ὅμως μονάχα στή μορφή!» (146)*.

Σαίν-Σιμόν

μαρξισμός νά σοῦ πετύχει!!!

* Βλ. Β. Ι. Λένιν. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 27ος, σελ. 433. *Ἡ Σύντ.*

«Ἐννοεῖται, ἐπενδύσεις σάν αὐτές πού ἔκανε ἡ Ἀγγλία, π.χ. στή διώρυγα τοῦ Σουέζ στή βάση τῆς πολιτικῆς της ἰσχύος—οἱ μετοχές ἀγοράστηκαν τό 1876 γιά *4* ἑκατομμύρια λίρες καί σήμερα ἀξίζουν *3 0* ἑκατομμύρια λίρες—μένουν ὥς τά σήμερα ἀπρόσιτες γιά τή Γερμανία»... (159-160). || ὡραῖο παράδειγμα! (ἀξιοζήλευτο) *4* καί *3 0*

σελ. 164 παρατίθενται περικοπές ἀπό τόν *Ι. Ι. Λέβιν.* «Γερμανικά κεφάλαια στή Ρωσία». Πετρούπολη, 1914.

«Ἡ ἐθνικοοικονομική λειτουργία τῶν τραπεζῶν ἀποτελεῖ τήν πολυσυζητημένη *διεύθυνση τῆς λαϊκῆς περιουσίας»* (παραπομπή σέ ἕνα ἄρθρο τοῦ Λάνσμπουργκ στό περιοδικό «Die Bank» τοῦ 1908). || NB

«Ὅσο περισσότερο ἐπικρατεῖ σήμερα ἡ πιστωτική οἰκονομία, τόσο μεγαλύτερο γίνεται καί τό μέρος τοῦ συνολικοῦ κεφαλαίου πού ρέει πρός τόν ἐπιχειρηματία, τόν ὁποῖο ἔχει διαλέξει ἡ τράπεζα. Οἱ τράπεζες ἀνοίγουν τώρα τά κανάλια ἀπό τά ὁποῖα ρέουν ὄχι μόνο οἱ ἐτήσιες ἀποταμιεύσεις, ἀλλά ἐπίσης καί τά (βρισκόμενα στό προτσές συνεχοῦς ἀνανέωσης) συσσωρευμένα προηγούμενα ποσά κεφαλαίων. Ὑπενθυμίζουμε, πρίν ἀπ'ὅλα, τήν τεράστια αὔξηση τῶν «ξένων κεφαλαίων». Στό τέλος τοῦ 1891 στή Γερμανία τά «ξένα κεφάλαια» ἀνέρχονταν στίς μετοχικές μας τράπεζες στό ποσό τῶν 1 280 ἑκατομμυρίων μάρκων. Στό τέλος τοῦ 1906 — στό ποσό τῶν 6 035 ἑκατομμυρίων μάρκων. Σήμερα τά κεφάλαια αὐτά ὑπολογίζονται σέ *1 0* περίπου δισεκατομμύρια.

Στά τέλη τοῦ 1913 μόνο στίς 9 μεγάλες τράπεζες τοῦ Βερολίνου ἔφτασαν τά 5,1 δισεκατομμύρια μάρκα*. || NB 10 δισεκατομμύρια 5 δισεκατομμύρια

Παράλληλα, ὅμως, οἱ τράπεζες ἀποτελοῦν κανάλια ἀπό τά ὁποῖα περνοῦν ἀκόμη μεγαλύτερα κεφάλαια πού κινοῦνται στίς δουλιές μέ χρεόγραφα. —Ἔτσι οἱ τράπεζες μποροῦν, ἀκόμη καί ὅταν ὑπάρχει καλή θέληση, *νά κάνουν λάθη·* μποροῦν νά κατευθύνουν δισεκατομμύρια σέ λαθεμένη κατεύ-

---

* Βλ. Β. Ι. Λένιν. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 27ος, σελ. 333. *Ἡ Σύντ.*

NB

θυνση καί κάτω ἀπό ὁρισμένες συνθῆκες νά ζημιώνουν. Σήμερα μερικές μεγάλες τράπεζες εἶναι σέ θέση νά καθορίζουν λίγο-πολύ τήν κατεύθυνση τῆς οἰκονομικῆς μας ἀνάπτυξης. Ἡ εὐθύνη τους μετατρέπεται ἔτσι σέ ἰδιωτικοοικονομική σέ σχέση μέ τούς μετόχους, σέ ἐθνικοοικονομική σέ σχέση μέ τό κρατικό σύνολο. Οὐσιαστικά οἱ τράπεζες ὠθοῦσαν τά κεφάλαια στό κανάλι τοῦ ἐμπορίου καί τῆς βιομηχανίας, πρίν ἀπό ὅλα στίς γιγάντιες ἐπιχειρήσεις τῆς βαριᾶς βιομηχανίας, καί παράλληλα στά ἀκίνητα, στή γῆ — παλιότερα στά τσιφλίκια τῶν εὐγενῶν καί σήμερα στίς πολυκατοικίες τῶν μεγάλων πόλεων πού νοικιάζονται. Ἀπό δῶ καί ἡ ἀπότομη ἄνοδος τῆς γερμανικῆς σιδηροβιομηχανίας, πού εἶναι κατώτερη μόνο ἀπό τήν ἀμερικανική καί τῶν γερμανικῶν μεγαλουπόλεων, πού ἔχουν φτάσει ἀκόμη καί τά ἀμερικανικά πρότυπα» (σελ. 12)...

NB

NB

σελ. 27: «Στά τέλη τοῦ 1908 τά ξένα κεφάλαια (πιστωτῶν καί ἀποταμιεύσεις) ἦταν: στίς τράπεζες πίστης *8¼* δισεκατ. μάρκα, στά ταμιευτήρια *15* δισεκατομ. μάρκα, στίς πιστωτικές ἑταιρίες *3* δισεκατομ. μάρκα. Σ= 26¼ δισεκατομ. μάρκα.

NB

«Τά ἰδιωτικά τραπεζικά γραφεῖα» αὐξάνουν σέ ἀριθμό (τό 1892: 2 180, τό 1902: 2 564, τό 1912: ὑπολογίζονται 3 500 καί χάνουν σέ σημασία» (σελ. 16).

Παντοῦ (passim), στόν Σοῦλτσε-Γκέβερνιτς ὁ τόνος τοῦ γερμανικοῦ ἰμπεριαλισμοῦ πού πανηγυρίζει, τοῦ γουρουνιοῦ πού θριαμβεύει!!!!

χαρακτηρισμός τῆς κρίσης!!	σελ. 35:	1870— 31	τράπεζες μέ	376 ἑκατ. μάρκα κεφάλ.
		1872—139	» »	1 112 » » »
		‖ (1873)— 73		432 διαλύθηκαν ἐξαιτίας τῆς κρίσης

῾Ο Ζιρώ καί ἡ κίνηση λογαριασμῶν τῆς Κρατικῆς Τράπεζας (Reichsbank) (*δισεκατομμύρια* μάρκα)

1891	1901	1913	
98,7	196,6	452,8	NB
ἀπό αὐτά πληρωμές τοῖς μετρητοῖς			
24,3 (=24,7%)	29,7 (=15,1%)	43,4 (=9,6%)	

...«Τό 1909 ἡ Τράπεζα τῆς Γαλλίας προεξόφλησε 7,5 ἑκατομμύρια συναλλαγματικές κάτω τῶν 100 φράγκων, ἐνῶ ἡ Γερμανική κρατική Τράπεζα μόνο 700 000 συναλλαγματικές κάτω τῶν 100 μάρκων» (σελ. 54).

«᾿Εκδημοκρατισμός» τῶν τραπεζῶν!![7] Παράβαλε τίς μετοχές τῆς μιᾶς λίρας στήν ᾿Αγγλία μέ τό minimum τῶν 1000 μάρκων στή Γερμανία (σελ. 111)*. Τό μέσο ὕψος μιᾶς προεξοφλημένης συναλλαγματικῆς στή Γερμανία = *2066* μάρκα (Κρατική τράπεζα)· στή Γαλλία *683* φράγκα («Τράπεζα τῆς Γαλλίας»).

«῾Ο Γκ. φόν Σῆμενς δήλωσε στό Ράιχσταγκ στίς 7 τοῦ ᾿Ιούνη 1900 ὅτι ἡ μετοχή τῆς μιᾶς λίρας στερλίνας εἶναι ἡ βάση τοῦ βρετανικοῦ ἰμπεριαλισμοῦ» (σελ. 110)**. NB

«Τό ἀγγλικό βιομηχανικό κράτος στηρίζεται λιγότερο στήν πίστωση ἀπό ὅ,τι τό γερμανικό καί περισσότερο στό δικό του τό κεφάλαιο» (55).

«῾Η ᾿Αγγλία, σάν διεθνής μεσίτης πληρωμῶν, λένε ὅτι κερδίζει ἀκόμη καί σήμερα γύρω στά 80 ἑκατομ. μάρκα τό χρόνο μέ τή μορφή προμήθειας ἀπό τήν ἀποδοχή συναλλαγματικῶν. Ὅπως λένε, στό ὑπερπόντιο ἐμπόριο τῆς Εὐρώπης, μέσω ᾿Αγγλίας γίνονται κάθε χρόνο πληρωμές 6 *δισεκατομμυρίων* μάρκων» (83).

σελ. 100: § μέ τόν τίτλο: «Κυριαρχία τῶν τραπεζῶν στό χρηματιστήριο;»—αὐτό δά εἶναι ὑπερβολή, ὅμως «ἡ ἐπιροή τους (τῶν τραπεζῶν) εἶναι πλατιά»...

* Βλ. Β. Ι. Λένιν. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 27ος, σελ. 351-352. *῾Η Σύντ.*

** Στό ἴδιο. *῾Η Σύντ.*

«Ἄν προηγούμενα, στά 1870-1880, τό χρηματιστήριο μέ τίς νεανικές του ὑπερβολές ἐγκαινίασε τήν ἐποχή τῆς ἐκβιομηχάνισης τῆς Γερμανίας, σήμερα οἱ τράπεζες καί ἡ βιομηχανία μπορούν «νά τά βγάλουν πέρα μόνες τους». Ἡ κυριαρχία τῶν μεγάλων τραπεζῶν μας στό χρηματιστήριο, πού συνδέεται μέ τίς ἐργασίες-ρεπόρτ*,—ὅμως ὄχι μόνο μέ αὐτές, δέν εἶναι παρά μιά ἔκφραση τοῦ τελείως ὀργανωμένου γερμανικοῦ βιομηχανικοῦ κράτους. Ἄν ἔτσι περιορίζεται ὁ τομέας τῶν οἰκονομικῶν νόμων πού λειτουργοῦν αὐτόματα καί ἐπεκτείνεται ἐξαιρετικά ὁ τομέας τῆς συνειδητῆς ρύθμισης μέσω τῶν τραπεζῶν, τότε σέ σχέση μέ αὐτό αὐξάνει ἀπεριόριστα καί ἡ εὐθύνη τῶν λίγων ἡγετικῶν προσώπων στήν ἐθνική οἰκονομία» (101)**.

«ἐντελῶς ὀργανωμένου»[8]

NB

(Παρατίθενται περικοπές) ἀπό τόν *Α. Λ έ β ε ν σ τ α ϊ ν.* «Ἱστορία τοῦ συστήματος Βυρτεμβέργης τῶν πιστωτικῶν τραπεζῶν καί τῶν σχέσεών του μέ τή μεγάλη βιομηχανία»... «*A r c h i v f ü r S o z i a l w i s s e n s c h a f t*». Συμπληρωματικό τεῦχος **5**. Τύμπινγκεν, *1 9 1 2.*

Ἔκδοση τίτλων (σελ. 104):

	Ἀξίες ἐσωτερικοῦ 1909	1910	1911	Δικός μου ὑπολογισμός Σ : 3=
Γερμανία μέ τίς ἀποικίες	3,2	2,5	2,2	7,9 : 3=2,6
Ἀγγλία » » »	1,9	3,1	1,8	6,8 : 3=2,3
Γαλλία	1,4	0,7	0,6	2,7 : 3=0,9

* — μορφή κερδοσκοπίας μέ τήν πώληση καί τό ξαναγόρασμα χρεογράφων. *Σημ. μετ.*

** Βλ. Β. Ι. Λένιν. Ἄπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 27ος, σελ. 341. *Ἡ Σύντ.*

	Ἀξίες ἀλλοδαπῆς 1909	1910	1911	Δικός μου ὑπολογισμός Σ : 3 =	ΣΣ
Γερμανία μέ τίς ἀποικίες	0,3	0,5	0,5	1,3:3=0,4	3,0 *δισεκατ. μάρκα*
Ἀγγλία » » »	1,8	2,3	2,0	6,1:3=2,0	4,3 »
Γαλλία » » »	2,0	3,8	3,1	8,9:3=2,9	3,8 »

Ἐκδόσεις ἀξιῶν στή Γερμανία (σύμφωνα μέ τήν τρέχουσα τιμή)

δισεκατομμύρια μάρκα

	Κοινωνική πίστωση (κρατικά καί δημοτικά δάνεια)	Ἀγροτική πίστωση (ὑποθῆκες)	Βιομηχανική καί ἐμπορική πίστωση	Ἀξίες ἐσωτερικοῦ γενικά	Ἀξίες ἀλλοδαπῆς γενικά
[1886—1890]	1,8	1,2	1,3	4,3	2,3
[1891—1895]	1,8	2,2	0,8	4,8	1,5
[1896—1900]	1,7	1,9	4,3	8,2	2,4
[1901—1905]	3,3	2,3	2,6	8,3	2,1
[1906—1910]	6,0	2,6	4,8	12,6	1,5

Ὁ συγγραφέας συμπεραίνει:

«Ἡ στατιστική ἔκδοσης ἀξιῶν ἀποκαλύπτει σαφέστατα τήν κρατικο-σοσιαλιστική καί βιομηχανική ἀπόχρωση τῆς γερμανικῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας» (104).

Στή Γερμανία τό «πρωσσικό σιδηροδρομικό σύστημα» εἶναι «ἡ μεγαλύτερη οἰκονομική ἐπιχείρηση τοῦ κόσμου» (104)...

Μετοχικές ἑταιρίες στήν Πρωσσία τό 1911:

(σέ ἑκατομμύρια μάρκα)

	ἀριθμός ἑταιριῶν	Κατατεθέντα κεφάλαια: Ὀνομαστική ἀξία	Τρέχουσα ἀξία	% (τῆς τρέχουσας ἀξίας)	Ἐτήσια κέρδη: ἑκατομ. μάρκα	% τῆς ὀνομαστικῆς ἀξίας	% τῆς τρέχουσας ἀξίας	
177,9%	890	8 821	15 696	177,9	952	10,8%	6,1%	15,7 −8,8 = 6,9 δισεκ.

NB

...«Οἱ ὀπαδοί τῆς μικρῆς μετοχῆς τονίζουν πρίν ἀπ᾽ ὅλα ὅτι δίνει στούς ἐργάτες τή δυνατότητα συμμετοχῆς στή βιομηχανία, ὅτι ἀπό κοινωνικοπολιτική ἄποψη εἶναι μιά ἐπιθυμητή σύμπλεξη τῶν συμφερόντων τοῦ ἐργάτη μέ τά συμφέροντα τῶν ἐπιχειρηματιῶν, μιά συμμετοχή τῶν ἐργατῶν στά κέρδη μέ σύγχρονη μορφή» (σελ. 110-111)—(ἀπ᾽ ἀφορμή τή μετοχή τῆς μιᾶς λίρας στερλίνας).

λογοκοπία καί ψέμα!!

Στήν § γιά τήν «κερδοσκοπία μέ χρεόγραφα» (σελ. 111 κ.ἑ.) ὁ παλιάνθρωπος Σοῦλτσε-Γκέβερνιτς ἀντί νά *ξεσκεπάσει* τήν κερδοσκοπία τῶν τραπεζῶν ((παράβαλε τό περιοδικό «Die Bank», Ἔσβεγκε κ.ἄ.)), ξεμπερδεύει μέ τίς φράσεις: «Ἄν οἱ τράπεζές μας γίνονταν κερδοσκοπικές ἑταιρίες... αὐτό θά ἦταν... κατάρευση τῆς γερμανικῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας» (112)... ((«Ἄν»))... ἡ σωτηρία βρίσκεται στήν «εὐθύτητα» τοῦ «ἐπιχειρηματικοῦ κόσμου» μας, καί ἀπαγορεύεται στούς τραπεζικούς μας ὑπαλλήλους νά κερδοσκοποῦν μέ *ξένες* τράπεζες (φυσικά αὐτό μπορεῖ εὔκολα νά παρακαμφθεῖ!! στίς μεγάλες πόλεις)... καί οἱ *διευθυντές τῶν τραπεζῶν;* !! Ἀφοῦ αὐτοί εἶναι «μυημένοι» («Wissenden»)!! Ἐδῶ μέ τό νόμο δέν γίνεται τίποτε, χρειάζεται «δυνάμωμα τοῦ ἐμπορικοῦ αἰσθήματος τιμῆς καί τῆς ἐπίγνωσης τῆς θέσης σου» (113)...

9 τράπεζες 83% τοῦ συνολικοῦ κεφαλαίου!!

«Στά τέλη τοῦ 1909 οἱ 9 μεγάλες τράπεζες τοῦ Βερολίνου, μαζί μέ τίς ὑπαγόμενες σ᾽αὐτές τράπεζες, διαχειρίζονταν 11,3 δισεκατομμύρια μάρκα, δηλ. περίπου τά **83%** τοῦ συνολικοῦ γερμανικοῦ τραπεζικοῦ κεφαλαίου. Ἡ «Ντόιτσε Μπάνκ» πού διαχειρίζεται μαζί μέ τίς ὑπαγόμενες σ᾽αὐτήν τράπεζες περίπου *3 δισεκατομμύρια* μάρκα, ἀποτελεῖ δίπλα στήν πρωσσική Διεύθυνση τῶν κρατικῶν σιδηροδρόμων τή μεγαλύτερη καί παράλληλα σέ ὑψηλό βαθμό ἀποκεντρωμένη συσσώρευση κεφαλαίου τοῦ παλιοῦ κόσμου» (137)...*

---

* Βλ. Β. Ι. Λένιν. Ἄπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 27ος, σελ. 333. *Ἡ Σύντ.*

Συμφωνίες ἀνάμεσα στίς τράπεζες: Ἡ «Ντάρμστετερ Μπάνκ» ἤθελε νά κλείσει συμφωνία μέ τήν πόλη τοῦ Βερολίνου γιά τήν «ἀξιοποίηση» τοῦ πεδίου τοῦ Τέμπελχοφ, προσφέροντας τά 10% τῶν κερδῶν. Ἀργότερα, ὅταν τή συμφωνία αὐτή τήν ἔκλεισε ἡ «Ντόιτσε Μπάνκ», ἡ «Ντάρμστετερ Μπάνκ» βρέθηκε στό κονσόρτσιουμ της!! (σελ. 139)... «Τέτιου εἴδους τραπεζικά κονσόρτσιουμ τείνουν στό κλείσιμο συμβάσεων γιά τίς τιμές»...

«Πάντως, οἱ «γενικές συμφωνίες» πού κλείστηκαν τό καλοκαίρι τοῦ 1913 πηγαίνουν τόσο μακριά, πού ὕστερ᾿ ἀπό τήν ἐφαρμογή τους εἶναι ζήτημα ἄν μπορεῖ νά γίνεται λόγος γιά ἐλεύθερο συναγωνισμό στόν τραπεζικό τομέα»... (139)...

πρός τά καρτέλ τραπεζῶν (1913)

«Στήν τράπεζα «Ντισκόντογκεζελσάφτ» π.χ. ἀσχολεῖται μόνιμα ἕνα ἐπιτελεῖο ἀπό 25 ἄτομα γιά τό λογιστικό καί τυπικό ἔλεγχο τῶν πράξεων» (143).

25 ἄτομα ἔλεγχος...

«Σημαντική προκαταρκτική δουλιά κάνει γιά τή μεγάλη ἐπιχείρηση, ἰδιαίτερα γιά τίς τράπεζες, ἡ θητεία στόν πρωσσογερμανικό στρατό, γιατί διαπαιδαγωγεῖ τόν κόσμο στήν πειθαρχημένη μαζική δουλιά. Ἄν δέν ἦταν ἀπαραίτητος γιά πολιτικούς λόγους, τότε θά ἔπρεπε ὁ στρατός νά δημιουργηθεῖ σάν προπαρασκευαστική σχολή τῆς καπιταλιστικῆς μεγάλης ἐπιχείρησης καί γιά τήν αὔξηση τῆς οἰκονομικῆς ἐντατικότητας» (144-145)...

τράπεζες καί στρατός!!

«Πρίν τριάντα χρόνια οἱ ἐλεύθερα συναγωνιζόμενοι ἐπιχειρηματίες ἐκτελοῦσαν τά $^9/_{10}$ τῆς οἰκονομικῆς ἐργασίας πού δέν ἀνήκει στόν τομέα τῆς χειρωνακτικῆς ἐργασίας τῶν «ἐργατῶν». Σήμερα οἱ *ὑπάλληλοι* ἐκτελοῦν τά $^9/_{10}$ αὐτῆς τῆς οἰκονομικῆς πνευματικῆς ἐργασίας. Οἱ τράπεζες βρίσκονται ἐπικεφαλῆς αὐτῆς τῆς ἀνάπτυξης (151)*. Στίς γιγάντιες ἐπιχειρήσεις τους ὁ ὑπάλληλος εἶναι τό πᾶν, ἀκόμη καί ὁ διευθυντής εἶναι «ὑπηρέτης» τοῦ ἱδρύματος»...

NB
NB
NB

---

* Βλ. Β. Ι. Λένιν. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 27ος, σελ. 342. *Ἡ Σύντ.*

...Ἡ «Frankfurter Zeitung» (2. V. 1914) συμβούλευε νά συγχωνευτοῦν οἱ τράπεζες «Ντισκόντογκεζελσάφτ» καί «Σάφχαουζενσερ μπάνκφεραϊν» μέ τά παρακάτω λόγια:

«Μέ τήν ἀνάπτυξη τῆς συγκέντρωσης τῶν τραπεζῶν στενεύει ὁ κύκλος τῶν ἱδρυμάτων, στά ὁποῖα μπορεῖ κανείς νά ἀπευθυνθεῖ γιά νά ζητήσει πιστώσεις, πράγμα πού μεγαλώνει τήν ἐξάρτηση τῆς μεγάλης βιομηχανίας ἀπό λίγες ὁμάδες τραπεζῶν. Μέ τή στενή σύνδεση ἀνάμεσα στή βιομηχανία καί στόν κόσμο τῶν χρηματιστῶν, ἡ ἐλευθερία κίνησης τῶν βιομηχανικῶν ἑταιριῶν, πού χρειάζονται τραπεζικό κεφάλαιο περιορίζεται. Γι᾽ αὐτό ἡ μεγάλη βιομηχανία βλέπει μέ ἀνάμικτα αἰσθήματα τήν ἐντεινόμενη τραστοποίηση (συνένωση ἤ μετατροπή σέ τράστ) τῶν τραπεζῶν. Πραγματικά, πολλές ἤδη φορές παρατηρήθηκαν σπέρματα ὁρισμένων συμφωνιῶν ἀνάμεσα στά διάφορα κοντσέρν τῶν μεγάλων τραπεζῶν, συμφωνιῶν πού ὁδηγοῦν στόν περιορισμό τοῦ συναγωνισμοῦ» (σελ. 155)*.

NB

154-5: τό ζήτημα ποιός ἀπό ποιόν ἐξαρτιέται περισσότερο, οἱ τράπεζες ἀπό τή βιομηχανία ἤ ἀντίστροφα...

Βεβιορόβσκι. «Ἡ ἐπίδραση τῆς συγκέντρωσης τῶν γερμανικῶν τραπεζῶν στά φαινόμενα τῆς κρίσης» («Διατριβή τοῦ Φράιμπουργκ»). Βερολίνο, 1911.

NB *Φόλκερ.* «Μορφές ἕνωσης καί συμμετοχῆς στά κέρδη στή γερμανική μεγάλη βιομηχανία». Λειψία, 1909 ((«*Schmoller's* Jahrbuch» τόμ. 33ος, ἔκδοση 4η)).

X κεφάλαιο. «Ἐπενδύσεις στό ἐξωτερικό».

NB «Γιά νά μπορέσουν οἱ τράπεζές μας νά κατευθύνουν στό κανάλι τῶν ἐπενδύσεων στό ἐξωτερικό τά κεφάλαια πού εἰσρέουν σ᾽ αὐτές, ἀπαιτοῦνται ἀνάλογες προϋποθέσεις ἰδιωτικοοικονομικοῦ χαρακτήρα ἀπό τήν πλευρά τῶν πελατῶν τους. Βασικό

NB κίνητρο εἶναι ἡ ἀνάγκη πιό ὑψηλοῦ ποσοστοῦ κέρδους ἀπό ἐκεῖνο πού δίνουν οἱ ἐπενδύσεις στό

* Βλ. Β. Ι. Λένιν. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 27ος, σελ. 342-343. *Ἡ Σύντ.*

ἐσωτερικό τῆς χώρας, ὅπου αὐξάνει ὁ πλοῦτος σέ κεφάλαια καί πέφτει τό ἐπιτόκιο τῆς χώρας... NB

...Παράλληλα οἱ τράπεζες ἐπιδιώκουν πρίν ἀπ᾽ ὅλα κέρδη ἀπό τίς ἐκδόσεις χρεογράφων, πού εἶναι συνήθως ὑψηλότερα στίς φτωχές σέ κεφάλαια καί πλούσιες σέ πρῶτες ὕλες ξένες χῶρες, παρά στό ἐσωτερικό τῆς χώρας» (158)... NB

NB [πρβλ. παραπάνω, σελ. *44,* περικοπές: ἀπό τή σελ. 159-160*] NB

«Σύμφωνα μέ τούς ἀριθμούς οἱ ἐπενδύσεις κεφαλαίου στό ἐξωτερικό ὑπολογίζονται γιά τήν ᾿Αγγλία σέ *7 0* δισεκατομμύρια, γιά τή Γαλλία σέ 35 δισεκατομμύρια (1910), ἐνῶ γιά τή Γερμανία τό 1913 ὑπολογίζονται μόλις σέ *2 0* δισεκατομμύρια μάρκα» (160).

70
35
20

῾Ο Σοῦλτσε-Γκέβερνιτς ἀναφέρει γεγονότα πού ἐπιβεβαιώνουν τούς «ἐξαγωγικούς περιοριστικούς ὅρους» καί τά ὀφέλη τῆς βιομηχανίας ἀπό τίς ἐπενδύσεις στό ἐξωτερικό καί λέει, μεταξύ ἄλλων, ὅτι καί ἡ Γαλλία τούς χρησιμοποιεῖ:

«Τό Γαλλικό κράτος-εἰσοδηματίας περνᾶ ἔτσι τή δεύτερη βιομηχανική ἄνθηση»—ἡ τοποθέτηση τοῦ τουρκικοῦ δανείου τοῦ **1910** στή Γαλλία ἐξαρτήθηκε ἀπό τόν ὅρο: νά μή δίνει ἡ Τουρκία σέ *κανένα* κράτος *μ ε γ α λ ύ τ ε ρ ε ς* παραγγελίες ἀπό τίς παραγγελίες πού δίνει στή Γαλλία... (σελ. 163). χαρακτηριστικό!!!

«Σήμερα ἡ Γερμανία ἀποτελεῖ τόν χαρακτηριστικό «ἐπιχειρηματία πού ἐργάζεται στό ἐξωτερικό», ἐνῶ ἡ Γαλλία, καί λίγο καί ἡ ᾿Αγγλία, ἀποστεώνονται σάν εἰσοδηματίες... Ἄν ὁ κόσμος σήμερα ἔχει ἀγγλοσαξωνική ὄψη, οἱ τράπεζές μας ἀπασχολοῦνται ἔτσι ὥστε μέ τή βοήθεια τῶν σιδηροδρόμων, τῶν μεταλλείων, τῶν φυτειῶν, τῶν καναλιῶν, τῶν ἀρδευτικῶν ἐγκαταστάσεων κτλ. νά δόσουν σ᾽ αὐτή τήν ὄψη τά γνωρίσματα τοῦ γερμανικοῦ πνεύματος» (164)... NB

(NB: σελ. 1, σημείωση: «Γράφτηκε **π ρ ί ν** τόν πόλεμο».)

Στό κεφάλαιο X.

---

* Βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 33. *῾Η Σύντ.*

NB C. «Πολιτική ἐκτίμηση τῶν ἐπενδύσεων στό ἐξωτερικό».

«῾Η ἐξαγωγή κεφαλαίου ἀποτελεῖ μέσο ἐξυπηρέτησης τῶν σκοπῶν τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς, καί οἱ ἐπιτυχίες της μέ τή σειρά τους ἐξαρτῶνται ἀπό τήν ἐξωτερική πολιτική.

α) *Κράτη-πιστωτές: Γαλλία, ᾿Αγγλία, Γερμανία.* ῾Η ᾿Αγγλία καί ἡ Γαλλία, οἱ δυό μεγάλες δυνάμεις-πιστωτές τοῦ κόσμου εἶναι *πολιτικοί* τραπεζίτες. Τό κράτος καί ὁ τραπεζικός κόσμος ἐμφανίζονται ἐδῶ *σάν ἕνα* πρόσωπο. Αὐτό γίνεται λογουχάρη μέ τή γαλλική κυβέρνηση καί τήν τράπεζα «Κρεντί-Λυοναί». Τό ἴδιο γίνεται μέ τή φιλία τοῦ ᾿Εδουάρδου Ζ΄ καί τοῦ σέρ Ε. Κάσσελ. ῾Η Γαλλία μέ τήν ἐλπίδα νά κερδίσει τόν πρῶτο λαχνό στό πολιτικό λαχεῖο τοποθέτησε δισεκατομμύρια *σέ ἕνα καί μόνο* ρωσικό χαρτί. ῾Η Ρωσία, παίρνοντας χρήματα ἀπό τή Γαλλία, ἦταν μάλιστα σέ θέση νά παρουσιαστεῖ στήν ῎Απω ᾿Ανατολή — στήν Κίνα, στήν Περσία — σάν πολιτικός δανειοδότης. ῾Η Γαλλία σάν δανειοδότης ἀλυσσόδεσε τήν ᾿Ισπανία καί τήν ᾿Ιταλία πού στήν ᾿Αλχεθίρα τήν ἐξυπηρέτησαν σάν πελάτες. ῾Η Γαλλία ἦταν ἕτοιμη νά χορηγήσει δάνειο στήν κυβέρνηση Κόσουτ, πού τό ἀρνήθηκε στόν κόμητα Κουέν: «τό κέρδος ἔτσι θά ἦταν ἡ Τριπλή συμμαχία». ῾Η ᾿Αγγλία, σάν πολιτικός πιστωτής, ξανασυγκόλλησε τή βρετανική παγκόσμια αὐτοκρατορία, χωρίς νά φοβηθεῖ τήν πίεση στή χρηματιστηριακή τιμή τῶν δικῶν της κόνσολ. ῾Η πλήρης ἐγγύηση στή μητρόπολη γιά τά ἀποικιακά κρατικά δάνεια συντέλεσε ὥστε μιά νέα χώρα, ὅπως λογουχάρη τό μισοκατοικημένο Νατάλ νά ἀπολαβαίνει πιό φτηνή πίστωση ἀπό τήν ἀπό καιρό σταθεροποιημένη καί ὑπερπαγιωμένη Πρωσσία μέ τή γιγάντια σιδηροδρομική καί κρατική ἔγγειο περιουσία. Οἱ πιστωτικές αὐτές σχέσεις ἀντιπροσωπεύουν «δεσμούς συμφερόντων» πιό γερούς ἴσως ἀπό ὅ,τι θά ἦταν ποτέ οἱ εὐνοϊκοί δασμοί τοῦ Τσάμπερ-

λαιν. Πέρα ἀπό τά ὅρια τῶν ἐσωτερικῶν δεσμῶν τῆς αὐτοκρατορίας, ὁ βρετανός πιστωτής κρατᾶ τήν Ἰαπωνία σάν πολιτικό ὑποτελή, τήν Ἀργεντινή σέ ἀποικιακή ἐξάρτηση, τήν Πορτογαλία σέ ἀνοιχτή χρεωστική δουλεία. Οἱ χρυσοκεντημένοι διοικητές τῆς Πορτογαλικῆς Ἀφρικῆς εἶναι βρετανικές μαριονέττες» (165)...

...«Τό συνολικό ποσό» (τῶν γερμανικῶν κεφαλαίων στή Ρωσία) «ὑπολογίζεται σέ 3 δισεκατομμύρια. Ἡ προτίμηση τῶν τραπεζῶν μας νά δανείζουν σ'αὐτόν τό μεγαλύτερο ὀφειλέτη τῆς παγκόσμιας ἱστορίας, γίνεται νοητή, ἄν πάρει κανείς ὑπόψη τά μεγάλα τραπεζικά κέρδη πού ἀποφέρουν οἱ ρωσικές ἀκριβῶς ἀξίες» (166). || NB

«Χωρίς ἀμφιβολία, οἱ χῶρες τοῦ ἡμιπολιτισμένου κόσμου, πού δέν ἔχουν ἀκόμη μοιραστεῖ σάν ἀποικίες, στήν προσπάθειά τους νά ἀποκτήσουν πολιτική καί οἰκονομική ἀνεξαρτησία, δέν ὑποστηρίζονταν ἀπό κανένα εὐρωπαϊκό κράτος μέ τέτια ἀνιδιοτέλεια μέ ὅση τίς ὑποστηρίζει ἡ Γερμανία. Ἡ Κίνα, ἡ Περσία, ἡ Τουρκία ξέρουν ὅτι ἡ Γερμανία δέν προβάλλει καμιά ἐδαφική διεκδίκηση» (167). || μαργαριτάρι!!! || μαργαριτάρι!!

...«Καταστάσεις στό ἐσωτερικό τῆς χώρας, ἐχθρικές πρός τίς ἰδέες τῆς ἐλευθερίες, ἐμποδίζουν ἐπίσης τή διείσδυση τῆς παγκόσμιας πολιτικῆς σκέψης στά βάθη τῆς λαϊκῆς ψυχῆς. Πόσο μακριά βρισκόμαστε ἀπό τό σύνθημα «imperium *et* libertas»*, στό ὁποῖο οἱ ἀγγλοσάξωνες, ἀρχίζοντας ἀπό τόν Κρόμβελ ὥς τόν Ρότζ, χρωστοῦν τίς μεγαλύτερες ἐπιτυχίες τους!» (168). ||| {ἰμπεριαλισμός καί δημοκρατία[9]} μαργαριτάρι! (καί NB)

πιό λεπτή, πιό πονηρή ἐξαγορά *πλατιῶν* στρωμάτων τῆς μικροαστικῆς τάξης καί τῶν κορυφῶν τοῦ προλεταριάτου

«Παντοῦ οἱ γερμανικές τράπεζες τοῦ ἐξωτερικοῦ σκοντάφτουν στό συναγωνισμό τῶν ἀπό καιρό ἐγκαταστημένων ἀγγλικῶν «τραπεζῶν τοῦ ἐξωτερι- ||

* — «αὐτοκρατορία καί ἐλευθερία». *Ἡ Σύντ.*

κοῦ» πού καί σήμερα ἀκόμη ὑπερέχουν κατά πολύ τῶν γερμανικῶν τραπεζῶν καί σέ ὄγκο ἐργασιῶν καί σέ μετοχικό κεφάλαιο» (173)...

...«Ἔτσι μέ μεγαλύτερη νηφαλιότητα θέλουμε νά διαπιστώσουμε τό γεγονός ὅτι ἀργοπορημένα παρουσιαστήκαμε στή σκηνή. Τή δράση τῶν γερμανικῶν τραπεζῶν τοῦ ἐξωτερικοῦ μπορεῖ νά τή συγκρίνει κανείς μέ τά γεμάτα ὑποσχέσεις βήματα ἑνός νεαροῦ πού διψάει γιά δράση, γιά τόν ὁποῖο τό μεγαλύτερο μέρος τοῦ κόσμου τοῦ τό ἔχει κάνει ἀπρόσιτο κάποιος εὐτυχισμένος κάτοχος. Στή βρετανική παγκόσμια αὐτοκρατορία—χωρίς νά μιλάει πιά κανείς καθόλου γιά τή Γαλλία καί τή Ρωσία—εἶναι ζήτημα ἄν θά βρεθεῖ *ἕνα* γερμανικό τραπεζικό ἵδρυμα, καί ὅμως ὑποστηριζόταν ὅτι ὁ βρετανός διευθύνει τόν κόσμο γιά τά συμφέροντα τάχα *ὅλων*. Τό μέλλον τοῦ γερμανικοῦ τραπεζικοῦ συστήματος στό ἐξωτερικό ἐξαρτιέται σέ μεγάλο βαθμό ἀπό τήν ἐπίλυση τοῦ *πολιτικοῦ προβλήματος:* ἀνοιχτές οἱ πόρτες γιά τίς χῶρες τοῦ κόσμου πού δέν κατακτήθηκαν ἀκόμη ἀπό κανέναν, ἀναγέννηση τοῦ μουσουλμανικοῦ κόσμου, δημιουργία γερμανικῆς ἀποικιακῆς αὐτοκρατορίας στήν Ἀφρική»... (174).

μαργαριτάρι!!!

NB

Τό 2ο μέρος τοῦ βιβλίου, ἡ ἐργασία τοῦ *Γιάφφε,* εἶναι μιά ξερή ἐξιστόρηση τῶν ἀγγλοαμερικανικῶν καί γαλλικῶν τραπεζῶν. Nil.

Τό VI τμῆμα τοῦ βιβλίου: «Βάσεις τῆς κοινωνικῆς οἰκονομικῆς». «*Βιομηχανία, ὀρυχεῖα, οἰκοδόμηση*». Τύμπινγκεν, 1914.

Πολλές παραπομπές στή φιλολογία (σύγκρ. **σελ. 37***).

Ὁρισμένα στατιστικά στοιχεῖα γιά τή μεγάλη βιομηχανία βλ. στό τετράδιο μέ τίς γραμμές**.

νά ἀντιγραφοῦν ἀπό τό **βιβλίο:** οἱ σελ. *34* καί *143,* ἡ βιομηχανία τό 1882 καί τό 1907

* Βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 24-25. *Ἡ Σύντ.*

** Πρόκειται γιά τό τετράδιο «μ». Βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 442-443. *Ἡ Σύντ.*

'Από τό ἄρθρο τοῦ *M. P. Βάγερμαν:* «Ἡ σύγχρονη βιομηχανική τεχνική»
περικοπές ἀπό τό βιβλίο τοῦ **K. Ρατενάου**. «Ἡ ἐπίδραση τῆς αὔξησης τοῦ κεφαλαίου καί τῆς παραγωγῆς στίς δαπάνες παραγωγῆς τῆς γερμανικῆς βιομηχανίας μηχανοκατασκευῶν». 1906. NB
Τέτια παραδείγματα:

	(ἀντλίες) Τύποι ἀντλιῶν			
Αὔξηση τῆς παραγωγῆς	*A*	*B*	*C*	
περίπου κατά 50%	197	880	1 593	μάρκα
	162	738	1 345	

Γραφομηχανές (σελ. 157)

100	κομμάτια	παραγωγή.	Τιμή =	200 μάρκα
500	»	»	»	160
1 000	»	»	»	140
2 000	»	»	»	125

Ἔκδοση γερμανικῶν βιομηχανικῶν μετοχῶν {σύμφωνα μέ τή «Frankfurter Zeitung» καί τό «Λεξικό πολιτικῶν ἐπιστημῶν»} ((«Ἔκδοση χρεογράφων»))

1903—195,3	ἑκατομ.	Ἔναρξη τῆς ἀνόδου	ἄνοδος versus κρίση
1904—267,6	»	» » »	
1905—492,5	»	ἄνοδος	
1906—624,3	»	ἀνώτατο σημεῖο ἀνόδου	
1907—240,2	»	κρίση	
1908—326,7		(ἀρχή τῆς ἐξυγίανσης)	

Σύμφωνα μέ στοιχεῖα τοῦ *Μπέρ* ἡ κατανάλωση παπουτσιῶν στίς Ἑνωμένες Πολιτεῖες ἦταν (σελ. 175):

τό 1880—2,5 ζευγάρια κατά κάτοικο
τό 1905—3,12 » » » NB

'Από ἕνα ἄρθρο τοῦ *T. Φόγκελσταϊν.* «Ἡ οἰκονομική ὀργάνωση τῆς καπιταλιστικῆς βιομηχανίας καί ἡ δημιουργία τῶν μονοπωλίων».

«Ὕστερ' ἀπό 10 χρόνια ἀπό τίς 9 τοῦ Μάη 1873, μέρα πού σύμφωνα μέ τήν ὑπερβολική ἔκφραση τοῦ *Σένλανκ,* τήν ὥρα πού χτυποῦσε ἡ νεκρική καμπάνα τῆς οἰκονομικῆς ἀνόδου σήμανε ἡ ὥρα τῆς γέννησης τῶν καρτέλ, ὁ Φρ. Κλάινβεχτερ παρουσιάστηκε μέ τό βιβλίο του γιά τά καρτέλ» (216). NB

'Από τήν ιστορία τών καρτέλ:

«Μπορεί νά φέρει κανείς τής πρίν άπό τό 1860 εποχής ορισμένα παραδείγματα καπιταλιστικών μονοπωλίων, μπορεί νά άνακαλύψει κανείς σ'αυτά τά έμβρυα τών μορφών εκείνων πού μάς είναι τόσο συνηθισμένες σήμερα, όμως όλα αυτά είναι άναμφίβολα προϊστορία τών καρτέλ. 'Η πραγματική άρχή τών σύγχρονων μονοπωλίων βρίσκεται τό πολύ στή δεκαετία 1860-1870. 'Η πρώτη μεγάλη περίοδος ανάπτυξης τών μονοπωλίων αρχίζει μέ τή διεθνή
NB ύφεση τής βιομηχανίας στήν περίοδο 1870-1880 καί επεκτείνεται ώς τίς άρχές τής δεκαετίας 1890-1900 (222).

«"Αν εξετάσει κανείς τό ζήτημα σέ ευρωπαϊκή κλίμακα, τότε τό άποκορύφωμα τής ανάπτυξης τού ελεύθερου συναγωνισμού βρίσκεται στίς δεκαετίες 1860-1870-1880.
NB Τότε ή 'Αγγλία άποπεράτωσε τήν οικοδόμηση τής καπιταλιστικής της οργάνωσης παλαιού τύπου. Στή Γερμανία ή οργάνωση αυτή μπήκε στόν αποφασιστικό άγώνα κατά τής βιομηχανίας καί τής οικιακής βιοτεχνίας καί άρχισε νά δημιουργεί τίς δικές της μορφές ύπαρξης» (ibidem).

«'Η μεγάλη στροφή αρχίζει μέ τό κράχ τού 1873 ή πιό σωστά μέ τήν ύφεση πού τό ακολούθησε καί ή οποία—μέ ένα μόλις διακρινόμενο διάλειμμα στίς άρχές τής δεκαετίας 1880-1890 καί μέ μιά άσυνήθιστα ισχυρή, όμως σύντομη άνοδο γύρω στά 1889—γεμίζει 22 χρόνια τής ευρωπαϊκής οικονομικής ιστορίας» (222)...

...«Στή διάρκεια τής σύντομης περιόδου τής ανόδου τού 1889-1890 τά καρτέλ χρησιμοποιήθηκαν σέ μεγάλο βαθμό γιά τήν αξιοποίηση τής συγκυρίας. Μιά απερίσκεπτη πολιτική ύψωσε τίς τιμές ακόμη πιό γρήγορα καί ακόμη πιό απότομα από ό,τι θά συνέβαινε αυτό χωρίς τά καρτέλ, καί σχεδόν όλα αυτά τά καρτέλ έπεσαν άδοξα στόν «τάφο τής χρεοκοπίας». Πέρασε ακόμη μιά πενταετία απραξίας καί χαμηλών τιμών, όμως στή βιομηχανία δέν επικρατούσαν πιά οί παλιές διαθέσεις. Τήν ύφεση δέν τή θεωρούσαν πιά σάν κάτι τό αυτονόητο, αλλά τήν έβλεπαν απλώς σάν μιά ανάπαυλα πρίν από μιά νέα ευνοϊκή συγκυρία.

IIη εποχή τών καρτέλ "Ετσι λοιπόν ή κίνηση τών καρτέλ μπήκε στή δεύτερή της εποχή. 'Από παροδικό φαινόμενο τά καρτέλ γίνονται μιά από τίς βάσεις όλης τής οικονομικής ζωής. Κατακτούν τόν έναν τομέα τής βιομηχανίας ύστερα από τόν άλλο καί πρίν άπ'όλα τήν κατεργασία πρώτων υλών. Στίς άρχές ήδη τής δεκαετίας 1890-1900 τά καρτέλ δημιούργησαν στήν οργάνωση τού οικονομικού συνδικάτου τού κώκ —πού

ἀργότερα στό πρότυπό του δημιουργήθηκε τό συνδικάτο ἄνθρακος — μιά τέτια τεχνική τῶν καρτέλ πού στήν οὐσία ἀπό τότε ἡ κίνηση τῶν καρτέλ δέν προωθήθηκε παραπέρα. Ἡ μεγάλη ἄνοδος στά τέλη τοῦ 19ου αἰώνα καί ἡ κρίση τοῦ 1900-1903 ἔχουν — τουλάχιστον ὁσοναφορᾶ τήν ἐξορυκτική βιομηχανία καί τή βιομηχανία σιδήρου — γιά πρώτη φορά ἐντελῶς τή σφραγίδα τῶν καρτέλ. Καί ἄν αὐτό φαινόταν τότε ἀκόμη σάν κάτι τό καινούργιο, τώρα πιά γιά τήν πλατιά κοινωνική συνείδηση ἔγινε μιά αὐτονόητη ἀλήθεια τό ὅτι μεγάλοι τομεῖς τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς ἔχουν ἀφαιρεθεῖ κατά κανόνα ἀπό τόν ἐλεύθερο συναγωνισμό» (224)... * NB

Μορφές τῶν καρτέλ:

a) Καρτέλ πού καθορίζουν τούς ὅρους παράδοσης ἐμπορευμάτων (τούς ὅρους πώλησης, τίς προθεσμίες πληρωμῆς etc...)
b) Καρτέλ πού καθορίζουν τούς τομεῖς τῆς πώλησης
c) Καρτέλ πού καθορίζουν τό μέγεθος τῆς παραγωγῆς
d) Καρτέλ πού καθορίζουν τίς τιμές
e) Καρτέλ πού κατανέμουν τά κέρδη

Τά *συνδικάτα* εἶναι τό ἑνιαῖο γραφεῖο πώλησης (Verkaufsstelle)
Τό *τράστ* — σημαίνει *ἰδιοκτησία* σέ ὅλες τίς ἐπιχειρήσεις

ἑνιαία καί ἀπόλυτη ἐξουσία

Νά ρίξω μιά ματιά στούς *Κόντ*
Λίντενμπεργκ
Σαγιού
Στέλλερ
Στίλλιχ
Βαρσάουερ
Βέμπερ

---

* Βλ. Β. Ι. Λένιν. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 27ος, σελ. 322. *Ἡ Σύντ.*

ΤΕΤΡΑΔΙΟ
«β»
(«ΒΗΤΑ»)

Περιεχόμενα

Τετράδιο β. *Σελ.* **1-106** (108)

* Βλ. Β. Ι. Λένιν. "Απαντα, 5η ρωσ. ἔκδ., τόμ. 29ος, σελ. 360-362. *'Η Σύντ.*

** —σέ σχέση. *Σημ. μετ.*

β) [crossed out]

XI тетрадь β

Содержание:

Стр. 1–106 (108)

(107) (107)

См. обороты

Ἡ 107η σελίδα
τοῦ τετραδίου «β» («βῆτα»)

67. *Χούλφτεγκερ.* «Ἡ τράπεζα τῆς Ἀγγλίας».
Γιάφφε. Οἱ ἀγγλικές τράπεζες.
Μέρενς. Οἱ γαλλικές τράπεζες.
Βάλλιχ. Ἡ συγκέντρωση στό γερμανικό τραπεζικό σύστημα.
68—69. *Τσόλλινγκερ* (διεθνής ἰσορροπία) καί *Νέιμαρκ.*
70—74. *Ταίηλορ* («Ἡ διεύθυνση μιᾶς ἐπιχείρησης»).
74—75. *Ζόιμπερτ.* «Ἀπό τήν πρακτική τοῦ συστήματος Ταίηλορ».
76—77. *Τζίλμπρετ.* «Μελέτη τῆς κίνησης».
78—90. *Γιάιντελς.* «Ἡ σχέση τῶν μεγάλων τραπεζῶν μέ τή βιομηχανία». |||
91. *Στίλλιχ* καί *«Ἡ παγκόσμια οἰκονομία»* (Χάλλη). Σημείωση.
92—103. Τό περιοδικό «Die Bank», κοιτάχτηκε ὅλο, *ἐ κ τ ό ς* ἀπό τά τεύχη τοῦ *1 9 0 8* καί 1915.

X | NB *1 0 3* παρατηρήσεις
NB ((γενικά γιά τό χρηματιστικό κεφάλαιο))

104. *Τσίρσκι.*
105—106+0 **κυκλοφορία**+*1 0 8.* (NB) *Χ ά υ μ α ν*

X | 0 *κ υ κ λ ο φ ο ρ ί α*
· *NB* στό ζήτημα γιά τόν ἰμπεριαλισμό

Β ι β λ ι ο γ ρ α φ ί α: 1. 10. 16. 17. 40. 91. 98 (γαλλικά).

ΝΤΙΤΣΕΛ, ΣΟΥΜΠΕΤΕΡ, ΦΟΓΚΕΛΣΤΑ·Ι·Ν

Βιβλιοθήκη τοῦ καντονίου Ζυρίχης.

Δόκτορας **Χάινριχ Ντίτσελ.** *«Παγκόσμια οἰκονομία καί ἐθνική οἰκονομία».* Δρέσδη, 1900. (=«Jahrbuch der Gehe-Stiftung». Τόμος V.)

{{Τίποτε τό ἐνδιαφέρον. Ἕνα πρῶτο διάβασμα ἔδειξε ὅτι περιέχει μόνο πολεμική κατά τῆς αὐτάρκειας καί *ὑ π έ ρ* τῆς παγκόσμιας οἰκονομίας. Nil. («Ἐθνικοποίηση»)}}

Δ-ρ Ἰ ω σ ή φ Σ ο υ μ π έ τ ε ρ. *«Θεωρία τῆς οἰκονομικῆς ἀνάπτυξης».* Λειψία, 1912.

((Ἐπίσης *nil.* Ἀπατηλός τίτλος. Ἀπό ἕνα πρῶτο διάβασμα βγαίνει ὅτι πρόκειται γιά ἕνα εἶδος «κοινωνιολογικῆς» φλυαρίας. Ἴσως χρειαστεῖ νά ἐπανέλθω, γιά τό θέμα ὅμως τῆς ἐξέλιξης nil)).

Τέοντορ Φόγκελσταϊν. «Ὀργανωτικές μορφές τῆς σιδηροβιομηχανίας καί ὑφαντουργίας στήν Ἀγγλία καί στήν Ἀμερική». Λειψία, 1910.

Πρόκειται γιά τόν *πρῶτο* τόμο, στόν ὁποῖο ἐπικρατεῖ τό χωρίς μεγάλη σημασία ἱστορικό μέρος καί ἡ *ἀπαρίθμηση* στοιχείων.

Βλέπε τά μικρά ἀποσπάσματα ἀπό τό ἔργο τοῦ Φόγκελσταϊν σέ ἄλλο τετράδιο*.

Φράνκ. «Οἱ ἀλλαγές στήν ἀγροτική οἰκονομία τῆς Βυρτεμβέργης». Διατριβή. 1902.

ΠΑΡΑΠΟΜΠΗ ΣΤΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Φιλολογία:

; *Γιόχαν Χοῦμπερ.* «Συμμετοχή τῶν ἐργατῶν μέ κεφάλαια στούς βρετανικούς παραγωγικούς συνεταιρισμούς καί στή διοίκησή τους». 1912, Στουτγάρδη. (Τεῦχ. 4 τοῦ περιοδικοῦ «Μελέτες γιά τήν ἐθνική οἰκονομία, πού γίνονται στή Βασιλεία».)

Γκοέτς Μπρίφς. «Τά καρτέλ οἰνοπνεύματος». Καρλσρούη, 1912. (Τεῦχ. 7 τῶν «Πραγματειῶν γιά τήν ἐθνική οἰκονομία στίς ἀνώτατες σχολές τῆς Βάδης».)

Κούρτ Γκόλντσμιτ. «Γιά τή συγκέντρωση στά γερμανικά ἀνθρακορυχεῖα». Καρλσρούη, 1912.

Γιούλιους Βόλφ. «Ἡ ἐθνική οἰκονομία σήμερα καί στό μέλλον». Λειψία, 1912. Nil.

Ι. Λέβιν. «Ἡ σημερινή κατάσταση τῶν μετοχικῶν ἐμπορικῶν τραπεζῶν στή Ρωσία (1900-1910)». Φράιμπουργκ στό Μπράισγκαου, 1912. (Διατριβή.)

Κ. Ντόβε. «Οἰκονομική γεωγραφία». Λειψία, 1911. («Ἀπό τόν τομέα τῆς φύσης καί τοῦ πνευματικοῦ κόσμου».)

» » «Οἰκονομική γεωγραφία τῶν γερμανικῶν ἀποικιῶν». 1902.

Κούρτ Σβάμπε. «Στή γερμανική χώρα τῶν διαμαντιῶν». Βερολίνο, 1910. (Νότια Ἀφρική καί ἡ γερμανική οἰκονομία στίς ἀποικίες.)

Ρούντ. Λέντς. «Ἡ ἀγορά τοῦ χαλκοῦ κάτω ἀπό τήν ἐπίδραση τῶν συνδικάτων καί τῶν τράστ». Βερολίνο, 1910.

Λεόν Μπαρετί. «Ἡ συγκέντρωση τῶν ἐπαρχιακῶν τραπεζῶν στή Γαλλία». Παρίσι, 1910. (Τά ἄρθρα δημοσιεύτηκαν στό
NB || *«Annales des sciences politiques».)*

---

* Βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 45-47. *Ἡ Σύντ.*

Γκουστάβ Ρουλάντ. «Διαλεχτά ἔργα». 1910 (ἔκδ. τῆς «Ἕνωσης ἀγροτῶν νοικοκυρέων». Ἐνάντια στήν πλουτοκρατία στή Γερμανία!!).

Α. Γκ. Ράουνιγκ. «Ἰσοροπία μεταξύ ἀγροτικῆς οἰκονομίας καί βιομηχανίας». Βιέννη, 1910.

Δ-ρ Βάλτερ *Κούντ*. «Τό μέλλον τοῦ ὑπερπόντιου ἐμπορίου μας». Βερολίνο, 1904. Nil. Πολυλογία.

ΑΠΟΔΕΛΤΙΩΣΕΙΣ ΑΠΟ ΤΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ «DIE BANK»

«Die Bank». «Μηνιαῖο περιοδικό γιά τίς χρηματιστικές καί τραπεζικές ἐργασίες». (Ἐκδότης: Ἄλφρεντ *Λάνσμπουργκ)* 1914, 2ο (ἑξάμηνο), σελ. 1042.

Σύμφωνα μέ στοιχεῖα τῆς Διεύθυνσης Ἐμπορίου (τοῦ Λονδίνου) οἱ εἰσαγωγές καί ἐξαγωγές ἔφτασαν σέ ἑκατομμύρια στερλίνες:

(*τῶν πρώτων 7 μηνῶν 1/I—1/VIII)	Στό (πρῶτο) *ἑξάμηνο* (πρῶτα)					
	Εἰσαγωγές			Ἐξαγωγές		
	1912	1913	1914	1912	1913	1914
Ἀγγλία	296,1	319,7	375,9	225,3	257,1	255,4
Γερμανία	260,6	267,0	269,3	205,4	243,1	249,2
Ἑνωμένες Πολιτεῖες*	215,3	212,2	237,7	255,6	271,8	245,7
Γαλλία*	192,2	196,4	198,6	149,0	156,4	153,8

(Ibidem, σελ. 713). Σημείωση *«Τράπεζες καί ταχυδρομική ὑπηρεσία»*. Τά ὅρια, ὅπως λένε, μεταξύ τραπεζῶν καί, π.χ., ταχυδρομικῶν ταμιευτηρίων «ὅλο καί περισσότερο ἐξαλείφονται». Σ'αὐτό ὀφείλονται καί τά *παράπονα* τῶν τραπεζῶν. Τό Ἐμπορικό Ἐπιμελητήριο τῆς *Ἐρφούρτης* τάσσεται *ὑπέρ* τῶν τραπεζῶν καί *ἐνάντια* «στήν πρόσφατη εἰσβολή τοῦ ταχυδρομείου στή νομισματική κυκλοφορία» (μέ τή μορφή «ἔκδοσης πιστωτικῶν ἐπιστολῶν τοῦ Ταχυδρομείου»). Ἡ Σύνταξη σημειώνει ὅτι οἱ πιστωτικές ἐπιστολές τοῦ Ταχυδρομείου χρησιμοποιοῦνται μόνο στό ἐσωτερικό τῆς γερμανικῆς αὐτοκρατορίας, ἐνῶ οἱ τραπεζικές πιστωτικές ἐπιστολές ἐξυπηρετοῦν κυρίως αὐτούς πού ταξιδεύουν στό ἐξωτερικό, καί, τέλος, ὅτι «τό πλατύ κοινό, δέν ὑπάρχει μόνο γιά χατίρι τῶν τραπεζῶν» (714).

τράπεζες καί ταχυδρομεῖο

αὐτό τό «δέν ὑπάρχει μόνο» εἶναι περίφημο!!!

Στό ἄρθρο «Σκέψεις γιά τό δάνειο τοῦ ἑνός δισεκατομμυρίου»,

* Τά στοιχεῖα γιά τίς χῶρες μέ ἀστερίσκο ἀφοροῦν τούς μῆνες Γενάρη-Ἰούλη, ἐνῶ γιά τίς ἄλλες τούς μῆνες Γενάρη-Ἰούνη. *Ἡ Σύντ.*

σελ. 932: «Ὅποιος ἀγοράζει ὁμολογίες τοῦ δανείου, κατέχει ρευστά μέσα, ἀλλά συνήθως, ὄχι μέ τή μορφή μετρητῶν, ἀλλά μέ τή μορφή τρεχούμενου λογαριασμοῦ στήν τράπεζα ἤ κατάθεσης στό ταχυδρομικό ταμιευτήριο, σέ ἕνα συνεταιρισμό κτλ. Στή Γερμανία αὐτά τά ἱδρύματα διαχειρίζονται στρογγυλά 35 δισεκατομμύρια μάρκα αὐτοῦ τοῦ εἴδους ρευστά μέσα, μισά ἀπό τά ὁποῖα βρίσκονται ἄμεσα στή διάθεση τῶν κατόχων, ἐνῶ τά ἄλλα μισά ἔπειτα ἀπό προειδοποίηση, στίς περισσότερες περιπτώσεις ἑνός μηνός» (933).

Πρόκειται ἑπομένως γιά *μεταγραφή* περιουσίας ἀπό τό λογαριασμό ἰδιωτῶν στό λογαριασμό τοῦ κράτους (καί ἀντίστροφα, ὅταν πρόκειται γιά πληρωμές σέ προμηθευτές etc.).

Ὅλα μαζί τά πιστωτικά ἱδρύματα διαθέτουν «ὄχι περισσότερο ἀπό μισό δισεκατομμύριο σέ μετρητό χρῆμα» συνυπολογίζοντας «τό συνολικό ποσό τους σέ μετρητά καί σέ καταθέσεις στήν Κρατική Τράπεζα» (933).

Ἡ Γαλλία τό 1871 πλήρωσε τά 5 δισεκατομμύρια ἔτσι, πού ἀπ'αὐτά μόνο τά 742,3 ἑκατομμύρια πληρώθηκαν σέ χρυσό, ἄργυρο καί χαρτονόμισμα. Τά ὑπόλοιπα (4 248,3 ἑκατομμύρια) πληρώθηκαν μέ *συναλλαγματικές*. (Ἡ Γαλλία συνῆλθε τόσο γρήγορα τό 1870-1877, γιατί δέν ἔθιξε τό συνάλλαγμά της, δέν ἐξέδοσε πολύ μεγάλη ποσότητα «ἀκάλυπτου χαρτονομίσματος»).

σελ. 903 καί συνέχεια: «*Ἡ ἐκτόπιση τοῦ Λονδίνου ἀπό τή θέση τοῦ παγκόσμιου Γραφείου συμψηφισμῶν*». *Ἄλφρεντ Λάνσμπουργκ.*

Πολύ καλό ἄρθρο, τό ὁποῖο ἐπεξηγεῖ τά αἴτια τῆς ἰσχύος τῆς Ἀγγλίας. Βασική αἰτία: «ἡ ἀπόλυτη ὑπεροχή τῶν ἐμπορικῶν καί νομισματικῶν συναλλαγῶν τῆς Ἀγγλίας, σέ σχέση μέ τό ἐμπόριο ὅλων τῶν ἄλλων χωρῶν» (909). Ξεπερνάει τό ἐμπόριο τῆς Γερμανίας «κατά 50% σέ στρογγυλούς ἀριθμούς» (ibidem). Χώρια τό ἐμπόριο μέ τίς ἀποικίες!!

NB || ***«Τά τρία τέταρτα τοῦ παγκόσμιου ἐμπορίου ἀνήκουν στήν Ἀγγλία»*** (910)

«αὐτό σημαίνει ὅτι τά τρία τέταρτα ὅλων τῶν διεθνῶν πληρωμῶν γίνονται, ἄμεσα ἤ ἔμμεσα, μέσω Ἀγγλίας» (910).

«Ὁ λογαριασμός σέ λίρες στερλίνες» *«κυριαρχεῖ»* ἀκόμη στήν *Ἰαπωνία,* καί ἀκόμη στήν Κίνα, στή Χιλή, στό Περού, στή Νότια Περσία, «στό μεγαλύτερο μέρος τῆς Τουρκίας» (910)—«ἡ γνώση τῆς ἀγγλικῆς γλώσσας εἶναι πλατιά διαδομένη στούς ἐμπορικούς κύκλους» (910).

Ἐκτός ἀπ'αὐτό, ἡ Ἀγγλία *χρηματοδοτεῖ* αὐτό τό παγκόσμιο ἐμπόριο (ἔχει τό πιό χαμηλό ἐπιτόκιο, τό πιό σταθερό χρυσό νόμισμα, 1 λίρα στερλίνα=7⅓ γραμμ. *χρυσοῦ* etc. etc.).

«Τά τεράστια» χρηματικά μέσα τῆς 'Αγγλίας, οἱ *6 0* τράπεζες πού ἔχει στίς ἀποικίες (911) etc. etc.

Τό ἀπόφθεγμα τοῦ διευθυντῆ τῆς τράπεζας (τῆς Τράπεζας τῆς Βραζιλίας) *Κέμμερερ* (γερμανοῦ):

(913) «Τό πρῶτο πράγμα πού εἶναι ἀπαραίτητο γιά τό ἄνοιγμα μιᾶς ὑπερατλαντικῆς τραπεζικῆς ἐπιχείρησης εἶναι μιά πίστωση, δηλαδή ἕνας ἀποδέκτης τραπεζίτης στό Λονδίνο». NB!

σελ. 912, σημείωση.: «Σχετικά μέ τίς δυσκολίες, στίς ὁποῖες προσκρούουν οἱ γερμανικές ὑπερατλαντικές τράπεζες στήν προσπάθεια εἰσαγωγῆς συναλλαγματικῶν σέ μάρκα στή Νότια 'Αμερική, παράβαλε τόν Γιάφφε, «'Αγγλικές τραπεζικές ἐπιχειρήσεις», 2η ἔκδοση, 98-101, ἐφημερίδες «Frankfurter Zeitung», 29. VIII. 1914· «Hamburger Nachrichten», 15. IX. 1914» (παραλείπω τά ἄλλα ἀποσπάσματα).

«Γιατί, κάθε χώρα πού περνάει στό σύστημα τοῦ χρυσοῦ νομίσματος καί κατέχει, ὅπως συμβαίνει σχεδόν πάντοτε, μεγάλο χαρτοφυλάκιο ἀγγλικῶν συναλλαγματικῶν σάν ἀντικατάστατο τοῦ χρυσοῦ, ὑποτάσσει στό Γραφεῖο Συμψηφισμοῦ τοῦ Λονδίνου ὄχι μόνο μεγάλο μέρος τοῦ διεθνῶν πληρωμῶν της, ἀλλά μ' αὐτό τόν τρόπο βοηθάει ἐπίσης ἄμεσα στήν ἑδραίωση τῆς παγκόσμιας ἀγγλικῆς νομισματικῆς ἰσχύος. 'Επομένως, ἡ μόνιμη κατοχή ἑνός μεγάλου χαρτοφυλακίου ἀγγλικῶν συναλλαγματικῶν στήν πράξη δέν σημαίνει τίποτε ἄλλο παρά ὅτι ἡ δοσμένη χώρα βάζει κατά κάποιο τρόπο στή διάθεση τοῦ Λονδίνου σημαντικά μέσα, τά ὁποῖα τό Λονδίνο μπορεῖ, ἀπό τήν πλευρά του, νά τά χρησιμοποιεῖ γιά λογαριασμό του, ὅπως καί τά χρησιμοποιεῖ, γιά τήν παραπέρα χρηματοδότηση τοῦ ἐξωτερικοῦ ἐμπορίου ἄλλων χωρῶν καί, ταυτόχρονα, γιά τή στερέωση τοῦ δικοῦ του νομίσματος καί τῆς δικῆς του συμψηφιστικῆς λειτουργίας. Ἔτσι, χάρη στή χρυσή ἰδιότητα τῆς λίρας στερλίνας, ἡ 'Αγγλία μπορεῖ πάντα νά θέτει στήν ὑπηρεσία τοῦ πιστωτικοῦ της συστήματος ὄχι μόνο τά δικά της τεράστια κεφάλαια, ἀλλά πολλά ἀκόμη δισεκατομμύρια μάρκα ξένα χρήματα» (913-914).

Γιά νά ἐκτοπιστεῖ ἡ 'Αγγλία ἀπό αὐτόν τό ρόλο χρειάζονται «τεράστια χρηματικά μέσα καί χαμηλό ἐπιτόκιο» (916). ... «Καί πρέπει ἐπίσης ὄχι μόνο νά εἶναι κανείς σέ θέση νά διαθέτει τεράστια χρηματικά μέσα, ἀλλά ἀκόμη νά ἔχει τή δυνατότητα νά ἐγγυᾶται τήν ἀπόλυτη σταθερότητα ἐκείνου τοῦ νομίσματος πού πρόκειται νά ἀντικαταστήσει τό ἀγγλικό, δηλαδή πρέπει νά εἶναι πάντοτε σέ θέση νά πληρώνει μέ χρυσό».

Γι'αὐτό ἀκριβῶς λέγεται ὅτι εἶναι «οὐτοπία» τό σχέδιο τῆς «Νάσιοναλ Σίτυ Μπάνκ» (Τράπεζα Μόργκαν)[10], ἤ τῶν ἐλβετικῶν τραπεζῶν «πού βασίζονται στήν ἄποψη ὅτι δέν χρειάζεται τίποτε ἄλλο παρά λίγη καλή θέληση γιά νά ἀφαιρεθοῦν ἀπό τό Λονδίνο οἱ διεθνεῖς συμψηφισμοί ἤ σημαντικό μέρος τους—σκοπός, πού, ἀλήθεια, σέ μεγάλο βαθμό εἶναι ἐπιθυμητός, ἀλλά πού, μπορεῖ, ἴσως νά πραγματοποιηθεῖ μόνο μέ τόν ὅρο ὅτι κάποια ἄλλη χώρα θά μποροῦσε νά θέσει στήν ὑπηρεσία τοῦ παγκόσμιου ἐμπορίου ἐκεῖνο ἀκριβῶς τό μέγεθος τῶν πιστώσεων, ἐκεῖνο ἀκριβῶς τό σύνολο τῶν ἐμπορικῶν, τραπεζικῶν καί προεξοφλητικῶν διευκολύνσεων καθώς καί ἐκείνη, τουλάχιστον, τή σίγουρη νομισματική βάση, πού ἔθετε ἡ 'Αγγλία στή διάθεση τοῦ παγκόσμιου ἐμπορίου τουλάχιστο ὥς τήν ἔναρξη τοῦ πολέμου» (920)...

(1914, *Νοέμβρης* καί *Δεκέμβρης*). «Ἡ κάλυψη τῶν στρατιωτικῶν δαπανῶν καί οἱ πηγές τους», ἄρθρο τοῦ *Ἄλφρεντ Λάνσμπουργκ.*

Ὁ συγγραφέας παραθέτει περικοπές ἀπό τόν Λόυντ Τζώρτζ (τό Σεπτέμβρη τοῦ 1914): «Κατά τή γνώμη μου, τά τελευταῖα ἑκατό ἑκατομμύρια λίρες στερλίνες θά κρίνουν τήν ἔκβαση τοῦ πολέμου. Τά πρῶτα ἑκατό ἑκατομμύρια οἱ ἐχθροί μας μποροῦν ἐπίσης εὔκολα νά τά ἐξοικονομήσουν, ὅπως καί μεῖς, ἀλλά τά τελευταῖα ἑκατό ἑκατομμύρια, αὐτοί, δόξα στό θεό, δέν θά μπορέσουν νά τά βροῦν». (σελ. 998).

Καί ὁ συγγραφέας ἀπαντάει ὅτι ὁ Λόυντ Τζώρτζ ἔκανε λάθος. Ὑπάρχουν τέσσερις πηγές γιά τήν κάλυψη τῶν στρατιωτικῶν δαπανῶν: 1) τά ἐφεδρικά ἀποθέματα «πρώτου βαθμοῦ»=μετρητά (ἀπό τά ὁποῖα ὑπάρχουν περισσότερα στή Γαλλία καί Ρωσία παρά στή Γερμανία· στήν 'Αγγλία λιγότερα. 'Εδῶ ἡ Γερμανία εἶναι πιό ἀδύνατη). 2) τά ἐφεδρικά ἀποθέματα «δεύτερου βαθμοῦ»: βραχυπρόθεσμες χρεωστικές ἀπαιτήσεις στόν τομέα τοῦ παγκόσμιου ἐμπορίου. (Ἡ 'Αγγλία εἶναι κατά πολύ ἰσχυρότερη: «Ἄν ἡ 'Αγγλία εἶναι ὁ παγκόσμιος *τραπεζίτης* πού διατηρεῖ τά χρήματά του σέ ρευστή κατάσταση, ἡ Γαλλία εἶναι ὁ παγκόσμιος *χρηματιστής* πού ἐπενδύει τά κεφάλαιά του») (1001). 3) Τά καθαρά ἔσοδα ἀπό τήν παραγωγή τῆς χώρας+4) μέρος τοῦ ἀκαθάριστου εἰσοδήματος πού διατίθεται γιά ἀποσβέσεις (ἤ γιά συσσώρευση). Καί ἐδῶ, λέει ὁ συγγραφέας, δέν εἴμαστε πιό ἀδύνατοι.

'Εκτός ἀπ'αὐτές τίς πηγές ὁ συγγραφέας ὑπολογίζει καί τίς *ἐξαγωγές* πού γίνονται λαθραῖα («ἀπό κρυφούς δρόμους»), ἀλλά δέν χάνονται.

Ἡ χαμηλή τιμή τοῦ συναλλάγματός μας (τῆς Γερμανίας) ἀποδείχνει (Δεκέμβρης τοῦ 1914!!!) ὅτι οἱ ἐξαγωγές μας εἶναι ἀνεπαρκεῖς, ὅτι δέν ἀντιστοιχοῦν «στίς δαπάνες μας στό ἐξωτερικό» (1103).

Σύγκρ. σελ. 1112: «Μόνο ὅταν οἱ ἐξαγωγές εἶναι ἐπαρκεῖς γιά νά καλύψουν ἐντελῶς τίς εἰσαγωγές καί τίς στρατιωτικές δαπάνες στό ἐξωτερικό ἡ λαϊκή οἰκονομία ἔχει πραγματικά τεθεῖ ἐπί ποδός πολέμου». NB

1914, 1 (τοῦ Μάη). «Ἡ **τράπεζα μέ τά 300 ἑκατομμύρια**», ἄρθρο τοῦ Α. Λάνσμπουργκ.

Ἡ τράπεζα «Ντισκόντογκεζελσάφτ» καταβρόχθισε τήν τράπεζα *«Σάφχαουζενσερ μπάνκφεραϊν»* καί αὔξησε *τό μετοχικό της κεφάλαιο* σέ *3 0 0 ἑ κ α τ ο μ μ ύ ρ ι α* μάρκα (σελ. 415)*.

«Ἔτσι γιά πρώτη φορά μιά μεγάλη γερμανική τράπεζα γίνεται πραγματικά θύμα τοῦ προτσές συγκέντρωσης» (415).

Ἡ τράπεζα *«Ντόιτσε Μπάνκ»* αὔξησε τό κεφάλαιό της σέ *250* ἑκατομμύρια μάρκα. Σ'αὐτό ἡ τράπεζα *«Ντισκόντογκεζελσάφτ»* ἀπάντησε μέ τή «συγχώνευσή» της μέ τή «Σάφχαουζενσερ μπάνκφεραϊν» καί αὔξησε τό κεφάλαιό της σέ *3 0 0***.

«Μέ μετοχικό κεφάλαιο 300 ἑκατομμυρίων μάρκων ἡ τράπεζα αὐτή ἔγινε πρός τό παρόν, ἡ μεγαλύτερη τράπεζα ὄχι μόνο στή Γερμανία, ἀλλά καί σ'ὅλο τόν κόσμο» (422).

«Ὁ ἀγώνας γιά τήν ἡγεμονία», πού φάνηκε ὅτι λύθηκε πρός ὄφελος τῆς *«Ντόιτσε Μπάνκ»*, τώρα ξανάρχισε:

«Ἄλλες τράπεζες ἀκολουθοῦν τόν ἴδιο ἐπίσης δρόμο... καί ἀπό τά 300 ἄτομα, πού κυβερνοῦν σήμερα οἰκονομικά τή Γερμανία, μέ τήν πάροδο τοῦ χρόνου θά μείνουν 50, 25 ἤ καί ἀκόμη λιγότερα. Δέν πρέπει νά περιμένει κανείς ὅτι ἡ κίνηση πού ἐμφανίστηκε τελευταῖα γιά συγκέντρωση κεφαλαίων θά περιοριστεῖ μόνο στίς τράπεζες. Οἱ στενοί δεσμοί ἀνάμεσα στίς διάφορες τράπεζες ὁδηγοῦν φυσιολογικά καί στήν προσέγγιση τῶν συνδικάτων τῶν βιομηχάνων, πού πατρονάρονται ἀπό αὐτές τίς τράπεζες. Τά συνδικάτα τῶν βιομηχάνων καθώς καί οἱ συγκυριακές διακυμάνσεις ὁδηγοῦν σέ παραπέρα συγχωνεύσεις καί ἔτσι, ἕνα ὡραῖο πρωί, θά ξυπνήσουμε καί μπροστά στά ἔκπληκτα μάτια μας θά ὑπάρχουν μονάχα τράστ. Θ'ἀντιμετωπίζουμε τήν ἀνάγκη νά ἀντικαταστήσουμε τά ἰδιωτικά μονοπώλια μέ κρατικά. Καί ὅμως, στήν οὐσία δέν ἔχουμε νά κατηγορήσουμε τόν ἑαυτό μας γιά τίποτε ἄλλο, παρά γιά τό ὅτι ἀφήσαμε τήν ἐξέλιξη τῶν πραγμάτων ν'ἀκολουθήσει ἐλεύθερα τήν πορεία της, πού ἐπιταχύνθηκε κάπως μέ τή *μετοχή*» (426)***. (Τέλος τοῦ ἄρθρου.) NB NB

* Βλ. Β. Ι. Λένιν. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 27ος, σελ. 337. *Ἡ Σύντ.*

** Στό ἴδιο. *Ἡ Σύντ.*

*** Στό ἴδιο. *Ἡ Σύντ.*

«ΕΤΑΙΡΙΕΣ ΘΥΓΑΤΕΡΕΣ», ἄρθρο τοῦ *Λούντβιχ Ἔσβεγκε*, σελ. 544 κ.ἑ. (Μάης τοῦ 1914).

Στίς ἀρχές τοῦ 1912 οἱ *μεγάλες τράπεζες* (κάτω ἀπό τήν πίεση τῆς κρατικῆς τράπεζας) ἐφάρμοσαν ἕνα *νέο* σχῆμα ἰσολογισμῶν. Ὡστόσο **χιλιάδες** *μετοχικές ἑταιρίες* ἐξακολουθοῦν ἀκόμη νά δημοσιεύουν σύντομους («knappe») ἰσολογισμούς, χωρίς νά βγαίνουν ἔξω ἀπό τά πλαίσια πού καθορίζει ὁ νόμος — γιατί ἡ συντομία τῶν ἰσολογισμῶν ἀποτρέπει δῆθεν τήν κερδοσκοπία!!! Στήν πραγματικότητα ὅμως:

«Ἔτσι, ὅμως» («μέ τή συντομία τῶν ἀπολογισμῶν») «τό μόνο πού στήν πραγματικότητα πετυχαίνεται εἶναι ὅτι μερικά καλύτερα πληροφορημένα πρόσωπα ἔχουν τή δυνατότητα νά πλουτίζουν *σέ βάρος τῆς ἀγέλης τῶν μετόχων*, ἰδιαίτερα ὅταν στούς σύντομους ἀπολογισμούς συμπεριλαμβάνεται ἀκόμη ἕνα καλά μελετημένο σύστημα κατάταξης κατά μερίδες, χάρη στό ὁποῖο βασικά στοιχεῖα δέν εἶναι δυνατό νά γίνουν ἀντιληπτά ἀπό τόν ἁπλό μέτοχο. Σ᾿αὐτή τήν περίπτωση ἡ Διεύθυνση καί οἱ εὐνοούμενοί της ἔχουν τό διπλό πλεονέκτημα: ὅταν οἱ δουλιές πᾶνε καλά νά εἶναι οἱ μόνοι μέτοχοι πού εἶναι γνῶστες ὅλων τῶν πληροφοριῶν σχετικά μέ τήν ἐπικείμενη αὔξηση τῆς τιμῆς τῶν μετοχῶν, καί πού ὅταν παρατηρεῖται χειροτέρευση μποροῦν νά ἀποφεύγουν τήν ἀναμενόμενη ζημία, πουλώντας ἔγκαιρα τίς μετοχές τους.

Ἔτσι, λογουχάρη, ἡ «*Ἀνώνυμη Βιομηχανική Ἑταιρία χαλύβδινων ἐλασμάτων*», πού ἑδρεύει *στό Κάσσελ*, καί πού πρίν λίγα χρόνια θεωροῦνταν μιά ἀπό τίς πιό ἀποδοτικές ἐπιχειρήσεις τῆς Γερμανίας, μέ τήν κακή διαχείριση ἀπό μέρους τῆς Διοίκησής της, ἔφτασε μέσα σέ μερικά χρόνια τά μερίσματά

ὡραῖο παράδειγμα!

της νά πέσουν ἀπό 15% σέ 0%. Ὅπως ἀποδείχτηκε, ἡ Διεύθυνση, χωρίς νά ξέρουν τίποτε οἱ μέτοχοι, ἔδοσε δάνειο 6 ἑκατομμυρίων μάρκων σέ μιά ἀπό τίς «ἑταιρίες-θυγατέρες» της, στή «*Χασία*», πού ἦταν ἑταιρία περιορισμένης εὐθύνης μέ ὀνομαστικό κεφάλαιο μερικῶν μόνο ἑκατοντάδων χιλιάδων μάρκων. Γι᾿αὐτό τό δάνειο, πού κατά τρεῖς σχεδόν φορές ξεπερνάει τό μετοχικό κεφάλαιο τῆς «ἑταιρίας-μητέρας», τίποτε δέν ἀναφέρεται στούς ἰσολογισμούς τῆς τελευταίας αὐτῆς ἑταιρίας. Ἡ τέτια ἀποσιώπηση ἀπό νομική ἄποψη ἦταν ἐντελῶς νόμιμη καί θά μποροῦσε νά διαρκέσει δυό ὁλόκληρα χρόνια, ἀφοῦ μ᾿αὐτό τόν τρόπο, δέν παραβιαζόταν οὔτε μιά παράγραφος τῆς ἐμπορικῆς νομοθεσίας.

!!!

Ὁ πρόεδρος τοῦ Ἐποπτικοῦ συμβουλίου, πού σάν ὑπεύθυνο πρόσωπο ὑπόγραψε τούς παραπλανητικούς ἰσολογισμούς, ἦταν καί παραμένει πρόεδρος

τοῦ Ἐμπορικοῦ Ἐπιμελητηρίου τοῦ Κάσσελ. Οἱ μέτοχοι ἔμαθαν γι᾽αὐτό τό δάνειο πρός τήν ἑταιρία «Χασία» μόνο ὅταν πέρασε πολύς καιρός ἀπό τότε πού ἀποδείχτηκε ὅτι ἦταν ἄστοχο καί ὅταν οἱ τιμές τῶν μετοχῶν τῆς «Ἑταιρίας χαλύβδινων ἐλασμάτων» ἔπεσαν περίπου κατά 100%, ἐπειδή οἱ μυημένοι ἄρχισαν νά τίς ξεφορτώνονται. Μόνο ὅταν ἄλλαξε ὁ τρόπος σύνταξης τοῦ ἰσολογισμοῦ φανερώθηκε τό σχετικό κονδύλι γιά τό δάνειο. Αὐτό τό χαρακτηριστικό παράδειγμα τῶν συνηθισμένων ἀκροβασιῶν πού γίνονται κατά τή σύνταξη τῶν ἰσολογισμῶν τῶν μετοχικῶν ἑταιριῶν, μᾶς δίνει νά καταλάβουμε γιατί οἱ Διευθύνσεις τῶν μετοχικῶν ἑταιριῶν καταπιάνονται πολύ πιό εὔκολα μέ ἐπικίνδυνες ὑποθέσεις, παρά οἱ ἀτομικοί ἐπιχειρηματίες. Ἡ σύγχρονη τεχνική σύνταξης τῶν ἰσολογισμῶν δέν τούς δίνει μόνο τή δυνατότητα νά συγκαλύπτουν τίς ἐπικίνδυνες δουλιές ἀπό τό μέσο μέτοχο, ἀλλά καί ἐπιτρέπει στά κύρια ἐνδιαφερόμενα πρόσωπα νά ἀποφεύγουν τίς συνέπειες ἑνός ἄστοχου πειραματισμοῦ, πουλώντας ἔγκαιρα τίς μετοχές τους, ἐνῶ ὁ ἀτομικός ἐπιχειρηματίας γιά ὅ,τι κάνει διακινδυνεύει τό δικό του τομάρι» (545)... NB

«Οἱ ἰσολογισμοί πολλῶν μετοχικῶν ἑταιριῶν μοιάζουν μέ τά γνωστά παλίμψηστα» (περγαμηνές) τῆς μεσαιωνικῆς ἐποχῆς, «ἀπό τά ὁποῖα ἔπρεπε πρῶτα νά σβήσει κανείς αὐτά πού ἦταν γραμμένα πάνω τους, γιά νά φανερώσει τά γραπτά πού ὑπῆρχαν ἀπό κάτω καί πού ἔδιναν τό πραγματικό περιεχόμενο τοῦ χειρογράφου» (545)...

Περγαμηνή, στήν ὁποία σβήστηκε τό πρῶτο, ἀρχικό χειρόγραφο καί μετά, πάνω στό σβησμένο χειρόγραφο, γράφτηκε ἄλλο.

...«Τό πιό ἁπλό, καί γι᾽αὐτό τό πιό συχνά χρησιμοποιούμενο μέσο γιά νά γίνουν οἱ ἰσολογισμοί ἀνεξιχνίαστοι εἶναι ὁ χωρισμός τῆς ἑνιαίας ἐπιχείρησης σέ μερικά τμήματα μέ τή δημιουργία ἤ τήν προσάρτηση ἑταιριῶν-θυγατέρων. Τά πλεονεκτήματα αὐτοῦ τοῦ συστήματος, ἀπό τήν ἄποψη διαφόρων ἐπιδιώξεων—νόμιμων ἤ παράνομων—εἶναι τόσο ὁλοφάνερα, ὥστε σήμερα, πραγματικά, μόνο σάν ἐξαίρεση ὑπάρχουν μεγάλες ἑταιρίες, πού δέν ἔχουν ἀποδεχτεῖ αὐτό τό σύστημα» *(545-546).

* Βλ. Β. Ι. Λένιν. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 27ος, σελ. 353. *Ἡ Σύντ.*

Ἔτσι πετυχαίνεται «ὥς ἕνα βαθμό τό ἀνεξιχνίαστο τῶν ἐργασιῶν τους» (ibidem)...

Ἰδιαίτερα σημαντικό παράδειγμα εἶναι ἡ *«Γενική Ἑταιρία Ἠλεκτρισμοῦ» (AEG)* (δισεκατομμύρια στίς ἑταιρίες-θυγατέρες)...

(βλ. τό τεῦχ. 8 τοῦ 1908: «Σύστημα Ρατενάου». Τό περιοδικό *«Die Bank»* γιά τίς μεθόδους τῆς *AEG*)

((...Περισσότεροι φόροι, γιατί σ'αὐτές (στίς ἑταιρίες-θυγατέρες) βάζουν ξεχωριστούς φόρους, ἀλλά γι'αὐτό ὅμως, ἔχουν μεγαλύτερα κέρδη, καί τό *μυστικό* περιφρουρεῖται!!...))

ἡ ὑπογράμμιση εἶναι τοῦ συγγραφέα: «Οἱ ἑταιρίες-θυγατέρες ἀποτελοῦν ἰδεῶδες μέσο, μέ τή βοήθεια τοῦ ὁποίου μπορεῖ νά συντάσσονται ἀντικειμενικά ψεύτικοι ἰσολογισμοί, χωρίς νά ἔρχονται σέ ἀντίθεση μέ τίς διατάξεις τοῦ ἐμπορικοῦ κώδικα» (549).

...«Ἀποφασιστικό εἶναι τό γεγονός ὅτι χάρη στό νέο σύστημα κατανομῆς κατά κονδύλια δημιουργοῦνται δυνατότητες συγκάλυψης» (ibidem)...

Ἀκόμη ἕνα παράδειγμα:

«Στόν ἰσολογισμό τῆς Α.Ε. Σιδηροβιομηχανία τῆς Ἄνω Σιλεσίας» (σελ. 550-551) ἀναφέρονται «συμμετοχές» συνολικοῦ ὕψους =5,2 ἑκατομμυρίων μάρκων.

Ποιές; Ὁ συγγραφέας πληροφορήθηκε ἀνεπίσημα: ὅτι πρόκειται γιά τά 60% τῶν μετοχῶν τῆς ἑταιρίας «Ὀρυχεῖα πετροκάρβουνου τοῦ Γκλάιβιτς»

(αὐτή ὅμως ἡ ἑταιρία εἶχε χρέος 20 ἑκατομμύρια μάρκα!!)

((Τέλος))

Ibidem σελ. 340 (Ἀπρίλης) (Οἱ μεγάλες τράπεζες τοῦ Βερολίνου στίς 28 τοῦ Φλεβάρη 1914).

Οἱ ἰσολογισμοί τῶν μεγάλων τραπεζῶν *τοῦ Βερολίνου.*

Οἱ ἰσολογισμοί: 28. II. 1914 — 8 τραπεζῶν («Ντόιτσε Μπάνκ», «Ντισκόντογκεζελσάφτ», «Ντρέζντνερ Μπάνκ», «Ντάρμστετερ Μπάνκ», «Σαφχάουζενσερ μπάνκφεραϊν», «Νατσιοναλμπάνκ φύρ Ντόιτσλαντ», «Κόμερτσ-ούντ Ντισκόντο Μπάνκ»+«Μιτελντόιτσε Κρεντιτ-Μπάνκ»).

		Ἑκατομμύρια μάρκα	
μετοχικό κεφάλαιο	= 1 140,0 ἑκατ.	Ἀποθεματικό κεφάλαιο	= 350,82
Συναλλαγματικές κτλ.	= 1 956,16	Μετοχές τῶν κονσόρτσιουμ	= 278,29
Χρεῶστες	= 3 036,63	Μακροπρόθεσμες συμμετοχές	= 286,81
Σύνολο ἰσολογισμῶν	= 8 103,71		

Ταμιευτήρια (1910) (συμπεριλαμβανομένων καί τῶν ταχυδρομικῶν ταμιευτηρίων)[11] (σελ. 446)

	Ἑκατομ. μάρκα		Ἑκατομ. μάρκα
Γερμανία	16 780	Δανία	603
Αὐστρία	5 333	Λουξεμβοῦργο	49
Οὐγγαρία	1 876	Σουηδία	961
Ἰταλία	3 378	Νορβηγία	570
Γαλλία	4 488	Ἰσπανία	340
Μεγάλη Βρετανία	4 518	Ρουμανία	50
Ρωσία	3 019	Βουλγαρία	36
Φιλλανδία	190	Ἑν. Πολ. Ἀμερικῆς	17 087
Ἐλβετία	1 272	Αὐστραλία	1 213
Ὁλλανδία	464	Νέα Ζηλανδία	319
Βέλγιο	830	Ἰαπωνία	662

σελ. *496:* Κριτική τῆς «Στατιστικῆς ἐκδόσεων χρεογράφων»:

(κατά τό μεγαλύτερο μέρος ἡ στατιστική αὐτή (στή στατιστική τῶν ἐφημερίδων «Φρανκφούρτερ Τσάιτουνγκ» καί «Ντέρ Ντόιτσε Ἐκονομίστ» ὑπάρχουν πολλές ἐκτιμήσεις) εἶναι πολύ ἀνακριβής, δίνει τό maximum, καί ὄχι τήν πραγματικότητα. Ἔκδοση μετοχῶν=ἴσως πρόκειται γιά ἀντικατάσταση μιᾶς μορφῆς χρέους μέ μιάν *ἄ λ λ η* μορφή. NB

{Πρβλ. τόν *δ-ρ Χέρμαν Κλάινερ.* «Στατιστική ἐκδόσεων χρεογράφων στή Γερμανία». Βερολίνο, *1 9 1 4,* καί *Μ. Μάρξ (δ ι α τ ρ ι β ή).* «Στατιστική ἐκδόσεων χρεογράφων στή Γερμανία καί σέ μερικά ἄλλα κράτη». Ἄλτενμπουργκ, *1 9 1 3.*

1914, 1, σελ. 316 (ἄρθρο τοῦ Λάνσμπουργκ). Τό χρηματιστήριο *versus μέ τίς τράπεζες:*

...«Τό χρηματιστήριο ἀπό καιρό ἔπαψε νά εἶναι ὁ ἀπαραίτητος μεσάζων στήν κυκλοφορία, ὅπως ἦταν παλιότερα, τότε πού οἱ τράπεζες δέν μποροῦσαν ἀκόμη νά διαθέτουν στούς πελάτες τους τό μεγαλύτερο μέρος τῶν χρεογράφων πού ἐκδίδονταν»*. NB

(Μάρτης 1914) σελ. 298-9 *«ν έ α ἐ π ο χ ή σ υ γ κ έ ν τ ρ ω σ η ς»* (στίς τραπεζικές ἐπιχειρήσεις)—σέ σχέση μέ τή χειροτέρευση τῆς οἰκονομικῆς συγκυρίας etc.

(Ἡ τράπεζα «Μπέργκις-Μέρκισε μπάνκ», ἡ ἐπιχείρηση αὐτή τῆς Ρηνανίας μέ τά 35 παραρτήματά της καί μέ κεφάλαιο 80 ἑκατομμύρια μάρκα πρόκειται σύντομα νά συγχωνευτεῖ μέ τή «Ντόιτσε Μπάνκ»: 298).

* Βλ. Β. Ι. Λένιν. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 27ος, σελ. 340. *Ἡ Σύντ.*

«Ἄν καί ἡ συγχώνευση δέν δυναμώνει σέ ὅλες τίς περιπτώσεις τήν ἐπιχείρηση, ὡστόσο μπορεῖ νά καλύψει ἀπ'ἔξω πολλές ἀδυναμίες καί πληγές» (299)—σχετικά μέ τό ζήτημα τῆς σημασίας τῶν συγχωνεύσεων...

σελ. 94. *«Στατιστική χρεοκοπιῶν»*[12]—ἡ σημασία της γιά τήν ἐκτίμηση τῆς οἰκονομικῆς συγκυρίας.

('Από τά «Τριμηνιαῖα τεύχη ἀνασκόπησης τῆς στατιστικῆς τῆς γερμανικῆς αὐτοκρατορίας») ἰδιαίτερα «οἱ πιό
NB || σοβαρές οἰκονομικές χρεοκοπίες, δηλαδή οἱ περιπτώσεις πού, λόγω ἔλλειψης μάζας, ἡ διαδικασία τῆς πτώχευσης ἤ δέν ἦταν δυνατό νά ἀρχίσει, ἤ ἔπρεπε νά ἀνασταλεῖ» (σελ. 94).

[Βλέπε τόν πίνακα στήν ἑπόμενη σελ. *Ἡ Σύντ.*]

Ὁ ἀριθμός τῶν μεγάλων πόλεων σ'αὐτή τήν περίοδο αὐξήθηκε ἀπό 28 σέ 48 (καί ὁ πληθυσμός τους ἀκόμη περισσότερο), ἀλλά τό ποσοστό τῶν σοβαρότερων χρεοκοπιῶν (πού ἀποπερατώθηκαν ἀπό ἔλλειψη πλειοδοτῶν) πού παλιότερα ἦταν *κάτω* ἀπό τό μισό, τώρα εἶναι *πάνω* ἀπό τό μισό.

σελ. 1 (Ι. 1914), στό ἄρθρο («Οἱ ὑποκινητές τῶν κρίσεων») τοῦ Λάνσμπουργκ: (ΝΒ: Ἡ κατάσταση).

ergo* ἀπό τό *1 9 1 3* |||| «Ἐδῶ καί ἕνα χρόνο περίπου ἡ οἰκονομική κατάσταση στή Γερμανία χ ε ι ρ ο τ ε ρ ε ύ ε ι αἰσθητά».

κρίση τοῦ 1914 |||| «Ὁ χρόνος πού περνᾶμε ἀποκάλυψε πολλά, ἄν ὄχι ὅλα, ἀπό τά χαρακτηριστικά γνωρίσματα τῆς κρίσης»...

«Ἡ πιό μοιραία νοσογόνα αἰτία τῶν κρίσεων εἶναί ἡ... πρόοδος»... (11)

Καί τό *ἀντίδοτο;* «Πιό ἀποτελεσματικό (ἀπό τά καρτέλ) εἶναι τό *τράστ,* πού ἤ καταπνίγει συνειδητά
NB ὡραῖο παράδειγμα!! || κάθε ἐφεύρεση ἤ βελτίωση, ἤ τίς ἐξαγοράζει, ὅπως, λογουχάρη, ἔγινε μέ τά μεγάλα γερμανικά ἐργοστάσια ὑαλουργίας, πού ἑνώθηκαν σέ ἕνα εἶδος ἐξειδικευμένου τράστ γιά νά ἀγοράσουν τήν πατέντα παραγωγῆς μπουκαλιῶν τοῦ Ὄουενς, πού τή θεωροῦσαν ἐξαιρετικά ἐπικίνδυνη» (15)**.

---

*—ἄρα. *Σημ. μετ.*

** Βλ. Β. Ι. Λένιν. Ἄπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 27ος, σελ. 403. *Ἡ Σύντ.*

Οἱ προσθῆκες μου / Κατά τόν Ρίσσερ		Συνολικά στή Γερμανική Αὐτοκρατορία: δηλωθεῖσες πτωχεύσεις			Συνολικά στή Γερμανική Αὐτοκρατορία: ἀποπερατωμένες πτωχεύσεις			Στίς μεγάλες πόλεις: δηλωθεῖσες πτωχεύσεις			Στίς μεγάλες πόλεις: ἀποπερατωμένες πτωχεύσεις		
		Σύνολο	Ἀπό αὐτές ἀπορίφθηκαν	Ποσοστό	Σύνολο	Λόγω ἔλλειψης πλειοδοτῶν	Ποσοστό	Σύνολο	Ἀπό αὐτές ἀπορρίφθηκαν	Ποσοστό	Σύνολο	Λόγω ἔλλειψης πλειοδοτῶν	Ποσοστό
Ἀρχή τῆς ἀνόδου	1895	7 111	680	9,6	6 362	395	6,2	1 823	243	13,3	1 724	104	6,0
	1897	6 997	639	9,1	6 077	381	6,3	1 777	251	14,1	1 466	92	6,3
Μεγάλη ἄνοδος	1899	7 742		8,8									
Κρίση	1901	10 569		10,9									
	1903	9 627		15,1									
Ἀναζωπύρωση	1905	9 357		17,6									
Ἀμερικανική κρίση	1907	9 855		17,8									
	1908	11 571		19,0									
	1909	11 005		21,6									
	1910	10 783		22,2									
«Ἀκμή» [1]	1911	11 031	2 351	21,3	8 092	682	8,4	3 603	1 238	34,3	2 325	220	9,5
	1912	12 094	2 885	23,9	8 356	784	9,4	4 060	1 563	38,5	2 395	241	10,1

[1] «Die Bank», 1914, σελ. 5 (I. 1914).

Σημείωση «*Τό τράστ μεταφορῶν*» στό περιοδικό «*Die Bank*», 1914, 1, σελ. 89.

ὡραῖο παράδειγμα! Πρόκειται νά ἱδρυθεῖ (πιθανῶς σέ σύντομο χρονικό διάστημα) ἕνα «Τράστ μεταφορῶν, δηλαδή μιά κοινοπραξία τῶν τριῶν μεταφορικῶν ἐπιχειρήσεων τοῦ Βερολίνου (τοῦ 'Ηλεκτρικοῦ σιδηροδρόμου, τῶν Τροχιοδρόμων τῆς πόλης καί τῆς 'Εταιρίας λεωφορείων). Ὅτι ὑπάρχει μιά τέτια πρόθεση ἦταν σέ μᾶς γνωστό ἀπό τότε πού ἀνακοινώθηκε ὅτι οἱ περισσότερες μετοχές τῆς 'Εταιρίας λεωφορείων πέρασαν στά χέρια τῶν δυό ἄλλων μεταφορικῶν ἑταιριῶν... Μπορεῖ νά πιστέψει κανείς ἀπόλυτα τά πρόσωπα πού ἐπιδιώκουν ἕναν τέτιο σκοπό, ὅτι μέ τήν ἑνιαία ρύθμιση τῶν μεταφορῶν ἐλπίζουν νά πετύχουν τέτιες οἰκονομίες, πού ἕνα μέρος τους θά μποροῦσε τελικά νά πάει πρός ὄφελος τοῦ κοινοῦ. Τό ζήτημα ὅμως περιπλέκεται μέ τό ὅτι πίσω ἀπό αὐτό τό δημιουργούμενο τράστ τῶν μεταφορῶν βρίσκονται οἱ τράπεζες, πού, ἄν τό θελήσουν, μποροῦν νά ὑποτάξουν τίς μονοπωλημένες συγκοι-
!! νωνίες στά συμφέροντα τοῦ ἐμπορίου τους μέ τά οἰκόπεδα. Γιά νά πεισθεῖ κανείς πόσο φυσιολογική εἶναι μιά τέτια ὑπόθεση, φτάνει νά θυμηθεῖ ὅτι κατά τήν ἵδρυση κιόλας τῆς 'Εταιρίας τοῦ ἠλεκτρικοῦ σιδηροδρόμου τῆς πόλης, ἀνακατεύτηκαν τά συμφέροντα τῆς μεγάλης ἐκείνης τράπεζας, πού βοήθησε στήν ἵδρυση τῆς ἑταιρίας αὐτῆς. Συγκεκριμένα: τά συμφέροντα αὐτῆς τῆς ἐπιχείρησης μεταφορῶν μπλέκονταν μέ τά συμφέροντα τοῦ ἐμπορίου οἰκο-
NB πέδων, καί μάλιστα ἀποτελοῦσαν οὐσιώδη προϋπόθεση γιά τή δημιουργία αὐτῆς τῆς ἐπιχείρησης μεταφορῶν. 'Η οὐσία τοῦ ζητήματος εἶναι ὅτι ἡ ἀνατολική γραμμή αὐτοῦ τοῦ σιδηροδρόμου ἔπρεπε νά περνάει ἀπό οἰκόπεδα, τά ὁποῖα ἔπειτα ἡ τράπεζα αὐτή, ὅταν εἶχε ἤδη ἐξασφαλιστεῖ τό στρώσιμο τῆς γραμμῆς, τά πούλησε μέ τεράστιο κέρδος γιά τόν
!! ἑαυτό της καί γιά μερικούς πού συμμετεῖχαν στό συνεταιρισμό οἰκοπέδων τοῦ σταθμοῦ Σένχαουζερ-'Αλλέ...* Εἶναι πασίγνωστο ὅτι ἡ ἀξιοποίηση νέων οἰκοπέδων καί, ἐπομένως, ἡ αὔξηση τῆς ἀξίας τους,

* Βλ. Β. Ι. Λένιν. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 27ος, σελ. 360-361. *Ἡ Σύντ.*

πετυχαίνεται καλύτερα ἀπ᾽ὅλα μέ τή δημιουργία νέων γραμμῶν συγκοινωνίας». (᾽Ακολουθεῖ ἕνα ἀκόμη παράδειγμα: ὄχι λιγότερες ἀπό *11 γραμμές* συνδέουν τώρα τήν περιοχή τοῦ Τέμπελχοφ. Δέν εἶναι πολλές; Καί ὁ λόγος: ἐκεῖ ζοῦν πολλοί διευθυντές καί μέλη ᾽Εποπτικῶν συμβουλίων!!! σελ. 90)... «Τά μονοπώλια τῶν συγκοινωνιῶν συνεπάγονται τό μονοπώλιο τοῦ κατοικίσιμου χώρου...»

NB

«*῾Η κωμωδία τοῦ πετρελαίου*». «Die Bank», 1913, No 4 (σελ. 388).

Θαυμάσια σημείωση, πού ἀποκαλύπτει τήν *οὐσία* τῆς ὑπόθεσης στήν πάλη γιά τό μονοπώλιο τοῦ πετρελαίου στή Γερμανία.

Μέχρι τό 1907. «Μέχρι τό 1907 τό κοντσέρν πετρελαίου «Ντόιτσε Μπάνκ» βρισκόταν σέ ὀξεία σύγκρουση μέ τήν ἑταιρία «Στάνταρντ ῎Οιλ Κόμπανυ»» (389). Τό ἀποτέλεσμα ἦταν καθαρό: ἧττα τῆς «Ντόιτσε Μπάνκ». Τό 1907 ἡ τράπεζα ἔπρεπε νά διαλέξει ἕνα ἀπό τά δυό: ἤ νά σταματήσει τό «ἐνδιαφέρον της γιά τό πετρέλαιο» μέ ζημιά ἑκατομμυρίων, ἤ νά ὑποταχθεῖ. Διάλεξε τό τελευταῖο καί ἔκλεισε ἕνα *σύμφωνο* μέ τήν ἑταιρία «Στάνταρντ ῎Οιλ Κόμπανυ» («πολύ ἀσύμφορο» γιά τήν τράπεζα «Ντόιτσε Μπάνκ»). Πάνω στή βάση τῆς συμφωνίας αὐτῆς ἡ «Ντόιτσε Μπάνκ» ὑποχρεωνόταν «νά μήν ἐπιχειρεῖ τίποτε πού θά ἔβλαπτε τά ἀμερικανικά συμφέροντα», ἀλλά... ἡ συμφωνία θά ἔπαυε νά ἰσχύει στήν περίπτωση πού μέ νόμο θά καθιερωνόταν γερμανικό μονοπώλιο πετρελαίου.

NB: Πάλη τῆς τράπεζας «Ντόιτσε Μπάνκ» μέ τήν ἑταιρία «Στάνταρντ ῎Οιλ Κόμπανυ» [13]

Νά ὅμως πού *ὁ κύριος φόν Γκβίννερ* (ἕνας ἀπό τούς διευθυντές τῆς τράπεζας «Ντόιτσε Μπάνκ», χρησιμοποιώντας τόν *δικό του* (ἰδιαίτερο) *γ ρ α μ μ α τ έ α* (τόν Στάους) («Die Bank», 1912, 2, σελ. 1034), ἄρχισε προπαγάνδα *ὑπέρ* τοῦ μονοπωλίου!! Μπῆκε σέ κίνηση ὁλόκληρος ὁ μηχανισμός τῆς μεγάλης αὐτῆς τράπεζας... ἀλλά ἡ ὑπόθεση περιπλέχτηκε. ῾Η κυβέρνηση δίσταζε (ἄν καί εἶχε ἤδη ἑτοιμάσει καί καταθέσει τό σχετικό νομοσχέδιο στή Βουλή), ἐπειδή φοβόταν ὅτι δέν θά κατόρθωνε *ν ά π ρ ο μ η θ ε υ τ ε ῖ π ε τ ρ έ λ α ι ο ἡ Γ ε ρ μ α ν ί α,* ἐνάντια στή θέληση τῆς ἑταιρίας «Στάνταρντ ῎Οιλ Κόμπανυ».

Βλέπε 1913, σελ. 736 κ.ἑ.

Μέ τό στρατιωτικό νομοσχέδιο (3. VII. 1913) τό ζήτημα αὐτό ἀναβλήθηκε. ῾Η ἑταιρία «Στάνταρντ

‖ "Οιλ Κόμπανυ» *κ έ ρ δ ι σ ε*, γιατί τό μονοπώλιο (γιά τήν ὥρα) δέν πραγματοποιήθηκε*.

NB | Πάλη τῆς τράπεζας *«Ντόιτσε Μπάνκ»* καί τῆς *Γ ε ρ μ α ν ί α ς* μέ τήν ἑταιρία *«Σ τ ά ν τ α ρ ν τ "Ο ι λ Κ ό μ π α ν υ»*. ‖

«Die Bank», 1913, No 8 (Αὔγουστος).

"Αλφρεντ *Λ ά ν σ μ π ο υ ρ γ κ*. **«Πέντε χρόνια δραστηριότητας τῶν γερμανικῶν τραπεζῶν»**:

Α ὔ ξ η σ η τ ῆ ς σ υ γ κ έ ν τ ρ ω σ η ς:

Ο ἱ κ α τ α θ έ σ ε ι ς (ὅλων τῶν τραπεζῶν μέ μετοχικό κεφάλαιο πάνω ἀπό *1* ἑκατομμύριο μάρκα) ἦταν

1907/8—6 988 ἑκατ. μάρκα
1912/3—9 806

+2,8 δισεκατομμύρια+40%
{ 9 μεγάλων τραπεζῶν τοῦ Βερολίνου
{ 48 τραπεζῶν μέ κεφάλαιο πάνω ἀπό 10 ἑκατ. μάρκα
57
+115 τραπεζῶν μέ κεφάλαιο πάνω ἀπό 1 ἑκατ. μάρκα

57 μεγάλες τράπεζες αὔξησαν τίς καταθέσεις τους κατά 2,75 δισεκατομμύρια.

Αὔξηση μέσα σέ 5 χρόνια (ἑκατομ. μάρκα)

	καταθέσεις	μετοχικό κεφάλαιο	ἀποθεματικά
ὅλες οἱ τράπεζες μέ κεφάλαιο πάνω ἀπό *1* ἑκατομμύριο	+2 818	+390	+148
57 τραπεζῶν μέ κεφάλαιο πάνω ἀπό *10* ἑκατομμύρια	+2 750	+435	+153

{στίς μικρές τράπεζες ἔχουμε ἀπόλυτη μείωση: συγχωνεύσεις etc.}

Ἐ π ι τ ό κ ι ο ὅ λ ω ν τ ῶ ν κ α τ α θ έ σ ε ω ν (σελ. 728)

NB

	μεγάλες τράπεζες τοῦ Βερολίνου (9)	ὑπόλοιπες τράπεζες μέ κεφάλαιο πάνω ἀπό 10 ἑκ. μάρκα (48)	τράπεζες μέ κεφ. 1-10 ἑκ. μάρκα (115)	τράπεζες μέ κεφάλαιο κάτω τοῦ 1 ἑκ. μάρκα	
1907/8	47	32,5	16,5	4	‖ 100
1910/11	49	33,5	14	3½	‖ 100
1912/13	49	36	12	3	‖ 100**

* Βλ. Β. Ι. Λένιν. "Απαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 27ος, σελ. 373-375. *'Η Σύντ.*
** Στό ἴδιο, σελ. 332. *'Η Σύντ.*

1913, ἀρ. 7, σελ. 628 καί συνέχεια.

«*Τό κράτος καί τά ἐξωτερικά δάνεια*» (τοῦ Ἄλφρεντ Λάνσμπουργκ).

Ἡ γερμανική κυβέρνηση ἀπαγόρευσε τά ἐξωτερικά δάνεια; Τί σπρώχνει τίς τράπεζες πρός αὐτή τήν κατεύθυνση; Τό περιστατικό ὅτι τήν «*ἔχουν πατήσει*» κιόλας(τό Μεξικό,ἡ Κίνα, ἡ Τουρκία etc. ἀπειλοῦν μέ χρεοκοπία).

Τί ὤθησε τίς τράπεζες νά χορηγήσουν τό πρῶτο δάνειο *σέ τέτια* κράτη; Τό κέρδος!

...«Στή χώρα μας δέν ὑπάρχει οὔτε μιά ἐπιχείρηση πού θά μποροῦσε νά δόσει, ἔστω καί κατά προσέγγιση, τόσο ὑψηλό κέρδος, ὅσο ἡ μεσολάβηση γιά τήν ἔκδοση ἐξωτερικῶν δανείων» (630)...* — NB βασικό

ὑπάρχει διαφορά μέχρι 7-8% ἀνάμεσα στήν τιμή ἐγγραφῆς γιά τήν ἀπόκτηση μετοχῶν κατά τήν ἔκδοσή τους καί στήν τιμή τῶν μετοχῶν πού πωλοῦνται μέσω μιᾶς τράπεζας. Διαφορετικοί ὅροι, π.χ. κατάθεση μιᾶς «ἐγγύησης» ἴσου ὕψους μέ τούς τόκους μισοῦ χρόνου κτλ. κτλ. — στό θέμα τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ!!

Ὕστερα ἔρχεται ἡ «ὑψηλή πολιτική» (ἰδιαίτερα ἡ Γαλλία καί ἡ Γερμανία δίνουν δάνεια γιά νά ἀποκτήσουν συμμάχους κτλ.)

Ἐξάρτηση τῆς Γαλλίας ἀπό τή Ρωσία («κάθε ποσοστό πτώσης τῆς τιμῆς τῶν ρωσικῶν ἀξιῶν κοστίζει στή Γαλλία 100 ἑκατομμύρια. Μιά ἁπλή ἀπειλή τῆς Ρωσίας ὅτι θά ἀναστείλει τήν πληρωμή τῶν τόκων σημαίνει γιά τόν κύριο πιστωτή της μεγαλύτερη ζημιά, ἀπό ὅσο ἡ ἀπώλεια ὁλόκληρου σώματος στρατοῦ»—σελ. 633). — καλά εἰπωμένο!

Ὅταν γίνονται τέτια δάνεια «εἶναι ἄγνωστο ποιός ποιόν σέρνει ἀπ᾽τή μύτη», ibidem. — καλά εἰπωμένο!

Τό Μεξικό (σελ. 628) πολλές φορές δέν ἐκπλήρωσε τίς ὑποχρεώσεις του (χωρίς νά κηρύξει πλήρη χρεοκοπία). Ὅμως τοῦ δίνουν δάνεια, ἐπειδή διαφορετικά ἀπειλοῦνται χειρότερα!!

«Ἡ ἅμιλλα γιά τά ἐξωτερικά δάνεια» (1913, ἀρ. 10, σελ. 1024 καί συνέχεια. Σημείωση τῆς Σύνταξης).

«Ἐδῶ καί λίγο καιρό παίζεται στή διεθνή ἀγορά κεφαλαίων μιά κωμωδία, ἄξια τῆς πέννας τοῦ Ἀριστοφάνη. Πολλά ξένα κράτη, ἀπό τήν Ἱσπανία ὥς τά Βαλκά-

* Βλ. Β. Ι. Λένιν. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 27ος, σελ. 358. *Ἡ Σύντ.*

νια, ἀπό τή Ρωσία ὥς τήν Ἀργεντινή καί ἀπό τή Βραζιλία ὥς τήν Κίνα, ἀποτείνονται, ἀνοιχτά ἤ κρυφά, στίς μεγάλες χρηματαγορές μέ αἰτήσεις, κάποτε ἐξαιρετικά ἐπίμονες, νά τούς χορηγηθεῖ δάνειο. Οἱ χρηματαγορές δέν βρίσκονται σήμερα σέ πολύ καλή κατάσταση, καί οἱ πολιτικές προοπτικές δέν εἶναι ἀκόμη ρόδινες. Καί ὅμως καμιά χρηματαγορά δέν τολμάει νά ἀρνηθεῖ τήν παροχή δανείου, γιατί φοβᾶται ὅτι θά τήν προλάβει ὁ γείτονάς της πού θά συμφωνήσει νά χορηγήσει τό δάνειο, ἐξασφαλίζοντας ἔτσι σάν ἀντιστάθμισμα τῶν ὑπηρεσιῶν του ὁρισμένα πλεονεκτήματα. Ὅταν συνάπτονται τέτιου εἴδους διεθνεῖς συναλλαγές, σχεδόν πάντα μένει κάτι πρός ὄφελος τοῦ πιστωτῆ: κάποια παραχώρηση στήν ἐμπορική συμφωνία, κάποια βάση ἐφοδιασμοῦ μέ κάρβουνο, εἴτε ἡ κατασκευή ἑνός λιμανιοῦ, ἤ μιά παχυλή ἐκχώρηση, ἤ μιά παραγγελία γιά κανόνια»... (1025)*.

«πλεονεκτήματα» NB

σημαντικό γιά τό ζήτημα τῶν μονοπωλίων καί τοῦ χρηματιστικοῦ κεφαλαίου· «τά πλεονεκτήματα» τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ

1913, Αὔγουστος, σελ. 811, σημείωση **«Ταμιευτήρια καί τράπεζες»...**

...«Τά Ἐμπορικά μας ἐπιμελητήρια τά ἀπασχολεῖ συνεχῶς ἡ ὀξεία ἀνταγωνιστική πάλη, πού ἔχει ἀνάψει ἐδῶ καί μερικά χρόνια ἀνάμεσα στά ταμιευτήρια καί στίς τράπεζες, γιατί αὐτά τά δυό τόσο διαφορετικά ἱδρύματα προσπαθοῦν νά βγοῦν ἔξω ἀπό τά πλαίσια τῆς καθαυτό ἐπιχειρηματικῆς δραστηριότητάς τους καί νά εἰσβάλουν στή σφαίρα δραστηριότητας τοῦ ἄλλου». Τό Ἐμπορικό ἐπιμελητήριο τῆς πόλης *Μπόχουμ* π.χ. ἀπαιτεῖ νά ληφθοῦν μέτρα κατά τῶν ταμιευτηρίων, συμπεριλαμβανομένης καί τῆς ἀπαγόρευσης νά προεξοφλοῦν συναλλαγματικές, νά τηροῦν τρεχούμενους λογαριασμούς κτλ. (ἐπιτρέποντάς τους «χρηματοκιβώτια», τσέκ καί ὀπισθογράφηση)**.

Τό ἴδιο θέμα: «Ἡ τραπεζική δραστηριότητα τῶν ταμιευτηρίων» (σελ. 1022 καί συνέχεια).

Τά ταμιευτήρια μετατρέπονται σέ ἱδρύματα γιά τούς πλούσιους: τό 1909 στήν Πρωσσία, ἀπό τό

---

* Βλ. Β. Ι. Λένιν. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 27ος, σελ. 368. *Ἡ Σύντ.*

** Στό ἴδιο, σελ. 340. *Ἡ Σύντ.*

σύνολο τῶν καταθέσεων ὕψους 10,3 δισεκατομμυρίων μάρκων, τά 4,78 δισεκατομμύρια, δηλ. τά 46⅓%, ἦταν καταθέσεις μεγαλύτερες τῶν 3000 μάρκων (τά 15% ἦταν καταθέσεις μεγαλύτερες τῶν 10 000 μάρκων). Συνήθως οἱ πλούσιοι ἔχουν περισσότερα ἀπό ἕνα βιβλιάριο καταθέσεων. Τά ταμιευτήρια κάνουν τολμηρές ἐπιχειρήσεις (ἐπιχειρήσεις μέ συναλλαγματικές, ὑποθῆκες κτλ.), στίς ὁποῖες σπρώχνονται ἀπό τό συναγωνισμό (πληρώνουν ἐπιτόκιο 4 καί 4¼%!!). Προτείνεται νά «ἀπαγορευτοῦν»...

!! θέλουν νά πᾶνε πρός τά «πίσω» πρός τό μικρό καπιταλισμό (καί ὄχι πρός τό σοσιαλισμό)

Ἄρθρο «Ὁ βάλτος» (Λ. Ἔσβεγκε) (1913, σελ. 952 κ.ἑ.) γιά τίς ἀγυρτίες τῶν κερδοσκόπων πού ἀσχολοῦνται μέ τίς ἀγοραπωλησίες οἰκοπέδων (πώληση οἰκοπέδων σέ ἰλιγγιώδεις τιμές, χρεοκοπία οἰκοδομικῶν ἐπιχειρήσεων, καταστροφή τῶν ἐργατῶν πού μένουν χωρίς μεροκάματο, etc. etc.). Προσπάθεια τοῦ Χάμπερλαντ, ἀρχηγοῦ τῆς σπείρας, νά μονοπωλήσει τά «γραφεῖα πληροφοριῶν», δηλαδή νά μονοπωλήσει τόν οἰκοδομικό κλάδο. Εἶναι χαρακτηριστικές οἱ παρακάτω συμπερασματικές φράσεις:

«Δυστυχῶς, ἡ ἐξέλιξη τοῦ σύγχρονου πολιτισμοῦ φαίνεται ὅτι ὁδηγεῖ ἀναπόφευκτα στό ὅτι, οἱ παραγωγικές δυνάμεις ὅλο καί πιό πολύ περιέρχονται στά χέρια ἰσχυρῶν προσώπων πού τίς ἀξιοποιοῦν μονοπωλιακά. Ἡ κατοχυρωμένη ἀπό τό γερμανικό Σύνταγμα οἰκονομική ἐλευθερία ἔγινε σήμερα, σέ πολλούς τομεῖς τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς, μιά φράση χωρίς περιεχόμενο. Σ᾽αὐτές τίς συνθῆκες οἱ ἀδωροδόκητοι δημόσιοι ὑπάλληλοι, πού συναισθάνονται τήν εὐθύνη τους, μποροῦν νά γίνουν ὁ γρανιτένιος βράχος, πάνω στόν ὁποῖο μπορεῖ νά σωθεῖ τό κοινό συμφέρον ἀπό τήν πλημμυρίδα τῆς ἀπληστίας. Ἄν ὅμως ὁ βράχος αὐτός θά ἀποδεικνυόταν διαβρωμένος, τότε ἀκόμη καί οἱ πιό πλατιές πολιτικές ἐλευθερίες δέν θά μπορέσουν νά μᾶς σώσουν ἀπό τόν κίνδυνο νά μετατραποῦμε σέ λαό ἀνελεύθερων ἀνθρώπων*, ὁπότε ἀκόμη καί ἡ μοναρχία θά εἶχε καθαρά διακοσμητική σημασία» (σελ. 962).

χά-χά!

μόνο «θά εἶχε»;;;

NB ὁ συγγραφέας ἔχει γράψει τό βιβλίο: «Προβλήματα γῆς καί ὑποθηκῶν». 1913 (2 τόμοι). NB

---

* Βλ. Β. Ι. Λένιν. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 27ος, σελ. 362. *Ἡ Σύντ.*

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

;; *Όιγκεν Σβίντλαντ.* «Ἡ ἐθνική οἰκονομία κάτω ἀπό τήν ἐπίδραση τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου» (1913) (1 κορώνα). Ἀπό τά θέματα καί κεφάλαια: «Ἀποικίες καί ἕνωση κρατῶν».

«Πληροφοριακός ὁδηγός γιά τίς ἀποικίες τοῦ φόν ντέρ *Χάιντ*». (Ἔκδοση: Φρ. Μένς καί Γ. Χέλμαν) 1913 (7ος χρόνος ἔκδοσης) (16 μάρκα). Στοιχεῖα (οἰκονομικά) γιά ὅλες τίς τράπεζες καί μετοχικές ἑταιρίες στίς ἀποικίες.

; Λεοπόλντ *Τζόζεφ.* «Ἡ ἐξέλιξη τῶν γερμανικῶν τραπεζῶν». Λονδίνο, 1913. Πρόκειται ἴσως γιά ἀπόδοση τῶν ὅσων λέει ὁ Ρίσσερ; ἤ ὄχι;

Ἔρχ. *Χύμπενερ.* «Ἡ γερμανική σιδηροβιομηχανία». 1913 (5,60 μάρκα) (14ος τόμος τῆς «Βιβλιοθήκης τῆς Ἀνωτάτης Ἐμπορικῆς Σχολῆς»).

Πάουλ *Χάουσμαϊστερ.* «Μεγάλη ἐπιχείρηση καί μονοπώλια στή γερμανική τραπεζική ἐπιχείρηση» (1912). (2 μάρκα).

Ἀρτούρ Ραφάλοβιτς. «Ἡ χρηματαγορά». 1911/2, Παρίσι, τόμος 22, 1912/3.

«Compass». *46ος* χρόνος ἔκδοσης. 1913 (Οἰκονομική Ἐπετηρίδα τῆς Αὐστρίας. Στό IIο τόμο, Διεθνής στατιστική). Ἔκδ. *Ρ. Χάνελ.*

ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΤΩΝ ΧΡΕΟΓΡΑΦΩΝ

«Ἡ Διεθνής *Στατιστική χρεογράφων καί ἔκδοσης χρεογράφων*». Τοῦ δόκτορα Τσίμμερμαν «*Bank-Archiv*». 1912, 1. VII.

Σύμφωνα μέ τήν ἔκδοση τοῦ «Διεθνοῦς Ἰνστιτούτου Στατιστικῆς» (Ἄλφρεντ Νέιμαρκ), στατιστική τῶν «κινητῶν ἀξιῶν».

Σέ ***φράγκα*** (δισ. = δισεκατομμύρια φράγκα).

1. I. 1897—446,3 δισεκατομμύρια.

1897— *ἀ ν α κ ρ ι β ῆ* (σελ. 301) *1901*— διορθωμένα

	1/I 1897	1/I 1901	1/I 1907
Μεγάλη Βρετανία	182,6 — —	215 — — —	125—130
'Ολλανδία — —	13,6 — —	15	
Βέλγιο.........	6,1 — —	8 — — —	
Γερμανία............	92,0 — —	80 — — —	60—75
Αὐστροουγγαρία	24,5 — —	30 — — —	20—22
'Ιταλία.........	17,5 — —	17 — — —	10—12
Ρουμανία —	1,2 — —	1,5	
Νορβηγία	0,7 — —	1,0	
Δανία — —	2,7 — —	2,2	
Γαλλία —	80,0 — —	135 — — —	95—100
Ρωσία.........	25,4 — —	35 — — —	20— 25
'Ισπανία	— —	10	
'Ελβετία — —	— — — —	8	
Σουηδία *καί ἄλλες*	— — — —	5	
	Σ= 446,3	Σ= 562,7	

(σελ. 302) (*π ρ α γ μ α τ ι κ ά* ὑπάρχουσες ἀξίες)

'Ενωμένες Πολιτεῖες 'Αμερικῆς — — — — — 110—115
'Ιαπωνία — 5
Λοιπά κράτη — — — — — — — — — — — — — — — — — 30—35

Δ ι σ ε κ α τ ο μ μ ύ ρ ι α:

1897—446,3
1899—460
1901—562,7 (342,4)
1907—732 (475—514)
1911—815 (570—*600*)[14]

Οἱ ἀριθμοί στίς παρενθέσεις=ἀπόπειρα ἀποφυγῆς διπλογραφῶν καί ἐπαναλήψεων (περίπου τά $\frac{2}{3}$ τοῦ προηγούμενου) (σελ. 301) («ἀξίες, πού πραγματικά ὑπάρχουν στό ἐμπόριο καί βρίσκονται στήν κατοχή τῶν διαφόρων κρατῶν»).

Βλέπε σελ. *6 8* τούτου τοῦ *τ ε τ ρ α δ ί ο υ**.

Σ υ ν ο λ ι κ ά π ο σ ά γιά πεντάχρονες περιόδους: (σελ. 317) 'Εκδόσεις σέ δισεκατομ. φράγκα:

Νέιμαρκ, Τ. XIX ἔκδοση II, σελ. 206

1871/5	— —	45,0
1876/80	— —	31,1
1881/85	— —	24,1
1886/90	— —	40,4
1891/5	— —	40,4
1896/900	— —	60,0
1901/5	— —	83,7
1906/1910	— —	114,1***

— — βλ.σελ. *6 8 – 6 9* σέ τοῦτο τόν τόμο**

* Βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 121. *'Η Σύντ.*
** Βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 121-123. *'Η Σύντ.*
*** Βλ. Β. Ι. Λένιν. "Απαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 27ος, σελ. 363. *'Η Σύντ.*

ΓΚΡΟΥΝΤΣΕΛ. «ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΕΜΠΟΡΙΚΟ, ΠΛΗΡΩΜΩΝ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ»

Καθηγητής, δ-ρ Γιόζεφ *Γ κ ρ ο ῦ ν τ σ ε λ.* *«Ἰ σ ο ζ ύ γ ι ο ἐ μ π ο ρ ι κ ό, π λ η ρ ω μ ῶ ν κ α ί ο ἰ κ ο ν ο μ ι κ ό».* **Βιέννη, 1914.**

ΝΒ *σελ. 26-29:* Σύντομη συνόψιση στοιχείων γιά τήν ἐξαγωγή *κ ε φ α λ α ί ω ν* etc. (τά περισσότερα ἀπό αὐτά τά στοιχεῖα εἶναι πασίγνωστα). Ξένο κεφάλαιο

στήν Αὐστροουγγαρία:	9 809	ἑκατομ. κορῶνες (συμπεριλαμβανόμενων 4 653 γερμανικό καί 3 270 γαλλικό κεφάλαιο)
᾿Αργεντινή	9	δισεκατομμύρια μάρκα
Κίνα	3 737	ἑκατομ. μάρκα (κρατικό χρέος: στούς σιδηροδρόμους > *5 0* ἑκατομμύρια *λ ί ρ ε ς σ τ ε ρ λ ί ν ε ς,* σέ *3 4* τράπεζες)
᾿Ιαπωνία	1 765	» γιέν (πρόκειται γιά κρατικό χρέος· στίς ἐπιχειρήσεις 33 ἑκατομμύρια γιέν)
Καναδά	1 750	ἑκ. δολλάρια (συμπεριλαμβανόμενων ἀγγλικό 1 050· ἀμερικανικό 500)
Μεξικό	1 000	» » ἀμερικανικό + 700 ἀγγλικό

ΣΙΛΝΤΕΡ. ΤΟΜΟΣ Ι «ΤΑΣΕΙΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΗΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ»

Δ-ρ Ζίγκμουντ Σίλντερ. *«Τάσεις ἀνάπτυξης τῆς παγκόσμιας οἰκονομίας».* Ι τόμος. Βερολίνο, 1912. (Ι τόμος: «Σχεδιασμένες ;! ἐπιδράσεις στήν παγκόσμια οἰκονομία»).

Ἤδη ὁ τίτλος εἶναι πάρα πολύ μεγαλόστομος, ἐνῶ οἱ ὑπότιτλοι εἶναι καθαρά τσαρλατάνικοι, γιατί ὁ συγγραφέας ἔχει εἰδικευτεῖ στήν τελωνειακή πολιτική=ἀπό δῶ καί ἡ σχεδιασμένη ἐπίδραση!!

[῾Ο συγγραφέας εἶναι γραμματέας τοῦ ἐμπορικοῦ μουσείου.]

σελ. 4—Δέν συμφωνεῖ μέ τόν Ζόμπαρτ (μέ τή θεωρία του γιά μείωση τοῦ «ἐξαγωγικοῦ ποσοστοῦ»). Γι᾿αὐτόν *αὐξάνεται* αὐτό τό «ποσοστό».

σελ. 6. Φαίνεται σάν νά σημειώνεται ἐξασθένιση τοῦ προστατευτισμοῦ («ἐνδείξεις γι᾿αὐτό») 1910-1911.

σελ. 6—«Ταραχές ἐξαιτίας τῆς ἀκρίβιας» στή Γαλλία τόν Αὔγουστο καί Σεπτέμβρη τοῦ 1911. *Ἡμερομηνίες (ΝΒ):* στή Βιέννη στίς 17. ΙΧ. 1911.

27—28. Κατά τή γνώμη του **ἀναπτύσσεται** καί ἡ γεωργία **ἐπίσης** (ὄχι μόνο ἡ βιομηχανία), «ἀκόμη καί»: «sogar» (σελ. 28, σειρά 8η ἀπό τά κάτω): «στά εὐρωπαϊκά βιομηχανικά κράτη». (Αὐτό τό «ἀκόμη καί» εἶναι χαριτωμένο!)

(ΝΒ: τρόπος *ἀντιμετώπισης* τοῦ ζητήματος τῆς ἀντιστοιχίας: εἶναι ἀρκετή ἄραγε «ἡ ἀγοραστική ἱκανότητα τῆς παγκόσμιας ἀγροτικῆς οἰκονομίας;», σελ. 27.)

28—29. Ἀνάπτυξη τῶν ἀγροτικῶν συνεταιρισμῶν (ἀκόμη καί στήν *Ἰνδία:* 3 498 μέ 231 000 μέλη, σύμφωνα μέ στοιχεῖα τῶν «Τάιμς», τῆς 27. VII. 1911).

Ἐξαιρετικά γρήγορη ἡ ἀνάπτυξη τῆς ἀγροτικῆς οἰκονομίας στίς *Ἑνωμένες Πολιτεῖες.*

Στόν 20ό αἰώνα μιά τέτια ἀνάπτυξη μπορεῖ νά ἀναμένεται στή *Ροδεσία.*

30: στόν Καναδά, στό Σουδάν (τό αἰγυπτιακό), στή Μεσοποταμία.

31—οἱ κυβερνήσεις ἀναπτύσσουν τή γεωργία στίς ἀποικίες «γιά νά ἀποκτήσουν ἀγοραστές γιά τά βιομηχανικά προϊόντα». (Ἀλλά στίς Ἰνδίες (ὥς τώρα τελευταῖα) καί στήν Αἴγυπτο ἡ Ἀγγλία «ἐμποδίζει» τεχνητά τήν ἀνάπτυξη τῆς βιομηχανίας.)

35—36—οἱ φόβοι γιά ἀνεπάρκεια τῶν ἀγροτικῶν προϊόντων εἶναι ἀβάσιμοι. Τροπικές καί ὑποτροπικές χῶρες ΝΒ. *Φιλιππίνες.* Ἀπό τά 74 ἑκατομμύρια ἄκρ* γῆς καλλιεργοῦνται μόνο 3–5 ἑκατομμύρια. (Πληθυσμός 27 ἄτομα στό τετραγωνικό χιλιόμετρο.)

38: «Μπορεῖ ἀκόμη νά προβάλει κανείς τόν ἰσχυρισμό, πού ἴσως σέ μερικούς φανεῖ παράδοξος, καί συγκεκριμένα: ὅτι ἡ ἀνάπτυξη τοῦ ἀστικοῦ καί βιομηχανικοῦ πληθυσμοῦ μπορεῖ, σέ λίγο-πολύ σύντομο χρονικό διάστημα νά σκοντάψει πολύ πιό γρήγορα στήν ἀνεπάρκεια πρώτων ὑλῶν γιά τή βιομηχανία, παρά στήν ἔλλειψη εἰδῶν διατροφῆς». ΝΒ

Ἔλλειψη *ξύλου:* ὅλο καί περισσότερο ἀκριβαίνει ἡ τιμή του· idem *δέρματος·* idem πρώτων ὑλῶν γιά τήν ὑφαντουργική βιομηχανία (39).

«Σχετικά μέ τίς προσπάθειες τῶν Συνδέσμων βιομηχάνων νά πετύχουν μιά ἰσορροπία ἀνάμεσα στήν ἀγροτική οἰκονομία καί τή βιομηχανία στά πλαίσια ὅλης *τῆς παγκόσμιας οἰκονομίας,* μπορεῖ νά ἀναφερθεῖ σάν παράδειγμα ἡ διεθνής Ἕνωση τῶν Συνδέ- ΝΒ χρονολογία!

---

* Τό ἄκρ εἶναι μέτρο ἐπιφάνειας = 4 047 τετραγωνικά μέτρα, δηλ. λίγο μεγαλύτερο ἀπό 4 στρέμματα. *Σημ. μετ.*

ΝΒ σμων βαμβακονηματουργῶν - ἐργοστασιαρχῶν, πού ὑπάρχει ἀπό τό 1904 σέ μερικά ἀπό τά σημαντικότερα βιομηχανικά κράτη, καθώς καί ἡ Ἕνωση τῶν Εὐρωπαϊκῶν Συνδέσμων *λινονηματουργῶν,* πού ἱδρύθηκε τό 1910 σύμφωνα μέ τό πρότυπο τῆς πρώτης». (42)*

Στό ἐσωτερικό τῶν κρατῶν: συμφωνία τῶν παραγωγῶν *ζαχαρότευτλων* μέ τούς ἐργοστασιάρχες ζάχαρης.

«᾿Ανατολική Εὐρώπη» (οἰκονομική καί πολιτική ἔννοια...)

᾿Αγροτική κρίση, πτώση τῶν τιμῶν ἀπό τό *1870* ὥς τό *1890.* ῾Η αἰτία εἶναι ὁ συναγωνισμός τῆς ᾿Αμερικῆς;+ἡ δύσκολη κατάσταση τῶν ἀγροτῶν στήν *«᾿Ανατολική Εὐρώπη»* καί στίς ᾿Ινδίες (σύγκρινε τόν Ἕνγκελς).

καλά εἰπωμένο!

(43—44) «Μονάχα χάρη στόν ἀγροτικό συνεταιρισμό καί στή βελτίωση τῆς δημοτικῆς ἐκπαίδευσης, τό γράμμα τοῦ νόμου γιά τήν ἀπελευθέρωση τῶν ἀγροτῶν ἔγινε πραγματικό γεγονός».

47: ῾Η ἐξέγερση τῶν ἀγροτῶν στή Ρουμανία τό 1907 (τήν ἄνοιξη) ἔπαιξε γιά τή βελτίωση τῆς θέσης τους ἕνα ρόλο, παρόμοιο μέ τό ρόλο πού ἔπαιξε τό 1905—1907 ἡ ἐπανάσταση στή Ρωσία.

ΝΒ

51: Μόνο στή *Νέα Ζηλανδία* ἐφαρμόστηκαν (ἀπό τίς ἀρχές τοῦ 1890) «**στήν πράξη**» «οἱ θεωρίες τοῦ Χένρυ Τζώρτζ γιά τήν ἐθνικοποίηση τῆς γῆς στή Βρετανία» (ἡ πλειοψηφία τοῦ πληθυσμοῦ ἀποτελεῖται ἀπό οἰκογένειες μικροϊδιοκτητῶν γῆς)... Στήν Αὐστραλία ἀπό τό *1910* ἀκολουθοῦνται «παρόμοιοι ἐπίσης δρόμοι»...

καρτέλ 1882 - 1912

63: ῾Ο ρόλος *τῶν καρτέλ* (ντάμπιγκ καί πάλη ἐνάντια στίς χῶρες τοῦ ἐλεύθερου ἐμπορίου) «στή διάρκεια περίπου τριῶν δεκαετηρίδων»...

᾿Επιχειρηματολογία τῶν ἄγγλων ὀπαδῶν τοῦ προστατευτισμοῦ. ΝΒ

[ΝΒ: ἔτσι προέκυψε ἡ τάση προστατευτισμοῦ στήν *᾿Αγγλία,* τό *Βέλγιο* καί τήν *᾿Ολλανδία:* 67.]

66. ῾Η συμφωνία τῶν *Βρυξελλῶν* γιά τή ζάχαρη (5. III. 1902· ἀνανεώθηκε στίς 28. VIII. 1907) ἔθεσε τέρμα στή

* Βλ. Β. Ι. Λένιν. Ἅπαντα 5η ἔκδ., τόμ. 27ος, σελ. 386-387. *῾Η Σύντ.*

σύνδεση τῶν κρατικῶν ἐξαγωγικῶν πριμοδοτήσεων (τῆς ζάχαρης) μέ τίς πριμοδοτήσεις *τῶν καρτέλ.*

7 2. Ὁ ἄκρος προστατευτισμός μοιάζει μέ τό ἐλεύθερο ἐμπόριο σέ *τοῦτο,* ὅτι, δυσκολεύοντας τήν κατανάλωση στό ἐσωτερικό τῆς χώρας (ἀκρίβια), δίνει ὤθηση στό *ἐξωτερικό* ἐμπόριο (εἰσαγωγή (α) φτηνῶν πρώτων ὑλῶν κτλ.) (καί πωλήσεις στό ἐξωτερικό (β), γιατί ὁ πληθυσμός φτωχαίνει). NB

87—Δέν εἶναι σωστό ὅτι «τά ἐμπορικά σύμφωνα» «χρεοκόπησαν»...

στό ἔργο τοῦ συγγραφέα, πού γράφει γιά τά ζητήματα τῆς *τελωνειακῆς* πολιτικῆς, ὑπάρχει ἄπειρο πλῆθος περιττῶν, ἀνιαρῶν λεπτομερειῶν. Τίς παρακάμπτω

98—Παραδείγματα ἐμπορικῶν συμφωνιῶν: μιά ἀγροτική χώρα ἔχει ἀνάγκη φτηνῶν μηχανῶν (ἀλλά ἡ συμβαλλόμενη χώρα χρειάζεται φτηνό σιτάρι): βουλγαρικό τιμολόγιο 6/19.III.1911—συμφωνία τῆς Αὐστρίας μέ τή Γερμανία (1905) (χημικά προϊόντα, τεχνικό λουλάκι κτλ.).

(99)—ἀμοιβαῖες ὑποχωρήσεις (ἐμπορική συμφωνία τῆς Γερμανίας μέ τήν Πορτογαλία, 30. XI. 1908) etc.

Ὑπότιτλος τοῦ IV κεφαλαίου, «Τελωνειακοί πόλεμοι»:

118—«παραδείγματα σημαντικῆς ὠφέλιμης ἐπίδρασης τῶν χωριστῶν τελωνειακῶν πολέμων, μέ τήν ἔννοια τῆς ἀνάπτυξης τῆς παγκόσμιας κυκλοφορίας ἐμπορευμάτων»... ρωσο-γερμανικός τελωνειακός πόλεμος 1893/4, γαλλο-ἐλβετικός 1893/5,

τῆς Ἐλβετίας καί Ἰσπανίας τό 1906—(ἀπό τόν Ἰούνη ὥς τήν 1. IX. 1906) (ὁδήγησαν *στήν ἐλάττωση* τῶν δασμολογίων)

	Τέλειωσαν μέ συμφωνίες
τῆς Αὐστρίας μέ τή Ρουμανία (1886—1894)	: 1909
» » » Σερβία (1906—1910)	: 1910

127. { Οἱ τελωνειακοί πόλεμοι γίνονται σπανιότερα, ἀλλά τό ρόλο τους τόν παίζουν οἱ ἀπειλές, οἱ διαπραγματεύσεις etc.

145. Τό ἐλεύθερο ἐμπόριο στήν Ἀγγλία στηριζόταν *καί* στήν *πολεμική* της ἰσχύ (στόλος), καί στίς ἀποικίες.

Εἶναι ἀλήθεια ὅτι ὥς τή δεκαετία 1860-1870 κυριαρχοῦσε στήν Ἀγγλία ἕνα πνεῦμα ἀδιαφορίας γιά τή διατήρηση καί ἐπέκταση τῶν ἀποικιῶν (τό 1864 ἡ Ἀγγλία παραχώρησε στήν Ἑλλάδα, καί μάλιστα *δωρεάν,* χωρίς πολιτική καί *οἰκονομική* ἀνταμοιβή, *τά νησιά τοῦ Ἰονίου Πελάγους).*

1 4 6 — 8: ἀπό τή δεκαετία *1 8 8 0* καί δῶ δυνάμωσε ἡ ἀπόκτηση ἀποικιῶν ἀπό τήν 'Αγγλία. ((Σύγκρινε τόν *Χ ό μ π σ ο ν.*)) Οἱ ἐξαγωγές τῆς 'Αγγλίας στίς ἀποικίες της ἀποτελοῦν τό 1/3 ὅλων τῶν ἐξαγωγῶν της· τό ποσοστό αὐτό δέν εἶναι μικρό καί *ἄς σημειωθεῖ* ὅτι *αὐτές* οἱ ἐξαγωγές εἶναι «ἰδιαίτερα προσοδοφόρες».

NB (149) λόγω: (1) τῶν ἐπενδύσεων *κεφαλαίου* στίς ἀποικίες
(2) τῶν *«π ρ ο μ η θ ε ι ῶ ν»* σ'αὐτές («κοινωνικές προμήθειες») *(π ο λ ύ* σημαντικό!!)
(3) «Τῶν προνομιακῶν δασμῶν γιά τά βρετανικά ἐμπορεύματα στίς ἀποικίες»: (στίς **περισσότερες** ἀποικίες)

151: γιά τίς ἐπενδύσεις κεφαλαίων σημασία ἔχουν καί ἡ κρατική ἐξουσία (προνομιακές παραχωρήσεις, δημοτικά καί κρατικά ἱδρύματα etc.), καί ἡ *ἐμπιστοσύνη:* σέ σχέση μ'αὐτές

('Από τούς παράγοντες «τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ»)

NB 151 ...«ἐξυπηρετεῖ τούς ἄγγλους» (διευκολύνοντας τίς ἐπενδύσεις) «ὁ μύθος, πού μέ ἰδιαίτερη φροντίδα καλλιεργεῖται ἀπό τούς ἡγετικούς κύκλους τῆς Βρετανικῆς αὐτοκρατορίας, καθώς καί ἀπό τόν ἀγγλικό Τύπο, παρά τήν ὕπαρξη τῆς 'Ιρλανδίας καί μερικῶν μέτρων στήν 'Ινδία, τήν Αἴγυπτο κτλ.,—ὁ μύθος γιά τόν ἰδιαίτερο *φιλελευθερισμό* καί *ἀνθρωπισμό,* πού δῆθεν, παντοῦ καί πάντοτε χαρακτηρίζουν τό ἀγγλικό καθεστώς». (Γράφτηκε τό 1912.)

154: Στίς ἀγγλικές ἀποικίες εἶναι διαδομένοι ἐπίσης οἱ «ἐσωαποικιακοί προνομιακοί δασμοί»

(((NB: ἕνα βῆμα πρός τήν τελωνειακή ἕνωση ὅλης τῆς αὐτοκρατορίας. *Δική μου προσθήκη.*)))

Πραγματικό προτεκτοράτο τῆς 'Αγγλίας εἶναι ἡ *Πορτογαλία,* ἐνμέρει ἡ 'Ισπανία (1901-1910),.. *ἡ Ν ο ρ β η γ ί α* (ἀπό τό 1905) ... τό *Σιάμ* (ἀπό τή δεκαετία 1860-1870 μέχρι τό 1904· τό 1904 κλείστηκε συμφωνία μέ τή Γαλλία, εἶναι *κοινό* προτεκτοράτο τους)...

«Πιό ἐνδιαφέρουσες καί περισσότερο, ἴσως, σημαντικές ἀπό τά παραδείγματα πού ἀναφέρθηκαν ὥς τώρα» (Αἴγυπτος, Ζανζιβάρη) εἶναι μερικές ἄλλες περιπτώσεις, «πρόκειται γιά ὑποτροπικές ἤ τροπικές ἡμιπολιτισμένες χῶρες, οἱ ὁποῖες, ὕστερα ἀπό σχετικά σύντομα μεταβατικά στάδια, πού διάρκεσαν μερικές δεκαετίες περίπου, ἔγιναν ἤ προφανῶς γίνονται πραγματικές ἀγγλικές ἀποικίες. 'Εδῶ πρόκειται γιά περιπτώσεις πού *ἕνα κράτος μέ εὐρωπαϊκό*

πολιτισμό μπορεῖ γιά ἕνα μεγάλο χρονικό διάστημα, γιά δεκαετίες ὁλόκληρες, ἀκόμη καί γιά ἑκατονταετίες, νά εἶναι στήν πραγματικότητα ἀγγλικό προτεκτοράτο, χωρίς νά ἔχει στερηθεῖ, τουλάχιστο τυπικά, ὁποιοδήποτε ἐξωτερικό γνώρισμα ἑνός κράτους μέ πλήρη ἀνεξαρτησία.

Τό πιό γνωστό καί τό πιό σπουδαῖο παράδειγμα τέτιας περίπτωσης εἶναι ἡ *Πορτογαλία.* 'Από τήν ἐποχή τοῦ ἱσπανικοῦ πολέμου διαδοχῆς (1700-1714) ἡ Μεγάλη Βρετανία διατηροῦσε σχεδόν διαρκῶς σέ ἑτοιμότητα τίς ναυτικές της δυνάμεις, κάποτε καί τό στρατό τῆς ξηρᾶς, γιά νά ὑπερασπίσει τίς εὐρωπαϊκές ἤ ὑπερωκεάνιες πορτογαλικές κτήσεις ἀπό τίς ἐπιθέσεις ἤ τίς βλέψεις τῆς 'Ισπανίας, Γαλλίας κτλ. Οἱ περιπτώσεις διχόνοιας μεταξύ τῆς προστάτιδας Βρετανίας καί τῆς προστατευόμενης Πορτογαλίας εἶχαν, ὥς ἕνα βαθμό, χαρακτήρα οἰκογενειακῶν ἔριδων... τέτιων, π.χ., ὅπως τό βρετανικό τελεσίγραφο τῆς 11. Ι. 1890 ἀπ'ἀφορμή τήν τότε ἀπόπειρα τῆς Πορτογαλίας νά ἀποκαταστήσει δική της ἐδαφική σύνδεση ἀνάμεσα στίς δυτικές καί ἀνατολικές κτήσεις της στήν 'Αφρική.

Πάντως, μόνο χάρη στήν ὑποστήριξη τῆς Μεγάλης Βρετανίας ἡ Πορτογαλία μπορεῖ νά διατηρεῖ τίς ἀλήθεια μικρές, ἀλλ'ὡστόσο σημαντικές γιά ἕνα μικρό κράτος, σάν τήν Πορτογαλία, κτήσεις της στίς δυτικές ἀκτές τῆς 'Ινδίας, στή Νότια Κίνα (Μακάο) καί στή νῆσο Τιμόρ, παρά τό γεγονός ὅτι ἀκριβῶς στή Νότια καί 'Ανατολική 'Ασία ζωήρεψε τόσο ὁ παγκόσμιος πολιτικός ἀνταγωνισμός. Στήν πορτογαλική 'Ανατολική 'Αφρική προστέθηκε μάλιστα στό πολιτικό προτεκτοράτο τῆς 'Αγγλίας στήν Πορτογαλία, καί ἕνα εἶδος τελωνειακῆς ἕνωσης μέ τή βρετανική Νότια 'Αφρική»... (συμφωνία τῆς 18. XII. 1901)... «Αὐτή, ὅμως, ἡ τελωνειακή ἕνωση ἀποδείχτηκε ὥς τώρα ἀπό οἰκονομική ἄποψη ἐξαιρετικά ὠφέλιμη γιά τή λεγόμενη πορτογαλική ἀποικία, παρ' ὅλο πού ἀποτελεῖ ταυτόχρονα καί γιά τή βρετανική Νότια 'Αφρική, καί, ἑπομένως, γιά τή Μεγάλη Βρετανία πολύτιμο ἀπόκτημα, τόσο γιά σήμερα ὅσο καί γιά τό μέλλον.

Αὐτό τό πραγματικό προτεκτοράτο τῆς 'Αγγλίας στήν Πορτογαλία, στή διάρκεια τῆς ὑπερδιακοσάχρονης ὕπαρξής του ἦταν ἐξαιρετικά ὠφέλιμο γιά τό ἐμπόριο καί τή ναυτιλία τῆς 'Αγγλίας»... (σύμφωνο μέ τήν Πορτογαλία τό 1703)...

«'Ωστόσο, ἀπό τότε πού ἡ Μεγάλη Βρετανία πέρασε στό εἰρηνικό ἐλεύθερο ἐμπόριο εἶναι σέ θέση μέ διπλωματικές ἐνέργειες νά ἐπηρεάζει τούς πορτογαλικούς τελωνειακούς δασμούς, τόσο, ὅσο εἶναι ζήτημα ἄν μποροῦν νά τό πετύχουν ἄλλες χῶρες, ἀκόμη καί μέ τή χρησιμοποίηση τέτιων μέτρων, ὅπως εἶναι ἡ παραχώρηση ἐμπορικῶν προνομίων ἤ ἡ ἀπειλή μέ τελωνειακό πόλεμο. 'Εκτός ἀπ'αὐτό, ἡ Μεγάλη Βρετανία, σάν κυριαρχούσα

δύναμη, εἶναι σέ θέση νά χρησιμοποιεῖ σέ πολύ μεγάλη ἔκταση ὅλες ἐκεῖνες τίς δυνατότητες γιά ἐξαγωγές καί ἐπενδύσεις, γιά τίς ὁποῖες εἶναι ἀπαραίτητες παραχωρήσεις προνομίων ἀπό μέρους τῆς πορτογαλικῆς κυβέρνησης»... (σιδηρόδρομοι στήν πορτογαλική Ἀφρική κτλ.)...

«Ἔμμεσα, καί πάλι χάρη στό προτεκτοράτο της πάνω στήν Πορτογαλία, ἡ Μεγάλη Βρετανία στηρίζει ὄχι μόνο τή θέση της στή Νότια Ἀφρική καί τήν ἐπιροή της στό κράτος τοῦ Κογκό, ἀλλά, ἐπίσης, καί τήν κυριαρχία της στή θάλασσα, αὐτό τό πιό στέρεο βάθρο τῆς ἀποικιακῆς καί τῆς παγκόσμιας πολιτικοοικονομικῆς της ἰσχύος. Ἔτσι ἡ Πορτογαλία θέτει στή διάθεση τοῦ ἀγγλικοῦ στόλου τά λιμάνια καί τά νησιά της καί σέ καιρό πολέμου καί σέ καιρό εἰρήνης σάν πεδία ἀσκήσεων καί σάν ἐνδιάμεσους σταθμούς γιά τή ναυτιλία, γιά τά καλώδια κτλ.» (159-161)...*

ἀπόφθεγμα τοῦ Βίσμαρκ

169—Στή διάρκεια τοῦ πολέμου ἡ Ἀγγλία χρησιμοποιοῦσε τά εὐρωπαϊκά κράτη σάν «ἱκανό πεζικό» («σύμφωνα μέ τό χαρακτηρισμό τοῦ Βίσμαρκ σάν «τόν ρωμαλέο βλάκα» τῆς παγκόσμιας πολιτικῆς»).

170—Ἡ Ἀγγλία ὑποστήριξε τό χωρισμό τοῦ Βελγίου ἀπό τήν Ὀλλανδία («μοίρασμα στή μέση» τῆς Ὀλλανδίας, ἐπειδή ἦταν ἀνταγωνιστής της), γιά νά μήν ὑπάρχει ἄλλο ἰσχυρό κράτος κοντά στό Λονδίνο.

175—6. (Μακρόχρονος) ἀγώνας (τῆς Ἀγγλίας) ἐνάντια στή Ρωσία ἐξαιτίας τῆς Περσίας, ὥς τή *συμφωνία* τῆς 9. VI. 1908.

(Μακρόχρονος) ἀγώνας *(τῆς Ἀγγλίας)* ἐνάντια στή Γαλλία ἐξαιτίας τοῦ Σιάμ, ὥς τή *συμφωνία* τῆς 8. IV. 1904.

178 κ.έ. «*4* περίοδοι τῆς βρετανικῆς παγκόσμιας πολιτικῆς» (σημειώνονται στή σελ. 184):

1) πρώτη ἀσιατική περίοδος (κατά τῆς Ρωσίας), περίπου ἀπό τό 1870-1885.

{ 1870—ἐνάντια στά δικαιώματα τῆς Ρωσίας στή Μαύρη θάλασσα.
1885—συμφωνία γιά τά σύνορα τοῦ Ἀφγανιστάν.

2) ἀφρικανική περίοδος (κατά τῆς Γαλλίας, ἐνμέρει καί τῆς Πορτογαλίας καί Γερμανίας) περίπου στά 1885-1902 (1898 «Φασόντα»)

---

* Βλ. Β. Ι. Λένιν. Ἄπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 27ος, σελ. 390. *Ἡ Σύντ.*

{1885—συμφωνία γιά τό Κογκό: «ἀνεξαρτησία» (ἡ 'Αγγλία ἤθελε νά τό καταβροχθίσει)
1902—τέλος τοῦ πολέμου τῶν Μπόερς

3) δεύτερη ἀσιατική περίοδος (κατά τῆς Ρωσίας): περίπου στά 1902-1905.

{Σύμφωνο μέ τήν 'Ιαπωνία τό 1902. Ρωσοϊαπωνικός πόλεμος 1904/5

4) «εὐρωπαϊκή» περίοδος (κατά τῆς Γερμανίας) περίπου τό 1903 ——— («ἀντιγερμανική»)*
1903: προστριβές ἐξαιτίας τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς πρός τή Βαγδάτη.

194: 'Η Βρετανική αὐτοκρατορία (μαζί μέ τίς ἀποικίες της) δίνει: «> ¼ τῆς παγκόσμιας κυκλοφορίας ἐμπορευμάτων» (παραπομπή στό II τόμο, παράρτημα IX)

λίγο: σύγκρ. μέ Λάνσμπουργκ: ¾**

214. Πίνακας τοῦ Μπουχάριν+'Ιαπωνία;+Πορτογαλία (216) —2,18 τετρ. χιλιόμετρα—13 ἑκατομμύρια κάτοικοι.

220. Οἱ ἀπομακρυσμένες ἀκρινές περιοχές ἀποκτοῦν συχνά μιάν ἰδιαίτερη (τελωνειακή) θέση (πολύ μεγάλες ἀποστάσεις ἀκόμη καί γιά τή σύγχρονη τεχνική).
—'Η ἀνατολική Σιβηρία στή Ρωσία
—Οἱ Φιλιππίνες στήν 'Αμερική κτλ.

226. Ἕξι «ξεχωριστές οἰκονομικές περιοχές» στή Ρωσία: 1) Πολωνία (οἱ πολωνοί μιλᾶνε γιά «ἐξαγωγές στή Ρωσία»)· 2) Νότος· 3) 'Αρχάνγκελσκ· 4) Οὐράλια· 5) Μόσχα· 6) Βαλτικές χῶρες (+Φιλλανδία).

237 ... τό 1911 «ἀποκαλύφθηκαν» προσπάθειες δημιουργίας μιᾶς «Μεγάλης Κολομβίας» στό βόρειο τμῆμα τῆς Νότιας 'Αμερικῆς, σάν ἀντίβαρο στίς 'Ενωμένες Πολιτεῖες. NB

237 *καί ἄλλ.* 'Η συσπείρωση σέ ἕνα οἰκονομικό σύνολο τῶν σημερινῶν γιγάντιων παγκόσμιων κρατῶν ἀποτελεῖ, δῆθεν, «προσέγγιση» πρός τό «*π α γ κ ό σ μ ι ο ἐ λ ε ύ θ ε ρ ο ἐ μ π ό ρ ι ο*».

> «'Από τό 18ο αἰώνα ἤδη, ὕστερα ἀπό τήν ἀπόσπαση τῶν βορειοαμερικανικῶν ἀποικιῶν ἀπό τή Μεγάλη Βρετανία, οἱ πιό προνοητικοί ἀποικιακοί λαοί ἀντιλήφθηκαν ὅτι μιά τέτια βάναυση ἀποικιακή πολιτική» (*κατάπνιξη* κάθε εἴδους βιομηχανίας στίς ἀποικίες), «πού ἀποβλέπει ἀποκλειστικά καί μόνο στήν ἐξυπηρέτηση τῶν πραγματικῶν καί φανταστικῶν συμφερόντων ἀπό τίς ἐξαγωγές βιομηχανικῶν

* Βλ. Β. Ι. Λένιν. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 27ος, σελ. 425. *Ἡ Σύντ.*
** Βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 52. *Ἡ Σύντ.*

προϊόντων πού παράγονται στή μητρόπολη, δέν μπορεῖ νά συνεχίζεται ἐπί ἕνα λίγο-πολύ μεγάλο χρονικό διάστημα. Αὐτό ἀφορᾶ, τουλάχιστο, τίς περιοχές τῆς εὔκρατης ζώνης πού κατοικοῦνται ἀπό ἕνα δραστήριο, συνειδητό πληθυσμό, οἱ συνθῆκες τῆς ζωῆς τοῦ ὁποίου δέν διαφέρουν πολύ ἀπό ἐκεῖνες τῶν λαῶν τῆς Εὐρώπης. Στίς τροπικές καί ὑποτροπικές περιοχές, ὅμως, μέ πληθυσμούς χαμηλότερου ἐπιπέδου πολιτιστικῆς ἀνάπτυξης καί μικρότερης πολιτικο-στρατιωτικῆς δυναμικότητας καί ἐνέργειας, διατηρήθηκε ἀκόμη, ἄν καί σέ μικρότερο βαθμό, αὐτή ἡ παλιά ἀποικιακή πολιτική. Εἶναι ἀλήθεια ὅτι σήμερα ἡ πολιτική αὐτή ἀποφεύγει γενικά καί στίς τροπικές καί στίς ὑποτροπικές χῶρες νά καταστέλλει βάναυσα τήν ἀναφυόμενη σ' αὐτές βιομηχανική δραστηριότητα. Οἱ τοπικές ὅμως ἀποικιακές κυβερνήσεις στρέφουν τίς πιό πολλές φορές πολύ περισσότερο τήν προσοχή τους στήν ἀνάπτυξη τῆς παραγωγῆς ἀγροτικῶν καί μεταλλευτικῶν πρώτων ὑλῶν, παρά σέ ὁποιαδήποτε ζητήματα βιομηχανικῆς πολιτικῆς. Ὡστόσο, ἔχει μεγάλη σημασία τό γεγονός ὅτι οἱ κυβερνήσεις αὐτές μποροῦν, τίς περισσότερες φορές, νά ἐφαρμόζουν αὐτή τήν πολιτική χωρίς νά παραβλάπτουν σοβαρά τήν οἰκονομική ἀνάπτυξη τῶν ἀντίστοιχων τροπικῶν καί ὑποτροπικῶν περιοχῶν, γιατί ἀπό τό γεγονός αὐτό ἐξαρτᾶται ἄν αὐτή ἡ ἀποικιακή πολιτική μπορεῖ νά ἐφαρμοστεῖ γιά ἕνα μακρότερο χρονικό διάστημα. Διότι, στίς συνθῆκες τοῦ σημερινοῦ ὀξυμένου παγκόσμιου πολιτικοῦ ἀνταγωνισμοῦ καί τῆς ἐμφάνισης ὑπερπόντιων μεγάλων Δυνάμεων (Ἑνωμένες Πολιτεῖες, Ἰαπωνία), ὁ σοβαρά ἐξερεθισμένος πληθυσμός τῶν τροπικῶν καί ὑποτρο-
NB πικῶν χωρῶν, λόγω τῆς βίαιας καί *ὀλέθριας* παρεμπόδισης τῆς οἰκονομικῆς τους ἀνάπτυξης, θά εἶχε ὡστόσο στή διάθεσή του μερικά μέσα γιά νά δημιουργήσει στούς κατα-
NB πιεστές του δυσκολίες καί νά τούς κόψει τήν ὄρεξη νά ἀσκοῦν τήν κυριαρχία τους μέ σκληρές μεθόδους» (240-241).

Ἡ Ἀγγλία λ.χ. ὅλο καί περισσότερο μετατρέπει τήν Αἴγυπτο σέ χώρα πού παράγει *μόνο* βαμβάκι (τό 1904 ἀπό
NB τά 2,3 ἑκατομμύρια ἑκτάρια πού καλλιεργοῦνται στήν Αἴγυπτο τά 600 000 ἑκτάρια καλλιεργήθηκαν μέ βαμβάκι) καί *δυσκολεύει* τή βιομηχανική ἀνάπτυξη (λ.χ. δυό ἐργοστάσια ἐπεξεργασίας βαμβακιοῦ, πού ἱδρύθηκαν στήν Αἴγυπτο τό 1901, προσέκρουσαν στή *φορολογία* τοῦ βαμβακιοῦ, δηλαδή ἡ κυβέρνηση ἐπέβαλε ἕνα «φόρο κατανάλωσης» στά βαμβακερά εἴδη!!!) (244-245).

«Ἡ σημερινή ἀποικιακή πολιτική».

Γενικά τέτια, λένε, εἶναι ἡ «σημερινή» πολιτική στίς ἀποικίες: ἐνθαρύνει τήν παραγωγή πρώτων ὑλῶν, ἐνῶ τήν ἀνάπτυξη τῆς βιομηχανίας τήν ἀντιμετωπίζει «μέ ἀδιαφορία, ἄν ὄχι μέ ἐχθρότητα» (247).

«Ὡστόσο, ἀπέναντι στούς σωματικά καί διανοητικά πιό γερούς λαούς, πού ζοῦν σέ εὔκρατα κλίματα δέν μπορεῖ νά ἐφαρμόζεται μιά τέτια ἀποικιακή πολιτική. Ἡ πολιτική αὐτή μπορεῖ νά ἐφαρμόζεται μόνο ἀπέναντι στούς πιό ἀδύνατους λαούς τῶν τροπικῶν καί ἐνμέρει τῶν ὑποτροπικῶν χωρῶν, ἀλλά καί σ'αὐτές τίς χῶρες μποροῦν νά τήν ἐφαρμόζουν μόνο οἱ ἰσχυρότερες εὐρωπαϊκές μητροπόλεις, ὅπως ἡ Μεγάλη Βρετανία, ἡ Γαλλία καί ἡ Γερμανία. Ἀπεναντίας, οἱ Κάτω Χῶρες, ἡ Ἰσπανία καί ἡ Πορτογαλία ἔχασαν ἐνμέρει τίς πρώην ἀποικιακές κτήσεις τους, ἐνμέρει χρωστᾶνε τή διατήρησή τους ἀποκλειστικά στήν καλή θέληση καί στόν ἀμοιβαῖο ἀνταγωνισμό τῶν ἰσχυρότερων ἀποικιακῶν δυνάμεων. Αὐτό ἀφορᾶ ἰδίως τήν κυριαρχία τοῦ Βελγίου στίς ἀποικίες του. NB NB

...Ἀλλά ἀκόμη καί ἡ πιό ἰσχυρή ἀποικιακή Δύναμη, ἡ Μεγάλη Βρετανία, εἶναι ὑποχρεωμένη, στή μεγαλύτερη καί σπουδαιότερη ἀποικία της, στήν *Ἰνδία,* νά ὑποχωρεῖ σημαντικά καί νά μήν τηρεῖ αὐστηρά τήν ἀρχή τῆς ἐμπορικῆς καί βιομηχανικῆς πολιτικῆς της, πού ἀναφέραμε πιό πάνω, γιά νά μήν κάνει, ἀπέναντι στή δημοφιλή ἐχθρική προπαγάνδα, ἀκόμη πιό δύσκολη τή θέση της, ἀπ'ὅσο εἶναι ἤδη στήν πραγματικότητα» (247-248)... NB

247, σημείωση.

«Τό γεγονός ὅτι οἱ Ἑνωμένες Πολιτεῖες παραχώρησαν τελικά στίς Φιλιππίνες *κοινοβουλευτική ἀντιπροσωπεία* (Κογκρέσσο) μέ εὐρύτατες δικαιοδοσίες, παρά τόν πολύχρονο καί αἱματηρό ἀγώνα ἐνάντια στούς ἐξεγερμένους ἰθαγενεῖς, ἀποτελεῖ ἕνα καλό πιστοποιητικό γιά τίς ἀποικιακο-πολιτικές ἱκανότητες τῶν βορειοαμερικανῶν κρατικῶν παραγόντων. Λιγότερο ὅμως κολακευτικό πιστοποιητικό γι'αὐτές τους τίς ἱκανότητες εἶναι ἡ ἀγροτική πολιτική τῶν βορειοαμερικανῶν στίς Φιλιππίνες, πού ὁδηγεῖ στό σχηματισμό λατιφουντίων». NB NB οἱ ἀμερικανοί στίς Φιλιππίνες NB

Μέθοδοι ἀποικιακῆς ἐκμετάλλευσης: διορισμός τῶν *δημοσίων ὑπαλλήλων* ἀπό τό κυρίαρχο ἔθνος,

άρπαγή τῆς γῆς ἀπό τούς μεγιστάνες του, ὑψηλοί φόροι («διαπαιδαγώγηση γιά δουλιά»)...

«Γιά τούς λαούς τῶν ὑποτροπικῶν ἀποικιῶν..., ὅπως οἱ ἰνδοί τῆς Βόρειας 'Ινδίας καί οἱ αἰγύπτιοι, πού τά μορφωμένα στρώματά τους πέρασαν ἤδη στόν εὐρωπαϊκό-ἀμερικανικό πολιτισμό, αὐτό καθαυτό τό γεγονός τῆς ξένης κυριαρχίας ἀποτελεῖ προσβολή, πού τήν ἀνέχονται μέ δυσκολία καί μέ
!!! πολύ μεγάλο μίσος» (249).

'Ο πληθυσμός τῆς Αἰγύπτου εἶναι πιό πολύ ὁμοιογενής (ἀπό ἄποψη γλώσσας, ἐθνικότητας etc.) ἀπό τόν πληθυσμό τῆς 'Ινδίας, «καί ἡ χώρα αὐτή (ἡ Αἴγυπτος) εἶναι περισσότερο εὐρωπαϊκή λ.χ. ἀπό μερικές περιοχές τῆς εὐρωπαϊκῆς Ρωσίας» (252).

(τό ἴδιο «ἡμιπολιτισμένος» εἶναι ὁ πληθυσμός τῆς Κεϋλάνης, τῶν κατοικημένων χώρων κοντά στούς πορθμούς («Straits Settlements»), τῆς 'Αλγερίας, τῆς Τυνησίας κτλ.) (258).

NB Καί ἡ *'Ολλανδία* ἀκολουθεῖ στίς ἀποικίες της, ὅπως ἡ 'Αγγλία, «πολιτική ἐλεύθερου ἐμπορίου καί, ταυτόχρονα, πολιτική πού κατευθύνεται κυρίως στήν ἀνάπτυξη τῆς παραγωγῆς ἀγροτικῶν καί μεταλλευτικῶν πρώτων ὑλῶν» (259).

'Η Γερμανία ἔκανε τελωνειακό πόλεμο μέ τόν Καναδά (ἀπό τίς 31. VII. 1898 ὥς τήν 1. III. 1910) ἐξαιτίας τῶν προνομιακῶν δασμῶν ὑπέρ τῆς 'Αγγλίας. 'Ο πόλεμος αὐτός τέλειωσε μέ τή διατήρηση αὐτῶν τῶν προνομιακῶν δασμῶν καί μέ τό κλείσιμο τελωνειακῆς συμφωνίας μεταξύ Καναδᾶ καί Γερμανίας.

Μεγάλο μέρος τῶν ἀποικιῶν τῆς 'Αγγλίας, τῆς 'Ολλανδίας καί τῆς Γερμανίας θά μείνει «στό βαθμό πού μπορεῖ νά προβλεφθεῖ», κάτω ἀπό καθεστώς ἀνοιχτῶν θυρῶν γιά *ὅλες* τίς χῶρες (271). Σ'αὐτό ἀντιτάχθηκε ὁ *Τρέσερ* («Προνομιακοί δασμοί» 1908), καί ὁ Σίλντερ λέει ὅτι *μετρίασε* τό συμπέρασμά του.

Σχετικά μέ τίς κρατικές προμήθειες (269-270) ὑπάρχει παντοῦ ἡ συνήθεια: προτίμηση τῆς χώρας «σου».

Οἱ περιοχές «ἀνοιχτῶν θυρῶν»» (τοῦ παλαιοῦ τύπου: Τουρκία (ὥς τό 1908), Ρουμανία, Βουλγαρία, Αἴγυπτος, Μαρόκκο, Περσία. Καί τοῦ νέου τύπου: Κογκό, 'Αφγανιστάν) «εἶναι σχεδόν πάντοτε ἀνεξάρτητες ἤ, τουλάχιστον, τυπικά κρατικά ἀνεξάρτητες, ἀλλά

τίς περισσότερες φορές μόνο ἡμιπολιτισμένες χῶρες»... (274).

(1) Συνήθως δέν εἶναι πλήρως *κυρίαρχες* χῶρες. Συνήθως περνοῦν στά χέρια μεγάλων Δυνάμεων: μερικά κομμάτια αὐτῶν τῶν περιοχῶν *ἀ π ο σ π ῶ ν τ α ι*.

(2) «Μερικές περιοχές μιᾶς χώρας τῶν «ἀνοιχτῶν θυρῶν» ἀποσπῶνται ἀπό τό κράτος πού κυριαρχοῦσε προηγούμενα πάνω τους καί ἀποκτοῦν, ὕστερα ἀπό μιά μεγαλύτερη ἤ μικρότερη μεταβατική περίοδο, πλήρη κυριαρχικά δικαιώματα ἀπό πολιτική καί οἰκονομική ἄποψη. Σ᾽αὐτές ὑπάγονται τά μικρά καί μεσαῖα βαλκανικά κράτη. Αὐτό, γενικά, δέν εἶναι τόσο συχνό φαινόμενο, ὅπως αὐτό πού σημειώνεται στήν παράγραφο 1» (274). NB

(3) *Πολύ πιό σπάνια* ἀποκτοῦν πλήρη ἀνεξαρτησία (᾽Ιαπωνία).

Ad *2.* Αὔξηση τῆς αὐτοτέλειας!

῾Η ᾽Ιαπωνία στή δεκαετία 1890-1900.

῾Η Βουλγαρία 1897-19*09* (ἐντελῶς κυρίαρχη!)

Τό Σιάμ *ἀκριβῶς τώρα*.

᾽Επικεφαλίδα τῆς § VI: «᾽Απορρόφηση τῶν περιοχῶν «ἀνοιχτῶν θυρῶν» ἀπό τίς μεγάλες Δυνάμεις: παγκόσμιο-οἰκονομικό ὄφελος αὐτοῦ τοῦ ἱστορικοῦ προτσές, πού ἐπιβεβαιώνεται μέ τό παράδειγμα τῆς Βοσνίας, τῆς ᾽Αλγερίας,... τῆς Φορμόζας, τοῦ Βελγικοῦ Κογκό κτλ...» ἀπολογητής!!

{Αὐτά τά θετικά (καθώς καί τά ὀφέλη ἀπό τήν αὐτοτέλεια τῶν πρώην περιοχῶν «ἀνοιχτῶν θυρῶν»: § VII —ὁ συγγραφέας τά βλέπει στήν ἀνάπτυξη τοῦ ἐμπορίου!! Καί μόνο σ᾽αὐτό!! Τό βιβλίο εἶναι ἀφιερωμένο *κυρίως* στήν ***τελωνειακή πολιτική***).}

Τό Σιάμ, ἰδιαίτερα μετά τό ρωσοϊαπωνικό πόλεμο τοῦ 1904-1905, ἐξελίσσεται σέ αὐτοτελές κράτος (σελ. 318 κ.ἑ.).

᾽Ανάπτυξη τοῦ ἐθνικοῦ κινήματος στήν Κίνα, στήν Περσία, στήν ᾽Αραβία, στήν Αἴγυπτο (σελ. 329) κτλ., κτλ.

§ IX: «῾Η βαθμιαία ἐξαφάνιση τῶν περιοχῶν τῶν «ἀνοιχτῶν θυρῶν» εἶναι ἕνα ἀκατάσχετο, ἀλλά εὐεργετικό γιά τήν παγκόσμια οἰκονομία» προτσές (337)... αὐτές οἱ περιοχές εἶναι «ἡμιβάρβαρες», στό μεγαλύτερό τους μέρος ἡμιπολιτισμένες... «Τό μῆλο τῆς ἔριδας τῶν μεγάλων Δυνάμεων» (337-8)...

Κεφάλαιο IX. *«᾽Ε π ε ν δ ύ σ ε ι ς κ ε φ α λ α ί ω ν σ τ ό ἐ ξ ω τ ε ρ ι κ ό»*.

NB (῾Υπότιτλος τοῦ I μέρους. «᾽Επενδύσεις κεφαλαίων στό ἐξωτερικό, σάν *μέσο προώθησης τῶν ἐξαγωγῶν*».) ἤδη *ὄχι* ἐλεύθερος συναγωνισμός

Συνηθισμένος ὅρος: δαπάνη μέρους τοῦ δανείου γιά *προϊόντα* τῆς πιστώτριας χώρας («πάρα πολύ συχνά», 342).

Παραδείγματα: στό Παρίσι ἀπόριψαν δάνειο στή Βουλγαρία τό Δεκέμβρη τοῦ 1910· καί στήν Οὐγγαρία τό Σεπτέμβρη τοῦ 1910.

ΝΒ ...«ἀκριβῶς, χάρη σ᾽αὐτούς τούς ὅρους τοῦ δανείου *ἀποφεύγεται ἡ ἀκραία ὀξύτητα τοῦ συναγωνισμοῦ στήν παγκόσμια ἀγορά.* Ὁ παγκόσμιος συναγωνισμός ἀντικαθίσταται ἀπό ἕναν πιό περιορισμένο συναγωνισμό, πού ἀγκαλιάζει μόνο τίς ἀντίστοιχες ἐργοστασιακές ἐπιχειρήσεις τοῦ κράτους-πιστωτῆ, καί μάλιστα μέ μεθόδους πού βρίσκονται *σ τ ά ὅ ρ ι α τ ῆ ς ἐ ξ α γ ο ρ ᾶ ς**, μόνο μερικές ἐπιχειρήσεις πού γιά διάφορους λόγους τίς ἐκτιμοῦν ἰδιαίτερα..., π.χ. ἡ φίρμα Κρούπ στή Γερμανία, ἡ «Σνάιντερ καί Σία» στό Κρεζό τῆς Γαλλίας κτλ.» (346)... «Ἄν καί θά μποροῦσε κανείς νά σκεφτεῖ ὅτι δέν θά ἔπρεπε νά γίνεται ὑπερβολική χρήση ἑνός τέτιου *μ ο ν ο π ω λ ί ο υ*»,... ἐπειδή μπορεῖ νά ἀπευθυνθεῖ κανείς σέ ἄλλο κράτος, ἀλλά στήν πράξη ἡ ἐκλογή δέν εἶναι εὔκολο πράγμα... (346).

εἰπώθηκε «μαλακά»

«μονοπώλια»

Ἡ Γαλλία, στίς δυό τελευταῖες δεκαετίες, *πάρα πολύ συχνά* κατέφυγε σ᾽αὐτό τό μέσο.

348, σημείωση, «συσσωρευόμενο κεφάλαιο»... κάθε χρόνο

στή Γαλλία	>	3-4 δισεκατομμύρια φράγκα,
στή Γερμανία		5 δισ. φράγκα

(Ντελμπρύκ στό Ράιχσταγκ στίς 12. II. 1911).

ΝΒ «Ὁ τελωνειακός πόλεμος» Αὐστρίας-Σερβίας (ἀπό τίς 7. VII. 1906 ὥς τίς 24. I. 1911 μέ *ἑφτάμηνη* διακοπή τό 1908/9) προκλήθηκε ὥς *ἕνα βαθμό* ἀπό τό συναγωνισμό τῆς Αὐστρίας καί τῆς Γαλλίας (καί οἱ δυό αὐτές χῶρες εἶναι καθυστερημένες) στό ζήτημα τῶν *πολεμικῶν* προμηθειῶν πρός τή Σερβία: ἀπό τό 1908 ὥς τό 1911, οἱ γαλλικές φίρμες, σύμφωνα μέ δήλωση τοῦ Πώλ Ντεσανέλ στή Βουλή τό Γενάρη τοῦ 1912, προμήθευσαν στή Σερβία, στήν περίοδο 1908–1911, πολεμικό ὑλικό ἀξίας 45 ἑκατομμυρίων φράγκων (350)**.

Ἄλλη μέθοδος: κατά τή χορήγηση ἑνός δανείου (ἤ ὅταν πρόκειται νά χορηγηθεῖ δάνειο) νά ἐξασφαλίζεις «ὀφέλη» μέ μιά *ἐμπορική συμφωνία:*

---

* Βλ. Β. Ι. Λένιν. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 27ος, σελ. 369. *Ἡ Σύντ.*

** Στό ἴδιο. *Ἡ Σύντ.*

Αὐτό ἔκανε λ.χ. ἡ Ἀγγλία (ἐγώ τό ὀνομάζω «λήστεψε», «ἐκβίασε» κτλ.)

μέ τήν Αὐστρία μέ τήν ἐμπορική **συμφωνία** τῆς 16. XII. 1865
ἡ Γαλλία μέ τή Ρωσία μέ τήν » — » 16. IX. 1905
(ὥς τό 1917)
» μέ τήν Ἰαπωνία μέ τήν » — » 19. VIII. 1911

Χῶρες πού δανείζονται κεφάλαια τά δανείζουν καμιά φορά σέ *ἄλλες χῶρες*, «ἔτσι ἐμπορεύονται τά κεφάλαια αὐτά»: λ.χ. οἱ Ἑνωμένες Πολιτεῖες δανείζονται κεφάλαια ἀπό τήν Ἀγγλία καί τά δανείζουν στή Νότια Ἀμερική, κτλ., κτλ., (σελ. 365 κ.ἑ.).

Ἡ Ἐλβετία πρόθυμα χορηγεῖ δάνεια σέ ἄλλες χῶρες (μέ ὑψηλότερο %), καί ἱδρύει ἐργοστάσια σέ χῶρες μέ *π ρ ο σ τ α τ ε υ τ ι κ ο ύ ς δ α σ μ ο ύ ς* κτλ. (σελ. 367).

...«Στήν ἐτήσια ἔκθεση γιά τό 1909 τοῦ προξένου τῆς Αὐστροουγγαρίας στό *Σάν Πάουλο* (τῆς Βραζιλίας) ἀναφέρεται ὅτι: «Ἡ κατασκευή *τῶν σιδηροδρόμων τῆς Βραζιλίας* γίνεται στό μεγαλύτερο μέρος της μέ γαλλικά, βελγικά, βρετανικά καί γερμανικά κεφάλαια. Οἱ χῶρες αὐτές στίς χρηματιστικές τους πράξεις, πού σχετίζονται μέ τήν κατασκευή τῶν σιδηροδρομικῶν γραμμῶν, βάζουν σάν ὅρο νά προμηθεύουν αὐτές τό ἀναγκαῖο σιδηροδρομικό ὑλικό»» (σελ. 371)...*

Ἡ ἔκθεση τοῦ προξένου τῆς Αὐστροουγγαρίας στό Μπουένος Ἄιρες ὑπολογίζει ὡς ἑξῆς τά ἐπενδυμένα στήν *Ἀ ρ γ ε ν τ ι ν ή* κεφάλαια (σελ. 371)

βρετανικά...... 8 750 ἑκατομ. φράγκα (=350 ἑκατομ. λίρες στερλίνες)**
γαλλικά .... 800 » »
γερμανικά ..... 1 000 » »

—Ξένα κεφάλαια στόν *Καναδά* (1910)—12 687 ἑκατομμύρια φράγκα (σελ. 373)

πού ἀποτελοῦνται ἀπό 9 765 βρετανικά
2 190 τῶν Ἑν. Πολιτειῶν
372 γαλλικά

—Ξένα κεφάλαια στό *Μεξικό* (1886–1907) 3 343

ἀπό τά ὁποῖα 1 771 τῶν Ἑν. Πολιτειῶν
1 334 βρετανικά

(τά ὑπόλοιπα εἶναι) γερμανικά, γαλλικά, ἱσπανικά etc.

* Βλ. Β. Ι. Λένιν. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 27ος, σελ. 369. *Ἡ Σύντ.*
** Στό ἴδιο, σελ. 389. *Ἡ Σύντ.*

ʽΕκατομμύρια ἀγγλικῶν λιρῶν στερλινῶν (381 – 2)

Μέσος ὅρος	εἰσαγωγές *ἀκαθάριστες*	εἰσαγωγές *καθαρές* χωρίς ἐπανεξαγωγή	ἐξαγωγές χωρίς ἐπανεισαγωγή	ὑπεροχή εἰσαγωγῶν τοῦ καθαροῦ ἐξωτερ. ἐμπορίου	ʽΕκατομμύρια λιρῶν στερλινῶν (σελ. 386 – 387) ἀγγλικές ἐπενδύσεις κεφαλαίων στό ἐξωτερικό καί στίς ἀποικίες (ʽΕπταετίες)
1855 – 59	169	146	116	33*	
			+		
1860 – 64	235	193	138	55	235 (1856 – 62)
			+	=	—
1865 – 69	286	237	181	56	196 (1863 – 1869)
			+	=	+
1870 – 74	346	291	235	56	288 (1870 – 76)
			—	+	—
1875 – 79	375	320	202	118	94 (1877 – 83)
			+		+
1880 – 84	408	344	234	110	430 (1884 – 1890)
			—	—	
1885 – 89	379	318	226	92	
			+		—
1890 – 94	419	357	234	123	223 (1891 – 1897)
			+	+	—
1895 – 99	453	393	239	154	107 (1898 – 1904)
			+	+	+
1900 – 04	533	466	290	176	792 (1905 – 1911)
			+	—	
1905 – 09	607	522	377	143	Δικός μου ὑπολογισμός:
			+		
1910	678	575	431	144	Σ= (1856 – 1911)
				—	
1911		578	454	124	*2 3 6 5* ἑκατομ. λίρες στερλίνες.

ʽΟ συγγραφέας παραθέτει πίνακα μόνο ἀπό τίς σελ. 381-2 (χωρίς + καί —). Οἱ ὑπόλοιποι ἀριθμοί (ἐπενδύσεων κεφαλαίων) ἀπό τό «The Statist» ἀναφέρονται μόνο στό κείμενο, καί (παράξενο!) ἐνῶ δίνει στοιχεῖα τῶν ἐτήσιων εἰσαγωγῶν γιά τό χρονικό διάστημα 1870-1911, δέν τά ταξινομεῖ κατά ἑπτάχρονα!

Τό συμπέρασμα τοῦ συγγραφέα εἶναι ὅτι παρά τήν ἀνεπαρκή ἀκρίβεια τῶν στατιστικῶν στοιχείων γιά τίς ἐπενδύσεις κεφαλαίων (δέν ὑπάρχουν στοιχεῖα γιά τίς ἰδιωτικές ἐπενδύσεις κεφαλαίων) ὑπάρχει ἐπαρκής ἀντιστοιχία (ἀνάμεσα στήν *ἐλάττωση* τῆς ὑπεροχῆς τῶν εἰσαγωγῶν καί στήν *αὔξηση* τῶν ἐπενδύσεων κεφαλαίων) (σελ. 392).

σελ. 392—3: *π έ ν τ ε* βιομηχανικές χῶρες εἶναι ***«σαφῶς χῶρες-πιστώτριες»:*** ἡ ʼΑγγλία, ἡ Γαλλία, ἡ Γερμανία, τό Βέλγιο καί ἡ ʼΕλβετία. *ʽΗ ʼΟ λ λ α ν δ ί α* εἶναι **«βιομηχανικά λίγο ἀναπτυγμένη»** («industriell wenig entwickelt» (393))· μόνο οἱ *ʽΕνωμένες Πολιτεῖες* στήν ʼΑμερική εἶναι

* Κατά τόν Σίλντερ. *ʽΗ Σύντ.*

χώρα-πιστώτρια*, ἐνῶ ἡ Ἰταλία καί ἡ Αὐστρία «βαθμιαῖα μετατρέπονται σέ χῶρες-πιστώτριες» (393).

|| Τέλος τοῦ I τόμου ||

σελ. 384, σημείωση. Στά τέλη τοῦ 1910 τό σύνολο τῶν ἀγγλικῶν ἐπενδύσεων κεφαλαίων στό ἐξωτερικό = 1 638 ἑκατομμύρια λίρες στερλίνες (=40 950 ἑκατ. φράγκα), ἀπό αὐτές ἦταν ἐπενδυμένες στίς Ἑνωμένες Πολιτεῖες 709 ἑκατομ. λίρες στερλίνες (=17 725 ἑκατ. φράγκα) = 43,3%, + 1 554 ἑκατ. λίρ. στερ. (=38 850 ἑκ. φρ.) στίς ἀγγλικές ἀποικίες· στό ἐξωτερικό + ἰδιωτικά κεφάλαια = 1 800 ἑκατ. λίρ. στερλίνες (=45 000 ἑκατ. φράγκα). NB

ΧΙΛΝΤΕΜΠΡΑΝΤ. «Ο ΚΛΟΝΙΣΜΟΣ etc.»

Γκέρχαρντ Χίλντεμπραντ. «Ὁ κλονισμός τῆς κυριαρχίας τῆς βιομηχανίας καί τοῦ βιομηχανικοῦ σοσιαλισμοῦ». 1910 (Ἰένα).

Συλλογή (στό μεγαλύτερο μέρος μάζωμα) ἀριθμῶν σχετικά μέ «τήν αὔξηση τῆς βιομηχανικῆς αὐτοτέλειας τῶν ἀγροτικῶν χωρῶν» (σελ. 88) — «βιομηχανική αὐτοανάπτυξη χωρῶν, πού ὥς τώρα ἔμεναν ἀγροτικές» (138)...

§ 11. «Ὁ κινεζικός κίνδυνος»... Λένε ὅτι στά 1920-1925 ἡ Κίνα θά τραβήξει μπροστά etc. etc.

...«Τό βιομηχανικό μονοπώλιο τῆς δυτικοευρωπαϊκῆς σφαίρας πολιτισμοῦ εἶναι καταδικασμένο νά ἀφανιστεῖ»... (203)...

σελ. 207. Τό ζήτημα συνίσταται στό ἑξῆς: θά μπορέσει τό προλεταριάτο τῶν βιομηχανικῶν χωρῶν «νά ἀντικαταστήσει ἤ νά συγκρατήσει τήν ἐξαφανιζόμενη ἀγροτική βάση ἀνεφοδιασμοῦ μέ τρόφιμα καί ἱματισμό»;

«Σ᾽ αὐτό τό σαφές ἐρώτημα χρειάζεται νά δοθεῖ ἡ κοφτή, καθαρή καί ἀμείλικτη ἀπάντηση: *Ὄχι!*» (207).

209: Εἶναι ἀδύνατο νά βρεθοῦν (στήν Εὐρώπη) 200 ἑκατομμύρια πρόβατα γιά παραγωγή μαλλιοῦ καί 15-20 ἑκατομμύρια μπάλλες βαμβάκι κτλ.

«Τό (προλεταριάτο) δέν ἔχει πιά κανένα λόγο νά προσπαθεῖ νά ἀπαλλοτριώσει τούς καπιταλιστές, ἐπειδή τά βιομηχανικά μέσα παραγωγῆς δέν εἶναι πιά ἀξιοποιήσιμα» (210), καί δέν *εἶναι πιά σέ θέση* νά γυρίσει πίσω στή γεωργία (211)...

---

* Βλ. Β. Ι. Λένιν. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 27ος, σελ. 405. *Ἡ Σύντ.*

«Ἔτσι ἀποκλείεται ἡ δυνατότητα τοῦ δημοκρατικοῦ σοσιαλισμοῦ, μέ τήν ἔννοια τῆς ἑνιαίας καί κλειστῆς
! ρύθμισης ὅλης τῆς παραγωγῆς, ἀπό τή μάζα πού τίποτε δέν κατέχει καί πού ἐξουσιάζει τά πάντα... Πολύ πιό πιθανή ἀπό τήν κυριαρχία τῆς βιομηχανικῆς δημοκρατίας πάνω στήν ἀγροτική παραγωγή εἶναι ἡ κυριαρχία τῆς ἀγροτικῆς
! δημοκρατίας πάνω στή βιομηχανική παραγωγή» (213).

«Ὡστόσο ἀποδείχτηκε ὅτι εἶναι ἐντελῶς ἀδύνατο νά πραγματοποιηθεῖ ὁ δημοκρατικός σοσιαλισμός μέσω τῆς βιομηχανικῆς δημοκρατίας, ἄν παραδεχτεῖ κανείς:

; 1. ὅτι στούς πιό σημαντικούς τομεῖς τῆς ὀργανικῆς παραγωγῆς, ἡ ἀγροτική οἰκονομία διατηρεῖ τήν πρώτη θέση·

2. ὅτι ἡ μάζα τῶν ἀγροτῶν μένει πιστή στίς βάσεις τῆς ἰδιωτικῆς οἰκονομίας·

3. ὅτι οἱ ἀγροτικές χῶρες εἶναι φυσικό νά ἐπιδιώκουν νά προσελκύσουν στή σφαίρα τους ὅσο τό δυνατό μεγαλύτερο μέρος τῆς βιομηχανικῆς παραγωγῆς·

4. ὅτι στίς κυριαρχοῦσες συνθῆκες τοῦ διεθνοῦς συναγωνισμοῦ, ἰδιαίτερα ὕστερ᾽ἀπό τήν εἴσοδο τῆς Κίνας, πού ἀποτελεῖ τό $\frac{1}{4}$ τοῦ πληθυσμοῦ τῆς γῆς στό παγκόσμιο οἰκονομικό σύστημα, καί ὕστερ᾽ἀπό τή μετατροπή ἄλλων πρώην ἀγροτικῶν χωρῶν σέ βιομηχανικά κράτη, οἱ χῶρες αὐτές ἔχουν τή δυνατότητα ἐντελῶς ἐλεύθερα νά διαθέτουν
; τά δικά τους βιομηχανικά ἔσοδα, πού εἶχαν ἤδη μονοπωληθεῖ ὄχι ἀπό αὐτούς τούς ἴδιους (215)·

5. ὅτι, ἀντίθετα, τά βιομηχανικά κράτη, στόν ἀνεφοδιασμό τους μέ πρῶτες ὕλες γιά τήν παραγωγή εἰδῶν διατροφῆς καί ἱματισμοῦ, ὅλο καί σέ μεγαλύτερο βαθμό ἐξαρτῶνται ἀπό τήν ἐξωτερική ἀγροτική βάση» (216)...

...«Τό δυστύχημα εἶναι ὅτι ἡ ἐκβιομηχάνιση τῆς Ἀνατολῆς, ὕστερα ἀπό τή διείσδυση σ᾽αὐτήν τοῦ
!;! τεχνικοῦ πολιτισμοῦ τῆς Δύσης, μπορεῖ νά πραγματοποιηθεῖ πολύ πιό γρήγορα ἀπό τήν ἀγροτικοποίηση τῆς Δύσης, πού βρίσκεται σέ κατάσταση βιομηχανικῆς ὑπερέντασης καί, μποροῦμε νά τό ποῦμε, μέ ὅλη μας τήν ἡσυχία, σέ βιομηχανική παρακμή» (219)...

«Ἐποικισμοί ἀγροτικῆς διαπαιδαγώγησης» (224) καί «ἐσωτερικός ἀγροτικός ἀποικισμός» (225), νά ποιά εἶναι τά «μέσα» πού προτείνει ὁ συγγραφέας.

Συμπέρασμα (δηλαδή τελευταῖο κεφάλαιο): *«Οἱ Ἑνωμένες Πολιτεῖες τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης»* (229)...* !!!

Οἱ λαοί τῆς Ἀφρικῆς «γιά ἕνα ἀνυπολόγιστο χρονικό διάστημα» ἔχουν ἀνάγκη ἀπό «καθοδήγηση καί διαπαιδαγώγηση» (232)... σέ 20-30 χρόνια, ἀκόμη καί ἡ Ρωσία + Ἀγγλία + Γαλλία θά συναντήσουν δυσκολίες «μπρός σέ ἕναν κινεζο-ἰαπωνικό συνασπισμό» (231)...

εἶναι πιθανό ἕνα «μεγάλο ἰσλαμικό κίνημα» στήν Ἀφρική, πού «θά εἶναι ταυτόχρονα καί ἐπαναστατικό καί ἀντιδραστικό» (233). !!

«Ἡ παρεμπόδιση» (σελ. 233 in fine) ἑνός τέτιου κινήματος ἀποτελεῖ «ἐπιτακτικό συμφέρον» γιά τή Δυτική Εὐρώπη. !!!!

234—«γι᾽αὐτό» *εἶναι ἀπαραίτητη* ἡ «κοινή ἐνέργεια» «ὅλων τῶν δυτικοευρωπαϊκῶν κρατῶν στήν Ἀφρική» sic!!

234—*καμιά ἐλπίδα* ὅτι θά προσχωρήσει ἡ Ρωσία (+ Ἰαπωνία, Κίνα καί Ἑνωμένες Πολιτεῖες) σέ ἕνα σύμφωνο (ἀφοπλισμοῦ κτλ.). Εἶναι ἀπαραίτητη ἡ συσπείρωση τῶν *δυτικοευρωπαϊκῶν κρατῶν*. sic!!! NB

235: Εἶναι ἀπαραίτητο νά «ἐπιβραδυνθεῖ» (verlangsamen) «ὁ ρυθμός σχηματισμοῦ κεφαλαίων στή Δυτική Εὐρώπη»... «νά μετριαστεῖ» «ὁ ρυθμός ἀνάπτυξης τῆς βιομηχανίας»... «νά δυναμώσει ἡ ἀγροτική βάση»... τελωνειακή ἕνωση... προοδευτική φορολογία τοῦ εἰσοδήματος etc... !

236 — — εἶναι ἀπαραίτητη μιά φορολογία στά σιτηρά, ἀλλά πρέπει νά εἶναι «λογική»

238—δημοκρατική ἕνωση *τῶν ἐργατῶν* (κάτω ἡ *«κομμουνιστική οὐτοπία») καί ἀγροτῶν* (238).

239—εἶναι «αὐτονόητο» ὅτι οἱ «Ἑνωμένες Πολιτεῖες τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης» *χρειάζονται ἕναν ἰσχυρό στρατό καί στόλο.*

240— ἡ Ἀγγλία, λέει, θά προτιμήσει νά προσχωρήσει, παρά νά μείνει σέ «ἰμπεριαλιστική ἀπομόνωση»...

{{ Χρήσιμα πράγματα γιά τήν κατανόηση τῶν τάσεων τοῦ ὀπορτουνισμοῦ καί τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ *στούς κόλπους* τῆς σοσιαλδημοκρατίας! }}

* Βλ. Β. Ι. Λένιν. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 27ος, σελ. 409. *Ἡ Σύντ.*

Π. ΤΑΦΕΛ. «ΤΑ ΒΟΡΕΙΟΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΑ ΤΡΑΣΤ etc.»

Δ-ρ. Π ά ο υ λ Τ ά φ ε λ, διπλωματοῦχος μηχανικός. «Τά βορειοαμερικανικά τράστ καί ἡ ἐπίδρασή τους στήν πρόοδο τῆς τεχνικῆς». Στουτγάρδη, 1913.

(Ὁ συγγραφέας ἐργάστηκε 7 χρόνια στίς Ἑνωμένες Πολιτεῖες —ἀπό τόν πρόλογο.)

χρόνος ἐμφάνισης τῶν τράστ ‖ σελ. 1—Ἔναρξη λειτουργίας τῶν τράστ (περίπου) στά 1880-1890 τό 1900—185 τράστ τό 1907—250 μέ 7 *δ ι σ ε κ α τ ο μ μ ύ ρ ι α* δολλάρια (Κατά τόν Λῆφμαν «Καρτέλ καί Τράστ».)

σελ. 2—Ἀριθμός τῶν *μετόχων* (μετοχές *χ α λ υ β ο υ ρ γ ε ί ω ν) > 100 000!!*

σ. 8-9 — Στήν Ἀμερική τό πέρασμα ἔγινε κατ' ! ‖ εὐθείαν στούς σιδηροδρόμους. «Δημόσιοι δρόμοι, στούς ὁποίους ἡ κίνηση εἶναι δυνατή καί τό καλοκαίρι καί τό χειμώνα καί τώρα ἀκόμη δέν ὑπάρχουν στίς Ἑνωμένες Πολιτεῖες» (71, σημ. 9)...

Πολλά λέγονται γιά τίς οἰκονομικές προϋποθέσεις καί γιά τίς μορφές τῶν τράστ.

σελ. 48: «Γιά τόν κυριότερο ἀντίπαλο τοῦ τράστ χαλυβουργίας, γιά τήν ἑταιρία τῶν Τζώνς καί Λάφλην στό Πίτσμπουργκ, λένε ὅτι τά ἐργοστάσιά της εἶναι ἐξοπλισμένα μέ ἐγκαταστάσεις πολύ πιό ἐκσυγχρονισμένες ἀπό τίς ἐγκαταστάσεις τῶν ἐργοστασίων τοῦ τράστ.—Οἱ μέτοχοι τοῦ τράστ δέρματος κατηγοροῦσαν τή διοίκησή του ὅτι οἱ δουλιές δέν πήγαιναν καλά, ἐπειδή παραμέλησε τίς τεχνικές ἐγκαταστάσεις τῶν ἐργοστασίων. Ἐπαινοῦν τό ἀμερικανικό τράστ θεριστικῶν μηχανῶν ἐπειδή δέν ἀποφεύγει κανένα ἔξοδο ὅταν πρόκειται γιά τόν ἐξοπλισμό τῶν ἐργοστασίων του μέ τίς νεότατες ἐπιτεύξεις τῆς τεχνικῆς, γιά νά μειώσει τό κόστος παραγωγῆς καί νά μπορεῖ ἔτσι νά ἀντιμετωπίσει τό συναγωνισμό. (Τά ἀποσπάσματα πάρθηκαν ἀπό τό περιοδικό «Kartellrundschau», 1910, σελ. 53 καί 902.)

Περισσότερο ἴσως ἀπό ὅλους προχώρησε στό ζήτημα αὐτό τό τράστ καπνοῦ. Μιά ἐπίσημη ἔκθεση ἀναφέρει σχετικά: «Ἡ ὑπεροχή τοῦ τράστ ἀπέναντι στούς ἀνταγωνιστές του στηρίζεται στίς μεγάλες διαστάσεις τῶν ἐπιχειρήσεών του καί στόν ὑπέροχο τεχνικό ἐξοπλισμό του. Τό τράστ τοῦ καπνοῦ ἀπό τήν ἀρχή ἀκόμη τῆς ἵδρυσής του κατέβαλε ὅλες του τίς προσπάθειες γιά ν'ἀντικαταστήσει σέ πλατιά ἔκταση τή χειρωνακτική ἐργασία ‖ μέ τήν ἐργασία τῶν μηχανῶν. Γιά τό σκοπό αὐτό ἀγόρασε ὅλα τά διπλώματα εὑρεσιτεχνίας πού εἶχαν κάποια σχέση μέ τήν ἐπεξεργασία τοῦ καπνοῦ καί ξόδευε γι'αὐτό τεράστια ποσά. Πολ‖λά διπλώματα εὑρεσιτεχνίας ἀποδείχνονταν στήν ἀρχή ἄχρηστα

καί χρειάστηκε νά τά ἐπανεπεξεργαστοῦν οἱ μηχανικοί πού βρίσκονταν στήν ὑπηρεσία τοῦ τράστ. Στά τέλη τοῦ 1906 δημιουργήθηκαν δυό θυγατρικές ἑταιρίες μέ τόν ἀποκλειστικό σκοπό νά ἀγοράζουν διπλώματα εὑρεσιτεχνίας. Γιά τόν ἴδιο σκοπό τό τράστ δημιούργησε δικά του χυτήρια, ἐργοστάσια γιά τήν κατασκευή μηχανῶν καί ἐργαστήρια ἐπισκευῶν. Μιά ἀπ᾽αὐτές τίς ἐπιχειρήσεις, στό Μπρούκλιν, ἀπασχολεῖ κατά μέσο ὅρο 300 ἐργάτες. Ἐδῶ δοκιμάζονται οἱ ἐφευρέσεις γιά τήν παραγωγή τσιγάρων, μικρῶν πούρων, ταμπάκου, φύλλων κασσίτερου γιά τή συσκευασία, τσιγαρόχαρτου, κουτιῶν κτλ. Ἐδῶ, ὅταν χρειάζεται, τελειοποιοῦνται ἐπίσης οἱ ἐφευρέσεις»*. («Ἔκθεση μέλους τῆς ἐπιτροπῆς γιά τίς ἑταιρίες τῆς καπνοβιομηχανίας». Οὐάσιγκτων, 1909, σελ. 226.) NB

Εἶναι ὁλοφάνερο ὅτι μιά τέτια πολιτική συμβάλλει σοβαρά στήν τεχνική πρόοδο. Καί ἄλλα τράστ ἐκτός ἀπό αὐτά πού ἀναφέραμε ἔχουν στήν ὑπηρεσία τους τούς λεγόμενους developing engineers (μηχανικούς γιά τήν ἀνάπτυξη τῆς τεχνικῆς), πού καθῆκον τους εἶναι νά ἐφευρίσκουν καινούργιες μεθόδους παραγωγῆς καί νά δοκιμάζουν τίς τεχνικές βελτιώσεις. Τό τράστ χαλυβουργίας πληρώνει στούς μηχανικούς καί στούς ἐργάτες του μεγάλα βραβεῖα γιά ἐφευρέσεις πού μποροῦν ν᾽ἀνεβάσουν τήν τεχνική στάθμη ἑνός ἐργοστασίου ἤ νά μειώσουν τά ἔξοδα παραγωγῆς»**.

Ἐκτός ἀπό τό συναγωνισμό ἡ τεχνική πρόοδος παροτρύνεται καί ἀπό τήν κακή οἰκονομική κατάσταση τῶν περισσότερων τράστ (σάν συνέπεια τῆς *ὑπερκεφαλαιοποίησης* (NB)).

Τό κεφάλαιο τοῦ τράστ χαλυβουργίας=περίπου 1 δισεκατομμύριο δολλάρια («1/7 ὁλόκληρης τῆς ἐθνικῆς περιουσίας»). Οἱ μέτοχοι πῆραν 3 μετοχές γιά κάθε μιά παλιά. (Σύγκρινε ἐπίσης μέ **Γκλίρ** στό περιοδικό «**Conrad's Jahrbücher**», 1908, σελ. 594.) NB

Πρέπει «μέ τήν ἐργασία νά βγοῦν» οἱ τόκοι γι᾽αὐτά τά *τριπλάσια* κεφάλαια!!! Τό κεφάλαιο τῶν σιδηροδρόμων =13,8 δισεκατομμύρια δολλάρια. Ἀπ᾽αὐτά περίπου τά 8 *δισεκατομμύρια* εἶναι πλασματικό κεφάλαιο!! ! (σελ. *5 2*).

Παρακάτω. Τί θά γινόταν ὅμως ἄν τό μονοπώλιο ἦταν *πλῆρες;* Τώρα τίς *περισσότερες* φορές (α) ξένα
(β) παγκόσμια ἀγορά

Στίς Ἑνωμένες Πολιτεῖες κρατικά εἶναι *μόνο* τά ταχυδρομεῖα. *Ὅλα τ᾽ἄλλα* (καί οἱ σιδηρόδρομοι καί τά τηλεγραφεῖα etc.)—εἶναι ἰδιωτικές ἑταιρίες.

* Βλ. Β. Ι. Λένιν. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 27ος, σελ. 325. *Ἡ Σύντ.*
** Στό ἴδιο. *Ἡ Σύντ.*

Τό 1880 ὑπῆρχαν 177 τηλεγραφικές ἑταιρίες καί ἑταιρίες γιά τήν ἀποστολή δεμάτων μέ κεφάλαια 66½ ἑκατ. δολ.·
τό 1907 ὑπῆρχαν 25 ἑταιρίες μέ κεφάλαιο 155 ἑκατ. δολλάρια
NB || ἀπ αὐτές οἱ 6←→97,7% τῶν συνολικῶν εἰσπράξεων οἱ τιμές εἶναι ἴδιες, γιά τά τηλεγραφήματα εἶναι «ὑπερβολικά ὑψηλές», σέ σύγκριση μέ τήν Εὐρώπη (σελ. 60).

Οἱ σιδηρόδρομοι σέ ἀκαταστασία: ὁ *Μίχελσεν* (μεγάλη αὐθεντία!) τούς ἀποκαλεῖ «ἀναρχικούς, κακοδιοικούμενους, δυσκίνητους, ἀντεπιστημονικούς, ἀνάξιους τῆς ἰδιοφυίας τοῦ ἀμερικανικοῦ λαοῦ» (σελ. 63).

{NB} Τά βαγόνια *πολύ συχνά* δέν ἐπαρκοῦν, κάθε φορά πού σημειώνεται ἄνοδος (1902· 1906), σέ μιά σειρά *περιοχές* etc. etc.

NB ||| {σύγκρ. «Conrad's Jahrbücher» (Μπλούμ), 1908, σελ. 183}.

Τόν *τελευταῖο καιρό* ἡ τεχνική κατάσταση τῶν σιδηροδρόμων στήν Ἀμερική *χειροτέρεψε:* ἔμειναν πίσω ἀπό τήν Εὐρώπη (σελ. 63).

Τό 1899 τέλειωσε ἡ κίνηση συγκέντρωσης στούς σιδηροδρόμους: τό 1904 ἡ τιμή τοῦ μιλιο-τόννου *αὐξήθηκε* ἀπό 0,724 σέ 0,780 τοῦ σέντς ((!! σελ. 62)).

Ὁ ρόλος τῆς τεχνικῆς. *Κάμφορα:*

		Ἑκατομμύρια λίβρες	Τιμή γιά τή 1 λίβρα	
τό 1868	ἐξαγωγή	=0,6	16,4 δολλάρια	(!!)
1907	»	=8,4	168,5 »	

(τό 1905 ἐπιτεύχθηκε *τεχνητή* ἀναπαραγωγή. Ἡ τιμή ἔπεσε:
↓
ἀλλά ἡ πρώτη ὕλη (τερεβινθίνη) εἶναι ἀκριβή)

Ἐπισφαλής ἡ θέση τῶν τράστ: «κολοσσοί μέ πήλινα πόδια»... σελ. 67 (λόγια ἑνός ἀμερικανοῦ συγγραφέα)... τό μέλλον σκοτεινό...

NB. Συχνά γιά ζητήματα πού ἀφοροῦν τά τράστ, ἀναφέρονται στήν ἐπιθεώρηση «*The North American Review*»... 1904· 1908· 1902, σελ. 779· 1906· 1910, σελ. 486· || κτλ.

Ε. Α. Χέμπερ. «Ἡ βιομηχανική ἐργασία στήν Ἰαπωνία». *Ζυρίχη,* 1912. NB. **Πολύ** ἐμπεριστατωμένη ἐργασία.

Ἀποσπάσματα ἀπό τό ἔργο τοῦ *Γ. Γκροῦντσελ.* «Ἡ πλάνη σχετικά μέ τίς παραγωγικές δυνάμεις».

«Zeitschrift für Volkswirtschaft, Sozialpolitik und Verwaltung». *20óς τόμ.*, 3η καί 4η ἔκδοση.
Ἀποσπάσματα ἀπό τό ἔργο τοῦ Τάφελ
;; *Γ. Γκροῦντσελ*. «Νίκη τοῦ βιομηχανισμοῦ». 1911.

ΣΗΜΕΙΩΣΗ ΓΙΑ ΤΟΝ Κ. ΚΑΟΥΤΣΚΙ VERSUS ΤΟΝ ΙΜΠΕΡΙΑΛΙΣΜΟ

Ὁ Κάουτσκι γιά τόν ἰμπεριαλισμό: NB

Τό βιβλίο τοῦ Χόμπσον γιά τόν ἰμπεριαλισμό εἶναι γενικά χρήσιμο, ἀλλά ἰδιαίτερα εἶναι χρήσιμο, γιατί βοηθάει νά ἀποκαλυφθεῖ ἡ βασική ψευδολογία τοῦ καουτσκισμοῦ στό ζήτημα αὐτό.

Ὁ ἰμπεριαλισμός γεννάει πάντα *ἐκ νέου καπιταλισμό* (ἀπό τή φυσική οἰκονομία τῶν ἀποικιῶν καί τῶν καθυστερημένων χωρῶν), γεννάει *ἐκ νέου* περάσματα ἀπό τό μικρό καπιταλισμό στό μεγάλο, ἀπό τή λίγο ἀναπτυγμένη ἀνταλλαγή ἐμπορευμάτων στήν ἀναπτυγμένη ἀνταλλαγή κτλ. κτλ.

Οἱ καουτσκιστές (Κ. Κάουτσκι, *Σπεκτάτορ* καί Σία) ἀναφέρουν αὐτά τά στοιχεῖα τοῦ «ὑγιοῦς», «εἰρηνικοῦ» καπιταλισμοῦ, τοῦ καπιταλισμοῦ πού στηρίζεται στίς «εἰρηνικές σχέσεις» καί τά *ἀντιπαραθέτουν* στήν οἰκονομική ληστεία, στά τραπεζικά μονοπώλια, στίς συναλλαγές τῶν τραπεζῶν μέ τήν κρατική ἐξουσία, στήν ἀποικιακή καταπίεση etc., τά *ἀντιπαραθέτουν* ὅπως ἀντιπαραθέτουν τό κανονικό στό ἀντικανονικό, τό ἐπιθυμητό στό ἀνεπιθύμητο, τό προοδευτικό στό ἀντιδραστικό, τό θεμελιακό στό συμπτωματικό etc.

Αὐτό εἶναι νέος προυντονισμός[15]. Ὁ παλιός προυντονισμός σέ νέο ἔδαφος καί μέ νέα μορφή.

Μικροαστικός ρεφορμισμός: *ὑπέρ* τοῦ καθαρούτσικου, εὐπρεπισμένου, μετριοπαθοῦς καί νοικοκυρεμένου καπιταλισμοῦ.

Στήν ἔννοια ἰμπεριαλισμός+τεχνητή ἀνακοπή τῆς προόδου (ἐξαγορά διπλωμάτων εὑρεσιτεχνίας ἀπό μέρους τῶν τράστ: λ.χ. σ᾽αὐτό τό τετράδιο τό παράδειγμα τῶν γερμανῶν ἐργοστασιαρχῶν φιαλῶν*). || NB NB

Σάν παράδειγμα: NB

Ἰμπεριαλισμός=

(1) τραπεζικό κεφάλαιο
(2) μονοπώλια (τράστ etc.)
(3) μοίρασμα τοῦ κόσμου. [Ἀποικίες]
(4) ἕνωση (σύνδεση, *συγχώνευση*) τοῦ τραπεζικοῦ (χρηματιστικοῦ) κεφαλαίου μέ τόν κρατικό μηχανισμό
(5) συγκέντρωση στόν ἀνώτατο βαθμό

* Βλ. τοῦτο τόν τόμο, σελ. 60. *Ἡ Σύντ.*

Ε. ΑΓΚΑΝΤ. «ΜΕΓΑΛΕΣ ΤΡΑΠΕΖΕΣ ΚΑΙ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΑΓΟΡΑ»

Ε. Ἀγκάντ, Πετρούπολη. «*Μεγάλες τράπεζες καί παγκόσμια ἀγορά*».

«Οἰκονομική καί πολιτική σημασία τῶν μεγάλων τραπεζῶν στήν παγκόσμια ἀγορά ἀπό τήν ἄποψη τῆς ἐπίδρασής τους στήν ἐθνική οἰκονομία τῆς Ρωσίας καί στίς γερμανο-ρωσικές σχέσεις». Βερολίνο, 1914. Ὁ πρόλογος ἔχει ἡμερομηνία: **Μάης 1914.**

Ἡ βιβλιοκρισία τοῦ *Σπεκτάτορ* (εἶναι ἀφελής καί συχνά «ὑπερεκτιμάει τή σημασία τῶν μεγάλων τραπεζῶν» etc.) στό περιοδικό «Die Neue Zeit», 1915, 1 (33ος χρόνος ἔκδοσης), σελ. 61 κ.ἑ.

Ὁ συγγραφέας 15 χρόνια συνέχεια ἐργαζόταν στή Ρωσία σάν ἐπιθεωρητής στή Ρωσοκινεζική Τράπεζα. Πολύ προσβλημένη φιλαυτία τοῦ μή ἀναγνωρισμένου οἰκονομολόγου, πολλή φλυαρία (πλῆθος ἀπό φράσεις ἐνάντια στούς «ἐρασιτέχνες» καί τούς «μή εἰδικούς» etc.).

Ἀπό τόν Ἀγκάντ μπορεῖ καί πρέπει νά παρθοῦν ἀριθμοί καί στοιχεῖα, ὄχι ὅμως οἱ συλλογισμοί γιά τήν ὑπεροχή τοῦ ἀγγλικοῦ τραπεζικοῦ συστήματος (χωρισμός τῶν τραπεζῶν καταθέσεων μέ βραχυπρόθεσμη ἐμποροβιομηχανική πίστη ἀπό τίς κερδοσκοπικές τράπεζες), ὄχι οἱ συλλογισμοί ἐνάντια στόν προστατευτισμό etc. etc. Ὁ συγγραφέας θά ἤθελε ἕναν «τίμιο», μετριοπαθή καί νοικοκυρεμένο καπιταλισμό, χωρίς μονοπώλια, χωρίς κερδοσκοπίες, χωρίς gründertum* καί χωρίς «δεσμούς» τῶν τραπεζῶν μέ τήν κυβέρνηση etc. etc.

α) «Societé générale etc.»
β) «Banque de Paris et des Pays-Bas» (γνωστή καί σάν «Paribas»)
γ) «Banque de l'Union parisienne»...

«Τό παρισινό τραπεζικό τρίο, πού διαθέτει δισεκατομμύρια φράγκα καί ἔχει σάν κύρια ἀγορά τή Ρωσία, ἐλέγχει τίς παρακάτω ρωσικές τράπεζες: 1) τή Ρωσο-Ἀσιατική Τράπεζα, 2) τήν Ἰδιωτική Τράπεζα τῆς Πετρούπολης, 3) τήν Ἑνιαία τράπεζα, καί ἔμπασε στό χρηματιστήριο τοῦ Παρισιοῦ τίς μετοχές μερικῶν βιομηχανικῶν κοντσέρν, πού συνδέονται μέ τίς τράπεζες αὐτές» (55)...**

NB || Ἡ ποσότητα μετατρέπεται καί ἐδῶ σέ ποιότητα: μιά καθαρά τραπεζική δουλιά καί μιά στενά ὁροθετημένη τραπεζική εἰδίκευση *μετατρέπονται* σέ προσπάθεια **ἐλέγχου πλατιῶν, μαζικῶν, παλλαϊκῶν καί** ***παγκόσμι-***

* κερδοσκοπική ἵδρυση μετοχικῶν εταιριῶν, ἐπιχειρήσεων κτλ. *Σημ. μετ.*
** Βλ. Β. Ι. Λένιν. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 27ος, σελ. 354-356. *Ἡ Σύντ.*

ω ν σχέσεων καί συνδέσεων (Zusammenhänge), ἁπλῶς καί μόνο ἐπειδή τά **δισεκατομμύρια** ρούβλια (σέ ἀντίθεση ἀπό τίς *χιλιάδες)* ὁδηγοῦν σ᾽αὐτόν, στηρίζονται σ᾽αὐτόν.

«Στά 1905-6 μεγάλα ρωσικά κεφάλαια μετακινήθηκαν σέ εὐρωπαϊκές, ἰδιαίτερα βερολινέζικες τράπεζες. Ὅμως, ὅσο πανικό κι᾽ἄν προκάλεσε στήν ἰδιοκτησία ἡ τοτινή σύντομη κυριαρχία τῶν ἀπελευθερωμένων λαϊκῶν μαζῶν, τό ἴδιο γρήγορα ἐφησύχασε πάλι ἡ ἰδιοκτησία, ὅταν ἡ ἀντίδραση μέ καινούργια δύναμη πῆρε στά χέρια της τή διοίκηση. NB

Στά 1907/8 βλέπουμε κιόλας τήν ἐπιστροφή τοῦ ρωσικοῦ κεφαλαίου, πού παρέσυρε μαζί του νέα διεθνῆ κεφάλαια» (59).

σελ. 59 Καταθέσεις (σέ ἑκατ. ρούβλια)	1906	1908
× σέ 10 ρωσικές τράπεζες	614	875

× Ἐμπορική Τράπεζα τῆς Σιβηρίας, Ρωσική Τράπεζα, Διεθνής Τράπεζα, Τράπεζα Προεξοφλήσεων, Τράπεζα Ἀζόφ-Ντόν, Ἰδιωτική Τράπεζα, Τράπεζα Πετροπαρί (Πετρούπολης-Παρισιοῦ), Τράπεζα Βόλγα-Κάμα, Τράπεζα τοῦ *Βορᾶ* καί *Κ ρ α τ ι κ ή* Τράπεζα.

«Οἱ ἀριθμοί πού ἀναφέρονται πιό πάνω δείχνουν, ὡστόσο, μιά διαφορά 261 ἑκατομμυρίων ρουβλιῶν μόνο στούς λογαριασμούς καταθέσεων τῶν τραπεζῶν τῆς Πετρούπολης *στά δυό χρόνια, πού οἱ ἐργασίες βρίσκονταν σέ πλήρη στασιμότητα»*. (Ἡ ὑπογράμμιση τοῦ Ἀγκάντ.)

«Ἐάν ὅμως προσθέσουμε τίς μοσχοβίτικες καί ἐπαρχιακές τράπεζες, καί ἀκόμη τήν «Κρεντί Λυοναί» καί τούς ἰδιῶτες τραπεζίτες, καθώς καί τά χρηματικά ποσά πού τά κρατοῦν στά σπίτια τους, ὁ ἀριθμός αὐτός θά διπλασιαζόταν, καί δέν θά ἦταν ὑπερβολή νά ὑποθέσουμε ὅτι περίπου *μισό δισεκατομμύριο ρούβλια «τρομαγμένα κεφάλαια»»* (ὑπογράμμιση τοῦ Ἀγκάντ) «μέ τή μορφή μετρητῶν, διέρευσαν σέ τράπεζες τοῦ ἐξωτερικοῦ καί ἐπέστρεψαν ὕστερα σέ ρωσικές τράπεζες»... (59)

«Ὅμως τό σύνολο τῶν «τρομαγμένων κεφαλαίων» πρέπει νά ἦταν πολύ μεγαλύτερο.

Ἡ τρέχουσα τιμή τοῦ ρωσικοῦ 4% δανείου σέ χρυσό ἦταν:

	1905	— 65%
Γενάρης	1907	— 73,5
Ὀχτώβρης	1907	— 67
	1908/9	— 88
	1910/11	— 95
	1912/13	— 92,5

καί, σύμφωνα μέ τά στοιχεῖα τοῦ Πιστωτικοῦ Γραφείου, ἡ πληρωμή τῶν μερισμάτων ἄλλαξε ὡς ἑξῆς:

	Ἑκατομμύρια ρούβλια		
	στό ἐξωτερικό		στή Ρωσία
1908	202	—	195
1910	175	—	233

Βέβαια, οἱ ἀριθμοί αὐτοί δέν ἐπιτρέπουν νά ἐξαχθοῦν σίγουρα συμπεράσματα, ἐπειδή ἡ τιμή τοῦ συναλλάγματος κυμαινόταν τότε σημαντικά, καί οἱ εἰσπράξεις σέ ρούβλια μπορεῖ νά ἦταν κάποτε ἐπικερδεῖς.

Ὡστόσο μπορεῖ νά συμπεράνει κανείς ὅτι μεγάλο μέρος τῶν ποσῶν πού ἔχουν σταλεῖ στό ἐξωτερικό σέ μετρητά, ξαναμπῆκαν στή Ρωσία μέ τή μορφή ρωσικοῦ δανείου. Ἄν ὑποθέσουμε ὅτι αὐτά ἀνέρχονταν μόνο σέ 500 ἑκατομμύρια ρούβλια, τότε τό σύνολο τῶν *«τρομαγμένων κεφαλαίων»* φθάνει τό ἕνα δισεκατομμύριο ρούβλια σέ στρογγυλούς ἀριθμούς» (60).

NB

...«Ἀποτράπηκε ὁ κίνδυνος νά πέσει ἡ ἀξία τοῦ ρουβλιοῦ καί ἡ ἐπερχόμενη στά τέλη τοῦ 1905 κατάσταση δημοσιονομικῆς κρίσης ἀποσοβήθηκε, ὅταν τήν ἄνοιξη τοῦ 1906 τό ρωσικό συνδικάτο ἐπιχειρηματιῶν στό Παρίσι πῆρε μέ τή σύμπραξη τῆς ἀγγλικῆς χρηματαγορᾶς, τό δάνειο 5%.

NB

Ἔτσι, τό κρατικό ταμεῖο πῆρε πάλι 1 *δισεκατομμύριο* ρούβλια σέ μετρητά. Στά ἑπόμενα ἤρεμα χρόνια 1907-8 οἱ τραπεζικές ἐργασίες καί τό δημόσιο ταμεῖο βρίσκονταν σέ πολύ καλή κατάσταση, δηλαδή ὑπῆρχαν πάντοτε διαθέσιμα μετρητά, καί ἡ ἐλεύθερη σκέψη εἶχε τρανταχτεῖ γερά ἀπό τή δύναμη τῶν γεγονότων καί τώρα θά μποροῦσε, πάνω σέ ρεαλιστική βάση, νά γίνει κάτι τό λογικό, ἔφτανε μόνο νά τό θελήσει κανείς.

NB «ἐπίσης»

Τά δυό αὐτά χρόνια ἐπέδρασαν, ἐπίσης, εὐεργετικά στό ἐμπόριο καί τή βιομηχανία, πού βελτιώθηκαν καί ἐξυγιάνθηκαν. Ἡ ἰδιωτική βιομηχανία, δηλαδή αὐτή πού ὑπῆρχε, χωρίς νά ἐξαρτιέται ἀπό τίς κρατικές παραγγελίες (πετρέλαιο, ζάχαρη, ὑφαντουργία, χαρτί, ξυλεία), ἔμεινε ἐντελῶς ὑγιής, καί μόνο τό ἐργατικό ζήτημα πῆρε τώρα ἐντελῶς ἄλλο, δηλαδή πολιτικό χαρακτήρα» (61)...

NB

«Τά μεταβατικά χρόνια 1905/8 παρακίνησαν πολλούς ρώσους καπιταλιστές νά καταθέτουν τά ρευστά χρηματικά ποσά τους σέ γερμανικές τράπεζες»... (βλ. πιό πάνω).

«Ἡ ὑπόθεση ἔφτασε τότε ὥς τό σημεῖο πού μιά ἀπό τίς πιό συντηρητικές (καί ἀπό τίς πιό ἀνεξάρτητες) ρωσικές τράπεζες ἀγόραζε, σάν ἐφεδρικό ἀπόθεμα γιά ἀπρόβλεπτες περιπτώσεις, πρωσσικά κρατικά ὁμόλογα. sic!!

Οἱ ρωσικές τράπεζες αὐτή τήν περίοδο (1906) δέν ἦταν πολύ πλούσιες σέ μετρητά. — Τό ἰσχυρό ἀγροτικό κίνημα, προκάλεσε στό χωριό μεγάλη ζημιά. Οἱ ἐργάτες, ὅμως, ἄφησαν τό ἐμπόριο καί τή βιομηχανία τῶν πόλεων σχετικά ἄθικτα. NB Εἶναι γνωστό ὅτι, παρά τό μεγάλο ἀριθμό τῶν ἀπεργιῶν, σημειώθηκαν μόνο λίγες πράξεις σαμποτάζ κατά τῆς ἀτομικῆς ἰδιοκτησίας καί τῶν ἐμπορικῶν ἀποθηκῶν, πού ἀνῆκαν στό ἐμπόριο καί τή βιομηχανία (τό σαμποτάζ τοῦ Μπακοῦ πρέπει νά ἀποδοθεῖ στούς ἀρμένιους καί τούς τάταρους) (ἐκτός ἀπό τίς χονδροειδεῖς παραβιάσεις στήν κανονική λειτουργία τῶν σιδηροδρόμων, οἱ ὁποῖες, ὡστόσο, δέν πρέπει ν'ἀποδοθοῦν στούς ἐλεύθερους ἐργάτες).

NB. Ὁ συγγραφέας εἶναι ἀσφαλῶς ἕνας ἀρχιμπουρζουάς καί ἐθνικιστής στίς πολιτικές του προτιμήσεις!

Πραγματικά, λίγο μόνο αὐξήθηκε τότε ὁ ἀριθμός τῶν διαμαρτυρημένων συναλλαγματικῶν, πράγμα πού τόν καιρό ἐκεῖνο προκαλοῦσε στούς χρηματιστικούς κύκλους τῆς ἠπείρου τόσο περισσότερη ἔκπληξη, ὅσο λιγότερο καταλάβαιναν τό τοπικό (ἀγροτικό) κίνημα» (66).

Διαμαρτυρήσεις συναλλαγματικῶν τῶν ρωσικῶν τραπεζῶν, σύμφωνα μέ τούς ἰσολογισμούς τῆς 1. XI. 1905 κ.ἑ. (σελ. 66):

		Ἑκατομμύρια ρούβλια						
		1905	1906	1907	1908	1909	1910	1911
NB Κρατική Τράπεζα	προεξοφλημένες συναλλαγματικές,	188,8	171,4	215,7	194,8	211,8	243,8	
	ἀπό αὐτές διαμαρτυρημένες	3,9	1,5	1,6	2,1	2,6	1,1	
8 ἐμπορικές Τράπεζες τῆς Σιβηρίας	προεξοφλημένες συναλλαγματικές		352,0	376,0	445,0	523,0	677,0	788,0
	ἀπό αὐτές διαμαρτυρημένες		4,9	2,2	2,6	5,2	2,9	4,1

«Οἱ χρηματιστικοί κύκλοι τοῦ Βερολίνου χαλάρωσαν τό 1905/6 πάρα πολύ τίς σχέσεις τους μέ τούς ρωσικούς ἰδιωτικούς βιομηχανικούς ἐπιχειρηματικούς κύκλους, δηλ. ἀκριβῶς τότε πού συνέρεαν σ'αὐτούς μεγάλα ποσά σέ μετρητά ἀπό ὅλες τίς περιοχές τῆς Ρωσίας. Τά ὑφαντουργεῖα

καί τά νηματουργεῖα τοῦ Λότζ (τά περισσότερα γερμανικές ἐπιχειρήσεις) ἐξαρτιῶνταν ὥς τότε κυρίως ἀπό τή χρηματαγορά τοῦ Βερολίνου καί ἦταν πάντα καλοί πελάτες, καί ὅμως, οἱ γερμανικές τράπεζες ἀρνήθηκαν σ'αὐτές ἀκριβῶς τίς φίρμες πολλές πιστώσεις καί ὁδήγησαν μερικές ἀπ'αὐτές τίς ἐπιχειρήσεις ὥς τό σημεῖο, πού ὄχι μόνο περιόρισαν σημαντικά τήν παραγωγή τους, ἀλλά, μάλιστα, ἕνα κονσόρτσιουμ πολύ πλούσιων βιομηχάνων ὑφαντουργίας τοῦ Λότζ πῆγε στόν Καύκασο γιά νά συμμετάσχει στίς ἐκεῖ μεταλλουργικές ἐπιχειρήσεις καί γιά νά ἐπιδιώξει σχέσεις μέ τήν !! ἀγορά τοῦ Λονδίνου, ἀκόμη καί τῆς Νέας Ὑόρκης. Οἱ σχέσεις αὐτές ἐμποδίστηκαν βασικά ἀπό τά πογκρόμ πού γίνονταν ἐκείνη τήν περίοδο» (67)...

...«Πρέπει νά ληφθεῖ ὑπόψη ὅτι οἱ ἀπώλειες τῆς Ρωσίας στόν ἰαπωνικό πόλεμο, συμπεριλαμβανομένων τοῦ Πόρτ-'Αρθούρ, τοῦ Ντάλνι καί τοῦ Νότιου τμήματος τῶν κινεζι-NB κῶν-ἀνατολικῶν σιδηροδρόμων, φτάνουν περίπου τά 4 500 ἑκατομμύρια ρούβλια, δηλαδή τό μισό τοῦ κρατικοῦ χρέους, τά τοκοχρεολύσια τοῦ ὁποίου θά τά πληρώνουν οἱ ρῶσοι ἀγρότες, χωρίς νά ἔχουν πάρει κεφάλαιο» (72).

NB 'Από τό V κεφάλαιο: «Ἡ συμμετοχή τῶν μεγάλων γερμανικῶν τραπεζῶν στίς τράπεζες τῆς Πετρούπολης κτλ.»

Πῶς ἡ «Ντόιτσε Μπάνκ» εἰσάγει στό Βερολίνο τίς μετοχές τῆς «'Εμπορικῆς Τράπεζας τῆς Σιβηρίας»;

...«Ἡ «Ντόιτσε Μπάνκ» κρατᾶ τίς νέες μετοχές τῆς NB ξένης ἐπιχείρησης ἕνα ὁλόκληρο χρόνο στό χαρτοφύλακά !!! της καί τίς διαθέτει μέ κέρδος 50% στό γερμανικό χρηματιστήριο. Τό κοινό πληρώνει γιά κάθε μετοχή 193 ἀντί 100»... (74)*

ἐπειδή «ἡ μεγάλη «γερμανική» τράπεζα ἐξασφαλίζει ἔτσι εὔκολα κέρδη (ἀπό τήν τρέχουσα τιμή)»... (74)

...«'Επειδή, ὅμως, ἡ «Ντόιτσε Μπάνκ» διέθεσε τίς μετοχές στό κοινό τοῦ Βερολίνου πρός 195%, καί ἀργότερα πολύ πιό ἀκριβά (τώρα ἡ τρέχουσα τιμή εἶναι 230 μέ μέρισμα 15%, ἑπομένως τό κέρδος τοῦ κεφαλαίου εἶναι 6½%), ἡ διεύθυνση τῆς τράπεζας στήν Πετρούπολη ἦταν πρίν ἀπ' NB ὅλα ὑποχρεωμένη τό μέρισμα νά τό κρατᾶ σταθερά στό ἴδιο ἐπίπεδο. *Ἡ τράπεζα στό ἐξωτερικό ὁπωσδήποτε τό ἀπαιτεῖ αὐτό. Αὐτή εἶναι ἡ μοναδική ἀπαίτηση πού γενικά προβάλλεται ἀπ'αὐτήν.* Πῶς γίνεται αὐτό; αὐτό καθόλου δέν τήν ἐνδιαφέρει, τό ἀποτέλεσμα ὅμως εἶναι μιά ἄγρια χρηματιστηριακή

* Βλ. Β. Ι. Λένιν. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 27ος, σελ. 356. *Ἡ Σύντ.*

κερδοσκοπία καί ἕνας σάπιος γκρουντερισμός, στόν ὁποῖο οἱ τράπεζες τῆς Πετρούπολης ὁδηγοῦνται ἀπό ἀνάγκη, κάτω ἀπό τήν πίεση τοῦ «συστήματος συμμετοχῆς»» (77).

'Από τή γερμανική σκοπιά ἐξεταζόμενη ἡ πράξη αὐτή ἔχει λογιστικά ὡς ἑξῆς:

Αὔξηση κεφαλαίου ἀπό τό 1906-1907:

16 000 000 ρούβλια—τό ὀνομαστικό μετοχικό κεφάλαιο μέ μέση τρέχουσα τιμή γύρω στά 200 (εἰσαγωγή στό χρηματιστήριο τοῦ Βερολίνου)

10 000 000—ἀπό τίς ἐκδόσεις μετοχῶν γιά λογαριασμό τῶν ἀποθεματικῶν

26 000 000—συνολικά

32 000 000—πραγματικό κεφάλαιο μέ τιμή μετοχῆς 200

6 000 000 ρούβλια—διαφορά—μεσιτικό κέρδος πρός ὄφελος τῆς «Ντόιτσε Μπάνκ» καί τῶν συμβαλλομένων μέ αὐτή» (78)...* — 6 ἑκατομ. ρούβλια

...«Ἔτσι ἡ «Ντόιτσε Μπάνκ» στή δοσμένη περίπτωση διέθεσε στό γερμανικό κοινό μέ τή μορφή μετοχῶν 32 000 000 ρούβλια μέ τό μοναδικό σκοπό νά μποῦν στήν τσέπη της (τῆς «Ντόιτσε Μπάνκ») τά ἀργύρια τοῦ 'Ιούδα ὕψους μερικῶν ἑκατομμυρίων ἀπό τή διαφορά τῆς τιμῆς τῶν μετοχῶν» (78). !

Στή γενική συνέλευση τῶν μετόχων τῆς 'Εμπορικῆς Τράπεζας τῆς Σιβηρίας πού ἔγινε στίς 23. III. 1913, μιά μικρή ὁμάδα μετόχων μέ ἐπικεφαλῆς τό δικηγόρο-πληρεξούσιο *Μπίμπικοφ* διαμαρτυρήθηκε ἐνάντια στίς ἀποφάσεις αὐτῆς τῆς συνέλευσης («Δελτίο τοῦ Χρηματιστηρίου», ἀρ. φύλ. 14017 τῆς 21. II. 1914· «'Εφημερίδα τῆς Πετρούπολης», ἀρ. φύλ. 51 τῆς 22. II. 1914· «'Εφημερίδα τῆς Πετρούπολης», ἀρ. φύλ. 54 τῆς 23. II. 1914). Οἱ διαμαρτυρόμενοι ἀπέδειξαν... «ὅτι ὁ γενικός διευθυντής τῆς Τράπεζας (κάποιος Σολοβέιτσικ, ὁ ὁποῖος εἶχε συγγενικές σχέσεις μέ ἕναν ἀπό τούς διευθυντές τῆς «Ντόιτσε Μπάνκ», ἔγραψε στό δικό του τρέχοντα λογαριασμό κρατικές ἐπιχορηγήσεις ὕψους 7 ἑκατομμυρίων ρουβλιῶν καί χρησιμοποίησε αὐτό τό ποσό γιά νά ἀγοράσει μετοχές τῆς δικῆς του Τράπεζας καί νά ἐξασφαλίσει τήν πλειοψηφία γιά τήν ἐπανεκλογή του» (79)... «Ἄν ληφθεῖ ὑπόψη ὅτι ἐδῶ δουλεύουν ἀκριβῶς γερμανικά κεφάλαια καί ὅτι αὐτό τόν τρόπο διεξαγωγῆς τῶν ὑποθέσεων τόν ὑποστηρίζει ἡ φημισμένη «Ντόιτσε Μπάνκ», ἀποκτᾶ μεγαλύτερη σημασία τό συμπέρασμα πού προσπαθῶ !!

* Βλ. Β. Ι. Λένιν. Ἄπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 27ος, σελ. 356. *Ἡ Σύντ.*

νά ἀποδείξω σέ τοῦτο τό βιβλίο, καί συγκεκριμένα ὅτι «τό σύστημα συμμετοχῆς» παρεμποδίζει ἀκόμη καί τή σοβαρή ρωσική πλευρά νά παγιώσει καί βάλει τάξη στή διεξαγωγή τῶν ἐργασιῶν τόσο βασικῶν γιά τή Ρωσία πιστωτικῶν ἱδρυμάτων. Φυσικά, ἡ «Ντόιτσε Μπάνκ» ἔχει τή δυνατότητα νά ἐξασφαλίσει γιά τόν ἑαυτό της τήν πλειοψηφία, ὅμως, οἱ
!! ρῶσοι μέτοχοι, πού ἐπίσης συμμετέχουν στήν τράπεζα αὐτή, ποτέ δέν θά πετύχουν ἐπαρκή πλειοψηφία γιά νά πραγματοποιήσουν πέρα γιά πέρα δίκαιες ἐπιθυμίες καί λογικές ἀπόψεις» (80).

...«'Από τό 1906 ἀκόμη δυναμώνει παραπέρα ἡ ἤδη ἰσχϋρή γερμανική οἰκονομική συμμετοχή στή «Ρωσική Τράπεζα γιά τό ἐξωτερικό 'Εμπόριο», πού ὀνομαζόταν *Ρωσική Τράπεζα,* καί στή «Διεθνή 'Εμπορική Τράπεζα τῆς Πετρούπολης», πού ὀνομαζόταν *Διεθνής*· ἡ πρώτη ἀνήκει στό κοντσέρν «Ντόιτσε Μπάνκ», ἡ δεύτερη στή «Ντισκόν-
NB τογκεζελσάφτ» τοῦ Βερολίνου. Καί οἱ δυό ρωσικές τράπεζες ἐργάζονται κατά τά ¾ μέ γερμανικά χρήματα (μετοχικό κεφάλαιο)*. 'Η «Ρωσική Τράπεζα» καί ἡ «Διεθνής», εἶναι γενικά οἱ πιό σημαντικές ρωσικές Τράπεζες. Καί οἱ δυό εἶναι πολύ κερδοσκοπικές»... (82)

Αὔξηση τοῦ κεφαλαίου σέ ἑκατομμύρια ρούβλια (σελ. 84).

	Κεφάλαια 1906—1912	'Αποθεματικά 1906—1912
Ρωσική Τράπεζα	20—50 (+30)	3—15 (+12)
Διεθνής	24—48 (+24)	12—24 (+12)
	44 98 +54	15 39 +24**

ΣΣ=78+32 (Τράπεζες τῆς Σιβηρίας)=110.

NB Αὐτές οἱ τράπεζες «πῆραν ἀπό τό 1906 συνολικά 110 ἑκατομμύρια ρούβλια μετοχικό κεφάλαιο, ὁπότε ἕνα μεσιτικό κέρδος κάμποσων ἑκατομμυρίων ρουβλιῶν πέρασε στά χρηματοκιβώτια τῶν συμβαλλομένων» (84)...

σελ. 97... «γι'αὐτό («The Times Russian Sypplement»)
NB πάντως πληρώνονται μερίσματα ἀπό τό ρωσικό 'Υπουργεῖο Οἰκονομικῶν»...

8ο κεφάλαιο: «Συνολικός ἀριθμός Τραπεζῶν τῆς Πετρούπολης πού ἐργάζονται μέ συμμετοχή ξένων καί μερικά σχόλια στούς ἀριθμούς».

* Βλ. Β. Ι. Λένιν. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 27ος, σελ. 355. *Ἡ Σύντ.*
** Στό ἴδιο, σελ. 355. *Ἡ Σύντ.*

σελ. 116. *Συντομεύω* **τόν πίνακα:**

(᾿Οχτώβρης-Νοέμβρης 1913)*

Τράπεζες καταθέσεων τῆς Πετρούπολης	᾿Εξωτερικές ἐπενδύσεις (ἐνεργητικό τοῦ ἰσοζυγίου) Παραγωγικά (ἐμπόριο καί βιομηχανία)	Περικλείονται μέ γραμμές γραμμένες μέ μολύβι οἱ *δικές μου* στῆλες καί τά συμπεράσματά μου ↓ Κερδοσκοπικά (χρηματιστήριο καί χρηματιστικές συναλλαγές	᾿Εκατομμύρια ρούβλια	*᾿Εκατομμύρια ρούβλια* ᾿Υποχρεώσεις (παθητικό τοῦ ἰσοζυγίου) Κεφάλαια, καί ἀποθεματικά	Καταθέσεις	Χρέη σέ ἄλλες τράπεζες καί ἀναπροεξόφληση	᾿Αποδοχές
a) Μέ τό «σύστημα συμμετοχῆς»							
1) ***Γερμανική συμμετοχή*** (4 τράπεζες: ἡ ᾿Εμπορική Τράπεζα τῆς Σιβηρίας, ἡ Ρωσική Τράπεζα, ἡ Διεθνής Τράπεζα καί ἡ Τράπεζα Προεξοφλήσεων)	413,7	859,1	1 272,8	207,1	658,8	429,0	48,6
2) ***᾿Αγγλική συμμετοχή*** (2 τράπεζες: ἡ Ρωσική ᾿Εμποροβιομηχανική καί ἡ Ρωσοαγγλική Τράπεζα)	239,3	169,1	408,4	55,2	204,8	115,5	16,2
3) ***Γαλλική συμμετοχή*** (5 τράπεζες: ἡ Ρωσοασιατική Τράπεζα, ἡ ᾿Ιδιωτική τῆς Πετρούπολης, ἡ Τράπεζα ᾿Αζόφ-Ντόν, ἡ «Οὐνιόν» (διεύθυνση στή Μόσχα) καί ἡ Ρωσογαλλική ᾿Εμπορική Τράπεζα)	711,8	661,2	1 373,0	234,9	736,4	308,0	29,5
	1 364,8	1 689,4	3 054,2	497,2	1 600,0	848,5	94,3
b) ᾿Ανεξάρτητες ρωσικές τράπεζες (Πετρούπολη καί Μόσχα) (8 τράπεζες: ἡ ᾿Εμπορική τῆς Μόσχας, ἡ Τράπεζα Βόλγα-Κάμα, ἡ Γιοῦνκερ καί Σία, ἡ ᾿Εμπορική τῆς Πετρούπολης (πρώην Βάβελμπεργκ), ἡ Τράπεζα τῆς Μόσχας (πρώην Ριαμπουσίνσκι), ἡ Τράπεζα προεξοφλήσεων τῆς Μόσχας, ἡ ᾿Εμπορική τῆς Μόσχας, καί ἡ ᾿Ιδιωτική τῆς Μόσχας)	504,2	391,1	895,3	169,0	599,6	127,0	—
Σύνολο............	1 890,0	2 080,5	3 949,5	666,2	2 199,6	975,5	94,3
	3 949,5			3 935,6			

* Βλ. Β. Ι. Λένιν. ῞Απαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 27ος, σελ. 355. *῾Η Σύντ.*

Δισεκατομμύρια ρούβλια

a 1)	0,4+0,8=1,2		1,3+1,7=3,0
a 2)	0,2+0,2=0,4	β)	0,5+0,4=0,9
a 3)	0,7+0,7=1,4		1,8 2,1=3,9

«Τότε (τό 1911) τό ρωσικό Πιστωτικό Γραφεῖο [NB: σέ ἄλλες περιοχές: ὁ διευθυντής του *Νταβίντοφ*] χορήγησε στίς ρωσικές τράπεζες, γιά χρηματιστηριακές πράξεις στό Παρίσι καί τήν Πετρούπολη, στήν ἀρχή 120 ἑκατομμύρια φράγκα, καί ἀργότερα ἕνα ἀκόμη δάνειο, συνολικά περίπου 100 ἑκατομμύρια ρούβλια, σάν ἐπιχορήγηση λόγω τῆς ἄγριας τραπεζικῆς κερδοσκοπίας, πού ἔφτασε σέ ἀδιέξοδο (ἐπίσημα ὀνομαζόταν: γιά τή σταθεροποίηση τῆς τρέχουσας τιμῆς τῶν κρατικῶν χρεογράφων)»... (86)...

σελ. 121:... τό *1912* ὅλες οἱ ρωσικές ἐμπορικές τράπεζες εἶχαν *548* ὑποκαταστήματα...

Αὔξηση τοῦ ἀριθμοῦ τῶν «ἑταιριῶν ἀμοιβαίας πίστωσης» (σελ. 122)

(σύμφωνα μέ τούς ἀριθμούς τοῦ Πιστωτικοῦ Γραφείου):
ἑκατομμύρια ρούβλια

	Ἀριθμός	Μέλη	Κεφάλαιο	Γενικοί ἰσολογισμοί	Καταθέσεις	Προεξοφλήσεις
1907	261	158 000	39	319	203	246
1912	776	502 000	99	899	487	687

NB NB | **(136 κτλ.)** Οἱ ρῶσοι ὑπουργοί Οἰκονομικῶν διορίζουν τούς διευθυντές τῶν τραπεζῶν (συχνά διορίζουν δημόσιους ὑπάλληλους) καί μέσω τοῦ «Πιστωτικοῦ Γραφείου» μοιράζουν ἑκατομμύρια μέ τή μορφή χορηγήσεων στίς τράπεζες κτλ.

ὡραῖα εἰπωμένο! || «Αὐτό ἐξηγεῖ τή δραστηριότητα ἐκείνων τῶν τραπεζῶν τῆς Πετρούπολης, πού, ἐνῶ φαινομενικά εἶναι «ρωσικές», σύμφωνα μέ τήν προέλευση τῶν μέσων τους εἶναι «ξένες», σύμφωνα μέ τόν τρόπο διεξαγωγῆς τῶν ἐργασιῶν τους εἶναι «ἐρασιτεχνικές», καί σύμφωνα μέ τό ριψοκίνδυνο τῶν συναλλαγῶν τους εἶναι «ὑπουργικές», ἐξελίχθηκαν σέ παράσιτα τῆς ρωσικῆς οἰκονομικῆς ζωῆς. *Καί αὐτό τό προηγούμενο*» (πρόκειται γιά τήν Τράπεζα τῆς Σιβηρίας κτλ.) «*ἔγινε τώρα ὑπόδειγμα ἀρχῶν γιά τήν ὀργάνωση τῶν τραπεζῶν τῆς Πετρούπολης*. Οἱ διευθυντές τῶν μεγάλων Τραπεζῶν τοῦ Παρισιοῦ καί τοῦ Βερολίνου ἔχουν τή γνώμη ὅτι τά συμφέροντά τους εἶναι ἐξασφαλισμένα, θεωρώντας σάν ἐγγύηση:

1) τίς ἄμεσες ἐπιχορηγήσεις τοῦ Πιστωτικοῦ Γραφείου πρός ὄφελος τῶν Τραπεζῶν τῆς Πετρούπολης,

2) τήν πίστωση τοῦ ρωσικοῦ Ὑπουργείου Οἰκονομικῶν (περίπου 60% στό Παρίσι καί 40% στό Βερολίνο)» (137)... !! NB

«Τό Ὑπουργεῖο Οἰκονομικῶν μεταβίβασε στή Ρωσοκινεζική Τράπεζα» [ὁ συγγραφέας ἐργαζόταν σ'αὐτήν!!] «μιά σειρά ἐκδόσεις ἐγγυημένες ἀπό τό κράτος, μέ σκοπό νά ἀποκτήσει ἡ τράπεζα τά ἀπαραίτητα μετρητά χρήματα, χωρίς νά ἐνδιαφέρεται γιά τή χρησιμοποίησή τους. Ἔτσι, λ.χ., τό Ὑπουργεῖο μεταβίβασε στήν τράπεζα τό δικαίωμα ἔκδοσης στήν Εὐρωπαϊκή Ρωσία ὁμολογιῶν τῶν σιδηροδρόμων ἐγγυημένων ἀπό τήν κυβέρνηση καί οἱ εἰσπράξεις ἀπό τίς ὁμολογίες μπαίναν στήν ἀρχή στά χρηματοκιβώτια τῆς τράπεζας. Οἱ σιδηρόδρομοι, ὅμως, χρειάζονταν τά χρήματα μόνο βαθμιαῖα, στή διάρκεια 4-5 χρόνων (στό βαθμό πού κατασκευάζονταν), στό μεταξύ διάστημα ἡ τράπεζα διέθετε ἐλεύθερα τά χρήματα καί, παράλληλα, κέρδιζε ἀπό τήν ἔκδοση τῶν ὁμολογιῶν. Αὐτή ἡ δουλιά ἀπόδιδε, γιατί ἐπαναλαβαινόταν κάθε χρόνο μερικές φορές» (149). NB !!

(ὁμολογίες τεσσάρων σιδηροδρομικῶν γραμμῶν συνολικοῦ ποσοῦ 12,8 ἑκατομμυρίων λιρῶν στερλινῶν =περίπου 120 ἑκατομ. ρούβλια.)

«Ὁ διευθυντής (πού ἦταν τότε καί πρόεδρος) τῆς τράπεζας, ἐκτός ἀπ'αὐτό, σάν μέλος τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου, μπῆκε σέ μιά σειρά μεγάλες σιδηροδρομικές καί βιομηχανικές ἑταιρίες (σήμερα περίπου σέ 20), οἱ ὁποῖες ἦταν ἐπίσης ὑποχρεωμένες νά διατηροῦν τά χρήματά τους σέ τρεχούμενο λογαριασμό τῆς τράπεζας, γιατί ἤξεραν ὅτι τό Ὑπουργεῖο Οἰκονομικῶν εἶχε συμφέροντα στήν τράπεζα καί ὅτι τήν ὑποστήριζε» (149). σέ *20* ἑταιρίες!! NB!!

Ἔτσι γίνονται οἱ «δουλιές»...

Αὐτό στό 11ο κεφάλαιο: «Συγχώνευση τῆς Ρωσοκινεζικῆς Τράπεζας μέ τή Βόρεια Τράπεζα (Ρωσοασιατική Τράπεζα) καί διαμαρτυρία ἐνάντια στή συγχώνευση κατά τή διάρκεια τῶν Γενικῶν Συνελεύσεων 1910» (σελ. 147):

(τή διαμαρτυρία αὐτή τήν ἔκανε ὁ ἴδιος ὁ συγγραφέας)

«Στή Γενική Συνέλευση τῆς Ρωσοκινεζικῆς Τράπεζας, ἡ ὁποία ὄφειλε νά ἐγκρίνει τή συγχώνευση, παρευρίσκονταν κυρίως ὑπάλληλοι τῆς Κρατικῆς Τράπεζας NB !!

καί τοῦ Πιστωτικοῦ Γραφείου, πού τούς δόθηκε τό δικαίωμα ψήφου»... (153).

῾Ο συγγραφέας ὑπόβαλε **«ἰδιαίτερη γνώμη»**, πού στίς 30. III. 1910 γράφτηκε στά πρακτικά τῆς Συνέλευσης (σελ. 154).

«Τό σύστημα συμμετοχῆς εἶναι μιά ἀνοησία», δήλωσε ὁ συγγραφέας καί προσπαθεῖ νά τό ἀποδείξει στή διαμαρτυρία του... (σελ. 154)

τή «συγχώνευση» τήν πραγματοποίησαν οἱ γαλλικές τράπεζες (Banque de Paris et des Pays-Bas+«Société Générale») πού ἦταν «μπλεγμένες» μέ τή Ρωσοκινεζική Τράπεζα, ἔβλεπαν ὅτι οἱ δουλιές της δέν πήγαιναν καλά καί γι᾽ αὐτό ἤθελαν νά «ξεμπλέξουν», *ἐλπίζοντας* ὅτι

NB !! «μέ τήν ἕνωση» (τῶν δυό τραπεζῶν σέ μιά, στή Ρωσοκινεζική Τράπεζα) «θά δημιουργήσουν ἕνα τόσο ἰσχυρό «ρωσικό» ἵδρυμα, ὥστε ἡ ρωσική κυβέρνηση θά ὑποχρεωνόταν νά «ὑποστηρίζει» σέ ὅλες τίς περιστάσεις τήν τράπεζα πού θά σχηματιζόταν μέ τή συγχώνευση» (σελ. 151).

«Μέ τή συγχώνευση ἐλάττωσαν τό μετοχικό κεφάλαιο κατά 33%, καί τά ποσά πού ἐξοικονομήθηκαν ἔτσι τά ἀνάγραψαν στό λογαριασμό τῶν ἀποθεματικῶν. Μ᾽αὐτό τόν
!! τρόπο δημιουργήθηκε γιά τήν τράπεζα ἡ ἐπίφαση ὅτι τό ἀποθεματικό κεφάλαιό της εἶναι προϊόν τῆς καλῆς διεξαγωγῆς τῶν ἐργασιῶν της, καί στή νέα διεύθυνση δόθηκε ταυτόχρονα ἡ δυνατότητα νά διανέμει στό μέλλον πέρα γιά πέρα ὅλο τό κέρδος (!) σέ ἕνα μειωμένο κεφάλαιο καί μέ ἕνα ὑψηλότερο ποσοστό, ἐπειδή τό ἀποθεμα-
NB τικό κεφάλαιο ἔφτασε μεμιᾶς τό ἀνώτατο ὕψος πού προβλεπόταν ἀπό τό νόμο καί δέν χρειαζόταν νά καταλογιστοῦν σ᾽αὐτό ποσοστά τοῦ κέρδους. Καί σ᾽αὐτό ἀκόμη τό τέχνασμα ἦταν ἀνίσχυροι νά ἀντιδράσουν οἱ μέτοχοι, ἐπειδή βρίσκονταν στή Γαλλία, ἐνῶ οἱ συνελεύσεις γίνονταν στήν Πετρούπολη»... (152)...

...«Ὅταν λ.χ. σήμερα διαβάζει κανείς μιά ἀνακοίνωση τῆς Ρωσοασιατικῆς Τράπεζας, στήν ὁποία λέγεται: Μετοχικό κεφάλαιο 45 ἑκατομμύρια ρούβλια, ἀποθεματικό κεφάλαιο 23,3 ἑκατομμύρια ρούβλια, τότε ὁ κάθε ἀπροκατάληπτος ἀναγνώστης θά σχηματίσει τήν ἐντύπωση ὅτι τό ἀποθεματικό προῆλθε ἀπό τά κέρδη, δηλαδή χάρη στήν καλή διεξαγωγή τῶν ἐργασιῶν. Στήν πραγματικότητα ὅμως αὐτό δημιουργήθηκε σέ βάρος τοῦ μετοχι-
!! κοῦ κεφαλαίου, λόγω κακῆς διεξαγωγῆς τῶν ἐργασιῶν. Καί οἱ δυό τράπεζες, ὅταν ἑνώθηκαν, δέν διέθεταν ἀποθεματικά κεφάλαια» (153)...

Αὐτή ἡ τράπεζα, πού εἶχε 120 ὑποκαταστήματα (!!), στήν πραγματικότητα διαθέτει πολύ *λίγα* κεφάλαια (ἰσολογισμός *7 8 5* ἑκατομμύρια ρούβλια μέ ἕνα κεφάλαιο 73½ ἑκατομμυρίων+ἀποθεματικά—τήν 1. Χ. 1913). «Ὑπεύθυνο γι᾿αὐτή τήν ὑπερφόρτωση εἶναι τό Πιστωτικό Γραφεῖο» (153). !!

...«Παρακάτω. Εἶναι ὡστόσο πέρα γιά πέρα σαφές ὅτι μέ τό «σύστημα συμμετοχῆς», μέ τό ὁποῖο οἱ μέτοχοι ἀποκλείονται ἀπό κάθε δικαίωμα νά ἐκφέρουν γνώμη σχετικά μέ τόν τρόπο διεξαγωγῆς τῶν ἐργασιῶν ἀπό μέρους τῶν διευθυντῶν τους, ἐπειδή ἀνάμεσα σ᾿αὐτούς καί στήν ἐπιχείρηση στέκονται οἱ παντοδύναμες (ξένες) μεγάλες τράπεζες, πού ληστεύουν καί τίς δυό πλευρές μέ λίγο-πολύ «καμουφλαρισμένες κομπίνες», ἡ διεύθυνση τῶν ἐπιχειρήσεων συγκροτεῖται αὐθαίρετα καί σύμφωνα μέ ἀτομικά συμφέροντα, καί τελικά κάθε ἐρασιτέχνης γίνεται διευθυντής τῆς τράπεζας» (156-157). NB χά-χά!

Ἡ διεύθυνση τῆς Ρωσοασιατικῆς τράπεζας ἀποτελεῖται «ἀπό ἕνα πρώην ρῶσο γραφειοκράτη (γενικό διευθυντή καί πρόεδρο τῆς τράπεζας), ἀπό ἕνα πρώην ρῶσο διοικητή κυβερνείου, ἀπό ἕνα πρώην γάλλο διπλωμάτη καί ἀπό ἕνα πρώην γάλλο νομικό» (158) sic!!

λένε ὅτι ὅλη αὐτή ἡ κριτική γράφτηκε τό φθινόπωρο τοῦ 1913 καί ὅτι «πάλιωσε» ὕστερα ἀπό τό αὐτοκρατορικό διάταγμα τῆς 30. I. 1914. ;

διπλωματία;

Ἡ ἕνωση Τραπεζῶν Καταθέσεων καί κερδοσκοπικῶν Τραπεζῶν εἶναι ἐπιβλαβής γιατί

(1) «δεσμεύει» παραγωγικά μέσα τῆς χώρας

(2) προκαλεῖ αὔξηση τῶν τιμῶν καί ὁδηγεῖ στό σχηματισμό συνδικάτων κτλ.

«Ἄν στίς τραπεζικές σχέσεις δημιουργόταν σαφήνεια καί ἔμπαινε τάξη, τότε πολύ θά ἤθελα νά δῶ πῶς θά μποροῦσαν νά ὑπάρχουν τράστ, μονοπώλια καί συνδικάτα» (179)... χά-χά!! συμφώνησες!!

«Ἄς καθορισθεῖ μέ νόμο ὅτι οἱ φίρμες πού κλείνουν μεταξύ τους συμφωνίες, μέ τίς ὁποῖες προξενεῖται ζημιά στούς καταναλωτές, ἐπειδή παραμερίζεται ὁ συναγωνισμός (ἀθέμιτος συναγωνισμός), ὅτι οἱ φίρμες αὐτές δέν θά μποροῦν νά παίρνουν ἐπίσημες τραπεζικές πιστώσεις, ἐπομένως δέν θά ἔχουν ἐπίσης τό δικαίωμα νά ἐκδίδουν νέες μετοχές, καί τά μονοπώλια καί τά χά-χά!! πόσο ἁπλό!!

συνδικάτα πολύ σύντομα θά ὑποχρεωθοῦν νά διαλυθοῦν» (180).

!! *Οἱ ἐπιχορηγήσεις* τοῦ Πιστωτικοῦ Γραφείου (σελ. 202 καί 204) στίς τράπεζες τῆς Πετρούπολης φτάνουν τά *800 – 1000* ἑκατομμύρια ρούβλια*.

Τό Πιστωτικό Γραφεῖο... «κρατάει καί χειρίζεται τά κλειδιά ὅλου τοῦ πιστωτικοῦ συστήματος τῆς αὐτοκρατορίας». «Πρόκειται γιά γραφειοκρατικό μηχανισμό πού δέν ἔχει καταστατικό καί δέν ὑπόκειται σέ δημόσιο ἔλεγχο» (200).

...«Τό 1910 τό Γραφεῖο αὐτό... μεταρυθμίστηκε καί ἀπό τότε τό καθῆκον του εἶναι ἡ «ἑνοποίηση» τῆς δραστηριότητας ὅλων τῶν πιστωτικῶν ἱδρυμάτων τῆς αὐτοκρατορίας**, καί *«ἀποτελεῖ τό συνδετικό κρίκο ἀνάμεσα σ'αὐτά καί στό χρηματιστήριο»»*... οἱ τράπεζες τῆς Πετρούπολης ὑποβάλλουν σ'αὐτό ἔκθεση κάθε 8-14 ἡμέρες καί λεπτομερέστερη ἔκθεση κάθε 3 μῆνες (201).

Ὑπάρχουν 4 «εἴδη» αὐτῶν τῶν ἐπιχορηγήσεων***:

		Ἑκατομ. ρούβλια
(1)	Ἄμεσες πληρωμές σέ μετρητά στίς τράπεζες ἀπό τό βοηθητικό κεφάλαιο	150
(2)	Πιστώσεις ἀπό τράπεζες τοῦ ἐξωτερικοῦ (σάν σιωπηρή κάλυψη)........................	450
(3)	«Παραχώρηση τοῦ δικαιώματος ἔκδοσης ἐγγυημένων ἀπό τό κράτος χρεογράφων»..........	150
(4)	«Προεξόφληση χρηματιστικῶν συναλλαγματικῶν (συναλλαγματικῶν εὐκολίας) μέ ὀπισθογράφηση ξένης τράπεζας ἤ καί χωρίς αὐτήν»	περίπου 50
		Σ=800

NB «1648 ἑκατομμύρια ρούβλια καταθέσεις σύν 800 ἑκατομ. ἐπιχορηγήσεις κάνουν 2 448 ἑκατομμύρια ἔναντι τῶν 5 000 ἑκατομμυρίων τοῦ συνολικοῦ ποσοῦ ἐλεύθερης νομισματικῆς κυκλοφορίας τῆς χώρας, σύμφωνα μέ τά στοιχεῖα τοῦ κυρίου Νταβίντοφ (Πιστωτικό Γραφεῖο), δηλαδή ...μέ τό σύστημα συμμετοχῆς τό μισό τῆς ἐλεύθερης νομισματικῆς κυκλοφορίας τῆς Ρωσικῆς αὐτοκρατορίας δεσμεύτηκε μόνιμα στίς διεθνεῖς κερδοσκοπικές τράπεζες. Ὥσπου νά ξανασυγκεντρωθοῦν αὐτά τά χρήματα (καί νά ἐπανέλθουν στήν κυκλοφορία) μπορεῖ νά περάσουν χρόνια»... (204)

* Βλ. Β. Ι. Λένιν. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 27ος, σελ. 362. *Ἡ Σύντ.*

** Στό ἴδιο. *Ἡ Σύντ.*

*** Τῶν ἐπιχορηγήσεων τοῦ Πιστωτικοῦ Γραφείου. *Ἡ Σύντ.*

Κεφάλαιο 15 (σελ. 210): «*Συσχετισμός τῶν δυνάμεων τῶν διεθνῶν τραπεζικῶν τράστ* στή ρωσική ‖ NB ἀγορά»...

«Ἰσολογισμός ἰσχύος τῶν τραπεζῶν τῆς Πετρούπολης (σύστημα συμμετοχῶν)» (σελ. 211).

Σέ ἑκατομμύρια ρούβλια

Ἐνεργητικό		**Παθητικό**	
Ἔλεγχος στό ἐμπόριο καί τίς μεταφορές		*Κυκλοφοριακό κεφάλαιο τῶν τραπεζῶν*	
a) Βιομηχανικές πιστώσεις, ρούβλια	1 350	a) Δικά τους κεφάλαια	497
b) Ναυτιλία καί ἰδιωτικοί σιδηρόδρομοι	1 509	b) Καταθέσεις (Ρωσία)	1 600
c) Ἔλεγχος στή συμμετοχή τῆς ρωσικῆς ἰδιωτικῆς πελατείας	1 689	c) Πιστώσεις	942
	4 548		3 039

Ἔλεγχος στήν παραγωγή καί στή βιομηχανία		Ἐκδόσεις χρεογράφων 1908-1912 (χωρίς κρατικές προσόδους)	
a) Συνδικάτα ἄνθρακος (Προντούγκολ)			
b) » σιδήρου (Προνταμέντα)		a) Στή Ρωσία	3 687
c) » πετρελαίου («Τζένεραλ ὄιλ κτλ.)		b) Στό ἐξωτερικό	1 509
d) » μεταλλουργίας (διάφορες)			5 195
e) » τσιμέντου, οἰκοδόμησης (διάφορες)	3 687		8 235
	8 235		

{Ὁλόκληρος ὁ πίνακας στή σελ. 211 – 212.}

«Ὁ καταμερισμός αὐτῆς τῆς ἰσχύος ἀνάμεσα στίς τρεῖς ὁμάδες τραπεζῶν τοῦ ἐξωτερικοῦ ἔχει περίπου ὡς ἑξῆς:

NB (σελ. 212) ‖

(1) Γαλλικό τραπεζικό τρίο σύν 5 τράπεζες τῆς Πετρούπολης..................55%

(2) Γερμανικές «D»-τράπεζες* τοῦ Βερολίνου σύν 4 τῆς Πετρούπολης...35%

(3) Ἀγγλικά συνδικάτα τοῦ Λονδίνου σύν 2 τῆς Πετρούπολης..................10%» **

* D-τράπεζες εἶναι οἱ τέσσερις μεγάλες γερμανικές τράπεζες τό ὄνομα τῶν ὁποίων ἀρχίζει μέ τό γράμμα D: Deutsche Bank, Diskontogesellschaft, Dresdner Bank, Darmstädter Bank. *Σημ. Μετ.*

** Βλ. Β. Ι. Λένιν. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 27ος, σελ. 356. *Ἡ Σύντ.*

...«῾Ο καταμερισμός τῶν ὑλικῶν ὑποχρεώσεων (ὅλες σέ ὀνομαστικές ἀξίες) ἐκφράζεται, ἀντίθετα, ὡς ἑξῆς:

a) *Σ τ ό ἐ ξ ω τ ε ρ ι κ ό*	(σέ ἑκατ. ρούβλια)
᾿Εκδόσεις χρεογράφων	1 509
Τραπεζικές ἀπαιτήσεις (χωρίς νά συμπεριλαβαίνονται οἱ ἀνταπαιτήσεις τοῦ Πιστωτικοῦ Γραφείου) περίπου	300
Συμμετοχή στό μετοχικό κεφάλαιο τῶν τραπεζῶν	295
» σέ ἄλλες μετοχές (σύστημα συμμετοχῆς)	500
	2 604 ‖
b) *Σ τ ή Ρ ω σ ί α*	
᾿Εκδόσεις χρεογράφων, καταθέσεις καί διάφορα	4 831
Πιστωτικό Γραφεῖο (δέν συμπεριλαβαίνεται τό τελευταῖο δάνειο γιά τούς σιδηροδρόμους)	800
	5 631 ‖
	Σ = 8 235»

«῾Η σαφής ἔννοια αὐτῆς τῆς στατιστικῆς ἀναλογιῶν εἶναι ὅτι ἡ μειοψηφία τοῦ $1/3$ τῶν χωρῶν πού ἐξάγουν κεφάλαια, ἐξουσιάζει τήν πλειοψηφία τῶν $2/3$ τῆς Ρωσίας, σάν χώρας πού εἰσάγει κεφάλαια (—σελ. 213—), καί μάλιστα μέ τέτια μορφή (ἐπιχορηγήσεις, συνδικάτα, καρτέλ κτλ.), ὥστε νά μήν εἶναι σέ θέση νά ὑπερασπίσει οὔτε τά δικά της συμφέροντα, οὔτε τά ξένα. Ἔτσι, τά ἰδιαίτερα συμφέροντα last not least* μερικῶν διευθύνσεων μεγάλων Τραπεζῶν ὑπερισχύουν, ὄχι ἀνοιχτά, ἀλλά μυστικά, ἔτσι μάλιστα, ὥστε νά ὑποφέρουν ὅλοι ὅσοι συμμετέχουν».

{ ῾Ο συγγραφέας βλέπει σ᾿ αὐτό τήν αἰτία τῆς αὔξησης τῶν τιμῶν, δίνει μάλιστα (σελ. 213) κατά προσέγγιση τό ποσοστό αὔξησης τῶν τιμῶν στήν περίοδο 1908 – 1913, ἀλλά εἶναι ὁλοφάνερο ὅτι αὐτό πού κάνει δέν εἶναι σοβαρό, δηλαδή πρόκειται γιά περιττή ἐπεξήγηση, ὄχι γιά ἀπόδειξη... }

Στή σελ. 214 δίνει τήν παρακάτω *ἡ μ ι ε π ί σ η μ η σ τ α τ ι σ τ ι κ ή τ ῆ ς «᾿Ε μ π ο ρ ο-β ι ο μ η χ α ν ι κ ῆ ς ἐ φ η μ ε ρ ί δ α ς»:*

*—τελευταῖα στό λογαριασμό, ὄχι ὅμως καί σέ σημασία. *῾Η Σύντ.*

	Ἑκατομ. ρούβλια	
Σύνολο τοῦ μετοχικοῦ κεφαλαίου (ἀρχές τοῦ 1914)	3 600	
σύν βιομηχανικές (ὁμολογίες)	400	
» μετοχές τῶν σιδηροδρόμων	140	
	4 140	NB
Σύν τά κρατικά δάνεια καί τίς ἐγγυημένες ὁμολογίες τῶν σιδηροδρόμων	6 072	
» ἰδιωτικές ὑποθηκευμένες ἀξίες (ἔγγραφα ὑποθήκης)	2 956	
	13 168	

Οἱ τράπεζες τῆς Πετρούπολης εἶναι τάχα «τεχνητά (;) δημιουργημένα χρηματικά τράστ» (215)

...«τό πρόγραμμα ἑνός σύγχρονου διευθυντῆ μεγάλης τράπεζας εἶναι ἐντελῶς σαφές καί ὁλοφάνερο· αὐτό περιλαβαίνει: *Ἄν ἐμεῖς, οἱ μεγάλες τράπεζες, κατορθώσουμε νά κυριαρχήσουμε στούς παραγωγούς καί στούς καταναλωτές (μέ τήν ἔκδοση χρεογράφων, μέ πιστώσεις καί μέ δασμούς), τότε τό κέρδος θά κυλήσει στίς τσέπες μας, καί θά εἴμαστε οἱ κύριοι τῆς κατάστασης»* (ὑπογράμμιση τοῦ Ἀγκάντ) (218).

τό «ἄν» εἶναι διασκεδαστικό («ναρόντνικος»!)

Ὁ Ἀγκάντ «ξέχασε» μιά λεπτομέρεια: τόν καπιταλισμό καί τήν τάξη τῶν καπιταλιστῶν!!

Ἡ συνέπεια μπορεῖ νά εἶναι κατά τόν συγγραφέα «ἡ ὑπερβολική αὔξηση τῶν δασμῶν» καί ἑπομένως, «ἡ ἐχθρότητα πού ἐπικρατεῖ στήν παγκόσμια ἀγορά, ἐχθρότητα πού θά μποροῦσε νά ὁδηγήσει ἀκόμη καί σέ πόλεμο, πράγμα πού μπορεῖ νά βολεύει τούς μεγάλους τραπεζίτες μονοπωλητές, γιατί χάρη στή force majeure* τοῦ πολέμου, αὐτοί θά μποροῦσαν νά ξεκαθαρίσουν τούς ἰσολογισμούς τους, χωρίς νά μποροῦν νά θεωρηθοῦν προσωπικά ὑπεύθυνοι γιά τίς ζημιές» (220)...

«ἀκόμη» καί σέ πόλεμο

μιά ἀπό τίς αἰτίες γιά πόλεμο

* — ἀνώτερη βία, ἐπιτακτική ἀνάγκη. *Σημ. μετ.*

Στή σελ. 234 ὁ συγγραφέας παραθέτει ἀπόσπασμα ἀπό τό ἔργο τοῦ **Σ. Προκοπόβιτς** (γιά τούς ὅρους τῆς βιομηχανικῆς ἀνάπτυξης τῆς Ρωσίας)—
κεφάλαιο ρωσικῆς προέλευσης...
447,2 ἑκατομ. ρούβλια = 21,1%,
κεφάλαιο ἐξωτερικῆς προέλευσης...
762,4 ἑκατομ. ρούβλια = 35,9%,
κεφάλαιο «ἀπό πώληση χρεογράφων»
...915,6 ἑκατομ. ρούβλια = 43,1%

| Σ δίνει 100,1% |

'Εδῶ, λέει ὁ 'Αγκάντ, τό μεγαλύτερο ρόλο τόν παίζει «τό τραπεζικό ζήτημα, τό ὁποῖο ὁ συγγραφέας (ὁ Προκοπόβιτς) δέν τό γνωρίζει».

Γιά τό ζήτημα τοῦ *ἐμπορικοῦ ἰσοζυγίου* τῆς Ρωσίας ὁ συγγραφέας γράφει ὅτι ἡ ὑπεροχή τοῦ ἐνεργητικοῦ ἔναντι τοῦ παθητικοῦ ἦταν:

τό 1909—570 ἑκατ. ρούβλια (σελ. 238)
τό 1910—511
τό 1911—430

1 371*
— 600—πλήν πληρωμές τοκομεριδίων στό ἐξωτερικό 200 ἑκατ. ρούβλια κάθε χρόνο

771—«συνολικό περίσσευμα μέσα σέ τρία χρόνια».

«Σχετικά μ'αὐτό τό ποσό μποροῦμε, ἑπομένως, νά ποῦμε ὅτι κατά ἕνα μέρος (ὑποθέτω 500 ἑκατ. ρούβλια) ἐφοδίασε τή χώρα μέ μετρητά κεφάλαια πάνω ἀπό τό κανονικό ὅριο, χάρη στίς ἐξαιρετικά καλές σοδιές. Πάντως ὁ ἀριθμός αὐτός δείχνει ξεκάθαρα ὅτι δέν εἶναι καθόλου μόνο οἱ καλές σοδιές πού προκάλεσαν ὅπως φαίνεται μιά τόσο τεράστια ἄνοδο στή Ρωσία.

'Εδῶ πρέπει ἀκόμη νά προστεθεῖ ἡ εἰσαγωγή κεφαλαίων ἀπό τό ἐξωτερικό γιά ἐγγυημένες καί ἰδιωτικές ἐκδόσεις χρεογράφων, κάπου 1509 ἑκατ. ρούβλια, ἀπό τά ὁποῖα, ὡστόσο, μόνο ἕνα ἀσήμαντο μέρος μπῆκε μέ τή μορφή μετρητῶν χρημάτων στή διάθεση ὅλης τῆς ἀγορᾶς (κυρίως δόθηκαν σέ εἰδικές ἐπιχειρήσεις).

* Αὐτό λέει ὁ 'Αγκάντ. *'Η Σύντ.*

῾Ο διευθυντής τοῦ Πιστωτικοῦ Γραφείου (Νταβίντοφ) ὑπολογίζει τήν αὔξηση τοῦ ἐλεύθερου κυκλοφοριακοῦ κεφαλαίου τῆς χώρας (μ᾽αὐτό ὁ διευθυντής ἐννοεῖ τίς ἰδιωτικές καταθέσεις σ᾽ὅλες τίς τράπεζες, τήν αὔξηση τῶν καταθέσεων σέ μετρητά στά Ταμιευτήρια (αὐξήθηκαν κατά 576 ἑκατομμύρια σέ μετρητά καί χρεόγραφα), τούς τρεχούμενους λογαριασμούς τῶν κρατικῶν ταμείων στήν κρατική τράπεζα, χωρίς νά συμπεριλαβαίνονται, ὡστόσο, οἱ καταθέσεις τῶν κρατικῶν ταμείων (Πιστωτικό Γραφεῖο) σέ τραπεζίτες τοῦ ἐξωτερικοῦ καί τά χρέη τῶν ρωσικῶν τραπεζῶν στό ἐξωτερικό), ὡς ἑξῆς:
τό 1906—2 592 ἑκατ. ρούβλια NB
τό 1912—5 000 ἑκατ. ρούβλια» (σελ. 238).

῾Η αὔξηση = περίπου 2 500 ἑκατ. ρούβλια, καί ἡ εἰσαγωγή κεφαλαίου ἀπό τό ἐξωτερικό περίπου 1 600 + 771 (εἰσροή κεφαλαίων χάρη στίς σοδιές) = 2 371 ἑκατ. ρούβλια (σελ. 239) «σχεδόν ἰσοσταθμίζονται»...

«Τό ρωσικό ῾Υπουργεῖο Οἰκονομικῶν χρησιμοποιεῖ ἐδῶ» (πρόκειται γιά τό πάρα πολύ μεγάλο ἀπόθεμα σέ χρυσό τοῦ ρωσικοῦ κράτους) «τά χρήματά του, τόσο ἀντεπιστημονικά, τόσο λίγο σύμφωνα μέ τούς κανόνες τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας, τόσο ἀντεθνικά, ὅσο χρησιμοποιοῦν τίς καταθέσεις τους οἱ πιό πολλές ἀπό τίς ἠπειρωτικές μεγάλες Τράπεζες στό Βερολίνο καί στό Παρίσι. ᾽Εδῶ χρησιμοποιοῦνται τά ρωσικά κρατικά χρήματα γιά νά ἐξασφαλιστεῖ ἡ ἐπιροή μερικῶν τραπεζῶν τοῦ Βερολίνου καί τοῦ Παρισιοῦ στίς Τράπεζες τῆς Πετρούπολης (καί οἱ ρωσικές καταθέσεις τους), ἐνῶ ταυτόχρονα ἡ παραγωγική οἰκονομική ζωή τῆς χώρας χαλαρώνει ἀκριβῶς ἐκεῖ, ὅπου θά ἔπρεπε νά δυναμώνει» (247).

ὄχι ἀντίθετα; ὅτι ἡ «ἐπιροή» τῶν παρισινῶν καί βερολινέζικων τραπεζῶν *ἐξαναγκάζει* νά γίνεται αὐτό;;

Τό λαϊκό εἰσόδημα («λαϊκός προϋπολογισμός = ἀγροτική παραγωγή, δηλαδή ἡ σοδιά τῶν σιτηρῶν, σύν ὅλα τά ἄλλα προϊόντα») τῆς Ρωσίας (τό 1913) εἶναι μόνο *9 δισεκατομμύρια ρούβλια* (249). NB

...«῾Η πιό ἐπικερδής ἐπιχείρηση ἐξακολουθεῖ ἀκόμη νά εἶναι ἡ αὔξηση τῆς παραγωγικότητας καί τῆς κατανάλωσης τῶν μαζῶν» (265) (ὑπογράμμιση τοῦ συγγραφέα). «ναρόντνικος»

Πῶς ὁ συγγραφέας κρίνει τήν οἰκονομική πολιτική τοῦ Βίττε: «Καί τότε» (ὁ Βίττε) «ἀσχολοῦνταν μέ κερδοσκοπικές ἐπιχειρήσεις καί κομπίνες, τούς κινδύνους ὅμως τούς φόρτωναν στό δημόσιο ταμεῖο, ἀντί νά ὀργανώνουν» (275)...

Κερδοσκοπικές ἐπιχειρήσεις versus ὀργάνωση: !!Ναρόντνικος!! idem 281-2 καί σέ πολλά ἄλλα σημεῖα.

ποιός ποιόν! «τίμιος» ἔμπορος

῾Η μομφή πού ἀπευθύνει ὁ συγγραφέας στή ρωσική διεύθυνση τῆς οἰκονομίας: «οὔτε στούς διεθνεῖς χρηματομεσίτες δέν ὑποδείχτηκαν τά ὅρια τῆς δράσης τους, οὔτε ἀπέναντι στούς παραγωγικά συνεργαζόμενους ὑπάκουους ξένους δέν ἐπιδείχτηκε ἡ ἁρμόζουσα στάση μέ τήν ὁποία ἀναγνωρίζονται οἱ ἀποδόσεις τους» (276)...

... οἱ «καλές» τράπεζες ...

...«Ταυτόχρονα τονίζω γιά μιά ἀκόμη φορά τή διαφορά ἀνάμεσα στίς κερδοσκοπικές τράπεζες τῆς Πετρούπολης (δημοσιονομικές συναλλαγές) καί στίς παραγωγικά ἐργαζόμενες ρωσικές τράπεζες (ἐθνική οἰκονομία). Δέν μποροῦμε νά μήν ὑποδείξουμε τή Βόλγα-Κάμα Τράπεζα, τήν ᾿Εμπορική Τράπεζα τῆς Μόσχας καί τίς τράπεζες Κνόοπα καί Βογκάου σάν τά κατάλληλα ὑποδείγματα γιά τήν κατεύθυνση τῶν τραπεζικῶν ἐργασιῶν πάνω σ᾿αὐτή τή γραμμή, γιά νά ἀποκλειστεῖ πέρα γιά πέρα ἡ κερδοσκοπία ἀπό τίς τράπεζες καταθέσεων»... (280).

χά-χά!

«῎Εχω ἐκφράσει ἤδη τή *λύπη* μου γιά τό γεγονός ὅτι καί ἡ Ρωσία τραβιέται στή «χρηματική κυκλοφορία τοῦ πολιτισμένου κόσμου»» (283).

«Κάθε χώρα πού περνᾶ στό σύστημα τῆς χρηματικῆς οἰκονομίας ὀφείλει νά ὑπολογίζει τή δύναμη τῆς ἑβραϊκῆς διεθνοῦς ὀργάνωσης», ὅμως οἱ ἑβραῖοι εἶναι, τάχα, χρήσιμοι ὅταν ὑποτάσσονται στά συμφέροντα τῆς ὁλότητας, ὅπως στή Γερμανία, ὅπου τά ταλέντα τους χρησιμοποιοῦνται μέσα στά πλαίσια τῆς «λογικῆς καί ἠθικῆς» (284).

!!

ὡραῖα εἰπωμένο!

...«Μποροῦμε νά ποῦμε ὅτι στίς σημερινές συνθῆκες τά μερίσματα μερικῶν μεγάλων τραπεζῶν πληρώνονται σάν νά πρόκειται γιά παράνομη ἀμοιβή γιά τήν τηρούμενη σιωπή»... (σελ. 286).

Δέν εἶναι τό «δικό μου» (τοῦ 'Αγκάντ) τό «πρόγραμμα» «ἐθνικό»;; πρός θεοῦ!! δέν εἶμαι κοσμοπολίτης, εἶμαι ἐθνικιστής (σελ. *287* καί *288)*, εἶμαι ὑπέρ τῆς αὐτοτέλειας κάθε ἔθνους, ὑπέρ τῶν καλῶν τραπεζικῶν ἐργασιῶν, ὑπέρ τῶν πετυχημένων «ἐπιχειρήσεων».

...«Ἄν ἕνα τέτιο πρόγραμμα δέν εἶναι «ἐθνικό», τότε παρακαλῶ νά μοῦ ἐξηγήσετε τί ἀκριβῶς πρέπει νά ἐννοοῦμε ὅταν λέμε «ἐθνικό»; Ἤ, μήπως, θά ἰσχυριστοῦν ὅτι τό στρώσιμο καί ἡ ἐπιτυχής διεξαγωγή τῶν ἐργασιῶν, οἱ ὁποῖες ἐπί ἕνα μακρό χρονικό διάστημα εἶναι προσοδοφόρες, δέν συμπεριλαβαίνονται σ'αὐτή τήν ἔννοια;» (288).

μαργαριτάρι (ἐθνικιστής)

Ἡ ὑπογράμμιση εἶναι τοῦ συγγραφέα:

«Ἔτσι, ἡ ἀλλαγή στίς ἐργασίες τῶν μεγάλων ἠπειρωτικῶν τραπεζῶν ἀποτελεῖ γενικά τόν πρῶτο ὅρο τῆς οἰκονομικοπολιτικῆς συμφωνίας στήν Εὐρώπη, καί αὐτό ἀνταποκρίνεται στά συμφέροντα τῶν λαῶν» (290)

γιά τήν «εἰρήνη» καί γιά (τίς «Ἑν. Πολιτεῖες τῆς Εὐρώπης»)

καί ἡ τελευταία φράση τοῦ βιβλίου:

«Καί οἱ συμπερασματικές μου θέσεις *λένε* ὅτι: ἄν οἱ εὐρωπαϊκές (ἠπειρωτικές) μεγάλες Δυνάμεις θά συνεχίσουν ἀκλόνητα τό «δοκιμασμένο σύστημά» τους, θά ὑποχρεωθοῦν νά τό ἀντικαταστήσουν μέ ἕναν παγκόσμιο πόλεμο. Ἐλευθερία τῆς χρηματαγορᾶς καί ἐλευθερία τῆς παγκόσμιας ἀγορᾶς μέσω τοῦ πολέμου ἤ τῆς σύνεσης. Ἄς διαλέξουν καί ἄς ἔχουν ὑπόψη τους ὅτι οἱ ἡγετικές τάξεις τῆς Εὐρώπης φέρουν ὅλη τήν εὐθύνη».

ἀπειλή μέ «παγκόσμιο πόλεμο»

Τέλος

ΜΠΑΛΛΟΝΤ. ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ

Καθηγητής δ-ρ *Κάρλ Μπάλλοντ*. «Οἱ βάσεις τῆς στατιστικῆς». Βερολίνο, 1913.

Μπάλλοντ

Πολύ καλή, ὅπως φαίνεται, συνόψιση ἀριθμητικῶν στοιχείων, μάλιστα ὁ συγγραφέας ἐνδιαφέρεται περισσότερο ἀπ'ὅλα γιά τή στατιστική τῆς *παραγωγῆς* ***(ποσότητα*** προϊόντων)—σύγκρινε μέ τόν 'Ατλάντικους!!—

Ὁ Μπάλλοντ ὑπολογίζει στή Γερμανία *2 σιδερένιους δούλους* (μηχανές) στόν κάθε ἐργάτη

§ «*Ἡ τεχνική παραγωγική δύναμη*».

Ἀ σ υ μ π λ ή ρ ω τ η.

		ἀτμός νερό ἠλεκτρ.
(ἀτμοκίνητες) *μ η χ α ν έ ς*	Γερμανία (1907) στή βιομηχανία 8,8 ἑκατ. ἱπποδυνάμεις	(7,3+0,9+1,5)
	Ἀμερική (Ἑν. Πολιτεῖες) στή βιομηχανία 16,0 ἑκατ. ἱπποδυνάμεις	(14,2+1,8+;)
	Ἀγγλία (*) (1907) στή βιομηχανία 10,7 ἑκατ. ἱπποδυνάμεις	
	Σύνολο+τίς ἀτμομηχανές τῶν σιδηροδρόμων 13 ἑκατ. ἱπποδυνάμεις (1895)	

Ἀγγλία

(*) Οἱ ἀριθμοί γιά τήν *Ἀ γ γ λ ί α* πάρθηκαν ἀπό τό περιοδικό «Die Bank», 1913, σελ. 190, σύμφωνα μέ στοιχεῖα τοῦ «Ὑπουργείου Ἐμπορίου». Συνόψιση τῆς «ἀπογραφῆς τῆς παραγωγῆς» γιά (ὅλη) τή *β ι ο μ η χ α ν ί α*. Ἀκαθάριστη ἀξία πώλησης = 1 765 ἑκατ. λίρες στερλίνες. Ἀξία πρώτων ὑλῶν = 1 028 ἑκατ. λ. στ. Παραδόθηκαν ἐργασίες ἀξίας 25 ἑκατ. λιρ. στ. Καθαρή ἀξία [1 — (2+3)] = 712 ἑκατ. λ. στ. *Ἀριθμός ἐργατῶν = 6 9 8 5 0 0 0.* Μηχανές = *10 755 000 ἵππων*. [+Στή γεωργία ἡ ἀξία = 196 ἑκατ. λίρ. στ. Ὁ ἀριθμός ἐργαζομένων 2,8 ἑκατ.]. Τό συνολικό κεφάλαιο (στή βιομηχανία) = *1 500* ἑκατομ. λίρες στερλίνες.

Ὑ δ ά τ ι ν ε ς   δ υ ν ά μ ε ι ς:

	σέ ἑκατ. ἵππους	
Ἑλβετία	1½—3	
Σουηδία+Νορβηγία	8	(περίπου 28 ἑκατ.)
Φιλανδία	4 —6	(σελ. 255)
Νιαγάρας	4 —5	(χρησιμοποιεῖται μόνο τό $^1/_{10}$)
Καταρράκτες τοῦ Κογκό (Ἀφρική)	— 28	
Νότια Ἀμερική (;;)	1 —2	

ΟΤΤΟ. ΓΕΡΜΑΝΙΚΕΣ ΥΠΕΡΠΟΝΤΙΕΣ ΤΡΑΠΕΖΕΣ

Δ-ρ Βάλτερ *Ὄ τ τ ο. «Πάρσιμο δανείων, πράξεις ἱδρυτικές καί συμμετοχῆς τῶν μεγάλων ὑπερπόντιων γερμανικῶν τραπεζῶν».* Βερολίνο, 1911.

(Κατάλογος κάθε ξεχωριστῆς ἐπιχείρησης καί πίνακες μέ τίς ἐνδείξεις τῶν «συμμετοχῶν» τῶν μεγάλων τραπεζῶν. Μέρος I κατά ἠπείρους καί χῶρες. Μέρος II κατά τράπεζες. **Πρῶτες ὕλες.**)

Σέ **μ ε ρ ι κ έ ς** ἐπιχειρήσεις ἀναφέρονται καμιά φορά τά ποσοστά συμμετοχῆς *ἀγγλικῶν* καί *γαλλικῶν, καθώς καί βορειοαμερικανικῶν* ὁμάδων, δέν ὑπάρχουν ὅμως, *σ υ ν ο ψ ί σ ε ι ς*.

Στή σελ. *2 4 5* πίνακας: «Ὅλο τό λειτουργόν κεφάλαιο τῶν γερμανικῶν ὑπερπόντιων τραπεζῶν» (10 Τραπεζῶν) (ἀπό τά ἐτήσια στοιχεῖα συντομευμένα ἀπό μένα):

1889—	45,6	ἑκατ.	μάρκα
1890—	41,3	»	»
1900—	206,5	»	»
1905—	329,3	»	»
1908—	607,1	»	»

ΝΤΙΟΥΡΙΤΣ. ΕΠΕΚΤΑΣΗ ΤΩΝ ΓΕΡΜΑΝΙΚΩΝ ΤΡΑΠΕΖΩΝ ΣΤΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ

Ζώρζ Ν τ ι ο υ ρ ί τ ς. «Ἡ ἐπέκταση τῶν γερμανικῶν τραπεζῶν στό ἐξωτερικό καί ἡ σχέση της μέ τήν οἰκονομική ἀνάπτυξη τῆς Γερμανίας». Παρίσι (καί Βερολίνο), 1909 (σελ. 798).

Ὁ τεράστιος αὐτός τόμος δίνει ἄπειρα στοιχεῖα. Ἕνα μέρος ἀπό αὐτά ὑπάρχει ἤδη στό ἔργο τοῦ Ρίσσερ. Διαλέγω μερικά ἀκόμη:

σελ. 37: σύμφωνα μέ μιά στατιστική «Der Deutsche Oekonomist» (1906, σελ. 452) οἱ γερμανικές τράπεζες διαθέτουν κεφάλαια *1 1 3 9 4* ἑκατ. (δικά τους καί ξένα χρήματα).

Ἀπ᾿αὐτά τά	3 335	ἡ ὁμάδα τῆς	«Ντόιτσε Μπάνκ»	17	τράπεζες
	2 145	» »	«Ντρέζντνερ Μπάνκ» + «Σαφχάουζενσερ Μπάνκφεραϊν	13	»
	1 843	» »	«Ντισκόντογκεζελσάφτ»	8	»
	908	» »	«Ντάρμστετερ Μπάνκ»	6	»
	———	—	———	—	
Σ	8 231	4 ὁμάδες		44	»
		+4 λιγότερο σημαντικές ὁμάδες			

ΣΣ = 9 566 = συνολικά περίπου τό 80%
- «Κόμμερτς-ούντ ντισκόντομπανκ»
- «Μίττελντόιτσε κρεντιτμπάνκ»
- «Νατσιονάλμπανκ φύρ Ντόιτσλαντ»
- «Μπερλίνερ Χάντελσγκεζελσάφτ»

σελ. 84... Γαλλικά κεφάλαια, τοποθετημένα στό ἐξωτερικό:

σύμφωνα μέ τή «Journal officiel» τῆς 25. IX. 1902 — Εὐρώπη	21 012 ἑκατ. μάρκα (sic! μήπως εἶναι τυπογραφικό λάθος;). Τώρα, λένε ὅτι φτάνουν τά *40 δισεκατομμύρια*	
'Ασία	1 121	
'Αφρική	3 693	
'Αμερική	3 972	
Αὐστραλία καί 'Ωκεανία ...	57	
	29 855	

σελ. 126 – 7: «Σχέσεις τῶν μεγάλων γερμανικῶν τραπεζῶν μέ τίς βιομηχανικές ἑταιρίες μέ συμμετοχή ἐκπροσώπων τους στά 'Εποπτικά συμβούλια αὐτῶν τῶν βιομηχανικῶν ἑταιριῶν» (ὁ πίνακας συντάχθηκε ἀπό τούς Χάνς "Αρεντς καί Κούρτ Βόσσνερ σύμφωνα μέ στοιχεῖα τοῦ «'Οδηγοῦ διευθύνσεων τῶν διευθυντῶν καί μελῶν τῶν 'Εποπτικῶν συμβουλίων τῶν μετοχικῶν ἑταιριῶν», Βερολίνο, 1903): ὁ συγγραφέας δίνει στοιχεῖα κατά βιομηχανικούς κλάδους, ἐγώ παίρνω μόνο τά σύνολα:

Συστήματα συμμετοχῆς	«Ντόιτσε Μπάνκ»	«Ντισκόντογκεζελσάφτ»	«Ντάρμστετερ Μπάνκ»	«Ντρέζντνερ Μπάνκ»	«Σαφχάουζενσερ Μπάνκφεράιν»	«Μπερλίνερ Χάντελσγκεζελσάφτ»
Μέ μέλη τῆς Διοίκησης	101	31	51	53	68	40
Μέ μέλη τοῦ δικοῦ τους 'Εποπτικοῦ συμβουλίου	120	61	50	80	62	34
Μέ τόν ἕνα ἤ τόν ἄλλο ἀπό αὐτούς τούς δυό τρόπους	221	92	101	133	130	74
Μέ τήν Προεδρία τοῦ 'Εποπτικοῦ συμβουλίου ἤ μέ περισσότερα ἀπό 2 μέλη ...	98	43	36	41	46	33

σελ. *2 1 3:* Συμμετοχή τῶν σπουδαιότερων χωρῶν στίς ὑπερπόντιες τηλεγραφικές γραμμές τῆς γήινης σφαίρας:

	1898	1903
'Αγγλία	68,33%	60,2
'Ενωμένες Πολιτεῖες	11,10	18,2
Γαλλία	10,10	9,0
Γερμανία	1,88	4,5
Ρωσία	4,32	3,8
'Ιαπωνία	0,90	0,8

σελ. 293... 'Επιχειρήσεις ἠλεκτρικῆς βιομηχανίας στό ἐξωτερικό (σύμφωνα μέ στοιχεῖα ἀπό βιβλίο τοῦ *Φάζολτ:* «Οἱ ἑπτά μεγαλύ-

τερες ἠλεκτρικές ἑταιρίες, ἡ ἀνάπτυξή τους»... Δρέσδη, 1904). Παίρνω μόνο τά στοιχεῖα πού ἀφοροῦν τή Ρωσία καί τά σύνολα (ἑκατομ. μάρκα):

Ὁμάδα		
«Σῆμενς ούντ Χάλσκε»	33,10	104,39
A.E.G.	2,88	52,04
«Σοῦκερτ»	1,60	25,66
«Οὐνιόν-'Ελεκτριτσιτέτσγκεζελσάφτ»	2,88	17,53
«Χέλιος»	21,60	27,70
«Λαμέγερ»	—	5,12
«Κοῦμμερ»	—	0,69
	Σ =62,06	233,13

σελ. 245 καί 246. 'Εξόρυξη πετρελαίου στή Ρουμανία
τό 1886 .... 53 000 τόννοι
1907 .... 900 000 »

Ξένα κεφάλαια σ'αὐτή τή βιομηχανία*:

{"Οχι ἄσχημο παράδειγμα}

Γερμανικά	74	ἑκατομ. φράγκα
Γαλλικά	31	
'Ολλανδικά	*22*	
Ρουμανικά	*16*	
'Ιταλικά	15	
'Αμερικανικά	12,5	(54)
Βελγικά	5	
'Αγγλικά	3	
"Αλλων χωρῶν	6,5	
	Σ = 185	

σελ. 283 κ.ἑ.

'Αγγλικές ἀποικιακές τράπεζες:
32 τράπεζες... 2136 ὑποκαταστήματα ..50,3 ἑκατ. λίρες στερλίνες (μετοχικό κεφάλαιο)
×25 = 1257,5 ἑκατ. φράγκα

Γαλλικές ἀποικιακές τράπεζες:
20 τράπεζες, 136 ὑποκαταστήματα** ..326,8 ἑκατομ. φράγκα

'Αποικιακές τράπεζες τῶν Κάτω Χωρῶν:
16 τράπεζες, 67 ὑποκαταστήματα ..... 98,0 ἑκατομ. φλωρίνια
× 2(;;) = 196 ἑκατομ. φράγκα

((πλῆθος, αὐτόχρημα μονογραφικῶν στοιχείων γιά τήν κάθε *μεγάλη* τράπεζα καί γιά μερικές ὑπερπόντιες γερμανικές τράπεζες))

* Βλ. Β. Ι. Λένιν. "Απαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 27ος, σελ. 373-374. *Ἡ Σύντ.*
** Στό ἴδιο, σελ. 370. *Ἡ Σύντ.*

Δυό παραδείγματα: (σελ. *6 3 1*) «Ντόιτς-᾿Αζιάτισε Μπάνκ» (στή Σαγκάη) (ἱδρύθηκε στίς 12. II. 1889) Κατανομή 5000 μετοχῶν (πρός 1000 τάληρα ἡ μία)	σελ. 743: «Ντόιτς-῎Οσταφρικάνισε Μπάνκ», ἱδρύθηκε στίς 5. I. 1905 4000 μετοχές (=2 ἑκατομ. μάρκα)

1.	Διεύθυνση τῆς «Ντισκόντογκεζελσάφτ»	805	μετοχές	250
	» τῆς τράπεζας «Ζεέχαντλουνγκ»	175		
	«Ντόιτσε Μπάνκ»	555	———	250
	Μπλάιχρέντερ	555	———	100
5.	«Μπερλίνερ Χάντελσγκεζελσάφτ»	470		
	«Μπάνκ φύρ Χάντελ ούντ ᾿Ιντουστρί»	310		
	«Ρόμπερτ Βαρσάουερ καί Σία»	310	———	100
	«Μέντελσον καί Σία»	310	———	100
10.	Γιάκομπ Στέρν (Φραγκφούρτη τοῦ Μάιν)	470		
	Μ. Α. Φ. Ρότσιλντ (»)	310		
11.	«Νόρντντόιτσε Μπάνκ» (᾿Αμβοῦργο)	380		
12.	«Σάλ. ῎Οππενχαϊμ καί Σία» (Κολωνία)	175	———	100
13.	«Μπάιρισε ῾Υποτέκεν-ούντ βέκσελ-μπάνκ» (Μόναχο)	175		
		5 000		

«Ντόιτς-῎Οσταφρικάνισε γκέζελσαφτ»	2 800
Ντέλμπρικ Λέβ	100
«Χάνσινγκ καί Σία»	100
φόν ντέρ Χάιντ	100
	4 000

«Ντισκόντογκεζελσάφτ»	800
«Ντόιτσε Μπάνκ»	555
«Μπερλίνερ Χάντελσγκεζελσάφτ»	470
«Ντάρμστετερ Μπάνκ»	310
	2 135

Μπλάιχρέντερ	555
Μέντελσον	310
Γ. Στέρν	470
Ρότσιλντ	310
	1 645

ΚΑΟΥΦΜΑΝ. ΓΑΛΛΙΚΕΣ ΤΡΑΠΕΖΕΣ

Δ-ρ. ᾿Εβγκένι Κάουφμαν. «Τό γαλλικό τραπεζικό σύστημα». Τύμπινγκεν, 1911 (I παράρτημα στό «Archiv für Sozialwissenschaft und Sozialpolitik»)*.

* Βλ. Β. Ι. Λένιν. ῎Απαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 27ος, σελ. 363. *῾Η Σύντ.*

σελ. *362* (τό συντομεύω): Ἡ ἐξέλιξη τῶν γαλλικῶν δικτύων παραρτημάτων ἀπό τό 1870 καί δῶ (3 μεγάλων τραπεζῶν: «Κρεντί Λυοναί»· «Κοντουάρ Νασιονάλ» καί «Σοσιετέ Ζενεράλ»)				σελ. 356 Οἱ ἴδιες 3 τράπεζες		σελ. 37 Τά γαλλικά ταμιευτήρια	
	Παραρτήματα στίς ἐπαρχίες	Ταμεία καταθέσεων στό Παρίσι	Σ	Ἴδια κυκλοφοριακά μέσα πού ἐμφανίζονται στόν ἰσολογισμό	Ξένα χρήματα	Σύνολο καταθέσεων σέ ἑκατομ. φράγκα	Ἀριθμός καταθετῶν σέ ἑκατομμύρια
1870..	47 +	17 =	64—	—(1872) *200* ἑκατ. φρ. +	*427*		
1880..	127 +	68 =	195—	— 253	953		
1890..	192 +	66 =	258—	— 265	1 245	—3 325	7,3
1900..	505 +	120 =	625—	— 615	2 300	—4 274	10,7
1909..	1 033 +	196 =	1 229—	— 887	4 363	—4773 (1906)	12,5

Τόν ἐθνικό πλοῦτο τῆς Γαλλίας τόν καθόρισε ὁ γάλλος ὑπουργός Οἰκονομικῶν (μέ βάση τό φόρο κληρονομίας) σέ **200** *δισεκατομμύρια* φράγκα (1903/05), ἕνα ποσό πού βρίσκεται κάτω ἀπό τό πραγματικό. !!

τά *55* (27%) ἀπό αὐτά ἀνῆκαν σέ *18 000* πρόσωπα σελ. 37
τά 75 (37%) » » » » *45 000* »

σελ. *85*: Παρέκβαση: ***«Τό γαλλικό κεφάλαιο σέ χρεόγραφα»*** NB

	Δισεκατομμύρια φράγκα		τό χρόνο
Ὑπολογισμός τοῦ *Τερί* (1907)..	61,4 γαλλικά...	$1\frac{1}{3}$	*δισεκατομμύριο* (σελ. 87)
NB	38,5 ξένων...	1	(σωστότερα, ὅπως λέει, $1\frac{1}{2}$ **δισεκατομμύριο** φράγκα
	99,9		

στρογγυλά *100* δισεκατομμύρια φράγκα

Ὁ Τερί ὑπολογίζει (1907) τήν ἀξία τῶν χρεογράφων ὅλων τῶν χωρῶν σέ 730 *δισεκατ.* φράγκα. (*)

ἀπό αὐτά τά 115— 130 (τῆς Μεγάλης Βρετανίας)
110—115 (τῶν Ἑν. Πολιτειῶν)
100—100 (τῆς Γαλλίας)
60— 75 (τῆς Γερμανίας)
{αὐτοί οἱ ἀριθμοί ἀπό τόν Νέιμαρκ}

385—420

NB (*) σελ. 287, σημείωση (Ε. Κάουφμαν):.. «Ἔτσι ἡ «Ντόιτσε Μπάνκ» μέ 72 ἑκατομμύρια μάρκα ποσό συμμετοχῆς στόν ἰσολογισμό κυριαρχεῖ στήν ὁμάδα τῶν μετοχικῶν τραπεζῶν, οἱ ὁποῖες γενικά διαθέτουν ἕνα κεφάλαιο περίπου $1/2$ *δισεκατομμυρίου* καί $1 1/3$ δισεκατομμύρια ξένα χρήματα» (σύγκρινε τόν *Λάνσμπουργκ*. «Σύστημα συμμετοχῆς τῶν γερμανικῶν τραπεζῶν». «Die Bank», 1910, Ἰούνης, σελ. 504).

Ὑπολογισμός τοῦ *Τερύ*

ρωσικά (χρεόγραφα)	—	10,9 δισεκατομμύρια φράγκα
αὐστροουγγρικά	—	3,65
αἰγυπτιακά	—	3,05
τουρκικά	—	2,5
ὀλλανδικά	—	1,45
ἑλβετικά	—	1,45
ἰταλικά	—	1,4
πορτογαλικά	—	1,35
ἀγγλικά (μαζί μέ τίς ἀποικίες)	—	1,30
βελγικά (» » » »)	—	1,25
βραζιλιανά		1,20
ἀργεντινά	—	1,10
βαλκανικά κράτη (ἐκτός τῆς Τουρκίας)	—	1,050

ΧΕΓΚΕΜΑΝ. ΟΙ ΓΑΛΛΙΚΕΣ ΤΡΑΠΕΖΕΣ

Κ. Χ έ γ κ ε μ α ν. «Ἡ ἀνάπτυξη τῶν μεγάλων γαλλικῶν Τραπεζῶν». Μύνστερ Βεστφαλίας, 1908.

Ἀπό τόν ***πίνακά*** του *II* (ἀριθμός παραρτημάτων-ὑποκαταστημάτων καί Ταμείων καταθέσεων — τῶν ἴδιων *τ ρ ι ῶ ν* μεγάλων γαλλικῶν Τραπεζῶν) (σελ. 47).

	Ὑποκαταστήματα στό ἐξωτερικό		Στίς ἐπαρχίες		Στό Παρίσι	Σ
1870			62			62
1880	12	—	119	—	67	198
1890	24	—	194	—	66	284
1900	35	—	467	—	120	622
1906	44	—	660	—	179	883

!!	2 τράπεζες μέ 2001—5000 ὑπαλλήλους	14—101—200		1635—1—4
	2 — 1001—2000	25— 51—100		110 ;
	1 — 501—1000	148— 21— 50		
	3 — 201— 500	261— 11— 20	Σ =	2945
		744— 5— 10		

ΧΟΥΛΦΤΕΓΚΕΡ. «Η ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΑΓΓΛΙΑΣ»

Ὄττο Χούλφτεγκερ. *«Ἡ Τράπεζα τῆς Ἀγγλίας»*. Ζυρίχη, 1915. (Διατριβή.)

σελ. 400: Αὔξηση τῶν καταθέσεων τῆς Τράπεζας τῆς Ἀγγλίας (χωρίς τίς κυβερνητικές καταθέσεις) καί μερικῶν ἰδιωτικῶν μεγάλων τραπεζῶν:

	Καταθέσεις *(ἑκατομ. λίρ. στερλ.)* 1890	1900	1912	Αὔξηση ἀπό τό 1890—1912
Τράπεζα τῆς Ἀγγλίας	32,99	36,96	52,95	60%
Λόυντς Μπάνκ λίμιτεντ	19,28	51,02	89,39	364%
Λόντον Σίτυ ἐντ Μίντλεντ Μπάνκ	—	37,84	83,66	—
Λόντον τζόιντ στόκ Μπάνκ	11,62	17,16	33,83	191%
Νέσνελ πρόβινσελ Μπάνκ ὄφ Ἴνγκλαντ	39,59	51,08	65,66	66%
Μπάνκ Πάρρ	6,21	24,22	41,68	571%
Λόντον κάουντι ἐντ Βεστμίνστερ Μπάνκ	—	—	81,69	—

ΓΙΑΦΦΕ. ΟΙ ΑΓΓΛΙΚΕΣ ΤΡΑΠΕΖΕΣ

Ε. Γιάφφε. «Οἱ ἀγγλικές τράπεζες». 1904 («Schmoller's Forschungen», ἔκδοση 109).

(σελ. *2 3 4/5*)

Σύνολο καταθέσεων σ' ὅλες τίς τράπεζες *(ἑκατομ. λίρες στερλίνες)*		Ἀριθμός ὅλων τῶν τραπεζικῶν γραφείων	Ἀριθμός κατοίκων πού ἀναλογοῦν σέ κάθε τραπεζικό γραφεῖο
1858		2 008	
1872		2 924	10 767
1880	500—510	3 554 (1878)	
1881			9 461
1890	660—670		
1891			7 249
1900	840—850	6 512	
1901			6 238
1903	840—850	7 046	
1909:	915	7 861 (1908)	5 280

σύμφωνα μέ τό *«Λεξικό Στατιστικῆς»*

Βέμπ. «Συμπληρωματικά στό ἔργο τοῦ *Μέλχολ*», 1911, Αὔγουστος Βέμπ.

στίς Ἑνωμένες Πολιτεῖες ὑπῆρχαν 23 900 τράπεζες τό 1907, δηλαδή 1 τράπεζα γιά κάθε 3 600 κατοίκους

ΜΕΡΕΝΣ. ΓΑΛΛΙΚΕΣ ΤΡΑΠΕΖΕΣ

Μπέρνχαρντ *Μέρενς*. «Ἐμφάνιση καί ἀνάπτυξη τῶν μεγάλων γαλλικῶν πιστωτικῶν ἱδρυμάτων». Βερολίνο καί Στουτγάρδη, 1911. («Μελέτες πού διεξάγονται στό Μόναχο γιά τήν ἐθνική οἰκονομία», τῶν Μπρεντάνο καί Λότς· τεῦχ. 107).

σελ. *3 1 1:* τό γαλλικό κεφάλαιο σέ χρεόγραφα (οἱ ἴδιοι ἀριθμοί τοῦ Νέιμαρκ, πού τούς βρίσκουμε καί στόν Κάουφμαν. Βλέπε τήν προηγούμενη σελίδα αὐτοῦ τοῦ τετραδίου)*.

Τό γαλλικό κεφάλαιο σέ χρεόγραφα:

Δισεκατομμύρια φράγκα

NB

1850— 9
1869— 33
1880— 56
1890— 74
1902— 90
1906—100

Ἐτήσια συσσώρευση κεφαλαίου στή Γαλλία—περίπου 1½-2 δισεκατομμύρια φράγκα κατά τόν Νέιμαρκ (σελ. 311-312) (Νέιμαρκ), κατά τόν Λερουά Μπολιέ μάλιστα (σελ. 312, σημ.) *2½-3 δισεκατομμύρια φράγκα.*

Σύνολο συναλλαγματικῶν στή Γαλλία

τό 1908 στήν «Μπάνκ ντέ Φράνς» διεκπεραιώθηκαν 21,5 ἑκατομμύρια συναλλαγματικές συνολικοῦ ποσοῦ 12,3 δισεκατομμυρίων φράγκων, σελ. *2 6 3*

1881—27,2 δισεκ. φράγκα
1890—25,2 (σελ. 211)
1900—28,9
1907—35,9

Κεφάλαιο	Ἀποθεματικά
ἑκατομμύρια	φράγκα
1892—250+	69,5
1900—500+	144,7
1908—575+	216,2

σέ 4 τράπεζες

Πρόκειται γιά τά κεφάλαια καί τά ἀποθεματικά *τεσσάρων* τραπεζῶν: τῶν «Κρεντί Λυοναί», «Κοντουάρ νασιονάλ», «Σοσιετέ ζενεράλ» + «Κρεντί ἐντιουστριέλ» (σελ. 240).

ΒΑΛΛΙΧ. Η ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΣΗ ΣΤΙΣ ΓΕΡΜΑΝΙΚΕΣ ΤΡΑΠΕΖΕΣ

Πάουλ Βάλλιχ. «Ἡ συγκέντρωση στίς γερμανικές τράπεζες». Βερολίνο καί Στουτγάρδη, 1905. (*«Μελέτες πού διεξάγονται στό Μόναχο γιά τήν ἐθνική οἰκονομία»*. (Μπρεντάνο καί Λότς)) τεῦχ. 74 (σελ. 173).

---

* Βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 116-118. *Ἡ Σύντ.*

{ ὅπως δείχνει μιά σύντομη ματιά, πρόκειται γιά *nil* ὕστερα ἀπό τόν Ρίσσερ, γιά μιά μικρή ἐργασία, ὅπως φαίνεται, σαφής, ἀλλά πολύ πιό φτωχή ἀπό τό ἔργο τοῦ Ρίσσερ. }

ΤΣΟΛΛΙΝΓΚΕΡ (ΔΙΕΘΝΕΣ ΙΣΟΖΥΓΙΟ) ΚΑΙ ΝΕΪΜΑΡΚ

Δ-ρ Βάλτερ Τσόλλινγκερ. «Ὁ ἰσολογισμός τῶν διεθνῶν μεταβιβάσεων ἀξιῶν». Ἰένα, 1914 («Προβλήματα τῆς παγκόσμιας οἰκονομίας», τεῦχ. 18, Λειψία, ἔκδοση Χάρμς).

σελ. *106: Νέϊμαρκ* («Bulletin de l' institut international de statistique». Τόμ. XIX, II ἔκδοση, 1912) δίνει τούς ἑξῆς ἀριθμούς γιά τίς ἐκδόσεις χρεογράφων (Συνολικά ποσά γιά πεντάχρονες περιόδους)**: { σύγκρ. σελ. 17 τούτου τοῦ *τετραδίου** }

	δισεκατ. φράγκα			
1871/5— 45 1876/80—31,1	76,1	1891/5— 40,4 1896/900— 60	100,4	4—5% ἀπό 570 δισ.= =22,8—28—25 δισ. φρ.
1881/85—24,1 1886/90—40,4	64,5	1901/5— 83,7 1906/910—114,1	197,8	

NB

σελ. 206

Κατοχή χρεογράφων

(σελ. 223): {*Α. Νέϊμαρκ*}***

	Δισεκατομμύρια φράγκα Στό τέλος τοῦ 1908		Στό τέλος τοῦ 1910	
Ἀγγλία	130—135		140—142	δικός μου ὑπολογισμός: 479 = 80% NB
Ἑν. Πολιτεῖες ...	115—120		130—132	
Γαλλία	103—105		106—110	
Γερμανία	80— 85		90— 95	
Ρωσία	25— 27	NB	29— 31	
Αὐστροουγγαρία .	21— 22		23— 24	
Ἰταλία	10— 12		13— 14	
Ἰσπανία	6— 7		9— 12	
«Ὑπόλοιπες χῶρες»	33— 38		35— 40	
Σύνολο	523—551		575—600	

{ Ἀγγλία 142
Ἑν. Πολιτεῖες 132
Γερμανία ... 95
369
= 61% }

Τά στοιχεῖα αὐτά τοῦ Νέϊμαρκ ἐξακριβώθηκαν, σελ. *223*

* Βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 68-69. *Ἡ Σύντ.*

** Βλ. Β. Ι. Λένιν. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 27ος, σελ. 363. *Ἡ Σύντ.*

*** Στό ἴδιο. *Ἡ Σύντ.*

Δικός μου ὁ ὑπολογισμός γιά τό 1910 Περίπου	(*) Νά αὐτές οἱ «ὑπόλοιπες χῶρες» μόνο γιά τό 1902 (32 δισεκατομμύρια)*:		
12,5	Ὁλλανδία	10	
7,5	Βέλγιο	6	
7,5	Ἱσπανία	6	
6,25	Ἐλβετία	5 ←	τώρα 6, λέει ὁ συγγραφέας
3,75	Δανία	3	
2,5	Σουηδία, Νορβηγία, Ρουμανία κτλ.	2	
40		32	δισεκατομμύρια φράγκα

Αὐτά σύμφωνα μέ τόν Τσόλλινγκερ

(*) *Β. Τσόλλινγκερ.* «Μεταβίβαση ἀξιῶν σέ διεθνή κλίμακα καί τοποθέτηση κεφαλαίων στό ἐξωτερικό, ἡ ἐπίδρασή τους
NB στήν παραγωγή καί γενικά στήν οἰκονομική συγκυρία», στό περιοδικό «Zeitschrift für die gesamte Staatswissenschaft». 69ο ἔτος ἔκδοσης, τεῦχ. 3.

Σύγκρ. μέ *Φέρντιναντ Μόος.* «Τά γαλλικά πιστωτικά ἱδρύματα καί οἱ γαλλικές καί ἀγγλικές τοποθετήσεις κεφαλαίων
NB στό ἐξωτερικό». «Jahrbuch für Nationalökonomie und Statistik». 3η σειρά, τόμ. 39ος, 1910.

Ἡ Ἐλβετία ἔχει περίπου 2,6 δισεκατομμύρια φράγκα σέ «ξένα χρεόγραφα» (σελ. 147)

καί ἡ Γαλλία ἔχει στήν Ἐλβετία (1903) περίπου *900 ἑκατομμύρια* φράγκα (148).

Ἐλβετικοί *σιδηρόδρομοι:* τά χρεόγραφά τους ἀνήκουν

		ἑκατ. φράγκα	
(σελ. 150 Τσόλλινγκερ)	στή Γαλλία	— 420	
	στή Γερμανία	— 67	
	στό Βέλγιο	— 8	
	στήν Ἀγγλία	— 3	
	στήν Ὁλλανδία	— 2	
	Σ	= 500	ἑκατ. φράγκα

Ξένοι ἐργάτες στή βιομηχανία τῆς *Ἐλβετίας* = 24,4% ὅλων τῶν ἐργατῶν (Σ=625 299) συμπεριλαβαίνονται 85 866 = 13,7% *ἰταλοί*

* Βλ. Β. Ι. Λένιν. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 27ος, σελ. 363-364. *Ἡ Σύντ.*

(σελ. 108. Τσόλλινγκερ) Ἐκδόσεις χρεογράφων στή Γερμανία (σύμφωνα μέ στοιχεῖα τοῦ «Der Deutsche Oekonomist»)

	Χρεόγραφα κρατικά	ξένα	Σ	
1886—90	4,4 +	2,3 =	6,7	δισεκατομμύρια μάρκα
1891—95	4,8 +	1,5 =	6,3	
1896—900	8,2 +	2,4 =	10,6	οἱ ἴδιοι ἀριθμοί καί στόν Νέιμαρκ, σελ. *2 3 2*
1901—5	8,3 +	2,1 =	10,5	
1906—1910	12,6 +	1,5 =	14,1	

Ἐκδόσεις χρεογράφων στή Γαλλία (Τσόλλινγκερ, σελ. III)

	Γαλλικά		Ξένα		Δισεκατομ. φράγκα
1902 —	64	+	66	=	130
1906 —	65	+	68	=	133
1910 —	69	+	73	=	142

«Στά τέλη τοῦ 1910 στίς διάφορες χρηματαγορές ὅλου τοῦ κόσμου ἦταν εἰσαγμένα καί διαπραγματεύονταν 815 δισεκατομμύρια χρεόγραφα. Ἀπ'αὐτά τά 815 δισεκατομμύρια διαπραγματευόμενα χρεόγραφα τά 570-600 δισεκατομμύρια εἶναι ἰδιοκτησία ὑπηκόων διάφορων χωρῶν» (σελ. 223: Νέιμαρκ).

...«Πραγματικά, δέν πρέπει νά μπερδεύουμε—ἐπιμένουμε διαρκῶς σ'αὐτή τήν παρατήρηση—τό σύνολο τοῦ ποσοῦ πού ἀντιπροσωπεύουν τά διαπραγματευόμενα σέ μιά ἤ περισσότερες χρηματαγορές χρεόγραφα μέ τό ποσό πού εἶναι ἰδιοκτησία τῶν καπιταλιστῶν αὐτῶν τῶν χωρῶν. Τά ἴδια χρεόγραφα μπορεῖ νά εἶναι εἰσαγμένα καί νά προσφέρονται γιά πώληση ταυτόχρονα σέ κάμποσες ἀγορές» (σελ. 203).

Ὁ συγγραφέας ἀφαιρεῖ κατά προσέγγιση τά ποσά πού ἐπαναλαβαίνονται καί μειώνει τό ποσό αὐτό σέ 575-600 δισεκατομμύρια ἀντί 815*. NB

σελ. 201 καί συνέχεια. «Bulletin». Ἄλφρεντ *Νέιμαρκ*. «Διεθνής στατιστική χρεογράφων».

«Bulettin de l' institut international de statistique», σελ. 201 κ.ἑ.**

Αὐτό τό ἄρθρο τοῦ *Νέιμαρκ* εἶναι ἡ 9η ἔκθεσή του πάνω στό θέμα αὐτό (οἱ ἄλλες 8 ἐκθέσεις μπῆκαν στούς *τόμους* IX. XI, 2. XII, 1. XIII, 3. XIV, 2. XV, 2. XVI, 1. XVII καί XVIII, 2. NB

* Βλ. Β. Ι. Λένιν. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 27ος, σελ. 363. *Ἡ Σύντ.*

** Στό ἴδιο, σελ. 363. *Ἡ Σύντ.*

NB ‖ Στούς ἴδιους τόμους ὑπάρχει μιά σειρά ἄλλων ἄρθρων του *πάνω στό ἴδιο* θέμα, βλέπε στόν XIX, 3τόμο, τόν *κατάλογο* γιά ὅλους τούς 19 τόμους ‖

19 τόμοι τίς περισσότερες φορές σέ 2-3 τεύχη ὁ καθένας
τόμος 1—1885
τόμος 19—1911

Σ'αὐτό τό ἄρθρο ὁ *Νέιμαρκ* παραθέτει καί τά ἐτήσια στοιχεῖα τῶν ἐκδόσεων χρεογράφων ἀπό τό 1871 ὥς τό 1910. Νά ποιά εἶναι:

39,1. 76,1—39,1=37,0 : 7=5,3

1871	15,6	12,6	10,9	4,2	1,7	3,7	7,9	4,6	9,4	5,5	(1880)
[1881]	7,2	4,5	4,2	4,9	3,3	6,7	5,0	7,9	12,7	8,1	
(1891)	7,6	2,5	6,0	17,8	6,5	16,7	9,6	10,5	11,3	11,9	
(1901)	9,9	21,9	18,3	14,4	19,1	26,5	15,3	21,2	24,6	26,5	

NB ‖ Κεφάλαια τοποθετημένα στό *ἐξωτερικό*

'Αγγλίας...... 85 δισ. φράγκα (1910) (σελ. 216)
Γαλλίας........ 40
Γερμανίας.... 20-25

'Εξωτερικό ἐμπόριο (εἰσαγωγές+ἐξαγωγές) ὅλων τῶν χωρῶν σέ *δισεκατομμύρια* φράγκα

1867/8—55 δισ. φράγκα
1876 —70 » »
1889 —93 » »
} 'Αριθμοί τοῦ Νόιμαν-Σπαλλάρτ (σελ. 219)

1910—132 —— } 'Αριθμοί τοῦ Νέιμαρκ (σελ. 218)

↑

δισεκατομμύρια φράγκα			
Γερμανία	— 20	'Εν. Πολιτεῖες	25
'Αγγλία	— 25	'Ινδίες (βρετανικές)	6
Γαλλία	— 13	'Ιαπωνία	2,3
Βέλγιο	— 6,7	Καναδάς	3,5
Αὐστροουγγαρία	— 5,4	Νότιος 'Αφρική	
'Ιταλία	— 5,2	(βρετανική)	3
'Ελβετία	— 2,8	Αἴγυπτος	2,2
'Ισπανία	— 2,0		
	80,1		42,0

80,1+42,0=122, ὁ συγγραφέας ὅμως ὑπολόγισε 132!!;; καί μόνο γι'αὐτές τίς χῶρες!!!

Οἱ σιδηρόδρομοι ὅλου τοῦ κόσμου (983 868 χιλιόμετρα τό 1909) ἀξίζουν περίπου **270** *δισεκατομμύρια* φράγκα (σελ. 223).

	1885	1905	1909	
Εὐρώπη	195,2	305,4	325,2	χιλιάδες χιλιόμετρα
Ἀσία	22,4	77,2	94,6	
Ἀμερική	246,1	450,6	504,2	
Ἀφρική	7,9	26,1	30,9	
Ὠκεανία	12,9	27,0	28,9	
	484,5	886,3	983,8	

Διασκεδαστικό εἶναι τό συμπέρασμα: Ἡ § IX ἔχει τόν τίτλο: «Ὁ διεθνής κοινωνικός καί ἰδιωτικός πλοῦτος καί ἡ γενική εἰρήνη» (σελ. 225)—... «Μπορεῖ νά φανταστεῖ κανείς ὅτι θά μποροῦσε νά διαταραχθεῖ ἡ εἰρήνη; ... ὅτι μέ τέτιους τεράστιους ἀριθμούς... θά διακινδύνευαν νά προκαλέσουν ἕναν πόλεμο..; ... Ποιός θά τολμοῦσε νά ἀναλάβει τέτια εὐθύνη;»... *

σύγκρινε τό ἔργο τοῦ Κάουτσκι γιά τόν «ὑπεριμπεριαλισμό» [16]

«Σύμφωνα μέ τά παλιότερα στατιστικά στοιχεῖα μας, τό σύνολο τῶν κρατικῶν κεφαλαίων καί ἄλλων χρεογράφων, γαλλικῶν καί ξένων, πού ἀνήκουν σέ γάλλους καπιταλιστές, μποροῦσε νά φθάσει τούς ἑξῆς ἀριθμούς»:

	Δισεκατομ. φράγκα	Ἀπ᾽αὐτά ξένα
Χρόνια: τέλος τοῦ 1850	9	——————
1860	31	——————10
1869	33	——————10
1880	56	——————15
1890	74	——————20
1902	87 ὥς 90	——————25 ὥς 27
1910	106 » 110	.............38 » 40

NB (σελίδα 289)

(σύγκρινε σελ. 67 τούτου τοῦ τετραδίου**)

Κατανομή τοῦ γαλλικοῦ κεφαλαίου στό ἐξωτερικό κατά χῶρες (σελ. 290):

	δισεκατομ. φράγκα		
Ρωσία	10-11*** NB	Ἰσπανία καί Πορτογαλία	3-4
Ἀγγλία	½ NB	Ἑν. Πολιτεῖες καί Καναδάς	2-3
Βέλγιο καί Ὀλλανδία	½	Αἴγυπτος καί Σουέζ	3-4
Γερμανία	½	Ἀργεντινή, Βραζιλία καί Μεξικό	4-5
Τουρκία καί Σερβία	2-2½	Κίνα καί Ἰαπωνία	1-2
Βουλγαρία, Ρουμανία καί Ἑλλάδα	2-3	Τυνησία καί γαλλικές ἀποικίες	2-3
Αὐστροουγγαρία	2-2½		
Ἰταλία	1-1½		
Ἐλβετία	½		
		Σ (δικό μου)=	34-43½

* Βλ. Β. Ι. Λένιν. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 27ος. σελ. 416-417. *Ἡ Σύντ.*
** Βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 120. *Ἡ Σύντ.*
*** Βλ. Β. Ι. Λένιν. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 27ος, σελ. 367. *Ἡ Σύντ.*

ΤΑΙΗΛΟΡ. «ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ»

Φρέντερικ Οὐ. Ταίηλορ. «Διεύθυνση ἐπιχείρησης« («Shop menagement») (μετάφραση καί **συμπληρώσεις** τοῦ ***Βάλλιχς).*** 2η ἔκδοση. Βερολίνο, 1912.

῾Ο Βάλλιχς ἐπισκέφθηκε τήν ᾿Αμερική τό 1911. Παράδειγμα «ἀπό τό Χαλυβουργεῖο Μπέτλεεμ» (σελ. 17):

	τώρα	*προηγούμενα*
Συνολική δαπάνη γιά τή μεταφορά 924 χιλ. τόν.	130 000	280 000 μάρκα
γιά τόν 1 τόννο	0,139	0,304 »
Μισθός ἐργασίας 1 ἐργάτη	7,80	4,80 »
᾿Αριθμός τόννων πού μεταφέρθηκαν ἀπό ἕνα ἐργάτη	57	16 τόννοι!!!

῎Αλλο παράδειγμα (σέ μάρκα) (σελ. 32):

	προηγούμενα		*τώρα*
῾Ημερομίσθιο	10,0		14,50
Δαπάνες γιά τίς μηχανές	14,0		14,00
Συνολικές ἡμερήσιες δαπάνες	24,00		28,50
Κόστος τοῦ 1 κομματιοῦ	: 5 =4,80	κομμάτια σέ μιά μέρα	: 10 =2,85

sic!! «Δέν πρέπει νά μᾶς ξεφεύγει ὅτι πρῶτα θά χρειαστεῖ νά ὑπολογίζεται κάποια ἀντίσταση, ἰδιαίτερα ἀπό τό χειρότερο τμῆμα τῶν ἐργατῶν, πού θά προσπαθεῖ πάντα μέ τήν προπαγάνδα νά ἐμποδίσει τούς ἄλλους ἀνθρώπους πού ἐργάζονται μέ τό κομμάτι νά πετύχουν τήν ἀνώτατη παραγωγικότητα» (28).

...«δύσκολη εἶναι ἡ μεταβατική περίοδος ἀπ᾿τόν ἀργό ρυθμό τῶν συνηθισμένων μεθόδων δουλιᾶς στήν ταχεία παραγωγή, πού χαρακτηρίζει μιά καλή διεύθυνση τῆς δουλιᾶς στό ἐργοστασιακό τμῆμα» (29)...

σελ. 9: «῾Ο κύριος σκοπός τῆς συστηματικῆς ἐπιβράδυνσης στή δουλιά βρίσκεται στήν προσπάθεια νά μήν ἔχει ἡ διεύθυνση τοῦ ἐργοστασιακοῦ τμήματος σαφή ἀντίληψη σχετικά μέ τήν παραγωγικότητα τῶν μηχανῶν καί τῶν ἐργατῶν πού μπορεῖ νά ἐπιτευχθεῖ.

Αὐτή ἡ μορφή τῆς τεχνητῆς ἐπιβράδυνσης στή δουλιά εἶναι τόσο συνηθισμένη, ὥστε εἶναι ζήτημα ἄν στά μεγάλα ἐργοστάσια, μέ τά συνηθισμένα συστήματα ἀμοιβῆς ἐργασίας, θά βρεθεῖ ἔστω καί ἕνας ἱκανός ἐργάτης πού δέν θά ἀφιέρωνε σημαντικό μέρος τοῦ χρόνου του γιά νά ἐπινοεῖ τέτιες μεθόδους, πού θά τοῦ ἐπέτρεπαν νά δουλεύει μέ ὅσο τό δυνατό ἀργότερους ρυθμούς καί παράλληλα, ὡστόσο, νά μπορεῖ νά πείθει τόν ἐργοδότη του γιά τό ζῆλο του στή δουλιά» (9)...

«Μ᾽ὅλο πού, ἀπό τό 1883 καί δῶ, ὁ συγγραφέας τή μέθοδό του τήν ἐφάρμοσε στούς πιό διαφορετικούς κλάδους τῆς βιομηχανίας τῶν Ἑνωμένων Πολιτειῶν, δέν τοῦ ἔλαχε ποτέ νά ἀντιμετωπίσει μιά ἀπεργία καί νομίζει ὅτι μέ τήν ἐφαρμογή τῆς μεθόδου του τότε μόνο εἶναι ἀναπόφευκτη μιά ἀπεργία, ὅταν τό μεγαλύτερο μέρος τῶν ἐργατῶν ἀνήκει σέ σωματεῖο, οἱ διατάξεις τοῦ ὁποίου εἶναι τόσο ἄκαμπτες, πού δέν ἐπιτρέπουν σέ κανένα ἀπό τά μέλη του νά ἐργάζονται σέ ἄλλη βάση ἐκτός ἀπό αὐτήν πού καθορίζεται ἀπό τό σωματεῖο» (25)... !!

Ἀκόμη ἕνα παράδειγμα (σελ. 33 κ.ἑ.). Δουλιά τῶν κοριτσιῶν σέ ἕνα ἐργοστάσιο ἦταν νά βρίσκουν σκάρτες (στιλβωμένες χαλύβδινες) μπίλιες στίς ὁποῖες βρίσκανε μέ *τά χέρια τους* μικρές ἀνωμαλίες etc.

Ἡ δουλιά τους ἐξετάστηκε, ἐλέγχθηκε, «χρονομετρήθηκε», διαλέχτηκαν οἱ καλύτερες ἐργάτριες etc. etc. «Διαπιστώθηκε ὅτι ὥς τότε ἕνα πολύ μεγάλο μέρος τοῦ χρόνου περνοῦσε μέ φλυαρίες καί χασομέρι. Πρῶτα χώρισαν τά πιό ἀμελῆ κορίτσια καί ὅσα ἀποδείχτηκαν ἀδιόρθωτα τά ἀπόλυσαν ἀπό τή δουλιά» (35)...

(σελ. 35)	*προηγούμενα*	*τώρα*
Ἀποτέλεσμα: ἀριθμός κοριτσιῶν	120	35
ὁ μισθός ἐργασίας τους τήν ἑβδομάδα	15-19 μάρκα	27-35 μάρκα
ἐργάσιμη ἡμέρα	$10\frac{1}{2}$ ὧρες	$8\frac{1}{2}$ ὧρες
ποιότητα ἐργασίας	100%	158%

«Σύστημα δουλιᾶς» τῶν **μαστόρων**:

I) *στό ἐργοστάσιο*

1. Μαστόροι πού μοιράζουν τή δουλιά (τήν καθεαυτό δουλιά)
2. Μαστόροι, ρυθμιστές τῆς ταχύτητας τῆς δουλιᾶς
3. Ἐλεγκτές (παραλῆπτες)
4. Μαστόροι-ἐπιστάτες τῆς τάξης γενικά καί τῆς δουλιᾶς γιά τίς ἐπισκευές (τάξη).

II) *στό γραφεῖο*

1. Σχεδιαστές τοῦ καταμερισμοῦ τῆς δουλιᾶς (καταμεριστές)
2. Διανεμητές (διανομή τῆς δουλιᾶς)
3. Ρυθμιστές νόρμας καί ἐκτιμητές
4. Ἐπιστάτες τῆς τάξης γενικά (γενική ἐποπτεία).

NB ‖ Εἶναι λαθεμένη ἡ ἄποψη ὅτι ἕνα ἐργοστάσιο ἐργάζεται τόσο καλύτερα, ὅσο μικρότερος εἶναι σ᾽αὐτό ὁ ἀριθμός τῶν «μή παραγωγικῶν» ἐργατῶν (παραγωγικοί=φυσική ἐργασία, «μή παραγωγικοί»=ἐπιστάτες κτλ., μαστόροι κτλ.). *Ἀντίθετα.*

σελ. 50 (§ 133 (281/3)). Στά καλύτερα ἐργοστάσια στόν 1 «μή παραγωγικό» ἀναλογοῦν 6-7 παραγωγικοί. Στίς χειρότερες, στόν 1 «μή παραγωγικό» ἀναλογοῦν 11 παραγωγικοί.

σελ. 63. **Ὁ Βάλλιχς** στήν ὑ π έ ρ ο χ η «Τέμπορ μανιουφάκτσουρινγκ κόμπανυ» (περίπου 100 ἐργάτες πού κατασκευάζουν ἐργαλεῖα καί μηχανές γιά χυτήρια) βρῆκε 1 ὑπάλληλο στούς *3* ἐργάτες!!!

σελ. 67. Οἱ προϋποθέσεις γιά τή «μεταρύθμιση» ((γι᾽αὐτήν ἀπαιτεῖται περίοδος *2-4* χρόνων!!))... «γιά νά προσελκυσθοῦν στή δουλιά ἐργατικά στελέχη ἐξαιρετικά μεγάλης παραγωγικότητας, πού θέλουν νά ἐργασθοῦν ἐντατικά γιά νά πάρουν μεγάλο ἡμερομίσθιο»...

...«γιά νά αὐξηθεῖ τουλάχιστο στό διπλάσιο ὁ ἀριθμός τῶν ἐποπτῶν μαστόρων καί ὑπαλλήλων»... (67)...

((γραπτές ἐκθέσεις, ἔστω καί μέ τή μορφή ἔντυπων καρτελλῶν, ἀπό *κ ά θ ε* ἐργάτη!! πολύ περισσότερο ἀπό τούς μαστόρους!!))

...«ὡστόσο θά χρειαστεῖ ἀκόμη κάμποσος καιρός, ὥσπου ‖‖ νά συνηθίσουν αὐτοί (οἱ ἄνθρωποι) στή συνεχή δουλιά, μέ τή χρησιμοποίηση κάθε λεπτοῦ, πολλοί ὑποχρεώνονται νά NB ‖ ἀποχωρήσουν—ἐκεῖνοι πού, παρά τήν ἐπιθυμία τους, δέν μποροῦν νά συνηθίσουν σ᾽αὐτό» (69).

NB ‖ ...«ἡ δυνατότητα νά γίνει κανείς μάστορας ἤ ἀρχιεργάτης παρουσιάζεται πολύ πιό συχνά, γιατί κάτω ἀπό τίς καινούργιες συνθῆκες ἀπαιτεῖται μεγαλύτερος ἀριθμός ἀπ᾽αὐτές τίς θέσεις» (75).

(*δ ε λ ε α σ μ ό ς* καί *ἐ ξ α γ ο ρ ά* ἐργατῶν μέ τήν *π ρ ο α γ ω γ ή τ ο υ ς* σέ μαστόρους)

Οἱ χρονομετρικές ἔρευνες εἶναι πολύ δύσκολη δουλιά. Λογουχάρη, ἕνας μηχανικός (ὁ Σάντφορντ Ε. Τόμπσον) (σελ. 81) ἕξι χρόνια συνέχεια ἔκανε τέτιες ἔρευνες στόν τομέα τῶν ἀρχιτεκτονικῶν ἐργασιῶν!!! Τίς παρατηρήσεις μέ τό χρονόμετρο τίς ἔκανε ὁ ἴδιος καί τίς ἐπεξεργαζόταν μέ τή βοήθεια 2 βοηθῶν!! ((Οἰκοδομές, χτίστες, μαραγκοί, «μπετατζῆδες», σκαφτιάδες κτλ., κτλ.))

! ‖ ...«μόνο γιά ἕνα ἀπό τά παραπάνω ἐπαγγέλματα βγῆκε ἕνα βιβλίο 250 σελίδων (πίνακες καί κείμενο)»...

Ἔπειτα ἔγιναν χρονομετρήσεις *σέ δέκατα* τοῦ δευτερολέπτου (σελ. 84) (εἰδικά ρολόγια) χωριστά γιά τόν καθένα ἀπό τούς πιό παραμικρούς χειρισμούς (ἀπόθεση τοῦ φτυαριοῦ, ἀνασήκωμα τῆς χειράμαξας, μετακίνηση τῆς χειράμαξας, ἀπόθεση τῆς χειράμαξας, γέμισμα τοῦ φτυαριοῦ etc. etc. etc.), μετρήσεις (κυβικά μέτρα) τῆς χωρητικότητας τῶν χειραμαξῶν, *idem* τοῦ φτυαριοῦ etc. etc.

Γιά τίς μετρήσεις νά ἐκλέγονται οἱ *καλύτεροι* (91) ἐργάτες καί νά πληρώνονται μέ τό πιό *ἀνώτερο* μεροκάματο (**ὑπόσχεση** αὔξησης τοῦ μεροκάματου)...

Ἀκόμη ἕνα παράδειγμα: ἔλεγχος καί καθάρισμα καζανιῶν. Ὁ συγγραφέας ἀνάθεσε στό βοηθό του νά μάθει αὐτή τή δουλιά. Ὁ βοηθός του ἦταν πρωτόπειρος καί δέν ἔκανε *τίποτε*. Τότε ὁ ἴδιος ὁ συγγραφέας ἀσχολήθηκε μ' αὐτή τή δουλιά, παρακολουθώντας τό χρόνο. Ἀποδείχτηκε ὅτι χανόταν πολύς χρόνος, ἐπειδή ἡ δουλιά γινόταν μέ «ἀντικανονική κλίση τοῦ σώματος» (99). Κατασκευάστηκαν *«προστατευτικά μαξιλαράκια* πού τά δένανε στούς ἀγκῶνες, στά γόνατα καί στούς γοφούς καί ἑτοιμάστηκαν εἰδικά ἐργαλεῖα γιά τίς διάφορες ἐργασίες» κτλ. κτλ. (100).

«Ὅλος αὐτός ὁ κανονισμός» (πολλές σελίδες: γιά τό πῶς πρέπει νά γίνεται ἡ ὑπόθεση, δηλαδή ἡ ἐργασία) «χλευάστηκε πολύ, ὅταν ἐφαρμόστηκε γιά πρώτη φορά»... Ἀποτέλεσμα: ἡ πληρωμή γιά τόν ἔλεγχο καί τό καθάρισμα μιᾶς ὁμάδας καζανιῶν ἰσχύος 300 *ἵππων* μειώθηκε ἀπό **250** σέ **44** μάρκα!!!

250 καί 44

Ὁ συγγραφέας ἐργάστηκε 10 χρόνια στό χαλυβουργεῖο τοῦ Μίντβελ, χωρίς νά γίνουν ἀπεργίες. Οἱ καλύτεροι ἐργάτες δέν ἔμπαιναν στά συνδικάτα, γιατί πληρώνονταν καλύτερα (μεγαλύτερο μισθό).

«Ἡ φίρμα ἀκολουθοῦσε αὐτή τήν πολιτική: νά αὐξάνει στήν κατάλληλη εὐκαιρία τό μισθό ἐργασίας κάθε ἐργάτη καί νά ἀφήνει νά ἀναδεικνύονται ὅλοι, ὅσοι ἦταν ἄξιοι. Κρατοῦνταν ἀκριβῆ στοιχεῖα γιά τίς καλές καί τίς ἄσχημες πλευρές τοῦ κάθε ἐργάτη, πράγμα πού εἶχε ἀνατεθεῖ σάν ἰδιαίτερο καθῆκον στούς ἀρχιεργάτες, καί ἔτσι εἶχαν τή δυνατότητα νά κρίνουν δίκαια τόν καθένα. Ἄν σέ μιά ἐπιχείρηση οἱ ἐργάτες πληρώνονται σύμφωνα μέ τήν προσωπική ἀξία τους, τότε οἱ καλά πληρωνόμενοι ἐργάτες δέν ἔχουν συμφέρον νά ἑνώνονται μέ τούς χειρότερα ἀμειβόμενους ἐργάτες» (101)...

Πολλή φλυαρία γιά ἑνότητα συμφερόντων τῆς ἐργατικῆς τάξης καί τῶν ἐπιχειρηματιῶν etc. Ὁ συγγραφέας εἶναι *ὑπέρ* τῶν χρηματικῶν προστίμων, σάν τοῦ καλύτερου μέτρου γιά τήν τήρηση τῆς πειθαρχίας... Πρόστιμα ὑπέρ τοῦ ταμείου ἀσφαλείας ἀπό ἀτυχήματα ((ἀπό 5 πφένιγκ μέχρι 250 μάρκα εἶναι τό μέγεθος τῶν προστίμων *καί γιά* τούς ὑπάλληλους, *καί γι'* αὐτόν τόν ἴδιο!!))...

ΝΒ
Στόν καπιταλισμό *«βάσανο* ἤ **τέχνασμα»** μόνο *6 0 0 0 0* ἐργάτες

Συμπληρωματικό κεφάλαιο τοῦ *Βάλλιχς* («Ἐπιτεύξεις τοῦ τελευταίου καιροῦ»)—συνολικά, λένε, ὅτι στήν Ἀμερική **6 0 0 0 0** ἐργάτες ἐργάζονται σύμφωνα μέ τίς ἀρχές τῶν ἀναδιοργανωμένων ἐπιχειρήσεων (καλά μελετημένης διεύθυνσης) (109)...

Ὁ Τζίλμπρετ ἐφάρμοσε τίς ἀρχές αὐτές στή δουλιά τῶν χτιστῶν καί αὔξησε τόν ἀριθμό τῶν τούβλων πού χτίζει ἕνας ἐργάτης ἀπό 120 σέ 350 τήν ὥρα (109) (ἐλαττώνοντας τόν ἀριθμό τῶν χειρισμῶν ἀπό 18 σέ 5)...

Τό Κογκρέσσο ὅρισε ἐπιτροπή γιά τή μελέτη τοῦ συστήματος *Ταίηλορ* (109)...

Φυσικά!

Οἱ ἐργατικές ἑνώσεις μέ μεγάλη ἐπιροή τάχθηκαν ἐνάντια στό σύστημα Ταίηλορ (110)...

σωστά!!!

(Βάλλιχς): ...«Ἡ ἔκφραση «καλά μελετημένη διεύθυνση» εἶναι ἁπλῶς μιά φράση, τό περιεχόμενο τῆς ὁποίας ἐκφράζεται καλύτερα μέ τήν «ἐντατική παραγωγική δραστηριότητα»» (111-112)...

Παράρτημα. Συζήτηση. Πολλοί τονίζουν ὅτι ὁ Ταίηλορ *«λογαριάζει χωρίς* τόν ξενοδόχο»: οἱ ἐργατικές ὀργανώσεις δέν θά τό ἐπιτρέψουν (119, 116 κτλ.).

σελ. 129: Ὁ Ὄμπερλιν Σμίθ προτείνει τό σύστημα Ταίηλορ νά διδάσκεται στά σχολεῖα...

Τέλος

ΖΟΙΜΠΕΡΤ. «ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΡΑΚΤΙΚΗ ΤΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ ΤΑΙΗΛΟΡ»

Διπλωματοῦχος μηχανικός *Ρούντολφ Ζόιμπερτ. «Ἀπό τήν πρακτική τοῦ συστήματος Ταίηλορ»*. Βερολίνο, 1914.

Ὁ συγγραφέας μελέτησε ἰδιαίτερα ἐπί 8 μῆνες στήν ἑταιρία «Τάμπορ μανιουφάκτσουρινγκ κόμπανυ» (Φιλαδέλφεια) τό σύστημα Ταίηλορ καί ὑπόσχεται λεπτομερή *πρακτική* περιγραφή.

σελ. 6: «Οἱ γνῶστες τῶν γερμανικῶν καί ἀμερικανικῶν συνθηκῶν ἀναγνωρίζουν ἀνοιχτά ὅτι σχετικά μέ τήν οἰκονομική χρησιμοποίηση τῶν ὑλικῶν ἡ γερμανική βιομηχανία ξεπέρασε κατά πολύ τήν ἀμερικανική, ἐνῶ

ἀντίθετα, σχετικά μέ τήν οἰκονομική χρησιμοποίηση τῆς ἀνθρώπινης ἐργατικῆς δύναμης ἡ Γερμανία πρέπει πολλά ἀκόμη νά διδαχτεῖ ἀπό τίς 'Ενωμένες Πολιτεῖες» (7)... ‖ χαρακτηριστικό!

«'Η μελέτη τοῦ χρόνου» εἶναι λέει, καλύτερα νά ὀνομάζεται «μελέτη τῆς παραγωγικότητας»: δέν παρατηρεῖται μόνο *ὁ χρόνος*, ἀλλά μελετῶνται καί οἱ *καλύτερες μέθοδοι* ἐργασίας καί καταγράφονται (9-10)...

—«'Η ἐπιστήμη γιά τήν ἐργασία» (10) |||| NB

μέ τόν κινηματογράφο μαθαίνουν τήν κίνηση—ἕνα ἐπικλινές ἐπίπεδο διευκολύνει τήν παραλαβή τοῦ ὑλικοῦ (χωρίς νά κοιτάζεις πρός τά ἐκεῖ) etc. etc. «"Οχι περιττές ἤ ἄσκοπες κινήσεις» (15). ||| NB

'Η δουλιά πρέπει νά γίνεται προσεκτικά, σύμφωνα μέ τά *δ η μ ο κ ρ α τ ι κ ά* ἤθη τῆς 'Αμερικῆς (σελ. 22), ||| sic!!!!

γιά νά μή φαίνονται οἱ «βασανισμοί» (22) ||| NB

συνήθως αὐξάνεται ὁ μισθός ἐργασίας κατά τό $1/3$ ἀπ' αὐτόν πού παίρνει ὁ ἐργάτης

κι'ἔτσι «ἤδη ὁ μισθός αὐτός καθαυτός (ἐάν + $1/3$) βρίσκεται στό ἴδιο οἰκονομικό ἐπίπεδο μέ τοῦ ἀρκετά καλά ἀμειβόμενου μεσαίου ἐμπόρου ἤ τεχνίτη» (22)... ||||| NB ἀστικοποιοῦνται!!

σελ. 30: «**5 χ ρ ό ν ι α**» «κατά μέσο ὅρο» διαρκεῖ ἡ μεταρύθμιση τοῦ Ταίηλορ: ἡ «Τάμπορ μανιουφάκτσουρινγκ κόμπανυ», «ἀπειλοῦσε μέ **χ ρ ε ο κ ο π ί α**» κάτω ἀπό τό βάρος τῶν δαπανῶν γιά τήν εἰσαγωγή τοῦ συστήματος Ταίηλορ. !!

'Η βιομηχανική ἑταιρία Τάμπορ ἱδρύθηκε στή δεκαετία 1890-1900. Τό 1904 ἔγινε ἀπεργία (κατά τό $1/2$ πέτυχε). Οἱ δουλιές δέν πήγαιναν καλά. 'Ο Ταίηλορ πρότεινε νά διαθέσει χρήματα γιά νά ἐφαρμόσει τή δική του ὀργανωτική μέθοδο (32). Συμφώνησαν.

Μετά ἀπό 5 χρόνια: αὔξηση τῆς παραγωγῆς κατά 80%
ἐλάττωση τῶν ἐξόδων κατά 30%
αὔξηση τοῦ μισθοῦ ἐργασίας κατά 25%

τό 1912 ἐργάζονταν 45 ἐργάτες (33)
48 (!! sic !!!) *ὑ π ά λ λ η λ ο ι* καί *μ α σ τ ό ρ ο ι* ((συνήθως 1 : 3)) (clerks) (ὑπάλληλοι γραφείου, ὑπάλληλοι καί μαστόροι)

'Ακολουθοῦν ἀντίγραφα «κλειδιῶν» (συντομεύσεις), ὑποδειγμάτων, ὁδηγιῶν, ἐντολῶν, σωροί ἀπό χαρτιά, ἐξαιρετικά μπερδεμένα... «ταλμούδ» τά ὀνομάζουν οἱ ὑπάλληλοι (σελ. 35)...

"Ενας ὑπάλληλος εἶναι ἀπασχολημένος *μόνο* μέ τή μελέτη τῆς παραγωγικότητας (χρονομέτρηση), πράγμα πού τοῦ δίνει τή δυνατότητα νά *μελετάει* καλά ὅλες τίς κινήσεις τῶν χε-

ριῶν etc., ὅλους τούς χειρισμούς καί νά τούς *βελτιώνει*.

NB ...«Ἔτσι στήν «Τάμπορ μανιουφάκτσουρινγκ κόμπανυ» δέν περνᾶ σχεδόν οὔτε μέρα πού, χάρη στήν ἔρευνα τῆς παραγωγικότητας, νά μήν ἐλέγχεται ὁποιαδήποτε ἐργασία, ἀπό τήν ἄποψη τῆς ὠφελιμότητάς της καί πού νά μήν μπορεῖ νά τελειοποιηθεῖ» (107).

σελ. 153: «Χρονομέτρηση καί μελέτη τῶν *κινήσεων*»=τό πιό «ἐνδιαφέρον», τό πιό «ἐντυπωσιακό» στό σύστημα Ταίηλορ.	NB

[Ρολόγια—καί ρολόγια γιά ἑκατοστά τῆς ὥρας (σελ. 124). Καταλληλότερα].

Οἱ δυσκολίες ἐφαρμογῆς του στή Γερμανία:... «ὁ κοινωνικός χωρισμός τῶν ἐργαζόμενων τάξεων στή Γερμανία ἀποτελεῖ δυσκολία πού δέν πρέπει νά ὑποτιμιέται. Στή

!! NB Γερμανία ὁ ἄνθρωπος μέ ἀκαδημαϊκή μόρφωση ἀπευθύνεται τίς περισσότερες φορές στόν ἄνθρωπο χωρίς ἀκαδημαϊκή μόρφωση, ὁ μηχανικός στόν μάστορα καί ὁ μάστορας στόν ἐργάτη μέ «ὕφος ἀνθρώπου πού διατάζει». Στό σύστημα Ταίηλορ, πού οἱ ἐργαζόμενοι πρέπει νά αἰσθάνονται σάν συνεργάτες, αὐτό τό ὕφος δέν θά ἐπιτρέπεται πιά» (152)... Θά χρειαστεῖ νά περάσουν *πολλά χρόνια* γιά νά συνηθίσουμε στήν «προώθηση ἐργατῶν στή θέση μαστόρων καί ὑπαλλήλων»...

Τέλος

ΤΖΙΛΜΠΡΕΤ. «Η ΜΕΛΕΤΗ ΤΗΣ ΚΙΝΗΣΗΣ»

Φράνκ Μπ. Τζίλμπρετ. «Ἡ μελέτη τῆς κίνησης ἀπό τήν ἄποψη τῆς αὔξησης τοῦ ἐθνικοῦ πλούτου». («Annals of the American Academy», 1915, Μάης, σελ. 96 κ.ἑ.).

...«Οἱ κινήσεις τοῦ κάθε ἀτόμου, ἀδιάφορο ἀπό τήν ἐργασία πού κάνει, μελετήθηκαν καί τυποποιήθηκαν...

...Στό χτίσιμο μέ τοῦβλα οἱ κινήσεις πού γίνονταν γιά τήν τοποθέτηση ἑνός τούβλου ἐλαττώθηκαν ἀπό 18 σέ 5, μέ ἀποτέλεσμα νά αὐξηθεῖ ἡ ἀπόδοση ἀπό 120 σέ 350 τοῦβλα τήν ὥρα. Στό ἀμπαλλάρισμα βαμβακεροῦ ὑφάσματος, οἱ κινήσεις ἀπό 20-30 ἐλαττώθηκαν σέ 10-12 μέ ἀποτέλεσμα

; νά ἀμπαλλάρονται ἀντί 150 δωδεκάδες κομμάτια ὑφάσματος 400 δωδεκάδες χωρίς νά μεγαλώσει ἡ κούραση. Μελετήθηκαν οἱ κινήσεις ἑνός κοριτσιοῦ πού κολλοῦσε ἐτικέττες σέ

βάζα μέ μπογιά γιά παπούτσια. Λίγο μόνο ἄλλαξαν οἱ κινήσεις της, καί ἐνῶ προηγούμενα παρέδιδε 24 βάζα μέσα σέ 40 δευτερόλεπτα, μετά μέ λιγότερη προσπάθεια ἔδινε 24 βάζα σέ 20 δευτερόλεπτα. Παρόμοια μελέτη βοήθησε νά ἐλαττωθοῦν οἱ κινήσεις ὄχι μόνο ἀνδρῶν καί γυναικῶν ἄλλων ἐπαγγελμάτων, ἀλλά ἐπίσης καί οἱ κινήσεις χειρουργῶν-γιατρῶν, νοσοκόμων, ὑπαλλήλων γραφείων, μέ δυό λόγια, οἱ κινήσεις ἐργαζομένων οἱ ὁποῖοι ἀσχολοῦνταν μέ κάθε λογῆς ἐργασία πού μελετήθηκε»... (96-97)

Συναρμολόγηση (assembly) μηχανῶν κατασκευῆς κορδονιῶν... «ἐνῶ ἕνα ἄτομο συναρμολογοῦσε μέσα σέ μιά μέρα 18 μηχανές κατασκευῆς κορδονιῶν, τώρα ἔγινε δυνατό ἕνα ἄτομο νά συναρμολογεῖ μέσα σέ μιά μέρα 66 μηχανές, χωρίς νά μεγαλώνει ἡ κούρασή του» (97)...

῾Η νεότατη μέθοδος = 1) μελέτη τῶν μικροκινήσεων... 2) χρησιμοποίηση «χρονοκυκλογράφου» (97)...

I. Μπροστά στόν ἐργάτη τοποθετεῖται ἕνα «ρολόι πού σημειώνει (τό ρολόι σημειώνει) τίς μικροκινήσεις» «στίς διάφορες στιγμές τῆς ἡμέρας πάνω στίς εἰκόνες ἑνός φίλμ, πού ἀπεικονίζει τήν κίνηση» (98)...

II. «῾Η χρονοκυκλογραφική μέθοδος ὀργάνωσης τῆς μελέτης τῆς κίνησης συνίσταται στή στερέωση μικρῶν ἠλεκτρικῶν λαμπῶν στά δάχτυλα ἤ σέ ὁποιοδήποτε ἄλλο μέρος τοῦ σώματος τοῦ χειριστῆ ἤ στό ἐπεξεργαζόμενο ὑλικό, ἡ κίνηση τοῦ ὁποίου πρόκειται νά μελετηθεῖ»... (φωτογραφίζεται ἡ κίνηση τοῦ φωτός, ἡ γραμμή του) (98).

Οἱ μελέτες αὐτές ἐνδιαφέρουν ὅλη τήν κοινωνία... «Χαρακτηριστικό ἀποτέλεσμα εἶναι ἡ βαθμιαία γεφύρωση τοῦ χάσματος ἀνάμεσα στό σχολειό καί στό ἐργοστάσιο. ῾Η ἐντατική μελέτη τῶν κινήσεων ἀποδείχνει ὅτι ἀπό μηχανική πλευρά ὑπάρχει μεγαλύτερη ὁμοιότητα ἀνάμεσα στά διάφορα ἐπαγγέλματα, ἀκόμη καί ἀνάμεσα στά ἀκαδημαϊκά ἐπαγγέλματα, ἀπό τήν ὁμοιότητα πού θεωρούσαμε ὥς τώρα ὅτι εἶναι δυνατή. ῾Ο βιομηχανικός κόσμος θά ζητάει διαρκῶς περισσότερους νεαρούς ἐργάτες, μέ ἐκπαιδευμένα ἐπιδέξια δάχτυλα»... (101)... !! NB

Αὐτό πρέπει νά διδάσκεται στά δημοτικά σχολεῖα: ...««ἐπιδεξιότητα τῶν δαχτύλων», δηλαδή τέτια ἐξάσκηση τῶν μυώνων, ὥστε εὔκολα καί γρήγορα νά ἀνταποκρίνονται στίς ἀπαιτήσεις τῆς εἰδικευμένης ἐργασίας»...

Τώρα γίνεται «τεράστια σπατάλη» (102) λόγω τῶν ξεχωριστῶν, τῶν ἐπαναλαβαινόμενων etc. «ἐρευνῶν»... «Δουλιά τῆς κυβέρνησης τῶν ῾Ενωμένων Πολιτειῶν εἶναι ἡ ἵδρυση ἑνός τέτιου γραφείου τυποποίησης τῶν μηχανικῶν τεχνῶν. Οἱ κανόνες, πού θά καθορίζονταν καί θά συγκεντρώνονταν ἐκεῖ θά ἀποτελοῦσαν κοινωνικό

ἀγαθό, καί οἱ αὐτοτελεῖς ἐρευνητές θά μποροῦσαν, στηριζόμενοι σ᾽αὐτούς, νά ἐπινοοῦν νέους κανόνες» (103)...

θαυμάσιο ὑπόδειγμα τεχνικῆς προόδου κατά τό πέρασμα ἀπό τόν καπιταλισμό στό σοσιαλισμό.

ΓΙΑΙΝΤΕΛΣ. «Η ΣΧΕΣΗ ΤΩΝ ΜΕΓΑΛΩΝ ΓΕΡΜΑΝΙΚΩΝ ΤΡΑΠΕΖΩΝ ΜΕ ΤΗ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ»

Δ-ρ Ὄττο *Γιάιντελς*. «Ἡ σχέση τῶν μεγάλων γερμανικῶν τραπεζῶν μέ τή βιομηχανία, ἰδιαίτερα μέ τή μεταλλουργική βιομηχανία». Λειψία, 1905 ((*24ος* τόμος, *2η* ἔκδοση «Schmoller's Forschungen»)).

Ὁ πρόλογος χρονολογεῖται: Ἰούνης τοῦ 1905

Ὕστερα ἀπό τόν Ρίσσερ δέν πρέπει νά διαβάζεις: ἐπαναλήψεις, ἀνεπεξέργαστο ὑλικό, ἀσήμαντα στοιχεῖα, νέο nil. Αὐτό ἰσχύει μόνο γιά τήν ἀρχή τοῦ βιβλίου. Φαίνεται πώς ὁ Ρίσσερ τό καταλήστεψε. Ὅταν πρόκειται γιά τή σχέση μέ τή **βιομηχανία**, ὁ Γιάιντελς εἶναι πλουσιότερος, ζωντανότερος, ἐξυπνότερος, ἐπιστημονικότερος.

συνηθισμένο φαινόμενο

σελ. 18: Παράδειγμα: ἀγόρασμα μετοχῶν (τό 1904) τῆς φίρμας «Γκέλζενκιρχενερ Μπέργκβερκσγκεζελσάφτ», γιά νά μπορέσει ὁ *Τύσσεν* νά ἐκλεγεῖ στό «Ἐποπτικό συμβούλιο» (!!)

σελ. 57: Ὁ ἀριθμός τῶν (μετοχικῶν) τραπεζῶν καί τῶν ἰδιωτῶν τραπεζιτῶν πού συμμετεῖχαν σέ ἐκδόσεις χρεογράφων βιομηχανικῶν ἑταιριῶν

	τραπεζιτῶν	στόν κάθε ἕνα τραπεζίτη ἀναλογοῦν ἐκδόσεις χρεογράφων	τραπεζῶν	στήν κάθε μιά τράπεζα ἀναλογοῦν ἐκδόσεις χρεογράφων
1871/2	90	4,4	31	6,1
1899	34	2,7	16	12,4

σελ. 103: Οἱ ἀδελφοί Μάννεσμαν πούλησαν τίς πατέντες τους «γιά σωλῆνες χωρίς ραφή» καί πῆραν *16* ἑκατομμύρια μάρκα (!)... (1890)...

Κάθε κρίση (1857, 1873, 1900) ὁδηγεῖ σέ συγκέντρωση, ἰδιαίτερα, ὅμως, ἡ κρίση τοῦ 1900:

«Ἡ κρίση τοῦ 1900 βρῆκε, παράλληλα μέ τίς γιγάντιες ἐπιχειρήσεις τῶν κυριότερων κλάδων τῆς βιομηχανί-

ας, καί πολλές ἐπιχειρήσεις μέ ἀπαρχαιωμένη, σύμφωνα μέ τίς σημερινές ἀντιλήψεις, ὀργάνωση, «καθαρές» ἐπιχειρήσεις» (δηλαδή ὄχι συνδυασμένες), «πού τίς εἶχε ἀνεβάσει καί αὐτές πρός τά πάνω τό κύμα τῆς βιομηχανικῆς ἀνόδου. Ἡ πτώση τῶν τιμῶν, ἡ ἐλάττωση τῆς ζήτησης, ἔφεραν αὐτές τίς «καθαρές» ἐπιχειρήσεις σέ τόσο δύσκολη θέση, πού εἴτε δέν ἔθιξε καθόλου τίς συνδυασμένες γιγάντιες ἐπιχειρήσεις, εἴτε τίς ἔθιξε γιά πολύ λίγο διάστημα. Γι᾿αὐτό τό λόγο ἡ τελευταία κρίση τοῦ 1900 ὁδήγησε στή βιομηχανική συγκέντρωση σέ ἀσύγκριτα μεγαλύτερο βαθμό παρά ἡ κρίση τοῦ 1873: ἡ τελευταία αὐτή κρίση εἶχε ἐπίσης προκαλέσει μιάν ὁρισμένη ἐπιλογή τῶν καλύτερων ἐπιχειρήσεων, μέ τό ἐπίπεδο ὅμως τῆς τεχνικῆς ἐκείνης τῆς ἐποχῆς ἡ ἐπιλογή αὐτή δέν μπόρεσε νά ὁδηγήσει στό μονοπώλιο τῶν ἐπιχειρήσεων, πού κατάφεραν νά βγοῦν νικηφόρες ἀπό τήν κρίση. Τέτιο ἀκριβῶς μακρόχρονο μονοπώλιο, καί μάλιστα σέ ὑψηλό βαθμό, κατέχουν οἱ γιγάντιες ἐπιχειρήσεις τῆς σημερινῆς μεγάλης σιδηροβιομηχανίας καί ἠλεκτροβιομηχανίας χάρη στήν ἐξαιρετικά σύνθετη τεχνική τους, τήν ὀργάνωσή τους σέ πλατιά κλίμακα καί τήν ἰσχύ τοῦ κεφαλαίου τους, καί μετά σέ μικρότερο βαθμό καί οἱ ἐπιχειρήσεις μηχανοκατασκευῶν καί μερικῶν κλάδων τῆς βιομηχανίας μετάλλου, ἐπικοινωνιῶν κτλ.» (108)...*

NB

μονοπώλια

σελ. 111:—ὅταν ἀποφασίστηκε ἡ ἕνωση τῆς φίρμας *Φοίνιξ* μέ *τήν «Ἕνωση τῶν Χαλυβουργείων»,* ἡ τράπεζα «Σαφχάουζενσερ Μπάνκφεραϊν» ἀγόρασε *τό μεγαλύτερο μέρος* τῶν μετοχῶν της καί πραγματοποίησε τήν ἀπόφαση.

Μέ τόν ἴδιο τρόπο ἡ *«Ντρέζντνερ Μπάνκ»* «κατάκτησε» 2 θέσεις στό «᾿Εποπτικό συμβούλιο» τοῦ μεταλλουργικοῦ ἐργοστασίου «Κένιγκς—ούντ Λάουραχούττε» (πρίν ἀπό 4 χρόνια) καί πραγματοποίησε αὐτό πού χρειαζόταν...

Ὁ ρόλος τῶν ᾿Εποπτικῶν συμβουλίων εἶναι εὐρύτατος (στήν πραγματικότητα μπορεῖ νά εἶναι=*μέ τίς Διευθύνσεις*)...

...«Οἱ θέσεις τῶν μελῶν τῶν ᾿Εποπτικῶν συμβουλίων παραχωροῦνται πρόθυμα σέ πρόσωπα μέ μεγάλα ὀνόματα, καθώς καί σέ πρώην δημόσιους ὑπαλλήλους πού μποροῦν νά προσφέρουν ὄχι καί λίγες διευκολύνσεις στίς σχέσεις μέ τίς ἀρχές»...** (149).

sic! (ἁπλῶς!)

---

* Βλ. Β. Ι. Λένιν. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 27ος, σελ. 331. *Ἡ Σύντ.*
** Στό ἴδιο, σελ. 344. *Ἡ Σύντ.*

συνηθισμένη ἱστορία!!

«Στό «'Εποπτικό συμβούλιο» μιᾶς μεγάλης τράπεζας συναντᾶς συνήθως... κάποιο μέλος τῆς Βουλῆς ἤ κάποιο μέλος τοῦ Δημοτικοῦ συμβουλίου τοῦ Βερολίνου» (152)...*

155 (in fine)... «Οἱ περιπτώσεις πού ἀναφέρθηκαν» (ἀναφέρθηκαν μιά σειρά «ὀ ν ό μ α τ α»: Ντέρνμπουργκ—διευθυντής τῆς «Ντάρμστετερ Μπάνκ», Γκβίννερ—διευθυντής τῆς «Ντόιτσε Μπάνκ») «δείχνουν, ὅμως, ὁλοκάθαρα ὅτι οἱ παράγοντες τῆς βιομηχανίας ἀνήκουν κυρίως στό 'Εποπτικό συμβούλιο ἑταιριῶν τοῦ ἴδιου κλάδου ἤ τοῦ ἴδιου τομέα, ἐνῶ οἱ διευθυντές τῶν μεγάλων τραπεζῶν, ἀντιπροσωπεύονται στή Διοίκηση τῶν πιό διαφορετικῶν ἐπιχειρήσεων»...

1. 'Ο διευθυντής τῆς τράπεζας *«Σαφχάουζενσερ μπάνκφεραϊν»* εἶναι μέλος τοῦ «'Εποπτικοῦ συμβουλίου» *33* ἑταιριῶν!! (σελ. 155).

σελ. 150: παράδειγμα *35* θέσεων 'Εποπτικῶν συμβουλίων στά χέρια τοῦ ἴδιου ἀτόμου... (35).

σελ. 156: «Παράλληλα μ'αὐτή τή διεύρυνση τοῦ πεδίου δράσης ὁρισμένων μεγαλοβιομηχάνων καί μέ τόν περιορισμό τῶν ἐπαρχιακῶν διευθυντῶν τραπεζῶν σέ μιά καθορισμένη βιομηχανική περιοχή μεγαλώνει κάπως καί ἡ εἰδίκευση τῶν διευθυντῶν τῶν μεγάλων τραπεζῶν σέ ξεχωριστούς τομεῖς τῆς οἰκονομίας. Αὐτή ἡ εἰδίκευση εἶναι γενικά νοητή μόνο ὅταν εἶναι μεγάλες οἱ διαστάσεις ὅλης τῆς τραπεζικῆς ἐπιχείρησης καί ἰδίως οἱ σχέσεις της μέ τή βιομηχανία. Αὐτός ὁ καταμερισμός τῆς ἐργασίας ἀκολουθεῖ δυό κατευθύνσεις: ἀπό τή μιά μεριά, τίς σχέσεις μέ τή βιομηχανία στό σύνολό της τίς ἀναθέτουν σ'ἕναν ἀπό τούς διευθυντές, σάν εἰδικό τομέα του, καί, ἀπό τήν ἄλλη, κάθε διευθυντής ἀναλαβαίνει τήν ἐπίβλεψη ὁρισμένων ἐπιχειρήσεων ἤ ὁρισμένων ὁμάδων ἐπιχειρήσεων πού ἔχουν συναφή εἰδίκευση ἤ συμφέροντα. 'Η γερμανική βιομηχανία, κάποτε μάλιστα μονάχα ἡ βιομηχανία τῆς Δυτικῆς Γερμανίας, ἀποτελεῖ εἰδικότητα τοῦ ἑνός — οἱ σχέσεις μέ τά κράτη καί τή βιομηχανία τοῦ ἐξωτερικοῦ, οἱ πληροφορίες σχετικά μέ τά πρόσωπα τῶν βιομηχάνων κ.ἄ., οἱ χρηματιστηριακές ὑποθέσεις κτλ. ἀποτελοῦν τήν εἰδικότητα τῶν ἄλλων. 'Εκτός

«ἐπίβλεψη» τῆς οἰκονομίας τῶν ἑταιριῶν

* Βλ. Β. Ι. Λένιν. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 27ος, σελ. 334. *Ἡ Σύντ.*

ἀπ'αὐτό, συχνά ὁ καθένας ἀπό τούς διευθυντές τῆς τράπεζας ἀναλαβαίνει τή διεύθυνση κάποιας ἰδιαίτερης περιοχῆς ἤ κάποιου ἰδιαίτερου κλάδου τῆς βιομηχανίας. Ὁ ἕνας βρίσκεται κυρίως στά Ἐποπτικά συμβούλια ἠλεκτρικῶν ἑταιριῶν, ὁ ἄλλος στά Ἐποπτικά συμβούλια χημικῶν ἐργοστασίων, ἐργοστασίων παραγωγῆς μπύρας ἤ ζάχαρης, ἄλλος βρίσκεται σέ μερικές ἀπομονωμένες ἐπιχειρήσεις καί παράλληλα στά Ἐποπτικά συμβούλια μή βιομηχανικῶν ἑταιριῶν, παραδείγματος χάρη τῶν ἀσφαλιστικῶν ἑταιριῶν. Ἡ παράθεση ἀποδείξεων αὐτοῦ τοῦ εἴδους μέ παραδείγματα ὁρισμένων διευθυντῶν τραπεζῶν τοῦ Βερολίνου θά μᾶς ὁδηγοῦσαν πολύ μακρυά στόν προσωπικό τομέα. Μέ λίγα λόγια εἶναι βέβαιο ὅτι στίς μεγάλες τράπεζες, στόν ἴδιο βαθμό πού ἀναπτύσσονται ἡ ἔκταση καί ἡ πολυμορφία τῶν πράξεών τους, διαμορφώνεται ἕνας ὁλοένα καί μεγαλύτερος καταμερισμός τῆς ἐργασίας ἀνάμεσα στούς διευθυντές, μέ σκοπό (καί μέ ἀποτέλεσμα) νά τούς ἀνεβάσουν, μπορεῖ νά πεῖ κανείς, λίγο πιό πάνω ἀπό τίς καθαρά τραπεζικές ὑποθέσεις καί νά τούς κάνουν πιό ἱκανούς νά κρίνουν, πιό ἐμπειρογνώμονες στά γενικά ζητήματα τῆς βιομηχανίας καί στά εἰδικά ζητήματα τῶν ξεχωριστῶν κλάδων της, νά τούς προετοιμάσουν γιά δράση στόν τομέα τῆς βιομηχανικῆς σφαίρας ἐπιροῆς τῆς τράπεζας. Τό σύστημα αὐτό τῶν τραπεζῶν συμπληρώνεται ἀπό τήν τάση τους νά ἐκλέγουν στά Ἐποπτικά τους συμβούλια, ἤ στά Συμβούλια τῶν ὑπαγμένων σ'αὐτές τραπεζῶν, ἀνθρώπους εἰδικούς στά ζητήματα τῆς βιομηχανίας, ἐπιχειρηματίες, πρώην δημόσιους ὑπαλλήλους, ἰδιαίτερα ἀνθρώπους πού ἔχουν ὑπηρετήσει στούς σιδηροδρόμους, στή διεύθυνση μεταλλείων*, ἀπό τούς ὁποίους ἀπαιτοῦν ὄχι τόσο σχέσεις μέ βιομηχανικές ἐπιχειρήσεις, ὅσο εἰδικές συμβουλές, συμβουλές πού βασίζονται ὄχι τόσο σέ ἀκαδημαϊκή μόρφωση, ὅσο σέ μακρόχρονη τεχνική, ἐπιχειρηματική καί ἀνθρώπινη πείρα»... (157)...

NB

NB

«σύστημα»

...«Ὁ διευθυντής τῆς Τράπεζας, ὅμως μέ τήν ἰδιότητα τοῦ μέλους τοῦ Ἐποπτικοῦ συμβουλίου, δέν ἔχει μόνο τό πλεονέκτημα νά ἐνδιαφέρεται γιά

* Βλ. Β. Ι. Λένιν. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 27ος, σελ. 344—345. *Ἡ Σύντ.*

τήν εὐσυνείδητη ἐκπλήρωση τῆς ὑπηρεσίας του λόγω τῶν ὑποχρεώσεών του πρός τήν τράπεζα: εἶναι ἐπίσης καλύτερα ἀπ᾽ὅλους πληροφορημένος γιά τήν κατάσταση στήν ἀγορά, μπορεῖ νά βάζει τό μεγάλο ὑπαλληλικό μηχανισμό του νά ἐκπληρώνει τά ἐμποροτεχνικά καθήκοντα τοῦ ᾽Εποπτικοῦ συμβουλίου. ᾽Ακριβῶς, τό γεγονός ὅτι γνωρίζει τά ζητήματα πολλῶν ἑταιριῶν τόν διευκολύνει νά ἐκτιμάει σωστά τήν καθεμιά ἀπ᾽αὐτές, τόν προφυλάσσει ἀπό τήν ὑπερβολική ἐκτίμηση μιᾶς δοσμένης ἐπιχείρησης, πού παρατηρεῖται συχνά ἐκεῖ πού ἕνας ἰδιώτης εἶναι μέλος ᾽Εποπτικοῦ συμβουλίου μόνο μιᾶς ἑταιρίας» (157-158).

NB

«καθολική» ἐποπτεία

Οἱ μεγάλες τράπεζες πού στά τέλη τοῦ 1903 ἀντιπροσωπεύονταν στό ΕΠΟΠΤΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ βιομηχανικῶν ἑταιριῶν: (σελ. 161-162)*.

	«Ντόιτσε Μπάνκ»	«Ντισκόντογκεζέλσαφτ»	«Ντάρμστετερ Μπάνκ»	«Ντρέζντνερ Μπάνκ»	«Σαφχάουζενσερ μπάνκφεραϊν»	«Μπερλίνερ χάντελσγκεζέλσαφτ»	Σύνολο (δικό μου) *6 μεγάλων τραπεζῶν*
Μέ διευθυντές........	101	31	51	53	68	40...	344
Μέ δικά τους μέλη στά ᾽Εποπτικά συμβούλια...............	120	61	50	80	62	34...	407
Σύνολο	221	92	101	133	130	74...	751
Μέ προέδρους ἤ μέ περισσότερα ἀπό δυό πρόσωπα..........	98	43	36	41	38	33...	289
							1040 (751 + 289)

δέν πρόκειται γιά ἀπόσπασμα ἀπό τό βιβλίο τοῦ Ρίσσερ; Σύγκρινε, σελ. 170-171: μέλη ᾽Εποπτικῶν συμβουλίων στούς διάφορους *κλάδους τῆς βιομηχανίας*... σελ. 137 καί 139: ἐκδόσεις χρεογράφων βιομηχανικῶν ἑταιριῶν

* Βλ. Β. Ι. Λένιν. ῞Απαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 27ος, σελ. 344. *῾Η Σύντ.*

...«Ἡ γενική φύση τῶν τραπεζικῶν ἐργασιῶν στόν τομέα τῆς βιομηχανίας, ὅπως περιγράφηκε ὥς τώρα, ἡ δυνατότητα καί ἡ ἀνάγκη πού ἔχει μιά μεγάλη τράπεζα, σάν μέσο γιά νά ἀποκτᾶ στενές, μόνιμες σχέσεις μέ βιομηχανικές ἐπιχειρήσεις, νά χρησιμοποιεῖ συστηματικά τίς κανονικές συναλλαγές, τή χορήγηση πιστώσεων στή βιομηχανία, τίς ἐκδόσεις χρεογράφων, τήν ἀπόκτηση θέσεων μελῶν τοῦ Ἐποπτικοῦ συμβουλίου: ὅλα αὐτά πλέκουν γύρω ἀπό τήν τράπεζα καί τή βιομηχανική ἐπιχείρηση ἕνα τόσο πυκνό δίχτυ, πού συχνά, καί γιά μερικές ἑταιρίες μόνιμα, ἀποκλείεται ὁ συναγωνισμός μέ τήν ἐπιχείρηση αὐτή γιά ξεχωριστές δουλιές» (163)...

«ἡ γενική φύση»

«πυκνό δίχτυ»

«Σάν ἀποτέλεσμα τῆς ἐξέτασης τῶν βιομηχανικῶν σχέσεων στό σύνολό τους προκύπτει ὁ καθολικός χαρακτήρας τῶν χρηματιστικῶν ἱδρυμάτων πού δροῦν γιά τή βιομηχανία. Σέ ἀντίθεση πρός τίς ἄλλες μορφές τῶν τραπεζῶν καί σέ ἀντίθεση πρός τίς ἀπαιτήσεις πού πρόβαλε ποῦ καί ποῦ ἡ φιλολογία, ὅτι δηλαδή οἱ τράπεζες πρέπει νά εἰδικεύονται σ'ἕναν ὁρισμένο τομέα ἤ κλάδο τῆς βιομηχανίας, γιά νά μή χάνουν τό ἔδαφος κάτω ἀπό τά πόδια τους —οἱ μεγάλες τράπεζες ἐπιδιώκουν νά κάνουν τίς συνδέσεις τους μέ τίς βιομηχανικές ἐπιχειρήσεις ὅσο τό δυνατό πιό πολύμορφες, ἀνάλογα μέ τόν τόπο καί τό εἶδος τῆς παραγωγῆς, ἐπιδιώκουν νά ἐξαλείψουν τίς ἀνισότητες στήν κατανομή τοῦ κεφαλαίου ἀνάμεσα στίς διάφορες περιοχές καί κλάδους τῆς βιομηχανίας, ἀνισότητες πού ἐξηγοῦνται ἀπό τήν ἱστορία τῶν διαφόρων ἐπιχειρήσεων*. Ἔτσι ἐπιδιώκουν ἐπίσης νά θεμελιώσουν τίς σχέσεις μέ τή βιομηχανία πάνω στή βάση κανονικῶν μακρόχρονων συνδέσεων καί νά δίνουν σ'αὐτές τήν ἔκφραση καί τή δυνατότητα νά διευρύνονται καί νά βαθαίνουν μέ ἕνα

«καθολικός χαρακτήρας»
«σέ ἀντίθεση»
(ἀπ'ὅ,τι γινόταν παλιότερα)

* Βλ. Β. Ι. Λένιν. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 27ος, σελ. 346. *Ἡ Σύντ.*

διακλαδωμένο σύστημα κατάληψης θέσεων σέ Ἐποπτικά συμβούλια. Σέ σύγκριση μ'αὐτές τίς δυό σφαῖρες ἐπιροῆς, ὑποχωρεῖ σχετικά γιά τίς μεγάλες τράπεζες ἡ σημασία τῆς ἐκδοτικῆς δραστηριότητας γιά τίς σχέσεις τους μέ τή βιομηχανία. Ἡ μιά τάση συνίσταται στό νά κάνουν τή σύνδεση μέ τή βιομηχανία γενικό φαινόμενο, ἡ ἄλλη στό νά τήν κάνουν μόνιμη καί ἐντατική. Καί οἱ δυό ἔχουν πραγματοποιηθεῖ ἤδη στίς ἕξι μεγάλες τράπεζες ὄχι στό ἀκέραιο, ἀλλά σέ σημαντικές διαστάσεις καί στόν ἴδιο βαθμό» (180)...*

«τάση»

«νέες» βιομηχανικές σχέσεις πρός τίς τράπεζες

«Οἱ σχέσεις ἀνάμεσα στίς βιομηχανικές ἐπιχειρήσεις, μέ τό νέο τους περιεχόμενο, μέ τίς νέες τους μορφές, μέ τά νέα τους ὄργανα, καί συγκεκριμένα ἀνάμεσα στίς μεγάλες τράπεζες, πού εἶναι ὀργανωμένες ταυτόχρονα καί συγκεντρωτικά καί ἀποκεντρωτικά, εἶναι ζήτημα ἄν διαμορφώνονται σάν χαρακτηριστικό φαινόμενο τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας πρίν ἀπό τή δεκαετία 1890-1900. Μέ μιά ὁρισμένη μάλιστα ἔννοια μπορεῖ νά μετατοπιστεῖ αὐτή ἡ ἀφετηρία στά 1897, μέ τίς μεγάλες «συγχωνεύσεις» ἐπιχειρήσεων, πού ἐφαρμόζουν γιά πρώτη φορά τή νέα μορφή τῆς ἀποκεντρωτικῆς ὀργάνωσης, γιά λόγους βιομηχανικῆς πολιτικῆς τῶν τραπεζῶν. Ἡ ἀφετηρία αὐτή θά μποροῦσε ἴσως νά μετατοπιστεῖ σέ μιά ἀκόμη νεότερη ἡμερομηνία, γιατί μόνο ἡ κρίση τοῦ 1900 ἐπιτάχυνε τεράστια τό προτσές τῆς συγκέντρωσης τόσο στή βιομηχανία, ὅσο καί στίς τράπεζες, ἑδραίωσε αὐτό τό προτσές, μετάτρεψε γιά πρώτη φορά τίς σχέσεις μέ τή βιομηχανία σέ πραγματικό μονοπώλιο τῶν μεγάλων τραπεζῶν καί τίς ἔκανε πολύ πιό στενές καί ἐντατικές» (181)...**

«εἶναι ζήτημα ὥς τά 1890-1900»

1897

κρίση (1900)

---

* Βλ. Β. Ι. Λένιν. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 27ος, σελ. 346. *Ἡ Σύντ.*
** Στό ἴδιο, σελ. 348-349. *Ἡ Σύντ.*

...«Ἡ ξαφνική συγκέντρωση στά ὀρυχεῖα τῆς Ρηνανίας-Βεστφαλίας, ἡ ἵδρυση τῆς Ἕνωσης χαλυβουργείων, ἡ συγχώνευση τῶν μεγάλων ἠλεκτρικῶν ἑταιριῶν κτλ., ἐπιτάχυναν χωρίς ἀμφιβολία σημαντικά τήν πρακτική λύση τοῦ ζητήματος τῶν σχέσεων μεταξύ τῶν τραπεζῶν καί τῆς βιομηχανίας» (182)...

ὕστερα ἀπό τήν κρίση τοῦ 1900 (ὕφεση)

...«ἡ σύγχρονη βιομηχανική ἐπιχείρηση μετάθεσε τίς τράπεζες σέ ἐντελῶς νέες σφαῖρες τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς... ἡ τράπεζα μετακινεῖται ὥς ἕνα βαθμό ἀπό τή σφαίρα τῆς κατ'ἀρχήν ἁπλῆς μεσολαβητικῆς δραστηριότητας στή σφαίρα τῆς βιομηχανικῆς παραγωγῆς... ...Ἔτσι οἱ μεγάλες τράπεζες ἔρχονται» (μέ τή σύνδεσή τους μέ τή βιομηχανία) «σέ ἐπαφή ὄχι μόνο μέ τίς τάσεις ἀνάπτυξης τῶν ξεχωριστῶν ἐπιχειρήσεων, ἀλλά καί μέ τίς συνδέσεις πού ὑπάρχουν ἀνάμεσα στίς διάφορες ἐπιχειρήσεις ἑνός κλάδου τῆς βιομηχανίας καί ἀνάμεσα στούς κλάδους τῆς βιομηχανίας σάν σύνολο» (183)...

NB

«Ὅποιος παρακολούθησε στή διάρκεια τῶν τελευταίων χρόνων τίς ἀλλαγές τῶν διευθυντῶν καί τῶν μελῶν τῶν Ἐποπτικῶν συμβουλίων τῶν μεγάλων τραπεζῶν, δέν μπορεῖ παρά νά ἔχει παρατηρήσει ὅτι ἡ ἐξουσία περνάει σιγά-σιγά σέ πρόσωπα πού θεωροῦν ἀπαραίτητο καί ὅλο καί πιό ἐπιτακτικό καθῆκον τῶν μεγάλων τραπεζῶν τή δραστήρια ἀνάμιξή τους στή γενική ἀνάπτυξη τῆς βιομηχανίας, καί μάλιστα ὅτι σ'αὐτά τά πρόσωπα καί στούς παλιούς διευθυντές τῶν τραπεζῶν ἀναπτύσσεται γιά τό λόγο αὐτό ὑπηρεσιακή καί συχνά προσωπική ἀντίθεση. Στήν οὐσία πρόκειται γιά τό ἄν ζημιώνουν οἱ τράπεζες σάν πιστωτικά ἱδρύματα ἀπ'αὐτή τήν ἀνάμιξη τῶν τραπεζῶν στό βιομηχανικό προτσές παραγωγῆς, γιά τό ἄν θυσιάζονται οἱ σοβαρές ἀρχές καί τό σίγουρο κέρδος γι'αὐτή τή δράση, πού δέν ἔχει τίποτε τό κοινό μέ τή μεσολάβηση στή χορήγη-

NB

σῃ πίστωσης καί πού ὁδηγεῖ τήν τράπεζα νά ἀνακατευτεῖ σ᾽ἕνα τομέα, ὅπου εἶναι ἐκτεθειμένη, πολύ περισσότερο ἀπό πρίν, στήν τυφλή κυριαρχία τῆς βιομηχανικῆς συγκυρίας. Καί ἐνῶ πολλοί ἀπό τούς παλιούς διοικητές τῶν τραπεζῶν μιλᾶνε μ᾽αὐτό τόν τρόπο, ἡ πλειοψηφία τῶν νέων βλέπει στή δραστήρια ἀνάμιξη στά ζητήματα τῆς βιομηχανίας τήν ἴδια ἀναγκαιότητα, πού μαζί μέ τή σύγχρονη μεγάλη βιομηχανία δημιούργησε καί τίς μεγάλες τράπεζες καί τή νεότερη βιομηχανική τραπεζική ἐπιχείρηση. Μόνο σ᾽ἕνα πράγμα συμφωνοῦν καί οἱ δυό πλευρές, στό ὅτι δέν ὑπάρχουν ἀκόμη οὔτε στέρεες ἀρχές, οὔτε συγκεκριμένος σκοπός γιά τή νέα δράση τῶν μεγάλων τραπεζῶν»... (184)...*

πέρασμα... σέ τί;

«Οἱ τραπεζικές πράξεις μέ τό ἐξωτερικό καί στό ἐξωτερικό χωρίζονται σέ τρία μέρη, καθένα ἀπό τά ὁποῖα ἀντιστοιχεῖ σέ ἕναν ὁρισμένο βαθ-
1 μό ἀνάπτυξης: στίς διεθνεῖς πληρωμές, στήν ἀνά-
2 ληψη ξένων δανείων καί στή συμμετοχή σέ βιο-
3 μηχανικές ἐπιχειρήσεις στό ἐξωτερικό... τό καθένα... ἔβαλε τή σφραγίδα του σέ μιά ἰδιαίτερη περίοδο στήν ἐξωτερική πολιτική τῶν μεγάλων γερμανικῶν τραπεζῶν.

...Σχετικά μέ τή σημασία πού ἔχουν τά δάνεια γιά τήν ἐθνική βιομηχανία, ἕνας ἀπό τούς διοικητές τῆς τράπεζας Ντισκόντογκεζελσάφτ, ἡ ὁποία δείχνει ἰδιαίτερο ἐνδιαφέρον γιά τίς συναλλαγές μέ τό ἐξωτερικό, ἐκφράστηκε μπροστά στήν Ἐρευνητική Ἐπιτροπή τοῦ Χρηματιστηρίου μέ τά παρακάτω λόγια («Πρακτικά τῆς Ἐρευνητικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Χρηματιστηρίου», σελ. 371, κατάθεση τοῦ Ρούσσελ): «Θά θεωροῦσα ὅτι θά ἦταν ἐξαιρετικά μεγάλη ἡ ζημιά, ἄν... ἡ τοποθέτηση ξένων δανείων στή Γερμανία δέν ἀναθέτονταν στό γερμανικό κεφάλαιο καί στίς γερμανικές τράπεζες, ἀλλά στούς

* Βλ. Β. Ι. Λένιν. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 27ος, σελ. 347-348. *Ἡ Σύντ.*

ξένους. Καί ἀκριβῶς ἐπειδή ἤθελαν νά τό ἀποφύγουν αὐτό, τό Ὑπουργεῖο Ἐξωτερικῶν ἐνδιαφέρθηκε τόσο ζωηρά—καί, κατά τή γνώμη μου, μέ τό δίκιο του—γιά νά ἀποκτήσουμε ἐμπορικά τμήματα, τραπεζικά ὑποκαταστήματα καί συνδέσεις στό ἐξωτερικό. Γιατί μόνο ἐπειδή ὑπάρχουν αὐτές οἱ συνδέσεις γίνεται δυνατό νά βρεθεῖ ἡ ἐπιθυμητή ἐργασία γιά τή γερμανική βιομηχανία στό ἐξωτερικό. NB NB

...Τό γενικό παράπονο τῆς ἐξαγωγικῆς βιομηχανίας μας εἶναι ἀκριβῶς ὅτι ἡ Γερμανία, σέ σύγκριση μέ τό Λονδίνο, καθυστερεῖ τόσο πολύ στήν παγκόσμια ἀγορά τῶν μεγάλων ὑποθέσεων. Ὅλες σχεδόν οἱ παραγγελίες συγκεντρώνονται στό Λονδίνο, σ' αὐτή τή μεγάλη παγκόσμια ἀγορά, καί μόνο χάρη στό γεγονός ὅτι βρισκόμαστε πιό κοντά σέ ὁρισμένες ξεχωριστές ξένες ἐπιχειρήσεις δημιουργοῦνται ἐμπορικές σχέσεις καί μόνιμη ἐργασία γιά τή βιομηχανία»» (186—187)... NB «παραγγελίες»

...«Ἐφόσον οἱ μεγάλες γερμανικές τράπεζες ἀσχολοῦνται ἄμεσα μέ ξένες βιομηχανικές ἐπιχειρήσεις, πρέπει καί πάλι νά διακρίνουμε δυό βαθμίδες ἀνάπτυξης θεμελιακά διαφορετικές ἡ μιά ἀπό τήν ἄλλη καί γενικά καί ἀπό ἄποψη χρόνου. Ἡ πρώτη, ἀπό ἱστορική ἄποψη, συμπίπτει περίπου μέ τήν περίοδο ἀκμῆς τῶν ἐξωτερικῶν δανείων καί γι' αὐτό ἀφορᾶ ξεχωριστές χῶρες σέ διαφορετικές χρονολογίες: οἱ δεκαετίες 1870 καί 1880 μπορεῖ νά θεωρηθοῦν σάν περίοδος ἄνθησης *τῶν ξένων κατασκευῶν σιδηροδρομικῶν γραμμῶν*»... (187)... 2 βαθμίδες σιδηρόδρομοι

2 ὑποδιαιρέσεις («ἀντίθετοι πόλοι»): οἱ *ρουμανικοί* σιδηρόδρομοι καί ἡ συμμετοχή στούς *ἀμερικανικούς* σιδηροδρόμους.

«Ἡ πρώτη αὐτή βαθμίδα χαρακτηρίζεται ἀπό τή στενή σχέση τῆς δραστηριότητας στήν ξένη βιομηχανία μέ τά δάνεια, παρ' ὅλο πού ἡ ἐγχώρια βιομηχανία, σάν προμηθευτής, μπορεῖ ἐδῶ νά ἀποκομίζει

κάποιο κέρδος. Ἡ πρωτοβουλία τῶν τραπεζῶν εἶναι ἰσχυρή καί ἀποφασιστική, ἀλλά μόνο ἔμμεσα ἀσχολεῖται μέ τή βιομηχανία, ἐνῶ ἡ κύρια προσοχή τῶν τραπεζῶν στρέφεται στίς ἐπικερδεῖς τοποθετήσεις κεφαλαίων σέ ξένα χρεόγραφα. Αὐτή προϋποθέτει μιά τέτια κατάσταση, στήν ὁποία ἡ ἐγχώρια βιομηχανία δέν εἶναι ἀκόμη τόσο συγκεντρωμένη καί ἀκόμη δέν ἔγινε τόσο ἱκανή γιά ἐπέκταση, ὅπως συμβαίνει ἀπό τή δεκαετία 1890-1900 καί δῶ.

ἀπό τή δεκαετία 1890-1900

2η βαθμίδα

Ἀντίθετα, στή δεύτερη βαθμίδα ἀνάπτυξης τά ἐξωτερικά δάνεια περνοῦν, ὡς πρός τή σημασία τους γιά τήν τραπεζική δραστηριότητα, σέ δεύτερη μοίρα, ἐνῶ μεγαλώνει τό ἐνδιαφέρον τῶν μεγάλων τραπεζῶν γιά τή βιομηχανία τοῦ ἐξωτερικοῦ, πού ἐξαρτιέται λιγότερο ἀπό τίς ἄλλες οἰκονομικές συνδέσεις μέ τή δοσμένη χώρα. Ἡ ἵδρυση ἀπό τίς μεγάλες τράπεζες, ἤ μέ τή βοήθειά τους, βιομηχανικῶν ἑταιριῶν σέ ἄλλες χῶρες γίνεται συχνότερο φαινόμενο καί ταυτόχρονα στόν τομέα τῶν ἐξωτερικῶν συναλλαγῶν παρατηρεῖται στενή συνεργασία τῶν μεγάλων τραπεζῶν μέ τήν ἐγχώρια βιομηχανία» (188)...

...«Ἄν αὐτές (οἱ ἐγχώριες ἐπιχειρήσεις) κατά τή διείσδυσή τους στό ἐξωτερικό ἐξαρτιῶνται πολύ περισσότερο ἀπό τίς τράπεζες, ἀπό ὅ,τι τά ἐργοστάσιά τους στό ἐσωτερικό..., ἀντίθετα» (σέ διάκριση ἀπό τή χώρα τους) «στό ἐξωτερικό ἡ τράπεζα εἶναι σάν στό σπίτι της, ἔχει τά ὑποκαταστήματά της, κυριαρχεῖ στίς διεθνεῖς πληρωμές, βρίσκεται ἴσως σέ ὁρισμένη σύνδεση μέ τήν κυβέρνηση τῆς χώρας, γιατί ἀνέλαβε τήν ἔκδοση δανείων» (189)...

4 μορφές

«Μποροῦμε νά διακρίνουμε τέσσερις μορφές συμμετοχῆς τῶν τραπεζῶν στίς βιομηχανικές ἐπιχειρήσεις τοῦ ἐξωτερικοῦ: 1. Ἵδρυση ὑποκαταστημάτων ἤ θυγατρικῶν ἐπιχειρήσεων γιά τήν ἐγχώρια βιομηχανία...

...2. Ἵδρυση... ὁρισμένων ἀλλοδαπῶν ἐπιχειρήσεων, πού εἴτε συνδέονται χαλαρά μέ τήν ἐγχώρια βιομηχανία, εἴτε δέν συνδέονται καθόλου μ'αὐτήν... Ἀλλά χαρακτηριστική κυρίως περίπτωση ἀποτελοῦν τά *ἐ ξ ω τ ι κ ά* σιδηροδρομικά ἔργα πού ἄρχισαν τελευταῖα καί οἱ ἀνατολικοασιατικές ἐπιχειρήσεις τῶν μεγάλων τραπεζῶν, πού συμμετέχουν στήν «Ντόιτς-Ἀζιάτισε Μπάνκ»»... Αὐτό ἀποτελεῖ ἤδη ἕναν *«κ ρ ί κ ο σ τ ή ν κ α τ ά κ τ η σ η μιᾶς οἰκονομικῆς περιοχῆς»* (190).

ἡ ὑπογράμμιση δική μου

(Βαγδάτη—Κίνα etc. ἀποικίες)

...«3. Μιά τρίτη ὁμάδα ἀποτελοῦν οἱ ἀπόπειρες τῶν μεγάλων τραπεζῶν νά ἐξασφαλίσουν γιά τόν ἑαυτό τους μιά θέση σέ κάποιο κλάδο τῆς βιομηχανίας τοῦ ἐξωτερικοῦ μέ τήν ἵδρυση δικῶν τους ἐπιχειρήσεων, πολλές φορές μάλιστα μόνο μέ τή συμμετοχή τους σέ ὑπάρχουσες ἤδη ἐπιχειρήσεις»... (191) συμμετοχή σέ νοτιοαφρικανικές *ἑταιρίες μεταλλείων* (ἡ «Ντόιτσε Μπάνκ» ἀπό τό 1894 etc.).

4. ...«ὁ τραπεζικός κόσμος τῆς Γερμανίας προσπάθησε ἐπίσης νά ἐξασφαλίσει στό ἐξωτερικό γιά τόν ἑαυτό του, ἤ γιά τό γερμανικό κεφάλαιο πού βρίσκεται πίσω του, ἕναν κλάδο τῆς βιομηχανίας γιά δική του ἀποκλειστική ἐκμετάλλευση» (192)... λογουχάρη, οἱ προσπάθειές του νά ὀργανώσει κάτω ἀπό τήν ἡγεμονία του «ἕνα μέρος τῆς βιομηχανίας *πετρελαίου,* μέ κέντρο τή ρουμανική βιομηχανία πετρελαίου»...

νά δημιουργήσει τή «δική του» βιομηχανία

...«Ἡ παγκόσμια πετρελαιαγορά εἶναι καί σήμερα ἀκόμη μοιρασμένη ἀνάμεσα σέ δυό μεγάλες χρηματιστικές ὁμάδες: ἀνάμεσα στό ἀμερικανικό τράστ πετρελαίου «Στάνταρντ Ὄιλ Κόμπανυ» τοῦ Ροκφέλλερ καί στούς ἀφέντες τοῦ ρωσικοῦ πετρελαίου τοῦ Μπακοῦ, Ρότσιλντ καί Νόμπελ. Καί οἱ δυό ὁμάδες ἔχουν στενούς δεσμούς μεταξύ τους, ἡ μονοπωλιακή τους, ὅμως, θέση ἀπειλεῖται, ἐδῶ καί μερικά χρόνια, ἀπό πέντε ἐχθρούς» (193):

μοίρασμα τοῦ κόσμου

(1) ἀπό τήν ἐξάντληση τῶν ἀμερικανικῶν πηγῶν πετρελαίου
(2) ἀπό τήν ἀνταγωνιστική ἑταιρία Μαντάσεφ καί Σία στό Μπακοῦ
× (3) ἀπό τίς πηγές πετρελαίου στήν Αὐστρία
× (4) idem στή Ρουμανία
× (5) ἀπό τίς ὑπερπόντιες πηγές πετρελαίου, κυρίως στίς *ὁ λ λ α ν δ ι κ έ ς* ἀποικίες (οἱ πάμπλουτες ἑταιρίες *Σάμουελ* καί «*Σ έ λ λ* Τράνσπορτ έντ Τρέιντινγκ Κόμπανυ»)*.

× =συμμετοχή τῆς «*Ν τ ό ι τ σ ε Μ π ά ν κ*» καί ἄλλων γερμανικῶν τραπεζῶν.

στοιχειώδης ἀλήθεια

...«Στή δραστηριότητά τους στό ἐξωτερικό οἱ τράπεζες δέν παροτρύνονται ἀπό ἐθνικό ἐνθουσιασμό, ἀλλά ἀπό τή διαρκῶς αὐξανόμενη, σέ ὁρισμένη βαθμίδα τῆς σύγχρονης καπιταλιστικῆς ἀνάπτυξης, ἀναγκαιότητα νά δημιουργήσουν στό ἐλεύθερο γερμανικό κεφάλαιο ἕνα κατάλληλο χῶρο γιά τοποθετήσεις στό ἐξωτερικό (197)...

ὁ τεχνικός ρόλος τῶν μεγάλων τραπεζῶν (τοῦ χρηματιστικοῦ κεφαλαίου)

«Ἕναν παρόμοιο ρόλο» (βοήθεια σέ βιομηχανικές ἐπιχειρήσεις) «παίζουν οἱ τράπεζες, ὅταν δημιουργοῦν ἑταιρίες τεχνικῶν ἐρευνῶν, τά ἀποτελέσματα τῶν ὁποίων πᾶνε πρός ὄφελος φιλικῶν ἐπιχειρήσεων. Τέτιες εἶναι, λ.χ., ἡ ἑταιρία γιά τή μελέτη τῶν ἠλεκτρικῶν ταχέων σιδηροδρόμων, τό «Κεντρικό Γραφεῖο ἐπιστημονικοτεχνικῶν ἐρευνῶν», πού ἱδρύθηκε ἀπό τό κοντσέρν Λέβε, καί τό Κεντρικό Γραφεῖο μεταλλείων, μιά ἑταιρία περιορισμένης εὐθύνης μέ ἕδρα τή Φραγκφούρτη τοῦ Μάιν, τήν ὁποία, παράλληλα μέ τούς μεγαλοβιομήχανους, τή χρηματοδοτοῦν καί οἱ πιό μεγάλες τράπεζες» (210-211)**.

Καμιά φορά οἱ τράπεζες *συνδέουν* διαφορετικές βιομηχανικές ἐπιχειρήσεις (πότε μέ τή δημιουργία καρτέλ, πότε μέ τήν εἰδίκευση κτλ.)...

* Βλ. Β. Ι. Λένιν. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 27ος, σελ. 373. *Ἡ Σύντ.*
** Στό ἴδιο, σελ. 347-348. *Ἡ Σύντ.*

...«'Εδῶ ἡ τράπεζα ἐνσαρκώνει κατά κάποιο τρόπο τόν ἐσωτερικό δεσμό, πού μέ τήν ἀνάπτυξη τῆς μεγάλης βιομηχανίας δημιουργεῖται ἀνάμεσα σέ ἕνα μεγάλο ἀριθμό ἀπό ἐπιχειρήσεις, ἀντιπροσωπεύει τήν κοινότητα συμφερόντων πού ὑπάρχει μεταξύ τους» (215)...

τράπεζα=«ἐσωτερικός δεσμός» ἀνάμεσα στίς ἐπιχειρήσεις

...«Πόσο πλούσιες δυνατότητες προσφέρει στή *«Ντόιτσε Μπάνκ»* μιά τέτια ἐπιχείρηση, ὅπως οἱ σιδηρόδρομοι τῆς Βαγδάτης, γιά νά δίνει δουλιά στά φιλικά της ἐργοστάσια!» (217)...

NB «Παρ'ὅλο πού ἡ προσέγγιση διαφορετικῶν ἐπιχειρήσεων καί βιομηχανικῶν κλάδων, μέ τήν ἀνάθεση σ'αὐτούς παραγγελιῶν ὅταν παρουσιαζόταν εὐκαιρία, γινόταν ὥς τώρα ἀπό τίς τράπεζες «ἀνάμεσα στίς ἄλλες» δουλιές τους, ὡστόσο εἶναι πολύ χαρακτηριστικό ὅτι ἡ προσέγγιση αὐτή ἀποτελεῖ σημαντικό σύμπτωμα τοῦ γεγονότος πῶς μέ τήν ἀνάπτυξη τῆς βιομηχανικῆς παραγωγῆς οἱ δεσμοί γίνονται διαρκῶς πιό πολυάριθμοι ἀλλά καί πιό σύνθετοι καί δυσθεώρητοι. Οἱ δεσμοί καί οἱ σχέσεις ἀλληλοεξάρτησης ἀνάμεσα στούς διάφορους κλάδους τῆς βιομηχανίας καί στίς ἐπιχειρήσεις βρίσκουν στίς μεγάλες τράπεζες τό ὄργανο ἔκφρασής τους, ἐνῶ ἡ λανθάνουσα σύνδεση ἐξελίσσεται ὅλο καί περισσότερο σέ πραγματική συνεργασία» (219)...

NB μεγάλωμα τῶν δεσμῶν

'Ακούγονται παράπονα γιά «τρομοκρατία» τῶν τραπεζῶν (219-220), ὅτι ὑ π ο χ ρ ε ώ ν ο υ ν (γιά παραγγελίες κτλ.) οἱ συναλλαγές νά γίνονται μέ ὁρισμένη φίρμα (220).

!!

Στήν ἠλεκτροβιομηχανία ἰδιαίτερο ρόλο ἔπαιξε ἡ κρίση (προφανῶς τοῦ 1900) καί οἱ τράπεζες δυνάμωσαν, ἐπιτάχυναν τόν ἀφανισμό τῶν συγκριτικά μικρῶν ἐπιχειρήσεων, τήν καταβρόχθισή τους ἀπό τίς μεγάλες (σελ. 230-232). ...«Οἱ τράπεζες ἀρνοῦνταν τή βοήθεια ἀκριβῶς στίς ἐπιχειρήσεις πού εἶχαν περισσότερο τήν ἀνάγκη της, προκαλώντας ἔτσι πρῶτα μιά ἰλιγγιώδη ἄνοδο καί ὕστερα τήν ἀναπόφευκτη καταστροφή τῶν ἑταιριῶν, πού δέν ἦταν ἀρκετά συνδεμένες μαζί τους» (232)*.

Οἱ τράπεζες καί οἱ χρεοκοπίες ἐπιχειρήσεων

---

* Βλ. Β. Ι. Λένιν. "Απαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 27ος, σελ. 371. *'Η Σύντ.*

NB [οἱ λεπτομέρειες γιά τήν ἠλεκτροβιομηχανία δέν παρουσιάζουν ἐνδιαφέρον. Σύγκρ. τά *ν ε ό τ ε ρ α σ τ ο ι χ ε ῖ α* στή «Die Neue Zeit»]

Ὁμάδα Λέβε.

Τό 1869 ἱδρύθηκε τό ἐργοστάσιο κατασκευῆς ραπτομηχανῶν Λέβε, προστέθηκε κατόπιν ἡ παραγωγή ὅπλων, ἀργότερα (1870-1890) κανονιῶν, καζανιῶν κτλ. κτλ., κατόπιν προστέθηκαν ἠλεκτροβιομηχανία, θυγατρικές ἑταιρίες etc. [ἡ περιγραφή δέν εἶναι ἐπιτυχής στό ἔργο τοῦ Γιάιντελς].

Στήν § γιά τίς σχέσεις τῶν μεγάλων τραπεζῶν μέ τά καρτέλ (253 – 258) ὁ συγγραφέας «ἁπλώθηκε» λίγο, καταπιάστηκε μέ πολλά ζητήματα. Διακρίνει 4 μορφές: *1)* ἀδιαφορία (γιά τά ἀσήμαντα καρτέλ)· *2)* «ἀπόλυτο ἐνδιαφέρον» (254) γιά τά καρτέλ σάν τό συνδικάτο τοῦ *πετροκάρβουνου* (γιά τά καρτέλ πού ἀποτελοῦν *«ζήτημα ζωῆς»* γιά τή δοσμένη βιομηχανία)·

τί διαφέρει ἀπό τό Νο 2; δέν εἶναι «ἀπόλυτο ἐνδιαφέρον»;

||| *3)* «βοήθεια» σέ καρτέλ, λ.χ. στήν ἕνωση χαλυβουργείων·

(4) καθαρά «σχέσεις τραπεζικῶν συναλλαγῶν»—ὀργάνωση, λογουχάρη, «γραφείου συνδικάτων» στήν τράπεζα *«Σ α φ χ ά ο υ ζ ε ν σ ε ρ Μ π ά ν κ φ ε ρ α ϊ ν»* (1899)...

|| 258-265: περιγραφή τῆς συγκέντρωσης στή βιομηχανία *π ε τ ρ ο κ ά ρ β ο υ ν ο υ (Τύσσεν κ.ἄ.).* Βλέπε τήν καλύτερη καί νεότερη περιγραφή τοῦ Βέρνερ στό περιοδικό «Die Neue Zeit», 1913, σέ ἄλλο τετράδιο*.

265 κ.ἑ., *ἠ λ ε κ τ ρ ι κ ή* βιομηχανία (βλ. ἀπό τή «Die Neue Zeit»**).

«Παράλληλα, ἀνώτατη ἀρχή τῶν τραπεζῶν εἶναι πρίν ἀπ᾿ὅλα ἡ *συνειδητή* προώθηση τῆς συγκέντρωσης, πού ἀπό παλιά κιόλας τή βοηθοῦσαν ἔμμεσα, μέ τήν οἰκονομική ὑποστήριξη τῶν ἐπιχειρήσεων πού πρόκοβαν» (268)...

«μετατροπή»

||| «Ἡ μετατροπή τῆς βιομηχανικῆς πολιτικῆς τῶν μεγάλων τραπεζῶν ἀπό πολιτική ἑνός πιστωτικοῦ ἱδρύματος σέ πολιτική βιομηχανικῆς συγκέντρωσης ἀποκαλύπτει καθαρά τήν τριπλή ἀντίφαση πού ὑπάρχει στήν ἀνάπτυξη τοῦ σύγχρονου τραπεζικοῦ συστήματος» (268)...

|| 1)...«Τό γεγονός τῆς προοδευτικῆς ἐξάλειψης τοῦ ἀνταγωνισμοῦ ἀνάμεσα στίς μεγάλες τράπεζες» (269)...

---

* Βλ. τετράδιο «α», σελ. 7-9 τούτου τοῦ τόμου. *Ἡ Σύντ.*

** Βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 313. *Ἡ Σύντ.*

2) Ἡ «ἀποκέντρωση» τῶν τραπεζῶν (τοπικά τμήματα καί σύνδεση μέ τίς ἐπαρχιακές τράπεζες) ὁδηγεῖ σέ «αὐξανόμενη συσπείρωση τῶν κεφαλαίων, πού ἑνώνει τήν τράπεζα μέ τή βιομηχανία σέ ἕνα ἑνιαῖο σύνολο»...

3)... «ἡ αὐξανόμενη συγκέντρωση σημαίνει σκοπιμότερη ὀργάνωση»... (270)

«Μέ τήν ἐπέκταση τοῦ παραγωγικοῦ συνδυασμοῦ, πού οἱ διάφορες κατευθύνσεις του ἐμφανίζονται στήν ἠλεκτροβιομηχανία καί στή μεγάλη μεταλλουργία, ὁ τομέας αὐτῆς τῆς συνειδητά διευθυνόμενης παραγωγῆς μπορεῖ νά διευρυνθεῖ σημαντικά, καί σ' αὐτή τήν ἀναμφισβήτητη κίνηση οἱ μεγάλες τράπεζες ἀποτελοῦν σπουδαῖο παράγοντα» (270)...

Παράλληλα, ὑπάρχει ἡ τάση ἰδιαίτερης προώθησης τῆς *βαριᾶς* βιομηχανίας (κάρβουνο καί σίδερο) σέ βάρος τῶν ἄλλων...

«Ἡ προσπάθεια τῶν μεγάλων τραπεζῶν νά πετύχουν τή συγκέντρωση καί τή λυσιτελή διεύθυνση τῆς βιομηχανίας εἶναι ἀντιφατική, ὅταν περιορίζεται σέ ὁρισμένους κλάδους τῆς βιομηχανίας καί ἔτσι ὁδηγεῖ σέ ἀκόμη μεγαλύτερη ὄξυνση τῆς ἔλλειψης σχεδιασμοῦ στούς ὑπόλοιπους κλάδους τῆς βιομηχανίας» (271)*. NB

Τέλος

Ο ΣΤΙΛΛΙΧ ΚΑΙ Η «ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ».

ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Δ-ρ Ὄσκαρ *Στίλλιχ*. «Πολιτικοοικονομικές ἔρευνες στόν τομέα τῆς μεγάλης βιομηχανικῆς ἐπιχείρησης». Τόμος I. «Ἡ βιομηχανία σίδερου καί χάλυβα». Βερολίνο, 1904.

II. «Ἡ βιομηχανία πετροκάρβουνου». Λειψία, 1906.

Ἀπό τό κοίταγμα τοῦ ἔργου βγαίνει ὅτι πρόκειται γιά *περιγραφές μερικῶν* πολύ μεγάλων ἐπιχειρήσεων (*τεχνικές*, **ἐμπορικές**, καί ἐνμέρει γιά τήν κατάσταση τῶν ἐργατῶν).

{ Μόνο γιά μερικές ἐπιχειρήσεις. Καμιά συνόψιση, καί κανένα συμπέρασμα... }}

* Βλ. Β. Ι. Λένιν. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 27ος, σελ. 330. *Ἡ Σύντ.*

NB | Ἀπό τήν ἀναφερόμενη φιλολογία νά σημειωθεῖ ἡ παραπομπή στόν *Ι. Γκέρμαν*. *«Εἰδίκευση τῶν ἐργατῶν τῶν ἐργοστασίων»*, στό περιοδικό «Die Neue Zeit», *21ος* χρόνος ἔκδοσης, τόμ. II, ἀρ. φύλ. 30.
((γιά τό ζήτημα τῆς ἐκτόπισης τῶν ἀνειδίκευτων ἐργατῶν ἀπό τίς μηχανές καί γιά τήν αὔξηση τοῦ ρόλου τῶν *ἐκπαιδευμένων* στίς μηχανές ἐργατῶν))

«Ἡ παγκόσμια οἰκονομία»—«Ἐπετηρίδα καί βιβλίο γιά ἀνάγνωση». Ἔκδοση τοῦ Ἔρνστ φόν *Χάλλε*.

Χρόνος ἔκδοσης I. 1906
II. 1907
III. 1908

Ὁ κάθε τόμος ἀποτελεῖται ἀπό 3 μέρη: 1) Διεθνεῖς ἀνασκοπήσεις· 2) Γερμανία· 3) Οἱ ἄλλες χῶρες.

Οἱ ἀνασκοπήσεις εἶναι *χειρότερες* ἀπό ἐκεῖνες τοῦ Νόιμαν-Σπαλλάρτ, γιατί στό μεγαλύτερο μέρος δέν ὑπάρχουν συνοψίσεις, ὑπάρχουν μόνο στοιχεῖα κατά χῶρες.

Ἀποσπάσματα, λειψό, ἀσυνόψιστο. Δέν ὑπάρχουν στοιχεῖα γιά τά διάφορα χρόνια *(στό μεγαλύτερό τους μέρος* δέν ὑπάρχουν). Κατάλληλο ἴσως γιά ὁρισμένες πληροφορίες.

Κανένα ἀπολύτως ἐπιστημονικό ἐνδιαφέρον, σάν αὐτό πού ὑπάρχει ἐνμέρει στήν «Εἰσαγωγή» τοῦ Κάλβερ γιά τήν ἀνάλυση τῶν *συνδέσεων* τῆς παγκόσμιας οἰκονομίας στό **σύνολό της**. Μόνο ἀκατέργαστο στατιστικό ὑλικό.

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ «ΜΠΑΝΚ»

«Die Bank», 1912, 2.

«Τό μονοπώλιο πετρελαίου τοῦ κυρίου φόν Γκβίννερ» (1032—) (δ-ρ Φέλιξ Πίννερ).

|| Στίς 15 τοῦ Μάρτη 1911, τό Ράιχσταγκ ψήφισε σχεδόν

ὁμόφωνα αὐτό πού ἐπιθυμοῦσε τό μονοπώλιο πετρελαίου. Ἡ κυβέρνηση καταπιάστηκε μ'αὐτή τή «δημοφιλή» (1032) ἰδέα. Ἀποδείχτηκε ὅτι οἱ τράπεζες... «δέν μποροῦσαν νά συνεννοηθοῦν σχετικά μέ τή λεία» (1033). *Ὑπέρ* ἦταν μόνο ἡ **«Ντόιτσε Μπάνκ»**!! Οἱ ἄλλες (*μέ* ἐπικεφαλῆς τή *«Ντισκόντογκεζελσάφτ»*) ἦταν ἐνάντια, *ἐνμέρει* γιατί θεωροῦσαν τή λεία τῆς *«Ντόιτσε Μπάνκ»* ὑπερβολική**. σύγκρ. μέ σελ. 13 ἐδῶ*

Ἡ πάλη τῶν τραπεζῶν ὠφελεῖ τήν ὑπόθεση: «Μόνο ὅταν τά ἐνδιαφερόμενα μέρη ἀλληλοξεσκεπάστηκαν— καί αὐτό τό ἔκαναν καλά, μέ ἐπιδεξιότητα καί μέ βαθιά γνώση τῶν ἀμοιβαίων ἀδυναμιῶν—ἔγινε δυνατό νά διασαφηνιστεῖ αὐτό τό ζήτημα» (1034)... sic!

Οἱ καταναλωτές φοβοῦνται τίς ὑπέρογκες («κολοσσιαῖες», 1034) τιμές. Τόν καταναλωτή ἐξυπηρετοῦσε *θαυμάσια* ἡ *«Στάνταρντ Ὄιλ Κόμπανυ»*.

Τό τράστ πετρελαίου εἶναι δυνατό νά καταπολεμηθεῖ μόνο μέ ἕνα *μονοπώλιο τοῦ ἠλεκτρικοῦ ρεύματος*, μετατρέποντας τίς ὑδάτινες δυνάμεις σέ φτηνό ἠλεκτρικό ρεῦμα. Ἀλλά ἐμεῖς θά ἀποκτήσουμε *μονοπώλιο ἠλεκτρισμοῦ* μόνον ὅταν αὐτό θά συμφέρει στούς παραγωγούς.

«Καί τό μονοπώλιο τοῦ ἠλεκτρικοῦ ρεύματος θά γίνει τότε, ὅταν θά χρειαστεῖ στούς *παραγωγούς*, δηλαδή τότε, ὅταν θά χτυπάει τήν πόρτα τῆς ἠλεκτρικῆς βιομηχανίας ἡ ἑπόμενη μεγάλη χρεοκοπία καί ὅταν ἐκεῖνοι οἱ γιγάντιοι, οἱ ἀκριβοί ἠλεκτρικοί σταθμοί, πού χτίζονται τώρα παντοῦ ἀπό τά ἰδιωτικά «κοντσέρν» τῆς ἠλεκτρικῆς βιομηχανίας, καί γιά τούς ὁποίους τά κράτη, οἱ δῆμοι καί ἄλλοι ὀργανισμοί παραχωροῦν ἀπό τώρα κιόλας στά «κοντσέρν» ὁρισμένα ξεχωριστά μονοπώλια, δέν θά εἶναι πιά σέ θέση νά ἐργάζονται μέ κέρδος. Τότε θά χρειαστεῖ νά μποῦν σέ ἐνέργεια οἱ δυνάμεις τοῦ νεροῦ, οἱ δυνάμεις ὅμως αὐτές δέν θά μπορέσουν νά μετατραποῦν σέ φτηνό ἠλεκτρισμό μέ ἔξοδα τοῦ κράτους, θά χρειαστεῖ πάλι νά δοθοῦν σ'ἕνα «ἰδιωτικό μονοπώλιο, πού θά ἐλέγχεται ἀπό τό κράτος», γιατί ἡ ἰδιωτική

NB

sic!

!!

* Βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 63-64. *Ἡ Σύντ.*

** Βλ. Β. Ι. Λένιν. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 27ος, σελ. 374-375. *Ἡ Σύντ.*

«φόρος ὑποτελείας» στό χρηματιστικό κεφάλαιο !!

βιομηχανία ἔκλεισε ἤδη μιά σειρά συμφωνίες καί ἐξασφάλισε γιά τόν ἑαυτό της μεγάλες ἀποζημιώσεις γιά τίς ἀκριβές θερμοηλεκτρικές ἐπιχειρήσεις της, οἱ ὁποῖες θά ἐπιβάρυναν ὑπερβολικά τή γαιοπρόσοδο γιά τό ὑπό κρατικό ἔλεγχο ἠλεκτρικό μονοπώλιο πού θά τροφοδοτεῖται μέ τή δύναμη τοῦ νεροῦ. Ἔτσι ἔγινε μέ τό μονοπώλιο τοῦ καλίου, ἔτσι γίνεται μέ τό μονοπώλιο τοῦ πετρελαίου, ἔτσι θά γίνει καί μέ τό μονοπώλιο τοῦ ἠλεκτρισμοῦ. Καιρός εἶναι πιά οἱ κρατικοί σοσιαλιστές μας, πού ἐπιτρέπουν στόν ἑαυτό τους νά θαμπώνονται ἀπό μιά ὡραία ἀρχή, νά καταλάβουν ἐπιτέλους ὅτι στή Γερμανία τά μονοπώλια ποτέ δέν ἐπιδίωκαν τέτιο σκοπό καί ἀποτέλεσμα, δηλ. νά ἐξυπηρετοῦν τούς *καταναλωτές* ἤ ἔστω νά ἀφήνουν στό κράτος ἕνα μέρος ἀπό τό ἐπιχειρηματικό κέρδος, ἀλλά πάντα χρησίμευαν μόνο γιά *νά ἐξυγιαίνουν μέ τήν κρατική βοήθεια τίς ἰδιωτικές βιομηχανίες πού βρίσκονταν σχεδόν στά πρόθυρα τῆς χρεοκοπίας»** (1036. Ὑπογράμμιση τοῦ συγγραφέα).

NB
NB

Ἡ «Ντόιτσε Μπάνκ» νικήθηκε ἀπό τή «Στάνταρντ Ὄιλ Κόμπανυ» καί τό 1907 ἔκλεισε μ'αὐτήν (ἀναγκάστηκε νά κλείσει) μιά πολύ ἀσύμφορη συμφωνία, μέ τήν ὁποία τό 1912 ἡ «Στάνταρντ Ὄιλ Κόμπανυ» κατόρθωσε ν'ἀγοράσει σέ φτηνή τιμή τίς πηγές πετρελαίου τῆς «Ντόιτσε Μπάνκ».

ὑπάρχει πίνακας «ἀλληλοσύμπλεξης» στά «κοντσέρν» πετρελαίου

Καί τότε ἡ «Ντόιτσε Μπάνκ» «ἔβαλε μπρός» τήν ἵδρυση μονοπωλίου!!

Ἐνάντια στή «Ντόιτσε Μπάνκ» ἦταν ἡ *«Ν τ ι σ κ ό ν τ ο γ κ ε ζ ε λ σ ά φ τ»* (μέ τή δική της «Γερμανική μετοχική ἑταιρία πετρελαίου») πού πολύ προσεκτικά ἐργαζόταν γιά μιά συμφωνία μέ τή *«Σ τ ά ν τ α ρ ν τ Ὄ ι λ Κ ό μ π α ν υ»*.

«Die Bank», 1912, 2, σελ. 695:

{ Ἀποικιακές τράπεζες } «Στατιστική ἀγγλικῶν μετοχικῶν τραπεζῶν» (Ἀγγλία καί Οὐαλλία)

* Βλ. Β. Ι. Λένιν. Ἄπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 27ος, σελ. 375-376. *Ἡ Σύντ.*

							έκατ. λίρες στερλ.
NB	1890—104	τράπεζες (μετοχικές	μέ *2203*	ύποκαταστήματα.	Καταθέσεις	*368*	
	1911— 44	»	» *5417*	»	»	*749*	

Στή Σκωτία

1890— 10	»	»	975	»
1911— 9	»	»	1227	»

Στήν 'Ιρλανδία

1890— 9	»	»	456	»
1911— 9	»	»	739	»

'Αποικιακές τράπεζες

NB	1890— 30	»	»	*1742*	»
	1911— 38	»	»	*3645*	»

«Die Bank», *1912*, 2 (629 κ.έ.). «**'Η στρατηγική τοῦ πετρελαίου**» τοῦ Φέλιξ *Πίννερ:*

ἀπό τή μιά μεριά, οἱ γερμανοί («Ντισκόντογκεζελσάφτ» καί «Μετοχική ἑταιρία πετρελαίου») θέλουν νά ἑνώσουν τή Ρουμανία (καί τή Ρωσία) ἐνάντια στή «Στάνταρντ Ὄιλ Κόμπανυ»·

ἀπό τήν ἄλλη μεριά, ἡ *«Στάνταρντ Ὄιλ Κόμπανυ»* ἵδρυσε τήν ἑταιρία («Νέντερλαντσε κολονιάλε πετρόλεαν μάατσαπιϊ») στήν *ἴδια* τήν 'Ολλανδία, καί ἀγόρασε τίς πηγές (καί τίς ἐκχωρήσεις) στίς 'Ολλανδικές 'Ινδίες, χτυπώντας ἔτσι τόν κύριο ἐχθρό της: *τό ὀλλανδοαγγλικό τράστ* «Σέλλ» («Κονινκλίικε Σέλλ») κτλ.

NB μοίρασμα τοῦ κόσμου ἀπό τά τράστ πετρελαίου

'Αγώνας γιά τό μοίρασμα τοῦ κόσμου. «Τό μοίρασμα τοῦ κόσμου», *σελ. 630.*

Τό ὀλλανδοαγγλικό τράστ—τήν 'Ασία.

'Η «Στάνταρντ Ὄιλ Κόμπανυ»—τόν ὑπόλοιπο κόσμο.

'Η «Στάνταρντ Ὄιλ Κόμπανυ» θέλει νά τά ἁρπάξει *ὅλα.*

Οἱ γερμανοί θέλουν νά περιφρουρήσουν αὐτό πού ἔχουν (+Ρουμανία+'Ολλανδία+Ρωσία;;)

«Die Bank», 1912, 1.

Τράστ κινηματογράφου!!

«**Ὁ πατριωτισμός τῶν τράστ**» τοῦ Λ. Ἔσβεγκε: Στή Γερμανία ἱδρύθηκε ἕνα τράστ γιά τήν ἀγορά ἐπιχειρήσεων ἐκμίσθωσης κινηματογραφικῶν ταινιῶν! (Ἡ φίρμα Πατέ (Παρίσι) παράγει τήν ἡμέρα *80 000* μέτρα κινηματογραφικῆς ταινίας πρός ἕνα μάρκο τό μέτρο. Ὅλοι οἱ κινηματογράφοι τοῦ κόσμου ἔχουν ἔσοδα 1 **δισεκατομμύριο** μάρκα τό χρόνο!!) (σελ. 216-7). Αὐτή ἡ βιομηχανία, πού καθυστεροῦσε στή Γερμανία, εἶχε ἰδιαίτερα ἀναπτυχθεῖ στή Γαλλία. Στή Γερμανία 40 περίπου ἐκμισθωτικά γραφεῖα ἀγοράζουν τίς κινηματογραφικές ταινίες καί τίς «ἐκμισθώνουν» στούς ἰδιοκτῆτες κινηματογράφων. (Ἱδρύθηκε τό τράστ «Ντόιτσε Φίλμιντουστρί ἄκτσιενγκεζελσάφτ»=«Φίαγκ», μέ ἐπικεφαλῆς τόν ἐθνικοφιλελεύθερο βουλευτή Πάασε. Κεφάλαιο=5 ἑκατομμύρια μάρκα, ἀπό τά ὁποῖα ἕνα «ὄχι μικρό μέρος» φαίνεται ὅτι θά χρησιμεύσει σάν «ἱδρυτικό κέρδος»)... Πᾶνε γιά μονοπώλιο. Θά πετύχει ἄραγε;;

«Die Bank», 1912, 1 (σελ. 223 κ.ἑ.), μικρό ἄρθρο τοῦ *Α. Λάνσμπουργκ*. «*Οἱ χρηματιστικές ἐπιχειρήσεις τοῦ πριγκιπικοῦ τράστ*» (ἔτσι ὀνομάζουν στό χρηματιστήριο «τήν ἐπιχείρηση» τῶν πλούσιων χρηματιστῶν πριγκίπων Φύρστενμπεργκ καί Χόενλοε). Ἔχουν τοποθετήσει ἑκατομμύρια, δικά τους κεφάλαια καί τῆς *«Ντόιτσε Μπάνκ»*, στή φίρμα (οἰκοδομική ἐπιχείρηση) Μπόσβαου καί Κνάουερ. Ἡ φίρμα αὐτή ἔβαλε στό χέρι ἕνα χρηματικό ποσό *100* περίπου *ἑκατομμυρίων* μάρκων (!! σελ. 229), ἀνακατεύτηκε σ' ἕνα σωρό ριψοκίνδυνες ἐπιχειρήσεις καί *χρεοκόπησε*. *Ἡ «Ντόιτσε Μπάνκ»* ἔχασε 12 περίπου ἑκατομμύρια καί ὁ Φύρστενμπεργκ 8 περίπου ἑκατομμύρια (σελ. 226), καί ἔτσι *κάλυψαν* καί ἀπόκρυψαν (σελ. 226) τήν ἔκταση τῆς χρεοκοπίας. Ὁ συγγραφέας ἐξοργίστηκε πάρα πολύ καί γράφει: «Σέ ὅλη τήν οἰκονομική μας ἀνάπτυξη ὑπάρχει κάτι ἀπό τό δηλητήριο τοῦ Κνάουερ» (230)... «Ἡ ἀρχή ἐκείνη, σύμφωνα μέ τήν ὁποία ἐργάστηκαν (ὁ Μπόσβαου καί ὁ Κνάουερ), εἶναι ζήτημα ἄν διαφέρει ἀπό τήν ἀρχή μέ τήν ὁποία, λογουχάρη, ὀφείλουν τίς ἐπιτυχίες τους τά δυό ἰσχυρότερα γερμανικά κοντσέρν ἠλεκτρισμοῦ» (228)...*

τό πραγματικό πρόσωπο τῆς *«Ντόιτσε Μπάνκ»!!!*

καί sic!! «κοντσέρν ἠλεκτρισμοῦ»

* Βλ. Β. Ι. Λένιν. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 27ος, σελ. 360. *Ἡ Σύντ.*

Ἂν οἱ Μπόσβαου καί Κνάουερ τά κατάφερναν νά ξεμπλέξουν, καί νά φορτώσουν σέ ἄλλους τή ζημιά, τότε θά τούς ἐπαινοῦσαν ὅλοι καί ἑκατοντάδες ἄλλοι θά καταστρέφονταν!

«Die Bank», 1912, 1.

Λ. Ἔσβεγκε. «*Ἠθικοποίηση τοῦ καπιταλισμοῦ*» (σελ. 12—). Ἐκλογές τοῦ Ράιχσταγκ. Πάλη συντηρητικῶν καί δημοκρατῶν. «Τή στιγμή πού φιλονικοῦν ἄν θά πρέπει νά κυβερνᾶ ὁ λαός ἤ ἡ γραφειοκρατία, ἡ ἀπόφαση βγῆκε πρό πολλοῦ ὑπέρ μιᾶς τρίτης δύναμης, δηλαδή τῆς πλουτοκρατίας» (12)... «ἡ πολιτική ἐλευθερία γίνεται φράση χωρίς περιεχόμενο στό κράτος, στό ὁποῖο οἱ πλουτοπαραγωγικοί πόροι ἔγιναν μονοπώλιο μερικῶν ὑπερανθρώπων» (12). Ἠθικοποιοῦν τόν καπιταλισμό: στό Ἐποπτικό συμβούλιο διορίζουν μέλη τῆς τοπικῆς αὐτοδιοίκησης!! (τῶν κοινοτικῶν καί περιφερειακῶν Συμβουλίων κτλ.). Λογουχάρη, στή μετοχική ἑταιρία τοῦ «Πεδίου τοῦ Τέμπελχοφ»—ἀπάτη!! «εὐτελής ὑποκρισία» (15)—αὐτοί οἱ ἀντιπρόσωποι παίρνουν ἐπίσης ποσοστά etc. etc. Δημιουργεῖται «ἐσωτερικά ἀνήθικη κατάσταση» (16)... οἱ δημόσιοι λειτουργοί πηγαίνουν μέ τό μέρος τῆς πλουτοκρατίας» (19)...

«Τοποθετήσεις ξένων κεφαλαίων στόν **Καναδά**, σελ. 32 κ.ἑ.

Ἀγγλικές	> 2 000	ἑκατομμύρια δολλάρια	
Ἀμερικανικές	420		
Γαλλικές	80		80
Γερμανικές	32		32
Βελγικές	{ 11,5 }		
Ὀλλανδικές			11
			123

Λ. Ἔσβεγκε. «Ἱστορία μιᾶς ἵδρυσης» (σελ. 420 κ.ἑ.), τῆς ἑταιρίας τοῦ ἀεροδρομίου.

Τό ἀεροδρόμιο «Φλούγκπλατς Γιοχάνισταλ» κοντά στό Βερολίνο. Ὁ διευθυντής Ἄρτουρ Μύλλερ προσέλκυσε δοῦκες καί πρίγκιπες, τούς πῆρε μερικά ἑκατομμύρια (μετοχικό κεφάλαιο = 4½ ἑκατομμύρια μάρκα), ὁ ἴδιος τσέπωσε «δωρεάν μετοχές» πού τίς πούλησε ἀργότερα. (Γνωμοδότηση ἑνός ἐξαγορασμένου ἐκτιμητῆ: ἡ γῆ αὐτή θά δόσει κολοσσιαῖα κέρδη... μέσα σέ 10-20 χρόνια!!), γενικά πρόκειται γιά τεράστια ἀπάτη καί ὅλα ἔγιναν *μέ τήν πιό αὐστηρή τήρηση τοῦ νόμου!!*

2τράπεζες— 2¾ δισεκατομμύρια δολλάρια (=11 δισεκατομμύρια μάρκα»)*.

Α. Λάνσμπουργκ. «Τό τράστ τοῦ χρήματος» (σελ. 432 κ.έ.). Ἡ «Νάσιοναλ Σίτυ Μπάνκ» (Ροκφέλλερ καί *«Στάνταρντ Ὄιλ Κόμπανυ»*) ἐξουσιάζει ἕνα κεφάλαιο περίπου 1 *δισεκατομμυρίου* δολλαρίων. Ἡ «Μπάνκερς Τράστ Κόμπανυ» (Μόργκαν) ἐξουσιάζει ἕνα κεφάλαιο περίπου 1½-1¾ *δισεκατομμύρια* δολλάρια.

ἀμερικανοί τραπεζίτες-μεγιστάνες...

Ὁ συγγραφέας τονίζει ὅτι πουθενά οἱ τράπεζες δέν ὑπάγονται σέ κανονισμούς τόσο αὐστηρούς, ὅσο στήν Ἀμερική (μέ μεγάλη αὐστηρότητα διαχωρίζονται οἱ «τράπεζες καταθέσεων» καί οἱ τράπεζες «χρεογράφων». Ἀπαγορεύεται στίς τράπεζες νά ἱδρύουν ὑποκαταστήματα, ἀπαγορεύεται νά χορηγοῦν δάνεια μεγαλύτερα τοῦ 10% τοῦ κεφαλαίου σέ ἕνα πρόσωπο κτλ.). Στήν Ἀμερική ὑπάρχουν *26 000* τράπεζες «λιλιπούτειου διαμετρήματος» (438)— καί γιά ποιό λόγο!! Στήν οὐσία βασιλεύουν καί κυβερνᾶνε *οἱ δισεκατομμυριοῦχοι*. Ἡ ἀλλαγή τῶν νόμων ὁδηγεῖ μόνο στήν ἀλλαγή τῆς *μορφῆς* τῆς κυριαρχίας τους.

«Die Bank», 1912, 1, σελ. 523 κ.έ.

Λ. Ἔσβεγκε. «Πολιτιστικό λίπασμα»=γερμανοί μετανάστες στή Βραζιλία. Ἀναιδής διαφήμιση τῆς βραζιλιανῆς κυβέρνησης (καθώς καί τῆς καναδικῆς). Στούς πράκτορες πληρώνουν 10 μάρκα γιά τόν καθένα μετανάστη. Τό ψέμα γιά τήν εὐημερία τῶν μεταναστῶν, ἡ φτώχεια τους etc. etc. *Ἡ κερδοσκοπική* πώληση γῆς στούς μετανάστες etc. etc.

«Die Bank», 1911, 1, σελ. 1 κ.έ.

NB ἐπικεφαλίδα!

Α. Λάνσμπουργκ. ***«Γερμανία—κράτος τῶν εἰσοδηματιῶν»***.

Καταθέσεις στά *ταμιευτήρια* τῆς Γερμανίας =περίπου 16½ *δισεκατομμύρια* μάρκα. Αὐτό σημαίνει μετατροπή τοῦ κεφαλαίου ἀπό τή λανθάνουσα κατάσταση σέ δρατή, *βοήθεια στό μεγάλο κεφάλαιο,* μετατροπή σέ *εἰσόδημα* (περισσότερο σέ ὑποθῆκες). Οἱ καταθέτες, μέ τήν ἄρνησή τους νά διαχειρίζονται οἱ ἴδιοι τά χρήματά τους, «δυναμώνουν τήν ἰσχύ τοῦ μεγάλου κεφαλαίου καί ἀδυνατίζουν τήν ἀντίσταση τῆς μικρῆς βιομηχανίας» (8).

* Βλ. Β. Ι. Λένιν. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 27ος, σελ. 342. *Ἡ Σύντ.*

«Στή Γερμανία εἰρωνεύονται μέ εὐχαρίστηση τήν τάση μετατροπῆς σέ εἰσοδηματία, πού παρατηρεῖται στή Γαλλία. Παράλληλα ὅμως ξεχνοῦν ὅτι, ἄν πάρουμε ὑπόψη τήν ἀστική τάξη, οἱ συνθῆκες στή Γερμανία γίνονται ὅλο καί περισσότερο ὅμοιες μέ τίς γαλλικές»* (10-11). NB

Περίπου 45 τοῦ συνολικοῦ ποσοῦ (φαίνεται νά ἐννοεῖ 45%) τῶν καταθέσεων στά ταμιευτήρια εἶναι καταθέσεις *3000* καί πάνω μάρκων!!

Ibidem, *σελ. 218:* γερμανικές τράπεζες

	τράπεζες	ἴδια κεφάλαια	ξένα κεφάλαια
1883	160	800	+ 850 (ἑκατ. μάρκα)
1907	440	4 450	+ 7 750 »
	+ 175%	+ 400%	+ 812% »

αὐστριακές

	τράπεζες	σέ ἑκατομμύρια κορῶνες ἴδια κεφάλαια	ξένα
1883	38	500	620
1907	53	1 130	3 130
	+ 40%	+ 126%	+ 405%

«Die Bank», 1911, 2, σελ. 605 κ.ἑ. «Εἴκοσι χρόνια τῶν ἀγγλικῶν τραπεζῶν» τοῦ Ἄλφρεντ Λάνσμπουργκ.

Ἐξέλιξη τῶν ἀγγλικῶν τραπεζῶν

	Τράπεζες	Καταθέσεις καί τρεχούμενοι λογαριασμοί	*Σκωτία*	*Ἰρλανδία*	Κεφάλαιο	(Ἀγγλία+ Σκωτία +Ἰρλανδία)	Ἀποθεματικά
1891**	110	408,5+	91,6+	38,5 ἑκατ. λίρες	69,8		36,4
1911	46	776,6	106,6	62,5 στερλίνες	78,7		49,0

Ὑποκαταστήματα τῶν	46 ἀγγλ. τραπεζῶν	— 5 218 ὑποκ. (1910)
τοῦ νησιοῦ Μάν	2	9
τῆς Σκωτίας	9	1 242
τῆς Ἰρλανδίας	9	693

---

* Βλ. Β. Ι. Λένιν. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 27ος, σελ. 406. *Ἡ Σύντ.*

** Οἱ ἀριθμοί τῆς πρώτης στήλης εἶναι γιά τά χρόνια πού ὑποδείχνονται, καί τῶν ἄλλων γιά τό 1890 καί 1910. *Ἡ Σύντ.*

σελ. 813 κ.ἑ. Γερμανία

'Εξέλιξη τῶν τραπεζῶν στή Γερμανία

	ἀριθμός τραπεζῶν	ἴδιο κεφάλαιο (δισ. μάρκα)	ξένες τράπεζες	σύνολο κεφαλαίου πού διαθέτουν οἱ τράπεζες		
1872	174	1	1	3	δισ.	μάρκα
1910	422	5	11	30	»	»

1872... 23 τράπεζες ἀπό τίς 174 εἶχαν κεφάλαιο πάνω ἀπό 10 ἑκατομ. 'Από τά χρήματα πού διαχειρίζονταν τό 60% ἦταν ξένα.
1910/11... 53 τράπεζες ἀπό τίς 422 εἶχαν κεφάλαιο πάνω ἀπό 10 ἑκατομ. 'Από τά χρήματα πού διαχειρίζονταν τά 82,5% ἦταν ξένα (σελ. 818).

Παραγωγή σιδήρου στή Γερμανία: τό 1870: 1 346 000, τό 1910: 14 793 000 τόννοι[17].

Λ. Ἔσβεγκε. «Πλουτοκρατία καί δημόσιοι ὑπάλληλοι» (σελ. 825 κ.ἑ.). Χαρακτηριστικό γιά ἕνα μικροαστό ρεφορμιστή. Δυό παραδείγματα:

καλό παράδειγμα!! (χρηματιστικό κεφάλαιο καί κυβέρνηση)[18]

«Ὅταν πρίν ἀπό λίγα χρόνια, λόγω τῆς ἐπιμονῆς τοῦ Συνδικάτου Ἄνθρακος τῆς Ρηνανίας-Βεστφαλίας, ξεσηκώθηκε στή Γερμανία ἕνα γερό ἀντικαρτελικό κίνημα, ἡ αὐτοκρατορική κυβέρνηση συγκρότησε μιά ἐξεταστική ἐπιτροπή γιά τή μελέτη τοῦ ζητήματος τῶν καρτέλ. Στίς συζητήσεις πού ἔγιναν διακρίθηκε ὁ κυβερνητικός σύμβουλος Φόλκερ μέ τή λαμπρή γνώση τοῦ θέματος καί μέ τήν οὐσιαστική, ἔντονη ἀντιμετώπιση τῶν ἐκπροσώπων τῶν καρτέλ. Ὕστερα ἀπό λίγο ὁ κυβερνητικός σύμβουλος Φόλκερ δέχθηκε τήν καλοπληρωμένη θέση τοῦ διευθυντῆ τῆς γερμανικῆς Ἕνωσης τῶν χαλυβουργείων, τῆς πιό ἰσχυρῆς καί τῆς πιό κλειστῆς ὀργάνωσης καρτέλ τῆς Γερμανίας. 'Από τότε πού ἡ κυβέρνηση

στερήθηκε μ'αὐτό τόν τρόπο τόν καλύτερο γνώστη τοῦ θέματος, ἡ ὑπόθεση αὐτή ἔπαψε νά ἀκούγεται» (827-8). Δέν εἶναι ἀνάγκη ν'ἀναφερθοῦμε στήν 'Αμερική!

'Υπάρχει ἡ «Αὐτοκρατορική 'Επιθεώρηση τῆς ἰδιωτικῆς ἀσφάλισης», πού ἔκανε πολλά γιά τόν ἔλεγχο τῶν ἰδιωτικῶν ἀσφαλιστικῶν ἑταιριῶν. Καί νά πού οἱ ἀσφαλιστικές ἑταιρίες προσφέρουν στούς «ἐλεγκτές» ἐπικερδεῖς θεσοῦλες (ἀκόμη καί θέσεις διευθυντῶν), προσελκύοντάς τους μέ τό μέρος τους. «"Οχι λιγότεροι ἀπό τρεῖς εἰσηγητές» (δημόσιοι ὑπάλληλοι αὐτοῦ τοῦ ἐλέγχου) «πραγματοποίησαν τά τελευταῖα χρόνια τό ἅλμα ἀπό τήν αὐτοκρατορική ἐπιθεώρηση στή διευθυντική πολυθρόνα μιᾶς ἀσφαλιστικῆς ἑταιρίας» (831). !!

«Die Bank», 1911, 1, σελ. 94-95. Τά τελευταῖα στατιστικά στοιχεῖα γιά τή σιδηροβιομηχανία: σέ *χιλιάδες τόννους*

	Γερμανία	'Αγγλία	'Εν. Πολιτεῖες	Γαλλία	Ρωσία	Παγκόσμια παραγωγή
1810	15	158	54	—	—	—
1820	—	—	20	198	—	1 650
1850	—	2 228	564	405	204	4 187
1870	1 346	6 059	1 665	1 178	360	12 021
1890	4 625	8 033	9 203	1 962	727	27 427
1910	14 793	9 664	27 250	3 500	2 870	60 000

παραγωγή χυτοσιδήρου

«Die Bank», 1910, 1 (σελ. 401 κ.έ. ...), "Αλφρεντ **Λάνσμπουργκ.** «'Η τράπεζα στήν ὑπηρεσία τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας»—ἀπ'ἀφορμή τό βιβλίο τοῦ Ρίσσερ, τόν ὁποῖο ὁ συγγραφέας κατηγορεῖ γιά αἰσιοδοξία καί ἄγνοια τῶν ἐλλείψεων τῶν γερμανικῶν τραπεζῶν.

Idem: "Αλφρεντ Λάνσμπουργκ. «*Τό σύστημα συμμετοχῆς* στίς γερμανικές τράπεζες» (497 κ.έ.) καί οἱ κίνδυνοι τοῦ συστήματος συμμετοχῆς». Καί τά δυό ἄρθρα δίνουν λίγα πράγματα. Γενικά. Γνωστά ἤδη. Μόνο ὁ πίνακας «συμμετοχῶν» εἶναι καλός (σελ. 500).

«συμμετοχές» τῆς σύγχρονης τράπεζας!!

«Ντόιτσε Μπάνκ» *

(1) συμμετέχει μόνιμα σέ	*17* τράπεζες. ***Ἀπ' αὐτές** οἱ*	*9* συμμετέχουν μέ τή σειρά τους σέ	*34* τράπεζες. *Καί **ἀπ' αὐτές** οἱ*	*4*	σέ ἄλλες
(2) γιά ἄγνωστο χρονικό διάστημα	» *5* »	———	———	———	———
(3) κατά διάφορα χρονικά διαστήματα	» *8* » » »	» *5* » » » » » »	*14* » » » » »	*2* » »	*2*
((Τά ἀθροίσματα εἶναι δικά μου))	= 30	= 14	= 48	= *6*	= 9

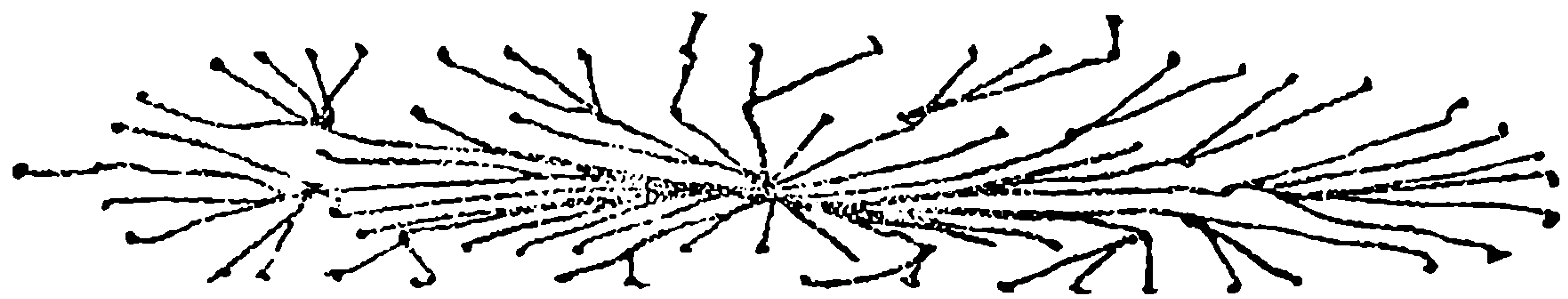
NB | ἀπό αὐτές, δηλ. ἀπό τίς 8, οἱ *δύο* εἶναι ρωσικές: ἡ Ἐμπορική τῆς Σιβηρίας καί ἡ Ρωσική τράπεζα γιά τό Ἐξωτερικό Ἐμπόριο, καί μιά αὐστριακή: ἡ «Βίνερ Μπάνκφεραϊν».

| συμπεριλαμβάνονται καί τράπεζες καί τραπεζίτες |

| Σύστημα «συμμετοχῶν» NB |

! | τό «κοντσέρν» διαθέτει συνολικά περίπου $1/2$ δισεκατομμύριο μάρκα δικά του χρήματα καί $1 1/3$ *δισεκατομμύριο* ξένα

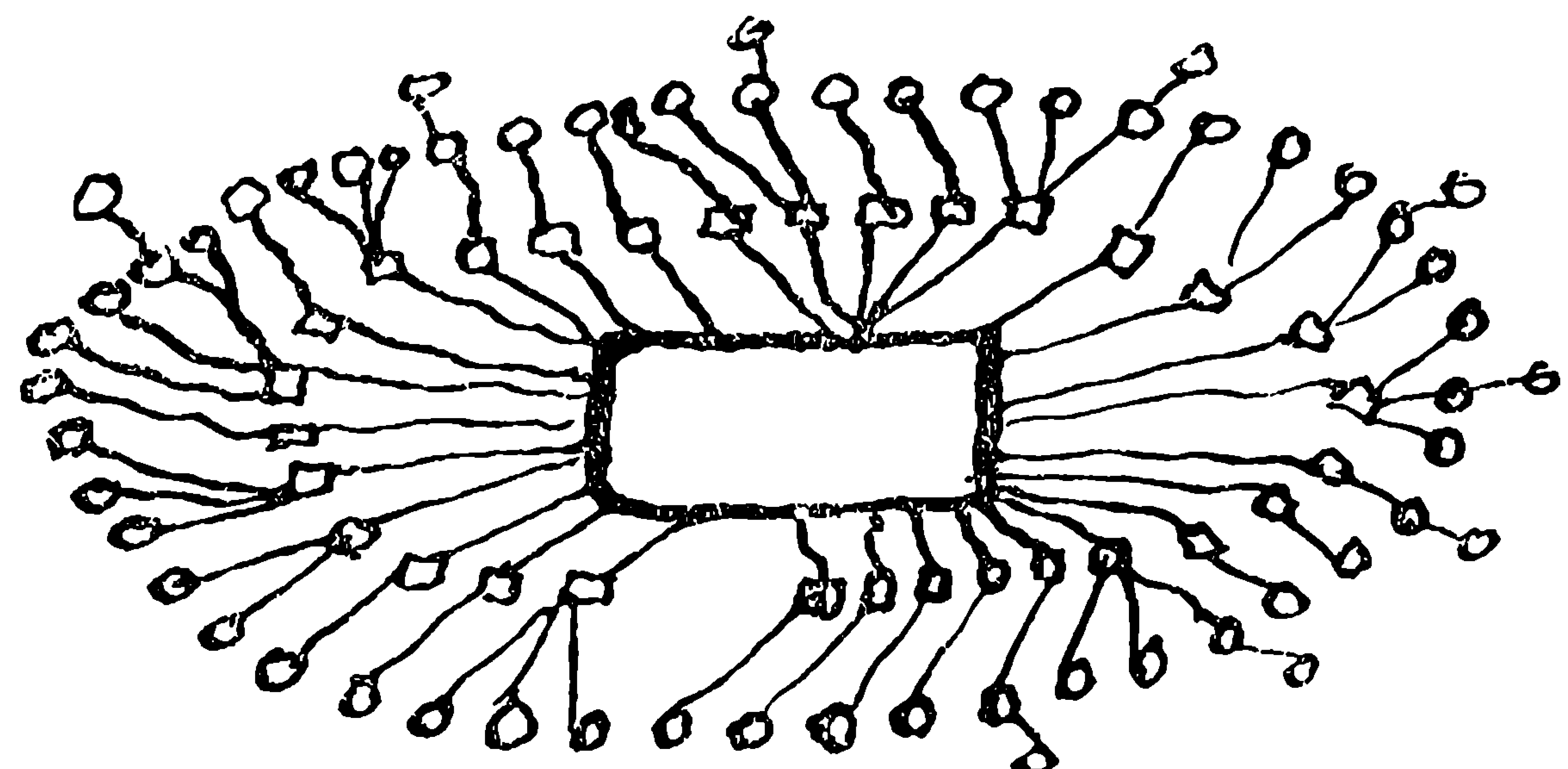
περίπου ἔτσι

(στό ἔργο τοῦ συγγραφέα τά τετράγωνα μέ τήν ὀνομασία τῶν τραπεζῶν)

| ὅπως φαίνεται αὐτά τά στοιχεῖα γιά τή «Ντόιτσε Μπάνκ» μπορεῖ νά τά πάρουμε γιά τήν ἀπεικόνιση τῶν συμμετοχῶν |

| περίπου ἔτσι: δυσανάλογα μεγάλη εἶναι ἡ τράπεζα στό κέντρο («Ντόιτσε Μπάνκ») γιατί μεταξύ τῶν ἐξαρτημένων ὑπάρχουν τράπεζες μέ κεφάλαιο 70-80 ἑκατομμύρια μάρκα!! |

* Βλ. Β. Ι. Λένιν. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 27ος, σελ. 333-335. *Ἡ Σύντ.*

«Die Bank», 1 9 1 0, 1, σελ. 288. Σημείωση. «Γερμανικές ἐκχωρήσεις στό ἐξωτερικό».

Τό Ἐμπορικό Ἐπιμελητήριο τοῦ *Μπάρμεν* σέ μιά ἔκθεσή του πρός τό Ὑπουργεῖο Ἐμπορίου γράφει:

«Στά μεταλλεῖα χρυσοῦ στό Τράνσβααλ συμμετέχει σημαντικό ποσό γερμανικοῦ κεφαλαίου καί παρ᾽ὅλα αὐτά οἱ παραδόσεις τῶν γερμανικῶν ἐργοστασίων μηχανοκατασκευῶν γιά τά μεταλλεῖα τοῦ Τράνσβααλ εἶναι δυστυχῶς μόνον ἀσήμαντες, γιατί ἡ τεχνική διεύθυνση τῶν μεταλλείων βρίσκεται, κυρίως, στά χέρια ἄγγλων. Ἀπ᾽αὐτή τήν ἄποψη θά ἦταν ἐξαιρετικά λυπηρό, ἄν οἱ ἐκχωρήσεις *Μάννεσμαν*» (στό Μαρόκο) «διαλύονταν στό γαλλικό συνδικάτο μεταλλείων. Ἄν αὐτό συμβεῖ μποροῦμε μέ ἀπόλυτη σιγουριά νά προβλέψουμε ὅτι ἡ τεχνική διεύθυνση τῶν μεταλλείων τοῦ Μαρόκου θά περιερχόταν ὁλοκληρωτικά στά χέρια τῶν γάλλων καί ἔτσι θά ἐξαφανιζόταν πέρα γιά πέρα ἡ ἐλπίδα γιά προμήθεια γερμανικῶν μηχανῶν καί συσκευῶν. Θά ἦταν ἀνεπανόρθωτο λάθος, ἄν τό γερμανικό κεφάλαιο, συμμετέχοντας σέ μεταλλευτικές βιομηχανικές ἐπιχειρήσεις στό Μαρόκο, θά ἄφηνε τήν τεχνική διεύθυνση στά χέρια τῶν γάλλων, ὅπως ἔγινε στό Τράνσβααλ μέ τούς ἄγγλους. Ἀπό μιά τέτια ἐκμετάλλευση τῶν μεταλλείων τοῦ Μάννεσμαν ἡ γερμανική βιομηχανία μηχανοκατασκευῶν δέν θά ἀποκόμιζε κανένα ὄφελος καί ἡ συμμετοχή τοῦ γερμανικοῦ κεφαλαίου θά γινόταν ἀποκλειστικά πρός ὄφελος τῆς γαλλικῆς βιομηχανίας μηχανοκατασκευῶν. Ἀπεναντίας, γιά τή γερμανική βιομηχανία θά εἶχε τεράστια σημασία — ἄν ἡ ἐκμετάλλευση ἑνός ἔστω μικροῦ σχετικά μέρους τῶν μεταλλείων τοῦ Μαρόκου γινόταν κάτω ἀπό γερμανική τεχνική διεύθυνση». (Ἀπόσπασμα ἀπό τίς σελίδες 288-289.)

καλό παράδειγμα γιά τό ρόλο, τή σημασία καί τήν πολιτική τοῦ *χ ρ η μ α τ ι σ τ ι κ ο ῦ κ ε φ α λ α ί ο υ*

«Ἡ ἐκστρατεία ἐνάντια στίς μεγάλες γαλλικές τράπεζες», σελ. 236 κ.ἑ.

Ἄρθρο τοῦ Λιζίς (ἀρχικά στή «La Grande Revue», 1906).

Βιβλίο τοῦ ὀπαδοῦ του *Ζύλ Ντομέργκ*. «Τό ζήτημα τῶν πιστωτικῶν ἑταιριῶν».

Ἀντιρρήσεις τοῦ *Τεστίς* στόν Λιζίς. «Ὁ ρόλος τῶν πιστωτικῶν ἱδρυμάτων στή Γαλλία», 1907, *βιβλίο* (ἄρθρα στή «Revue politique et parlementaire»).

Ἐπιπόλαιη ἐκτίμηση: ὁ Λιζίς ὑπερβάλλει, ἀλλά βασικά τό βιβλίο εἶναι σωστό. Τό κράτος-εἰσοδηματίας =Γαλλία. Κεφάλαιο ἀπό μιά χώρα μέ χαμηλό ἐπιτόκιο ρέει πρός τίς χῶρες μέ ὑψηλό ἐπιτόκιο. Ὁ Λιζίς τάχα δέν εἶναι εἰδικός etc. Σύμφωνα μέ τόν Λιζίς οἱ τράπεζες παίρνουν μέχρι 7% προμήθεια, ὅταν πουλᾶνε χρεόγραφα τοῦ ἐξωτερικοῦ!!!

7%!!!

(1910, 2) σελ. 1200: ἀπό τά στοιχεῖα τῆς ἀμερικανικῆς «Ἐθνικῆς Νομισματικῆς Ἐπιτροπῆς».

Στατιστική καταθέσεων καί ἀποταμιεύσεων.

NB

Ἀγγλία (ἑκατομ. λίρες στερλ.)	Τραπεζικές καταθέσεις		Καταθέσεις σέ ταμιευτήρια	
1880	425	8,4	78	1,6
1888	624	12,4	105	2,0
1908	1 160	23,2	212	4,2

Γαλλία (ἑκατομ. φράγκα)	Τραπεζικές καταθέσεις		Καταθέσεις σέ ταμιευτήρια	
1880	;	;	1 280	0,9
1888	1 923	1,5	2 762	2,1
1908	4 703	3,7	5 226	4,2

Γερμανία	Τραπεζικές καταθέσεις	Καταθέσεις σέ πιστωτικούς συνεταιρισμούς	Καταθέσεις σέ ταμιευτήρια
1880	529	364	2 614
1888	1 142	425	4 550
1908	7 067	2 207	13 889

Σύνολο (δικό μου) *δισεκατομμύρια μάρκα*	Ἀγγλία	Γαλλία	Γερμανία
1880	10,0	;	3,5
1888	14,4	3,7	6,0
1908	27,4	7,9	23,1

Καί ἡ Σύνταξη σημειώνει ὅτι αὐτός ὁ «ἔκδηλος» λαϊκός πλοῦτος δέν πρέπει νά συνταυτίζεται μέ λαϊκό πλοῦτο γενικά.

Ἀπό τίς σημειώσεις σχετικά μέ τόν χρηματιστή Ἔντουαρντ Ἔνγκελ, πού πέθανε τό Νοέμβρη τοῦ 1910:

«Μιά ὁλόκληρη σειρά διευθυντῶν τραπεζῶν τοῦ Βερολίνου πέτυχαν νά καταλάβουν τίς θέσεις τους μόνο γιατί οἱ πιστωτές τους δέν ἔβλεπαν καμιά ἄλλη δυνατότητα νά σώσουν τά χρήματά τους, ἀπό τό νά δημιουργήσουν καριέρα στόν ὀφειλέτη τους. Καί, ἐνῶ μέσα τους ἦταν ἀγανακτισμένοι μέ τήν ἐπιπολαιότητα τοῦ ὀφειλέτη τους, ἐξυμνοῦσαν δημόσια τό ἐπιχειρηματικό του πνεῦμα, ὅταν ἐπρόκειτο γιά τά καλῶς ἐννοούμενα οἰκονομικά τους συμφέροντα» (1202-3).

ἡ καριέρα τῶν διευθυντῶν τραπεζῶν

«Die Bank», 1909, 1, σελ. 79. Σημείωση: «Ἡ τάση πρός τήν τράπεζα»—δημόσιοι ὑπάλληλοι σέ θέσεις διευθυντῶν τραπεζῶν (Βάλντεμαρ Μύλλερ, φ. Κλίττσινγκ, Χέλφεριχ, Σόνφελντ) καί στή βιομηχανία (Φόλκερ, Μποῦντε)...

«Πῶς ἔχει ὅμως τό ζήτημα μέ τόν ἀδέκαστο δημόσιο ὑπάλληλο πού ὁ κρυφός του πόθος εἶναι μιά ζεστή θεσούλα στήν Μπέρενστράσε [«Ντόιτσε Μπάνκ»];»* (79).

σελ. 301 κ.ἑ. Ἄλφρεντ Λάνσμπουργκ. «Ἡ οἰκονομική σημασία τοῦ βυζαντινισμοῦ», σφοδρό ἀρθράκι (μικροαστικές συναισθηματικότητες) ἐνάντια στίς σχέσεις τῆς πλουτοκρατίας μέ τόν αὐτοκράτορα etc.

«Ἄς θυμηθοῦμε τό ταξίδι στήν Παλαιστίνη καί τό ἄμεσο ἀποτέλεσμα αὐτοῦ τοῦ ταξιδιοῦ, τήν κατασκευή τοῦ σιδηροδρόμου τῆς Βαγδάτης, αὐτοῦ τοῦ μοιραίου «μεγάλου ἔργου τοῦ γερμανικοῦ ἐπιχειρηματικοῦ πνεύματος», πού εἶναι περισσότερο ὑπεύθυνο γιά τήν «κύκλωση» ἀπ'ὅλα τά πολιτικά λάθη μας μαζί παρμένα»** (307).

καλά εἰπωμένο!

Λούντβιχ Ἔσβεγκε. «*Τάσεις πού ἐπναστατοποιοῦν* στή *γερμανική σιδηροβιομηχανία*».

---

* Βλ. Β. Ι. Λένιν. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 27ος, σελ. 361. *Ἡ Σύντ.*

** Στό ἴδιο. *Ἡ Σύντ.*

τεχνική επανάσταση στή σιδηροβιομηχανία

Τό κέντρο βάρους στήν ἐξόρυξη μεταλλεύματος καί σιδήρου στή Γερμανία μετατοπίζεται ἀπό τήν περιοχή Ρήνου-Βεστφαλίας στή Λωραίνη-Λουξεμβοῦργο (πρός τά νοτιοδυτικά). Παλαιότερα, τό πλούσιο σέ φώσφορο μετάλλευμα (Minetteerz τοῦ Λουξεμβούργου καί τῆς Λωραίνης) δέν εἶχε ἀξία. Τό ἔκανε ὑπέροχο (1) ἡ μέθοδος Τόμας καί (2) ὁ **ἠλεκτρικός χάλυβας** *(ράγες σιδηροδρόμων* κατασκευασμένες μέ *ἠλεκτρική* μέθοδο: ἐγγύηση γιά 15 χρόνια ἀντί γιά 9 πού δινόταν παλαιότερα). Τά μεταλλεύματα στήν περιοχή Λουξεμβοῦργο-Λωραίνη φθάνουν τά *2 δισεκατομμύρια* τόννους (ἐπαρκοῦν γιά 200 χρόνια μέ τό σημερινό ὕψος τῆς γερμανικῆς κατανάλωσης) (σελ. 316-317).

Α. Λάνσμπουργκ. «Πόσο μεγάλη εἶναι *ἡ γερμανική ἐθνική περιουσία;»,* σελ. 319 κ.ἑ.

ἡ γερμανική ἐθνική περιουσία (350;; δισεκατομμύρια)

Κριτική τοῦ γνωστοῦ βιβλίου τοῦ Στάινμαν-Μποῦχερ καί τοῦ ὑπολογισμοῦ του: 350 δισεκατομμύρια μάρκα (190-200 κατά τούς Λεξίς καί Σμόλλερ. Ἀγγλία 250-300, Γαλλία 200-225). Ὁ κύριος ἀριθμός στόν ὑπολογισμό τοῦ Στάινμαν-Μποῦχερ (α)=180 δισεκατομμύρια «ἰδιωτική περιουσία σέ ἀκίνητα καί κινητά», εἶναι *κατά 2 ἤ 3 φορές* (σελ. 324) μεγαλύτερος ἀπό ὅ,τι εἶναι στήν πραγματικότητα, ἐπειδή (καί ὁ *Μπάλλοντ* (σελ. 322) δέν τό πρόσεξε αὐτό!!) πῆρε σάν βάση *τά ἀσφαλιστικά συμβόλαια* (162,6 δισεκατομμύρια, πού τά στρογγυλοποίησε σέ 180!!), ἐνῶ συνήθως ἀσφαλίζουν σύμφωνα μέ τήν τιμή πού θά κόστιζαν *τά ἀνανεωμένα* ἀκίνητα καί ὄχι σύμφωνα μέ τήν πραγματική τιμή τους. «Ἔκαναν τό ἴδιο λάθος πού θά ἔκανε ἕνας παλιατζής, ὁ ὁποῖος θά ἤθελε νά κάνει τήν ἀπογραφή τῶν παλιῶν ἐπίπλων καί ἐνδυμάτων πού ἔχει στήν ἀποθήκη του σέ τιμές καινούργιων» (325). Καί μιά σειρά ἄλλα λάθη ὑπάρχουν στό βιβλίο τοῦ Στάινμαν-Μποῦχερ!!!

Λούντβιχ *Ἔσβεγκε.* «Τσιμέντα». 115 κ.ἑ. (1909, 1).

Σέ μεγάλο βαθμό καρτελοποιημένη βιομηχανία. Μονοπωλιακές τιμές *(κόστος παραγωγῆς 180* μάρκα τό βαγόνι, πώληση 280 μάρκα!! 230 μάρκα!!). Παραδοτέο *400* μάρκα τό βαγόνι!!

Κέρδη 12-16% μερίσματα. Καταβάλλεται κάθε προσπάθεια γιά νά ἐξαλείψουν τό συναγωνισμό: παραπλανητικές εἰδήσεις ὅτι οἱ δουλιές δέν πᾶνε καλά, ἀνώνυμες ἀγγελίες στίς ἐφημερίδες (κεφαλαιοῦχοι! ἀποφεύγετε νά τοποθετεῖτε κεφάλαια στά ἐργοστάσια τσιμέντου!!)· ἀγόρασμα τῶν *«ἐξωμονοπωλιακῶν»* ἐπιχειρήσεων (παραδείγματα: 60—80—150 χιλιάδες μάρκα γιά «ἀέρα»: σελ. 125). Καρτέλ κατά περιοχές, συνδικάτα: νοτιογερμανικό, τῆς Ἄνω Σιλεσίας, τῆς Κεντρικῆς Γερμανίας, τοῦ Ἀννόβερου, τοῦ Ρήνου-Βεστφαλίας, τῆς Βόρειας Γερμανίας καί τοῦ Κάτω Ἔλβα*.

πῶς διευθύνουν τήν οἰκονομία τά συνδικάτα;

«Die Bank», 1909, 2. Ἄρθρα τοῦ Ἐβγκένι **Κάουφμαν** γιά *τίς γαλλικές τράπεζες.* 3 μεγάλες τράπεζες: ἡ *«Κρεντί-Λυοναί»*, ἡ *«Κοντουάρ Νασιονάλ»*, καί ἡ *«Σοσιετέ Ζενεράλ»*.

Καί οἱ τρεῖς: τό 1908 διέθεταν ἀντίστοιχα *7 4 9, 1* ἑκατομμύρια φράγκα (κεφάλαιο+ἀποθεματικά) καί *4 0 5 8* ἑκατομμύρια καταθέσεις (γενικά πρόκειται γιά ξένα χρήματα).

NB

Ἀριθμός τῶν μελῶν τῆς διεύθυνσης (Διοικητικῶν Συμβούλων) 13—15—17. Τά ἔσοδά τους *5 0 0 0 0 0 - 7 5 0 0 0 0* (!!) φράγκα («Κρεντί-Λυοναί») (σελ. 851).

ἔσοδα τῶν διευθυντῶν καί τῶν Διοικητικῶν Συμβούλων

Ἡ «Κρεντί-Λυοναί» ἔχει ***Τμῆμα συλλογῆς οἰκονομικῶν στοιχείων»***, στό ὁποῖο ἐργάζονται περισσότερα ἀπό 50 ἄτομα (μηχανικοί, οἰκονομολόγοι, νομικοί, στατιστικοί etc.) καί γιά τό ὁποῖο δαπανοῦνται *0,6-0,7 ἑκατομμύρια φράγκα* τό χρόνο (μελετάει τίς βιομηχανικές ἐπιχειρήσεις, τούς σιδηροδρόμους κτλ. διαφόρων χωρῶν, συγκεντρώνει στοιχεῖα κτλ.). Τά 8 τμήματα αὐτῆς τῆς ὑπηρεσίας: 1) βιομηχανία, 2) σιδηρόδρομοι καί ἀτμοπλοϊκές ἑταιρίες, 3) γενική στατιστική, 4) πληροφορίες σχετικά μέ τά χρεόγραφα, 5) οἰκονομικές ἐκθέσεις κτλ. Ἀποκόμματα ἀπό οἰκονομικές ἐφημερίδες καί περιοδικά ἀπό ὅλο τόν κόσμο κτλ. κτλ.**.

«τμῆμα συγκέντρωσης στοιχείων»

---

* Βλ. Β. Ι. Λένιν. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 27ος, σελ. 329-330. *Ἡ Σύντ.*
** Στό ἴδιο, σελ. 345-346. *Ἡ Σύντ.*

῾Ο ἀριθμός τῶν ὑποκαταστημάτων (στή Γαλλία) (1908) (σελ. 857):

		Παρίσι καί περιοχή του	ἐπαρχίες	σύνολο	στό ἐξω-τερικό	
μεγάλες γαλλικές τράπεζες	«Κρεντί-Λυοναί». .	53	192	245	22	
	«Κοντουάρ Νασιονάλ»	51	140	191	23	(τά περισσ. στίς ἀποικίες)
	«Σοσιετέ Ζενεράλ»	89	636	725	2	(σελ. 954)
		193	968	1 161	47	**Σ δικό μου**

Στή **«Σοσιετέ Ζενεράλ»** συμπεριλαμβάνονται **222** κινητά πρακτορεῖα (πού ἀνοίγουν *1-2* φορές τήν ἑβδομάδα, τίς ἡμέρες πού ἔχει παζάρι).

῾Υπάλληλοι: μαθητευόμενοι (grooms) 13-16 χρονῶν, 30-40 φράγκα τό μήνα, ὁ κατώτερος ὑπάλληλος 16 χρονῶν 60 φράγκα τό μήνα. Πάνω ἀπό 16 χρονῶν φθάνουν μέχρι 2 000-2 400 φράγκα τό χρόνο. Οἱ διευθυντές τμημάτων στήν «Κρεντί-Λυοναί» φθάνουν μέχρι 40 000 φράγκα τό χρόνο.

᾿Αριθμός ὑπαλλήλων

«Κρεντί-Λυοναί»	—μέχρι	5 000
«Κοντουάρ Νασιονάλ»		4 000
(ἀπό αὐτούς στό Παρίσι		2 500)
«Σοσιετέ Ζενεράλ»		7 000
(ἀπό αὐτούς στό Παρίσι		1 000)

συμπεριλαμβάνονται 300-400 γυναῖκες...

Οἱ σιδηρόδρομοι τῆς Βαγδάτης

ἀφορᾶ στήν ἀποικιακή πολιτική

σελ. 1101 (1909,2). Σημείωση γιά *τούς σιδηροδρόμους τῆς Βαγδάτης* στό πνεῦμα τῶν δῆθεν «προστριβῶν» μέ τήν ᾿Αγγλία etc., ½ δισεκατομμύριο γερμανικά χρήματα σέ μιά ἄγνωστη χώρα, προστριβές μέ τήν ᾿Αγγλία καί Γαλλία, δέν ἀξίζουν οὔτε ὅσο τά κόκκαλα ἑνός γρεναδιέρου, μοιραῖος τυχοδιωκτισμός» etc. etc.

σελ. 799. Σημείωση: «Οἱ τράπεζες στήν ἐπαγγελματική στατιστική».

('Επικεφαλίδες)	1882		1895		1907		
	(σέ παρένθεση ὁ ἀριθμός τῶν γυναικῶν)						
(1 καί 2) τραπεζίτες, διευθυντές τραπεζῶν etc.	6 896	(148)	7 719	(195)	11 070	(185)	τράπεζες, ἡ οἰκονομική τους διάρθρωση
(3) ὑπάλληλοι τραπεζικοί (καί τῶν ταμιευτηρίων) ὑπάλληλοι......	12 779	(95)	23 644	(444)	50 332	(2 728)	
(4 καί 5) μαθητευόμενοι, φύλακες, βοηθοῦντα μέλη τῶν οἰκογενειῶν κτλ.	6 207	(56)	5 268	(170)	9 275	(382)	
Σ =	25 882	(299)	36 631	(809)	70 677	(3 295)	
στούς 100 (1 καί 2) ἀναλογοῦν (3)... [στούς 100 ἐπιχειρηματίες ἀναλογοῦν ὑπάλληλοι:] . . .	182,6		304,8		471,4		

Ἄλφρεντ Λάνσμπουργκ. «Τό γερμανικό κεφάλαιο στό ἐξωτερικό», σελ. *8 1 9* κ.ἑ. «Die Bank», 1909, 2.

῾Ο συγγραφέας ἀποδείχνει τό ἀγαπημένο θέμα τοῦ Κάουτσκι: μέ τίς ἀνεξάρτητες χῶρες τό ἐμπόριο ἀναπτύσσεται καλύτερα*. .

NB Κάουτσκι *NB*

		1889	1908	αὔξηση σέ %
«Χῶρες-ὀφειλέτες» (στή Γερμανία)	Ρουμανία . . .	48,2	70,8	+ 47
	Πορτογαλία . .	19,0	32,8	+ 73
	᾿Αργεντινή . .	60,7	147,0	+ 143
	Βραζιλία . . .	48,7	84,5	+ 73
	Χιλή	28,3	52,4	+ 85
	Τουρκία	29,9	64,0	+ 114
	Σ =	*234,8*	*451,5*	+ 92%
Οἰκονομικά ἀνεξάρτητες χῶρες	Μεγάλη Βρετανία	651,8	997,4	53
	Γαλλία . . .	210,2	437,9	108
	Βέλγιο	137,2	322,8	135
	᾿Ελβετία . .	177,4	401,1	127
	Αὐστραλία .	21,2	64,5	205
	᾿Ολλανδική ᾿Ινδία . . .	8,8	40,7	363
	Σ =	1 206,6	2 264,4	+ 87%

αὐτά τά ποσά ὁ συγγραφέας *δέν* τά δίνει: (αριστερά και δεξιά των αθροισμάτων)

αὐτά τά ποσά ὁ συγγραφέας *δέν* τά δίνει:

* Βλ. Β. Ι. Λένιν. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 27ος, σελ. 420. *Ἡ Σύντ.*

Καί ὁ συγγραφέας βγάζει τό συμπέρασμα:

σύγκρ. Κάουτσκι (καί Σπεκτάτορ)

«Ἔχει καλά διαπιστωθεῖ ὅτι ἀποτελεῖ χοντροειδέστατη πλάνη ἡ ἀπόδοση στήν ἐπένδυση κεφαλαίων στό ἐξωτερικό, μέ ὁποιαδήποτε μορφή καί ἄν γίνεται, μιᾶς ἰδιαίτερα διαφημιστικῆς δύναμης πρός ὄφελος τῶν γερμανικῶν προϊόντων, ἡ ἐπιθυμία νά θεωρεῖται σάν σκαπανέας τοῦ γερμανικοῦ ἐμπορίου» (828).

αὐτό ἰδιαίτερα NB!!

Δική μου προσθήκη: Χρόνια πού ἔγιναν τά δάνεια:

(῾Ο συγγραφέας δέν ἔκανε τά ἀθροίσματα πού τόν *διαψεύδουν*!!)

᾿Αλλά ἀκόμη περισσότερο διαψεύδουν τόν συγγραφέα τά συγκεκριμένα στοιχεῖα πού δίνει *ὁ ἴδιος* γιά τήν ἀμοιβαία σχέση δανείων καί ἐξαγωγῶν (σελ. 826 καί 827)*:

1890/1 «Τό 1890/1 εἶχε κλειστεῖ συμφωνία γιά τήν ἔκδοση ἑνός *ρουμανικοῦ δανείου* μέ τή μεσολάβηση γερμανικῶν τραπεζῶν, οἱ ὁποῖες ἀπό τά προηγούμενα ἤδη χρόνια ἔδιναν προκαταβολές ἔναντι τοῦ δανείου. Τό δάνειο χρησιμοποιήθηκε κυρίως γιά τήν ἀγορά σιδηροδρομικοῦ ὑλικοῦ πού τό προμήθευε ἡ Γερμανία. Τό 1901** οἱ γερμανικές ἐξαγωγές στή Ρουμανία εἶχαν φτάσει τά 55 ἑκατομμύρια μάρκα. Τόν ἑπόμενο χρόνο ἔπεσαν στά 39,4 ἑκατομμύρια καί μέ διακοπές μειώθηκαν τό 1900 ὥς τά 25,4 ἑκατομμύρια. Μόνο στά
; πολύ πρόσφατα χρόνια, χάρη σέ δυό νέα δάνεια,
; ἔφτασαν πάλι τό ἐπίπεδο τοῦ 1891.

Οἱ γερμανικές ἐξαγωγές στήν *Πορτογαλία* μέ
1888/9 τά δάνεια τοῦ 1888/9 αὐξήθηκαν στά 21,1 ἑκατομμύρια μάρκα (1890), ὕστερα, στά δυό ἑπόμενα χρόνια, ἔπεσαν στά 16,2 καί 7,4 ἑκατομμύρια καί ἔφτασαν τό παλιό ἐπίπεδό τους μόλις τό 1903.

᾿Ακόμη πιό ἀνάγλυφα εἶναι τά στοιχεῖα γιά
1888 τό ἐμπόριο Γερμανίας-*᾿Αργεντινῆς*. Χάρη στά
1890 δάνεια τοῦ 1888 καί 1890 οἱ γερμανικές ἐξαγωγές στήν ᾿Αργεντινή ἔφτασαν τό 1889 τά 60,7 ἑκατομμύρια μάρκα. Δυό χρόνια ἀργότερα οἱ ἐξαγωγές ἦταν ὅλο-ὅλο 18,6 ἑκατομμύρια μάρκα, δηλαδή οὔτε τό ἕνα τρίτο. Μόνο τό 1901 ἔφτασαν καί ξεπέρασαν τό ἐπίπεδο τοῦ 1889, πράγμα πού

---

* Βλ. Β. Ι. Λένιν. Ἄπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 27ος, σελ. 421. *῾Η Σύντ.*

** Λάθος στό ἔργο τοῦ Λάνσμπουργκ. Πρέπει νά μπεῖ 1891. *῾Η Σύντ.*

συνδεόταν μέ τά νέα δάνεια τοῦ κράτους καί τῶν δήμων, μέ τή χρηματοδότηση τῆς ἀνέγερσης ἐργοστασίων ἠλεκτρισμοῦ καί μέ ἄλλες πιστωτικές πράξεις. ; 1889

Οἱ ἐξαγωγές στή *Χιλή* αὐξήθηκαν μέ τό δάνειο τοῦ 1889 σέ 45,2 ἑκατομμύρια μάρκα (1892) καί ἔπεσαν ὕστερα ἀπό ἕνα χρόνο στά 22,5 ἑκατομμύρια. Ὕστερα ἀπό ἕνα νέο δάνειο, πού ἡ ἔκδοσή του ἔγινε τό 1906 μέ τή μεσολάβηση γερμανικῶν τραπεζῶν, οἱ ἐξαγωγές ἀνέβηκαν στά 84,7 ἑκατομμύρια (1907), γιά νά ξαναπέσουν τό 1908 στά 52,4 ἑκατομμύρια». 1906

εἶναι παράξενο, πῶς ὁ συγγραφέας δέν βλέπει ὅτι αὐτά τά στοιχεῖα *τόν διαψεύδουν* πέρα γιά πέρα: ἡ αὔξηση τῶν ἐξαγωγῶν παρατηρεῖται ἀκριβῶς *ὕ σ τ ε ρ α* ἀπό τά δάνεια καί *ἐ ξ α ι τ ί α ς* (infolge) τους.

Ἡ μικροαστική ἄποψη τοῦ Λάνσμπουργκ: «Ἐξάλλου ἡ γερμανική βιομηχανική δραστηριότητα θά εἶχε νά κερδίσει (ἄν τό ἐξαγόμενο κεφάλαιο παρέμενε στό ἐσωτερικό) ὄχι μόνο ἀπό ἄποψη ὄγκου, ἀλλά καί κατανομῆς του. Τό κεφάλαιο θά μοιραζόταν ἐλεύθερα σέ πολλούς κλάδους τῆς βιομηχανίας, καί θά κυλοῦσε σέ πολυάριθμα κανάλια, ἐνῶ ἀπό τό ἐξωτερικό, !! ὅπως εἶναι γνωστό ἀπό τήν πείρα, εἰσρέει μέ τή μορφή παραγγελιῶν στά κατάστιχα μερικῶν προνομιούχων, οἱ ὁποῖοι ὑποχρεώνονται ἐπιπλέον νά πληρώνουν ἀκριβά τά προνόμιά τους. Κάτι θά μποροῦσε νά μᾶς ἀφηγηθεῖ ὁ Κρούπ γιά τό ζήτημα μέ πόσα ἑκατομμύρια ἀπό τά γενικά ἔξοδά του, πού ἄλλοτε ὀνομάζονται μπαξίσια καί ἄλλοτε διαφορετικά, χρειάζεται νά ὑποστηρίζεται ἡ ἀξιοποίηση τῶν γερμανικῶν πιστώσεων στό ἐξωτερικό. Ὡστόσο ἡ φυσική κατανομή τοῦ κεφαλαίου, πού πρέπει νά γίνεται πρός ὄφελος ὅσο τό δυνατό μεγαλύτερου ἀριθμοῦ τομέων τῆς βιομηχανικῆς δραστηριότητας, ἔχει ἐξαιρετική σημασία γιά τήν ὅλη βιομηχανική ἀνάπτυξη τῆς Γερμανίας» (824-5). ...«Ἡ παραγωγή, πού μ᾽αὐτό τόν τρόπο ἀναγεννιέται μέ τίς ἴδιες της τίς δυνάμεις» (μέ τή χρησιμοποίηση τοῦ κεφαλαίου

μαργαριτάρι!! «ἔπεισαν» τόν Κρούπ!!!

«φυσικά»!! χά-χά

«ἁρμο-νία» στό ἐσωτερικό τῆς χώρας) «ἀποτελεῖ ἐγγύηση γιά τήν παραπέρα *ἁ ρ μ ο ν ι κ ή* ἀνάπτυξη»* (825).

῾Η ἐξαγωγή κεφαλαίων *δέν* δημιουργεῖ *σ τ α θ ε ρ έ ς* ἐμπορικές σχέσεις: ὁ συγγραφέας θέλει νά τό ἀποδείξει αὐτό μέ παραδείγματα, σελίδες 826-7, πού τά ἀνάφερα πιό πάνω: σελίδες 101-102 τούτου τοῦ τετραδίου**.

ὁ Λεβί versus στόν **Λῆφμαν**

Α. Λ ά ν σ μ π ο υ ρ γ κ: ***«Τάσεις στή σύγχρονη ἐπιχείρηση»*** («Δυό βιβλία»), σελ. *1 0 4 3* κ.ἑ. Τό μικρό αὐτό ἄρθρο εἶναι ἀφιερωμένο στά βιβλία τῶν *Λ ε β ί* («Μονοπώλια καί τράστ») καί *Λ ῆ φ μ α ν* («Χρηματιστικές καί βιομηχανικές ἑταιρίες»). ῾Ο *Α. Λ ά ν σ μ π ο υ ρ γ κ* λέει πολύ σωστά ὅτι καί οἱ δυό εἶναι μονόπλευροι: ὁ *Λεβί* περιορίζεται στήν *τεχνική* ἐπίδραση τῆς συγκέντρωσης, ὁ *Λῆφμαν* πραγματεύεται τή δύναμη τοῦ χρηματιστικοῦ (ὀλιγαρχικοῦ) ζυγοῦ.

«῾Η προοδευτικά αὐξανόμενη «χρεογραφοποίηση» («Effektifizierung») τῆς βιομηχανικῆς ζωῆς ὠθεῖ βίαια τό προτσές τῆς παραγωγῆς στό σχηματισμό ὅλο καί πιό κολοσσιαίων ἑνώσεων, ἐλαττώνει τόν ἀριθμό τῶν αὐτοτελῶν παραγωγῶν καί διευκολύνει τούς λίγους, πού δέν θέλουν νά ἐπιτρέψουν σέ κάποιο μοναδικό γιγάντιο τράστ νά ἐξαγοράσει τό δικαίωμα διάθεσής τους, νά ἑνωθοῦν γιά νά πνίξουν κάθε νεοεμφανιζόμενο ἀνταγωνισμό. Νά τί δέν λέγεται στά βιβλία τοῦ Λῆφμαν καί τοῦ Λεβί, πού ὡστόσο διαφαίνεται καθαρά μέσα ἀπό αὐτά. ῎Ισως κάποιος, πάνω στή βάση αὐτή θά μᾶς γράψει σύντομα τό βιβλίο, πού εἶναι ἐπιτακτική ἀνάγκη νά γραφεῖ, τό βιβλίο πού θά περιγράφει τήν ὑπερνίκηση τῆς δημοκρατικῆς οἰκονομικῆς ζωῆς ἀπό τήν ὀλιγαρχία πού διαχειρίζεται χρεόγραφα» (1051-1052).

῾Η ἀνάπτυξη ὁδηγεῖ κάποτε μέ τή συγκέντρωση στό σχηματισμό καρτέλ (αὐτό *ἰδιαίτερα* καθαρά τό δείχνει ὁ Λεβί). *῎Ο χ ι* ὅμως πάντοτε. Κάποτε μέ τήν «ἀντικατάσταση χρεογράφων» ὁδηγεῖ

---

* Βλ. Β. Ι. Λένιν. ῞Απαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 27ος, σελ. 421-422. *῾Η Σύντ.*
** Βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 168-170. *῾Η Σύντ.*

ἄμεσα στό σχηματισμό τράστ, παραδείγματος χάρη, «στήν κατασκευή σιδηροδρόμων στίς ἀποικίες»... Ἡ τεχνική συγκέντρωση προωθεῖ τήν τεχνική. Ἡ χρηματιστική συγκέντρωση μπορεῖ νά δυναμώνει καί *δυναμώνει* τήν παντοδυναμία τοῦ μονοπωλιακοῦ κεφαλαίου *μέ καθυστερημένη* τήν τεχνική...

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ((ΓΕΝΙΚΑ ΓΙΑ ΤΟ ΧΡΗΜΑΤΙΣΤΙΚΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ))

Ἐξαγωγή κεφαλαίων σέ ἀποικίες (καί οἰκονομικά ἐξαρτημένες χῶρες) versus μέ τίς ἐξαγωγές σέ ἀνεξάρτητες χῶρες:

Ἄς ὑποθέσουμε ὅτι ἡ δεύτερη ἀναπτύσσεται *καί* περισσότερο *καί* γρηγορότερα ἀπό τήν πρώτη. Μήπως αὐτό ἀποδείχνει τή «μή ἀναγκαιότητα» τῶν ἀποικιῶν καί τῶν διχτύων *οἰκονομικῆς* ἐξάρτησης; (Κ. Κάουτσκι). Ὄχι, γιατί (1) καί στίς ἐξαγωγές (μέσα στίς ἐξαγωγές) πρός τίς ἀνεξάρτητες χῶρες αὐξάνει τό μερίδιο τῶν καρτέλ, τῶν τράστ, τῶν ντάμπιγκ ἐξαγωγῶν...

(2) Ὁ χρηματιστικός καπιταλισμός δέν ἐξαλείφει τίς κατώτερες (λιγότερο ἀναπτυγμένες, καθυστερημένες) μορφές τοῦ καπιταλισμοῦ, ἀλλά ἀναπτύσσεται ἀπ᾿αὐτές, πάνω σ᾿αὐτές...

(3) Ὑπάρχει ὁρισμένη σχέση μεταξύ «κανονικῆς» καί μονοπωλιακῆς πώλησης, ergo μεταξύ «κανονικῶν» καί μονοπωλιακῶν ἐξαγωγῶν. Οἱ καπιταλιστές δέν μποροῦν νά μήν πουλᾶνε ἐμπορεύματα μαζικῆς κατανάλωσης (staple) στά ἑκατομμύρια τῶν ἐργατῶν. Μήπως αὐτό σημαίνει ὅτι *«δέν εἶναι ἀπαραίτητο»* σ᾿αὐτούς νά βγάζουν ἔκτακτα κέρδη ἀπό τίς «προμήθειες» πού κάνουν στό δημόσιο, στούς σιδηροδρόμους etc.;

NB: γιά τό χρηματιστικό κεφάλαιο καί γιά τή σημασία του

(4) Τό ἔκτακτο κέρδος ἀπό τίς προνομιακές καί μονοπωλιακές πωλήσεις ἀντισταθμίζει τό χαμηλό κέρδος τῶν «κανονικῶν» πωλήσεων.

(5) Σύγκρινε μέ τίς τράπεζες: τό χαμηλό κέρδος (κάποτε χωρίς κανένα κέρδος) ἀπό τίς «κανονικές» πιστωτικές πράξεις ἀντισταθμίζεται μέ τό ἔκτακτο κέρδος ἀπό τίς μεσολαβήσεις γιά δάνεια, ἀπό τίς ἱδρύσεις μετοχικῶν ἑταιριῶν κτλ.

(6) Ἡ ὑψηλή τεχνική τῶν συγκεντρωμένων ἐπιχειρήσεων καί ἡ «ὑψηλή τεχνική» τῆς χρηματιστικῆς ἀγυρτίας, ἡ «ὑψηλή τεχνική» (στήν πραγματικότητα χαμηλή τεχνική) τοῦ ζυγοῦ τοῦ χρηματιστικοῦ κεφαλαίου, συνδέονται ἀδιάρρηκτα στόν καπιταλισμό. Ὁ Κ. Κάουτσκι θέλει νά σπάσει τή

σύνδεση αὐτή, νά «ἐξωραΐσει» τόν καπιταλισμό, νά πάρει τό καλό, νά ἀπορρίψει τό κακό, «σύγχρονος προυντονισμός», μικροαστικός ρεφορμισμός, «μεταμφιεσμένος σέ μαρξισμό».

ΣΣ = τό χρηματιστικό κεφάλαιο (μονοπώλια, τράπεζες, ὀλιγαρχία, δωροδοκία etc.) δέν εἶναι τυχαῖο καρκίνωμα στό σῶμα τοῦ καπιταλισμοῦ, ἀλλά ἀναπόφευκτο ἐπακόλουθο καί γέννημα τοῦ καπιταλισμοῦ... Ὄχι μόνον ἀποικίες, ἀλλά καί (a) ἐξαγωγή κεφαλαίου· (b) μονοπώλια· (c) χρηματιστικό δίχτυ συνδέσεων καί ἐξαρτήσεων· (d) παντοδυναμία τῶν τραπεζῶν· (e) ἐκχωρήσεις προνομίων καί δωροδοκία etc. etc.

ΤΣΙΡΣΚΙ. «ΚΑΡΤΕΛ ΚΑΙ ΤΡΑΣΤ»

Δ-ρ Σ. *Τ σ ί ρ σ κ ι.* «Καρτέλ καί τράστ (Συγκριτική ἔρευνα γιά τήν οὐσία καί τή σημασία τους)». Γκέττινγκεν, 1903 (σελ. 129).

(Λίγα πράγματα ἀξίας. Ἀστική φλυαρία *ὑπέρ* τῶν καρτέλ—τοῦ γερμανικοῦ, τοῦ δικοῦ μου, πιό μικρό, πιό ἥσυχα!—καί ἐνάντια στό τράστ)...

Αὐτός ὁ συγγραφέας εἶναι ὁ πιό χυδαῖος μικροαστός. «Πρακτικός» = ὑπηρέτησε σέ συνδικάτα καί καρτέλ.

σελ. 12, παράδειγμα 1. Τό ἀμερικανικό τράστ ἐργοστασίων παραγωγῆς οἰνοπνεύματος ἔκλεισε τά *6 8* ἀπό τά *8 0* ἐργοστάσια πού ἀγόρασε.

⅓ τοῦ ἑκατ. ἐργάτες || σελ. 13: Ἡ «Γιουνάιτεντ Στέιτς στήλ κορπορέισον» ἀπασχολεῖ «*σ χ ε δ ό ν* ⅓ *τ ο ῦ ἑ κ α τ ο μ μ υ ρ ί ο υ ἐ ρ γ ά τ ε ς*».

ὑπόδειγμα!! ||

Κεφάλαιό της (1902)	μετοχές =	800	ἑκατομ.	δολλάρια
	ὁμολογίες	553	»	»
Παραγωγή:	σιδηρομετάλλευμα—	13,3	ἑκατομ.	τόννοι
	κώκ	9,1	»	»
	χυτοσίδηρος	7,1	»	»
	ἀτσάλι	9,0	»	»
	ράγιες	1,7	»	»
	κτλ.			

τό τελευταῖο ⅓ ἤ ¼ τοῦ 19ου αἰώνα ||| σελ. 19—Τά καρτέλ καί τά τράστ ἀναπτύχθηκαν «ἀπό τό τελευταῖο τρίτο ἤ τέταρτο τοῦ 19ου αἰώνα»

σελ. 31—ἕνας ὑφαντουργός στίς *Ἑνωμένες Πολιτεῖες* ἐργάζεται σέ *1 6* ἀργαλει-

* Βλ. Β. Ι. Λένιν. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 27ος, σελ. 324. *Ἡ Σύντ.*

ούς (ἀργαλειοί τύπου Νόρθροπ, τελειοποίηση τοῦ 1895).

σελ. 56—...«Ἡ ἔννοια καρτέλ στήν οὐσία δέν εἶναι τίποτε ἄλλο ἀπό τήν ἐφαρμογή καί προσαρμογή τῆς ἔννοιας συνεταιρισμός στή σύγχρονη βιομηχανική παραγωγή»... ||| χά-χά!

«Συμπεράσματα»

...«Μέ βάση τίς προηγούμενες ἔρευνές μου δέν μοῦ μένει καμιά ἀμφιβολία ὅτι τό τράστ δυναμώνει καί τά πλεονεκτήματα, καί σέ ἀκόμη μεγαλύτερο βαθμό, τά ἐλαττώματα τῆς καπιταλιστικῆς μεγάλης ἐπιχείρησης, μέ τήν ἔννοια τῆς ἀπερίσκεπτης καί ἀσταμάτητης τάσης πρός τά μπρός, ἐνῶ ἡ πολιτική τοῦ καρτέλ πολύ περισσότερο ἀποβλέπει στό νά χαλιναγωγεῖ, νά κατανέμει. | χαρακτηριστικό (πιό δειλά!)

Ἄν στήν παγκόσμια ἀγορά κυριαρχοῦσαν μεγάλα ἐθνικά τράστ, τότε θά δοκίμαζε σέ πλατιά κλίμακα τόν πιό λυσσασμένο συναγωνισμό στίς τιμές καί στίς πωλήσεις... Παράλληλα τά καρτέλ μποροῦν καί πρέπει νά φροντίζουν γιά τήν τεχνική καί οἰκονομική πρόοδο στόν ἴδιο βαθμό μέ τόν ἐλεύθερο συναγωνισμό, χωρίς ἴσως νά τήν ἐπισπεύσουν τόσο, ὅσο τά τράστ» (128)*. ||| !!! δέν ἐπισπεύδουν!!!

ΧΑΫΜΑΝ. «ΟΙ ΜΙΚΤΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ»

Χάνς Γκιντεόν *Χάυμαν*. «Οἱ μικτές ἐπιχειρήσεις στή γερμανική μεγάλη βιομηχανία σιδήρου». Στουτγάρδη, 1904 (τεῦχος 65 τοῦ περιοδικοῦ «Ἐθνικο-οικονομικές μελέτες τοῦ Μονάχου»).

Συνόψιση στοιχείων (στό μεγαλύτερό τους μέρος ἀρκετά λειψά) γιά τά πλεονεκτήματα τῆς μεγάλης παραγωγῆς, ἰδιαίτερα τῆς «μικτῆς», δηλαδή τῆς παραγωγῆς πού συνενώνει διάφορες διαδοχικές βαθμίδες τῆς παραγωγῆς...

* Βλ. Β. Ι. Λένιν. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 27ος, σελ. 338. *Ἡ Σύντ.*

ὡραῖο παράδειγμα!!

«Ὁ ἀντιπρόσωπος τῆς φίρμας Κρούπ δήλωσε στήν ἐρευνητική ἐπιτροπή γιά τήν παραγωγή σιδήρου (Πρωτόκολλα (1878), σελ. 82): «Δέν νομίζω ὅτι ἕνα ἐργοστάσιο πού παράγει 20-30 χιλιάδες τόννους (τό χρόνο) μπορεῖ νά σταθεῖ μπρός σέ ἕνα ἐργοστάσιο πού παράγει 100-150 χιλιάδες τόννους». Ὕστερα ἀπό 25 χρόνια ὁ *Καρνέτζι* θεωροῦσε ἀπαραίτητο νά παράγει 20 φορές περισσότερο ἀπό τούς 150 000 τόννους («Τό βασίλειο τῶν μπίζνες». Νέα Ὑόρκη, Ντάμπλντεϊ, Πέιτζ καί Σία, 1902, σελ. 233): «Τά κοντσέρν πού παράγουν χίλιους τόννους ἀτσάλι τήν ἡμέρα ἔχουν λίγες πιθανότητες νά ἀντέξουν στό συναγωνισμό μέ κοντσέρν, πού παράγει δέκα χιλιάδες»» (σελ. 232, σημείωση).

προϋπόθεση τῶν καρτέλ...

Ἡ αὔξηση τοῦ κεφαλαίου καί ἡ «ἀκινητοποίησή του» (ΝΒ) εἶναι μιά ἀπό τίς σπουδαιότερες προϋποθέσεις τῶν μονοπωλίων καί τῶν καρτέλ.

«Τά μικτά ἐργοστάσια ἀνήκουν συνήθως σέ περισσότερα ἀπό μιά δωδεκάδα καρτέλ, ὅπως δείχνει ὁ ἐνδιαφέρων πίνακας τοῦ Φόλκερ»... (249)...

; Φόλκερ; Καρτέλ σιδήρου; *Δεκέμβρης 1903* (ποῦ;) (σελ. 256)... —— ;

ΝΒ

«Βλέπουμε... παντοῦ στήν παραγωγή ἕτοιμων προϊόντων τό ἴδιο θέαμα. Οἱ καθαρές ἐπιχειρήσεις καταστρέφονται, γιατί συνθλίβονται ἀνάμεσα στίς ὑψηλές τιμές τῶν ὑλικῶν καί στίς χαμηλές τιμές τῶν ἕτοιμων προϊόντων, ἐνῶ τά μικτά ἐργοστάσια τά καταφέρνουν καλά καί μέ τίς ὑψηλές τιμές τῶν ὑλικῶν καί, χάρη στίς χαμηλές τιμές τῶν προϊόντων, βρίσκουν ἀγορές κατανάλωσης. Γιατί τά μεγάλα ἐργοστάσια ἀποφεύγουν τίς ὑπερβολικές τιμές, ἀπό τό φόβο τῆς κατοπινῆς ἀναπόφευκτης πτώσης τους, ἐνῶ τά μικρά ἐργοστάσια τήν περίοδο, πού οἱ δουλιές πᾶνε καλά, ἐπιδιώκουν σάν τρελλά τήν ὕψωση τῶν τιμῶν. Καί ἀκριβῶς τέτια πολιτική ἀκολουθεῖ στήν Ἀμερική τό μεγάλο τράστ ἀτσαλιοῦ» (256).

ΝΒ

Τώρα ὁ συναγωνισμός ἐξαλείφθηκε. Ἀπόμειναν 2-3 δωδεκάδες μεγάλες ἐπιχειρήσεις. Ἐπικεφαλῆς εἶναι οἱ Τύσσεν, Λούεγκ καί Κίρντορφ (261): «2 γιγάντιες ἑνώσεις»: «Συνδικάτο τοῦ κάρβουνου» καί «Συνδικάτο τοῦ ἀτσαλιοῦ» ((87,5% τῆς παραγωγῆς ἀτσαλιοῦ)) «πρέπει νά κυριαρχοῦν σ'ὅλα».

———Μονοπώλιο μέσων παραγωγῆς. Ἡ γῆ ἐξαγοράστηκε (κάρβουνο καί μετάλλευμα).

«῾Ο διευθυντής ἐλέγχει τή βασική ἑταιρία» (στό κείμενο κατά λέξη: τήν «ἑταιρία-μητέρα»). «Αὐτή μέ τή σειρά της ἐλέγχει τίς ἐξαρτημένες ἀπό αὐτήν ἑταιρίες» («τίς ἑταιρίες-θυγατέρες»), «αὐτές οἱ τελευταῖες—τίς «ἑταιρίες-ἐγγονές» etc. Ἔτσι, χωρίς πολύ μεγάλα κεφάλαια μπορεῖ κανείς νά ἐλέγχει γιγάντιους τομεῖς τῆς παραγωγῆς. Καί πραγματικά, ἄν ἡ κατοχή τῶν 50% τοῦ κεφαλαίου ἀρκεῖ πάντα γιά τόν ἔλεγχο μιᾶς μετοχικῆς ἑταιρίας, τότε φτάνει νά ἔχει ὁ διευθυντής μονάχα 1 ἑκατομμύριο, γιά νά μπορεῖ νά ἐλέγχει κεφάλαιο 8 ἑκατομμυρίων στίς «ἑταιρίες-ἐγγονές». Καί ἄν αὐτό τό «ἀλληλομπλέξιμο» τραβήξει παραπέρα, μπορεῖ μέ 1 ἑκατομμύριο νά ἐλέγχονται 16 ἑκατομμύρια, 32 ἑκατομμύρια κτλ.»* (σελ. 268-9).

καλύτερα ἀπ᾿ὅ,τι στοῦ Λῆφμαν, καί *νωρίτερα*

Συμπέρασμα:

«᾿Απόμειναν, ἀπό τό ἕνα μέρος, οἱ μεγάλες ἑταιρίες κάρβουνου μέ παραγωγή πού φτάνει σέ ἀρκετά ἑκατομμύρια τόννους, πού εἶναι γερά ὀργανωμένες στό συνδικάτο τους τοῦ κάρβουνου, καί, ἀπό τό ἄλλο μέρος, τά στενά συνδεμένα μέ αὐτές τίς ἑταιρίες μεγάλα χαλυβουργεῖα μέ τό συνδικάτο τους τοῦ ἀτσαλιοῦ. Οἱ γιγάντιες αὐτές ἐπιχειρήσεις μέ παραγωγή 400 000 τόννους» (ὁ τόννος = 60 πούτια) «ἀτσάλι τό χρόνο, μέ ἀντίστοιχη τεράστια ἐξόρυξη μεταλλεύματος καί κάρβουνου καί μέ παραγωγή ἕτοιμων εἰδῶν ἀπό ἀτσάλι, μέ 10 000 ἐργάτες, στρατωνισμένους σέ ἐργοστασιακούς συνοικισμούς καί μέ δικούς τους κάποτε σιδηροδρόμους καί λιμάνια, αὐτές οἱ γιγάντιες ἐπιχειρήσεις εἶναι σήμερα ὁ ἀντιπροσωπευτικός τύπος τῆς γερμανικῆς σιδηροβιομηχανίας. Καί ἡ συγκέντρωση τραβάει ὅλο καί πιό μπροστά. Οἱ ξεχωριστές ἐπιχειρήσεις γίνονται ὁλοένα καί μεγαλύτερες. Ὅλο καί μεγαλύτερος ἀριθμός ἐπιχειρήσεων τοῦ ἴδιου ἤ διαφορετικῶν κλάδων τῆς βιομηχανίας ἑνώνονται σέ γιγάντιες ἐπιχειρήσεις, πού ἔχουν στήριγμα καί καθοδηγητή τή μισή δωδεκάδα μεγάλες τράπεζες τοῦ Βερολίνου. Στήν περίπτωση τῆς γερμανικῆς μεταλλευτικῆς βιο-

---

* Βλ. Β. Ι. Λένιν. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 27ος, σελ. 351. *῾Η Σύντ.*

NB μηχανίας ἔχει ἀποδειχτεῖ μέ ἀκρίβεια ἡ ὀρθότητα τῆς θεωρίας τοῦ Κάρλ Μάρξ γιά τή συγκέντρωση. Εἶναι ἀλήθεια ὅτι αὐτό ἀφορᾶ μιά χώρα ὅπου ἡ βιομηχανία ὑποστηρίζεται μέ προστατευτικούς δασμούς καί μέ χαμηλά μεταφορικά. Ἡ μεταλλευτική βιομηχανία τῆς Γερμανίας εἶναι ὥριμη γιά ἀπαλλοτρίωση»* (278-79). (Τά τελευταῖα λόγια τοῦ 5ου κεφαλαίου τοῦ βιβλίου.)

Βλ. σελ. 108.

Στατιστικά στοιχεῖα τοῦ **Χάυμαν**:

24 μικτές ἐπιχειρήσεις (μεταξύ αὐτῶν τῶν 24: Κρούπ, Στούμ, «Ντόιτσερ Κάιζερ» (Τύσσεν), «Ἄουμετς Φρίντε» κτλ. κτλ., ὅλοι «διευθυντές»)

		χιλιάδες τόννοι	(1902) συνολικά στή Γερμανία
ἡ παραγωγή τους:	Σιδηρομετάλλευμα	6 934 (+;)	17 963
	Πετροκάρβουνο	13 258 = 12,6%	107 436
	Χυτοσίδηρος	5 849 (+;)	8 523
	Ἀτσάλι	8 215	7 664 (;)
(πού λειτουργοῦν)	Ὑψικάμινοι	147 = 58,8%	250
	Κάμινοι Μαρτέν	130 = 38,8	335
	Ἀριθμός ἐργατῶν	206 920 ;	;
	Κεφάλαιο	581,4 ἑκ. μάρκα	
+	ἀποθεματικά	121,9 » »	

Ἀνάπτυξη τῆς μεγάλης παραγωγῆς στή σιδηροβιομηχανία τῆς Γερμανίας

	Ἐπιχειρήσεις πού λειτουργοῦν	%	Παραγωγή (ἑκατ. τόννοι)	%	*Ἐργάτες* (σέ χιλιάδες)	%	Ἀποδοτικότητα κάθε ἐργάτη (τόννοι)	Ἐργάτες κατά ἐργοστάσιο
Χυτοσίδηρος	1869—203	100	1,4	100	21,5	100	65,6	105,8
	1880—140	69	2,7	194	21,1	98	129,2	150,8
	1900—108	53	8,5	605	34,7	162	245,2	321,7

Τέλος τῶν ἀποσπασμάτων ἀπό τόν **Χάυμαν**.

Τέλος.

* Βλ. Β. Ι. Λένιν. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 27ος, σελ. 319. *Ἡ Σύντ.*

ΓΙΑ ΤΟ ΖΗΤΗΜΑ ΤΟΥ ΙΜΠΕΡΙΑΛΙΣΜΟΥ

Γιά τό ζήτημα τοῦ ἰ μ π ε ρ ι α λ ι σ μ ο ῦ:

Θέματα: (περίπου ἔτσι)
5.1. Χρηματιστικό κεφάλαιο.
4.2. Τράπεζες.
2.3. Καρτέλ καί τράστ.
3. Μονοπώλια.
1.4. Συγκέντρωση καί μεγάλη παραγωγή.
6.5. 'Εξαγωγή κεφαλαίου.
7.6. 'Αποικίες. 'Η σημασία τους.
8.7. 'Ιστορία τῶν ἀποικιῶν.
9.8. Τό μοίρασμα τοῦ κόσμου.

Διεθνῆ τράστ ἀποικίες Κάλβερ

10.9. 'Ελεύθερος συναγωνισμός versus μέ τόν ἰμπεριαλισμό.
11.10. Πίσω πρός τόν ἐλεύθερο συναγωνισμό ἤ μπροστά γιά τήν ὑπερνίκηση τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ καί τοῦ καπιταλισμοῦ;
12.11. 'Υπεριμπεριαλισμός ἤ διϊμπεριαλισμός;
1 2 b i s: 'Ανισομετρία τῆς ἀνάπτυξης.
13.12. Χόμπσον, Κάουτσκι, ἰμπεριαλισμός.
14.13. 'Απολογητές καί μικροαστοί ἐπικριτές τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ.
15.14. 'Ο παρασιτισμός στίς ἰμπεριαλιστικές χῶρες... («σήψη») ((«κράτος-εἰσοδηματίας»)).
16.15. 'Οριστική διάσπαση τοῦ ἐργατικοῦ κινήματος... [«ἰμπεριαλισμός καί ὀπορτουνισμός»].
{17.16. Διπλωματία καί ἐξωτερική πολιτική ἀπό τό 1871-1914.
{18.17. Τό ἐθνικό ζήτημα στήν ἐποχή τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ.
19.18. Τό *σύμπλεγμα* versus μέ τήν *«κ ο ι ν ω ν ι κ ο π ο ί η σ η»* (σύγκρινε μέ Ρίσσερ).
Συστατικά μέρη τῆς ἔννοιας «ἰμπεριαλισμός».

Π ε ρ ί π ο υ ἔ τ σ ι:

{1. I τό μονοπώλιο, ἀποτέλεσμα τῆς συγκέντρωσης
{2. II ἐξαγωγή κεφαλαίου (σάν τό κύριο)
{4. III { μοίρασμα { (α) συμφωνίες τοῦ διεθνοῦς κεφαλαίου
{5. IV { τοῦ κόσμου { (β) ἀποικίες

{3. V τραπεζικό κεφάλαιο καί τά «νήματά» του
{6. VI ἀντικατάσταση τοῦ ἐλεύθερου ἐμπορίου καί τῆς εἰρηνικῆς κυκλοφορίας μέ τήν πολιτική τῆς βίας (δασμοί, κατακτήσεις etc. etc.).

'Ελλείψεις τοῦ **Χίλφερντινγκ:**

1) Θεωρητικό λάθος σχετικά μέ τό χρῆμα.
2) 'Αγνοεῖ (σχεδόν) τό μοίρασμα τοῦ κόσμου.
3) 'Αγνοεῖ τήν ἀμοιβαία σχέση μεταξύ χρηματιστικοῦ κεφαλαίου καί παρασιτισμοῦ
4) » » » » » ἰμπεριαλισμοῦ καί όπορτουνισμοῦ.

> «'Ο ἰμπεριαλισμός, ἀνώτατο (σύγχρονο) στάδιο τοῦ καπιταλισμοῦ».

'Περίπου ἔτσι:

I οἱ τρεῖς κύριες (ἐντελῶς ἀνεξάρτητες) χῶρες

αὐτές οἱ **6**:
- { 'Αγγλία, Γερμανία, 'Ενωμένες Πολιτεῖες
- II δευτερεύουσας σημασίας (πρώτης τάξης, ἀλλά ὄχι ἐντελῶς ἀνεξάρτητες) { Γαλλία, Ρωσία, 'Ιαπωνία }

III 'Ιταλία
Αὐστροουγγαρία

ΤΕΤΡΑΔΙΟ
«γ»
(«ΓΑΜΑ»)

Περιεχόμενα

‖γ‖

1-52

Π α ρ α π ο μ π ή σ τ ή β ι β λ ι ο γ ρ α φ ί α:

2· 7 καί *8· 1 3· 1 5, ·1 6* καί *1 8· 3 4*

ΧΟΝΙΓΚΕΡ. «Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΟΥ ΓΕΡΜΑΝΙΚΟΥ ΜΙΛΙΤΑΡΙΣΜΟΥ»

Καθηγ. δ-ρ Ρόμπερτ *Χ ό ν ι γ κ ε ρ:* «Ἡ οἰκονομική σημασία τοῦ γερμανικοῦ μιλιταρισμοῦ». Λειψία, 1913. (Διαλέξεις τῆς «Gehe-Stiftung». Τόμ. V, τεῦχ. 2.)

Φλυαρία ἑνός ἀφοσιωμένου στό μιλιταρισμό χυδαιολόγου πού ἀποδείχνει τάχα ὅτι γενικά οἱ στρατιωτικές δαπάνες δέν ἀποτελοῦν καμιά ἀπώλεια, γιατί τά χρήματα μένουν στή χώρα, ἀπό τίς δαπάνες αὐτές προκύπτει τεράστιο κέρδος, ἡ στρατιωτική θητεία διαπαιδαγωγεῖ καί ἑδραιώνει etc. etc. [19]

Χαρακτηριστικά ἀποσπάσματα:

...«῾Ο βουλευτής *Ἔρτσμπεργκερ* εἶπε στό Ράιχσταγκ (24 τοῦ ᾽Απρίλη 1912): «Ἄν ὁ κύριος ὑπουργός Στρατιωτικῶν θά ἤθελε νά ἱκανοποιήσει ὅλες τίς αἰτήσεις γιά ἐγκατάσταση φρουρῶν, πού ὑποβάλλονται στό ῾Υπουργεῖο Στρατιωτικῶν, θά τοῦ χρειαζόταν νά ζητήσει ἕξι φορές μεγαλύτερες στρατιωτικές πιστώσεις»» (σελ. 18).

῾Η μικροαστική τάξη κερδίζει μέ κάθε τρόπο ἀπό τίς φρουρές. ᾽Εδῶ βρίσκεται μιά ἀπό τίς αἰτίες τῆς δημοφιλίας τοῦ μιλιταρισμοῦ!

᾽Από τή βιβλιογραφία:

Βίλχελμ *Ἄρ:* «Πολεμική παραγωγή καί ἐθνική οἰκονομία τῶν μεγάλων Δυνάμεων στά τελευταῖα 30 χρόνια». Βερολίνο, 1909.
Χάρτβιγκ *Σούμπαρτ:* «Σχέσεις ἀνάμεσα στήν οἰκονομική κατάσταση καί στίς ἔνοπλες δυνάμεις ἑνός κράτους». Βερολίνο, 1910.
«Militärwochenblatt». Παραρτήματα: 90 (1902) καί 10 (1904).
Φρ. *Μπράουμαν:* «Τό οἰκονομικό ὄφελος ἀπό μιά φρουρά». Μαγδεμβοῦργο, 1913.
«Πολιτισμός τῆς σύγχρονης ἐποχῆς», μέρος IV, τόμ. 12ος, («Technik des Kriegswesens»).

ΤΕΡΙ. «Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΕΥΡΩΠΗ»

᾽Εντμόντ *Τερί.* «῾Η οἰκονομική Εὐρώπη». Παρίσι, 1911. (῾Ο συγγραφέας εἶναι διευθυντής τοῦ περιοδικοῦ «L᾽ Economiste européen» καί συγγραφέας **πολυάριθμων** οἰκονομικῶν ἔργων.)

Στό βιβλίο αὐτό ὑπάρχουν *πάρα πολλοί* συγκριτικοί πίνακες: {τό κείμενο, ὅπως φαίνεται, ἀναφέρεται μόνο στούς πίνακες}

Πληθυσμός (ἑκατομμύρια)

	1858	1883	1908	1858-1883	1883-1908
Γερμανία	36,8	46,2	63,3	+26%	+37%
᾽Αγγλία	28,6	35,7	45,1	25	26
Γαλλία	34,6	37,9	39,3	9	4
Ρωσία (Εὐρωπαϊκή)	66,8	86,1	129,8	29	51
Ὅλη ἡ Εὐρώπη	278,1	335,1	436,1	20	30

Κρατικές δαπάνες (ἑκατομμύρια φράγκα)

	1858	1883	1908	1858-1883	1883-1908
Γερμανία	80:	2 695	9 263	+236	+244
'Αγγλία	1 651	2 192	5 169	33	136
Γαλλία	1 717	3 573	3 910	108	6*
κτλ.					

Δαπάνες γιά *τό Στρατό καί τό Στόλο*

	1883	1908
Γερμανία	458	1 068
	+46	436
'Αγγλία	432	676
	270	811
Γαλλία	584	780
	205	320
Ρωσία	772	1 280
κτλ.	122	231

Παραγωγή πετροκάρβουνου

	1898/9		1908/9	
Γερμανία	130,9	ἑκατομμύρια τόννοι	205,7	+57%
Γαλλία	32,4		37,9	+17%
'Αγγλία	202,0		272,1	+35%

Παραγωγή χυτοσιδήρου

Γερμανία	7,4	12,7	+72%
Γαλλία	2,5	3,6	+43%
'Αγγλία	8,8	9,7	+10%
κτλ.			

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ ΤΟΥ ΜΟΝΤΕΣΚΙΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΕΣΤΕΒ ΚΑΙ ΓΙΑ ΤΟ ΑΡΘΡΟ ΤΟΥ ΡΕΒΕΡ

Μοντεσκιού. «Οἱ ἀμερικανικές ὁμολογίες καί τό γαλλικό χαρτοφυλάκιο». Παρίσι, 1912. (Συμβουλές στούς καπιταλιστές: φυλαχτεῖτε)

Λ. *Ἐστέβ:* «Μιά νέα ψυχολογία τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ: 'Ερνέστ Σεγιέρ». Παρίσι, 1913.

((Ἡ **ψυχολογική** ἀντίληψη τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ à la Νίτσε[20], καί μόνο γιά τήν ψυχολογία.))

---

* Σύμφωνα μέ τόν Τερί. *Ἡ Σύντ.*

Σ. Τ. Ρεβέρ. «Οἱ ἐμπορικές δυνατότητες τῆς Λατινικῆς 'Αμερικῆς», ἄρθρο στό «The North American Review». 1915 (τόμ. 201), σελ. 78:

«'Η *«The South American Journal»*, πού βγαίνει στό Λονδίνο, πληροφορεῖ ὅτι οἱ τοποθετήσεις ἀγγλικοῦ κεφαλαίου στή Λατινική 'Αμερική στά τέλη τοῦ 1913 ἔφτασαν τό συνολικό ποσό τῶν 5 008 673 000 δολλαρίων».

Νά γίνει σύγκριση μέ τόν **Πέις** 1909*

5 δισεκατομ. δολλάρια × 5 = 25 δισεκατομ. φράγκα || NB

ΛΕΣΚΥΡ. «ΟΙ ΑΠΟΤΑΜΙΕΥΣΕΙΣ ΣΤΗ ΓΑΛΛΙΑ»

Ζάν Λεσκύρ. «Οἱ ἀποταμιεύσεις στή Γαλλία. Παρίσι, 1914. 'Ο συγγραφέας λέει στόν πρόλογο ὅτι ἡ ἐργασία του δημοσιεύτηκε ἤδη στά *«Schriften des Vereins für Sozialpolitik»*, τόμ. 137ος, III—στήν ἔρευνα τῶν ἀποταμιεύσεων στίς διάφορες χῶρες.

NB

Νά σημειωθεῖ ἡ σελ. 110, πίνακας VI. «Στατιστική τῆς γαλλικῆς περιουσίας» (σύμφωνα μέ τόν κ. Νέιμαρκ)

Δισεκατομμύρια φράγκα

	Γαλλικά χρεόγραφα:	Χρεόγραφα ἐξωτερικοῦ:
1850	9	—
1860	31	—
1869	33	10
1880	56	15
1890	74	20
1902	ἀπό 87 ὥς 90	ἀπό 25 ὥς 27
1909	» 105 — 116	» 35 » 40

Κατατεθειμένα χρεόγραφα (ἑκατομμύρια φράγκα) (σελ. 51)

	«Κρεντί Λυοναί»	«Σοσιετέ Ζενεράλ»	«Κοντουάρ Ντ''Εσκόντ»
1863	9,8	57,4	—
1869	54,6	88,3	—
1875	139,7	205,7	—
1880	244,6	253,7	—
1890	300,8	251,9	122,9
1900	546,3	347,6	365,4
1910	839,0	562,2	633,3
1912	859,6	446,5	674,3

* Γιά τόν Πέις βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 364. *'Η Σύντ.*

'Αριθμός τῶν λογαριασμῶν στήν «Κρεντί Λυοναί» (σελ. 52)*:

1863	—	2 568	1890	—	144 000
1869	—	14 490	1900	—	263 768
1875	—	28 535	1912	—	633 539
1880	—	63 674			

σελ. 60: «'Αποθεματικά 9 γαλλικῶν μεταλλουργικῶν ἑταιριῶν» μέσος ὅρος γιά τά χρόνια 1904-1908 (ἐτήσιος μέσος ὅρος) = 23,8 δισεκατομμύρια φράγκα
(γιά τήν ὥρα ἀπό τό κοίταγμα πού ἔκανα θά περιοριστῶ σ'αὐτά).

ΙΣΙΝΤΑ. «Η ΔΙΕΘΝΗΣ ΘΕΣΗ ΤΗΣ ΙΑΠΩΝΙΑΣ ΣΑΝ ΜΕΓΑΛΗΣ ΔΥΝΑΜΗΣ»

'Ισίντα. «'Η διεθνής θέση τῆς 'Ιαπωνίας σάν μεγάλης Δύναμης». Νέα 'Υόρκη, 1905. (Διατριβή.)

Μαθητική ἐργασία, προφανῶς. 'Αφήγηση τῆς ἱστορίας τῆς 'Ιαπωνίας versus μέ τίς ἄλλες χῶρες ἀπό τά 660 π.Χ. μέχρι τό 1905.

«'Από τότε (ἀπό τόν κινεζικό πόλεμο τοῦ 1894/5) ἡ Ἄπω 'Ανατολή ἔγινε βασικός στόχος τῶν προσπαθειῶν, κυρίως τῆς Γαλλίας, τῆς Μεγάλης Βρετανίας, τῆς Γερμανίας, τῆς 'Ιαπωνίας, τῆς Ρωσίας καί τῶν 'Ενωμένων Πολιτειῶν, γιά νά ἱκανοποιήσουν τίς ἀνάγκες τους γιά ἐμπορική καί πολιτική «ἰμπεριαλιστική ἐπέκταση»» (σελ. 256).

«'Η οἰκονομική δραστηριότητα τῶν μεγάλων Δυνάμεων πῆρε τή μορφή τοῦ «ἰμπεριαλισμοῦ», πού σημαίνει ἀξίωση τῶν μεγάλων Δυνάμεων νά ἐλέγχουν γιά οἰκονομικούς εἴτε πολιτικούς σκοπούς, «ἕνα τόσο μεγάλο κομμάτι τῆς ἐπιφάνειας τῆς γῆς, ὅσο τούς ἐπιτρέπουν ἡ ἰσχύς καί οἱ δυνατότητές τους»» (σελ. 269).

Παραθέτει περικοπές:

Ρέινς. «Παγκόσμια πολιτική». Νέα 'Υόρκη, 1902.
Χόμπσον. «'Ιμπεριαλισμός».
Κόλκουν (Colquhoun). «'Η κυριαρχία στόν Εἰρηνικό ὠκεανό». Νέα 'Υόρκη, 1902.
Ντεμπιντούρ. «Διπλωματική ἱστορία τῆς Εὐρώπης». Παρίσι, 1891 (2 τόμοι).

* Βλ. Β. Ι. Λένιν. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 27ος, σελ. 336. *'Η Σύντ.*

ΠΑΡΑΠΟΜΠΗ ΣΤΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ΑΠΟ ΑΓΓΛΙΚΑ ΒΙΒΛΙΑ ΚΑΙ ΑΠΟ ΤΙΣ «ΕΠΕΤΗΡΙΔΕΣ ΤΟΥ ΚΟΝΡΑΝΤ»

Ἀπό ἀγγλικά βιβλία:

Τσ. Κ. Χόμπσον. «Ἡ ἐξαγωγή κεφαλαίου». 8⁰ (290 σελ.). 7 σελλίνια καί 6 πέννες. (Κόνστεμπλ.) Μάης τοῦ 1914.

Τζ. Α. Χόμπσον. «Ἐμπόριο μέ προδοσία: ἔρευνα γιά τά πολιτικά κόμματα» 8⁰ (1 σελλίνι) (Ἔνβιν). Ἰούνης τοῦ 1914.

» «Ἡ ἐργασία καί ὁ πλοῦτος: ἡ ἐκτίμηση τοῦ ἀνθρώπου». (8⁰) (386 σελ.). 8 σελλίνια καί 6 πέννες (Μάκμιλλαν). Ἰούνης τοῦ 1914.

» «Στό δρόμο πρός τή διεθνή κυβέρνηση». 8⁰ (216 σελ.) 2 σελλίνια καί 6 πέννες (Ὄλλεν καί Ἔνβιν). Ἰούλης τοῦ 1915.

Τζ. Γκ. Τζόνς. «Οἰκονομία τοῦ πολέμου καί τῶν κατακτήσεων» (γιά τόν Νόρμαν Ἔιντζελλ). Ἰούνης τοῦ 1915 (Κίνγκ). 178 σελ. (2 σελλίνια καί 6 πέννες).

Γκ. Τζ. Οὐέλς. «Πόλεμος καί σοσιαλισμός». 1 πέννα (ἔκδ. «Γκόρν»). Φλεβάρης τοῦ 1915.

Χάρτλι Βίδερς. «Ὁ πόλεμος καί ἡ Λόμπαρντ-Στρήτ». 8⁰ (180 σελ.), 3 σελλίνια καί 6 πέννες (Σμίτ). Γενάρης 1915.

Κλ. Οὐ. Μπάρρον. «Ὁ τολμηρός πόλεμος» (4 σελλίνια καί 6 πέννες). Μάης τοῦ 1915.

Α. Λ. Μπόουλι. «Ἡ ἐπίδραση τοῦ πολέμου στό ἐξωτερικό ἐμπόριο τοῦ Ἑνωμένου Βασιλείου 1906-1914». 8⁰ (64 σελ.), *2 σελλίνια.* Μάρτης τοῦ 1915.

Α. Β. Χέμφρυ. «Ὁ διεθνής σοσιαλισμός καί ὁ πόλεμος». 8⁰ (176 σελ.) 3 *σελλίνια* καί 6 *πέννες.* Φλεβάρης 1915.

Φ. Β. Χίρστ. «Ἡ πολιτική οἰκονομία τοῦ πολέμου». Ἰούλης τοῦ 1915. 8⁰ (342 σελ.), 5 *σελίνια.*

Βίτζιλαντ. «Ἐπανάσταση καί πόλεμος». 1 σελλίνι (Σεπτέμβρης τοῦ 1915).

Κόννολλυ. «Ἡ δεύτερη κατάκτηση τῆς Ἰρλανδίας». 6 *πέννες.* Ἀπρίλης τοῦ 1915.

«*Jahrbücher für Nationalökonomie etc.*» τοῦ Κόνραντ (*NB* 3η σειρά. 49ος τόμος=1915, 1)
(3η σειρά. Τόμος 21ος=1901.
Τόμος 40ός=1910.)

Γκλίρ. «Σχετικά μέ τή σημερινή κατάσταση τῆς ἀμερικανικῆς σιδηροβιομηχανίας», *3η σειρά, 35ος τόμος,* 587.

Ἱερεμία *Τζ έν ξ*. «Τά τράστ στίς Ἑνωμένες Πολιτεῖες». *3η σ ε ι ρ ά. I τόμος*, 1.

Γκόλντσταϊν. «Ἡ σύγχρονη κατάσταση τοῦ κινήματος τῶν καρτέλ: Ρωσία» (3η σειρά. Τόμος *40ός*, 162).

Ζένγκερ. «Οἱ οἰκονομικές προοπτικές τοῦ ἀγγλικοῦ ἰμπεριαλισμοῦ». Βερολίνο 1906 (κριτική στήν 3η σειρά. Τόμος *3 6*, 397).

ΠΑΤΟΥΙΓΕ. «Ο ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΟΣ ΙΜΠΕΡΙΑΛΙΣΜΟΣ»

Ζοζέφ *Πατουιγέ*. «Ὁ ἀμερικανικός ἰμπεριαλισμός». Ντιζόν, 1904. (Διατριβή.) (388 σελ.)

Διατριβή. Ἐντελῶς μαθητικό μικροπράγμα. Χωρίς ἐπιστημονική ἀξία, *ἐκτός* ἀπό τίς ἄφθονες περικοπές καί τή *συνόψιση* μερικῶν στοιχείων. Ἐπικρατεῖ δικηγορική φλυαρία, ἀδύνατη ἡ οἰκονομική πλευρά.

Ὁ συγγραφέας παραθέτει (στήν ἀρχή) ἀποσπάσματα τοῦ Χόμπσον («Ἰμπεριαλισμός») καί παίρνει ἀπ' αὐτόν τά γνωστά σέ ὅλους.

Ὁ συγγραφέας μιλάει γιά τόν *ἀγγλικό* (σελ. 33 κ.ἑ.) καί τό *γερμανικό* (σελ. 36 κ.ἑ.) *ἰμπεριαλισμό* σάν κάτι πού εἶναι γεγονός (I καί II μέρος στό II κεφάλαιο).

Δυό λόγια γιά τόν ἰαπωνικό καί τό ρωσικό ἰμπεριαλισμό (σελ. 39 in fine).

σελ. 43: «Ἰμπεριαλισμός στήν πράξη σημαίνει προσπάθεια νά πάρουν τά κλειδιά τοῦ κόσμου, ὅμως ὄχι τά στρατιωτικά κλειδιά, ὅπως τόν καιρό τῆς ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας, ἀλλά τά μεγάλα οἰκονομικά καί ἐμπορικά κλειδιά. Αὐτό σημαίνει ὅτι δέν ἐπιδιώκεται ἐδαφική ἐπέκταση, ἀλλά κατάκτηση καί κατοχή ; τῶν μεγάλων κόμβων τοῦ παγκόσμιου ἐμπορίου, ὄχι ἀπόκτηση μεγάλων ἀποικιῶν, ἀλλά ἀποικιῶν πού βρίσκονται σέ εὐνοϊκή θέση γιά νά καλύψουν τή γήινη σφαίρα μ' ἕνα καθολικό πυκνό δίχτυ ἀπό σταθμούς, ἀποθῆκες κάρβουνου καί καλώδια» (ἡ περικοπή εἶναι παρμένη ἀπό τόν *ντέ Λαπραντέλλ*. «Ὁ ἰμπεριαλισμός καί ὁ ἀμερικανισμός στίς Ἑνωμένες Πολιτεῖες». «Revue du droit publique». 1900, τόμ. XIIIος, σελ. 65-6. Περικοπή ἀπό τόν Πατουιγιέ, σελ. 43).

Ντριώ («Πολιτικά προβλήματα», σελ. 221-2): «Ἡ συντριβή τῆς Ἰσπανίας ἀποτέλεσε μιά ἀποκάλυψη... Φαινόταν δοσμένο γεγονός ὅτι ἡ παγκόσμια ἰσορροπία ἦταν ζήτημα πού ἡ λύση του ὑπόκειται σέ 5-6 κύριες Δυνάμεις τῆς Εὐρώπης: στό πρόβλημα αὐτό εἰσχώρησε ἕνας ἄγνωστος παράγοντας» (σελ. 49).

«Ἔτσι ὁ πόλεμος γιά τήν Κούβα ἦταν πόλεμος οἰκονομικός μέ τήν ἔννοια ὅτι εἶχε γιά σκοπό τήν κατάκτηση τῆς ἀγορᾶς ζάχαρης τοῦ νησιοῦ. Τό ἴδιο ἐπίσης, ἡ αἰτία τῆς προσάρτησης τῶν νησιῶν Χαβάη καί τῶν Φιλιππίνων ἦταν ἡ ἐπιδίωξη νά βάλουν στό χέρι τόν καφέ καί τή ζάχαρη πού παράγουν οἱ τροπικές αὐτές χῶρες» (σελ. 51). (Idem, σελ. 62-3)...

«Ἔτσι, λοιπόν ἡ κατάκτηση τῶν ἀγορῶν κατανάλωσης, τό κυνήγι γιά τροπικά προϊόντα, νά ποιά εἶναι ἡ βασική αἰτία αὐτῆς τῆς πολιτικῆς τῆς ἀποικιακῆς ἐπέκτασης πού λέγεται ἰμπεριαλισμός. Ὅλες αὐτές οἱ ἀποικίες ἀποτελοῦν ἐπίσης ἐξαιρετικά στρατηγικά στηρίγματα, τή σημασία τῶν ὁποίων θά τή δείξουμε: ...γιά νά ἐξασφαλίσουν γιά τόν ἑαυτό τους τίς ἀγορές τῆς Ἀσίας... τούς χρειάζονται στηρίγματα»... (σελ. 64).

Ἐξαγωγές ἀπό τίς Ἑνωμένες Πολιτεῖες σέ %

Σύνολο ἐξαγωγῶν: ἑκατομμύρια δολλάρια		Εὐρώπη	Βόρεια Ἀμερική	Νότια Ἀμερική	Ἀσία	Ὠκεανία	Ἀφρική
	1870	79,35	13,03	4,09	2,07	0,82	0,64
	1880	86,10	8,31	2,77	1,39	0,82	0,61
857,8	1890	79,74	10,98	4,52	2,30	1,92	0,54
1 394,5	1900	74,60	13,45	2,79	4,66	3,11	1,79
	1902	72,96	14,76	2,75	4,63	2,48	2,42

πάρα πολλές, σωρός ἐνδείξεις γιά τήν ἐπικείμενη πάλη γιά τόν Εἰρηνικό ὠκεανό

Τά νησιά Χαβάη—βρίσκονται στή μέση τοῦ δρόμου ἀπό τόν Παναμά στό Χονκόνγκ.

Οἱ Φιλιππίνες—ἕνα βῆμα πρός τήν Ἀσία καί τήν *Κίνα* (σελ. 118). Idem 119—120—122.

Τόν πόλεμο κατά τῆς Ἰσπανίας γιά τήν Κούβα τόν δικαιολογοῦσαν μέ τό ὅτι γινόταν πρός τό συμφέρον τῆς *ἐλευθερίας*, τῆς ἀπελευθέρωσης τῆς Κούβας κτλ. (σελ. 158 κ.έ.).

sic! Τό Σύνταγμα ἀπαιτεῖ τήν ἰσότητα ὅλων τῶν φόρων κτλ. σ'ὅλες τίς Ἑνωμένες Πολιτεῖες. Αὐτό τό «ἑρμήνευαν» ἔτσι: ὅτι αὐτό *δέν ἰσχύει* γιά τίς ἀποικίες, γιατί οἱ ἀποικίες *δέν* εἶναι τμῆμα τῶν Ἑνωμένων Πολιτειῶν, ἀλλά *ἀνήκουν* σ'αὐτές (σελ. 175). *«Βαθμιαῖα»* (λένε) θά διευρύνονται τά δικαιώματα τῶν ἀποικιῶν (σελ. 190) (πλήρη δικαιώματα *δέν* χορηγοῦν)...

Καναδάς. Ἡ οἰκονομική ὑποταγή του προετοιμάζει τό δρόμο γιά τήν πολιτική του «ἐνσωμάτωση» (σελ. 198).

Στίς Ἑνωμένες Πολιτεῖες τῆς Ἀμερικῆς ἡ «Γερμανία» (sic), θέλει «νά ἀντιπαραθέσει τίς Ἑνωμένες Πολιτεῖες τῆς Εὐρώπης» (σελ. 205)...

Οἱ Ἑνωμένες Πολιτεῖες τῆς Εὐρώπης[21] (καί ὁ Γουλιέλμος Β΄)

...«Ἀπό τό 1897 καί δῶ, ὁ Γουλιέλμος Β΄ ἔχει ἐκφράσει ἐπανειλημμένα τήν ἰδέα μιᾶς πολιτικῆς τῆς συνένωσης γιά τήν πάλη ἐνάντια στόν ὑπερπόντιο ἀνταγωνισμό, πολιτικῆς βασισμένης σέ μιά εὐρωπαϊκή τελωνειακή συμφωνία, σέ ἕνα εἶδος ἠπειρωτικοῦ ἀποκλεισμοῦ, πού θά στρέφεται ἐνάντια στίς Ἑνωμένες Πολιτεῖες»... (205) ...«Τή δημιουργία τῆς εὐρωπαϊκῆς τελωνειακῆς ἕνωσης τήν προπαγάνδιζε στή Γαλλία ὁ Πώλ Λερουά-Μπολιέ» (206)...

«αἴσιο ἀποτέλεσμα»

...«Ἡ συμφωνία ἀνάμεσα στά εὐρωπαϊκά κράτη θά εἶναι, πιθανό, ἕνα ἀπό τά αἴσια ἀποτελέσματα τοῦ ἀμερικανικοῦ ἰμπεριαλισμοῦ» (206).

Στήν Ἀμερική τά γεγονότα προκάλεσαν τήν πάλη τῶν *«ἀ ν τ ι ι μ π ε ρ ι α λ ι σ τ ῶ ν»* ἐνάντια στούς ἰμπεριαλιστές (σελ. 268, βιβλίο ΙΙ, κεφάλαιο Ι: «Ἰμπεριαλιστές καί ἀντιιμπεριαλιστές»)... Ὁ ἰμπεριαλισμός, λένε, εἶναι ἀντίθετος μέ τήν ἐλευθερία etc., ὁδηγεῖ στήν ὑποδούλωση τῶν ἀποικιῶν etc. *(ὅλα, δημοκρατικά ἐπιχειρήματα: μιά σειρά περικοπές).* Κάποιος ἀμερικανός ἀντιιμπεριαλιστής ἀναφέρει τά λόγια τοῦ *Λίνκολν:*

«Ὅταν ἕνας λευκός κυβερνάει μόνος τόν ἑαυτό του, αὐτό εἶναι αὐτοδιοίκηση, ὅταν κυβερνάει τόν ἑαυτό του καί παράλληλα κυβερνάει καί ἄλλους, αὐτό δέν εἶναι πιά αὐτοδιοίκηση, μά δεσποτισμός»* (272).

—*Φέλπς.* «Ἡ ἐπέμβαση τῶν Ἑνωμένων Πολιτειῶν στήν Κούβα» (Νέα Ὑόρκη, 1898) κ.ἄ. θεωροῦσαν τόν πόλεμο κατά τῆς Κούβας *«ἐγκληματικό»* κτλ.

Τό κεφάλαιο ΙΙΙ, σελ. 293, ἔχει τόν τίτλο: «Ἡ σύγχρονη πολιτική τῶν Ἑνωμένων Πολιτειῶν: συνένωση ἰμπεριαλισμοῦ καί δόγματος Μόνροε»[22]: συνένωσαν, ἑρμήνευσαν!!!

Οἱ νοτιοαμερικανοί ἐξεγείρονται (σελ. 311 καί συνέχεια) ἐνάντια στήν τέτια ἑρμηνεία τοῦ δόγματος Μόνροε, ὅτι δηλαδή ἡ Ἀμερική ἀνήκει στούς *βορειο*αμερικανούς. Οἱ νοτιοαμερικανοί φοβοῦνται τίς Ἑνωμένες Πολιτεῖες καί θέλουν ἀνεξαρτησία. Οἱ Ἑνωμένες Πολιτεῖες *ἔχουν «βλέψεις»* στή Νότια Ἀμερική καί παλεύουν ἐνάντια *στήν ἀναπτυσσόμενη ἐπιροή τῆς Γερμανίας σ' αὐτήν...*

(Σύγκρ. ἀπό τή βιβλιογραφία τόν Νόβικοφ, βλ. ἀλλοῦ**.)

---

* Βλ. Β. Ι. Λένιν. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 27ος, σελ. 416. *Ἡ Σύντ.*

** Βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 189. *Ἡ Σύντ.*

Μέ τήν προσάρτηση τῶν Φιλιππίνων, οἱ Ἑνωμένες Πολιτεῖες τῆς Ἀμερικῆς ἐξαπάτησαν τόν ἀρχηγό *Ἀγκουϊνάλντο*, εἶχαν ὑποσχεθεῖ στή χώρα τήν ἐλευθερία (σελ. 373): «ἡ προσάρτηση χαρακτηρίστηκε σάν «ἀπάτη τῶν σωβινιστῶν»»*.

Ἄτκινσον. «Ἐγκληματική ἐπίθεση, ἀπό ποιόν ἔγινε;» Βοστώνη, 1899.

NB *«The North American Review»*. 1899, Σεπτέμβρης. *Φιλιπίνο*. «Τό κατηγορῶ τοῦ Ἀγκουϊνάλντο ἐνάντια στίς Ἑνωμένες Πολιτεῖες».

NB Στή Νότια Ἀμερική μεγαλώνει ἡ ἐπιδίωξη *προσέγγισης* μέ τήν *Ἰσπανία*, στό (ἰσπανικο-αμερικανικό) συνέδριο τῆς *Μαδρίτης* τό 1900 παραβρέθηκαν ἀντιπρόσωποι ἀπό 15 κράτη τῆς Νότιας Ἀμερικῆς (σελ. 326) (*). Ἀνάπτυξη τῶν δεσμῶν μέ τήν Ἰσπανία, τῆς ἐπιροῆς της, «τῶν λατινικῶν» συμπαθειῶν etc. (**)

---

sic! σελ. 379: «Ἡ ἐποχή τῶν ἐθνικῶν πολέμων φαίνεται ὅτι πέρασε πιά»...
(πόλεμοι γιά τίς ἀγορές κτλ.)

NB (*) «Revue des deux mondes». 1901 (15. XI).
(**) Τό σύνθημα «Ἰσπανοαμερικανική συμμαχία».

ΠΑΡΑΠΟΜΠΗ ΣΤΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ΑΠΟ ΤΟΝ ΠΑΤΟΥΙΓΕ ΓΙΑ ΤΟΝ ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΟ ΙΜΠΕΡΙΑΛΙΣΜΟ

(Ἀπό **τόν Πατουιγέ** γιά **τόν ἀμερικανικό ἰμπεριαλισμό** etc.)

Κάρπεντερ. «Ἡ ἀμερικανική προώθηση (ἐδαφική ἐπέκταση)». Νέα Ὑόρκη, 1902.

Ε. Ντριώ. «Τά πολιτικά καί κοινωνικά προβλήματα στά τέλη τοῦ 19ου αἰώνα». Παρίσι, 1900.

Β. Ε. Γκρίφφις. «Ἡ Ἀμερική στήν Ἀνατολή». Νέα Ὑόρκη, 1899.

Ντ. Στ. Τζόρνταν. «Ἡ αὐτοκρατορική δημοκρατία». Νέα Ὑόρκη, 1899.

Ντέ Μολιναρί. «Τά προβλήματα τοῦ 20οῦ αἰώνα». Παρίσι, 1901.

---

* Βλ. Β. Ι. Λένιν. Ἄπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 27ος, σελ. 416. *Ἡ Σύντ.*

Ροῦζβελτ. «Τά ἀμερικανικά ἰδανικά». Νέα Ὑόρκη, 1901.—«Ἐντατική ζωή». Λονδίνο, 1903.
Πώλ *Σέ.* «Ὁ ἀμερικανικός κίνδυνος». Παρίσι, 1903.
Σεγιέρ. «Ἡ φιλοσοφία τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ». Παρίσι, 1903.
Στέντ. «Ὁ ἐξαμερικανισμός τοῦ κόσμου». Παρίσι, 1903.
«Annales des sciences politiques»: 1902 (τόμ. XVII). *Ε. Μπουτμί.* «Οἱ Ἑνωμένες Πολιτεῖες καί ὁ ἰμπεριαλισμός» (σελ. 1 κ.ἑ.).
«Le Correspondant». 1890 (25. I). *Κλ. Ζανέ.* «Τά οἰκονομικά γεγονότα καί τό κοινωνικό κίνημα στήν Ἀμερική» (σελ. 348 κ.ἑ.).
«L'Economiste français». 1899, 1. VII. *Λερουά-Μπολιέ:* «Ἡ ἀμερικανική ἐπέκταση etc.».
«Le monde économique». 1896 (4 καί 18. IV). *Μασά.* «Ὁ ἐμπορικός ἀνταγωνισμός τῶν Ἑνωμένων Πολιτειῶν καί τῆς Εὐρώπης στήν Ἀμερική».
«La Grande Revue». 1899 (1. X). *Βελέρς.* «Ἡ ἀμερικανική ἐπέκταση».
«Revue politique et littéraire» (Revue bleue). 1896 (9. V). *Μουαρώ.* «Οἱ τζίνγκο καί ὁ τζινγκοϊσμός* στίς Ἑνωμένες Πολιτεῖες» (σελ. 593-7). 1900 (21. IV). *Ντριώ.* «Ὁ ἰμπεριαλισμός στίς Ἑνωμένες Πολιτεῖες» (σελ. 502 κ.ἑ.).
«La Revue de Paris». 1899 (15. III). *Ντέ Ρουζιέ.* «Ὁ ἀμερικανικός ἰμπεριαλισμός».
«The North American Review». Σεπτέμβρης 1898. *Κόναντ.* «Οἱ οἰκονομικές βάσεις τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ».
1897, τεῦχ. 2. *Τσάπμεν.* «Ὁ κίνδυνος τοῦ ψευτοπατριωτισμοῦ».
1899, τεῦχ. 1. *Καρνέτζι.* «Ὁ ἀμερικανισμός versus μέ τόν ἰμπεριαλισμό».
1902, τεῦχ. 12. *Οὐίνστοου.* «Ἡ ἀντιιμπεριαλιστική πίστη».
1903, τεῦχ. 1. *Μπόνσαλ.* «Μεγάλη Γερμανία στή Νότια Ἀμερική».
«The Fortnightly Review». Αὔγουστος τοῦ 1901. *Μπρούξ.* «Ὁ ἀμερικανικός ἰμπεριαλισμός».
«Deutsche Rundschau». Νοέμβρης 1902. *Σίρμπραντ.* «Ἡ ἰμπεριαλιστική ἰδέα στήν Ἀμερική».
«Revue socialiste». Φλεβάρης τοῦ 1904. *Κολοζαννί.* «Ὁ ἀγγλοσαξωνικός ἰμπεριαλισμός».
«Le Mercure de France», Ἀπρίλης τοῦ 1904. *Π. Λουί.* «Μελέτη γιά τόν ἰμπεριαλισμό».
«Revue des deux mondes». 1903 (15. VII). *Λερουά-Μπολιέ.* «Ἡ βρετανική αὐτοκρατορία καί ἡ κρίση τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ».
; *Νόβικοφ.* «Ἡ εὐρωπαϊκή ὁμοσπονδία». 2η ἔκδ. Παρίσι, 1901.

* — ἐθνικιστές καί ἐθνικισμός (σωβινισμός). *Σημ. μετ.*

‖ *Ε. Τερί.* «Οἰκονομική ἱστορία τῆς 'Αγγλίας, τῶν 'Ενωμένων Πολιτειῶν καί τῆς Γερμανίας». Παρίσι, 1902.
Β. Μπεράρ. «'Η 'Αγγλία καί ὁ ἰμπεριαλισμός». Παρίσι, 1900.
Λέρ. «'Ο γερμανικός ἰμπεριαλισμός». Παρίσι, 1902.

ΜΟΟΣ. «ΤΑ ΓΑΛΛΙΚΑ ΠΙΣΤΩΤΙΚΑ ΙΔΡΥΜΑΤΑ ΚΑΙ ΟΙ ΓΑΛΛΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΓΓΛΙΚΕΣ ΤΟΠΟΘΕΤΗΣΕΙΣ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ ΣΤΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ»

«Jahrbücher für Nationalökonomie». 3η σειρά. Τόμ. XXXIX (39) 1910.

‖ Φέρντιναντ *Μόος*. «Τά γαλλικά πιστωτικά ἱδρύματα καί οἱ γαλλικές καί ἀγγλικές τοποθετήσεις κεφαλαίου στό ἐξωτερικό» (σελ. 237-256).

‖ λίγο ‖ Γιά τήν 'Αγγλία μόνο μισή σελιδούλα, τά συμπεράσματα τοῦ Τζ. Πέις. Γιά τή Γαλλία, ὅμως, ὑπάρχουν μερικές παραπομπές στή βιβλιογραφία καί ἀριθμοί:

Πολεμική: *Λιζίς.* «'Η χρηματιστική ὀλιγαρχία». Παρίσι, 1907, καί *Τεστίς.* «Τά πιστωτικά ἱδρύματα». Παρίσι, 1907.
'Ανρί Μισέλ. «'Ομιλία στή Βουλή στίς 30. ΧΙ. 1909».
«'Ο οἰκονομικός κόσμος», ἄρθρα τοῦ 1906 καί τοῦ 1907 (Π. Μπωρεγκάρ).
Ζύλ Ντομέργκ («'Η οἰκονομική μεταρύθμιση»).

‖‖ *Μ. Μανσέ* («Le Temps», 2. Ι. 1910) ὑπολογίζει τά γαλλικά κεφάλαια στό ἐξωτερικό σέ *3 5* δισεκατομμύρια φράγκα (σελ. 240).
'Ο *Νέιμαρκ* («'Ο εἰσοδηματίας») ὑπολογίζει τά γαλλικά κεφάλαια στό ἐξωτερικό σέ *2 5-3 0* δισεκατομμύρια φράγκα (σελ. 243).

'Η συνολική ἀξία ὅλων τῶν τίτλων στό χρηματιστήριο τοῦ Παρισιοῦ = 130 δισεκατομμύρια φράγκα (σελ. 243)

καί ἀπ' αὐτά { 64 { γαλλικά
66 { ξένα }

'Η *Πορτογαλία* εἰσέπραξε ἀπό τή Βραζιλία στό χρονικό διάστημα 1696-1754, 2 400 ἑκατομμύρια φράγκα (σελ. 238).
Τά *ὀλλανδικά* κεφάλαια στήν 'Αγγλία τό 1747 ἦταν *1 600* ἑκατομμύρια γκοῦλντεν (ibidem).

Τά χρήματα ρέουν ἐκεῖ πού τό ἐπιτόκιο εἶναι μεγαλύτερο.

Σύμφωνα μέ τόν Λιζίς: Οἱ καταθέσεις (4-ων τραπεζῶν) — («Κρεντί-Λυοναί» + «Κοντουάρ Νασιονάλ» + «Σοσιετέ Ζενεράλ» + «Κρεντί ἐντουστριέλ έ κομμερσιάλ») (σελ. 252):

1885— 912	ἑκατομμύρια	φράγκα	
1890—1 302	»	»	
1900—2 171	»	»	
1905—2 897	»	»	(σύμφωνα μέ τόν Λιζίς)

«Γιά νά γίνει κανείς μέλος τῆς διοίκησης, εἶναι ἀρκετό νά ἔχει 50—200—300 μετοχές... Ἔτσι 50 περίπου ἄτομα, πού ὅλα μαζί δέν μπορεῖ νά ἔχουν περισσότερα ἀπό 8 ἑκατομμύρια φράγκα, διαχειρίζονται χρόνο μέ τό χρόνο πάνω ἀπό $2\frac{1}{2}$ *δισεκατομμύρια* καταθέσεις καί πάνω ἀπό $1\frac{1}{2}$ *δισεκατομμύριο* φράγκα νέες ἐπενδύσεις τό χρόνο, χωρίς νά δίνουν λογαριασμό γι' αὐτό σέ κανένα» (252). || 50 *ἄτομα*

Ἀπό τά δάνεια πού παίρνει τό κράτος ποτέ δέν εἰσπράττει πάνω ἀπό τό 90% (σελ. 253), τό ὑπόλοιπο τό παίρνουν οἱ τράπεζες. Τό κινεζορωσικό δάνειο τοῦ 1895 ἦταν ὕψους 400 ἑκατομμυρίων φράγκων πρός 4%. «Ἡ τιμή ἐγγραφῆς ἦταν 450. Πρώτη τρέχουσα τιμή 495. Ἀνώτατη τιμή 520. Διαφορά μέσα σέ ἕνα μήνα 45 φράγκα ἤ 10%... Μόνο μιά τράπεζα, ἡ «Μπάνκ ντέ Παρί έ ντέ Πέι-Μπά», κέρδισε ἀπό τήν ὑπόθεση αὐτή 20 ἑκατομμύρια φράγκα» (253) κτλ.

I. 1907—σφοδρές ἐπιθέσεις τῶν σοσιαλιστῶν στό Κοινοβούλιο ἐνάντια στίς τοποθετήσεις χρηματικῶν μέσων στά *ρωσικά δάνεια*...)) NB

ΚΟΥΖΝΕΤΣΟΦ. «Η ΠΑΛΗ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΙΣΜΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΓΛΩΣΣΩΝ ΣΤΗΝ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΑΣΙΑ»

Π. Κουζνετσόφ. «Ἡ πάλη τῶν πολιτισμῶν καί τῶν γλωσσῶν στήν Κεντρική Ἀσία». Παρίσι, 1912. (Διατριβή—Παρίσι) (353 σελ.).

Τό βιβλίο πραγματεύεται **μόνο τό Τουρκεστάν**, τήν ἱστορία του, τήν ἀποικιοποίησή του (κι' ἀνάμεσα στ' ἄλλα τήν ἐξέγερση τοῦ Ἀντιζάν τό 1898· ὁ συγγραφέας προειδοποιεῖ γιά τό μέλλον)... ((σελ. *295* κ.ἄ.)).

Ἡ ἀνάπτυξη τοῦ πολιτισμοῦ, τοῦ βαμβακιοῦ, τῶν σιδηροδρόμων etc. etc. Πολλές παραπομπές στή βιβλιογραφία... Ἡ ἄποψη φαίνεται ὅτι εἶναι ἡ ἐπίσημη.

ΠΑΡΑΠΟΜΠΗ ΣΤΗ ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΙΣ «ΕΠΕΤΗΡΙΔΕΣ ΤΟΥ ΚΟΝΡΑΝΤ»

Ἀπό τή νέα βιβλιογραφία:

Λεοπόλντ *Λακούρ.* «Ἡ σύγχρονη Γαλλία. Πολιτικά καί κοινωνικά προβλήματα». Παρίσι, 1909.

Ντέ Λεενέρ. «*Τό συνδικάτο* τῶν βιομηχάνων. *Βέλγιο*». Παρίσι, 1909 (2 τόμοι).

Τζ. Σ. Νίκολσον. «Ένα σχέδιο αὐτοκρατορίας. (Οἰκονομία τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ)». Λονδίνο, 1909 (σελ. 310).

Ἀνρί Ἀντριγιόν. «Ὁ ἐπεκτατισμός τῆς Γερμανίας». Ἀγγουλέμη 1909.

«Ἡ ἐξέλιξη τῆς Γερμανίας σέ παγκόσμια δύναμη» (παράρτημα στό «Annals of the American Academy», Γενάρης 1910.) !! Nil. *Τίποτε.* Λόγος ἑνός πρεσβευτῆ!!!

Μαρσέλ Ντυμπουά. «Ἡ Γαλλία καί οἱ ἀποικίες της». Παρίσι, 1910.

Ζάν Κρυππί. «Γιά τήν οἰκονομική ἐξάπλωση τῆς Γαλλίας». Παρίσι 1910.

Ζάν Γκ. Ραφφάρ. «Τό προτσές τῆς συγκέντρωσης τῶν τραπεζῶν στήν Ἀγγλία». Παρίσι, 1910.

Λ. *Γκωτιέ.* «Τό κράτος-χρηματιστής». Παρίσι, 1910.

NB || Ἐντουάρ *Ντριώ.* «Ὁ σύγχρονος κόσμος. Πολιτικό καί οἰκονομικό δοκίμιο». Παρίσι 1909 (372 σελ.).
[Βιβλιοκρισία στά «Jahrbücher», τόμ. 41ος, σελ. 269, μιλάει μέ ἐπαινετικά λόγια γι᾿ αὐτή τήν «κοσμοϊστορική χρηστομάθεια», ἰδιαίτερα γιά τή σημασία «τῶν οἰκονομικῶν προτσές γιά τή σύγχρονη πολιτική».]

Φρ. Ε. *Γιοῦνγκε.* «Ἡ ἀμερικανική οἰκονομική πολιτική». Βερολίνο, 1910.

Γκοντφερνώ. «Οἱ γαλλικοί ἀποικιακοί σιδηρόδρομοι». Παρίσι, 1911 (439 σελ.).

Ὄγκ. Τερριέ καί Σ. Μουρει. «Ἡ γαλλική ἐπέκταση». Παρίσι, 1910.

; | Σάρλ *Ντυέμμ.* «Ὁ χρηματιστικός ἰμπεριαλισμός. Γενική ἑταιρία γιά τήν ἀνάπτυξη τοῦ ἐμπορίου καί τῆς βιομηχανίας στή Γαλλία. Τό βιβλίο προλογίζεται μέ ἕνα γράμμα πρός τόν Ὑπουργό Οἰκονομικῶν». Παρίσι, 1910 (95 σελ.). ; (Παρίσι, «Ἐμπορική καί οἰκονομική ἐπιθεώρηση»).

Ζ. *Μπουρντό.* «Ἀνάμεσα στίς δυό δουλεῖες» (... Σοσιαλισμός... (!!!!) *ἰμπεριαλισμός*...). Παρίσι, 1910.

; Τζόφφρι *Ντρέιτζ.* «Ἡ ὀργάνωση τοῦ ἐμπορίου στήν αὐτοκρατορία». Λονδίνο, 1911 (374 σελ.).

Ρ. Ζ. Λεβί. «Οἱ ἐκδοτικές τράπεζες». Παρίσι, 1911 (628 σελ.).

Μαρσέλ *Γκρά.* «Γιά τή μηχανοποίηση καί τίς συνέπειές της»... Παρίσι, 1911. (Διατριβή.)

|| *Ἐντμόντ Τερί.* «Ἡ εὐρωπαϊκή οἰκονομία». 2η ἔκδοση. Παρίσι, 1911 (332 σελ.).
|| *Τοῦ ἴδιου.* «Ὁ ἐθνικός πλοῦτος τῆς Γαλλίας». Παρίσι, 1911.

Λουσιέν Ούμπέρ. «Ἡ γερμανική δραστηριότητα». Παρίσι, 1911.

Ἐντ. *Πφεφέρ.* «Ἡ Φαβιανή ἑταιρία καί τό ἀγγλικό σοσιαλιστικό κίνημα». Παρίσι, 1911. (Διατριβή.)

Ἀρτύρ Μπουσέ (συνταγματάρχης). «Ἡ Γαλλία νικήτρια στόν αὔριανό πόλεμο». Παρίσι, 1911 (93 σελ.).

«Jahrbücher». Τόμος *42ος* (1911). NB ἄρθρο τοῦ Γκόλντσμιτ γιά τούς ἀγροτικούς νόμους καί τήν ἀγροτική διάρθρωση τῆς *Νέας Ζηλανδίας.* || NB

Σνάιντερ. «Jahrbuch der deutschen Kolonien». 4ος χρόνος ἔκδοσης. *1911.*

Μάμροτ. «Ὁ βιομηχανικός συνταγματισμός». Ἰένα, 1911 (βιβλιοκρισία στόν τόμο *43.* 1912).

Σάχνερ. «Τό κοινωνικό ζήτημα στήν Αὐστραλία καί στή Νέα Ζηλανδία». Ἰένα, 1911 (διεξοδική παρουσίασή του στόν *τόμο 43,* 1912).

Ὄβερτσιρ. «Τό ἀμερικανοαγγλικό ἐφοπλιστικό τράστ». Βερολίνο, 1912 (4 μάρκα).

Γκόλντσμιτ. «Γιά τή συγκέντρωση στά γερμανικά ἀνθρακωρυχεῖα». 1912. («Πραγματεῖες γιά τήν ἐθνική οἰκονομία τῶν ἀνώτατων σχολῶν *τοῦ Μπάντεν*»).

Ibidem: *Μ π ρ ί φ ς.* «Τό καρτέλ οἰνοπνευμάτων». 1912.

Χίλρινγκχαους. «Τά γερμανικά συνδικάτα σιδηρουργίας στήν ἐξέλιξή τους πρός ἕνα *ἑνιαῖο* συνδικάτο». Λειψία, 1912. (3 μάρκα).

Ἐνρίκο *Λεόνε.* «Ἐπεκτατισμός καί ἀποικίες». Ρώμη, 1911. (235 σελ.) 2 λιρέτες.

«Jahrbücher», τόμος *4 4* (=1912,2):

Π. *Πασσαμά.* «Νέες μορφές τῆς βιομηχανικῆς συγκέντρωσης». Παρίσι, 1910 (341 σελ.). 8,50 φράγκα.

Μπόζενικ. «Νέα γερμανική μικτή τραπεζική οἰκονομία». (Ἀνάλυση). Μόναχο, 1912 (366 σελ.).

Ἀργκεντάριους. «Γράμματα ἑνός διευθυντῆ τράπεζας». Βερολίνο (Τραπεζικό ἐκδοτικό), 1912 (1 μάρκο) (;;).

Π. *Χάουσμαϊστερ.* «Μεγάλη ἐπιχείρηση καί μονοπώλιο στό γερμανικό τραπεζικό σύστημα». (Ἐκλαϊκευτική μελέτη.) Στουτγάρδη, 1912.

Ἐννεμπίκ Λεόν. «Ὁ δυτικός ἰμπεριαλισμός. Γένεση τοῦ ἀγγλικοῦ ἰμπεριαλισμοῦ». Βρυξέλλες, 1913 (295 σελ., 6 φράγκα) [τόμ. *4 5*].

Ρενέ Πινόν. «Γαλλία καί Γερμανία. 1870-1913». Παρίσι, 1913.

Αἰμίλ *Μπεκέ*. «Ἡ διεθνοποίηση τῶν κεφαλαίων». Μονπελιέ, 1912 (432 σελ.). 6 φράγκα.

Μπ. Ἰσχανιάν. «Τά ξένα στοιχεῖα στήν ἐθνική οἰκονομία τῆς Ρωσίας». Βερολίνο, 1913 (300 σελ.). 7 μάρκα. Βιβλιοκρισία στόν τόμο 47: πολλά γιά τήν εἰσαγωγή κεφαλαίων.

||| Ὁ συγγραφέας ὑπολογίζει τό χρέος τῆς Ρωσίας στή Δυτική Εὐρώπη σέ **6 δισεκατομμύρια ρούβλια.**

Πάουλ Ἔκχαρτ. «Ἐγχειρίδιο γιά τήν ἐπιστήμη τῆς παγκόσμιας οἰκονομίας». Μπίλεφελντ, 1913 (140 σελ.) (2,30 μάρκα).

Φρανσουά *Μορί.* «Τά γαλλικά χρεόγραφα στά τελευταῖα 10 χρόνια». Παρίσι, 1912. (Ἡ στατιστική 10 ἐτῶν γιά τούς καπιταλιστές. **Πλῆθος** ἀπό στοιχεῖα μέ % κ.ἄ. μέ % ἐγγύησης κτλ.).

ΛΟΥΙ ΜΠΡΥΝΩ. «Η ΓΕΡΜΑΝΙΑ ΣΤΗ ΓΑΛΛΙΑ»

Λουί *Μπρυνώ.* «Ἡ Γερμανία στή Γαλλία». 2η ἔκδοση. Παρίσι, 1914 (ἀπό ἄρθρα στή «La Grande Revue»).

παραθέτει ἀποσπάσματα:

| Λ. *Νικό.* «Ἡ Γερμανία στό Παρίσι» (1887).
| Γκ. *Μονμπάρ.* «Ὁ ἐχθρός» (1889). Τελειώνει: «Ἡ Γερμανία πρέπει νά καταστραφεῖ, ἄν θέλει ἡ Γαλλία νά ζήσει».
| *Μ. Σβόμπ.* «Ὁ γερμανικός κίνδυνος». 1896.
| » «Πρίν ἀπό τή μάχη». 1904.
| Αἰμ. *Ζεννισέν.* «Τό γερμανικό φάντασμα». 1906.
| Ἀντρέ *Μπάρρ.* «Ἡ γερμανική ἀπειλή». 1908.
| Ζάν *ντ' Ἐπέ.* «Ἡ πιό Μεγάλη Γερμανία». 1910.
| Ἀνρύ *Γκαστόν.* «Ἡ Γερμανία μπρός στόν γκρεμό». 19...;*

Τῆς Γερμανίας δέν τῆς φτάνει τό σίδηρο (ὕστερα ἀπό 40 χρόνια τελειώνει (σελ. 3))—αὐξάνει ἡ εἰσαγωγή:

8 ἑκατομ. τόννους τό 1908 (σελ. 2)
11 — — — 1911

ἐνῶ στή Γαλλία ἀνακαλύφθηκαν κοιτάσματα στό Μέτς καί στόν Μοζέλ, στή γαλλική Λωραίνη———

ἡ παραγωγή σιδήρου...	2,6	ἑκατομ.	τόννους τό	1890
	4,4	»	« »	1900
	14,8	»	« »	1911

* Τό βιβλίο αὐτό βγῆκε τό 1912. *Ἡ Σύντ.*

Νανσύ . . . 0,2 δισεκατομμ. τόννους μετάλλευμα
Μπριέ . . . 2,0
Λονγκβί... 0,3
Κρύν . . . 0,5

3,0 *δισεκατομ.* τόννους μετάλλευμα (σελ. 5).

ἀνακαλύφθηκαν κοιτάσματα στή Νορμανδία: 100-700 *ἑκατομμύρια* τόννοι μετάλλευμα

Ἐξαγωγή σιδηρομεταλλεύματος ἀπό τή Γαλλία στή Γερμανία:

1,7 ἑκατομμύρια τόννοι τό 1909
2,8 » » τό 1912 (σελ. 21)

ἐξαγωγή κάρβουνου στή Γαλλία ἀπό τή Γερμανία:

1909—3 ἑκατομμύρια τόννοι
1912—5,7 » »

Ὁ ὀλλανδός ἔμπορος (Πόρτερ) ἀγοράζει τίς ἐκτάσεις μέ σιδηρομετάλλευμα στή Νορμανδία (ἀγόρασε ἤδη 3 496 ἐκτάρια) καί κάνει ἐξόρυξη μεταλλεύματος πού τό εἰσάγει στή Γερμανία (σελ. 24-5). (Ἀκολουθοῦν λεπτομέρειες.)

Ὁ Στίννες καί ὁ Κρούπ ἀγοράζουν τήν παραγωγή τοῦ σιδηρομεταλλεύματος (30-31), ἐνμέρει μέσω τοῦ Πόρτερ.

Παραδείγματα «συμμετοχῶν» καί σύνθεση τῶν διοικήσεων (35)...

...(τό μεγαλύτερο μέρος εἶναι γάλλοι+γερμανοί)...

Ὁ Τύσσεν, ἡ ἀνάπτυξή του etc.

Παραδείγματα, σύνθεση διοικήσεων, χρηματικές συμμετοχές etc. etc.

Μεταφορά ἐπιχειρήσεων στή Γαλλία etc.

Δέν ὑπάρχουν γενικεύσεις.

(Νά τά διαβάσω αὐτά στό «La Grande Revue».)

ΠΑΡΑΠΟΜΠΗ ΣΤΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ΑΠΟ ΤΙΣ «ΕΠΕΤΗΡΙΔΕΣ» (ΤΟΥ ΚΟΝΡΑΝΤ)

Παραπομπή στή βιβλιογραφία ἀπό τό «Jahrbücher» (Κόνραντ):

Πώλ Πιλάν. «Ὁ γερμανικός κίνδυνος». Παρίσι, 1913.
Ρ. Τζ. Ἄσερ. «Ὁ παγγερμανισμός». Λονδίνο (7/6). (1913;)
«The Annals of the American Academy of Political and Social Science». Τόμος *4 2* (1912): «Βιομηχανικός ἀνταγωνισμός καί συνδυασμός» (τά τράστ (30 ἐκθέσεις)).

} Τόμος **4 5**

; ‖ Χάνς *Χένγκερ*. «Οἱ τοποθετήσεις κεφαλαίων τῶν γάλλων»... 1913. Στουτγάρδη («Ἐθνικοοικονομικές μελέτες τοῦ Μονάχου». 125ο τεῦχος).

Λεόν Βανζέ. *«Τό πετρέλαιο»*. (Διατριβή.) Παρίσι, 1913 (τόμος 47ος, 1914).

Ζ. Μισόν. «Οἱ μεγάλες ἀγγλικές ναυσιπλοϊκές ἑταιρίες». 1913. (Διατριβή.)

Σίμαν. «Ἡ Γερμανία καί ἡ μεγάλη πολιτική τοῦ 1913» (**13** *τόμος*). 1914.

Ο. Οὐ. Κνάουτ. «Ἡ πολιτική τῶν Ἑνωμένων Πολιτειῶν ἀπέναντι

(;) NB ‖ στό βιομηχανικό μονοπώλιο». Νέα Ὑόρκη, 1913 (233 σελ.). («Ἐργασίες τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Κολούμπια»).

;; Ε. *Φρίντεγκ*. «Ἑκατομμύρια καί ἑκατομμυριοῦχοι». Βερολίνο, 1914. (383 σελ.)

Π. Μποντέν. «Τό χρῆμα τῆς Γαλλίας». Παρίσι, 1914.

4 6 τόμος (1913, Ι). Ἄρθρο γιά τή θεωρία τῆς προσόδου τοῦ Μάρξ (Ἄλμπρεχτ).

Ε. *Ρότσιλντ*. «Τά καρτέλ» etc. 1913.

Ἔχω κοιτάξει τούς τόμους *4 5-4 7*.

Τόμος *48* (1914, 2): Γιούλιους *Χίρς*. «Οἱ ἐπιχειρήσεις-παραρτήματα» etc. Βόννη, 1913. («Ἔρευνες τῆς Κολωνίας», τεῦχ. Ι).

Ἐπαινετική βιβλιοκρισία («Conrad's Jahrbücher», τόμ. *4 8*).

NB [Στόν *τόμο αὐτό, σελ.* **649**, στατιστική *κτηνοτροφίας* γιά τό 19ο αἰώνα (πολύ ὁλοκληρωμένη) γιά πολλές εὐρωπαϊκές χῶρες.]

Βάλτερ Στράους. «Τά ἠλεκτρικά κέντρα τῆς Γερμανίας πού συνδέ-

NB ‖ ουν πολλές περιοχές καί ἡ οἰκονομική τους σημασία». Βερολίνο, 1913 (ἰδιαίτερα σχετικά μέ τή γεωργία καί γιά τή γεωργία).

«*Jahrbücher* für Nationalökonomie» τοῦ Κόνραντ. 1915, Ι (3η σειρά, 49ος τόμος): «Οἱ διακυμάνσεις τῆς μετανάστευσης στίς Ἑνωμένες Πολιτεῖες». (Συμπεράσματα τῆς στατιστικῆς στά 1870-1910.) NB

ΛΙΖΙΣ. «ΕΝΑΝΤΙΑ ΣΤΗ ΧΡΗΜΑΤΙΣΤΙΚΗ ΟΛΙΓΑΡΧΙΑ ΣΤΗ ΓΑΛΛΙΑ»*

Λιζίς. «Ἐνάντια στή χρηματιστική ὀλιγαρχία στή Γαλλία». 5η ἔκδ. Παρίσι, 1908 (260 σελ.). Τά κεφάλαια ἔχουν τίς ἡμερομη-

---

* Βλ. Β. Ι. Λένιν. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 27ος, σελ. 357-358· ρωσ. ἔκδ., τόμ. 32ος, σελ. 83· τόμ. 30ός, σελ. 263-264. *Ἡ Σύντ.*

νίες: 1. XI. 1906, 15. XII. 1906, 1. II. 1907, 1. V. 1907, 15. XI. 1907.

Στόν πρόλογο ὁ Ζάν Φινό λέει ὅτι οἱ ἀγγλικές ἐφημερίδες ἐπιβεβαίωσαν τό γεγονός πού ἀνάφερε ὁ Λιζίς (πρῶτα στό «*L a R e v u e*»): ἕνα ἄτομο πῆρε *12 ἑκατομμύρια* φράγκα (βλ. VI) ἀπό τό ρωσικό δάνειο τοῦ 1906, ἐκτός ἀπό τά «ἑκατό ἑκατομμύρια» (ibidem) *μ ε σ ι τ ι κ ά!!*

Ἔγινε συνεδρίαση τοῦ Κοινοβουλίου (2 μέρες) (πότε;), ἀφιερωμένες στό ζήτημα αὐτό.' ‖ 'Ημερομηνία;;

«ἀπόλυτο μονοπώλιο» (σελ. 11) (καί ὄχι σχετικό)—4-ων τραπεζῶν πού κάνουν ὅλες τίς ἐκδόσεις χρεογράφων

«τράστ τῶν μεγάλων τραπεζῶν» (σελ. 12)
- «Κρεντί Λυοναί»
- «Σοσιετέ Ζενεράλ»
- «Κοντουάρ ντ'ἐσκόντ+«Μπάνκ ντέ Παρί έ ντέ Πεΐ-Μπά»
- «Κρεντί ἐντουστριέλ έ κομμερσιάλ»

ἡ χώρα πού δανείζεται παίρνει τά 90% τοῦ ποσοῦ (10% πᾶνε στίς τράπεζες, στά συνδικάτα «μεσιτῶν», στά συνδικάτα «ἐγγύησης», κτλ.), σελ. *2 6.*

Κινεζορωσικό δάνειο	400 ἑκατομ. φράγκα.			Κέρδος	*περίπου*	8%
ρωσικό (1904)	800	»	»	»	»	10%
μαροκκινό (1904)	62,5	»	»	»	»	18¾%.

«Οἱ γάλλοι εἶναι οἱ τοκογλύφοι τῆς Εὐρώπης» (29)...

«'Ο οἰκονομικός τύπος παίρνει σχεδόν πάντα ἐπιχορηγήσεις (35).

'Η ὑπόθεση «τῶν ζαχαρουργείων στήν Αἴγυπτο»: τό κοινό ἔχασε 90-100 ἑκατομ. φράγκα (39). 'Η «Σοσιετέ Ζενεράλ» ἔχει ἐκδόσει 64 000 ὁμολογίες τῆς ἑταιρίας αὐτῆς, οἱ μετοχές της, ἡ τιμή ἔκδοσής τους ἦταν κάπου 150% (!!)... 'Η ἑταιρία αὐτή ἔδινε *εἰκονικά μερίσματα*» (39)...

«Ἕνας ἀπό τούς διευθυντές τῆς *«Σοσιετέ Ζενεράλ»* ἦταν μέλος τῆς Διοίκησης τῶν «ζαχαρουργείων» (39). ‖ !!!

50 ἄτομα μέ 8 ἑκατομμύρια φράγκα, διαχειρίζονται *2 δ ι σ ε κ α τ ο μ μ ύ ρ ι α* στίς 4 τράπεζες (40)...

Τί νά γίνει; «'Επιστροφή στό συναγωνισμό» (42)...

«'Η Γαλλική Δημοκρατία εἶναι χρηματιστική μοναρχία» (48)...

Τό ρωσικό δάνειο τοῦ 1906: 'Ο κ. *X.* «τραπεζομεσίτης», πῆρε *1 2 ἑ κ α τ ο μ μ ύ ρ ι α* (49).

'Από τίς ἐκθέσεις καί τούς ἰσολογισμούς τίποτε δέν μπορεῖ κανείς νά καταλάβει...

«1¾ δισεκατομμύρια σέ 3 σειρές» (57)...

Ἀπό ποῦ προέρχονται τά ἔσοδα τῶν τραπεζῶν; *Ἀπό τίς ἐκδόσεις χρεογράφων.* Αὐτό τό κρύβουν.

«Παράδειγμα: χωρίς ἀγγελίες, χωρίς δημοσιεύματα στόν Τύπο, *στά κρυφά,* μέ τή σιωπηλή καί μυστική δουλιά τῶν «ταμείων» καί τῶν «μεσιτῶν» της, ἡ «Κρεντί Λυοναί» πούλησε 874 ἑκατομμυρίων φράγκων (ὀνομαστική ἀξία) ὁμολογίες τῆς ρωσικῆς Κτηματικῆς Τράπεζας τῶν Εὐγενῶν. Ἡ μέση τιμή πώλησης: 96,80. Σημερινή τιμή: 66. *Ἡ ζημιά γιά τό κοινό: 269 ἑκατομμύρια!»* (σελ. 75-76)...

«τρομακτική ἐξαγωγή γαλλικῶν κεφαλαίων» (σελ. 93 κ.ἑ.)

Ἡ Γαλλία εἶναι «παγκόσμιος τοκογλύφος» (119).

Ἡ πτώση τῆς τιμῆς τῶν ρωσικῶν δανείων (σέ σύγκριση μέ τήν τιμή ἔκδοσης) εἶναι τέτια πού ἀπό τά *14 δισεκατομμύρια* φράγκα τά 3-4 δισεκατομμύρια χάθηκαν γιά τό κοινό: νά τί πληρώνει τό κοινό στίς τράπεζες!!!

καί ἀτέλειωτες κραυγές ἐνάντια στό ὅτι οἱ τράπεζες *δέν* ὑποστηρίζουν τή **γαλλική** βιομηχανία... Ἡ Γερμανία ἀναπτύσσεται, ἐμεῖς στεκόμαστε (σελ. 187 καί παντοῦ ἀλλοῦ)... «ἀντεθνική πολιτική» κτλ.

Τό V κεφάλαιο ἔχει τόν τίτλο:

«Πλήρης κυριαρχία τῆς χρηματιστικῆς ὀλιγαρχίας. Κυριαρχεῖ καί στόν τύπο καί στήν κυβέρνηση»...

μέσα πίεσης τῶν τραπεζῶν πάνω στό κράτος: μείωση τῆς προσόδου... (!!)

μυστικές ἀμοιβές:

1 ἑκατομμύριο σ'ἕναν ὑπουργό
¼ τοῦ ἑκατομμυρίου σ'ἕναν πρεσβευτή (σελ. 212) } !
ὁ Τύπος ἐξαγοράστηκε...
(κοίταξε μονάχα: ἀρθράκια ἐφημερίδων, ἐπιφυλλίδες, τίποτε περισσότερο)

Συμπεράσματα τοῦ συγγραφέα: ρύθμιση τῶν τραπεζῶν
χωρισμός τῶν τραπεζῶν καταθέσεων ἀπό τίς τράπεζες πού ἐκδίδουν χρεόγραφα (banques d'affaires)
ἔλεγχος...

((μικροαστισμός τῆς σειρᾶς))

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ ΤΩΝ ΜΑΚΡΟΣΤΙ, ΜΠΑΟΥΜΓΚΑΡΤΕΝ ΚΑΙ ΜΕΣΛΕΝΙ, ΚΑΘΩΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΜΠΕΡΓΚΛΟΥΝΤ

Χένρι Β. *Μάκροστι.* «Τά τράστ στήν ἀγγλική βιομηχανία», Βερολίνο, 1910.

πλῆθος ἀπό στοιχεῖα καί μικρολεπτομέρειες. Ἀπαραίτητο γιά πληροφορίες etc.

Μπαουμγκάρτεν καί *Μέσλενι*. «Καρτέλ καί τράστ». Βερολίνο, 1906 (καί οἰκονομική, καί *νομική* ἐπισκόπηση. Φαίνεται, nil novi).

Ἀβραάμ *Μπέργκλουντ*. «Τό τράστ ἀτσαλιοῦ τῶν Ἑνωμένων Πολιτειῶν». 1907. (Διατριβή.)
(Ἀφήγηση καί βιβλιογραφία. Μαθητικό πράγμα· χρειάζεται γιά πληροφορίες.)

ΟΥΜΠΕΡ. «Η ΓΕΡΜΑΝΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ»

Λουσιέν Οὐμπέρ. «*Ἡ γερμανική δραστηριότητα*». Παρίσι, 1911
(σύγκριση τῆς ἀνάπτυξης (οἰκονομικῆς) τῆς Γαλλίας καί τῆς Γερμανίας).
Τό καθαρό εἰσόδημα τῶν σιδηροδρόμων (ἀπό 1 χιλιόμετρο)

	1883	1906
Γαλλία	19 165 φράγκα	19 560
Γερμανία	15 476	21 684
Ἀγγλία	26 755	26 542

Ἐμπορικός στόλος (χιλιάδες τόννοι):

	1890/1	1906/7	+%
Ἀγγλία	5 107	9 782	+ 91
Γερμανία	656	2 110	+ 222
Ἑν. Πολιτεῖες	376	1 194	+ 217
Γαλλία	485	721	+ 49
Νορβηγία	176	717	+ 308
Ἰαπωνία	76	611	+ 704
Ἰταλία	186	493	+ 165

Ὑπερτεροῦν οἱ ἀριθμοί, καί πάλι οἱ ἀριθμοί, στό μεγαλύτερο μέρος ξεχωριστά γιά τίς *δυό* χῶρες, χωρίς ἀκριβεῖς, συγκριτικές παραβολές, ὅπως οἱ προηγούμενες.
(Ἐπιστημονική ἀξία = 0)

ΜΠΕΡΑΡ. «Η ΑΓΓΛΙΑ ΚΑΙ Ο ΙΜΠΕΡΙΑΛΙΣΜΟΣ»

Βικτόρ Μπεράρ. *«Ἡ Ἀγγλία καί ὁ ἰμπεριαλισμός»*. Παρίσι, 1900. (381 σελ.)

{ Ἀπό τό κοίταγμα προκύπτει ὅτι τό βιβλιαράκι αὐτό εἶναι ἕνα εἶδος συλλογῆς ἄρθρων ἐφημερίδων: δημοσιολογική φιλολογία εὔστροφη, ὑπερεύστροφη, ὅμως ἐπιφανειακή στό ἔπακρο. Ἀφήγηση, φλυαρία, τίποτε περισσότερο. «Τζόζεφ Τσάμπερλαιν»—τό πρῶτο κεφάλαιο. Περικοπές ἀπό τούς λόγους του, τήν καριέρα του, τή φήμη του etc. etc. «Ὁ ἰμπεριαλισμός»—τό δεύτερο κεφάλαιο (ἤ μέρος: δέν ὑπάρχει οὔτε ἡ ὀνομασία «κεφάλαιο», οὔτε ἀρίθμησή τους), κι᾿ἐδῶ «δημοσιογράφος» ἀφηγητής: «ἀγορές, ἀγορές», **πλῆθος** ἀπό παραδείγματα καί ἀριθμούς (γιά τήν πτώση τοῦ ἀγγλικοῦ ἐμπορίου etc.) ἀπό τίς «Κυανές Βίβλους», ὅμως ὅλα αὐτά ἀποσπασματικά, σάν ἐπιφυλλίδες, καί ὕστερα ἀπό τόν Χόμπσον καί τόν Σοῦλτσε-Γκέβερνιτς μοιάζει σάν γυμνασιακό τετραδιάκι... Τό ἴδιο καί γιά τό συναγωνισμό τῆς Γερμανίας κτλ. κ.ο.κ. Nil. Nil.

Τό πολύ δυό παραδείγματα πού, ἴσως, θά χρειαστοῦν: }

Ἀπό τά ἐπιχειρήματα ἐνάντια στόν ἰμπεριαλισμό:

«Αὐτά ἤδη τά στατιστικά στοιχεῖα δείχνουν ἀκόμη ὅτι ἡ κατάληψη κάποιου ἐδάφους ἀπό τά στρατεύματα τῆς Αὐτοῦ Μεγαλειότητας συμφέρει συνήθως μόνο στούς ξένους καί πολύ λίγο στούς βρετανούς ὑπηκόους: στήν Αἴγυπτο ὕστερα ἀπό τό 1881 αὐξήθηκε πραγματικά μόνο τό γερμανικό καί τό βελγικό ἐμπόριο: οἱ εἰσαγωγές ἀγγλικῶν προϊόντων στήν Αἴγυπτο τό 1870 ἦταν 8 726 χιλιάδες λίρες στερλίνες, τό 1880—3 060 χιλ., τό 1892—3 192 χιλ. τό 1897—4 435 χιλ., τή στιγμή πού οἱ γερμανικές εἰσαγωγές ἀπό 21 000 λίρες (αἰγυπτιακές = 25,60 φράγκα ἡ μιά) τό 1886 ἔφτασαν τίς 281 000 τό 1896, καί οἱ βελγικές εἰσαγωγές στήν ἴδια περίοδο ἀνέβηκαν ἀπό 86 000 σέ 458 000 λίρες» (σελ. 249).

«Ἀπό τότε πού ἡ Γαλλία ἐφεῦρε τή ζάχαρη ἀπό τά τεῦτλα, ἔγινε ἡ πρώτη δύναμη στόν κόσμο στόν τομέα τῆς βιομηχανίας ζάχαρης: τό 1870 εἶχε ἀκόμη τό μονοπώλιο. Τότε καταπιάστηκε μέ τήν ὑπόθεση αὐτή ἡ Γερμανία. Ἡ Γερμανία, ἀφοῦ ἐρεύνησε καί σύγκρινε τή γαλλική αὐτή καλλιέργεια, διαπίστωσε ὅτι διαθέτει ὅπως καί ἡ Βόρεια Γαλλία, κατάλληλο ἔδαφος καί κατάλληλο κλίμα κοντά στά ἀνθρακοφόρα κοιτάσματά της. Ὅμως τό ἔδαφός της εἶναι λιγότερο εὔφορο, τό κλίμα της πολύ πιό δριμύ. Ὁ ἀγώνας ἐνάντια στούς γάλλους θά εἶναι, ἑπομένως, πολύ ἄνισος. Ὡστόσο ἀρχίζοντας ἀπό τό 1882, οἱ γάλλοι ζαχαροεργοστασιάρχες ἄρχισαν νά φωνάζουν: ἡ γερμανική ζάχαρη εἰσχωρεῖ ἀκόμη καί στή

γαλλική ἀγορά..., τά γερμανικά τεῦτλα δίνουν ζάχαρη 12% τοῦ βάρους τους, οἱ γάλλοι ἰδιοκτῆτες φυτειῶν δηλώνουν ὅτι δέν μποροῦν νά δόσουν περισσότερο ἀπό 7%», ὅτι οἱ γερμανοί ἔκαναν ἀλλαγές στή γεωργία, στά λιπάσματα, στήν ἐπιλογή etc. etc.

«Δέν πέρασαν οὔτε δώδεκα χρόνια τοῦ γερμανικοῦ συναγωνισμοῦ, ὅταν ἡ Γαλλία πού ἀνακάλυψε τά τεῦτλα, ἔχασε τά κέρδη ἀπό τήν ἀνακάλυψή της. Ὁ νόμος της τοῦ 1884 γιά τή ζάχαρη τῆς ὑπαγορεύτηκε ἀπό τήν ἐπιστημονική πείρα τῆς Γερμανίας πού ὥς τώρα εἶναι ἡ βασίλισσα τῆς ζάχαρης καί, πέρα ἀπ'αὐτό, ἡ βασίλισσα τοῦ οἰνοπνεύματος» (σελ. 311-312).

Τό βιβλίο στό τέλος ἔχει τή χρονολογία: Νοέμβρης τοῦ 1898—'Απρίλης τοῦ 1900.

ΛΕΡ. «Ο ΓΕΡΜΑΝΙΚΟΣ ΙΜΠΕΡΙΑΛΙΣΜΟΣ»

Μορίς *Λέρ*. «Ὁ γερμανικός ἰμπεριαλισμός». Παρίσι, 1902. (σελ. 341).

'Αρχίζει μέ μιά σύντομη, πασίγνωστη περιγραφή τοῦ ἀγγλικοῦ ἰμπεριαλισμοῦ, σέ συνέχεια τοῦ ἀμερικανικοῦ, ρωσικοῦ, ἰαπωνικοῦ καί τοῦ γερμανικοῦ («'Ιμπεριαλισμός καί ἰμπεριαλιστές». Εἰσαγωγή).

Κεφ. I. «Ἡ καταγωγή τοῦ γερμανικοῦ ἰμπεριαλισμοῦ». (1870.—'Ανάπτυξη καί ἄνοδος. Πασίγνωστα στοιχεῖα καί ἀριθμοί. Τό ἴδιο «δημοσιογραφικός» χαρακτήρας, ὅπως καί στόν Β. Μπεράρ.)

Κεφ. II. «Ἡ ψυχή τῆς ἰμπεριαλιστικῆς Γερμανίας»... καί ὁ «κύριος δόκτορας», καί ὁ Μόμμζεν καί ὁ Τρέιτσκε... φλυαρία τοῦ σαλονιοῦ! καί μιά περικοπούλα ἀπό τόν Μάρξ (σύμφωνα μέ τόν Μπουρντό)... 'Ελεεινή ἐργασία. *Μηδέν*

Κεφ. III. «Ἡ ἰμπεριαλιστική πολιτική».
...«Ὁ 20ός αἰώνας ἐγκαινιάζει τήν κυριαρχία τῶν βαρώνων τῶν μεγάλων τραπεζῶν» (165)—καί μιά περικοπή ἀπό τόν Τούσσενελ: «Οἱ ἑβραῖοι εἶναι οἱ τσάροι τῆς ἐποχῆς» (!!). χά-χά!!

Κεφ. IV. «*Τό χθές*». 'Αριθμοί καί ἀριθμοί γιά τήν οἰκονομική ἄνοδο τῆς Γερμανίας. Ἡ σιδηροδρομική γραμμή τῆς Βαγδάτης etc.

Κεφ. V. «Τό Σήμερα».—Γιά τήν κρίση τοῦ 1900 φλυαρία...
Κεφ. VI. «Τό Αὔριο».
...Ἡ ἀπόφαση τοῦ Διεθνοῦς σοσιαλιστικοῦ συνεδρίου τῶν Παρισίων τοῦ IX. 1900—«ἐνάντια στόν ἰμπεριαλισμό» (σελ. 324) καί στούς πολέμους...
Ἀπ᾽ὅλα καί ἀπό λιγάκι!..

Παραθέτει περικοπές:

«Forum», Ἰούνης τοῦ 1899: «Ἡ πάλη γιά τήν κυριαρχία στό ἐμπόριο».

«The North American Review», Σεπτέμβρης τοῦ 1898: «Ἡ οἰκονομική βάση τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ».

Πάουλ *Ἄ ρ ν τ*. «Οἱ ἐμπορικές σχέσεις τῆς Γερμανίας μέ τήν Ἀγγλία καί μέ τίς ἀγγλικές ἀποικίες». 1899.

Γιούλιους Βόλφ. «Ἡ γερμανική αὐτοκρατορία καί ἡ παγκόσμια ἀγορά».

ΜΠΡΙΦΣ. «ΤΟ ΚΑΡΤΕΛ ΤΟΥ ΟΙΝΟΠΝΕΥΜΑΤΟΣ»

Γκοέτς Μπρίφς. «Τό καρτέλ τοῦ οἰνοπνεύματος». Καρλσρούη, 1912. («Πραγματεῖες τῶν ἀνώτατων σχολῶν τῆς Βάδης». Νέα σειρά, τεῦχ. 7.) Ὅπως φαίνεται, ἀπό τό κοίταγμα, εἶναι πράγμα εἰδικό, χωρίς ἐνδιαφέρον.

Μονοπώλια

σελ. 240-241: «Στήν πραγματικότητα ἡ συνένωση τῶν ἐργοστασίων οἰνοπνεύματος μετατράπηκε ἔτσι σέ μονοπώλιο» (ἔμειναν 3 «ἐξωμονοπωλιακά»: ἐντελῶς ἀδύνατα), «πού τό κέντρο βάρους του βρίσκεται στά γεωργικά ἐργοστάσια παραγωγῆς οἰνοπνεύματος ἀπό πατάτα πού σχεδόν στό σύνολό τους ἔχουν ἑνωθεῖ σέ συνδικάτο· μ᾽αὐτό ἀποπερατώθηκε ἡ ἐξωτερική ἀνάπτυξη τῆς ἰσχύος τοῦ καρτέλ».

ΓΚΟΛΝΤΣΜΙΤ. «ΓΙΑ ΤΗ ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΣΗ ΣΤΗ ΓΕΡΜΑΝΙΚΗ ΑΝΘΡΑΚΟΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ»

Κούρτ *Γκόλντσμιτ*. «Γιά τή συγκέντρωση στή γερμανική ἀνθρακοβιομηχανία». Καρλσρούη, 1912 (σελ. 122)... (Ibidem*. Νέα σειρά. Τεῦχος 5)
[λίγο ἀξίζει, δέν ὑπάρχει ἀκριβής συνόψιση τῶν στοιχείων]

* «Πραγματεῖες τῶν ἀνώτατων σχολῶν τῆς Βάδης». *Ἡ Σύντ.*

		Κάρβουνο ἑκατομμύρια τόννοι	᾿Ατσάλι ἑκατομμύρια τόννοι
1	1. Κρούπ	2,4	0,98
2	Οἰκογένεια Χάνιελ	8,7	0,59
3	» { Στίννες	2,5	
		5,5	0,79
		1,5	
4	Τύσσεν	3,6	0,97
			0,27
6	Γκέλζενκιρχεν	8,2	0,51
7	Χάρπεν	6,7	—
8	Χίμπερνια	5,1	—
9	Φοίνιξ	5,4	1,13
		49,6	5,24
5	{ Κάρλ Φοῦνκε	3,1	
		2,8	
	Σ (δικό μου)	55,5	5,24

«9 κοντσέρν κατέχουν τά 66,9% τῆς παραγωγῆς κάρβουνου στό λεκανοπέδιο» (((Ρηνανίας-Βεστφαλίας))) «καί τά 48% τῆς παραγωγῆς τῆς Ἕνωσης τῶν χαλυβουργικῶν ἐργοστασίων» (σελ. 69).

Τό κοντσέρν Στίννες (σελ. 69-70) περιλαβαίνει τίς παρακάτω ἐπιχειρήσεις:

(1) ἀνθρακωρυχεῖα	19
(2) ἐργοστάσια σιδηρουργίας	7
(3) ὀρυχεῖα σιδηρομεταλλεύματος	πολλά
{ στή Γερμανία, στό Λουξεμβοῦργο, στή Γαλλία }	
(4) ἐμπορικές (κάρβουνου)	6
(5) ἀτμοπλοϊκές	
στή Γερμανία	12
» ᾿Αγγλία	5
» ᾿Ιταλία	3
» Γαλλία	2
στό Βέλγιο	1
στήν ῾Ελβετία	1
στή Ρωσία	2
κτλ.	

ΡΥΣΣΙΕ. «ΤΟ ΜΟΙΡΑΣΜΑ ΤΗΣ ΩΚΕΑΝΙΑΣ»

᾿Ανρί *Ρυσσιέ*. «Τό μοίρασμα τῆς ᾿Ωκεανίας». Παρίσι, 1905. (Διατριβή.)

Πολύ διεξοδική *σ υ ν ό ψ ι σ η* ἄφθονου ὑλικοῦ. Κρίμα πού δέν ὑπάρχουν ἀκριβῆ, στατιστικά συμπεράσματα (à la Σουπάν). Καλό σταχυολόγημα. Πολλή βιβλιογραφία, πολλοί χάρτες, φωτογραφίες.

Τήν ἱστορία τοῦ «πολιτικοῦ μοιράσματος» ὁ συγγραφέας τή χωρίζει σέ περιόδους.

1) ἀνακάλυψη (16ο-18ο αἰῶνες)
2) περίοδος *ἀποστολῶν* (1797-1840)
3) «οἱ πρῶτες συγκρούσεις» (1840-1870)
NB ||| 4) «ὁ διεθνής ἀνταγωνισμός», 1870-1904.

{ Ὁ συγγραφέας παραθέτει, ἀνάμεσα στ' ἄλλα, ἕνα συνοπτικό πίνακα (τοῦ μοιράσματος) ἀπό τόν *Ζίβερς καί τόν Κιούκενταλ.* «Ἡ Αὐστραλία, ἡ Ὠκεανία καί οἱ πολικές χῶρες». Λειψία, 1902, σελ. *67-68. Νά τόν κοιτάξω.* }

Σέ συνέχεια ἀκολουθοῦν λεπτομερῆ *οἰκονομικά,* ἐμπορικά καί γεωγραφικά στοιχεῖα τῶν διαφόρων ἀποικιῶν.

Στίς οἰκονομικές αἰτίες τῆς ἀποικιοκρατικῆς πολιτικῆς ὁ συγγραφέας προσθέτει (NB)—καί τίς κοινωνικές:

«Σ' αὐτές» (τίς πασίγνωστες πού ἀναφέρθηκαν πιό πάνω) «τίς οἰκονομικές αἰτίες πρέπει νά προστεθοῦν οἱ κοινωνικές αἰτίες. — Ἐπειδή ἡ ζωή γίνεται πιό περίπλοκη καί οἱ δυσκολίες πιέζουν ὄχι μόνο τίς ἐργατικές μάζες, ἀλλά καί τίς μεσαῖες τάξεις, βλέπουμε σ' ὅλες τίς χῶρες τοῦ παλιοῦ πολιτισμοῦ νά συσσωρεύονται «ἡ ἀνυπομονησία, ἡ ὀργή, τό μίσος, || πού ἀπειλοῦν τήν κοινωνική γαλήνη. Ἡ ἐνέργεια πού βγαίνει ἔξω ἀπό τήν καθορισμένη ταξική τροχιά, πρέπει νά βρεθεῖ τρόπος νά χρησιμοποιηθεῖ καί νά διοχετευτεῖ ἔξω ἀπό τή χώρα, γιά νά μήν προκληθεῖ ἔκρηξη στό ἐσωτερικό»»* (Βάλ. «Ἡ Γαλλία στίς ἀποικίες». Παρίσι, σελ. 92) — (σελ. 165-66). ||

μαργαριτάρι!!

NB |||| Παραπομπή στόν **ἀγγλικό «ἰμπεριαλισμό»** σελ. 171)·—στόν *ἀμερικανικό* (σελ. 175)—μετά τόν ἱσπανοαμερικανικό πόλεμο τοῦ 1898·—στό *γερμανικό* (σελ. 180).

NB |||| παραθέτει, ἀνάμεσα στ' ἄλλα, περικοπές ἀπό τόν *Ντριώ.* «Πολιτικά καί κοινωνικά προβλήματα στά τέλη τοῦ 19ου αἰώνα» etc. (Παρίσι, 1900), κεφάλαιο XIV, «Οἱ Μεγάλες Δυνάμεις καί τό μοίρασμα τοῦ κόσμου».

---

* Βλ. Β. Ι. Λένιν. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 27ος, σελ. 388-389. *Ἡ Σύντ.*

ΦΟΓΚΕΛΣΤΑΪΝ. «ΚΑΠΙΤΑΛΙΣΤΙΚΕΣ ΟΡΓΑΝΩΤΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΣΤΗ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΜΕΓΑΛΗ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ»

Τέοντορ **Φόγκελσταϊν.** «Καπιταλιστικές ὀργανωτικές μορφές στή σύγχρονη μεγάλη βιομηχανία». Τόμος I: «Οἱ ὀργανωτικές μορφές τῆς βιομηχανίας σιδήρου καί τῆς ὑφαντουργικῆς βιομηχανίας στήν Ἀγγλία καί στήν Ἀμερική», Λειψία 1910.

σελ. 54-6

Οἱ ἀγγλικές φίρμες: «Βίκερς, Σόν ἔντ Μάξιμ λίμιτεντ», Μπράουνς, Κάμμελς ἔχουν τώρα ὀρυχεῖα (σιδήρου), ἀνθρακωρυχεῖα, σιδηρουργεῖα καί χαλυβουργεῖα, ναυπηγεῖα, μερικά πυριτιδοποιεῖα κ τ λ. κ τ λ.

Καρτέλ σιδηροτροχιῶν: — *Μοίρασμα τοῦ κόσμου:* τό 1884

«Τόν καιρό τῆς βαρύτατης ὕφεσης τό 1884 τά ἀγγλικά, βελγικά καί γερμανικά ἐργοστάσια σιδηροτροχιῶν συμφώνησαν στό μοίρασμα τῶν ἀγορῶν ἐξαγωγῆς, μέ ταυτόχρονη ἀνακήρυξη τῶν χωρῶν τους σέ δικές τους ἀποκλειστικές περιοχές πώλησης. Στήν ἀρχή ἡ Ἀγγλία πῆρε τό 66%, τό Βέλγιο τό 7% καί ἡ Γερμανία τό 27% τῶν ἐξαγωγῶν, ἀργότερα οἱ ἀριθμοί τροποποιήθηκαν σημαντικά πρός ὄφελος τῆς ἠπείρου. Ἡ Ἰνδία παραχωρήθηκε ὁλοκληρωτικά στήν Ἀγγλία... Οἱ ἀγγλικές φίρμες μοίρασαν μεταξύ τους τό μερίδιό τους καί καθόρισαν τέτια τιμή, ὥστε νά μποροῦν ἴσα-ἴσα νά κρατηθοῦν καί τά ἐργοστάσια πού ἐργάζονταν κάτω ἀπό δυσμενεῖς συνθῆκες... Μέ ἔξοδα τοῦ συνδικάτου, 2 σελλίνια γιά ὅλη τή μάζα τῶν πωλήσεων, διεξήχθηκε ὁ ἀγώνας ἐνάντια στή μοναδική ἀγγλική φίρμα, πού ἔμεινε ἔξω ἀπό τό καρτέλ. Ὅταν ὅμως 2 ἀγγλικές φίρμες βγῆκαν ἀπό τό καρτέλ, αὐτό διαλύθηκε»...* (οἱ περικοπές σύμφωνα μέ τήν ἔκδοση τοῦ *1886*)... «Πέρασαν 20 χρόνια, ὥσπου νά δημιουργηθεῖ νέα διεθνής συμφωνία. Ὅσο κι ἄν προσπαθοῦσαν νά τό πετύχουν αὐτό, δέν μποροῦσαν νά συμφωνήσουν γιά τόν καθορισμό καί τό μοίρασμα τῶν ποσοστῶν συμμετοχῆς στή διάρκεια αὐτῶν τῶν

1886

---

* Βλ. Β. Ι. Λένιν. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 27ος, σελ. 377. *Ἡ Σύντ.*

δεκαετιῶν τῆς πιό μεγάλης ἀνάπτυξης τῆς ἠπειρωτικῆς καί τῆς ἀμερικανικῆς βιομηχανίας...

1904 Τό 1904 κατέληξαν, ἐπιτέλους, ξανά σέ συμφωνία μέ τή Γερμανία, τό Βέλγιο καί τή Γαλλία μέ βάση 53,50%, 28,83% καί 17,67% γιά τίς πρῶτες τρεῖς χῶρες» (sic;; ἡ Ἀγγλία, τό Βέλγιο, ἡ Γερμανία;;). «Ἡ Γαλλία συμμετέχει μέ 4,8 στόν πρῶτο, 5,8 καί 6,4 μονάδες στό δεύτερο καί τρίτο χρόνο στό γενικό ποσό αὐξημένο κατά τά ποσοστά αὐτά, δηλαδή ἀπό ἕνα σύνολο 104,8, 105,8 καί 106,4 μονάδων.

«μοίρασμα τῆς γῆς»

καλό παράδειγμα!!

Τό 1905 κατέληξαν σέ συμφωνία καί μέ τίς Ἑνωμένες Πολιτεῖες, καί τήν ἑπόμενη χρονιά... συμπεριέλαβαν στήν ἕνωση τήν Αὐστρία καί τά ἐργοστάσια Ἅλτος Χόρνος τῆς Ἰσπανίας. Τότε τέλειωσε τό μοίρασμα τοῦ κόσμου καί οἱ μεγάλοι καταναλωτές καί πρῶτ' ἀπ' ὅλα οἱ κρατικοί σιδηρόδρομοι — μιά καί ὁ κόσμος ἔχει πιά μοιραστεῖ χωρίς νά παρθοῦν ὑπόψη τά συμφέροντά τους — μποροῦν νά κατοικοῦν, ὅπως ὁ ποιητής, στούς οὐρανούς τοῦ Δία»* (σελ. 99-100).

Ὁσοναφορᾶ τήν «Γιουνάιτεντ Στέιτς στήλ κορπορέισον» μένει ἀκόμη ἀνοιχτό τό ζήτημα, ἄν ἔχει δίκιο ὁ Τσ. Σβάμπ, ὅτι τά ὀρυχεῖα σιδηρομεταλλεύματος τῆς Ἄνω λίμνης (τά περισσότερα ἀπό τά ὁποῖα τά ἔχει ἀγοράσει ἡ «στήλ κορπορέισον») θά μείνουν πολύ γρήγορα τά *μοναδικά* — ἤ ἔχει δίκιο ὁ Καρνέτζι πού νομίζει ὅτι θά ἀνακαλυφθοῦν ἀκόμη πολλά κοιτάσματα μεταλλευμάτων.

Τό μερίδιο τῆς «στήλ κορπορέισον» στήν *ἀμερικανική* παραγωγή (σελ. 275):

	1901	1908
Στή συνολική παραγωγή (ἐξόρυξη) μεταλλεύματος	43,9%	46,3%
» » » χυτοσιδήρου (Roheisen)	42,9	43,5
» » » ἀτσαλιοῦ	66,3	56,1
» » » ἐλάσματα	50,1	47,1**

* Βλ. Β. Ι. Λένιν. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 27ος, σελ. 377. *Ἡ Σύντ.*
** Στό ἴδιο, σελ. 324-325. *Ἡ Σύντ.*

ΤΟ ΣΧΕΔΙΟ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ «Ο ΙΜΠΕΡΙΑΛΙΣΜΟΣ, ΑΝΩΤΑΤΟ ΣΤΑΔΙΟ ΤΟΥ ΚΑΠΙΤΑΛΙΣΜΟΥ»

«Ὁ ἰμπεριαλισμός, ἀνώτατο στάδιο τοῦ καπιταλισμοῦ».
(Ἐκλαϊκευτική μελέτη)

| Γιά τή λογοκρισία: περίπου: «Οἱ βασικές ἰδιομορφίες τοῦ σύγχρονου (νεότατου) καπιταλισμοῦ (τοῦ νεότατου σταδίου του)». |

1. *Ἰδιαίτερο* στάδιο τοῦ καπιταλισμοῦ στήν ἐποχή μας. Θέμα: μελέτη του, ἀνάλυση, συμπεράσματα.
2. *Αὔξηση τῆς μεγάλης παραγωγῆς. Σ υ γ κ έ ν τ ρ ω σ η τ ῆ ς π α ρ α γ ω γ ῆ ς.*
   { Ἀπογραφές 1882—1895—1907 στή Γερμανία
   { » 1900—1910 στίς Ἑνωμένες Πολιτεῖες
   Idem γιά τή Ρωσία («Ἀνάπτυξη τοῦ καπιταλισμοῦ»;).
   Στατιστική τοῦ Χάιμαν... β *108* [176]*.
   | Τά ὑποκαταστήματα (τῶν τραπεζῶν) καί ἡ αὔξησή τους: α 15 [13]. |
   | Τά κεφάλαια τῶν μετοχικῶν ἑταιριῶν τῆς Γερμανίας: α 22 [18]. |
   «Συνδυασμός»: Χίλφερντινγκ θ 4 καί 5 [309-312] (σελ. 285, 358).
   Ἡ συγκέντρωση στήν ἀνθρακοβιομηχανία τῆς Γερμανίας: γ 26 [202-203]. *Ἰ δ ι α ί τ ε ρ α* α 7-8 [7-9].
   | Νέα ἐποχή τῆς συγκέντρωσης: β *11* [59-60]. |
   | Συγκέντρωση τῆς τεχνικῆς καί τοῦ χρήματος. NB β *102-3* [169-172]. |
3. *Καρτέλ καί τράστ.*
   (2)** Συνολικοί ἀριθμοί: Λῆφμαν: α *40* [29-30]. Ρίσσερ θ *8* [335-338]. Πίνακας β *37* [88].
   (1) Περίοδες ἀνάπτυξης: Λῆφμαν. Φόγκελσταϊν: α *33—34—35* [45—46—47].
   (4) Τεχνική: Πίνακας: β *38* [88-89].
   (5) «Ἐξαναγκασμός ὀργάνωσης»: Κέστνερ. α *23* [18-19] *κ.ἑ., 27* [20-21], ἰδιαίτερα ἡ **28** [21-22].
   Ἀκινησία (δυσκόλεμα τῆς ροῆς) τοῦ πάγιου κεφαλαίου. Χίλφερντινγκ θ *4* [309-310] *(σελ. 274)*.

---

* Στίς ὀρθογώνιες ἀγκύλες ἀναφέρονται οἱ σελίδες τοῦ τόμου αὐτοῦ. *Ἡ Σύντ.*
** Ἡ παράθεση τῶν σελίδων στίς παρενθέσεις ἔγινε ἀργότερα ἀπό τόν Β. Ι. Λένιν μέ τό μολύβι. *Ἡ Σύντ.*

‖Οἱ ἔμποροι=πράκτορες: Χίλφερντινγκ. θ 5 [310-312] ‖
‖(σελ. 322). ‖

Παράδειγμα: Τά τσιμέντα: β *99* [163-165].
(3) Τό μερίδιο τῆς «Γιουνάιτεντ Στέιτς στήλ κορπορέισον»: γ **28-29** [205-206]. β *104* [172-173]. α *40* [29-30].

3 bis. ***Κρίσεις; Μή ἀντιστοιχία τῆς ἀνάπτυξης τῆς γεωργίας καί τῆς βιομηχανίας.***
(6) Κρίσεις καί *μ ο ν ο π ώ λ ι α:* β 78 [134-135] (Γιάιντελς). β *90* [148-149] (ἰδιαίτερα in fine). Τυχερό παιχνίδι, κίνδυνος, χρεοκοπίες: ι *11. 12-13* [356-357].

4. *Μονοπώλιο.*

(2 bis) % ἁρπαγμένης παραγωγῆς. Φόγκελσταϊν. Κέστνερ: α *23-24* [18-19].

5. *Τά διεθνῆ καρτέλ. «Τό μοίρασμα τοῦ κόσμου» ἀπ 'αὐτά.*
Σύγκρ. Χίλφερντινγκ θ 5 [310-312] (σελ. 491).
6*. Συνολικός ἀριθμός: Λῆφμαν.
5. 5. Τό τράστ τῆς πυρίτιδας: α 39 [29].
2. 4. Πετρέλαιο: β *13* [63-64]. β 64 [114-115]. β *87* [145-146]. β 92+93 [150-152]+152-154].
3. 3. 'Ατμοπλοΐα: θ Ρίσσερ *10* [339-340].
4. 2. Τό καρτέλ σιδηροτροχιῶν: θ Ρίσσερ *11* [342-343]. Φόγκελσταϊν: γ *28* [205].—Μπέργκλουντ, σελίδα 169.
1. ΝΒ: Τό τράστ ἠλεκτρισμοῦ. «Die Neue Zeit», 1912: θ 7-8 [313-316] (σύγκρ. θ. Ρίσσερ *1* [318-320]). + β *64* [114-115]. β 89 [147-148].
Τ ό ἐ μ π ό ρ ι ο μ ε τ ά λ λ ω ν: α *11-12* [10-12]. «Τσίνγκχιουττενφέρμπαντ»: θ Ρίσσερ *13* [341].
7. Συμπεράσματα καί σημασία.

6. *Οἱ τ ρ ά π ε ζ ε ς.*
0. 'Ο γενικός ρόλος τους. Σύγκρ. Χίλφερντινγκ: θ *3* [308-309] (σελ. 105) καί θ 4 [309-310] (σελ. 108, σελ. 116).
6. «*Μ ο ρ φ ή* τῆς κοινωνικῆς παραγωγῆς καί διανομῆς» (Μάρξ). Χίλφερντινγκ θ 4 [309-310] (σελ. 262). ΝΒ: β *41* [92-93] **in fine.**

| 'Ανάπτυξη τῶν ἀγγλικῶν τραπεζῶν: β *9 5* [156-158] |

1. Συγκέντρωσή τους: θ Ρίσσερ *1. 5* [318-320. 325-326]. Γαλλία, β *99-100* [163-167], β 7 [55-56] (300 ἑκατομμύρια: **300** ἄτομα)·

---

* Οἱ δυό στῆλες ἀριθμῶν γράφτηκαν μέ τό μολύβι ἀπό τόν Β. Ι. Λένιν ἀργότερα. *'Η Σύντ.*

30

Для цз. „Основные особенности современного капитализма"

„Империализм, как высшая стадия капитализма"

1. Особая стадия капитализма в наше время.

2. Рост круп. пр-ва. Концентрация пр-ва.

Перепись 82–95–07 в Г.

Статистика Гетмана .... β 108

3. Картели и тресты.

Kestner α 23 ... 27 и 28.

4. Монополия

Kestner: α 23–4

Индустриальн. картели. Раздел мира

Банки

Концентрация их.

A. 1. Введение

B. 18.

Г. 16–17.

Д. 19–22.

Е. 23–24.

25. ΣΣ.

Комбинация": Гоф. Д 4 и 5 (с. 285. 352)

Концентр. в к-ых ч. Гоф. Д 26. осн. α 7–8.

Новая эра „концентрации": β 11.

Конц. Герм. и фин. ... β 102–3

Ост. U.S. Steel Co. Д 28–29

β. 104.

α. 40.

Кризисы? ... β 78 (Siddle).

азарт, риск, кризисы: i 11. 12–13

31

7. Банки

Гоф.: М II 71 (9 3). β 80–81 (Siddle).

β 81.

Указания" ... β 49 (и 48)

„Пер. р-ю"... β 83. 84–7. β 88 ... β 90.

8. Фин. к-л"

„Переплетение"

„Вертикальная" — β 9. β 105–6.

β 56.

β 94.

α 2

α 47

9. Вывоз к-ла (β ΙΙΙ)

β 30. β 100–101

β 14–15.

β 27. β 28. β 29.

Kol. займы: i 21

10. Колонии.

Их общее значение.

Сырье: β 18

Вывоз в колонии β 20

β 24–5.

11. Рост колоний

Morris: Д 47 seiv

1860

1880

1900

3.5–7

12. „Раздел мира": 1876–1914 (колонии)

β 21–22–23.

— ср α 31.

Ἡ 30η καί 31η σελίδες
τοῦ τετραδίου «γ» («γάμα»)

β *13* [63-64]. (β 78-79 [134-136]—Γιάιντελς). α *45 καί 48* +*1* [33-34 καί 38-40+40].
4. Γράμματα: θ Ρίσσερ *2 bis* [324].
5. Λογαριασμοί γ 5 [182-183].
2. Ὑποκαταστήματα: θ Ρίσσερ 13 [328]. (β 50 [100-101]—Ρωσία). β 66 [116-118] (Γαλλία.) β 67 [119-121] (Ἀγγλία).
Οἱ τράπεζες στή Ρωσία (1905 καί μετά): β *42* καί *43* [93 καί 94].
Οἱ τράπεζες καί τό χρηματιστήριο: Ὁ Χίλφερντινγκ. θ Ρίσσερ *3* [321-322]+β 10 [58-59]. (ΝΒ: α *42* [27-28]) ((α 42 [27-28])). α *46* [34-36]. 3. Τράπεζες καί ὑπάλληλοι: θ Ρίσσερ 3 [321-322]. β *66* [116-118]. β *100* [166-167]. α *43* [30-32].
5 bis. Τράπεζες καί Ταχυδρομεῖα: β *3* [51-52].
» » Ταμιευτήρια: β 15 [66-67].

7. *Τράπεζες.*

7. Συγχώνευση μέ τή βιομηχανία. Χίλφερντινγκ: Μάρξ, ΙΙ, 79 (θ 3 [308-309]). β *80-81* [136-139] (Γιάιντελς).

8. Μέλη τῶν Ἐποπτικῶν συμβουλίων κτλ. Χίλφερντινγκ: θ 4 [309-310] (σελ. 159. 162).—θ Ρίσσερ 7 [332-334].—β 79 [135-136] (Γιάιντελς). β *81* [137-139] (α *41* [26-27] παράδειγμα—γράμμα μιᾶς τράπεζας σέ μιά Ἕνωση βιομηχανίας).

9. «Ὁ καθολικός χαρακτήρας» (Γιάιντελς): β 81-82. *83*. 84-87 [137-140. 140-141. 141-146]. β 88 [146-147]. Τεχνικός ρόλος.) β *90* [148-149].—β *99* [163-165]. ΝΒ.
Ἡ τάση τῶν τραπεζῶν πρός τό μονοπώλιο. *Χίλφερντινγκ:* θ 4 [309-310] (σελ. 278). *α 48* [38-40].

8. *«Τό χρηματιστικό κεφάλαιο».*

1. «Συμμετοχές». β *96-97* [158-161] (β 53 [102-103]). β *46 καί 47* [96-97] (Γερμανία. «Ντόιτσε Μπάνκ»). β *56* [105-106]. β *94* [154-156]. ι **11** [356].

ΝΒ παράδειγμα διανομῆς τῶν μετοχῶν: β 65 [115-116]

ad § III. «Οἱ συμμετοχές» στίς ρωσικές τράπεζες: β *49* (καί 48) [98-100] (καί 97-98)].
2. «Σύμπλεξη».
3. «Οἱ θυγατρικές ἑταιρίες». β 9 [57-58]. β *105-106* [173-176] ι *7. 9* [353-354. 355].
Ἀπάτη.

'Εκχωρήσεις.
'Εξαγορά.

7. «Τράστ ἀστικῶν συγκοινωνιῶν» καί οἰκόπεδα τῶν πόλεων: β 12 [60-63]+β *94* [154-156].
('Η κερδοσκοπία μέ τά οἰκόπεδα): β 15-16 [66-68].
8. Διευθυντές τῶν τραπεζῶν καί ὑπάλληλοι (κυβέρνηση): Ρωσία β, *50-51* καί 53. 55 [100-101 καί 102-103. 104]. β *95-96* [156-160]. β *99* [163-165].

4. ***Ἵδρυση ἐπιχειρήσεων:*** «'Ιδρυτικό *κ έ ρ δ ο ς*»:
Χίλφερντινγκ: θ 5 [310-312] (σελ. 336). Λιζίς: γ *19. 20* [196-197. 197-198].+β *65* [115-116]. Τό γερμανικό παράδειγμα: β *8* [56-57].
Τά ἐξωτερικά δάνεια: Λιζίς γ 19-20 [196-198]. α *2* [40-41]. (γερμανικά) β *14* [65-66].

9. **Στατιστική ἐκδόσεων χρεογράφων** (1910-12): θ 9 [316-317].ι *23* [362-363] (*I d e m* ἀπό τό 1871): β *17* καί *68* [68-70 καί 121-123]. β 68 [121-123] (Νέιμαρκ καί Τσόλλινγκερ). α *47* [36-38] (ad § 18).
6. Κέρδος ἀπό τίς ἐκδόσεις χρεογράφων: α *38* [26]. ι 3. 5 [350-351. 352-353]. β *14* [65-66].
5. NB: «'Εξυγιάνσεις». Χίλφερντινγκ: θ [310] (σελ. 172). Στίλλιχ: α *38* καί *41* [26-27]. Λήφμαν: ι 3 [350-351]. Χρηματιστική ἱστορία τῆς Γαλλίας: λ *2-3* [415-416].

9. *'Ε ξ α γ ω γ ή κ ε φ α λ α ί ο υ* (§ IV).
Εἰσαγωγή; Αὔξηση τοῦ κεφαλαίου καί ἀντιθέσεις του.
Αὔξηση { Χόμπσον—κ 9 [385-386]
Λεσκύρ: γ 5 [182-183]. β 67 [119-121] (Μέρενς). β *69* [123-125] (Νέιμαρκ). }
Μεγέθη: Νέιμαρκ (β *68* καί *69* [121-123 καί 123-125])+θ *Ρίσσερ 14* [346-347].
Χάρμς: ζ *3*-5 [266-271]. ζ 30 [298].
Ἄρντ: ε *1* [250].
Ντιουρίτς: β *63* [112-114].
Κάουφμαν: β 66 [116-118].

Σοῦλτσε-Γκέβερνιτς: α *2* [40-41].

Σημασία.
Σύνδεση μέ ἐξαγωγή ἐμπορευμάτων. 'Εξαγωγή καί τοποθέτηση κεφαλαίου: β *30* [83-85]. *(Χ ί λ φ ε ρ ν τ ι ν γ κ* θ.*)*

β *100-101* [166-169] (δάνεια καί ἐξαγωγή). NB. Βλ. 20*. (Παραγγελίες etc.): β 14-15 [65-66].
Προμήθειες: β **27** [80-81]. β 28 [81-82]. β 29 [82-83]. Τράπεζες στίς ἀποικίες: β *65* [115-116]. α *30* [22-24]. (+θ **Ρίσσερ** 7 [332-334]).
Ἐξωτερικά δάνεια (; § III;) (α 2 [40-41]) NB. Τό ξένο κεφάλαιο στήν Κίνα, στήν Ἰαπωνία κ.ἄ. β 17 [68-70]. Τό γερμανικό κεφάλαιο στή Ρωσία: γ 42 [225-226] (σύγκρ. β *58* [107-108]. α *31* [43-44]. η 13 [305]. Τό ξένο κεφάλαιο στήν Ἀργεντινή κ.ἄ. β 29 [82-83] καί β **30** [83-85].
Ὁ Καναδάς: β 94 [154-156].

«*Ντάμπινγκ*»: γιά ποῦ; ποῦ; στήν § VII; βλ. 16**

10. *Ἀποικίες.*
Ἡ γενική τους σημασία: γεωργία: β *18* [70-71].
Ἀποικιακά δάνεια ι *21* [362].
Ἀποικιακές τράπεζες: θ Ρίσσερ *7* [332-334].
Ἡ κοινωνική σημασία τῶν ἀποικιῶν. Βάλ: γ *27* [203-204].
Πρῶτες ὕλες: β 18 [70-71].
Πώληση: ἐξαγωγές στίς ἀποικίες. β *20* [73-74].
Κατάπνιξη τῆς βιομηχανίας καί ἀνάπτυξη τῆς γεωργίας κτλ. β *24-5* [77-79] (Ἰνδίες κ.ἄ.) β 26 [79-80].
Ἡ Ἀμερική στίς Φιλιππίνες: β 26 [79-80].
Ἀγγλία: Σουέζ: α *4 4* [32-33].
(1) Τά μονοπώλια—(πηγές πρώτων ὑλῶν).
(2) Ἐξαγωγή κεφαλαίου (ἐκχωρήσεις).
Χρηματιστικό κεφάλαιο=κυριαρχία.
11. *Αὔξηση τῶν ἀποικιῶν.*
Μόρρις: γ 47 [228] καί ἑπόμενες
1860 }
1880 } κ *2*-3 [382-384]
1900 }
12. «*Τό μοίρασμα τοῦ κόσμου*»: τό 1876 καί τό 1914 (ἀποικίες). ζ 5-7 [270-275]. Στήν πραγματικότητα ἡ Πορτογαλία, ἡ Νορβηγία, ἡ Ἰσπανία εἶναι προτεκτοράτα τῆς Ἀγγλίας (NB): β 21—22—23 [74—75—77]. Σιάμ (ibidem).
Ἀργεντινή — *Σαρτόριους*, σελ. *46* (Ἀργεντινή):

* Βλ. σέ τοῦτο τό τόμο, σελ. 214. *Ἡ Σύντ.*
** Βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 213. *Ἡ Σύντ.*

ξ 28 [545-546]. λ 25 [430-431] (idem).
NB: (αα ᾿Αποικίες......)
(ββ Μισοαποικίες...)
(γγ Οἰκονομικά ἐξαρτημένες χῶρες...)—*σύγκρ.* α *31* [43-44].

3 13. *῾Η ἀνισομέρεια τῆς ἀνάπτυξης καί τοῦ «νέου μοιράσματος» τοῦ κόσμου.*
῾Η ᾿Αγγλία versus στή Γερμανία. Κρέμμοντ: ι *35-36* [375-377]. Γενικά (νέες ἀνακαλύψεις) ι *12-13* [356-357].
Πατέντες: λ *28* [432-433].
῾Η Γαλλία versus στή Γερμανία. Τερρύ: γ 3 [180-181]. Οὐμπέρ: γ 22 [199] Μπεράρ: γ *24* [200-201].
Οἱ ῾Ενωμένες Πολιτεῖες, ἡ ᾿Αγγλία καί ἡ Γερμανία. «*Vorwärts*», *1916*. μ 1 [439-441].
Τ ό Λ ο ν δ ί ν ο σ ά ν π α γ κ ό σ μ ι α ἀ γ ο ρ ά κ α ί χ ρ η μ α τ ι κ ή δ ύ ν α μ η. β 4-5 [52-54] («τά ¾ τοῦ ἐμπορίου» κτλ.) (σύγκρ. α *46* [34-36]). (῞Οχι στήν § 7 ἤ 8 ;;)
β 96 [158-160] (σίδερο (παγκόσμια παραγωγή): 1850-1910).
β 98 [161-163] (καταθέσεις).
῾Υδάτινες δυνάμεις: β *62* [111-112].
Καλώδια: β 64 [114-115]. ζ 3 [266-269].
[[σίδερο, ἀτσάλι, ἠλεκτροχάλυβας: β *99* [163-165]]].
[α *31-32* [43-45]: τό σφρίγος τοῦ γερμανικοῦ ἰμπεριαλισμοῦ!]

Χόμπσον: 103. 205. 144. 335. 386 [392. 396. 394-395. 407. 412-413].

2 14. *Εἰκόνα τῶν ἀμοιβαίων σχέσεων τῆς παγκόσμιας οἰκονομίας.*
Ρ. Κάλβερ. (Τροπολογίες.) μ [442-444].
Οἱ σιδηρόδρομοι. Τό 1890 καί τό 1913. μ [462-468]
Παραβολή τῆς αὔξησής τους μέ τήν αὔξηση τῆς παραγωγῆς σίδερου. μ [468]
Κεφάλαιο VII. 127—146—162*.

1 15. *Σ υ μ π ε ρ ά σ μ α τ α. Τά βασικά οἰκονομικά (παραγωγικά) γνωρίσματα τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ...*

* Στό κεφάλαιο VII ὁ Β. Ι. Λένιν συνένωσε τίς §§ 13, 14 καί 15 σέ ἀντίστροφη διάταξη, οἱ ἀριθμοί δείχνουν τίς σελίδες τοῦ χειρογράφου τοῦ βιβλίου τοῦ Β. Ι. Λένιν «῾Ο ἰμπεριαλισμός, ἀνώτατο στάδιο τοῦ καπιταλισμοῦ». *῾Η Σύντ.*

α: Συγκέντρωση καί μονοπώλια 1
β: 'Εξαγωγή κεφαλαίου (τό κύριο). 3
γ: Τό τραπεζικό κεφάλαιο καί τά «νήματά» του. 2
δ: Μοίρασμα τοῦ κόσμου ἀπό τούς μονοπωλητές τῆς παραγωγῆς 4
ε: Idem — ἀποικίες. 5

'Ο ὁ ρ ι σ μ ό ς τ ο ῦ Κ ά ο υ τ σ κ ι. δ [245]
versus:

'Η ἀτέλεια τοῦ ὁρισμοῦ τοῦ Χίλφερντινγκ: θ 5 [310-312] (σελ. 338) σύγκρ. θ 6 [312-313] (σελ. 495).
Π. Λ ο υ ί τό 1904: γ *43-5* [226-227].
'Η διαφορά ἀπό τήν παλιά ἀποικιακή πολιτική. κ *1*. 36. 40 [381-382. 404—405. 407-408].
'Ορισμός ἤ ἔννοια τοῦ Χόμπσον. κ *11* [387-388]. κ *13-14*. 17 [389-390. 392]. κ *32* [402].

Κεφάλαιο IX. 162.

16. *«'Η οἰκονομική πολιτική τοῦ χρηματιστικοῦ κεφαλαίου» κ α ί κ ρ ι τ ι κ ή τ ο ῦ ἰ μ π ε ρ ι α λ ι σ μ ο ῦ;*
«Τό ντάμπινγκ».
«'Ο προστατευτισμός» — ἡ ἀνάπτυξή του στήν 'Αγγλία, στό Βέλγιο, στήν 'Ολλανδία. β 19 [71-73].
'Η νέα σημασία τῶν προστατευτικῶν δασμῶν. *'Ο Ἔ ν γ κ ε λ ς* στόν Χίλφερντινγκ. θ *5* [310-312] (σελ. 300).
'Εκβιασμοί. κ 11 [387-388] (προσαρτήσεις). *42* [409-410]. β *97* [160-161]: ἐξαγωγή καί χρηματιστικό κεφάλαιο.

17. *Πίσω στόν ἐλεύθερο* συναγωνισμό ἤ *ἐμπρός* γιά τό ξεπέρασμα τοῦ *κ α π ι τ α λ ι σ μ ο ῦ;* Χίλφερντινγκ: θ 6 [312-313] *(σελ. 5 6 7 NB).*

18. *Π α ρ α σ ι τ ι σ μ ό ς* καί *«σ ά π ι σ μ α»* τοῦ καπιταλισμοῦ.
«Τό κράτος-εἰσοδηματίας»... (α 2 [40-41]). α 3 [41-43]. β 30 [83-85] (πέντε κράτη-πιστωτές). (!!) β 95 [156-158] (Γερμανία). λ *19* [424-425] (τό κράτος-πιστωτής). λ *21* (22-3) [426 (427-429)]. λ *25* [430-431]. λ 26. 27. 28. 29 [431-434]. κ 46-48 [412-414] κ 18. 21. 25. 34 [392-393. 394-395. 397. 403]. κ 9 [385-386] (15%) καί *10. 39* [386-387. 407] 'Ολλανδία. γ 14 [190-191] (Μόος).
Χ ί λ ν τ ε μ π ρ α ν τ=φόβος γιά τό μονοπώλιο: β *34* [85-86] καί ἑπόμενες.
Οἱ ξένοι ἐργάτες στή *Γ ε ρ μ α ν ί α* (στατιστική 1907).

Οἱ ξένοι ἐργάτες στή *Γ α λ λ ί α.* δ 8 [240-241].
Μετανάστευση καί παλινόστιση. κ *5* [385].

Στατιστική τῶν ἐκδόσεων χρεογράφων ἀπό § 8

NB: Σαρτόριους ξ *29* [547-548].

1) 19. *«Ὑπεριμπεριαλισμός» ἤ «διιμπεριαλισμός»;* κ *7* [408-409] (σύγκρ. λ 20 [425-426]).

20. *Ὁ Κάουτσκι* καί *ὁ Χόμπσον* versus στό μαρξισμό.
NB. Ὁ Κάουτσκι versus στόν *Ἀ γ κ ά ν τ.* β.
Ἐξαγωγή στόν Καναδά: λ *20* [425-426].
Τό ἐμπόριο μέ τίς ἀνεξάρτητες καί τίς ἐξαρτημένες χῶρες. β *100-102* [166-170].
Πόρτο-Ρίκο. λ *21* [426-427].

21. *Οἱ ἀπολογητές καί οἱ μικροαστοί κριτικοί* τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ. Ὁ ἀπολογητής Σίλντερ: β *27* [80-81]. Χίλντεμπραντ: β *35* [86-87].
Νίμπουρ α *13* [12-13].—κ 25. 27. 30 [397. 398-399. 400-401] (Οἱ φαβιανοί). 31 [401-402]. Λήφμαν.
{ Χόμπσον. κ *1* [381-382]. κ *15.* 16 [390-392]. Σύγκρ. β *40* [90-91] γιά τόν Κ. Κάουτσκι.
Οἱ *ἀ μ ε ρ ι κ α ν ο ί* ἀντιιμπεριαλιστές. Πατουιγέ. γ 11 [186-187]. Ὁ Β. Μπεράρ γιά τήν Αἴγυπτο: γ *23* [200]. Ἀγκάντ: β *41* [92-93] καί ἑπ. β *54* [103-104]. β *59* [108-109]. β *60. 61* [110. 110-111].
(*Ἔσβεγκε* «Ἠθικοποίηση». Εἶναι ἐνάντια: β *94* [154-156]). β *100* [166-167]: ἐνάντια στή Βαγδάτη.
Ὁ Νέιμαρκ ὑπέρ τῆς «εἰρήνης»: β **69** [123-125] (125).
Οἱ Περέρ ὑπέρ τῆς παγκόσμιας εἰρήνης. α *42* [27-28].

Ἀ π ο λ ο γ η τ έ ς: Ρίσσερ (θ) καί Σοῦλτσε-Γκέβερνιτς (α 47 [36-38]).

22. *Ἰ μ π ε ρ ι α λ ι σ μ ό ς καί ὀ π ο ρ τ ο υ ν ι σ μ ό ς.*
Ἡ ἀγγλική φιλελεύθερη ἐργατική πολιτική.
Ὁριστική διάσπαση τοῦ ἐργατικοῦ κινήματος.
Τό ἀνώτερο στρῶμα τῶν ἐργατῶν. λ *18* [424]. *22. 22-3. 23. 30* [427-428. 427-429. 428-429. 434-435]. κ *24* [396-397] (205) (ἐξαγορά). *[ad 18;].*

2) 23. *Δ ι π λ ω μ α τ ί α καί ἐξωτερική* πολιτική στά 1871-1914 {δυό λόγια}. α *3.*
...Ὁ Χίλφερντινγκ θ *6* [312-313] (σελ. *505*)...... θ Ρίσσερ *11* [342-343].

῾Η ἀγγλική ἐξωτερική πολιτική (1870-1914)... β 23 [75-77].
῾Η γερμανική: β **97** [160-161].
῾Ο ᾿Ισίντα: γ *6* [183].
Στήν ᾿Ωκεανία: γ *27* [203-204].
῾Ο Πατουιγέ: γ *9* καί *10* [185 καί 186].
῾Ο Χίλλ: γ *46* [227-228].

3) **23 bis:** *᾿Ιμπεριαλισμός καί δημοκρατία. Χρηματιστικό* κεφάλαιο *καί ἀντίδραση* (α **31** [43-44]).
῾Ο Νίμπουρ: α 13 [12-13].

4) 24. *Τό ἐθνικό ζήτημα* στήν ἐποχή τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ {δυό λόγια}.

> «Οἱ ἐθνικοί πόλεμοι». Πατουιγέ: γ *12* [187-188].
> ῾Η ᾿Αμερική καί οἱ ἀποικίες. Πατουιγέ: γ *10* [186].

῾Η ἀνάπτυξη τοῦ ἐθνικοῦ κινήματος. β **28-29** [81-83].
Contra του ὁ Χίλντεμπραντ. β **35** [86-87].
῾Ο Νίμπουρ: α *13* [12-13].
῾Ο Χίλφερντινγκ: θ. κ 17-19-20 [392-393-394]. ι 3 [350-351].
Συμπεράσματα. *῾Η ἱστορική θέση τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ (;).*

25. *«῾Η σύμπλεξη» versus στήν «κοινωνικοποίηση».*

{ Ταχύτητα τῆς ἀνάπτυξης καί ὑπερωρίμανση (συνδυασμός καί τῶν δυό).
«Τό σάπισμα» καί ἡ γέννηση τοῦ νέου... }

> ᾿Εργοστασιάρχες μπουκαλιῶν: «Die Neue Zeit», 1912 (30,2), σελ. 567. ῾Ο ἐφευρέτης ὀνομάζεται Ὄουενς καί ὄχι Ὄουεν!

Λῆφμαν: α **4 0** [29-30].
Ρίσσερ: θ 3 καί *10* [321-322 καί 339-340].
Σαίν-Σιμόν καί Μάρξ (Σοῦλτσε-Γκέβερνιτς): α **43-44** [30-33].
Ταχύτητα τῆς ἀνάπτυξης: θ Ρίσσερ **9** [338].

> ῾Η πρόοδος τῆς τεχνικῆς καί τά βάσανα (Quälerei).
> ῾Ο Ταίηλορ καί ἡ «Μελέτη τῆς κίνησης». β *70-77* [126-134].

'Αποτελέσματα καί συμπεράσματα. 'Ιμπεριαλισμός καί σοσιαλισμός. ΝΒ:
Α ἰ σ ι ο δ ο ξ ί α [σχετικά μέ τόν ὀπορτουνισμό;].
Μονοπώλια καί ἐλεύθερος συναγωνισμός—Τράπεζες καί κοινωνικοποίηση.—
Σύμπλεξη καί κοινωνικοποίηση—τό μοίρασμα τοῦ κόσμου καί τά ξαναμοιράσματα.—
«Πέρασμα» σέ ...τί; β *84* [141-143].
'Ο Τσίρσκι ὑπέρ τῶν καρτέλ (ἐνάντια στά τράστ): τρομάζει: β *104* [172-173].
'Η ἀνεπάρκεια τοῦ ὁρισμοῦ τοῦ Χίλφερντινγκ. § *15.* ('Εδῶ;)

ΣΥΜΠΛΗΡΩΣΕΙΣ ΣΤΟ ΣΧΕΔΙΟ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ*

(b) Οἱ 3 ἀντιφάσεις τοῦ καπιταλισμοῦ: 1) κοινωνική παραγωγή καί ἀτομική ἰδιοποίηση, 2) πλοῦτος καί φτώχια, 3) πόλη καί χωριό, inde—ἐξαγωγή κεφαλαίου.
(a) 'Η διαφορά της ἀπό τήν ἐξαγωγή *ἐμπορευμάτων.*
'Η διαφορά τῆς **σύγχρονης** ἀποικιακῆς πολιτικῆς:
(1) μονοπώλιο (πρῶτες ὕλες)
(2) —(γιά τό ἀπόθεμα γῆς)
(3) (ξεχώρισμα — «αὐτάρκεια») — μονοκαλλιέργεια: β *25* [78-79]
(4) (ἐξαγωγή κεφαλαίου)
(5) οἱ ἐκχωρήσεις κτλ.

ΝΒ	1. Κοινωνική σημασία (κυριαρχία (Χίλφερντινγκ, 511)). Χίλφερντινγκ **ΝΒ** σύγκρ. *Β ά λ.* 2. 'Εξάρτηση «ἀνεξάρτητων» χωρῶν.

σελ. 14, στή μέση, «κατεργασία πρώτων ὑλῶν»; Βιομηχανία πρώτων ὑλῶν;+(ΝΒ) (ἀπό τή «Die Neue Zeit»). Νά συμπληρωθεῖ μέ τό τράστ στή **χημική** βιομηχανία. Νά συμπληρωθεῖ μέ τήν «ἀφέλεια» τοῦ περιοδικοῦ «Die Bank» στήν § γιά τή χρηματιστική ὀλιγαρχία.

ΣΧΕΔΙΑ ΞΕΧΩΡΙΣΤΩΝ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

III. 'Ιδρυτικό κέρδος καί κέρδος ἀπό τίς ἐκδόσεις χρεογράφων.
'Εξυγιάνσεις.
Οἰκόπεδα τῶν πόλεων.

* Στό σχέδιο τοῦ βιβλίου ὅλο τό παρακάτω κείμενο συμπληρώσεων εἶναι διαγραμμένο μέ τό μολύβι ἀπό τόν Β. Ι. Λένιν. *'Η Σύντ.*

Τράπεζες καί κυβέρνηση.
Στατιστική τῶν ἐκδόσεων χρεογράφων.

VI. 1. Ὁ Σουπάν. %% τό 1876. Idem τό 1900.
2. Μόρρις.
3. Πίνακας.
3. *b i s:* «ἐξαρτημένες χῶρες».
4. Οἱ ἀποικίες πρίν καί τώρα

{ ἐξαγωγές—πωλήσεις
πρῶτες ὕλες
κατάπνιξη τῆς βιομηχανίας.

VIII. 1. Κράτος-εἰσοδηματίας.
2. Χόμπσον 9 καί *10* [385-386 καί 386-387] (ἔσοδα ἀπό *τοποθετήσεις κεφαλαίου*): λ **21** [426-427].
3. Χόμπσον *30* καί *46-48* [400-401 καί 412-414].
Προοπτικές.
4. λ *28.* 29 [432-433. 433-434]. λ *24-25* [429-431].
4. *b i s.* Ξένο κεφάλαιο.
5. Ἐλάττωση τοῦ % τῶν παραγωγικῶν ἐργατῶν.
6. Ὁ Ἔνγκελς καί ὁ *Μάρξ* γιά τούς ἄγγλους ἐργάτες.
Στή Γαλλία 300 000 ἰσπανοί ἐργάτες.
Ἐφημερίδα «*La Bataille*» (VI. 1916).

IX. *Κριτική τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ.*
1. Κριτική=τῆς ἰδέας γενικά.
2. Ἀπολογητές. («Φαβιανοί».)
3. Μικροαστοί δημοκράτες.
4. Ὁ Κάουτσκι versus στόν Χόμπσον. *(Ὁ Κ. Κάουτσκι καί ὁ Σπεκτάτορ. NB.)*
5. Μπροστά ἤ πίσω;
6. Ὁ ἐλεύθερος συναγωνισμός versus στούς δασμούς, στά ντάμπινγκ etc.
7. Ἐξαγωγές στίς ἐξαρτημένες χῶρες.
8. Ὑπεριμπεριαλισμός ἤ διιμπεριαλισμός;
9. Πολιτικά γνωρίσματα τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ (διπλωματία)

{ ἀντίδραση
ἐθνική καταπίεση }

X. 1. Ἰμπεριαλισμός εἶναι μονοπωλιακός καπιταλισμός.

{ (α) Τράστ	(1) Τράστ
(β) Τράπεζες	(2) ἁρπαγή πρώτων ὑλῶν
(γ) μοίρασμα τοῦ κόσμου	(3) Τράπεζες
	(4) μοίρασμα τοῦ κόσμου

II. Ὁ ἰμπεριαλισμός εἶναι παρασιτικός καπιταλισμός ἤ καπιταλισμός πού σαπίζει.
(1) δημοκρατική καί μοναρχική ἀστική τάξη; Ἀμερική καί Ἰαπωνία;
(2) ὀπορτουνισμός.
{ἡ πάλη ἐνάντια στόν ἰμπεριαλισμό χωρίς τήν πάλη ἐνάντια στόν ὀπορτουνισμό καί τή ρήξη μ'αὐτόν εἶναι ἀπάτη
III. Ὁ ἰμπεριαλισμός εἶναι μεταβατικός καπιταλισμός ἤ καπιταλισμός πού πεθαίνει.

I. καί 1-4.——
II. —καί (1)+(2). «Αἰσιοδοξία» σχετικά μέ τόν ὀπορτουνισμό.——
III. Σύμπλεξη versus κοινωνικοποίηση.
Σαίν-Σιμόν καί Μάρξ.—Ὁ *Ρίσσερ* γιά τήν ταχύτητα τῆς ἀνάπτυξης.—Πέρασμα σέ τί; (β **84** [141-143] ἦταν ἤδη μιά φορά).
Ὁ Ταίηλορ πρός τά δῶ;

ΤΟ ΓΕΝΙΚΟ ΣΧΕΔΙΟ ΚΑΙ ΟΙ ΠΑΡΑΛΛΑΓΕΣ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

Α. 1. Εἰσαγωγή.
Β. 2-15. Οἰκονομική ἀνάλυση (οἱ βασικές παραγωγικές σχέσεις).
Γ. 18. (Παρασιτισμός).
Δ. 16-17. Οἰκονομική πολιτική (τελωνειακή πολιτική).
Ε. 19-22. Ἐκτίμηση (ἡ στάση ἀπέναντι στήν .., κριτική) τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ.
ΣΤ. 23-24. Μερικοί πολιτικοί συσχετισμοί καί συναρτήσεις.
+18 παρασιτισμός.
25. ΣΣ.

Κάπως ἔτσι:
I. Συγκέντρωση τῆς παραγωγῆς, μονοπώλια, καρτέλ.
II. Τράπεζες καί χρηματιστικό κεφάλαιο.
III. Ἐξαγωγή κεφαλαίου.
IV. Οἰκονομικό μοίρασμα τοῦ κόσμου: διεθνῆ καρτέλ.
V. Πολιτικό μοίρασμα τοῦ κόσμου: ἀποικίες.
VI. Γενική συνόψιση=ἡ ἔννοια τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ καί ἡ πολιτική του.

VII. Κριτική τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ.
VIII. Σύμπλεξη ἤ κοινωνικοποίηση;
Μέχρι 10 κεφάλαια, ἄν τό II=μέ 2 κεφάλαια+ἐνδεχόμενες συμπληρώσεις, εἰσαγωγή καί κατακλείδα.

Κάπως ἔτσι:

I.	Συγκέντρωση τῆς παραγωγῆς καί μονοπώλια.—	Σελίδες	30
II.	Τράπεζες.—	»	20
III.	«Χρηματιστικό» κεφάλαιο (καί χρηματιστική ὀλιγαρχία).—	»	30
IV.	Ἐξαγωγή κεφαλαίου.—	»	10
V.	Οἰκονομικό μοίρασμα τοῦ κόσμου.—	»	10
VI.	Idem πολιτικό.—	»	20-120
VII.	Γενικό συμπέρασμα=ὁ ἰμπεριαλισμός (Κ. Κάουτσκι).—	»	10
VIII.	Παρασιτισμός.—	»	20
IX.	Κριτική τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ.—	»	20
X.	Κοινωνικοποίηση. Γενική σημασία τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ (;) Ἡ θέση τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ στήν ἱστορία.—	»	10

Σ=180

I. Συγκέντρωση τῆς παραγωγῆς καί μονοπώλιο.
II. Οἱ τράπεζες καί ὁ καινούργιος ρόλος τους.
III. Χρηματιστικό κεφάλαιο καί χρηματιστική ὀλιγαρχία.
IV. Ἐξαγωγή κεφαλαίου.
V. Μοίρασμα τοῦ κόσμου ἀπό τίς ἑνώσεις τῶν καπιταλιστῶν.
VI. Idem ἀπό τίς μεγάλες Δυνάμεις.
VII. *Ὁ ἰμπεριαλισμός, ἰδιαίτερο στάδιο.*
VIII. Παρασιτισμός καί σάπισμα τοῦ καπιταλισμοῦ.
IX.
X.

		σελ.
I.	Συγκέντρωση τῆς παραγωγῆς καί μονοπώλια.—	*3*
II.	Οἱ τράπεζες καί ὁ νέος τους ρόλος.—	*30*
III.	Χρηματιστικό κεφάλαιο καί χρηματιστική ὀλιγαρχία.—	*58*
IV.	Ἐξαγωγή κεφαλαίου.—	*82*

Λενίβτσιν. Τίτλος: «Οἱ βασικές ἰδιομορφίες τοῦ νεότατου καπιταλισμοῦ».

(α) Σημείωση ἀρ. 101 (NB)
(β) Δημοσίευση στό περιοδικό τοῦ ἴδιου τοῦ ἐκδότη;*

ΤΟΝΝΕΛΑ. «Η ΕΠΕΚΤΑΣΗ ΤΗΣ ΓΕΡΜΑΝΙΑΣ ΕΞΩ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ»

Ε. Τοννελά. «Ἡ ἐπέκταση τῆς Γερμανίας ἔξω ἀπό τήν Εὐρώπη». Παρίσι, 1908 (ἀπό ἄρθρα τῶν ἐτῶν 1906-1908 στό *«L a R e v u e d e P a r i s»*).

Ἀπό τήν κατάληψη τοῦ Κιάο-Τσάο ὁ συγγραφέας λογαριάζει τήν (σελ.X-XI) «ἔναρξη τῆς νέας περιόδου» τοῦ γερμανικοῦ ἀποικισμοῦ, δηλαδή τῆς *«ἰμπεριαλιστικῆς»* (σελ. X καί σελ. XI) καί τῆς «παγκόσμιας πολιτικῆς» (ibidem)

			σελ.
Κεφάλαια:	οἱ γερμανοί	στίς Ἑν. Πολιτεῖες	(1-91)
	»	στή Βραζιλία	(91-155)
	»	στό Σαντούνγκ	(155-197)
	»	στή Νότια Ἀφρική	(197-277)

Στή Βραζιλία, λέει, οἱ γερμανοί «δέν ἐκγερμανίζουν, ἀλλά ἐξαμερικανίζουν τή Νότια Βραζιλία» (σελ. 154)
(μοῦ φαίνεται, πώς *δ έ ν ἀ ξ ί ζ ε ι τ ί π ο τ ε*)
(*μιά ἀ φ ή γ η σ η,* τίποτε παραπάνω,· γενικά γιά τούς γερμανούς στό ἐξωτερικό).

ΝΤΡΙΩ. «ΤΑ ΠΟΛΙΤΙΚΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ»

Ζ. Ε. Ντριώ. «Τά πολιτικά καί κοινωνικά προβλήματα» Παρίσι, 1907.

((Γενική ἱστορική μελέτη τῶν ἑξῆς «προβλημάτων»: Ἀλσατία καί Λωραίνη, Ρώμη καί ὁ Πάπας, ἡ Αὐστροουγγαρία, ἡ Τουρκία, ἡ Μεσόγειος, ἡ Αἴγυπτος, «τό μοίρασμα τῆς Ἀφρικῆς», ἡ Κίνα, οἱ Ἑνωμένες Πολιτεῖες (τό XI κεφάλαιο καί ἀπ᾽αὐτό τό ὑποκεφά-

* Βλ. Β. Ι. Λένιν. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 27ος, σελ. 391. *Ἡ Σύντ.*

λαιο: «Ὁ ἰμπεριαλισμός στίς Ἑνωμένες Πολιτεῖες»), ἡ τριμερής συμμαχία, ἡ Γαλλορωσική συμμαχία, κεφάλαιο XIV, βλ. τήν περικοπή σέ μένα*, κεφάλαιο XVI «Τό κοινωνικό καί ἠθικό πρόβλημα». Στό μεγαλύτερο μέρος σημειώσεις ἑνός ἱστορικοῦ καί «διπλωμάτη».))

Ἀπό τά *«Σ υ μ π ε ρ ά σ μ α τ α»:*

«Ἡ ἐποχή μας χαρακτηρίζεται πραγματικά ἀπό μιά γενική ἀναστάτωση, γιά τήν ὁποία ἡ σημερινή εἰρήνη εἶναι ἁπλῶς μιά ἀνακωχή. Ἡ ἀνακωχή αὐτή φαίνεται σέ πολλούς πολύ μακρόχρονη καί πολλοί δέν τήν τηροῦν: ὅλο τόν κόσμο τόν ἔχει κυριεύσει ἕνας πρωτοείδωτος πυρετός τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ, ἀφυπνίζονται καί πραγματοποιοῦνται παντοῦ ἀναίσχυντοι, ἄπληστοι πόθοι·—ἡ κοινωνία συνταράσσεται ἀπό τήν ταξική πάλη πού διεξάγεται παντοῦ καί πού μόνο τόν τελευταῖο καιρό εἶναι ζήτημα ἄν χαλάρωσε λίγο·—ἀκόμη καί ἡ ἀνθρώπινη συνείδηση ἔχει κλονιστεῖ ἀπό τήν ἀμφιβολία καί νιώθει τήν ἀνάγκη ἀπό κάτι τό σταθερό.

Ἡ ἀνθρωπότητα βρίσκεται στή βράση τῆς ἐπανάστασης,—μιᾶς ἐδαφικῆς ἐπανάστασης, μιᾶς ἀναθεώρησης τῶν συνόρων, μιᾶς ἐφόδου στίς μεγάλες ἀγορές τοῦ κόσμου σέ ὑπερβολικούς ἐξοπλισμούς, σάν νά ρίχνονταν αὔριο κιόλας οἱ ἄνθρωποι ὁ ἕνας ἐνάντια στόν ἄλλο γιά νά ἀλληλοαφανιστοῦν καί νά ἀλληλοεξολοθρευτοῦν,—σέ μιά κοινωνική ἐπανάσταση βασισμένη στά πιό χειρότερα αἰσθήματα, στό μίσος τῶν φτωχῶν ἐνάντια στούς πλούσιους καί στήν καταφρόνια τῶν φτωχῶν ἀπό τούς πλούσιους, σάν νά ἐξακολουθεῖ ἀκόμη ἡ κοινωνία νά εἶναι χωρισμένη σέ ἐλεύθερους καί δούλους, σάν νά μήν ἄλλαξε καθόλου ἀπό τήν ἀρχαιότητα,—σέ μιά ἠθική ἐπανάσταση, στό δύσκολο πέρασμα ἀπό τήν πίστη στήν ἐπιστήμη, στή βασανιστική ἀγωνία τῶν ἀνθρώπων μέ εὐαίσθητη συνείδηση, στήν ἀδήριτη ἀνάγκη γιά τίς ἐκκλησίες νά πάψουν νά διευθύνουν τίς ψυχές, γιά νά ἀσχοληθοῦν μέ τή διαπαιδαγώγησή τους.—Μιᾶς βαθιᾶς ἐπανάστασης πού προῆλθε ἀπό τήν ἐπανάσταση τοῦ περασμένου αἰώνα, ὅμως πολύ φοβερότερη ὡς πρός τίς ἀναρίθμητες συνέπειές της: γιατί δέν πρόκειται πιά μόνο γιά τήν πολιτική ὀργάνωση τῶν κρατῶν, ἀλλά γιά τίς ὑλικές καί ἠθικές συνθῆκες ὕπαρξης τῆς ἀνθρωπότητας» (393-394).

σύγκρ. Κ. Κάουτσκι τό 1909

* Βλ. Β. Ι. Λένιν. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 27ος, σελ. 390-391. *Ἡ Σύντ.*

((Καί παρακάτω κοινοτοπίες: πολλά, λέει, έκανε ό 19ος αίώνας, άπελευθέρωσε τίς έθνότητες etc. etc., άλλά άφησε έπίσης πολλά νά γίνουν. «Γιατί αύτός ό (19ος) αίώνας ήταν ό αίώνας τής έπιστήμης, όμως τήν άνάγκασε νά ύπηρετήσει τή βία». Ό έπόμενος αίώνας όφείλει νά είναι ένα «σχολεΐο τοΰ δικαίου» etc. etc. Ένας φιλελεύθερος, καί τίποτε περισσότερο. Γι' αύτό άκόμη πιό χαρακτηριστικές είναι οί όμολογίες πού έγραψε: όσφραίνεται τή θύελλα)).

ΚΟΛΣΟΝ. «ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΑΤΑΞΙΑ»

Κ. Κόλσον. «Οίκονομικός όργανισμός καί κοινωνική άταξία». Παρίσι, 1912.

(φλυαρία άντιδραστική. Nil. Nil.)

Ό συγγραφέας αύτός έγραψε σέ *6* βιβλία ένα «Έγχειρίδιο πολιτικής οίκονομίας». Τά βιβλία 4-6 περιέχουν στοιχεία γιά τίς τράπεζες, τό έμπόριο, τά δημόσια οίκονομικά κτλ.

Κάθε χρόνο (1 φράγκο) έκδίδονται συμπληρωματικά τεύχη σ' αύτά (τά 4-6) τά βιβλία μέ νέα στοιχεία.

(Νά πάρουμε πληροφορίες)

ΡΕΝΤΣΛΟΜΠ. «ΕΞΑΡΤΗΜΕΝΕΣ ΧΩΡΕΣ»

Δ-ρ Ρόμπερτ **Ρέντσλομπ.** «Έξαρτημένες χώρες». («Άνάλυση τής έννοιας τής πρωταρχικής άνώτατης έξουσίας».) Λειψία, 1914 (352) σελ. Καθαρά νομική έργασία. Ή κρατικο-νομική θέση

τής Άλσατίας καί Λωραίνης
τής Φιλλανδίας
τής Βοσνίας
(X) τοΰ Καναδά
(X) τής Αύστραλίας
(X) τής Νότιας Άφρικής.

{**μόνο** νομική άνάλυση}

Άπό τό κοίταγμα ένός μέρους τών κεφαλαίων (X) φαίνεται ότι ό συγγραφέας παραθέτει ένδιαφέρουσες περικοπές άπό τούς νόμους, πού δείχνουν τήν *άνάπτυξη τής έλευθερίας* σ' αύτές τίς άποικίες τής Άγγλίας, οί όποΐες βρίσκονται *σχεδόν* στήν κατάσταση έλεύθερων χωρών. Καί όμως, όλες αύτές οί χώρες είναι *έξαρτημένες,* λέει ό συγγραφέας, δέν έχουν *πλήρη* έλευθερία (άν καί ή ύπόθεση τραβάει έκδηλα πρός τά έκεΐ...)

> *μιλάνε* άνοιχτά γιά άποχωρισμό.
> **Συμφωνοΰν** μέ τήν Άγγλία σχετικά μέ τούς νόμους...

Νά χρησιμοποιηθεῖ γιά σύγκριση τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ (οἰκονομικοῦ) καί τῆς πολιτικῆς αὐτοτέλειας.

῾Η ὑπόθεση *τραβάει* γιά ἐλεύθερη ὁμοσπονδία. ῾Η ᾿Αγγλία ἔδοσε τόν κοινοβουλευτισμό, συμπεραίνει ὁ συγγραφέας, δίνει τώρα τό συνδυασμό του μέ τήν «ὀργάνωση ὁμόσπονδου κράτους» (σελ. 347). Τό νοτιοαφρικανικό κοινοβούλιο μπορεῖ νά τροποποιεῖ τά σύνορα τῶν ξεχωριστῶν ἀποικιῶν, νά συνενώνει ἀρκετές *σέ μιά*. «῞Ομως αὐτό μονάχα ὕστερα ἀπό ἀπαίτηση τῶν ἐνδιαφερόμενων ἀποικιῶν» (339)...

Στήν Αὐστραλία τό κοινοβούλιο μπορεῖ νά χωρίσει ἀποικίες σέ τμήματα, μπορεῖ «νά συγχωνεύσει» ἀποικίες—«καί μάλιστα, τά τελευταῖα αὐτά μέτρα μποροῦν νά ἐφαρμοστοῦν μονάχα μέ τή συγκατάθεση τοῦ ἐνδιαφερόμενου πληθυσμοῦ εἴτε τοῦ κοινοβουλίου του» (σελ. 335). NB

(δημοψηφίσματα ἔγιναν. Κατάρτιση τοῦ συντάγματος μέ τή συγκατάθεση ὅλων τῶν ἀποικιῶν·—σέ **συμφωνία** μέ τήν ᾿Αγγλία...)

σελ. 330, σημείωση, ὁ κ. Ντίμπς (αὐστραλός) μιλοῦσε ἀνοιχτά γιά τόν *ἀποχωρισμό* ἀπό τήν ᾿Αγγλία καί τή δημιουργία ἀνεξάρτητης αὐστραλιακῆς δημοκρατίας...

1900: «῾Η πράξη γιά τή δημιουργία τῆς αὐστραλιακῆς ὁμοσπονδίας» (9.VII.63 καί 64. Βικτωρία)

ἁπλή σύντομη ἀφήγηση τῆς ἀνάπτυξης τῆς ὁμοσπονδιοποίησης καί τῆς πολιτικῆς ἐλευθερίας στόν Καναδά, στή Νότια ᾿Αφρική καί στήν Αὐστραλία. Πολύ ἐνδιαφέρουσα στόν συγγραφέα καί πρέπει νά χρησιμοποιηθεῖ ἐνάντια στήν ἠλιθιότητα τῶν «οἰκονομολόγων τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ»...[23]

ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΑ ΑΡΘΡΑ: «ΓΙΑ ΤΟ ΣΥΝΘΗΜΑ «ΤΟΥ ΑΦΟΠΛΙΣΜΟΥ»» ΚΑΙ ΓΙΑ «ΤΟ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΤΗΣ ΠΡΟΛΕΤΑΡΙΑΚΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗΣ»*

«῾Ο ἀφοπλισμός εἶναι εὐνουχισμός. ῾Ο ἀφοπλισμός εἶναι ἀντιδραστική-χριστιανική ἱερεμιάδα (μεμψιμοιρία). ῾Ο ἀφοπλισμός δέν εἶναι πάλη *ἐνάντια* στήν ἰμπεριαλιστική πραγματικότητα, ἀλλά *φυγή* ἀπ᾿αὐτήν πρός ἕνα ὡραῖο μέλλον *μετά* τή νικηφόρα

---

* Βλ. Β. Ι. Λένιν. ῞Απαντα, 5η ρωσ. ἔκδ., τόμ. 30ός, σελ. 131-143 καί 151-162. *῾Η Σύντ.*

σοσιαλιστική ἐπανάσταση!!» (Σύγκρ. μέ τόν Βίκτορ Φίσερ)...

«Στρατιωτικοποίηση τοῦ λαοῦ», «ἐξοπλισμένος λαός», ἀλλοίμονο! — ὅλο καί πιό συχνά ἀκούγονται τώρα. Ἐμεῖς ὅμως, λέμε: στρατιωτικοποίηση τοῦ λαοῦ, ἐξοπλισμένος λαός, τράβηγμα τῶν παιδιῶν, ἀκόμη καί τῶν γυναικῶν στήν πολεμική τέχνη—τόσο *τό καλύτερο,* τόσο πιό γρήγορα θά μετατραπεῖ ὁ πόλεμος σέ ἐμφύλιο πόλεμο, σέ ἐξέγερση. Νά βοηθήσουμε; Ὄχι, ἐμεῖς δέν βοηθᾶμε τά τράστ.

Ἀφοπλισμός ἀντί ἐξοπλισμός τοῦ λαοῦ.

1. Φωνές ἀπό τίς μικρές χῶρες
2. Ἐνάντια σέ κάθε πόλεμο;
3. Ἐθνικός πόλεμος
4. «Θέσεις»
5. Ἐμφύλιος πόλεμος
6. Σοσιαλιστικός πόλεμος
7. Καταπιεζόμενη τάξη;
8. Ὑποχώρηση στόν ὀπορτουνισμό;
9. Ὄχι ἐδῶ ὀπορτουνισμός καί καουτσκισμός
10. Στρατιωτικοποίηση τοῦ λαοῦ
11. Κομμούνα
12. Πρῶτο, πάλη ἐνάντια στόν ὀπορτουνισμό καί στόν καουτσκισμό
13. Δεύτερο, συγκεκριμένο πρόγραμμα
14. Τρίτο, πρακτικές «διεκδικήσεις»
15. Δυό γραμμές στήν Ἐλβετία

Σχετικά μέ τό ζήτημα «πολιτοφυλακή ἤ ἀφοπλισμός;»

I. Ἀφοπλισμός *ἤ* παροπλισμός *ἤ* κάτι τέτιο; (ἀντί τῆς πολιτοφυλακῆς).

II. Ἡ καταπιεζόμενη τάξη δέν ἐπιδίωξε τήν ἐκμάθηση καί τήν κατάκτηση τῆς πολεμικῆς τέχνης; (Ὁ Ἔνγκελς στό «Ἀντι-Ντύρινγκ» γιά τούς τρόπους καταστροφῆς τοῦ μιλιταρισμοῦ)[24].

III. Ὑποχώρηση στόν ὀπορτουνισμό ἤ εὐκολία γλιστρήματος στόν ὀπορτουνισμό;

Ὄχι ἐδῶ, ὄχι σ᾽αὐτό.

+παράκαμψη ἀκριβῶς τῆς ἐπανάστασης	Ὅλοι οἱ δημοκρατικοί μετασχηματισμοί συντελοῦν σ᾽αὐτό (Ἡ Δημοκρατία. Χωρισμός τῆς ἐκκλησίας ἀπό τό κράτος etc.)... Ἐξαίρεση (ἡ Ἀμερική)... Γενική, σ᾽ὅλη τή γραμμή, πάλη ἐνάντια στόν ὀπορτουνισμό τόν ἀνοιχτό καί τόν καλυμμένο (τόν καουτσκισμό).

Καταδίωξη τοῦ ἐχθροῦ (τοῦ ὀπορτουνισμοῦ) παντοῦ καί κατά πόδας. Τροποποίηση τῶν προγραμμάτων. Ὄχι *ὑπέρ* τῆς ἐλβετικῆς πολιτοφυλακῆς (ἰδιαίτερα μετά τό 1907).	+ἰμπεριαλισμός στήν Ἐλβετία (Νάχιμσον)

IV. Πρακτική. Τύποι ἡ ἐπαναστατική πρακτική; Τώρα, αὐτή τή στιγμή—ἡ προπαγάνδα τοῦ ἀφοπλισμοῦ ἤ τοῦ παροπλισμοῦ; Ἀνοησία! Βοήθεια στήν ἐπαναστατική πάλη στίς γειτονικές χῶρες, στή μετατροπή τοῦ ἰμπεριαλιστικοῦ πολέμου σέ ἐμφύλιο. 20 000 ×2 πφέννιγκ=20 000 φράγκα τό χρόνο. 3 ἐφημερίδες, ἡ διανομή τους.

ΓΙΑ ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΤΟΥ ΖΑΚ «ΟΙ ΓΕΡΜΑΝΟΙ ΚΑΙ ΤΟ ΓΕΡΜΑΝΙΚΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΣΤΗ ΡΩΣΙΚΗ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ»

«*Jahrbüher für Nationalökonomie* etc.» (τοῦ Κόνραντ) III σειρά. Τόμ. 49ος (1915. I), σελ. 351.

Ἀρθράκι (στό «Ράζνομ») τοῦ Βάλντεκερ γιά τό ρωσικό βιβλίο τοῦ **Α. Ν. Ζάκ.** «Οἱ γερμανοί καί τό γερμανικό κεφάλαιο στή ρωσική βιομηχανία» (Πετρούπολη 1914) —(Ὁ Ζάκ=διοικητής τῆς Κεντρικῆς τράπεζας τῶν ἑταιριῶν ἀμοιβαίας Πίστης).	Ζάκ

Μεγέθη τῶν μετοχικῶν κεφαλαίων στή Ρωσία:

		Ρωσικά		Ξένα	Σ
(συντομεύω)	1903 —	41,7	ἑκατομμύρια ρούβλια +	16,8 =	58,5
	1904 — —	92,5		26,7	119,2
	1905 — — —	64,3		8,0	72,3
	1910 — — —	190,5		33,7	224,2
	1912 — — —	371,2		30,3	401,5

ἀριθμός ἑταιριῶν ρωσικῶν... 1 237 κεφάλαιο=410,3 («πού δουλεύει» στή Ρωσία)
ξένων... 196

Οἱ κεντρικές διοικήσεις τῶν ἑταιριῶν αὐτῶν βρίσκονται στή

Γερμανία ———	24	ἑταιρίες	Ἐλβετία	6
Σουηδία ———	3	»	Ἰταλία	1
Ἀγγλία ———	33		Αὐστρία	3
Ὀλλανδία	2		Τουρκία	1
Βέλγιο	70		Ἑν. Πολιτεῖες	6
Γαλλία	48			

Κλάδοι τῆς **β ι ο μ η χ α ν ί α ς:**

	Γερμανικό κεφάλαιο	Τά κέρδη του
	ἑκατομ. ρούβλια	
1) μεταλλουργία................20 (1912)		5,5
2) μηχανοκατασκευές..........11,5		
3) μηχανική 33,5		
4) σόδας...................... ½ ὅλων τῶν κεφαλαίων		
5) ἠλεκτρική..................50		
6) ἠλεκτροτεχνική.............57		
7) φωταέριο...................12,5	= 71,8% ὅλων τῶν κεφαλαίων· + 12,6% γαλλικό + 7,4% βελγικό + 8,2% ρωσικό	
8) πετρέλαιο («Ντόιτσε Μπάνκ»). 20		
9) ὑφαντουργική .... (34-50% στό κυβερνεῖο τῆς Μόσχας καί τῶν παραβαλτικῶν κυβερνείων.).		

Σ ὁ συγγραφέας δέν δίνει

ΠΩΛ ΛΟΥ Ι. «ΔΟΚΙΜΙΟ ΓΙΑ ΤΟΝ ΙΜΠΕΡΙΑΛΙΣΜΟ»

«Le Mercure de France», τόμ. 50. Ἀπρίλης. Παρίσι 1904. *Πώλ Λουΐ.* «Δοκίμιο γιά τόν ἰμπεριαλισμό», σελ. 100 κ.ἑ.

|| «Ὁ ἰμπεριαλισμός εἶναι γενικό φαινόμενο τῆς ἐποχῆς μας. Ἀποτελεῖ μάλιστα ἕνα ἀπό τά πιό χαρακτηριστικά γνωρίσματα τῶν ἀρχῶν τοῦ 20οῦ αἰώνα, καί εἶναι λίγοι οἱ λαοί πού μπόρεσαν ν᾿ἀποφύγουν τήν ἐπίδρασή του.

Ὁ κόσμος περνάει τώρα τήν ἐποχή τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ, ἀκριβῶς ὅπως πέρασε τήν κρίση τοῦ φιλελευθερισμοῦ, τήν κρίση τοῦ προστατευτισμοῦ, τήν κρίση τῆς ἀποικιοκρατίας, ἀκριβῶς ὅπως δοκίμασε τή γενική ἔνταση τῶν δυνάμεων τῶν ἐθνοτήτων, καί νά πού 10 ἤδη χρόνια γίνεται μάρτυρας τῆς διάδοσης παντοῦ τοῦ σοσιαλισμοῦ καί τῆς ἔντασης τῆς ἀνάπτυξής του. Ἐξάλλου, ὅλα αὐτά τά στοιχεῖα, ὅλες αὐτές οἱ πλευρές τῆς ζωῆς τῆς ἀνθρωπότητας συνδέονται στενά μεταξύ τους. Σέ || πολύ σημαντικό βαθμό ἡ βασική ἀντίθεση τῆς ἐποχῆς μας εἶναι ὁ ἰμπεριαλισμός καί ὁ σοσιαλισμός. Ἡ διαπίστωση αὐτῆς τῆς ἀντίθεσης σημαίνει ἤδη τόν καθορισμό σχεδόν τῶν βασικῶν ἀρχῶν καί τοῦ ἑνός καί τοῦ ἄλλου» (100).

... «Ὁ ἰμπεριαλισμός θριαμβεύει τό ἴδιο στήν Ἀγγλία καί στίς Ἑνωμένες Πολιτεῖες, στήν Ἰαπωνία καί στή Ρωσική αὐτοκρατορία, στή Γερμανία, στή Γαλλία καί στήν Ἰταλία» (100-101)...

«Αὐτός (ὁ ἰμπεριαλισμός) ἐκδηλώνεται παντοῦ σάν τελευταία προσπάθεια τοῦ καπιταλισμοῦ νά διατηρήσει τόν πλοῦτο του, τήν

πολιτική του κυριαρχία, τήν κοινωνική του ἐξουσία. Ἡ προσπάθεια αὐτή προϋποθέτει ἐδαφικές κατακτήσεις, τή βίαιη ἤ εἰρηνική ἐπέκταση τών κτήσεων, τήν ἐξασφάλιση ἀγορῶν, τή δημιουργία κλειστῆς αὐτοκρατορίας» (101).

Οἱ πόλεμοι τῆς περιόδου 1820-1848 συνδέονται «μέ τή δημιουργία τῶν μεγάλων ἐθνοτήτων, τῆς γερμανικῆς καί τῆς ἰταλικῆς» (102)...

...«Ὁ ἰμπεριαλισμός συνδυάζει τήν ἀποικιοκρατία καί τό προστατευτικό σύστημα» (105)...

«Ἡ μελέτη του (τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ) πρέπει νά γίνει κυρίως στήν Ἀγγλία, ἐκεῖ βρῆκε τή γῆ τῆς ἐπαγγελίας του» (106)...

Καί νά πού δίπλα στήν Ἀγγλία ἀναπτύχθηκαν

(1) ὁ ἀνταγωνισμός τῆς Γαλλίας, τῆς Γερμανίας, τῆς Ἀμερικῆς, τῆς Ἰαπωνίας

(2) ἡ πάλη γιά τίς ἀγορές τῶν ἀποικιῶν (τῆς Εὐρώπης καί τῶν ἴδιων τῶν ἀποικιοκρατικῶν χωρῶν)

(3) ὁ ἐμπορικός στόλος τῶν ἄλλων χωρῶν

«Ἀπό αὐτά τά τρία διαπιστωμένα γεγονότα προέκυψε ὁ ἰμπεριαλισμός» (107). ||

(Καμπάνια τοῦ Τσάμπερλαιν. Αὐτοκρατορική ὁμοσπονδία etc.)

Τό ἴδιο ἰσχύει καί γιά τίς Ἑν. Πολιτεῖες, τή Ρωσία, τή Γερμανία, τήν Ἰαπωνία (109).

(Ἀπό δῶ—ὄξυνση τοῦ ἐθνικισμοῦ etc.)

«Ὁ ἐθνικισμός πού συγχωνεύεται μέ τόν ἰμπεριαλισμό»... περικλείνει τόν κίνδυνο πολέμων etc. (112).

Ὅμως οἱ πόλεμοι αὐτοί «θά καταφέρουν ἀνεπανόρθωτο χτύπημα στό κοινωνικό καθεστώς τῶν χωρῶν ἐκείνων πού θά πάρουν μέρος σ'αὐτούς» (113).

Θά ὁδηγήσει στή δημιουργία γιγάντιων αὐτοκρατοριῶν, στήν αὔξηση τῆς δυσαρέσκειας τῶν ἐργατῶν (113), τοῦ «πλήθους»... (113) (ἀκρίβεια etc. etc.).

«Ὁ ἰμπεριαλισμός, τό τελευταῖο χαρτί τοῦ καπιταλιστικοῦ κόσμου, πού τοῦ παρουσιάζεται σάν τό τελευταῖο καταφύγιο γιά τή διάσωσή του ἀπό τή χρεοκοπία καί τήν αὐθόρμητη κατάρευσή του, πού ἐπέρχεται μέ ἀκατανίκητη μοιραία ἀναγκαιότητα, εἶναι ἐπίσης ἔξοχος, ἀπαράμιλλος μάστορας τῆς ἐπανάστασης» (114).

(Τέλος τοῦ ἀρθρίδιου)

ΧΙΛΛ. «ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΑΣ ΣΤΗ ΔΙΕΘΝΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ»

Ὁ Ντάβιντ Τζέιν *Χίλλ* στή δική του «Ἱστορία τῆς διπλωματίας στή διεθνή ἐξέλιξη τῆς Εὐρώπης» (τόμ. I-III. Τόμ. I, ὁ πρόλογος ἔχει ἡμερομηνία 1.II.1905)

ὑπόσχεται στούς ἑπόμενους τόμους νά ἐξετάσει

NB | «τή διπλωματία τοῦ αἰώνα τῆς ἀπολυταρχίας, τῆς ἐποχῆς τῆς ἐπανάστασης, τοῦ συνταγματικοῦ κινήματος καί τοῦ ἐμπορικοῦ ἰμπεριαλισμοῦ, καί νά συνεχίσει ἔτσι τήν ἱστορία τῆς διεθνοῦς ἐξέλιξης ὥς τή σημερινή ἐποχή»* (σελ. X).

ΜΟΡΡΙΣ. «ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΩΝ ΑΠΟΙΚΙΩΝ»

Χένρι Κ. *Μόρρις*. «Ἱστορία τῶν ἀποικιῶν». Νέα Ὑόρκη, 1900. *2 τόμοι*.

Ἱστορική ἀνασκόπηση ἀπό τούς ἀρχαιότατους χρόνους ὥς τό 1899.

Ἐνδιαφέροντα στατιστικά στοιχεῖα:

Ἡ σύγχρονη ἀνάπτυξη τῆς γαλλικῆς ἀποικιακῆς ἰσχύος

(σελ. 419. I)

	1815—30	1860	1880	1890	1899
Ἀσία	197	197	69 147	201 000	363 027
Ἀφρική	1 034	185 650	624 624	2 128 814	3 320 488
Ἀμερική	16 000	48 011	48 011	48 043	48 011
Ὠκεανία	—	8 000	8 565	9 135	9 220
(Ἔκταση σέ τετρ. μίλια)	17 231	241 858	750 347	2 386 992	3 740 746

	1815—30	1860	1880	1890	1899
Ἀσία	179 000	221 507	3 333 500	18 000 000	22 679 100
Ἀφρική	95 000	2 800 000	3 702 482	16 800 000	33 257 010
Ἀμερική	225 000	300 000	391 084	372 805	383 750
Ὠκεανία	—	50 000	93 831	72 300	82 000
(Πληθυσμός)	499 000	3 371 507	7 520 897	35 245 105	56 401 860

Idem τῆς ἀγγλικῆς (II, 88)

	1815	1860	1880	1890—1891	1899
Εὐρώπη		1 163	127	119	119
Ἀσία		875 797	963 384	1 827 228	1 827 579
Ἀφρική		129 976	278 446	341 858	367 928
Ἀμερική		954 170	3 359 243	3 768 818	3 952 572
Αὐστραλασία		580 134	3 083 770	3 175 153	3 175 840
(Ἔκταση σέ τετρ. μίλια)		2 541 240	7 684 970	9 113 176	9 324 038
Εὐρώπη	340 000	386 557	175 186	191 417	204 421
Ἀσία	124 200 000	137 279 105	256 148 625	288 436 340	291 586 688
Ἀφρική	243 500	835 650	2 717 816	4 963 062	4 931 780
Ἀμερική	1 599 850	4 226 744	6 016 077	6 708 042	7 260 169
Αὐστραλασία	25 050	2 401 024	2 877 440	4 416 843	5 009 281
(Πληθυσμός)	126 408 400	145 129 080	267 935 144	304 715 704	308 992 339

* Βλ. Β. Ι. Λένιν. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 27ος, σελ. 425. *Ἡ Σύντ.*

Τόν παρακάτω πίνακα ὁ συγγραφέας τόν δίνει, II, 318, παίρνοντας τά στοιχεῖα ἀπό τό «The Statesman's Year-Book» *γιά τό 1900:*

	'Αριθμός ἀποικιῶν	Ἔκταση (σέ τετρ. μίλια) Μητροπόλεις	Ἔκταση (σέ τετρ. μίλια) 'Αποικίες etc.	Πληθυσμός	Πληθυσμός 'Αποικίες etc.
'Ενωμένο Βασίλειο	50	120 179	11 605 238	40 559 954	345 222 339
Γαλλία	33	204 092	3 740 756	38 517 975	56 401 860
Γερμανία	13	208 830	1 027 120	52 279 901	14 687 000
Κάτω Χῶρες	3	12 648	782 862	5 074 632	35 115 711
Πορτογαλία	9	36 038	801 100	5 049 729	9 148 707
'Ισπανία	3	197 670	243 877	17 565 632	136 000
'Ιταλία	2	110 646	188 500	31 856 675	850 000
Αὐστροουγγαρία	2	241 032	23 570	41 244 811	1 568 092
Δανία	3	15 289	86 634	2 185 335	114 229
Ρωσία	3	8 660 395	255 550	128 932 173	15 684 000
Τουρκία	4	1 111 741	465 000	23 834 500	14 956 236
Κίνα	5	1 336 841	2 881 560	386 000 000	16 680 000
'Εν. Πολιτεῖες	6	3 557 000	172 091	77 000 000	10 544 617
Σύνολο.........	136	15 813 201	22 273 858	850 103 317*	521 108 791

(X) Στήν *Αὐστρία*—ἡ *Βοσνία* καί ἡ *'Ερζεγοβίνη.*— Στήν Τουρκία—ἡ *Αἴγυπτος,* ἡ *Βουλγαρία* (καί ἡ Ρωμυλία) καί ἡ *Σάμος.*—Στήν Κίνα—ἡ *Μαντζουρία,* ἡ *Μογγολία,* τό *Θιβέτ,* ἡ *«Τζουνγκαρία»* καί τό *'Ανατολικό Τουρκεστάν.*—Στή Ρωσία ἡ Μπουχαρά 92 000 τετρ. μίλια, ἡ Χιβά 22 300 τετρ. μίλια: ;+ ; τό Πόρτ 'Αρθούρ etc.;;

ἀπό τό κείμενο (σελ. 291-292) δέν φαίνεται, οἱ παραπομπές στό μεγαλύτερο μέρος τους στό «The Statesman's Year Book».

Οἱ δικοί μου ὑπολογισμοί**:

	'Αγγλία		Γαλλία		Γερμανία		Καί οἱ τρεῖς Σύνολο	
	ἑκατ. τετρ. μίλια	ἑκατ. κάτοικοι						
1815—30	;	126	0,01	0,5				
1860	2,5	145,1	0,2	3,4	—	—	2,7	148,5
1880	7,7	267,9	0,7	7,5	—	—	8,4	275,4
1890	9,1	304,7	2,4	35,2	1,0	14,5	12,5	354,4
1899	9,3	309,0	3,7	56,4	1,0	14,7	14,0	380,1
τό ἀνώτατο	1860-1880 (τό 1890 νά σβηστεῖ)		1880-1890		1880-1890		1860-1880	

* Τό ἴδιο καί στόν Μόρρις. *'Η Σύντ.*

** Βλ. Β. Ι. Λένιν. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 27ος, σελ. 381. *'Η Σύντ.*

'Η αὔξηση τῶν *γαλλικῶν* ἀποικιῶν (σύμφωνα μέ τό «The Statesman's Year-Book» γιά τό 1900), Ι, 420

	Χρόνος προσάρτησης	Ἔκταση	Πληθυσμός
Ασία			
'Ινδία	1679	197	279 100
'Αννάμ	1884	88 780	5 000 000
Καμπότζη	1862	40 530	1 500 000
Κοχινκίνα	1861	23 160	2 400 000
Τονκίν (+Λάος)	1884–93	210 370	13 500 000
	Σύνολο ...	363 027*	22 679 100
'Αφρική			
'Αλγερία	1830	184 474	4 430 000
'Αλγερινή Σαχάρα		123 500	50 000
Τύνιδα	1881	50 840	1 500 000
Περιοχή τῆς Σαχάρας		1 684 000	2 500 000
Σενεγάλη	1637	120 000	2 000 000
Σουδάν	1880	300 000	2 500 000
'Ακτή τοῦ 'Ελεφαντοστοῦ etc.	1843	100 000	2 500 000
Δαχομέη	1893	50 000	1 000 000
Κογκό καί Γκαμπόν	1884	425 000	12 000 000
Γαλλική Γουινέα	1843	48 000	1 000 000
'Ομπόκ καί ἀκτή τῆς Σομαλίας	1864	5 000	22 000
Νῆσος Ρεουνιόν	1649	970	173 200
Νησιά Κομόρ	1886	620	53 000
Μαγιόττ	1843	140	11 640
Νοσί-Μπέ	1841	130	9 500
Ἅγιος Μαρίνος	1643	64	7 670
Μαδαγασκάρη	1896	227 750	3 500 000
		3 320 488*	33 257 010
'Αμερική			
Γουιάνα	1626	46 850	22 710
Γουαδελούπη καί γειτονικά νησιά	1634	688	167 100
Μαρτινίκα	1635	380	187 690
Νησιά 'Αγ. Πέτρου καί Μικελόν	1635	93	6 250
		48 011	383 750

* Τό ἴδιο καί στόν Μόρρις. *Ἡ Σύντ.*

	Χρόνος προσάρτησης	Ἔκταση	Πληθυσμός
Ὠκεανία			
Νέα Καλιδονία καί γειτονικά νησιά	1854	7 700	53 000
Ἄλλες γαλλικές κτήσεις	1841 – 81	1 520	29 000
		9 220	82 000
	ΣΣ =	3 740 756*	56 401 860

Γερμανικές ἀποικίες, ΙΙ. 304

		Ἔκταση	Πληθυσμός
Ὠκεανία			
Γῆ τοῦ αὐτοκράτορα Γουλιέλμου	1885/6	70 000	110 000
Ἀρχιπέλαγος τοῦ Βίσμαρκ	1885	20 000	188 000
Νησιά τοῦ Σολομῶντος	1886	4 200	45 000
Νησιά Μάρσαλ	1886	150	13 000
Νησιά Καρολίνας	1899	560	40 000
Νησιά Μαριάνας	1899	250	2 000
Νησιά τῶν Σαμόων			
Σαβάη	1899	660	12 500
Οὐπόλου	1899	340	16 600
		96 160	427 100
Κίνα			
Κιάο-Τσάο	1897	200	60 000
Ἀφρική			
Γῆ Τόγκο	1884	33 000	2 500 000
Καμερούν	1884	191 130	3 500 000
Γερμανική Νοτιοδυτική Ἀφρική	1884/90	322 450	200 000
Γερμανική Ἀνατολική Ἀφρική	1885/90	384 180	8 000 000
		930 760	14 200 000
	ΣΣ =	1 027 120	14 687 100

Δικοί μου ὑπολογισμοί:			Ergo:		
(1880-1890)	94 350	356 000	1860—	0 —	0
	930 760	14 200 000	1880—	0 —	0
	1 025 110	14 556 000	1890—	1 025 110	14 556 000
(1890-1899)	1 810	71 100			
	200	60 000			
	2 010	131 100			
	1 027 120	14 687 100	1899—	1 027 120	14 687 100

* Τό ἴδιο καί στόν Μόρρις. *Ἡ Σύντ.*

’Αγγλικές ἀποικίες, II. 88

		Ἔκταση	Πληθυσμός
’Ινδία			
Βρετανική ’Ινδία	1601-1856	1 068 314	221 172 952
‘Υποτελῆ πριγκιπάτα		731 944	66 050 479
		1 800 258	287 223 431
Εὐρώπη			
Γιβραλτάρ	1704	2	24 093
Μάλτα καί Γκότσο	1800	117	180 328
’Ασία			
Ἄντεν καί Πέριμ	1839	80	41 910
Νησί Κεϋλάνη	1795	25 333	3 448 752
Χονκόνγκ	1842	406	354 400
Λαμπουάν	1846	30	5 853
Στρέιτς Σέττλμεντς	1819	1 471	512 342
’Αφρική			
Νησιά τῆς ’Ανάληψης	1815	35	430
Γῆ Βασουτολάνδης	1868/83	10 293	250 000
’Αποικία τοῦ ’Ακρωτηρίου	1806	276 775	1 787 960
Νησί Μαυρικίου	1810	705	337 856
Νατάλ καί ἡ Γῆ Σουαζιλάνδης	1824	35 019	902 365
Νησί τῆς ‘Αγίας ‘Ελένης	1651	47	4 545
Δυτική ’Αφρική			
Γαμβία	1631	69	14 300
Χρυσή ’Ακτή	1661	40 000	1 473 882
Λάγος	1787	985	85 607
Σιέρα Λεόνε	1789	4 000	74 835
’Αμερική			
Νησιά Βερμοῦδες	1609	20	16 291
Καναδάς	1763	3 653 946	5 185 990
Νησιά Φάλκλανδ καί ‘Αγ. Γεωργίου	1833	7 500	2 050
Βρετανική Γουιάνα	1803	109 000	286 222
Βρετανική ’Ονδούρα	1670	7 562	34 747
Νιούφαουνδλάνδη καί Λαβραντόρ	1497	162 200	202 040
Δυτική ’Ινδία			
Νησιά Μπαχάμας	1629	4 466	53 256
Νησιά ’Ιαμαϊκή καί Τόρκ	1655	4 359	733 118
Νησιά Μπαρμπάδος	1605	166	190 000
‘Υπήνεμα νησιά	τόν 17ο αἰώνα	701	127 800
Προσήνεμοι νῆσοι	τόν 17ο αἰώνα	784	155 000
Νησιά τῆς ‘Αγ. Τριάδας καί Τομπάγκο	1763—97	1 868	273 655

		Ἔκταση	Πληθυσμός
Αὐστραλασία			
Νησιά Φίτζι	1874	7 740	121 738
Νέα Γουινέα	1884	90 540	350 000
Νέα Νότιος Οὐαλία	1788	310 700	1 357 050
Νέα Ζηλανδία	1840	104 470	796 387
Κουινσλάνδη	1859	668 500	498 523
Νότια Αὐστραλία	1836	903 690	362 897
Νησί Τασμανία	1803	29 390	171 340
Δυτική Αὐστραλία	1829	975 920	168 490
Σύνολο ἀποικιῶν		7 523 780*	21 768 908*
Ἰνδίες καί ἀποικίες			
Γενικό σύνολο		9 324 038	308 992 339

{ Γιά τήν καθαυτό «ἱστορία», φαίνεται, πώς πρόκειται γιά ξερή ἀπαρίθμηση γεγονότων. }

* Τό ἴδιο καί στόν Μόρρις. Ἐκτός ἀπ' αὐτό, στόν Β. Ι. Λένιν στή στήλη «Αὐστραλασία» παραλείφθηκαν τά στοιχεῖα γιά τή Βικτώρια: 87 890 τετρ. μίλια καί 1 176 854 πληθυσμός. *Ἡ Σύντ.*

ΤΕΤΡΑΔΙΟ

«δ»

(«ΔΕΛΤΑ»)

Περιεχόμενα

ΣΤΕΦΦΕΝ. «ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ ΚΑΙ ΙΜΠΕΡΙΑΛΙΣΜΟΣ»

Γκουστάβ Φ. Στέφφεν. «Παγκόσμιος πόλεμος καί ἰμπεριαλισμός. Κοινωνικά-ψυχολογικά ντοκουμέντα καί παρατηρήσεις στήν περίοδο τοῦ παγκόσμιου πολέμου 1914/15». Ἰένα, 1915. (Μετάφραση ἀπό τά σουηδικά).

(σελ. 3): «Ὁ ἰμπεριαλισμός εἶναι τόσο παλιός, ὅσο καί ἡ παγκόσμια ἱστορία»...

«῾Ο ἰμπεριαλισμός, ἐκφρασμένος σύμφωνα μέ τά πιό γενικά χαρακτηριστικά του, εἶναι ἡ προσπάθεια δημιουργίας ἑνός μεγάλου κράτους παγκόσμιας σημασίας μέ κατακτήσεις, ἤ μέ ἀποικισμό, ἤ μέ τήν εἰρηνική πολιτική συνένωση τῶν ἤδη ὑπαρχόντων κρατῶν, ἤ μέ τήν ταυτόχρονη ἐφαρμογή αὐτῶν τῶν μεθόδων. Μιά τέτια παγκόσμια δύναμη, πού ἐπεκτείνεται σ᾽ὅλη τήν ἀνθρωπότητα ἤ πού μοιράζεται τήν ἀνθρωπότητα μέ ὁρισμένα ἄλλα παγκόσμια κράτη» (4)... ῾Η ἔννοια «ὅλος ὁ κόσμος» ἐξαρτιέται «ἀπό τή γνώση» τοῦ δοσμένου λαοῦ σχετικά μέ τή γῆ etc.

«῾Ο ἰμπεριαλισμός εἶναι καθαρά ψυχικός παράγοντας» (4). !!; χά-χά!!

«῾Η κοινωνική φαντασία εἶναι ἡ μάνα τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ» (5).

῾Ο ἰμπεριαλισμός ἔχει τή δική του ἱστορία. «῾Υπάρχει πρωτόγονος ἰμπεριαλισμός καί πιό ἀνώτερος, πιό ὥριμος ἰμπεριαλισμός» (6).

῾Ο Καίσαρ, — ὁ Ναπολέων etc. etc.

῾Ο τωρινός «*ἰ μ π ε ρ ι α λ ι σ μ ό ς τ ο ῦ μ ο ι ρ ά σ μ α τ ο ς*» (μοίρασμα τοῦ κόσμου) σέ διάκριση ἀπό τόν ἀρχαῖο «μονοϊμπεριαλισμό» (μιά μοναρχία) —(σελ. 15)...

Στή σελ. *1 4* ὁ συγγραφέας ὑπόσχεται νά ἐξετάσει τά «*ἰδιαίτερα*» γνωρίσματα τοῦ «τωρινοῦ» «εὐρωπαϊκοῦ ἰμπεριαλισμοῦ»...

῾Η γῆ ἔχει μοιραστεῖ ἀνάμεσα σέ 10 αὐτοκρατορίες... (σελ. 15) καί σέ 50 ἄλλα ἀνεξάρτητα κράτη...

1. Ρωσία } μέ μονοϊμπεριαλιστικά } «μισοευρωπαϊκά»
2. ᾽Αγγλία } «ὄνειρα γιά τό μέλλον»... } κράτη

(χαρακτηριστικές εἶναι οἱ τεράστιες κτήσεις τους *ἔξω* ἀπό τήν Εὐρώπη).

3. Γαλλία—ἐπίσης «λίγο πιό κατώτερου ἰμπεριαλιστικοῦ βαθμοῦ» (16)...

(«αὐτοκρατορίες μέ ἐξωευρωπαϊκό προσανατολισμό»).

4. ᾽Ιαπωνία.
5. Τουρκία—ἀδύνατη αὐτοκρατορία.
6. Κίνα—«ἀποκοιμισμένη αὐτοκρατορία» (17)... θά χρειαστεῖ ἀκόμη νά λογαριαστοῦμε μελλοντικά μέ τόν «κινεζικό ἰμπεριαλισμό» (17)...
7. Γερμανία.

—ὁ πόλεμος περιστρέφεται γύρω ἀπό τήν «ἰμπεριαλιστική της θέση καί ἀπό τήν ἰσχύ της»...

8. Αὐστροουγγαρία.
9. ᾽Ιταλία («ἰμπεριαλιστής ἀρχάριος», 18)...

10 ῾Ενωμένες Πολιτεῖες.

Ποιό μέρος τῆς γῆς «ἰμπεριαλιστικοποιήθηκε»;

Τό σύνολο αὐτῶν τῶν 10 αὐτοκρατοριῶν = 96,66 ἑκατομ. τετρ. χιλιόμετρα = 66% τῆς γῆς

Νότια ᾿Αμερική = 18,6 ἑκατομ. τετρ. χιλιόμετρα = 13% τῆς γῆς (σελ. 18).

῾Ο συγγραφέας παραθέτει (σύμφωνα μέ τόν Χύμπνερ) τό ἄθροισμα (τῶν τετρ. χιλιομέτρων καί τοῦ πληθυσμοῦ) γιά ὅλα αὐτά τά κράτη. Σ = 96 662 000 τετρ. χιλιόμετρα καί 1 399 689 000 πληθυσμός.

῞Ολη ἡ γῆ (145 918 000 τετρ. χιλιόμετρα) (μέ 1 657 097 000 πληθυσμό)

Τῆς ᾿Αντάντ (68 031 000 τετρ. χιλιόμετρα) (μέ 777 060 000 πληθυσμό)

Γερμανία
+Αὐστρία
+Τουρκία 5 921 000 τετρ. χιλιόμετρα μέ 150 199 000 πληθυσμό.

Εἶναι δά φανερό ὅτι ὅλη ἡ ὑπόθεση βρίσκεται στούς «ψυχικούς» (25) παράγοντες!!

ὡραῖα εἰπωμένο!

...«Τώρα ὁ κόσμος «ἔχει μοιραστεῖ» σχεδόν ὁλόκληρος. ῞Ομως ἡ παγκόσμια ἱστορία μᾶς διδάσκει ὅτι οἱ αὐτοκρατορίες ἔχουν τήν τάση νά μοιράζουν ἡ *μιά τήν ἄλλη,* ἀφοῦ πρῶτα ἔχουν μοιράσει μεταξύ τους λίγο-πολύ τίς «ἀδέσποτες» ἐκτάσεις σέ ὅλες τίς ἠπείρους» (37).

(διεξοδική ἀπόδοση τῶν ὅσων λέει ὁ *Σίλι...*)

῾Ο ἀγγλικός καί ὁ γαλλικός ἰμπεριαλισμός σήμερα—ὅπως ἦταν ὁ ἰμπεριαλισμός τῆς ᾿Ισπανίας, τῆς ᾿Ολλανδίας, τῆς Πορτογαλίας, τῆς Γαλλίας καί τῆς ᾿Αγγλίας τό 16ο, 17ο καί 18ο αἰώνα — εἶναι «δυτικοευρωπαϊκός ἰμπεριαλισμός, πού στηρίζεται στίς ὑπερπόντιες ἀποικίες» (43).

φιλογερμανός!!

Διαφορετικά στή Ρωσία. ῾Η Ρωσία εἶναι περισσότερο ἀσιατική χώρα. Συμφέρον *ὅλης* τῆς Εὐρώπης εἶναι νά διαχωριστεῖ ἀπό τήν *᾿Ασία.* Οἱ μεγαλορῶσοι = μίγμα μέ ἀσιάτες. Τά σύνορα τῆς Εὐρώπης = σύνορα τῶν μεγαλορώσων (σελ. 50). ῾Η συμμαχία τῆς Γαλλίας καί τῆς ᾿Αγγλίας μέ τή Ρωσία εἶναι συμμαχία *ἐνάντια* «στά κοινά ζωτικά συμφέροντα ὅλης τῆς Εὐρώπης» (51).

«σουηδικός» ἰμπεριαλισμός

᾿Εξάλλου: σελ. 46, ἀναφέρεται ὅτι ἡ Σουηδία εἶναι «πρώην μεγάλη δύναμη πού ἐκθρονίστηκε ἀπό τήν ἴδια τή Ρωσία».

ὑπέρ τοῦ γερμανικοῦ ἰμπεριαλισμοῦ

Δέν ὑπάρχει πιό νόμιμο πράγμα ἀπό τή δημιουργία (τό 1871) μιᾶς γερμανικῆς αὐτοκρατορίας. ῾Η ᾿Αγγλία, ἡ Γαλλία καί ἡ Ρωσία

θεωροῦσαν «δικαίωμά» τους τό διαμελισμό καί τήν ἀδυναμία τῆς Γερμανίας!! (56).

«Ὁ ἰμπεριαλισμός εἶναι καθολικό (sic!) πολιτικό στάδιο ἀνάπτυξης, ἀπό τό ὁποῖο πρέπει νά περάσει κάθε (!!) μεγάλος λαός μέ μεγάλες ἐσωτερικές δυνάμεις καί μέ μεγάλα πανανθρώπινα καθήκοντα» (56-7).

ἰμπεριαλισμός = νόμος τῆς ἱστορίας!

Τό ποσοστό τῶν δαπανῶν γιά τό στρατό καί τό στόλο καί τό ποσό πού ἀναλογεῖ ἀνά κάτοικο στή Γερμανία εἶναι *μικρότερο* ἀπό ὅ,τι στή Γαλλία καί στήν Ἀγγλία (58). Ὁ *«μύθος»* (59) γιά κάποιο ἰδιαίτερο «μιλιταρισμό» τῆς Γερμανίας!

«Ὅπως μοῦ φαίνεται αὐτή ἡ αἰτία (τῆς παγκόσμιας καταστροφῆς τοῦ 1914/15), βρίσκεται στή σχετική ἀδυναμία τῆς Γερμανίας, καί ὄχι στή σχετική δύναμή της» (60)... Ἀπό τήν ἄποψη τῆς Ρωσίας + τῆς Ἀγγλίας + τῆς Γαλλίας *ἦταν* **ἀναγκαῖος** ἕνας «προληπτικός πόλεμος»...

«Εἶναι ἀλήθεια ὅτι ὁ σύγχρονος οἰκονομικός ἰμπεριαλισμός καί ἡ ἰμπεριαλιστική ἐπέκταση εἶναι δυνατοί ὥς ἕνα βαθμό καί χωρίς τήν ἄμεση *ἀπόκτηση ἐδαφῶν* σέ ξένες περιοχές τοῦ κόσμου, πού τήν ὀνομάζουμε «ἀποικιοποίηση». Στέλνονται κεφάλαια, ἔμποροι, ἐπιχειρηματίες, κατασκευάζονται σιδηροδρομικές γραμμές καί διώρυγες, τεράστιες περιοχές σέ ὅλες τίς ἠπείρους γίνονται προσιτές στή σύγχρονη καπιταλιστική ἀνάπτυξη καί ἔτσι σφαῖρες ἐπιροῆς τῶν οἰκονομικῶν συμφερόντων ἤ σφαῖρες κυριαρχίας σέ ξένες περιοχές τοῦ κόσμου ἀποκτοῦνται χωρίς τήν ἄμεση ἁρπαγή ἐδαφῶν ἤ χωρίς τήν πολιτική κατάκτηση.

Χωρίς ἀμφιβολία ἀκριβῶς ὁ *γερμανικός* ἰμπεριαλισμός παρουσιάστηκε ὥς τώρα σέ σημαντικό βαθμό μέ τέτιες *πιό εἰρηνικές* μεθόδους ἐπέκτασης πού θά μποροῦσαν, ἀλλά καί δέν θά μποροῦσαν νά εἶναι ἁπλῶς ἡ προετοιμασία γιά ἀποικιακές κατακτήσεις μέ τήν προγενέστερη ἔννοια» (62).

α-χά!

Κατευθύνθηκε κυρίως στή Μικρά Ἀσία καί στή Μεσοποταμία, δηλ. σέ ἐδάφη πού *δέν* ἀνῆκαν στήν ἀγγλική αὐτοκρατορία.

Ἡ Ἀγγλία θέλει νά ἐμποδίσει τή Γερμανία νά πάρει μιά *τέτια* ἀνάπτυξη, πού τήν ἐπωφελεῖται πλατιά ἡ ἴδια, + ἡ Γαλλία + ἡ Ρωσία (62-63).

«Ὁ παγκόσμιος πόλεμος τοῦ 1914/15 εἶναι λοιπόν πραγματικά παγκόσμιος πόλεμος, εἶναι πόλεμος γιά τή συμμετοχή τῆς νέας γερμανικῆς αὐτοκρατορίας στήν κατάκτηση τοῦ κόσμου, εἶναι ἕνας πόλεμος, στόν ὁποῖο ἡ κοσμοκράτειρα Βρετανία παίζει ἡγετικό ρόλο, ἐνῶ οἱ δυό, ἑπόμενες σέ ἰσχύ, παγκόσμιες δυνάμεις, ἡ Ρωσία καί ἡ Γαλλία συμμετέχουν ἀπό συμφέρον» (63).

Ἡ Ἀγγλία + τή Γαλλία + τή Ρωσία + = 46% τῆς ἐπιφάνειας τῆς γῆς καί 43% τῆς ἀνθρωπότητας, + τίς Ἑνωμένες Πολιτεῖες + τή Γερμανία = 55% καί 53% (σελ. 68)... «Μ'ἄλλα λόγια, ὁ κόσμος πραγματικά εἶναι μοιρασμένος ἀνάμεσα σέ μερικά λίγα κράτη» (69)... *Σίλι* — 1883 («Ἐπέκταση...»)...

Τσ. Ντίλκ — 1890 («Προβλήματα τῆς Μεγάλης Βρετανίας»).

Πρέπει νά ὑπάρχουν τρεῖς αὐτοκρατορίες: Ἀγγλία + Ἑνωμένες Πολιτεῖες + Ρωσία.

Γαλλία καί Γερμανία = «*π υ γ μ α ῖ ο ι*» (!!) (σελ. 71).

Τζέιμς Ἄντονι Φ ρ ο ύ ν τ — 1885 («Ἡ Ὠκεανία ἤ ἡ Ἀγγλία καί οἱ ἀποικίες της»).

«*Ἡ α ὐ τ ο κ ρ α τ ο ρ ί α κ α ί ὁ α ἰ ώ ν α ς*» 1905 (συλλογή ἄρθρων 50 συγγραφέων).

Ἀπό τό εἰσαγωγικό ἄρθρο αὐτῆς τῆς συλλογῆς τοῦ Οὐ. Φ. Μανιπένι: «Τό ἰδανικό τῆς αὐτοκρατορίας», ὁ συγγραφέας παραθέτει τήν περικοπή:

«Στίς μέρες μας οἱ λέξεις «ἰμπέριουμ» καί «ἰμπεριαλισμός» πῆραν στήν κοινή πολιτική γλώσσα τή θέση ἀκριβῶς ἐκείνη πού εἶχαν νωρίτερα οἱ λέξεις «ἔθνος» καί «ἐθνότητα»... τό ἐθνικό ἰδανικό παραχώρησε τή θέση του στό «ἰμπεριαλιστικό» (72)...

Ὁ ἰμπεριαλισμός (Ρώμη!) εἶναι ἀρχαιότερος τοῦ «ἐθνικισμοῦ» (72-3). Ὅμως ὁ *σύγχρονος* (moderner) ἰμπεριαλισμός βασίζεται «σέ πολύ μεγάλο βαθμό» στόν *ἐθνικισμό* (73)...

Τζ. Α. Κρέμπ. «Γερμανία καί Ἀγγλία» 1913... («ἡ Γερμανία ὁ χειρότερος ἐχθρός μας»...). *Ὑπέρ* τοῦ μόνιμου στρατοῦ... «500 χρόνια ἡ Ἀγγλία πολεμοῦσε γιά τήν *αὐτοκρατορία*» (79)... Ἡ συμμαχία μέ τή Ρωσία «εἶναι ἀφύσικη» (80)...

«Ἁπλούστατα, ἡ ὑπόθεση συνίσταται στό ὅτι σήμερα ἡ Γερμανία ὑπερτερεῖ τεράστια στό ζήτημα τῆς γενικῆς ἀνάπτυξης τῶν δυνάμεών της ἔναντι τῆς Γαλλίας, τῆς Ρωσίας καί τῆς Ἰαπωνίας, καί *μόνο* αὐτή μπορεῖ νά προκαλέσει πραγματικά ἀνησυχία, πράγμα πού θά γίνει μελλοντικά ἀπειλή γιά τήν παγκόσμια

σωστό!

κυριαρχία τῆς ἀγγλικῆς αὐτοκρατορίας, ἰδιαίτερα γιά τή θαλασσοκρατορία της. Γι'αὐτό ἡ συμφωνία τῆς Ἀγγλίας μέ τίς πιό πάνω τρεῖς μεγάλες Δυνάμεις ἦταν ἀσύγκριτα πιό εὔκολη ἀπό μιά συμφωνία ἀκριβῶς μέ τή Γερμανία» (85).

Ἀπέραντη φλυαρία, — ἀναρίθμητες περικοπές ἀπό τόν Τρουμπετσκόι, — ὁ γερμανός καγκελάριος ἠθικότερος ἀπό τόν Λόυντ Τζώρτζ etc. etc. *Σ ω β ι ν ι σ τ ι κ ή κ ο μ π ο ρ η μ ο σ ύ ν η!* Ζουμερές περικοπές ἀπό τόν Τζώρτζ Μπέρναρ *Σῶ* γιά τήν ἀγγλική ὑποκρισία (120-123) etc. Ὅμως ὁ *Σῶ* ἔγραψε καί *πλῆθος* ἀπό ἄρθρα [ἀκόμη καί στό «New Statesman»] γιά τήν ἀνάγκη

!!!

νά «συντριβεῖ» ἡ Γερμανία (128 σελ.).

Μιά ἀπό τίς αἰτίες—ἡ ἀμοιβαία *«μή γνωριμία»* (136)·—ἡ *διαπαιδαγώγηση* στό πνεῦμα τῶν «ἐθνικῶν προκαταλήψεων» (137).
——— Γιά τήν εἰρήνη χρειάζεται ἡ ἐγκατάλειψη τῆς κρατικῆς «αὐτοτέλειας» (138) (=δικαίωμα πολέμου) etc. etc.

Περικοπές ἀπό τόν Μπερνχάρντι... κατηγορεῖ τό λαό του γιά ἀνεπάρκεια πολεμικοῦ μένους (!!)... καί ἀπό τόν Ρόρμπαχ (πού εἶναι *ἐπίσης* «μετριοπαθής»! (σελ. 150) «ἀνθρωπιστικά κυρίως κίνητρα» στόν Ρόρμπαχ). —— Τί αἰσχρός κι'αὐτός ὁ *Στέφφεν!...*

῾Ο γερμανικός ἰμπεριαλισμός εἶναι «περισσότερο ἀμυντικός παρά ἐπιθετικός» (157). !

῾Η Γερμανία κάνει *«ἀμυντικό»* (158) πόλεμο, εἶναι «γελοῖο» νά σκέπτεται κανείς ὅτι ἡ Γερμανία γιά τήν ἐπίθεση θά διάλεγε «μιά τόσο ἀπερίσκεπτα δυσμενή κατάσταση, ὅπως ἡ σημερινή» etc. etc. ῾Ο γερμανικός ἰμπεριαλισμός εἶναι «βαθιά πολιτισμένος, κοινωνικά ἐποικοδομητικός» etc. (163)... χά-χά!!

Τό βιβλίο, πού ἀρχικά ὑποσχόταν κάτι, κατάληξε στόν πιό πρόστυχο γερμανόφιλο σωβινισμό! *NB*

Τά διπλωματικά ντοκουμέντα εἶναι στό ἔπακρο μπερδεμένα—σέ *ὅλες* τίς χῶρες ἦταν (μερικοί) διπλωμάτες *ὑπέρ* τοῦ πολέμου,—ἀνακατεύτηκαν (ἔντονα) καί οἱ στρατιωτικοί... «Τίς αἰτίες τοῦ παγκόσμιου πολέμου 1914/15 μποροῦμε νά τίς βροῦμε μόνο μέ τή μελέτη τῆς παγκόσμιας ἱστορίας» (180)...

Καί συνέχεια ὥς τό τέλος (σελ. 254) περικοπές ἀπό γνωστά «βιβλία» σέ γερμανόφιλο πνεῦμα... Nil! Nil! Δέν ἀξίζει τόν κόπο νά διαβάσει κανείς αὐτή τή «βρωμιά»!

ΟΠΠΕΝΧΑΪΜΕΡ. «Ο ΑΓΓΛΙΚΟΣ ΙΜΠΕΡΙΑΛΙΣΜΟΣ»

Δ-ρ Φέλιξ βαρῶνος φόν **᾽Οππενχάιμερ.** «῾Ο ἀγγλικός ἰμπεριαλισμός». Βιέννη, 1905.

(μικρή μπροσούρα 64 σελ. Nil ἐκτός ἀπό πασίγνωστη φλυαρία γιά τόν Τσάμπερλαιν καί τό κίνημά «του». Nil!)

ΧΕΝΓΚΕΡ. «ΟΙ ΤΟΠΟΘΕΤΗΣΕΙΣ ΓΑΛΛΙΚΩΝ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ»

Χάνς *Χένγκερ.* «Οἱ τοποθετήσεις γαλλικῶν κεφαλαίων σέ χρεόγραφα». Στουτγάρδη, 1913 («᾽Εθνικο-οικονομικές μελέτες τοῦ Μονάχου». Τεῦχ. 125).

'Εργασία πού δίνει ἐλάχιστα. 'Επαναλαβαίνει τούς ἀριθμούς τοῦ *Νέιμαρκ* γιά τό σύνολο τῶν χρεογράφων.

815 δισεκατομ., χωρίς τά διπλά λογαριασμένα: 600 δισεκατομ. φράγκα καί τά 106-110 ἀπό αὐτά στή Γαλλία.

Τό συνολικό ποσό τοῦ 4% τοῦ φόρου στά τοκομερίδια (φόρος στά ποσοστά καί στά μερίσματα) αὐξήθηκε ἀπό 70,4 ἑκατομ. φράγκα τό 1891
σέ 102,5 » » τό 1910 (σελ. 1).

Τό σύνολο τῶν χρεογράφων (πού ἔχουν οἱ γάλλοι):

(κατά τόν 'Εντμ. Τερί)	τό 1891—	77,1	δισεκατομ.	φράγκα
	τό 1907—	98,6	»	»
(κατά τόν συγγραφέα)	τό 1891/95—	79,0	»	»
	τό 1906/10—	110,4	»	»

'Ετήσια τοποθέτηση κεφαλαίου σέ μετοχικές έταιρίες

στή Γαλλία............	566,2	ἑκατομ.	φράγκα
στή Γερμανία..........	1 080,5	»	»

Οἰκονομική πρόοδος τῆς Γαλλίας:

	1890	1909
συγκομιδή σταριοῦ	117 ἑκατομ. *ἑκατόλιτρα*	126
» βρώμης	94 » »	117
παραγωγή σιδήρου	3,5 ἑκατομ. *τόννοι*	16,6 (1911)
ἐμπορικός στόλος	0,9 » »	1,4 (1909)
ἀριθμός ἀτμομηχανῶν στή βιομηχανία	55 967 (1891)	81 335
ἡ δύναμή τους σέ ἵππους	916 000	2 759 350
πλοῦτος τῆς Γαλλίας (σύμφωνα μέ τό φόρο κληρονομίας)	243 δισεκατομ. φράγκα (1892)	287 (1908)
κατανάλωση κάρβουνου	28,96 ἑκατομ. *τόννους* (1885)	56,4 (1911)
(στή Γερμανία	67,1	205,7 (1908))

Εἰδικό ἐμπόριο τῆς Γαλλίας

	1891-93		1908-10	
	7 692	ἑκατομ. φράγκα	12 020	+ 56,2%
κατ'ἄτομο	200,4	φράγκα	304,7	+ 52 %
Τῆς Γερμανίας	7 117	ἑκατομ. μάρκα	15 197	+113,5%
κατ'ἄτομο	141,5	μάρκα	238,6	+ 68,6%

{ 238,6 μάρκα = 294,5 φράγκα. Λιγότερα ἀπό τή Γαλλία! }

NB: Στήν ἐξορυκτική βιομηχανία τῆς Γαλλίας «σημαντικό μέρος» τῶν ἐργατῶν εἶναι ξένοι: πολωνοί, ἰταλοί, ἱσπανοί*.

«Ἄν οἱ γάλλοι παράγουν λιγότερα, ἄν ἡ βιομηχανία καί τό ἐμπόριο στή Γαλλία δέν ἀναπτύσσονται τόσο γρήγορα, ὅσο στή Γερμανία, αὐτό βέβαια δέν ἀποτελεῖ ἀκόμη δείκτη ὅτι τή Γαλλία τήν ἀπειλεῖ ὁ κίνδυνος νά γίνει κράτος-εἰσοδηματίας» (78)... ; ἡ ἀνάπτυξη (τῆς βιομηχανίας καί τοῦ ἐμπορίου) προχωρεῖ, ἄν καί βραδύτερα ἀπό τή γερμανική.

N B. Παραθέτει περικοπές ἀπό τήν: «Annuaire statistique de la France», *1 9 1 0* (οἰκονομικοί καί κοινωνικοί δεῖκτες).

Ο ΚΑΟΥΤΣΚΙ ΤΟΥ 1914 ΚΑΙ ΤΟΥ 1915 (ΓΙΑ ΤΟΝ ΙΜΠΕΡΙΑΛΙΣΜΟ, ΤΟΝ ΠΟΛΕΜΟ ΚΑΙ ΤΗ ΣΟΣΙΑΛΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ)

Κ. Κάουτσκι. «*Ὁ ἰμπεριαλισμός*», «Die Neue Zeit», 1914, 2 (32ος χρόνος ἔκδοσης), σελ. 908 καί ἑπόμενες, ἀρ. φύλ. 21 (11. IX. 1914).

((Στό ἄρθρο ὑπάρχει μιά σημείωση πού λέει ὅτι γράφτηκε πρίν ἀπό τόν πόλεμο, γιά τό συνέδριο καί ὅτι ἔγιναν μικρές ἀλλαγές.))

Σήμερα συνοψίζουν καμιά φορά: «μέ τήν ἔννοια ἰμπεριαλισμός συνοψίζουν ὅλα τά φαινόμενα τοῦ σύγχρονου καπιταλισμοῦ, τά καρτέλ, τόν προστατευτισμό, τήν κυριαρχία τῶν χρηματιστῶν, καθώς ἐπίσης καί τήν ἀποικιακή πολιτική» (908). Τότε αὐτό εἶναι «ἡ πιό ρηχή ταυτολογία», τότε «ὁ ἰμπεριαλισμός ἀποτελεῖ φυσικά ζωτική ἀνάγκη γιά τόν καπιταλισμό»** (908). ;

Τή λέξη αὐτή πρέπει νά τήν παίρνουν «ὄχι μ'αὐτή τή γενικότητα, ἀλλά μέ τήν ἱστορική καθοριστικότητά της» (909), ὅπως στήν *Ἀγγλία,* δηλ. «σάν ἕνα ἰδιαίτερο εἶδος πολιτικῶν ἐπιδιώξεων». «Οἱ ἄγγλοι ἐννοοῦν» (909) μέ τήν ἔννοια ἰμπεριαλισμός τήν ἐπιδίωξη, ἀπό τή μιά μεριά, νά συσπειρωθοῦν ὅλα τά τμήματα τῆς αὐτοκρατορίας μέ τή μητρόπολη καί, ἀπό τήν ἄλλη μεριά, τήν ἐπιδίωξη νά διευρυνθεῖ ἡ αὐτοκρατορία... ; Χόμπσον!

* Βλ. Β. Ι. Λένιν. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 27ος, σελ. 411. *Ἡ Σύντ.*

** Στό ἴδιο, σελ. 394. *Ἡ Σύντ.*

δέν ἀξίζει τίποτε | «Ὁ ἰμπεριαλισμός εἶναι προϊόν τοῦ πολύ ἀναπτυγμένου βιομηχανικοῦ καπιταλισμοῦ. Συνίσταται στήν τάση κάθε βιομηχανικοῦ καπιταλιστικοῦ ἔθνους νά προσαρτᾶ ἤ νά ὑποτάσσει ὅλο καί μεγαλύτερες *ἀγροτικές* (ἡ ὑπογράμμιση εἶναι τοῦ Κάουτσκι) περιοχές, ἄσχετα ἀπό τό ποιά ἔθνη τίς κατοικοῦν»* (909)...

Καί παρακάτω σκέψεις γιά τήν «Ἀναλογική σχέση τῆς παραγωγῆς» (τίτλος τῆς § 1 τοῦ ἄρθρου) τῆς γεωργίας καί τῆς βιομηχανίας, τῶν μέσων παραγωγῆς καί τῶν εἰδῶν κατανάλωσης.

§ 2: «Ἁπλή ἐμπορευματική παραγωγή» (λόγια, παλιά πράγματα).

§ 3: «Ἡ καπιταλιστική παραγωγή»: γιά τήν καπιταλιστική βιομηχανία εἶναι ἀπαραίτητο νά διευρύνεται διαρκῶς «ὁ τομέας τῆς ἀγροτικῆς παραγωγῆς, πού τῆς χρησιμεύει σάν προμηθευτής καί ἀγοραστής» ((πασαλείμματα!)).

§ 4: «Συσσώρευση καί ἰμπεριαλισμός».

Ἡ ἀντίθεση ἀνάμεσα στή βιομηχανία καί στήν ἀγροτική οἰκονομία—ἐκδηλώνεται διπλά (917):

(1) ὑπερπαραγωγή (στή βιομηχανία)...
(2) ἀκρίβεια (τῶν πρώτων ὑλῶν καί τῶν εἰδῶν διαβίωσης)...

Προηγήθηκε τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ ἡ «μορφή» (τῆς τάσης γιά διεύρυνση) τοῦ ἐλεύθερου ἐμπορίου: «μισό αἰώνα πρίν αὐτή ἡ μορφή θεωροῦνταν ἡ τελευταία λέξη τοῦ καπιταλισμοῦ, ὅπως σήμερα ὁ ἰμπεριαλισμός» (917)...

Ἡ ἐλευθερία τοῦ ἐμπορίου ἀνάπτυσσε τίς ἄλλες χῶρες (Ἑνωμένες Πολιτεῖες + Εὐρώπη). Ὁ προστατευτισμός τους: στή θέση τοῦ καταμερισμοῦ τῆς ἐργασίας ἀνάμεσα στήν ἀγγλική βιομηχανία καί στήν ἀγροτική οἰκονομία ὅλων τῶν ἄλλων χωρῶν, «αὐτές» (οἱ ἄλλες χῶρες) «μοίρασαν τίς ἀγροτικές περιοχές, πού εἶχαν ἀκόμη ἀπομείνει ἐλεύθερες στή γήινη σφαίρα, ἀνά-

NB |||| μεσα στά μεγάλα βιομηχανικά κράτη, γιατί αὐτές οἱ περιοχές ἦταν ἀδύναμες γιά ἀντίσταση. Ἐνάντια σ' αὐτό ἀντέδρασε ἡ Ἀγγλία. Μ' αὐτό ἄρχισε ὁ ἰμπεριαλισμός.

Τόν ἰμπεριαλισμό τόν βοήθησε ἰδιαίτερα τό σύστη-

; || μα ἐξαγωγῆς κεφαλαίου στίς ἀγροτικές περιοχές, τό ὁποῖο ἐμφανίστηκε ταυτόχρονα μ' αὐτόν» (918)...

* Βλ. Β. Ι. Λένιν. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 27ος, σελ. 394. *Ἡ Σύντ.*

Σιδηρόδρομοι στίς νέες χῶρες—ἀνάπτυξη τῶν ἀνταλλαγῶν—ἡ περιφρούρησή τους ἀπό μέρους τῆς κρατικῆς ἐξουσίας—ἡ τάση γιά προσαρτήσεις (+παρεμπόδιση τῆς ἀνάπτυξης τῆς βιομηχανίας σ᾽αὐτές)...

«Αὐτές εἶναι οἱ σπουδαιότερες ρίζες τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ πού ἀντικατάστησε τό ἐλεύθερο ἐμπόριο»...

«᾽Αποτελεῖ μήπως ὁ ἰμπεριαλισμός τήν τελευταία ἀπό τίς δυνατές μορφές ἐκδήλωσης τῆς καπιταλιστικῆς παγκόσμιας πολιτικῆς ἤ εἶναι δυνατή ἀκόμη μιά ἄλλη μορφή;»

῾Η μιά «πλευρά τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ» εἶναι «ζωτική ἀνάγκη γιά τόν καπιταλισμό» καί μπορεῖ νά ὑπερνικηθεῖ «*μόνο* μέ τό σοσιαλισμό» (920), συγκεκριμένα: ἡ κατασκευή σιδηροδρομικῶν γραμμῶν, ἡ κυριαρχία στίς ἀγροτικές περιοχές, ἡ ὑποδούλωσή τους...

῾Υπάρχει, ὅμως, καί ἡ *ἄλλη* πλευρά τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ: ἡ πάλη τῶν κρατῶν, οἱ ἐξοπλισμοί, ὁ πόλεμος, ἡ ἀντίσταση τῆς ᾽Ινδίας, τοῦ ᾽Ισλάμ, τῆς ᾽Ανατολικῆς ᾽Ασίας, ἡ ἀντίσταση τοῦ προλεταριάτου,—ὅλα αὐτά γεννοῦν τήν τάση «τῶν καπιταλιστῶν ὅλων τῶν χωρῶν γιά συνένωση» (920)...

«᾽Από καθαρά οἰκονομική ἄποψη, δέν ἀποκλείεται λοιπόν ὁ καπιταλισμός νά περάσει ἀκόμη μιά νέα φάση, *τή μεταφορά τῆς πολιτικῆς τῶν καρτέλ στήν ἐξωτερική πολιτική, τή φάση τοῦ ὑπεριμπεριαλισμοῦ,* ἐνάντια στήν ὁποία, ἐννοεῖται ὅτι θά ἔπρεπε νά παλέψουμε τόσο δραστήρια, ὅσο καί ἐνάντια στόν ἰμπεριαλισμό, ἄν καί προκαλεῖ τόν κίνδυνο σέ ἄλλη κατεύθυνση καί ὄχι στήν κατεύθυνση τοῦ κυνηγητοῦ τῶν ἐξοπλισμῶν καί τῆς ἀπειλῆς τῆς εἰρήνης ὅλου τοῦ κόσμου» (921)...

ὑπεριμπεριαλισμός*

χά-χά

Αὐτό, λέει, γράφτηκε πρίν ἀπό τόν πόλεμο. ῾Η σύγκρουσή της, τῆς Αὐστρίας, μέ τή Σερβία «δέν προκλήθηκε ἀποκλειστικά ἀπό ἰμπεριαλιστικές τάσεις» (922), ἔχει «ἐξίσου (ebenso) ἐθνικιστικές», «καί ἰμπεριαλιστικές ρίζες» (922). ᾽Αλήθεια, ὑπάρχουν «ἀντιθέσεις» πού τίς δημιούργησε ὁ ἰμπεριαλισμός «ἀνάμεσα σέ ἄλλες μεγάλες Δυνάμεις». Μπορεῖ οἱ ἐξοπλισμοί νά ἐνταθοῦν καί ἡ εἰρήνη (ὕστερα ἀπό τόν πόλεμο αὐτό) νά εἶναι ἁπλή ἀνακωχή.

!!

χά-χά!

---

* Βλ. Β. Ι. Λένιν. ῞Απαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 27ος, σελ. 397-398. *῾Η Σύντ.*

«᾿Από καθαρά οἰκονομική ἄποψη τίποτε πιά δέν ἐμποδίζει αὐτή ἡ τεράστια χαλάρωση τῆς ἔντασης νά ὁδηγήσει τελικά στήν ἀντικατάσταση τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ μέ μιά ἱερή συμμαχία τῶν ἰμπεριαλιστῶν» (922)... Ὅσο περισσότερο θά διαρκέσουν ὁ πόλεμος καί ἡ ἐξάντληση.., τόσο *πιό κοντά* θά εἴμαστε σ᾿αὐτή τή λύση...

Ibidem, σελ. *9 8 1*—στό ἄρθρο γιά τίς «᾿Επιδράσεις τοῦ πολέμου»—ὅτι ὁ διεθνισμός «δέν ἀποκλείει» τό «ἐθνικό αἴσθημα» καί τήν ὑπεράσπιση τῆς πατρίδας, ἀπαιτεῖ ὅμως τήν ἀναγνώρισή τους «γιά τό κάθε ἔθνος». «Μ᾿αὐτή τήν ἔννοια» (sic!) οἱ *γ ε ρ μ α ν ο ί κ α ί ο ἱ γ ά λ λ ο ι* ψήφισαν ὑπέρ τῶν πιστώσεων.

σελ. *975*—ibidem—ὑπέρ τῶν πιστώσεων ψήφισαν «οἱ σύντροφοί μας» καί γιά τήν ὑπεράσπιση τῆς πατρίδας καί γιά τήν «ἀπελευθέρωση τῆς Ρωσίας ἀπό τόν τσαρισμό» (!!)...

χά-χά!! || σελ. 974—«εἶναι ἀπαραίτητο νά ἀπευθυνθεῖ ἔκκληση γιά μετριοπάθεια στούς πολιτικούς παράγοντες τῶν νικητριῶν δυνάμεων» (τρεῖς φορές).

σελ. 846 (21. VIII. 1914)—τό ἄρθρο «῾Ο πόλεμος» (μέ ἡμερομηνία 8. VIII. 1914)—τελειώνει μέ τήν ἔκκληση γιά «ἐμπιστοσύνη», καί *ὄχι* γιά «κριτική»—«πειθαρχία στό κόμμα»...

Στό ἄρθρο «Δυό ἄρθρα γιά μετεκπαίδευση» *(1 9 1 5, 2)* § d: «῾Η ἔννοια τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ».

᾿Ενάντια στόν Κοῦνοφ, ὅτι τάχα τά «συμπεράσματα» (τοῦ Χίλφερντινγκ) γιά *τό χρηματιστικό κεφάλαιο «ὁμόφωνα* (ἡ ὑπογράμμιση εἶναι τοῦ Κ. Κάουτσκι) ἔγιναν ἀποδεκτά ἀπό τούς θεωρητικούς τοῦ σοσιαλισμοῦ»* (σελ. 107) (23. IV. 1915).

῾Ο Κοῦνοφ *τ α υ τ ί ζ ε ι* τόν ἰμπεριαλισμό μέ τό «σύγχρονο καπιταλισμό» (109).

᾿Εγώ (ὁ Κάουτσκι) ἀπορρίπτω αὐτή τήν ταύτιση. Στήν ᾿Αγγλία, στήν τελευταία δεκαετία τοῦ 19ου αἰώνα (110), μέ τή λέξη ἰμπεριαλισμός ἐννοοῦσαν τήν τάση πρός μιά μεγαλύτερη Βρετανία, πρός τήν αὐτοκρατορία, «ἕνα ἰδιαίτερο εἶδος *αὐτοκρατορικῆς πολιτικῆς»* (110. ῾Η ὑπογράμμιση εἶναι τοῦ Κάουτσκι) — ἀποικίες, προστατευτισμό.

; || «Αὐτή («ἡ νέα αὐτή πολιτική») χαρακτηριζόταν ἀπ᾿ὅλους σάν ἰμπεριαλισμός» (NB) (ibidem).

* Βλ. Β. Ι. Λένιν. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 27ος, σελ. 417. *῾Η Σύντ.*

'Εγώ (ὁ Κάουτσκι), «πρῶτος» ἐρεύνησα τό «νέο ἰμπεριαλισμό» («Die Neue Zeit», 1897/98 (16,1). «'Η παλιά καί ἡ νέα ἀποικιακή πολιτική») —τόνισα τήν ἐξαγωγή κεφαλαίου, τό ρόλο τῆς χρηματιστικῆς κορυφῆς. 'Ο Χίλφερντινγκ τό 1910 δέν ἀποκάλεσε αὐτή τή νέα φάση τοῦ καπιταλισμοῦ «ἰμπεριαλισμό» (110-111). «Καί αὐτός» (=ὁ Χίλφερντινγκ) «μέ τή λέξη «ἰμπεριαλισμός» ἐννοεῖ ἕνα ἰδιαίτερο *εἶδος πολιτικῆς* καί ὄχι μιά «φάση οἰκονομική». 'Ιμπεριαλισμός γι'αὐτόν» (=γιά τόν Χίλφερντινγκ) «εἶναι πολιτική πού τήν προτιμάει τό χρηματιστικό κεφάλαιο» (111)...

NB
«Die Neue Zeit» 1897/8, χρόνος ἔκδ. XVI, τόμ. 1

ὑπεκφυγή καί καυγάς γύρω ἀπό λέξεις

Πρέπει νά διακρίνουμε αὐτό: ὁ ἰμπεριαλισμός δέν εἶναι μιά «φάση τῆς οἰκονομίας», ἀλλά μιά ἰδιαίτερη πολιτική, ὅπως ὁ μαντσεστερισμός[25]. *Πρέπει νά γίνεται διάκριση ἀνάμεσα στό χρηματιστικό κεφάλαιο καί στόν ἰμπεριαλισμό — «στήν πολιτική του»* (111).

«'Ιμπεριαλισμός εἶναι ἰδιαίτερο εἶδος καπιταλιστικῆς πολιτικῆς, ὅπως καί ὁ μαντσεστερισμός πού τόν ἀντικατάστησε. Καί ὁ μαντσεστερισμός δέν σήμαινε μιά ὁρισμένη «φάση τῆς οἰκονομίας», *ἄν καί συνδεόταν κατ'ἀνάγκη μέ μιά τέτια φάση»* (111)*.

ἔτσι, λοιπόν!

'Ο ἰμπεριαλισμός εἶναι ἡ πολιτική τῆς «οἰκονομικῆς φάσης» τοῦ χρηματιστικοῦ κεφαλαίου!! Αὐτό θέλατε; στρεψόδικος καί σοφιστής[26], διαστρεβλωτής[27], δικολάβος, νά ποιός εἶστε! Τήν οὐσία τῆς ὑπόθεσης τήν παρέρχεστε μέ περιστροφές.

§ ε) «'Η ἀναγκαιότητα τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ» (112 κ.ἑ.).

«"Οτι ὁ ἰμπεριαλισμός ἦταν ἀναπόφευκτος καί γι'αὐτό ἀπαραίτητος, αὐτό κανείς δέν θά τό ἀρνηθεῖ... Τό διαφιλονικούμενο ζήτημα εἶναι ἄν ὁ ἰμπεριαλισμός εἶναι ἀναγκαῖος γιά τό μέλλον»... (113).

Καί παραπέρα οἱ περικοπές (**1 4 4 - 4 5** σελ. κ. ἄ.**), πού τίς παραθέτω στό «Κομμουνίστ»[28]...

('Ο ὑπεριμπεριαλισμός εἶναι ἐπίσης ἐφικτός... κτλ. Βλ. «Κομμουνίστ»...)

Κι' ἀνάμεσα στ' ἄλλα:

Κάουτσκι: «Κιάο-τσάο». «Die Neue Zeit» XVI, 2 (1898) — (27. III. 1898) — ἀνάμεσα στ'ἄλλα ὅτι «ἡ πολιτική τῶν κατακτήσεων» στήν Κίνα etc.

---

* Βλ. Β. Ι. Λένιν. "Απαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 27ος, σελ. 394. *'Η Σύντ.*
** Βλ. Β. Ι. Λένιν. "Απαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 26ος, σελ. 231. *'Η Σύντ.*

sic!!	«δέν εἶναι προοδευτική, ἀλλά ἀντιδραστική, δέν εἶναι σύγχρονη ἀστική πολιτική, ἀλλά ἕνα μέρος τῆς ξαναγεννημένης φεουδαρχικῆς-ἀπολυταρχικῆς πολιτικῆς... ἀντίδραση ἐνάντια στό μαντσεστερισμό...
NB	Καί ἄν ἀκόμη τή δοῦμε ἀπό μιά πιό προηγμένη ἀστική σκοπιά, πρέπει πάλι νά τήν πολεμήσουμε τό ἴδιο ὅπως πολεμοῦμε τούς δασμούς στά εἴδη κατανάλωσης, τίς ἐπιχορηγήσεις, τό συντεχνιακό πνεῦμα καί τόν περιορισμό τῆς ἐλευθερίας μετακίνησης» etc. (σελ. *2 5*)...

NB. *«Die Neue Zeit»* XV, 1 (1897). *Λαφάργκ.* «Οἱ οἰκονομικές λειτουργίες τοῦ χρηματιστηρίου».

NB. 1915, 2 (33ος χρόνος) ἄρθρο γιά τό βιβλίο τοῦ Γκέρχαρτ *Γκύττλερ.* «Τό Ἐργατικό Κόμμα τῆς Ἀγγλίας» (Ἰένα, 1914).

ΙΣΧΑΝΙΑΝ. «ΤΑ ΞΕΝΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΣΤΗΝ ΕΘΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΤΗΣ ΡΩΣΙΑΣ»

Δ-ρ τῆς φιλοσοφίας *Μπ. Ἰσχανιάν.* *«Τά ξένα στοιχεῖα στήν ἐθνική οἰκονομία τῆς Ρωσίας.* Ἱστορία, ἐξάπλωση, ταξινόμηση κατά ἐπαγγέλματα, ἐνδιαφέροντα καί οἰκονομικο-πολιτιστική σημασία τῶν ξένων στή Ρωσία». Βερολίνο, **1 9 1 3** (Ζίμενροτ). 7 *μ ά ρ κ α.*

Ἔκθεση τοῦ Ἀλέξινσκι στό *«Die Neue Zeit»* 1913-14, 32, 1 σελ. 435 κ.ἑ.

N B: Ἀνάμεσα στ' ἄλλα, ὁ παρακάτω πίνακας ἀπό τόν Ἰσχανιάν (σελ. 438):

		Δισεκατομ. φράγκα	Γενικά στό ἐξωτερικό	Στή Ρωσία	% τῶν τελευταίων
NB: κεφάλαια στό ἐξωτερικό	ἡ Γαλλία ἔχει	40	40 δισ. φρ.	14 δισ. φρ. (×)	27,5
	τό Βέλγιο »	——	2,715 » »	0,634 » »	23,4
	ἡ Γερμανία »	32,5	26,0 » μάρ.	4,00 » μάρ.	15,38
	ἡ Ἀγγλία »	78,7	63,0 » »	0,775 » »	1,20
	ἄλλες χῶρες ἔχουν	——	— » »	0,500 » »	—
		151,2 ἄθροισμα δικό μου			

Ἑνωμένες Πολιτεῖες:: 10:: τό ἐλάχιστο
160 δισεκ. φράγκα

>14½ δισεκ. μάρκα (×) 14 582 ἑκατομ. μάρκα, ἀπ' αὐτά τά 83,76% σέ κρατικά δάνεια...

(×) Δικός μου ὑπολογισμός:
14 634 φρ. × 8 = 11 707 μάρκα
+5 275 = 16 982 μάρκα,
καί ὄχι 14 582::

ΠΑΝΝΕΚΟΥΚ. «ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΗΣ ΚΑΛΥΨΗΣ ΤΩΝ ΚΡΑΤΙΚΩΝ ΔΑΠΑΝΩΝ ΚΑΙ Ο ΙΜΠΕΡΙΑΛΙΣΜΟΣ»

Ἀντ. Πάννεκουκ. «Τό πρόβλημα τῆς κάλυψης τῶν κρατικῶν δαπανῶν καί ὁ ἰμπεριαλισμός». («Die Neue Zeit», 1913-14, 32, 1, τεῦχ. 4, 24. X. 1913, σελ. 110 κ.ἑ.).

(×) «Ἡ ἀντίθεση ἀνάμεσα στήν τακτική ἀρχῶν καί στή ρεφορμιστική τακτική συνίσταται, κατά τή γνώμη μας, στό ὅτι ἡ ρεφορμιστική τακτική καθορίζεται *πάρα πολύ* ἀπό τά *ἄμεσα συμφέροντα,* ἀπό ἐπιτυχίες τῆς στιγμῆς καί ἀπό φαινομενικές ἐπιτυχίες, καί *θυσιάζουν σ' αὐτές τήν ἐσωτερική δύναμη τοῦ προλεταριάτου.* Ἡ μαρξιστική τακτική ἀρχῶν, ἐφόσον αὐτή ἡ τακτική ἔχει ὑπόψη πρίν ἀπ' ὅλα τήν αὔξηση τῆς δύναμης τοῦ προλεταριάτου, ἐξασφαλίζει ἔτσι τίς πιό μεγάλες θετικές ἐπιτυχίες, γιατί οἱ ἐπιτυχίες αὐτές, πού εἶναι ὑποχωρήσεις τῶν κυρίαρχων τάξεων, ἐξαρτιῶνται πρίν ἀπ' ὅλα ἀπό τή δύναμη τοῦ προλεταριάτου» (σελ. 111). ;

Καί **μπροστά** ἀπό αὐτή τή φράση:

«Ἡ οὐσία τῆς σοσιαλιστικῆς ταξικῆς πάλης συνίσταται στήν ἀδιάρηκτη ἑνότητα τῆς πάλης *γιά τό σοσιαλισμό* (**) καί τῆς ἐκπροσώπησης ὅλων τῶν ἄμεσων συμφερόντων τοῦ προλεταριάτου. Μόνο γιατί τό κόμμα παλεύει γιά ὅλα τά τρέχοντα συμφέροντα τῆς ἐργατικῆς τάξης, εἶναι κόμμα τοῦ προλεταριάτου, κόμμα τῶν μαζῶν, καί μπορεῖ νά νικήσει» (×).

(**) δέν εἶναι ἡ σωστή λέξη, ὄχι τόσο σωστό!

NB: Ἡ τοποθέτηση τοῦ ζητήματος τοῦ ρεφορμισμοῦ ἀπό τόν Πάννεκουκ *δέν εἶναι σωστή.*

Ὁ Πάννεκουκ *ἀντιμετώπισε* ἐδῶ ἕνα πρωταρχικῆς σπουδαιότητας ζήτημα, ἀπάντησε, ὅμως, σ' αὐτό ἄσχημα, ἤ τουλάχιστο, ὄχι μέ ἀκρίβεια. «Ἑνότητα τῆς πάλης γιά τό σοσιαλισμό *καί γιά* τίς μεταρυθμίσεις» ἤ «καί γιά τά ἄμεσα συμφέροντα τῶν ἐργατῶν»; Τί εἶναι ὅμως αὐτό, πάλη γιά τό σοσιαλισμό; Στή διατύπωση τοῦ Πάννεκουκ *συγκαλύφθηκε,* σβήστηκε, ἐξαφανίστηκε ἡ διάκριση τῶν ἀριστερῶν ἀπό τό «κέντρο». Τή διατύ- NB

πωση (τή δοσμένη, αὐτή διατύπωση) τοῦ Πάννεκουκ τήν ὑπογράφει καί ὁ Κ. Κάουτσκι (ὁ ὁποῖος μάλιστα καί δέν ἀντέκρουσε τόν Πάννεκουκ σ᾽αὐτό τό ἄρθρο. Αὐτή ἡ διατύπωση δέν εἶναι σωστή. *Ἡ πάλη γιά τό σοσιαλισμό* συνίσταται στήν *ἑνότητα* τῆς πάλης γιά τά ἄμεσα συμφέροντα τῶν ἐργατῶν (ἀντίστοιχα γιά μεταρυθμίσεις) καί τῆς **ἐπαναστατικῆς** *πάλης* γιά τήν ἐξουσία, γιά τήν ἀπαλλοτρίωση τῆς ἀστικῆς τάξης, γιά τήν ἀνατροπή τῆς ἀστικῆς κυβέρνησης καί τῆς ἀστικῆς τάξης.

Πρέπει νά συνενωθοῦν *ὄχι* ἡ πάλη γιά τίς μεταρυθμίσεις + φρασεολογία γιά τό σοσιαλισμό, ἡ πάλη «γιά τό σοσιαλισμό», *ἀλλά δυό εἴδη* πάλης.

Λογουχάρη:

1. Ψηφοφορία ὑπέρ τῶν μεταρυθμίσεων + ἐπαναστατικές ἐκδηλώσεις τῶν μαζῶν...
2. Κοινοβουλευτισμός + διαδηλώσεις...
3. Διεκδίκηση μεταρυθμίσεων + διεκδίκηση (συγκεκριμένη) τῆς ἐπανάστασης...

Ἡ οἰκονομική πάλη *μαζί* μέ τούς ἀνοργάνωτους, καί ὄχι μόνο *ὑπέρ* τῶν ὀργανωμένων...

4. Φιλολογία γιά τίς κορυφές + δωρεάν μαζική γιά τίς μάζες, γιά τούς ἀνοργάνωτους, γιά τήν «κατώτερη μάζα»...
5. Νόμιμη φιλολογία + παράνομη...

{σύγκρ. στόν ἴδιο τόμο τοῦ «Die Neue Zeit», σελ. 591, γιά τούς «ἀνειδίκευτους» ἐργάτες στήν ᾽Αμερική}

ΤΕΤΡΑΔΙΟ

«ε»

(«ΕΨΙΛΟΝ»)

Περιεχόμενα

ε

ΚΕΦΑΛΑΙΑ ΣΤΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ*

Κεφάλαια στό ἐξωτερικό	Ἀγγλία	Γαλλία	Γερμανία
1862	3,6	—	—
1872	15	10 (1869)	—
1882	22	15 (1880)	;
1893	42	20 (1890)	;
1902	(62)	37 Ντιουρίτς / 27	Χίλφερντινγκ σελ. 492 / 12,5
1914	75-100	60	44
	(("Ἄρντ)) Ρίσσερ	βλ. ε *1*	(Νέιμαρκ)

* Βλ. Β. Ι. Λένιν. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 27ος, σελ. 366. *Ἡ Σύντ.*

ΞΕΝΑ ΚΕΦΑΛΑΙΑ: ΑΡΝΤ

«Weltwirtschaftliches Archiv» (ἔκδοση Μπέρνχαρντ Χάρμς). Τόμ. 7ος. 1916, Ι.

«Ἡ δύναμη τοῦ γαλλικοῦ κεφαλαίου» τοῦ καθ. δ-ρα **Πάουλ Ἄρντ.**

Ὁ συγγραφέας παραπέμπει στό ἄρθρο του «Νέα στοιχεῖα γιά τό ζήτημα τῆς τοποθέτησης κεφαλαίων στό ἐξωτερικό» (στό *«Zeitschrift für Sozialwissenschaft». 1 9 1 5,* σελ. 311 καί 456) καί παραθέτει ἀπό αὐτό στοιχεῖα τοῦ τοποθετημένου *στό ἐξωτερικό* κεφαλαίου: (σελ. 35)

	(Ρίσσερ, σελ. 395 καί σελ. 404) Δισεκατομμύρια φράγκα
τοῦ ἀγγλικοῦ 3 δισεκατομ. λίρες =75 δισεκατ. φράγκα	62 (1900 Σπάγερ)
τοῦ γαλλικοῦ 60 δισεκατομ. φράγκα =60 δισεκατ. φράγκα	30 (1902 Ντέν)
τοῦ γερμανικοῦ 35 δισεκατομ. μάρκα =44 δισεκατ. μάρκα	31 (25 δισεκατ. μάρκα)
((Σ=179))	

Ἡ Γαλλία, λέει, ἀνήκει στίς «μεγάλες οἰκονομικές Δυνάμεις» (σελ. 37), γιατί κατέχει τήν 4η θέση ὕστερ᾽ἀπό τήν Ἀγγλία, τή Γερμανία καί τή «Βόρεια Ἀμερική».

ΑΠΟ ΤΗ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ

Ἀπό τή φιλολογία:

Οὐΐλιαμ Ἴνγκλις Βάλλινγκ. «Οἱ σοσιαλιστές καί ὁ πόλεμος». Νέα Ὑόρκη, 1915 (XII×512 σελίδες). 1,50 δολλάριο.

«Ἐφόσον ἐδῶ πρόκειται γιά σπουδαῖα ἐπίσημα κομματικά ντοκουμέντα, φαίνεται ἡ συλλογή νά εἶναι πλήρης» (σελ. 188).

Βιβλιοθήκη κοινωνικῆς φιλολογίας τῆς πόλης τῆς Ζυρίχης:

Πάρβους. «Ἡ ἐθνικοποίηση τῶν τραπεζῶν καί ὁ σοσιαλισμός».

Σούμαν. «Ἡ Γερμανική κρατική τράπεζα» (Reichsbank).

» «Οἱ τελευταῖες τέσσερις ἰδιωτικές ἐκδοτικές τράπεζες».

Σέρ. «Ἡ τράπεζα στήν ὑπηρεσία τοῦ ἐμπόρου».

Σοῦλτσε. «Οἱ χρεοκοπίες τραπεζῶν στή Σαξωνία». 1903
Σέρ. «Ἡ τεχνική τῶν τραπεζικῶν πράξεων». Βερολίνο, 1908.
Λεβί. «Μονοπώλια, καρτέλ καί τράστ». Ἰένα, 1909.
Καντορόβιτς. «Προβλήματα τῶν καρτέλ». Βερολίνο, 1911.
Ἄμπελ. «Ἡ ἄρρωστη Ἀγγλία». 1909.
Βερίτας. «Τό μέλλον τῆς Αὐστρίας». Ζυρίχη, 1892.
Γιάκοβ Λόρεντς. «Σχετικά μέ τό ζήτημα τῶν ἰταλῶν στήν Ἑλβετία».
Ζυρίχη.
{ *Σέρ.* «Ἡ ἐθνικοποίηση τῶν ὑδάτινων δυνάμεων στήν Ἑλβετία». *Βασιλεία, 1905.*
Σύκκινγκ. «Ἡ ὀργάνωση τοῦ κόσμου». Λειψία, 1909 *(41).*
Λασσάλ. «Ὁ ἰταλικός πόλεμος». *Βερολίνο, 1859.*
Στάουντινγκερ. «Οἱ πολιτιστικές βάσεις τῆς πολιτικῆς». Ἰένα, 1914.
Αλόυντ Τζώρτζ. «Καλύτεροι καιροί». Ἰένα, *1911.*

ΤΟ «ΕΚΟΝΟΜΙΣΤ» ΓΙΑ ΤΟΝ ΠΟΛΕΜΟ

«The Economist», 17 τοῦ Ἀπρίλη 1915.

Τό ἄρθρο: «Τό τέλος τοῦ πολέμου».

«Ὅμως, ὅσο πιό πολύ θά συνεχίζεται ὁ πόλεμος, τόσο περισσότερο οἱ λαοί, σέ διάκριση ἀπό τίς κυβερνήσεις, θά τείνουν νά φωνάζουν ἐνάντια στό μακελειό πού μέρα μέ τή μέρα, βδομάδα μέ τή βδομάδα καταστρέφει πολλές χιλιάδες οἰκογένειες. Κι' ἔτσι ξαναγυρίζουμε στό πρόβλημα: «Τό κράτος καί τό ἄτομο» καί στό ζήτημα ὥς *πότε οἱ κυβερνῆτες στό ὀργανωμένο σέ ὑψηλό βαθμό γραφειοκρατικό κράτος τους θά εἶναι σέ θέση νά ἀντιστέκονται στίς ἐσωτερικές ἐπαναστατικές δυνάμεις»...* || NB

ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΑ ΤΩΝ ΣΟΣΙΑΛΠΑΤΡΙΩΤΩΝ

Ἐπιχειρήματα τῶν σοσιαλπατριωτῶν

Ἡ μπροσουρίτσα τοῦ Ἄπτον *Σίνκλερ* μέ τήν ἀπάντηση τοῦ *Μπλέτσφορντ* βάζει μέ ἰδιαίτερη σαφήνεια, εὐθύτητα, ἀκρίβεια καί ἀποφασιστικότητα τό νέο (ὄχι τοῦ Πλεχάνοφ, τοῦ Κάουτσκι etc.) ἐπιχείρημα τῶν σοσιαλπατριωτῶν:

Ναί, ὁ πόλεμος γίνεται γιά τό συμφέρον τῶν καπιταλιστῶν κτλ., ὅμως εἴμαστε *ὁλοφάνερα ἀνίσχυροι,* ὁλοφάνερα ἀνίκανοι νά τόν ἐμποδίσουμε. Τά λόγια γιά πάλη ἐνάντια στόν πόλεμο, γιά «ἐξέγερση» etc. etc. εἶναι «σιωπηλός συλλογισμός», ἀπελπιστική «ὑπερεκτίμηση» τῶν δυνάμεών μας.

Παραλλαγή τοῦ ἐπιχειρήματος «γιά οὐτοπισμό», ἕνα τέτιο ἐπιχείρημα ὑπῆρξε καί στόν Πλεχάνοφ στή διάλεξη.

'Απ' αὐτή τήν ἄποψη ἡ ἀπόφαση τῆς Βασιλείας εἶναι μιά εὐσυνείδητη προσπάθεια νά φοβερίσουν τίς κυβερνήσεις καί ὄχι ὑπόσχεση καί ἀποφασιστικότητα γιά ἐπαναστατική δράση respective γιά ἐπαναστατική προπαγάνδα.

[Εἶναι ἐξαιρετικά στενή — καί τή στένεψε ἐπίτηδες ὁ Μπλέτσφορντ — ἡ τέτια τοποθέτηση τοῦ ζητήματος, ἡ ὁποία τά ἀνάγει ὅλα στόν «προληπτικό πόλεμο». 'Η χρησιμοποίηση τῆς κρίσης *γ ι ά* ἐπαναστατική προπαγάνδα καί ἡ προετοιμασία ἐπαναστατικῶν ἐνεργειῶν, νά ποῦ βρίσκεται ἡ οὐσία.]

«ΝΤΑΙ·Ι·ΛΥ ΤΕΛΕΓΚΡΑΦ», 17 ΤΟΥ ΝΟΕΜΒΡΗ 1914

«The Daily Telegraph», 17. XI. 1914.

Κοινοβούλιο.

... «'Ο κύριος Ε. Τζώνς (βουλευτής τῆς περιοχῆς Μέρθυρ Τύντφιλ) ρώτησε, ἄν στό περιοδικό του μπορεῖ νά ἐπιβληθεῖ λογοκρισία στά ἄρθρα τοῦ κ. Κέιρ Χάρντι»...

Καί κατόπι, στό τέλος τῆς συνεδρίασης, εἶπε ὁ ἴδιος: ἐγώ εἰδοποίησα τόν Κ. Χάρντι ὅτι θά μιλήσω γι' αὐτόν, καί δέν εἶναι τό φταίξιμο δικό μου, ἄν αὐτός ἀπουσιάζει.

Δ ι α β ά ζ ε ι ἀ π ο σ π ά σ μ α τ α ἀπό τά ἄρθρα τοῦ Κ. Χάρντι τῆς 31. X καί 7. XI., ὅπου ὁ Κ. Χάρντι κατηγορεῖ γιά φρικαλεότητες τούς ἄγγλους καί τούς γάλλους καί χλευάζει τή νομιμοφροσύνη τῶν ἰνδικῶν στρατευμάτων. Αὐτός, ὁ Κ. Χάρντι, ἔχει πεῖ ὅτι ὁ κάιζερ εἶναι γενναῖος σάν στρατιώτης, ἐνῶ τόν δικό μας τόν κορόιδευε: «ὁ βασιλιάς μας πού ἀγαπάει τό τζάκι του».

Μπορεῖ λοιπόν ἡ κυβέρνηση νά ἀνέχεται τέτια λόγια ἀπό ἕνα μέλος τοῦ Κοινοβουλίου; 'Εμεῖς «γι' αὐτό τό λόγο στή διάρκεια τῶν τελευταίων ἑβδομάδων συναντήσαμε στό Μέρθυρ Τύντφιλ σημαντικές δυσκολίες κατά τή στρατολόγηση, ἐνῶ πήγαινε καλά ὥς τότε πού ὁ κ. Κέιρ Χάρντι ἄρχισε τήν τακτική του».

Σέ συνέχεια μιλάει ὁ *Τζ. Α. Πίζ:* «'Επιτρέψετέ μου νά πῶ μόνο δυό λόγια ὅτι, ἐφόσον ἡ ὑπόθεση ἀφορᾶ τήν κυβέρνηση, ἡ

τελευταία ἔχει τή γνώμη ὅτι ὅλα ὅσα εἶπε ὁ κ. Κ. Χάρντι καί στά ὁποῖα ἀναφέρεται ὁ κ. Τζώνς, εἶναι ἐντελῶς ἀβάσιμα καί ὅτι πρέπει νά τά περιφρονήσουμε».

(Τέλος τῆς συνεδρίασης).

ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ ΚΑΙ ΕΚΤΑΣΗ ΤΩΝ ΕΜΠΟΛΕΜΩΝ ΚΑΙ ΜΗ ΕΜΠΟΛΕΜΩΝ ΧΩΡΩΝ

(σελ. 29. «Deutsche **Rundschau**», τεῦχ. 10)

πληθυσμός τό 1910 σέ ἑκατομμύρια

Μεγάλη Βρετανία	421	Γερμανία	78	
Ρωσία	167	Αὐστρία	51	
Γαλλία	86	Τουρκία	25	(περίπου)
	674	(3 μεγάλες Δυνάμεις)	154	
Ἰαπωνία	70			
(4 μεγάλες Δυνάμεις)	744			
+Σερβία				
+Βέλγιο				

			Μή ἐμπόλεμοι:	
Ι ἐμπόλεμη ὁμάδα ...	744	[750 versus 150]	Κίνα	431
II » » ..	154		Ἑν. Πολιτεῖες	103
			Ἰταλία	36
Πολεμοῦν	898		(οἱ 3 μεγάλες Δυνάμεις)	570
	+			
Δέν πολεμοῦν ...	570			
	1 468			

Ὅλος ὁ πληθυσμός τῆς Γῆς=1 600

1912

Τετραγωνικά μίλια (ἑκατομμύρια)

Μεγάλη Βρετανία .	10,8	Γερμανία ...	1,2		Μή ἐμπόλεμοι:	
Ρωσία	10,2	Αὐστρία	0,2	(241 000)	Κίνα	2,9
Γαλλία	4,8	Τουρκία	0,7		Ἑν. Πολιτεῖες ...	3,7
	25,8		2,1		Ἰταλία	0,7
						7,3
Ἰαπωνία	0,3	(260 000)				
	26,1					
Ι ὁμάδα	26,1					
ΙΙ ὁμάδα..........	2,1					
Ἐμπόλεμοι	28,2					
Μή ἐμπόλεμοι	7,3					
	35,5					

Ὅλη ἡ Γῆ 52,0 ἑκατομμύρια τετραγωνικά μίλια.

ΤΟ «ΕΚΟΝΟΜΙΣΤ» ΓΙΑ ΤΟΝ ΠΟΛΕΜΟ ΚΑΙ Η «ΝΤΑΙ·Ι·ΛΥ ΤΕΛΕΓΚΡΑΦ»

«**T h e E c o n o m i s t**», 9.I.1915. *N B*

Τό ἄρθρο: «*Ἡ Εὐρώπη σέ ἀδιέξοδο*»...

... «Δέν εἶναι παράξενο ὅτι κάτω ἀπό τέτιες συνθῆκες» («κάτω ἀπό τίς φρικτές συνθῆκες τοῦ σύγχρονου πολέμου») «οἱ στρατιῶτες σέ μέρη, ὅπου ἡ λάσπη ἔκανε σχεδόν ἀδύνατη κάθε κίνηση πρός τά μπρός, κλείνουν αὐθόρμητα ἀνακωχή, σάν αὐτή πού περιγράφεται ἀπό ἕναν ἀνταποκριτή στούς χθεσινούς «The Times». Τέτιες ἀνακωχές, βέβαια, γίνονται μόνο σέ τέτιους τομεῖς τοῦ πεδίου τῆς μάχης, ὅπου τά χαρακώματα βρίσκονται πολύ κοντά, ὅμως αὐτές (οἱ ἀνακωχές) ὁδηγοῦν στή σκέψη ὅτι εἶναι ἔξω ἀπό κάθε λογική οἱ ὠμότητες τοῦ πολέμου καί γεννοῦν σέ μερικούς τήν ἐλπίδα ὅτι στό πεδίο τῆς μάχης
NB μπορεῖ στούς στρατιῶτες νά προκληθοῦν διαμαρτυρίες ἐνάντια στήν ἀτέρμονη παράταση τῶν φρικαλεοτήτων τοῦ πολέμου» (σελ. 46)...

Idem, σελ. 54: «Τά βιομηχανικά κέρδη»:

Καθαρά κέρδη (μετά τήν πληρωμή τῶν τόκων etc. γιά τίς ὀφειλές)

Ἰσολογισμοί δημοσιευμένοι στό τέλος κάθε τριμηνίας, στίς:	Ἀριθμός ἑταιριῶν	(ἑκατομ. λίρες στερλίνες)		+ −	συνολικό κεφάλαιο	% κέρδους ἐπί τοῦ κεφαλαίου
		1913	1914	%	1914	
31 τοῦ Μάρτη	301	20,5	22,1	+8,4	230,1	9,6
31 τοῦ Ἰούλη	263	22,6	23,6	+4,2	181,9	13,0
30 τοῦ Σεπτέμβρη	131	10,6	9,5	—9,5	107,6	8,8
31 τοῦ Δεκέμβρη	214	15,3	14,5	—5,6	116,4	12,4
Σ	909	69,0	69,7	+0,9	636,0	10,9

οἱ «δυστυχισμένοι» καπιταλιστές!!!

«The Economist», 19.XII.1914. «Στρατιωτικό παράρτημα», σελ. 10: δαπάνες τῆς Ρωσίας γιά τό στρατό καί τό στόλο

1903	466 ἑκατομμύρια ρούβλια		%
1904	491	+ 25	+ 5,3
1905	496	+ 5	+ 1,0
1906	504	+ 8	+ 1,6
1907	493	—11	— 2,0
1908	612	+119	+24,1
1909	631	+ 19	+ 3,0
1910	648	+ 17	+ 2,7
1911	669	+ 21	+ 3,3
1912	809	+140	+20,9
1913	944	+135	+16,6

«The Economist», 19.XII.1914, σελ. 1059, τό ἄρθρο: «῾Ο πόλεμος καί οἱ σημερινές ἐμποροβιομηχανικές ἐπιχειρήσεις»:

...«Πρίν ξεσπάσει στά τέλη τοῦ ᾿Ιούλη ἡ πιό αἱματηρή στήν ἱστορία θύελλα, ἦταν δύσκολο νά ξεχωρίσει κανείς ποῦ ἄρχιζε ὁ Κρούπ καί ποῦ τέλειωνε ὁ Κρεζώ. Τά πολεμικά δάνεια περιπλέχτηκαν στενά μέ τά εἰρηνικά, τό μή παραγωγικό χρέος μέ τήν παραγωγική τοποθέτηση κεφαλαίου. Στό Λονδίνο, στό Παρίσι καί στό Βερολίνο ὅλος ὁ ἐπιχειρηματικός καί χρηματιστικός κόσμος φαινόταν ὅτι ἔχει συγκεντρωθεῖ γιά τήν καταστροφή εἴτε τήν ἀνοικοδόμηση, γιά τήν κατασκευή διωρύγων εἴτε φρουρίων, ὑπερωκεάνιων εἴτε πολεμικῶν πλοίων. Οἱ χρηματιστικές φίρμες ἦταν σχεδόν ἀναπόφευκτα ἀγγλογερμανικές, ἀγγλογαλλικές καί ἀγγλοαμερικανικές. Οἱ διοικήσεις ἀλληλομπλέχτηκαν, ὑποκαταστήματα ἤ ἀντιπροσωπεῖες ὑπῆρχαν σχεδόν σ᾿ὅλες τίς μεγάλες πόλεις τοῦ Παλιοῦ καί τοῦ Νέου κόσμου. Οἱ γιγάντιες ἑταιρίες δέχονταν πρόθυμα μετόχους ὅλων τῶν ἐθνοτήτων, χωρίς νά νοιάζονται πολύ γιά τίς διπλωματικές συμμαχίες... Πρίν ἕξι μῆνες ἀποτελοῦσε κοινοτοπία ὁ ἰσχυρισμός ὅτι ἡ ἐθνικότητα δέν ἀποτελεῖ ἐμπόδιο γιά τίς ἐπιχειρηματικές συμφωνίες... Ξαφνικά μπῆκε τέρμα σ᾿ὅλα αὐτά... ῾Ομολογουμένως, ὅμως, οὔτε οἱ ἐπιχειρηματίες οὔτε ἡ ἐργατική τάξη φταῖνε γι᾿αὐτό. ῾Υπεύθυνοι γιά τόν πόλεμο θεωροῦνται παντοῦ λίγοι ἄνθρωποι: αὐτοκράτορες, διπλωμάτες, πολιτικοί, στρατιωτικοί ἤ «φιλόσοφοι»... ῎Ας ἐλπίζουμε ὅτι γρήγορα θά συνέλθουν, ὅτι θά ἐπικρατήσει πάλι ὁ κοινός νοῦς, ὅτι θά ἀναγεννηθεῖ ἡ θρησκεία καί θά ἀφυπνιστοῦν τά ἀνθρώπινα αἰσθήματα»...

«The Economist», 1915, τεῦχ. 3724 (9.I.1915)* (σελ. 51):

NB «Οἱ πολεμικές δαπάνες τῆς Εὐρώπης»

γιά ἔξι μῆνες

	Δύναμη τοῦ στρατοῦ (ἑκατομμύρια)	ἑκατομμύρια λίρες στερλίνες: Πολεμικές δαπάνες	ἑκατομμύρια λίρες στερλίνες: Ζημία ἀπό τόν περιορισμό τῆς παραγωγῆς	ἑκατομμύρια λίρες στερλίνες: Ἀξία τῶν φονευθέντων	Πληθυσμός τό 1913 (ἑκατομμύρια)	ἑκατομμύρια λίρες στερλίνες: Ἐξωτερικό ἐμπόριο	(κατ' ἄτομο)	Ἐθνικό εἰσόδημα τό 1913	(κατ' ἄτομο)	Ἐθνικός πλοῦτος τό 1913	
Γερμανία	4,35	395	830	294	68	1 063	(15,6)	2 100	(31)	16 000	(235)
Αὐστροουγγαρία	3,50	320	500	141	50	264	(5,3)	. .		. .	
Σ	7,85	715	1 330	435	118	1 327	(11,2)	; 3 000	(25)	; 25 000	(212)
Ρωσία	5,4	490	110	218	170	269	(1,6)	. .		. .	
Γαλλία	4,0	365	600	232	40	583	(14,6)	1 250	(31)	13 000	(325)
Ἡνωμένο Βασίλειο	1,0	90	100	83	46	1 344	(29,3)	2 250	(49)	18 000	(390)
Σ	10,4	945	810	533	256	2 196	(8,6)	; 5 000	(20)	; 40 000	(156)
ΣΣ	18,25	1 660	2 140 (α)	968	374	3 523	(9,4)	; 8 000	(21)	; 65 000	(174)

* Ibidem, σελ. *4 6* — τό ἐνδεχόμενο *διαμαρτυρίας* τῶν στρατιωτῶν, ὅταν προσεγγίζουν στά χαρακώματα.

	Σύμμαχες χῶρες	Χῶρες τῆς 'Αντάντ	Καί τά δυό μέρη μαζί
Ἄμεσες (πολεμικές) δαπάνες γιά ἕξι μῆνες	725	990	1 715 (ἐκ. λίρ. στερλ.)
Ζημία λόγω περιορισμοῦ τῆς παραγωγῆς (Ἴβ Γκυγιώ (α))	1 330	810	2 140
Γενικό σύνολο δαπανῶν γιά ἕξι μῆνες	2 055	1 800	3 855
Κανονικό ἐθνικό εἰσόδημα ἕξι μηνῶν («ἄς ὑποθέσουμε»)	1 500	2 500	4 000
Σχέση τῶν ἄμεσων δαπανῶν πρός τό ἐθνικό εἰσόδημα	48%	40%	43%
Σχέση τοῦ συνόλου τῶν δαπανῶν πρός τό ἐθνικό εἰσόδημα	137%	72%	96%
'Εθνικός πλοῦτος	25 000	40 000	65 000

(α) 'Η πηγή τοῦ Ἴβ Γκυγιώ εἶναι ὁλοφάνερα μεροληπτική!

Ibidem (2.I.1915), σελ. 12:

«Ὅλοι οἱ αὐτόπτες μάρτυρες μιλᾶνε γιά τόν ἀποτροπιασμό ἀπέναντι στή φοβερή βαρβαρότητα καί φρικαλεότητα τοῦ σύγχρονου πολέμου. Παντοῦ οἱ ἄνθρωποι **διερωτῶνται**, ἄν ὁ ἄνθρωπος ἀπό τήν ἴδια του τή φύση θά μπορέσει ἐπί πολύ ἀκόμη νά ὑποφέρει τά φρικτά βάσανα αὐτοῦ τοῦ ἀπερίγραπτου πολέμου, ἄν ἡ ἐξάντληση καί ἡ προσέγγιση τοῦ θανάτου ἀπό τήν πείνα θά ὁδηγήσουν τούς λαούς ὥς τήν ἐξέγερση. Μερικές γερμανικές ἐφημερίδες ἐλπίζουν ὅτι θά γίνει ἐπανάσταση στή Ρωσία. Ἴσως χρειαστεῖ νά ἀσχοληθοῦν μέ τήν ἐπανάσταση στή δική τους πατρίδα, γιατί εἶναι πέρα γιά πέρα πιθανό ἡ ἐργατική τάξη τῆς Γερμανίας νά ριχτεῖ ἐξαγριωμένη πάνω στόν ἐπιθετικό μιλιταρισμό, πού γι'αὐτήν ἦταν καταστροφικός».

'Η περικοπή αὐτή εἶναι ἀπό τό ἄρθρο «Τά κράτη τῶν 'Αψβούργων», πού λέει ὅτι στή Ρωσία ἡ κατάσταση τοῦ πληθυσμοῦ καί τῶν ἐθνῶν εἶναι *χειρότερη* ἀπ'ὅ,τι στήν Αὐστρία. NB

9. I. 1915, σελ. 57: οἱ ρουμάνοι ζοῦν στή Ρωσία **χειρότερα** ἀπ'ὅ,τι στήν Αὐστρία...

Ibidem, σελ. 66: Οἱ πολεμικές δαπάνες τῆς Ρωσίας (½ τοῦ χρόνου)=*6 2 3 4* ἑκατομμύρια ρούβλια (*1 3* ἑκατομμύρια *ρ ο ύ β λ ι α* τήν ἡμέρα).

σελ. 72, νέο βιβλίο: *Π. Βινογκράντοφ.* «Τό ρωσικό πρόβλημα». (1 σελλίνι);

«The Daily Telegraph» (ἀρ. φύλ. 18631), 29.XII.1914.

Τό 'Ανεξάρτητο 'Εργατικό κόμμα καί ὁ πόλεμος.

«Μιά ἀπό τίς ἀποφάσεις γιά τό τελευταῖο ζήτημα τῆς ἡμερήσιας διάταξης τῆς Συνδιάσκεψης τοῦ τμήματος τῆς Σκωτίας τοῦ 'Ανεξάρτητου 'Εργατικοῦ Κόμματος, ἡ ὁποία θά γίνει στή Γλασκώβη τό Σάββατο καί στήν ὁποία ὁ κ. Κέιρ Χάρντι, μέλος τοῦ Κοινοβουλίου, θά ἐκφωνήσει λόγο πρός τούς ἀντιπροσώπους, ἀπαιτεῖ νά διαγραφοῦν (ἀπό τό κόμμα) ὅλα τά μέλη τοῦ 'Ανεξάρτητου 'Εργατικοῦ Κόμματος, πού βοηθοῦν τήν κυβέρνηση στήν τωρινή καμπάνια γιά τή στρατολογία νεοσυλλέκτων. Μιά ἄλλη ἀπόφαση ἀπαιτεῖ νά ἐκφραστεῖ ἡ λύπη του γιά τό ὅτι τό 'Εθνικό 'Εργατικό Κόμμα τή στιγμή πού ξέσπασε ὁ πόλεμος, δέν συγκάλεσε συνδιάσκεψη γιά νά καθορίσει τήν πολιτική του».

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΑΡΑΠΟΜΠΕΣ

«The British Review», 'Ιούλης τοῦ 1915, «Τί πρέπει νά αἰσθανόμαστε ὁσοναφορᾶ τόν πόλεμο» τοῦ *Τζών Φρίμεν,* σελ. 87-88... «ἀντιπατριωτική σατυρική ἐπιφυλλίδα» τοῦ κ. *Μπάρρετ* (τίτλος;)

(ἀπό τήν «'Εργατική ὁμάδα «'Ελευθερία»»).

NB «Μᾶς μένει νά κάνουμε ἀκόμη ἕναν πόλεμο, διακηρύσσει ὁ Μπάρρετ, τόν πόλεμο ἐνάντια στούς πλούσιους, ἕνα νέο μεταρυθμιστικό πόλεμο»... σελ. 88.

«Recht und Wirtschaft», 1915, 'Ιούνης.

«Τά ἐπαγγελματικά συνδικάτα τῆς Γερμανίας τόν καιρό τοῦ πολέμου» τοῦ δ-ρα Β. *Τρέλτς*
(ἔπαινοι!! γράφει τό *«Sozialistische Monatshefte»*).

Διάσπαση στή Βυρτεμβέργη (Στουτγάρδη). «Frankfurter Zeitung» ἀρ. φύλ. 319, II πρωϊνή ἔκδοση, 17 τοῦ Νοέμβρη.

Συμπληρωματικοί κατάλογοι *τῆς δημοτικῆς βιβλιοθήκης* τῆς Βίντερτουρ (βγαίνουν ἀπό τό *1907*), 7ος χρόνος ἔκδοσης 1913/4.

'Από τή *λογοτεχνία:*

Λουσιέν Ντεκάβ. «'Η ἀφαίμαξη» (1870-1).

Νέξε. «Πέλλε ὁ κατακτητής».

Α. Σνίτσλερ. «Νουβέλλες». 1914.

Φιλολογία γιά τήν 'Ελβετία:

Π ώ λ Μ π ε ρ ζ έ. «Μετά τή μεγάλη συντριβή: τό μοίρασμα τῆς 'Ελβετίας». Λωζάννη 1914.
γράφτηκε πρίν τόν πόλεμο: προλέγει τή νίκη τῆς Γερμανίας, ἀπειλεῖ τήν 'Ελβετία μέ μοίρασμα.
NB: σελ. *31,* κήρυγμα λυσσαλέας πάλης ἐνάντια στόν «ἐπαναστατικό σοσιαλισμό» στό στρατό καί στά σχολεῖα.

Α. Ρ ύ ε γ κ. «'Από τή ζωή μιᾶς σερβιτόρας». Ζυρίχη, 1914.
ΙΙΙ μέρος («Ἔργα γενικοῦ μορφωτικοῦ καί ἐπιστημονικοῦ περιεχομένου»): «Διδασκαλίες γιά τήν καταγωγή». 1914.
(«Ὁ πολιτισμός τῆς σύγχρονης ἐποχῆς», III, IV.)
'Ογκ. *Μπερνάρ.* «Τό Μαρόκκο». Παρίσι, 1913.
Ε. Χαΐκκελ. «Θεός-φύση». Λειψία, 1914.
Ρούντ. Κιέλλεν. «Οἱ μεγάλες δυνάμεις τῆς ἐποχῆς μας». Λειψία, 1914.
Α. Μάνες. «Τό κοινωνικό τμῆμα τοῦ κόσμου» (γιά τήν Αὐστραλασία). Βερολίνο, 1914.
Ρούντ. Μάρτιν. «Γερμανοί ἄρχοντες». 1910.
Οὔντε. «Ὁ Φόϋερμπαχ». Λειψία, 1914.
Α. Τσάρτ. «Οἱ βάσεις τοῦ Σύμπαντος: ἄτομα, μόρια». Στουτγάρδη, 1913.
Ταίηλορ. «Οἱ βάσεις τῆς ἐπιστημονικῆς διεύθυνσης τῆς ἐπιχείρησης».

ΚΑΡΒΟΥΝΟ ΚΑΙ ΣΙΔΕΡΟ

«Internationale Monatsschrift für Wissenschaft, Kunst und Technik» (Λειψία), 1916, Γενάρης (10ος χρόνος ἔκδοσης, τεῦχ. 4).
Χ ά ν ς Ἄ ρ λ τ, δ-ρ, πάρεδρος μεταλλειολόγος στό Μόναχο. «Κάρβουνο καί σίδερο καί ἡ σημασία τους στό σημερινό παγκόσμιο πόλεμο». Στατιστική τῶν *ἀποθεμάτων* κάρβουνου καί σίδερου στίς ἐμπόλεμες χῶρες.
(Παγκόσμια ἀποθέματα σιδηρομεταλλεύματος)
(» » κάρβουνου)
(Τά συνέδρια τῶν γεωλόγων στή Στοκχόλμη τό 1910 καί στό Τορόντο τό *1 9 1 3*).

Ὡς πρός τόν πλοῦτο ἀποθεμάτων κάρβουνου:	σίδερου:
1. Ἑνωμένες Πολιτεῖες	1. Ἑνωμένες Πολιτεῖες
2. Καναδάς	2. Νέα Γῆ
3. Κίνα	3. Γερμανία
4. Γερμανία	

'Εξόρυξη κάρβουνου τό 1913:

'Αγγλία	— 287,4	ἑκατομμύρια τόννοι
Γερμανία	— 278,9	
(Κατανάλωση	250,3	ἡ Γερμανία
	233,8	ἡ 'Αγγλία)

Θαυμάσια εἶναι ἡ ἐφεύρεση τοῦ Τόμας (1878) ἀντί τῆς μεθόδου Μπέσσεμερ γιά τήν παραγωγή σίδερου — ἡ ἀλκαλική μέθοδος ἤ ἡ μέθοδος Τόμας.

'Η μέθοδος αὐτή ἔδοσε ὑπεροχή στή Γερμανία, γιατί ἀφαιρεῖ τό *φώσφορο* ἀπό τό σιδηρομετάλλευμα καί στή Γερμανία ἀκριβῶς τό μετάλλευμα τοῦ σίδερου *εἶναι πλούσιο σέ φώσφορο* (NB).

Μ'αὐτό ἡ Γερμανία καί τσάκισε τήν 'Αγγλία. || NB

'Η χημική βιομηχανία παράγει ἀπό τό γαιάνθρακα τήν πίσσα (1 ἑκατομμύριο τόννους τό 1912 στή Γερμανία).

Στίς κατεχόμενες ἀπό τή Γερμανία περιοχές τῆς Γαλλίας ὑπάρχουν

περίπου τά 70% τῶν γαλλικῶν ἀποθεμάτων κάρβουνου
» τά 80% » » » σίδερου.

(Χωρίς τήν 'Αμερική ἡ Γαλλία θά εἶχε ἀπό καιρό χαθεῖ.)

ΟΙ ΗΓΕΤΕΣ ΤΩΝ ΤΡΕ Ι ΝΤ-ΓΙΟΥΝΙΟΝ

Οἱ ἡγέτες τῶν τρέιντ-γιούνιον[30]

«The Daily Telegraph», *7 τοῦ 'Οχτώβρη 1915.*

«'Αφοῦ ἄκουσαν τό λόγο τοῦ πρωθυπουργοῦ καί τοῦ κόμητα Κίτσενερ, οἱ ἐκλεγμένοι ἐργατικοί ἡγέτες, ὕστερα ἀπό πολύωρες συσκέψεις γιά τό ζήτημα τῆς στρατολογίας νεοσυλλέκτων, ἐξέδοσαν μιά ἔκκληση γιά ἐθελοντές, διατυπωμένη σέ πολύ παρορμητικό πνεῦμα, στήν ὁποία λέγεται ὅτι «γιά τήν ὑπεράσπιση τῆς ἀρχῆς τῆς ἐθελοντικότητας χρειάζεται ἡ στρατολογία νά δίνει τό λιγότερο 30 000 νεοσυλλέκτους τήν ἑβδομάδα».

'Ο κ. Σ. Οὐ. *Μπάουερμεν,* μέλος τοῦ Κοινοβουλίου, γραμματέας τῆς Κοινοβουλευτικῆς ἐπιτροπῆς τοῦ συνεδρίου τῶν τρέιντ-γιούνιον, ἔδοσε χθές τό ἀπόγευμα ἕνα ἀντίτυπο τῆς ἔκκλησης στόν ἐκπρόσωπο τῆς «The Daily Telegraph». Τό κείμενο τῆς ἔκκλησης εἶναι τό παρακάτω:

'Η κρίση.

Ἔκκληση πρός ἐλεύθερους ἀνθρώπους.

NB || «Συμπατριῶτες... Ποτέ στήν ἱστορία ὁ λαός μας δέν ἔλαχε νά δοκιμάσει μιά τέτια σοβαρή κρίση, ὅπως τώρα... 'Η ἐπίθεση τῆς Γερμανίας etc... (σκοπός:) νά πετύχουμε τέτια νίκη, πού θά ἀπαλλάξει τόν κόσμο ἀπό τό φόβο μιᾶς στρατιωτικῆς τυραννίας πού θά τοῦ ἐπέβαλε ἡ Γερμα-

νία...» Ἔκκληση νά καταταχθοῦν στό στρατό, γιά ποιό λόγο;... «ὄχι μόνο γιατί, ἐνεργώντας ἔτσι, θά ὑπερασπίσουν τά δικά τους συμφέροντα, ἀλλά καί γιατί οἱ ἐνέργειές τους θά περιφρουρήσουν τά ζωτικά συμφέροντα τοῦ λαοῦ»...

... «Ξέρουμε ὅτι ἡ ἥττα ἤ μιά ἀμφίβολη εἰρήνη θά σήμαινε γιά μᾶς ὄχι μόνο χάσιμο τοῦ γοήτρου μας σάν ἔθνους καί τή βεβαιότητα ὅτι ἡ σύγκρουση θά ἐπαναληφθεῖ ὕστερα ἀπό μερικά χρόνια, ἀλλά καί τήν ἀπώλεια ἐκείνων τῶν ἐλευθεριῶν καί δικαιωμάτων τῆς προσωπικότητας, πού γιά τήν κατάκτησή τους χρειάστηκαν αἰῶνες ἀγώνων»...

Γκ. Γκόσλινγκ } Κοινοβουλευτική ἐπιτροπή τοῦ Συνεδρίου τῶν Τρέιντ-γιούνιον.
Σ. Οὐ. Μπάουερμεν }
Τζ. Ο'Γκρέντυ } Γενική Ὁμοσπονδία τῶν Τρέιντ-γιούνιον.
Οὐ. Ε. Ἄπλτον }
Τζ. Τζ. Οὐόρντλ } Ἐκτελεστική Ἐπιτροπή τοῦ Ἐργατικοῦ κόμματος».
Οὐ. Σ. Σένντερς }

|| NB

Ibidem, 9.X.1915. (Σάββατο). Ἐκτός ἀπό *μαζικές* συγκεντρώσεις (XX) ἐπίκειται

«Τή Δευτέρα (11.X.1915) ἡ συνδιάσκεψη τοῦ κόμητα Ντέρμπυ, τοῦ νέου διευθυντή στρατολογίας, καί τῶν προσώπων πού ὑπόγραψαν τή σημαντική Διακήρυξη τῶν ἐργατικῶν ὀργανώσεων, πού ἐκδόθηκε τήν περασμένη Πέμπτη (7.X.1915)». «Αὐτή ἡ συνδιάσκεψη, στήν ὁποία κλήθηκαν ἀπό τόν κόμητα Ντέρμπυ οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν ἐργατικῶν ὀργανώσεων, θά συνέλθει στό οἴκημα ἀρ. 12, στή Ντάουνινγκ Στρήτ»... || NB

((XX)... «ὅτι στή διάθεση τῆς Ἐκτελεστικῆς Ἐπιτροπῆς» [=ἀπό τίς τρεῖς ὑπογραμμένες ὀργανώσεις] «παραχωρήθηκαν ἤδη δωρεάν αἴθουσες γιά μαζικές συγκεντρώσεις»...) || δωρεάν αἴθουσες

Ἐκτός ἀπό τίς μαζικές συγκεντρώσεις ὀργανώνονται περιοδίες προπαγανδιστῶν, «συγκεντρώσεις στά ἐργοστασιακά τμήματα», «συγκεντρώσεις κατά τή διάρκεια τοῦ μεσημεριανοῦ διαλείμματος» etc.

... θά προετοιμαστεῖ «μεγάλη ποσότητα προπαγανδιστικοῦ ὑλικοῦ, κυρίως μέ τή μορφή προκηρύξεων γιά νά μοιραστοῦν στίς διάφορες συγκεντρώσεις»... κτλ. || NB

Ibidem, 15.X.1915. Ἐπαινετική βιβλιοκρισία γιά τό ἔργο τοῦ *Ἔλλις Πάουελ.* «Ἡ ἐξέλιξη τῆς χρηματαγορᾶς» (10 λ. 6 σ.). Λονδίνο, 1915 («Οἰκονομικά νέα»). } NB γιά τό ζήτημα τοῦ χρηματιστικοῦ κεφαλαίου

ΤΕΤΡΑΔΙΟ

«ζ»

(«ΖΗΤΑ»)

Περιεχόμενα

ζ

ΧΑΡΜΣ. «ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ»

Μπέρνχαρντ Χάρμς. *«Προβλήματα τῆς παγκόσμιας οἰκονομίας».* Ἰένα, 1912. *«Ἐ θ ν ι κ ή ο ἰ κ ο ν ο μ ί α κ α ί π α γ κ ό σ μ ι α ο ἰ κ ο ν ο μ ί α».*

Τά ἀγγλικά κεφάλαια στό ἐξωτερικό (1911) σύμφωνα μέ τόν Τζ. Πέις ((*Τζώρτζ Πέις* στό «Journal of the Royal Statistical Society», τόμος LXXIV, 1910/11, σελ. 167)) («Τοποθετήσεις κεφαλαίων τῆς Μεγάλης Βρετανίας στίς ἀποικίες etc.»). (*Μ π. Χ ά ρ μ ς,* σελ. 228):

I. *Στίς ἀγγλικές ἀποικίες (χιλ. λίρ. στερλ.)*

Βόρεια Ἀμερική	Καναδάς καί Νέα Γῆ	372 541
Αὐστραλία	Αὐστραλιακή ἕνωση	301 521
	Νέα Ζηλανδία	78 529
Ἀφρική	Νότια	351 368
	Δυτική	29 498

Ἀσία	Ἰνδίες καί Κεϋλάνη	365 399
	Στρέιτς Σέττλεμεντς	22 037
	Χόνγκ-Κόνγκ	3 104
	Βρετανικό Βόρειο Μπόρνεο	5 131
	ἄλλες βρετανικές κτήσεις	25 024
	Σ = Βρετανικές ἀποικίες	1 554 152

II. *Ξένες χῶρες:*

Ἑνωμένες Πολιτεῖες	688 078
Κούβα	22 700
Φιλιππίνες	8 202
Ἀργεντινή	269 808
Μεξικό	87 334
Βραζιλία	94 330
Χιλή	46 375
Οὐρουγουάη	35 255
Περοῦ	31 986
ὑπόλοιπες ἀμερικανικές χῶρες	22 517
Ρωσία	38 388
Τουρκία	18 320
Αἴγυπτος	43 753
Ἰσπανία	18 808
Ἰταλία	11 513
Πορτογαλία	8 134
Γαλλία	7 071
Γερμανία	6 061
ὑπόλοιπες εὐρωπαϊκές χῶρες	36 319
Ἰαπωνία	53 705
Κίνα	26 809
ὑπόλοιπες ἀλλοδαπές χῶρες	61 907
Σ = ξένες χῶρες	1 637 684*
ΣΣ = Σύνολο	3 191 836

(συνολικά, ὅμως, εἶναι 3½ δισεκατομμύρια λίρες στερλίνες)
Τό ἴδιο κατά ἠπείρους (ἑκατομ. λίρ. στερ.):

		%
Ἀμερική	1 700 =	53
Ἀσία	500	16
Ἀφρική	455	14
Αὐστραλία	387	12
Εὐρώπη	150	5
	3 192	100%

* Τό ἴδιο στόν Χάρμς. *Ἡ Σύντ.*

Δ-ρ Ζ ί γ κ μ ο υ ν τ Σ ί λ ν τ ε ρ. «Τάσεις ἀνάπτυξης τῆς παγκόσμιας οἰκονομίας». Βερολίνο, 1912 — σελ. 150 — ἀναφέρεται στόν Τζ. Πέις καί λέει, ὅτι οἱ ἀριθμοί του εἶναι μειωμένοι, γιατί πῆρε τίς τιμές ἔκδοσης τῶν χρεογράφων (στή *Λατινική* 'Αμερική *556*=556 ἑκατομ. λίρ. στερλ., ἐνῶ σύμφωνα μέ τή διατίμηση τοῦ χρηματιστηρίου τοῦ Λονδίνου τῆς 31. V. 1909 τό Σ=7 6 7 ἑκατομ. λίρ. στερ., ἀπό τά ὁποῖα στήν 'Αργεντινή — *2 8 1* ἑκατομ., στή Βραζιλία — 140 ἑκατομ.).—

Τό «The Economist» τοῦ Λονδίνου, τῆς 26. VIII. 1911, ὑπολογίζει τά βρετανικά κεφάλαια σέ 10 νοτιοαμερικανικές δημοκρατίες ('Αργεντινή, Βραζιλία, Οὐρουγουάη, Χιλή, Περοῦ, Βολιβία, Κολομβία, Βενεζουέλα, Δημοκρατία τοῦ 'Ισημερινοῦ καί Παραγουάη)=*6 2 2* ἑκατομ. λίρ. στερ., ἀπό τά ὁποῖα στήν 'Αργεντινή—316, στή Βραζιλία—162, στήν Οὐρουγουάη—42, στή Χιλή—41 (ibidem, *σελ. 371).*

Τά ξένα κεφάλαια στόν *Καναδά* (1910)=*1 2 6 8 7* ἑκατομ. φράγκα, ἀπό τά ὁποῖα τά βρετανικά 9 765, τῶν 'Ενωμένων Πολιτειῶν—2 190, τά γαλλικά—372. Στό *Μεξικό* (1886 - 1907)= *3 3 4 3* ἑκατομ. φράγκα, ἀπό τά ὁποῖα τά 1 771 εἶναι τῶν 'Ενωμένων Πολιτειῶν, καί τά 1 334 βρετανικά (σελ. 373).

Β ε λ γ ι κ ά κεφάλαια στό ἐξωτερικό («Export» τοῦ Βερολίνου τῆς 24. XI. 1910) σέ ἑκατομ. φράγκα: στήν 'Ολλανδία—70, στή Γαλλία—137, στή Βραζιλία—143, στήν 'Ιταλία—166, στήν Αἴγυπτο—219, στή Γερμανία—244, στήν 'Αργεντινή—290, στό Κράτος τοῦ Κογκό—322, στήν 'Ισπανία—337, στή Ρωσία—411, στίς ἄλλες χῶρες—388. Σύνολο *2¾* δισεκατομ. φράγκα (σελ. 365).

Γαλλικά κεφάλαια στό ἐξωτερικό:

(ibidem, σελ. 235)	δισεκατομ. φράγκα
Ρωσία	10,0
'Αγγλία	0,5
Βέλγιο καί 'Ολλανδία	0,5
Γερμανία	0,5
Τουρκία, Σερβία καί Βουλγαρία	0,5
Ρουμανία καί 'Ελλάδα	4,0
Αὐστροουγγαρία	2,0
'Ιταλία	1,5
'Ελβετία	0,5
'Ισπανία καί Πορτογαλία	3,5
Καναδάς καί 'Ενωμένες Πολιτεῖες	1,0
Αἴγυπτος καί Σουέζ	4,0
'Αργεντινή, Βραζιλία καί Μεξικό	3,0
Κίνα καί 'Ιαπωνία	1,0
Τυνησία καί γαλλικές ἀποικίες	3,0
	Σ=35,5*

Τώρα λένε γύρω στά 40-42 δισεκατομμύρια

* Βλ. Β. Ι. Λένιν. "Απαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 27ος, σελ. 367. *'Η Σύντ.*

Герм. к-лы за границей:

	кредит. фонды (1904)	фонды (1897–1906)
Африка	1.350	— (?)
(α) Азия (в т. ч. турецк.)	1.125	2625.1
Австралия и Океания	400	— (?)
(β) Ср. и юж. Ам.	3.350	1.431.5
(γ) С. Шт. и Кан.	3.000	5098.7
Σ =	9.225	

(α+β+γ) = (7.475) (9155.3)

Иностранные капиталы трех богатейших стран Европы миллиардов марок

примерно:

	Англия	Франция	Германия	Σ
Америка	37	4	10	51
Азия	11 } 29	1 } 8	4 } 7	16 } 44
Африка	10	7	2	19
Австралия	8	—	1	9
Европа	4	23	18	45
Итого	70	35	35	140

Etwa Англия млрд.		Герм.	Итого (etwa) милл. марок	миллиардов марок Англ. Etwa	Фр. Etwa
37	Ам.	6.5	10	37	4
11	Аз.	2.6	4	11	1
4	Евр.	12.8	18	4	23
10	Афр.	–	2	10	7
8	Австр.	–	1	8	—
70		21.9	35	70	35
	зап. Евр. (Бельг., Гол., Скан.)		2	1 (??)	2
	Юго-зап. Евр. (Исп., Порт.)		1	1	5
	Балканы		2	0.5 (??)	4.5
	Россия		5	1	10
	Австрия		8	0.5 (??)	2
	Итого Европа		18	4	23
	Балк. + Росс. + Австрия		15	2 (??)	16

(Harms, S. 138) Ж. д. всего мира:

1868	— 106.886 km
1870	211.000
75	294.000
1899	617.285
1909	1.006.748

(ibid) (km)

	1899	1909
Europa	223.869	329.691
Amerika	313.417	513.824
Asien	33.724	99.436
Afrika	9.386	33.481
Australien	18.889	30.316
(мира) Σ =	599.285	1.006.748

Weltkabelnetz: (km) (Harms, S. 141)

	1898	1908
England	208.747	253.898
Nordamer.	50.545	92.818
Frankreich	26.157	43.115
Deutschland	6.186	30.167
Dänemark	13.888	17.111
Niederlande	1.786	5.721
Japan	2.797	8.084
Spanien	3.237	3.565
Italien	1.968	1.989
versch. Länder	3.233	7.724

(S. 198) Außenhandel (Spezialhandel) Deutschlands (Millionen Mark)

ΣΣ = 7.343.5 (1889)

	1889 Einfuhr	1889 Ausfuhr	1910 Einfuhr	1910 Ausfuhr	Zunahme Ein-	Zunahme Aus-
1. Europa	3239.9	2509.7	5196.8	5623.9	+60%	+124%
2. Afrika	39.0	22.1	418.0	181.3		
3. Asien	128.2	84.9	828.3	332.3		
4. Amer.	635.4	613.6	2190.7	1255.0		
5. Austral.	35.1	23.5	293.0	71.8		
2–5. Σ =	838.3	743.5	3730.0	1840.4	+345%	+147%

(S. 203) Der Spezialhandel (einschließlich Edelmetalle) богатейших стран

	1870 Mill. M.	1870 pro Kopf	1882 Mill. M.	1882 pro K.	1901 Mill. M.	1901 pro K.	1910 Mill. M.	1910 pro K.
В.-Брит. (+ Ирл.)	9.180	312	12.658	355	14.977.0	360	20.507.1	453
Франция	4.540	124	7.326	195	6.705.8	171.9	10.212.5	260
Германия	4240	106	6.409	141	9.852.6	172.2	16.408.2	257
Россия	2000	27	2.140	30	2.926.8	26.1	5.047.5	40
Австро-В.	1660	47	3.015	75	3.007.3	65.7	4.450.4	88
Италия	1480	61	2000	70	2.474.4	76.1	4.170.4	123
Испания }	— 820	— 42	840 }	53	1.386.8	74	1.566.2	80
Португалия }			280 }		390.9	71.0	434.1	77
Голландия	1420	388	2.520	602	6.991.0	1229	9.446.7	1657
Бельгия	1280	252	3.380	421	3.239.4	476	6.137.9	841
Швеция-Норв.	840	115	1.080	131	1.407.7	190.2	1.891.5	242
С. Шт. Ам.	3420	98	6.150	120	9.526.5	122.5	13.578.7	150

Ἡ 3η σελίδα
τοῦ τετραδίου «ζ» («ζῆτα»)

Γερμανικά κεφάλαια στό ἐξωτερικό (1904) ἐκτός ἀπό τά χρεόγραφα (καί ἔξω ἀπό τήν Εὐρώπη) (ἑκατομ. μάρκα)

Τουρκία (χωρίς τήν Αἴγυπτο)	350
'Αφρική (μαζί μέ τήν Αἴγυπτο)	1 350
Περσικο-ἀραβική χερσόνησος καί 'Ινδία	75
Νοτιοανατολική 'Ασία	250
'Ανατολική 'Ασία	450
Αὐστραλία καί Πολυνησία	400
χῶρες γύρω ἀπ'τήν *ἀμερικανική* μεσόγειο θάλασσα	1 200
δυτική ἀκτή τῆς Νότιας 'Αμερικῆς	550
ἀνατολική ἀκτή τῆς Νότιας 'Αμερικῆς	1 600
'Ενωμένες Πολιτεῖες καί Καναδάς	3 000
	Σ=9 225

Γερμανικά χρηματικά κεφάλαια (σέ χρεόγραφα) στό ἐξωτερικό (1897 - 1906)

	ἐπίσης ἑκατομ. μάρκα
'Αργεντινή	92,1
Βέλγιο	2,4
Βοσνία	85,0
Βραζιλία	77,6
Βουλγαρία	114,3
Χιλή	75,8
Δανία	595,4
Κίνα	356,6
Φιλανδία	46,1
Μεγάλη Βρετανία	7,6
'Ιταλία	141,9
'Ιαπωνία	1 290,4
Καναδάς	152,9
Κούβα	147,0
Λουξεμβοῦργο	32,0
Μεξικό	1 039,0
'Ολλανδία	81,9
Νορβηγία	60,3
Αὐστρία	4 021,6
Πορτογαλία	700,7
Ρουμανία	948,9
Ρωσία	3 453,9
Σερβία	152,0
Σουηδία	355,3
'Ελβετία	437,6
'Ισπανία	11,2
Τουρκία	978,1
Οὐγγαρία	1 506,3
'Ενωμένες Πολιτεῖες τῆς 'Αμερικῆς	4 945,8
(Τό ἄθροισμα εἶναι δικό μου)	Σ = 21 909,7

῾Ο συγγραφέας ὑπολογίζει τό σύνολο τῶν γερμανικῶν κεφαλαίων στό ἐξωτερικό σέ *35 δισεκατομμύρια* μάρκα (σελ. 243).

Στό ποσό τῶν 9,225 (1904), πρέπει νά προστεθοῦν περίπου ἄλλα τόσα στήν Εὐρώπη
Σ = 18
Καθώς καί τά χρεόγραφα, περίπου = 17
Σ = 35*

᾿Αμερική	6 530,2
᾿Ασία (Τουρκία)	2 625,1
᾿Αφρική	—
Αὐστραλία	—
Εὐρώπη	12 754,4
Σ =	21 909,7

NB ῾Ο *Μπ. Χάρμς* παραθέτει ἀποσπάσματα γιά τό ζήτημα τῶν *γερμανικῶν* τοποθετήσεων κεφαλαίων στό ἐξωτερικό (ἐκτός ἀπ᾿τοῦ Σαρτόριους) ἀπό τούς: *Ρίσσερ*. «Οἱ μεγάλες γερμανικές τράπεζες καί ἡ συγκέντρωσή τους», 3η ἔκδοση. ᾿Ιένα 1910.—*Πάουλ Ντέν*. «Νέες διαμορφώσεις στήν παγκόσμια οἰκονομία». Βερολίνο, 1904.—*Πάουλ ῎Αρντ*. «Οὐσία καί σκοπός τῆς τοποθέτησης κεφαλαίου στό ἐξωτερικό» «Zeitschrift für Sozialwissenschaft», 1912, τεύχη 1-3).—

NB *Ρόμπερτ Λήφμαν*. «*῾Εταιρίες συμμετοχῆς καί χρηματοδότησης*.». ᾿Ιένα, 1909.—

Γερμανικά κεφάλαια στό ἐξωτερικό:

	Χωρίς τά χρεόγραφα (1904)	Χρεόγραφα (1897-1906)
᾿Αφρική	1 350	— (;)
(α) ᾿Ασία (μαζί μέ τήν Τουρκία)	1 125	2 625,1
Αὐστραλία καί Πολυνησία	400	— (;)
(β) Κεντρική καί Νότια ᾿Αμερική	3 350	1 431,5
(γ) ῾Ενωμένες Πολιτεῖες καί Καναδάς	3 000	5 098,7
Σ '	= 9 225	
(α+β+γ)	= (7 475)	(9 155,3)

* Βλ. Β. Ι. Λένιν. ῞Απαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 27ος, σελ. 367. *῾Η Σύντ.*

Ξένα κεφάλαια τῶν τριῶν πλουσιότερων χωρῶν τῆς Εὐρώπης *π ε ρ ί π ο υ**:

	Δισεκατομμύρια μάρκα 'Αγγλία		Γαλλία		Γερμανία		Σ	
'Αμερική	37		4		10		51	
'Ασία	11	29	1	8	4	7	16	44
'Αφρική	10		7		2		19	
Αὐστραλία	8		—		1		9	
Εὐρώπη	4		23		18		45	
Σύνολο	70		35		35		140	

Περίπου 'Αγγλία σέ %	Γερμανία		Σύνολο περίπου *δ ι σ ε κ α τ.* μάρκα	δισεκατομ. *μ ά ρ κ α* 'Αγγλία *π ε ρ ί π ο υ*	Γαλλία *π ε ρ ί π ο υ*
37	'Αμερική	6,5	10	37	4
11	'Ασία	2,6	4	11	1
4	Εὐρώπη	12,8	18	4	23
10	'Αφρική	—	2	10	7
8	Αὐστραλία	—	1	8	—
70		21,9	35	70	35

Δυτική Εὐρώπη (Βέλγιο, 'Ελβετία, Σκανδιναβικές χῶρες)	2	1 (;;)	2
Νότια Εὐρώπη ('Ισπανία, 'Ιταλία, Πορτογαλία)	1	1	5
Βαλκάνια	2	0,5 (;;)	4
Ρωσία	5	1	10
Αὐστρία	8	0,5 (;;)	2
"Ολη ἡ Εὐρώπη	18	4	23
Βαλκάνια + Ρωσία + Αὐστρία	15	2 (;;)	16

Σ ι δ η ρ ο δ ρ ο μ ι κ ό δ ί χ τ υ ὅλου τοῦ κόσμου (Χάρμς, σελ. 138)

1868 —	106 886 χιλιόμετρα
1870	211 000
1875	294 000
1899	617 285
1909	1 006 748

* Βλ. Β. Ι. Λένιν. "Απαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 27ος, σελ. 367. *'Η Σύντ.*

(ibidem):

	(χιλιόμετρα) 1899	1909
Εὐρώπη	223 869	329 691
'Αμερική	313 417	513 824
'Ασία	33 724	99 436
'Αφρική	9 386	33 481
Αὐστραλία	18 889	30 316
(δικό μου) Σ =	599 285	1 006 748

Παγκόσμιο τηλεγραφικό δίχτυ (χιλιόμετρα) (Χάρμς, σελ. 141):

	1898	1908
'Αγγλία	208 747	253 898
Βόρεια 'Αμερική	50 545	92 818
Γαλλία	26 157	43 115
Γερμανία	6 186	30 167
Δανία	13 888	17 111
Κάτω χῶρες	1 786	5 721
'Ιαπωνία	2 797	8 084
'Ισπανία	3 237	3 565
'Ιταλία	1 968	1 989
Διάφορες χῶρες	3 233	7 724

'Εξωτερικό ἐμπόριο (εἰδικό ἐμπόριο) τῆς Γερμανίας *(σελ. 198)*

(ἑκατομμύρια μάρκα)

	1889		1910		Αὔξηση	
	εἰσαγωγές	ἐξαγωγές	εἰσαγωγές	ἐξαγωγές	εἰσαγωγές	ἐξαγωγές
1. Εὐρώπη	3 239,9	2 509,7	5 196,8	5 623,9	+ 60%	+ 124%
2. 'Αφρική	39,6	22,1	418,0	181,3		
3. 'Ασία	128,2	84,3	828,3	332,3		
4. 'Αμερική	635,4	613,6	2 190,7	1 255,0		
5. Αὐστραλασία	35,1	23,5	293,0	71,8		
2—5.	Σ=838,3	743,5	3 730,0	1 840,4	+*345%*	+ 147%
	ΣΣ=7 343,5	(1889)				

(σελ. 203). Εἰδικό ἐμπόριο (συμπεριλαμβάνονται τά εὐγενῆ μέταλλα) τῶν σπουδαιότερων χωρῶν

	1870		1882		1901		1910	
	ἑκατομμύρια μάρκα	(μάρκα) ἀνά κάτοικο	ἑκατομμύρια μάρκα	ἀνά κάτοικο	ἑκατομμύρια μάρκα	ἀνά κάτοικο	ἑκατομμύρια μάρκα	ἀνά κάτοικο
Μεγάλη Βρετανία (+ Ἰρλανδία)	9 180	312	12 658	355	14 977,0	360	20 507,1	453
Γαλλία	4 540	124	7 326	195	6 705,8	171,9	10 212,5	260
Γερμανία	4 240	106	6 409	141	9 852.6	172,2	16 408,8	257
Ρωσία	2 000	27	2 140	30	2 926,8	26,1	5 047,5	40
Αὐστροουγγαρία	1 660	47	3 015	75	3 007,3	65,7	4 450,4	88
Ἰταλία	1 480	61	2 000	70	2 474,4	76,1	4 170,4	123
Ἰσπανία } Πορτογαλία	820	42	840	53	1 386,8	74	1 566,2	80
Πορτογαλία			280		390,9	71.0	434,1	77
Ὀλλανδία	1 420	388	2 520	602	6 391,0	1 229	9 446,7	1 657
Βέλγιο	1 280	252	3 380	421	3 239,4	476	6 137,9	841
Σουηδία-Νορβηγία	840	115	1 080	131	1 407,7	190,2	1 891,5	242
Ἑνωμένες Πολιτεῖες τῆς Ἀμερικῆς	3 420	98	6 150	120	9 526,5	122,5	13 578,7	150

ΣΟΥΠΑΝ: «ΕΔΑΦΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΩΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΑΠΟΙΚΙΩΝ»
ΚΑΙ ΟΤΤΟ ΧΥΜΠΝΕΡ: «ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΟΙ-ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΟΙ ΠΙΝΑΚΕΣ»

Καθηγ. δ-ρ 'Αλεξάντρ *Σουπάν*. «'Εδαφική ἀνάπτυξη τῶν εὐρωπαϊκῶν ἀποικιῶν». 1906 (σελ. 256 καί 257)*

Πίνακας 1. 'Αποικιακές κτήσεις 1876 καί 1900 (ταξινομημένες κατά ἤπείρους)**

	1876		1900		Αὔξηση (+) καί ἐλάττωση (—)		'Από τούς γεωγραφικο-στατιστικούς πίνακες τοῦ ῎Οττο Χύμπνερ (1914)	
	τετρ. χιλ.	πληθυσμός	τετρ. χιλ.	πληθυσμός	τετρ. χιλ.	πληθυσμός	τετρ. χιλ.	πληθυσμός
'Ασία	*22 772,9*	*291 495*	*25 012,7*	*390 636*	*+ 2 239,8*	*+ 99 141*	*25 297,1*	*422 558*
Μεγάλη Βρετανία	3 765,4	241 835	5 224,4	301 495	+ 1 459,0	+ 59 660	5 265,3	324 773
Κάτω χῶρες	1 520,6	24 170	1 520,6	37 494	—	+ 13 324	1 520,6	37 717
Γαλλία	160,0	2 683	664,2	18 073	+ 504,2	+ 15 390	803,5	17 272
'Ισπανία	296,3	6 000	—	—	— 296,3	— 6 000		—
Πορτογαλία	19,9	849	19,2	810	+ —	+ 39	22,8	980
Γερμανική αὐτοκρατορία	—	—	0,5	84	+ 0,5	+ 84	0,5	192
Ρωσία	17 010,7	15 958	17 286,8	25 045	+ 276,1	+ 9 087	17 388,1	33 164
'Ενωμένες Πολιτεῖες (ὁλοφάνερο οἱ Φιλιππίνες)	—	—	296,3	7 635	296,3	7 635	296,3	8 460
'Αφρική	*3 218,7*	*11 425*	*26 950,9*	*123 349*	*+ 23 732,2*	*+ 111 924*	*28 583,8*	*126 614*
Μεγάλη Βρετανία	706,9	2 331	9 201,2	53 097²)	+ 8 494,3²)	+ 50 766	9 675,7	52 069
Βέλγιο, κράτος τοῦ Κογκό	—	—	2 382,8	19 000	+ 2 382,8	+ 19 000	2 365,0	15 003
Γαλλία	700,0	2 875	10 211,2	31 518	+ 9 511,2	+ 28 643	9 660,3	37 750
'Ισπανία	9,8	319	220,3	673	+ 210,5	+ 354	560,5	589
Πορτογαλία	1 802,0	5 900	2 073,2	6 865	+ 271,2	+ 965	2 069,9	8 351
'Ιταλία	—	—	510,0	731	510,0	731	1 590,1	1 403
Γερμανική αὐτοκρατορία	—	—	2 352,2	11 465	2 352,2	11 465	2 662,3	11 449

Αὐστραλία	*7 699,4*	*1 970*	*7 699,4*	*3 983*	—	+ *2 013*	*(7 699,4)*	*(3 983)*
Μεγάλη Βρετανία	7 699,4	1 970	7 699,4	3 983	—	+ 2 013		
Πολυνησία	*711,9*	*934*	*1 238,9*	*2 440*	+ *527,0*	+ *1 506*		*7 760*
Μεγάλη Βρετανία	291,9	564	558,7	1 496	+ 226,8	+ 932	8 261,3	6 588
Κάτω χῶρες	394,1	240	394,8	240	+ 0,7	—	394,8	240
Γαλλία	23,3	93	24,2	88	+ 0,9	— 5	22,6	80
Ἰσπανία	2,6	37	—	—	— 2,6	— 37	—	—
Γερμανική αὐτοκρατορία	—	—	243,8	449	+ 243,8	+ 449	245,1	641
Ἐνωμένες Πολιτεῖες [6])	—	—	17,4	167	+ 17,4	+ 167	17,4	211
Ἀμερική	*10 599,8*	*7 740*	*10 502,6*	*9 148*	— *97,2*	+ *1 408*	*9 184,1*	*10 731*
Μεγάλη Βρετανία	8 711,4	5 160	8 728,2	7 533	+ 16,8	+ 2 373	8 962,3	10 114
Κάτω χῶρες	130,2	110	130,2	140	—	+ 30	130,2	140
Γαλλία	82,0	346	82,0	428	—	+ 82	91,2	450
Ἰσπανία	123,3	2 025	—	—	— 123,3	— 2 025	—	—
Δανία	0,4	38	0,4	31	— —	— 7	0,4	27
Σουηδία	0,02	1	—	—	+ 0,02	— 1	—	—
Ἐνωμένες Πολιτεῖες [6])	1 552,5	60	1 561,8	1 016	9,3	956	—	—
Ἀρκτική	*1 492,1*	*82*	*1 492,1*	*91*	—	+ *9*		*15*
Μεγάλη Βρετανία [8])	1 301,1	1	1 301,1	1	—	—	1 374,0	2
Δανία [9])	191,0	81	191,0	90	+ —	+ 9	88,1	13
Ἀνταρκτική	—	—	*3,5*	—	+ 3,5	—	—	—
Γαλλία [10])	—	—	3,5	—	3,5	—	—	—
Σύνολο	46 494,8	313 646	72 900,1	529 647	+26 405,3	+216 001		

[2]) **Μέ Αἴγυπτο καί Σουδάν...**

[6]) **Στίς ἀποικίες ἐδῶ συγκαταλέγονται ἐπίσης τά νησιά τῆς Χαβάης καί ἡ Ἀλάσκα, χῶρες πού δέν γειτονεύουν [μέ τό βασικό ἔδαφος τῆς Μητρόπολης].**

[8]) **Ἀρκτικό ἀρχιπέλαγος τῆς Βόρειας Ἀμερικῆς...**

[9]) **Ἰσλανδία καί Γροιλανδία.**

[10]) **(Νησιά Ἁγ. Παύλου, Νέο Ἄμστερνταμ, Κεργουέλεν)...**

* Βλ. Β. Ι. Λένιν. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 27ος, σελ. 379-381. *Ἡ Σύντ.*

** Τό κείμενο αὐτοῦ τοῦ πίνακα στό τετράδιο γράφτηκε ἰδιόχειρα ἀπό τήν Ν. Κ. Κρούπσκαγια ἐκτός ἀπό τά μέρη πού τυπώθηκαν μέ μαῦρα γράμματα. *Ἡ Σύντ.*

Α. Σουπάν, σελ. 254:

«Ποσοστό τῆς ἐδαφικῆς ἔκτασης, πού ἀνήκει στίς εὐρωπαϊκές ἀποικιακές Δυνάμεις (μαζί μέ τίς ῾Εν. Πολιτεῖες)*

	1876	1900	
στήν ᾿Αφρική	10,8	90,4	+79,6
» Πολυνησία	56,8	98,9	+42,1
» ᾿Ασία	51,5	56,6	+ 5,1
» Αὐστραλία	100,0	100,0	—
» ᾿Αμερική[1])	27,5	27,2	—0,3

Χαρακτηριστικό γνώρισμα αὐτῆς τῆς περιόδου εἶναι, ἑπομένως, *τό μοίρασμα τῆς ᾿Αφρικῆς* καί *τῆς Πολυνησίας*»... (σελ. 254)...

Μέ ἐξαιρετική σαφήνεια προβάλλει ἡ καταλήστευση τῶν ἰθαγενῶν ἀπό τίς εὐρωπαϊκές χῶρες στήν ἀφήγηση τοῦ *μοιράσματος* τῶν ***῎Απω ᾿Ινδιῶν*** (Σιάμ καί βρετανική «Βίρμα» ἤ Βιρμανία στή Δύση, καί γαλλική ᾿Ινδοκίνα στήν ᾿Ανατολή)—στόν Σουπάν, σελ. 299 κ.ἑ. Τό ἀποτέλεσμα (σέ πολύ στρογγυλεμένους ἀριθμούς γιά τήν ἐπιφάνεια) (σέ 1 000 τετρ. χιλμ.):

	1876	1900	
Βρετανική Μαλαισία	32	92	+ 60
Βρετανική Βίρμα	228	696	+ 468
Γαλλικές κτήσεις	160	663	+ 503
᾿Ανεξάρτητοι	1 665	634	—1 031
῎Απω ᾿Ινδίες μέ τήν πολιτική ἔννοια	2 085	2 085	

«Πρέπει νά πάρουμε ἀκόμη ὑπόψη ὅτι στό Σιάμ ἐγγυήθηκαν μόνο 239 000 τετρ. χιλμ.»...

((Στόν *Χύμπνερ* (1914) τό *Σιάμ* ἐμφανιζόταν μέ *600 000* τετρ. χιλμ.!! ᾿Ακόμη δέν ὁλοκλήρωσαν τή ληστεία!!))

῾Ο Σουπάν γράφει: «Δέν ὑπάρχει καμιά ἀμφιβολία, ὅτι δέν τελείωσε ἀκόμη αὐτό τό προτσές» (τό μοίρασμα τῶν *῎Απω ᾿Ινδιῶν*).

---

[1]) «῾Η ᾿Αλάσκα θεωρεῖται ὡς ἀποικία τῶν ῾Ενωμένων Πολιτειῶν».

---

* Βλ. Β. Ι. Λένιν. ῎Απαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 27ος, σελ. 379. *῾Η Σύντ.*

Ὁ Σουπάν συνοψίζει τόν ἀπολογισμό τῆς ἀποικιοποίησης καί λέει, ὅτι τό βασικό ἔγινε στά τελευταῖα 50 χρόνια (1850-1900) — σελ. 306 κ.ἑ.—καί διακρίνει τρία εἴδη ἀποικιῶν: 1) ἰθαγενῶν (δέν ὑπάρχουν ἤ σχεδόν δέν ὑπάρχουν λευκοί. Οἱ βρετανικές Ἰνδίες ἀνήκουν ἀκριβῶς ἐδῶ)· 2) ἀνάμικτες (λευκοί στή μειοψηφία, ἀνάμιξη)· 3) ἀποικίες μεταναστῶν (ἀποφασιστική ὑπεροχή τῶν λευκῶν).

Ὁ Σουπάν δίνει λεπτομερειακά στοιχεῖα γιά τήν Ἀμερική (38 331 200 τετρ. χιλμ. μέ 144,2 ἑκατομ. πληθυσμό, ἀνάμεσα σ' αὐτούς 88,3 ἑκατομ. λευκοί), γιά τήν Ἀφρική (26 950 900 τετρ. χιλμ. μέ 123 ἑκατομ. πληθυσμό), γιά τήν Ἀσία (24 506 200 τετρ. χιλμ. μέ 390,6 ἑκατομ. πληθυσμό), γιά τίς ἀποικίες τῶν νότιων θαλασσῶν (8 938 300 τετρ. χιλμ. μέ 6,4 ἑκατομ. πληθυσμό), καί καταλήγει στά ἑξῆς (σελ. 313):

	τετρ. χιλμ.	πληθυσμός	πυκνότητα	ἀριθμός τῶν λευκῶν
1) Ἀποικίες ἰθαγενῶν:	35,6 ἑκατομ.	477,0 ἑκατ.	13	—
2) » ἀνάμικτες:	33,9	79,7	2,3	11,5 ἑκατ.
3) » μεταναστῶν:	29,4	108,9	4	93,9
Ἀποικιακά ἐδάφη	98,9	665,6	7	105,4

(στήν κατηγορία *1* κυρίως οἱ Ἰνδίες—365 ἑκατομ. στήν Ἀσία—καί 105 ἑκατομ. στήν Ἀφρική.—Στήν κατηγορία *3* κυρίως ἡ Βόρεια Ἀμερική—78,7 ἑκατομμύρια, ἡ Σιβηρία καί ἡ Κεντρική Ἀσία—7,6 ἑκατομ.)

NB || Σουπάν. «Πληθυσμός τῆς γῆς». Χ μέχρι ΧΙΙ τεῦχος. Συμπληρωματικό τεῦχος γιά τίς «Ἀνακοινώσεις τοῦ Πέτερμαν». Γκότα, 1912. ||| NB

Πίνακας 2. Ἀποικιακές κτήσεις τό 1876 καί τό 1900 (ταξινομημένες κατά κράτη)*

	1876		1900		αὔξηση (+) καί ἐλάττωση (—)		(Σύμφωνα μέ τούς πίνακες τοῦ Χύμπνερ) 1914	
	χιλιάδες τετρ. χιλμ.	πληθυσμός σέ χιλ.	χιλιάδες τετρ. χιλμ.	πληθυσμός σέ χιλ.	χιλιάδες τετρ. χιλμ.	πληθυσμός σέ χιλ.	χιλιάδες τετρ. χιλμ.	πληθυσμός σέ χιλ.
Μεγάλη Βρετανία	*22 476,1*	*251 861*	*32 713,0*	*367 605*	*+ 10 236,9*	*+ 115 744*	*33 538,6*	*393 546*
Ἀσία	3 765,4	241 835	5 224,4	301 495	+ 1 459,0	+ 59 660	5 265,3	324 773
Ἀφρική	706,9	2 331	9 201,2	53 097	+ 8 494,3	+ 50 766	9 675,7	52 069
Αὐστραλία	7 699,4	1 970	7 699,4 } 8 258,1	3 983	—	+ 2 013	} 8 261,3	6 588
Πολυνησία	291,9	564	558,7	1 496	+ 266,8	+ 932		
Ἀμερική	8 711,4	5 160	8 728,2	7 533	+ 16,8	+ 2 373	8 962,3	10 114
Ἀρκτική	1 301,1	1	1 301,1	1	—	—	1 374,0	2
Κάτω χῶρες	*2 044,9*	*24 520*	*2 045,6*	*37 874*	*+ 0,7*	*+ 13 354*	*2 045,3*	*38 097*
Ἀσία	1 520,6	24 170	1 520,6	37 494	—	+ 13 324	1 520,6	37 717
Πολυνησία	394,1	240	394,8	240	+ 0,7	—	394,8	240
Ἀμερική	130,2	110	130,2	140	—	+ 30	130,2	140
Βέλγιο-κράτος τοῦ Κογκο	—	—	*2 382,8*	*19 000*	*+ 2 382,8*	*+ 19 000*	*2 365,0*	*15 003*
Ἀφρική	—	—	2 382,8	19 000	+ 2 382,8	+ 19 000	2 365,0	15 003
Γαλλία	*965,3*	*5 997*	*10 985,1*	*50 107*	*+ 10 019,8*	*+ 44 110*	*10 581*	*55 552*
Ἀσία	160,0	2 683	664,2	18 073	+ 504,2	+ 15 390	803,5	17 272
Ἀφρική	700,0	2 875	10 211,2	31 518	+ 9 511,2	+ 28 643	9 660,3	37 750
Πολυνησία	23,3	93	24,2	88	+ 0,9	— 5	22.6	80
Ἀμερική	82,0	346	82,0	428	—	+ 82	91,2	450
Ἀνταρκτική	—	—	3,5	—	+ 3,5	—	(3,5)	—
Ἰσπανία	*432,0*	*8 381*	*220,3*	*673*	*— 211,7*	*— 7 708*	*560,5*	*589*
Ἀσία	296,3	6 000	—	—	— 296,3	— 6 000	—	—
Ἀφρική	9,8	319	220,3	673	+ 210,5	+ 354	560,5	589
Πολυνησία	2,6	37	—	—	— 2,6	— 37	—	—
Ἀμερική	123,3	2 025	—	—	— 123,3	— 2 025	—	—

Πορτογαλία	*1 821,9*	*6 749*	*2 093,1*	*7 675*	*+ 271,2*	*+ 926*	*2 092,7*	*9 331*
ʼΑσία	19,9	849	19,9	810	—	— 39	22,8	980
ʼΑφρική	1 802,0	5 900	2 073,2	6 865	+ 271,2	+ 965	2 069,9	8 351
Ἰταλία	—	—	*510,0*	*731*	*+ 510,0*	*+ 731*	*1 590,1*	*1 403*
ʼΑφρική	—	—	510,0	731	+ 510,0	+ 731	1 590,1	1 403
Γερμανική Αὐτοκρατορία	—	—	*2 596.5*	*11 998*	*+ 2 596,5*	*+ 11 998*	*2 907,9*	*12 282*
ʼΑσία	—	—	0.5	84	+ 0,5	+ 84	0,5	192
ʼΑφρική	—	—	2 352,2	11 465	+ 2 352,2	+ 11 465	2 662,3	11 449
Πολυνησία	—	—	243,8	449	+ 243,8	+ 449	245,1	641
Δανία	*191,4*	*119*	*191,4*	*121*	—	*+ 2*	*88,5*	*40*
ʼΑμερική	0,4	38	0,4	31	—	— 7	0,4	27
ʼΑρκτική	191,0	81	191,0	90	—	+ 9	88,1	13
Σουηδία	*0,02*	*1*	—	—	*— 0,02*	*— 1*	*0.02*	—
ʼΑμερική	0,02	1	—	—	— 0,02	— 1	(0,02)	—
Ρωσία	*17 010,7*	*15 958*	*17 286,8*	*25 045*	*+ 276,1*	*+ 9 087*	*17 388,1*	*33 164*
ʼΑσία	17 010,7	15 958	17 286,8	25 045	+ 276,1	+ 9 087	17 388,1	33 164
Ἑνωμένες Πολιτεῖες	*1 552,5*	*60*	*1 875,5*	*8 818*	*+ 323,0*	*+ 8 758*	*(1 875,5)*	*(9 687)*
ʼΑσία	—	—	296,3	7 635	+ 296,3	+ 7 635	296,3	8 460
Πολυνησία	—	—	17,4	167	+ 17,4	+ 167	17,4	211
ʼΑμερική	1 552,5	60	1 561,8	1 016	+ 9,3	+ 956	(1 561,8)	(1 016)
Σύνολο	46 494,8	313 646	72 900,1	529 647	+ 26 405,3	+ 216 001	74 963,5	568 694

* Τό κείμενο αὐτοῦ τοῦ πίνακα στό τετράδιο εἶναι γραμμένο ἰδιόχειρα ἀπό τήν Ν. Κ. Κρούπσκαγια. Οἱ λέξεις πού τυπώθηκαν μέ μαῦρα γράμματα εἶναι γραμμένες ἀπό τόν Β. Ι. Λένιν. *Ἡ Σύντ.*

Τί εἶναι ἰμπεριαλισμός;

«Μεγάλες» Δυνάμεις:	Ἀποικίες 1876		Ἀποικίες 1914		Μητροπόλεις 1914		Σύνολο 1914	
(σέ ἑκατομμύρια)	τετρ. χιλμ.	κάτοικοι	τετρ. χιλμ.	κάτοικοι	τετρ. χιλμ.	κάτοικοι	τετρ. χιλμ.	κάτοικοι
Ἀγγλία	22,5	251,9	33,5	393,5	0,3	46,5	33,8	440,0
Ρωσία	17,0	15,9	17,4	33,2	5,4	136,2	22,8	169,4
Γαλλία	0,9	6,0	10,6	55,5	0,5	39,6	11,1	95,1
Γερμανία	—	—	2,9	12,3	0,5	64,9	3,4	77,2
Ἰαπωνία	—	—	0,3	19,2	0,4	53,0	0,7	72,2
Β. Ἀμ. Ἑν. Πολιτ.	—	—	0,3	9,7	9,4	97,0	9,7	106,7
Σύνολο τῶν ἕξι μεγάλων» Δυνάμεων	40,4	273,8	65,0	523,4	16,5	437,2	81,5	960,6
Τρεῖς χῶρες, πού τίς κατατεμαχίζουν μέ ἰδιαίτερο ζῆλο (Τουρκία, Κίνα, Περσία)							14,5	361,2
Ὅλη ἡ γήινη σφαίρα (χωρίς τήν πολική περιοχή)							133	1 657
Ὅλες οἱ ἀποικίες:	46,5	313,6	74,9	568,7				
Ἀποικίες πού *δέν* ἀνήκουν στίς μεγάλες Δυνάμεις			9,9	45,3				

NB Ρωσία 169 × 0,57% = *96,33 NB*
96 ἑκατομμύρια καταπιεζόμενοι ἤ ἀνισότιμοι

	τετρ. χιλμ. (ἑκατομμύρια)	κάτοικοι (ἑκατομμύρια)
Ὅλη ἡ Εὐρώπη	9,97	452,4
Ἀγγλία + Γαλλία + Ρωσία + Γερμανία	— 6,70	— 287,2
τά ὑπόλοιπα κράτη	3,27	165,2
Ὅλη ἡ Ἀμερική	39,98	189,5
Β. Ἀμ. Ἑν. Πολιτεῖες	— 9,40	— 97,0
ὅλες οἱ ἀποικίες	— 9,20	— 10,7
τά ὑπόλοιπα κράτη	21,38	81,8
Ὅλη ἡ Ἀσία	44,45	871,2
ὅλες οἱ ἀποικίες	— 25,3	— 422,5
	19,1	448,7
τρεῖς μισοαποικίες (Τουρκία + Κίνα + Περσία)	— 14,5	— 361,2
ὑπόλοιπο	4,6	87,5

	τετρ. χιλμ.	κάτοικοι (ἑκατομμύρια)
Ὅλη ἡ Ἀφρική	29,9	136,2
ὅλες οἱ ἀποικίες:	− 28,6	− 126,6
ὑπόλοιπο =	1,3	9,6
Ὅλη ἡ Αὐστραλία:	8,9	7,8
ὅλες οἱ ἀποικίες = (+Πολυνησία;)	7,7	3,4(;)

	ἑκατομ. κάτοικοι	
Οἱ 6 μεγάλες Δυνάμεις	437,2	
ὅλες οἱ ἀποικίες	568,7	} 929,9
3 χῶρες «λεία»	361,2	
	1 367,1	

300	προνομιοῦχοι
150	καταπιεζόμενοι
1 000	{ ἀποικίες καί λεία }
1 450	
150	μικρά καί ὑποψήφια κράτη
1 600	

Περίπου:
ἑκατομμύρια κατοίκων
300 «μεγάλες Δυνάμεις» καί προνομιοῦχοι καταπιεστές καί ληστές
300 ἐξαρτημένοι, ὄχι μέ πλήρη δικαιώματα, ληστευμένοι καί μικροί
1 000 ἀποικίες καί «λεία»
1 600

Κίνα

Ἐθνικότητα ξένων στά λιμάνια μέ διομολογήσεις

	1912 Φίρμες	1912 Ἄτομα
Ἰάπωνες	733	75 210
Ρῶσοι	323	45 908
Ἄγγλοι	592	8 690
Ἀμερικανοί	133	3 869
Γάλλοι	107	3 133
Γερμανοί	276	2 817
Πορτογάλοι	44	2 785
Ἰταλοί	40	537
Αὐστριακοί	17	328
Δανοί	11	279
Νορβηγοί	8	250
Βέλγοι	15	245
Ἰσπανοί	6	224
Σουηδοί	2	189
Κάτοικοι τῶν Κάτω χωρῶν	13	157
Οὔγγροι	3	27
Βραζιλιανοί	1	9
Διάφοροι	4	97
Σύνολο	2 328	144 754

	Μητροπόλεις		᾿Αποικίες		Σύνολο		(᾿Αποικίες) σέ ἑκατομμύρια 1876		1914	
	ἑκατομ. τετρ. χιλμ.	ἑκατομ. πληθυσμός	ἑκατομ. τετρ. χιλμ.	ἑκατομ. πληθυσμός	ἑκατομ. τετρ. χιλμ.	ἑκατομ. πληθυσμός	ἑκατομ. τετρ. χλμ.	ἑκατομ. πληθ.	ἑκατομ. τετρ. χλμ.	ἑκατομ. πληθ.
(α) Ρωσία (Εὐρώπη + ᾿Ασία)	5,4	136,2	16,9	33,2	22,3	169,4	17,0	15,9	17,4	33,2
(β) Μεγάλη Βρετανία	0,3	46,5	30,0	378,5	30,3	425,0	22,5	251,9	33,5	393,5
(γ) Γαλλία	0,5	39,6	10,6	55,5	11,1	95,1	0,9	6,0	10,6	55,5
Σ =	6,2	222,3	57,5	467,2	63,7	689,5				
[1]) Βέλγιο	0,03	7,5	2,4	15,0	2,4	22,5				
Σερβία	0,09	4,5	—	—	0,1	4,5				
(δ) Γερμανία	0,5	64,9	2,9	12,3	3,4	77,2	—	—	2,9	12,3
Αὐστροουγγαρία	0,7	51,4	—	—	0,7	51,4				
Τουρκία	1,8	21,6	—	—	1,8	21,6				
	3,0	137,9	2,9	12,3	5,9	150,2				
(ε) ᾿Ιαπωνία	0,4	53,0	0,3	19,2	0,7	72,2	—	—	0,3	19,2
Κίνα	11,1	329,6	—	—	11,1	329,6				
(ζ) ῾Ενωμένες Πολιτεῖες	9,4	97,0	0,3	9,7	9,7	106,7	—	—	0,3	9,7
Οἱ 6 «μεγάλες» Δυνάμεις (α — ζ)	16,5	437,2	61,0	508,4	77,5	945,6	40,4	273,8	65,0	523,4

[1]) *Βέλγιο* 29452 τετρ. χιλμ. καί 7,5 πληθυσμός (ἑκατομ.) + 2,4 τετρ. χιλμ. ἀποικίες καί 15 ἑκατομ. πληθυσμός.
Σ = 2,4 ἑκατομ. τετρ. χιλμ. καί *22,5* ἑκατομ. πληθυσμός

Σερβία 87 303 τετρ. χιλμ. καί 4,5 ἑκατομ. πληθυσμός
Σ = 0,1 ἑκατομ. τετρ. χιλμ. καί 4,5 ἑκατομ. πληθυσμός

Τουρκία	1,8	21,6
Κίνα	11,1	329,6
Σ =	12,9	351,2
Περσία =	1,6	10,0
Σ =	14,5	361,2

Βαλκανικά κράτη πρίν καί μετά τόν πόλεμο 1912/3*

	Συνολική ἐπιφάνεια σέ τετρ. χιλιόμετρα			Πληθυσμός **		
	Προηγούμενη ἐπιφάνεια	Νέες προσαρτήσεις	Σημερινή ἐπιφάνεια	Προηγούμενη ἐπιφάνεια β)	Νέες προσαρτήσεις γ)	Σημερινή ἐπιφάνεια δ)
Ρουμανία	131 353	8 340	139 693	7 248	354	7 602
Βουλγαρία	96 345	17 660	114 005	4 337	429	4 766
Σερβία	48 303	39 000	87 303	2 912	1 533	4 445
Μαυροβούνιο	9 080	5 100	14 180	285	150	435
᾿Αλβανία	—	28 000	28 000	—	800	800
῾Ελλάδα	64 657	51 318	} 115 975	2 632	1 624	} 4 256
Κρήτη	8 618	}— 149 755		344	}— 4 583	
Τουρκία	169 317		28 180	6 130		1 891
Βαλκανικές χῶρες	527 673	— 337[1])	527 336	23 888	307	24 195

[1]) ῾Η διαφορά εἶναι ἀποτέλεσμα ἀνακριβοῦς ὑπολογισμοῦ, ἰδίως ἡ ᾿Αλβανία ἐμφανίζεται, μάλλον μικρότερη ἀπ᾿ὅ,τι εἶναι.

* Τό κείμενο αὐτοῦ τοῦ πίνακα στό τετράδιο εἶναι γραμμένο ἰδιόχειρα ἀπό τήν Ν. Κ. Κρούπσκαγια. *῾Η Σύντ.*

** α) Οἱ ἀριθμοί ἀφοροῦν χιλιάδες. β) Πρόκειται γιά τόν προηγούμενο πληθυσμό. γ) Πρόκειται γιά τόν πληθυσμό πού προσαρτήθηκε. δ) Πρόκειται γιά τό νέο πληθυσμό μετά τίς προσαρτήσεις. *(Σημ. μετ.).*

Όλη ἡ γήινη σφαίρα:	ἑκατ. τετρ. χιλιόμετρα	Πληθυσμός ἑκατομ.	%	κάτ. ἀνά τετρ. χιλ.	Είδικό ἐμπόριο (1912) Εἰσαγωγές (ἑκατομμύρια μάρκα)	Ἐξαγωγές
Ἀσία	44,45	871,2	526	19,6	9 278	10 162
Εὐρώπη	9,97	452,4	273	45,4	56 655	44 224
Ἀφρική	29,89	136,2	82	4,5	3 149	3 584
Ἀμερική	39,98	189,5	114	4,7	15 738	18 286
Αὐστραλία	8,96	7,8	5	0,9	2 199	2 269
Ἀρκτικές χῶρες	12,67	0,01	0	—	—	—
Σύνολο:	145,92	1 657,1	1 000	11,4	87 019	78 525

Γεωγραφικοί - στατιστικοί πίνακες τοῦ Ὄττο Χύμπνερ, ἔκδοση 1914 (63ο ἔτος ἔκδοσης)*

	Μεγάλη Βρετανία	*Σιδηροδρομικές γραμμές* χιλιόμ.
(1912)	Αἴγυπτος	4 241
(1912)	Αἰγυπτιακό Σουδάν	1 725
(1912)	Μάλτα	13
(1911/12)	Κύπρος	98
(1911/12)	Ἰνδίες	55 875
(1911)	Κεϋλάνη	971
(1911)	Στρέιτς Σέττλεμεντς	34
—	—	16
(1912)	Προτεκτοράτο Μαλαισίας	1 180
(1912)	Χόνγκ-Κόνγκ	15
(1912)	Βόρειο Βόρνεο	211
(1912)	Νοτιο-Ἀφρικανική Ἕνωση	12 626
(1912)	Μπαζουτλάνδη	26
(1912)	Ροδεσία	3 872
(1912)	Νυασσαλάνδη	182
(1912)	Ἀνατολική Ἀφρική	943
(1912)	Ζανζιβάρη	10
(1912)	Νιγηρία	1 467
(1912)	Σιέρρα Λεόνε	365
(1912)	Χρυσή ἀκτή	270
(1912)	Ν. Μαυρίκιος	207
(1912)	Νέα Γῆ	1 238
(1912)	Καναδάς	47 150
(1912)	Ἰαμαϊκή	313
(1912)	Μικρές Ἀντίλλες	45
(1912)	Τρινιντάντ	135
(1912)	Ὀνδούρα	40
(1912)	Γουιάνα	152
(1912/13)	Ὁμοσπονδία τῆς Αὐστραλίας	30 141
(1912/13)	Νέα Ζηλανδία	4 588
		168 149

* Τό κείμενο τῆς σελ. 10 τοῦ τετραδίου (σελ. **280-282** αὐτοῦ τοῦ τόμου) εἶναι γραμμένο ἰδιόχειρα ἀπό τήν Ν. Κ. Κρούπσκαγια. Τά μέρη πού τυπώθηκαν μέ μαῦρα στοιχεῖα γράφτηκαν ἀπό τόν Β. Ι. Λένιν. *Ἡ Σύντ.*

		χιλιόμ.
	Γαλλία	
(1910)	Ἀλγερία	3 491
(1912)	Τυνησία	1 656
(1913)	Δυτική Ἀφρική	2 400
(1913)	Ἀκτή τῆς Σομαλίας	130
(1913)	Μαδαγασκάρη	368
(1913)	Ρεουνιόν	126
(1913)	Ἰνδίες	30
(1912)	Ἰνδοκίνα	1 374
(1908)	Μαρτινίκα	224
(1913)	Γουιάνα	16
(1913)	Νέα Καληδωνία	17
		9 832
(1912)	*Βελγικό Κογκό*	1 235
	Ἰταλία	
(1912)	Λιβύη	87
(1912)	Ἐρυθραία	120
		207
	Γερμανική αὐτοκρατορία	
(1913)	Ἀνατολική Ἀφρική	1 602
(1913)	Καμερούν	443
(1913)	Τόγκο	327
(1913)	Νοτιο-Δυτική Ἀφρική	2 104
		4 476
	Κάτω χῶρες	
(1912)	Ἀνατολικές Ἰνδίες	2 355
		2 683
	Ἄλλες κτήσεις	337
		5 375
	Ρωσία	
(1913)	Καύκασος, Μέση Ἀσία, Σιβηρία	17 036
(1911)	*Τουρκία*	6 660
	στήν	
	1. Εὐρώπη	1 994
	2. Μικρά Ἀσία	2 372
	3. Συρία καί Ἀραβία	2 294
(1909)	*Περσία*	54
	σέ ἐκμετάλλευση	12

	Συνολική ἐπιφάνεια σέ τετρ. χιλιόμ.	Πληθυσμός
Τ ο υ ρ κ ί α, συνταγματικό κράτος ἀπό τό 1909	*1 794 980*	*21 600 000* (1910)
Εὐρωπαϊκή Τουρκία	28 180	1 891 000 (1910)
Μικρά 'Ασία	501 400	10 940 765 (1910)
'Αρμενία καί Κουρδιστάν	186 500	2 357 436 (1900)
Συρία καί Μεσοποταμία	637 800	5 361 203 (1910)
'Αραβία	441 100	1 050 000 (1910)
Κ ί ν α, δημοκρατία ἀπό τό Μάρτη 1912	*11 138 900*	*329 617 760*
'Η καθαυτό Κίνα	6 242 300	325 817 760 (1910)
Μογγολία	2 787 600	1 800 000
Θιβέτ	2 109 000	2 000 000
'Ι α π ω ν ί α, συνταγμ. μοναρχία	*673 681*	*72 206 475*
'Η καθαυτό 'Ιαπωνία	382 415	52 985 423 (1912)
Φορμόζα	35 997	3 512 607 (1913)
Καραφοῦτο ('Ιαπωνική Σαχαλίνη)	34 069	42 612 (1913)
Κβαντούν	3 374	501 767 (1913)
Κορέα	217 826	15 164 066 (1913)

NB Σέ χιλιάδες τετρ. χιλιόμετρα **(συνολική ἐπιφάνεια)**
Περσία—περίπου 1 645 **(ὅλος ὁ πληθυσμός τῆς Περσίας στά 1907: $9^1/_2$ ἑκατομ.)**
Μέ τή συμφωνία τοῦ 1907:
βρετανική σφαίρα ἐπιροῆς περίπου 355
ρωσική » » περίπου 790

ΑΛΛΗΛΟΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ

'Α λ λ η λ ο κ α τ η γ ο ρ ί ε ς:

«La Revue de Paris», 1 τοῦ Μάρτη 1915 (τεῦχ. 5, 1915)
ἄρθρο: **Ζ. Ντεμορνί.** *«Τουρκο-γερμανικές μέθοδοι στήν Περσία»* (μέ ἕνα χάρτη σφαιρῶν ἐπιροῆς τῶν ρώσων καί ἄγγλων στήν Περσία).

NB ||| Κραυγές ἑνός ἰμπεριαλιστῆ ἀπ' ἀφορμή τίς ἐπιτυχίες τῶν γερμανῶν. (Χαρακτηριστικό γιά τήν περιγραφή τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ.)

'Ανάμεσα στ' ἄλλα (σελίδα 217):

NB || «Στίς 24 τοῦ Δεκέμβρη (1914) σκάζει μιά βόμβα στήν Τεχεράνη πού προοριζόταν νά ἐξολοθρεύσει τούς ἐπιτετραμμένους τῆς Ρωσίας, τῆς Γαλλίας, τοῦ Βελγίου καί τῆς 'Αγγλίας, ὅμως ἡ ἀπόπειρα ἀστόχησε καί σκοτώθηκε ἕνας ἀπό τούς συνένοχους τῆς συνωμοσίας, ἡ ὁποία ὀργανώθηκε ἀπό μιά γερμανο-τουρκική συμμορία»...

῾Ο συγγραφέας παραθέτει τά ἄρθρα του στό περιοδικό *«Revue du monde musulman»*, 1913, τεύχη 22 καί 23 (Μάρτης καί ᾿Ιούνης τοῦ 1913), καί τά βιβλία του: *«Ζ η τ ή μ α τ α τ ο ῦ Δ ο ύ ν α β η»*. Παρίσι, 1911 (Λαρόζ καί Τενέν)· *«Δ ι ο ί κ η σ η τ ῆ ς Π ε ρ σ ί α ς»*. Παρίσι, 1913 (Λεροῦ). Τοῦ ἴδιου: «Τά οἰκονομικά ἱδρύματα τῆς Περσίας». Παρίσι, 1915 (Λεροῦ). NB

Τό ἔτος Σίτσκαν-ΐλ (21. III. 1912—20. III. 1913).

1. Τό ἐμπόριο τῆς Ρωσίας μέ τήν Περσία = *6 2 8 8 5 7 9 0 0* ***κράν*** (κράν = 0,4545 τοῦ φράγκου).

᾿Εξαγωγές ἀπό τήν Περσία = 69% ὅλων τῶν περσικῶν ἐξαγωγῶν.

Εἰσαγωγές ἀπό τή Ρωσία στήν Περσία 58% ὅλων τῶν περσικῶν εἰσαγωγῶν (σελ. 205).

2. ᾿Εξαγωγές τῆς ᾿Αγγλίας στήν Περσία = 25% ὅλων τῶν περσικῶν εἰσαγωγῶν. ᾿Εξαγωγές τῆς Περσίας στήν ᾿Αγγλία = 13% ὅλων τῶν περσικῶν ἐξαγωγῶν.
3. Τουρκία
4. ᾿Εμπόριο τῆς Γερμανίας μέ τήν Περσία = 24 316 252 κράν.
5. Γαλλία
6. ᾿Ιταλία.

((Σειρά τῶν χωρῶν σύμφωνα μέ τό μέγεθος τοῦ ἐμπορίου τους μέ τήν Περσία: 1—6))

«Preussische Jahrbücher», 1915, τεῦχ. 3 (Μάρτης), ἄρθρο τοῦ Χάνς Ντελμπρύκ (σελ. 485):

«῾Ο ἄγγλος πρεσβευτής στή Νορβηγία Φίντλεϊ προσπάθησε στό ὄνομα τῆς κυβέρνησής του νά ἐξαγοράσει ἕναν δολοφόνο, γιά νά βγάλει ἀπό τή μέση τόν ἰρλανδό Σέρ Ρότζερ Κέζμεντ». (᾿Από τίς ἀντικατηγορίες ἐνάντια στήν ᾿Αγγλία, πού διατύπωσε ὁ Ντελμπρύκ.) NB

«ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΤΕΧΝΙΚΗ»

«The Daily Telegraph», 15. III. 1915. «Σημειώσεις γιά τήν τεχνική. *«Τό πετρέλαιο στόν πόλεμο.* Πολεμικό πλοῖο πετρελαιοκίνητο».

«῾Ο καγκελάριος τοῦ θησαυροφυλακίου εἶχε δίκιο, ὅταν ἔλεγε: «Αὐτός εἶναι τεχνικός πόλεμος». Βλέπουμε τή σφραγίδα τῆς τεχνικῆς σέ κάθε φάση τῆς τεράστιας πάλης πού διεξάγεται σήμερα σ᾿ὅλο τόν κόσμο. ῾Η τεχνική δέν παίζει πιά δευτερεύοντα ρόλο. Ἔγινε τό κύριο χαρακτηριστικό γνώρισμα τοῦ πολέμου, σέ

τέτιο σημεῖο, πού ὁ «αὐτόπτης μάρτυρας» μπόρεσε νά τόν ὀνομάσει «πόλεμο τῆς βενζίνας», ὅταν περιέγραψε τελευταῖα τό ρόλο αὐτό πού παίζει ἡ μηχανική ἕλξη στήν ἠπειρωτική Εὐρώπη. Νά τόν ὀνομάσουμε «πόλεμο τοῦ πετρελαίου» θά ἦταν ἴσως τό πιό σωστό, γιατί αὐτός ὁ ὅρος θά περιλάβαινε καί τό στόλο, ἐφόσον γίνεται λόγος γιά πολλά ἀπό τά πιό μεγάλα καί τά πιό μικρά πλοῖα, ὅπως τά ὑπερντρέντνωτ καί τά ὑποβρύχια».

Ἡ «Βασίλισσα Ἐλισάβετ» εἶναι ἕνα ἀπό τά πρῶτα «πετρελαιοκίνητα» πλοῖα. Μείωση τῶν δαπανῶν. Τό κύριο εἶναι ἡ ταχύτητα τοῦ ἐφοδιασμοῦ μέ καύσιμα etc. etc. Γιγάντια τεχνική πρόοδος.

Πρόκειται νά γίνει τό πέρασμα στούς «κινητῆρες ἐσωτερικῆς καύσης στά πολεμικά πλοῖα». Τά ἐμπορικά πλοῖα ἤδη περνοῦν.

ΓΙΟΥΝΙΟΥΣ. «Η ΚΡΙΣΗ ΤΗΣ ΣΟΣΙΑΛΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ»*

Γιούνιους. *«Ἡ κρίση τῆς σοσιαλδημοκρατίας».* Παράρτημα: «Θέσεις γιά τά καθήκοντα τῆς διεθνοῦς σοσιαλδημοκρατίας». Ζυρίχη, *1916.* Σελ. *109* (105 – 109, θέσεις).

«Εἰσαγωγή» ἔχει ἡμερομηνία *2. I.* 1916: Ἡ μπροσούρα φαίνεται ὅτι γράφτηκε τόν Ἀπρίλη τοῦ 1915.

σελ. 6: «ἡ συνθηκολόγηση τῆς διεθνοῦς σοσιαλδημοκρατίας... νά τήν κρύψουμε θά ἦταν τό πιό μωρό πράγμα»...

σελ. 24: «Δυό γραμμές τῆς ἐξέλιξης... ὁδηγοῦν... σ'αὐτό τόν πόλεμο» 1) 1870, NB, ἡ *προσάρτηση* τῆς Ἀλσατίας καί τῆς Λωραίνης καί 2) ἡ ἰμπεριαλιστική ἀνάπτυξη τά τελευταῖα 25 χρόνια.

NB ‖ σελ. 28: Λόγος τοῦ Μπύλοφ στίς 11. XII. 1899. Ξεκάθαρο ἰμπεριαλιστικό πρόγραμμα: στούς ἄγγλους «πιό μεγάλη Βρετανία», στούς γάλλους «νέα Γαλλία», στούς ρώσους Ἀσία, στούς γερμανούς «πιό μεγάλη Γερμανία».

σελ. 31 – 33: θαυμάσια γιά τήν καταλήστευση τῶν τούρκων ἀγροτῶν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἀπό τό γερμανικό χρηματιστικό κεφάλαιο.

σελ. *42:* ...«Στό σημερινό πόλεμο μπαίνει γενικά ζήτημα ὕπαρξης μόνο δυό κρατῶν: τοῦ Βελγίου καί τῆς Σερβίας»...

σελ. *43:* Στή Ρωσία ὁ ἰμπεριαλισμός «δέν» εἶναι τόσο *«οἰκονομική ἐξάπλωση»,* ὅσο *«πολιτικό συμφέρον τοῦ κράτους».*

* Βλ. Β. Ι. Λένιν. Ἅπαντα, 5η ρωσ. ἔκδ., τόμ. 30ός, σελ. 1-16. *Ἡ Σύντ.*

σελ. *48:* Ἡ ἀποσύνθεση τῆς Αὐστρίας ἐπιταχύνθηκε «μέ τήν ἐμφάνιση αὐτοτελῶν ἐθνικῶν κρατῶν στήν ἄμεση γειτνίαση μέ τή μοναρχία»...

...«Ἡ ἐσωτερική ἀνικανότητα τῆς Αὐστρίας νά ζήσει ἐκδηλώθηκε»...

...«Ἡ μοναρχία τῶν Ἀψβούργων δέν εἶναι πολιτική ὀργάνωση τοῦ ἀστικοῦ κράτους, ἀλλά μόνο ἀδύνατα συνδεμένο συνδικάτο πού ἀποτελεῖται ἀπό μερικές κλίκες κοινωνικῶν παρασίτων» (49)...

...«ἀναπόφευκτο δίλημμα: εἴτε μοναρχία τῶν Ἀψβούργων, εἴτε καπιταλιστική ἀνάπτυξη τῶν βαλκανικῶν κρατῶν» (49)...

...«Ἡ διάλυση τῆς Αὐστροουγγαρίας ἱστορικά εἶναι μόνο συνέχεια τῆς ἀποσύνθεσης τῆς Τουρκίας καί μαζί της ἀποτελεῖ ἀπαίτηση τοῦ ἱστορικοῦ προτσές ἀνάπτυξης» (49 – 50). NB

«Ὁ γερμανικός ἱμπεριαλισμός, δεμένος μέ δυό ἀποσυντιθέμενα πτώματα, τράβηξε κατευθείαν στόν παγκόσμιο πόλεμο» (50).

...«Τόν Ντουάλα Μάνγκα Μπέλλ στό Καμερούν... γιά... δῆθεν ἀπόπειρα (ἐσχάτης προδοσίας)... τόν κρεμάσανε ἀθόρυβα μέσα στό θόρυβο τοῦ πολέμου χωρίς τήν ἐνοχλητική διαδικασία μιᾶς δίκης... Ἡ κοινοβουλευτική ὁμάδα στό Ράιχσταγκ σκέπασε τό πτῶμα τοῦ ἡγέτη Ντουάλα μέ διακριτική σιωπή» (56).

σελ. *6 0:* 2 αἰτίες τῆς ἧττας τοῦ 1905:

(1) Τό «τεράστιό» της πολιτικό πρόγραμμα· «ὁρισμένα (ἀπό τά προβλήματα), ὅπως τό ἀγροτικό ζήτημα, γενικά δέν λύνονται στά πλαίσια τοῦ σημερινοῦ κοινωνικοῦ συστήματος»... ;

(2) ἡ βοήθεια τῆς εὐρωπαϊκῆς ἀντίδρασης...

71: «Οἱ κίνδυνοι γιά τή «φιλελεύθερη ἀνάπτυξη τῆς Γερμανίας» δέν βρίσκονται στή Ρωσία, ὅπως νόμιζε ἡ ὁμάδα Ράιχσταγκ, ἀλλά μέσα στήν ἴδια τή Γερμανία»... (καί ἀνάμεσα στ' ἄλλα ἡ ἔκφραση: «γραμμή Τσάμπερν». σελ. 71).

74: «Ἡ σοσιαλιστική ἀρχή: τό δικαίωμα αὐτοδιάθεσης τῶν ἐθνῶν, δέν σημαίνει μήπως ὅτι κάθε λαός ἔχει τό δικαίωμα καί εἶναι ὑποχρεωμένος νά ὑπερασπίζει τήν ἐλευθερία καί τήν ἀνεξαρτησία του;»... (75) «Βέβαια εἶναι ἄξιος περιφρόνησης ἕνας λαός πού συνθηκολογεῖ μπροστά στόν ἐξωτερικό ἐχθρό»...

75: Περικοπή ἀπό τόν *«Ἐμφύλιο πόλεμο στή Γαλλία»:* «Ἡ ὕψιστη ἡρωική ἔξαρση, γιά τήν ὁποία ἦταν ἀκόμη ἱκανή ἡ παλιά κοινωνία, εἶναι ὁ ἐθνικός πόλεμος καί αὐτός

ἀποδείχνεται σήμερα καθαρή ἀπάτη τῆς κυβέρνησης»...

76: «Ἡ εἰσβολή καί ἡ πάλη τῶν τάξεων στήν ἀστική ἱστορία δέν ἀποτελοῦν λοιπόν ἀντίθεση, ὅπως λέει ὁ ἐπίσημος μύθος, ἀλλά τό ἕνα ἀποτελεῖ μέσο καί ἐκδήλωση τοῦ ἄλλου. Καί ἄν γιά τίς κυρίαρχες τάξεις ἡ εἰσβολή ἀποτελεῖ δοκιμασμένο μέσο ἐνάντια στήν πάλη τῶν τάξεων, τότε γιά τίς ἀνερχόμενες τάξεις ἡ πιό ὀξεία πάλη τῶν τάξεων ἀποδείχνεται τό πιό καλύτερο μέσο ἐνάντια στήν εἰσβολή»... Ἡ ἱστορία τῶν ἰταλικῶν πόλεων στό *μεσαίωνα*, ἰδιαίτερα ὅμως τό *1793*.

77: τό ἴδιο ἰσχύει γιά τήν αὐτοδιάθεση: «Εἶναι ἀλήθεια: ὁ σοσιαλισμός ἀναγνωρίζει σέ κάθε λαό τό δικαίωμα γιά ἀνεξαρτησία καί ἐλευθερία, τό δικαίωμα νά καθορίζει ὁ ἴδιος τίς τύχες του. Εἶναι ὅμως πραγματικός χλευασμός τοῦ σοσιαλισμοῦ, ὅταν τά σημερινά καπιταλιστικά κράτη παρουσιάζονται σάν ἔκφραση αὐτοῦ τοῦ δικαιώματος γιά αὐτοδιάθεση τῶν λαῶν. Σέ ποιό ὅμως ἀπό αὐτά τά κράτη ὁ λαός καθόριζε ὥς τώρα τίς μορφές καί τίς συνθῆκες τῆς δικῆς του (sic!) ἐθνικῆς, πολιτικῆς καί κοινωνικῆς ὕπαρξης;» Μέ τήν «αὐτοδιάθεση τοῦ γερμανικοῦ λαοῦ» ὁ Μάρξ, ὁ Ἔνγκελς, ὁ Λασσάλ ἐννοοῦσαν «τήν ἑνιαία μεγάλη γερμανική δημοκρατία». [Ἡ σημερινή Γερμανία οἰκοδομήθηκε (NB) (77) «πάνω στά ἐρείπια τοῦ δικαιώματος τῆς ἐθνικῆς (NB) αὐτοδιάθεσης (NB) τοῦ γερμανικοῦ λαοῦ»...]

77 ...«εἴτε μήπως ἡ Τρίτη δημοκρατία λ.χ. μέ τίς ἀποικιακές κτήσεις στίς τέσσερις καί μέ ἀποικιακές θηριωδίες στίς δυό Ἠπείρους εἶναι ἔκφραση τῆς «αὐτοδιάθεσης» τοῦ γαλλικοῦ ἔθνους;»...

78: «Μέ τή σοσιαλιστική ἔννοια αὐτῆς τῆς ἀντίληψης δέν ὑπάρχει οὔτε ἕνα ἐλεύθερο ἔθνος, ἄν ἡ κρατική του ὕπαρξη βασίζεται στήν ὑποδούλωση ἄλλων λαῶν, γιατί καί οἱ ἀποικιακοί λαοί θεωροῦνται λαοί καί μέλη τοῦ κράτους. Ὁ διεθνής σοσιαλισμός ἀναγνωρίζει τό δικαίωμα τῶν ἐλεύθερων, ἀνεξάρτητων, ἰσότιμων ἐθνῶν, ὅμως μόνο αὐτός μπορεῖ νά δημιουργήσει τέτια ἔθνη, μόνο αὐτός μπορεῖ νά πραγματοποιήσει τό δικαίωμα τῶν ἐθνῶν γιά αὐτοδιάθεση. Καί αὐτό τό σύνθημα τοῦ σοσιαλισμοῦ χρησιμεύει, ὅπως καί ὅλα τ᾽ἄλλα, ὄχι γιά νά δικαιολογήσει τό κατεστημένο, ἀλλά σάν γνώμονας καί κίνητρο τῆς ἐπαναστατικῆς, ἀναμορφωτικῆς, ἐνεργητικῆς πολιτικῆς τοῦ προλεταριάτου»...

NB

...Στίς σημερινές ἰμπεριαλιστικές συνθῆκες γενικά δέν μποροῦν πιά νά ὑπάρχουν «ἐθνικοί ἀμυντικοί πόλεμοι» (78)... Ἄν δέν πάρεις ὑπόψη αὐτές τίς συνθῆκες εἶναι σάν νά *«κτίζεις στήν ἄμμο»*. ;

Γι'αὐτό «τό ζήτημα τῆς ἄμυνας ἤ τῆς ἐπίθεσης, τό ζήτημα τοῦ «φταίχτη» εἶναι ἀπολύτως χωρίς σημασία» (78) καί ἡ Γαλλία καί ἡ Ἀγγλία δέν κάνουν «αὐτοάμυνα», ὑπερασπίζουν «ὄχι τήν ἐθνική τους, ἀλλά τήν παγκόσμια πολιτική τους θέση».

NB: ...«γιά νά ξορκιστεῖ τό φάντασμα τοῦ «ἐθνικοῦ πολέμου», πού κυριαρχεῖ σήμερα στή σοσιαλδημοκρατική πολιτική» (81).

Ἡ ἰμπεριαλιστική πολιτική εἶναι διεθνές φαινόμενο, ἀποτέλεσμα τῆς «παγκόσμιας ἐξέλιξης τοῦ κεφαλαίου» (79)... «Μόνο ὅταν ξεκινάει κανείς ἀπ'αὐτό, μπορεῖ νά θέτει σωστά τό ζήτημα τῆς «ὑπεράσπισης τῆς πατρίδας» στό σημερινό πόλεμο» (80)... Τό σύστημα τῶν συμμαχιῶν, τά πολεμικά συμφέροντα κτλ. *περιπλέκουν* ταυτόχρονα τά *ἰμπεριαλιστικά* συμφέροντα καί τίς χῶρες... «Τέλος, τό ἴδιο αὐτό γεγονός, ὅτι τώρα ὅλα τά καπιταλιστικά κράτη ἔχουν ἀποικιακές κτήσεις, πού στή διάρκεια τοῦ πολέμου, κι'ἄν ἀκόμη ὁ πόλεμος ἀρχίζει σάν «ἐθνικός ἀμυντικός πόλεμος», ἀπό καθαρά πολεμικο-στρατηγικούς ὑπολογισμούς περιπλέκονται κιόλας στόν πόλεμο»... ὁ «ἱερός πόλεμος» στήν Τουρκία, ἡ ἐνθάρυνση τῶν ἐξεγέρσεων στίς ἀποικίες... —«καί αὐτό τό γεγονός μετατρέπει αὐτόματα κάθε σημερινό πόλεμο σέ ἰμπεριαλιστική παγκόσμια πυρκαγιά» (82)...

Παράδειγμα ἡ Σερβία (πίσω ἀπ'αὐτήν στέκει ἡ Ρωσία), ἡ Ὀλλανδία (οἱ ἀποικίες της *κτλ.*)... «Μ'αὐτό τόν τρόπο εἶναι πάλι οἱ ἱστορικές συνθῆκες τοῦ σημερινοῦ ἰμπεριαλισμοῦ πού καθορίζουν τό χαρακτήρα τοῦ πολέμου στίς ξεχωριστές χῶρες, καί αὐτές οἱ συνθῆκες ἔχουν σάν ἀποτέλεσμα νά μήν εἶναι σήμερα γενικά δυνατοί οἱ ἐθνικοί ἀμυντικοί πόλεμοι» (84)...

Παραθέτει ἀποσπάσματα ἀπό τόν Κ. Κάουτσκι: «Πατριωτισμός καί σοσιαλδημοκρατία», 1907, σελ. 16 ἰδιαίτερα, ὅτι «σ'αὐτές τίς συνθῆκες ποτέ πιά δέν πρέπει νά περιμένουμε ἕναν πόλεμο γιά τήν ὑπεράσπιση τῆς ἐθνικῆς ἐλευθερίας...» (ὁ Κάουτσκι, παραθέτει ἀποσπάσματα ἀπό τή σελ. 85 τοῦ Γιούνιους). (Κ. Κάουτσκι, σελ. 12-14, γιά τά «ἐθνικά προβλήματα», ὅτι αὐτά μπορεῖ νά λυθοῦν «*μόνο* (NB) *μετά* (NB) τή νίκη τοῦ προλεταριάτου».) [Κ. Κάουτσκι, σελ. 23. NB]

Ποιό εἶναι τό καθῆκον τῆς σοσιαλδημοκρατίας; Νά μήν εἶναι «παθητική». Ὄχι. «Ἀντί λοιπόν νά καλύπτουν ὑποκριτικά τόν ἰμπεριαλιστικό πόλεμο μέ τό μανδύα τῆς ὑπεράσπισης τῆς πατρίδας, ἔπρεπε νά πάρουν ἀκριβῶς στά *σοβαρά* (ἡ ὑπογράμμιση εἶναι τοῦ συγγραφέα) τό δικαίωμα αὐτοδιάθεσης τῶν λαῶν καί ; τῆς ὑπεράσπισης τῆς πατρίδας καί νά τά στρέψουν σάν ἐπαναστατικό μοχλό *ἐνάντια* (ἡ ὑπογράμμιση εἶναι τοῦ συγγραφέα) στόν ἰμπεριαλιστικό πόλεμο (85). Ἡ πιό στοιχειώδης ἀπαίτηση τῆς ὑπεράσπισης τῆς πατρίδας συνίσταται στό ὅτι ὁ λαός πρέπει νά πάρει στά χέρια του τήν ὑπόθεση τῆς ἄμυνας. Τό πρῶτο βῆμα σ'αὐτό: εἶναι ἡ *πολιτοφυλακή*, δηλαδή, ὄχι μόνο ἄμεσο ἐξοπλισμό ὅλου τοῦ ἐνήλικου ἀνδρικοῦ πληθυσμοῦ, ἀλλά πρίν ἀπ'ὅλα λύση ἐπίσης ἀπό τό λαό τοῦ ζητήματος τοῦ πολέμου ἤ τῆς εἰρήνης, αὐτό ...;;; NB σημαίνει ἀκόμη: τήν ἄμεση ἐξάλειψη κάθε πολιτικῆς ἀδικίας, μιά πού ἡ πιό μεγάλη πολιτική ἐλευθερία χρειάζεται σάν βάση τῆς λαϊκῆς ὑπεράσπισης. Ἡ διακήρυξη αὐτῶν τῶν πραγματικῶν μέτρων γιά τήν ὑπεράσπιση τῆς πατρίδας, ἡ ἀπαίτηση τῆς πραγματοποίησής τους, αὐτό θά ἦταν τό πρῶτο καθῆκον τῆς σοσιαλδημοκρατίας» (86). Οἱ σοσιαλδημοκράτες ὅμως ἐγκατέλειψαν τό αἴτημα τῆς πολιτοφυλακῆς γιά μετά τόν πόλεμο!!! παρ'ὅλο πού ἐμεῖς λέγαμε ὅτι «*μ ό ν ο* ἡ πολιτοφυλακή» εἶναι ἱκανή νά ὑπερασπίσει τήν πατρίδα!!!

«Διαφορετικά ἐννοοῦσαν τήν ὑπεράσπιση τῆς πατρίδας οἱ δάσκαλοί μας»... (Ὁ Μάρξ στόν «Ἐμφύλιο πόλεμο» μέ τόν ἐθνικό πόλεμο τῆς Κομμούνας)... καί... ὁ **Φρίντριχ** Ἔνγκελς τό *1892* μέ τήν ἐπανάληψη τοῦ NB! 1793... Ἐξάλλου: *Ὅταν τό ἔγραφε αὐτό ὁ Ἔνγκελς, εἶχε ὑπόψη του μιά ὁλότελα διαφορετική κατάσταση ἀπό τή σημερινή*» (87)—πρίν τή ρωσική ἐπανάσταση. «Εἶχε (ὁ Ἔνγκελς) ὑπόψη του τόν πραγματικό ἐθνικό ἀμυντικό πόλεμο τῆς Γερμανίας, πού δέχτηκε ἐπίθεση» (87)...

;; Καί παρακάτω: «Μάλιστα, οἱ σοσιαλδημοκράτες εἶναι ὑποχρεωμένοι νά ὑπερασπίζουν τή χώρα τους σέ στιγμές μεγάλης ἱστορικῆς κρίσης. Καί ἀκριβῶς, σ'αὐτό βρίσκεται ἡ βαριά εὐθύνη» τῆς σοσιαλδημοκρατικῆς κοινοβουλευτικῆς ὁμάδας... «*Ἄφησε* τήν ;; πατρίδα ἀνυπεράσπιστη σέ ὥρα τοῦ πιό μεγάλου κινδύνου. Γιατί τό πρῶτο χρέος της ἀπέναντι στήν πατρίδα σ'αὐτή τήν ὥρα ἦταν: νά δείξει στήν πατρίδα τό πραγματικό ὑπόβαθρο αὐτοῦ τοῦ ἰμπεριαλιστικοῦ

πολέμου, νά σχίσει τό δίχτυ τοῦ πατριωτικοῦ καί διπλωματικοῦ ψεύδους, μέ τό ὁποῖο περιβλήθηκε αὐτή ἡ ἐπιβουλή κατά τῆς πατρίδας. Νά δηλώσει φωναχτά καί καθαρά ὅτι γιά τό γερμανικό λαό σ᾽αὐτό τόν πόλεμο καί ἡ νίκη καί ἡ ἧττα εἶναι τό ἴδιο ὀλέθριες... Νά διακηρύξει τήν ἀνάγκη τοῦ ἄμεσου ἐξοπλισμοῦ τοῦ λαοῦ καί ὅτι εἶναι ὑπόθεση τοῦ λαοῦ νά ἀποφασίζει γιά τό ζήτημα τοῦ πολέμου καί τῆς εἰρήνης... τέλος, στό ἰμπεριαλιστικό πρόγραμμα τοῦ πολέμου — στό πρόγραμμα, πού ἀποβλέπει στή διατήρηση τῆς Αὐστρίας καί τῆς Τουρκίας, δηλαδή στή διατήρηση τῆς ἀντίδρασης στήν Εὐρώπη καί στή Γερμανία —νά ἀντιπαραθέσει τό παλιό ἀληθινά ἐθνικό πρόγραμμα τῶν πατριωτῶν καί τῶν δημοκρατῶν τοῦ 1848, τό πρόγραμμα τοῦ Μάρξ, τοῦ Ἔνγκελς καί τοῦ Λασσάλ: τό σύνθημα τῆς ἑνιαίας μεγάλης γερμανικῆς δημοκρατίας. Αὐτή ἦταν ἡ σημαία, πού ἔπρεπε νά ξεδιπλώσουμε μπροστά στή χώρα, πού θά ἦταν ἀληθινά ἐθνική, ἀληθινά ἀπελευθερωτική, θά βρισκόταν σέ ἀντιστοιχία μέ τίς καλύτερες παραδόσεις τῆς Γερμανίας καί τῆς διεθνοῦς ταξικῆς πολιτικῆς τοῦ προλεταριάτου» (88).

NB

;;
,,

... «Ἔτσι ἀποτελεῖ καθαρή φαντασία, ἀστικοεθνική ἐπινόηση τό βαρύ δίλημμα ἀνάμεσα στά συμφέροντα τῆς πατρίδας καί στά συμφέροντα τῆς διεθνοῦς ἀλληλεγγύης τοῦ προλεταριάτου, ἡ τραγική σύγκρουση, πού παρακίνησε τούς βουλευτές μας μόνο «μέ βαριά καρδιά» νά ταχθοῦν ὑπέρ τοῦ ἰμπεριαλιστικοῦ πολέμου. Ἀντίθετα, ἀνάμεσα στά συμφέροντα τῆς χώρας καί στά ταξικά συμφέροντα τῆς προλεταριακῆς Διεθνοῦς ὑπάρχει καί τόν καιρό τοῦ πολέμου καί τόν καιρό τῆς εἰρήνης πλήρης ἁρμονία: καί ὁ πόλεμος καί ἡ εἰρήνη ἀπαιτοῦν τήν πιό ἐνεργητική ἀνάπτυξη τῆς ταξικῆς πάλης, τήν πιό ἀποφασιστική ὑποστήριξη τοῦ σοσιαλδημοκρατικοῦ προγράμματος» (89)...

100:

Τί ἔπρεπε, ὅμως, νά κάνει τό κόμμα; Νά κηρύξει μαζική ἀπεργία; ἤ νά καλέσει τούς στρατιῶτες νά ἀρνηθοῦν νά ὑπηρετήσουν; Ἡ καταφατική ἀπάντηση θά ἦταν γελοία. Τίς ἐπαναστάσεις δέν μπορεῖς νά τίς «κάνεις». «Οἱ ἐντολές καί οἱ συνταγές τεχνικοῦ χαρακτήρα» θά ἦταν *«γελοῖες»* (90), τό ζήτημα δέν ἔγκειται σ᾽αὐτό, ἀλλά στό καθαρό πολιτικό σύνθημα. (Λίγη μακρηγορία ἐνάντια στήν τεχνική etc. etc.,

ἐνάντια «στούς μικρούς συνωμοτικούς κύκλους» etc.) NB 101-102.)

Ἡ § VII (93-104) θίγει ἰδιαίτερα τό ζήτημα «νίκη ἤ ἧττα» καί θέλει νά ἀποδείξει ὅτι καί τά δυό εἶναι ἄσχημα (ρημαδιό, νέοι πόλεμοι κτλ.). Ἡ ἐκλογή θά ἦταν «ἡ χωρίς ἐλπίδα ἐκλογή ἀνάμεσα σέ δυό ξυλοκοπήματα» (98)... «ἐξαιρεῖται μιά μοναδική περίπτωση: ἡ περίπτωση πού τό παγκόσμιο προλεταριάτο μέ τήν ἐπαναστατική του ἐπέμβαση θά ματαιώσει τά σχέδια» (καί τῶν δυό ἰμπεριαλισμῶν) (98)... τό Status quo εἶναι ἀδύνατο (99), ὄχι «πίσω», ἀλλά ἐμπρός στή νίκη τοῦ προλεταριάτου. Ὄχι σχέδια γιά ἀφοπλισμό, ὄχι «οὐτοπίες» καί «μερικότερες μεταρυθμίσεις» (99), ἀλλά πάλη ἐνάντια στόν ἰμπεριαλισμό.

σελ. 102—ἀπειλεῖται «ὁ μαζικός ἀφανισμός τοῦ εὐρωπαϊκοῦ προλεταριάτου» (102)... «Μόνο ἀπό τήν Εὐρώπη, μόνο ἀπό τίς πιό παλιές καπιταλιστικές χῶρες, ὅταν θά ἔρθει ἡ ὥρα, μπορεῖ νά δοθεῖ τό σύνθημα γιά τήν ἀπελευθέρωση τῆς ἀνθρωπότητας μέ τήν κοινωνική ἐπανάσταση. Μόνο οἱ ἄγγλοι, οἱ γάλλοι, οἱ βέλγοι, οἱ γερμανοί, οἱ ρῶσοι, οἱ ἰταλοί ἐργάτες, ὅλοι μαζί μποροῦν νά καθοδηγοῦν τή στρατιά τῶν ἐκμεταλλευομένων καί τῶν ὑποδουλωμένων τῶν πέντε Ἠπείρων» (103).

καί ἡ Ἀμερική;; καί ἡ Ἰαπωνία;;

«ΟΙ ΣΟΣΙΑΛΙΣΤΕΣ ΚΑΙ Η ΕΙΡΗΝΗ»

«Journal des débats», 11. XI. 1915.

«Οἱ σοσιαλιστές καί ἡ εἰρήνη»... «Εἶναι ὁλοφάνερο ὅτι αὐτή» (τοῦ Τσίμμερβαλντ) «ἡ ἕνωση ὀργανώθηκε ἀπό τούς ! γερμανούς σοσιαλιστές, πού εἶναι γνωστές οἱ στενές σχέσεις τους μέ τήν κυβέρνηση τῆς χώρας τους. Πρόκειται γιά μανούβρα ἀπό τήν πλευρά τῶν ἐχθρῶν μας πού δέν μπορεῖ νά μᾶς ἐκπλήξει. Τήν ἐπανέλαβαν μερικές φορές ἀπό τότε πού συναισθάνονται πώς ἡ ὑπόθεση εἶναι χαμένη γι᾿αὐτούς».

...«Τό Γαλλικό Σοσιαλιστικό κόμμα θεώρησε ἀναγκαῖο νά τό ἐκφράσει αὐτό» (ἀπόφαση τοῦ Σοσιαλιστικοῦ κόμματος ἐνάντια στή συνδιάσκεψη), «γιά νά διασκορπίσει καθετί τό διφορούμενο καί νά ἐπιβεβαιώσει ἀκόμη μιά φορά !! ὅτι παραμένει πιστό στό πατριωτικό σύμφωνο τῆς ἱερῆς ἕνωσης».

ΓΙΑ ΤΙΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ «LE TEMPS»

«Le Temps», 13 τοῦ Νοέμβρη.

Παρατήρηση (2η σελίδα) σχετικά μέ τό ἄρθρο τῆς «Vorwärts» γιά τό λόγο τοῦ Ρενοντέλ καί *ἐπιδοκιμαστικά* γιά τό ἄρθρο τῆς «L'Humanité» *ἐ ν ά ν τ ι α* στό Τσίμμερβαλντ.

Ibidem 12 τοῦ Νοέμβρη.

«Οἱ σοσιαλιστές καί ἡ Ἀλσατία-Λωραίνη»

Στή «L'Humanité» σ'ἕνα ἄρθρο τοῦ Κομπέρ-Μορέλ εἰπώθηκε ἀνοιχτά «ὅτι ἐμεῖς δέν θεωροῦμε τήν Ἀλσατία-Λωραίνη σάν τέτιες» (=σάν γερμανικά ἐδάφη, πού δέν θέλουμε νά τά «κατακτήσουμε»)...

Ο ΜΠΡΑΟΥΕΡ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΓΕΡΜΑΝΟΥΣ ΕΤWA «ΗΤΤΟΠΑΘΕΙΣ»

«Hochland». Μόναχο. 8η ἔκδοση 1914/1915. Μάης 1915.

καθολικό, ἀριστοκρατικό ὄργανο τῶν κληρικῶν τῆς Αὐστρίας καί τοῦ Μονάχου

(ἔκδοση Κάρλ Μούτ)

Τ. Μπράουερ. «Πόλεμος καί σοσιαλισμός».

... «Ὁ πόλεμος εἶναι περισσότερο ἀπό ἕνα ἁπλό ἐπεισόδιο στήν ἀνάπτυξη τοῦ σοσιαλισμοῦ: ἀρχίζει (τουλάχιστο δυνητικά) ἕναν καθορισμένο τερματισμό αὐτῆς τῆς ἀνάπτυξης» (176)...

... («Διήγημα» γιά τούς Μάρξ, Ἔνγκελς, Μπέμπελ...)

...«Ἡ θεωρητική «συντριβή» δέν ἐμποδίζει τόν «ὀπορτουνισμό» νά συνεχίζει τήν εὔθυμη ζωή καί νά κερδίζει σέ ὑπόληψη. Στό βαθμό πού αὐξάνουν οἱ συγκεντρωνόμενες γύρω ἀπό τή σοσιαλιστική σημαία μάζες, σέ πολύ μεγαλύτερο βαθμό ἀναπτύσσεται ἐπίσης ἡ προσανατολισμένη στό παρόν ἐπιθυμία τους, καί δέν εἶναι καθόλου δυνατό νά ἐμποδιστοῦν στίς προσδοκίες τους νά στρέψουν τά βλέματά τους καί στό σύγχρονο κράτος» (179-180)...

...Ἀκριβῶς σ'αὐτή (τήν ἐπαναστατική) ἰδεολογία, πού τήν πολέμησε ὁ Μπέρνσταϊν,—«ἀκριβῶς σ'αὐτή τήν ἰδεολογία ὁ εὐρωπαϊκός πόλεμος παίζει μεγάλο ρόλο, σάν προθάλαμος τῆς σοσιαλιστικῆς ἐπανάστασης» (180).

(Οἱ συνδικαλιστικές ὀργανώσεις βάζουν μυαλό)

... «ἄμεσα πρίν ἀπό τόν πόλεμο ἡ ὑπόθεση φτάνει καί ὥς τήν πραγματική προσέγγιση τοῦ συνδικαλιστικοῦ σοσιαλισμοῦ μέ τήν «ἀστική» κοινωνική μεταρύθμιση» (181).

«Ἡ στροφή στή γερμανική σοσιαλδημοκρατία μέ τήν κήρυξη τοῦ πολέμου ἔγινε, ἄν τήν ἐξετάσουμε ἀπό τήν καθαρά ἐξωτερική πλευρά, σάν ἀναπάντεχο ἀπότομο ξέσπασμα. Ἀκόμη ὥς τήν παραμονή τά σχόλια τοῦ Τύπου περιέχουν ὑπενθυμίσεις, προειδοποιήσεις, ἐξορκισμούς στήν παλιά διαφωτιστική ἀργκό. Φτάνουν μάλιστα μέχρι τέτιους συλλογισμούς, πού, ἀναφερόμενα σ'αὐτό
NB πού δῆθεν συνέβηκε στή Γαλλία ὕστερα ἀπ'τό 1870, ἀντηχοῦν, σάν ἔπαινος μιᾶς ἥττας. Ὕστερα ὅμως μιά ὡραία μέρα γίνεται... τέτια στροφή, πού δέν μπορεῖ νά ὑπάρξει πιό ὁλοκληρωμένη. Οἱ ἐπίσημες ἐξηγήσεις πού δόθηκαν γι'αὐτή δέν ἀρκοῦν γιά νά τή δικαιολογήσουν ἔστω καί ἐλάχιστα. Ὅπως εἶναι γνωστό στόν καθένα — καί γι'αὐτό δέν χρειάζεται ἐδῶ νά ἐπεκταθοῦμε — μποροῦμε νά τίς ἀναιρέσουμε πολύ εὔκολα μέ βάση τίς προηγούμενες ἐπίσημες δηλώσεις» (181).

... (Ἡ ἐπαφή, λέει, τῶν σοσιαλιστικῶν μαζῶν μέ τήν «πλήρη» πραγματικότητα τῆς ζωῆς)...

... «Συνετοί σοσιαλιστές, ἰδιαίτερα ἀπό τό στρατόπεδο τῶν ἀναθεωρητῶν» (182)... ἀπό καιρό ὑπόδειχναν τόν κίνδυνο μιᾶς τέτιας (παλιᾶς σοσιαλιστικῆς) διαπαιδαγώγησης τοῦ λαοῦ...

... (ἐξύμνηση τοῦ πατριωτισμοῦ)...

... «Τέλος, μποροῦσαν τώρα οἱ ρεφορμιστές νά ἐλπίζουν ὅτι θά βροῦν τή γερή καί σταθερή βάση γιά ἕνα νέο σοσιαλιστικό καί σοσιαλδημοκρατικό πρόγραμμα, πού τόσο θερμά τό ποθοῦσαν» (183)...

... «Ἄν χρειαζόταν νά χαρακτηρίσει κανείς μέ μιά λέξη τό πρακτικό ἀποτέλεσμα τῆς ἀναθεωρητικῆς δραστηριότητας, θά προκύψει περίπου ὅτι κλόνισε στούς ἀρχηγούς καί στό καθοδηγητικό στρῶμα τῶν πρακτικῶν-ὀργανωτῶν τήν πίστη στό μαρξισμό καί ἐπειδή δέν ἔχουν
NB τώρα κάτι γιά νά τόν ἀντικαταστήσουν σέ ἀρκετό βαθμό, ἔκαναν «σύμβολο πίστης» τους τήν τακτική» (184).

καί γενικά (188) ἄς περιμένουμε τίς φωνές ἐκείνων πού θά γυρίσουν ἀπό τά χαρακώματα.

NB: «Ἔκθεση τῶν ἐλβετῶν ἐπιθεωρητῶν ἐργασίας στά ἐργοστάσια καί στά ὀρυχεῖα γιά τήν ὑπηρεσιακή δράση τους στά 1912 καί 1913» — *Ἀαράου, 1914* (265 σελ., 3 μάρκα). NB

ΓΙΑ ΤΑ ΑΡΘΡΑ ΚΑΙ ΤΙΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ «LE TEMPS»

«Le Temps», 6. XII. 1915.

«Σήμερα γιορτάστηκε ἡ ἐπέτειος τῆς μάχης τοῦ Σαμπινί».

Λόγος τοῦ κ. Ἀλμπέρ *Τομά:*

«Δέν μπορεῖ νά ὑπάρχει εἰρήνη, ὅσο ἡ Ἀλσατία καί ἡ Λωραίνη μας δέν θά ἀνήκουν πάλι ὁριστικά στή Γαλλία»...

...ὥσπου νά κάνουμε ἀκίνδυνο τό γερμανικό ἰμπεριαλισμό etc. etc. (... «νίκη»...) ...«ὥς τό τέλος»...

Ibidem, 7. XII. 1915

ἄρθρο (τῆς Σύνταξης) «Καλά λόγια».

«Ἡ ἐκδήλωση αὐτή εἶναι τόσο περισσότερο ἐνδεικτική, γιατί ὁ κ. Ἀλμπέρ Τομά ἀντιπροσωπεύει στήν κυβέρνηση, μαζί μέ τούς κ.κ. Γκέντ καί Σαμπά, τό ἑνωμένο Σοσιαλιστικό κόμμα, στό ὁποῖο γνωστά στοιχεῖα δέν μποροῦν νά ξεχάσουν τίς ἐπικίνδυνες τάσεις πού ἐπικρατοῦσαν σ'αὐτούς πρίν ἀπό τόν πόλεμο καί πού ἐξακολουθοῦν νά βρίσκονται κάτω ἀπό τήν ἐπήρεια τοῦ ἀόριστου ἰδανικοῦ ἑνός διεθνισμοῦ, ἐξαιτίας τοῦ ὁποίου παραλίγο νά χανόμασταν»... NB

...«Ἐδῶ» (στό λόγο τοῦ Τομά) «ὑπάρχει ἡ σαφής καί ρητή ἀπαίτηση ἁπλῆς, ἀνεπιφύλακτης καί χωρίς ὅρους ἐπιστροφῆς τῆς Ἀλσατίας καί τῆς Λωραίνης στή Γαλλία. Αὐτά τά λόγια βρίσκονται σέ εὐτυχή ἀντίθεση πρός τίς πολύ προσεκτικές διατυπώσεις, πού τίς χρησιμοποιοῦσε καμιά φορά ἡ ἄκρα ἀριστερά καί πού δίνουν τήν ἀφορμή γιά θλιβερές παρανοήσεις».

Ibidem (σελ. 2) «Στούς σοσιαλιστές». Χθές ἔγινε μιά προσυνεδριακή συνέλευση τῆς ὁμοσπονδίας τοῦ Σηκουάνα (γιά τό Συνέδριο τοῦ κόμματος στίς 25. XII. 1915). Ὁ Μπουρντερόν προσπάθησε νά μιλήσει, «τόν διέκοπταν ὅμως μέ σφοδρότητα» (τοῦ φώναζαν, ὅτι δέν ἔχει πληρεξούσιο) (*idem «Journal de débats»,* 7. XII. 1915. Ὅταν ὁ Μπουρντερόν εἶπε, ὅτι ἀντιπροσώπευε τή μειοψηφία, «ἀκούστηκαν σφοδρές διαμαρτυρίες»...).

«Χθές τό βράδυ ἦταν νά μιλήσει ὁ Μέρχαϊμ στήν ὁδό τῶν Παρισίων τοῦ Μοντρέιγ γιά τή διεθνή εἰρηνιστική ἕνωση τοῦ Τσίμμερβαλντ. Ἡ διάλεξη τοῦ κ. Μέρχαϊμ ἀπαγορεύτηκε».

ΑΡΘΡΟ «ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΙ ΠΡΟΜΗΘΕΥΤΕΣ ΠΟΛΕΜΙΚΟΥ ΥΛΙΚΟΥ»

«Neue Zürcher Zeitung», 1915, ἀρ. φύλ. 485, 1η πρωινή ἔκδοση. 23. IV. 1915.

'Αμερικανοί προμηθευτές πολεμικοῦ ὑλικοῦ.

«'Αμερικανικές ἐφημερίδες ἀπό καιρό ἤδη δημοσιεύουν πληροφορίες γιά προμήθειες εἰδῶν πολεμικοῦ ἐφοδιασμοῦ στά κράτη τῆς 'Αντάντ. 'Από μιά ἐφημερίδα τῆς Καλιφορνίας παίρνουμε τά παρακάτω:

Τά προορισμένα γιά τούς συμμάχους πολεμικά ὑλικά στέλνονται στό ἑξῆς ἀπό τούς ἀμερικανούς παραγωγούς στόν Καναδά, ὅπου τά μεταφορτώνουν σέ ἀγγλικά πλοῖα καί τά μεταφέρουν στήν 'Αγγλία. 'Εμπορεύματα ἐπίσης πού προορίζονται γιά τή Γαλλία καί τή Ρωσία κάνουν τόν ἴδιο δρόμο καί ἔπειτα ἀπό τήν 'Αγγλία τά στέλνουν στόν προορισμό τους. Οἱ σύμμαχοι μέ τούς πράκτορές τους εἴτε ἄμεσα ἔκλεισαν συμβόλαια μέ ὅλα σχεδόν τά ἐργοστάσια ὅπλων καί ἄλλων πολεμοφοδίων τῶν 'Ενωμένων Πολιτειῶν. Φυσικά, τά ἐργοστάσια αὐτά προσπαθοῦν νά κρατήσουν μυστικό τό γεγονός ἀπό φόβο, μήπως θά διακόψουν τίς προμήθειές τους, γιατί ὅλο αὐτό τό ὑλικό εἶναι πολεμικό λαθρεμπόριο.

> Στίς 'Ενωμένες Πολιτεῖες ὑπάρχουν 57 ἐργοστάσια, πού κατασκευάζουν ἀποκλειστικά ὅπλα ἤ ἄλλα πολεμοφόδια. Σέ ὁμαλούς καιρούς ἀπασχολοῦν κάπου 20 000 ἐργάτες, ὅμως τώρα, πού τά ἐργοστάσια δουλεύουν μέ δυό καί τρεῖς βάρδιες, οἱ ἐργάτες ἔφτασαν κιόλας τούς 50 000 περίπου. Τά ἐργοστάσια κατασκευῆς ὅπλων καί οἱ ἐπιχειρήσεις πολεμικοῦ ἐξοπλισμοῦ δέν κατασκευάζουν ἐκρηκτικές ὗλες. Τά ἐργοστάσια πού τίς παράγουν ἀποτελοῦν ἕναν αὐτοτελή κλάδο τῆς βιομηχανίας, πού περιλαβαίνει 103 ἐργοστάσια καί πού ἡ παραγωγή τους διπλασιάστηκε ἀπό τότε πού ἄρχισε ὁ πόλεμος. 'Ορισμένα ἐργοστάσια βαμβακοπυρίτιδας δουλεύουν τρεῖς βάρδιες. Φυσικά, τό ἀποτέλεσμα αὐτῆς τῆς μαζικῆς ζήτησης ἦταν ἡ ὕψωση τῶν τιμῶν. Ἔτσι ἡ γαλλική κυβέρνηση ἔδοσε τό Φλεβάρη παραγγελία γιά 24 ἑκατομμύρια λίβρες βαμβακοπυρίτιδα πρός 65 σέντς τή λίβρα, πού συνήθως κόστιζε 20-25 σέντς ἡ λίβρα.

'Ακολουθοῦν ἔπειτα τά εἴδη ἐξοπλισμοῦ γιά τούς στρατιῶτες καί τά ἄλογα: ἀρβύλες, σκεύη, σέλες, κατεργασμένα δέρματα κτλ. 'Ο εὐρωπαϊκός πόλεμος ἀποτελεῖ γιά τήν 'Αμερική ἀναμφισβήτητα μιά ἐξαιρετικά ἐπικερδή ἐπιχείρηση».

'Ο Λλόυντ Τζώρτζ στό Κοινοβούλιο.

«ΝΤΑΙ·Ι·ΛΥ ΤΕΛΕΓΚΡΑΦ», 22 καί 23 ΤΟΥ ΑΠΡΙΛΗ 1915

«The Daily Telegraph», 22. IV. 1915.

Λόγος τοῦ Λόυντ Τζώρτζ στή Βουλή:

«Ἐξέπληξε τή Βουλή μέ τήν ἀνακοίνωση ὅτι μόνο μέσα σέ δυό ἑβδομάδες τοῦ τελευταίου μήνα τό βρετανικό πυροβολικό ἔριξε περισσότερα βλήματα, ἀπό ὅσα σέ ὅλο τόν πόλεμο τῶν Μπόερς».

Ἄν τό Σεπτέμβρη ἡ παραγωγή (βλημάτων πυροβολικοῦ) ἦταν *2 0*, τότε τό Μάρτη ἦταν *3 8 8* — 19 φορές περισσότερα. NB

(Καί τό Σεπτέμβρη ἦταν περισσότερα ἀπό τόν Αὔγουστο, τόν Αὔγουστο περισσότερα ἀπό τόν Ἰούλη!)

Πρίν ἀπό τόν πόλεμο ὑπολόγιζαν ὅτι στήν ἠπειρωτική Εὐρώπη θά στέλνονταν 6 μεραρχίες. Τώρα οἱ μεραρχίες εἶναι *3 6* = 720 000 ἄνδρες.

Τό Μάρτη ψηφίστηκε ὁ «νόμος γιά τήν ὑπεράσπιση τοῦ κράτους πού ἐξουσιοδοτεῖ» (τήν κυβέρνηση) «νά πάρει στά χέρια της κάθε κατάλληλο ἐργοστάσιο μηχανοκατασκευῶν καί νά τό μετατρέψει σέ ἐργοστάσιο παραγωγῆς βλημάτων».

«Πολεμοφόδια χωρίς τέλος, τέτια εἶναι ἡ καλύτερη διατύπωση γιά νά σωθοῦν ζωές καί νά ἐξασφαλιστεῖ τό γρήγορο τέλος τοῦ πολέμου»... NB

Ibidem, 23. IV.

«Πατριωτική ὑποχρέωση τῶν ἐπιχειρηματιῶν»: δηλώνω ὅτι, *ὅταν ἔπειτα ἀπό τόν πόλεμο θά δίνω δουλιά,* θά προτιμῶ αὐτούς πού ὑπηρέτησαν στό στρατό.

Ὑπογραφή

(ὁ βασιλιάς καί οἱ ὑπουργοί *ὑ π έ ρ*).

Ibidem. *Βιβλίο τ ο ῦ Ρ ο ῦ ζ β ε λ τ.* «Ἡ Ἀμερική καί ὁ παγκόσμιος πόλεμος».

Ὁ συγγραφέας εἶναι ὑπέρ τοῦ κανόνα «νά μιλᾶς ἤρεμα, ἀλλά νά ἔχεις μαζί σου ἕνα ρόπαλο» (παραπονεῖται ὅτι τόν ὀνομάζουν «big stick» («ρόπαλο»), ξεχνώντας τήν ἀρχή τοῦ ρητοῦ του). (Παράδειγμα τοῦ *Βελγίου.*)

Εἶναι ὑπέρ τῆς ἄποψης οἱ Ἑνωμένες Πολιτεῖες τῆς Ἀμερικῆς νά ἐφαρμόσουν τή *«σ τ ρ α τ ι ω τ ι κ ή ἐ κ π α ί δ ε υ σ η»* ὅλου τοῦ λαοῦ ὅπως γίνεται στήν Ἑλβετία καί στήν Αὐστραλία...

ΑΡΘΡΑ ΤΟΥ ΟΥΓΚΟ ΜΠΕΤΓΚΕΡ ΣΤΗΝ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ «ΝΤΕΡ ΤΑΓΚ»

«Der Tag», 1915, ἀρ. φύλ. 93 (ἔκδοση Α). 22. IV. 1915.

Ἄρθρο: «Τά ἐλεύθερα συνδικάτα καί ἡ κυβέρνηση» τοῦ δ-ρα *Οὔγκο Μπέτγκερ,* μέλους τοῦ Ράιχσταγκ.

῾Ο συγγραφέας ἀρχίζει μέ τό ὅτι ὁ γενικός διευθυντής τῆς μεταλλευτικῆς ἑταιρίας (στό Γκελζενκίρχεν) *Κίρντορφ* κατηγορεῖ τόν ὑπουργό *Ντελμπρύκ* (ὑπουργός ᾿Εσωτερικῶν) γιατί διατηρεῖ «στενή ἐπαφή μέ τούς ἡγέτες τῶν συνδικάτων».

Αὐτό εἶναι τάχα ἐπικίνδυνο, οἱ ἐργάτες θά γίνονταν πιό ἀνήσυχοι.

῾Ο συγγραφέας ἀπαντάει ὅτι αὐτό δέν εἶναι κακό, ὅτι καί στά χαρακώματα οἱ ἐργάτες καί τά ἀφεντικά βρίσκονται μαζί, ὅτι «ἄν αὐτά (=τά ἐλεύθερα ἐπαγγελματικά συνδικάτα =σοσιαλδημοκράτες) ἔχουν τραβηχτεῖ σέ συνεργασία στό ῾Υπουργεῖο ᾿Εσωτερικῶν πάνω σέ ὁρισμένα ἐργατικά καί γενικά λαϊκά ζητήματα, τότε αὐτό ἀποτελεῖ ἐξίσου καί ἀναγνώριση καί ὑποχρέωση γι᾿αὐτούς, σ᾿ὅλη

NB τή διάρκεια τοῦ πολέμου *ν ά π α ρ α ι τ η θ ο ῦ ν ἀπό ὁρισμένα σημεῖα τοῦ σοσιαλδημοκρατικοῦ προγράμματος,* πού μπαίνουν στή σφαίρα τῆς **Διεθνοῦς,** καί ὅπως τά ἄλλα τμήματα τοῦ πληθυσμοῦ νά ἐκπληρώνουν τό χρέος τους καί νά ὑπερασπίζουν τήν πατρίδα»...

Τοῦ ἴδιου συγγραφέα εἶναι τό ἄρθρο στό φύλ. ἀρ. *82* (9 τοῦ ᾿Απρίλη) «᾿Ανάπτυξη τῆς πολιτικῆς μας», ὅπου ἀνάμεσα στ᾿ἄλλα διαβάζουμε:

«Εἶναι ἐκπληκτικό ὅτι καί στίς σοσιαλδημοκρατικές συζητήσεις ξεχωρίζει καθαρά ἡ γνώμη ἀπό τή βάση τῆς μαρξιστικῆς ἄποψης, ὅτι τώρα εἶναι ἀνάγκη νά ὑπολογίζουμε μέ τήν παραπέρα ἀνάπτυξη τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ, τήν ἀνάπτυξη μεγάλων, αὐτοτελῶν ἐξωτερικά καί κατά τό δυνατό ἀνεξάρτητων παγκόσμιων κρατῶν. Μερικοί ἐξεγείρονται ἐνάντια σ᾿αὐτό, ἄλλοι προσπαθοῦν νά συμπεριλάβουν τόν ἰμπεριαλισμό στήν πορεία ἀνάπτυξης τοῦ σοσιαλισμοῦ, καί τέλος, δέν μπορεῖ νά ὑπάρχει καμιά ἀμφιβολία στό ζήτημα ποιό ἀπό τά δυό ρεύματα ἀποτελεῖ τό πιό ἔξυπνο καί ἔχει τίς περισσότερες ἐλπίδες γιά ἐπιτυχία»...

ΑΡΘΡΟ «ΟΙ ΣΚΟΠΟΙ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ» ΣΤΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ «ΕΚΟΝΟΜΙΣΤ»

«The Economist», 27. III. 1915. Σάββατο.

῎Αρθρο: «Οἱ σκοποί τοῦ πολέμου» (ἀπ᾿ἀφορμή τό λόγο τοῦ Γκρέυ τή Δευτέρα (22. III. ;;) στό Μπεχστέιν-Χόλλ).

῾Η Σύνταξη θρηνεῖ γιά τήν εἰρήνη καί ἐκφράζει τή χαρά της γιατί ὁ Γκρέυ δέν εἶπε τίποτε πού θά μποροῦσε νά «παρατείνει εἴτε νά κάνει πιό ἄγριο τόν πόλεμο»...

Τέλος τοῦ ἄρθρου:

«Οἱ πολιτικοί δέν μποροῦν νά συμβιβαστοῦν μέ τήν προοπτική μιᾶς θλιβερῆς ἔκβασης τοῦ πολέμου: μέ ἕνα

γενικό πένθος ἤ μέ μιά σχεδόν γενική χρεοκοπία. Σύντομα θά ἔρθει ὁ καιρός, πού θά γίνει δυνατό νά πάρουμε ὑπόψη τίς ἀπαιτήσεις τοῦ οὐμανισμοῦ καί ταυτόχρονα νά πραγματοποιήσουμε τούς στόχους πού ὑποδείχτηκαν ἀπό τόν σέρ Ἔντουαρντ Γκρέυ» (ἐλευθερία τῶν ἐθνοτήτων κτλ.)... «Ἄν ἀφήσουμε νά μᾶς ξεφύγει μιά τέτια περίπτωση, τότε ὁ πόλεμος δέν θά συνεχιστεῖ αἰώνια. Θά τελειώσει μέ ἕνα ἐπαναστατικό χάος, πού κανένας δέν ξέρει ποῦ θά ἀρχίσει καί πῶς θά τελειώσει. NB Καί ἄν ἀκόμη ὁ πόλεμος θά τέλειωνε αὔριο, εἶναι ζήτημα ἄν καί στή δική μας συγκριτικά εὐημερούσα χώρα, θά ὑπάρχει ἔστω καί μιά οἰκογένεια, πού δέν θά ὑποφέρει σκληρά πολλά χρόνια ἀκόμη ἀπό τά βάρη πού προκλήθηκαν ἀπό τόν πόλεμο» (σελ. 615). (Τέλος.)

«ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ ΤΗΣ ΓΕΝΕΥΗΣ», 7 ΤΟΥ ΑΠΡΙΛΗ 1915

«Journal de Genève», 7. IV. 1915.

Κύριο ἄρθρο μέ τόν τίτλο: «Εἶναι ἐπιζήμιο νά λές πολλά», ἀπ᾽ἀφορμή τό βιβλίο: «Τά μαθήματα τῆς Κίτρινης Βίβλου 1914» τοῦ Ἀνρύ *Μπελσινζέρ,* μέλους τοῦ Ἰνστιτούτου τῆς Γαλλίας, ἐκδότες οἱ Μπλοῦ καί Γκέι. Παρίσι.

13. VII. 1914 (προσέξτε τήν ἡμερομηνία!) στή γερουσία ὁ κ. Σ. Χυμπέρ, «εἰσηγητής τῆς πολεμικῆς ἐπιτροπῆς», θέλοντας νά ἀποδείξει τήν ἀπροετοιμασία τῆς Γαλλίας, εἶπε σέ λόγο του, ὅτι ἡ Γαλλία δέν ἔχει σχεδόν καθόλου βαρύ πυροβολικό, οὔτε τῶν 10—13—21 ἑκατοστῶν. Ὁ ὅλμος τῶν 28 ἑκατοστῶν θά ὑπάρχει... ὕστερ᾽ἀπό ἕνα χρόνο!!

Καί τήν ἄλλη μέρα, στίς 14. VII. 1914, ὁ ὑπουργός Στρατιωτικῶν Μεσσιμί, δήλωσε στή Γερουσία ὅτι

στό τέλος τοῦ 1915 (!!) ἡ Γαλλία θά ἔχει

200 πυροβόλα τῶν 105 χιλιοστῶν καί στό τέλος τοῦ 1917 (!!!) 200 βομβοβόλα τῶν 120 χιλιοστῶν.

«Ἄραγε μποροῦσε ἡ Γερμανία νά βγάλει ἄλλο συμπέρασμα ἀπό αὐτό: «Μπρός, χωρίς νά χάνουμε καιρό»;» NB

Ο ΛΛΟΫΝΤ ΤΖΩΡΤΖ ΓΙΑ ΤΑ ΤΕΣΣΕΡΑ ΔΙΣΕΚΑΤΟΜΜΥΡΙΑ ΛΙΡΕΣ ΣΤΕΡΛΙΝΕΣ

Ὁ Λλόυντ Τζώρτζ στή *Βουλή τῶν Κοινοτήτων.* Τρίτη, 4. V. 1915. («The Daily Telegraph», 5. V.)

...«Ποιό εἶναι τό εἰσόδημα τῆς χώρας μας; Τό εἰσόδημα τῆς χώρας μας σέ εἰρηνική περίοδο εἶναι 2 400 000 000 λίρες στερλίνες.

Τώρα πιθανόν νά εἶναι μεγαλύτερο. Γιατί; Ξοδεύουμε ἐδῶ ἑκατοντάδες ἑκατομμύρια χρήματα πού τά πήραμε δανεικά. Τό μεγαλύτερο μέρος ἀπό αὐτά
NB ξοδεύεται στή χώρα μας. Οἱ ἄνθρωποι ἐργάζονται τόν καθορισμένο χρόνο καί κάνουν καί ὑπερωρίες, ὁ μισθός τῆς ἐργασίας τους αὐξήθηκε. Τά κέρδη ὁρισμένων κλάδων ἔγιναν μεγαλύτερα, φυσικά, σέ σημαντικό βαθμό μεγαλύτερα. Τό ἀποτέλεσμα εἶναι τό
NB εἰσόδημα τῆς χώρας μας τούτη τή στιγμή πιθανόν νά εἶναι μεγαλύτερο ἀπ'ὅ,τι στήν εἰρηνική περίοδο. Πιθανόν μερικοί νά βγάζουν τεράστια κέρδη—(προσοχή, προσοχή)—καί ἄλλοι μεγάλωσαν τά ἔσοδά τους πολύ περισσότερο ἀπό τό συνηθισμένο ἐπίπεδο.

Δέν ἀμφιβάλλω ὅτι θά ἦταν πέρα γιά πέρα δίκαιο νά σκεφτοῦμε, ἄν αὐτό εἶναι δυνατό, ποιούς φόρους εἴμαστε ὑποχρεωμένοι νά μεγαλώσουμε εἴτε ποιές ἔκτακτες εἰσφορές νά ἐπιβάλουμε γιά νά μπορέσουμε νά ἀντέξουμε στόν πόλεμο ἐπί δυό ὥς τρία χρόνια—θά
NB ἦταν πέρα γιά πέρα νόμιμο νά ἀπευθυνθοῦμε σ'ἐκείνους πού ἔχουν ἐξαιρετικά ἔσοδα ἀπό τόν πόλεμο (ἐπιδοκιμασία)... ...Ποιές εἶναι οἱ συνηθισμένες ἀποταμιεύσεις τῆς χώρας μας σέ καιρό εἰρήνης; Οἱ συνηθισμένες ἀποταμιεύσεις εἶναι γύρω στά 300—400 (ἑκατομμύρια) λίρες τό χρόνο. Τό εἰσόδημα εἶναι μεγαλύτερο, καί νομίζω ὅτι δέν ὑπερβάλλω, ὅταν πῶ ὅτι σέ ὁποιαδήποτε ἄλλη εὐρωπαϊκή χώρα τό ἐπίπεδο τῆς ζωῆς εἶναι σημαντικά χαμηλότερο,—δέν ξέρω ὥς ποιό ἐπίπεδο.

'Αλλά οἱ ἀποταμιεύσεις τῆς χώρας μας σέ περίοδο
NB πολέμου, ὅταν τό εἰσόδημα εἶναι μεγαλύτερο, θά πρέπει νά ἔχουν διπλασιαστεῖ».

'Ο ἴδιος, παρακάτω.

«Εἴμαστε κολοσσιαῖα πλούσια χώρα, χωρίς ἀμφιβολία, ἡ πλουσιότερη χώρα στήν Εὐρώπη. Δέν ξέρω, *ἴσως νά εἴμαστε ἡ πλουσιότερη χώρα στόν κόσμο* σέ ἀνα-
4 δισεκ. λογία μέ τόν πληθυσμό. *Τοποθετήσαμε 4 000 000 000*
λίρ. στερ. *λίρ. στερλ. στά καλύτερα ξένα καί ἀποικιακά χρεόγραφα*»...

«...'Αρχίσαμε νά *χρηματοδοτοῦμε τίς προμήθειες τῶν περισσότερων συμμάχων μας*»...

ΤΕΤΡΑΔΙΟ
«η»
(«ΗΤΑ»)

Περιεχόμενα

η

Κ. ΚΑΟΥΤΣΚΙ. «ΕΘΝΙΚΟ ΚΡΑΤΟΣ etc.»

«Ἐθνικό κράτος, ἰμπεριαλιστικό κράτος καί ὁμοσπονδία κρατῶν» τοῦ **Κ. Κάουτσκι.** Νυρεμβέργη, 1915 (50 πφέννιγκ) (σελ. 80).

Στήν § 1—«Λίγα γιά τή δημοκρατία καί τό ἐθνικό κράτος»—. Ὁ Κ. Κάουτσκι πῆρε ἀφορμή ἀπό τόν δεξιό (Βίννιγκ καί τόν ἀριστερό ἀπό τή Χάλλη (ἀπό τό «Volksblatt» τῆς Χάλλης) πού λένε ὅτι τό «δικαίωμα κάθε λαοῦ γιά ἐθνική αὐτοτέλεια» (σελ. 5) εἶναι μιά ἀπαρχαιωμένη ἀρχή (στή Διακήρυξη τῆς 4ης Αὐγούστου). Ὁ Κ. Κάουτσκι σ'αὐτό τό ζήτημα εἶναι ὑπέρ τῆς θέσης τοῦ κέντρου καί ἀναμασᾶ παλιές ἰδέες γιά τή σχέση τῆς δημοκρατίας μέ τό ἐθνικό κράτος.

Σχετικά μ'αὐτό τάσσεται ἀνάμεσα στ'ἄλλα ἐνάντια στήν «πρωτόγονη δημοκρατία» καί στήν «ἄμεση λαϊκή νομοθεσία» (8) καί μάλιστα στήν «πρωτόγονη δημοκρατία» συμπεριλαβαίνει καί «τήν πιό δραστήρια παραλλαγή της, τή μαζική ἀπεργία» (8). ‖ !

Δέν εἴμαστε, λέει, ὑπέρ τοῦ status quo (14), ἀλλά *ὑπέρ μιᾶς ἄλλης μεθόδου* γιά νά βγοῦμε ἀπό τά ἐθνικά πλαίσια...

«Τό προλεταριάτο δέν μπορεῖ νά ἀπελευθερωθεῖ μέ τό νά παίρνουν μερικά στρώματά του ὁρισμένων ἐπαγγελμάτων ἤ ὁρισμένων περιοχῶν μερίδιο ἀπό τήν ἐκμετάλλευση καί τήν καταπίεση. Αὐτό θά σήμαινε μάλλον ἐξασθένιση τῶν θέσεών του» (16)...

[Καί οὔτε λέξη γιά τό συμπέρασμα πού βγαίνει ἀπ᾿ὅλα αὐτά!! Σοφιστής!]

Στή σελ. 17 ἀπαταιωνίστικη διαστρέβλωση τῆς θέσης τῶν ἀριστερῶν. *Καί οἱ ἀριστεροί εἶναι τάχα* (ὅπως καί οἱ δεξιοί) σύμφωνοι γιά τό ἀναπόφευκτο τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ, ὅμως ἀπαιτοῦν σάν ἀπάντηση τήν «ἄμεση πραγματοποίηση» (17) τοῦ σοσιαλισμοῦ...

μικρο-απατεώνας!! || «Αὐτό φαίνεται πολύ ριζοσπαστικό, εἶναι, ὅμως, κατάλληλο **μόνο** (!!!) γιά νά σπρώξει τόν καθένα πού δέν πιστεύει στήν ἄμεση πρακτική πραγματοποίηση τοῦ σοσιαλισμοῦ στό στρατόπεδο τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ».

᾿Ακολουθεῖ ἡ πιό τριμμένη φλυαρία γιά τό ὅτι ἡ κοινωνία εἶναι ὀργανισμός καί ὄχι μηχανισμός κτλ. παιδιακίστικη ἀνοησία (μέ ὑπαινιγμούς ὅτι εἶναι δυνατά τά «ἐθνικά αἰσθήματα» (18) ἀνάμεσα στούς ἐργάτες) μέ τό συμπέρασμα ὅτι ἀπό τό ἀναπόφευκτο ||| τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ δέν ἀπορέει ὅτι εἶναι ἀνοησία ἡ πάλη ἐναντίον του «μέσα σ᾿αὐτόν» (τόν καπιταλιστικό) «τρόπο παραγωγῆς» (21). |||

NB

᾿Ενάντια στόν ἰμπεριαλισμό καί *ὑπέρ* ἄλλων μέσων διεύρυνσης τοῦ κεφαλαίου (ἐκτός ἀπό τίς ἀποικίες) «εἶναι οἱ μικροαστοί καί οἱ μικροαγρότες, ἀκόμη καί πολλοί καπιταλιστές καί διανοούμενοι» (21)...

ΛΕΝΣ. «Η ΓΕΡΜΑΝΙΚΗ ΣΟΣΙΑΛΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ ΚΑΙ Ο ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ»

Δ-ρ Πάουλ Λένς. «῾Η γερμανική σοσιαλδημοκρατία καί ὁ παγκόσμιος πόλεμος». Βερολίνο, 1915 (Φόρβερτς). Σελ. 64 (1 μάρκο).

῾Υπόδειγμα σωβινιστικῆς-λακεδίστικης φλυαρίας. Θά ἦταν πολύ ὠφέλιμο νά τόν συγκρίνουμε μέ τόν Πλεχάνοφ!!

῾Ο πόλεμος=«προϊόν τῆς ἰμπεριαλιστικῆς πολιτικῆς» (5).

῾Ο Μπέμπελ στήν ᾿Ιένα (1911) εἶπε ὅτι στή θέση τοῦ ἀφοπλισμοῦ ἦρθε ὁ ἐξοπλισμός καί ὅτι ἡ ὑπόθεση βαδίζει «πρός μιά NB || μεγάλη καταστροφή» (5)...

῾Ο Λένς ἀναφέρεται στούς πολέμους καί στίς ἐπαναστάσεις στίς ἀρχές τοῦ 20οῦ αἰώνα καί ἀναφωνεῖ ὅτι: «Αὐτό, πού δοκιμάζουμε τώρα, εἶναι μιά ἐπανάσταση» (6)...

᾿Εμεῖς, οἱ γερμανοί σοσιαλδημοκράτες, «ἡ πιό ἰσχυρή ὁμάδα στή Διεθνή» (6), παλέψαμε πιό ἀποφασιστικά ἀπ᾿ὅλους ἐνάντια

στήν κυβέρνησή μας etc. etc., πάντα μᾶς προβάλλανε τήν 'Αγγλία σάν ὑπόδειγμα (λές καί τήν 'Αγγλία δέν τήν κυβερνοῦσε μιά «καπιταλιστική κλίκα», ἀλλά μιά «ἐπιτροπή γιά τήν ἐφαρμογή τῶν 10 ἐντολῶν καί τῶν ὑπόλοιπων νόμων τῆς ἠθικῆς» (6 - 7)). Οἱ παλιές τάχα παραδόσεις τῆς γερμανικῆς ἱστορίας καί τοῦ Λῆμπκνεχτ, ὁ ὁποῖος «ποτέ δέν ἀπελευθερώθηκε πέρα γιά πέρα ἀπό ἕνα ὁρισμένο νοτιογερμανικό τοπικισμό καί ἀπό τό μίσος γιά τούς πρώσσους» (7).

Ἔφτασε, λέει, ὥς τό σημεῖο νά γράψει ὁ Κάουτσκι, ὅτι γιά τήν 'Αγγλία ἡ κυριαρχία στή θάλασσα εἶναι «ἐντελῶς ἀπαραίτητη» (7: ἀπόσπασμα ἀπό ποῦ;) (ἀπό τήν ἄποψη τοῦ ἐφοδιασμοῦ μέ μέσα συντήρησης, σέ διάκριση ἀπό τή Γερμανία)...

«Ὁ κίνδυνος ἀπό αὐτή τήν ἐπιχειρηματολογία, πού, ‖ !
ἄλλωστε, ἀνταποκρινόταν στήν ἄποψη, ἡ ὁποία ἐπικρατοῦσε γενικά στό κόμμα, πρόβαλε ἀνοιχτά στίς τωρινές μέρες τοῦ παγκόσμιου πολέμου» (7)...

...«αὐτή ἡ κρίσιμη ἀδυναμία σέ σχέση μέ τό ἐξωτερικό» (8)... εἶχε τίς ρίζες «στήν πολύ μεγάλη δύναμη τοῦ κόμματος»... «στή διεθνικότητά του».

«Χωρίς ἀμφιβολία, αὐτός (ὁ παγκόσμιος πόλεμος) εἶναι πόλεμος ἰμπεριαλιστικός» (9)... 'Ανατολική πολιτική... Σιδηροδρομική γραμμή τῆς Βαγδάτης... 'Αγγλία καί Αἴγυπτος etc., (σχεδιασμένο) μοίρασμα τῆς Τουρκίας, τοῦ Μαρόκου etc.

«Γιά τό μοίρασμα αὐτό τοῦ κόσμου δέν ρώτησαν καθόλου τή Γερμανία» (10), καί ἡ γερμανική κυβέρνηση ‖ !!
διαμαρτυρήθηκε ἐνάντια στήν ἀγγλογαλλική συμφωνία ‖
γιά τό Μαρόκο «περισσότερο γιά νά διαμαρτυρηθεῖ ἐνάντια σ' αὐτή τήν προσβλητική παραγνώρισή της παρά γιά νά προστατέψει τά ὄχι πολύ σημαντικά ὑλικά συμφέροντα τοῦ γερμανικοῦ ἐμπορίου στό Μαρόκο.

Τό 1908 (συνάντηση τοῦ Ρεβάλ) μαζεύτηκαν κιόλας γιά νά μοιράσουν τήν Τουρκία (Ρωσία + 'Αγγλία + Γαλλία), πράγμα πού τό ἐμπόδισε ἡ ἐπανάσταση στήν Τουρκία (11).

Τό 1914 ἦταν σχεδόν ἕτοιμες οἱ συμφωνίες τῆς 'Αγγλίας μέ τή Γερμανία γιά τό μοίρασμα τῶν σφαιρῶν στήν 'Αφρική (13) καί στήν 'Ανατολή etc.—πόλεμος ἀπό φταίξιμο τῆς *Ρωσίας*.

Τό 1913 ἡ Γερμανία ἀπειλοῦσε μέ πόλεμο ἐξαιτίας τῆς 'Αρμενίας (14)...

«Γιά τή Γερμανία, καί ἐννοοῦμε τή Γερμανική αὐτοκρατορία καί τήν Αὐστροουγγαρία, τό ζήτημα τῆς ἐπέκτασης τοῦ καπιταλισμοῦ μετατράπηκε σέ ζήτημα ἐθνι- | !!
κῆς ὕπαρξης» (15).

Τώρα δέν πρόκειται πιά γιά τό μοίρασμα τῶν ἀποικιῶν καί τῶν σφαιρῶν ἐπιροῆς etc., ἀλλά γιά τό ἑξῆς: «Θά πρέπει ὁ γερμανικός λαός νά ἐξακολουθεῖ νά ὑπάρχει σάν μεγάλο καί ἀνεξάρτητο ἔθνος ἤ μεγάλα τμήματα τοῦ
!! ‖ ἐθνικοῦ του ἐδάφους στήν ᾿Ανατολή καί στή Δύση θά ἀποσπαστοῦν καί θά ὑπαχθοῦν μέ τή βία σέ ξένη κυριαρχία;» (15).

«Σέ ποιά πλευρά βρίσκονται σ᾿αὐτή τήν πάλη, ἐφόσον πρόκειται γιά τήν ἀπειλή τῆς παγκόσμιας κυριαρχίας τῆς ᾿Αγγλίας, τά συμφέροντα τοῦ διεθνοῦς σοσιαλισμοῦ γενικά καί τοῦ γερμανικοῦ ἐργατικοῦ κινήματος ἰδιαίτερα;» (16).

῾Η ἀγγλική κυριαρχία τῶν θαλασσῶν εἶναι συνέχεια τῶν πολέμων ἐνάντια στή γαλλική ἐπανάσταση. Τό μονοπώλιο τῆς ᾿Αγγλίας στά μέσα τοῦ 19ου αἰώνα: ἡ ᾿Αγγλία πρέπει νά εἶναι τό «ἐργαστήρι» τοῦ κόσμου.

«῾Η ξακουστή ἀγγλική «ἐλευθερία» βασιζόταν στήν ὑποδούλωση τοῦ κόσμου» (20).

«῾Η ᾿Αγγλία ἦταν ὥς ἕνα βαθμό ἡ κυρίαρχη τάξη τοῦ κόσμου» (20)...

᾿Εγώ, ὁ Λένς, ἀνάφερα στό Χέμνιτς τό 1912 (σελ. 417 καί ἑπόμενες τῶν πρωτοκόλλων) περικοπές ἀπό τόν ῞Ενγκελς γιά τήν πτώση τοῦ μονοπωλίου τῆς ᾿Αγγλίας καί εἶπα:

! «῾Ο διεθνής σοσιαλισμός ὅμως δέν ἔχει τόν παραμικρότερο λόγο νά συμβάλλει ἀπό τήν πλευρά του στή διαιώνιση αὐτῆς τῆς συνεχοῦς κυριαρχίας ἑνός καπιταλιστικοῦ κράτους πάνω σέ ὅλα τ᾿ἄλλα. ῞Ετσι θά δυσκολεύονταν καί θά ἐπιβραδύνονταν μόνο τεχνητά οἱ ὅροι γιά τή νίκη τοῦ σοσιαλισμοῦ» (22-3).

...«ἡ μεγάλη ἱστορική πρόοδος, πού θά ἀποτελοῦσε γιά ὅλο τόν κόσμο καί ἰδιαίτερα γιά τό διεθνή σοσιαλισμό ἡ ἐξασθένιση τῆς ἀγγλικῆς κυριαρχίας τῶν θαλασσῶν» (23-4), θά ἦταν τόσο πιό σίγουρη, ὅσο πιό μακρόχρονη θά ἦταν ἡ εἰρήνη... Τήν ἀγγλική ἀστική τάξη τήν ἀπειλοῦσε τό ἐργατικό κίνημα...

...«῎Αν ἐξετάσουμε τό ζήτημα ἀπό αὐτή τήν ἄποψη, ἡ συμμετοχή στόν παγκόσμιο πόλεμο δέν θά ἦταν γιά τήν ἀγγλική ἀστική τάξη τίποτε ἄλλο παρά φυγή ἀπό τό σοσιαλισμό» (24)...

...«Πραγματικά, ἄν ὑπῆρχε ἕνα μέσο νά ρίξουμε πίσω γιά δεκαετίες τήν ἀπελευθερωτική πάλη τοῦ παγκόσμιου προλεταριάτου ἐνάντια στόν καπιταλισμό, τό μέσο αὐτό θά ἦταν ἡ κατάρευση τῆς Γερμανίας σ᾿αὐτό τόν πόλεμο κατά τῆς ᾿Αγγλίας» (25)...

«῾Ο βασικός πυρήνας τῆς Διεθνοῦς», οἱ γερμανοί σοσιαλδημοκράτες, θά εἶχαν τσακιστεῖ καί ἡ ἐργατική τάξη θά σπρωχνόταν στό στρατόπεδο τοῦ καπιταλισμοῦ etc. (25)...

«῾Η Γερμανία εἶναι ἡ πατρίδα καί ἡ κοιτίδα τοῦ ἐπιστημονικοῦ σοσιαλισμοῦ» (26)... «Τά συμφέροντα τοῦ παγκόσμιου προλεταριάτου βρίσκονται στή γερμανική πλευρά» (27)...

῾Ο ρωσικός τσαρισμός... ὁ *Μάρξ καί ὁ Ἔνγκελς* τό 1848. *Σήμερα ὅμως τά πράγματα εἶναι διαφορετικά.* ῾Ο Ἔνγκελς τό 1891 (ἀπόσπασμα: σελ. 29). *Σήμερα ὅμως τά πράγματα εἶναι διαφορετικά.*

῾Η Γερμανία, σάν *ὁλοκληρωμένη ἐθνική μονάδα,* «γεννιέται» «μόνο τώρα» «μ᾽αὐτό τόν πόλεμο» (31)...

῾Ο γερμανο-ρωσικός πόλεμος «ξεπέρασε πάρα πολύ τά πλαίσια ἑνός ἰμπεριαλιστικοῦ πολέμου. ᾽Αποτελεῖ τό τελικό βῆμα στήν ὀδυνηρή πορεία ἀνάπτυξης τοῦ γερμανικοῦ λαοῦ πρός τήν ἐθνική ἑνότητα» (33)... ||

Περικοπές ἀπό τόν Ἔνγκελς σχετικά μέ τή ρωσική *διπλωματία* (35): λές καί τίς ἔγραψε τώρα...

᾽Ενάντια σέ μιά διάσπαση τῆς Ρωσίας (37) («ὄχι διάσπαση» (38)), ἐνάντια στό σχηματισμό μικρῶν κρατῶν,—ἀρκεῖ «μιά ὁρισμένη ἐθνική αὐτονομία»...

῾Η πτώση τοῦ τσαρισμοῦ (πρέπει νά τήν περιμένουμε ἀπό τό ρωσικό προλεταριάτο)·θά ἐπιταχύνει τήν ἀνάπτυξη...

῾Η Γαλλία καί ὁ πόλεμος (§ V)... Ρεβάνς

«Τά συμφέροντα τῆς ἐλευθερίας καί τῆς δημοκρατίας δέν συμβιβάζονται καθόλου μέ τή νίκη τῶν γαλλικῶν ὅπλων» (42), γιατί ἡ Γαλλία εἶναι σύμμαχος τῆς ᾽Αγγλίας καί τῆς Ρωσίας.

῾Η γερμανική σοσιαλδημοκρατία θά ἔνιωθε «*τώρα*» τήν ἀπόσπαση τῆς ᾽Αλσατίας καί τῆς Λωραίνης «σάν ἀκρωτηριασμό τῆς Γερμανίας» (43).

«Μιά τίμια εἰρήνη» (44) μέ τή γαλλική δημοκρατία, νά τί χρειάζεται.

Γερμανικό παρελθόν καί μέλλον (§ VI):

῾Η ἐθνική κουλτούρα καί ἡ σημασία της (κατά τόν Ο. Μπάουερ, ἀπόσπασμα σελ. 53). «Κοινότητα κουλτούρας» (50 κ.ἄ.).

῾Ο καπιταλισμός *ὀφείλει* νά ἀναπτύσσεται «πρός τή δημοκρατία» (55)...

«*῾Ο κίνδυνος τοῦ πολέμου*» (56)—νά ἡ αἰτία τῆς καθυστέρησης τῆς δημοκρατικῆς προόδου στή Γερμανία.

«Μιλιταρισμός» (58) στή Γερμανία;; ᾽Αντίθετα, γενική στρατιωτική θητεία=ὁ πιό καί «σχεδόν ὁ μοναδικός δημοκρατικός θεσμός» (Ἔνγκελς), ἀλλά σέ σᾶς «μισθοφόρα στρατεύματα» (59)... || !!

«Κεντροευρωπαϊκή ἕνωση κρατῶν» (νά τί θέλει ὁ Λίστ)—(+ σκανδιναβικές χῶρες + Ἐλβετία + Ἰταλία + Βαλκάνια + Τουρκία) —«νέα ἐποχή παγκόσμιας πολιτικῆς ἀνάπτυξης» (63)...—«ἀτμομηχανή τῆς παγκόσμιας ἱστορίας» (62) = αὐτός ὁ πόλεμος... ἕνα «ἀσυνήθιστο» «βῆμα πρός τά μπρός» «μέ τήν ἔννοια τῆς δημοκρατίας, τῆς παγκόσμιας εἰρήνης, τῆς ἐλευθερίας τῶν λαῶν καί τοῦ σοσιαλισμοῦ» (62). «Μάλιστα, καί τοῦ σοσιαλισμοῦ!» (62)...

Νά συντρίψουμε τόν τσαρισμό,—νά κλείσουμε εἰρήνη μέ τή Γαλλία—νά τσακίσουμε «τήν κυριαρχία βίας τῆς ἀγγλικῆς ἀστικῆς τάξης» (63)...

Ἡ Διεθνής διαλύθηκε τώρα, ὅμως θά ξαναγεννηθεῖ, ὅπως ἔγινε ὕστερα ἀπό τό 1870 (64).

ΑΡΘΡΟ ΤΟΥ Ο. ΜΠ. «ΜΙΑ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ ΚΡΑΤΩΝ;»

«Die Grenzboten», 1915, τεῦχ. 9 (3. III. 1915).

Τό ἄρθρο «Μιά εὐρωπαϊκή ἕνωση κρατῶν;»—ἀνοιχτό γράμμα κάποιου *Ο. Μπ.* στόν καθηγητή *Γκ. Χάυμανς* ἀπ' τό Γκρόνινγκεν.

Ὁ καθηγητής αὐτός μαζί μέ 4 πρόσωπα ἀποτελεῖ μιά ἐπιτροπή πού ὀνομάζεται «Ἡ εὐρωπαϊκή ἕνωση κρατῶν». Αὐτή ἡ ἐπιτροπή, ἀνάμεσα σέ ἄλλα, ἔχει ἐκδόσει τό ἔργο τοῦ Χάυμανς μέ τόν τίτλο: «Πρός τούς πολίτες τῶν ἐμπόλεμων κρατῶν». Σάν ἀπάντηση σ' αὐτό γράφτηκε καί τό ἀνοιχτό γράμμα πού δημοσιεύτηκε στό «Die Grenzboten».

Στό ἀνοιχτό γράμμα μπαίνει ἀνάμεσα στ' ἄλλα καί τό ζήτημα τῶν *ἀποικιῶν* (σελ. 270). «Δέν εἶναι ἄραγε ἐπιθυμητή ἐπίσης ἡ «ἐσωτερική αὐτοτέλειά τους»; Καί δέν εἶναι ἄραγε οἱ ἰνδοί, οἱ νέγροι καί οἱ τάταροι πραγματικά «ἰσότιμοι» μέ τούς ἄγγλους, τούς γάλλους καί τούς ρώσους;»... (270).

ἀπόσπασμα ἀπό τήν ἔκκληση τῆς ἐπιτροπῆς || ...«Ἡ ἀποικιακή αὐτοκρατορία τῆς Ἀγγλίας, πού, ὅπως καί οἱ ἄλλες ἀποικιακές αὐτοκρατορίες, δέν σχηματίστηκε καθόλου πάνω «στή βάση τῆς ἰσότητας δικαιωμάτων καί τῆς ἐσωτερικῆς αὐτοτέλειας» τῶν ἀποικιακῶν λαῶν, περιλαβαίνει κάπου τό ἕνα πέμπτο τῆς γήινης σφαίρας. Μήπως θά ἔπρεπε ἡ Ἀγγλία νά διατηρήσει αὐτή τήν ἀγγλική αὐτοκρατορία ὥς τότε πού θά ἔχουν πεθάνει ὅλοι οἱ ἄγγλοι στήν ἴδια τήν Ἀγγλία, ἐνῶ δέν θά ἐπιτραπεῖ στή Γερμανία νά πάρει οὔτε ἕνα τετραγωνικό

φαρμακερό! | μέτρο ἀπ' αὐτήν, ἀκόμη καί στήν περίπτωση πού ὁ πληθυσμός της θά ἔφθανε στό μεταξύ τά 200 ἑκατομμύρια;» (271)...

ΤΟ ΧΡΗΜΑΤΙΣΤΙΚΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΣΤΗ ΡΩΣΙΑ

«Finanz-Archiv» (ἔκδοση τοῦ Σάντς). Βερολίνο, 1915 (32ος χρόνος ἔκδοσης, I τόμος):

Δ-ρ Ἔρνστ Σοῦλτσε. «Τό γαλλικό κεφάλαιο στή Ρωσία» (σελ. 125–133).

«Στό τέλος τοῦ 1899 ὑπῆρχαν στή Ρωσία *146* ξένες ἑταιρίες στίς ὁποῖες δόθηκαν ἐκχωρήσεις μέ συνολικό κεφάλαιο *765* ἑκατομμύρια ρούβλια ἤ *2075* ἑκατομμύρια φράγκα. Ἀπό αὐτά στή Γαλλία ἀνῆκαν τά *792* ἑκ. φρ., στό Βέλγιο τά *734*, στή Γερμανία τά *261*, στήν Ἀγγλία τά *231* ἑκατομμύρια φράγκα» (125)...

	ἑκατομμύρια φράγκα
Γαλλία	—— 792
Βέλγιο	—— 734
Γερμανία	—— 261
Ἀγγλία	—— 231
	Σ = 2018

«Ἀναφέρεται ὅτι ἀπό τό συνολικό ποσό τῶν 732 δισεκατομμυρίων φράγκων, πού ἔχουν διατεθεῖ σ'ὅλο τόν κόσμο σέ χρεόγραφα: σέ κρατικά καί δημοτικά δάνεια, σέ συμβόλαια ὑποθήκης, σέ βιομηχανικές μετοχές καί ὁμολογίες, στή Ρωσία τοποθετήθηκαν μόνο 20–25 δισεκατομμύρια φράγκα. Οἱ κάτοχοι αὐτῶν τῶν χρεογράφων ἦταν κυρίως:

Σ	Σ					
		Ἑνωμένες Πολιτεῖες	110–115	δισεκατ.	φράγκα	420
130		Ἀγγλία	125–130	»	»	
100		Γαλλία	95–100	»	»	
	75	Γερμανία	60–75			
25		Ρωσία	20–25			
	22	Αὐστρία	20–22			
+ 12		Ἰταλία	10–12			
5		Ἰαπωνία	5	»	» κτλ.»[1])	
260	97	(δικό μου Σ =)	440–484			
+ 12						
272						

[1]) Ἄξελ φόν Μπόουστεντ καί Ντάβιντ Τρίτς. «Ἡ ρωσική αὐτοκρατορία». Βερολίνο, 1910. Σελ. 227.

Στή Γαλλία, στό χρονικό διάστημα ἀπό τό 1889 ὥς τό 1908, ἐκδόθηκαν χρεόγραφα *24* δισεκατομ. φράγκων: 18 στό ἐξωτερικό +6 (25%) στή Γαλλία.

Στή Γερμανία, στό χρονικό διάστημα ἀπό τό 1883 ὥς τό 1907 ἐκδόθηκαν χρεόγραφα *42* δισεκατομ. μάρκων: 10 στό ἐξωτερικό + 32 (80%) στή Γερμανία. Ὁ γαλλικός ἐθνικός πλοῦτος

(1905) — *204* δισεκατομ. φράγκα

1914 — περίπου *250* » » (Καγιώ, ὁ ὁποῖος ὅμως σάν βάση γιά τόν καθορισμό τοῦ φόρου εἰσοδήματος πῆρε *200* δισεκατομμύρια φράγκα).

Τό 1912 ἡ Γαλλία τοποθέτησε στή Ρωσία σέ ρωσικές ἐπιχειρήσεις 367,66 ἑκατομ. ρούβλια = περίπου 990 ἑκατομ. φράγκα (σ᾽αὐτό τόν ἀριθμό συμπεριλαβαίνονται 115,5 ἑκατομ. ρούβλια στούς σιδηρόδρομους, 96,25 ἑκ. ρ. σέ κρατικές ἐπιχειρήσεις, 70,9 ἑκ. ρ. σέ ἐμπορικές τράπεζες κτλ.).

Σήμερα τά ξένα κεφάλαια στή Ρωσία εἶναι περίπου:

Γαλλία	περίπου	20	δισεκατ. *μάρκα*	(δισεκατομμύρια)
Γερμανία ...	4–	5,5	»	»
Ἀγγλία	–	0,25	»	»
Βέλγιο	–	0,6	»	»
Σ (δικό μου)		24–26,35		

Συγγραφέας = γερμανός σωβινιστής. Προφητεύει ὅτι ἡ Γαλλία θά ἔχει τεράστιες ἀπώλειες ἀπό τόν πόλεμο: σελ. 133.

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΤΟΥ ΜΠΑΡΡΟΝ ΓΙΑ ΤΟΝ ΠΟΛΕΜΟ

«**Ὁ τολμηρός πόλεμος**». *Κλ. Οὐ. Μπάρρον*—«οἱ ἐμπορικές του αἰτίες, τί στοίχισε σέ χρῆμα καί ἀνθρώπους». *Ἀνακοίνωση* (ὄχι βιβλιοκρισία) στό «The Economist», 20 τοῦ Μάρτη 1915:

«Μέ τήν ἰδιότητα τοῦ ἐκδότη τῶν ἐφημερίδων: «The Wall Street Journal», «The Boston News Bureau» καί «The Philadelphia News Bureau» ὁ κύριος Μπάρρον πῆγε στό ἐξωτερικό γιά νά πάρει πληροφορίες γιά τά οἰκονομικά καί διπλωματικά παρασκήνια τοῦ πολέμου, καί τίς πῆρε».

Στεῖλτε παραγγελίες στό βιβλιοπώλη σας ἤ στή «The Wall Street Journal». 44 Broad Street, New York City. 4 σελίνια καί 6 πέννες (μαζί μέ τά ταχυδρομικά). (Χάουτον Μίφφλιν καί Σία, ἐκδότες.)

Ο ΛΕΝΤΣ ΓΙΑ ΤΟ ΣΥΓΧΡΟΝΟ ΠΟΛΕΜΟ

Φρίντριχ Λέντς. «Πολιτικές προϋποθέσεις τοῦ σύγχρονου πολέμου». «Deutsche Rundschau» XLI, 4. 1915, Γενάρης.
Ἑκατομμύρια ἀγγλικῶν τετραγωνικῶν μιλίων (σελ. 81):

	1862	1888	1912
Βρετανική παγκόσμια αὐτοκρατορία:	4 600	9 300	10 800
Ρωσική » » :	7 600	8 600	10 200
Τουρκική αὐτοκρατορία:	1 800	1 300	700
Ἑ. Πολιτεῖες τῆς Βόρειας Ἀμερικῆς:	1 500	3 500	3 700
Γαλλία μέ τίς ἀποικίες (στρογγυλεμένα):	400	1 100	4 800
Γερμανική αὐτοκρατορία μέ τίς ἀποικίες (στρογγυλεμένα):	240	600	1 200
Αὐστροουγγαρία:	239	241	241
Ἰαπωνία μέ τίς ἀποικίες:	150	150	260
Ἰταλία » » » :	100	110	700

Στίς ἀρχές τοῦ Ὀχτώβρη 1914 ὑπολογίζονταν (σελ. 102):

;	Κάτοικοι σέ ἑκατομμύρια (1910)	Ἔδαφος σέ ἀγγλικά τετρ. μίλια (1912)	Ἐξωτερικό ἐμπόριο σέ ἑκατομμύρια μάρκα (1912)
(Γερμανο-αὐστριακοί)	130	1 440 000	26 750
(Ἄγγλοι-γάλλοι-ρῶσοι)	670	26 090 000	76 750
(Οὐδέτεροι) (στρογγυλεμένα)	800	24 470 000	58 000
	1 600	52 000 000	161 500

Πληθυσμός (ibidem, σελ. 83):

	Γερμανία (ὥς τό 1870 χωρίς τήν Ἀλσατία-Λωραίνη)	Γαλλία (ἀπό τό 1870 χωρίς τήν Ἀλσατία-Λωραίνη)
1700	14	21 ἑκατομμύρια
1788	16	25
1816	23	29
1860	36	37
1912	66	40
1925 - 30	80	40

ΤΕΤΡΑΔΙΟ
«θ»
(«ΘΗΤΑ»)

Περιεχόμενα

θ θ*R*	θ = 1 — 10 ((+Ρίσσερ **1—16**))[31]

ΧΙΛΦΕΡΝΤΙΝΓΚ. «ΤΟ ΧΡΗΜΑΤΙΣΤΙΚΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ»[32]

Χίλφερντινγκ. «Τό χρηματιστικό κεφάλαιο». («Ἡ νεότατη φάση στήν ἀνάπτυξη τοῦ καπιταλισμοῦ».) Μόσχα, 1912.

στά γερμανικά ἐκδόθηκε τό 1910 (ΙΙΙ τόμος τῶν «Μαρξιστικῶν ἐρευνῶν»).

κολοκύθια...	‖ σελ. 13—«Ὅπως σύμφωνα μέ τόν Ἔρνστ Μάχ τό «Ἐγώ» εἶναι ἁπλῶς ἡ ἑστία ἐκείνη,
λαθεμένα ὄχι «ἔτσι»	‖ στήν ὁποία πιό πυκνά συγκλίνουν τά ἄπειρα νήματα τῶν αἰσθήσεων... ἔτσι τό χρῆμα εἶναι ἕνας κόμπος στό δίχτυ τῶν κοινωνικῶν σχέσεων»...
	‖ σελ. 34.—«Ἡ ποσοτική θεωρία (τοῦ χρήματος) ἀπό τόν καιρό τοῦ Τούκ θεωρεῖται πέρα γιά πέρα δικαιολογημένα ἀβάσιμη»...

σελ. 54, ἡ σημείωση καί ἰδιαίτερα *54–55.* Λάθος τοῦ Χίλφερντινγκ, βλ. «Die Neue Zeit», 1912, 30ός χρόνος ἔκδοσης, I τόμος. (Στόν Χίλφερντινγκ τά χρήματα μπαίνουν στήν κυκλοφορία χωρίς ἀξία.)	λάθος
σελ. 71, σημείωση. «Μόνο ἡ δική μας ἀντίληψη δίνει στά πράγματα τή μορφή τοῦ χώρου (καντιανός)[33].	λάθος
σελ. 90—91 (καί 91, σημείωση). Ὅπως ὁ Μάρξ προεῖπε τήν κυριαρχία τῶν τραπεζῶν πάνω στή βιομηχανία (ΝΒ) («Τό Κεφάλαιο», II, σελ. 79).	ΝΒ

93, σημείωση. Σύνολο τῶν συναλλαγματικῶν στό χρόνο:

δισεκατομμύρια μάρκα	Ἀπό αὐτές ἔγιναν δεκτές ἀπό τίς τράπεζες
1885—12,1	16%
1905—25,5	31%

ΝΒ 102 (καί σημείωση). Μεγάλο μέρος τῶν παγκόσμιων ἐμπορικῶν πράξεων πραγματοποιεῖται μέ τίς «ἀποδεκτές» ἀπό τίς τράπεζες συναλλαγματικές.

||| 105—6. *Ὁ ρόλος τῶν τραπεζῶν.*
108. *Τρεῖς* λειτουργίες τῶν τραπεζῶν.
   1) μεσολάβηση στίς πληρωμές.
   2) μετατροπή τοῦ ἀργοῦ κεφαλαίου σέ ἐνεργό.
   3) ἡ συγκέντρωση τῶν ἐσόδων *ὅλων* τῶν τάξεων μέ χρηματική μορφή καί δάνεισμά τους στούς καπιταλιστές.
110, σημείωση. Ἔξοχη ἐργασία τοῦ *Γιάιντελς* καί οἱ ἐλλείψεις της.
112. Χῶρες—«διεθνεῖς *τραπεζίτες»*
   (1) Γαλλία, Βέλγιο, Ὀλλανδία
   (2) Ἀγγλία
   (3) Ἑνωμένες Πολιτεῖες καί Γερμανία.
116: *Ὁ ρόλος τῶν τραπεζῶν στήν παραγωγή* ((ἰδίως σύμφωνα μέ τόν Γιάιντελς)). *1 2 0* idem

154–155, σημείωση. Τό τράστ τοῦ ἀτσαλιοῦ καί τά μερίσματά του.	7% γιά τίς προνομιοῦχες μετοχές καί 2% γιά τίς κοινές: ἐπί πολλά χρόνια κατακρατεῖ τά κέρδη, καί μετά τά διανέμει ξαφνικά τήν κατάλληλη στιγμή.

1 5 7. Ἕνα κεφάλαιο 5 ἑκατομμυρίων ἐξουσιάζει *3 9* ἑκατομμύρια.
῾Η «Tochtergesellschaft» μεταφράστηκε «ἑταιρία-θυγατέρα», «θυγατρική ἑταιρία».

1 5 9. Θέσεις μελῶν τῶν ᾿Εποπτικῶν συμβουλίων (60 ἑκατομμύρια —70 ἑκατομμύρια ἔσοδα ἀπ᾿αὐτές τίς θέσεις σέ ὅλη τή Γερμανία)—ἀξιοποίηση τῶν συνδέσεων καί τῶν γνωριμιῶν.

162. *6* τράπεζες— *7 5 1* θέσεις στά ᾿Εποπτικά συμβούλια (Γιάιντελς)... Τό 1909 ὑπάρχουν 12 000 τέτιες θέσεις—197 πρόσωπα κατέχουν *2 9 1 8* θέσεις. (Παράβαλε **ibidem** τόν *Μ ό ρ γ κ α ν* στήν *᾿Αμερική.*)

172. Σημασία τῶν «ἐξυγιάνσεων»:
(1) ἐπικερδής πράξη·
(2) βάζουν κάτω ἀπό τήν ἐξάρτηση τῶν τραπεζῶν τίς ἑταιρίες πού βρίσκονται σέ δύσκολη θέση.

1 8 3. (i. f.) καί *1 8 4.*—᾿Αντικατάσταση τῶν συναλλαγματικῶν μέ συμψηφισμούς στά βιβλία τῶν Τραπεζῶν.

199. Πίεση τοῦ μεγάλου κεφαλαίου στό χρηματιστήριο (καί σημείωση: παράδειγμα ὁ Μόργκαν τό 1907).

211. ——Οἱ τράπεζες ἀντικαθιστοῦν τό χρηματιστήριο...

222. Οὐσία καί σημασία τοῦ ἐμπορίου μέ πίστωση.

NB || **262.** ᾿Απόσπασμα ἀπ᾿τό *«Κεφάλαιο»,* III, 2, σελ. 144 - 5 (τῆς ρωσικῆς μετάφρασης) γιά τό *ρ ό λ ο τ ῶ ν τ ρ α π ε ζ ῶ ν versus σ τ ό σ ο σ ι α λ ι σ μ ό* (NB).

274. Βαριά βιομηχανία. Δύσκολη ἡ μεταφορά τοῦ κεφαλαίου (δρόμος πρός τό μονοπώλιο).

(277—) 278: Τάση τῶν τραπεζῶν πρός τό *μονοπώλιο.*

281. *NB:* ῾Ο Κοῦνοφ γιά τά καρτέλ στή *« Die Neue Zeit»,* XXII, 2, σελ. 210.

285. «Συνδυασμός»=συνένωση τῆς ἐξορυκτικῆς βιομηχανίας μέ τή βιομηχανία κατεργασίας.

2 9 5: ῾Εταιρίες καί «οἱ ἔξω ἀπό αὐτές ἐπιχειρήσεις» (NB)...

298:`Χωρίς τή βοήθεια μιᾶς τράπεζας δέν μπορεῖ νά ὑπάρξει οὔτε μιά μεγάλη βιομηχανική ἐπιχείρηση.

3 0 0–3 0 1. ῾Ο Ἔνγκελς γιά τούς προστατευτικούς δασμούς *ν έ ο υ τ ύ π ο υ* καί γιά τά καρτέλ («Τό Κεφάλαιο», ρωσ. ἔκδ.,τόμ. III, 1, σελ. 95).

302–303: ᾿Εξέλιξη τῶν μορφῶν τοῦ καρτέλ (καί *ἰ δ ι α ί τ ε ρ α* στή σελ. 304).

308. Συγκέντρωση τοῦ ἐμπορίου (πρβλ. τόν *Ο. Λῆ* στήν *«D i e N e u e Z e i t»,* XXVII, 2, σελ. 654).

320, σημείωση. ῾Η παραμέριση τοῦ ἐμπορίου δέν ἐλαττώνει τήν τιμή τοῦ προϊόντος.

322–323: Ἔμποροι—πράκτορες—ἐμποροϋπάλληλοι (NB) (καί *3 2 4).*

331. *(Προφορική* ἀπομίμηση τοῦ Μάρξ.)
336. Παράδειγμα ἱδρυτικοῦ κέρδους: *Τράστ τῆς ζάχαρης* (ΝΒ) στήν ᾿Αμερική (70% στό *λειτουργοῦν* κεφάλαιο, 10% στό κεφάλαιο πού «νερώθηκε»)*
338–9: **ὁρισμός** τοῦ *χρηματιστικοῦ κεφαλαίου* (καί *341*): χρηματιστικό κεφάλαιο = «κεφάλαιο, πού βρίσκεται στή διάθεση τῶν τραπεζῶν καί χρησιμοποιεῖται ἀπό τούς βιομήχανους» (339).
346: Καρτέλ = *«παρεμπόδιση τοῦ ἀνταγωνισμοῦ».*
353. Σχέση τῶν καρτέλ μέ τήν *ἐξαγωγή* κεφαλαίου.
355: Χρηματιστικό κεφάλαιο καί «ὀργάνωση τῆς κοινωνικῆς παραγωγῆς»... (σελ. *353* καί *354*).
358. Μέ τήν αὔξηση τοῦ συνδυασμοῦ αὐξάνει ἡ παραγωγή γιά τίς ἴδιες ἀνάγκες (γιά τίς ἀνάγκες ὅμως τῆς **ἐμπορευματικῆς** παραγωγῆς).
362. ῾Ο *Μάρξ* γιά τίς κρίσεις (ΙΙΙ, 1, 219 – 220, τῆς ρωσικῆς μετάφρασης).
364. ῾Ο ΙΙ τόμος περιέχει «τά πιό λαμπρά μέρη τῆς καταπληκτικῆς ἐργασίας» («ὑπηρεσία» τοῦ *Τουγκάν-Μπαρανόβσκι;!*[34] στή σημείωση).
382. «Σχήματα» (ΙΙ τόμου) καί ἡ σημασία τῆς *«ἀναλογικότητας»* ((σελ. 426 καί +427)).

447: *«Οἰκονομικά* εἶναι δυνατό» («κοινωνικά καί πολιτικά εἶναι ἀπραγματοποίητο») ἕνα γενικό καρτέλ... πού θά ἐξάλειφε τίς κρίσεις... ᾿Αλλά «τό νά περιμένουμε ἀπό τά μεμονωμένα καρτέλ τήν ἐξάλειψη τῶν κρίσεων» = ἀκατανοησία.

῞Ως τό V τμῆμα τοῦ βιβλίου: «Οἰκονομική πολιτική τοῦ χρηματιστικοῦ κεφαλαίου»

σελ. 454, σημείωση. Περικοπή ἀπό τόν Σοῦλτσε-Γκέβερνιτς («Βρετανικός ἰμπεριαλισμός», σελ. 75): «᾿Ακόμη ὁ σέρ Ρόμπερτ Πήλ ἔλεγε: «Σέ κάθε ἀποικία μας ἀποκτοῦμε μιά δεύτερη ᾿Ιρλανδία»». NB
474. ἐξαγωγή κεφαλαίου = «ἐξαγωγή ἀξίας πού προορίζεται νά παράγει στό ἐξωτερικό ὑπεραξία».
487: στίς νέες χῶρες ἡ εἰσαγωγή κεφαλαίου «προκαλεῖ τήν ἀντίσταση τῶν λαῶν, πού ξυπνοῦν καί ἀποκτοῦν

* Βλ. Β. Ι. Λένιν. ῞Απαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 27ος, σελ. 356. *῾Η Σύντ.*

ἐθνική συνείδηση»... «῾Ο ἴδιος ὁ καπιταλισμός δίνει στούς ὑπόδουλους τά μέσα γιά τήν ἀπελευθέρωση»... «κίνηση γιά τήν ἀνεξαρτησία»...

487. Πρόβλημα τοῦ ἐθνικοῦ κινήματος στίς ἐξαρτημένες χῶρες (τάση πρός «ἀπελευθέρωση» στούς «ὑπόδουλους»)...

488. ᾿Επιτάχυνση τῆς ἀνάπτυξης τοῦ καπιταλισμοῦ στίς νέες χῶρες...

491: πάλη τῶν «ἐθνικῶν τραπεζικῶν ὁμάδων» γιά σφαῖρες τοποθέτησης κεφαλαίου (*Π έ ι ς* καί ἄλλοι)...

493: πιό κερδοφόρο τό κεφάλαιο στίς ἀποικίες.

495: ῾Η πολιτική τοῦ χρηματιστικοῦ κεφαλαίου (1.2.3.)

495: «῾Η πολιτική τοῦ χρηματιστικοῦ κεφαλαίου ἐπιδιώκει τριῶν εἰδῶν σκοπούς: πρῶτο, τή δημιουργία μιᾶς ὅσο τό δυνατό μεγαλύτερης οἰκονομικῆς περιοχῆς, πού, δεύτερο, πρέπει νά προστατευθεῖ ἀπό τόν ἐξωτερικό ἀνταγωνισμό μέ δασμολογικά τείχη καί ἔτσι πρέπει, τρίτο, νά μετατραπεῖ σέ περιοχή ἐκμετάλλευσης ἀπό τίς ἐθνικές μονοπωλιακές ἑνώσεις»...

(ἀποικίες)

(προστατευτισμός)

(μονοπώλια)

NB: 484: *πολεμική* ἐνάντια στή *μ ε τ α ν ά σ τ ε υ σ η,* στή *«Die Neue Zeit»,* 25ος χρόνος ἔκδοσης, 2 (1907)

505. «Σπουδαιότερη λειτουργία τῆς διπλωματίας γίνεται τώρα ἡ ἀντιπροσώπευση τοῦ χρηματιστικοῦ κεφαλαίου...

506. ῾Ο *Κάρλ Ἔμιλ* γιά τό *γ ε ρ μ α ν ι κ ό* ἰμπεριαλισμό. «Die Neue Zeit», XXVI, 1.

510. ᾿Εθνικό κράτος.

511. Τό χρηματιστικό κεφάλαιο δέν θέλει ἐλευθερία, ἀλλα κυριαρχία.

512–3. Ἔθνος καί ἰμπεριαλισμός.

513–4. Στή θέση τῆς δημοκρατίας ὀλιγαρχία.

567. «᾿Απάντηση τοῦ προλεταριάτου στήν οἰκονομική πολιτική τοῦ χρηματιστικοῦ κεφαλαίου, στόν ἰμπεριαλισμό, μπορεῖ νά εἶναι ὄχι ἡ ἐλευθερία τοῦ ἐμπορίου, ἀλλά μόνο ὁ σοσιαλισμός». NB

῾Η ἀποκατάσταση τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἐμπορίου = *«ἀντιδραστικό ἰδανικό»* (NB)

Χρηματιστικό κεφάλαιο = τραπεζικό κεφάλαιο, πού ἐξουσιάζει τή βιομηχανία.

[μήπως δέν εἶναι ἀρκετό: «χρηματιστικό κεφάλαιο = *τραπεζικό* κεφάλαιο»;]

Τρία σπουδαιότερα σημεῖα:

῾Εταιρίες στήν ᾿Αμερική.	*᾿Εξέλιξη καί ἀνάπτυξη τοῦ μεγάλου* κεφαλαίου ὥς ἕνα ὁρισμένο βαθμό... Ρόλος τῶν *τραπεζῶν*. (Συγκέντρωση καί κοινωνικοποίηση.)
᾿Αμερική καί Γερμανία	*Μονοπωλιακό* κεφάλαιο (ἀγκάλιασμα ἑνός τόσο μεγάλου μέρους ὁρισμένου κλάδου τῆς βιομηχανίας, πού ὁ ἀνταγωνισμός ἀντικαθισταίνεται ἀπό τό *μονοπώλιο)...*
Πίνακας καί τό παράδειγμα τῆς ᾿Αργεντινῆς.	*Μοίρασμα τῆς γῆς...* (᾿Αποικίες καί σφαῖρες ἐπιροῆς)...

NB *Χίλφερντινγκ:* στή «Die Neue Zeit», 1912 (χρόνος ἔκδοσης 30, τόμος 1), σελ. 556... «ἡ χαρακτηριστική γιά κάθε καπιταλιστικό μονοπώλιο τάση νά κάνει τό οἰκονομικό μονοπώλιο ἀκατάλυτο, ἐνισχύοντάς το μέ ἕνα μονοπώλιο πάνω στούς φυσικούς πόρους»...

ΤΟ ΗΛΕΚΤΡΙΚΟ ΤΡΑΣΤ

Τό τράστ στή βιομηχανία ἠλεκτρισμοῦ:

«῾Ο δρόμος τοῦ τράστ ἠλεκτρισμοῦ» *Κούρτ Χάινιγκ* (Βερολίνο). («Die Neue Zeit», 1912 (28. VI. 1912), 30ός χρόνος ἔκδοσης, τόμος 2, σελ. 474).

Θαυμάσια ἀπεικόνιση τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ*:

Στά *1907* κλείστηκε *συμφωνία* ἀνάμεσα στήν AEG («Γενική ῾Εταιρία ᾿Ηλεκτρισμοῦ») («Allgemeine Elektrizitäts Gesellschaft» καί στή GEC («Γενική ᾿Ηλεκτρική ῾Εταιρία») (General Electric Company)[35]

Κοντσέρν AEG Τράστ GEC

γιά τό μοίρασμα τοῦ κόσμου:

GEC — ῾Ενωμένες Πολιτεῖες καί Καναδάς

* Βλ. Β. Ι. Λένιν. ῞Απαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 27ος, σελ. 372 - 373. *῾Η Σύντ.*

AEG—Γερμανία, Αὐστροουγγαρία, Ρωσία, 'Ολλανδία, Δανία, 'Ελβετία, Τουρκία, Βαλκάνια.

		Πώληση ἐμπορευμάτων (ἑκατ. μάρκα)	'Αριθμός ὑπαλλήλων	Καθαρό κέρδος (ἑκατ. μάρκα)
GEC (*'Ενωμένες Πολιτεῖες 'Αμερικῆς*)	1907	252	28 000	35,4
	1910:	298	32 000	45,6
AEG (*Γερμανία*)	1907:	216	30 700	14,5
	1911:	362	60 800	21,7

298 + 362 = 660 ἑκατομμύρια μάρκα

NB || 'Ιδιαίτερες συμφωνίες (μυστικές) σχετικά μέ τίς *ἑταιρίες = θυγατέρες*. «'Εκτός ἀπ' αὐτό ἀμοιβαία ἀνταλλαγή τῶν ἐφευρέσεων καί τῆς πείρας!» (σελ. 475). ||

'Ο ἀριθμός τῶν **ἑταιριῶν** (στό μεγαλύτερο μέρος μετοχικές ἑταιρίες), στίς ὁποῖες ἡ AEG «συμμετέχει καί κυριαρχεῖ πάνω τους», εἶναι **175–200** (σελ. 484). Οἱ ἔξι σοβαρότερες ἀπό αὐτές ἔχουν κεφάλαιο περίπου ³⁄₄ τοῦ *δισεκατομμυρίου*, ὅλες μαζί *πρέπει νά ἔχουν* συνολικά κάπου *1½ δισεκατομμύριο* μάρκα*.

'Ο ἀριθμός «βιομηχανικῶν ἑταιριῶν»—*16*

παραγωγή ἐλαστικοῦ—καλωδίων—λυχνιῶν χαλαζία—μονωτήρων—σιδηροδρομικῶν σημάτων—αὐτοκινήτων—γραφομηχανῶν—ἱπτάμενων συσκευῶν κτλ.

NB || Χαρακτηριστικό γιά τή σύγχρονη βιομηχανία εἶναι ἡ παραγωγή πρώτων ὑλῶν κτλ. ἀπό αὐτή τήν ἴδια ἐπιχείρηση

[1]) 'Αριθμός τῶν *ἄμεσων* ἀντιπροσωπειῶν στό ἐξωτερικό τῆς AEG = 34 (ἀπ' αὐτές οἱ 12 εἶναι μετοχικές ἑταιρίες)**.

[1]) 1. Πετρούπολη καί Βαρσοβία
2. Λισσαβόνα
3. Χριστιανία
4. Στοκχόλμη
5. Βρυξέλλες
6. Παρίσι
7. Ρουμανία
8. Βιέννη
9. Μιλάνο
10. Κοπεγχάγη
Νοτιοδυτική 'Αφρική
(((ἀποικία;)))

Συνολικά σέ *10* κράτη

* Βλ. В. I. Λένιν. "Απαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 27ος, σελ. 353. *'Η Σύντ.*
** Στό ἴδιο, σελ. 372. *'Η Σύντ.*

Καί οἱ δυό φίρμες ἐργάζονται ἀπό κοινοῦ*

Ἀμερική

Γενική Ἠλεκτρική Ἑταιρία («General Electric Company» = GEC)

Ἑτ. Βεστινγκχάουζ («Westinghause C⁰»)

Τόμσον—Χάουστον Κ⁰ («Thomson Hauston C⁰») → Κ⁰ *Ἔδισον* («Edison C⁰»)

(αὐτή ἡ φίρμα συγχωνεύεται μέ τήν Κ⁰ Ἔδισον)

↓ ἱδρύει γιά τήν Εὐρώπη τή φίρμα:

Γερμανία

Ἑταιρία Ἠλεκτρισμοῦ Οὐνιόν («Union Electrizitäts-gesellschaft»)

Αὐτή ἡ φίρμα συγχωνεύεται μέ τή Γενική Ἑταιρία Ἠλεκτρισμοῦ

(Κ⁰ Ἔδισον) ↓ ἱδρύει γιά τήν Εὐρώπη τή φίρμα:

Γαλλική Ἑταιρία Ἔδισον («Φραντσέζισε Ἔδισον Κ⁰»)

↓ ἡ γαλλική φίρμα παραχωρεῖ τά διπλώματα εὑρεσιτεχνίας στή γερμανική φίρμα:

«Γενική Ἠλεκτρική Κ⁰» («Γενική Ἑταιρία Ἠλεκτρισμοῦ» = AEG)

«Γενική Ἑταιρία Ἠλεκτρισμοῦ» (AEG)

Σῆμενς καί Χάλσκε-Σοῦκερτ («Siemens & Halske-Schuckert»)

Καί οἱ δυό φίρμες ἐργάζονται ἀπό κοινοῦ

—⌄— = σημάδι, πού σημαίνει *συγχώνευση*

⇄ = συγχώνευση

——→ ἵδρυση νέας φίρμας (στήν ὁποία κατευθύνεται τό βέλος) τῆς παλιᾶς

* Βλ. Β. Ι. Λένιν. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 27ος, σελ. 372-373. *Ἡ Σύντ.*

...«ἄλλες ἠλεκτρικές ἑταιρίες *ἐντελῶς* ἀνεξάρτητες ἀπ' αὐτές τίς δυό (AEG καί GEC) δέν ὑπάρχουν στή γῆ» (σελ. 474)...* ‖ NB

1900—*7*· 1912—*2*.

(1912)	AEG			«Σῆμενς καί Χάλσκε-Σοῦκερτ»			
	«Φέλτεν καί Λαμάγερ»		AEG	«Σῆμενς καί Χάλσκε-Σοῦκερτ»		«Μπέργκμαν»	
(1900)	«Φέλτεν καί Γκιγιώμ»	«Λαμάγερ»	Οὐνιόν AEG	«Σῆμενς καί Χάλσκε»	«Σοῦκερτ καί Σία»	«Μπέργκμαν»	ἡ «Κούμμερ» (γρήγορα ἔγινε ἀσήμαντη) χρεοκόπησε τό 1900 (Ρίσσερ)**

ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗΣ ΧΡΕΟΓΡΑΦΩΝ

NB NB ‖ *Ν Β.* «Αὐτή ἡ στατιστική — *σέ διάκριση ἀπό τή συνηθισμένη στατιστική ἔκδοσης χρεογράφων* — δέν συμπεριλαβαίνει τά χρεόγραφα πού ἐκδόθηκαν στίς διάφορες χῶρες, ἀλλά τίς πιστώσεις πού πῆραν οἱ χῶρες αὐτές. Ἔτσι, λογουχάρη, ἕνα ρωσικό δάνειο πού ἐκδόθηκε στό Λονδίνο καί στό Παρίσι, δέν ἐμφανίζεται στήν Ἀγγλία καί τή Γαλλία, ἀλλά στή Ρωσία». ‖

«Volkswirtschaftliche Chronik» τοῦ Κόνραντ (1913, σελ. 783) Σύνολο ἐκδόσεων χρεογράφων στά 1883/1912

(σέ δισεκατομμύρια μάρκα)

1883 —	3,4	1893 —	4,9	1903 —	14,8
	4,0		14,4		11,7
	2,7		5,3		15,5
	5,4		13,5		21,5
	4,1		7,8		12,4
	6,4		8,5		17,2
	10,3		9,2		19,9
	6,6		9,6		21,4
	6,2		8,0		15,8
1892 —	2,0	1902 —	17,8	1912 —	16,4
Σ = (δικό μου)	51,1		99,0		166,6

Σύνολο **ἐκδόσεων χρεογράφων**

| 53,0 |

Αὐτό εἶναι τό σύνολο γιά ὅλο τόν κόσμο.
Κατά χῶρες, στή σελ. 782 γιά τό 1910, 11 καί 12.
Σύνολο γι' αὐτά τά 3 χρόνια

	δισεκατομμύρια μάρκα
Γερμανία καί οἱ ἀποκίες της	7,2
Ἀγγλία καί οἱ ἀποικίες της	5,2
+Νότια Ἀφρική	0,4
+Καναδάς	3,0
Σ (δικό μου)	8,6

* Βλ. Β. Ι. Λένιν. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 27ος, σελ. 372. *Ἡ Σύντ.*
** Στό ἴδιο, σελ. 234. *Ἡ Σύντ.*

		δισεκατομμύρια μάρκα
	Ἑνωμένες Πολιτεῖες τῆς Ἀμερικῆς	10,6
(μαζί καί τῆς Αἰγύπτου)	Ἀγγλία καί οἱ ἀποικίες της	8,8
	Γερμανία καί οἱ ἀποικίες της	7,2
(μαζί καί τό Μαρόκο)	Γαλλία καί οἱ ἀποικίες της	4,9
		29,5*
	Ρωσία	3,2
	Αὐστροουγγαρία	2,1
	Βέλγιο καί οἱ ἀποικίες του	1,3
	Ἰαπωνία	1,7
		8,3

Δικό μου σύνολο:

4 μεγάλες χῶρες	29,5
4 δευτερεύουσας σημασίας	8,3
ὑπόλοιπη Ἀμερική	7,0
14 εὐρωπαϊκές χῶρες	4,91
Κίνα + Περσία	0,7
	50,41

Γαλλία καί οἱ ἀποικίες της	4,8	
Αὐστροουγγαρία	2,1	
Ρωσία	3,2	
Βέλγιο	1,0	
— τό Κογκό του	0,3	
Σ (δικό μου)	1,3	
Ὀλλανδία καί οἱ ἀποικίες της	0,6	Σ = 4,91
Λουξεμβοῦργο	0,01	
Ἰσπανία	0,6	
Πορτογαλία καί οἱ ἀποικίες της	0,1	
Δανία	0,2	
Σουηδία	0,1	
Νορβηγία	0,1	
Ἐλβετία	0,7	
Ἰταλία	0,7	
Ρουμανία	0,4	
Βουλγαρία	0,1	
Σερβία	0,2	
Ἑλλάδα	0,5	
Τουρκία	0,6	
Ἑνωμένες Πολιτεῖες τῆς Ἀμερικῆς	10,6	
ὑπόλοιπη Ἀμερική	7,0	10,3**
Αἴγυπτος	0,2	
Μαρόκο	0,1	
Κίνα	0,6	
Ἰαπωνία	1,7	
Περσία	0,1	
ΣΣ =	52,2	
	16,4	
	15,8	
	21,4	
ὅμως ἀκριβές ΣΣ =	53,6	

Ἀπό τή βιβλιογραφία NB:

«*Weltwirtschaftliches Archiv*» *τοῦ Χάρμς* (ἤδη βγῆκαν 6 τόμοι).

* Ἔτσι εἶναι στό χειρόγραφο. *Ἡ Σύντ.*
** Ἔτσι εἶναι στό χειρόγραφο. *Ἡ Σύντ.*

Ταξινόμηση (δική μου) σύμφωνα μέ τό *«Volkswirtschaftliche Chronik»* τοῦ Κόνραντ.

Στατιστική τῶν καρτέλ: Ἀ ρ ι θ μ ό ς τ ῶ ν κ α ρ τ έ λ: ((στή Γερμανία)) (σελ. 903-906)

	νεοϊδρυμένα	συνεχιζόμενα ἤ διευρυμένα	διαλυμένα
1913	38	34	15
1914	31	38	6

δικός μου ὑπολογισμός αὔξηση ἤ ἐλάττωση τῶν **περιπτώσεων:**
+72—15=57
+69— 6=63

ΡΙΣΣΕΡ. «ΟΙ ΓΕΡΜΑΝΙΚΕΣ ΜΕΓΑΛΕΣ ΤΡΑΠΕΖΕΣ ΚΑΙ Η ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΣΗ ΤΟΥΣ»

Δ-ρ Ρ ί σ σ ε ρ. «Οἱ γερμανικές μεγάλες τράπεζες καί ἡ συγκέντρωσή τους σέ σχέση μέ τήν ἐξέλιξη ὅλης τῆς οἰκονομίας στή Γερμανία». *3η* ἔκδοση. *Ἰ έ ν α, 1 9 1 0.*

(Ὁρισμένοι ἀριθμοί, ὄχι ὅμως ὅλοι, συμπληρωμένοι σύμφωνα μέ τήν *4η* ἔκδοση τοῦ *1912*).

Ἡ *ἠ λ ε κ τ ρ ο τ ε χ ν ι κ ή β ι ο μ η χ α ν ί α τ ῆ ς Γ ε ρ μ α ν ί α ς* πρίν ἀπό τό 1900 (πρίν ἀπό τήν *κ ρ ί σ η τ ο ῦ 1 9 0 0,* πού προετοιμάστηκε σέ σημαντικό βαθμό ἀπό τήν *ὑ π ε ρ π α ρ α γ ω γ ή σ τ ή ν ἠ λ ε κ τ ρ ο τ ε χ ν ι κ ή* βιομηχανία) (Ρίσσερ, *3η ἔ κ δ ο σ η,* σελ. 542 καί ἑπόμ.)*:

7 ὁμάδες (μέ 27 (sic!!) ξεχωριστές ἑταιρίες):

Ἀριθμός τῶν τραπεζῶν πού βρίσκονται *π ί σ ω* ἀπό τήν κάθε ὁμάδα

11— I. Ὁμάδα Σῆμενς καί Χάλσκε (4 ἑταιρίες) ←

Κοινά συμφέροντα 1902/3. Συγχώνευση τό *1904*:
{ 8— II. Ὁμάδα AEG (4 ἑταιρίες)
{ 8—III. Ὁμάδα Σοῦκερτ ← (4 ἑταιρίες)

1903 συνένωση: ὁμάδα Σῆμενς-Σοῦκερτ

1908 «Συνεργασία»—δημιουργία τῆς ἑταιρίας «Ἐλεκτρο-τρόιχαντ-γκεζελσάφτ», μέ κεφάλαιο 30 ἑκατομμύρια μάρκα.

---

* Βλ. Β. Ι. Λένιν. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 27ος, σελ. 371-372. *Ἡ Σύντ.*

6— IV. Ὁμάδα «Ἑταιρία Ἠλεκτρισμοῦ Οὐνιόν» (2 ἑταιρίες)
9— V. Ὁμάδα Ἥλιος («ἄρχισε νά διαλύεται»: σελ. 582 *4η* ἔκδοση) (5 ἑταιρίες)
8— VI. Ὁμάδα Λαμάγερ τό 1910 ἡ πλειοψηφία τῶν μετοχῶν στά χέρια τῆς AEG (583 σελ. 4η ἔκδοση) (2 ἑταιρίες)
2—VII. Ὁμάδα Κούμμερ—χρεοκόπησε τό 1900 (7 ὁμάδες)

πολλές ἐπαναλήψεις 7 ὁμάδες

[Σ ἑταιριῶν = 28, καί ὄχι 27, ὅπως ὑπόδειξε ὁ Ρίσσερ, σελ. 542 (σελ. *582* στήν 4η ἔκδοση). Στή σελ. 568 μιλάει γιά 28 ἑταιρίες]

Τά ἀποτελέσματα τοῦ προτσές συγκέντρωσης (σελ. **568** καί ἑπόμ.).

Τώρα 2	«Ὁ πιό σύγχρονος ἀπό τούς κλάδους τῆς βιομηχανίας μας» ἡ *ἠλεκτροτεχνική*... *7* ὁμάδες, μέ 28 συνολικά ἑταιρίες, πού ἀνήκουν σέ κοντσέρν...
2	*Χημική* βιομηχανία... *2* κύριες ὁμάδες (βλ. παρακάτω)
2	*Ἐξορυκτική-μεταλλουργική βιομηχανία*—2 συνδικάτα («Χαλυβουργική Ἕνωση» καί τό «Συνδικάτο ἄνθρακος Ρήνου-Βεστφαλίας»)...
2	*Ναυτιλία*—*2* ἑταιρίες («Ἀμβοῦργο-Ἀμερική -ταξιδιωτική ΑΕ» (Χάπαγκ) καί «Βορειογερμανικό Λλόυντ», «πού συνδέονται μεταξύ τους καί μέ ἕνα ἀγγλο-αμερικανικό τράστ μέ μιά σειρά συμφωνίες»)...
5	*Τράπεζες*—*5* ὁμάδες («πού συμπεριλαβαίνουν συνολικά *4 1* τράπεζες, οἱ ὁποῖες ἀνήκουν σέ κοντσέρν»)
13	
δικό μου ἄθροισμα	18 ὁμάδες τό δικό μου ἄθροισμα

῾Η αὔξηση τοῦ *ἀ ρ ι θ μ ο ῦ* τῶν ἑνώσεων τῶν μεγάλων τραπεζῶν μέ ἐπαρχιακές τράπεζες (σελ. 505), μέ βάση τήν κοινότητα συμφερόντων.

῾Η ἀνάπτυξη τῆς συγκέντρωσης (σελ. 542 στήν 4η ἔκδοση):

1881 — 1	1908 — 32 (41)
1895 — 2	1911 — 26 (46)
1902 — 16	

(Ρίσσερ, σελ. 547 καί ἑπόμ.)

῾Η Χημική βιομηχανία τῆς Γερμανίας
(συγκέντρωση)*

					Δικοί μου ὑπολογισμοί - μετοχικό κεφάλαιο
I	«Φαρμπβέρκε» πρώην Μαΐστερ, Λούτσιους καί Μπρύνινγκ στό *Χοέχστ* τοῦ Μάιν	μετοχικό κεφάλαιο — 20 δμολογιακό κεφάλαιο — 10 ἑκατομμύρια μάρκα	(«Διπλή Ἕνωση») 1904	(«Τριπλή ἕνωση»)	20
	Λεοπόλντ Κάσσελ καί Σία στή Φραγκφούρτη τοῦ Μάιν	μετοχικό κεφάλαιο — 20 δμολογιακό κεφάλαιο — 10 ἑκατομμύρια μάρκα	«ἕνωση» ἀνταλλαγή μετοχῶν καί μελῶν τῆς διοίκησης	1908 (ἀνταλλαγή μετοχῶν)	20
	Κάλλε καί Σία (στό Μπίμπριχ τοῦ Ρήνου) (3,2)				3
					43
II	«᾿Εργοστάσιο ἀνιλίνης καί σόδας τῆς Βάδης» στό Λιουντβιγκσχάφεν (μετοχικό κεφάλαιο 21 ἑκατομμύρια μάρκα).		1904 ἕνωση	1905 «τριπλή ἕνωση»	21
	«Χρωματουργεῖα» πρώην Φρίντριχ Μπάγερ καί Σία στό ᾿Ελμπερφέλντ (21 ἑκατομ. μάρκα).				21
	«Μετοχική ῾Εταιρία γιά τήν παραγωγή ἀνιλίνης» στό Τρέπτοφ τοῦ Βερολίνου (κεφάλαιο 9 ἑκατομ. μάρκα).				

---

* Βλ. Β. Ι. Λένιν. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 27ος, σελ. 325-326. *῾Η Σύντ.*

'Ανάμεσα στίς ὁμάδες Ι καί ΙΙ ἄρχισε ἤδη μιά «προσέγγιση» μέ τή μορφή «συμφωνιῶν» γιά τίς τιμές κτλ.	43% 43% 14% 100% τοῦ κέρδους	9 = 51

σελ. *560* καί ἑπόμ.: «'Εξορυκτική-μεταλλουργική βιομηχανία». 2 ὀνόματα: *"Αβγκουστ Τύσσεν καί Χοῦγκερ Στίννες*. 'Ο τεράστιος ρόλος τους (στή βιομηχανία πετροκάρβουνου καί σίδερου), ἀνάπτυξή της[36].

...«Μέ τήν κοινότητα συμφερόντων πού συμφωνήθηκε τήν 1. Ι. 1905 ἀνάμεσα στή «Μεταλλευτική Α.Ε. τοῦ Γκέλζενκιρχεν», στή μεταλλουργική ἕνωση «Ρότε "Ερντε» τοῦ "Ααχεν καί στά «'Ορυχεῖα Σάλκερ καί μεταλλουργική ἕνωση» τοῦ Τύσσεν, σημειώθηκε ἕνα βῆμα, πού ἀπό τή μιά μεριά συνένωσε σέ μιά κοινή ἐπιχείρηση μιά σειρά ἀνταγωνιζόμενες τράπεζες, καί συγκεκριμένα τήν «Ντισκόντογκεζελσάφτ», τήν «Ντόιτσε Μπάνκ», τήν «Ντρέζντνερ Μπάνκ» καί τή «Σαφχάουζενσερ Μπάνκφεραϊν», πού ταυτόχρονα ὅμως μεγάλωσε ἐπίσης ξανά τήν ἐξουσία τοῦ Χοῦγκο Στίννες καί τοῦ "Αβγκουστ Τύσσεν, πού μπῆκαν στήν «κοινή ἐπιτροπή» αὐτῆς τῆς ἕνωσης σάν μέλη της (σελ. 563) (σελ. 603 στήν 4η ἔκδοση).

(σελ. 577) idem σελ. 624 στήν 4η ἔκδοση

τό 1882—28 τράπεζες μέ 50 καί πάνω ὑπαλλήλους:		2 697 ὑπάλληλοι 11,8% τοῦ συνολικοῦ ἀριθμοῦ
τό 1895—66 » » » » » »		7 802 ὑπάλληλοι 21,6%

+189,3% { μέχρι 5 ὑπαλλήλους +59,9%; 6-50 » +34,5% }

1907 ἴσως κάπου τό ⅓

«Ντόιτσε Μπάνκ» τό 1907: 4 439 τραπεζικούς ὑπαλλήλους (σελ. 578)
τό 1908: 4 860

«Τόν ἀριθμό τῶν τραπεζικῶν ὑπαλλήλων στίς *6* μεγάλες τράπεζες τοῦ Βερολίνου τόν ὑπολογίζω σέ *18000* στά τέλη τοῦ 1910» (σελ. 625 στήν 4η ἔκδοση).

Στό τέλος τοῦ βιβλίου τοῦ Ρίσσερ γίνεται πολεμική ἐνάντια στούς σοσιαλιστές, λιβάνισμα τῶν ἐπίσημων ἀρχῶν καί κήρυγμα ἁρμονίας (γενικά τ έ τ ι ο ς εἶναι ὁ *Ρίσσερ*).

{χά- χά!!} «Δέν πραγματοποιήθηκε» ἐπίσης ἡ κοινωνικοποίηση πού προβλεπόταν (σελ. 585).

σελ. 582 (σελ. 629 στήν 4η ἔκδοση):

«Τράπεζες καί χρηματιστήριο» (ὑπογράμμιση τοῦ Ρίσσερ):

«Ὅσο γιά τήν ἐπίδραση τοῦ προτσές συγκέντρωσης στή λειτουργία καί στήν κατάσταση τοῦ *χρηματιστηρίου* εἶναι γεγονός, ὅτι, χάρη στή συρροή τῶν ἐντολῶν στίς μεγάλες τράπεζες, αὐτές μέ τό *συμψηφισμό* τῶν ἐντολῶν ἀγορᾶς καί πώλησης *ἀναλαβαίνουν* οἱ ἴδιες ὥς ἕνα βαθμό *λειτουργίες τοῦ χρηματιστηρίου* καί φέρνουν στό χρηματιστήριο μόνο ἐκεῖνο τό μέρος τῶν ἐντολῶν, πού *δέν* μποροῦν νά συμψηφιστοῦν. Αὐτό γίνεται καί στόν τομέα τῆς ἀγοραπωλησίας χρεογράφων, δηλαδή τόσο στήν *ἀγορά κεφαλαίου,* ὅσο καί στόν τομέα τῶν προεξοφλητικῶν πράξεων, δηλαδή στή *χρηματαγορά.*

Γι'αὐτό, τό *χρηματιστήριο,* πού μέ τή χρηματιστηριακή νομοθεσία ἔχει ἤδη ἀποδιοργανωθεῖ σέ μεγάλο βαθμό, χάνει ὅλο καί μεγαλύτερη ποσότητα χρεογράφων, πού εἶναι ἀπαραίτητα γιά μιά σωστή διαμόρφωση τῶν τιμῶν, καί ἔτσι γίνεται τό χρηματιστήριο *ἀκόμη πιό ἀδύνατο,* μέ ἐξαιρετικά ἐπικίνδυνες συνέπειες, ἰδιαίτερα σέ κρίσιμες στιγμές, ὅπως ἔδειξαν ἄσχημα παραδείγματα (*σ η μ ε ί ω σ η:* ἀπό ὅσα ἔγιναν τώρα τελευταῖα ἀρκεῖ νά ἀναφέρουμε τήν ἡμέρα τῆς κήρυξης τοῦ ρωσοιαπωνικοῦ πολέμου).

Ἀπό ὅλα αὐτά προκύπτει ὅτι τό χρηματιστήριο χάνει ὅλο καί περισσότερο τήν ἐντελῶς ἀπαραίτητη ἰδιότητά του γιά ὅλη τήν οἰκονομία καί γιά τήν κυκλοφορία τῶν χρεογράφων· νά εἶναι ὄχι μόνο τό πιό λεπτό *ὄργανο μέτρησης,* ἀλλά καί «ἕνας σχεδόν αὐτόματα δρῶν ρυθμιστής τῶν οἰκονομικῶν κινήσεων πού συρρέουν σ'αὐτό»* (*σ η μ ε ί ω σ η.* Περικοπές ἀπό τόν Ρίσσερ: «Ἀνάγκη ἐπανεξέτασης τοῦ νόμου γιά τό χρηματιστή-

---

* Βλ. Β. Ι. Λένιν. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 27ος, σελ. 341. *Ἡ Σύντ.*

ριο». Βερολίνο, 1901), καθώς καί ὅτι ὁλοένα καί λιγότερο εἶναι σέ θέση, ἀπό τή μιά μεριά, νά ἐκφράζει «μέ τίς διακυμάνσεις τῶν τιμῶν τό σύνολο τῆς κοινῆς γνώμης γιά τή φερεγγυότητα καί τίς μεθόδους διοίκησης τῶν περισσότερων κρατῶν, δημοτικῶν ὀργάνων, μετοχικῶν ἑταιριῶν καί ἑνώσεων», καί, ἀπό τήν ἄλλη μεριά, νά τίς ἐλέγχει.

NB

Ἔτσι, ἡ *διαμόρφωση τῆς τιμῆς τῶν χρεογράφων καί ἡ διατίμησή τους* στό χρηματιστήριο, πού πρωτύτερα ἔδινε, ὅσο ἦταν γενικά δυνατό, μιά ὁλότελα ἀκριβή εἰκόνα «τῶν οἰκονομικῶν προτσές, ἑπομένως καί τοῦ συσχετισμοῦ τῆς *προσφορᾶς* καί τῆς *ζήτησης* πού πουθενά δέν συνοψίζονται μέ τέτια ἀκρίβεια καί πού πουθενά δέν γίνονταν τόσο καθαρά κατανοητά στήν ὁλότητά τους», τώρα θά πρέπει νά χάσουν καί τήν ἀκρίβειά τους, καί τή σταθερότητα καί τή σιγουριά τους, ἀλλά αὐτό εἶναι ἐξαιρετικά θλιβερό γιά τά κοινωνικά συμφέροντα.

Ἐξάλλου πρέπει νά φοβόμαστε ὅτι σ'αὐτό τό δρόμο, πού ὁδηγεῖ ταυτόχρονα ὁλοένα καί περισσότερο στόν *ἀποκλεισμό τῶν ἐνδιάμεσων ὀργάνων* (τῶν μεσιτῶν κτλ.), μπορεῖ νά παρουσιαστεῖ μιά *ἀντίθεση ἀνάμεσα στίς τράπεζες καί στά χρηματιστήρια,* ἀντίθεση πού μπορεῖ νά ὀξύνεται ὅλο καί περισσότερο, καί πού ἴσως θά ἦταν πολύ ἐπικίνδυνη. Ἀλλά αὐτή ἡ ἀντίθεση θά ἐκδηλωνόταν ἴσως ὄχι μόνο στίς γνωστές τεταμένες σχέσεις ἀνάμεσα στίς τράπεζες καί τούς ἄλλους κύκλους πού ἐνδιαφέρονται γιά τό χρηματιστήριο, καί πού ἔχει ἤδη παρατηρηθεῖ καί στό παρελθόν, ἀλλά καί στό βασικό τομέα τῆς δράσης τοῦ χρηματιστηρίου, στή διαμόρφωση τῶν τιμῶν.

Πραγματικά σήμερα, ἀκόμη καί ἔμπειροι εἰδικοί, τίς ἔννοιες τράπεζα καί χρηματιστήριο τίς παρουσιάζουν σάν ὁλότελα ἰσοδύναμες, πράγμα πάντως πού εἶναι πέρα γιά πέρα λαθεμένο (*σ η μ ε ί ω σ η:* αὐτό κάνει ἰδίως ὁ *Ἔσενμπαχ* στίς «Συζητήσεις τῆς Ἕνωσης κοινωνικῆς πολιτικῆς» τῆς 16 τοῦ Σεπτέμβρη 1903: «Schriften des Vereins für Sozialpolitik», τόμος CXIII), ἐνῶ ἀπό ἄλλους χαρακτηρίζονται σάν διαμετρικά ἀντίθετα ἱδρύματα, πράγμα πού ἐπίσης εἶναι λαθεμένο (σημείωση, σύγκρινε *Ἔρνστ Λέμπ* στή «Nationalzeitung» τῆς 18 τοῦ Ἀπρίλη 1904, ἀρ. φύλ. 244) (σελ. 583) (σελ. 630 τῆς 4ης ἔκδοσης).

Ρίσσερ (3η ἔκδοση, 1910), σελ. 499:
Αὔξηση τῶν τραπεζικῶν κεφαλαίων τῶν μεγαλύτερων (τό 1908) τραπεζῶν:

Γερμανία*	1870	1908	1911
1. «Ντόιτσε Μπάνκ»	15	200	200
2. «Ντρέζντνερ Μπάνκ»	9,6	180	200
3. «Ντισκόντογκεζελσάφτ»	30	170	200
4. «Ντάρμστετερ Μπάνκ»	25,8	154	160
Σ (ἑκατομμύρια μάρκα)	80,4	704	
«Σαφχάουζενσερ μπάνκφεραϊν»	15,6	145	145
«Μπερλίνερ Χαντελσγκεζελσάφτ»	16,8	110	110
ΣΣ =	112,8	959	1 015

Γαλλία	1870		1908
1. «Κρεντί Λυοναί»	20	—	250
2. «Κοντουάρ Νασιονάλ»	50	—	150
3. «Κρεντί 'Εντυστριέλ»	15	—	100
4. «Σοσιετέ Ζενεράλ»	60	—	300
Σ (ἑκατομμύρια φράγκα)	145	—	800
=ἑκατομμύρια μάρκα	116	—	640

Οἱ 3 μεγαλύτερες τράπεζες: Γερμανία: 54,6 — 550 (μάρκα)
Γαλλία: 130 — 700 (φράγκα)
(104 — 560 (μάρκα))
Οἱ 2 μεγαλύτερες τράπεζες: Γερμανία: 24,6 — 380 (μάρκα)
Γαλλία: 80 — 550 (φράγκα)
(64) (440)

σελ. 367 | idem σελ. 398 |

Εἰσερχόμενα, ἐξερχόμενα γράμματα (ἀριθμός)**:

1852	6 135	6 292	
1870	85 800	87 513	(«Ντισκόντο-
1880	204 877	208 240	γκεζελσάφτ»)
1890	341 318	452 166	{ Μεγάλη τράπεζα
1900	533 102	626 043 (κομμάτια)	τοῦ Βερολίνου }

* Βλ. Β. Ι. Λένιν. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 27ος, σελ. 337. *Ἡ Σύντ.*
** Στό ἴδιο, σελ. 336. *Ἡ Σύντ.*

Ρίσσερ, 3η ἔκδοση, σελ. 693 (παράρτημα VIII) (σελ. 745 τῆς 4ης ἔκδοσης):

Πορεία τῆς συγκέντρωσης στά πλαίσια τῶν διαφόρων μεγάλων τραπεζῶν καί τῶν τραπεζικῶν κοντσέρν

Ὀ χ τ ώ μεγάλες τράπεζες τοῦ Βερολίνου εἶχαν*:

Στό τέλος τοῦ χρόνου	#	Καταστήματα (Κεντρικά γραφεῖα καί ὑποκαταστήματα) στή Γερμανία	#	Ταμιευτήρια καί γραφεῖα ἀνταλλαγῆς	#	Ἑτερόρυθμες ἑταιρίες (τραπεζικές πράξεις)	#	Μόνιμες συμμετοχές σέ γερμανικές μετοχικές τράπεζες	#	Σύνολο τῶν ἱδρυμάτων
1895	16	18 (5)	14	23 (12)	11	13 (—)	1	2 (—)	42	56 (17)
1896	18	20 (5)	18	27 (12)	11	14 (—)	1	2 (—)	48	63 (17)
1900	21	25 (5)	40	53 (17)	11	12 (—)	8	9 (5)	80	99 (27)
1902	29	33 (7)	72	87 (35)	10	11 (—)	16	16 (5)	127	147 (47)
1905	42	46 (8)	110	149 (44)	8	12 (1)	34	34 (11)	194	241 (64)
1908	—	69 (10)	—	264 (73)	—	12 (2)	—	97 (31)	—	442 (116)
1911	104	104 (9)	276	276 (93)	7	7 (2)	63	63 (15)	450	450 (119)

σελ. 747 τῆς 4ης ἔκδοσης

[ΝΒ στήν 3η ἔκδοση γίνεται λόγος γιά *8* τράπεζες, στήν 4η γιά *6*].

Ἀριθμοί ἀπό τήν *4*η ἔκδοση, σελ. *745* (γιά *6* τράπεζες: «Ντάρμστετερ Μπάνκ», «Μπερλίνερ Χαντελσγκεζελσάφτ», «Ντόιτσε Μπάνκ», «Ντισκόντογκεζελσάφτ», «Ντρέζντνερ Μπάνκ» καί «Σαφχάουζενσερ Μπάνκφεραϊν»).

(σέ παρένθεση οἱ ἀριθμοί γιά τήν «Ντόιτσε Μπάνκ»)

Ν Β «Ν τ ό ι τ σ ε Μ π ά ν κ». **Κύκλος ἐργασιῶν:**

1870	1875	1885	1895	1905	1908	1911
2 3 9 ἑκατ.	5,5 δισ.	15,1 δισ.	37,9 δισ.	77,2 δισ.	94,5 δισ.	112,1 δισ.

Σ᾽αὐτές τίς *8* τράπεζες ἀνήκουν, πρῶτο, **πέντε** τράπεζες, πού συγκροτοῦν τίς «ὁμάδες»: «Ντάρμστετερ Μπάνκ» («Τράπεζα ἐμπορίου καί βιομηχανίας»), «Ντόιτσε Μπάνκ», «Ντισκόντογκεζελσάφτ», «Ντρέζντνερ Μπάνκ» καί «Σαφχάουζενσερ Μπάνκφεραϊν», —καί ἀκόμη *τ ρ ε ῖ ς* τράπεζες: «Μπερλίνερ Χαντελσγκεζελσάφτ»,

---

* Βλ. Β. Ι. Λένιν. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 27ος, σελ. 335. *Ἡ Σύντ.*

«Κόμερτς-οὔντ Ντισκόντομπάνκ», «Νατσιονάλ μπάνκ φύρ Ντόιτσλαντ».

Νά αὐτές οἱ «ὁμάδες» [«Ἑνώσεις στή βάση τῆς κοινότητας συμφερόντων»] τῶν 5 (πέντε) τραπεζῶν καί ἡ «δύναμη τοῦ κεφαλαίου» τους (σελ. *4 8 4* καί ἑπόμεν.):

				τράπεζες	(σελ.520)	Ἑκατομμύρια μάρκα		Ἑκατομμύρια	Καταβροχθισμένα: ἰδιωτικά τραπεζικά γραφεῖα	Καταβροχθισμένα: τράπεζες
1.	Ὁμάδα	D. B.	«Ντόιτσε Μπάνκ»	12	929,5	1 266,4[1)]	786,8	1 045,4[1)]	31	21
2.	»	D. G.	«Ντισκόντο-γκεζελσάφτ» ..	6		622,6	—	564,7	23	8
3.	»	Dr. B	«Ντρέζντνερ Μπάνκ»	8		321,3	—	285,7	7	1
4.	»	S. BV.	«Σαφχάουζενσερ Μπάνκφεράϊν»	4		209,9	—	278,5	11	6
5.	»	Dm. B. δικές μου συντομεύσεις	«Ντάρμστετερ Μπάνκ» («Τράπεζα Ἐμπορίου καί Βιομηχανίας»).	5		260,6	—	297,4	17	7
5.				35		2 720,7		ΣΣ 2 471,7	89*	43
						{ 2¾ δισεκατομ. }		δηλ. σχεδόν 2½ *δ ι σ.* μάρκα	σελ. 500	

NB: Αὐτό ὅταν παρθοῦν ὑπόψη *μόνο* τά μετοχικά κεφάλαια καί τά ἀποθεματικά, δηλαδή μόνο τά *δ ι κ ά τ ο υ ς* χρήματα, *χωρίς νά ὑπολογιστοῦν τά ξένα* χρήματα.

1) Αὐτό ὅταν συνυπολογιστοῦν καί οἱ «φιλικές τράπεζες».

* Τό σύνολο «89 ἰδιωτικά τραπεζικά γραφεῖα» στό χειρόγραφο συνδέεται μέ τόξο μέ τόν ἴδιο ἀριθμό στόν ἑπόμενο πίνακα («Τράπεζες, πού ἀνῆκαν στά κοντσέρν») (βλ. σελ. 327 τούτου τοῦ τόμου). *Ἡ Σύντ.*

σελ. 537:

στίς 30. IX. 1911

Καταβροχθισμένα:

	Ἰδιωτικά τραπεζι-κό γραφεῖα	Τράπε-ζες
Dm.B.	— 8 —	3
D.B.	— 45 —	30
D.G.	— 61 —	11
Dr.B.	— 2 —	1
	116	45

σελ. 697

41 τράπεζες, πού ἀνήκουν σέ κοντσέρν τῶν πέντε ὁμάδων

Τράπεζες, πού ἀνήκουν σέ κοντσέρν (41 τόν ἀριθμό), ἀνήκουν σέ 5 ὁμάδες πέντε μεγάλων τραπεζῶν εἶχαν στίς 31. XII. 1908:

	στίς 31. XII. 1908		τῆς 1. X. 1911
ὑποκαταστήματα	241	—	285
πρακτορεῖα	325	—	377
ἑταιρόρυθμες ἑταιρίες	18	—	21
ταμεῖα ἀποταμίευσης	102	—	126
καταβροχθισμένα: ἰδιωτικά τραπεζικά γραφεῖα	89	—	116
καταβροχθισμένα: τράπεζες	43	—	45
Κοινότητες συμφερόντων μέ τήν κατοχή μετοχῶν καί τήν ἀνταλλαγή μετοχῶν	16	—	20

Συνολικά ὅμως ὅλες οἱ μεγάλες τράπεζες καί τά κοντσέρν: τους]καταβρόχθισαν ὥς τίς 31. XII. 1908 — — 164 ἰδιωτικά τραπεζικά γραφεῖα + 60 τράπεζες, *NB* (σελ. 500).

Στήν 'Αγγλία τό 1899 ὑπῆρχαν 12 τράπεζες μέ *100* καί πάνω ὑποκαταστήματα. Συνολικά εἶχαν *2304* καταστήματα («Niederlassungen»).

Στήν 'Αγγλία τό 1901 ὑπῆρχαν 21 τράπεζες μέ *100* καί πάνω ὑποκαταστήματα: συνολικά εἶχαν *6672* καταστήματα (σελ. 521) (σελ. 558).

NB «Μόνο μιά τράπεζα—ἡ «Λόντον Σίτυ ἔντ Μίντλαντ Μπάνκ»—εἶχε στίς ἀρχές τοῦ 1905 *447* ὑποκαταστήματα, δηλ. 257 ὑποκαταστήματα *πάνω* ἀπό ὅσα εἶχαν ὅλες οἱ μεγάλες τράπεζες τοῦ Βερολίνου, μαζί μέ τίς *52* προσεταιρισμένες στά τέλη τοῦ *1904* ἐπαρχιακές τράπεζες. Στίς 31. XII. 1907 (#), σύμφωνα μέ τό «The Economist», οἱ ἀγγλικές μετοχικές τράπεζες, πού ὁ ἀριθμός τους (ἐκτός ἀπό τίς ἀποικιακές καί τίς ξένες τράπεζες) ἦταν τότε μόνο 74, ἀπό τίς ὁποῖες 35 εἶχαν τό δικαίωμα νά ἐκδίδουν τά τραπεζογραμμάτια, εἶχαν ὄχι λιγότερα ἀπό *6809* καταστήματα καί ὑποκαταστήματα» (522).

Συνέχεια ἀπό τόν *Ρίσσερ*

(#) Στήν 4η ἔκδοση (σελ. 558) «στίς 31. XII. 1908 οἱ τράπεζες καταθέσεων στή Μεγάλη Βρετανία καί τήν 'Ιρλανδία, πού ὁ ἀριθμός τους ἦταν τότε 63, εἶχαν ὄχι λιγότερα ἀπό *6801 καταστήματα* καί ὑποκαταστήματα. Στό τέλος τοῦ 1910 ὁ ἀριθμός τῶν καταστημάτων ἦταν *7151*. Τόν ἴδιο χρόνο *τέσσερις* τράπεζες τῆς 'Αγγλίας καί τῆς Οὐαλίας ἔχουν περισσότερα ἀπό *400* καταστήματα ἡ καθεμιά, καί συγκεκριμένα:

«Λόντον Σίτυ ἔντ Μίντλαντ Μπάνκ»	689	(315 τό 1900)
«Λλόιντς Μπάνκ»	589	(311 » »)
«Μπέρκλεϋ ἔντ Κ°»........................	497	(269 » »)
«Κάπιταλ ἔντ Κάουντιζ Μπάνκ»	447	(185 » »)

"Αλλες τέσσερις τράπεζες ἔχουν πάνω ἀπό 200 καταστήματα καί 11 (μαζί καί οἱ 20 τῆς Σκωτίας καί 'Ιρλανδίας) τράπεζες μέ πάνω ἀπό 100 καταστήματα ἡ καθεμιά»* (σελ. 559).

Στή *Γαλλία* ἀριθμός τῶν πρακτορείων καί τῶν ὑποκαταστημάτων (σελ. 552) (σελ. 559):

Τράπεζες:	1894 Στό Παρίσι καί τά προάστεια		1894 στίς ἐπαρχίες	1908 Στό Παρίσι καί τά προάστεια		1908 στίς ἐπαρχίες	στό ἐξωτερικό (καί στήν 'Αλγερία)
«Κρεντί Λυοναί»	27	—	96	62	—	175	20
«Κοντουάρ ντ' Εσκόντ»	15	—	24	49	—	150	—
«Σοσιετέ Ζενεράλ» ..	37		141	88		637	2

* Βλ. Β. Ι. Λένιν. "Απαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 27ος, σελ. 335. *'Η Σύντ.*

Στό «Παράρτημα VII» (σελ. 666 καί ἑπόμ.) ἀπαριθμοῦνται οἱ ἑταιρίες καί οἱ τράπεζες, πού ἀνήκουν σέ «κοντσέρν» τῶν μεγάλων τραπεζῶν. Διαλέγω ἀπό δῶ τίς τράπεζες τοῦ **ἐξωτερικοῦ**:

Σφαίρα (σύμφωνα μέ τήν ἕδρα τῶν ὑποκαταστημάτων)	(Ἀριθμός ὑποκαταστημάτων)	Ἕδρα τῆς τράπεζας	Ὀνομασία τῆς τράπεζας	Κεφάλαιο σέ *ἑκατομμύρια* μάρκα (κτλ.)	*Ποιές μεγάλες* τράπεζες *τοῦ Βερολίνου* τό δημιούργησαν εἴτε συμμετέχουν σ' αὐτό
	(—)	Ἄμστερνταμ —	«Ντί Ἀμστερντάμσε Μπάνκ» —	6 φλωρίνια —	«Ντάρμστετερ Μπάνκ»
Κίνα, Ἰαπωνία, Ἰνδίες κτλ.	(12)	Σαγκάη —	«Ντόιτς-Ἀζιάτισε Μπάνκ» —	7,5 τάελ —	«Ντάρμστετερ Μπάνκ» + «Μπερλίνερ Χάντελσγκεζελσάφτ + «Ντόιτσε Μπάνκ» + «Ντισκόντογκεζελσάφτ» + «Ντρέζντνερ Μπάνκ» + «Σαφχάουζενσερ Μπάνκφεραϊν»
Ἰταλία	(33)	Μιλάνο —	«Μπάνκα Κομερτσιάλε Ἰταλιάνα» —	105 λίρ. —	«Ντάρμστετερ Μπάνκ» + «Μπερλίνερ Χάντελσγκεζελσάφτ» + «Ντόιτσε Μπάνκ» + «Ντισκόντογκεζελσάφτ» + «Ντρέζντνερ Μπάνκ»
(; Βέλγιο)	(—)	Βρυξέλλες —	«Μπάνκ Ἰντερνασιονάλ ντέ Μπρυσέλ» —	25 φράγκα —	«Ντάρμστετερ Μπάνκ» + «Μπερλίνερ Χάντελσγκεζελσάφτ» + «Ντισκόντογκεζελσάφτ» + «Σαφχάουζενσερ Μπάνκφεραϊν»
(; Ἀγγλία)	(—)	Λονδίνο —	«Μπάνκερς τρέιντινγκ Συνδικάτ» —	0,1 φούντστερ. —	«Ντάρμστετερ Μπάνκ»
Ρουμανία	(—)	Βουκουρέστι —	«Μπάνκα Μαρμορός Μπλάνκ» —	10 λέι —	«Ντάρμστετερ Μπάνκ» + «Μπερλίνερ Χάντελσγκεζελσάφτ»

Συνέχεια

Σφαίρα (σύμφωνα μέ τήν ἕδρα τῶν ὑποκαταστημάτων)	('Αριθμός ὑποκαταστημάτων)	Ἕδρα τῆς τράπεζας	Ὀνομασία τῆς τράπεζας	Κεφάλαιο σέ *ἑκατομμύρια* μάρκα (κτλ.)	*Ποιές μεγάλες* τράπεζες τοῦ *Βερολίνου* τό δημιούργησαν εἴτε συμμετέχουν σ'αὐτό
(; 'Αμερική)	(—)	; —	«'Αμέρικα Μπάνκ» —	25 μάρκα —	«Ντάρμστεντερ Μπάνκ»
(; 'Αγγλία)	(—)	Λονδίνο —	«Λόντον ἔντ Χάνσεατικ Μπάνκ» —	0,4 λίρες στερλ. —	«Κομέρτς — οὔντ Ντισκόντομπανκ»
(Νότια 'Αμερική κλπ.)	(22)	Βερολίνο —	«Ντόιτσε ὑμπερζέισε Μπάνκ» —	20 μάρκα —	«Ντόιτσε Μπάνκ»
'Ανατολική 'Αφρική	(;)	Βερολίνο —	«'Ακσιενγκεζελσάφτ φύρ ὑμπερζέισε μπάουουντερνεμούνγκεν» —	2 μάρκα —	«Ντόιτσε Μπάνκ»
Κεντρική 'Αμερική	(;)	Βερολίνο —	«Τσεντράλ-'Αμέρικα Μπάνκ» —	10 μάρκα —	«Ντόιτσε Μπάνκ»
Μεξικό	(;)	Πόλη τοῦ Μεξικοῦ —	«Μεξικάνισε Μπάνκ φύρ χάντελ οὔντ ἰντουστρί» —	16 πέζος —	«Ντόιτσε Μπάνκ»
Πολυνησία	(;)	'Αμβοῦργο —	«Ντόιτσε Χάντελς — οὔντ Πλαντάζενγκεζελσάφτ ντέρ Ζύντζεεϊνζελν» —	$2^3/_4$ μάρκα —	«Ντισκόντογκεζελσάφτ»

Νέα Γουινέα	(;)	(;) —	«Νόι-Γουινέα κόμπανυ» —	6 μάρκα	— «Ντισκόντογκεζελσάφτ»
Βραζιλία	(5)	'Αμβοῦργο —	«Μπραζιλιάνισε Μπάνκ φύρ Ντόιτσλαντ» —	10 μάρκα	— «Ντισκόντογκεζελσάφτ»
Χιλή καί Κεντρική 'Αμερική	(9)	'Αμβοῦργο —	«Μπάνκ φύρ Χίλε οὔντ Ντόιτσλαντ» —	10 μάρκα	— «Ντισκόντογκεζελσάφτ»
Ρουμανία	(2)	Βουκουρέστι —	«Μπάνκα Γκενεράλα Ρομίνα» —	10 λέι	— «Ντισκόντογκεζελσάφτ»
Βέλγιο	(;)	'Αμβέρσα —	«Κόμπανυ κομμερσιάλ Μπέλζ» —	5 φράγκα	— «Ντισκόντογκεζελσάφτ»
Γερμανική 'Αφρική	(15)	(;) —	«Ντόιτς-"Αφρικα μπάνκ» —	1 μάρκο	— «Ντισκόντογκεζελσάφτ»
Βουλγαρία	(;)	Σόφια —	«Μπάνκ ντέ Κρεντί» —	3 λέβα	— «Ντισκόντογκεζελσάφτ»
Γερμανική Δυτική 'Αφρική	(4)	Βερολίνο —	«Ντόιτς-Βεσταφρικάνισε Μπάνκ» —	1 μάρκο	— «Ντρέζντνερ Μπάνκ»
Μικρά 'Ασία, Τουρκία, Θεσσαλονίκη κτλ.	(12)	Βερολίνο —	«Ντόιτσε 'Οριέντμπάνκ» —	16 μάρκα	— «Ντρέζντνερ Μπάνκ» + «Νατσιονάλ Μπάνκ φύρ Ντόιτσλαντ» + «Σαφχάουζενσερ Μπάνκφεραϊν»
Νότια 'Αμερική	(3)	Βερολίνο —	«Ντόιτς-Ζύνταμερικάνισε Μπάνκ» —	20 μάρκα	— «Ντρέζντνερ Μπάνκ» + «Σαφχάουζενσερ Μπάνκφεραϊν»

Σχετικά μέ τό ζήτημα τῶν **ἀποικιακῶν** *τραπεζῶν* (σχεδόν ὅλες ἱδρύθηκαν ἀπό τίς μεγάλες τράπεζες τοῦ Βερολίνου) τό συμπέρασμα τοῦ Ρίσσερ εἶναι τό ἑξῆς (συμπλήρωση γιά τό 1910 ἀπ'τήν 4η ἔκδοση, σελ. *375**):

«Στό τέλος τῆς δεκαετίας 1890 - 1900 ὑπῆρχαν μόνο 4 *ὑπερπόντιες γερμανικές* τράπεζες. Τό 1903 ἔγιναν 6 μέ 32 ὑποκαταστήματα καί στίς ἀρχές τοῦ *1906* ὑπῆρχαν ἤδη *13* τράπεζες μέ ὄχι λιγότερα ἀπό 100 ἑκατομμύρια μάρκα καί μέ πάνω ἀπό *70* ὑποκαταστήματα.

NB Καί ὅμως, ὅλα αὐτά εἶναι σχετικά πολύ ἀσήμαντα ἄν συγκριθοῦν μέ τίς ἐπιτυχίες ἄλλων κρατῶν στόν τομέα αὐτόν: ἡ *Ἀγγλία*, λ.χ., εἶχε ἤδη τό 1904—*32* (τό 1910 : 36) ἀποικιακές τράπεζες μέ τήν ἕδρα τους στό Λονδίνο καί *2 104* (τό 1910: 3 358) μέ τήν ἕδρα τους στίς ἀποικίες, καθώς καί *18* (τό 1907:*30*) (τό 1910: 36) ἄλλες ἀγγλικές τράπεζες στό ἐξωτερικό μέ *175* (2 091) ὑποκαταστήματα. Ἡ *Γαλλία* ἤδη τό 1904/5 εἶχε 18 ἀποικιακές τράπεζες καί τράπεζες τοῦ ἐξωτερικοῦ μέ *104* ὑποκαταστήματα. Ἡ *Ὀλλανδία:* 16 ὑπερπόντιες τράπεζες μέ *68* ὑποκαταστήματα» (σελ. 346).

	1910		1904
NB:	Ἔτσι:	Γερμανία	13— 70
	72—5 449	Ἀγγλία	50—2 279
		Γαλλία	18— 104
		Ὀλλανδία	16— 68**

Ὁ πρῶτος ἀριθμός εἶναι ὁ ἀριθμός τῶν ἀποικιακῶν τραπεζῶν καί γενικά τῶν τραπεζῶν τοῦ ἐξωτερικοῦ. Ὁ δεύτερος εἶναι ὁ ἀριθμός τῶν ὑποκαταστημάτων (εἴτε ὁ ἀριθμός τῶν διαφόρων τραπεζῶν στίς ἀποικίες).

---

* Ἐδῶ σέ στρογγυλές ἀγκύλες προστέθηκαν στό κείμενο ἐκεῖνες οἱ συμπληρώσεις, πού ἀπό τόν Β. Ι. Λένιν ἔγιναν σύμφωνα μέ τήν 4η ἔκδοση τοῦ βιβλίου (σελ. 375) καί στό χειρόγραφο γράφτηκαν στίς ἀντίστοιχες θέσεις ἀνάμεσα στίς γραμμές, ἀπό πάνω καί κάτω ἀπ'τούς ἀριθμούς τοῦ βασικοῦ κείμενου, μέ τούς ὁποίους συγκρίνονται. *Ἡ Σύντ.*

** Βλ. Β. Ι. Λένιν. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 27ος, σελ. 369-370. *Ἡ Σύντ.*

Σχετικά μέ τό ζήτημα τῆς σύνδεσης ***τῶν τραπεζῶν μέ τίς βιομηχανικές*** ἐπιχειρήσεις (σελ. 383) *(σύμφωνα μέ τόν Γιάιντελς)* (1895 – 1903)

'Αριθμός ἔκδοσης βιομηχανικῶν χρεογράφων στά χρόνια: σελ. 413, 1895 - 1910	σελ. 307, Σ γιά 7 χρόνια, 1904 - 1910	Οἱ συντομεύσεις εἶναι δικές μου		'Αριθμός ἔκδοσης βιομηχανικῶν χρεογράφων	'Αριθμός τῶν ἑταιριῶν γιά τίς ὁποῖες ἔγιναν αὐτές οἱ ἐκδόσεις χρεογράφων (σελ. 414, 1895-1910)	Ταμεῖα τῶν τραπεζῶν σέ βιομηχανικές ἐπιχειρήσεις (1903/4)	σ. 306 (1911)	(σελ. 463) 'Αριθμός βιομηχάνων στά 'Εποπτικά συμβούλια τῶν τραπεζῶν[1] (1908) (1910) (σελ. 501)
424	204 —	Dr. B.	«Ντρέζντνερ Μπάνκ» ...	— 220	— 181 — 368	— 191	— 504	— 11 — 8
361	174 —	S. BV.	«Σαφχάουζενσερ Μπάνκφεραϊν»	— 187	— 207 — 364	— 211	— 290	— 19 — 17
312	142 —	B. HG.	«Μπερλίνερ Χάντελσγκεζελσάφτ»	— 170	— 149 — 281	— 95	— 153	— 15 — 13
302	151 —	D. G.	«Ντισκόντογκεζελσάφτ»	— 151	— 154 — 290	— 111	— 362	— 4 — 2
456	306 —	D. B.	«Ντόιτσε Μπάνκ»	— 150	— 139 — 419	— 250	— 488	— 4 — 5
314	166 —	Dm. B.	«Ντάρμστετερ Μπάνκ»...	— 148	— 140 — 285	— 161	— 313	— 4 — 6*

[1]) 'Ανάμεσά τους ὁ διευθυντής τῆς φίρμας *Κ ρ ο ύ π* (Dr. B.)· τῶν ἑταιριῶν *Χ ά π α γ κ* καί «*Ν ό ρ ν τ-ν τ ό ι τ σ ε ρ Λ λ ό υ ν τ*» καί ἡ «Μεταλλευτική ΑΕ τοῦ Γκελζενκίρχεν», (D. Ges.). 'Η *Χιμπέρνια*. 'Η «*Γκάρπενερ* ἀξιενγκεζελσάφτ», ἡ «*Σιδηροβιομηχανία* τῆς "Ανω Σιλεσίας Α.Ε.» καί ἄλλες (B. H. Ges.) κτλ.

* Βλ. Β. Ι. Λένιν. "Απαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 27ος, σελ. 343 – 344. *'Η Σύντ.*

(Όπως φαίνεται όχι πλήρη στοιχεία) Ἀριθμός τῶν ὑπερπόντιων τραπεζῶν, πού ἱδρύθηκαν ἀπό μεγάλες τράπεζες (κατάλογος στόν *Ρ ί σ σ ε ρ*, σελ. 327 καί ἑπόμ.) (σελ. 354 καί ἑπόμ.).

Σ		D.B.	D.G.	Dr.B.	Dm.B.	B.HG.	S.BV.	N.B. f.D.	Σύνολο
11	1880—89	3	3	1	1	1	1	1	11
22	1890—99	4	6	2	2	2	4	2	22
24 {	1900 -4	3	3	1	—	—	—	1	8
	1905, 1906—8	2	3	5	1	1	3	1	16

ὄχι ὅλη ἡ δεκαετία, ὥς τό 1908+9

Ρ. Ε. *Μάι* (στό «Schmoller's Jahrbuch», 1899, σελ. 271 καί ἑπόμ.) (σελ. 83) κατανομή τοῦ Ἐθνικοῦ Εἰσοδήματος τῆς Γερμανίας			(σελ. 82) στοιχεῖα τοῦ ὑπουργοῦ Οἰκονομικῶν Ράινμπάμπεν Πρωσσία 1908				(σελ. 99—100) στή Γερμανία		
	(πληθυσμός) ἄτομα (ἑκατ.)	Εἰσόδημα σέ δισεκατομ. μάρκα	ἑκατομ. ἄτομα	%	ἑκατομ. μάρκα *φόρου*	%	Ἀριθμός μετοχικῶν ἑταιριῶν		Τό κεφάλαιό τους σέ δισεκατ. μάρκα
Μέχρι 900 μάρκα	$18^1/_3$	$12^3/_4$	17,9 =	47,22	0				
900—3 000	$3^2/_3$	$6^1/_2$	16,2 =	42,54	83,7 =	34,26	1883	1 131	3,9
πάνω ἀπό 3 000	$^1/_3$	$5^3/_4$	1,9 =	5,50		66%*	1896	3 712	6,8
Σ =	$22^1/_3$	25	36,0	95,26			1900	5 400	6,8 (7,8)
ἐνεργός πληθυσμός	NB		πάνω ἀπό 9 500 μάρκα *0,87%* τοῦ πληθυσμοῦ *4 3 %* τοῦ φόρου				1908	6 249	9,4

*"Ετσι στόν Ρίσσερ. *Ἡ Σύντ.*

Στόν Ρίσσερ ὄχι πίνακας, ἀλλά κατάλογος. Παράρτημα IV

'Αριθμός βιομηχανικῶν καί ἐμπορικῶν *ἑταιριῶν*, στίς ὁποῖες οἱ τράπεζες ἔχουν *θέσεις στά 'Εποπτικά συμβούλια*.

Κλάδοι βιομηχανίας:

Τράπεζες	Μεταλλεία, μεταλλουργικά ἐργοστάσια καί ἁλατωρυχεῖα	Βιομηχανία πυρολίθου	'Επεξεργασία μετάλλων	Μηχανοκατασκευές (1)	Χημικές	Σαπούνι, λάδια κτλ.	'Υφαντουργία καί ἐπεξεργασία δέρματος	Χαρτοβιομηχανία	Βιομηχανία κυτταρίνης	Τροφίμων	'Εμπόριο	'Ασφαλιστικές ἑταιρίες	Μεταφορές	'Εταιρίες τοῦ ἐξωτερικοῦ	Βιομηχανία οἰκοδομῶν	'Επιχειρήσεις ξενοδοχείων καί ἑστιατορίων	Βιομηχανία ἐλαστικῶν	Καλλιτεχνική βιομηχανία	'Εταιρίες φυτειῶν	'Επιχειρήσεις ἐκθέσεων	Σύνολο
«Ντάρμστετερ Μπάνκ»	9	4	2	15	3	2	5	2	1	7	24	3	9	6	—	—	—	—	—	—	
«Μπερλίνερ Χάντελσγκεζελσάφτ»	18	1	8	10	4	1	—	—	—	3	16	—	9	17	1	—	—	—	—	—	
«Κομμέρτς—οὔντ Ντισκόντομπανκ»	1	2	2	7	1	—	1	—	—	3	7	2	3	1	1	1	—	—	—	—	
«Ντόιτσε Μπάνκ»	13	1	3	24	1	4	6	1	—	3	28	8	6	13	2	—	1	2	—	—	116
«Ντισκόντογκεζελσάφτ»	13	2	2	8	5	2	—	—	—	1	29	2	4	21	—	—	—	—	2	1	
6) «Ντρέζντνερ Μπάνκ»	10	2	3	14	1	—	2	1	—	2	29	3	11	8	—	1	—	—	—	—	
«Νατσιονάλ Μπάνκ φύρ Ντόιτσλαντ»	13	4	3	18	2	3	1	—	—	7	21	1	9	6	2	—	—	4	2	—	
8) «Σαφχάουζενσερ Μπάνκφεραϊν»	18	2	4	15	2	1	4	—	—	1	20	1	16	6	3	—	—	1	—	—	
Σύνολο	95	18	27	111	19	13	19	4	1	27	174	21	67	78	9	2	1	7	4	1	

140 +111 +83 +174 +166 +24 =698

(1) συμπεριλαμβανομένης καί τῆς *ἠλεκτρικῆς* βιομηχανίας.

«Σύμφωνα μέ τίς έκτιμήσεις τοῦ ὑπουργείου 'Εμπορίου γιά τό 1898, τό συνολικό *ἔ σ ο δ ο τῆς 'Αγγλίας* ἀπό *τραπεζικές καί ἄλλες μ ε σ ι τ ε ῖ ε ς* ἔφτασε τά 18 ἑκατομμύρια λίρες στερλίνες (πού ἀποτελοῦν περίπου 432 ἑκατομμύρια κορῶνες) (σελ. 399) (σελ. 431)... 'Από τό ὑπερπόντιο ἐμπόριο τῆς εὐρωπαϊκῆς ἠπείρου «δῆθεν» κάθε χρόνο πάνω ἀπό 6 δισεκατομμύρια μάρκα τῶν πληρωμῶν γίνονται μέσω 'Αγγλίας»...
[σελ. 431 στήν 4η ἔκδοση] !!! Ἔσοδο ἀπό τίς τραπεζικές πράξεις 450 ἑκατομμύρια φράγκα

Τά ἔ σ ο δ α τ ῆ ς 'Α γ γ λ ί α ς ἀ π ό ν α ῦ λ α εἶναι 1800 ἑκατομμύρια μάρκα κάθε χρόνο, καί τῆς *Γ ε ρ μ α ν ί α ς*—200-*3 0 0* ἑκατομμύρια μάρκα (σελ. 400) (σελ. 432 idem).

'Ερωτηματολόγιο τοῦ 1907 γιά τούς τραπεζικούς ὑπαλλήλους στή Γερμανία: ἀπαντήσεις 1 247 ἑταιριῶν μέ 24 146 ὑπαλλήλους (σελ. 579) (σελ. 626).

ἀπό τίς ὁποῖες					μέσος μισθός σέ μάρκα	γενικά ὁ μέσος μισθός τῶν ἰδιωτικῶν ὑπαλλήλων
264 μετοχικές τράπεζες	16 391	ὑπάλληλοι	20 - 39	χρονῶν	1 459 - 3 351	1 467 - 2 380
708 ἰδιωτικές τράπεζες	5 938	»	40 - 54	»	3 638 - 4 044	2 413 - 2 358
275 συνεταιριστικές	1 817	»	55 - 70	»	3 899 - 2 592	2 264 - 1 879

«'Ο ἀριθμός τῶν *λ ο γ α ρ ι α σ μ ῶ ν*- giro* ἀπό 3 245 τό 1876 αὐξήθηκε σέ 24 821 (24 982) τό 1908 (1910), οἱ λογαριασμοί αὐτοί, ὅμως, ἐκτός ἀπό τά κρατικά ταμεῖα, κρατοῦνται κυρίως ἀπό τίς *μεγάλες ἐμπορικές* καί *βιομηχανικές ἐπιχειρήσεις*, ἔτσι πού ὥς τώρα οἱ συναλλαγές-giro τῆς κρατικῆς τράπεζας διατήρησαν *κ ά π ο ι ο π λ ο υ τ ο κ ρ α τ ι κ ό χ α ρ α κ τ ή ρ α*» (122) (σελ. 131). NB

Τό 1907 τό μέσο ποσό ἀνά λογαριασμό-giro (τῶν giro-συναλλαγῶν τῆς κρατικῆς τράπεζας) ἦταν 24 116 μάρκα. Σύνολο συναλ-

---

* Μορφή συμψηφισμοῦ λογαριασμῶν μέσω τῶν τραπεζῶν, χωρίς τή μεσολάβηση μετρητοῦ χρήματος, πού μπορεῖ νά γίνεται καί μέ συναλλαγματικές, τσέκ κτλ. *Σημ. μετ.*

λαγῶν = 260,6 *δισεκατομμύρια* μάρκα, 354,1—τό 1910 (σελ. 132). Κυκλοφορία μέ τσέκ τῶν ταχυδρομικῶν ταμείων (1909) = 23 847 λογαριασμῶν, 49 853—τό 1910, καί ἡ περιουσία τους = 94 ἑκατομμύρια μάρκα (σελ. 132).

Σύνολο λογαριασμῶν στά γραφεῖα συμψηφισμοῦ (σελ. 123) (*δισεκατομμύρια* μάρκα)

Στή Γερμανία, λέει εἶναι περισσότερο ἀναπτυγμένοι οἱ λογαριασμοί-giro, λιγότερο ὅμως ἡ κυκλοφορία τσέκ καί ὁ ἀμοιβαῖος συμψηφισμός τους

	1884	1908	1910
Γερμανία	12,1	45,9	54,3
Γαλλία	3,3	21,3	23,7
Ἀγγλία	118,5	260,1	299
Ἑνωμένες Πολιτεῖες Ἀμερικῆς	143,2	366,2	422

Σύνολο συναλλαγῶν τῆς κρατικῆς τράπεζας στή Γερμανία
τό 1908 = *3 0* 5¼ δισεκατομμύρια μάρκα
τό 1910— 354,1

Ὁ ἀριθμός τῶν **καρτέλ** στή Γερμανία τό 1896 περίπου 250
(σελ. 137) τό 1905 —— 385
(σελ. 149)

σ'αὐτά συμμετέχουν περίπου 12 000 ἐπιχειρήσεις*

Καταθέσεις (σ'ὅλες τίς τράπεζες) καί *καταθέσεις στά ταμιευτήρια* σέ *δισεκατομμύρια* μάρκα (σελ. 162-3)

	Γερμανία			
μαζί καί οἱ καταθέσεις στά ταμιευτήρια	9	1900	περίπου	10
	13	1906		15,5
	1909—15½			

Ἀγγλία	(1903—5)	— — 10,5
Ἑνωμένες Πολιτεῖες	(1905)	— — 47 (59 τό 1909)
Γαλλία (μόνο οἱ καταθέσεις στίς τράπεζες τό 1905)		— — 4
Γερμανία (μόνο οἱ καταθέσεις στίς τράπεζες) τό	1900	— — 1
τό	1906	— — 2,5
Ἀγγλία (μόνο οἱ καταθέσεις στίς τράπεζες τό 1905)		— — 6,25
Ἑνωμένες Πολιτεῖες (μόνο οἱ καταθέσεις στίς τράπεζες)		— — 15

* Βλ. Β. Ι. Λένιν. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 27ος, σελ. 323. *Ἡ Σύντ.*

ΝΒ. «᾿Από τήν πιό πάνω σύγκριση προκύπτει ὅτι οἱ γερμανικές καταθέσεις καί σήμερα ἀκόμη εἶναι ἀσήμαντες σέ σύγκριση μέ τίς καταθέσεις στήν ᾿Αγγλία καί τίς ῾Ενωμένες Πολιτεῖες, καί ὅπως φαίνεται, δέν ὑστεροῦν λίγο καί ἀπό τίς γαλλικές» (164) (idem 177).

Ρίσσερ, σελ. 354 (σελ. 384).

ΝΒ «῾Η ὄχι πολύ ἀργή πρόοδος τῆς ἐποχῆς πού προηγήθηκε (1848-1870) ἔχει ἀπέναντι στήν ταχύτητα τῆς ἀνάπτυξης ὅλης τῆς οἰκονομίας τῆς Γερμανίας καί εἰδικά τῶν τραπεζῶν της σ᾿αὐτή τήν περίοδο (1870-1905) τή σχέση περίπου πού ἔχει ἡ ταχύτητα τῆς ταχυδρομικῆς ἅμαξας τοῦ παλιοῦ καλοῦ καιροῦ πρός τήν ταχύτητα τοῦ σημερινοῦ αὐτοκινήτου»... ...«πού τρέχει τόσο, ὥστε νά γίνεται ἐπικίνδυνο καί γιά τόν ἀμέριμνο πεζό καί γιά τούς ἴδιους τούς ἐπιβάτες τοῦ αὐτοκινήτου»...*

Καί παράλληλα μ᾿αὐτό, στή φράση κιόλας πού ἀκολουθεῖ, ὁ *Ρίσσερ,* αὐτός ὁ χυδαῖος ἀστός (στήν οὐσία πέρα γιά πέρα μικροαστός) καί δοῦλος τῆς χρηματοσακούλας, θεωρεῖ σάν ἐγγύηση τῆς «κοινωνικῆς ἀσφάλειας» καί τῆς «ἀληθινῆς προόδου», σάν τή «*μεγαλύτερη ἀρετή*» τοῦ καθοδηγητῆ: τήν *τήρηση τοῦ μέτρου!!!*

Καί στήν ἑπόμενη σελίδα (355—σελ. 385) παραδέχεται ὅτι οἱ τράπεζες εἶναι... «ἐπιχειρήσεις πού σύμφωνα μέ τά καθήκοντα καί τήν ἀνάπτυξή τους «*δέν ἔχουν καθαρά ἰδιωτικό-οἰκονομικό χαρακτήρα*»[1], ἀλλά ἀναπτυσσόμενες ὅλο καί περισσότερο βγαίνουν *ἀπό τή σφαίρα τῆς καθαρά ἰδιωτικῆς οἰκονομικῆς ρύθμισης*»**.

[1] ᾿Από μιά ἀγόρευση τοῦ Ρίσσερ, προέδρου τοῦ πρώτου Παγγερμανικοῦ τραπεζικοῦ συνεδρίου στή Φραγκφούρτη τοῦ Μάιν στίς 19 καί 20 τοῦ Σεπτέμβρη 1902.

Αὐτή ὅμως ἡ ὁμολογία δέν ἐμποδίζει αὐτό τόν ἀστό ἠλίθιο νά γράφει:

* Βλ. Β. Ι. Λένιν. ῎Απαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 27ος, σελ. 430. *῾Η Σύντ.*
** Στό ἴδιο, σελ. 431-432. *῾Η Σύντ.*

«᾿Αλλά καί ἡ ἄλλη συνέπεια τοῦ προτσές συγκέντρωσης, τήν ὁποία πρόβλεψαν οἱ σοσιαλιστές, πού συνίσταται στό ὅτι τελικά θά ὁδηγήσει σ᾿ἐκεῖνο πού ἐπιθυμοῦν καί πού πρέπει νά πραγματοποιηθεῖ στό «κράτος τοῦ μέλλοντος», *στήν κοινωνικοποίηση τῶν μέσων τῆς παραγωγῆς,* δέν πραγματοποιήθηκε στή Γερμανία καί εἶναι ζήτημα ἄν θά πραγματοποιηθεῖ στό μέλλον»* (σελ. 585) (σελ. 633).

!! χά-χά!! «ἀντίκρουση»...

(**Μόνο** ἡ «Ντόιτσε Μπάνκ» ἔχει *σύνολο συναλλαγῶν 9 4½ δισεκατομμύρια* μάρκα (σελ. 361) (112,1 δισεκατομμύρια στά 1910, σελ. 391), συνδέεται μέ μιά ὁμάδα 12 τραπεζῶν, διαθέτει κεφάλαιο *1 δισεκατομμύριο* μάρκα—τό κεφάλαιο αὐτῆς τῆς ὁμάδας καί τῶν «φιλικῶν» τραπεζῶν—καταβρόχθισε *52* τράπεζες, ἔχει 116 ὑποκαταστήματα, ταμεῖα κτλ. στή Γερμανία—κατέχει θέσεις στά ᾿Εποπτικά συμβούλια *120* ἐμπορο-βιομηχανικῶν ἑταιριῶν κτλ. Καί αὐτό *δέν* εἶναι «κοινωνικοποίηση»!!!!!!) «Ντόιτσε Μπάνκ»:

Ἴδιο κεφάλαιο	=200 ἑκατομ.+100 ἑκατομ. ἀποθεματικά
συναλλαγές	=94½ δισεκατομ. μάρκα
ἀκαθάριστο κέρδος	=55 ἑκατομ. μάρκα (τό 1908) (σελ. 352)
	=62,9 » » (τό 1910) (σελ. 382)

᾿Αριθμός τῶν τραπεζικῶν ὑπαλλήλων τῆς «**Ντόιτσε Μπάνκ**» *4860* (τό 1908),—σελ. *578* ((τό 1895 σέ *66* τράπεζες μέ 50 καί πάνω ὑπαλλήλους ἦταν 7 802, ibidem))

Μιλώντας, στή σελ. 114 καί ἑπόμ. γιά τήν ἐμπορική ναυτιλία καί τήν ἀνάπτυξή της στή Γερμανία, ὁ Ρίσσερ σημειώνει τά παρακάτω:

H.—A. P. A.—G. (᾿Αμβοῦργο—᾿Αμερική), κεφάλαιο (1908) 125 ἑκατομμύρια μάρκα (+76 ἑκατομ. ὁμολογίες), 162 πλοῖα (ἀξίας 185,9 ἑκατομ. μάρκων).

«Νόρντντοϊτσερ Λόυντ», κεφάλαιο (τό 1908) 125 ἑκατομ. μάρκα (+76 ἑκατομ. ὁμολογίες), 127 πλοῖα (ἀξίας 189,1 ἑκατομ. μάρκων). 125+76=201.

* Βλ. Β. Ι. Λένιν. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 27ος, σελ. 376. *Ἡ Σύντ.*

«Καί οἱ δυό αὐτές ἑταιρίες ἔκλεισαν τό *1902/3* στήν οὐσία ὅμοια σύμφωνα μέ τήν *«International Mercantile Marine Co»,* πού ἱδρύθηκε ἀπό ἀμερικανούς τραπεζίτες καί πλοιοκτῆτες τήν 1. I. 1903 μέ κεφάλαιο 120 ἑκατομμύρια δολλάρια (=480 ἑκατομμύρια μάρκα) καί περιλάβαινε ἐννέα ἀμερικανικές καί ἀγγλικές ἀτμοπλοϊκές γραμμές» (σελ. 115). Αὐτό εἶναι τό λεγόμενο *τράστ Μόργκαν.*

Περιεχόμενο τοῦ συμφώνου: μοίρασμα τοῦ κέρδους καί **μοίρασμα τοῦ κόσμου** (οἱ γερμανικές ἑταιρίες παραιτήθηκαν ἀπό τίς ἀγγλοαμερικανικές ἐμπορικές ναυλώσεις πλοίων. Συμφωνήθηκε, ποιός καί σέ ποιά λιμάνια θά πηγαίνει etc. etc.). Δημιουργήθηκε *κοινή ἐπιτροπή ἐλέγχου.* Σύμφωνο διαρκείας 20 ἐτῶν (προθεσμία καταγγελίας τοῦ συμφώνου: ἕνας χρόνος). Σέ περίπτωση πολέμου ἀκυρώνεται (σελ. 116 στό τέλος) (σελ. 125 στήν 4η ἔκδοση)*.

Καί αὐτό δέν εἶναι «κοινωνικοποίηση»!!

«῾Οσοναφορᾶ τή *«Reichsbank»* (Κρατική Τράπεζα), τότε τήν 1. IX. 1906 σύμφωνα μέ τίς πληροφορίες τῆς τραπεζικῆς ἐρευνητικῆς ἐπιτροπῆς (σελ. 179) ὁ ἀριθμός τῶν ἑταιριῶν καί τῶν προσώπων, πού μέ βάση τίς *συναλλαγές τους μέ συναλλαγματικές* ἔχουν *γενικά πιστωτική ἐπιφάνεια,* ἦταν σέ ὅλη τή Γερμανία *70 480»:*

NB
Πολύ μικρός ὁ ἀριθμός μέ πιστωτική ἐπιφάνεια

Συγκεκριμένα:

a) ἔμποροι καί ἐμπορικές ἑταιρίες	29 020	= 41%
b) βιομήχανοι καί βιομηχανικές ἑταιρίες	21 887	= 31
c) ἀγροτικά νοικοκυριά καί ἀγροτικές βιοτεχνικές καί ἐργοστασιακές ἐπιχειρήσεις	9 589	= 14
d) συνεταιρισμοί ὅλων τῶν εἰδῶν	883	= 1
e) εἰσοδηματίες, χειροτέχνες πρόσωπα πού ἀσχολοῦνται μέ τή βιοτεχνία	9 101	= 13
	70 480	100

σελ. 194 idem

«῞Ενωση Χαλυβουργείων» (τοῦ Ντύσσελντορφ) ἱδρύθηκε στίς 30. III. 1904 (γιά τρία χρόνια καί παρατάθηκε στίς 30. IV. 1907 γιά ἄλλα 5 χρόνια). ῾Η παραγωγή του ἦταν τό 1904: 7,9 ἑκατομμύρια τόννοι (σελ. 141) (σελ. 153).

* Βλ. Β. Ι. Λένιν. ῎Απαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 27ος, σελ. 376. *῾Η Σύντ.*

Στίς 28. XI. 1904 ἔκλεισε συμφωνία γιά τήν *ἐ ξ α γ ω γ ή σ ι δ η ρ ο τ ρ ο χ ι ῶ ν* ἀνάμεσα στήν Ἀγγλία 53,5%, τή Γερμανία 28,83%, τή Γαλλία καί τό Βέλγιο 17,67% (+Γαλλία 4,8 - 6,4%. ΣΣ = 104,8, 106,4%) (σελ. 147) (σελ. 159).

Κ α ρ τ έ λ σ ι δ η ρ ο τ ρ ο χ ι ῶ ν ‖ Τώρα, ὕστερα ἀπό τή *συμμετοχή καί τῆς «Γιουνάιτεντ Στέιτς στήλ κορπορέισον»* τό μερίδιο τῆς Γερμανίας =21%

Κ α ρ τ έ λ γ ι ά τ ή ν π ώ λ η σ η δ ο κ α ρ ι ῶ ν (ἐξαγωγή δοκαριῶν)—μερίδια:

Γερμανία	73,45%
Γαλλία	11,50%
Βέλγιο	15,05%

Μοίρασμα τοῦ κόσμου

«Τό Φλεβάρη τοῦ 1909 ἱδρύθηκε ἐπίσης ἡ «Διεθνής Ἕνωση *Χυτηρίων τσίγκου»* (σελ. 159), στήν ἀρχή ὥς τίς 30. XII. 1910, καί μετά παρατάθηκε, ὅπως φαίνεται, γιά ἄλλα 3 χρόνια. Σ'αὐτή τήν Ἕνωση (ἀνάλογα μέ τή γεωγραφική τοποθεσία τῶν ἐργοστασίων) ἀνήκουν τρεῖς ὁμάδες. Ἡ ὁμάδα A μέ ὅλα τά γερμανικά καί ὁρισμένα βελγικά ἐργοστάσια, ἡ ὁμάδα B μέ 10 βελγικά, γαλλικά καί ἱσπανικά ἐργοστάσια καί ἡ ὁμάδα C μέ ἀγγλικά ἐργοστάσια. Ἀπό ὅλη τήν εὐρωπαϊκή παραγωγή πού ἔφτασε τό 1908 σέ στρογγυλό ἀριθμό τούς 513 χιλιάδες *τ ό ν ν ο υ ς,* στό μερίδιο τῆς Γερμανίας ἀναλογοῦσαν τότε... 226,9, στό μερίδιο τοῦ Βελγίου: 165, τῆς Γαλλίας καί τῆς Ἱσπανίας μαζί: 55,8, τῆς Ἀγγλίας: 54,5. Τά ἐργοστάσια πού ἀνῆκαν στήν Ἕνωση προμήθευαν περίπου τά 92% ὅλης τῆς εὐρωπαϊκῆς παραγωγῆς. NB

Σύμφωνα μέ νεότερες συμφωνίες, παρά τούς σταθερούς ἀριθμούς, πού καθορίζουν τή συμμετοχή στήν παραγωγή, τό κάθε μέλος τῆς Ἕνωσης μπορεῖ νά παράγει ὁποιαδήποτε ποσότητα μέ τόν ὅρο ὅτι ἄν τά ἀποθέματα στίς ἀποθῆκες φτάσουν σέ καθορισμένο χρόνο (πρῶτα στίς 31. III. 1911) τουλάχιστο τούς 50 000 τόννους, τότε κάτω ἀπό ὁρισμένες συνθῆκες πρέπει νά γίνει περιορισμός τῆς παραγωγῆς σέ ποσοστά ἀντίστοιχα μέ τήν καθορισμένη συμμετοχή στήν παραγωγή» (σελ. 160 τῆς 4ης ἔκδοσης). NB

Οἱ τράπεζες ἑνώνονται σέ ὁμάδες (εἴτε σέ κοινοπραξίες) γιά ἰδιαίτερα μεγάλες ὑποθέσεις:

I. a) «Κοινοπραξία τῆς Πρωσσίας» — τό 1909 28 τράπεζες (σελ. 310)

b) «Κοινοπραξία δανείων τοῦ Ράιχ» — 29 » (σελ. 311)

c) Ὁμάδα Ρότσιλντ—τό 1909 13 τράπεζες (σελ. 312) (ἀνάμεσά τους 3 τράπεζες τοῦ Ρότσιλντ: τῆς Βιέννης, τοῦ Λονδίνου καί τοῦ Παρισιοῦ)

2. Ὁμάδα γιά ἐπιχειρήσεις στήν Ἀσία

κτλ.

κτλ.

NB ||| *«Οἱ πολιτικές ἀψιμαχίες τῶν προφυλακῶν* διεξάγονται πάνω σέ *οἰκονομική* βάση. Ἀλλά ἡ στιγμή αὐτῶν τῶν ἀψιμαχιῶν καί οἱ ἀντίπαλοι καί τό εἶδος αὐτῶν τῶν οἰκονομικῶν ἀψιμαχιῶν τῶν προφυλακῶν καθορίζονται μόνο ἀπό τήν ὑπεύθυνη καθοδήγηση τῆς πατριωτικῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς» (σελ. *402*) (σελ. 434).

Γαλλικό κεφάλαιο στήν Τυνησία καί στό Μαρόκκο

» » » Ρωσία

» » » Ἰταλία (ἀρχή πολιτικῆς προσέγγισης *μέσω* τῆς οἰκονομικῆς)

γερμανικό » » Περσία (πάλη ἐνάντια στήν Ἀγγλία)

πάλη εὐρωπαϊκῶν χρηματιστικῶν κεφαλαίων γιά δάνεια στήν Κίνα καί τήν Ἰαπωνία

γαλλικό καί ἀγγλικό κεφάλαιο στήν Πορτογαλία καί Ἰσπανία κτλ. (σελ. 403)*

{ 1η ἔκδοση τοῦ βιβλίου τοῦ Ρίσσερ, ὁ πρόλογος ἔχει ἡμερομηνία 4 τοῦ Ἰούλη *1905*. }

Ἡ κυκλοφορία συναλλαγματικῶν στή Γερμανία (ὁ ὑπολογισμός ἔγινε μέ βάση τό φόρο τῶν συναλλαγματικῶν) ἀνέβηκε ἀπό *12 δισεκατομμύρια* μάρκα τό 1885 σέ *25½* τό 1905 καί σέ *31*,5 *δισεκατομμύρια* τό 1907 (σελ. 228)—καί σέ *33*,4 τό *1910* (σελ. 246).

---

* Βλ. Β. Ι. Λένιν. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 27ος, σελ. 425-426. *Ἡ Σύντ.*

'Εθνικός πλοῦτος τῆς Γερμανίας (Μέλχολ 1895: *150*) 130-216-δισεκατομμύρια (Ρίσσερ): *2 0 0* δισεκατομμύρια μάρκα (σελ. 76) (Στάινμαν: *350*).

'Εθνικό εἰσόδημα τῆς Γερμανίας *25-30 δισεκατομμύρια* μάρκα (σελ. 77).

Γαλλία: 'Εθνικός πλοῦτος: Μέλχολ (1895)—198 δισεκατομμύρια μάρκα. Φοβίλ (1902)—161. Λερουά-Μπολιέ (1906)—*205*. Τερί (1906)—*1 6 1*.

'Εθνικό εἰσόδημα = 20 δισεκατομμύρια μάρκα (Λερουά-Μπολιέ) (σελ. 78).

'Αγγλία—*204* δισεκατομμύρια μάρκα (Γκίφφεν 1885),—235 (Μέλχολ 1895), *2 2 8* (Κιοτσά-Μονέ 1908).

'Ενωμένες Πολιτεῖες—'Εθνικός πλοῦτος = *430* δισεκατομμύρια μάρκα (1904, Γραφεῖο ἀπογραφῆς).

Στή Γερμανία «ἀπό τίς ἐτήσιες ἀποταμιεύσεις τοῦ ἔθνους κάπου 1,2 δισεκατομ. μάρκα, δηλ. περίπου τό ⅓, τοποθετεῖται κάθε χρόνο σέ χρεόγραφα» (σελ. 81)—(σελ. 86 *idem*).

'Από τή βιβλιογραφία πού ἀναφέρει ὁ *Ρ ί σ σ ε ρ*

(Τά πολύ ἀξιόλογα ἤ τά πολύ σημαντικά ἔργα σημειώνονται μέ *).

***Βάλτερ Λότς.* «'Η τεχνική τῆς ἔκδοσης χρεογράφων». 1890.

"Αλφρεντ Λάνσμπουργκ. «Οἱ γερμανικές τράπεζες». 1909.

* » » «'Η διαχείριση τοῦ ἐθνικοῦ πλούτου ἀπό τίς τράπεζες»—στό περιοδικό «Die Bank», 1908.

Σουμάχερ γιά τή συγκέντρωση τῶν τραπεζῶν, «Schmoller's Jahrbuch», XXX χρόνος ἔκδοσης, τεῦχ. 3.

Βαρσάουερ. «Γιά τό ζήτημα τῶν 'Εποπτικῶν συμβουλίων», «Conrad's Jahrbücher». (III, XXVII τόμος).

Τέοντορ Ε. Μπέρτον. «Χρηματιστική κρίση κτλ.». Νέα 'Υόρκη, 1902.

***Τζ. Οὐ. Τζίλμπερτ.* «'Η ἱστορία κτλ. τῶν τραπεζῶν». Λονδίνο, 1901.

«Schriften des Vereins für Sozialpolitik»
CX τόμος καί CIX καί ἄλλοι. ('Η κρίση τοῦ 1900.)
CXIII: «Διδάγματα τῆς κρίσης».

Β. Ζόμπαρτ. «'Η γερμανική ἐθνική οἰκονομία τό 19ο αἰώνα». 2η ἔκδοση 1909.

Λ. Πόλε. «'Η ἀνάπτυξη τῆς γερμανικῆς οἰκονομικῆς ζωῆς τό 19ο αἰώνα». 2η ἔκδοση 1908.

Α. Ζάουκε. «Δυνάμωσε ἄραγε... ἡ μεγάλη ἐπιχείρηση... στή βιομηχανία;» «Conrad's Jahrbücher» III. XXXI τόμος.
Φόν Χάλλε. «Ἡ γερμανική ἐθνική οἰκονομία στό γύρισμα τοῦ αἰώνα». 1902.
Μέι γιά τή διανομή τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος. «*Schmoller's* Jahrbuch», 1899.
* *Γκλίρ.* «Ἀμερικανική σιδηροβιομηχανία». «Schmoller's Jahrbuch», *27ος* χρόνος ἔκδοσης, τεῦχος 3. *28ος* χρόνος ἔκδοσης.
* idem, «Conrad's Jahrbücher», τόμος XXXV **(1908).**
Ἕντ. Βαγκόν. «Οἰκονομική ἀνάπτυξη τῶν γερμανικῶν μετοχικῶν ἑταιριῶν 1870 - 1900». Ἰένα, 1903.
Τζένξ «Τά τράστ». *«Conrad's Jahrbücher».* 3η σειρά, τόμος I (1891).
Φόλκερ. «Ἡ γερμανική σιδηροβιομηχανία». «Revue economique internationale». III. 4 (1904).
Κόλμαν. «Ἡ Ἕνωση χαλυβουργείων». «Die Nation». 1905 (*22ος* χρόνος ἔκδοσης).
Βάλντεμαρ Μύλλερ. «Ἡ ὀργάνωση τῆς Πίστης στή Γερμανία». «Bank-Archiv», 1909 (8ος χρόνος ἔκδοσης).
Βαρσάουερ. «Φυσιολογία τῶν γερμανικῶν τραπεζῶν». 1903.
Ε. Γιάφφε. «Οἱ ἀγγλικές τράπεζες». 1905.
Ζ. Μπούφ. «Ἡ κυκλοφορία ἐπιταγῶν στή Γερμανία». 1907.
* *Ἄντ. Βέμπερ.* «Οἱ τράπεζες τῆς Ρηνανίας-Βεστφαλίας καί ἡ κρίση». *1903.*
* *Ἄντ. Βέμπερ.* idem. «Schriften des Vereins für Sozialpolitik», τόμος CX.
**Τοῦ ἴδιου.* «Τράπεζες καταθέσεων καί κερδοσκοπικές τράπεζες».
** *Ὄττο Γιάιντελς.* «Οἱ σχέσεις τῶν μεγάλων γερμανικῶν τραπεζῶν μέ τή βιομηχανία». «Schmoller's Jahrbuch». (; «Ἔρευνες»;) 1905.
***Β. Πριόν.* «Ἡ γερμανική ἐπιχείρηση προεξόφλησης συναλλαγματικῶν». *1907.* «Schmoller's Forschungen». Τεῦχος 127.
Φρ. Λάιτνερ. «Ἡ τραπεζική ἐπιχείρηση καί ἡ τεχνική της». 1903.
** *Μπρ. Μπούχβαλντ.* «Ἡ τεχνική τῆς τραπεζικῆς ἐπιχείρησης». 5η ἔκδοση. 1909.
Χ. Ζάτλερ. «Τράπεζες χρεογράφων». 1908. (Δέν τό ἐπαινεῖ ὁ Ρίσσερ.) ΝΒ [πρόλογος τοῦ Α. Βάγκνερ. Ὁ *Ρίσσερ* εἶναι πολύ θυμωμένος μέ τόν κρατικό σοσιαλιστή Βάγκνερ!!]
Φρ. Οὔλενμπουργκ. «Τά Ἐποπτικά συμβούλια». «Conrad's Jahrbücher». 3η σειρά, XXXII τόμος.
» » «Ἡ τωρινή κρίση»... ibidem, 3η σειρά, τόμος XXIV.

Ζ. Ντιουρίτς. «Ἡ ἐπέκταση τῶν γερμανικῶν τραπεζῶν στό ἐξωτερικό». Παρίσι, 1909.
Ρ. Ρόζεντορφ. «Οἱ γερμανικές ὑπερπόντιες τράπεζες». «Blätter für vergleichende Rechtswissenschaft etc.». 3ος χρόνος ἔκδοσης. 1908.
Α. Π. Μπρύνινγκ. «Ἡ ἀνάπτυξη τῶν τραπεζῶν τοῦ ἐξωτερικοῦ». 1907.
Ρ. Ρόζεντορφ. «Οἱ γερμανικές τράπεζες στίς ὑπερπόντιες συναλλαγές». «Schmoller's Jahrbuch», XXVIII, τεῦχος 4.
Ρ. Στάινμπαχ. «Τά ἔξοδα διοίκησης τῶν μεγάλων τραπεζῶν τοῦ Βερολίνου». *«Schmoller's Jahrbuch», 2 9ος* χρόνος ἔκδοσης, 2ο τεῦχος.
Ε. Μόλλ. «Ἡ ἀποδοτικότητα τῶν μετοχικῶν ἑταιριῶν». Ἰένα, 1908.
Κ. Χέγκεμαν. «Ἡ ἀνάπτυξη τῶν μεγάλων γαλλικῶν τραπεζῶν». Μύνστερ, 1908.
Τσ. Τζ. Μπέλλοκ. «Ἡ συγκέντρωση τῶν τραπεζῶν». «The Atlantic Monthly». 1903, Αὔγουστος.
Χ. Φόλκερ. «Μορφές ἕνωσης καί συμμετοχή στά κέρδη στή μεγάλη γερμανική βιομηχανία». *«Schmoller's Jahrbuch».* XXXIII τόμος.
Λ. Ἔσβεγκε. «Τάσεις πού ἐπαναστατικοποιοῦν στή γερμανική σιδηροβιομηχανία». «Die Bank», 1909, Ἀπρίλης.
Τζ. Κόκμπερν Μακντόναλτ. «Οἱ οἰκονομικές συνέπειες τῆς συγκέντρωσης τοῦ κεφαλαίου σέ λίγα χέρια». *«The Institute of Bankers»,* 1900, Ὀχτώβρης.
NB (;)

σελ. 70 καί ἑπόμ. (συντομεύω)
Πίνακας ἐπισκόπησης τῶν σπουδαιοτέρων γεγονότων πού ἐπέδρασαν στήν ἀνάπτυξη τοῦ γερμανικοῦ τραπεζικοῦ συστήματος στή δεύτερη περίοδο: NB

1871-2: τέλος τοῦ πολέμου. 5 δισεκατομμύρια «Θυελλώδης» ἄνοδος...
«Ἀρχή καρτελοποίησης τῆς βιομηχανίας»...
1873. Κρίση.
1874-8. Ὕφεση.
1879-82. Οἰκονομική ἄνοδος. Gründertum*.
1879. Χρυσό νόμισμα. (Συμμαχία μέ τήν Αὐστρία.)
1883-87. Ὕφεση. (1887. Συμμαχία μέ τήν Ἰταλία.)

---

* Περίοδος ἐντατικῆς ἵδρυσης ἑταιριῶν καί ἔκδοσης χρεογράφων. Ἀπό τή γερμανική λέξη Gründing πού σημαίνει ἵδρυση. *Σημ. μετ.*

1888-90. Ἄνοδος. Gründertum. Κερδοσκοπία.
1891-94. Ὕφεση.
1891. Χρεοκοπία πολλῶν τραπεζῶν τοῦ Βερολίνου.
1895. Ἀρχή τῆς ἀνόδου.
1896-7. Ἔνταση τῆς ἀνόδου. Λαμπρή ἀνάπτυξη τῆς ἠλεκτροτεχνικῆς βιομηχανίας.
1897. Συγκρότηση τοῦ «Συνδικάτου Χυτοσίδηρου Ρηνανίας-Βεστφαλίας».
1898-1900. Ἄνθηση.
1899. Ἀποκορύφωμα τῆς ἵδρυσης ἑταιριῶν καί ἔκδοσης χρεογράφων.
1900/1. Κρίση. Πτώση τῶν χρεογράφων τῆς μεταλλευτικῆς-μεταλλουργικῆς βιομηχανίας, χρεοκοπία πολλῶν τραπεζῶν. «Δραστήρια παρέμβαση τῶν μεγάλων τραπεζῶν. Ἔνταση τῆς συγκέντρωσης»...
1901/2. «Μακρόχρονη καί ἐξαιρετικά αὐξημένη ἀνάγκη χρήματος»... ἵδρυση τῆς «Γιουνάιτεντ Στέιτς στήλ κορπορέισον».
1902-6. «Ἀναζωογόνηση».
1904. Ἵδρυση τῆς «Ἕνωσης Χαλυβουργείων». Θυελλώδης ἀνάπτυξη τῆς συγκέντρωσης.
1907. Ἀμερικανική κρίση. Ὕψωση τοῦ προεξοφλητικοῦ ἐπιτοκίου ὥς $7\frac{1}{2}\%$.
1908. Τέλος τῆς ὀξείας κρίσης στήν Ἀμερική. «Ἀναζωογόνηση». Ρευστότητα τοῦ χρήματος.
1909. Ἔνταση τῆς ρευστότητας τοῦ χρήματος etc.
1910: Προοδεύουσα βελτίωση... (4η ἔκδοση, σελ. 76)

NB | NB 1895-1900 «πρώτη φορά περίσσευμα μετανάστευσης» NB (σελ. 75)

Ἀπό τή νέα βιβλιογραφία

NB: Δ-ρ Μάξ Ἄουγκστιν. «Ἡ ἀνάπτυξη τῆς ἀγροτικῆς οἰκονομίας στίς Ἑνωμένες Πολιτεῖες». Μόναχο, 1914. (4 μάρκα).

Β. Βίκ. «Ὁ μικρός ἔμπορος». Ζυρίχη, 1914. (416 σελ.) («Ἐμπορικός ὁδηγός»).

Στήν 4η ἔκδοση ὁ Ρίσσερ λέει γιά τά *ξένα* (τά τοποθετημένα στό ἐξωτερικό) κεφάλαια τά ἑξῆς (σελ. 426 καί ἑπόμ.):

Γερμανία (τό 1905) τό λιγότερο 24-25 *δισεκατομμύρια* μάρκα (τώρα «ἀναμφίβολα» «τά ξεπέρασε κατά πολύ», σελ. 436 in fine), ἀπό αὐτά τά *16 δισεκατομμύρια* μάρκα σέ ξένα χρεόγραφα...

«Ἀπό τό συνολικό ποσό πού ἀντιπροσωπεύουν τά χρεόγραφα τῆς **Γαλλίας**, πού ὁ Ἐντμόντ *Τερί* («Οἰκονομική πρόοδος τῆς Γαλλίας»... σελ. 307) τό 1908 τό ὑπολόγιζε 100 *δισεκατομμύρια* φράγκα, ὁ *Νέιμαρκ* τό 1906: 97-100 *δισεκατομμύρια* φράγκα (μέ ἕνα εἰσόδημα 4½ *δισεκατομμυρίων* φράγκων), κατά τόν ὑπολογισμό τοῦ Τερί στό τέλος τοῦ 1908 περίπου τά *38½ δισεκατομμύρια φράγκα* ἦταν ἐπενδυμένα σέ ξένα χρεόγραφα.

Οἱ ὑπολογισμοί, βέβαια, διαφέρουν πολύ, ὅμως ὅλοι παραδέχονται ὅτι ἡ ἐτήσια αὔξησή τους φτάνει *τουλάχιστο* τό *1 δισεκατομμύριο* φράγκα. Ὁ Ἀνρύ *Ζερμέν*, πρώην διοικητής τῆς «Κρεντί Λυοναί» αὐτή τή χρονιάτικη αὔξηση (στά χρόνια, πού ἄμεσα προηγήθηκαν ἀπ'τό 1905) τήν ὑπολόγιζε 1½ *δισεκατομμύριο* φράγκα, τελευταῖα μάλιστα ὁ Πώλ Λερουά-Μπολιέ τήν ὑπολόγιζε *2½ δισεκατομμύρια* φράγκα.

Τό συνολικό ποσό τῶν *ἀγγλικῶν* τοποθετήσεων κεφαλαίου στό ἐξωτερικό, ὁ γνωστός ἄγγλος οἰκονομολόγος-πολιτικός *σέρ Ἔντγκαρ Σπάγερ* σέ μιά διάλεξή του στό Ἰνστιτοῦτο τῶν Τραπεζιτῶν («Ὁρισμένες ἀντιλήψεις σχετικά μέ τά οἰκονομικά τοῦ ἔθνους») στίς 7. VI. 1900 τό ὑπολόγισε *2 500* ἑκατομμύρια λίρες στερλίνες, δηλαδή στρογγυλά *50 δισεκατομμύρια* μάρκα, μέ ἐτήσιο εἰσόδημα 110 ἑκατομμύρια λίρες (×), σέ μιά διάλεξή του, ὅμως, πού τήν ἔκανε στή Φιλελεύθερη Ἀποικιακή Λέσχη, ὑπολόγισε τό συνολικό αὐτό ποσό *3 500* ἑκατομμύρια λίρες στερλίνες ἤ στρογγυλά 70 δισεκατομμύρια μάρκα γιά τό τέλος τοῦ 1910.

Αὐτή ἡ ἐκτίμηση ἀντιστοιχεῖ περίπου στήν ἐκτίμηση τοῦ *Τζώρτζ Πέις* γιά τό 1907/8 καί πού γι'αὐτό τό χρόνο τήν καθορίζει 2 700 ἑκατομμύρια λίρες, δηλαδή στρογγυλά 54 δισεκατομμύρια μάρκα, ποσό, πού σχεδόν σέ ἴσα μερίδια κατανέμεται μεταξύ τῆς Ἰνδίας καί τῶν ἀποικιῶν, ἀπό τή μιά μεριά (1 312 ἑκατομμύρια λίρες), καί τοῦ ἐξωτερικοῦ (1 381), ἀπό τήν ἄλλη. Ὁ ἴδιος αὐτός συγγραφέας παραδέχεται γιά τό τέλος τοῦ 1910 3 192 ἑκατομμύρια λίρες ἤ περίπου *64* δισεκατομμύρια μάρκα καί στήν ὁμιλία του στή Βασιλική Στατιστική Ἑταιρία, τά εἰσοδήματα ἀπό τίς ἀγγλικές ἐπενδύσεις στό ἐξωτερικό γιά τό 1911 τά ὑπολογίζει πάνω στή βάση τοῦ ἐτήσιου ἀπολογισμοῦ τῶν ἐπιτρόπων γιά τά ἐσωτερικά κρατικά ἔσοδα, κατά προσέγγιση 180 ἑκατομμύρια

λίρες. ῾Ωστόσο ὁ σέρ Φέλιξ *Σοῦστερ* στή διάρκεια τῆς συζήτησης ὕστερ᾽ἀπό τήν ὁμιλία τοῦ *Σπάγερ* στίς 27. V. 1911 τό ποσό αὐτό τό θεώρησε ἐξογκωμένο» (σελ. 427).

NB (x) «᾽Ανάμεσα στά ἄλλα, σ᾽αὐτή τήν ὁμιλία ἀναφέρεται σωστά, ὅτι ἡ ἐντατική ἐξαγωγή, ἡ μεγάλη ἔκδοση ξένων χρεογράφων, ἡ μεγάλη ἄνοδος τῶν ἐργασιῶν ἀποτελοῦν μόνο διαφορετικές μορφές ἐκδήλωσης τοῦ ἴδιου φαινομένου. Στή δεύτερη ὁμιλία ἕνα μέρος ἔχει τόν τίτλο: ῾Η ἐξαγωγή τοῦ ἀγγλικοῦ κεφαλαίου εἶναι ἡ κύρια αἰτία τῆς ἄνθησης τῆς αὐτοκρατορίας» (σελ. 426).

ΤΕΤΡΑΔΙΟ

«ι»

(«ΓΙΩΤΑ»)

Περιεχόμενα

ι

ΛΗΦΜΑΝ. «ΕΤΑΙΡΙΕΣ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ ΚΑΙ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗΣ»

Καθηγητής δ-ρ Ρόμπερτ Λήφμαν. «Ἑταιρίες συμμετοχῆς καί χρηματοδότησης». Ἰένα, *1909.* (Μελέτη γιά τό σύγχρονο καπιταλισμό καί τήν οὐσία τῶν χρεογράφων) (X+495).

[Νά παραβάλουμε ἰδιαίτερα τή σελ. *11* τῶν περικοπῶν]

((Ὁ συγγραφέας εἶναι ἕνας βλάκας μέ πατέντα, πού στριφογυρίζει μ'ἕναν ντορβά γεμάτο ὁρισμούς—ὑπερβλακώδεις—ὁλοένα γύρω ἀπό τή λεξούλα «ὑποκατάσταση». Πολύτιμα εἶναι τά συγκεκριμένα στοιχεῖα πού στό μεγαλύτερό τους μέρος εἶναι ἐντελῶς ἀνεπεξέργαστα. Ἀντίπαλος τῆς ἐργασιακῆς θεωρίας τῆς ἀξίας etc. etc.)).

σελ. 104-449: «Περιγραφικό μέρος». Τό θεωρητικό μέρος = ἀνοησία

σελ. 9: — 'Ενάντια στόν Ζόμπαρτ, γιατί ἀκολουθεῖ «πέρα γιά πέρα» τήν ἐργασιακή θεωρία τῆς ἀξίας τοῦ Ρικάρντο—Μάρξ.

ἀριθμός τῶν κατόχων μετοχῶν

σελ. 33: «Στήν Πρωσσία ὁ ἀριθμός τῶν κατόχων *μετοχῶν* ἀποτελεῖ μόνο τό 2% τοῦ πληθυσμοῦ». Στήν 'Αγγλία καί τήν 'Αμερική εἶναι περισσότεροι. «Τό σχέδιο νόμου γιά τή φορολογία τῶν μετοχικῶν ἑταιριῶν ὑπολόγισε γιά τήν Πρωσσία ὅτι τό 1909 ἡ μέση ἀξία τῶν μετοχῶν πού βρίσκονται στήν κατοχή ἑνός ἀτόμου δέν φτάνει οὔτε τά 10 000 μάρκα. Ἔτσι ἡ κατοχή μετοχῶν κατανέμεται σέ *700000* περίπου *πρόσωπα*. Ὅλες ὅμως οἱ ἐκτιμήσεις αὐτοῦ τοῦ εἴδους εἶναι πολύ ἐπισφαλεῖς» (34).

«Δέν ὑπάρχουν σήμερα γενικά *στατιστικά* στοιχεῖα σχετικά μέ τήν ἔκταση πού πῆρε ἡ ἐπένδυση κεφαλαίου σέ χρεόγραφα... Κατά τόν *Φιλίπποβιτς* («Οἱ βάσεις», 7η ἔκδοση, σελ. 164) τό 40% τοῦ ἀγγλικοῦ ἐθνικοῦ πλούτου ἀποτελεῖται ἀπό «κεφάλαια ἐπενδυμένα σέ χρεόγραφα» (δηλαδή σέ χρεόγραφα καί ὑποθῆκες). 'Ο *Σμόλλερ* (στατιστικό παράρτημα στίς στενογραφημένες ἐκθέσεις τῆς 'Ερευνητικῆς 'Επιτροπῆς τοῦ Χρηματιστηρίου γιά τό 1892/3) ὑπολόγισε τό 1892, ὅτι στήν Πρωσσία 16-20 δισεκατομμύρια μάρκα, δηλ. περίπου τό 1/4 τοῦ συνολικοῦ πρωσσικοῦ κεφαλαίου, εἶναι τοποθετημένο σέ χρεόγραφα. 'Ο *Ζόμπαρτ* («'Η γερμανική ἐθνική οἰκονομία στό 19ο αἰώνα», σελ. 224) παραδέχεται γιά τή Γερμανία ὅτι τό 1900 τό τοποθετημένο σέ χρεόγραφα κεφάλαιο ἦταν 31-32 δισεκατομμύρια μάρκα» (37). «Γιά σήμερα τό ποσό αὐτό εἶναι ὁπωσδήποτε πολύ μικρό. Τό ἐνσωματωμένο σέ χρεόγραφα κεφάλαιο τῆς Γερμανίας πρέπει νά εἶναι 45-50 δισεκατομμύρια μάρκα, πού ὡστόσο ἀποτελεῖ κατά προσέγγιση μόνο τό 1/5 τοῦ ἐθνικοῦ πλούτου τῆς Γερμανίας, πού ὑπολογίζεται 250 δισεκατομμύρια μάρκα» (37).

Στήν 'Αμερική (×) τό 1904 ἡ ἐθνική περιουσία ἦταν 107 δισεκατομμύρια δολλάρια. Περίπου τό 1/3 ἀποτελεῖται ἀπό κεφάλαιο τοποθετημένο σέ χρεόγραφα. «Γιά τήν 'Αγγλία ἀναφέρει (×) ἕνα κεφάλαιο 26 δισεκατομμυρίων δολλαρίων, τοποθετημένο σέ χρεόγραφα, γιά τή Γαλλία 19½ δισεκατομμύρια δολλάρια. Τό κεφάλαιο τό τοποθετημένο στήν Εὐρώπη σέ χρεόγραφα εἶναι περίπου 75 δισεκατομμύρια δολλάρια» (38).

(×) *Τσάρλζ Α. Κόναντ*. «Συγκέντρωση τοῦ κεφαλαίου στή Νέα 'Υόρκη καί αὐτοί πού τό διαχειρίζονται». «Bankers' Magazine». Νοέμβρης 1907 (περικοπή ἀπό τή σελ. 38). NB

Καί ἔτσι:

Κεφάλαιο σέ χρεόγραφα.	Ἀμερική ... 35	δισεκατ. δολλάρια		
	Ἀγγλία 26	» »		
	Γαλλία 19,5	» »	58,0 75	
	Γερμανία ... 12,5	» »	—58	
	93,0	*διαφορά*	17	
	Χ5= 465	δισεκατομ. φράγκα		
	[ἐνῶ ὁ Νέιμαρκ τό ὑπολογίζει *6 0 0*]			

44: ...«ἐξαιρετική *περιπλοκή* ὅλων τῶν οἰκονομικῶν συμφερόντων»...

51: «Οὐνιόν» (μεταλλευτική etc. μετοχική ἑταιρία στό *Ντόρτμουντ*) ((γι'αὐτήν γράφει καί ὁ Στίλλιχ στό α σελ. *3 8* καί *41**)). Ἱδρύθηκε τό 1872. «Τό μετοχικό κεφάλαιο 40 σχεδόν ἑκατομμυρίων μάρκων εἶχε εἰσαχθεῖ τό 1872 στό χρηματιστήριο. Ὅταν ἡ ἑταιρία πλήρωσε γιά τόν 1 ἐπιχειρηματικό χρόνο 12% μέρισμα, ἡ τρέχουσα τιμή τοῦ μετοχικοῦ κεφαλαίου αὐξήθηκε πάνω ἀπό 170%. Ὅμως ἔπειτα ἀπό αὐτό ἡ πληρωμή μερισμάτων σταμάτησε ὥς τό 1880, καί ἤδη τό 1875 χρειάστηκε νά παρθοῦν γιά πρώτη φορά τά πρῶτα ἐκεῖνα μέτρα ἐξυγίανσης, πού ἀπό τότε ἐπαναλήφθηκαν σχεδόν σέ κάθε περίοδο πού οἱ δουλιές δέν πήγαιναν καλά... Τά κυριότερα θύματα ἦταν κάθε φορά αὐτοί πού μόνιμα κρατοῦσαν στά χέρια τους τίς μετοχές»**.

[Περιθώριο: 170% — (12% - 0%) — NB]

«Ἀλλά ἀκόμη καί στίς περιπτώσεις πού *ἱδρύονται* μετοχικές ἑταιρίες ὄχι μέ τέτιους σκοπούς («τήν κερδοσκοπία μέ τά χρεόγραφα») συμβαίνει ὡστόσο, ἐπιχειρήσεις μέ ἄλλους σκοπούς νά *περνοῦν* σχεδόν ἀποκλειστικά στήν κερδοσκοπία μέ τά χρεόγραφα. Αὐτό μπορεῖ νά συμβαίνει ἐνμέρει, γιατί οἱ κάτοχοι μετοχῶν δέν νοιάζονται ἀρκετά γιά τή δράση τῶν διευθυντῶν τους, ἐνμέρει γιατί οἱ τελευταῖοι τούς παραπλανοῦν σχετικά μέ τή δράση τους» (67).

[Περιθώριο: NB — NB]

* Βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 26-27. *Ἡ Σύντ.*
** Βλ. Β. Ι. Λένιν. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 27ος, σελ. 359. *Ἡ Σύντ.*

·71: Στίς διάφορες χῶρες ἐπικρατοῦν διάφοροι *τύποι* ἑταιριῶν:
Στήν 'Αμερική—*ἔλεγχος* πάνω σέ ἄλλες ἑταιρίες.
Γερμανία+'Εταιρίες *μεταβίβασης* (Übernahme-).
Γαλλία—'Εταιρίες ἐπένδυσης κεφαλαίου.
'Ολλανδία («σάν κράτος-εἰσοδηματίας», σελ. 71), τό ἴδιο.
Βέλγιο—ὅπως στή Γερμανία.
'Αγγλία—'Εταιρίες ἐπένδυσης κεφαλαίου (investment trusts)...

Γιάιντελς. «'Η σχέση τῶν μεγάλων γερμανικῶν τραπεζῶν μέ τή βιομηχανία». Λειψία 1905.
Δ-ρ Ρίσσερ. «Γιά τήν ἱστορία ἀνάπτυξης τῶν μεγάλων γερμανικῶν τραπεζῶν, παίρνοντας ἰδιαίτερα ὑπόψη τίς τάσεις συγκέντρωσης». 1906.

σελ. 117—ἕνα ἀπό τά πολλά παραδείγματα ἀπόκτησης μετοχῶν ἀπό τή βελγική «Σοσιετέ Ζενεράλ» (31. XII. 1906—μετοχές καί ὁμολογίες πάρα πολλῶν ἑταιριῶν συνολικῆς ἀξίας 198 ἑκατομμυρίων φράγκων).

σελ. 136-137. Ἕνα παραδειγματάκι:

παράδειγμα κερδοσκοπίας ‖ 'Η ἑταιρία «Λόντον ἔντ κολόνιαλ Φάινανς κορπορέισον», «ἡ ὁποία μέ κατατεθέν κεφάλαιο μόνο 21 745 λιρῶν στερλινῶν τό 1890 ἔβγαλε 80 567 λίρες καθαρό κέρδος = **3 7 0**% τοῦ κεφαλαίου καί πλήρωσε μέρισμα 100%».

καλό παράδειγμα ‖ 'Εταιρία ἐπένδυσης κεφαλαίου (Kapitalanlagegesellschaft)—

—'Η «Ἀκτσιενγκεζελσάφτ φιούρ ράινις-βεστφέλισε ἰντουστρί». 'Ιδρύθηκε τόν *'Οχτώβρη τοῦ 1871* (σελ. 156).

	Μέρισμα: 1872	— 35%	—35	!!
NB	1873-1883	— 0	— 0	
	1884-1895	— 3-9%		
NB ‖	1896-1899	— 10-21%		
‖ ‖	1900	— 60%	60 ‖	
‖	1901-1902	0	0 ‖	!!
	1905-1906	40%	40 ‖	
	1907-1908	6-4%		

Δ-ρ 'Εμίλ Βόλφ. «'Η πρακτική τῆς χρηματοδότησης etc.». Βερολίνο, 1905.
Φρένσις Κοῦπερ. «'Η χρηματοδότηση μιᾶς ἐπιχείρησης». 2ος τόμος. Νέα 'Υόρκη, 1906.

Ἔντουαρντ Κάρρολ. «᾿Αρχές καί πρακτική τῶν οἰκονομικῶν».
Β. Λ ό τ ς. «῾Η τεχνική τῆς ἔκδοσης χρεογράφων». Στό «Schmoller's Jahrbuch». 1890, σελ. 393 κ.ἑ.

«Ἔτσι, δέν βγῆκε τίποτε ἀπό τή χρησιμοποίηση τῶν ἑταιριῶν ἐπένδυσης κεφαλαίου, γιά νά «ἐξασφαλιστεῖ στή μικρή ἰδιοκτησία ἡ ἀποδοτικότητα τῆς μεγάλης» (x) (163).

σελ. *6 4:* «῾Ο τραπεζίτης τῆς Κολωνίας Λουί Χάγκεν ἦταν μέλος τῶν ᾿Εποπτικῶν συμβουλίων 35 ἐπιχειρήσεων. ῾Η «Ντόιτσε Μπάνκ» ὅπως λέει ὁ **Γιάιντελς** (x x) εἶχε τούς διευθυντές της μέλη τῶν ᾿Εποπτικῶν συμβουλίων 101 μετοχικῶν ἑταιριῶν, ἐκτός ἀπό αὐτό σέ 120 ἑταιρίες εἶχε μέλη τοῦ δικοῦ της ᾿Εποπτικοῦ συμβουλίου» (σελ. 64). NB

(Χ) *Γ ι ο έ ρ γ κ ε ν ς,* σελ. 45-46.
(x x) *Γ ι ά ι ν τ ε λ ς.* «῾Η σχέση τῶν μεγάλων γερμανικῶν τραπεζῶν μέ τή βιομηχανία». 1905.

Ἔναντι τῆς ἴδιας ἀξίας διάφορες ἑταιρίες ἐκδίδουν πολλαπλάσια χρεόγραφα.

Παράδειγμα (ἀμερικανικό)... «τό πραγματικό κεφάλαιό τους (αὐτῶν τῶν σιδηροδρομικῶν ἑταιριῶν) ἐμφανίζεται πάλι 5 φορές στό κεφάλαιο τῶν χρεογράφων τῶν ἑταιριῶν, πού βρίσκονται κάτω ἀπό τόν ἄμεσο εἴτε ἔμμεσο ἔλεγχό τους» (182). NB 5 φορές ἐμφανίζεται πάλι!!

Τσ. Α. Κ ό ν α ν τ. «Οἱ τάσεις τῶν σύγχρονων τραπεζῶν» («Banker's Magazine», *1 9 0 5*).

῾Η ῾Εταιρία «Σιδηροδρόμων τοῦ Βόρειου Εἰρηνικοῦ». Κεφάλαιο: 80 ἑκατομμύρια δολλάρια ἱδρυτικές μετοχές. Πάλη ἀνάμεσα στόν Χάρριμαν καί στόν *Χ ί λ λ.* ῾Ο *Χ ί λ λ* ἀπόκτησε ἱδρυτικές μετοχές 15 ἑκατομμυρίων. «Χάρη σ᾿αὐτό τό «raid» (ἐπίθεση) ἡ τιμή τῶν μετοχῶν τῆς ῾Εταιρίας «Σιδηροδρόμων τοῦ Βόρειου Εἰρηνικοῦ» ἀνέβηκε σχεδόν ὥς 1000%... Στίς 9. V. 1901 ξέσπασε χρηματιστηριακή κρίση, ἡ ὁποία κατάστρεψε μεγάλο ἀριθμό μικρῶν ὑπάρξεων, ἐνῶ οἱ κύριοι μέτοχοι, 1000% καί κρίση

σύμφωνα μέ τόν Χάρριμαν, δέν ἔπαθαν καμιά ζημιά ἀπό αὐτό τό (corner) κόλπο» (184).

«Μέ τήν παραπέρα σύγχρονη ἀνάπτυξη τοῦ καπιταλισμοῦ τῶν χρεογράφων ἔχουν *ἐκλεπτυνθεῖ* κάπως οἱ μέθοδοι, πού μέ τή βοήθειά τους μποροῦν *ν'ἀφαιροῦν ἀπό τό κοινό* σημαντικά *ποσά χρημάτων* καί νά τά διοχετεύουν στίς δικές τους τσέπες. Σάν μέσο γιά τό σκοπό αὐτό χρησιμεύει σήμερα ἡ *συνεχής ἵδρυση καί τό ἀράδιασμα διαρκῶς νέων ἑταιριῶν*, στίς ὁποῖες πουλᾶνε ἤ ἐκμισθώνουν ξανά καί ξανά τά ἴδια πράγματα πού μεταβιβάζονται διαρκῶς ἀπό τή μιά στήν ἄλλη» (186).

(ὑπογράμμιση δική μου) NB

ὑπογράμμιση τοῦ Λῆφμαν

Τό 1900 ἱδρύθηκε ἡ «Στάνταρντ Ὄιλ Κόμπανυ».

«Τό ἱδρυτικό της κεφάλαιο ἦταν 150 ἑκατομμύρια δολλάρια. Ἐκδόθηκαν κοινές μετοχές ἀξίας 100 ἑκατομμυρίων δολλαρίων καί προνομιοῦχες ἀξίας 106 ἑκατομμυρίων. Ἀπό τό 1900 – 1907 πληρώθηκαν γι'αὐτές τίς τελευταῖες τά παρακάτω μερίσματα: 48, 48, 45, 44, 36, 40, 40, 40%, συνολικά 367 ἑκατομμύρια δολλάρια. Ἀπό τό 1882 ὥς τό 1907 ἀπό τά καθαρά κέρδη 889 ἑκατομμυρίων δολλαρίων, τά 606 ἑκατομμύρια πληρώθηκαν σέ μέρισμα, καί τά ὑπόλοιπα μεταφέρθηκαν στό ἀποθεματικό κεφάλαιο»* (212).

NB

«Σέ ὅλες τίς ἐπιχειρήσεις τῆς Ἑταιρίας» (Τράστ τοῦ ἀτσαλιοῦ) «ἀπασχολοῦνταν τό 1907 ὄχι λιγότεροι ἀπό *210 180* ἐργάτες καί ὑπάλληλοι... (τό 1908—165 211)... Ἡ πιό μεγάλη ἐπιχείρηση τῆς γερμανικῆς μεταλλευτικῆς βιομηχανίας, ἡ «Μεταλλευτική Ἑταιρία τοῦ Γκέλζενκίρχεν» ἀπασχολοῦσε *46 048* ἐργάτες καί ὑπάλληλους τό 1908 καί 43 293 τό 1907»** (σελ. 218).

NB

«Διεθνής Ἑταιρία Γεωτρήσεων» (στό Ἔρκελεντς)... «Ἱδρύθηκε γιά τήν ἐφαρμογή τῆς μεθόδου γεώτρησης, πού εἶχε ἐφεύρει ὁ μηχανικός Ἄντον Ράκι... (235) ...ἡ ἑταιρία πλήρωσε γιά τό 1905-6 καί γιά τό 1906-7 μέρισμα **500%**» (236).

(νέα τεχνική) *500%* μέρισμα...

---

* Βλ. Β. Ι. Λένιν. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 27ος, σελ. 324. *Ἡ Σύντ.*

** Στό ἴδιο. *Ἡ Σύντ.*

«Γενικά, ἡ πείρα δείχνει ὅτι ἀρκεῖ νά κατέχει κανείς περίπου τά 40% τῶν μετοχῶν μέ δικαίωμα ψήφου μιᾶς ἐπιχείρησης, γιά νά τήν ἐλέγχει σέ ὁμαλές περιόδους»* (258). Ἔπειτα ὑπάρχουν ἀκόμη (ἰδιαίτερα στήν Ἀμερική) «μετοχές χωρίς δικαίωμα ψήφου» (259), ὁμολογίες etc. —καί ἄν αὐτές εἶναι μετοχές μιᾶς *ἑταιρίας* πού ἐλέγχει μιά σειρά ἄλλες ἑταιρίες, τότε «αὐτός (ὁ καπιταλιστής) μπορεῖ μέ ἕνα δικό του κεφάλαιο 5 ἑκατομμυρίων δολλαρίων νά ἐξουσιάζει ἕνα 40-50 φορές μεγαλύτερο κεφάλαιο» (259). NB

...ἀκόμη καί «80-100 φορές μεγαλύτερη μάζα κεφαλαίου (ἀπό αὐτήν πού κατέχει)» (260)...

«Τό ἐμπόριο μέ μέταλλα, ἐκτός ἀπό τό σίδερο, ἰδιαίτερα τό ἐμπόριο τοῦ χαλκοῦ καί τοῦ ψευδαργύρου, τό ἴδιο καί τῶν εὐγενῶν μετάλλων, εἶναι ἐξαιρετικά συγκεντρωμένο στή Γερμανία καί στίς ἄλλες σπουδαιότερες χῶρες τοῦ κόσμου» (301)... «μικρός ἀριθμός ἑταιριῶν» (οἱ περισσότερες σέ χέρια ἰδιωτῶν)...

...«πάρα πολλά γερμανικά ἐργοστάσια φωταερίου τῆς παλιότερης περιόδου οἰκοδομήθηκαν ἀπό ἀγγλικές ἐπιχειρήσεις μέ ἀγγλικό κεφάλαιο»... (321)...

...«συγκριτικά ἐλάχιστα μόνο ἀπ'αὐτά ἔχουν πετύχει σήμερα δεξιοτεχνία σ'αὐτό τόν τομέα» (335)— στίς οἰκονομικές ὑποθέσεις etc. χά-χά!!

...«Τό ἑλβετικό πιστωτικό ἰνστιτοῦτο τό ἴδιο διευθύνει τόν ἑαυτό του» («Τράπεζα γιά ἠλεκτρικές ἐπιχειρήσεις» στή Ζυρίχη), «ἐπειδή ἡ τράπεζα δέν εἶναι ἵδρυμα, ἰνστιτοῦτο, ἀλλά, ὅπως καί ὅλες οἱ ἑταιρίες παρόμοιου εἴδους, εἶναι, σάν νά λέμε, ἕνας μεγάλος χαρτοφύλακας, στόν ὁποῖο φυλάγονται τά χρεόγραφα πού ἀνήκουν σ'αὐτήν καί ὁρισμένα λογιστικά βιβλία» (376)...

«Ἀλγκεμάινε Ἐλεκτριτσιτέτς Γκεζελσάφτ» (AEG)

—μετοχές	—100	ἑκατομμύρια	μάρκα	
ὁμολογίες	— 37	»	»	
«κατοχή χρεογράφων»	— 23	»	»	etc.

Τά χρυσοφόρα κοιτάσματα στή Νότιο Ἀφρική. «Τά μυθώδη κέρδη, πού ἐπιτεύχθηκαν ἰδιαίτερα στό τέλος τῆς δεκαετίας 1880 καί στίς ἀρχές τῆς δεκαετίας 1890, ἀποτέλεσαν κίνητρο γιά τήν ἀπόκτηση μεριδίων στά χρυσωρυχεῖα ὄχι μόνο γιά τό ἀγγλικό κεφάλαιο, ἀλλά

* Βλ. Β. Ι. Λένιν. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 27ος, σελ. 351. *Ἡ Σύντ.*

δίπλα σ'αὐτό στήν πρώτη γραμμή γιά τό γαλλικό, τό βελγικό καί τό ὀλλανδικό κεφάλαιο... Ἡ τεράστια ἄνοδος τῶν τιμῶν τῶν μετοχῶν ἔφτασε στό ἀνώτατο ὅριό
NB της στήν περίοδο τοῦ «boom» πού τέλειωσε τό 1895. Ἡ πτώση τῶν χρεογράφων τῶν μεταλλευτικῶν ἀξιῶν πού ἀκολούθησε, ἐντάθηκε ἀκόμη περισσότερο μέ τόν πόλεμο στό Τράνσβααλ»... (414).

NB NB «Ὅσο **πιό ἀναπτυγμένη** εἶναι μιά ἐθνική οἰκονομία, τόσο περισσότερο στρέφεται σέ **πιό ριψοκίνδυνες** ἐπιχειρήσεις ἤ σέ ἐπιχειρήσεις στό ἐξωτερικό, σέ τέτιες, πού χρειάζεται πολύς καιρός γιά νά ἀναπτυχθοῦν, ἤ τέλος, σέ τέτιες, πού ἔχουν μόνο τοπική σημασία*. Καί εἶναι αὐτοί οἱ τομεῖς, γιά τούς ὁποίους δημιουργήθηκαν εἰδικές ἑταιρίες χρηματοδότησης: ἐπιχειρήσεις, πού γιά τήν
NB ἀνάπτυξή τους ἀπαιτεῖται μεγάλο χρονικό διάστημα, λογουχάρη, σιδηροδρομικές καί μεταλλευτικές ἑταιρίες»... (etc.) (434).

[Ὅσο πιό ἀναπτυγμένες, τόσο πιό ριψοκίνδυνες... NB]

Σχεδόν κατά γράμμα τό ἐπαναλαβαίνει
NB ὁ Σοῦλτσε-Γκέβερνιτς στό ἄρθρο «*Τραπεζικό σύστημα*», σελ. *21*. (Βιβλίο III. «Οἱ βάσεις τῆς κοινωνικῆς οἰκονομίας». V τόμος, II μέρος.)

«Ὅταν τό κέντρο βάρους τῆς καθεαυτό οἰκονομικῆς δραστηριότητας βρίσκεται στίς ἐξαρτημένες ἑταιρίες, καί ἡ βασική ἑταιρία εἶναι μόνο κάτοχος τῶν χρεογράφων τους, καί μάλιστα οἱ μέτοχοι δέν μαθαίνουν τίποτε
NB σχετικά μέ τή δραστηριότητα τῶν ἐξαρτημένων ἑταιριῶν, ὅπως αὐτό συμβαίνει στίς ἀμερικανικές ἐλεγχόμενες ἑταιρίες, τότε εἶναι καθαρό ὅτι μποροῦν νά παραλύσουν ὅλες οἱ διατάξεις τοῦ νόμου, πού ἀποβλέπουν στό νά ἐξασφαλίσουν ὅσο τό δυνατό περισσότερο κοινωνικό ἔλεγχο πάνω στή διεξαγωγή τῶν ὑποθέσεων ἀπό τίς ἐπιχειρήσεις αὐτῆς τῆς ἑταιρίας. Τέτιου εἴδους κίνδυνος μπορεῖ νά ὑπάρχει γιά ὅλες τίς ἑταιρίες, πού σχηματίστηκαν μέ τήν ὑποκατάσταση (substitution) τῶν χρεογράφων ἄλλων
NB ἑταιριῶν, καί ἀκόμη γιά κάθε σημαντική συμμετοχή μιᾶς ἐπιχείρησης σέ μιάν ἄλλη» (439).

«Στό τέλος τοῦ 1904 τά 3,8% ὅλων τῶν ἑταιριῶν περιορισμένης εὐθύνης εἶχαν κεφάλαιο μεγέθους πάνω ἀπό 1 ἑκατομμύριο μάρκα, τά 9,1% ἕνα κεφάλαιο μεγέθους πάνω ἀπό 500 000 μάρκα ἡ κάθε μιά!

---

* Βλ. Β. Ι. Λένιν. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 27ος, σελ. 330. *Ἡ Σύντ.*

Τόν ἴδιο χρόνο τό κεφάλαιο τῶν 3,8% τῶν ἑταιριῶν πού ἀναφέρθηκαν πιό πάνω ἀποτελοῦσε τά 45,2% τοῦ συνολικοῦ κεφαλαίου ὅλων τῶν ἑταιριῶν περιορισμένης εὐθύνης, καί τά 9,1% τῶν ἑταιριῶν κατεῖχαν τά 60,5% αὐτοῦ τοῦ κεφαλαίου» (459).

(Στή Γερμανία; Ὁλοφάνερα.)

460: Σχέδιο τοῦ συγγραφέα: Νά ὑποχρεωθοῦν οἱ ἑταιρίες «νά ἀναφέρουν» στόν ἰσολογισμό τους τά ποσά ἐκεῖνα τῶν χρεογράφων, πού εἶναι μεγαλύτερα ἀπό τό $^1/_{20}$ τοῦ «καταβεβλημένου μετοχικοῦ κεφαλαίου».

((Ἠλίθια γραφειοκρατία!))

«Ἴσως στό κοντινό μέλλον νά ἐπιφυλάσσονται πάλι στήν ἀνθρωπότητα νέες μεγάλες ἀνατροπές στόν τομέα τῆς τεχνικῆς, πού θά ἀσκήσουν τήν ἐπίδρασή τους καί στήν ὀργάνωση τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας»... Ἠλεκτρισμός, ἀεροπλοΐα... «Συνήθως καί κατά γενικό κανόνα σέ τέτιες ἐποχές ριζικῶν οἰκονομικῶν ἀλλαγῶν ἀναπτύσσεται **μεγάλη κερδοσκοπία***, καί μέ βάση τήν ὥς τώρα πείρα δέν ὑπάρχει ἀμφιβολία, ὅτι ἐδῶ ἡ ἀρχή τῆς ὑποκατάστασης τῶν χρεογράφων καί τῶν ἑταιριῶν συμμετοχῆς καί χρηματοδότησης θά παίξουν σημαντικό ρόλο στήν πραγματοποίηση μεγάλων τοποθετήσεων κεφαλαίου πού γίνονται ἀπαραίτητες» (465-466)...

NB

NB

Ἔλα ὅμως... πού ἔχουν πιά περάσει «τά χρόνια τῆς νεότητας» τοῦ καπιταλισμοῦ τῶν χρεογράφων. Τό κοινό ἔβαλε μυαλό... Ἀκόμη καί μέ τίς μεγάλες τεχνικές ἐφευρέσεις εἶναι «πολύ ἀπίθανο» etc. ἄν θά πιάσει ἡ «Gründungsschwindel» (ἡ ἀπάτη μέ τήν «ἵδρυση παραφουσκωμένων ἐπιχειρήσεων»)... (466-7)... ((«κήρυκας τῆς ἁρμονίας»))

...«ἡ οὐσία τοῦ ἐμπορίου εἶναι γενικά ἡ ὑποκατάσταση τῆς ζήτησης»... (475)

((χά-χά! «Θεωρητικός»!))

...«ἐμπόριο εἶναι ἡ ἐπαγγελματική δράση μέ σκοπό τή συγκέντρωση, τή διαφύλαξη καί τή διάθεση ἀγαθῶν» (476). ((Ὑπογραμμισμένο καί μέ χοντρά στοιχεῖα. Ἠλίθιος!))**

Nil στή θεωρία

Τέλος

* Βλ. Β. Ι. Λένιν. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 27ος, σελ. 331. *Ἡ Σύντ.*

** Στό ἴδιο, σελ. 350. *Ἡ Σύντ.*

«NEUE ZEIT», 1911 (ΓΙΑ ΤΟΝ ΠΟΛΕΜΟ ΝΒ) ΚΑΙ 1912 (ΑΝΑΜΕΣΑ ΣΤ'ΑΛΛΑ ΓΙΑ ΤΙΣ ΕΝΩΜΕΝΕΣ ΠΟΛΙΤΕΙΕΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ)

«Die Neue Zeit», 30ός χρόνος ἔκδοσης (1912)

[**ΝΒ. 'Εδῶ** ἐπίσης ἄρθρο γιά τήν ἱστορία τοῦ ἀτομικοῦ πλούτου στήν 'Αμερική.]

30ός χρόνος ἔκδοσης, 1 (Χ. 1911-1912)

ἄρθρα τοῦ Βάργκα (σελ. 660), τοῦ Χίλφερντινγκ (σελ. 773) καί τοῦ Κάουτσκι (σελ. 837 κ.ἑ.) γιά τό χρυσό, τό ἐμπόρευμα, τά χρήματα.

|| Γιά τό ἴδιο θέμα, ἄρθρο τοῦ *Ὄττο Μπάουερ* στόν **30ό χρόνο ἔκδοσης. 2ο τόμο.**

ΝΒ ἐπίσης, σελ. 1, «Ληστρική πολιτική» (6. Χ. 1911)—ἄρθρο τοῦ Κάουτσκι ἀπ'ἀφορμή τόν πόλεμο τῆς Τρίπολης, πού τελειώνει

!! ||| μέ τά λόγια: «Αὐτή (ἡ ἐκλογική μας πάλη) μπορεῖ σέ μιά νύχτα νά μετατραπεῖ σέ πάλη γιά τήν ἐξουσία» (σελ. 5). ||

30ός χρόνος ἔκδοσης, 2 (1912)

ἄρθρο τοῦ *Πάννεκουκ* («Μαζική δράση καί ἐπανάσταση») (σελ. 541 καί ἑπόμ.) καί τοῦ *Κάουτσκι*. «Νέα τακτική» (2. VIII. 1912 κ.ἑ.) *μέ πρόστυχες* θέσεις γιά τά ὑπουργεῖα κτλ. (πολύ σιχαμερό ὀπορτουνιστικό ἄρθρο). [ΝΒ πρίν ἀπό τή Βασιλεία.] Ράντεκ «'Απ'ἀφορμή τήν πάλη μας ἐνάντια στόν ἰμπεριαλισμό» (σελ. 233).

['Εδῶ ἐπίσης *πολεμική τοῦ Λένς* καί *τοῦ Κάουτσκι* γιά τόν *ἀφοπλισμό. ΝΒ*

['Εδῶ ἐπίσης ἄρθρο τοῦ *'Εκστάιν* ἐπίσης ἐνάντια στόν Πάννεκουκ

[ἄρθρο τοῦ **Πάννεκουκ:** «Ἡ οὐσία τῶν σημερινῶν διεκδικήσεών μας», σελ. 810.

|| Εἰδικά γιά τό ζήτημα τοῦ «πραγματοποιήσιμου» τῶν διεκδικήσεων.

«'Αλήθεια, γιά ποιό λόγο μπαίνουν στό πρόγραμμα διεκδικήσεις γιά τήν πολιτική δημοκρατία, τή λαϊκή πολιτοφυλακή, τόν ἐκδημοκρατισμό τῆς δικαιοσύνης κτλ., πού ὅλες μαζί παρμένες εἶναι ἀπραγματοποίητες στόν καπιταλισμό, καί δέν μπαίνει τό δικαίωμα στή δουλιά, εἴτε ἀπαγόρευση τῆς εἰσαγωγῆς μηχανῶν, πού περιορίζουν τόν ἀριθμό τῶν ἀπαραίτητων ἐργατικῶν χεριῶν, πού ἐπίσης δέν εἶναι πραγματοποιήσιμο στόν καπιταλισμό;» Δυό ὄψεις τοῦ ἀδύνατου: «οἰκονομικά ἀδύνατου» καί «πολιτικά ἀποκλειόμενου» (811). Οἱ διεκδικήσεις τῆς δοσμένης στιγμῆς «δέν εἶναι μέ τήν ἀπόλυτη ἔννοια» πραγματοποιήσιμες στόν καπιταλισμό (812).

«Die Neue Zeit», 1911, 2 (29ος χρόνος ἔκδοσης).

σελ. *248* καί *276*. Μικρή «πολεμική» τοῦ Κάρλ Κάουτσκι καί τῆς «Leipziger Volkszeitung» (Ρόζα Λούξεμπουργκ) γιά τίς

῾Ενωμένες Πολιτεῖες τῆς Εὐρώπης—σημειώσεις πού *δ έ ν* θίγουν τήν οὐσία τῆς ὑπόθεσης, ἀλλά πού παραπέμπουν στήν πολεμική *πού γίνεται* στήν «Leipziger Volkszeitung».

῾Η «Leipziger Volkszeitung» ἐπιτέθηκε καί ἐνάντια στόν Λέντεμπουρ γιά τή φράση του:

«᾿Εμεῖς θέτουμε... στήν καπιταλιστική κοινωνία... τή διεκδίκηση... ὅπως αὐτοί (οἱ κρατικοί παράγοντες) προετοιμάζουν γιά τά συμφέροντα τῆς καπιταλιστικῆς ἀνάπτυξης τῆς ἴδιας τῆς Εὐρώπης αὐτή τή συνένωση τῆς Εὐρώπης στίς ῾Ενωμένες Πολιτεῖες τῆς Εὐρώπης γιά νά ἐμποδίσουν ἀργότερα τήν τελική καταστροφή τῆς Εὐρώπης στόν παγκόσμιο ἀνταγωνισμό» (σελ. 276).

Αὐτό, λέει, εἶναι τό ἴδιο, μ᾿αὐτό πού ἔλεγε ὁ Κάλβερ, ὅταν ὑπεράσπιζε τήν τελωνειακή ἕνωση ἐνάντια στήν ᾿Αμερική.

῾Ο Κάουτσκι ἀπαντᾶ: ὄχι, αὐτό *δέν* εἶναι τό ἴδιο. Στόν Λέντεμπουρ *οὔτε* λέξη γιά τήν τελωνειακή πάλη, ἐκτός ἄν γίνεται λόγος *μόνο* γιά τίς ῾Ενωμένες Πολιτεῖες τῆς Εὐρώπης, «σκέψη, πού ἡ αἰχμή της... δέν πρέπει ὑποχρεωτικά νά κατευθύνεται ἐνάντια στίς ῾Ενωμένες Πολιτεῖες» (277). ((Δηλαδή, ἰδέα τοῦ εἰρηνικοῦ ἀνταγωνισμοῦ!))

῾Ο Κάρλ Κάουτσκι, σελ. 248, τονίζει ὅτι πίσω ἀπό τίς ῾Ενωμένες Πολιτεῖες τῆς Εὐρώπης, βρίσκεται (ἤ βρισκόταν) καί ὁ Πάρβους καί ὁ Γιόχαν Φιλίπ Μπέκκερ.

Ibidem, σελ. 943-4 (29. IX. 1911), συζήτηση ἑνός ἄρθρου τοῦ *Χ. Κβέλτς* (στό «The Social-Democrat», 1911, Αὔγουστος), πού λέει, ὅτι καί οἱ καπιταλιστές εἶναι τάχα ὑπέρ τῆς εἰρήνης (*ἤδη* τό κεφάλαιο εἶναι τάχα διεθνιστικό). Τό κεφάλαιο μπορεῖ κιόλας νά δημιουργήσει «τίς ῾Ενωμένες Πολιτεῖες *τ ο ῦ κ ό σ μ ο υ*» (NB: sic! «der Erde»), ἀλλά αὐτό τό παγκόσμιο τράστ ἀκόμη περισσότερο θά καταπιέζει τούς ἐργάτες. «Παγκόσμιος καπιταλιστικός κόσμος... παντοδύναμη παγκόσμια ἀστυνομία. Πουθενά δέν θά ὑπάρχει δικαίωμα πολιτικοῦ ἀσύλου... σ᾿αὐτό τό κράτος τῶν δούλων θά βασίλευε ἡ εἰρήνη καί ἡ ἡσυχία»... (σελ. 944).

᾿Απ᾿τόν πόλεμο ὁ Κβέλτς (*ἀ ν τ ί θ ε τ α* ἀπό τόν Κάρλ Κάουτσκι) περιμένει *ὄχι* τήν ἐπανάσταση, ἀλλά τήν οἰκονομική ἄνθηση, τήν ἀπελευθέρωση ἀπ᾿τήν «πίεση τῆς παραγωγῆς».

«Die Neue Zeit», 1911, 2 (29ος χρόνος ἔκδοσης, 2ος τόμος), Νο 30, 28. IV. 1911 (σελ. 97-107).

Κάρλ Κάουτσκι. «*Π ό λ ε μ ο ς κ α ί ε ἰ ρ ή ν η*».

Σ᾿αὐτό τό ἄρθρο ὁ Κάρλ Κάουτσκι ἐκφράζεται ὑπέρ τῆς προπαγάνδας γιά τήν εἰρήνη καί *ὑ π έ ρ* τῶν ῾Ενωμένων Πολιτειῶν τῆς Εὐρώπης (ἡ § 3 αὐτοῦ τοῦ ἄρθρου *τ ι τ λ ο φ ο ρ ε ῖ τ α ι ἀ κ ρ ι β ῶ ς ἔ τ σ ι:* «῾Ενωμένες Πολιτεῖες τῆς Εὐρώπης»).

῾Ο Κάρλ Κάουτσκι εἶναι ἐνάντια στήν πρόταση νά δοθεῖ ἀπό τά πρίν *ἀπάντηση* στόν πόλεμο μέ ἀπεργία (ἐδῶ εἶναι αὐτή ἡ θέση, πού παράθεσε ἀποσπάσματα στά 1915. ὅτι, δῆθεν, ὁ ἴδιος ὁ πληθυσμός («die Bevölkerung»), ὁ «**ὄχλος**», θά σκότωνε τούς ἀντίπαλους τοῦ πολέμου, ἄν θά θεωροῦσε ὅτι τά σύνορα βρίσκονται σέ κίνδυνο, ἄν φοβόταν *εἰσβολή*—σελ. 104 etc. etc.).

Παραθέτοντας, ὅμως, ἀποσπάσματα ἀπό *τέτιες* θέσεις ἀπό αὐτό τό ἄρθρο τοῦ 1911, ὁ *Κάουτσκι δέν* παράθεσε ἀποσπάσματα τό 1915 ἀπό τίς παρακάτω θέσεις:

1) στήν § 1: «**Πόλεμος δυναστειῶν καί λαϊκός πόλεμος**». ΝΒ ((ἡ ὑπογράμμιση δική μου)).

...«Στό 18ο αἰώνα οἱ πρίγκιπες θεωροῦσαν τά κράτη ἁπλῶς τσιφλίκια τους...

...**Ἔτσι** οἱ καπιταλιστές τῶν διαφόρων ἐθνῶν τῆς Εὐρώπης (καί τῶν ῾Ενωμένων Πολιτειῶν) θεωροῦν τώρα κτῆμα τους τίς διάφορες λαότητες, πού βρίσκονται ἔξω ἀπό τόν εὐρωπαϊκό πολιτισμό, καί οἱ ἀντιθέσεις μεταξύ τῶν διάφορων καπιταλιστικῶν κυβερνήσεων ἀπορέουν *μόνο* ἀπό τήν ἐπιδίωξη νά μεγαλώσουν ἤ νά στρογγυλέψουν αὐτές τίς κτήσεις—ἀποικίες καί «σφαῖρες ἐπιροῆς». *῾Ολότελα ὅπως* οἱ δυναστικές ἀντιθέσεις τοῦ 18ου αἰώνα. Καί τό καλό τῶν λαῶν τῆς Εὐρώπης συνδέεται *σήμερα* μ᾿ὅλα αὐτά *ὄχι περισσότερο* ἀπ᾿ ὅ,τι πρίν δυό ἑκατονταετίες»... (σελ. 99).

2) «Μεγαλώνει ἡ πεποίθηση ὅτι ἕνας εὐρωπαϊκός πόλεμος μέ *φυσική ἀναγκαιότητα πρέπει* νά τελειώσει μέ μιά *κοινωνική ἐπανάσταση*. Αὐτό ἀποτελεῖ ἰσχυρό, ἴσως τό πιό ἰσχυρό κίνητρο γιά τίς κυρίαρχες τάξεις νά διατηροῦν τήν εἰρήνη καί νά ζητοῦν τόν ἀφοπλισμό» (σελ. 100).

3) «Τόν πόλεμο μέ **ἀναπότρεπτη ἀναγκαιότητα** τόν ἀκολουθεῖ ἡ ἐπανάσταση, ὄχι σάν προϊόν σοσιαλδημοκρατικοῦ σχεδίου, ἀλλά λόγω τῆς *σιδερένιας* λογικῆς τῶν *πραγμάτων*. Οἱ ἴδιοι οἱ σημερινοί κρατικοί παράγοντες ὑπολογίζουν μέ τή δυνατότητα μιᾶς τέτιας κατάληξης» (σελ. 106).

...«῾Η ἐπανάσταση, ὅμως, εἴτε σάν ἀποτέλεσμα τῆς ἅμιλλας τῶν ἐξοπλισμῶν, εἴτε σάν ἀποτέλεσμα τοῦ πολέμου, θά εἶναι πάντως ἕνα *διεθνές φαινόμενο*» (σελ. 106)...

...«Καί στήν περίπτωση ὅμως ἀκόμη πού ἡ ἐπανάσταση δέν θά εἶναι τό ἀποτέλεσμα τῆς ἀντίδρασης ἐνάντια στό βάρος τῶν ἐξοπλισμῶν ἤ ἐνάντια στίς φρίκες τοῦ πολέμου, ἀλλά θά προκύψει σάν ἀποτέλεσμα ἄλλων αἰτιῶν, καί ἄν στήν ἀρχή δέν θά εἶναι διεθνής, ἀλλά περιορισμένη στά ὅρια ἑνός κράτους, *τότε κάτω ἀπό τίς σημερινές συνθῆκες μιά τέτια κατάσταση δέν μπορεῖ*

νά παραταθεῖ γιά πολύ καιρό. Αὐτή (ἡ ἐπανάσταση) *πρέπει* νά μεταπηδήσει σέ ἄλλα κράτη»... (107) καί ἀπό ὅλα αὐτά ὁ Κάρλ Κάουτσκι βγάζει τό συμπέρασμα γιά τίς Ἑνωμένες Πολιτεῖες τῆς Εὐρώπης «καί τή μετατροπή τους τελικά στίς Ἑνωμένες Πολιτεῖες ὅλου τοῦ πολιτισμένου κόσμου».

σελ. 105: Ὁ Κάρλ Κάουτσκι καθορίζει τίς Ἑνωμένες Πολιτεῖες τῆς Εὐρώπης, σάν ἕνωση «μέ *κοινή ἐμπορική πολιτική* (+ἕνα κοινοβούλιο etc., ἕνα στρατό).

Στήν § 1 αὐτοῦ τοῦ ἄρθρου (σελ. 97) ὁ Κάρλ Κάουτσκι χαρακτηρίζει «τήν ἀλλαγή τῆς παγκόσμιας κατάστασης» («τίς τελευταῖες 2 δεκαετίες»)... «Τό βιομηχανικό κεφάλαιο μετατράπηκε σέ χρηματιστικό κεφάλαιο, συνενώθηκε μέ τούς μονοπωλητές-γαιοκτήμονες»... ...«Οἱ κοινωνικές μεταρυθμίσεις σταμάτησαν ὁλότελα»...

«Καί ὅμως» (παρ᾽ ὅλες τίς δυσκολίες γιά τήν πραγματοποίηση τῶν Ἑνωμένων Πολιτειῶν τῆς Εὐρώπης) «ἡ ἐπιδίωξη γιά τήν εἰρηνική συνένωση τῶν κρατῶν τῆς Εὐρώπης σέ ἕνα ἑνιαῖο ὁμοσπονδιακό σύνολο δέν εἶναι καθόλου χωρίς ἐλπίδα. Οἱ προοπτικές της συνδέονται μέ τίς προοπτικές τῆς *ἐπανάστασης*» (ἡ ὑπογράμμιση τοῦ Κ. Κάουτσκι, σελ. 106).

«Die Neue Zeit», 1911, 2, σελ. 96: περίληψη ἑνός ἄρθρου τοῦ *Ὄττο Μπάουερ* στή Συλλογή: «*Ἀγώνας*» (1911, Νο 3): «Ὁ παγκόσμιος πόλεμος» (τοῦ καπιταλισμοῦ) «θά εἶναι ὁ τελευταῖος του λόγος... Ἄν ἡ τουρκική ἐπανάσταση ὁδηγήσει σ᾽ ἕνα γενικό εὐρωπαϊκό πόλεμο, τότε τό ἀναπόφευκτο ἀποτέλεσμα θά εἶναι ἡ εὐρωπαϊκή ἐπανάσταση».

«Die Neue Zeit», 1911, 2, σελ. 179

ἄρθρο τοῦ *Ρότσταϊν* γιά τό συνέδριο τοῦ Κόβεντρι (1911), στό ὁποῖο τό Βρετανικό Σοσιαλιστικό κόμμα ψήφισε μιά **ἀπόφαση** *γιά* «τή διατήρηση ἑνός στόλου πού νά εἶναι ἀρκετός γιά τήν ἐθνική αὐτοάμυνα».

...«Μέ αὐτή (τήν ἀπόφαση) τό κομματικό συνέδριο δέν ἐγκατέλειψε μόνο τό ἔδαφος τῆς παγκόσμιας σοσιαλδημοκρατίας, ἀλλά στήν πραγματικότητα συνενώθηκε μέ τούς χειρότερους τζινγκοϊστές»* (σελ. 182)...

ἐνάντια στήν προπαγάνδα τοῦ Χάιντμαν

«Ὅσο ἐπιθετική κι᾽ ἄν εἶναι ἡ Γερμανία, ἡ ἐπιθετικότητά της στρέφεται σέ θέματα, πού γιά τόν ἀγγλικό λαό ἔχουν τόσο μικρή σημασία, ὅσο καί τά χρυσοφόρα κοιτάσματα στό Τράνσβααλ... Ἄν ὅμως, ἀπό τήν ἄλλη μεριά, ἐγκρίνουν εἴτε ἐπιτρέψουν αὐτές τίς ἐνέργειες τῶν

* Σωβινιστές τῆς Ἀγγλίας στό τέλος τοῦ περασμένου αἰώνα. *Σημ. μετ.*

ἀγγλικῶν κυρίαρχων τάξεων, ὅπως ἐκφράζονται στήν πολιτική τῆς περικύκλωσης πού κατευθύνεται ἐνάντια στή Γερμανία (etc.)... τότε πραγματικά μπορεῖ νά ἔρθει ἡ στιγμή, πού καί αὐτό τό προλεταριάτο θά ὑποχρεωθεῖ νά

NB || πάρει τά ὅπλα καί, ὑπερασπίζοντας τή χώρα του, νά ἐξυπηρετήσει τήν ὑπόθεση τῆς τάξης τῶν καπιταλιστῶν»... (σελ. 183).

«Die Neue Zeit», 1911, 1, ἄρθρο τοῦ *Ἄσκιου* γιά τήν ἀγγλική ἀποικιακή πολιτική στήν *Α ἴ γ υ π τ ο*.

«ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΑΡΧΕΙΟ»: 1915

«Finanz-Archiv». XXXII χρόνος ἔκδοσης, *1 9 1 5*.
«Τό γαλλικό κεφάλαιο στή Ρωσία» (125-133).
Εὑρετήριο γιά τόν 32ο χρόνο ἔκδοσης. *(Σχεδόν μηδέν.)*

«Finanz-Archiv». XXXI χρόνος ἔκδοσης, 1914.
«Ἀποικιακά χρέη καί ἀποικιακά δάνεια».

Τό 1901 στά χρηματιστήρια τοῦ Λονδίνου ὑπῆρχαν ἀποικιακά χρεόγραφα συνολικοῦ ποσοῦ 600 *ἑκατομμυρίων* λιρῶν στερλ.=*1 2* **δ ι σ ε κ α τ ο μ μ ύ ρ ι α** μάρκα (σελ. 8). Στό μεγαλύτερο μέρος πρόκειται γιά ἀποικίες τῆς Ἀγγλίας.

Ἀπό τό 1897 ὥς τό 1907 ἡ Γαλλία ἔδοσε στίς ἀποικίες (σελ. 16) δάνεια ὄχι λιγότερα ἀπό *4 0 0* ἑκατομμύρια φράγκα.

Τό Βέλγιο > *250 ἑκατομμύρια φράγκα*.

Ἡ Γερμανία—(τό 1911)—ὥς *137,4* ἑκατομμύρια μάρκα (σελ. 28). 137,4×1,25=171,750 ἑκατομμύρια φράγκα.

Ἑκατομμύρια φράγκα: 15 000, 400, 250, 171,75.

ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗΣ ΧΡΕΟΓΡΑΦΩΝ ΕΓΚΕΝΣΒΙΛΕΡ. ΚΡΟΝ (ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΡΓΕΝΤΙΝΗ)

Β ά λ τ ε ρ Ἔ γ κ ε ν σ β ι λ ε ρ (Ζυρίχη). «Στατιστικό ὑλικό στό πρόβλημα: πόλεμος, παραγωγική πρόοδος καί κίνηση τῶν τιμῶν». *«Schmoller' s Jahrbuch»*. 1915, τεῦχ. 4.

(Στόν συγγραφέα μόνο ἐτήσια στοιχεῖα)

	Δημόσιες ἐκδόσεις χρεογράφων σέ ὅλο τόν κόσμο (δισεκατομμύρια μάρκα)		Μέσο στό χρόνο	Ἐλάχιστο—Μέγιστο
1871-1880........	76,1:10	=	7,61	1,7 — 15,6
1881-1890........	64,5:10	=	6,45	3,3 — 12,7
1891-1900........	98,0:10	=	9,8	2,5 — 17,8
1901-1909........	136,1: 9	=	15,1	7,9 — 21,5

Μέγεθος τῆς ἔκδοσης χρεογράφων (ὅλων):
(στόν συγγραφέα μόνο ἐτήσια στοιχεῖα)

	᾿Αγγλία (ἑκατομμύρια μάρκα)	Γαλλία (ἑκατομμύρια *φ ρ ά γ κ α*)		(δικός μου ὑπολογισμός) (80% ἑκατομμύρια μάρκα)	Γερμανία (ἑκατομμύρια μάρκα)
1903- 7........	13 187 :5=2 637	18 469	=	14 775	16 630
1908-12........	21 309 :5=4 262	23 122	=	18 497	19 783
Σ (γιά 10 χρόνια)	34 496 :10=*3 4 4 9*	41 591		33 272	36 413 :10=*3 6 4 1*

Ibidem (τεῦχ. 2) *ΓΚ. Φ. Κ ρ ό ν.* «῾Η ᾿Αργεντινή στήν ἀγγλογερμανική οἰκονομική πάλη» (σύγκρ. σελ. 114 τοῦ Τσόλλινγκερ σχετικά μέ τήν ᾿Αργεντινή σάν χαρακτηριστικό παράδειγμα)... θαυμάσια περιγραφή τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ!!

ΒΑΛΤΕΡ ΤΣΟΛΛΙΝΓΚΕΡ. «ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΤΩΝ ΔΙΕΘΝΩΝ ΜΕΤΑΒΙΒΑΣΕΩΝ ΤΩΝ ΑΞΙΩΝ»

Βάλτερ *Τ σ ό λ λ ι ν γ κ ε ρ.* «᾿Ισοζύγιο τῶν διεθνῶν μεταβιβάσεων ἀξιῶν». 1914.

(σελ. 106) δίνει κατά τόν *Ν έ ι μ α ρ κ* («Bulletin de l'institut international de statistique». Τόμος XIX, II ἔκδοση, 1912).

ἀριθμοί σέ **φ ρ ά γ κ α***

1871— 80........	76,1	δισεκατομμύρια
1881— 90........	64,5	»
1891—1900........	100,4	»
1901—1910........	197,8	»
	(Σ=438,8)	

(Ibidem) Τό σύνολο τῶν χρεογράφων**

(1910 τό ἀνώτατο ὅριο)			ὑπόλοιπες χῶρες τό 1902
Μεγάλη Βρετανία 142	*δ ι σ ε κ α τ ο μ.*	φράγκα	(32 δισεκατομμύρια)
῾Ενωμένες Πολιτεῖες .132	»	»	᾿Ολλανδία......10
Γαλλία..............110	»	»	Βέλγιο..........6
Γερμανία............95	»	»	᾿Ισπανία.........6
Ρωσία...............31	»	»	᾿Ελβετία........5
Αὐστροουγγαρία.......24	»	»	Δανία...........3
᾿Ιταλία..............14	»	»	Σουηδία, Νορβηγία, Ρουμανία κτλ. 2
᾿Ισπανία.............12	»	»	
῾Υπόλοιπες χῶρες.....40	»	»	
Σ = 600			Σ = 32

* Βλ. Β. Ι. Λένιν. ῎Απαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 27ος, σελ. 363-364. *῾Η Σύντ.*
** Στό ἴδιο. *῾Η Σύντ.*

ΚΑΛΜΕΣ. «ΝΕΟΤΕΡΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΤΟΠΟΘΕΤΗΣΗ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ»

Ἄλμπερτ Κάλμες (καθηγητής τῆς Ἀκαδημίας στή Φραγκφούρτη τοῦ Μάιν). «Νεότερη βιβλιογραφία γιά τήν τοποθέτηση κεφαλαίων». «Jahrbücher für Nationalökonomie», III σειρά, τόμος 47 (102ος τόμος), 1914, σελ. 522.

Ἐπαινεῖ τό βιβλιαράκι τοῦ ἐλβετοῦ

NB ‖ *Α. Μάγερ.* «Τοποθέτηση κεφαλαίων». Ζυρίχη, 1912 (σελ. 525: «θαυμάσιο» εἶναι τάχα τό γενικό μέρος). *Φρ. Ἐρενσπέργκερ.* «Σύγχρονη τοποθέτηση κεφαλαίων», Βέρνη, 1911.

Φρ. Μπέτγκερ. «Τοποθέτηση χρημάτων καί διαχείριση τοῦ κεφαλαίου». *Λειψία;* (193 σελ.) («πιό λεπτομερειακά ἐξετάζει» *«τή μελέτη τῶν ἰσολογισμῶν»,* σελ. 525).

Χένρυ Λέβενφελντ. «Ἡ τέχνη τῆς τοποθέτησης κεφαλαίων». («Ὅλα σχετικά μέ τήν τοποθέτηση κεφαλαίων».) Βερολίνο, 1911 («Γνώμονας»: «γεωγραφική κατανομή τῶν τοποθετήσεων κεφαλαίων»).

Πώλ Λερουά-Μπολιέ. «Ἡ τέχνη τοποθέτησης καί διαχείρισης τῆς περιουσίας σου», Παρίσι, 1912 (451 σελ.)—(πολύ τό ἐπαινεῖ).

Τό ἴδιο ὁ *Κάλμες* στόν τόμο *105* (1915, ἔκδοση 5η) μελετᾶ τή νέα βιβλιογραφία γιά τή χρηματοδότηση.

NB ‖ Νά κοιτάξουμε *στό ἴδιο* στήν III σειρά, τόμ. 39ος, 1910, τό ἄρθρο τοῦ *Μόος* γιά τήν «τοποθέτηση κεφαλαίων» στή Γαλλία καί Ἀγγλία.

ΑΡΘΡΟ ΤΟΥ ΠΕ·Ι·Σ ΣΤΟ «ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΤΗΣ ΒΑΣΙΛΙΚΗΣ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΙΑΣ». ΓΕΝΑΡΗΣ 1911

Τό βρετανικό κεφάλαιο πού εἶναι τοποθετημένο σέ ἰνδικά, ἀποικιακά καί ἐξωτερικά δάνεια καί σέ ἑταιρίες καί τό εἰσόδημα πού ἔβγαλε ἀπ'αὐτά στά **1907-08** (Πέις, σελ. 168):

ταξινομημένο ἀπό μένα σέ 3 μεγάλες ὁμάδες A, B, C	Κεφάλαιο (χιλιάδες λιρ. στερ.)	Εἰσόδημα (idem)	%
A) Δάνεια (κυβερνητικά καί δημοτικά)	757 460	29 938	3,9
B) Σιδηρόδρομοι	1 198 991	52 839	4,4
C) Τράπεζες καί ἄλλα	366 022	21 870	
C) Ὀρυχεῖα	243 386	26 145	
C) Πετρέλαιο καί ἄλλα	127 879	8 999	
C)	737 287	57 014	7,7
Σύνολο	2 693 738	139 791	5,2

Στό συγγραφέα αὐτός ὁ πίνακας δέν εἶναι σέ τρεῖς ὁμάδες (A, B, C), ἀλλά σέ *π ά ρ α π ο λ λ έ ς*

A) % = 3,2% — 4,7%
B) = 3,8 — 4,7%
C) = 3,3 — 30,5%

στά *1 9 1 0* (χιλιάδες λίρ. στερλ.)

Ἀ π ο ι κ ί ε ς τ ῆ ς Ἀ γ γ λ ί α ς:

	Καναδάς καί ἡ Νέα Γῆ	Αὐστραλιακή Ὁμοσπονδία	Νέα Ζηλανδία	Αὐστραλία Ζηλανδία μαζί	Ἀφρική: Νότια	Ἀφρική: Δυτική	Ἰνδία καί Κεϋλάνη	Στρέιτς-Σέτλεμεντ καί τό κράτος τῆς Μαλαισίας	Διάφορες βρετανικές κτήσεις	Σύνολο (δικό μου)
A)	92 948	198 365	64 721	263 086	115 080	8 541	182 517	7 943	6 969	677 084
B)	223 740	2 951	761	3 712	9 354	—	136 519	—	1 717	375 042
C)										503 026
Σ	(*) 373 541	301 521	78 529	380 050	351 368	29 498	365 399	22 037	33 259	(*) 1 555 152

(*) **Σημείωση:** Στόν Πέις τό σύνολο εἶναι = **1 554 152,** γιατί ὁ Καναδάς στό συνοπτικό πίνακα παρουσιάστηκε μέ *3 7 2* 541 (σελ. 186), ἀλλά στό βασικό (σελ. 180) μέ 373 541.

	'Ενωμένες Πολιτεῖες	Κούβα	Φιλιππίνες	'Ιαπωνία	Κίνα	Διάφορες ξένες χῶρες
Α)	7 896	2 282	—	42 784	22 477	818
Β)	586 227	17 387	7 902	8 910	—	4 521
C)	93 955	3 031	300			
Σ	688 078	22 700	8 202	53 705	26 809	61 907

	'Αργεντινή	Μεξικό	Βραζιλία	Χιλή	Οὐρουγουάη	Περοῦ	Διάφορες ἀμερικανικές χῶρες
Α)	38 339	8 276	40 221	17 071	9 860	81	3 838
Β)	186 126	54 306	29 961	12 646	21 194	6 476	11 681
C)							
Σ	269 808	87 335	94 440	46 375	35 225	31 987	22 517

	Ρωσία	Τουρκία	Αἴγυπτος	'Ισπανία	'Ιταλία	Πορτογαλία	Γαλλία	Γερμανία	῎Αλλες εὐρωπαϊκές χῶρες	Σ	καί χωρίς τήν Αἴγυπτο
Α)	19 109	9 650	14 044	1 885	4 164	1 336	—	1 351	22 870	74 409	60 365
Β)	2 013	6 146	1 916	5 473	3 284	4 432	—	—	495	23 759	21 843
C)			27 793				7 071			90 199	62 406
Σ	38 388	18 320	43 753	18 808	11 513	8 134	7 071	6 061	36 319	188 367	144 614

«Journal of the Royal Statistical Society», τόμος LXXIV. Γενάρης **1911.**

Τό ἄρθρο τοῦ *Πέις* (καί ἡ συζήτηση γι'αὐτό στή Στατιστική ἑταιρία (ἄρθρο σελ. 167-187, συζήτηση, σελ. 187-200)) δείχνει ὅτι ὁ συγγραφέας *πολύ* προσεκτικά καί μέ ἐπιμέλεια καταπιάστηκε μέ τή δουλιά του.

'Απέκλεισε τίς μετατροπές —δέν πῆρε τίς ὀνομαστικές τιμές, ἀλλά τίς τιμές ἔκδοσης τῶν χρεογράφων—καί γιά νά ἀποφύγει τούς διπλούς ὑπολογισμούς πῆρε τό *εἰσόδημα* ἀπό τά χρεόγραφα etc. Γι'αὐτό ἡ ἀξία τῶν στοιχείων του εἶναι *ἄπειρα* μεγαλύτερη ἀπό τά πρόχειρα «στοιχεῖα» γιά τή Γαλλία καί τή Γερμανία.

'Η βασική του δουλιά γιά τά χρόνια *1907-8.*

	'Εκατομμύρια λίρ. στερλ. 1907-8	1908-9 καί 1910	ὥς τά 1910
ἀποικίες:	1 312	+228	1 554
ξένες χῶρες	1 381	+288	1 637
Σύνολο	2 693	+516	3 191

NB. Ἄλφρεντ Νέιμαρκ. «Τά σύγχρονα οἰκονομικά». Τόμοι *VI* καί *VII. «Γαλλικές ἀποταμιεύσεις* καί χρεόγραφα 1872-1910». 2 *τόμοι.* 8η. Παρίσι, 1911. NB

ΜΥΛΧΑΟΥΠΤ. «ΤΑ ΓΑΛΑΚΤΟΚΟΜΙΚΑ ΚΑΡΤΕΛ»

Δ-ρ Ἔνγκελμπερτ Μυλχάουπτ. «Τά γαλακτοκομικά καρτέλ. Γιά τά καρτέλ καί γιά τίς τιμές τοῦ γάλακτος». Καρλσρούη, *1912.*

«Διατριβές γιά τήν ἐθνική οἰκονομία τῶν ἀνώτατων σχολῶν τοῦ Μπάντεν». Νέα σειρά. 9ο τεῦχος.

Πολύ ἐνδιαφέρον καί πρακτικό βιβλιαράκι, πού περιγράφει ἐξαιρετικά ἐνδιαφέροντα φαινόμενα.

'Από τή *βιβλιογραφία* NB: *Φ. Ἄρνολντ* στά «Conrad's Jahrbücher». Τόμ. 41ος, *1911* καί στό ἄρθρο «Γιά τή Στατιστική τοῦ Βασιλείου τῆς Βαυαρίας. Τόμ. *41ος* (1910).

«Λεξικό τῶν πολιτικῶν ἐπιστημῶν» Τόμ. 6ος (3η ἔκδοση) («Οἰκονομία τῶν γαλακτοκομικῶν προϊόντων»).

Νάχιμσον. «'Ο πόλεμος τοῦ γάλακτος». «Die Neue Zeit», 1911 (*29ος* χρόνος ἔκδοσης), *τόμ. 2ος* (σελ. 668 κ.έ.).

Γιά καρτέλ σ' αὐτή τήν περιοχή μιλάει ἡ *μονοπωλιακή* κατάσταση τῶν νοικοκυριῶν (σέ ἀκτίνα 50-100 *χιλιομέτρων* γύρω ἀπό τίς μεγάλες πόλεις) καί *ἡ ἀνάπτυξη τῶν συνεταιρισμῶν.*

῎Επειτα ἀπό τήν ἐφεύρεση τῆς φυγοκεντρικῆς μηχανῆς οἱ συνεταιρισμοί γιά τήν ἐπεξεργασία τῶν γαλακτοκομικῶν προϊόντων φύτρωναν ὅπως τά μανιτάρια ὕστερα ἀπό μιά θερμή ἀνοιξιάτικη βροχή:

1870— 1
1903—2 245 μέ 181 325 μέλη
1909—3 039 μέ 270 692 » (σελ. 5)

{ 'Αριθμός ἀγροτικῶν συνεταιρισμῶν (σελ. 24):
1890— 3 000
1900—13 600
1910—24 900 }

{ *Πετερσίλιε.* «'Ανακοινώσεις σχετικά μέ τή γερμανική συνεταιριστική στατιστική». Βερολίνο, 1911. }

῾Η αὔξηση τῶν τιμῶν στίς συμπυκνωμένες ζωοτροφές etc. (+13-50%, 1896-1906, σελ. 7) etc. κ.ἄ. *δέν* προκάλεσε αὔξηση τῶν τιμῶν σχεδόν ὥς τό 1900, ὥς τότε πού ἄρχισε τό ἰσχυρό κίνημα τῶν καρτέλ (σελ. 7).

῾Υπέρ τῶν καρτέλ μιλάει ἡ τεράστια σημασία τῆς *μ ε γ ά λ η ς* παραγωγῆς (ἀποθήκευσης etc.) τοῦ γάλακτος (σχετικά μέ τό φτήναιμα, τήν ὑγιεινή etc. etc.)

Τό Βερολίνο χρειάζεται *τ ή ν ἡ μ έ ρ α*	1 ἑκατομ. λίτρες γάλακτος			
Τό 'Αμβοῦργο μέ τά προάστιά του	0,5	»	»	»
῾Η Βιέννη	0,9	»	»	»
Τό Μόναχο	0,25 (σελ. 16)			

κτλ.

> Τό *γάλα* περιέχει σέ 1 κυβικό ἑκατοστόμετρο *9 000* ***βακτηρίδια*** (ἑκατοστόμετρα;; ἤ χιλιοστόμετρα;) ἀμέσως μετά τό ἄρμεγμα. 12 000 ὕστερα ἀπό 2-3 ὧρες. 120 000 ὕστερα ἀπό 9 ὧρες, *ἑκατομμύρια* ὕστερα ἀπό 24 ὧρες (σελίδα;).

῾Η διανομή στό μεγαλύτερο μέρος γίνεται μέ τό σιδηρόδρομο (*50-100 χιλιόμ.* ἀπό τήν πόλη). Στήν πραγματικότητα εἶναι μονοπωλιακή ἡ κατάσταση τῶν ἀγροτῶν τῶν *περιχώρων,* πού ἀσχολοῦνται μέ τήν οἰκονομία τῶν γαλακτοκομικῶν προϊόντων.

«῾Ο συνεταιρισμός διαπαιδαγώγησε τόν ἀγροτικό νοικοκύρη γιά τό καρτέλ» (σελ. 25).

῾Η ἱστορία μερικῶν *γαλακτοκομικῶν καρτέλ.*

«Μπερλίνερ μίλχρινγκ». ῾Ιδρύθηκε τόν *'Ιούνη τοῦ 1900.* **῎Α γ ρ ι α π ά λ η** μέ τούς χονδρεμπόρους (τό κοινό ἦταν *ὑπέρ* τῶν ἐμπόρων).

Μ π ό λ λ ε (ἡ μεγαλύτερη φίρμα ἐμπορίου γαλακτοκομικῶν προϊόντων στό Βερολίνο, συνολική πώληση *45* ἑκατομμύρια λίτρες τό χρόνο. Κεφάλαιο 10 ἑκατομμύρια μάρκα. Μέρισμα 8%, *σελ. 9 1*) ἔκλεισε στά 1903 εἰρήνη μέ τό καρτέλ τῶν γαλακτοκομικῶν. (Ἡ Μπόλλε ἔγινε σέ σύντομο χρονικό διάστημα ἑκατομμυριούχα. Ἐπίσης ἡ *Πφούντ* στή Δρέσδη, συνολική πώληση 21 ἑκατομμύρια λίτρες.)

Τά γαλακτοκομικά συνδικάτα βελτιώνουν πάντα τίς συνθῆκες ὑγιεινῆς.

Ἦταν ὅμως *οἰκονομικά* ἄσχημα ὀργανωμένη καί *χρεοκόπησε* στίς 27. II. 1907.

Ἀμβοῦργο. Ἱδρύθηκε τόν Ἰούνη τοῦ 1900. Μέσα σέ 10 χρόνια ἔδοσε στά μέλη του 10,3 ἑκατομμύρια μάρκα (σελ. 53), ὕψωσε τήν τιμή (ἀπό 11,2 σέ 14,1 πφέννιγκ), ἔκλεισε συμφωνία μέ τούς μεγαλεμπόρους.

Φραγκφούρτη τοῦ Μάιν. Πότε δημιουργήθηκε;; Στά 1911 ἦταν *πολύ δυνατό.*

Ἔκλεισε συμφωνία μέ τούς ἐμπόρους. Ἔπειτα ἀπαίτησε *ἀπό αὐτούς* ὕψωση τῶν τιμῶν ἀπό 16 σέ 17 πφέννιγκ.

«Γι᾿αὐτό τό πφέννιγκ ἔγινε ἕνας ἄγριος τρίμηνος πόλεμος ἀνάμεσα στούς ἀγρότες νοικοκυρέους καί στούς ἐμπόρους, πού μέ τό μέρος τους πῆγαν καί ἡ σοσιαλδημοκρατική καί ἡ φιλελεύθερη ἐργατική ἕνωση καί ἡ ἕνωση τῶν συνδικάτων» (σελ. 54). Οἱ ἔμποροι ὑποχώρησαν.

«Ἡ πάλη τέλειωσε μέ τό ὅτι οἱ ἔμποροι γαλακτοκομικῶν, πρός μεγάλη ἔκπληξη τῶν καταναλωτῶν, ἔκλεισαν συμφωνία μέ τή «Φεράινιγκτε λαντβίρτε» (ὀνομασία τοῦ καρτέλ), «σύμφωνα μέ τήν ὁποία ἀνάλαβαν τήν ὑποχρέωση νά μήν προμηθεύουν περισσότερο γάλα σ᾿ὅλους τούς ἐμπόρους πού δέν θά κάνουν τήν παραπάνω αὔξηση» (σελ. 55).

Στή *Βιέννη,* τεράστιο συνδικάτο. Τά ἔξοδά του (γιά τήν πώληση τοῦ γάλακτος) τά ἐλάττωσε ἀπό 7,67 χέλλερ τή λίτρα στά 1900 (τζίρος 0,56 ἑκατομ. κορῶνες) σέ 3,775 χέλλερ τή λίτρα στά 1910 (τζίρος 6,74 ἑκατομ.) (σελ. 57).

μεγάλη παραγωγή!!

Ἐπίδραση τῶν καρτέλ στούς παραγωγούς;

Μέση *ἄνοδος τῶν τιμῶν* κατά 2 πφέννιγκ γιά τά χρόνια 1900-1910 (σέ σύγκριση μέ τό 1890-1900) (σελ. 61).

Ἡ αἰτία αὐτῆς τῆς αὔξησης εἶναι ἀκριβῶς τά *καρτέλ* (διαφορετικά ἡ αὔξηση τοῦ κόστους παραγωγῆς δέν θά προκαλοῦσε ἄνοδο τῶν τιμῶν).

«Πῶς θά μπορούσαμε διαφορετικά νά ἐξηγήσουμε τό παράξενο γεγονός, ὅτι οἱ τιμές ἄρχισαν νά ἀνεβαίνουν ἀκριβῶς τά χρόνια πού ἐμφανίστηκαν στή σκηνή τά γαλακτοκομικά καρτέλ;» (63).

«Πῶς ἀλλιῶς, χωρίς τήν ὕπαρξη τῶν καρτέλ, θά μπορούσαμε τέλος νά ἐξηγήσουμε τό γεγονός ὅτι ἡ ὕψωση τῶν τιμῶν ἦταν μεγαλύτερη στίς περιοχές ἀκριβῶς πού θεωροῦνται πιό πλούσιες σέ γάλα: στήν Ἐλβετία καί τή Βυρτεμβέργη;» (σελ. 64).

Ἡ αὔξηση τῆς πώλησης τοῦ γάλακτος *χειροτερεύει* καί τή διατροφή τῶν ζώων (σελ. 66) — καί τή *διατροφή τοῦ πληθυσμοῦ* (67).

Ἡ κατανάλωση γάλακτος στήν Ἐλβετία

	Λίτρες κατά ἄτομο τήν ἡμέρα
1903-1905	—1,01
1906-1909	—0,98 (σελ. 68)

Τό ἴδιο καί στή Γερμανία.

Ἡ ἐπίδραση στό ἐμπόριο; Τό εἰσόδημά του ἐλαττώθηκε ἀπό 7-8 πφέννιγκ τή λίτρα σέ 6-7 (72), βαθμιαία ἐκτόπιση τοῦ ἐμπορίου.

Στούς καταναλωτές; Καλυτέρευση τῆς ποιότητας, ὑγιεινῆς κτλ.

Καλύτερα ἀπό ἀλλοῦ στή ***Βασιλεία,*** ὅπου ἀντιπαραθέτονται *ἄμεσα* ἡ ἕνωση τῶν καταναλωτῶν καί ἡ ἕνωση τῶν ἀγροτῶν γαλακτοκομικῶν προϊόντων. Ἡ πόλη διαχειρίζεται *ὑποδειγματικά* τήν *οἰκονομία τῶν γαλακτοκομικῶν,* σχετικά ὅμως *μέ τίς τιμές* ἡ κατανάλωση ἐξαρτιέται ἀπό τούς *ἀγρότες!!*

«Σύμφωνα μέ τόν καθηγητή Κάζντορφ στήν Αὐστρία ἡ ἀγελάδα δίνει κατά μέσο ὅρο 5 λίτρες γάλα τήν ἡμέρα, στή Γερμανία 8-10 λίτρες, στή Δανία 12 λίτρες» (σελ. 83).

Στή μεγάλη ἐπιχείρηση τοῦ ἀρχιδούκα Φρίντριχ κοντά στή Βιέννη ἡ παραγωγή γάλακτος ἦταν

τό 1853—3,00 λίτρες ἀπό 1 ἀγελάδα		
τό 1880—4,67		
τό 1890—6,27		
τό 1900—6,86	(σελ. 84)	
τό 1910—8,00		

Στό μικρό ἐμπόριο γάλακτος ἐξακολουθοῦν νά κυριαρχοῦν (στό Μόναχο τό 1910 ὑπῆρχαν 1609 εἰδικά γαλακτοκομεῖα, ἀπό τά ὁποῖα

τά 250		μέχρι 50 λίτρες
τά 1310	(81,4%)	μέχρι 150 λίτρες)

γενικά ἀνθυγιεινές συνθῆκες. Ἡ μετάγγιση ἀπό ἕνα δοχεῖο σέ ἄλλο δέν προστατεύεται ἀπό τίς σκόνες etc.

NB ‖ καί «ἀπίστευτη σπατάλη χρόνου, ἐργασίας καί κεφαλαίου» (87), διανομή τοῦ γάλακτος, ἀπούλητο γάλα, σέ κάθε σπίτι ἀναλογοῦν 2-3 προμηθευτές κτλ. κτλ.

«Κοινωνικές ἐπιδράσεις τοῦ γαλακτοκομικοῦ καρτέλ (κεφάλαιο V)—εἴμαστε στά πρόθυρα μιᾶς «ἔ ν ο π λ η ς ε ἰ ρ ή ν η ς» (95) ἀνάμεσα στήν πόλη καί τό χωριό, ἄμεσος πόλεμος μεταξύ καταναλωτῶν καί πωλητῶν, ὅπως στή Βασιλεία. !!!

Στή Βασιλεία ἡ κατανάλωση *ἐ ξ α ρ τ ι έ τ α ι* πέρα γιά πέρα (στίς τιμές) ἀπό τό καρτέλ τῶν ἀγροτῶν πού παράγουν γάλα.

Ὁλόκληρη ἡ Ἐλβετία *εἶναι καλύτερα ἀπό ὅλους* ὀργανωμένη σέ καρτέλ τῶν ἀγροτῶν πού πουλᾶνε γάλα, καί οἱ τιμές τοῦ γάλακτος εἶναι οἱ πιό ὑψηλές!! Ἡ δύναμη αὐτῶν τῶν καρτέλ εἶναι ἡ πιό ἰσχυρή!! .

«Ἡ Γενική Ἕνωση καταναλωτῶν (στή Βασιλεία) εἶναι πέρα γιά πέρα ἀνήμπορη μπρός στήν πολιτική τιμῶν τῶν καρτέλ τῶν παραγωγῶν» (σελ. 77). NB

«Καί στήν Ἐλβετία, ὅπου περισσότερο ἀπό ὅ,τι γίνεται σέ ἄλλες χῶρες, οἱ ἀγρότες καί οἱ ἐργάτες βρίσκονται σέ ἄμεσες σχέσεις μεταξύ τους, διεξάγονται ἀνάμεσά τους σκληρές συγκρούσεις καί ἄγρια πάλη γιά τίς τιμές» (σελ. 95).

ΟΙ ΕΝΩΣΕΙΣ ΤΩΝ ΚΑΠΙΤΑΛΙΣΤΩΝ ΓΙΑ ΤΟΝ ΠΟΛΕΜΟ

Οἱ ἑνώσεις τῶν καπιταλιστῶν *γιά τόν πόλεμο*

«Archiv für Sozialwissenschaft und Sozialpolitik» (Ἔντγκαρ Γιάφφε) (41ος τόμος, 1-η ἔκδοση), 1915, Σεπτέμβρης.

Σελ. 296-7—«Οἱ ὀργανώσεις τῶν ἐπιχειρηματιῶν γιά τόν πόλεμο». NB

...«Πάρθηκε ἑπομένως ὑπόψη» (κατά τή γνώμη τῶν ὀργανώσεων τῶν ἐπιχειρηματιῶν) ἡ «ἀνάπτυξη εἴτε ἡ ἄνοδος τοῦ εἰδικοῦ γερμανικοῦ τύπου, γιά τήν ὁποία γίνεται δῆθεν ὁ πόλεμος. Μιά τέτια γνώμη, μιλώντας στήν οὐσία, ἀνταποκρίνεται ὁλότελα καί στά συμφέροντα τῶν ἐπιχειρηματιῶν. Κατάλαβαν ὅτι γιά τούς ἐπιχειρηματίες ὑπάρχει κάποιος κίνδυνος ἔπειτα ἀπό τόν πόλεμο ν'ἀκούσουν τή δήλωση ὅτι: vestra res agitur (ἐσᾶς ἀφορᾶ ἡ ὑπόθεση), ἡ ὑπόθεση ἀφορᾶ τό τομάρι *σας* καί τά συμφέροντά *σας*. Ὁ πόλεμος γίνεται γιά ν'ἀποφασιστεῖ ποιός θά παίζει τόν πρῶτο ρόλο στήν *παγκόσμια ἀγορά!*» («Deutsche Arbeitgeberzeitung», 7. II. 1915). Τότε εἶναι ὁλοφάνερο ὅτι ὅλες οἱ κοινωνικοπολιτικές τάσεις, ὅλες οἱ ἐπιδιώξεις θά ἀ- NB

κουγαν μέ εὐχαρίστηση τήν κάλυψη τῶν πολεμικῶν ἐξόδων σέ βάρος ἐπίσης τοῦ ἐπιχειρηματικοῦ κέρδους. Ἄν, ὅμως, ὁ πόλεμος γίνεται γιά τά *συμφέροντα τοῦ πολιτισμοῦ,* ἄν προασπίζονται ὄχι τά συμφέροντα τοῦ κέρδους, ἀλλά ὁ τύπος τοῦ πολιτισμοῦ, τότε ὅλη ἡ κοινωνία εἶναι ὑποχρεωμένη νά φέρει τά βάρη τοῦ πολέμου καί δέν μπορεῖ νά ξεχωριστεῖ μιά ἰδιαίτερη τάξη, τά συμφέροντα τῆς ὁποίας θά βοηθοῦσε πρίν ἀπ᾽ὅλα ὁ πόλεμος.

Οἱ ἐργοδότες θεωροῦν ἐξαιρετικά συμφέρουσα τήν *ἐπίδραση* τοῦ πολέμου, ἐφόσον ἐπεκτείνεται στήν ἐσωτερική πολιτική κατάσταση τῆς χώρας. Στήν πρώτη γραμμή προβάλλει ἰδιαίτερα τό ὄφελος αὐτῆς τῆς ἐπίδρασης στό Σοσιαλιστικό κόμμα. Ἐδῶ ἐξυμνεῖται ἡ «τύχη σάν ἐκπαιδευτής». Τόν καιρό τοῦ πολέμου δημιουργήθηκε ἡ ἑνότητα τοῦ λαοῦ καί οἱ πιό θαυμάσιες σοσιαλιστικές θεωρίες ἔχασαν τό ἔδαφος κάτω ἀπό τά πόδια τους. (Στό ἴδιο, 2. VIII. 1915.) Μόνο σ᾽αὐτό τόν πόλεμο ὁ λαός ἔγινε πραγματικά λαός (σύμφωνα μέ τήν ἔκφραση τοῦ Τράιτσκε)—καί μόνο αὐτό δικαιώνει κιόλας τόν πόλεμο... ἐπί αἰῶνες ἀκόμη ὁ πόλεμος θά εἶναι ἡ μοναδική μορφή λύσης τῶν συγκρούσεων ἀνάμεσα στά κράτη, καί αὐτή ἡ μορφή χαιρετίζεται, γιατί ὁ πόλεμος συγκράτησε τήν ἀνάπτυξη πρός τή δημοκρατία: «Φτάσαμε ὥς τά ὅρια τῆς ἐξασθένισης, ὥς τά ὅρια τῆς πλαδαρότητας καί τῆς μαλθακότητας. Ἀλλά ἀπό τό τέλος, ἀπό τό βύθισμά μας σ᾽αὐτή τήν ἄβυσσο μᾶς ἔσωσε ἡ τύχη, ἡ τύχη, πού, ὅπως φαίνεται, προδιέγραψε γιά τό γερμανικό μας λαό ἕναν ἰδιαίτερο σκοπό». (Στό ἴδιο, 16. VIII. 1914.)

«Ἔτσι τό νόημα τοῦ πολέμου γενικά τό ἀναζητοῦν ἐπίμονα στήν ἀνάπλαση τῆς *ψυχῆς*. Ἡ οἰκονομική καί πολιτική σημασία τοῦ πολέμου μειώνεται, σοβαρές πολιτικές καί οἰκονομικές συνέπειες ἀποκρούονται».

...«Πολύ σωστά τονίζεται ὅτι καί τά παραπέρα μέτρα τῆς γερμανικῆς κυβέρνησης ἀπόβλεπαν στή *ρύθμιση τῆς κατανάλωσης,* ἀφοῦ καί ὁ σκοπός τοῦ σοσιαλισμοῦ εἶναι ἡ κοινωνικοποίηση τῶν *μέσων παραγωγῆς.* (Στό ἴδιο, 28. II. 1915). Γι᾽αὐτό ὅλα αὐτά τά μέτρα πρέπει νά ἐξαφανιστοῦν πάλι μέ τόν ἐρχομό τῆς εἰρήνης. Ὅλες αὐτές οἱ ἀπόψεις ἀνταποκρίνονται στά συμφέροντα τῶν

ἐπιχειρηματιῶν, καί ἴσως νά μήν ὑπάρχει τίποτε πού νά δείχνει πόσο ἀνταγωνιστικά εἶναι τά ταξικά συμφέροντα τῶν ἐπιχειρηματιῶν καί τῶν ἐργατῶν, ὅσο τό γεγονός ὅτι στήν ἰδεολογία αὐτῶν τῶν δυό τάξεων ὁ πόλεμος καθρεφτίστηκε κατά τόν πιό ἀντίθετο τρόπο. Ἀλλά αὐτή ἡ ἀντίθεση ἔχει διαφορετικές ἀποχρώσεις. Οἱ σοσιαλιστές τῆς ὀπορτουνιστικῆς, ἀναθεωρητικῆς κατεύθυνσης βλέπουν στόν πόλεμο ἕναν οἰκονομικό πόλεμο. *Αὐτοί* ἔχουν τή γνώμη ὅτι ὁ πόλεμος εἶναι ἰμπεριαλιστικός, ὑπερασπίζουν ἀκόμη τό δικαίωμα κάθε ἔθνους στόν ἰμπεριαλισμό, βγάζουν ἀπό δῶ τό συμπέρασμα γιά τήν κοινότητα τῶν συμφερόντων τῶν ἐπιχειρηματιῶν καί τῶν ἐργατῶν ἑνός ἔθνους καί θά ἔπρεπε συνεπῶς νά βρίσκονται στό δρόμο τῆς μετατροπῆς τους σέ ριζοσπαστικό ρεφορμιστικό ἀστικό κόμμα. Ἐνῶ, ἀντίθετα, ἡ ριζοσπαστική κατεύθυνση τοῦ σοσιαλιστικοῦ ἐργατικοῦ κινήματος, ἄν καί θεωρεῖ τόν πόλεμο (τουλάχιστον μέ ἐπιφυλάξεις) ἰμπεριαλιστικό, ὅμως ἀρνεῖται ἀκριβῶς αὐτή τήν ἀνάπτυξη, βρίσκει ἀναγκαία τήν ὄξυνση τῆς ταξικῆς πάλης σάν ἀποτέλεσμα τοῦ πολέμου καί ἀπαιτεῖ τόν τονισμό τῆς προλεταριακῆς ταξικῆς ἄποψης τόν καιρό τοῦ πολέμου. Οἱ ἐπιχειρηματίες ὅμως, ὅπως βλέπουμε, ἀρνοῦνται τόν ἰμπεριαλιστικό χαρακτήρα τοῦ πολέμου. Δέν θέλουν νά τούς ποῦν: Tua res agitur (ἀφορᾶ τήν ὑπόθεσή σου). Ἀπορίπτουν τή θετική, καταφατική ἄποψη τῶν σοσιαλιστῶν-ἀναθεωρητῶν γιά τόν ἰμπεριαλιστικό πόλεμο στόν ἴδιο βαθμό, πού ἀπορίπτουν καί τήν κριτική στάση ἀπέναντι στόν πόλεμο τοῦ ριζοσπαστικοῦ σοσιαλισμοῦ, καί ζητᾶνε σωτηρία στήν «ἐκπολιτιστική σημασία» τοῦ πολέμου, στόν ἰσχυρισμό ὅτι δέν θεωροῦν ὑπεύθυνη γιά τόν πόλεμο καμιά συγκεκριμένη τάξη καί δέν ἀποδίδουν σέ καμιά ἀπό τίς τάξεις τήν κατηγορία ὅτι ἀποκομίζει εἰδικά ὠφέλη ἀπό τόν πόλεμο. Ἔτσι, βλέπουμε τήν παράξενη εἰκόνα: ἐνῶ οἱ κυβερνήσεις παντοῦ στέκονται στήν ἄποψη τῆς ἰμπεριαλιστικῆς θεωρίας, ἤ «τουλάχιστον» (χαριτωμένο!!), «σημειώνουν στόν ἀντίπαλο τήν ἀποφασιστική σημασία τοῦ οἰκονομικοῦ συμφέροντος, οἱ κύριοι ἐκπρόσωποι τῶν οἰκονομικῶν συμφερόντων

ὡραῖα εἰπωμένο!

χαριτωμένο!

μαργαριτάρι!

προβάλλουν τήν ἀποκλειστικά γενική ἐκπολιτιστική σημασία τοῦ πολέμου. Τό ἀποτέλεσμα εἶναι ὅτι προσεγγίζουν τίς ἀπόψεις πού ὑπάρχουν ἐπίσης στό στρατόπεδο τοῦ ριζοσπαστικοῦ σοσιαλισμοῦ. Βλέπουν ἀπό οἰκονομική ἄποψη τόν πόλεμο μόνο σάν μιά ἐνδιάμεση φάση. Ὅλα τά φαινόμενα στόν καιρό τοῦ πολέμου, ὅλα τά κρατικά μέτρα προκλήθηκαν ἀπό τή δοσμένη κατάσταση καί ἀναμφίβολα πρέπει ξανά νά ἐξαφανιστοῦν μαζί μέ τόν πόλεμο. Ἐπίσης καί οἱ ἀπόψεις τῶν ἐπιχειρηματιῶν γιά τόν πόλεμο, ὅσο καί νά φαίνεται ὅτι αὐτοί ἔχουν κάποια κεντρική *ἰδέα*, πρέπει γι'αὐτό νά θεωροῦνται μόνο σάν (ταξική) ἰδεολογία» (σελ. 295-297). (Τέλος τοῦ ἄρθρου.)

Σημείωση, σελ. *2 9 3 - 4:*

«Ἰδιαίτερα διδακτικό εἶναι ἕνα ἄρθρο γραμμῆς

NB

τῆς ἐφημερίδας «Deutsche Arbeitgeberzeitung» (τῆς 15. VIII. 1915), στό ὁποῖο κατά τόν πιό κατηγορηματικό τρόπο ἀπορίπτονται οἱ τάσεις γιά τό νέο (δημοκρατικό) προσανατολισμό στήν ἐσωτερική πολιτική...

...Πρῶτα ἀπ'ὅλα πρέπει νά *«μ ε τ ε κ π α ι δ ε υ τ ε ῖ»* παραπέρα ἡ σοσιαλδημοκρατία: πρέπει «πρίν ἀπ'ὅλα νά δείξει καί μετά τόν πόλεμο ἄν πραγματικά αὐτό τό *π ρ ο τ σ έ ς τ ῆ ς μ ε τ α μ ό ρ φ ω σ η ς,* πού ἐπικαλεῖται, μπῆκε *σ τ ό α ἷ μ α τ η ς.* Μόνο στήν περίπτωση, πού αὐτό θά διαπιστωνόταν ὁλότελα κατά τή διάρκεια μιᾶς λίγο-πολύ μεγάλης χρονικῆς περιόδου θά μπορούσαμε νά μιλήσουμε μέ τήν ἐπιβαλλόμενη προσοχή γιά τό ὅτι εἶναι δυνατές ὁρισμένες μεταβολές στήν ἐσωτερική πολιτική τῆς Γερμανίας»... Πάντως, τώρα γιά τήν ὥρα δέν ὑπάρχουν ἀκόμη προϋποθέσεις γιά τή μελλοντική ἐσωτερική πολιτική (στό πνεῦμα τῶν ἀριστερῶν κομμάτων)... ἀντίθετα, «τό τραχύ σχολειό τοῦ πολέμου μᾶς δίνει τά πιό γερά ἐπιχειρήματα, τά ὁποῖα μόνο μπορεῖ νά προβληθοῦν ἐνάντια στόν παραπέρα ἐκδημοκρατισμό τοῦ κρατικοῦ μας συστήματος»»... (σελ. 294).

NB!

ΚΡΕΜΜΟΝΤ. ΑΓΓΛΙΑ ΚΑΙ ΓΕΡΜΑΝΙΑ

«Journal of the Royal Statistical Society», 1914, 'Ιούλης (τόμος LXXVII, μέρος VIII) (σελ. 777-807).

Έντγκαρ Κρέμμοντ. *«Οί οικονομικές σχέσεις τῆς Βρετανικῆς καί Γερμανικῆς αὐτοκρατορίας».*

Μαζί οἱ δυό αὐτές αὐτοκρατορίες συγκεντρώνουν τά 39% τοῦ παγκόσμιου ἐμπορίου (1911: 26,9% ἡ 'Αγγλία+12,5 ἡ Γερμανία) καί τά 53% τοῦ ἐμπορικοῦ στόλου τοῦ κόσμου.

		Γερμανία			Μεγάλη Βρετανία	
Πληθυσμός	1872	41,23	(ἑκατομ.)		31,87	ἑκατομ.
	1888	48,17	»		36,88	»
	1910	64,92	»	(1911)	45,22	»
+(1872-1910)		+23,69			+13,34	
Σέ 1000 κατοίκους γεννήσεις		29,5	(1911)		24,4	
Σέ 1000 κατοίκους θάνατοι		18,2			14,8	
% ἀστικός πληθυσμός		57,4%	(1905)		71,3%	(1901)
'Αξία παραγωγῆς τῆς ἐξορυκτικῆς βιομηχανίας (1911)		102 λιρ. στερ. (ἑκατομ.)			124,5%	(1901)

		'Ενωμένες Πολιτεῖες	Γερμανία	Μεγάλη Βρετανία
Παραγωγή γαιάνθρακα	1911	450,2 ἑκατ. τόννοι	234,5	276,2
	1886	103,1	73,7	160,0
		+347,1	+160,8	+116,2
		+336,6%	+218,1%	+ 72,6%
μή ἐπεξεργασμένου χάλυβα	1910	26,5	13,7	6,1
	1886	2,6	0,9	2,4
		+ 23,9	12,7	3,7
		+910,3%	+1 335%	+154,3%

		Γερμανία	Μεγάλη Βρετανία
'Εξαγωγή βαμβακερῶν ἐμπορευμάτων	1887:	10,0 ἑκατ. λίρ.στερλ.	72,0
	1912:	24,3 » » »	122,2
καταθέσεις στίς τράπεζες:		468,0 » » »	1 053,0
(1912-3) σέ ταμιευτήρια:		839,0 » » »	221,1
Σ (δικό μου) =		1 307,0	1 274

		Γερμανία	Μεγάλη Βρετανία
Καθαρή χωρητικότητα ἐμπορικοῦ στόλου	1880:	1,2 ἑκατομ.	6,6 ἑκατ.
	1911:	3,0 »	11,7
		+ 1,8	+5,1
		+156%	+77,7%
Σύνολο τῆς χωρητικότητας ὅλων τῶν πλοίων γιά ἐξαγωγές καί εἰσαγωγές τοῦ ἐξωτερικοῦ ἐμπορίου	1880:	13,0 ἑκατ. τόννοι (ἀπό αὐτά 39,1% γερμανικά πλοῖα)	49,7 » (ἀπό αὐτά 72,2% βρετανικά πλοῖα)
	1911:	49,5 (50,4% γερμανικά πλοῖα) +	138,9 (59% βρετανικά πλοῖα)
Ναυπήγηση πλοίων, ἐτήσια παραγωγή	1898-1904:	240,8 χιλιάδες τόννοι	898,0
	1913:	618,8	2 203,0
Χωρητικότητα πλοίων, πού πέρασαν ἀπ'τό κανάλι τοῦ Σουέζ	1892:	809,0 χιλιάδες τόννοι	8 102,0
	1912:	4 241,0	17 611,0
% ὅλων τῶν πλοίων πού πέρασαν ἀπό τό κανάλι τοῦ Σουέζ	1892:	7,4%	74,5%
	1912:	15,1%	62,9%
'Ακαθάριστο εἰσόδημα τῶν σιδηροδρόμων	1888:	58,4 ἑκατ. λιρ. στερλ.	72,9
	1910:	149,5	127,2
		+156%	+74,3%
'Εξωτερικό ἐμπόριο (ἐξαγωγή+εἰσαγωγή)	1888:	323,6 ἑκατ. λιρ. στερλ.	558,1
	1912:	982,6	1 120,1
		+204%	100,7%
		+659,0 ἑκατ. λιρ. στερλ.	+562,0 ἑκατ. λιρ. στερλ.
"Εξοδα γιά τό στρατό καί τό στόλο (1912)		70,0 ἑκατ. λιρ. στερλ.	102,4
ἐθνικός πλοῦτος:		15 000 » » »	25 000 (*)
ἐθνικό εἰσόδημα (ὁ Χέλφεριχ γιά τή Γερμανία):		2 000 » » »	3 400
τοποθέτηση κεφαλαίων στό ἐξωτερικό		1 000 » » » =6,6% (τοῦ ἐθνικοῦ πλούτου)	3 800 (=23%)

(*) Αὐτό εἶναι ὅλης τῆς *αὐτοκρατορίας*. "Ομως μόνο τῆς Μεγάλης Βρετανίας χωρίς τίς ἀποικίες=16 500.

	Γερμανία	Μεγάλη Βρετανία
εἰσόδημα ἀπό τά κεφάλαια πού τοποθετήθηκαν στό ἐξωτερικό (1912)	50,0 ἑκατομ. λιρ. στερλ.	185,0 »
εἰσόδημα ἀπό τή ναυσιπλοΐα ...	30,0 » » »	100,0 »
ἐθνικό εἰσόδημα (Γερμανία κατά τόν Χέλφεριχ) 1896:	1 075 » » »	1 430
1912:	2 000 » » »	2 140
αὔξηση τοῦ ἐθνικοῦ πλούτου τό χρόνο (τά τελευταῖα 18 χρόνια γιά τή Γερμανία) (καί τά τελευταῖα 28 χρόνια γιά τή Μεγάλη Βρετανία) =	272,0 » » »	230,0 »

γιά τά τελευταῖα πέντε χρόνια κατά προσέγγιση τό ἴδιο.

ΣΕ·Ι·Λ. ΙΑΠΩΝΙΑ VERSUS ΤΗΝ ΑΓΓΛΙΑ

Πολύ ἐνδιαφέρον ἄρθρο στό «Journal of the Royal Statistical Society», τόμ. LXXIV, *1911*, Ἀπρίλης.

Τσάρλς Β. Σέιλ. *«Ὁρισμένα στατιστικά στοιχεῖα γιά τήν Ἰαπωνία»*, σελ. 467-534.

Ἰδιαίτερα διδακτική εἶναι ἡ σύγκριση μέ τό Ἑνωμένο Βασίλειο:

	Ἰαπωνία	Ἑνωμένο Βασίλειο
Ἐπιφάνεια (τετρ. μίλια)	147 648	121 390
Πληθυσμός (1910)	49 587 000	44 538 000
» κατά τετρ. μίλια	335	367
Γεννήσεις (σέ 1000 κατ.)	31,30	27,95
Θάνατοι (» » »)	20,70	16,89
Ἡ αὔξηση (» » »)	+10,60	+11,06
σιτηρά, λαχανικά, βιομηχανικά φυτά etc.	12 894 000 (ἀκρ) 13,6%	12 437 000 = 16%
χόρτα καί βοσκές	3 006 000 3,2	34 565 000 = 44%
δάση	55 083 000 = 58,0	3 070 000 = 4%
τιμή τῆς γῆς (+ζῶα etc.)	1 299 (ἑκατομ. λιρ. στερλ.) = 57% τοῦ ὅλου λαϊκοῦ πλούτου	1 220 = 11%

	Ἰαπωνία	Ἑνωμένο Βασίλειο
παραγωγή (1907)		
ρίζι, σιτάρι, κριθάρι, βρώμη	=372,8 (ἑκατομ. μποῦσελ*)	307,3
πατάτες................	3,9 (ἑκατομ. τόννοι)	5,2
	πολύ λίγο	36,3 (ἑκατομ. τόννοι)
γογγύλια, λαχανοειδῆ....	2,3 (ἑκατομ. τόννοι)	—
σανός	πολύ λίγο	15,6
καθαρή (νέττο) εἰσαγωγή ποτῶν, προϊόντων διατροφῆς καί καπνοῦ	3,46 (ἑκατ. λιρ. στερλ.)	212,4
μεγάλα κερασφόρα ζῶα (1908)	1,3 (ἑκατομ.)	11,7
ἄλογα (1908)	1,5 »	2,1
πρόβατα	87 000 (=0,08 ἑκατομ.)	31,3
γουρούνια	0,28 (ἑκατομ.)	4,0
ἀριθμός ἀνθρακωρύχων πού δουλεύουν κάτω ἀπ' τή γῆ (1908)	126 999	796 329
ἐξορυγμένο κάρβουνο (σέ τόννους)	14,8 (ἑκατομ.)	261,5
παραγωγή κάρβουνου ἀνά ἀνθρακωρύχο σέ τόννους τό χρόνο	117	328
ἀξία σέ λίρ. στερλ.	6,5 (ἑκατομ.)	116,6
» ὁ τόννος	8 σελ. 9 πέν.	8 σελ. 11 πέν.
ἐξαγωγή κάρβουνου σέ τόννους	2,86 (ἑκατομ.)	62,55
ἀξία τοῦ ἐξαγόμενου τόννου	12 σελ. 11 πέν.	12 σελ. 8 πέν.
μῆκος σιδηροδρομικῶν γραμμῶν (1908) σέ μίλια	5 020	23 280
ἐπιβάτες (ἑκατομ.)	146,9	1 265,1
μεταφορά φορτίων (ἑκατομ. τόννοι)	25,4	499,9
ἀκαθάριστα ἔσοδα (ἀπό κάθε μίλι σιδηρ. γραμμῆς)	1 690 λιρ. στερλ.	4 854
ἔξοδα (— » —)	868	3 133
καθαρά ἔσοδα (— » —)	+822	+1 721
ἀτμόπλοια (100 τόννων καί ἄνω μικτό βάρος)	1 146 977	18 059 037
πλοῖα, πού μπαίνουν σέ κινεζικά λιμάνια (1000 τόννοι) 1902:	7 350 (13,6%)	26 950 (49,9%)
1909:	18 949 (21,8%)	34 027 (39,2%)
συνολική ἀξία τῆς παραγωγῆς τῶν ὑφαντουργικῶν ἐργοστασίων (1907)	37,77 (ἑκατομ. λίρ. στερλ.)	247,27
ἐργάτες	355 000	808 398
ἀξία ἀνά ἐργάτη	106 λίρ. στερλ.	306 λίρ. στερλ.

* Μποῦσελ — μέτρο όγκου χωρητικότητας στήν Ἀγγλία (ἴσο μέ 36,3 λ.) καί στήν Ἀμερική μέ 35,2 λ. *Σημ. μετ.*

		Ἰαπωνία	Ἑνωμένο Βασίλειο
εἰσαγωγές+ἐξαγωγές (μαζί μέ τήν ἐπανεξαγωγή)	1889:	20,99 (ἑκατομ. λίρ. στερλ.)	744,0
	1909:	82,35	1 094,0
ἀνά ἄτομο	1899:	10 σελ. 6 πέν.	19 λιρ. στερλ. 19 σελ. 10 πέν.
	1909:	1 λιρ. στερλ. 12 σελ. 10 πέν.	22 λιρ. στερλ. 5 σελ. 8 πέν.
κρατικά ἔξοδα (1909)		64,9 (ἑκατομ. λιρ. στερλ.)	152,3
καταθέσεις σέ ταχυδρομικά ταμιευτήρια (1909)			
ἀριθμός τῶν καταθετῶν		8,66 (ἑκατομ.)	11,1
τό ποσό (καταθέσεων) (σέ ἑκατομμύρια λίρ. στερλ.)		10,8 (ἑκατομ. λιρ. στερλ.)	160,6
κατάθεση ἀνά ἄτομο		1 λιρ. στερλ. 5 σελ. 1 πέν.	14 λιρ. στερλ. 11 σελ. 7 πέν.
ἀξία τῶν γεωργικῶν προϊόντων		126 (ἑκατομ. λίρ. στερλ.)	174,8
ἀριθμός τῶν ἐργαζομένων στήν ἀγροτική οἰκονομία (μαζί μέ τούς ἀγρότες ἰδιοκτῆτες)		11,50 (ἑκατομ.)	2,05

«μέ ἀριθμό ἐργατῶν, μικρότερο κατά τό ἕνα πέμπτο, ἡ παραγωγή στό Ἑνωμένο Βασίλειο εἶναι μεγαλύτερη καί ἡ ἀξία της μεγαλύτερη κατά 40%» (σελ. 488)... NB

Ἡ γεωργία στήν Ἰαπωνία εἶναι ἰδιόμορφη. 60% τοῦ πληθυσμοῦ ἀπασχολοῦνται στή Γεωργία (σελ. 481). Τό σύνολο τῶν οἰκογενειῶν (housenholds) στήν Ἰαπωνία εἶναι 9 250 000. Ἀπό αὐτές ἀπασχολοῦνται ἀποκλειστικά στή γεωργία 3 748 000. Μαζί μέ τή γεωργία σέ ἄλλες ἀπασχολήσεις 1 662 000. Ἄλλοι φάρμερ = 70 000. Γαιοκτήμονες = 43 000. Σ = 5 523 000.

Ἡ γῆ φορολογεῖται πολύ βαριά. Τά γεωργικά νοικοκυριά εἶναι πολύ μικρά:

	% νοικοκυριῶν (σελ. 482)
Ἔκταση τῶν νοικοκυριῶν: Μικρότερα 1¼ ἄκρ (5 *τάν*)	37,26
ἀπό 1¼ ὥς 2½ ἄκρ (5 τάν—1 *τσό*)	32,61
» 2½ » 5 » (1—2 »)	19,62
» 5 » 12¼ » (2—5 »)	9,37
πάνω ἀπό 12¼ ἄκρ (5 *τσό*)........................	1,14
	100,00

Ἡ παραγωγικότητα τῆς ἀγροτικῆς ἐργασίας εἶναι πολύ χαμηλή κυρίως λόγω τοῦ μικροῦ γεωργικοῦ νοικοκυριοῦ καί τῆς ἔλλειψης μηχανῶν.

Στήν Ἰαπωνία ἡ παραγωγή ριζιοῦ σέ 1 *ἄκρ* ἀπαιτεῖ 110 ἐργάσιμες μέρες.

Στό Τέξας καί στή Λουϊζιάνα ἡ παραγωγή ριζιοῦ σέ 1 ἄκρ ἀπαιτεῖ τήν ἐργασία 1 ἀνθρώπου ἐπί 2 μέρες+ἕνα ζευγάρι ἀλόγων γιά 1½ μέρα.

(«American Economic Association Journal», τοῦ Νοέμβρη *1904*)

ΑΡΘΡΟ «ΟΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΣΥΜΦΩΝΙΕΣ ΚΑΙ ΤΑ ΠΟΛΕΜΙΚΑ ΧΡΕΗ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ»

«The Economist», 13. II. 1915. Ἄρθρο «Οἱ οἰκονομικές συμφωνίες καί τά πολεμικά χρέη τῆς Εὐρώπης»...

...«Ὅσο περισσότερο κοιτάζει κανείς ἐρευνητικά τό οἰκονομικό καί πολιτικό μέλλον τῆς Εὐρώπης μετά τόν πόλεμο, τόσο πιό σκοτεινά καί ζοφερά παρουσιάζονται τά προβλήματά του. Ἀλλά τόσο περισσότερο ἔχουν λόγους οἱ ἀνεξάρτητοι ἄνθρωποι, πού ἔχουν γνώσεις, διορατικότητα καί τό χάρισμα τῆς πρόγνωσης, νά σκεφτοῦν γιά τήν πολιτικο-οἰκονομική σημασία αὐτοῦ τοῦ πολέμου. Ποτέ ἀκόμη δέν ὑπῆρξε παρόμοια σύγκρουση δυνάμεων, καταστροφῆς σέ τέτιες διαστάσεις σέ τόσο σύντομο χρονικό διάστημα. Ποτέ ἀκόμη δέν ἦταν τόσο δύσκολο εἴτε τόσο ἀναγκαῖο νά καθορίσουμε τίς διαστάσεις τῆς συμφορᾶς, νά ὑπολογίσουμε τά ἔξοδα, νά προβλέψουμε τίς συνέπειες (τοῦ πολέμου) γιά τήν ἀνθρώπινη κοινωνία καί νά πάρουμε μέτρα ἐναντίον τους. Οἱ φιλάνθρωποι ἐκφράζουν τήν ἐλπίδα ὅτι τό κλείσιμο τῆς εἰρήνης θά ὁδηγήσει σέ μεγάλο περιορισμό τῶν στρατῶν καί τοῦ ἐξοπλισμοῦ ὅλων τῶν κρατῶν, καί αὐτό θά ἐπιτρέψει στούς λαούς νά τά βγάλουν πέρα μέ τό νέο πολεμικό τους χρέος καί ἔτσι νά ἀποφύγουν τή χρεοκοπία. Ἀναμφίβολα ὁ φόβος τῆς χρεοκοπίας παίζει κάποιο ρόλο, διαφορετικά τό κλείσιμο τῆς εἰρήνης θά μποροῦσε νά καταλήξει μόνο σέ νέα προετοιμασία νέας σειρᾶς πολέμων. Ὅμως, αὐτοί πού καταλαβαίνουν ποιές δυνάμεις διευθύνουν στήν πραγματικότητα τήν εὐρωπαϊκή διπλωματία, δέν δημιουργοῦν γιά τόν ἑαυτό τους αὐταπάτες. Προοπτικά θά ἔχουμε αἱματηρές ἐπαναστάσεις καί σκληρή πάλη ἀνάμεσα στήν ἐργασία καί τό κεφάλαιο, ἤ ἀνάμεσα στίς μάζες καί τίς κυρίαρχες τάξεις τῆς ἠπειρωτικῆς Εὐρώπης». (Τέλος τοῦ ἄρθρου.)

NB

ΤΕΤΡΑΔΙΟ

«Κ»

(«ΚΑΠΠΑ»)

ΤΖ. Α. ΧΟΜΠΣΟΝ. «Ο ΙΜΠΕΡΙΑΛΙΣΜΟΣ»

«Ὁ ἰμπεριαλισμός». **Μιά ἔρευνα τοῦ Τζ. Α.** ***Χόμπσον*** **(Λονδίνο, 1902)**[37].

σελ. 4. Ἡ πραγματική ἀποικιοποίηση συνίσταται στό ὅτι μεταναστεύουν σέ μιά ἔρημη ἀκατοίκητη χώρα κάτοικοι τῆς μητρόπολης καί μεταφέρουν ἐκεῖ τόν πολιτισμό τους, ἐνῶ ἡ ὑποταγή σ'αὐτούς ἄλλων λαῶν ἀποτελεῖ ἤδη παραβίαση τῶν πλαισίων τοῦ ἀληθινοῦ ἐθνικισμοῦ (**«debasement of this genuine nationalism»**) (**«spuriosus colonialism»**), αὐτό εἶναι κιόλας φαινόμενο ἰμπεριαλιστικῆς τάξης. Ὑπόδειγμα πραγματικῆς ἀποικίας εἶναι ὁ Καναδάς καί τά αὐτοδιοικούμενα νησιά τῆς Αὐστραλασίας.

σελ. 6. «***Τό νέο*** στό ***σύγχρονο*** ἰμπεριαλισμό, ἄν τόν πάρουμε ἀπό πολιτική ἄποψη, συνίσταται κυρίως στό ὅτι ἔγινε δεκτός ἀπό *μερικούς* λαούς. Ἡ ἀντίληψη ὅτι ὑπάρχουν μιά σειρά συναγωνιζόμενες μεταξύ τους αὐτοκρατορίες εἶναι στήν οὐσία της ἕνα σύγχρονο φαινόμενο». NB

σελ. 9. «Ὁ ἐθνικισμός εἶναι ἡ εὐθεία πλατιά λεωφόρος πρός *τό διεθνισμό,* καί ἄν ἐκδηλώσει μιά παρέκκλιση, τότε μποροῦμε μέ τό δίκιο μας νά ὑποψιαστοῦμε μιά παραμόρφωση τῆς φύσης του καί τῶν καθηκόντων του. *Μιά τέτια παραμόρφωση ἀποτελεῖ ὁ ἰμπεριαλισμός,* στήν ὁποία τά ἔθνη περνώντας τά ὅρια μιᾶς ἀνώδυνης ἀφομοίωσης, μετατρέπουν τήν ὑγιή παρορμητική ἅμιλλα τῶν διαφόρων ἐθνικῶν τύπων σέ ληστρική πάλη συναγωνιζόμενων αὐτοκρατοριῶν». !!

σελ. 17-18. Τόν πυρήνα τῆς Βρετανικῆς αὐτοκρατορίας ἀποτελεῖ ὁ πληθυσμός 40 ἑκατομμυρίων πού ζοῦνε σέ χῶρο 120 χιλ. τετρ. μιλίων. Μόνο στή διάρκεια τῆς τελευταίας *γενιᾶς* ἡ αὔξηση τῶν

κτήσεων τῆς Βρετανικῆς αὐτοκρατορίας ἔφτασε τά 4 754 000 τετρ. μίλια καί τά 88 ἑκατομμύρια πληθυσμό.

σελ. 19. Βρετανικές ἀποικίες καί ἐξαρτημένα κράτη τό *1 9 0 0*=13 142 708 τετραγωνικά μίλια μέ πληθυσμό 366 793 919 (*).

NB: **῾Ο Χόμπσον *συμπεριέλαβε* «τά προτεκτοράτα» (Αἴγυπτο, Σουδάν καί ἄλλα), πράγμα πού *δέν* τό κάνει ὁ Μόρρις!!**

(*) **῾Ο Χόμπσον παραθέτει ἐδῶ ἀποσπάσματα ἀπό τόν Μόρρις, II, 87, καί ἀπό τόν Ρ. Γκίφφεν: «῾Η σχετική ἀνάπτυξη τῶν χωρῶν πού ἀποτελοῦν συστατικά μέρη τῆς αὐτοκρατορίας μας», εἰσήγηση πού διαβάστηκε στό ᾿Ινστιτοῦτο γιά τίς ᾿Αποικίες τό Γενάρη τοῦ 1898. (῎Επειτα «The Statesman's Year-Book» τοῦ 1900.)**

σελ. 20. ᾿Από τό 1884 ὥς τό 1900 στή Βρετανική αὐτοκρατορία προσαρτήθηκαν 3 711 957 τετρ. μίλια **(συνυπολογίζοντας τό Σουδάν κ.ἄ.)** μέ πληθυσμό 57 436 000*.

σελ. 21-22. Στή *Γερμανία* ἡ φιλολογία γιά τήν ἀνάγκη ἀποικιακῶν κτήσεων τῆς Γερμανίας παρουσιάζεται στή δεκαετία 1870-1880. ῾Η πρώτη ἐπίσημη βοήθεια δόθηκε τό 1880 στή «Γερμανική ῾Εταιρία ᾿Εμπορίου καί Φυτειῶν στίς Νότιες θάλασσες». ᾿Από τότε χρονολογεῖται καί ἡ «σύνδεση τῆς Γερμανίας μέ τίς Σαμόες», ἡ πραγματική ὅμως ἰμπεριαλιστική πολιτική στή Γερμανία ἀρχίζει ἀπό τό 1884, ὅταν ἐμφανίζονται τά ᾿Αφρικανικά προτεκτοράτα καί προσαρτιῶνται τά νησιά τῆς ᾿Ωκεανίας. Στή διάρκεια τῶν ἑπόμενων 15 χρόνων κάτω ἀπό τήν ἀποικιακή κυριαρχία τῆς Γερμανίας περιῆλθαν 1 000 000 τετρ. μίλια μέ 14 000 000 πληθυσμό. Τό μεγαλύτερο μέρος τοῦ ἐδάφους βρίσκεται στίς τροπικές χῶρες, λευκοί εἶναι μόνο μερικές χιλιάδες.

Στήν ἀρχή τῆς δεκαετίας 1880-1890 στή *Γαλλία* ἀναζωογονεῖται τό παλιό ἀποικιακό πνεῦμα. ῾Ο οἰκονομολόγος μέ τό πιό μεγάλο κύρος πού διακήρυξε τό πνεῦμα αὐτό εἶναι ὁ Λερουά Μπολιέ. Τό 1880 ἐπεκτάθηκαν οἱ κτήσεις στή Σενεγάλη καί τή Σαχάρα, ἔπειτα ἀπό μερικά χρόνια προσαρτήθηκε ἡ Τυνησία, τό 1884 ἡ Γαλλία πῆρε δραστήριο μέρος στήν πάλη γιά τήν ᾿Αφρική καί τόν ἴδιο καιρό στερέωσε τήν κυριαρχία της στό Τονκίνο καί τό Λάος τῆς

* Βλ. Β. Ι. Λένιν. ῞Απαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 27ος, σελ. 381. *῾Η Σύντ.*

'Ασίας. Τό 1880 ή Γαλλία ἀπόκτησε 3½ ἑκατομμύρια τετρ. μίλια μέ πληθυσμό 37 000 000, πού βρίσκονται σχεδόν ὁλοκληρωτικά στίς τροπικές καί ὑποτροπικές χῶρες, οἱ ὁποῖες κατοικοῦνται ἀπό κατώτερες φυλές καί δέν εἶναι κατάλληλες γιά τήν ἐγκατάσταση γάλλων ἀποίκων.

'Η 'Ιταλία ἡττήθηκε τό 1880 στήν ἐπιχείρηση τῆς 'Αβησσυνίας καί ναυάγησαν οἱ ἰμπεριαλιστικές ἐπιδιώξεις της. Οἱ κτήσεις της στήν 'Ανατολική 'Αφρική περιορίστηκαν στήν 'Ερυθραία καί στό προτεκτοράτο τῆς Σομαλίας.

'Η 'Αφρικανική συμφωνία τοῦ 1884-6 ἔδοσε στήν *Πορτογαλία* τήν ἐκτεταμένη περιοχή τῆς 'Αγκόλας καί τά παράλια τοῦ Κογκό, καί τό 1891 πέρασε κάτω ἀπό τόν πολιτικό της ἔλεγχο σημαντικό τμῆμα τῆς 'Ανατολικῆς 'Αφρικῆς.

Τό ἐλεύθερο κράτος τοῦ Κογκό, πού τό 1883 ἔγινε ἰδιοκτησία τοῦ βασιλιᾶ τοῦ *Βελγίου* καί πού ἀπό τότε μεγάλωσε σημαντικά, πρέπει νά θεωρεῖται σάν ἕνα κομμάτι πού ἅρπαξε τό Βέλγιο στήν πάλη γιά τήν 'Αφρική.

'Η 'Ισπανία ἀπομακρύνθηκε ἀπό τό στίβο τῆς πάλης γιά τόν κόσμο.

'Η 'Ολλανδία δέν παίρνει μέρος στή σύγχρονη ἰμπεριαλιστική πάλη. Οἱ σημαντικές κτήσεις της στίς 'Ανατολικές καί Δυτικές 'Ινδίες ἔχουν παλιά προέλευση.

'Η Ρωσία, μοναδική ἀπό τίς βόρειες χῶρες πού ἀσκεῖ ἰμπεριαλιστική πολιτική, κατευθύνει κυρίως τίς δυνάμεις της στήν κατάκτηση τῆς 'Ασίας, καί, παρ' ὅλο πού ή ἀποικιοποίησή της εἶναι περισσότερο φυσική, γίνεται μέ τό δρόμο τῆς ἐπέκτασης τῶν κρατικῶν συνόρων, ὅμως γρήγορα θά συγκρουστεῖ μέ τίς ἄλλες Δυνάμεις στό ζήτημα τοῦ μοιράσματος τῆς 'Ασίας.

σελ. 23. Συνολικά τά εὐρωπαϊκά κράτη+τήν Τουρκία+τήν Κίνα+τίς 'Ενωμένες Πολιτεῖες τῆς 'Αμερικῆς, πού ἔχουν συνολική ἔκταση 15 813 201 τετρ. μίλια, μέ πληθυσμό 850 103 317, ἔχουν 136 ἀποικίες μέ ἔκταση 22 273 858 τετρ. μίλια, μέ πληθυσμό 521 108 791 **(ὅλα τά στοιχεῖα πάρθηκαν ἀπό τόν Μόρρις, II, 318, πράγμα πού τό σημειώνει καί ὁ Χόμπσον).**

σελ. 26-27. «'Η ἐπέκταση τῶν κύριων εὐρωπαϊκῶν δυνάμεων ἀπό τό 1884»:*

'Αγγλία (σύγκρ. μέ τή σελ. 20)	**3 711 957**	**τετρ. μίλια**	**57 436 000**	
Γαλλία	3 583 580	» »	36 553 000	(πληθυσμός)
Γερμανία	1 026 220	» »	16 687 100	»

* Βλ. Β. Ι. Λένιν, "Απαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 27ος, σελ. 381. *'Η Σύντ.*

Ρωσία (;) 114 320 τετρ. μίλια (;) 3 300 000 (πληθυσμός)
(πρόκειται γιά τή Χιβά+τή Μπουχαρά) (Χιβά+Μπουχαρά)
Ρωσία ((Χιβά (1873), Μπουχαρά (1873*), Κβαντούνγκ (1898), Μαντζουρία (1900)))

Ἄν καί στήν ἐπικεφαλίδα λέγεται «ἀπό τό 1884», ὅμως ὁ Χόμπσον συμπεριέλαβε καί τή Χιβά καί τήν Μπουχαρά

Βέλγιο (Κογκό)	900 000	30 000 000
Πορτογαλία (**Ἀγκόλα, 1886· Ἀνατολική Ἀφρική, 1891 κ. ἄ.**)	800 760	9 111 757

NB NB: (Ὁ Χόμπσον **ἐπισυνάπτει στίς σελ. 28-9, *2* *χάρτες* τῆς Ἀφρικῆς, τοῦ 1873 καί τοῦ 1902, δείχνοντας πειστικά τό προοδευτικό μοίρασμά της).**

σελ. 34: *Σέ ποσοστά τῆς συνολικῆς ἀξίας:*
σελ. 37

Ὁ μέσος ὅρος γιά ἕνα χρόνο	Εἰσαγωγές στή Μεγάλη Βρετανία ἀπό τά ξένα κράτη	Εἰσαγωγές στή Μεγάλη Βρετανία ἀπό τίς βρετανικές κτήσεις	Ἐξαγωγές ἀπό τή Μεγάλη Βρετανία σέ ξένα κράτη	Ἐξαγωγές ἀπό τή Μεγάλη Βρετανία σέ βρετανικές κτήσεις	Ὁ μέσος ὅρος γιά τέσσερα χρόνια	Ποσοστά: εἰσαγωγές στίς ἀποικίες etc. ἀπό Μεγάλη Βρετανία	Ποσοστά: ἐξαγωγές ἀπό ... στή Βρετανία
					1856-59	**46,5**	**57,1**
1855-59	**76,5**	**23,5**	**68,5**	**31,5**	**60-63**	**41,0**	**65,4**
60-64	**71,2**		**66,6**		**64-67**	**38,9**	**57,6**
65-69	**76,0**		**72,4**		**68-71**	**39,8**	**53,5**
70-74	**78,0**		**74,4**		**72-75**	**43,6**	**54,0**
75-79	**77,9**		**66,9**		**76-79**	**41,7**	**50,3**
80-84	**76,5**		**65,5**		**80-83**	**42,8**	**48,1**
85-89	**77,1**		**65,0**		**84-87**	**38,5**	**43,0**
90-94	**77,1**		**67,6**		**88-91**	**36,3**	**39,7**
95-99	**78,6**		**66,0**		**92-95**	**32,4**	**36,6**
					96-99	**32,5**	**34,9**

σελ. 38. Γιά τό 1901, ὥς τό τέλος τοῦ Δεκέμβρη:

(ἑκατομ. λίρες στερλίνες)	Εἰσαγωγές ἀπό		%	Ἐξαγωγές σέ		%
Ξένα κράτη	417,615	=	**80**	**178,450**	=	**63,5**
Βρετανικές Ἰνδίες	38,001	=	**7**	**39,753**	=	**14**
Αὐστραλασία	34,682	=	**7**	**26,932**	=	**9,5**
Καναδάς	19,775	=	**4**	**7,797**	=	**3**
Βρετανική Νότια Ἀφρική	5,155	=	**1**	**17,006**	=	**6**
Ἄλλες Βρετανικές κτήσεις	7,082	=	**1**	**10,561**	=	**4**
	522,310	=	**100**	**280,499**	=	**100**

* Ἔτσι λέει ὁ Χόμπσον. Πρέπει ὅμως νά λέει 1868. *Ἡ Σύντ.*

σελ. 39. Τό ἐμπόριο τῆς αὐτοκρατορίας μέ τή Μ. Βρετανία (σελ. χιλ.):

	Ὁ μέσος ὅρος γιά ἕνα χρόνο	Ὅλες οἱ εἰσαγωγές λ. στερλ.	Εἰσαγωγές ἀπό τή Βρετανία	% βρετανικῶν εἰσαγωγῶν	Ὅλες οἱ ἐξαγωγές λ. στερλ.	Ἐξαγωγές στή Βρετανία	% ἐξαγωγῶν στή Βρετανία
1867—71	Ἰνδία	45 818	31 707	69,2	56 532	29 738	52,6
	Αὐτοδιοικούμενες ἀποικίες	42 612	24 502	57,5	42 386	23 476	55,4
	Ἄλλες ἀποικίες	23 161	7 955	34,3	23 051	10 698	46,4
1892—96	Ἰνδία	52 577	37 811	71,9	68 250	22 656	33,2
	Αὐτοδιοικούμενες ἀποικίες	74 572	44 133	59,2	83 528	58 714	70,3
	Ἄλλες ἀποικίες	39 835	10 443	26,2	36 626	10 987	29,3

Πάρθηκε ἀπό τόν καθηγ. Φλάξ: «Σημαία καί ἐμπόριο», «Journal of the Royal Statistical Society», Σεπτέμβρης 1899, τόμ. LXII, σελ. 496-498.

σελ. 48. «Ὅλη ἡ μετανάστευση βρετανικῆς καταγωγῆς ἀποτελεῖ μόνο ἕνα μικρό μέρος τοῦ πληθυσμοῦ. Αὐτό τό μέρος ἐλαττώθηκε αἰσθητά τά τελευταῖα χρόνια τῆς ἰμπεριαλιστικῆς ἐξάπλωσης. Στίς Βρετανικές κτήσεις ἐγκαθίσταται ἕνας μικρός ἀριθμός μεταναστῶν, καί ἕνα ὁλότελα μηδαμινό ποσοστό σέ χῶρες, πού ἀποκτήθηκαν στήν περίοδο τοῦ νέου ἰμπεριαλισμοῦ»...

ἀπ'τό 1884 οἱ ἀριθμοί τῆς μετανάστευσης πέφτουν*:

τό 1884... 242 179 (μαζί καί 155 280 στίς Ἑ. Πολιτεῖες) καί ἀκόμη πρέπει νά ἀφαιρέσουμε τήν παλινόστηση!!

τό 1900... 168 825 (μαζί καί 102 797 στίς Ἑ. Πολιτεῖες)

((σελ. 49)) (ὁ συγγραφέας δίνει ἀριθμούς γιά κάθε χρόνο καί λεπτομέρειες).

σελ. 58. (Κατά τούς ὑπολογισμούς τοῦ κυρ. Μέλχολ) οἱ διαστάσεις καί ἡ αὔξηση τῶν ἀγγλικῶν ἐπενδύσεων στό ἐξωτερικό καί στίς ἀποικίες ἀπό τό 1862:

Χρόνος	Ποσό λ. στερλ.	Χρονική αὔξηση σέ %	Ἀγγλία (σέ δισεκατομμύρια φράγκα)	Γαλλία	Γερμανία
1862	144 000 000	. . .	3,6	—	—
1872	600 000 000	45,6	15	10 (1869)	—
1882	875 000 000	27,5	22	(1880) 15	;
1893	1 698 000 000	74,8	42	(1890) 20	
				27 (1902)	12,5 (1902)
				40 (1910)	35 (1910)
1914	**4 000 000 000**		**(75-100. (1914))**	**60 (1914)**	**44 (1914)****

* Βλ. Β. Ι. Λένιν. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 27ος, σελ. 410 - 411. *Ἡ Σύντ.*

** Στό ἴδιο, σελ. 366 - 367. *Ἡ Σύντ.*

σελ. 59. «Τό 1893 τό βρετανικό κεφάλαιο πού ἦταν
15% ||| τοποθετημένο στό ἐξωτερικό ἀποτελοῦσε τά 15% περίπου τοῦ συνολικοῦ πλούτου τοῦ Ἑνωμένου Βασιλείου. Σχεδόν τό μισό αὐτοῦ τοῦ κεφαλαίου (770 ἑκατομ. λίρες στερλίνες) ἦταν τοποθετημένο μέ τή μορφή δανείου σέ ξένες καί ἀποικιακές κυβερνήσεις. Ἀπό τό ὑπόλοιπο ποσό ἕνα μεγάλο μέρος εἶχε τοποθετηθεῖ σέ σιδηροδρόμους, τράπεζες, τηλεγραφεῖα καί σέ ἄλλες ἐπιχειρήσεις κοινωνικῆς χρήσης, πού ἀνήκουν σέ κυβερνήσεις, εἴτε πού βρίσκονται κάτω ἀπό τόν ἔλεγχό τους, εἴτε κάτω ἀπό τή μεγάλη ἐπιροή τους, καί
(*) ἀπό τά ὑπόλοιπα τό μεγαλύτερο μέρος τοποθετήθηκε στή γῆ καί σέ ὀρυχεῖα, εἴτε σέ βιομηχανίες, πού ἄμεσα συνδέονταν μέ τή γῆ»*.

Σύμφωνα μέ τούς ὑπολογισμούς τοῦ σέρ Ρ. Γκίφφεν, ὁ ἀριθμός 1 698 000 000 πρέπει νά θεωρεῖται μικρότερος τοῦ πραγματικοῦ.

(*) σελ. 59. Τοποθετήσεις: δάνεια στό ἐξωτερικό: 525 ἑκατομ. λίρες στερλίνες, ἀποικιακά: 225, δημοτικά: 20, συνολικό ποσό τῶν δανείων = 770 ἑκατομ. λίρες. Σιδηρόδρομοι: Ἑνωμένες Πολιτεῖες τῆς Ἀμερικῆς: 120 ἑκατομ. λίρες, στίς ἀποικίες: 140 καί σέ διάφορες χῶρες: 128. Σύνολο τοποθετήσεων σέ σιδηροδρόμους: 388 ἑκατομ. λίρες. Σέ διάφορες τράπεζες = 50 ἑκατομ. λίρες, στή γῆ = 100 ἑκατομ. λίρες, σέ ὀρυχεῖα etc. = 390 ἑκατομ. λίρες.

$$\Sigma = \left.\begin{matrix} 770 \\ 388 \\ 540 \end{matrix}\right\} 1698$$

σελ. 60. «Δέν θά εἶναι ὑπερβολή νά ποῦμε ὅτι ἡ σύγχρονη ἐξωτερική πολιτική τῆς Μεγάλης Βρετανίας, εἶναι
NB || πρῶτα ἀπ' ὅλα *πάλη γιά ἐπικερδεῖς ἀγορές τοποθέτησης κεφαλαίου*».

σελ. 62–63. «Πολλά ἀπό τά χρέη, ἄν ὄχι τό μεγαλύτερο μέρος τους, εἶναι «δημόσια», ὅμως ἡ πίστη εἶναι σχεδόν πάντα ἰδιωτική... Ὁ ἐπιθετικός ἰμπεριαλισμός, πού στοιχίζει τόσο ἀκριβά στούς φορολογούμενους καί ἔχει τόσο μικρή σημασία γιά τό βιομήχανο καί τόν ἔμπορο... ||| *εἶναι πηγή μεγάλων κερδῶν γιά τόν καπιταλιστή, πού γυ-*

* Βλ. Β. Ι. Λένιν. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 27ος, σελ. 404. *Ἡ Σύντ.*

ρ ε ύ ε ι ν ά τ ο π ο θ ε τ ή σ ε ι τ ό κ ε φ ά λ α ι ό τ ο υ...

Ὁλόκληρο τό ἐτήσιο εἰσόδημα, πού ἀποκομίζει ἡ Μεγάλη Βρετανία ἀπό ὅλο τό ἐξωτερικό καί ἀποικιακό της ἐμπόριο, ἀπό τίς εἰσαγωγές καί τίς ἐξαγωγές, προσδιορίζεται ἀπό τόν σέρ Ρ. Γκίφφεν[1] σέ 18 ἑκατομ. λίρες στερλίνες γιά τό 1899, ὑπολογίζοντας ἕνα 2½% γιά ὅλες τίς συναλλαγές ὕψους 800 ἑκατομ. λιρῶν στερλινῶν». Ὅσο κι᾽ ἄν εἶναι μεγάλο αὐτό τό ποσό, δέν μπορεῖ νά ἐξηγήσει τόν ἐπιθετικό ἰμπεριαλισμό τῆς Μεγάλης Βρετανίας. Ἐκεῖνο πού τόν ἐξηγεῖ εἶναι τό ποσό «τῶν 90 ἤ 100 ἑκατομ. λιρῶν στερλινῶν, πού ἀποτελοῦν τό καθαρό εἰσόδημα ἀπό τό ἐπενδυμένο κεφάλαιο»*. **18 ἑκατομ.** **versus** **90 ἑκατομ.**

[1]) «Journal of the Royal Statistical Society», τόμ. LXII, σελ. 9.

Οἱ ἐπενδυτές ἔχουν συμφέρον νά ἐλαττωθεῖ ὁ κίνδυνος πού συνδέεται μέ τίς πολιτικές συνθῆκες τῶν χωρῶν, στίς ὁποῖες τοποθετοῦν τό κεφάλαιό τους. *«Ο ἱ κ α τ η γ ο ρ ί ε ς τ ῶ ν κ α π ι τ α λ ι σ τ ῶ ν π ο ύ ἐ π ε ν δ ύ ο υ ν* καί πού γενικά *κ ε ρ δ ο σ κ ο π ο ῦ ν,* ἐπιθυμοῦν ἐπίσης ἡ Μεγάλη Βρετανία νά πάρει κάτω ἀπό τή σημαία της καί ἄλλα ξένα ἐδάφη μέ σκοπό νά ἐξασφαλίσει νέες περιοχές γιά ἐπικερδή τοποθέτηση κεφαλαίου καί γιά κερδοσκοπία». **NB**

σελ. 63. «Ἄν τά ἰδιαίτερα συμφέροντα τοῦ ἐπενδυτῆ μποροῦν νά ἔρθουν σέ σύγκρουση μέ τά κοινωνικά συμφέροντα καί νά ὁδηγήσουν σέ ὀλέθρια πολιτική, τότε ἀκόμη μεγαλύτερο κίνδυνο ἀποτελοῦν ΤΑ ΕΙΔΙΚΑ ΣΥΜΦΕΡΟΝΤΑ ΤΟΥ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗ, ΠΟΥ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΙΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ ΕΙΝΑΙ ΤΟ ΚΥΡΙΟ ΔΡΩΝ ΠΡΟΣΩΠΟ. Οἱ συνηθισμένοι ἐπενδυτές, τόσο ἀπό οἰκονομική, ὅσο καί ἀπό πολιτική ἄποψη, στό μεγαλύτερό τους μέρος χρησιμεύουν σάν ὅπλο στίς μεγάλες χρηματιστικές φίρμες, πού χρησιμοποιοῦν τά χρεόγραφα καί τίς μετοχές ὄχι τόσο μέ τήν ἰδιότητα τῶν **NB**

* Βλ. Β. Ι. Λένιν. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 27ος, σελ. 404-405. *Ἡ Σύντ.*

τοκοφόρων τοποθετήσεων, ὅσο μέ τήν ἰδιότητα τοῦ ***κερδοσκοπικοῦ*** ἀντικειμένου *στή χρηματαγορά*».

σελ. 68. «Τέτιες εἶναι οἱ συγκεκριμένες οἰκονομικές δυνάμεις πού δροῦν πρός ὄφελος τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ: πολυάριθμη ὁμάδα προσώπων, τά ὁποῖα εἶναι ἐλάχιστα συνδεμένα ἀναμεταξύ τους, πού ἀπασχολοῦνται μέ τό ἐμπόριο καί τή βιομηχανία, καθώς καί μέ ἄλλα ἐπαγγέλματα, οἱ ὁποῖοι ζητοῦνε ἐπικερδεῖς ἀσχολίες καί προσοδοφόρες θέσεις ἀπό τή διεύρυνση τῆς στρατιωτικῆς καί τῆς πολιτικῆς ὑπηρεσίας, ἀπό τά ἔξοδα γιά στρατιωτικές ἐπιχειρήσεις, ἀπό τήν κατάκτηση νέων ἐδαφῶν καί ἀπό τό ἐμπόριο μ᾽αὐτά, ἀπό τήν κινητοποίηση νέων κεφαλαίων, πού ἀπαιτοῦν αὐτές οἱ ἐπιχειρήσεις,— καί ὅλοι αὐτοί βρίσκουν τήν κεντρική καθοδηγητική καί διευθύνουσα δύναμη στή δύναμη ***τοῦ κοινοῦ γιά ὅλους αὐτούς χρηματοδότη***». (**«Χρηματιστικό κεφάλαιο».**)

σελ. 72. Συνέπεια τοῦ κλεισίματος γιά τήν ᾽Αγγλία τῶν ἀγορῶν, πού ἁρπάχτηκαν ἀπό τή Γαλλία καί τή Γερμανία, εἶναι τό κλείσιμο ἀπό τήν ᾽Αγγλία τῶν ἀγορῶν της γι᾽αὐτές. «Μόλις ὁ ἰμπεριαλισμός παραμερίσει τήν «παλιά ὁμάδα» τῶν πολιτικῶν, πού στά νιάτα τους εἶχαν διαπαιδαγωγηθεῖ μέ τό δόγμα τοῦ ἐλεύθερου ἐμπόριου, περνάει ἀνοιχτά στόν προστατευτισμό, πού εἶναι ἀπαραίτητος γιά τήν ὁλοκλήρωση τῆς ἰμπεριαλιστικῆς πολιτικῆς» **(72-73)...**

σελ. 78. ῾Ο ἐργοστασιάρχης καί ὁ ἔμπορος ἱκανοποιοῦνται μέ τό ἐμπόριο μέ ἄλλα ἔθνη, οἱ ἐπενδυτές κεφαλαίου, ὅμως, ἐπιδιώκουν μέ ὅλες τους τίς δυνάμεις «τήν πολιτική προσάρτηση τῶν χωρῶν ἐκείνων, στίς ὁποῖες βρίσκονται οἱ πιό κερδοσκοπικές ἐπενδύσεις τους».

῾Η τοποθέτηση κεφαλαίου φέρνει ὄφελος στή χώρα, γιατί δημιουργεῖ γι᾽ αὐτή νέες ἀγορές γιά τό ἐμπόριο «καί ἐργασία γιά τούς ἄγγλους ἐπιχειρηματίες». ῾Η ἀπάρνηση τῆς «ἰμπεριαλιστικῆς ἐξάπλωσης» σημαίνει παραχώρηση τοῦ κόσμου σέ ἄλλα ἔθνη. «῎Ετσι προκύπτει ὅτι ὁ ἰμπεριαλισμός δέν εἶναι ἐλεύθερα ἐκλεγμένος δρόμος, ἀλλά ἀναγκαιότητα» **(=συλλογισμός τῶν ἰμπεριαλιστῶν)...**

σελ. 80-81 (τά τράστ). ῾Ο ἐλεύθερος ἀνταγωνισμός συνοδευόταν πάντα μέ «ὑπερπαραγωγή», αὐτό ὁδηγοῦσε στήν πτώση τῶν τιμῶν ὥς τό σημεῖο ἐκεῖνο, πού ἔβγαζε ἀπό τή μέση τούς πιό ἀδύνατους ἀνταγωνιστές. Τό πρῶτο βῆμα γιά τό σχηματισμό ἑνός τράστ ἀποτελεῖ τό κλείσιμο τῶν ἐργοστασίων πού δέν εἶναι καλά ἐξοπλισμένα καί τοποθετημένα, ἡ ἐλάττωση τῶν ἐξόδων παραγωγῆς μέ τή χρησιμοποίηση μόνο τῶν πιό τελειοποιημένων μηχανῶν.

«῾Η συγκέντρωση τῆς βιομηχανίας στά «τράστ» περιορίζει ταυτόχρονα τό μέγεθος τοῦ κεφαλαίου, πού μπορεῖ νά χρησιμο-

ποιηθεῖ ἀποτελεσματικά, καί αὐξάνει τό μέρος ἐκεῖνο τῶν ἐσόδων, ἀπό τό ὁποῖο προκύπτουν νέες συσσωρεύσεις καί νέο κεφάλαιο». Τό τράστ ἐμφανίζεται σάν ἀντιφάρμακο στήν ὑπερπαραγωγή, στήν ὑπερβολική χρησιμοποίηση κεφαλαίου στό δοσμένο κλάδο τῆς παραγωγῆς, γι᾽αὐτό ὅλο τό κεφάλαιο πού θέλουν νά τοποθετήσουν οἱ μέτοχοι τοῦ τράστ δέν μπορεῖ νά ἐπενδυθεῖ στά πλαίσια τοῦ τράστ. Τό περίσσευμα τοῦ κεφαλαίου τά τράστ ἐπιδιώκουν νά τό χρησιμοποιήσουν «γιά τή δημιουργία παρόμοιων ὀργανώσεων σέ ἄλλους κλάδους τῆς βιομηχανίας, ἐξοικονομώντας ἀκόμη πιό πολύ κεφάλαιο καί κάνοντας ὁλοένα καί πιό δύσκολο γιά τούς συνηθισμένους ἀποταμιευτές νά βροῦν χῶρο γιά νά τοποθετήσουν τίς ἀποταμιεύσεις τους».

σελ. 82-4. Ἡ ἐσωτερική ἀγορά τῆς *Ἀμερικῆς* εἶναι κορεσμένη, τό κεφάλαιο δέν μπορεῖ πιά νά χρησιμοποιηθεῖ.

«Ἀκριβῶς αὐτή ἡ ξαφνική ζήτηση ἐξωτερικῶν ἀγορῶν γιά τά προϊόντα τῆς βιομηχανίας καί γιά ἐπενδύσεις, ἦταν ὁλοφάνερα ἡ αἰτία, πού ὁ *ἰμπεριαλισμός ἔγινε δεκτός* σάν πολιτική ἀρχή καί πολιτική πρακτική τοῦ ρεπουμπλικανικοῦ κόμματος, στό ὁποῖο ἀνήκουν οἱ βιομηχανικοί καί χρηματιστικοί μεγιστάνες καί τό ὁποῖο ἀνήκει σ᾽αὐτούς. **NB** Ὁ τυχοδιωκτικός ἐνθουσιασμός τοῦ προέδρου Ρούσβελτ καί τοῦ κόμματός του «τοῦ ὁλοφάνερου προορισμοῦ» καί τῆς «ἐκπολιτιστικῆς ἐντολῆς» δέν πρέπει νά μᾶς παραπλανήσει. *Ὁ ἰμπεριαλισμός χρειάζεται στούς κύριους Ροκφέλλερ,* Πίρποντ Μόργκαν, Χάννα, Σβάμπ καί τούς συνεταίρους τους, καί αὐτοί τόν φορτώνουν στούς ὤμους τῆς μεγάλης δημοκρατίας τῆς Δύσης. Τούς χρειάζεται ὁ ἰμπεριαλισμός, γιατί θέλουν νά χρησιμοποιήσουν τούς κρατικούς πόρους τῆς χώρας τους, γιά νά βροῦν ἐπικερδή τοποθέτηση τῶν κεφαλαίων, πού στήν ἀντίθετη περίπτωση θά περίσσευαν.

Βέβαια, δέν εἶναι ἀπαραίτητο νά εἶσαι κάτοχος μιᾶς χώρας γιά νά ἐμπορεύεσαι μ᾽αὐτήν, ἤ γιά νά τοποθετεῖς σ᾽αὐτήν κεφάλαια, ἀλλά ἀναμφίβολα, οἱ Ἑνωμένες Πολιτεῖες θά μποροῦσαν νά βροῦν κάποια διέξοδο γιά τά παραπανίσια ἐμπορεύματα καί τά κεφάλαιά τους στά εὐρωπαϊκά κράτη. Ἀλλά οἱ χῶρες αὐτές στίς περισσότερες περιπτώσεις εἶναι σέ θέση μόνες τους νά ἐφοδιάζουν τόν ἑαυτό τους: μεγάλο μέρος ἀπό αὐτές ὕψωσε δασμολογικά τείχη ἐνάντια στήν εἰσαγωγή βιομηχανικῶν προϊόντων, ἀκόμη καί ἡ Μεγάλη Βρετανία ὑποχρεώθηκε νά ἐπιστρέψει, γιά σκοπούς αὐτοϋπεράσπισης, στόν προστατευτισμό. Μεγάλοι ἀμερικανοί βιομήχανοι καί χρηματιστές θά ὑποχρεωθοῦν, ἀναζητώντας πιό ἐπικερδεῖς

δυνατότητες, νά στρέψουν τά βλέμματά τους στήν Κίνα, στόν Εἰρηνικό ὠκεανό καί στή Νότια Ἀμερική. Ὄντας ἀπό πεποίθηση καί στήν πράξη προστατευτικοί, θά ἐπιδιώξουν ἕνα ὅσο τό δυνατό πληρέστερο μονοπώλιο σ᾽αὐτές τίς ἀγορές καί ὁ ἀνταγωνισμός τῆς Γερμανίας, τῆς Ἀγγλίας καί ἄλλων ἐμπορικῶν χωρῶν, θά τούς παρακινήσει νά ἀποκαταστήσουν ἰδιαίτερες πολιτικές σχέσεις μέ τίς πιό πολύτιμες γι᾽αὐτούς ἀγορές. Ἡ Κούβα, οἱ Φιλιππίνες καί ἡ Χαβάη, εἶναι μόνο ὁ «μεζές» γιά νά ἀνοίξουν τήν ὄρεξη γιά πιό πλούσιο τραπέζι. Ἐκτός ἀπ᾽αὐτό, ἡ ἰσχυρή ἐπίδραση στήν πολιτική ἀπό τήν πλευρά τῶν βιομηχανικῶν καί χρηματιστικῶν μεγιστάνων δημιουργεῖ ἀκόμη ἕνα ἰδιαίτερο κίνητρο, πού, ὅπως δείξαμε, εἶναι ἀποτελεσματικό στή Μεγάλη Βρετανία καί ἀλλοῦ. Γιά τήν πραγματοποίηση τῶν ἰμπεριαλιστικῶν μέτρων τά κρατικά ἔξοδα ἀποτελοῦν ἀκόμη μιά γιγάντια πηγή κέρδους γι᾽αὐτούς τούς ἀνθρώπους, πού δροῦν μέ

NB

τήν ἰδιότητα τῶν χρηματιστῶν, πού χορηγοῦν δάνεια, μέ τήν ἰδιότητα τῶν ναυπηγῶν καί τῶν ἐφοπλιστῶν πού παίρνουν ἐπιχορηγήσεις, τῶν προμηθευτῶν καί κατασκευαστῶν ὅπλων καί ἄλλου ἐξοπλισμοῦ γιά τόν ἰμπεριαλισμό».

σελ. 86. Στό βαθμό πού τελειοποιεῖται ὁ τρόπος παραγωγῆς καί προχωρεῖ ἡ συγκέντρωση τῆς ἰδιοκτησίας καί ὁ ἔλεγχος, οἱ καπιταλιστές συναντοῦν ὁλοένα καί περισσότερο δυσκολίες στό ζήτημα «τῆς ἐπικερδοῦς χρησιμοποίησης τῶν οἰκονομικῶν τους πόρων καί ὅλο καί περισσότερο ὑπόκεινται στόν πειρασμό νά χρησιμοποιήσουν τίς κυβερνήσεις τους, γιά νά τούς ἐξασφαλί-

NB

σουν γιά ἰδιωτική τους χρησιμοποίηση μέ προσάρτηση εἴτε μέ τήν ἐγκαθίδρυση προτεκτοράτου, ὁποιαδήποτε ἀπομακρυσμένη καί καθυστερημένη χώρα».

Ἀπό πρώτη ματιά φαίνεται ὅτι οἱ παραγωγικές δυνάμεις καί τό κεφάλαιο ξεπέρασαν τήν κατανάλωση καί δέν μποροῦν νά χρησιμοποιηθοῦν στήν ἴδια τους τή χώρα. Σ᾽αὐτό ἀκριβῶς βρίσκεται ἡ ρίζα τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ. Ἀλλά... «*ἄν οἱ καταναλωτές* τῆς δοσμένης χώρας μεγάλωναν τήν κατανάλωσή τους ἀνάλογα μέ τήν ἀνάπτυξη τῶν παραγωγικῶν δυνάμεων, τότε δέν θά μποροῦσε νά ὑπάρχει περίσσευμα ἐμπορευμάτων ἤ κεφαλαίου, πού θά φώναζε ὅτι εἶναι ἀναγκαῖο νά προσφύγουν στόν ἰμπεριαλισμό, γιά νά βροῦν ἀγορές».

χά-χά!!
ἡ οὐσία τῆς μικροαστικῆς κριτικῆς τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ

σελ. 89. «Οἱ διαστάσεις τῆς παραγωγῆς αὐξάνονταν ἀδιάκοπα χάρις στήν ἀνάπτυξη τῶν σύγχρονων μηχανῶν». Τά πλούτη μποροῦν νά καταναλωθοῦν ἀπό τόν πληθυσμό καί ἀπό μιά χούφτα πλουσίων. Τό ἐπίπεδο τοῦ μισθοῦ ἐργασίας καθορίζει τό ὅριο τῆς κατανάλωσης ἀπό τόν πληθυσμό. Ἡ προσωπική κατανάλωση τῶν πλουσίων, ἐπειδή εἶναι ὀλιγάριθμοι, δέν μπορεῖ νά ἀπορροφήσει πολύ μεγάλη ποσότητα προϊόντων. «Οἱ πλούσιοι ποτέ δέν θά εἶναι τόσο διορατικοί, ὥστε νά ξοδεύουν τόσα ὅσα χρειάζονται γιά νά προλάβουν τήν ὑπερπαραγωγή». Τό ρεῦμα, πού φέρνει αὐτό τό τεράστιο μέρος τῶν προϊόντων, «ξαφνικά παρουσιάζεται ὄχι μόνο ἀνίκανο γιά τήν παραπέρα διεύρυνση, ἀλλά, ὅπως φαίνεται, ἀρχίζει νά τή συγκρατεῖ».

σελ. 91. «Ἔτσι φτάνουμε στό συμπέρασμα ὅτι *ὁ ἰμπεριαλισμός* *ε ἶ ν α ι* ἡ τάση τῶν μεγάλων ἐπιχειρηματιῶν τῆς βιομηχανίας νά πλαταίνουν τό κανάλι, ἀπό τό ὁποῖο ἐκρέουν τά πλεονάζοντα πλούτη τους, ἀναζητώντας ἐξωτερικές ἀγορές ***καί*** *ἐ π ε ν δ ύ σ ε ι ς σ τ ό ἐ ξ ω τ ε ρ ι κ ό* γιά νά τοποθετήσουν ἐμπορεύματα καί κεφάλαια, πού δέν μποροῦν νά τά πουλήσουν καί νά τά χρησιμοποιήσουν στή χώρα τους.

Εἶναι τώρα ὁλοφάνερα *λαθεμένη ἡ ὑ π ό θ ε σ η γ ι ά τ ό ἀ ν α π ό φ ε υ κ τ ο* τῆς ἰμπεριαλιστικῆς ἐπέκτασης σάν ἀπαραίτητη διέξοδο γιά τή βιομηχανία πού ἀναπτύσσεται. *Δ έ ν ε ἶ ν α ι ἡ ἀ ν ά π τ υ ξ η τ ῆ ς β ι ο μ η χ α ν ί α ς* πού ἀπαιτεῖ τό ἄνοιγμα νέων ἀγορῶν καί νέων σφαιρῶν τοποθέτησης κεφαλαίων, ***ἀλλά*** Η Ο Χ Ι Κ Α Λ Η Κ Α Τ Α Ν Ο Μ Η τῆς καταναλωτικῆς ἱκανότητας, πού ἐμποδίζει τήν ἀπορρόφηση προϊόντων καί κεφαλαίων στό ἐσωτερικό τῆς χώρας».

τό ἀναπόφευκτο τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ

σύγκρ. Κ. Κάουτσκι

σελ. 94. «Δέν εἶναι ἀπαραίτητο νά ἀνοίξουμε νέες ἐξωτερικές ἀγορές: οἱ ἐσωτερικές ἀγορές εἶναι ἱκανές νά ἐπεκτείνονται ἀπεριόριστα».

σύγκρ. Κ. Κάουτσκι

σελ. 96. «Ἔτσι, ὁ τρέιντ-γιουνιονισμός καί ὁ σοσιαλισμός εἶναι οἱ φυσικοί ἐχθροί τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ, γιατί ἀφαιροῦν ἀπό τίς «ἰμπεριαλιστικές» τάξεις αὐτά τά περίσσια ἔσοδα, πού ἀποτελοῦν τό οἰκονομικό κίνητρο τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ».

σελ. 100. «Ἰμπεριαλισμός, ὅπως βλέπουμε, σημαίνει χρησιμοποίηση τοῦ κυβερνητικοῦ μηχανισμοῦ γιά ἰδιωτικά, κυρίως καπιταλιστικά συμφέροντα γιά νά ἐξασφαλίσουν στούς καπιταλιστές οἰκονομικά ὀφέλη ἔξω ἀπό τά σύνορα τῶν χωρῶν τους».

«Ἡ μέση ἐτήσια ἀξία *τοῦ ἐξωτερικοῦ* μας *ἐμπορίου,* πού στήν περίοδο 1870-75 ἔφτασε τά *636* 000 000 λίρες στερλίνες, αὐξήθηκε σέ *737* 000 000 λίρες στερλίνες στήν περίοδο 1895-98. Τά κρατικά ἔξοδα σ'αὐτή τήν περίοδο αὐξήθηκαν κατά μέσο ὅρο ἀπό 63 160 000 λίρες σέ 94 450 000. Τά ἔξοδα μεγάλωσαν γρηγορότερα, ἀπό ὁλόκληρο τό *ἐθνικό εἰσόδημα,* πού σύμφωνα μέ τίς κατά προσέγγιση ἐκτιμήσεις τῶν στατιστικολόγων, αὐξήθηκε στήν ἴδια περίοδο ἀπό *1 2 0 0* 000 000 σέ *1 7 0 0* 000 000 λίρες στερλίνες».

σελ. 101-2. «Ἡ αὔξηση αὐτή τῶν ἐξόδων γιά τό στρατό καί τό στόλο ἀπό *25* σέ *60* ἑκατομμύρια λίρες στερλίνες μέσα σέ ἕνα χρονικό διάστημα λίγο μεγαλύτερο ἀπό τό ἕνα *τέταρτο* τοῦ αἰώνα ἀποτελεῖ τό πιό σημαντικό γεγονός στά ἰμπεριαλιστικά δημόσια οἰκονομικά. Οἱ χρηματιστικές, βιομηχανικές καί ἐπαγγελματικές ὁμάδες, πού, ὅπως δείξαμε, ἀποτελοῦν τόν οἰκονομικό ἄξονα τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ, χρησιμοποίησαν τήν πολιτική τους δύναμη γιά νά ἀποσπάσουν αὐτά τά ποσά ἀπό τό λαό μέ σκοπό νά προβοῦν σέ πιό κερδοφόρες ἐπενδύσεις καί νά ἀνοίξουν νέες σφαῖρες τοποθέτησης γιά τά κεφάλαια, καί μέ στόχο νά βροῦν ἐπικερδεῖς ἀγορές γιά νά πουλήσουν τά πλεονάσματα τῶν ἐμπορευμάτων τους. Τόν ἴδιο καιρό ἀποσποῦν ἀπό τά κρατικά μέσα, πού διατίθενται γι'αὐτούς τούς σκοπούς καί *ἄλλα μεγάλα προσωπικά ὀφέλη* μέ τή μορφή κερδοφόρων *ἐργολαβιῶν* καί προσοδοφόρων εἴτε τιμητικῶν *ἀξιωμάτων*».

σελ. 103. «Ἐκεῖνοι πού κατευθύνουν αὐτή τήν *ὁλοφάνερα* ***παρασιτική*** *πολιτική* εἶναι οἱ καπιταλιστές. Οἱ ἴδιες ὅμως αὐτές αἰτίες ἀσκοῦν τήν ἐπίδρασή τους καί σέ ΕΙΔΙΚΕΣ ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΕΡΓΑΤΩΝ. Σέ πολλές πόλεις οἱ σπουδαιότεροι κλάδοι τῆς βιομηχανίας ἐξαρτιῶνται ἀπό τίς κυβερνητικές παραγγελίες. Ὁ ἰμπεριαλισμός τῶν κέντρων τῆς μεταλλουργικῆς καί τῆς ναυπηγικῆς βιομηχανίας ἐξαρτιέται σέ ὄχι λίγο βαθμό ἀπ'αὐτό τό γεγονός»*.

σελ. 114. «Σέ ἄλλες χῶρες, πού ἤδη μπῆκαν ἤ πού μόλις τώρα μπαίνουν στό δρόμο τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ, καί ἐπιπλέον μέ

* Βλ. Β. Ι. Λένιν. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 27ος. σελ. 406. *Ἡ Σύντ.*

τέτια σύμπλεξη *οἰκονομικῶν συμφερόντων, πού κρύβονται κάτω ἀπό τό προσωπεῖο τοῦ πατριωτισμοῦ, τοῦ πολιτισμοῦ, κ τ λ.*, ὁ προστατευτισμός ἦταν ἡ παραδοσιακή οἰκονομική πολιτική. Ἀπόμεινε μόνο νά ἐπεκτείνουν τά πλαίσιά του καί νά τόν κατευθύνουν στό ἀναγκαῖο κανάλι».

σελ. 115. «Καί οἱ δυό χῶρες (*) θά βρίσκονται ὁλοένα καί περισσότερο κάτω ἀπό τήν ἐπίδραση τῆς τάξης τῶν ἀνθρώπων, πού *δ α ν ε ί ζ ο υ ν χ ρ ή μ α τ α* καί παρουσιάζονται σάν ἰμπεριαλιστές καί πατριῶτες».

σελ. 120. «Ἀπό τά 367 ἑκατομ. βρετανούς ὑπήκοους, πού ζοῦν ἔξω ἀπό τά ὅρια τῶν βρετανικῶν νησιῶν, ὄχι περισσότεροι ἀπό δέκα ἑκατομμύρια, ἤ, μέ ἄλλα λόγια, μόνο ὁ ἕνας στούς τριάντα ἑπτά, ἔχει κάποια *π ρ α γ μ α τ ι κ ή α ὐ τ ο δ ι ο ί κ η σ η* στόν τομέα τῆς νομοθεσίας καί τῆς διοίκησης». !! $1/_{37}$

σελ. 121. «Σέ ὁρισμένες ἀπό τίς πιό παλιές μας ἀποικίες τοῦ στέμματος στή διοίκηση ὑπάρχει ἡ *ἀντιπροσωπευτική ἀρχή.* Ἐνῶ ἡ διοικητική ἐξουσία βρίσκεται ὁλοκληρωτικά στά χέρια τοῦ διοικητῆ, πού διορίζεται ἀπό τό στέμμα, δίπλα στόν ὁποῖο ὑπάρχει ἕνα Συμβούλιο πού διορίζεται ἀπό τόν ἴδιο, ὁ πληθυσμός τῶν ἀποικιῶν ἐκλέγει μόνο ***ἕνα μέρος*** τῆς νομοθετικῆς συνέλευσης...

Σ'αὐτές τίς ἀποικίες τό ἀντιπροσωπευτικό στοιχεῖο διαφέρει σημαντικά ὡς πρός τόν ὄγκο καί τήν ἐπιροή του, ὅμως *π ο υ θ ε ν ά δ έ ν ξ ε π ε ρ ν ά ε ι ἀ ρ ι θ μ η τ ι κ ά τ ό μ ή ἐ κ λ ε γ ό μ ε ν ο σ τ ο ι χ ε ῖ ο.* Ἔτσι, γρήγορα γίνεται *σ υ μ β ο υ λ ε υ τ ι κ ό ς* καί ὄχι πραγματικά νομοθετικός παράγοντας. Τά ἐκλεγόμενα μέλη δέν ὑστεροῦν μόνο ἀριθμητικά σέ σχέση μέ τά μή ἐκλεγόμενα, *ἀλλά καί σέ ὅλες τίς περιπτώσεις τό Ὑπουργεῖο Ἀποικιῶν ἔχει τό ἀμετάκλητο δικαίωμα τοῦ βέτο* σχετικά μέ τά μέτρα πού ἀποφασίζουν οἱ συνελεύσεις. Σ'αὐτό πρέπει νά προσθέσουμε, ὅτι σχεδόν σέ ὅλες τίς περιπτώσεις τό ἐκλογικό δικαίωμα εἶναι συνδεμένο μέ *ἀ ρ κ ε τ ά ὑ ψ η λ ό ὅ ρ ι ο π ε ρ ι ο υ σ ί α ς,* πού ἐμποδίζει τόν ἔγχρωμο πληθυσμό νά ἀσκεῖ τά ἐκλογικά του δικαιώματα στό βαθμό πού ἀντιστοιχεῖ στόν ἀριθμό καί τή σημασία του στή χώρα».

σελ. 131. «Μέ δυό λόγια, *ὁ ν έ ο ς ἰ μ π ε ρ ι α λ ι σ μ ό ς δ ι ε ύ ρ υ ν ε τ ό ἔ δ α φ ο ς π ο ύ ὑ π ά γ ε τ α ι σ τ ό β ρ ε τ α ν ι κ ό δ ε σ π ο τ ι σ μ ό,* ξεπερνώντας πολύ τήν αὔξηση τοῦ πληθυσμοῦ καί τῶν πραγματικῶν ἐλευθεριῶν, πού πέτυχαν ὁρισμένες δημοκρατικές ἀποικίες μας.

NB || (*) **δηλαδή** ***ἡ Μεγάλη Βρετανία*** **καί** ***οἱ Ἑνωμένες Πολιτεῖες.*** ||

Δέν βοήθησε στή διάδοση τῆς βρετανικῆς ἐλευθερίας καί τῶν μεθόδων μας διοίκησης. Ἐφόσον κυβερνοῦμε γενικά αὐτές τίς χῶρες καί αὐτούς τούς λαούς πού προσαρτήσαμε, τίς διοικοῦμε *ὁλοφάνερα* ***μέ αὐταρχικές*** *μεθόδους*, πού ὑπαγορεύονται κυρίως ἀπό τή Ντάουνινγκ-στρήτ*, καί ἐνμέρει ἀπό τά κέντρα τῆς ἀποικιακῆς διοίκησης, στίς περιπτώσεις ἐκεῖνες, στίς ὁποῖες ἔχει ἐπιτραπεῖ στίς αὐτοδιοικούμενες ἀποικίες νά κάνουν προσαρτήσεις».

σελ. 133. «*Ἡ βρετανική εἰρήνη*, πού πάντα ἀποτελοῦσε ἕνα ***ἀναίσχυντο ψέμα***, ἐξελίχθηκε τά τελευταῖα χρόνια σέ ἕνα τέρας ὑποκρισίας. Στά σύνορά μας στήν Ἰνδία, στή Δυτική Ἀφρική, στό Σουδάν, τήν Οὐγκάντα, τή Ροδεσία *οἱ πόλεμοι* ***δέν σταματοῦν σχεδόν ποτέ***».

σελ. 134. «Ἡ οἰκονομική μας ἀνάλυση ἀποκάλυψε τό γεγονός, ὅτι ἐχθρικά εἶναι ***μόνο*** τά συμφέροντα τῶν ἀνταγωνιζόμενων μεταξύ τους *κλικῶν τῶν ἐπιχειρηματιῶν* — ἐπενδυτῶν, προμηθευτῶν, βιομηχάνων, πού *ἐργάζονται γιά τίς ἐξαγωγές*, καί ὁρισμένων ἐπαγγελματικῶν ὁμάδων. Αὐτές οἱ κλίκες, *σφετεριζόμενες* τήν ἐξουσία καί τό δικαίωμα νά μιλᾶνε ἐξονόματος τοῦ λαοῦ, χρησιμοποιοῦν τά μέσα τοῦ λαοῦ γιά νά ἐξυπηρετήσουν τίς ἀτομικές τους ὑποθέσεις καί κατασπαταλοῦν λαϊκό αἷμα καί χρήματα σ'αὐτό τό γιγάντιο καταστρεπτικό πολεμικό παιχνίδι, ***ἐπινοώντας ἐθνικούς*** ἀνταγωνισμούς, πού στήν πραγματικότητα δέν ἔχουν καμιά βάση».

σελ. 135-136. «Ἄν θέλουμε νά *κρατήσουμε γιά τόν ἑαυτό μας*, ὅσα κατακτήσαμε ἀπό τό 1870 καί δῶ καί νά συναγωνιστοῦμε μέ τά νεαρά βιομηχανικά ἔθνη γιά τό παραπέρα μοίρασμα τῶν ἐδαφῶν καί τῶν σφαιρῶν ἐπιροῆς στήν Ἀφρική καί στήν Ἀσία, τότε *θά πρέπει νά εἴμαστε ἕτοιμοι νά πολεμήσουμε.* Ἡ ἐχθρότητα τῶν αὐτοκρατοριῶν πού μᾶς ἀνταγωνίζονται, ἐχθρότητα πού ἀνοιχτά ἐμφανίστηκε τόν καιρό τοῦ νοτιοαφρικανικοῦ πολέμου, γεννήθηκε ὁλοφάνερα ἀπό τήν πολιτική, μέ τή βοήθεια τῆς ὁποίας προλάβαμε καί ἀκόμη προσπαθοῦμε νά *προλάβουμε* αὐτούς τούς ἀντιπάλους μας στό ἔργο τῆς *προσάρτησης* ἐδαφῶν καί ἀγορῶν σέ ὅλο τόν κόσμο».

σελ. 143-144. «Ἡ ὀργάνωση μεγάλων στρατῶν ἀπό ἰθαγενεῖς, πού εἶναι ἐξοπλισμένοι μέ «πολιτισμένα» ὅπλα καί ἐκπαιδευμένοι μέ «πολιτισμένες» μεθόδους κάτω ἀπό τή διοίκηση «πολιτισμένων» ἀξιωματικῶν, ἀποτέλεσε ἕνα ἀπό τά πιό χαρακτηριστικά γνωρίσματα τῶν *τελευταίων σταδίων ἀνάπτυξης τῶν*

---

* Ντάουνινγκ-στρήτ: σ'αὐτήν βρίσκεται τό μέγαρο τοῦ πρωθυπουργοῦ τῆς Ἀγγλίας. *Σημ. μετ.*

μεγάλων αὐτοκρατοριῶν τῆς 'Ανατολῆς, καί ἀργότερα καί τῆς Ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας. Αὐτή ἀποδείχτηκε μιά ἀπό τίς πιό *ἐπικίνδυνες ἐφευρέσεις,* πού ἐπινοήθηκαν ἀπό τόν ***παρασιτισμό,*** σύμφωνα μέ τήν ὁποία ὁ πληθυσμός τῆς μητρόπολης ἀναθέτει τήν ὑπεράσπιση τῆς ζωῆς καί τῆς περιουσίας του στά ἀμφίβολα χέρια τῶν «ὑποταγμένων φυλῶν», πού διοικοῦνταν ἀπό φιλόδοξους ἀνθυπάτους.

Ἕνα ἀπό τά πιό περίεργα συμπτώματα τῆς *τύφλωσης* τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ εἶναι ἡ ξεγνοιασιά, μέ τήν ὁποία ἡ *Μεγάλη Βρετανία,* ἡ *Γαλλία καί τά ἄλλα ἰμπεριαλιστικά* ἔθνη ἀκολουθοῦν αὐτό τό δρόμο. 'Η Μεγάλη Βρετανία τράβηξε μακρύτερα ἀπό ὅλους. *Τίς περισσότερες μάχες, μέ τίς ὁποῖες κατακτήσαμε τήν 'Ινδική μας αὐτοκρατορία,* τίς ἔδοσαν τά στρατεύματά μας, πού ἀποτελοῦνταν ἀπό *ἰθαγενεῖς.* Στήν 'Ινδία, ὅπως τόν τελευταῖο καιρό καί στήν Αἴγυπτο, *μεγάλοι τακτικοί στρατοί* βρίσκονται κάτω ἀπό τή διοίκηση βρετανῶν. Σχεδόν ὅλοι οἱ πόλεμοί μας, πού συνδέονται μέ τήν καθυπόταξη τῆς 'Αφρικῆς, *μέ ἐξαίρεση τοῦ νότιου* τμήματός *της,* ἔγιναν γιά λογαριασμό μας ἀπό τούς ἰθαγενεῖς»*. !!

σελ. 151. «Στή Γερμανία, τή Γαλλία καί τήν 'Ιταλία *τό φιλελεύθερο* κόμμα *ἐξαφανίστηκε,* ἤ καταδικάστηκε σέ ἀφάνεια σάν παράγοντας πρακτικῆς πολιτικῆς. Στήν 'Αγγλία κατηγορήθηκε γιά τήν ἐπαίσχυντη καί ὁλοφάνερη προδοσία τῶν θεμελιακῶν ἀρχῶν τῆς ἐλευθερίας καί ἀβοήθητο ἀναζητάει προγράμματα, πού θά τό ἐξυπερετοῦσαν στήν ἀλλαγή τῶν ἀρχῶν του... Αὐτή ἡ συνθηκολόγηση μπροστά στόν ἰμπεριαλισμό σημαίνει ὅτι στή θέση τοῦ φιλελευθερισμοῦ προτίμησαν τά οἰκονομικά συμφέροντα τῶν πλούσιων καί κερδοσκοπικῶν τάξεων, στίς ὁποῖες ἀνήκει ἡ πλειοψηφία τῶν ἀρχηγῶν τους». !! χά-χά!!

σελ. 157. «*Σ' αὐτή τή γενική κατάπτωση* τοῦ κοινοβουλευτισμοῦ «τό κομματικό σύστημα» *καταρρέει* ὁλοφάνερα, μιά καί ἀναπτύχθηκε πάνω στό ἔδαφος τῶν διαφωνιῶν σέ ζητήματα ἐσωτερικῆς πολιτικῆς, πού ***πολύ λίγα*** σήμαιναν σέ σύγκριση μέ τίς *ἀπαιτήσεις καί τή δύναμη τοῦ **ἰμπεριαλισμοῦ»**.*

σελ. 158-159. «*'Η ἀντίδραση* δέν εἶναι μόνο πιθανή, ἀλλά καί ***ἀναπόφευκτη.*** Μιά καί τό μέρος τῆς αὐτοκρατορίας μας πού διοικεῖται δεσποτικά, μεγάλωνε διαρκῶς ἐδαφικά, στήν

---

* Βλ. Β. Ι. Λένιν. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 27ος, σελ. 407. *'Η Σύντ.*

'Αγγλία ἐπέστρεφε ἕνας διαρκῶς μεγαλύτερος ἀριθμός ἀνθρώπων πού μέ τήν ἰδιότητα τοῦ στρατιώτη καί τῶν πολιτικῶν ὑπαλλήλων τῶν ***ἀποικιῶν μας τοῦ στέμματος,*** τῶν προτεκτοράτων καί τῆς 'Ινδικῆς αὐτοκρατορίας, διαπαιδαγωγήθηκαν σύμφωνα μέ τά *ἤθη καί τίς μεθόδους τῆς ἀπολυταρχίας.* Σ' αὐτούς προστέθηκαν πλῆθος *ἐμπόρων,* ἰδιοκτητῶν φυτειῶν, μηχανικῶν καί ***ἐπιστατῶν,*** πού ἀποτέλεσαν ἐκεῖ τήν *ἀνώτατη κάστα* ἀνθρώπων, οἱ ὁποῖοι ζοῦσαν μιά ἀφύσικη ζωή, στερημένη ἀπ' ὅλες τίς ὑγιεῖς βάσεις μιᾶς συνηθισμένης εὐρωπαϊκῆς κοινωνίας. "Ολοι αὐτοί οἱ ἄνθρωποι ἔφεραν μαζί τους τά *ἤθη, τά αἰσθήματα καί τίς σκέψεις, πού μ' αὐτά διαπαιδαγωγήθηκαν σ' αὐτή τήν ξένη κατάσταση».*

Κεφάλαιο II (162 - 206) — ἀνοησίες. **Ἔχει τόν τίτλο «'Επιστημονική ὑπεράσπιση τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ» καί εἶναι ἀφιερωμένο στήν «ἐπιστημονική» (στήν πραγματικότητα χυδαία-φιλελεύθερη ἀνασκευή τῶν δαρβινικῶν «βιολογικῶν» κτλ. «ἐπιστημονικῶν δικαιολογιῶν» τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ».**

εἰρήνη καί ἀποικίες

σελ. 204-205. «"Αν ὑποθέσουμε ὅτι ὑπάρχει δυνατότητα δημιουργίας *ὁμοσπονδιακοῦ κρατικοῦ συστήματος τῶν εὐρωπαϊκῶν ἐθνῶν* καί τῶν ἀποικιῶν τους, πού θά εἶναι ἱκανό νά ἀποτρέψει τίς ἐσωτερικές συγκρούσεις μεταξύ τους, τότε αὐτή ἡ εἰρήνη τῶν χριστιανικῶν λαῶν θά βρίσκεται διαρκῶς *κάτω ἀπό τήν ἀπειλή ἀπό μέρους τῶν «κατώτερων φυλῶν»,* τῆς μαύρης καί τῆς κίτρινης, πού ἀφοῦ πάρουν τά ὅπλα καί ἀφομοιώσουν τήν πολεμική τακτική, πού ἄφησαν οἱ «πολιτισμένοι λαοί», θά μπορέσουν μέ τίς βάρβαρες ἐπιδρομές τους νά τούς συντρίψουν, ἔτσι ὅπως οἱ πιό πρωτόγονες εὐρωπαϊκές καί ἀσιατικές φυλές εἶχαν συντρίψει τή Ρωμαϊκή αὐτοκρατορία».

2 αἰτίες ἐξασθένισαν τή δύναμη τῶν παλιῶν αὐτοκρατοριῶν: (1) «ὁ οἰκονομικός παρασιτισμός», (2) ἡ χρησιμοποίηση στρατευμάτων ἀπό ἰθαγενεῖς*.

σελ. 205. «Ἡ πρώτη εἶναι ἡ συνήθεια τοῦ οἰκονομικοῦ παρασιτισμοῦ, πού ἐξαιτίας της τό κυρίαρχο κράτος χρησιμοποιεῖ τίς ἐπαρχίες του, τίς ἀποικίες καί τίς ἐξαρτημένες χῶρες γιά τόν πλουτισμό τῆς ἰθύνουσας

NB τάξης του καί ***γιά τήν ἐξαγορά τῶν κατώτερων τάξεών του, γιά νά παραμένουν ἥσυχες»*** **.

* Βλ. Β. Ι. Λένιν. "Απαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 27ος, σελ. 407. *Ἡ Σύντ.*
** Στό ἴδιο. *Ἡ Σύντ.*

σελ. 205-206. «Αὐτός ὁ ὀλέθριος συνδυασμός τῆς τρέλας καί τοῦ κακοῦ συντελοῦσε πάντα στό παρελθόν στήν πτώση τῶν αὐτοκρατοριῶν. Θά ἀποδειχτεῖ ἄραγε ὀλέθριος καί γιά τήν Ὁμοσπονδία τῶν εὐρωπαϊκῶν λαῶν;

Ὁλοφάνερα, ναί, ἄν ἡ συλλογική τους δύναμη θά χρησιμοποιηθεῖ γι᾽αὐτούς τούς *π α ρ α σ ι τ ι κ ο ύ ς σ κ ο π ο ύ ς* καί ἄν οἱ λευκές *φυλές ἀπαλλαγοῦν* ἀπό τήν ἐργασία στίς πιό βαριές μορφές της, ΘΑ ΖΟΥΝ ΣΑΝ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΑΡΙΣΤΟΚΡΑΤΙΑ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΗΣ ΤΩΝ «ΚΑΤΩΤΕΡΩΝ ΦΥΛΩΝ» καί θά ἀναθέτουν τή διατήρηση τῆς τάξης στόν κόσμο ὅλο καί περισσότερο στά χέρια τῶν *ἐ κ π ρ ο σ ώ π ω ν α ὐ τ ῶ ν τ ῶ ν ἴ δ ι ω ν τῶν φυλῶν*».

NB

NB

σελ. 207. «Ἡ ἀνάλυση τῆς πραγματικῆς ἱστορίας ***τοῦ σύγχρονου*** **(NB τήν ἔννοια)** ἰμπεριαλισμοῦ φανέρωσε αὐτό τό συνδυασμό τῶν οἰκονομικῶν καί πολιτικῶν δυνάμεων πού τόν συγκροτεῖ. Αὐτές οἱ δυνάμεις ἔχουν τήν πηγή τους στά ***ἐγωϊστικά*** συμφέροντα καθορισμένων βιομηχανικῶν, ***χρηματιστικῶν*** καί ἐπαγγελματικῶν στρωμάτων, πού ζητοῦν προσωπικά ὀφέλη ἀπό τήν πολιτική τῆς ἰμπεριαλιστικῆς ἐπέκτασης καί χρησιμοποιοῦν αὐτή τήν ἴδια τήν πολιτική γιά τήν ὑπεράσπιση τῶν οἰκονομικῶν, πολιτικῶν καί κοινωνικῶν προνομιῶν ἀπό τήν πίεση τῆς δημοκρατίας».

!!

σελ. 210-211 (σημείωση 2). «Πόσο μακρυά μπορεῖ νά ὁδηγήσει τόν ἔμπειρο πολιτικό στοχαστή τό *ἀ ν α κ ά τ ω μ α* τῶν ἐπιχειρημάτων, μποροῦμε νά τό δοῦμε στό παράδειγμα τῆς *ἐ κ π λ η κ τ ι κ ῆ ς* ἐπιχειρηματολογίας τοῦ καθηγητῆ Γκίντινγκς, πού μιλώντας γιά τή «*σ υ γ κ α τ ά θ ε σ η τ ῶ ν κ υ β ε ρ ν ω μ έ ν ω ν*» σάν προϋπόθεση γιά τή διοίκηση, ἰσχυρίζεται ὅτι «ἄν ἕνας βάρβαρος λαός ἐξαναγκάζεται νά δεχτεῖ τήν ἐξουσία ἑνός περισσότερο πολιτισμένου κράτους, τότε ἀπόδειξη τῆς νομιμότητας ἤ τῆς μή νομιμότητας αὐτοῦ τοῦ ἐξαναγκασμοῦ, δέν εἶναι καθόλου ἡ συγκατάθεση ἤ ἡ ἀντίστασή του κατά τήν ἐγκαθίδρυση αὐτῆς τῆς ἐξουσίας, ἀλλά ἀποκλειστικά ὁ *βαθμός τῆς πιθανότητας* ὅτι ἀφοῦ γνωρίσει ὁλοκληρωτικά μέ τήν πείρα του τί μπορεῖ νά κάνει ἡ κυβέρνηση γιά τό ἀνέβασμα τοῦ ὑποταγμένου πληθυσμοῦ σέ ἕνα πιό ὑψηλό ἐπίπεδο ζωῆς, ἐκεῖνοι πού θά καταλάβουν αὐτό πού ἔγινε, *θ ά δ ό σ ο υ ν ἐ λ ε ύ θ ε ρ η*

γιά τό ζήτημα τῆς «αὐτοδιάθεσης»

!!

!!

κ α ί λ ο γ ι κ ή τ ή σ υ γ κ α τ ά θ ε σ ή τ ο υ ς» («*Αὐτοκρατορία καί δημοκρατία*», σελ. 265). Ὁ καθηγητής Γκίντινγκς, ὅπως φαίνεται, δέν ὑπολογίζει ὅτι ὅλη ἡ ***ἠθική*** δύναμη αὐτοῦ τοῦ ***περίεργου*** δόγματος τῆς ἀναδρομικῆς συμφωνίας στηρίζεται στούς συλλογισμούς γιά τό *βαθμό τῆς πιθανότητας ὅτι θά ἐκφραστεῖ ἡ ἐλεύθερη καί λογική συγκατάθεσή του*, ὅτι τό δόγμα του δέν προσφέρει καμιά ἐγγύηση, ὅτι ὁ συλλογισμός αὐτός θά εἶναι αὐθεντικός καί ἀμερόληπτος καί ὅτι στήν πράξη ΔΙΝΕΙ ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΣΕ ΟΠΟΙΟΝΔΗΠΟΤΕ ΛΑΟ ΝΑ ΚΑΤΑΚΤΗΣΕΙ ΚΑΙ ΝΑ ΔΙΟΙΚΗΣΕΙ ΤΟ ΕΔΑΦΟΣ ΕΝΟΣ ΑΛΛΟΥ ΛΑΟΥ πάνω στή βάση τῆς ὑπεροχῆς, πού οἱ ἴδιοι ἀποδίδουν στόν ἑαυτό τους καί τῆς εἰδίκευσής του στήν ἐκπολιτιστική δουλιά».

ἠθικός σοσιαλιστής [38]

σελ. 212-213 (**ἀπάντηση στούς ὑπερασπιστές τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ γιά τή** «**χριστιανική**» **ἱεραποστολική δράση του**): «Μέ ποιό τρόπο μποροῦμε νά ἰσοσταθμίσουμε τά δυό γενικά ἀποτελέσματα; *Πόσο ζυγίζουν ὁ χριστιανισμός καί ὁ πολιτισμός καί πόσο ἡ βιομηχανία καί τό ἐμπόριο;* Τέτια εἶναι τά περίεργα ζητήματα, πού ὅπως φαίνεται χρειάζονται ἀπάντηση».

καλά εἰπωμένο!!

σελ. 214. «Αὐτός» (**ὁ λόρδος Χιού Σέσιλ στό λόγο του στίς 4 τοῦ Μάη 1900 στό «Σύνδεσμο προπαγάνδας τοῦ Εὐαγγελίου»** (!!!)) «ὑποθέτει, ὅτι μέ τήν ἀνύψωση στή συνείδησή μας τῆς σημασίας τοῦ ἱεραποστολικοῦ ἔργου, θά ***καθαγιάσουμε*** ὥς ἕνα βαθμό τό πνεῦμα τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ.

μαργαριτάρι!

σελ. 224. «*Ἡ ἐλέγχουσα καί καθοδηγητική δύναμη ὅ λ ο υ τ ο ῦ π ρ ο τ σ έ ς* εἶναι, ὅπως εἴδαμε, ἡ πίεση τῶν *ο ἰ κ ο ν ο μ ι κ ῶ ν κ α ί β ι ο μ η χ α ν ι κ ῶ ν κ ι ν ή τ ρ ω ν*, πού δροῦν ἀπευθείας ὑπέρ τῶν ἄμεσων ὑλικῶν συμφερόντων ΜΙΚΡΩΝ, ΔΡΑΣΤΗΡΙΩΝ ΚΑΙ ΚΑΛΑ ΟΡΓΑΝΩΜΕΝΩΝ ὁμάδων τῆς χώρας».

«χρηματιστικό κεφάλαιο»

((**ἀπό ἔξω, ἀπό μακριά κοιτάζουν καί ὑποδαυλίζουν ὅπως τόν καιρό τοῦ πολέμου τῶν Μπόερς** [39]))

σελ. 227-228. «*Ὁ* ***τζινγκοϊσμός*** εἶναι ἁπλῶς

ἡ λαχτάρα τοῦ θεατῆ πού δέν ἐξαγνίστηκε μέ κάποια δική του προσωπική προσπάθεια, μέ δικό του κίνδυνο εἴτε θυσία, πού θέλγεται μέ τούς κινδύνους, τά βάσανα καί τήν ἐξόντωση τῶν ἀδελφῶν του, τούς ὁποίους δέν τούς γνωρίζει, πού ἐπιθυμεῖ ὅμως τήν ἐξόντωσή τους, κυριαρχούμενος ἀπό τυφλό καί τεχνητά ὑποδαυλισμένο μίσος καί τή δίψα ἐκδίκησης. *Ὁ τζινγκοϊστής* εἶναι ὅλος ριψοκίνδυνη τόλμη καί τυφλή λύσσα γιά πάλη. Ἡ ἐπίπονη καί κουραστική μονοτονία τῆς πορείας, οἱ μακρυνές περίοδοι ἀναμονῆς, οἱ σκληρές στερήσεις καί ἡ καταθλιπτική κούραση μιᾶς μακρόχρονης ἐκστρατείας, ὅλα αὐτά δέν παίζουν κανένα ρόλο στή φαντασία του. Οἱ στιγμές πού ἐξευγενίζουν τόν πόλεμο, τό θαυμάσιο αἴσθημα τῆς συντροφικότητας πού καλλιεργεῖται ἀπό τόν κοινό γιά ὅλους κίνδυνο, οἱ καρποί τῆς πειθαρχίας καί τῆς αὐταπάρνησης, ὁ σεβασμός στήν προσωπικότητα τοῦ ἐχθροῦ, ἡ ἀνδρεία τοῦ ὁποίου πρέπει νά ἀναγνωριστεῖ καί στόν ὁποῖο σιγά-σιγά γνωρίζουν τό συνάνθρωπο, — *ὅλα αὐτά, πού ἀλαφρύνουν τίς στιγμές τοῦ πραγματικοῦ πολέμου, εἶναι ὁλότελα ἀπροσπέλαστα στά αἰσθήματα τοῦ τζινγκοϊστή.* Ἀκριβῶς γι' αὐτό τό λόγο ὁρισμένοι φίλοι τῆς εἰρήνης ἰσχυρίζονται ὅτι δυό ἀπό τούς πιό μεγάλους παράγοντες πού συγκρατοῦν τό μιλιταρισμό καί τόν πόλεμο εἶναι ἡ ὑποχρέωση ὅλων τῶν πολιτῶν νά κάνουν τή στρατιωτική τους θητεία καί ἡ πείρα ἀπό μιά εἰσβολή πού δοκίμασαν. **πρωτότυπο!**

...Εἶναι ὁλοφάνερο ὅτι ἡ ΟΠΤΙΚΗ ΗΔΥΠΑΘΕΙΑ ΠΟΥ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΖΕΙ ΤΟΝ ΤΖΙΝΓΚΟΪΣΜΟ ἀποτελεῖ ἕναν *πολύ σοβαρό παράγοντα τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ.* Ἡ πλαστή δραματοποίηση καί τοῦ πολέμου, καί *ὅλης τῆς πολιτικῆς τῆς ἰμπεριαλιστικῆς ἐπέκτασης* γιά νά ὑποδαυλίσουν αὐτό τό πάθος στίς πλατιές μάζες κατέχει ὄχι μικρή θέση στήν τέχνη τῶν *ἀληθινῶν ὀργανωτῶν* τῶν ἰμπεριαλιστικῶν ἄθλων, τῶν μικρῶν *δραστήριων ὁμάδων τῶν ἐπιχειρηματιῶν καί τῶν πολιτικῶν παραγόντων, πού ξέρουν τί θέλουν καί πῶς θά τό ἀποκτήσουν.*

Ὁ τζινγκοϊσμός, τυφλωμένος ἀπό τόν πραγματικό εἴτε φανταστικό φωτοστέφανο τοῦ πολεμικοῦ ἡρωισμοῦ καί ἀπό τίς λαμπρές ἀξιώσεις στήν ἀνοικοδόμηση τῶν αὐτοκρατοριῶν γίνεται ἡ

sic! ψυχή ἑνός ΙΔΙΑΙΤΕΡΟΥ ΕΙΔΟΥΣ ΠΑΤΡΙΩΤΙΣΜΟΥ, πού μπορεῖ νά γίνει κίνητρο *γιά ὁποιαδήποτε παραφροσύνη* εἴτε *ἔγκλημα*».

σελ. 232-233. «Ἡ σφαίρα πού γεννάει κινδύνους εἶναι βέβαια πολύ πιό πλατιά ἀπό τόν ἰμπεριαλισμό καί ἀγκαλιάζει ὅλη τήν περιοχή τῶν *ὑλικῶν συμφερόντων*. Ἄν ὅμως ἡ ἀνάλυση πού δόθηκε στά προηγούμενα κεφάλαια εἶναι σωστή, τότε *ὁ ἰμπεριαλισμός εἶναι ἡ προφυλακή αὐτῶν τῶν συμφερόντων*: γιά τίς τάξεις τῶν **χρηματιστῶν** καί τῶν κερδοσκόπων ὁ ἰμπεριαλισμός σημαίνει προώθηση τῶν προσωπικῶν τους ὑποθέσεων σέ βάρος τῆς κοινωνίας. Γιά τούς βιομήχανους καί τούς ἐμπόρους, πού δουλεύουν γιά τίς *ἐξαγωγές* — σημαίνει βίαιη διεύρυνση **τῶν ξένων** ἀγορῶν καί τή συνδεμένη μ'αὐτήν πολιτική τοῦ προστατευτισμοῦ. Γιά τούς *δημόσιους ὑπάλληλους* καί τίς ὁμάδες τῶν ἐλεύθερων *ἐπαγγελμάτων* — σημαίνει πλατύ *ἄνοιγμα τῶν θυρῶν* γιά *τά διακεκριμένα καί προσοδοφόρα πόστα*. Γιά τήν **ἐκκλησία**, σημαίνει τήν ἐνίσχυση τοῦ κύρους της καί τήν ἀποκατάσταση τοῦ πνευματικοῦ ἐλέγχου πάνω στίς πλατιές μάζες τῶν κατώτερων φυλῶν. Γιά τήν *πολιτική ὀλιγαρχία* — σημαίνει τό μοναδικό πρακτικό μέσο *ἀντιπερισπασμοῦ στίς δυνάμεις τῆς δημοκρατίας* καί προοπτική λαμπρῆς πολιτικῆς καριέρας στήν ἐπιδεικτική δράση γιά τήν οἰκοδόμηση αὐτοκρατοριῶν».

«ἀντιπερισπασμός»

!! *σελ. 238.* Ὁ μίστερ Κίντ, ὁ καθηγητής Γκίντινγκς καί οἱ **«φαβιανοί»** **(NB)** **ἰμπεριαλιστές** αἰτιολογοῦν μέ μιά ὑλική ἀνάγκη τήν ἀναγκαιότητα τοῦ «ἐλέγχου τῶν «πολιτισμένων» ἐθνῶν στίς τροπικές χῶρες». Τά φυσικά πλούτη τῶν τροπικῶν χωρῶν «ἔχουν *ζωτική σημασία γιά τήν ὕπαρξη καί τήν πρόοδο τοῦ δυτικοῦ πολιτισμοῦ*... Ἐνμέρει χάρη στήν ἁπλή αὔξηση τοῦ πληθυσμοῦ στήν εὔκρατη ζώνη, ἐνμέρει χάρη στήν ἀνύψωση τοῦ ἐπιπέδου τῆς ὑλικῆς ζωῆς, πρέπει νά μεγαλώσει αὐτή ἡ ἐξάρτηση τῶν χωρῶν τῆς εὔκρατης ζώνης ἀπό τίς τροπικές χῶρες». Πρέπει νά καλλιεργοῦνται ὅλο καί μεγαλύτερες ἐκτάσεις τῶν τροπικῶν χωρῶν. Χάρη ὅμως στίς ἰδιότητες πού ἀναπτύσσει τό ζεστό κλίμα στούς τοπικούς κατοίκους, αὐτοί οἱ τελευταῖοι δέν εἶναι ἱκανοί γιά τήν πρόοδο: Εἶναι ξέγνοιαστοι, δέν μεγαλώνουν οἱ ἀνάγκες τους. «Οἱ ἴδιοι οἱ ἰθαγενεῖς δέν θά καλλιεργήσουν μέ τή δική

τους θέληση τά φυσικά πλούτη τῶν τροπικῶν χωρῶν» (239).

σελ. 239-240. «Λένε ὅτι δέν μποροῦμε *ν ά ἀ φ ή σ ο υ μ ε ἀ κ α λ λ ι έ ρ γ η τ α α ὐ τ ά τ ά ἐ δ ά φ η.* Εἶναι ὑποχρέωσή μας νά φροντίσουμε νά καλλιεργηθοῦν γιά τό γενικό καλό. Ὅμως οἱ λευκοί ἄνθρωποι δέν μποροῦν νά «ἀποικήσουν» αὐτές τίς περιοχές καί, ἐγκατεστημένοι ἐκεῖ νά ἐπεξεργαστοῦν τά φυσικά τους πλούτη μέ τά δικά τους χέρια. *Μ π ο ρ ο ῦ ν μ ό ν ο ν ά ὀ ρ γ α ν ώ σ ο υ ν* τήν ἐργασία τῶν ἰθαγενῶν καί *ν ά τ ο ύ ς ἐ π ι σ τ α τ ο ῦ ν.* Μ'αὐτό τόν τρόπο μποροῦν νά ***ἐκπαιδεύσουν*** τούς ἰθαγενεῖς σέ διάφορα ἐπαγγέλματα καί νά προκαλέσουν σ'αὐτούς τήν ἐπιθυμία ὑλικῆς καί ἠθικῆς προόδου, ἀναπτύσσοντας σ'αὐτούς νέες «ἀνάγκες», πού συγκροτοῦν σέ κάθε κοινωνία τή βάση τοῦ πολιτισμοῦ». !!!

σελ. 251. «Μέ λίγα λόγια, ὅσο δέν ὑπάρχει πραγματικό παγκόσμιο συμβούλιο, πού θά μποροῦσε νά ὑποχρεώσει ἕνα πολιτισμένο ἔθνος νά διαπαιδαγωγήσει μιά κατώτερη (*) φυλή, οἱ ἀξιώσεις γιά «ἐμπιστοσύνη» δέν εἶναι τίποτε ἄλλο παρά *πράξη ἑνός **ξεδιάντροπου** λ α ο π λ ά ν ο υ».*

(*) !! ἐμπιστοσύνη (οἱ ἀποικίες «ἐμπιστεύονται» νά τίς μορφώσουν, ἐμπιστεύονται αὐτή τήν «ὑπόθεση» στίς μητροπόλεις)!!

σελ. 253-254. Τό τράστ τῶν κύριων εὐρωπαϊκῶν Δυνάμεων θά σήμαινε τήν ἐκμετάλλευση τῶν ἐξωευρωπαϊκῶν χωρῶν. Ἡ κακοδιοίκηση τῶν εὐρωπαίων στήν Κίνα «ξεσκεπάζει σέ ἀρκετά μεγάλο βαθμό μέ γεγονότα γιά τή σημερινή ἱστορία, ὅλη τήν ἀνοησία τῶν ἀξιώσεων, ὅτι ἡ ἐξωτερική πολιτική τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου, ἤ τῶν λαῶν πού τόν ἀποτελοῦν ἐμπνέεται καί καθορίζεται δῆθεν ἀπό τή φροντίδα γιά τόν πολιτισμό... *Ἄν* σχετικά μέ τίς *κ α τ ώ τ ε ρ ε ς* φυλές ἐφαρμόζεται *κ α τ ά κ ά π ο ι ο τ ρ ό π ο μ ι ά κ ο ι ν ή π α γ κ ό σ μ ι α π ο λ ι τ ι κ ή,* τότε αὐτή δέν ἀπορέει *ἀπό τήν ἠθική ἐμπιστοσύνη, ἀ λ λ ά ἀ π ό τ ή ν ἐ μ π ο ρ ι κ ή «σ υ ν α λ λ α γ ή»».*

(((Σχετικά μέ τό ζήτημα τῶν Ἑν. Πολιτειῶν τῆς Εὐρώπης!!)))

σελ. 259-260. «Ἡ πιό σημαντική καί, σέ τελευταία ἀνάλυση, ἡ πιό σοβαρή πάλη στή Νότια Ἀφρική εἶναι ἡ πάλη ἀνάμεσα στήν πολιτική τῆς Μπαζουτολάνδης καί στήν πολιτική τοῦ Γιοχάνεσμπουργκ καί τῆς Ροδεσίας,

μιά πού ἀκριβῶς σ' αὐτή τήν πάλη βλέπουμε μέ σαφήνεια τή διαφορά ἀνάμεσα στόν *«ὑγιή»* *ἰμπεριαλισμό,* πού ἀφιερώνεται στήν προστασία, τή διαπαιδαγώγηση καί τήν αὐτοανάπτυξη μιᾶς «κατώτερης φυλῆς» καί στό *«μή ὑγιή»* *ἰμπεριαλισμό,* πού καταδικάζει αὐτές τίς φυλές στήν οἰκονομική ἐκμετάλλευση ἀπό μέρους τῶν λευκῶν ἀποίκων, πού τίς χρησιμοποιοῦν σάν «ζωντανά ἐργαλεῖα» καί τά ἐδάφη τους σάν ἀποθῆκες μεταλλευμάτων καί ἄλλων κερδοφόρων θησαυρῶν».

σελ. 262 (σημείωση). «Στό Βρετανικό ὅμως προτεκτοράτο τῆς Ζανζιβάρης καί τῆς Πέμπας ἡ *δουλεία* ἐξακολουθεῖ ***ἀκόμη νά ὑπάρχει*** καί τά βρετανικά δικαστήρια παραδέχονται αὐτή τήν κατάσταση»... Ἡ ἀπελευθέρωση γίνεται πολύ ἀργά, γιατί αὐτό συμφέρει σέ πολλούς. «Ἀπό τούς 25 000 περίπου δούλους πού ἀριθμοῦνται στήν Πέμπα, γιά τήν ὥρα ἀπελευθερώθηκαν μέ διάταγμα λιγότεροι ἀπό 5 000».

!!

((1897-1902))

Τό διάταγμα τοῦ σουλτάνου γιά τήν ἀπελευθέρωση τῶν δούλων δημοσιεύτηκε τό 1897, αὐτή ἡ διακήρυξη ὅμως ἀνακοινώθηκε στίς 4 τοῦ Ἀπρίλη 1902, στή συγκέντρωση τοῦ «Συνδέσμου πάλης ἐνάντια στή δουλεία».

σελ. 264. «Ἡ πραγματική ἱστορία τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ, ***σέ διάκριση ἀπό*** τόν ἀποικισμό, ἀπεικονίζει χτυπητά αὐτή τήν τάση» **(τήν τάση νά ἐξαναγκάζουν τούς ἰθαγενεῖς νά ἐκμεταλλεύονται τά ἐδάφη *τους* γιά τό συμφέρον *μας*).**

σελ. 265. «Στήν πλειοψηφία τῶν χωρῶν τοῦ κόσμου καθαρά ἤ συγκεκριμένα τό ***ἐμπορικό*** συμφέρον καί ὁ τρόπος ἐνέργειας δημιούργησαν αὐτό τόν πυρήνα, ἀπό τόν ὁποῖο ἀναπτύχθηκε ὁ ***ἰμπεριαλισμός.*** Οἱ πρῶτες ἐμπορικές ἀποικήσεις μετατράπηκαν σέ βιομηχανικούς οἰκισμούς στή γύρω περιοχή τῶν ὁποίων ἀναπτύχθηκαν οἱ *ἐκχωρήσεις* γῆς καί *δρυκτοῦ πλούτου.* Ἕνας βιομηχανικός οἰκισμός ἀπαιτοῦσε ἔνοπλη *δύναμη* γιά τήν ὑπεράσπισή του, γιά τήν ἐξασφάλιση νέων ἐκχωρήσεων καί γιά τήν παρεμπόδιση καί τήν τιμωρία γιά κάθε παραβίαση τῶν συμφωνιῶν καί τῆς τάξης. Μεγάλη σημασία ἀρχίζουν νά ἀποκτοῦν ἄλλα συμφέροντα, πολιτικά καί θρησκευτικά, καί ὁ προηγούμενος ἐμπορικός οἰκισμός ἀποκτᾶ *πιό σαφή πολιτικό καί στρατιωτικό χαρακτήρα,* τά ἡνία τῆς διοίκησης περνοῦν συνήθως *ἀπό* ***τήν ἑταιρία στό κράτος*** καί τό προτεκτοράτο πού εἶναι διαμορφωμένο μέ ἀσάφεια παίρνει τή μορφή τῆς ἀποικίας».

σελ. 270. Τούς ντόπιους κατοίκους τούς ἐξαναγκάζουν μέ τή βία νά δουλεύουν στίς βιομηχανικές ἑταιρίες. Κάποτε αὐτό γίνεται μέ τή μορφή τῆς ὀργάνωσης «πολιτοφυλακῆς» ἀπό τούς ντόπιους κατοίκους, πού δῆθεν ὑπηρετεῖ τήν ὑπεράσπιση τῆς χώρας, ἀλλά στήν πραγματικότητα ὑποχρεώνεται νά δουλεύει γιά τίς εὐρωπαϊκές βιομηχανικές ἑταιρίες. NB

σελ. 272. Στήν ὄχθη ἄραξε μιά βάρκα, μέ χάντρες καί μπιχλιμπίδια δελεάζουν τόν ἀρχηγό, πού γι᾽αὐτά τά δῶρα βάζει ἕνα σημάδι κάτω ἀπό τή «συμφωνία», τήν ἔννοια τῆς ὁποίας δέν καταλαβαίνει. Τή συμφωνία τήν ὑπογράφει ὁ μεταφραστής καί ὁ τυχοδιώκτης πού ἦρθε στή χώρα, καί ἡ χώρα ἀπό τώρα θεωρεῖται σύμμαχος (**ἀποικία**) αὐτῆς τῆς χώρας ἀπό τήν ὁποία κατάγεται ὁ ξένος, ἀπό τή Γαλλία εἴτε ἀπό τήν ᾿Αγγλία. !!

σελ. 280. ᾿Εκεῖ πού καταργήθηκε ἡ ἀνοιχτή δουλεία, ***οἱ φόροι*** χρησιμεύουν σάν μέσο ἐξαναγκασμοῦ τῶν ἰθαγενῶν νά πηγαίνουν στή δουλιά. «Αὐτοί οἱ φόροι ἐφαρμόζονται ὄχι σπάνια γιά νά ἀφαιρέσουν ἀπό τούς ἰθαγενεῖς τή γῆ τους, γιά νά τούς ὑποχρεώσουν νά πουλᾶνε τήν ἐργατική τους δύναμη καί ἀκόμη νά τούς παρακινήσουν σέ ἐξεγέρσεις, ὕστερα ἀπό τίς ὁποῖες ἀκολουθοῦν μαζικές ἀπαλλοτριώσεις».

σελ. 293. «῞Οσον καιρό, ὅμως, θά δίνεται ἡ δυνατότητα στούς λευκούς φάρμερ ἤ στούς λευκούς κατόχους μεταλλείων, ξεκινώντας ἀπό κοντόφθαλμα ἰδιωτικά, στενά ἐμπορικά συμφέροντα, νά διεισδύουν εἴτε μέ δική τους εὐθύνη μόνοι τους, εἴτε μέ πιέσεις στήν ἀποικιακή ἤ στήν αὐτοκρατορική κυβέρνηση, στά ἐδάφη πού κατέχονται ἀπό «κατώτερες φυλές» καί νά σφετερίζονται γιά δικό τους προσωπικό ὄφελος τή γῆ ἤ τήν ἐργασία τους —ὅλον αὐτό τόν καιρό θά παραβιάζεται ἡ πρώτη ἀρχή τοῦ ***«ὑγιοῦς» ἰμπεριαλισμοῦ,*** καί οἱ φράσεις σχετικά μέ τή *δ ι δ α χ ή τ ῆ ς «ε ὔ γ ε ν ι κ ῆ ς ἐ ρ γ α σ ί α ς»* σ᾽αὐτές τίς φυλές καί τήν ἀνάπτυξή τους ἀπό τήν «παιδική» στήν ἀνδρική ἡλικία, ἀνεξάρτητα ἀπό τό ἄν αὐτές οἱ φράσεις λέγονται ἀπό τούς διευθυντές τῶν μεταλλευτικῶν ἑταιριῶν ἤ ἀπό κυβερνητικούς παράγοντες στή Βουλή τῶν Κοινοτήτων, *εἶναι λίγο καλύτερες ἀπό τά πρόστυχα ὑ π ο δ ε ί γ μ α τ α τῆς* ***ὑποκρισίας.*** Βασίζονται ΣΤΗΝ ΠΛΑΣΤΟΓΡΑΦΗΣΗ ΤΩΝ ΓΕΓΟΝΟΤΩΝ ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΠΑΡΑΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ ΑΙΤΙΩΝ, πού στήν πραγματικότητα καθορίζουν τήν πολιτική».

σελ. 295. «Τή σφραγίδα τοῦ *«π α ρ α σ ι τ ι σ μ ο ῦ»* φέρνει κάθε ***λευκός οἰκισμός*** πού βρίσκεται ἀνάμεσα σ᾽αὐτές τίς κατώτερες φυλές. Μέ ἄλλα λόγια, οἱ σχέσεις ἀνάμεσα στούς λευκούς καί τούς ἔγχρωμους ἀνθρώπους πουθενά δέν ἔχουν τό χαρακτήρα

τῆς ὑγιοῦς ἀμοιβαίας βοήθειας. Ἡ καλύτερη ὑπηρεσία, πού συνίσταται στό ὅτι ὁ λευκός πολιτισμός θά παρουσίαζε ὑποδείγματα κανονικῶν, ὑγιῶν κοινοτήτων ἀπό λευκούς, πού θά πρόβαλλαν τίς καλύτερες μορφές τῆς δυτικῆς ζωῆς, σχεδόν πάντα ἀποδείχνεται ἀπραγματοποίητη ἀπό κλιματολογικούς καί ἄλλους φυσικούς ὅρους. Ἡ ὕπαρξη μιᾶς

NB ||| χούφτας σκόρπιων *λευκῶν δημόσιων ὑπαλλήλων, ἱεραποστόλων, ἐμπόρων, ἐ π ι σ τ α τ ῶ ν μεταλλείων καί φυτειῶν,* πού ἀποτελοῦν κάποια *κυρίαρχη* κάστα ἀνδρῶν, πού λίγο γνωρίζουν καί συμπαθοῦν τό κοινωνικό σύστημα τοῦ δοσμένου λαοῦ, εἶναι ὁλότελα ἀκατάλληλη γιά νά δόσει σ'αὐτές τίς κατώτερες φυλές ἀκόμη καί ἐκεῖνες τίς κατακτήσεις, πού ὁ δυτικός πολιτισμός θά ἦταν ἱκανός νά δόσει».

σελ. 301. «Ὁ καθηγητής Τζ. Μ. Μπόβιλλ, ἡγούμενος τοῦ καθεδρικοῦ ναοῦ», εἶναι «ἐξ ἐπαγγέλματος *συμφιλιωτής τ ο ῦ θ ε ο ῦ μέ τόν μ α μ ω ν ᾶ».* Στό βιβλίο του «Ἰθαγενεῖς κάτω ἀπό τή σημαία τοῦ Τράνσβααλ» περιγράφει, πῶς στά μεταλλεῖα ἐπιτρέπουν στούς ἰθαγενεῖς νά οἰκοδομοῦν καλύβες, πράγμα πού δίνει σ' αὐτούς τή δυνατότητα «νά ζοῦν λίγο-πολύ κάτω ἀπό τίς ἴδιες συνθῆκες, πού ζοῦσαν στά χωριά τους». Ὅλα αὐτά εἶναι μόνο *ὑποκριτικές* φράσεις. Ἡ ζωή τῶν ἰθαγενῶν «ἔχει ὁλότελα ἀγροτικό καί ποιμενικό χαρακτήρα» καί τούς ὑποχρεώνουν νά *δουλεύουν* στά μεταλλεῖα μέ πληρωμή.

σελ. 304. «Στά καθορισμένα σ'αὐτούς ἐδάφη, οἱ ἰθαγενεῖς εἶναι προσκολλημένοι στή γῆ καί ζοῦν σέ πλήρη δουλεία, χωρίς νά ἔχουν οὔτε τό δικαίωμα ψήφου, οὔτε ἄλλες πολιτικές μέθοδες γιά τήν ἔκφραση τῶν αἰτημάτων τους καί χωρίς οἰκονομικά μέσα γιά τήν πρόοδο».

(διαστάσεις τῶν ἀγροτικῶν κλήρων στήν Ἰνδία) ||| *σελ. 309-310.* «Καί ὅμως ἑκατομμύρια ἀγρότες στήν Ἰνδία ἀγωνίζονται γιά τήν ὕπαρξη, ἔχοντας ὅλο-ὅλο *μ ι σ ό ἄ κ ρ γῆ.* Ἡ ζωή τους *εἶναι μιά διαρκής πάλη ἐνάντια στήν πείνα,* πού πολύ συχνά καταλήγει σέ ἀποτυχία. Τούς εἶναι δύσκολο νά ἐπιτύχουν ὄχι μιάν *ἀνθρώπινη* ὕπαρξη, ἔστω καί σ'αὐτό τό θλιβερό ἐπίπεδο τῶν ἀνέσεων τῆς ζωῆς, πού εἶναι συνηθισμένο γι'αὐτούς, ἀλλά ἁπλῶς τή δυνατότητα νά κρατηθοῦν στή ζωή καί νά μή

NB |||| πεθάνουν... Μποροῦμε ἀληθινά νά ποῦμε ὅτι στήν Ἰνδία, μέ ἐξαίρεση τίς ἀρδευόμενες περιοχές, ἡ πείνα εἶναι φαινόμενο χρόνιο καί ἐνδημικό».

σελ. 323. «Αὐτή ἡ πλάνη» (**ὅτι «ἐμεῖς ἐκπολιτίζουμε τάχα τήν Ἰνδία»**) «στηρίζεται μόνο σέ σοφιστεῖες τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ, πού πλέκει αὐτό τό ψέμα γιά νά συγκαλύψει τή γυμνότητά του καί τά κέρδη πού ἀπομυζοῦν ὁρισμένες ἐνδιαφερόμενες ὁμάδες ἀπό τήν αὐτοκρατορία».

σελ. 324. «*Ὁ νέος* ἰμπεριαλισμός διαφέρει ἀπό τόν παλιό, πρῶτο, μέ τό ὅτι στή θέση τῶν τάσεων μιᾶς ἀναπτυσσόμενης αὐτοκρατορίας βάζει τή θεωρία καί τήν πρακτική *ἀνταγωνιζόμενων αὐτοκρατοριῶν,* πού ἡ καθεμιά τους καθοδηγεῖται ἀπό τούς ἴδιους πόθους τῆς πολιτικῆς ἐπέκτασης καί τοῦ ἐμπορικοῦ ὀφέλους. Δεύτερο, *μέ τήν ἐπικράτηση* πάνω στά ἐμπορικά συμφέροντα τῶν *χρηματιστικῶν* συμφερόντων ἤ τῶν συμφερόντων πού *σχετίζονται* μέ *τήν τοποθέτηση κεφαλαίων*»*.

NB: διαφορά τοῦ *νέου* ἰμπεριαλισμοῦ ἀπό τόν παλιό

σελ. 329-330. «Ὄχι, τίποτε δέν εἶναι πάντως ἀδύνατο, ὅτι λ.χ. ἡ Κίνα θά μπορέσει νά πληρώσει τούς βιομηχανικούς λαούς τῆς Δύσης μέ τό ἴδιο νόμισμα καί, χρησιμοποιώντας τό κεφάλαιο καί τίς ὀργανωτικές τους δυνάμεις, ἤ, κάτι πού εἶναι πιό πιθανό, ἀντικαθιστώντας καί τά δυό μέ δικό της κεφάλαιο καί δικές της ὀργανωτικές δυνάμεις θά μπορέσει νά *πλημμυρίσει τίς ἀγορές τους* μέ δικά της φθηνότερα βιομηχανικά προϊόντα καί ἀρνούμενη νά πάρει σέ ἀντάλλαγμα τά εἰσαγόμενα ἀπό αὐτούς ἐμπορεύματα, νά ἐξασφαλίσει τίς πληρωμές πού ὀφείλει νά πληρώσει, κατάσχοντας τό κεφάλαιό τους, καί, ἔτσι, τό προηγούμενο προτσές τοποθετήσεων κεφαλαίων θά πάρει τήν ἀντίθετη κατεύθυνση ὥσπου, τελικά, ἡ Κίνα σιγά-σιγά θά πετύχει τόν οἰκονομικό ἔλεγχο πάνω στούς προηγούμενους προστάτες καί ἐκπολιτιστές της. **Δέν πρόκειται καθόλου γιά ἀργόσχολες φαντασίες» (Ἡ Κίνα μπορεῖ νά ξυπνήσει)...**

σελ. 332-333. «Ὁ μιλιταρισμός μπορεῖ νά ὑπάρχει ἀκόμη γιά πολύ καιρό, γιατί ὅπως ἀποδείχτηκε, ἀπό πολλές ἀπόψεις χρησιμεύει σάν στήριγμα τῆς *πλουτοκρατίας.* Τά ἔξοδα πού συνδέονται μαζί του προσφέρουν μιάν *ἐπικερδή ὑποστήριξη,* σέ καθορισμένα μεγάλα χρηματιστικά συμφέροντα. Ἀποτελεῖ *διακοσμητικό* στοιχεῖο στήν κοινωνική ζωή,

* Βλ. Β. Ι. Λένιν. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 27ος, σελ. 395-396. *Ἡ Σύντ.*

καί τό βασικό ὁ μιλιταρισμός εἶναι ἀπαραίτητος γιά νά καταστέλλει τίς κοινωνικές δυνάμεις πού ἀπαιτοῦν ἐσωτερικές μεταρρυθμίσεις. Παντοῦ οἱ δυνάμεις τοῦ κεφαλαίου στήν πιό συγκεντρωμένη μορφή του εἶναι καλύτερα ὀργανωμένες καί πέτυχαν μιά πιό ὑψηλή ἀνάπτυξη ἀπό τίς δυνάμεις τῶν ἐργατῶν.

καλά εἰπωμένο!!

Ἐνῶ ἡ ἐργατική τάξη μιλοῦσε γιά παγκόσμια συνεργασία τῶν ἐργαζομένων, τό κεφάλαιο πραγματοποιοῦσε κιόλας τήν παγκόσμια συνεργασία. Καί ἐφόσον ἡ ὑπόθεση ἀφορᾶ τά πολύ μεγάλα χρηματιστικά καί ἐμπορικά συμφέροντα, εἶναι πέρα γιά πέρα πιθανό ὅτι ἡ μέλλουσα γενιά μπορεῖ νά γίνει μάρτυρας μιᾶς τόσο ἰσχυρῆς παγκόσμιας συνένωσης τοῦ κεφαλαίου, ὥστε *οἱ πόλεμοι ἀνάμεσα στούς δυτικούς λαούς νά γίνουν σχεδόν ἀδύνατοι.* Παρά τόν ἐγωισμό καί τήν ἀπληστία τῆς σύγχρονης πολιτικῆς, πού τώρα ἐξασθενοῦν τήν εὐρωπαϊκή δραστηριότητα στήν Ἄπω Ἀνατολή, τό *πραγματικό δράμα* θά ἀρχίσει, ὅταν οἱ δυνάμεις τοῦ παγκόσμιου καπιταλισμοῦ, πού ἀξιώνει νά παίξει τό ρόλο τοῦ φορέα τοῦ πολιτισμοῦ τοῦ ἑνωμένου χριστιανικοῦ κόσμου, *θά χρησιμοποιηθοῦν γιά τήν εἰρηνική κατάκτηση τῆς* ***Κίνας***. Νά, ***τότε*** ἀκριβῶς θά παρουσιαστεῖ ὁ «κίτρινος κίνδυνος». Ἄν μᾶς εἶναι ἀνώφελο νά περιμένουμε ἀπό τήν Κίνα νά διαποτιστεῖ ἀπό *ἐθνικό* ***πατριωτισμό*** πού θά τῆς δόσει τή δύναμη νά *διώξει* τούς δυτικούς ἐκμεταλλευτές, τότε αὐτό σημαίνει ὅτι πρέπει νά ὑποβληθεῖ σέ ἀποσύνθεση, πού σωστότερα μποροῦμε νά τήν ὀνομάσουμε «διαμελισμό» τῆς Κίνας καί ὄχι «ἀνάπτυξή» της.

«Ἑνωμένες Πολιτεῖες τῆς Εὐρώπης»

Τότε μόνο θά καταλάβουμε ὅλο τόν *κίνδυνο* καί τόν ***παραλογισμό*** αὐτῆς τῆς ἐπιχείρησης, τῆς πιό μεγαλειώδους, τῆς πιό *ἐπαναστατικῆς* σέ ὅλη τήν ἱστορία τῆς ἀνθρωπότητας. Ἴσως, τότε μόνο οἱ δυτικοί λαοί θά καταλάβουν ὅτι ἐπέτρεψαν σέ μιά μικρή χούφτα ἰδιωτῶν κερδοσκόπων *νά τούς μπλέξουν σέ ἕναν τέτιο ἰμπεριαλισμό, στόν ὁποῖο ἐ-*

κατονταπλασιάζονται ὅλα τά ἔξοδα καί ὅλοι οἱ κίνδυνοι αὐτῆς τῆς τυχοδιωκτικῆς πολιτικῆς, ἀπό τόν ὁποῖο *δέν εἶναι δυνατό* νά βγοῦν *χωρίς ζημιά*».

σελ. 335. **((ΝΒ: προοπτική τοῦ παρασιτισμοῦ)).** «*Τό μεγαλύτερο* μέρος τῆς *Δυτικῆς* Εὐρώπης θά μποροῦσε ***τότε*** νά πάρει τήν ὄψη καί τό χαρακτήρα, πού ἔχουν σήμερα ***ὁρισμένα μέρη*** αὐτῶν τῶν χωρῶν: *ἡ Νότια Ἀγγλία*, ***ἡ Ριβιέρα***, τά μέρη τῆς *Ἰταλίας* καί τῆς ***Ἐλβετίας***, *πού* τά ἐπισκέπτονται περισσότερο οἱ περιηγητές καί πού κατοικοῦνται ἀπό πλούσιους καί συγκεκριμένα: ἀπό μιά *μικρή χούφτα* πλούσιους ***ἀριστοκράτες***, πού εἰσπράττουν μερίσματα καί εἰσοδήματα ἀπό τήν *Ἄπω Ἀνατολή*, μαζί μέ μιά κάπως πιό σημαντική ὁμάδα ἀπό ἐξεπαγγέλματος *ὑπαλλήλους* καί *ἐμπόρους* καί μέ ἕνα μεγαλύτερο ἀριθμό ἀπό *ὑπηρέτες καί ἐργάτες τῆς βιομηχανίας μεταφορῶν* καί τῆς βιομηχανίας πού ἀσχολεῖται μέ τήν ***τελική*** κατεργασία βιομηχανικῶν προϊόντων. Οἱ κυριότεροι μάλιστα κλάδοι τῆς βιομηχανίας θά ἐξαφανίζονταν καί ὁ μεγάλος ὄγκος τῶν *προϊόντων διατροφῆς, ὁ μεγάλος ὄγκος τῶν ἡμικατεργασμένων προϊόντων θά εἰσρέανε σάν* ***φόρος ὑποτελείας*** *ἀπό τήν Ἀσία καί τήν Ἀφρική*»*.

σελ. 337. «Ἀλλά τό οἰκονομικό καθῆκον τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ γιά τό ἄνοιγμα πρός τήν Κίνα συνίσταται γενικά ὅπως βλέπουμε ὄχι στή διεξαγωγή τοῦ συνηθισμένου ἐμπορίου: τό συνηθισμένο ἐμπόριο συνίσταται στή δημιουργία μιᾶς νέας τεράστιας ἀγορᾶς γιά τούς δυτικοευρωπαϊκούς ἐπενδυτές, μιᾶς ἀγορᾶς, πού ἀποφέρει κέρδη ὄχι γιά ὁλόκληρο τό λαό, ἀλλά μόνο γιά τήν κατηγορία ἐκείνη τῶν καπιταλιστῶν, πού ἐπενδύει κεφάλαια. Τήν κανονική ὑγιή πορεία τοῦ προτσές ἰδιοποίησης ἀπό τούς λαούς τοῦ αὐξανόμενου παγκόσμιου πλούτου, τήν ἐμποδίζει ἡ ἴδια ἡ φύση αὐτοῦ τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ, ἡ *οὐσία τοῦ ὁποίου συνίσταται στό ἄνοιγμα ἀγορῶν γιά τήν τοποθέτηση κεφαλαίων καί ὄχι γιά τό ἐμπόριο*, καί στή χρησιμοποίηση τῆς οἰκονομικῆς ὑπεροχῆς τῆς φτηνῆς παραγωγῆς τοῦ ἐξωτερικοῦ γιά τήν ἐκτόπιση τῆς ντόπιας βιομηχανίας καί τήν ὑποστήριξη τῆς πολιτικῆς καί οἰκονομικῆς κυριαρχίας μιᾶς ὁρισμένης τάξης».

ἡ οὐσία **τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ**

* Βλ. Β. Ι. Λένιν. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 27ος, σελ. 407. *Ἡ Σύντ.*

σελ. 346. «Ἡ ἐξουσία τῆς *Εὐρώπης* πάνω στήν *'Ασία* μέ τή βοήθεια τῆς βίας καί μέ σκοπό τό κέρδος καί τή δικαίωση αὐτῆς τῆς ἐξουσίας μέ τό ὅτι ἐκπολιτίζει τάχα τήν 'Ασία καί τήν ἀνεβάζει σέ πιό ὑψηλό ἐπίπεδο πνευματικῆς ζωῆς —αὐτό θά ἀναγνωριστεῖ ἀπό τήν ἱστορία, πιθανῶς, *μέ τό στεφάνι τῆς ἀδικίας καί τῆς μωρίας τοῦ ἰ μ π ε ρ ι α λ ι σ μ ο ῦ.* Αὐτό πού μπορεῖ νά μᾶς δόσει ἡ 'Ασία, τούς ἀνεκτίμητους θησαυρούς τῆς σοφίας πού συγκεντρώθηκαν μέ τήν πείρα τῶν αἰώνων, ἐμεῖς ἀρνούμαστε νά τό πάρουμε. 'Αλλά αὐτό τό πολύ ἤ τό λίγο πού θά μπορούσαμε νά τῆς δόσουμε, τό καταστρέφουμε μέ τό βάρβαρο τρόπο, μέ τόν ὁποῖο τό δίνουμε. Νά τί ἔκανε καί *τί κάνει ὁ ἰ μ π ε ρ ι α λ ι σ μ ό ς γιά τήν 'Ασία».*

σελ. 350. «Μιλώντας τό 1886 γιά τό νομοσχέδιο τοῦ Γλάδστονα σχετικά μέ τήν αὐτοδιοίκηση, ὁ κ. Τσάμπερλαιν εἶπε: «Θά ἀναζητοῦσα τή λύση πάνω στή βάση τῆς *ἀ ρ χ ῆ ς τῆς ὁμοσπονδίας.* Ὁ ἀξιότιμος φίλος μου ἀναζητοῦσε τό ὑπόδειγμα στίς σχέσεις πού ὑπάρχουν ἀνάμεσα στή χώρα μας καί στίς αὐτοδιοικούμενες καί πρακτικά ἀνεξάρτητες ἀποικίες της». 'Αλλά ἡ ὁμοσπονδία εἶναι καλύτερη, μιά πού τότε ἡ 'Ιρλανδία θά παραμείνει ἔτσι συστατικό μέρος τῆς Μεγάλης Βρετανίας, ἐνῶ μέ τίς αὐτοδιοικούμενες ἀποικίες ἡ σύνδεση εἶναι μόνο ἠθική. Σήμερα ἡ ἀνάπτυξη τῆς δημοκρατίας περνάει ἀπό τό δρόμο τῆς ὁμοσπονδίας, τῆς συσπείρωσης καί ὄχι ἀπό τό δρόμο τοῦ χωρισμοῦ» **(ὅλο αὐτό ἀπό τό λόγο τοῦ Τσάμπερλαιν).**

[**Ὁ Τσάμπερλαιν ὑπέρ τῆς ὁμοσπονδίας καί ἐνάντια στό χωρισμό, ἐνάντια στή «φυγόκεντρη» τάση**[40].]

NB
σύγκρ.
τό ἔργο τοῦ Κάουτσκι γιά τόν «ὑπεριμπεριαλισμό»

σελ. 351. «Ὁ χριστιανισμός, πού ἔχει στεριώσει σέ μερικές μεγάλες ὁμοσπονδιακές αὐτοκρατορίες, ἡ καθεμία ἀπό τίς ὁποῖες ἔχει καί μιά σειρά μή πολιτισμένες ἀποικίες καί ἐξαρτημένες χῶρες, φαίνεται σέ πολλούς σάν ἡ πιό νόμιμη ἀνάπτυξη τῶν σύγχρονων τάσεων καί μάλιστα τέτια ἀνάπτυξη πού θά πρόσφερε τίς περισσότερες ἐλπίδες γιά διαρκή εἰρήνη πάνω στή στέρεη βάση τοῦ διιμπεριαλισμοῦ»*.

'Αναπτύσσεται ἡ ἰδέα τοῦ παντευτονισμοῦ, τοῦ πανσλαβισμοῦ, τοῦ πανλατινισμοῦ, τοῦ πανβρετανισμοῦ κλπ., μιᾶς σειρᾶς ἀπό «ἑνώσεις κρατῶν» («Unions of States»).

---

* Βλ. Β. Ι. Λένιν. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 27ος, σελ. 422-423. *Ἡ Σύντ.*

σέ τί θά μετατρεπόταν ὁ «ὑπεριμπεριαλισμός» τοῦ Κάουτσκι καί οἱ Ἑνωμένες Πολιτεῖες τῆς Εὐρώπης *στή βάση* τοῦ καπιταλισμοῦ: σέ «διιμπεριαλισμό»!!

σελ. 355-356. «Τό Ἑνωμένο Βασίλειο», στή σημερινή ἰμπεριαλιστική πολιτική, «δέν μπορεῖ νά βαστάξει, χωρίς οὐσιαστική βοήθεια ἀπό τίς ἀποικίες, τό οἰκονομικό βάρος πού συνδέεται μέ τήν ἀνάγκη αὔξησης τοῦ στόλου». Ἡ ὑπόθεση μπορεῖ νά ὁδηγήσει στόν ἀποχωρισμό τῶν ἀποικιῶν, πού τά συμφέροντά τους δέν συνδέονται μέ τήν ἰμπεριαλιστική πολιτική (τῆς Ἀγγλίας), γιά τόν καθορισμό τῆς ὁποίας (**πολιτικῆς**) αὐτές δέν ἔχουν καμιά ἀποφασιστική ψῆφο, κάθε μιά ἀπό αὐτές—μέ τήν ἰδιότητα τῆς ὁμοσπονδιακῆς χώρας—θά ἔχει μέ τό μέρος της μιά ἀσήμαντη μειοψηφία δίπλα στόν τεράστιο ἀριθμό τῶν ἀγγλικῶν ἀποικιῶν, οἱ ὁποῖες στίς περισσότερες περιπτώσεις, ἔχουν πολύ λίγα κοινά συμφέροντα. Γιά τή Μεγάλη Βρετανία ἡ «αὐτοκρατορική ὁμοσπονδία» εἶναι ἐπωφελής, γιά τίς ἀποικίες εἶναι ἀσύμφορη.

σελ. 373. «Ὁ νέος ἰμπεριαλισμός ***σκοτώνει*** τήν *ὁμοσπονδία τῶν ἐλεύθερων αὐτοδιοικούμενων κρατῶν:* ἴσως οἱ ἀποικίες νά στρέψουν σ᾽αὐτό τήν προσοχή τους, ὅμως θά συνεχίσουν τόν παλιό δρόμο τους».

σελ. 378-379. «Ἡ συνήθεια τοποθέτησης κεφαλαίων σέ ξένες χῶρες, πού καθιερώθηκε πρίν ἀπό λίγο καιρό, ἀναπτύχθηκε σήμερα σέ τέτιο βαθμό, πού οἱ εὔπορες καί πολιτικά ἰσχυρές τάξεις τῆς Μεγάλης Βρετάνίας *παίρνουν τώρα ὅλο καί μεγαλύτερο μέρος τῶν ἐσόδων τους ἀπό τά κεφάλαια πού εἶναι τοποθετημένα* ἔξω ἀπό τά ὅρια τῆς ***Βρετανικῆς αὐτοκρατορίας***. Αὐτό τό αὐξανόμενο ***ἐνδιαφέρον*** τῶν εὐπορώμας τάξεων στίς χῶρες, πάνω στίς ὁποῖες ***δέν*** ἔχουν πολιτικό ἔλεγχο, ἀποτελεῖ ***ἐπαναστατική*** δύναμη στή σημερινή πολιτική. Πράγμα πού σημαίνει μιά μόνιμα ἐνισχυόμενη τάση νά χρησιμοποιήσουν τήν πολιτική τους δύναμη σάν πολίτες τοῦ δοσμένου κράτους γιά *νά ἀναμιγνύονται* στήν πολιτική ζωή αὐτῶν τῶν κρατῶν, στή βιομηχανία τῶν ὁποίων ἔχουν ὑλικά συμφέροντα.

πολιτική τοῦ χρηματιστικοῦ κεφαλαίου

Πρέπει ν᾽ἀναγνωριστεῖ σαφῶς ὁ ***παράνομος*** στήν οὐσία χαρακτήρας αυτῆς τῆς χρησιμοποίησης κρατικῶν μέσων τῆς χώρας γιά τήν ὑπεράσπιση καί τήν αὔξηση τῆς ἀποδοτικότητας ἰδιωτικῶν ἐπενδύσεων».

((μικροαστική οὐτοπία!!))

σελ. 380. «Αὐτές οἱ δυνάμεις ὀνομάζονται συνήθως καπιταλιστικές, ἀλλά ὁ πιό σοβαρός κίνδυνος προέρχεται ὄχι ἀπό τίς ***πραγματικές*** βιομηχανικές ἐπενδύσεις σέ ξένες χῶρες, ἀλλά ἀπό τό γεγονός *ὅτι τά χρεόγραφα καί τίς μετοχές, πού στηρίζονται σ᾽ αὐτές τίς ἐπενδύσεις, τά διαχειρίζονται οἱ χρηματιστές*».

σελ. 381–382. «῾Η ἀνάλυση τοῦ ***ἰμπεριαλισμοῦ*** καί τῶν φυσικῶν ἐρεισμάτων του—τοῦ μιλιταρισμοῦ, τῆς ὀλιγαρχίας, τῆς γραφειοκρατίας, τοῦ προστατευτισμοῦ, τῆς συγκέντρωσης τοῦ κεφαλαίου καί τῶν ἀπότομων οἰκονομικῶν διακυμάνσεων—τόν χαρακτηρίζει σάν τό *μεγαλύτερο κίνδυνο γιά τά σύγχρονα ἐθνικά κράτη.* ῾Η ἐξουσία τῶν ἰμπεριαλιστικῶν Δυνάμεων στό ἐσωτερικό τῆς χώρας, πού ἐπιτρέπει σ᾽αὐτές νά χρησιμοποιοῦν μέ τή βοήθεια τοῦ κρατικοῦ μηχανισμοῦ τούς ἐθνικούς πόρους γιά τά δικά τους ἰδιωτικά ὀφέλη, ***μπορεῖ*** *νά ἀνατραπεῖ* ***μόνο*** *μέ τήν ἐγκαθίδρυση μιᾶς γνήσιας δημοκρατίας,* μόνο μέ τήν πολιτική πού καθοδηγεῖται ἀπό τό λαό *πρός* ***τό συμφέρον τοῦ λαοῦ,*** πού πραγματοποιεῖται μέσω τῶν ἀντιπροσώπων του, πάνω στούς ὁποίους ἀσκεῖ πραγματικό ἔλεγχο. Ἄραγε εἶναι πιά ὥριμη ἡ δική μας εἴτε ὁποιαδήποτε ἄλλη χώρα γιά μιά παρόμοια δημοκρατία; Γι᾽αὐτό μπορεῖ ***πολύ νά ἀμφιβάλλουμε,*** ἀλλά λίγες εἶναι οἱ ἐλπίδες ὅτι θά βρεθεῖ τό φάρμακο ὅσον καιρό ἡ ***ἐξωτερική πολιτική*** τῆς χώρας «δέν θά στηρίζεται στήν πλατιά βάση τῆς λαϊκῆς θέλησης»».

μικροαστός δημοκράτης!!

ἐκδημοκρατισμός τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς

σελ. 382-383. «*῾Ο ἰμπεριαλισμός,* μόλις τώρα ἀρχίζει νά συνειδητοποιεῖ ὅλες τίς δυνατότητές του καί νά μετατρέπεται σέ λεπτή τέχνη τῆς διεύθυνσης τῶν λαῶν. Τό ἐκτεταμένο δικαίωμα ψήφου, πού παραχωρήθηκε σ᾽ἕνα λαό, ἡ διαφώτιση τοῦ ὁποίου μόλις ἔφτασε στό βαθμό ἐκεῖνο, πού οἱ ἄνθρωποι ἀρχίζουν νά διαβάζουν ἔντυπα, χωρίς ἀκόμη νά συμπεριφέρονται κριτικά σ᾽αὐτά πού διαβάζουν, εὐνοεῖ ἐξαιρετικά τίς διαθέσεις τῶν

τολμηρῶν δραστήριων πολιτικῶν, πού μέ τή βοήθεια τοῦ ἐλέγχου πού ἀσκοῦν στόν Τύπο, στό σχολεῖο καί σέ περίπτωση ἀνάγκης στήν ἐκκλησία, *μπολιάζουν στίς μάζες τόν ἰμπεριαλισμό, σκεπάζοντάς τον μέ τήν ἑλκυστική* ***ρεκλάμα τῶν πατριωτικῶν αἰσθημάτων.***

Τήν κύρια οἰκονομική πηγή τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ, ὅπως διαπιστώσαμε, τήν ἀποτελεῖ ἡ ***ἀνισότητα*** τῶν οἰκονομικῶν δυνατοτήτων, χάρη στήν ὁποία μιά προνομιούχα τάξη συσσωρεύει περισσευούμενα ἔσοδα, τά ὁποῖα, στίς ἀναζητήσεις γιά κερδοφόρα τοποθέτησή τους, τήν ἐξαναγκάζουν νά τραβάει ὅλο καί πιό μακρυά. Ἡ ἐπιροή αὐτῶν τῶν ἐπενδυτῶν καί τῶν χρηματιστῶν διευθυντῶν τους στήν κρατική πολιτική ἐξασφαλίζει τήν *ἐθνική σύμπνοια τῶν ἄλλων ὑλικῶν συμφερόντων,* πού ἀπειλοῦνται ἀπό κινήματα γιά κοινωνικές μεταρυθμίσεις. Ἔτσι ἡ ἐγκαθίδρυση τοῦ ***ἰμπεριαλισμοῦ*** ἐξυπηρετεῖ ***διπλό*** σκοπό: ἐξασφαλίζει ἰδιωτικά ὑλικά ὀφέλη τῶν προνομιούχων τάξεων τῶν *ἐπενδυτῶν* καί τῶν ἐμπόρων σέ βάρος τῆς κοινωνίας καί ταυτόχρονα δυναμώνει τήν *κοινή ὑπόθεση τοῦ συντηρητισμοῦ,* ***γιατί ἀποσπᾶ*** τή δραστηριότητα καί τήν προσοχή τῆς κοινωνίας ἀπό τά ἐσωτερικά γεγονότα τῆς χώρας καί τίς κατευθύνει πρός τά ἔξω».

σελ. 383. «Ἄν ὀνομάσουμε τόν ***ἰμπεριαλισμό*** *ἐθνική* πολιτική θά εἶναι ***ἕνα ξετσίπωτο ψέμα:*** τά συμφέροντα τοῦ ***ἔθνους*** εἶναι ἀντίθετα πρός κάθε βῆμα αὐτῆς τῆς πολιτικῆς τοῦ *ἐπεκτατισμοῦ.* Κάθε διεύρυνση τῆς Μεγάλης Βρετανίας στίς τροπικές χῶρες ἀποτελεῖ ἀναμφισβήτητη ἐξασθένιση τοῦ *γνήσιου βρετανικοῦ ἐθνικισμοῦ.* Ὁρισμένοι κύκλοι ἐγκωμιάζουν ἀκόμη τόν ἰμπεριαλισμό ἀκριβῶς γιατί, σπάζοντας τά στενά πλαίσια τῶν ἐθνικοτήτων, εὐνοεῖ καί προωθεῖ τήν ἀνάπτυξη τοῦ διεθνισμοῦ. Ὑπάρχουν ἀκόμη ἄνθρωποι, πού κάτω ἀπό τήν πίεση τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ *τάσσονται ὑπέρ τῆς βίαιης κατάπνιξης τῶν μικρῶν ἐθνικοτήτων ἀπό τίς πιό μεγάλες εἴτε ζητοῦν συγγνώμη* γι᾽ αὐτό, νομίζοντας ὅτι σ᾽ αὐτό συνίσταται ἡ φυσική προσέγγιση στήν παγκόσμια Ὁμοσπονδία καί στήν αἰώνια εἰρήνη».

ὅπως ὁ Κοῦνοφ καί συντροφία!!

Οἱ ὑπερασπιστές τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ γιά τήν καταβρόχθιση τῶν μικρῶν ἐθνῶν!!

σελ. 384. «Ἡ ἐλπίδα γιά ἕνα μελλοντικό διεθνισμό ἀπαιτεῖ πρῶτα ἀπ'ὅλα τή διατήρηση καί τήν ἐλεύθερη ἀνάπτυξη τῶν *ἀνεξάρτητων λαῶν*, μιά πού χωρίς αὐτό εἶναι ἀδύνατη ἡ βαθμιαία ἀνάπτυξη τοῦ διεθνισμοῦ, ἀλλά εἶναι δυνατή μόνο μιά ὁλόκληρη σειρά ἀνεπιτυχῶν προσπαθειῶν *μέ ἕνα χαώδη καί ἀσταθή κοσμοπολιτισμό*. Ὅπως ὁ ἀτομικισμός εἶναι ἀπαραίτητος γιά κάθε ὑγιή μορφή ἐθνικοῦ σοσιαλισμοῦ, **κουρκούτι** *ἔτσι καί ὁ ἐθνικισμός εἶναι ἀπαραίτητος γιά τό διεθνισμό*. Κανενός εἴδους ὀργανική ἀντίληψη τῆς παγκόσμιας πολιτικῆς δέν μπορεῖ νά οἰκοδομηθεῖ πάνω σέ κάποιαν ἄλλη προϋπόθεση».

σελ. 384–385. «Στό βαθμό πού εἶναι **δυνατές** πραγματικές ἐθνικές κυβερνήσεις, πού θά ἀντιπροσωπεύουν τά συμφέροντα τοῦ λαοῦ, καί ὄχι μιᾶς χούφτας ἀπό ὀλιγάρχες, **στόν ἴδιο βαθμό** θά ἐξαλείφεται ἡ σύγκρουση ἀνάμεσα στά ἔθνη, καί θά ἀναπτύσσεται ὅλο καί περισσότερο ὁ εἰρηνικός διεθνισμός **(οἱ ταχυδρομικές συμβάσεις κτλ. ἀκολουθοῦν δῆθεν αὐτό τό δρόμο)**, πού στηρίζεται πάνω στά κοινά συμφέροντα μεταξύ τῶν ἐθνῶν. «Οἱ οἰκονομικές σχέσεις εἶναι πολύ πιό δυνατές καί σταθερές σάν βάση τοῦ ἀναπτυσσόμενου διεθνισμοῦ, παρά οἱ ὀνομαζόμενοι φυλετικοί δεσμοί» (παντευτονικοί, πανσλαβικοί, πανβρετανικοί κτλ.) «ἤ ἡ πολιτική συμμαχία, πού οἰκοδομεῖται πάνω σέ ἕνα κοντόφθαλμο ὑπολογισμό μιᾶς ἰσορροπίας τῶν δυνάμεων».

σελ. 385–386. «Νά τί δυνατότητες ξανοίγει μπροστά μας μιά πλατύτερη συμμαχία τῶν δυτικῶν κρατῶν, *ἡ εὐρωπαϊκή ὁμοσπονδία τῶν μεγάλων Δυνάμεων*: αὐτή ὄχι μόνο δέν θά προωθοῦσε τόν παγκόσμιο πολιτισμό, *ἀλλά θά μποροῦσε νά σημαίνει ἕναν τεράστιο κίνδυνο δυτικοῦ παρασιτισμοῦ*: ὁ ξεχωρισμός μιᾶς ὁμάδας ἀπό *προηγμένα βιομηχανικά ἔθνη*, πού οἱ *ἀνώτερες* τάξεις τους θά εἰσπράτουν τεράστιο φόρο ὑποτελείας ἀπό τήν *Ἀσία* καί τήν *Ἀφρική* καί μέ τή βοήθεια αὐτοῦ **NB** τοῦ φόρου θά διατηροῦν μεγάλες *πειθήνιες* μάζες ὑπαλλήλων καί ὑπηρετῶν πού δέν θά ἀσχολοῦνται πιά μέ τή *μαζική* παραγωγή ἀγροτικῶν καί βιομηχανικῶν προϊόντων, ἀλλά μέ τήν προσωπική ἐξυπηρέτηση ἤ μέ δευτερεύουσα βιομηχανική ἐργασία κάτω ἀπό τόν ἔλεγχο *τῆς νέας χρηματιστικῆς*

ἀ ρ ι σ τ ο κ ρ α τ ί α ς. Ὅποιοι εἶναι ἕτοιμοι *νά ἀπορίψουν αὐτή τή θεωρία**, σάν θεωρία *π ο ύ δ έ ν ἀ ξ ί ζ ε ι* νά τήν ἐξετάσει κανείς, ἄς μελετήσουν βαθιά τίς οἰκονομικές καί κοινωνικές συνθῆκες τῶν περιφερειῶν ἐκείνων τῆς σημερινῆς *Ν ό τ ι α ς Ἀ γ-γ λ ί α ς,* πού ἔχουν ΚΙΟΛΑΣ ΠΕΡΙΕΛΘΕΙ Σ᾽ΑΥΤΗ ΤΗΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ. Ἄς σκεφτοῦν πόσο τεράστια θά μποροῦσε νά ἐπεκταθεῖ αὐτό τό σύστημα, ἄν *ἡ Κ ί ν α ὑ π ο τ α σ σ ό τ α ν* στόν οἰκονομικό ἔλεγχο μιᾶς παρόμοιας ὁμάδας *χ ρ η μ α τ ι σ τ ῶ ν, ἐ π ε ν δ υ-τ ῶ ν κ ε φ α λ α ί ο υ,* πολιτικῶν καί ἐμποροβιομηχανικῶν ὑπαλλήλων τους, πού θά ἀντλοῦσαν κέρδη ἀπό τή *μ ε γ α λ ύ τ ε ρ η* σέ δυναμικότητα δεξαμενή, πού γνώρισε ποτέ ὁ κόσμος, μέ σκοπό νά *κ α τ α ν α-λ ώ ν ο υ ν α ὐ τ ά τ ά κ έ ρ δ η σ τ ή ν Ε ὐ ρ ώ π η.* Φυσικά ἡ κατάσταση εἶναι ἐξαιρετικά πολύπλοκη, τό παιχνίδι τῶν παγκόσμιων δυνάμεων πολύ δύσκολα μπορεῖ κανείς νά τό ὑπολογίσει γιά νά κάνει *π ο λ ύ π ι θ α ν ή* μόνο πρός μιά κατεύθυνση αὐτήν ἤ ὁποιαδήποτε ἄλλη ἑρμηνεία τοῦ μέλλοντος. Οἱ ἐπιδράσεις ὅμως πού κατευθύνουν σήμερα τόν **ἰμπεριαλισμό** τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης *κ ι ν ο ῦ ν τ α ι π ρ ό ς α ὐ τ ή τ ή ν κ α τ ε ύ θ υ ν σ η* καί, ἄν δέν συναντήσουν *ἀ ν τ ί δ ρ α σ η,* ἄν δέν τραβηχτοῦν πρός μιάν ἄλλη πλευρά, θά δουλεύουν *πρός τήν κατεύθυνση τῆς ὁλοκλήρωσης αὐτοῦ ἀκριβῶς τοῦ προτσές***. **σωστά**

Ἐάν οἱ **κυρίαρχες** τάξεις στίς δυτικές χῶρες θά μπορέσουν νά πραγματοποιήσουν τά συμφέροντά τους σέ ἕναν παρόμοιο συνδυασμό (καί χρόνο μέ τό χρόνο ὁ καπιταλισμός φανερά γίνεται ὁλοένα καί περισσότερο διεθνής) καί ἄν ἡ Κίνα ἀποδειχτεῖ ὄχι ἱκανή νά ἀναπτύξει ἀρκετή δύναμη ἀντίστασης, τότε *θά γίνει ἐντελῶς χειροπιαστή* ἡ δυνατότητα τοῦ *π α ρ α σ ι τ ι-κ ο ῦ ἰμπεριαλισμοῦ,* πού σέ πιό πλατιά πλαίσια θά ἀναπαραγάγει *πολλά χαρακτηριστικά τῆς παρακμῆς τῆς Ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας».*

σελ. 389. «Ὁ **νέος** ἰμπεριαλισμός οὐσιαστικά σέ τίποτε δέν ξεχωρίζει ἀπό τό ἀρχαῖο του ὑπόδειγμα» (Ρωμαϊκή αὐτοκρατορία). Εἶναι ἐπίσης ἕνα τέτιο **παράσιτο.** Ὅμως οἱ νόμοι τῆς φύσης, πού

* Ὁ Β. Ι. Λένιν στήν ἐργασία «Ὁ ἰμπεριαλισμός, ἀνώτατο στάδιο τοῦ καπιταλισμοῦ» ἔπειτα ἀπό τή λέξη «θεωρία» προσθέτει σέ παρένθεση: «θά ἔπρεπε νά πεῖ: προοπτική» (βλ. Β. Ι. Λένιν. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 27ος, σελ. 408 καί ρωσ. ἔκδ., τόμ. 30ός, σελ. 167-168). *Ἡ Σύντ.*

** Βλ. Β. Ι. Λένιν. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 27ος, σελ. 407-408. *Ἡ Σύντ.*

καταδικάζουν τά *π α ρ ά σ ι τ α* στήν καταστροφή, ἐφαρμόζονται ὄχι μόνο στά ἄτομα, ἀλλά καί στά ἔθνη. Τό περίπλοκο τοῦ προτσές καί ἡ συγκάλυψη τῆς οὐσίας τῆς ὑπόθεσης μποροῦν *νά ἐπιβραδύνουν, ὄχι ὅμως καί νά ἐμποδίσουν τήν καταστροφή.* «Ἡ ἀξίωση ὅτι δῆθεν τό *ἰ μ π ε ρ ι α λ ι σ τ ι κ ό* κράτος, ὑποτάσσοντας βίαια ἄλλους λαούς καί τά ἐδάφη τους, ἐνεργεῖ ἔτσι γιά νά προσφέρει ὑπηρεσίες στούς ὑποταγμένους λαούς, ἴσες μέ αὐτές πού τό ἴδιο ἀπαιτεῖ, εἶναι καθαρά *ψεύτικη:* γενικά δέν σκέφτεται νά προσφέρει ἰσότιμες ὑπηρεσίες καί δέν εἶναι σέ θέση νά τίς προσφέρει».

Τέλος

ΤΕΤΡΑΔΙΟ
«λ»
(«ΛΑΜΔΑ»)

Περιεχόμενα

λ

ΣΑΜΠΑ. «ΘΑ ΑΠΟΚΤΗΣΕΤΕ ΒΑΣΙΛΙΑ, ΑΝ ΔΕΝ ΕΞΑΣΦΑΛΙΣΕΤΕ ΕΙΡΗΝΗ»

Μαρσέλ *Σαμπά. «Θά ἀποκτήσετε βασιλιά, ἄν δέν ἐξασφαλίσετε εἰρήνη»*[41]. **Παρίσι, 1913 (Εὐγ. Φιγκυέρ). 5η ἔκδοση ((σελ. 278)).** ('Εκδόθηκε στίς 20 τοῦ 'Ιούλη 1913.)

«"Αν κάναμε λ.χ. τήν ἀνακάλυψη, ὅτι μᾶς μπλέξανε σ'ἕνα σύστημα συμμαχιῶν, πού μᾶς ὁδηγοῦν μέ τό κυνήγι τῶν ἐξοπλισμῶν ὁλόισια στόν πόλεμο, καί ὅτι, παρ'ὅλα αὐτά, αὐτό τό σύστημα τῶν συμμαχιῶν οἰκοδομήθηκε στίς ἴδιες τίς βάσεις, πού θά ἦταν ἀρκετές, γιά νά ἐξασφαλίσουν τήν εἰρήνη;» (σελ. XI).

«Μήπως δέν ξέρετε ὅτι ὁ σημερινός πόλεμος μέρα μέ τή μέρα μοιάζει ὅλο καί πιό πολύ μέ βιομηχανική ἐπιχείρηση; "Οτι ἡ ἐπιστράτευση εἶναι μιά τεράστια βιομηχανική πράξη; "Οτι, ὅπως κάθε βιομηχανική πράξη, ἀπαιτεῖ τεχνικές γνώσεις καί ἱκανότητες;» (σελ. 13).

«Ναί! Μπορεῖτε νά φανταστεῖτε δημοκρατία, πού νά εἶναι λιγότερο ἀποσπασμένη ἀπό τή ζωή καί τή δράση. Αὐτό εἶναι τόσο πιό ἀπαραίτητο, γιατί ἡ σημερινή δημοκρατία, ὄχι μόνο δέν εἶναι ἱκανή νά διεξάγει τόν πόλεμο, ὅπως προσπάθησα νά ἀποδείξω στίς προηγούμενες σελίδες, ἀλλά ἀκριβῶς δέν εἶναι ἐπίσης ἐξίσου ἱκανή νά ἐξασφαλίσει τήν εἰρήνη» (σελ. 25).

«Μή μοῦ λέτε ὅτι μπορεῖτε νά τά βγάλετε πέρα χωρίς αὐτό, ὅτι δέν θέλετε κατακτήσεις, ὅτι ἐπιδιώκετε μόνο τήν αὐτοάμυνα: καθαρή φλυαρία» (σελ. 28).

«Ἔπειτα ἀπό τήν κρίση τοῦ Ἀγκαδίρ πρότεινα κάποτε στή Βουλή νά προσπαθήσει νά δημιουργήσει ἕνα νέο ὄργανο» (σελ. 31).

«Ἡ πρόταση ἔλεγε ὅτι πρέπει νά ὀργανώσουμε γιά τή διεύθυνση τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς ἕνα συμβούλιο, πού νά ἀποτελεῖται ἀπό ὅλους τούς πρώην ὑπουργούς ἐξωτερικῶν» (σελ. 31).

«Νά μαζέψουμε ὅλους τούς πρώην ὑπουργούς ἐξωτερικῶν; Ἀλλά, φίλε μου, αὐτοί τό μόνο πού θά σκέφτονταν θά ἦταν πῶς νά βάλουν τρικλοποδιά στό διάδοχό τους! Τί λέτε, ἀπό τόν οὐρανό πέσατε;» (σελ. 33).

NB «Ἄν θά γραφόταν μέ εἰλικρίνεια *ἡ χρηματιστική ἱστορία τῆς σημερινῆς Γαλλίας*, θά ἦταν ἱστορία ὁλόκληρης σειρᾶς ξεχωριστῶν ληστειῶν, πού θυμίζουν τή λεηλασία κατακτημένης πόλης!

NB Θά ἦταν ἡ ἱστορία τῆς λεηλασίας ἑνός ἄμυαλου λαοῦ ἀπό ἐπιτήδειους χρηματιστές. Ἄς δοῦμε τί γίνεται, ὅταν τό γαλλικό κράτος ἔχει νά κάνει ὄχι μέ τούς πολίτες του, ἀλλά μέ ξένες κυβερνήσεις» (σελ. 41).

«Γιά νά τήν πείσουμε*, ὁ κ. Ντελκασσέ τῆς πρόσφερε ἕνα καλό κομμάτι τοῦ Μαρόκου μέ τήν ὑπόσχεση τῆς φιλικῆς μας βοήθειας καί τῆς πολεμικῆς καί οἰκονομικῆς μας συμπαράστασης. Πάνω στή βάση τῆς ἀμοιβαιότητας! Διακόσιες χιλιάδες καλοί ἱσπανοί στρατιῶτες θά συμπληρώσουν θαυμάσια τήν ἀνεπάρκεια τῶν δικῶν μας στρατιωτικῶν δυνάμεων» (σελ. 49).

«Πόσους μῆνες εἴχαμε ἀφήσει νά περάσουν, πρίν ἀναγνωρίσουμε τήν Πορτογαλική δημοκρατία;

Τή στιγμή πού γράφω αὐτές τίς γραμμές, δέν ἀναγνωρίστηκε ἀκόμη ἀπό μᾶς ἡ Κινεζική Δημοκρατία: Οἱ Ἑνωμένες Πολιτεῖες ἀπευθύνονται σ'αὐτήν σάν νά ἀπευθύνονται σέ μιά ὑψηλή προσωπικότητα! Ἀλλά ἐμεῖς τή θυσιάσαμε στούς χρηματιστές μας.

Μήπως ὅταν ταλαντευόταν ἡ Νορβηγία, κάναμε ἔστω καί μιά χειρονομία, εἴπαμε ἔστω καί ἕνα λόγο; Ἡ Νορβηγία ὅμως τό περίμενε!» (σελ. 65).

«Ἄν εἴκοσι ὁλόκληρα χρόνια δέν σωπαίναμε καί δέν ἀποθαρύναμε σκόπιμα τούς ἱσπανούς ἐπαναστάτες, τότε δημοκρατία δέν θά ἦταν μόνο ἡ Πορτογαλία! Δέν θά εἴχαμε ἀνάγκη νά ἀγοράσουμε τή συμμαχία μέ τήν Ἱσπανία, δίνοντάς της μερικά κομμάτια τοῦ Μαρόκου! Δέν θά χρειαζόταν νά συζητᾶμε τήν ἐπαναφορά τοῦ νόμου γιά τήν τρίχρονη στρατιωτική θητεία» (σελ. 68).

* Τήν Ἱσπανία. *Ἡ Σύντ.*

«῾Ο φίλος μου Ζορές, ἀνάμεσα σέ ἄλλα, μοῦ ἔλεγε ἐπανειλημμένα: «῾Υπερβάλλετε τόν κίνδυνο. Δέν πρέπει νά νομίζετε ὅτι ὁ πόλεμος ὁπωσδήποτε θά ξεσπάσει. Κάθε χρόνος πού περνᾶ δυναμώνει τήν εἰρήνη καί ἐλαττώνει τήν πιθανότητα τοῦ πολέμου. Μήπως ὅταν προφητεύουμε τή σύγκρουση, δέν σημαίνει ἀντίθετα, ὅτι μεγαλώνουμε αὐτή τήν πιθανότητα;»

Θά ἤμουνα εὐτυχής, ἄν μποροῦσα νά συμμεριστῶ αὐτή τή βεβαιότητα καί νά πείσω τόν ἑαυτό μου, ὅτι μέ κοινές προσπάθειες θά μπορούσαμε γιά πολύ χρόνο ἀκόμη νά διασκορπίσουμε τάχα τόν κίνδυνο. Μά ἀκριβῶς ἐπειδή φοβᾶμαι ἴσα ἴσα τό ἀντίθετο, ἀκριβῶς ἐπειδή πολλά χρόνια συνέχεια σκεπτόμουν τό ζήτημα αὐτό, αἰσθάνομαι ὅτι μέσα μου ἀναπτύσσεται καί δυναμώνει ἡ ἀντίθετη σκέψη καί ἔγραψα αὐτό τό βιβλίο» (σελ. 76-77).

«Καί ἔπειτα, πῶς θέλετε νά πάρουν στά σοβαρά οἱ γερμανοί τίς εἰρηνικές μας διαβεβαιώσεις, ὅταν οἱ πιό φανεροί ρεβανσιστές παρουσιάζονται σάν ὀπαδοί τῆς εἰρήνης;

᾿Από αὐτό συμπεραίνουν ὅτι ἡ Γαλλία ἐπιδιώκει τή ρεβάνς, καί μόνο ἡ σύνεση δέν μᾶς ἐπιτρέπει νά τό διακηρύξουμε αὐτό μεγαλόφωνα. Αἰσθάνονται ὅτι εἴμαστε σέ ἐπιφυλακή, ὅτι εἴμαστε ἕτοιμοι νά χρησιμοποιήσουμε κάθε περίπτωση πού θά μᾶς ὑποσχεθεῖ τή νίκη. Ρωτῶ ὅλους τούς τίμιους γάλλους: ἔχουν ἄδικο; θά τολμούσατε ἄραγε νά ὑποστηρίξετε στό βάθος τῆς ψυχῆς σας ὅτι ἔχουν ἄδικο; ῎Αν πραγματικά παρουσιαστεῖ μιά ὁλοφάνερη μοναδική περίπτωση, πού θά ἐκθέσει τήν ἐξασθενημένη Γερμανία στά χτυπήματά μας καί πού θά μᾶς ὑπόσχεται μιά σίγουρη νίκη, μήπως θά ταλαντευτοῦμε νά ἐπιτεθοῦμε ἐνάντιά της; Ποιός ἀπό μᾶς μπορεῖ νά ἐγγυηθεῖ ὅτι θά ἐπικρατήσει ἡ ἐπιθυμία γιά τήν εἰρήνη καί ὅτι τό μανιασμένο κύμα τοῦ πολεμικοῦ πατριωτισμοῦ δέν θά συντρίψει κάθε ἀντίσταση;» (σελ. 88).

«Πραγματικά ὅμως, ὁ ἀμυντικός πόλεμος δέν εἶναι σέ μικρότερο βαθμό πόλεμος, ἀπό ὅ,τι εἶναι ὁ ἐπιθετικός πόλεμος, καί ἡ σκέψη γιά τήν ἄμυνα μπορεῖ νά ὁδηγήσει σέ ἐπίθεση» (σελ. 91). **NB**

«Αὐτό πρέπει νά τό ἐνθαρύνουμε μέ ὅλη μας τήν καρδιά! Τούς σοσιαλιστές τούς ἀρέσει νά χαμογελοῦν γιά τίς πασιφιστικές προσπάθειες. Βλέπουν σ᾿αὐτές μιά κάποια διεθνή φιλανθρωπία, *πού αὐτή καθεαυτή ἐξαπατᾶ, ἄν δέν ἐπιδιώκει* νά ἐξαπατήσει ἄλλους καί κλείνει τά μάτια μπρός στά οἰκονομικά αἴτια τοῦ πολέμου, ἀκριβῶς ὅπως ἡ ἰδιωτική ἀγαθοεργία δέν δείχνει κανένα ἐνδιαφέρον γιά τίς συνθῆκες πού μηχανικά γεννοῦν τήν ἀθλιότητα. **NB**

Παρ᾽ὅλα αὐτά ὅμως, οἱ σοσιαλιστές ἔχουν ἄδικο μέ τό σαρκασμό τους! Ὁ τελευταῖος δέν ἐμποδίζει τήν πλειοψηφία τῶν σοσιαλιστῶν βουλευτῶν νά ἐγγράφονται στήν «Ὁμάδα διαιτησίας» καί νά ὑποστηρίζουν ὅλες τίς ἐκδηλώσεις της» (σελ. 93).

«Ὁ Λεόν Μπουρζουά ἀνυψώθηκε ὥς τήν ἀντίληψη μιᾶς Ὁμοσπονδίας τῶν λαῶν καί τῶν Ἑνωμένων Πολιτειῶν τῆς Εὐρώπης! Γιά δές! Βρεθήκαμε σέ πολύ κοντινή γειτνίαση μέ τή Διεθνή!» (σελ. 95).

...«Ὅλο τό προλεταριάτο!.. καλύτερα ἐξέγερση, παρά πόλεμος... Τύπος-φαρμάκι... συνωμοσίες τῶν καπιταλιστῶν... Κρεζώ... ἐργοστασιάρχες κανονιῶν... στίς δυνάμεις τῶν καπιταλιστῶν θά ἀντιπαρατάξουμε τήν ἐξέγερση τῶν ἐργατῶν...» (σελ. 106).

«Ὁ λαός τοῦ Παρισιοῦ στέλνει τόν ἀδελφικό του χαιρετισμό στό γερμανικό λαό καί δηλώνει ὅτι εἶναι ἕτοιμος μέ ὅλα τά μέσα, καί σέ περίπτωση ἀνάγκης μέ γενική ἀπεργία καί μέ τήν ἐξέγερση ν᾽ἀντισταθεῖ στά ἐγκληματικά ἔργα τῶν ὑποκινητῶν τοῦ πολέμου...» (σελ. 106-107).

«Στό βάθος τῆς ψυχῆς μου σκέφτομαι ὅτι ἐδῶ ὑπάρχει κάποιο αἴσθημα ἀνησυχίας: ἡ ἀνησυχία τῶν ἀνθρώπων, πού δέν ὁμολογοῦν στόν ἴδιο τόν ἑαυτό τους ὅλες τίς σκέψεις τους» (σελ. 108).

««Φτάνει μόνο νά ἀρχίσει ὁ πόλεμος, καί τότε θά δοῦν! Στά προάστια *παρ᾽ὅλα αὐτά** κάτι θά γίνει!»

Παρ᾽ὅλα αὐτά; Μάλιστα! Αὐτό σημαίνει ὅτι φωνάζαμε πολύ δυνατά, γιά νά προκαλέσουμε τό φόβο, ὅτι ὅμως γενικά δέν εἴμαστε σίγουροι ἄν θά ἐξουσιάζουμε τή βροντή, πού μιμούμαστε τό μπουμπουνητό της.

Γενική ἀπεργία; Ναί, τά Συνδικάτα ἐκφράστηκαν ὑπέρ αὐτῆς! Θά προχωρήσουν! Ἐξέγερση; Ὁδοφράγματα; Ναί! Τά προάστια θά κινηθοῦν, ἰδιαίτερα, ἄν ὁ λαός θεωρήσει ὅτι ἐμεῖς εἴμαστε οἱ ἐπιτιθέμενοι, οἱ πρωτοστάτες.

Κι᾽ἄν ὅμως μᾶς προκαλέσουν; Ἄν ὁ Γουλιέλμος μᾶς ἐπιτεθεῖ χωρίς περιστροφές;

«Τότε θά δράσουν οἱ γερμανοί σοσιαλιστές!» Αὐτή ἡ φράση προορίζεται γιά τούς ἀντίπαλους ἤ γι᾽αὐτούς πού ἀμφιβάλλουν, καθώς καί γιά τό σκεπτικιστή πού ζεῖ μέσα στόν καθένα ἀπό μᾶς: αὐτή τή φράση τήν προφέρουν κοφτά καί ἀποφασιστικά. Ἔπειτα ὅμως ἀρχίζει νά ψιθυρίζει ἡ ἐσωτερική φωνή: «Καί τί μ᾽αὐτό, ἄν στούς γερμανούς σοσιαλιστές, ὅπως καί σέ μᾶς, ὑπάρχουν περισσότερο καλές προθέσεις, παρά πραγματικές δυνάμεις;.. Ἀλλά πραγματικά ὁ σωβινιστικός τύπος καί ἀπό τίς δυό πλευρές τῶν συνόρων εἶναι διαβολεμένα ἐπιτήδειος, ὅταν πρόκειται νά ἀνακατέψει τά χαρτιά!»» (σελ. 108-109).

---

* Ἡ ὑπογράμμιση εἶναι τοῦ Σαμπά. *Ἡ Σύντ.*

«Θά ἀρχίσουν νά δημοσιεύουν ἐκκλήσεις, ἄρθρα, θά βγοῦν νέα ἔντυπα. Θά τά γράψουν ἄνθρωποι, πού δέν τολμοῦν νά τά ποῦν ὅλα, καί θά τά διαβάσουν ἄνθρωποι, πού δέν τολμοῦν καθόλου νά τά ὁμολογήσουν στόν ἑαυτό τους!» (σελ. 110).

«Μόνο γιά μᾶς τό Ὑπουργεῖο Στρατιωτικῶν συντάσσει μαύρους καταλόγους. Ἐμεῖς εἴμαστε ἐκεῖνοι, πού σέ περίπτωση πολέμου ἀπειλοῦν τήν κυβέρνηση μέ προσφυγή στή βία» (σελ. 112).

«Ἄν θά αἰσθανθοῦμε ὅτι μᾶς προκάλεσαν, τό ἀποτέλεσμα θά εἶναι νά ξεσπάσει γενική ἀγανάκτηση, νά ξεχυθεῖ ἕνας ἀνυπέρβλητος χείμαρρος, ὅπως ἔγινε στήν Ἰταλία, πού θά βγεῖ ἀπό τίς ὄχθες καί θά παρασύρει ὅλα στό δρόμο του!» (σελ. 114).

«Καλύτερα ἡ ἐξέγερση!..

Σύμφωνοι!.. Βλέπετε μήπως τή θέση, τή στάση, τό δρόμο, τήν ἔκφραση τῶν προσώπων τῶν συντρόφων, τόν ἀριθμό τῆς ἐφημερίδας;» (σελ. 115).

«Φοβᾶμαι ὅτι δέν θά μπορέσουμε τίποτε νά κάνουμε, ὅταν θά ξεσπάσει» (σελ. 117).

«Νά ἡ πολύ μεγάλη ὑπηρεσία πού τόσες φορές πρόσφερε στή Γαλλία ὁ γνωστός φίλος μας Ἐντουάρντ Βαγιάν, ὅταν στίς πιό τραγικές στιγμές πέταξε στούς κυβερνῆτες τήν περίφημη πρόκληση: *«Καλύτερα ἡ ἐξέγερση παρά ὁ πόλεμος!»* *

Οἱ κυβερνήσεις κατάλαβαν: «Θά πρέπει νά εἴμαστε πιό προσεκτικοί! Ἄς μή διακινδυνεύσουμε ἀπερίσκεπτα τόν πόλεμο! Ἄς μήν ἐπιδιώξουμε ἐπιπόλαια τήν ἧττα! Πράγμα πού θά μποροῦσε νά σημαίνει μιά νέα 4 τοῦ Σεπτέμβρη!»» (σελ. 119).

«Θαυμάσιες μέρες στή Βασιλεία, ὅταν στούς ἀνηφορικούς δρόμους κατευθυνόταν πρός τήν παλιά Μητρόπολη ἡ πομπή τῆς Διεθνοῦς!» (σελ. 120-121).

«Πόσοι ἀπό τούς τριακόσιες χιλιάδες διεθνιστές πού συγκεντρώθηκαν στό Τρέπτοβ θά συμφωνοῦσαν νά βάλουν τήν ἀνυπεράσπιστη Γερμανία κάτω ἀπό τά χτυπήματα τῶν σωβινιστῶν;

Οὔτε ἕνας! Μπράβο! Τούς συγχαίρω γι'αὐτό! Καί ἐμεῖς δέν θά συμφωνούσαμε ἐπίσης νά παραδόσουμε τή Γαλλία στούς παγγερμανιστές!» (σελ. 122).

«Ἔτσι, σέ κάθε χώρα ξεσηκωνόμαστε ἐνάντια στίς κυβερνήσεις μας, γιά νά τίς ἐμποδίσουμε ν'ἀρχίσουν τόν πόλεμο, καί πάνω ἀπό τίς ξεχωριστές πατρίδες βάζουμε τή Διεθνή» (σελ. 122).

«Ἀπό αὐτό προκύπτει *ὅτι στήν ὑπόθεση τῆς διατήρησης καί τῆς ἐξασφάλισης τῆς εὐρωπαϊκῆς εἰρήνης κάτω ἀπό ὅλες τίς συνθῆκες καί ἐνάντια σέ ὅλους τούς κινδύνους δέν πρέπει σήμερα νά ὑπολογίζουν σέ μᾶς παρά μόνο στούς πασιφιστές**.

---

* Ἡ ὑπογράμμιση εἶναι τοῦ Σαμπά. *Ἡ Σύντ.*

Θλιβερή ἀλήθεια; Σέ ποιόν τό λέτε αὐτό; Εἶναι ὡστόσο μιά ἀλήθεια, πού εἶναι ὠφέλιμο νά λέγεται» (σελ. 123).

«᾽Επιτέλους καταλάβατε, τί πρέπει νά φωνάξουμε: «Κάτω ὁ πόλεμος!», «Πόλεμος ἐνάντια στόν πόλεμο!», χωρίς νά ξέρουμε ἀπό τά πρίν, μέ ποιά πρακτικά μέτρα μποροῦμε νά ἀποτρέψουμε αὐτή εἴτε τήν ἄλλη συγκεκριμένη σύγκρουση, πράγμα πού σημαίνει νά ἀσχολούμαστε μέ ἐξορκισμούς, μαγγανίες καί μάγια» (σελ. 124).

«῾Η μαγεία εἶναι ἡ ἀνικανοποίητη ἐπιθυμία, πού ἐκδηλώνει τήν ὕπαρξή της καί πού ἐλπίζει μέ τή βοήθεια τῆς μιμικῆς νά ἐπιταχύνει τή στιγμή τῆς ἱκανοποίησής της!» (σελ. 125).

«῾Η δυνατότητα τῆς ἐξέγερσης ἀποτελεῖ, ὅπως εἶπα κιόλας, ἕνα δυνατό μέσο πίεσης καί θαυμάσια ἀπειλή. ῎Αν ὅμως πέρασε πιά ὁ καιρός τῶν ἀπειλῶν; ῎Αν ὁ πόλεμος κηρύχτηκε κιόλας; (σελ. 126).

Τί νά κάνουμε; Νά κηρύξουμε σέ κάθε πόλη τήν κομμούνα, καί ἀφοῦ ὑψώσουμε τήν κόκκινη σημαία, ἀφοῦ ἐξεγερθοῦμε, προτιμότερο εἶναι νά καταστραφοῦμε, παρά νά ὑποχωρήσουμε στά στρατεύματα τῆς μιᾶς εἴτε τῆς ἄλλης χώρας; Κι᾽ἐμεῖς, οἱ ἐπιστημονικοί σοσιαλιστές, θά τρεφόμαστε μ᾽αὐτή τήν ἀνοησία; Βλέπετε, ὅτι ὁ σύγχρονος πόλεμος εἶναι μιά μεγαλοβιομηχανική ἐπιχείρηση. ῾Η πόλη πού ἐξεγείρεται ἐνάντια στόν ἐχθρικό στρατό, χωρίς νά ἔχει οὔτε πυροβολικό, οὔτε ὀβίδες, μοιάζει μέ τό βιοτέχνη πού ἐπιτίθεται ἐνάντια σέ ἕνα μεγάλο ἐργοστάσιο. ῾Ο σύγχρονος στρατός θά καταβροχθίσει τίς πόλεις πού ἐξεγέρθηκαν τή μιά ὕστερα ἀπό τήν ἄλλη, ὅπως καταβροχθίζει κανείς τίς ρῶγες. Σ᾽ἕναν πόλεμο τοῦ εἰκοστοῦ αἰώνα αὐτό γίνεται μέσα σέ μιά ἑβδομάδα! Μέ τόν καταιγισμό τῶν ὀβίδων καί μέ τά συγκεντρωτικά πυρά τῶν πυροβολαρχιῶν! Καί πῶς στό διάβολο, οἱ πόλεις μας θά βροῦν τό χρόνο νά ἑνωθοῦν μεταξύ τους καί νά ὀργανώσουν τήν κοινή ἄμυνα, δηλ. ἄν δέν κάνω λάθος, θά ξαναγυρίσουμε στόν ἐθνικό στρατό πού εἶναι ἱκανός νά ἀντέξει τό χτύπημα;

...᾽Αλλά ἡ ἡρωική θυσία εἶναι θαυμάσιο ξέσπασμα ἑνός λεπτοῦ, ὄχι ὅμως πρόγραμμα τοῦ Κόμματος! Αὐτό δέν εἶναι τακτική! Καί δέν εἶναι ἐπίσης σοβαρή στρατιωτική ἐπιχείρηση, οὔτε στρατηγική!» (σελ. 127).

«Τό νά φωνάζουμε γενικά: «Κάτω ὁ πόλεμος!» καί νά ἀπειλοῦμε μέ τίς γροθιές τόν οὐρανό, νά φανταζόμαστε ὅτι μέ τόν τρόπο αὐτό μποροῦμε νά προφυλαχτοῦμε ἀπό τόν πόλεμο, αὐτό εἶναι καθαρά παιδιαρίσματα! Δέν εἶναι ἀρκετό νά φοβᾶσαι τόν πόλεμο, γιά νά προφυλαχτεῖς ἀπό αὐτόν καί νά τόν καταριέσαι, γιά νά τόν ἀποφύγεις» (σελ. 128-129).

«Καμιά συμφωνία δέν μᾶς ὑποχρεώνει νά τό κάνουμε αὐτό. Τό κάνουμε μέ ἐλεύθερη τή βούλησή μας. Μέ τήν καλή μας θέληση ἀφαιροῦμε κάθε χρόνο ἀπό τή γαλλική βιομηχανία θρεπτικούς χυμούς καί ὑποστηρίζουμε μέ τίς ἀποταμιεύσεις μας τήν ξένη

βιομηχανία. Ὅλοι τό ξέρουν αὐτό καί ὅλοι τό ἐπιδοκιμάζουν» (σελ. 199).

««Δέν πιστεύω νά νομίζετε—ἔλεγε—ὅτι ἀπαιτοῦν τήν ἀποδοχή τῶν γερμανικῶν χρεογράφων στό χρηματιστήριο τοῦ Παρισιοῦ!»

Ὄχι, αὐτό τό ξέρω θαυμάσια, καί ὁ κύριος ντέ Βαλέφ ἔχει πέρα γιά πέρα δίκιο. Δέν χωράει βέβαια ἀμφιβολία ὅτι οἱ γερμανοί τό ἀπαιτοῦν αὐτό» (σελ. 202).

«Τό μοναδικό ἀποτέλεσμα τῆς γαλλο-γερμανικῆς συμφωνίας πρέπει νά εἶναι γιά τή Γαλλία ἡ ὁριστική ἀποκατάσταση τῆς εὐρωπαϊκῆς εἰρήνης καί ἡ ἐξασφάλιση στό μέλλον συνθηκῶν γιά τήν ἐλεύθερη ἀνάπτυξή της καί τή νόμιμη ἐπιροή στήν ἑδραιωμένη Δυτική Εὐρώπη» (σελ. 213).

«Νά συνενωθοῦμε μ'αὐτούς» **((μέ ποιούς;))**, «γιά νά τσακίσουμε τούς γερμανούς εἴτε γιά νά τούς ὑποτάξουμε στό ζυγό τους, πού πολύ καιρό δέν θά τόν ἀποφύγουμε κι'ἐμεῖς, θά σήμαινε νά δείξουμε σ'ὅλο τόν κόσμο ὅτι ἡ Γαλλία δρᾶ σέ συμμαχία μέ τή βαρβαρότητα, ἐνάντια στόν πολιτισμό» (σελ. 218).

«'Αρκετά ἀκούσαμε γιά τόν περιορισμό τῶν ἐξοπλισμῶν! γιά τόν «προοδευτικό καί ταυτόχρονο» ἀφοπλισμό!

Αὐτές εἶναι κατά γράμμα οἱ προτάσεις, πού ἔκανε πρίν δεκαπέντε-εἴκοσι χρόνια ὁ περίφημος παλιός μου φίλος Ντεζάντ, αὐτός ὁ χρηστός ἄνθρωπος!» (σελ. 225).

«Ὅσο γιά μένα, δέν τό κρύβω, ἡ γαλλο-γερμανική προσέγγιση μοῦ φαίνεται σάν ἕνα τεράστιο ἱστορικό γεγονός, γεμάτο ἀπό σοβαρές συνέπειες, πού ἐγκαινιάζει γιά ὅλο τόν κόσμο μιά νέα ἐποχή. 'Από τή μιά μεριά, στή βάση της ἡ προσέγγιση αὐτή εἶναι θετική, στενή καί περιορισμένη καί μᾶς ὑπαγορεύτηκε ἀποκλειστικά ἀπό τήν ἐπιθυμία ν'ἀποφύγουμε τόν ἄμεσο πόλεμο. 'Από τήν ἄλλη μεριά, ἀπό τήν ἄποψη τοῦ μέλλοντος, μοῦ φαίνεται ὅτι ἀποτελεῖ τό φύτρο τῶν μελλοντικῶν 'Ενωμένων Πολιτειῶν τῆς Εὐρώπης» (σελ. 230).

«... αὐτό θά εἶναι τό προανάκρουσμα μιᾶς εἰσβολῆς, σάν τήν εἰσβολή τῶν βουργούνδων ἤ τῶν νορμανδῶν. Θά εἶναι μιά μετανάστευση τῶν λαῶν» (σελ. 244).

«Τό ζήτημα συνίσταται στό ὅτι τό ἔνστικτο τοῦ πολέμου συνδέεται στενά καί βαθιά μέ τήν ἰδέα τῆς πατρίδας» (σελ. 246).

««Κάτω ὁ πόλεμος!..» Παρατηρήσατε ἄραγε ἕνα πράγμα; Στά συλλαλητήρια ἐνάντια στόν πόλεμο ποτέ δέν φωνάζουν: «Ζήτω ἡ εἰρήνη!»

Ποτέ! ἤ σχεδόν ποτέ!..

Νά χαιρετίσουμε τήν εἰρήνη; Ἤρθαμε ἐδῶ γιά νά διαμαρτυρηθοῦμε καί γιά νά παλέψουμε ἐνάντια σέ μιά μάστιγα, σέ μιά προστυχιά, ἐνάντια στόν πόλεμο πού τόν μισοῦμε καί ἐνάντια στούς παλιανθρώπους πού τόν προετοιμάζουν.

«Ἄν μισεῖτε ὅμως τόν πόλεμο, πρέπει ν'ἀγαπᾶτε τήν εἰρήνη!»

Αὐτό φαίνεται κατακάθαρα, ἐξώφθαλμα, ἀκαταμάχητα καί ὅμως στό πεῖσμα τῆς λογικῆς, κάτι στό βάθος τῆς λαϊκῆς ψυχῆς λέει—ὄχι, καί ἡ λαϊκή ψυχή ἔχει δίκιο.

Νά φωνάζουμε ἁπλῶς: «Ζήτω ἡ εἰρήνη!» Αὐτό εἶναι ὅλο; Δηλαδή αὐτή ἡ εἰρήνη μᾶς ἱκανοποιεῖ; Καί εἴμαστε εὐχαριστημένοι; Ποτέ! Νά φωνάζουμε, ἄν θέλετε: «Ζήτω ἡ κοινωνική ἐπανάσταση!», ἀλλά ὄχι: «Ζήτω ἡ εἰρήνη!» Κάτω ὁ πόλεμος, αὐτό εἶναι πολύ καλό, γιατί εἶναι κατανοητό καί ἀληθινό. Ναί, μισοῦμε κάθε πόλεμο, ὁποιοσδήποτε κι'ἄν εἶναι. Ὅμως δέν εἶναι ἀλήθεια ὅτι ἀγαπᾶμε κάθε εἰρήνη. Ὁ ἐργαζόμενος λαός δέν ἀγαπᾶ τήν ἀστική εἰρήνη, τήν εἰρήνη ἐκείνη στήν ὁποία τόν μεταχειρίζονται χωρίς μάχη, σάν ἡττημένο. Διαισθάνεται θολά ὅτι, χαιρετίζοντας μιά τέτια εἰρήνη, θά προκαλοῦσε τήν ἐντύπωση ὅτι ἡ μοναδική του ἐπιθυμία εἶναι νά βάλει τέλος στίς ἀνησυχίες, νά ἐπιστρέψει στήν καθημερινή ρουτίνα καί νά γυρίζει πάλι νωθρά τόν τροχό της.

Τό ζήτημα ὅμως δέν ἔχει καθόλου ἔτσι!» (σελ. 249-250).

«Τά στελέχη μας ἔχουν τό αἴσθημα τῶν μαζῶν» (σελ. 251).

«Στό βάθος ὅμως τῆς ψυχῆς αἰσθάνεται ὅτι ὁ ἐνθουσιασμός πού κυρίευσε αὐτό τόν ἀγρότη στό ὄνειρό του γιά δόξα, εἶναι μιά τόσο καυτή φλόγα, πού μιά μέρα ἑνός τέτιου ἐνθουσιασμοῦ ἀξίζει περισσότερο ἀπό μιά ὁλόκληρη ζωή, γεμάτη ἀποκτήνωση, καί ὅτι ὁ νέος ἄνθρωπος, πού τήν ἐρχόμενη ἑβδομάδα θά τόν σκοτώσουν στά ὀχυρά τῆς Τσατάλτζας, θά ζήσει περισσότερο, παρά ἄν θά πέθαινε ἑβδομήντα πέντε χρονῶν στό χωράφι του.

Αὐτό τό καταλαβαίνει θαυμάσια, καί ἄν φέρεται μέ περιφρόνηση σ'αὐτό τόν πολεμικό ἐνθουσιασμό, τό κάνει γιατί γνωρίζει καί ἕναν ἄλλο ἐνθουσιασμό καί ἕναν ἄλλο πόλεμο, πού τοῦ φαίνονται ὅτι στέκουν πιό ψηλά καί ἀπό τό ὕψος αὐτό κοιτάζει μέ λύπη καί περιφρόνηση τόν παλιό ἐκεῖνο ἐνθουσιασμό τοῦ στρατιώτη, πού τόν γνώρισε καί ἀπαλλάχτηκε ἀπό αὐτόν» (σελ. 252-253).

«Ὁ ἐργάτης, πού τίποτε δέν ἔχει στήν εἰρηνική περίοδο, τίποτε δέν ἔχει νά χάσει καί τόν καιρό τοῦ πολέμου. Διακινδυνεύει μόνο τό πετσί του, γιά ἀντάλλαγμα ὅμως παίρνει ἕνα ὅπλο. Μ'αὐτό τό ὅπλο θά μποροῦσε νά κάνει πολλά. Σκέπτεται τό ζήτημα. Ὄχι, δέν χωράει ἀμφιβολία ὅτι δέν εἶναι τό οἰκονομικό συμφέρον, πού ξυπνάει τό μίσος τοῦ ἐργάτη ἐνάντια στόν πόλεμο» (σελ. 255).

«Μήπως ξέρετε ὅτι ἡ Γερμανία θά κερδίσει σίγουρα σέ ἕναν καινούργιο πόλεμο μέ τή Γαλλία;

«Ἔχετε ὑπόψη σας τά σιδηροῦχα μεταλλεύματα τῆς Λωραίνης;»

Όχι, πολύ πιό πολλά! Κάτω ἀπό τά τείχη τοῦ Παρισιοῦ θά διαλέξει τό Βέλγιο καί τήν Ὀλλανδία, αὐτό εἶναι ὅλο. Τήν κάτω (inferior) Γερμανία... καί τίς ἀποικιακές της κτήσεις, πού εἶναι πολύ σημαντικές» (σελ. 257).

«Τά σύνορα τῶν σημερινῶν πατρίδων δέν εἶναι γιά μᾶς αἰώνια καί ἀξεπέραστα ἐμπόδια... Καί βλέπουμε, πῶς πάνω ἀπό τό γαλλικό ὁρίζοντα σηκώνεται ὁ ἥλιος τῶν Ἑνωμένων Πολιτειῶν τῆς Εὐρώπης» (σελ. 268).

«Ἄν μπορέσουμε νά ὀργανώσουμε τήν εἰρήνη καί τήν Εὐρώπη, τότε μοῦ φαίνεται ὅτι ἡ Δημοκρατία, ἡ Πατρίδα καί ἡ Διεθνής θά βρίσκονται σέ πλήρη ἁρμονία καί δέν θά ὑποχρεωθοῦμε νά βάλουμε τή Δημοκρατία στή σοφίτα» (σελ. 272).

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΕΡΙΚΟΠΩΝ ΑΠΟ ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΤΟΥ ΣΟΥΛΤΣΕ-ΓΚΕΒΕΡΝΙΤΣ «ΒΡΕΤΑΝΙΚΟΣ ΙΜΠΕΡΙΑΛΙΣΜΟΣ»[42]

43 τό ἄνω στρῶμα τῶν ἐργατῶν καί οἱ ἐργατικές μάζες versus μέ τήν ἐκκλησία
56 ἀπό πάνω
73 οἱ ἀποικιακές κτήσεις *(διπλασιάστηκαν)*
75 (δεύτερη Ἰρλανδία)
87 ὁ ἰμπεριαλισμός στό τέλος τοῦ 19ου αἰώνα

104 Μουλτατούλι
119 glacis[43]
122 παλλαϊκή οἰκονομία
159 ἡ λίρα στερλίνα ὥς τόν 20ό αἰώνα
174 Καναδάς
217 (τό ἴδιο)

401 ὁ ἰδεαλισμός στήν ὑπηρεσία τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ!
402 ἡ Γερμανία ἐπικεφαλῆς τῆς ἀνθρωπότητας
412 (Τζέμπ)
415 (ἀριθ. 53)
422 Ὀλλανδία
423 (ἀριθ.104), idem ἀριθ. 111 Χόμπχάουζ, ibidem ἀρ.112 Μάρξ
426 ἀριθ. 116 καί 118
ἀριθ. 133
ἀριθ. 136
ἀριθ. 151
ἀριθ. 155
ἀριθ. 171
ἀριθ. 342
ἀριθ. 365

ΣΟΥΛΤΣΕ-ΓΚΕΒΕΡΝΙΤΣ. «ΒΡΕΤΑΝΙΚΟΣ ΙΜΠΕΡΙΑΛΙΣΜΟΣ»

Δ-ρ Γκ. φόν *Σούλτσε-Γκέβερνιτς*. «Ὁ βρετανικός ἰμπεριαλισμός καί τό ἀγγλικό ἐλεύθερο ἐμπόριο στίς ἀρχές τοῦ 20οῦ αἰώνα». Λειψία, 1906 (σελ. 477).

> Μεγάλος παλιάνθρωπος, πρόστυχος, καντιανός, ὑπέρ τῆς θρησκείας, σωβινιστής, — συγκέντρωσε μερικά πολύ ἐνδιαφέροντα στοιχεῖα γιά τόν ἀγγλικό ἰμπεριαλισμό καί ἔγραψε ἕνα ζωντανό, ὄχι ἀνιαρό βιβλίο. Ταξίδεψε στήν Ἀγγλία, μάζεψε πολλά στοιχεῖα κι᾽ἔκανε πολλές παρατηρήσεις. Ληστέψατε κ.κ. ἄγγλοι, ἀφῆστε κι᾽ἐμᾶς νά ληστέψουμε, «καθαγίασε» τή ληστεία μέ τόν Κάντ, μέ τό θεούλη, μέ τόν πατριωτισμό, μέ τήν ἐπιστήμη = νά ἡ οὐσία τῆς θέσης αὐτοῦ τοῦ «ἐπιστήμονα»!!
> (Πολλή καί περιττή φλυαρία).

Στήν εἰσαγωγή ἀφηγεῖται ποιές εἶναι «οἱ βάσεις τῆς βρετανικῆς παγκόσμιας δύναμης» — ἡ πάλη ἐνάντια στήν Ἀλλανδία, τή Γαλλία... ὁ μεγάλος ρόλος τοῦ πουριτανισμοῦ, ((ἰδιαίτερα)) τῆς θρησκευτικότητας, τῆς σεξουαλικῆς πειθαρχίας etc. etc.

NB (οἱ ἐργατικές *κορυφές* καί ἡ θρησκεία)

Στήν Ἀγγλία «οἱ αἱρέσεις στηρίζονται στίς μεσαῖες τάξεις καί ἐνμέρει στά **ἀνώτερα στρώματα τῶν ἐργατῶν**, τή στιγμή πού οἱ πλατιές μάζες τῶν μέσων ἐργατῶν, ἰδιαίτερα στίς μεγάλες πόλεις, γενικά εἶναι ἐλάχιστα προσιτές στίς θρησκευτικές ἐπιροές».

δημοκρατία καί ἰμπεριαλισμός!!!!

σελ. 56: Ἡ δημοκρατία καί ὁ Κρόμβελ προώθησαν πάρα πολύ τόν ἰμπεριαλισμό στήν Ἀγγλία καί *ἰδιαίτερα* τή δημιουργία τοῦ στόλου: στήν ἐποχή τοῦ Καρόλου κατασκεύαζαν ὄχι λιγότερα ἀπό *2* πολεμικά «πλοῖα γραμμῆς» τό χρόνο, στή δημοκρατία ὥς *22* μέσα σέ ἕνα χρόνο (1654).

Καί στό ἀπόγειο τῆς ἀνάπτυξης τῆς βιομηχανίας καί τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἐμπορίου ἡ ἐξωτερική πολιτική ἀναπτυσσόταν ἐξαιρετικά γρήγορα: *1840-42* ὁ πόλεμος τοῦ ὀπίου, ἔξοδα γιά τό στόλο (σελ. 73):
τό 1837: 3 σελ. καί 3 πέν. ἀπό τόν κάθε κάτ.
τό 1890: 10 » » » » » » »

«οἱ ἀποικίες *διπλασιάστηκαν*»

Ἀπό τό 1866 ὥς τό 1900 *διπλασιάστηκαν* οἱ ἀποικιακές κτήσεις (ibidem).

NB

«Ἀκόμη καί ὁ σέρ Ρόμπερτ Πήλ ἔλεγε: «Σέ κάθε ἀποικία μας ἔχουμε μιά δεύτερη Ἰρλανδία»»... (75).

«'Ακριβῶς στό τέλος τοῦ 19ου αἰώνα ἡ Βρετανική Αὐτοκρατορία ἔδειξε ἀχόρταγη ὄρεξη: Καταβροχθίστηκαν ἡ Βιρμανία, τό Βελουχιστάν, ἡ Αἴγυπτος, τό Σουδάν, ἡ Οὐγκάντα, ἡ Ροδεσία, οἱ νοτιαφρικανικές δημοκρατίες»... (87)...

'Ανάμεσα στά ἄλλα ἀναφέρεται τό *Μουλτατούλι* ὅπως περιγράφει τήν εὐρωπαϊκή διοίκηση τῶν ἀποικιῶν (104). || νά ἐπαληθευτεῖ!!

...«ἀσιατικά κράτη πού ὁ λόρδος Κῶρζον τά ὀνόμασε ἀναχώματα τοῦ φρουρίου τῆς 'Ινδίας: Περσία, 'Αφγανιστάν, Θιβέτ καί Σιάμ» (119).

«'Η 'Αγγλία μετεξελίσσεται βαθμιαῖα ἀπό βιομηχανικό κράτος σέ *κ ρ ά τ ο ς-π ι σ τ ω τ ή*. Παρά τήν ἀπόλυτη αὔξηση τῆς βιομηχανικῆς παραγωγῆς καί τῶν ἐξαγωγῶν βιομηχανικῶν προϊόντων, αὐξάνει ἡ σχετική σημασία πού ἔχουν γιά ὅλη τήν ἐθνική οἰκονομία τά ἔσοδα ἀπό τούς τόκους καί τά μερίσματα, ἀπό τίς ἐκδόσεις χρεογράφων, τίς προμήθειες καί τίς κερδοσκοπίες. Κατά τή γνώμη μου ἀκριβῶς αὐτό τό γεγονός ἀποτελεῖ τήν οἰκονομική βάση τῆς ἰμπεριαλιστικῆς ἀνόδου.

NB ||| 'Ο πιστωτής εἶναι πιό γερά δεμένος μέ τόν ὀφειλέτη, ἀπ' ὅ,τι ὁ πωλητής μέ τόν ἀγοραστή»* (122). || σωστό!!

«Ἔτσι ὁ Πήλ» (μέ τήν ἐξασφάλιση καί τήν ἑδραίωση τοῦ χρυσοῦ νομίσματος) «ἀνύψωσε τή λίρα στερλίνα στό ἐπίπεδο τοῦ παγκόσμιου χρήματος — μιά θέση πού ἡ λίρα τή μονοπώλησε ὥς τό τέλος τοῦ 19ου αἰώνα» (159). ||| *Ν Β*: ὥς τό τέλος τοῦ 19ου αἰώνα «μονοπώλιο»

«Γιά νά αἰτιολογήσουν αὐτούς τούς συλλογισμούς» (πρός ὄφελος τῆς τελωνειακῆς ἕνωσης τῶν ἀποικιῶν μέ τήν 'Αγγλία) «ἀναφέρονται στή ζημιά πού προκαλεῖται ἀπό τήν ἰμπεριαλιστική τελωνειακή πολιτική στίς γερμανικές ἐξαγωγές στόν Καναδά. 'Ο Καναδάς εἶναι δῆθεν ἡ μοναδική χώρα στόν κόσμο, στήν ὁποία σταματάει τόν τελευταῖο καιρό ἡ ἀνάπτυξη τῆς ἐμπορικῆς γερμανικῆς ἐξάπλωσης, σέ σύγκριση μέ τήν πολύ μεγάλη ἄνοδο τοῦ βρετανικοῦ ἐμπορίου, καί ἐπίσης πρός ὄφελος τῶν παραγωγῶν ζάχαρης τῶν Δυτικῶν 'Ινδιῶν» (σελ. 174).

* Βλ. Β. Ι. Λένιν. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 27ος, σελ. 405-406. *'Η Σύντ.*

	Ἐξαγωγές στόν Καναδά βρετανικές (σέ ἑκατομ. λ. στερ.)	γερμανικές	Γερμανική ἐξαγωγή ζάχαρης (ἑκατ. μ ά ρ κ α)
1898 — —	5,8	1,2	—
1899	7,0	1,2	—
1900	7,6	1,0	4,3
1901	7,8	1,3	6,2
1902	10,3	1,9	9,2
1903	11,1	1,8	2,4
1904	10,6	1,2	0

θά ἐπανέλθουμε!!

(NB)

(σελ. 217) Ἐξαγωγές τοῦ Ἑνωμένου Βασιλείου σέ ἑκατομμύρια λίρες στερλίνες:

	1866	1872	1882	1902
Στίς βρετανικές κτήσεις........	53,7	60,6	84,8	109,0
στήν Εὐρώπη	63,8	108,0	85,3	96,5
» ὄχι βρετανική Ἀσία, Ἀφρική καί Νότια Ἀμερική...	42,9	47,0	40,3	54,1
στίς Ἑνωμένες Πολιτεῖες	28,5	40,7	31,0	23,8

NB «Καί ἔτσι, μποροῦμε νά συμφωνήσουμε πέρα γιά πέρα σχετικά μέ τή μεγάλη σημασία πού δίνουν οἱ ἰμπεριαλιστές στίς ἀποικιακές ἀγορές πώλησης. Πρέπει ὅμως, σέ πεῖσμα τῶν ὀπαδῶν τῶν οἰκονομικῶν μεταρυθμίσεων, νά διαπιστώσουμε ὅτι ἡ Ἀγγλία γιά τήν κυριαρχία σ'αὐτές τίς ἀποικιακές ἀγορές δέν χρειαζόταν ὥς τώρα προνομιακούς δασμούς. Τό καλύτερο πού μπορεῖ νά περιμένει τώρα ἡ Ἀγγλία ἀπό παρόμοιους προνομιακούς δασμούς, εἶναι ὁ περιορισμός στό μέλλον τοῦ ξένου ἀνταγωνισμοῦ πού διεισδύει σιγά-σιγά». NB

...Ἐξάλλου, ἡ ἰμπεριαλιστική ὄρεξη δυναμώνει ἀπό τό γεγονός ὅτι «μερικά ἀπό αὐτά» (τά ξένα) «κράτη μέ προστατευτικούς δασμούς ἀποκτοῦν ὅλο καί πιό ἐκτεταμένες περιοχές μέ πρῶτες ὕλες καί τίς μονοπωλοῦν γιά τή δική τους βιομηχανία καί ναυσιπλοΐα πού προστατεύονται μέ ὑψηλούς δασμούς...

...Σχετικά μέ τό ζήτημα αὐτό οἱ Ἑνωμένες Πολιτεῖες ἐνήργησαν μέ ἐξαιρετική ξετσιπωσιά. Ἡ ναυσιπλοΐα ἀνάμεσα στή Δυτική Ἰνδία καί τίς Ἑνωμένες Πολιτεῖες διεξαγόταν προηγούμενα ἀποκλειστικά μέ πλοῖα πού ἔφεραν βρετανική σημαία. Ἀπό τότε πού τό Πουέρτο-Ρίκο συμπεριλήφθηκε στήν τελωνειακή NB ἕνωση τῶν Ἑνωμένων Πολιτειῶν καί ὁ ἀμερικανικός

ἀκτοπλοϊκός στόλος ἀπόκτησε τήν ὑπεροχή, περιορίστηκε μέ ἕνα χτύπημα ἡ βρετανική ναυσιπλοΐα. Τό 1900 τά 97% τοῦ ἐξωτερικοῦ ἐμπορίου τοῦ ὑποδουλωμένου νησιοῦ διεξαγόταν μέ ἀμερικανικά πλοῖα» (229). — καλό παράδειγμα!!

«Τό γερμανικό δασμολόγιο πού ὑπάρχει μέχρι σήμερα ἀπορροφοῦσε, ὅπως διαπιστώνει ἡ ἀγγλική Κυανή Βίβλος, περίπου τά 25% τῆς ἀξίας τῶν κυριότερων ἀγγλικῶν ἐξαγόμενων ἐμπορευμάτων, τῆς Γαλλίας μάλιστα τά 34%, τῶν Ἑνωμένων Πολιτειῶν τά 73%, τῆς Ρωσίας τά 131%» (230). — ἀριθμοί *NB*

«Τήν ἴδια περίοδο πού τό ἐθνικό εἰσόδημα τῆς Βρετανίας αὐξήθηκε ἀπό τό 1865 ὥς τό 1898 κατά προσέγγιση *δ υ ό φ ο ρ έ ς*, «τό εἰσόδημα ἀπό τό ἐξωτερικό» αὐξήθηκε, σύμφωνα μέ τόν Γκίφφεν, *ἐ ν ν ι ά φ ο ρ έ ς*»* (σελ. 246). — NB (πολύ σημαντικό) *2* φορές καί *9* φορές

Παραθέτει περικοπές ἀπό τόν Ρόμπερτ *Γ κ ί φ φ ε ν*. «Οἰκονομικές ἔρευνες καί μελέτες», 1904, II τόμ., σελ. 412 [καί «Fabian Tract», τεῦχ. 7].

Τό εἰσόδημα ἀπό τίς τοποθετήσεις κεφαλαίου στό ἐξωτερικό ἔφτασε τό 1898 τά *9 0* ἑκατομ. λίρ. στερλ. (Γκίφφεν) ὥς *1 1 8* ἑκατομ. λίρ. στερλ. Ὄχι λιγότερα ἀπό *1 0 0* ἑκατομ. λίρ. στερλ.

(σελ. 251): πληθυσμός εἰσόδημα (ἐκτίμηση), κατά κάτοικο

NB τό 1861—28,9 ἑκατ. ...311,8 ἑκατ. λ. στ. =10,7 λ. στερ.
τό 1901—41,4 ...866,9 =20,9 λ. στερ. — NB

Ἐξαγωγές βρετανικῶν προϊόντων (χωρίς τά πλοῖα) σέ 1000 λίρ. στερλ.:

	(A) Στίς χῶρες, πού περιφρουροῦνται ἀπό προστατευτικούς δασμούς	(B) Στίς οὐδέτερες ἀγορές	(C) Στίς βρετανικές κτήσεις	Σύνολο
1870	94 521	53 252	51 814	199 587
1880	97 743	50 063	75 254	223 060
1890	107 640	68 520	87 371	263 531
1900	115 147	73 910	93 547	282 604
1902	100 753	69 095	107 704	277 552

---

* Βλ. Β. Ι. Λένιν. Ἄπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 27ος, σελ. 409. *Ἡ Σύντ.*

(A) = Εὐρώπη καί Ἑνωμένες Πολιτεῖες. (B) =Νότια Ἀμερική, Ἀσία καί Ἀφρική = «ἐξωευρωπαϊκές περιοχές πρώτων ὑλῶν». (C) = ἀποικίες τῆς Ἀγγλίας.

((νά ἐπανερχόμαστε συνεχῶς))

«Οἱ ἐργάτες πού εἶναι ὀργανωμένοι στά συνδικάτα» (τῆς Ἀγγλίας), «ἀπό καιρό ἔχουν μπεῖ στό δρόμο τῆς πρακτικῆς πολιτικῆς. Ἡ ἐπέκταση τοῦ ἐκλογικοῦ δικαιώματος τούς ἔκανε κύριους τοῦ ἐκδημοκρατισμένου κρατικοῦ συστήματος, τόσο περισσότερο πού τό ἐκλογικό δικαίωμα ἐξακολουθεῖ ἀκόμη νά εἶναι ἀρκετά *περιορισμένο*, ἔτσι πού *ἀποκλείει* τό **καθαυτό προλεταριακό** κατώτερο στρῶμα»* (298).

NB πολύ σπουδαῖο!!

«Μιά τέτια θέση τοῦ ἐργάτη μέ ἐπιροή δέν εἶναι ἐπικίνδυνη γιά τήν Ἀγγλία, γιατί ἡ πενηντάχρονη συνδικαλιστική καί πολιτική διαπαιδαγώγηση ἔμαθε στόν ἐργάτη νά συνταυτίζει τά συμφέροντά του μέ τά συμφέροντα τῆς βιομηχανίας του. Εἶναι ἀλήθεια ὅτι στά ζητήματα τοῦ ἐπιπέδου τοῦ μισθοῦ ἐργασίας, τοῦ χρόνου ἐργασίας κτλ. ὁ ἐργάτης ἐκδηλώνεται ἐνάντια στόν ἐργοδότη, ἔξω ὅμως ἀπ᾿αὐτά εἶναι ἕνα μέ τόν ἐπιχειρηματία, παντοῦ ὅπου θίγονται τά συμφέροντα τοῦ κλάδου τῆς βιομηχανίας σάν τέτιου. Ὄχι σπάνια σέ τρέχοντα οἰκονομικά ζητήματα ἐκδηλώνονται ἀπό κοινοῦ οἱ ἑνώσεις τῶν ἐπιχειρηματιῶν καί τά συνδικάτα. Λογουχάρη, τά συνδικάτα τοῦ Λάνγκασαϊρ ὑποστήριζαν τό διμεταλλισμό ὥς τήν ἡμέρα πού τό ἰνδικό νόμισμα στηρίχτηκε στό χρυσό. Τώρα συνδράμουν τίς προσπάθειες, πού ἀποβλέπουν στήν εἰσαγωγή τῆς καλλιέργειας τοῦ βαμβακιοῦ στήν Ἀφρική» (299).

NB

Παραθέτει περικοπές ἀπό τόν *Ε. Μπέρνσταϊν*. «Οἱ βρετανοί ἐργάτες καί ὁ τελωνειακός ἰμπεριαλισμός» στό «Archiv für Sozialwissenschaft und Sozialpolitik» Τόμ. XIX, σελ. 134.

NB

Τώρα (τό 1903) οἱ ἐργάτες εἶναι ἐνάντια στόν Τσάμπερλαιν (συνέδριο τῶν τρέιντ-γιούνιον τό 1903 μέ 458 ψήφους ὑπέρ καί 2 κατά)... «Παρόμοια θέση πῆρε τό *συνεταιριστικό συνέδριο*, πού περιλαβαίνει *ὅλο* **τό ἀνώτερο** *στρῶμα τῶν ἐργατῶν*» (σελ. 300).

NB (γιά τούς συνεταιρισμούς) NB

* Βλ. Β. Ι. Λένιν. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 27ος, σελ. 410. *Ἡ Σύντ.*

Ἡ βελτίωση τῆς θέσης τῶν ἐργατῶν εἶναι τάχα ἀναμφίβολη. Ἡ ἀνεργία δέν εἶναι δῆθεν πολύ μεγάλη: «Πρόκειται» (σχετικά μέ τήν ἀνεργία) «κυρίως γιά ἕνα ζήτημα, πού ἀφορᾶ τό Λονδίνο καί τό **προλεταριακό κατώτερο στρῶμα**, ***πού οἱ πολιτικοί λίγο τό ὑ π ο λ ο γ ί ζ ο υ ν»*** * (σελ. 301) (ὁ συγγραφέας παραθέτει ἀποσπάσματα: ἀπό μιά «ἔκθεση τοῦ Ὑπουργείου Ἐμπορίου», «Labour Gazette», Δεκέμβρης 1905, σελ. 335. «Τό Νοέμβρη τοῦ 1905 ὑπῆρχαν στό Λονδίνο 24 077 ἄνεργοι ἔναντι 12 354 σέ ὅλη τήν ὑπόλοιπη Ἀγγλία καί Οὐαλία») (σημ. ἀρ. 400). NB NB

• «Παίρνοντας ὑπόψη αὐτά τά γεγονότα, τά **ἀ ν ώ τ ε ρ α** στρώματα τῶν ἄγγλων ἐργατῶν δέν βλέπουν σήμερα καμιά ἀφορμή γιά μιά ριζική ἀλλαγή τῆς ἀγγλικῆς τελωνειακῆς πολιτικῆς» (σελ. *301*). =NB

«Αὐτό, πού ἄλλοτε ἦταν τό χρηματιστήριο τοῦ Μάντζεστερ, γίνεται τώρα τό Χρηματιστήριο χρεογράφων τοῦ Λονδίνου, τό κεντρικό σημεῖο τῆς βρετανικῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας. Στόν ποικιλόμορφο, ὅμως, κόσμο τοῦ Χρηματιστηρίου, σύμφωνα μέ τή γενική ἀναγνώριση, τήν ἡγετική θέση τήν παίρνουν σήμερα τά χρεόγραφα τῶν χωρῶν τοῦ ἐξωτερικοῦ: τά ἀποικιακά, ἰνδικά, αἰγυπτιακά κτλ. κρατικά καί δημοτικά δάνεια, τά νοτιοαμερικανικά, πρῶτα ἀπ'ὅλα τά ἀργεντινά καί ἰαπωνικά δάνεια, τά ἀμερικανικά καί καναδικά σιδηροδρομικά, οἱ μετοχές χαλκοῦ, πρίν ἀπ'ὅλα ὅμως οἱ νοτιοαφρικανικές καί δυτικοαυστραλιανές μετοχές τῶν χρυσωρυχείων, οἱ μετοχές τῶν ἀφρικανικῶν διαμαντιῶν, χρεόγραφα τῆς Ροδεσίας κτλ. ... «χρηματιστικό κεφάλαιο»

...Ἔτσι προβάλλει στό προσκήνιο καί παίρνει στά χέρια του τό πηδάλιο τῆς βρετανικῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας ἕνας νέος τύπος ἀνθρώπου. Στή θέση τοῦ βιομήχανου ἐπιχειρηματία, πού ἔχει ριζωθεῖ στή γενέτειρά του καί ἐπιβαρύνεται μέ κτίρια καί μηχανές, ἔρχεται ὁ *χρηματιστής* πού δημιουργεῖ χρεόγραφα γιά νά τά ξεπουλήσει ὅσο μπορεῖ γρηγορότερα» (310). NB

* Βλ. Β. Ι. Λένιν. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 27ος, σελ. 410. *Ἡ Σύντ.*

Στίς τροπικές χῶρες ἡ ἀνάπτυξη τῶν φυτῶν γίνεται ἀσύγκριτα πιό γρήγορα. «Τεράστιο μέλλον», λ.χ., ἔχει ἡ *μπανάνα* (τό ἀλεύρι της), ἡ ἀσυνήθιστη εὐκολία τῆς παραγωγῆς της, τό σόργο, ὁ χουρμάς, τό ρύζι κτλ. «Αὐτά τά προϊόντα ὑπάρχουν στήν πράξη σέ ἀπεριόριστες ποσότητες, ἔτσι πού διαψεύδεται ἡ παλιά μαλθουσιανή ἀντίληψη γιά τό περιορισμένο τῶν μέσων διατροφῆς καί χάνει τόν ἀπειλητικό της χαρακτήρα ἡ ἐνδεχόμενη ἐξάντληση τῶν σιτοπαραγωγικῶν γαιῶν» (315-6).

ἰμπεριαλιστής — (Ὁ εὐρωπαῖος ἐδῶ εἶναι ἄχρηστος, καί χωρίς ἐξαναγκασμό τόν νέγρο δέν τόν διαπαιδαγωγεῖς.)

NB!! — «Σ' αὐτό βρίσκεται ἡ πολιτιστική-ἱστορική δικαίωση τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ τῶν νεότατων χρόνων. Ὁ κίνδυνός του συνίσταται στό ὅτι ἡ Εὐρώπη σέ συνθῆκες ὑπερβολικῆς ἔντασης τῶν σχέσεων πολιτικῆς κυριαρχίας φορτώνει τή σωματική δουλιά—στήν ἀρχή τήν ἀγροτική καί τήν ἐξορυκτική καί ὕστερα τήν πιό βαριά βιομηχανική δουλιά—στίς πλάτες τῆς ἔγχρωμης ἀνθρωπότητας, ἐνῶ ἡ ἴδια ἐφησυχάζει στό ρόλο τοῦ εἰσοδηματία, προετοιμάζοντας ἴσως ἔτσι τήν οἰκονομική καί ἀργότερα καί τήν πολιτική χειραφέτηση τῶν ἔγχρωμων φυλῶν»* (317).

NB (προοπτική)

NB «Εὐρώπη» =εἰσοδηματίας (πηγαίνει στούς **νέγρους**)

«Ἡ Νότια Ἀμερική, καί κυρίως ἡ *Ἀργεντινή*, βρίσκεται σέ τέτια χρηματιστική ἐξάρτηση ἀπό τό Λονδίνο, πού πρέπει νά τήν ὀνομάσουμε *σχεδόν ἀγγλική ἐμπορική ἀποικία*»** (318).

(Οἱ τροπικές καί ὑποτροπικές χῶρες βρίσκονται στό μεγαλύτερό τους μέρος στά χέρια τῆς Ἀγγλίας).

«Ἀνάμεσα στίς ἐπενδύσεις κεφαλαίου στό ἐξωτερικό στήν πρώτη θέση βρίσκονται οἱ ἐπενδύσεις πού γίνονται σέ χῶρες πολιτικά ἐξαρτημένες εἴτε συμμαχικές: ἡ Ἀγγλία δίνει δάνεια στήν Αἴγυπτο, τήν Ἰαπωνία, τήν Κίνα, τή Νότια Ἀμερική. Ὁ πολεμικός της στόλος παίζει, σέ περίπτωση ἀνάγκης, τό ρόλο δικαστικοῦ κλητήρα. *Ἡ πολιτική δύναμη τῆς Ἀγγλίας τήν προφυλάσσει ἀπό τήν ἀγανάκτηση τῶν ὀφειλετῶν*»...*** (320).

NB

* Βλ. Β. Ι. Λένιν. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 27ος, σελ. 409. *Ἡ Σύντ.*
** Στό ἴδιο, σελ. 389. *Ἡ Σύντ.*
*** Στό ἴδιο, σελ. 405. *Ἡ Σύντ.*

«Μέ τήν ἰδιότητα *τοῦ κράτους-πιστωτῆ* ἡ 'Αγγλία στηρίζεται ὅλο καί περισσότερο σέ ἀποικίες, σέ λίγο-πολύ πολιτικά ἐξαρτημένες περιοχές, σ'ἕνα «Νέο Κόσμο»» (ὁ συγγραφέας παραθέτει ἐδῶ, στή σημείωση 422, στοιχεῖα γιά τά εἰσοδήματα στά χρόνια 1902/3: ἀπό τά ἀποικιακά δάνεια: 21,4 ἑκατομ. λίρ. στερ., ἀπό τά ἐξωτερικά δάνεια: 7,56 ἑκατομ. λίρ. στερλ., ἀπό αὐτό τόν ἀριθμό ἡ Εὐρώπη πῆρε μόνο 1,48 ἑκατομ. λίρ. στερλ.!!!). «Ἡ 'Αγγλία σάν *κράτος-πιστωτής* δέν ἐξαρτιέται ἀπό τά συμφέροντα τῆς ἴδιας τῆς 'Αγγλίας, σάν βιομηχανικοῦ κράτους, πού ἀπορέουν ἀπό τήν ἐλευθερία τοῦ ἐμπορίου, ἀντίθετα, σέ ὁρισμένες περιπτώσεις ἐνδιαφέρεται γιά τήν ἐπιτάχυνση τῆς ἀποικιακῆς ἀνάπτυξης μέ οἰκονομικές μεταρυθμίσεις. Τέτια εἶναι ἡ ἐσωτερική σχέση ἀνάμεσα στό χρηματιστήριο χρεογράφων καί τόν ἰμπεριαλισμό, ἀνάμεσα στήν ἐξωτερική πολιτική καί τά συμφέροντα τῆς Μεγάλης Βρετανίας σάν πιστωτῆ. NB !!! NB NB

Τό κράτος-πιστωτής προωθεῖται βαθμιαῖα στό προσκήνιο, σέ ἀντίθεση μέ τό βιομηχανικό κράτος. Πάντως *τά ἔσοδα τῆς Μεγάλης Βρετανίας σάν πιστωτῆ πολλές φορές ξεπερνοῦν ἤδη τό καθαρό κέρδος ὅλου τοῦ ἐξωτερικοῦ ἐμπορίου.* Γιά τό 1899 μέ βάση τό συνολικό τζίρο τῶν εἰσαγωγῶν καί τῶν ἐξαγωγῶν, πού ἦταν 800 ἑκατομ. λίρ. στερλ., ὁ Γκίφφεν ὑπολόγισε τό καθαρό κέρδος ἀπό τό ἐξωτερικό ἐμπόριο σέ 18 ἑκατομ. λίρ. στερλ., ἐνῶ οἱ εἰσπράξεις ἀπό τό ἐξωτερικό ἀπό τίς πληρωμές τόκων τῶν δανείων, σύμφωνα μέ μιά προσεκτική ἐκτίμηση, ἔφτασαν κιόλας τά 90-100 ἑκατομ. λίρ. στερλ. Κοντά στ'ἄλλα αὐτό τό τελευταῖο εἰσόδημα παρουσιάζει ἕνα γρήγορα αὐξανόμενο μέγεθος, ἐνῷ τό κατά κάτοικο εἰσόδημα ἀπό τό ἐξωτερικό ἐμπόριο ἐλαττώνεται. Ἄν, ἐκτός ἀπ'αὐτό, πάρουμε ὑπόψη ὅτι οἱ πόλεμοι, οἱ πολεμικές ἐπανορθώσεις, οἱ προσαρτήσεις καί οἱ ἐκχωρήσεις στό ἐξωτερικό ἐντείνουν τήν ἐκδοτική δραστηριότητα τῶν χρηματιστηρίων τῆς δοσμένης χώρας, ὅτι οἱ καθοδηγητές τοῦ χρηματιστικοῦ κόσμου διαθέτουν τό μεγαλύτερο μέρος τοῦ Τύπου γιά νά δημιουργοῦν ἰμπεριαλιστικές διαθέσεις, τότε δέν μπορεῖ νά ὑπάρχει καμιά ἀμφιβολία σχετικά μέ τίς οἰκονομικές βάσεις τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ» (321). NB

((ἔλα, ὅμως, πού δέν εἶναι μόνο ἡ οἰκονομία: εἶναι καί οἱ ἰδέες, ἡ θρησκεία κτλ. κτλ.))

«'Ιδιαίτερα κατάδηλη εἶναι ἡ ἐξάρτηση τῶν σημαντικότερων, τῶν περισσότερο ἀποτελεσματικῶν, χρηματιστικῶν συμφερόντων τοῦ Χρηματιστηρίου τοῦ Λονδί-

!!! νου ἀπό τόν πολιτικό ἰμπεριαλισμό: οἱ νοτιοαφρικανοί πῆραν μέ τή μορφή ἐργασίας τῶν κινέζων ἕνα τέτιο πολεμικό λάφυρο, πού ποτέ δέν θά μποροῦσαν νά ἐπιτύχουν οὔτε ἀπό τόν γέρο Κρύγκερ, οὔτε ἀπό τό μεταρυθμισμένο κοινοβούλιο τῶν Μπόερς[44]. Τό πιό δυσάρεστο γι'αὐτούς εἶναι ἕνας ἀντίπαλος τέτιας βαρύτητας, ὅπως ὁ Τζών Μπέρνς, ἀντίπαλος πού ἔχει τή γνώμη ὅτι εἶναι καλύτερα νά στείλουν τούς κινέζους στά σπίτια τους καί νά μετατρέψουν τή Νότια Ἀφρική σέ φυτώριο τῶν λευκῶν συνδικάτων. Ἀκόμη καί τό εἴδωλο τῶν νοτιοαφρικανῶν, ὁ Σέσιλ Ρόντς, προτιμοῦσε τήν ἀνοργάνωτη ἐργασία τῶν μαύρων, ἐνῶ τούς λευκούς ὑπαλλήλους, πού γνώριζε τίς συμπάθειές τους γιά τά συνδικάτα, τούς μετέφερε στήν ἐρημιά τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς χώρας, ὅπου θά !!! μποροῦσαν ἀτιμώρητα νά κηρύσσουν τή διδασκαλία τους στούς μπούσμαν καί στούς ζουλού. Ὁ τρόμος μπροστά σέ ἕνα ἐργατικό κίνημα τῶν λευκῶν σύμφωνα NB NB μέ τό αὐστραλιανό ὑπόδειγμα ἀποτελεῖ ἕναν ἀπό τούς κρίκους, πού συνδέουν τούς μεγιστάνες τῆς μεταλλευτικῆς βιομηχανίας τῆς Ράντα[45] μέ τό ἅρμα τοῦ πολιτικοῦ ἰμπεριαλισμοῦ» (322).

NB NB NB ((καί στή σημείωση 424 παρατίθεται ἀπόσπασμα ἀπό μιά τέτια δήλωση: οἱ τοπικοί, νοτιοαφρικανικοί «ἡγέτες τῆς βιομηχανίας» *φοβοῦνται* τό παράδειγμα τῆς Αὐστραλίας...))

«Ὁ ἀριθμός τῶν *εἰσοδηματιῶν* τῆς Μεγάλης Βρετανίας μπορεῖ νά ὑπολογιστεῖ στρογγυλεμένα σέ ἕνα ἑκατομμύριο» (323).

NB

	Πληθυσμός τῆς Ἀγγλίας καί τῆς Οὐαλίας	Ἀριθμός τῶν ἐργατῶν στούς κυριότερους κλάδους τῆς βιομηχανίας	%
1851	17 928 000	4 074 000	23
1901	32 526 000	4 966 000	15

=«μείωση τοῦ εἰδικοῦ βάρους τῶν παραγωγικῶν ἐργατῶν κατά κάτοικο»* ((σελ. 323))...

«Σέ μερικά τμήματα τῆς Μεγάλης Βρετανίας τό κράτος-πιστωτής βάζει κιόλας τήν ἀνάγλυφη σφραγίδα του. Ἄν τό ζήτημα μπαίνει ἔτσι: ἐλευθερία τοῦ ἐμπορίου ἤ χρηματιστική μεταρύθμιση καί πρόκειται ἀπό μιάν ὁρισμένη ἄποψη γιά τήν πάλη ἀνάμεσα στό βιομηχανικό κράτος καί τό κράτος-πιστωτή, τότε πρόκειται ταυτόχρονα γιά τήν ἀντίθεση ἀνάμεσα στά «προάστια» τῆς Νότιας Ἀγγλίας μέ τίς βίλλες τους, ὅπου ἡ βιομηχανική καί ἀγροτική παραγωγή παραμερίστηκε σέ δεύτερη μοίρα, καί στίς

* Βλ. Β. Ι. Λένιν. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 27ος, σελ. 410. *Ἡ Σύντ.*

παραγωγικές βιομηχανικές περιοχές τοῦ Βορρᾶ. Ἡ τάξη τῶν εἰσοδηματιῶν ἀπλώθηκε στό μεγαλύτερο ἐπίσης μέρος τῆς Σκωτίας, καί τήν ἄλλαξε, σύμφωνα μέ τίς ἀνάγκες τῶν ἀνθρώπων, πού 3-4 μῆνες τό χρόνο παίζουν γκόλφ, ταξιδεύουν μέ αὐτοκίνητα καί κότερα, κυνηγοῦν βαλτοπούλια καί ψαρεύουν σολομούς. Ἡ Σκωτία εἶναι τό πιό ἀριστοκρατικό «γήπεδο ἀναψυχῆς» τοῦ κόσμου, ζεῖ, ὅπως λένε, μέ κάποια ὑπερβολή, ἀπό τό παρελθόν της καί ἀπό τόν μίστερ Καρνέτζι»* (324) ((ὁ συγγραφέας παραθέτει ἐδῶ περικοπές ἀπό τόν Χόμπσον, ὅπως κάνει συχνά)).

Ἀπό τό 5ο μέρος (κεφάλαιο III) τοῦ βιβλίου, μέ τόν ὑπότιτλο: «Κράτος-εἰσοδηματίας».

Στό 6ο μέρος πού ἔχει τόν τίτλο: «Καπιταλιστικά γεροντάματα», ὁ συγγραφέας παραθέτει στοιχεῖα γιά τήν καθυστέρηση τῆς Ἀγγλίας (σέ σχέση μέ τή Γερμανία) στή βιομηχανική ἀνάπτυξη.

Ἀνάμεσα στ' ἄλλα παραθέτει τά παρακάτω ἀριθμητικά στοιχεῖα:

Χορηγήθηκαν *διπλώματα εὑρεσιτεχνίας* (σελ. 347):

	Στή Μεγάλη Βρετανία	Στή Γερμανία	Στίς Ἑνωμένες Πολιτεῖες
Στή Γερμανία (τό 1904) — —	574	—	474
» Γαλλία (1904) — —	917	2 248	1 540
» Μεγάλη Βρετανία (1903) — —	—	2 571	3 466
» Ἰταλία (1904) — —	337	1 025	314
» Αὐστροουγγαρία (1904) — —	154	962	209
» Ρωσία (χωρίς τή Φιλλανδία) (1901) — —	146	438	196
» Ἑλβετία (1903) — —	164	897	198
Στόν Καναδά (1904) — —	310	185	4 417
Στίς Ἑνωμ. Πολιτεῖες (1903) — —	1 065	1 053	—
Σύνολο	3 667	9 559	10 814

[Ὁ συγγραφέας δέν παραθέτει συνολικά στοιχεῖα.]

Ἐξαφανίστηκε τό παλιό πουριτανικό πνεῦμα. Αὐξάνεται ἡ *πολυτέλεια* (360 κ. ἑ.)... «Μόνο γιά τίς ἱπποδρομίες καί γιά τό κυνήγι τῆς ἀλεποῦς ἡ Ἀγγλία ξοδεύει, ὅπως λένε, 14 ἑκατομ. λίρες στερλίνες τό χρόνο»** (361)...

14 ἑκατ. λίρ. στερλ.!!

Ἀθλητισμός. Οἱ πουριτανοί πάλευαν ἐνάντιά του. Ὁ ἀθλητισμός εἶναι ὅλη ἡ οὐσία τῆς ζωῆς γιά τά «μέλη τῆς ἀργόσχολης πλούσιας τάξης» (362).

* Βλ. Β. Ι. Λένιν. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 27ος, σελ. 410. *Ἡ Σύντ.*

** Στό ἴδιο. *Ἡ Σύντ.*

«Χαρακτηριστικό εἶναι ὅτι τά πιό ἀγαπημένα εἴδη τοῦ ἐθνικοῦ ἀθλητισμοῦ ἔχουν ἔκδηλη μιά πλουτοκρατική ἀπόχρωση» (362).

«Αὐτά (τά εἴδη τοῦ ἀθλητισμοῦ) προορίζονται γιά τούς ἀριστοκράτες, πού ζοῦν ἀπό τή δουλιά τῶν νέγρων, τῶν κινέζων καί τῶν ἰνδῶν, μέ τούς τόκους καί μέ τή γαιοπρόσοδο ἀπό ὅλο τόν κόσμο, καί πού ἐκτιμοῦν τή γῆ τῆς πατρίδας τους μόνο σάν ἀντικείμενο πολυτελείας» (363).

...«Τό κοινό, καί ἰδίως τό ἐργατικό κοινό, μετατρέπεται σέ ἕναν ἀδρανή θεατή (τοῦ ἀθλητισμοῦ), πού τόν παρακολουθεῖ μέ πάθος» (363).

...«῾Η ζωή τοῦ εἰσοδηματία εἶναι στήν οὐσία ξένη πρός τόν πολιτισμό. Ζεῖ ἀπό παρωχημένη καί ξένη ἐργασία καί πνίγεται, ὅπως τόν κατηγόρησε ὁ Οὐ. Μόρρις, μέσα στήν πολυτέλεια» (363).

«Σχετικά μέ τήν ᾿Αγγλία πρόκειται γιά τό ἄν ὁ τράχηλος τῆς τάξης τῶν εἰσοδηματιῶν θ᾿ἀποδειχτεῖ ἀρκετά δυνατός, γιά ν᾿ἀντέξει στόν κοινωνικοπολιτικό ζυγό, πού θά ἤθελε νά τοῦ ἐπιβάλει ὁ σοσιαλισμός. ᾿Εξακολουθοῦν ἄραγε οἱ ἄγγλοι εἰσοδηματίες νά κατέχουν σήμερα τόσο πλοῦτο, πού νά εἶναι ἀρκετός γιά νά ἔχουν τήν τιμή νά καταναλώνουν προϊόντα, πού παράγονται ἀπό τούς ἄγγλους ἐργάτες στή διάρκεια μιᾶς ὀχτάωρης ἐργάσιμης ἡμέρας καί μέ μισθό ἐργασίας, πού ἐξασφαλίζει τό «κατώτερο ὅριο διαβίωσης»;» (374).

«῾Ο κοινωνικός προστατευτικός δασμός», εἶναι ἡ ἰδέα της. ῾Ο ἐργάτης ἐνδιαφέρεται γιά *ὑ ψ η λ έ ς* τιμές («Fabian Tract» No *116*) — σελ. 375, γιά νά γίνει ἡ χώρα πιό πλούσια καί νά ἔχει νά μοιραστεῖ περισσότερα μέ τόν ἐργάτη.

«Κάτι τέτιο» (ἡ πραγματοποίηση τέτιων ἰδεῶν) (der Ausbau), «ἴσως νά εἶναι δυνατό γιά τήν ᾿Αγγλία τοῦ 20οῦ αἰώνα πάνω στή βάση μιᾶς τάξης εἰσοδηματιῶν, πού ἐξαναγκάζει ἀπέραντες περιοχές πρώτων ὑλῶν νά καταβάλουν σ᾿αὐτή ἕνα φόρο ὑποτελείας, καί πού πληρώνει τίς πρῶτες ὕλες καί τά μέσα διατροφῆς μέ τοκοφόρα κουπόνια καί μέ ἀποδεικτικά μερισμάτων, καί τό δικαίωμα τῆς οἰκονομικῆς κυριαρχίας της τό ὑπερασπίζει μέ τή βοήθεια τοῦ πολιτικοῦ ἰμπεριαλισμοῦ. Παντοῦ, ὅπου γίνεται λόγος νά κατεβάσουν τό σοσιαλιστικό κράτος τοῦ μέλλοντος ἀπό τά σύννεφα σ᾿αὐτή τή γῆ, πρέπει ν᾿ἀποδειχθεῖ ὅτι αὐτό μπορεῖ νά γίνει μόνο πάνω στή βάση μιᾶς αὐστηρῆς ἐθνικῆς ὀργάνωσης. ῾Η χώρα, πού περισσότερο ἀπό ὅλες τίς ἄλλες χῶρες πλησίασε τή σοσιαλιστική οὐτοπία, ἡ ῾Ομοσπονδία τῆς Αὐστραλίας, θά καταστρεφόταν ἄν ἀγκάλιαζε τόν κινέζο κούλη μέ τά λόγια: «Προλετάριοι ὅλων τῶν χωρῶν ἑνωθεῖτε». Αὐτή τήν ᾿Αγγλία πού ὀνειρεύεται τό ᾿Εργατικό Κόμμα,

μέ κανένα τρόπο δέν ἐπιτρέπεται νά τήν ἀπορίψουμε σάν οὐτοπία, καί ὅμως θά ἦταν ἕνας τεχνητός κοινωνικός σχηματισμός πού θά κατέρεε κάτω ἀπό τήν πίεση τῆς ἀγανάκτησης τῶν ὀφειλετῶν, πού τό κυρίαρχο κράτος-πιστωτής δέν θά εἶχε πιά τή δύναμη νά τή χαλιναγωγήσει μέ πολιτικά μέσα» (375).

Καί στή σημείωση 512, παρατίθεται μιά περικοπή ἀπό τό περιοδικό «Justice» τῆς 16.XII. *1905* (!), πού λέει ὅτι πρέπει «νά καταστρέψουμε τό γερμανικό στόλο»... «Τή σύνδεση ἀνάμεσα στό σοσιαλισμό καί τό σωβινισμό τήν ἐνσαρκώνει ὁ Χάιντμαν, ἰδιαίτερα τή σύνδεση πού κατευθύνεται ἐνάντια στή Γερμανία» (σελ. 474).

Πολύ σοβαρές ὁμολογίες:

(1) ἡ «σχέση» τοῦ σοσιαλισμοῦ μέ τό σωβινισμό.

(2) οἱ προϋποθέσεις γιά τήν «πραγματοποίηση» τοῦ σοσιαλσωβινισμοῦ (κράτος-εἰσοδηματίας, πολιτική τῆς ὑπεράσπισης τῆς ὑποδούλωσης τῶν ἀποικιῶν κτλ.)...

(3) ἀποκλειστικότητα καί ἀριστοκρατισμός τῶν ἐργατῶν (κούληδες).

NB:

Ὁ ἰδεαλισμός στήν ὑπηρεσία τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ:

«Ἡ οἰκονομική δραστηριότητα αὐτή καθαυτή δέν ἀνυψώνει ἀκόμη τούς ἀνθρώπους πάνω ἀπό τό «ζωϊκό βασίλειο», αὐτό τό κάνει μάλλον, ἡ ὑποταγή μόνο τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς σέ σκοπούς πού στέκονται πάνω ἀπό τήν οἰκονομία. Χάρη σ᾽αὐτό, καί *μόνο* χάρη σ᾽αὐτό, ὁ ἁπλός ἐργάτης, ὅπως καί ὁ παγκόσμιος ἀφέντης, γίνεται στήν περιοχή τῆς οἰκονομίας πολιτισμένος ἄνθρωπος. Ἡ ἰδεώδης πληθυσμιακή πολιτική, ἡ ἰδεώδης ἐθνική πολιτική, ἡ ἰδεώδης κοινωνική πολιτική ἀπαιτοῦν μιά πλατιά οἰκονομική βάση, πού συμπεριλαμβάνεται ἔτσι στό «βασίλειο τῶν σκοπῶν». Προβάλλουν αὐξανόμενες ἀπαιτήσεις, γιά τήν ἱκανοποίηση τῶν ὁποίων δέν ἐπαρκεῖ πιά ἡ στάσιμη καί δεσμευμένη οἰκονομική τάξη τοῦ παρελθόντος. Γιά νά ἀνταποκριθοῦμε στά πολιτιστικά καθήκοντα πού ὀρθώνονται μπροστά μας, χρειαζόμαστε τούς πλατιούς ὤμους τοῦ τιτάνα πού ὁρμάει πρός τά μπρός καί πού ὀνομάζεται σύγχρονος καπιταλισμός» (401).

Ἐκεῖνο τό ἔθνος πού θά πραγματοποιήσει αὐτά τά καθήκοντα «θά βρεθεῖ — πρός ὄφελος τῆς ἀνθρωπότητας καί μέ τή θέληση τῶν θεῶν — ἐπικεφαλῆς τῆς ἀνθρωπότητας» (402).

Ἡ Γερμανία ἐπικεφαλῆς τοῦ κόσμου

Τέλος

Γενικά αὐτό πού ἔχει ἐπιστημονική ἀξία σέ τοῦτο τό βιβλίο *τό κλέψανε* ἀπό τόν Χόμπσον. Ἕνας λογοκλόπος μέ τό μανδύα τοῦ καντιανοῦ, ἕνας θρησκευτικός παλιάνθρωπος, ἕνας ἰμπεριαλιστής, νά αὐτό εἶναι ὅλο.

Ἀπό τή βιβλιογραφία:

Ρίτσαρντ *Τ ζ έ μ π.* «Μελέτες γιά τόν ἀποικιακό ἐθνικισμό». Λονδίνο, 1905.

Α. Φ. Οὐ. *Ἴ ν γ κ ρ α μ.* «Ἡ ἐργασία στίς μεγάλες πόλεις». Λονδίνο, (ἔτος;)

Ἰδιαίτερα τόν Σοῦλτσε-Γκέβερνιτς τόν ἐνθουσιάζει ὁ ἐπίσκοπος *Οὐέστκοττ,* πού «ὀργάνωνε τή φιλική συναναστροφή τῶν ἐπιχειρηματιῶν μέ τούς ἐργατικούς ἡγέτες, πού καλοῦσε στό μέγαρο τῆς ἐπισκοπῆς κάθε !! τρεῖς μῆνες συνδιασκέψεις ἡγετικῶν προσωπικοτήτων καί τῶν δυό πλευρῶν... σ᾽αὐτές μάθαιναν νά σέβονται ὁ ἕνας τόν ἄλλο ἄνθρωποι πού ὥς τότε διεξῆγαγαν σκληρή πάλη μεταξύ τους» (σελ. 415, σημείωση 53).

Χόλλαντ. «Αὐτοκρατορία καί ἐλευθερία». Λονδίνο, 1901.

Χομπχάους. «Δημοκρατία καί ἀντίδραση». Λονδίνο, 1904.

((σ᾽αὐτό ὑπάρχουν πολλά ἐνδιαφέροντα σχετικά μέ τήν παλιά φιλελεύθερη ἀποικιακή πολιτική))

Ρ. Κόμπντεν. Ἡ μπροσούρα, ἔχει γραφτεῖ ἀπό ἕναν «ὀπαδό τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἐμπορίου καί φίλου τῆς εἰρήνης». Βρέμη, 2η ἔκδοση 1876.

Ὁ Κόμπντεν ἦταν ὀπαδός τῆς εἰρήνης καί τοῦ **ἀφοπλισμοῦ.**

Γι᾽αὐτόν ἔγραψε καί ὁ *Ν ά σ σ ε.* «Ἀνάπτυξη καί κρίση τοῦ οἰκονομικοῦ ἀτομικισμοῦ στήν Ἀγγλία».«*P r e u s s i s c h e J a h r b ü c h e r*», τόμ. 57, 5η ἔκδοση, σελ. 445.

Κόμπντεν — Παράδειγμα, τά λόγια τοῦ Κόμπντεν γιά τήν ἀποικιακή πολιτική: «Θά ἦταν ἄραγε δυνατό νά παίζαμε ἐκεῖ» (στήν Ἰνδία) «τό ρόλο τοῦ δεσπότη καί τοῦ δημίου, χωρίς αὐτό νά ἐπηρέαζε τό χαρακτήρα μας σέ μᾶς στήν πατρίδα;» (σελ. 423, σημείωση 104). Τό ἴδιο γιά τόν ἀποχωρισμό τοῦ Καναδᾶ.

Ὁ Κόμπντεν ἦταν ἐνάντια στόν Κριμαϊκό πόλεμο (σελ. 70 στόν Σοῦλτσε-Γκέβερνιτς).

Τζών Μόρλι. «Ἡ ζωή τοῦ Κόμπντεν», Λονδίνο, 1896. Τόμος *1* καί *2.*

Κόμπντεν — «Ὁ Κόμπντεν θεωροῦσε τήν κυριαρχία τῆς Ἀγγλίας στίς θάλασσες παράνομο σφετερισμό», τήν κατοχή τοῦ Γιβραλτάρ «παράδειγμα ὠμῆς βίας, πού καμιά δικαιολογία δέν μπορεῖ νά τή μετριάσει»...

Γιά τόν Κόμπντεν ἡ κυριαρχία στήν Ἰνδία ἦταν «ἁπλῶς ἕνα καθῆκον χωρίς ἐλπίδα»... «τυχοδιωκτισμός»... Ὁ Κόμπντεν ἀπαιτοῦσε σάν τό πρῶτο βῆμα γιά τό διεθνή ἀφοπλισμό τή μονόπλευρη ἐλάττωση τοῦ βρετανικοῦ στρατοῦ καί στόλου... Ὁ Κόμπντεν θεωροῦσε ὅτι ἕνας πόλεμος μόνο τότε δικαιώνεται, ὅταν ἕνα τμῆμα τοῦ ἐδάφους τοῦ κράτους ἔχει κιόλας καταληφθεῖ ἀπό ἐχθρούς»... (70 – 71) (NB) !! NB

Μάρξ. «Ἡ ἰδέα τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ σήμερα». Δρέσδη, 1903. NB

Ντέ Τιερρί. «Ἰμπεριαλισμός». Λονδίνο, 1898.

Τζ. Π. Γκούτς. «Ἡ καρδιά τῆς αὐτοκρατορίας». Λονδίνο, 1902 (φιλελεύθερη κριτική τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ).

Ντέρκες-Μπόπαρντ. «Ἱστορία τῆς κρατικῆς ὀργάνωσης τῶν αὐστραλιανῶν ἀποικιῶν». Μόναχο, 1903.

Μπαρόν φόν *Ὀππενχάιμερ.* «Ὁ ἀγγλικός ἰμπεριαλισμός». Βιέννη, 1905.

τό μίσος τῶν ἰρλανδῶν ἐνάντια στήν Ἀγγλία

Ἡ ἐφημερίδα «*The Gaelic American*» πού ἐκδίδεται στή Νέα Ὑόρκη. Ἀνάμεσα στ'ἄλλα: συγκέντρωση στίς 18.XI. *1905* (σελ. 429, σημείωση 136) — διαμαρτυρία ἐνάντια στήν πολιτική τοῦ Ἐδουάρδου (Ντελκασέ κτλ.) *πού θέλει νά μπλέξει τή χώρα σ' ἕναν πόλεμο μέ τή Γερμανία.* Ἀπό τήν ἀπόφαση: NB

«Ἡ συμμαχία μέ τήν Ἰαπωνία ἐξασφαλίζει στήν Ἀγγλία τή βοήθεια τῆς Ἰαπωνίας, γιά νά κρατᾶ ὑποδουλωμένη τήν Ἰνδία, καί ἐπιδιώκει τήν ἀμερικανική βοήθεια γιά νά κρατᾶ ὑποδουλωμένες τήν Ἰρλανδία καί τή Νότια Ἀφρική»...

Σχετικά μέ τόν «*ἀντιπολιτευόμενο* τόνο τοῦ ἰνδικοῦ τύπου»:...

Μέρεντιθ Τάουνσεντ. «Ἀσία καί Εὐρώπη», 3η ἔκδοση 1905.

Γιάνγκχαζμπεντ. «Οἱ ἀληθινές μας σχέσεις μέ τήν Ἰνδία» στή συλλογή: «Ἡ αὐτοκρατορία καί ὁ αἰώνας». *Ὁ ἴδιος συγγραφέας* στή «*The Monthly Review*», 17.II.1902 (σέ μᾶς τώρα εἶναι πιό εὔκολα νά μεταφέρουμε 200 000 στρατό στήν Ἰνδία, παρά 20 000 τό 1857 καί μπρός στήν ὑπεροχή τοῦ πυροβολικοῦ τί μποροῦν νά κάνουν; σελ. 434, σημείωση **155**). NB

Ἀπό τά πολλά βιβλία γιά τόν Σέσιλ Ρόντς ὁ συγγραφέας ἀναφέρει «τόν ἐξαιρετικά διασκεδαστικό λίβελλο» (σημείωση 171).

NB; ||| *Ὁ κ. Μάγκνους*. Λονδίνο (Φίσσερ Ἔνβιν), 1896. Ὁ τίτλος;

Ἀφρικάντερ. «Σέσιλ Ρόντς — ἀποικιστής καί ἰμπεριαλιστής», στή *«The Contemporary Review»*, 1896, Μάρτης.

Πάουλ Γιάζον. «Ἡ ἀνάπτυξη τῶν εἰσοδημάτων στή Μεγάλη Βρετανία». Χαϊδελβέργη, 1905.

Ρ. Γκίφφεν. «Οἰκονομικές ἔρευνες». Λονδίνο, 1904. 2 τόμοι («ἐξαιρετικά αἰσιόδοξες») (σελ. 458, σημείωση *ἀρ. 342*).

Ε. Μπέρνσταϊν. «Οἱ βρετανοί ἐργάτες καί ἡ τελωνειακή πολιτική τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ» στό «Archiv für Sozialwissenschaft». Τόμος XIX, σελ. 134.

Λ. *Ντζ. Κιότσα*. «Τό βρετανικό ἐμπόριο καί τό πρόβλημα τῆς τελωνειακῆς ἕνωσης». Λονδίνο, 1902.

Ε. Γιάφφε. «Τό ἀγγλικό τραπεζικό σύστημα». Λειψία, 1905, σελ. 125, 142, 172 καί ἀλλοῦ: «Ἡ σχέση τῶν συναλλαγματικῶν πού ἔχουν τραβηχτεῖ στό ἐξωτερικό γιά τήν

NB ||| Ἀγγλία, πρός τίς συναλλαγματικές πού ἔχουν τραβηχτεῖ στήν Ἀγγλία γιά ἄλλες χῶρες εἶναι ἴση μέ 9:1» (σελ. 464, σημείωση 404).

Τσάρλζ Ντίλκ. «Προβλήματα τῆς Μεγάλης Βρετανίας». Λονδίνο (ἔτος;)

Γκ. Ντ. Αλόυντ. «Νεότερη Ἀγγλία». 1902 (Λονδίνο).

Σοῦλτσε-Γκέβερνιτς. «Σχετικά μέ τήν κοινωνική εἰρήνη», Λειψία, 1890. 2 τόμοι.

»»→ Τό παράδειγμα τῆς Αὐστραλίας, ἡ ἐπίδρασή της: «ὁ σοσιαλισμός πού ἀπευθύνεται στήν κυρίαρχη τάξη».

Τέλος

Μουλτατούλι.

Γκούτς. «Ἱστορία καί ἱστορικοί στό 19ο αἰώνα» (1913).

ε. = εκατομμύρια
δ. = δισεκατομμύρια

Μεγάλη Βρετανία

		έτος 18΄	Σύνολο	έτος 19΄	Σύνολο
εισαγωγές εμπορευμάτων (ε.)	λ. στ.	΄75	374	΄07	646
εξαγωγές εμπορευμάτων (ε.)	λ. στ.	»	292	»	518
Παραγωγή (ε. τόννοι): χυτοσίδηρου		΄75	6,2	»	10,1
χυτοσίδ. κατεργ.		΄80	7,9	΄03	9,1
ατσαλιού		»	3,7	»	6,0
κάρβουνου		΄75	132	΄07	268
αριθμός αδραχτιών στη βιομηχανία βάμβακος (ε.)		΄78	47,4	΄07	50,7
συγκομιδή σιτηρών (ε.): στάρι	μπούσελ	΄86	63,3	΄07	56,5
βρώμη		»	170,4	»	183,7
κριθάρι		»	78,3	»	67,1
σίκαλη			—		—
τρύγος σταφυλιών			—		—
κτήνη κατά κεφαλήν (ε.): μεγάλα κερασφ. ζώα		΄74	6,1	΄07	6,9
πρόβατα		»	30,3	»	26,1
γουρούνια		»	2,4	»	2,6
άλογα		»	1,3	»	1,6
Αυτοτελείς εργαζόμενοι σέ % τοῦ πληθυσμοῦ	%	΄85	; 10,0%¹)	΄01	44,0%
Σιδηρόδρομοι: μῆκος σέ χιλιάδες	μίλια	΄76	16,9	΄07	23,1
μεταφορά ἐπιβατῶν (ε.)		»	539	»	1 259
μεταφορά ἐμπορευμάτων	(ἔσοδα ἀπό) (ἑ.λ.στ.)	»	33,8	»	58,4
Ταχυδρομεῖα καί τηλέγραφοι (ἑ.): κομίσθηκαν γράμματα		΄76	1 019	΄07	2 863
καί τηλεγρ.		΄75	20,8	»	93,8
στόλος σέ τόννους (ἑ. τόννοι): ἱστιοφόρα		΄76	4,3	»	1,6
ἀτμοκίνητα		»	2,0	»	²) 16,5
ʼΕθνικός πλοῦτος	δισ.λ.στ.	΄88	10,8	1896	11,8
	ἑ.λ.στ.	΄82	³) 601	΄07	³) 944
Καταθέσεις σέ ταμιευτήρια (ἑ.)	ἐξουσιοδοτημένα πρόσωπα & ἑταιρίες	΄82	44,3	΄07	52,2
	ταχ. ταμιευτήρια	»	39,0	»	157,5
οἱ ὑποκείμενες σέ φορολογία κληρονομημένες περιουσίες	ἑ.λ.στ.	΄98	247,3	»	282,3
ʼΑσφάλεια ζωῆς	ἑ.λ.στ.	΄75	37,2	΄00	656
ʼΑσφάλεια ἀπό πυρκαγιές	δισ λ.στ.	΄82	2,8	΄02	10,6
Κατανάλωση κατ᾿ ἄτομο: σιταριοῦ	κιλά	΄79/83	163,1	΄02/06	166,2
σίκαλης	»		—		—
κρέατος	»	΄90	⁴) 44,6	΄04	⁴) 51,6
βότκας	λίτρα	΄85/89	4,3	΄00/05	4,6
μπύρας	»		124,8		138,7
κρασιοῦ	»		1,7		1,5
ζάχαρης ἀκατέργαστης	κιλά	΄84	30,6	΄07	39,9
καπνοῦ	»	΄79	0,65	΄06	0,80
καφέ	»	»	0,44	»	0,31
τσαγιοῦ	»	»	2,14	»	2,76
κακάου	»	»	0,13	»	0,55
ξυλοκάρβουνου καί ὀρυκτοῦ κάρβουνου	τόννοι	΄83	3,85	»	4,08
χυτοσιδήρου	κιλά	΄81	194,9	»	199,4

Ὑποσημειώσεις καί συμπληρώσεις:
1) Φανερό παρόραμα
2) ʼΟλική χωρητικότητα (10,0 καθαρή)
3) ʼΕθνικός πλοῦτος (σύμφωνα «καταθέσεων»)
4) Μαζί καί βοδινό 21,2 & 24.6
χοιρινό 15,3 17,1
πρόβιο 8,1 9,9

Γαλλία

		έτος 18΄	Σύνολο	έτος 19΄	Σύνολο
εισαγωγές εμπορευμάτων (ε.)	ἑκ. φρ.	΄75	3 537	΄05	4 779
εξαγωγές εμπορευμάτων (ε.)	»	»	3 873	»	4 867
Παραγωγή: χυτοσίδηρου	ἑ. τόννοι	»	¹) 2,5	΄03	¹) 6,2
χυτοσίδ. κατεργ.	»	΄80	1,7	»	2,8
ατσαλιού	»	»	1,4	»	1,9
κάρβουνου	»	»	16,9	΄07	36,9
αριθμός αδραχτιών (ε.)		΄82	10,6	»	6,8
	παραγωγή ζάχαρης ἑκ. κιλά	΄81	337	»	727
συγκομιδή σιτηρών: στάρι	ἑ. ἑκατόλιτρα	΄75	102	΄03	128
βρώμη		»	69	»	106
κριθάρι	»	—	—	—	—
σίκαλη	»	»	27,4	»	20,4
τρύγος σταφυλιών	»	΄75	78,2	΄03	35,2
κτήνη: μεγάλα κερασφ. ζώα	(ἑ.)	΄73	11,5	΄06	14,0
πρόβατα		»	23,9	»	17,5
γουρούνια		»	5,5	»	7,1
άλογα		»	2,7	»	3,2
Αυτοτελείς εργαζόμενοι %			;	΄01	51,3%
Σιδηρόδρομοι: μῆκος	χ.μ.	΄75	32,3	΄02	49,9
μεταφορά ἐπιβατῶν (ε.)		»	131	΄03	527
μεταφορά ἐμπορευμάτων	ἑ. τόννοι	»	58,9	»	128
Ταχυδρομεῖα: γράμματα		»	367	»	1 062
καί τηλεγρ.		»	7,6	»	37,4
στόλος: ἱστιοφόρα		»	0,8	»	0,6
ἀτμοκίνητα		»	0,2	»	0,6
ʼΕθνικός πλοῦτος	δισ. φρ.	΄88	224	1896	244
Καταθέσεις σέ ταμιευτήρια (ἑ.)	ἑ. φρ.	΄82	²) 65	΄03	435
	ταχυδρομικά ταμιευτήρια	΄75	660	»	3 188
Δωρεές καί κληρονομιές	ἑ. φρ.	»	5 321	»	6 421
ʼΑσφάλεια ζωῆς	ἑ. φρ.	΄76	1 507	»	3 593
ʼΑσφάλεια ἀπό πυρκαγιές	»	»	³) 79	»	³) 118
Κατανάλωση: σιταριοῦ, σίκαλης		΄79/83	} 252,9	΄01/05	} 237,8
βότκας		΄85/89	7,6	΄00/05	8,1
μπύρας		»	21,2	»	26,2
κρασιοῦ		»	92,2	»	116,3
ζάχαρης ἀκατέργαστης		΄79/83	9,6	΄02/06	13,8
καπνοῦ		»	0,90	΄01/05	0,98
καφέ		΄79	1,55	΄06	2,51
τσαγιοῦ		»	0,01	»	0,03
κακάου		»	0,3	»	0,6
ξυλοκάρβουνου καί ὀρυκτοῦ κάρβουνου		΄83	0,8	΄07	1,3
χυτοσιδήρου		΄81	52,1	΄06	82,4

1) «σιδηρομετάλλευμα»
ʼΑτμομηχανές (ἑκ. ἵπποι) (75) 0.4 (03) 2,1
2) «ʼΕθνικό ταμιευτήριο»
3) Πληρωμένα βραβεῖα

Αὐστροουγγαρία

		έτος 18΄	Σύνολο	έτος 19΄	Σύνολο
εισαγωγές εμπορευμάτων (ε.)	ἑ.κορόνες	΄74	1 137	΄04	2 048
εξαγωγές εμπορευμάτων (ε.)		»	899	»	2 089
Παραγωγή: χυτοσίδηρου		΄80	¹) 0,6	΄02	¹) 3,3
χυτοσίδ. κατεργ.		»	0,3	»	1,0
ατσαλιού		»	0,7	1897	1,3
κάρβουνου		»	13,3	΄06	45,8
αριθμός αδραχτιών (ε.)			;	»	3,6
συγκομιδή σιτηρών	ὑποτιθέμενη συγκομιδή σιτηρῶν σέ ἑ. ἑκ. διπλοῦς στατῆρες		;	΄03	} 597
κτήνη: μεγάλα κερασφ. ζώα		΄80	13,9	΄00/΄07*	15,4
πρόβατα		»	13,7	»	10,2
γουρούνια		»	6,9	»	9,6
άλογα		»	3,6	»	4,0
Αυτοτελείς εργαζόμενοι %			;	΄00	51,5%
Σιδηρόδρομοι: μῆκος	χ. μ.	΄70 ΄80	9,6 18,5**	΄02	38,0
μεταφορά ἐπιβατῶν (ε.)		΄83	54,5	΄05	274,4
μεταφορά ἐμπορευμάτων		»	71,8	»	185,7
Ταχυδρομεῖα: γράμματα		΄74	²) 448	΄06	1 164
καί τηλεγρ.		»	5,8	»	37,7
στόλος: ἱστιοφόρα		΄77	0,3	»	0,05
ἀτμοκίνητα		»	0,05	»	0,3
ʼΕθνικός πλοῦτος	⁴) ἑ. κορόνες	΄88	105	1896	108
Καταθέσεις σέ ταμιευτήρια (ἑ.)	ταμιευτήρια	΄80³)	744	΄06	4 904
		΄91	906	΄01	1 397
	ταχυδρομικά ταμιευτήρια	΄83/΄92	144	΄06	606
		΄86³)	3	΄01	73
ʼΑσφάλεια ζωῆς	ἑ. κόρ.	΄75	823	01/΄05	3 451
ʼΑσφάλεια ἀπό πυρκαγιές	δισ. κορ.	΄82	15,0	΄00	46,8
Κατανάλωση: σιταριοῦ, σίκαλης		΄80/84	} 155,9	΄02/΄06	} 174,0
βότκας		΄85/89	8,8	΄00/΄05	10,3
μπύρας		»	32,0	»	43,2
κρασιοῦ		»	22,4	»	17,8
ζάχαρης ἀκατέργαστης		΄83/7	6,5	΄02/΄06	15,1
καπνοῦ		΄97	0,7		;
καφέ		΄79	0,5	΄06	1,0
τσαγιοῦ		»	0,004	»	0,03
κακάου		΄94	0,02	»	0,07
ξυλοκάρβουνου καί ὀρυκτοῦ κάρβουνου		΄83	0,4	΄05	0,8
χυτοσιδήρου		΄79	11,8	΄06	29,6

1) σιδηρομετάλλευμα
2) κάρτες, γράμματα
3) ἐπάνω Αὐστρία, κάτω Οὐγγαρία
4) μήπως παρόραμα; δίσ. ;;

* Γιά τήν Αὐστρία 1900, γιά Οὐγγαρία 1907. *Σύντ.*
** ʼΟ πρῶτος ἀριθμός γιά τό 1870. ʼΟ δεύτερος γιά τό 1880. *ʼΗ Σύντ.*

ʼΙταλία

		έτος 18΄	Σύνολο	έτος 19΄	Σύνολο
εισαγωγές εμπορευμάτων (ε.)	λίρες	΄75	1 207	΄06	2 417
εξαγωγές εμπορευμάτων (ε.)		»	1 022	»	1 835
Παραγωγή: χυτοσίδηρου		΄80	¹) 0,14	΄02	¹)0,41
χυτοσίδ. κατεργ.		»	0,01	»	0,03
ατσαλιού		»	0,08	»	0,27
κάρβουνου		»	0,3	΄07	0,5
αριθμός αδραχτιών (ε.)			;	»	3,5
συγκομιδή σιτηρών: στάρι	ἑ. ἑκατόλιτρα	΄79/83	46,8	΄06	62,2
βρώμη	»	»	29,7	»	32,8
σίκαλη	»	»	(καλαμπόκι) 36,3	»	(καλαμπόκι) 29,8
κτήνη: μεγάλα κερασφ. ζώα	(+κατσίκια)	΄75	3,5	΄05	5,7
πρόβατα		»	7,0	»	10,8
γουρούνια		»	1,8	»	2,2
άλογα		»	0,7	»	0,8
Αυτοτελείς εργαζόμενοι %				΄01	50,1%
Σιδηρόδρομοι: μῆκος	χ. μ.	΄80	8,7	΄04	16,2
μεταφορά ἐπιβατῶν (ε.)	ἑ.	΄87	45,5	΄03	68,0
μεταφορά ἐμπορευμάτων	ἑ. τόννοι		15,1		23,7
Ταχυδρομεῖα: γράμματα		΄85	188	΄04	293
καί τηλεγρ.		»	6,8	»	15,2
στόλος: ἱστιοφόρα		΄77	0,9	΄06	0,5
ἀτμοκίνητα		»	0,02	»	0,5
ʼΕθνικός πλοῦτος	δίσ. *λίρ.*	΄88	73,1	1896	89,6
Καταθέσεις σέ ταμιευτήρια (ἑ.)	ταμιευτήρια	΄80	687	1895	1 344
	ταχυδρομικά ταμιευτήρια	»	;	»	266
ʼΑσφάλεια ζωῆς	ἑ. λίρ.	΄75	52	΄00	850
ʼΑσφάλεια ἀπό πυρκαγιές	*δίσ.* λίρ.	΄82	6,2	΄02	52,7
Κατανάλωση: σιταριοῦ, σίκαλης		΄84	} 123	΄06	} 145
βότκας		΄85/9	1,5	΄00/05	1,3
μπύρας		»	0,8	»	0,78
κρασιοῦ		»	96,2	»	112
ζάχαρης ἀκατέργαστης		΄79/83	2,6	΄99/03	3,1
καπνοῦ		΄84	0,6	΄02	0,5
καφέ		΄79	0,5	΄03	0,5
τσαγιοῦ			—		—
κακάου		΄94	0,02	΄06	0,04
ξυλοκάρβουνου καί ὀρυκτοῦ κάρβουνου		΄83	0,08	΄05	0,2
χυτοσιδήρου		΄91	3,9	΄03	6,1

¹) σιδηρομετάλλευμα

Ρωσία

		έτος 18΄	Σύνολο	έτος 19΄	Σύνολο
εισαγωγές εμπορευμάτων (ε.)	ἑ. ρούβ.	΄77	321	΄04	584
εξαγωγές εμπορευμάτων (ε.)		»	528	»	955
Παραγωγή: χυτοσίδηρου	ἑ. τόν.	΄82	¹) 1,08	΄01	4,72
χυτοσίδ. κατεργ.		΄80	0,44	΄00	2,91
ατσαλιού		»	0,5	΄01	2,0
κάρβουνου		΄80	3,77	΄06	21,3
αριθμός αδραχτιών (ε.)		΄90	3,5	»	6,6
συγκομιδή σιτηρών: στάρι	ἑ. πούτια (Εὐρωπαϊκή Ρωσία & Πολωνία)		;	΄06	608
βρώμη				»	542
κριθάρι				—	—
σίκαλη				»	977
τρύγος σταφυλιών					—
κτήνη: μεγάλα κερασφ. ζώα	(Εὐρωπ. Ρωσία καί Πολωνία) (+ κατσίκ.)	΄88	27,6	΄07	33,5
πρόβατα		»	48,2	»	39,5
γουρούνια		»	10,8	»	10,6
άλογα		»	20,9	»	22,0
Αυτοτελείς εργαζόμενοι %			;	1897	24,9%
Σιδηρόδρομοι: μῆκος	χμ.	΄80	23,5	΄02	52,3
μεταφορά ἐπιβατῶν (ε.)			;	΄06	125,5
μεταφορά ἐμπορευμάτων	²) ἑ. πούτια		;	»	9,4
Ταχυδρομεῖα: γράμματα	(γράμματα + δελτάρια)	΄83	126,4	΄04	810
καί τηλεγρ.		»	10,2	΄05	151
στόλος: ἱστιοφόρα		»	0,5	»	0,3
ἀτμοκίνητα		»	0,1	»	0,4
ʼΕθνικός πλοῦτος	ἑ. ρούβ.	΄88	256	1896	283
Καταθέσεις σέ ταμιευτήρια (ἑ.)	»	΄92	250	΄08	1 163
ʼΑσφάλεια ζωῆς	δισ. ρούβ.	΄75	33	΄00	536
ʼΑσφάλεια ἀπό πυρκαγιές	*δίσ.* ρούβ.	΄82	16,3	΄02	39,2
Κατανάλωση: σιταριοῦ	κιλά	1888	13,2	΄06	80,0
σίκαλης			108,7		142,0
βότκας	λίτρα	΄85/9	6,46	΄00/04	4,94
μπύρας		»	3,3	»	4,4
κρασιοῦ		»	;	»	;
ζάχαρης ἀκατέργαστης		΄83/7	3,8	΄02/06	7,2
καπνοῦ		΄97	0,57		;
καφέ			—		—
τσαγιοῦ		΄84	0,4	΄04	0,5
κακάου		΄94	0,01	΄06	0,02
ξυλοκάρβουνου καί ὀρυκτοῦ κάρβουνου		΄83	0,06	΄04	0,15
χυτοσιδήρου		΄81	8,4	»	26,1

1) «σιδηρομετάλλευμα»
2) μήπως παρόραμα; δισ. πούτια;

ʼΕ. Πολιτεῖες ʼΑμερικῆς

		έτος 18΄	Σύνολο	έτος 19΄	Σύνολο
εισαγωγές εμπορευμάτων (ε.)	ἑ. δολ.	΄75	533	΄06	1 227
εξαγωγές εμπορευμάτων (ε.)		»	513	»	1 744
Παραγωγή: χυτοσίδηρου		»	2,0	»	25,3
ατσαλιού		»	0,4	΄05	20,0
κάρβουνου		»	46,7	»	350,8
παραγωγή βαμβακιοῦ	ἑκ. μπάλλες	»	3 827	΄06	11 346
συγκομιδή σιτηρών: στάρι	ἑ. μπούσελ	΄69/78	293,2	»	735,2
βρώμη		»	306,9	»	964,9
κριθάρι		»	32,5	»	178,9
σίκαλη		»	18,3	»	33,4
κτήνη: μεγάλα κερασφ. ζώα		΄80	39,7	΄07	72,5
πρόβατα		»	42,2	»	53,2
γουρούνια		»	49,8	»	54,8
άλογα		»	10,4	»	19,7
Αυτοτελείς εργαζόμενοι %			;	΄00	38,4%
Σιδηρόδρομοι: μῆκος	(μίλια)	΄75	74	΄05	217
μεταφορά ἐπιβατῶν (ε.)		΄82	375	»	745
μεταφορά ἐμπορευμάτων		΄77	360	»	1 435
καί τηλεγρ.		΄75	17	΄06	97
στόλος: ἱστιοφόρα		»	3,7	»	2,7
ἀτμοκίνητα		»	1,2	»	3,97
ʼΕθνικός πλοῦτος	δίσ. δολ.	΄80	43,6	΄04	107,1
Καταθέσεις σέ ταμιευτήρια (ἑ.)	καταθέσεις σέ ταμιευτήρια	΄75	924	΄06	3 300
	καταθέσεις σέ τράπεζες ʼΕν. Πολ. δισ. δολ.	»	166	»	2 741
	καταθέσεις σέ ἐθνικές τράπεζες	»	686		4 056
ʼΑσφάλεια ζωῆς	ἑ. δολ.	΄80	-1,6	΄05	13,4
ʼΑσφάλεια ἀπό πυρκαγιές	εἰσπράξεις ἑτ. ἀσφαλιστικῶν ἀπό πυρκαϊές	΄90	158 ἑκ. δολ.	»	296
Κατανάλωση: σιταριοῦ	κιλά	΄79/83	109,9	΄02—06	136,1
σίκαλης		΄88/91	108,7	΄04—6	142
βότκας	λίτρα	΄85/9	4,86	΄00/05	5,4
μπύρας		»	44,26	»	68,5
κρασιοῦ		»	1,86	΄00/04	1,85
ζάχαρης ἀκατέργαστης		΄83/4	21,7	΄06/7	33,9
καφέ		΄79	3,33	΄06	4,49
τσαγιοῦ		»	0,54	»	0,49
κακάου		»	0,27	»	0,6
ξυλοκάρβουνου καί ὀρυκτοῦ κάρβουνου		»	0,9	»	3,6
χυτοσιδήρου		»	63,7	»	321.8

ʼΙαπωνία

		έτος 18΄	Σύνολο	έτος 19΄	Σύνολο
εισαγωγές εμπορευμάτων (ε.)	ἑ. γιέν	΄75	29,9	΄06	418,8
εξαγωγές εμπορευμάτων (ε.)		»	18,6	»	423,8
Παραγωγή: χυτοσίδηρου			;		;
χυτοσίδ. κατεργ., ατσαλιού		΄90	} 20,7	΄03	} 33,3
κάρβουνου		»	2,6	΄05	11,6
αριθμός αδραχτιών	ἀδράχτια (ἑ.)	΄93	0,4	΄05	1,4
συγκομιδή σιτηρών	ἑ. κόκου ¹) ρύζι, κριθάρι, σίκαλη & στάρι	΄95	39,9	΄06	46,3
		»	19,5	»	20,4
κτήνη: μεγάλα κερασφ. ζώα		΄93	1,1	΄05	1,2
πρόβατα		΄99	0,002	»	0,003
γουρούνια		΄99	0,2	»	0,2
άλογα		΄93	1,6	»	1,4
Σιδηρόδρομοι: μῆκος	(μίλια)	΄81/2	0,1	΄05/6	4,8
μεταφορά ἐπιβατῶν (ε.)		΄91/2	25,8	»	113,7
μεταφορά ἐμπορευμάτων		»	2,1	»	21,5
Ταχυδρομεῖα: γράμματα		΄93/4	397	»	1 252
καί τηλεγρ.		»	8,4	»	24,4
στόλος: ἱστιοφόρα		΄94	2,876	»	2,605
ἀτμοκίνητα		»	0,3	»	1,0
Καταθέσεις σέ ταμιευτήρια (ἑ.)	ὑπόλοιπα ταμιευτήρια	΄95	12,2	΄06/7	106,6
	ταχυδρομικά ταμιευτήρια (ἑ. γιέν)	»	28,9	»	81,9
	καταθέσεις σέ τράπεζες	»	2 832	΄05	20 304
ʼΑσφάλεια ζωῆς	ἑ. γιέν	΄92	17,5	»	234,7
ʼΑσφάλεια ἀπό πυρκαγιές		»	12,6	»	851,1

¹) κόκου = 1,8 *ἑκατόλιτρα* = 4,96 μπούσελ

ΤΕΤΡΑΔΙΟ

«μ»

(«ΜΙ»)

Περιεχόμενα

μ

Σ τ α τ ι σ τ ι κ ή

ΣΒΑΡΤΣ. «ΤΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ ΤΩΝ ΜΕΓΑΛΩΝ ΔΥΝΑΜΕΩΝ»

Ο. Σβάρτς. «Τά οἰκονομικά συστήματα τῶν μεγάλων δυνάμεων». (Συλλογή Γκόεσσεν). Τόμος I καί II. Λειψία, 1909.

῾Ο παρακάτω πίνακας (σελ. 1-2)* εἶναι ἕνας *λ ί γ ο* (πολύ λίγο) συντομευμένος *π ί ν α κ α ς VI:* «Δεῖκτες ἀνάπτυξης τῆς οἰκονομίας καί τῆς εὐημερίας».

(᾿Εθνική περιουσία στό *μεγαλύτερο μέρος* κατά τόν Μέλχολλ).

---

* Βλ. τόν πίνακα ἀνάμεσα στίς σελ. 438-439. *῾Η Σύντ.*

(Τόμος II, σελ. 93)

Οἱ κρατικοί φόροι αὐξήθηκαν (κατά κεφαλή σέ μάρκα)

					Ἀνάπτυξη
Στήν *Ἀγγλία* ἀπό τό 1875 ὥς τό 1907/8					
	ἄμεσοι	ἀπό	7,6 ὥς	26,6 =	250%
	ἔμμεσοι	»	31,9 »	32,6 =	2%
Στή *Γαλλία* ἀπό τό 1875 ὥς τό 1907/8					
	ἄμεσοι	»	12,7 »	18,9 =	49%
	ἔμμεσοι	»	39,2 »	47,2 =	20%
Στήν *Πρωσσία* ἀπό τό 1875 ὥς τό 1908					
	ἄμεσοι	»	5,8 »	8,6 =	48%
	ἔμμεσοι	»	6,6 »	20,4 =	209%
Στή *Γερμανία* ἀπό τό 1881/2 ὥς τό 1908					
	ἄμεσοι	»	6,3 »	10,4 =	65%
	ἔμμεσοι	»	11,4 »	24,2 =	112%

Τόμος II, σελ. 63

Τά ἔξοδα γιά τό *στρατό* καί *στόλο* στή *Γ ε ρ μ α ν ί α* μαζί παρμένα:

	1881/2	1891/2	1908
	408 ἑκατομ. μάρκα	536	1 069
κατά κεφαλή	9,0 μάρκα	10,8	16,9

«ΦΟΡΒΕΡΤΣ» ἀρ. 103, 13 ΤΟΥ ΑΠΡΙΛΗ 1916

«V o r w ä r t s», 1916, ἀριθ. 103 (33ος χρόνος ἔκδοσης), 13. IV. 1916. Κύριο ἄρθρο: «Οἱ μελλοντικοί κυρίαρχοι τοῦ κόσμου».

Ἐθνικός πλοῦτος (1912)

Ἑνωμένες Πολιτεῖες	187,74	*δ ι σ ε κ α τ ο μ.*	δολλάρια
Γερμανία	75	»	»
Ἀγγλία	90	»	»

Οἱ ἐξαγωγές τῶν Ἑνωμένων Πολιτειῶν στούς πρώτους 10 μῆνες τοῦ 1915 (1914): στήν Ἀσία 115,8 (77,6). Στή Νότια Ἀμερική 116,7 (70,4). Στήν Ὠκεανία 77,6 (64,8). Στήν Ἀφρική 29,1 (22,1) ἑκατομ. δολλάρια.

Οἱ εἰσαγωγές πολεμικοῦ ὑλικοῦ etc. πληρώνονται μέ τήν πώληση ἀμερικανικῶν «χρεογράφων». Ἡ Ἀγγλία «πούλησε» ἀμερικανικά χρεόγραφα συνολικῆς ἀξίας *9 5 0* ἑκατομ. δολλαρίων, ἡ Γαλλία *1 5 0.* Ἡ Ὀλλανδία 100. Ἡ Γερμανία *3 0 0.* Ἡ Ἐλβετία *5 0.*

Παραγωγή (σέ ἑκατομ. τόννους)

	κάρβουνου (1913)		σιδηρομεταλλεύματος (1913)		χυτοσίδηρου (1913)		χάλυβα (1912)	
Ἑνωμένες Πολιτεῖες		517,14		59,44		31,46		31,75
Γερμανία	278,98	570,99	35,94	52,19	19,30	29,94	17,30	24,31
Ἀγγλία	292,01		16,25		10,64		7,01	

Κατανάλωση (σέ χιλιάδες τόννους) (1913) — Κατανάλωση

	χαλκοῦ		μολύβδου		ψευδάργυρου		κασίτερου		βαμβακιοῦ (σέ ἑκατομ. μπάλλες)	
Ἑνωμένες Πολιτεῖες		348,1		401,3		313,3		45,0		5,55
Γερμανία	259,3	404,0	223,5	414,9	221,3	415,9	19,3	43,7	1,26	4,54
Ἀγγλία	144,7		191,4		194,6		24,4		3,28	

(αὐτό στά 1912-3)

ΚΑΛΒΕΡ. «ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗΝ

Ρίχαρντ Κάλβερ. ***«Εἰσαγωγή στήν παγκόσμια οἰκονομία»***

'Ενδιαφέρουσα προσπάθεια συνόψισης στοιχείων (γύρω στό *1 9 0 0) «Γιά* τά στοιχεῖα

# ΚΥΡΙΕΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ	Ἔκταση σέ ἑκατομ. τετρ. χιλιόμετρα	Πληθυσμός ἑκατομ.	Κάτοικοι κατά τετρ. χιλιόμετρο	Σιδηρόδρομοι χιλ. χιλιόμετρα	ἐμπορικός στόλος: Πλοῖα (χιλιάδες)	ἐμπορικός στόλος: Τόνοι (καθαροί) ἑκατομ.
Μεσευρωπαϊκή	27,6 (23,6)	388,4 (146,1)	14,05	203,8	41,2	7,9
Βρετανική	28,9 (28,6)	398,0 (355,4)	13,75	140,3	35,3	11,1
Ρωσική	22,2	130,8	5,9	63,2	5,6	1,0
'Ανατ. ἀσιατική	12,4	389,4	31,4	8,2	5,2	0,9
'Αμερικανική	30,3	148,5	4,9	378,9	25,7	6,0
Σ =	121,4	1 455,3	12	794,4	113,0	26,9
«Δέν ἔχουν συνυπολογιστεῖ»	14,6 (περίπου)	70		22,3		
Ὅλη ἡ γῆ	136	1 525		816,7		

\# Μέσα στίς παρενθέσεις εἶναι ἡ ἔκταση (Fläche) τῶν *ἀποικιῶν* καί ὁ *πληθυσμός* τους.

ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ»*

(τόμος 30 τῆς «Βιβλιοθήκης Μάγερ—Ρότσιλντ»). *1 9 0 6* (3 μάρκα).

τίς κύριες οἰκονομικές περιοχές τοῦ κόσμου» (προσπαθῶ νά συγκεντρώσω αὐτά σέ ἕναν πίνακα):

Τηλέγραφοι: Γραμμές χιλ. χιλιόμ.	Τηλεγραφήματα (ἑκατομμύρια)	Συνολικό ἐξωτ. ἐμπόριο (εἰσαγωγές+ἐξαγωγές) 1900 *δισεκατομ. μάρκα*	Ἐξόρυξη κάρβουνου τό 1900 ἑκατομ. τόννοι	Παραγωγή χυτοσιδήρου ἑκατομ. τόννοι	Ἐξόρυξη χρυσοῦ (1900) χιλιάδες κιλά	Ἀριθμός ἀδραχτιῶν τῆς βαμβακουργίας (1900) ἑκατομ.	Ἀριθμοί προβάτων ἑκατομ.	Παραγωγή μαλλιοῦ ἑκατομ. κιλῶν
520,2	168,9	40,9	250,8	14,6	8,2	26,0	89,1	214,4
313,3	121	24,8	249,4	9,4	279,9	51,2	158,5	447,0
171,8	20	3,3	16,1	2,9	36,0	7,0	62,4	191,1
60,7	17	2,4	8,3	0,02	12,4	1,8 { [1])	175	59,0 }
526,8	79	13,9	245,6	14,0	131,6	19,5	143,5	438,1
		85,3	770,2	40,9	468,1	105,5	628,5	1 349,6
		2,5	0,1	0,5	2,7			
		87,8	770,3	41,4	470,8			

			1911 [46]
Γερμανία	10,4	149,8	234,5
Μεγάλη Βρετανία	15,3	228,8	276,2
Ἑν. Πολιτεῖες	9,2	244,6	450,2
	34,9	623,2	960,9
		=81%	

[1]) «Ἄλλες χῶρες τοῦ κόσμου» (δηλ. ἡ «ἀνατολική ἀσιατική» περιοχή σύν τίς ὑπόλοιπες).

* Βλ. Β. Ι. Λένιν, Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 27ος, σελ. 398-400. *Ἡ Σύντ.*

῾Ο Ρ. Κάλβερ καθορίζει τίς ἀποικιακές κτήσεις ὡς ἑξῆς *(σελ. 9 0)*:

			Ἑκατομμύρια κάτοικοι
Γερμανία	2,6	(ἑκατομ.) τετρ. χιλιόμ.	12,0
Γαλλία	10,98		50,0
᾿Ολλανδία.............	2,0		37,9
Βέλγιο	2,4		19,0
Δανία	0,2		0,1
᾿Ιταλία................	0,5	(πρίν προσαρτήσει τήν Τρίπολη!!)	0,7
᾿Ισπανία	0,2		0,3
Πορτογαλία	2,1		7,3
Μεγάλη Βρετανία	28,6		355,4
῾Εν. Πολιτεῖες ᾿Αμερικῆς	0,3		8,6

Στή «μεσευρωπαϊκή περιοχή» ὁ συγγραφέας συμπεριλαμβάνει *ὅλη* τήν Εὐρώπη ἐκτός ἀπό τήν ᾿Αγγλία καί τή Ρωσία.

«Δέν ἔχουν συνυπολογιστεῖ», δηλ. δέν ἔχουν συμπεριληφθεῖ στίς περιοχές, ἀνάμεσα στ᾿ἄλλα τό ᾿Αφγανιστάν, ἡ *Περσία*, ἡ *᾿Α ρ α β ί α*, στήν ᾿Αφρική ἡ ᾿Αβησσυνία, τό *Μ α ρ ό κ ο* (ὁ συγγραφέας ἔμεινε πίσω!!! τό βιβλιαράκι ἐκδόθηκε τό 1906!!!) καί ἄλλα.

῾Η ἐπέκταση τοῦ σιδηροδρομικοῦ δικτύου σ᾿αὐτές τίς πέντε περιοχές τό 1890 καί τό 1913 (βλέπε πιό κάτω τούς βασικούς ἀριθμούς *):

		1890:	1913:	
μέ τίς ἀποικίες	Κεντρική Εὐρώπη	166,2 —	268,9 +	102,7
μέ τίς ἀποικίες	Βρετανική Αὐτοκρατορία	107,3 —	207,8 +	100,5
μέ τίς ἀποικίες	Ρωσική Αὐτοκρατορία.......	32,4 —	78,1 +	45,7
(῾Η ᾿Ασία χωρίς τίς ἀποικίες)	᾿Ανατολική ᾿Ασιατική περιοχή	3,3 —	27,5 +	24,2
	᾿Αμερική (χωρίς τίς ἀποικίες)	308,1 —	521,9 +	213,8
	Σ =	617,3	1 104,2	

* Βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 462-468. *῾Η Σύντ.*

«ΔΕΛΤΙΟ ΤΟΥ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟΥ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗΣ»

(«Bulletin de l'institut international de statistique»)
XIX, 1 (σελ. 382)

Κινητῆρες *(ἱ π π ο δ υ ν ά μ ε ι ς)*
(ἐκτός ἀπό τούς ἠλεκτρικούς)

			ἀτμοκίνητοι χιλιάδες	σύνολο χιλιάδες
A)	Δανία	1897	47,5	52,0
		1907	112,0	131
	Αὐστρία	1902	1 170,0	1 640,0
	'Ελβετία	1905	;	516,0
	Γερμανία	1895	2 720	3 427
		1907	6 715	8 264
	Βέλγιο	1901	683	;
		1906	872	;
	Γαλλία	1901	1 761	2 285
		1906	2 605	3 551
B)	'Ενωμένες Πολιτεῖες	1905	19 440	22 240
	Νέα Ζηλανδία	1906	;	75
C)	Νορβηγία	1905	79	308
	Σουηδία	1896	104	296
		1905	282	735
	Φιλλανδία	1907	70	161
	'Ελβετία	1901	84	284
	'Ολλανδία	1904	331	;
	'Ιταλία	1899	390	742
		1903	615	1 151
	'Ιαπωνία	1895	57	60
		1907	237	281

Αὐτή ἡ στατιστική τῶν κινητήρων δίνει πληροφορίες
A) μέ βάση τίς γενικές βιομηχανικές ἀπογραφές,
B) μέ βάση τίς ἐργοστασιακές ἀπογραφές,
C) μέ βάση τή «διοικητική» στατιστική.

'Αφήνω ἔξω (ἰδιαίτερα) τίς σιδηροδρομικές ἀτμομηχανές. Παίρνω μόνο τούς *ἀτμοκίνητους* κινητῆρες καί τό *σύνολο* τῶν κινητήρων [δηλ. + νερό καί ἄλλους, ἀλλά χωρίς τούς ἠλεκτρικούς].

'Υπερβολικό ἀνακάτωμα καί λειψά στοιχεῖα!!

ΜΠΑΡΤΟΛΟΜΙΟΥ. «ΑΤΛΑΣ ΤΟΥ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΥ ΕΜΠΟΡΙΟΥ»

«῎Ατλας τοῦ *παγκόσμιου ἐμπορίου*» etc. τοῦ Τζ. Γκ. *Μπαρτόλομιου*, Λονδίνο, 1907.

Πάρα πολλά στοιχεῖα καί διαγράμματα μέ % etc. καί γιά ὅλο τόν κόσμο. Μερικά τά ἀναφέρω:

	Ἀνάπτυξη τοῦ παγκόσμιου ἐμπορίου Ἑκατ. λιρ. στερλ.	Ἑνωμένο Βασίλειο Εἰσαγωγές	Ἑνωμένο Βασίλειο Ἐξαγωγές	Ἑ. Πολιτεῖες Εἰσαγωγές	Ἑ. Πολιτεῖες Ἐξαγωγές	Γερμανία Εἰσαγωγές	Γερμανία Ἐξαγωγές	Γαλλία Εἰσαγ.	Γαλλία Ἐξαγωγές	Ἑνωμ. Βασίλειο (σέ ἑκατομ. λίρες στερλίνες) Εἰσαγωγές ἀπό ἄλλες χῶρες	Εἰσαγωγές ἀπό ἀποικίες (Ἑ. Βασίλειο)	Ἐξαγωγές στίς ἄλλες χῶρες	Ἐξαγωγές στίς ἀποικίες
1800.	302	—	—										
1840.	573	52	51	20	23	25	27	31	28				
1850.	832	98	71	36	28	34	36	32	43				
1870.	2 191	259	199	88	89	179 (1875)	129	116	112	238	64	189	55
1890.	3 450	356	263	159	174	207	166	177	150	324	96	234	94
1900.	4 420	460	291	171	282	288	230	188	164	413	109	252	102
1905.	5 440	487	330	242	329	336	279	191	194	437	128	285	123

Πολύ ἐνδιαφέρον χάρτης κυκλοφορίας τοῦ χρήματος

Χῶρες μέ *ἐπίσημο* χρυσό νόμισμα—(μεγάλο τμῆμα τοῦ κόσμου)
» » » *ἀργυρό* » — Κίνα + Περσία
» » » *διμεταλλικό* νόμισμα—μόνο ἕνα τμῆμα τῆς Ἀφρικῆς + τή Γαλλία, Ἰσπανία, Ἰταλία
» » *στήν πράξη χρυσό νόμισμα*-Γαλλία (Ἀγγλία) etc.
» » » διμεταλλικό νόμισμα—*Ἑ. Πολιτεῖες, Ἰνδία*
» » » χαρτονόμισμα » —*Ἰσπανία, Ρωσία,* Νότια Ἀμερική

Ἡ συμμετοχή τῶν διαφόρων χωρῶν στό παγκόσμιο ἐμπόριο:			Τό ἴδιο ἀπό ἄλλη πηγή *)*)			
	1885	1905	1885	1900	1885	1905
Ἑν. Βασίλειο	18,1	15,0	19,2	16,3	30,9	25,8
Βρετανικές κτήσεις	12,8	10,8	10,7	9,7		
Γερμανία	10,0	11,3	10,3	11,0	29,2	28,9
Γαλλία	9,9	7,1	10,4	7,5		
Ἑνωμ. Πολιτεῖες	9,3	10,5	9,7	9,8		
Ὀλλανδία	5,6	7,0	5,9	6,6		
Βέλγιο	3,5	4,0	3,7	3,5		
Αὐστροουγγαρία	3,5	3,3	3,7	3,3		
Ρωσία	3,4	3,0	5,6	4,6		
Ἰσπανία	1,9	1,4	2,1	1,5		
Κίνα	1,4	1,8	1,8	2,5		
Ἰαπωνία	0,4	1,5	0,5	1,1		
Ἀργεντινή	1,2	1,9	1,3	1,1		
Διάφορες χῶρες	19,0	21,4				
			100	100		

)) Αὐτή ἡ ἄλλη πηγή = «Statistisches Jahrbuch für das Deutsche Reich», 24ος χρόνος ἔκδοσης, 1903, σελ. *25**.

Ἀριθμός αὐτῶν πού μιλᾶνε διάφορες γλῶσσες

	ἑκατομ.
ἀγγλικά	111
γερμανικά	75
ρωσικά	75
γαλλικά	51
ἰσπανικά	43
ἰταλικά	33
πορτογαλλικά	13

Ἀποικιακό ἐμπόριο τό 1905

	Κατεύθυνση	
	ἐξαγωγές ἀπό τίς βρετανικές κτήσεις	εἰσαγωγή στίς βρετανικές κτήσεις
Ἑνωμ. Βασίλειο	143,8	143,4 ἑκατομ. λίρ. στερλ.
Βρετανικές κτήσεις	58,5	56,1
Ξένα κράτη	130,2	109,6

Ἐμπορικός στόλος τῶν κυριότερων χωρῶν (ἀτμόπλοια καί ἱστιοφόρα)	Ἑκατομ. τόννοι	Ἀνάπτυξη τῆς παγκόσμιας παραγωγῆς σ ί τ ο υ σέ δισεκατομ. μποῦσσελ	Παραγωγή σίτου σέ ἑκατομ. μποῦσσελ (1901-1903)		Κατανάλωση σίτου, ζάχαρης, κρέατος ἀ γ γ λ. λ ί β ρ ε ς κατά κεφαλή			
Βρετανική αὐτοκρατορία	17,6	1891—2,5	Ἑνωμ. Πολιτεῖες	664,7	Γαλλία	486	27	77
Ἑνωμ. Πολιτεῖες	4,2	1895—2,5	Ρωσία	509,2	Νέα Ζηλανδία	400	97	212
Γερμανία	3,8	1900—2,5	Γαλλία	311,5	Αὐστραλία	357	101	239
Νορβηγία	1,8	1902—3,0	Ἰνδία	263,1	Ἑνωμ. Πολιτεῖες	315	68	150
Γαλλία	1,7	Δισεκατομ μποῦσσελ	Ἰταλία	157,0	Ἑνωμ. Βασίλειο	290	88	112
Ἰταλία	1,2		Ἰσπανία	133,1	Αὐστροουγγαρία	231		
Ἰαπωνία	1,0		Αὐστροουγγαρία	205,8	Γερμανία	195	27	111
Ρωσία	0,9		Γερμανία	139,8	Καναδᾶς	155		90
Σουηδία	0,8		Καναδᾶς	85,8	Ὀλλανδία	—	36	—
Ἰσπανία	0,7		Ἀργεντινή	77,2	Ρωσία	—	14	51
Ὀλλανδία etc.	0,7		κτλ. κτλ.					
Ὅλος ὁ κόσμος	37,5		Ὅλος ὁ κόσμος	3 026,6				
(ἀτμοπλοίων)	31,7							

	Παραγωγή ρυζιοῦ ἑκατ. ἀγγλικοί στατῆρες		Παραγωγή σίκαλης ἑκατομ. μποῦσελ	Παραγωγή *κριθαριοῦ* ἑκατομ. μποῦσελ		Παραγωγή *τσαγιοῦ* ἑκατομ. ἀγγλικές λίβρες		ἐπίσης *καφές* ἑκατομ. ἀγγλικές λίβρες
Κίνα	550	Ρωσία	887,5	335,2	Κίνα	660	Βραζιλία	1 659
		Γερμανία	386,9	135,1	᾿Ινδία	200	Κολομβία	70
Βρετανικές ᾿Ινδίες	448,3	Αὐστροουγγαρία	130,7	124,4	Κεϋλάνη	150	Γιάβα	86
Γιάβα	90,0	Γαλλία	51,2		᾿Ιαπωνία	59	Γουατεμάλα	74
᾿Ιαπωνία	89,6	᾿Ασιατική Ρωσία	37,1		Γιάβα	19	᾿Ινδία	31
᾿Ινδοκίνα	33,1	᾿Ιαπωνία	38,8		Φορμόζα	18		
Σιάμ	14,8	῾Ενωμ. Πολιτεῖες	27,2	131,9	Νατάλ	1,8		
᾿Ιταλία καί ᾿Ισπανία	20,1	᾿Ισπανία	25,7		Καύκασος	0,9		
		κ. τ. λ.		᾿Ινδία 101,1				
συνολικά στόν κόσμο	1 257,9	ὅλος ὁ κόσμος	1 672,9	1 218,6			σύνολο ἐξαγωγῶν=	2 283

Ἐμπορικός στόλος (χωρητικότητα-καθαρή). Ἑκατομ. τόννοι

	Ἐνωμ. Βασίλειο	Ἐνωμ. Πολιτεῖες	Γερμανία	Νορβηγία	Γαλλία	Ἰαπωνία
1860	4,6	—		0,6	1,0	
1870	5,6	4,2	1,0	1,0	1,1	
1880	6,6	4,1	1,2	1,5	0,9	0,09
1890	7,9	4,4	1,4	1,7	0,9	0,1
1900	9,3	5,2	1,9	1,5	1,0	0,9
1905	10,7	6,4	2,3	1,5	1,3	1,3

Παγκόσμια παραγωγή ζάχαρης μαζί καί ἡ ζάχαρη ἀπό ζαχαρότευτλα ἑκατομ. τόννοι			Ἐπίσης καφέ Χιλιάδες τόννοι		Ἐπίσης σύσπορου βαμβακιοῦ ἑκατ. ἀγγλ. στατῆρες		Ἐπίσης χυτοσίδηρου ἑκατομ. τόννοι		Ἐπίσης χαλκοῦ χιλιάδες τόννοι		χρυσοῦ τόννοι	
1850	1,4	0,2	1855—	321	1850	12,8		4,4	1851/60	49,9	1851	134
1860	2,2	0,4	1865—	422	1860	22,8		7,2	1861/70	88,5	1860	192
1870	2,7	0,9	1875—	505	1870	24,8		11,9	1871/80	117,0	1870	182
1880	3,7	1,8	1885—	718	1880	32,2		18,1	1881/90	233	1880	164
1890	6,1	3,6	1892—	700	1890	50,0		27,2	1891/900	364	1890	177
1900	9,8	6,1	1903—	1 150	1900	61,7		40,4	1901	518	1900	377
					1903	65,0	1903	46,1	1905	723	1904	500

Παγκόσμια παραγωγή κάρβουνου

Νόιμαν-Σπαλλάρτ. Χρόνος ἔκδοσης 1883/4, σελ. *322.*

Ἑκατομ. μετρικοί τόννοι	Ὅλες οἱ παγκόσμιες πωλήσεις
1860—136	—
1866—185	44,2
1872—260	57,8
1876—287	55,8
1880—345	63,8
1885—413	61,7 δισεκατομ. μάρκα

Στά 1885: | παγκόσμιο ἐξωτερικό ἐμπόριο εἰσαγωγές + ἐξαγωγές

Μεγάλη Βρετανία	161,9
Γερμανία	73,6
Ἑνωμένες Πολιτεῖες	103,9

Ὅλος *ὁ ἐμπορικός* στόλος τοῦ κόσμου:

1872—15,5 ἑκατομμύρια τόννοι
1875—16,7 » »
1880—19,3
1885—20,98

Οἱ κυριότερες χῶρες τό 1885:

Μεγάλη Βρετανία	7,6
Γερμανία	1,2
Ἑνωμ. Πολιτεῖες	2,6
Νορβηγία	1,5
Γαλλία	0,9
Ἰταλία	0,9
Ρωσία	0,3

Κατανάλωση κατά κεφαλή

	Τσάι ἀγγλικές λίβρες (1903)	Καφές	Κρασί γαλόνια	Μπύρα	Οἰνόπνευμα	Βούτυρο	(1901-3) πετροκάρβουνο ἀγγλ. στατῆρες
Ἑνωμ. Βασίλειο	6,0	—	0,3	28,8	1,0	19	78,4
Ἑνωμ. Πολιτεῖες	1,3	11	0,5	18,4	1,0	20	70,5
Γερμανία	0,2	6	1,1	27,2	1,5	8	34,2
Γαλλία	0,1	4	32,7	7,6	1,7	8	22,7
Ρωσία	1,2	—			1,8	5	2,7
Αὐστροουγγαρία			5,0	8,6	1,7	7	7,7
Ὀλλανδία	1,4	14,5	Βέλγιο	40,1	1,6	15	
Αὐστραλία	7,1	—	0,8	11,6	0,7	17	24,5
Καναδάς	4,0	—		5,0	0,9	22	33,4
		Ἰταλία	27,5		Δανία	22	
		Ἰσπανία	17,0			Βέλγιο	58,4

*

Παραγωγή

	Κρασιοῦ ἑκατομ. γαλόνια	μπύρας	οἰνοπνεύματος (καθαροῦ ἀλκοόλ)	ψαριῶν ἑκατομ. λίρ. στερλ.
Γαλλία	1 216	240	45,1	5
Ἰταλία	880			
Ἰσπανία	395		8,9	
Ρωσία		137	86,3	8
Αὐστροουγγαρία	169	420	55,2	
Ἀλγερία	124			
Βέλγιο		308		
Πορτογαλία	134			
Γερμανία	49	1 512	84,1	
Ἑλλάδα	66			
Καναδάς				4
Ἰαπωνία				5
Ἑν. Πολιτεῖες		1 561	58,6	11
Ἑν. Βασίλειο		1 253	29,2	10
Ὀλλανδία			7,6	
Ὅλος ὁ κόσμος	3 330			

(ὁ μέσος ὅρος γιά τά χρόνια 1900 – 1903)

	σύσπορου βαμβακιοῦ ἑκατομ. ἀγγλικοί στατῆρες
Βραζιλία	0,5
Μικρά Ἀσία	0,3
Τουρκεστάν	1,8
Ἀφρική	1,5
Αἴγυπτος	5,4
Κίνα	4,0
Μεξικό	0,4
Ἑν. Πολιτεῖες	45,4
Ἰνδία	9,6
ὅλος ὁ κόσμος	70,0

«ΤΑ ΣΙΤΗΡΑ ΣΤΟ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟ ΕΜΠΟΡΙΟ»

«*Τά σιτηρά στό παγκόσμιο ἐμπόριο*», ἔκδ. τοῦ αὐτοκρατορικοῦ-βασιλικοῦ Ὑπουργείου Γεωργίας etc. *Βιέννη, 1900.*

Αὐτή ἡ μνημειώδης ἐργασία (*860 + 188* σελ. σχήματος 8⁰) παρουσιάζει μιά πολύ ἐπιμελημένη συνόψιση πλουσιότατων στοιχείων ((πλῆθος βασικῶν ἀριθμῶν)) γιά τήν παραγωγή, τήν κατανάλωση καί τό ἐμπόριο τῶν σιτηρῶν γιά τά χρόνια 1878-1897 (καί συχνά περισσότερα), πού τίποτε τό παρόμοιο δέν μοῦ εἶναι γνωστό. Ὅπως φαίνεται, εἶναι τό καλύτερο σ'αὐτό τόν τομέα [NB: Πάρα πολλά ἀπ'τόν *Νόιμαν-Σπαλλάρτ*. «Übersichten der Weltwirtschaft» (καί Γιούρασεκ)].

Διαλέγω τά σπουδαιότερα (*).

	Σιδηρομετάλλευμα ἑκατομ. τόννοι (1900-2)	Χάλυβας (1901-3)	Κάρβουνο (1901-3)	Χαλκός (1905)	Κατανάλωση χαλκοῦ χιλιάδες τόννοι		Ἐξόρυξη χρυσοῦ ἑκατομ. οὐγγιές (1901-3)		Πετρέλαιο ἑκατομ. γαλόνια (1902-4)
Ἑν. Πολιτ.	30,7	14,3	284,0	0,41	215	Τράνσ-			
Γερμανία	17,5	7,3	152,8	0,02	144	βααλ	4,9		
Ἑν. Βασί-						Ἑν. Πολιτ.	3,7		........3 573
λειο	13,2	4,9	225,5	—	133	Αὐστρα-			
Ρωσία	5,4	2,0	16,1	0,009	29	λία	3,5		
Γαλλία	5,0	1,6	31,9		63	Ρωσία	1,1		.... 2 728
Αὐστρο-						Καναδάς	0,9	Ἰαπωνία	51
ουγγαρία	3,4	1,2	39,5		26	Μεξικό	0,5	Ἰνδία	87
Ἰσπανία	8,0	0,2		0,04		Ἰνδία	0,5	Ρουμανία	98
Μεξικό				0,06		Νέα			
Ἰταλία					18	Ζηλανδία	0,4	Γαλικία	179
Σουηδία	3,7	0,3				Ροδεσία	0,3	Σουμάτρα,	
Βέλγιο	—	0,8	22,6					Γιάβα,	
Αὐστρα-								Βόρνεο	231
λασία				0,04					
Ὅλος ὁ κόσμος	90,4	33,0	812,4	0,7	679		17,7		6 996

(*) Μέτρα, πού χρησιμοποιοῦνται ἐδῶ—*μετρικός στατήρας* = 1 διπλός στατήρας. Μετρικό κουϊντάλ = διπλός στατήρας = 100 κιλά (διπλός στατήρας).

Ὥστε, ἐδῶ παίρνεται τό μετρικό κουϊντάλ = 1 διπλό τσέντνερ = 1 *μετρικός στατήρας*.

Τόννος = 1000 κιλά.

Ἄκρ = 40,467 *ἄρ*.

Τσετβέρτ = 2,09 *ἑκατόλιτρα*.

1 πούτι = 16,379 κιλά.

Σύγκρ. τή σελ. 8, σημείωση 2η: 3,674 μποῦσσελ = 1 κουϊντάλ (= 1 διπλός στατήρας).

σελ. 6, σημείωση 2: 1 *ἑκατόλιτρο* σίτου = 78 *κιλά* etc. (βρώμη 1 *ἑκατόλιτρο* = 45 κιλά) κτλ.

[Π.χ. σελ. 271: 49 348 πούτια = 8 083 κουϊντάλ.]

#*

Παγκόσμια παραγωγή σέ ἑκατομ

Μέσος χρονιάτικος ὅρος	Σιτάρι	Σίκαλη	Κριθάρι	Βρώμη	Καλαμπόκι [1])	Σύνολο
1878-82	554,5	303,7	176,4	319,7	492,0	1 846,3
1883-87	579,7	330,2	182,9	356,9	543,9	1 993,6
1888-92	592,0	310,2	191,5	366,6	603,1	2 063,4
1893-97	642,7	370,1	214,4	408,7	608,4	2 244,3

Δυτική Εὐρώπη

1878-82	233,4	130,4	102,8	159,3	70,1
1893-97	250,1	145,2	100,5	171,2	74,2

βλ. τήν ἑπόμ. σελ.*

Ἀνατολική Εὐρώπη

1878-82	87,5	162,2	43,2	90,5	29,7
1893-97	147,2	209,3	71,6	118,3	37,6

ἑπόμενη σελ., σημείωση 1*

Δυτική Εὐρώπη

1876-85	10,89	10,17	13,0	11,73	11,23
1886-95	11;16	10,89	13,18	12,01	10,93

Συγκομιδή ἀπό κάθε ἑκτάριο [3])

Ἀνατολική Εὐρώπη

1876-85	6,69	6,20	6,92	5,96	10,06
1886-95	7,36	6,64	7,78	6,45	10,60

Συγκομιδή ἀπό κάθε ἑκτάριο [3])

Ἑνωμ. Πολιτεῖες

1876-85	8,35	8,18	12,45	10,09	15,89
1886-95	8,58	7,95	12,66	9,36	14,79

[1]) Καλαμπόκι **στίς Ἑν. Πολιτεῖες:** 379,2· 426,9· 471,4· 465,8

[2]) Αὐτούς τούς ἀριθμούς οἱ συγγραφεῖς παίρνουν ἀπό τά ἔργα Οὐγγαρία, τή Γαλικία καί τήν Μπουκοβίνα. Τά στοιχεῖα γιά τά τητα τῶν παραγόμενων σιτηρῶν *σέ κιλά κ α τ ά κ ά-*

[3]) Αὐτοί οἱ ἀριθμοί, σελ. 26, ἐπίσης ἀπό τόν Ζούντμπεργκ,

* Βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 456-459. *Ἡ Σύντ.*

μύρια μετρικούς στατῆρες

σέ % σελ. 37 σελ. 39

Σιτάρι	Σίκαλη	Κριθάρι	Βρώμη	Καλαμπόκι	Σύνολο	Πληθυσμός Εὐρώπης Ἀμερικῆς καί Αὐστραλίας	%
100	100	100	100	100	100	440 ἑκατομ. =	100
105	109	104	112	111	108	466	106
107	102	109	115	123	112	495	112
116	122	122	128	124	122	526	119

103	57	43	71	19
96	56	39	73	17 [2]

κιλά κατά κάτοικο

102	153	45	82	45
110	145	49	79	47 [2]

((Δηλ. > 75% στίς Ἑν. Πολιτεῖες)).

τοῦ *Ζούντμπεργκ*, πού στήν Ἀνατολική Εὐρώπη περιλαβαίνει τήν χρόνια 1876-1885 καί γιά τά 1886-95 σημαίνουν τήν ποσό-*τοικο*.

ἀπό τό κάθε *ἑκτάριο* σέ μετρικούς στατῆρες.

Κατανάλωση κατά *κάτοικο* (κιλά)

	σιτάρι	σίκαλη	κριθάρι	βρώμη	καλαμπόκι
Εὐρώπη					
1878-82	111,9	89,8	44,4	76,7	36,7
1883-87	112,4	92,3	42,5	74,5	33,3
1888-92	108,1	81,8	41,4	70,6	35,3
1893-97	116,1	91,9	45,2	75,6	34,9
Ἑν. Πολιτεῖες					
1878-82	100	9	19	101	592
1883-87	107	8	21	131	621
1888-92	105	8	23	129	648
1893-97	78	6	16	117	525

#

Ἐδῶ μπῆκαν οἱ ἑπόμενες χῶρες[1]):

«Statistisches Jahrbuch für das Deutsche Reich» 1915

	Μέση παραγωγή σιταριοῦ, ἑκατομ. διπλῶν στατήρων, 1878-82	Μέση παραγωγή σιταριοῦ, ἑκατομ. διπλῶν στατήρων, 1893-7	↓ ἑκατομ. τόννοι (1 000 κιλά) 1913	Παραγωγή βρώμης, ἑκατομ. διπλῶν στατήρων, 1878-82	Παραγωγή βρώμης, ἑκατομ. διπλῶν στατήρων, 1893-7
1. Βέλγιο	4,7	5,0	0,40	4,2	5,2
2. Βουλγαρία	7,4	9,9	1,65	1,9	1,9
3. Δανία	1,2	1,0	0,2	4,4	4,8
4. Γερμανία	23,7	29,5	3,97	58,5	70,6
5. Φιλλανδία	0,01	0,04	0,004	2,4	3,1
6. Γαλλία	75,2	84,0	8,7	17,6	16,7
7. Ἑλλάδα	1,4	1,3	;	0	0
8. Μεγάλη Βρετανία	22,1	15,0	1,4	0,4	0,5
Ἰρλανδία			0,03		
9. Ἰταλία	40,3	33,2	5,83	1,3	1,1
10. Ὀλλανδία	1,4	1,2	0,1	2,6	3,1
11. Αὐστροουγγαρία	37,9	52,4	1,6	29,5	31,2
Οὐγγαρία			4,5		

[1]) Οἱ ὑπογραμμισμένες χῶρες = «**Ἀνατολική** Εὐρώπη»

Εὐρώπη + Ἑν. Πολιτεῖες.

σιτάρι	σίκαλη	κριθάρι	βρώμη	καλαμπόκι
118,2	79,4	41,9	82,6	127,5
118,2	80,7	40,1	86,1	132,1
114,1	71,2	39,4	83,1	136,9
116,1	79,0	41,3	85,7	125,2

(Εὐρώπη + Ἑν. Πολιτεῖες (σελ. 93))

4 πρῶτοι σιτηρά	Εὐρώπη (4 πρῶτοι σιτηρά)	Ἑν. Πολιτεῖες (4 πρῶτοι σιτηρά)
322,2	323,4	314,5
325,2	321,7	346,9
307,8	302,0	341,8
322,1	328,8	284,5

«Statistiches Jahrbuch für das Deutsche Reich», 1915

Συγκομιδή κατά *ἑκτάριο* σέ διπλούς στατῆρες (100 κιλά)

(2)

↓ ἑκατ. τόννοι 1913	σιτάρι 1876/85	σιτάρι 1886/95	σιτάρι 1913	σίκαλη 1876/85	σίκαλη 1886/95	σίκαλη 1913
0,57	16,3	18,5	25,2	14,9	16,9	22,0
0,27			16,0			14,9
0,43	22,0	25,2	33,7	15,9	16,0	17,6
10,43	12,7	13,7	20,7	9,8	10,6	17,2
0,24	10,6	11,8	10,9	9,7	10,6	9,9
1,27	11,2	11,9	13,3	10,0	10,6	10,6
;	—	—	—	—	—	—
0	18,2	20,1	21,1	—	—	—
0,005			25,6			
0,14	8,0	7,4	12,2	—	—	11,4
0,42	16,9	18,7	24,2	12,9	14,3	18,5
2,70	10,8	10,7	13,4	9,9	9,9	13,8
1,34	9,6	12,4	12,8	8,3	10,2	11,9

(2) Γιά τό 1913 ἀπό τό «Statistisches Jahrbuch für das Deutsche Reich», 1915. Τά ὑπόλοιπα στή σελ. 781.

	σιτάρι			σίκαλη	
	ἑκατομ. διπλοί στατῆρες		ἑκατομ. τόννοι	ἑκατομ. διπλοί στατῆρες	
	1878-82	1893-7	1913	1878-82	1893-97
12. Πορτογαλία	1,7	1,9	;	1,3	1,3
13. Ρουμανία	13,4	15,4	2,3	1,2	2,1
14. *Ρωσία (Εὐρωπαϊκή + Πολωνία)*	55,1	112,6	22,8	152,9	198,3
15. Σουηδία-Νορβηγία	0,9	1,2	0,2	4,9	5,7
Νορβηγία			0,08		
16. Ἐλβετία	1,0	0,9	0,1	0,5	0,4
17. Σερβία	2,4	2,2	0,4	0,3	0,3
18. Ἱσπανία	23,1	24,7	3,0	5,1	4,4
19. Τουρκία (Εὐρωπαϊκή)	7,7	5,6	;	3,3	3,5
Εὐρώπη	320,9	397,3	Σ= 57,0	292,6	354,4
20. Ἀλγερία	5,6	6,1	1,0	0	0
21. Αἴγυπτος	4,8	3,3	;	—	—
22. Ἀργεντινή	3,8	16,2	5,4	—	—
23. Αὐστραλία	8,5	8,7	2,4	—	—
24. Καναδάς	8,2	11,1	6,3	0,5	0,5
25. «Ἀποικία τοῦ ἀκρωτηρίου καί Νατάλ»	1,0	0,8	0,1	—	—
26. Χιλή	4,1	3,9	0,6	—	—
27. Ἰνδία	69,4	62,3	9,9	—	—
28. Ἰαπωνία	3,7	5,1	0,7	4,2	8,4
29. Τυνησία	1,0	1,8	0,1	—	—
30. Οὐρουγουάη	0,8	1,8	0,1	—	—
31. Ἑν. Πολιτεῖες	122,7	124,2	20,8	6,3	6,7
Ἐξωευρωπαϊκές χῶρες	233,6	245,4	Σ= 47,4	11,1	15,7
Ὅλος ὁ κόσμος =	554,5	642,7	104,4	303,7	370,1
Λουξεμβοῦργο			0,02		
Μεξικό			0,3		
Νέα Ζηλανδία			0,1		

NB. Βλ. γενικά συμπεράσματα στήν ἑπόμενη σελίδα*. NB

* Βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 461. *Ἡ Σύντ.*

	σιτάρι			σίκαλη		
ἑκατομ. τόνοι						
1913	1876/85	1886/95	1913	1876/85	1886/95	1913
;	—	—	—	—	—	—
0,09	—	10,6	14,1	—	—	10,5
24,69	5,3	5,6	9,1	6,0	6,4	8,5
0,56	13,1	14,8	24,2	13,4	14,4	14,1
0,02			17,6			16,3
0,05	—	—	22,0	—	—	19,2
0,04	—	—	10,7	—	—	8,7
0,71	—	—	7,8	—	—	9,1
	—	—		—	—	
Δυτική Εὐρώπη	10,9	11,2		10,2	10,9	
Ἀνατολική	6,7	7,4		6,2	6,6	
	8,8	9,2		7,3	7,8	
0,00			7,2			13,7
—						
0,03			7,8			9,0
—			(7-10-16)			8,1
0,06			14,1			12,1
0,00			4,5			—
0,04			14,4			13,0
—		6,3	8,3			-
—	—	10,9	14,4		11,9	15,2
—	—					—
0,00			4,5			8,4
1,05	8,3	8,6	10,2	8,2	7,9	10,2
0,02						
0,00						
0,00						

Κατανάλωση κατά κάτοικο (κιλά)

		Γερμανία	Γαλλία	Μεγάλη Βρετανία	Ἰταλία	Αὐστρο-ουγγαρία	Ρωσία
σιτάρι	1878–82	55,3	214,0	188,1	123	—	—
	1883–87	57.2	213,0	164,6		91,8	—
	1888–92	59,8	213,0	171,1		92,5	18,9
	1893–97	71,8	204,0	167,0		100,5	37,4
	1913*)	96					
σίκαλη	1878–82	129,3	38,0	1,3	—	—	—
	1883–87	118,6	37,0	2,1	:	66,2	—
	1888–92	108,5	36,0	2,1	3,3	60,4	111,0
	1893–97	126,7	38,0	2,7	2,9	59,2	139,0
	1913*)	153					
κριθάρι	1878–82	48,7	31,0	:	—	—	—
	1883–87	51,8	31,0	67,0	:	41,9	—
	1888–92	55,8	32,0	68,6	6,0	37,6	17,8
	1893–97	59,8	31,0	71,7	5,2	38,4	27,1
	1913*)	108					
βρώμη	1878–82	89,1	91,0	:	—	—	—
	1883–87	84,1	95,0	84,6	:	51,9	—
	1888–92	86,9	96,0	87.4	8,1	48,8	48,1
	1893–97	85,3	92,0	85,8	7,2	51,6	65,7
	1913*)	128					
καλαμπόκι	1878–82	5,1	20,6	48,5	65,0	—	—
	1883–87	3,8	23,4	41,7		68,2	—
	1888–92	8,4	23,3	44,9		77,6	2,3
	1893–97	14,4	22,4	53,8		82,2	4,7

* «Statistiches Jahrbuch für das Deutsche Reich», 1915.
Αὐτοί οἱ ἀριθμοί πού εἶναι γραμμένοι μέ μολύβι γιά τό 1913 εἶναι *ὁλοφάνερα μή συγκρίσιμοι,* γιατί καί γιά τό 1893/7 εἶναι *πολύ* **ὑψηλότεροι.**

Γενικά συμπεράσματα τῶν συγγραφέων:

«Ὅπως ἀποδείχτηκε ἤδη σέ συνάρτηση μέ τίς διαφορετικές συνθῆκες πυκνότητας τοῦ πληθυσμοῦ καί τῶν συγκοινωνιῶν, ἡ παραγωγή σιτηρῶν ἀναπτύχθηκε τίς τελευταῖες δεκαετίες πολύ διαφορετικά στίς διάφορες χῶρες καί κράτη. Στό κέντρο τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης πού ἀναπτύσσεται, ἄν μποροῦμε ἔτσι νά ἐκφραστοῦμε, σέ συνθῆκες ἀστυφιλίας, στήν Ἀγγλία, στό Βέλγιο, στήν Ὀλλανδία κτλ., σέ σύνδεση μέ τήν ταυτόχρονη ἐλάττωση τῆς καλλιεργούμενης ἔκτασης μέ τήν ἄνοδο τῆς σχετικῆς παραγωγικότητας, ἡ παραγωγή σίτου, σίκαλης, κριθαριοῦ καί καλαμποκιοῦ περιορίστηκε, ἐνῶ ἀναπτύχθηκε ἡ παραγωγή τῆς βρώμης, πού χρησιμοποιεῖται κυρίως γιά τά ζῶα. NB

Στίς ὑπόλοιπες ζῶνες τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης, ἐκτός ἀπό τίς συνοριακές περιοχές, παρατηρεῖται κάποια διακύμανση, ἡ διεύρυνση τῆς καλλιεργούμενης γῆς σταμάτησε, ἀναπτύσσεται ὅμως ἡ ἀποδοτικότητα καί μ᾽αὐτό τόν τρόπο ἐξακολουθεῖ νά αὐξάνει ἡ παραγωγή σχεδόν ὅλων τῶν δημητριακῶν. Στίς συνοριακές περιοχές μεταξύ τῆς Δυτικῆς καί Ἀνατολικῆς Εὐρώπης, στή Σουηδία, Πολωνία, Γαλικία, Οὐγγαρία, κτλ. ἡ συνολική παραγωγή αὐξάνει πολύ σημαντικά σάν ἀποτέλεσμα τῆς διεύρυνσης τῆς καλλιεργούμενης ἔκτασης καί σέ μεγαλύτερο βαθμό σάν ἀποτέλεσμα τῆς μεγάλης αὔξησης τῆς παραγωγικότητας. Στήν Ἀνατολική Εὐρώπη, κατά κύριο λόγο χάρη στή διεύρυνση τῶν καλλιεργούμενων ἐκτάσεων, ἐπιτεύχθηκε ἐξαιρετική αὔξηση τῆς παραγωγῆς σιτηρῶν, ὅμως μόνο στίς βασικές καί ὄχι στίς δευτερεύουσες καλλιέργειες σιτηρῶν. NB

Καί στίς ὑπερπόντιες περιοχές πρέπει νά διακρίνουμε, ἀπό τή μιά μεριά, τίς χῶρες ἐκεῖνες πού ὅπως οἱ Ἑνωμένες Πολιτεῖες, ὁ Καναδάς, ἡ Ἀργεντινή καί ἡ Οὐρουγουάη, λόγω τῆς γεωγραφικῆς τους θέσης, εἴτε σάν ἀποτέλεσμα τῆς ἀνάπτυξης τῶν συγκοινωνιῶν καί τῶν σιδηροδρομικῶν δικτύων, μοιάσαν περισσότερο μέ τά πυκνά κατοικημένα κέντρα τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης, καί, ἀπό τήν ἄλλη μεριά, τίς ὑπόλοιπες χῶρες. Οἱ πρῶτες ἀνέπτυξαν τήν παραγωγή σιτηρῶν, κυρίως μέ τή διεύρυνση τῆς καλλιεργούμενης ἔκτασης, πού ἐνμέρει γινόταν μέ θυελλώδη τρόπο. Ἀπό αὐτές μόνο λίγες αὔξησαν τήν παραγωγή. Ἐξαιτίας αὐτῆς τῆς περιορισμένης παραγωγῆς, ἡ Αἴγυπτος καί ἡ Ἰαπωνία εἰσάγουν σιτηρά, ἡ Ἀλγερία καί ἡ Τυνησία, λόγω τῆς γαλλικῆς οἰκονομικῆς πολιτικῆς, εἶναι χῶρες πού ἐφοδιά- NB

ζουν κυρίως τή Γαλλία, καί ή 'Ινδία, ή Νότια 'Αφρική καί ή Αὐστραλία, ἐξαιτίας τῶν πληθυσμιακῶν συνθηκῶν τους, καθώς καί ἐξαιτίας τῆς ἀδύνατης ἀνάπτυξης τοῦ συγκοινωνιακοῦ τους δικτύου, δέν παρήγαγαν μόνιμα
NB μεγάλα πλεονάσματα, πού θά ξεπερνοῦσαν τίς ἐσωτερικές τους ἀνάγκες» (σελ. 36).

ΣΙΔΗΡΟΔΡΟΜΟΙ[48]

«Statistisches Jahrbuch für das Deutsche Reich», 36ος χρόνος ἔκδοσης, 1915, Βερολίνο, 1915 (2 μάρκα). «Διεθνεῖς ἀνασκοπήσεις», πίνακας 31 (σελ. 46*). «Σιδηρόδρομοι ὅλου τοῦ κόσμου τό 1890 καί τό 1913». ((Πηγή: «Archiv für Eisenbahnwesen» (πού ἐκδίδεται ἀπό τό βασιλικό 'Υπουργεῖο τῆς Πρωσσίας), 1892 καί 1915.)

Τρεῖς ὁμάδες (1, 2 καί 3) δικές μου

Σ (καί Σ,Σ) ὅπως καί ἡ διάταξη, ἀνήκει σέ μένα

	(χιλιόμετρα) 1890	1913
(1) ***Μεγάλη Βρετανία καί 'Ιρλανδία***	32 297	37 717
(1) ***Μάλτα, Τζέρσεϋ, Μάν***	110	110
(1) ***Πορτογαλία***	2 149	2 983
(2) 'Ισπανία	9 878	15 350
(1) ***Γαλλία***	36 895	51 188
(1) ***Βέλγιο***	5 263	8 814
(1) ***Κάτω χῶρες*** (+Λουξεμβοῦργο)	3 060	3 781
(1) ***'Ελβετία***	3 190	4 863
(2) 'Ιταλία	12 907	17 634
(2) Σουηδία, Νορβηγία καί Δανία	11 566	21 354
(1) ***Δυτικοευρωπαϊκές χῶρες, παλιές ἀποικιακές χῶρες***	82 964	109 456
Δυτική Εὐρώπη. Σ	117 315	163 794
(2) Γερμανία	42 869	63 730
Δυτική Εὐρώπη. ΣΣ	160 184	227 524
(2) Δυτική Εὐρώπη. ***Βουλγαροουγγρικές χῶρες***	77 220	118 068

(3) Αὐστροουγγαρία (+ Βοσνία + 'Ερζεγοβίνη)	27 113	46 195
(3) Ρωσία (εὐρωπαϊκή) (+ Φιλλανδία)	30 957	62 198
(3) Ρουμανία	2 543	3 763
(3) Σερβία	540	1 021
(3) Εὐρωπαϊκή Τουρκία	} 1 765	1 994
(3) Βουλγαρία		1 931
(3)'Ελλάδα	767	1 609
Βαλκάνια. Σ	5 615	10 318
(3)'Ανατολική Εὐρώπη. ΣΣ	63 685	118 711
Ὅλη ἡ Εὐρώπη (Europa):	223 869	346 235

'Α μ ε ρ ι κ ή:	(χ ι λ ι ό μ ε τ ρ α) 1890	1913
Καναδάς (+Νέα Γῆ)	22 712	48 388
'Ενωμ. Πολιτεῖες (+'Αλάσκα 1054 χιλ.)	268 409	410 918
Μεξικό	9 800	25 492
Κεντρική 'Αμερική[1])	1 000	3 227
'Αντίλλες[2])	2 338	6 022
Βόρεια καί Κεντρική 'Αμερική. Σ	304 259	494 047
Κολομβία καί Βενεζουέλα	1 180	2 020
Βρετανική Γουϊάνα	35	167
'Ολλανδική »	—	60
Βραζιλία	9 500	24 985
Παραγουάη καί Οὐρουγουάη	1 367	3 011
'Αργεντινή	9 800	33 215
Χιλή, Βολιβία, Περοῦ, Δημοκρατία τοῦ 'Ισημερινοῦ	5 276	12 603
Νότια 'Αμερική. Σ	27 158	76 061
Ὅλη ἡ 'Αμερική	331 417	570 108

	(χ ι λ ι ό μ ε τ ρ α) 1890	1913
ὅλες οἱ γαλλικές κτήσεις	40	224
ὅλες οἱ βρετανικές κτήσεις	[23 181]	49 185
ὅλες οἱ ὀλλανδικές κτήσεις	—	60
'Ενωμένες Πολιτεῖες	268 409	410 918
Πουέρτο-Ρίκο	18	547
Μεξικό+Μέση 'Αμερική+'Αντίλλες	12 646	33 340
Νότια 'Αμερική (ἐκτός ἀπό τίς ἀποικίες)	27 123	75 834
Σύνολο	331 417	570 108

	1913	
1) Γουατεμάλα	987	χιλιόμ.
'Ονδούρας	241	
Σαλβαντόρ	320	
Νικαράγουα	322	
Κόστα-Ρίκα	878	
Παναμάς	479	
	Σ=3 227	

		1913		# 1890
αὐτοτελεῖς 2)	Κούβα	3 752	....	1 731
αὐτοτελεῖς 2)	Δομινικανική Δημοκρατία	644	....	115
αὐτοτελεῖς 2)	'Αϊτή	225		
	'Ιαμαϊκή	313	βρετανική	
	Πουέρτο-Ρίκο	547	'Εν. Πολιτεῖες	18
	Μαρτινίκα	224	Γαλλία	474
	Μπαρμπάντος	175	βρετανική	
	Τρινιντάντ	142	βρετανική	
		Σ=6 022		2 338

Στή «Διεθνή ἀνασκόπηση» πού ἐκδόθηκε—πρώτη φορά—τό 1903 ἐμφανίζεται γιά τό 18*90*:

Κούβα	1 731
Δομινικανική Δημοκρατία	115
«'Αντίλλες»	492
(χιλιομ.)	2 338

(#) Πῆρα αὐτούς τούς ἀριθμούς ἀπό τό «Archiv für Eisenbahnwesen» 1892, σελ. 496. 'Εδῶ ὁ ἀριθμός *474* συμπεριλαβαίνει *καί* τήν 'Ιαμαϊκή *καί* τή Μαρτινίκα *καί* τήν Μπαρμπάντος *καί* τήν Τρινιντάντ.

Μπορεῖ νά ὑπολογίσουμε γιά τό 1900:

γαλλικές 'Αντίλλες (Μαρτινίκα)	40 χιλ.	Σ= 2 338
βρετανικές	434	
'Ενωμένων Πολιτειῶν (Πουέρτο-Ρίκο)	18	
αὐτοτελεῖς	1 846	

'Ασία:		1890	1913
Μικρά 'Ασία, Συρία, 'Αραβία καί βρετανική Κύπρος (98 χιλιόμ.)		800	5 468
Περσία		30	54
Βρετανικές 'Ινδίες	βρετανική	27 000	55 761
Κεϋλάνη	βρετανική	308	971
'Ολλανδικές 'Ινδίες	Γιάβα, Σουμάτρα	1 361	2 854

Κράτη τῆς Μαλαϊκῆς (Βόρνεο, Τσελεμπές καί ἄλλα.)[4]	100	1 380
Πορτογαλικές Ἰνδίες	54	82
Σιάμ	—	1 130
Ἰνδοκίνα καί *Φιλιππίνες* (Ἑν. Πολιτειῶν)[1]	105	3 697
Ρωσία (Σιβηρία καί Μέση Ἀσία)[3]	1 433	15 910
Κίνα	200	9 854
Ἰαπωνία (+Κορέα)	2 333	10 986
Ὅλες οἱ βρετανικές κτήσεις (Κύπρος, Ἰνδίες +Κεϋλάνη, Μαλάκκα)...	27 408	58 204
Ὅλες οἱ *γαλλικές* κτήσεις	105	2 493
Ὅλη ἡ Ἀσία	33 724	108 147

[4]) *Βρετανικό* Βόρνεο (τό *βρετανικό* μέρος του) τό 1912 ἀπό τό «The Statesman's Year-Book»: 130 *μίλια* (idem γιά τό 1915).

(Ὁλλανδικό) Τσελεμπές;

{ *NB*. Ὅπως φαίνεται *ὅλα* «τά κράτη τῆς Μαλαισίας» θά πρέπει νά τά κατατάσσουμε στίς βρετανικές κτήσεις.

τό 1901 εἶχαν *439* χιλιομ.

	1913 χιλιομ.	
[1]) Κοχινκίνα, Καμπότζη, Ἀννάμ, Τονκίν,	2 398	γαλλικές
Ποντισέρι............	95	γαλλική
Σύνολο γαλλικῶν	2 493	
Μαλάκκα	92	βρετανική
Φιλιππίνες	1 112	Ἑν. Πολιτεῖες
	Σ=3 697	

Ὁ ἀριθμός 105 τοῦ 1890 ἀναφέρεται στήν Κοχινκίνα, στό Ποντισέρι καί στό Τονκίν (ὅλες, δηλ. γαλλικές).

[3]) Ἀνατολικός-Κινεζικός σιδηρόδρομος (1480 χιλιόμ.) ὑπάγεται στήν *Κίνα* (τό 1913).

'Αφρική:	1890	1902:	1913
'Αλγερία καί Τυνησία	3 104		6 382
Βελγικό Κογκό	—		1 390
{ Αἴγυπτος (+Σουδάν)	{ 1 547		{ 5 946
{ Νοτιο-ἀφρικανική Ἕνωση	{ 3 825		{ 17 628
(*) { 'Αγγλικές ἀποικίες	[98][6]) }	1 503	3 790 }
(*) Γερμανικές »	—	470	4 176
(*) 'Ιταλικές »	—	27	155
(*) Πορτογαλικές »	[292][6])	992	1 624
(*) Γαλλικές »	[520][5])	1 160	3 218
(*)	[910][2])		12 963
Ὅλη ἡ 'Αφρική	9 386		44 309
{ ὅλες οἱ ἀγγλικές κτήσεις	[5 470]		27 364
{ » οἱ γαλλικές »	3 624		9 600

{[6]) κατά προσέγγιση ταξινομημένες
Τό 1885 ὁ Νόιμαν-Σπαλλάρτ δίνει 147 χιλιόμ. (!!), ν. Μαυρίκιος—440 (!!!) γιά τήν 'Αγκόλα+Μοζαμβίκη!!}

[5]) Πάρθηκε ἀπό τό «Archiv für Eisenbahnwesen», 1892, σελ. *1229*

[2]) ἀναφέρονται στίς:

1902:		1890:
169	(βρετανική) ν. Μαυρίκιος	
127	γαλλική Ρεουνιόν	126
	γαλλική «Περιοχή τῆς Σενεγάλης»;	394
543	πορτογαλική 'Αγκόλα	
449	πορτογαλική Μοζαμβίκη	

Αὐστραλία:	1890	1913
Βρετανική αὐτοκρατορία } Αὐστραλιακή Ἕνωση	15 769	30 626
Βρετανική αὐτοκρατορία } Νέα Ζηλανδία	3 120	4 650
'Εν. Πολιτεῖες: Χαβάη (μέ τά νησιά Μάουϊ: 11 χιλιομ. καί 'Οάχου: 91)	—	142
Ὅλη ἡ Αὐστραλία	18 889	35 418
Σύνολο	617 285	1 104 217

(Μαζί μέ τίς ἀποικίες)	1890	1913
'Ενωμένες Πολιτεῖες	268 427	412 719
Βρετανική Αὐτοκρατορία	107 355	207 856
Ρωσία	32 390	78 108
Γερμανία	42 869	67 906
Γαλλία	40 664	63 505
	491 705	830 094

		1890	1913
	4 μικρά ἀποικιακά κράτη (Βέλγιο, Ὀλλανδία, Πορτογαλία, Ἰταλία)	25 086	39 377
	11 ὄχι ἀποικιακά κράτη (ὑπόλοιπη Εὐρώπη)	57 362	98 080
#	Ἰαπωνία	2 333	10 986
#	Μισοαποικιακά κράτη: Ἀσία	1 030	16 506
#	Μισοαποικιακά κράτη: Ἀμερική	12 646	33 340
#	Νότια Ἀμερική (10 κράτη)	27 123	75 834
	Σύνολο	617 285	1 104 217
#	ὕστερα ἀπό ἀφαίρεση τῶν πρώτων 5	125 580	274 123
	Αὐτοτελῆ καί μισοαυτοτελῆ κράτη τῆς Ἀσίας καί Ἀμερικῆς	43 132	136 666

Ὅ λ ε ς οἱ ἀποικίες (Ἀμερική, Ἀσία, Ἀφρική καί Αὐστραλία) — *Ἀ σ ί α, Ἀ φ ρ ι κ ή κ α ί Α ὐ σ τ ρ α λ ί α*

1890:	1913:	Ἀποικίες:	1890:	1913:
74 948	170 029	βρετανικές	51 767	120 844
3 769	12 317	γαλλικές	3 729	12 093
1 361	2 914	ὀλλανδικές	1 361	2 854
346	1 706	πορτογαλικές	346	1 706
1 433	15 910	Ρωσία	1 433	15 910
—	1 390	βελγικές	—	1 390
—	155	ἰταλικές	—	155
—	4 176	γερμανικές	—	4 176
18	1 801	Ἑνωμ. Πολιτεῖες ...	—	1 254
81 875	210 398	Ὅλες οἱ ἀποικίες	58 636	160 382
		Ἰαπωνία	2 333	10 986

	1890	1913
Μισοαποικίες: Μικρά Ἀσία, Περσία, Σιάμ καί Κίνα	1 030	16 506
Σύνολο	61 999	187 874

		1890	1913
	Εὐρώπη	223 869	346 235
	Ἑνωμένες Πολιτεῖες	268 409	410 918
ββ	ὅλες οἱ ἀποικίες	81 875	210 398
#	μισοαποικίες: Ἀσία	1 030	10 986
#	» Ἀμερική .... (Μεξικό, Κεντρική Ἀμερική + Ἀντίλλες)	12 646	33 340
#	Ἰαπωνία	2 333	10 986
#	Νότια Ἀμερική (χωρίς τίς ἀποικίες) ...	27 123	75 834
	Σύνολο	617 285	1 104 217
	# αα	43 132	136 666
	αα+ββ	125,0	347,1

῾Η βασική πηγή «Archiv für Eisenbahnwesen». Ἔκδοση τοῦ **1892** (χρόνος ἔκδοσης 15) κοιτάχτηκε ἀπό μένα. Οἱ συμπληρώσεις καταχωρήθηκαν στίς προηγούμενες σελίδες.

Γιά τό 1890 τά «Κράτη τῆς Μαλαισίας» ἀναφέρθηκαν *μόνο* μαζί καί σέ παρενθέσεις *δέν* προστέθηκε τίποτε (δέν ὑπάρχουν οἱ λέξεις: «Βόρνεο, Τσελεμπές κτλ.», πού ὑπάρχουν στήν ἔκδοση τοῦ 1915 «Statistisches Jahrbuch für das Deutsche Reich»).

῾Υπάρχουν στοιχεῖα κατά δεκαετίες: 1840 καί γιά τά ἑπόμενα χρόνια (ὥς τό 1890) — πού ἐπαναλαβαίνονται καί στό ἐγκυκλοπαιδικό λεξικό τοῦ Μπρόκχαους.

῾Υπάρχει ὑπολογισμός τῆς ἀξίας τῶν ἐγκαταστάσεων (τό μεγαλύτερο μέρος γιά τά χρόνια 1888 - 1891)

Εὐρώπη κατά μέσο ὅρο 302,5 χιλ. μάρκα τό 1 *χλμ.*
᾿Εξωευρωπαϊκοί σιδηρόδρομοι » » » 160,6 » » » »

Σ= *1 3 1* δισεκατ. μάρκα ||| 212,1 κατά μέσο ὅρο γιά ὅλο τόν κόσμο, δηλ. περίπου *1 3 1 δισεκατομ.* μάρκα (212,1×617,3 χιλιάδες).
212,1×200 000=40 000 ἑκατομ.*

Εἶναι διδακτικό νά συγκρίνουμε αὐτά τά στοιχεῖα γιά τούς σιδηρόδρομους μέ τούς ἑπόμενους ἀριθμούς («Statistisches Jahrbuch für das Deutsche Reich». 1915)

᾿Εξόρυξη κάρβουνου (ἑκατομ. τόννοι)

	Γερμανία	Γαλλία	Ρωσία	Μεγάλη Βρετανία	῾Εν. Πολιτεῖες
1892	92,5	26,1	6,9	184,7	162,7
1912	255,7	39,2 (1911)	31,0	264,6	450,2 (1911)

Παραγωγή χυτοσίδηρου (ἑκατομ. τόννοι)**

1892	4,9	2,0	1,1	6,8	9,3
1912	17,6	4,9	4,2	9,0	30,2

NB

῾Η δυσαναλογία ἀνάμεσα στήν ἀνάπτυξη τῆς παραγωγῆς σιδήρου καί κάρβουνου, ἀπό τή μιά μεριά, καί στήν κατασκευή σιδηροδρομικῶν γραμμῶν, ἀπό τήν ἄλλη (μονοπώλιο=ἀποικίες), χτυπάει στά μάτια.

Σχετικά μέ τό ζήτημα τῶν μονοπωλίων καί τοῦ χρηματιστικοῦ κεφαλαίου!!

* Βλ. Β. Ι. Λένιν. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 27ος, σελ. 401. *῾Η Σύντ.*

** Στό ἴδιο, σελ. 402. *῾Η Σύντ.*

ΤΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ «DIE BANK»

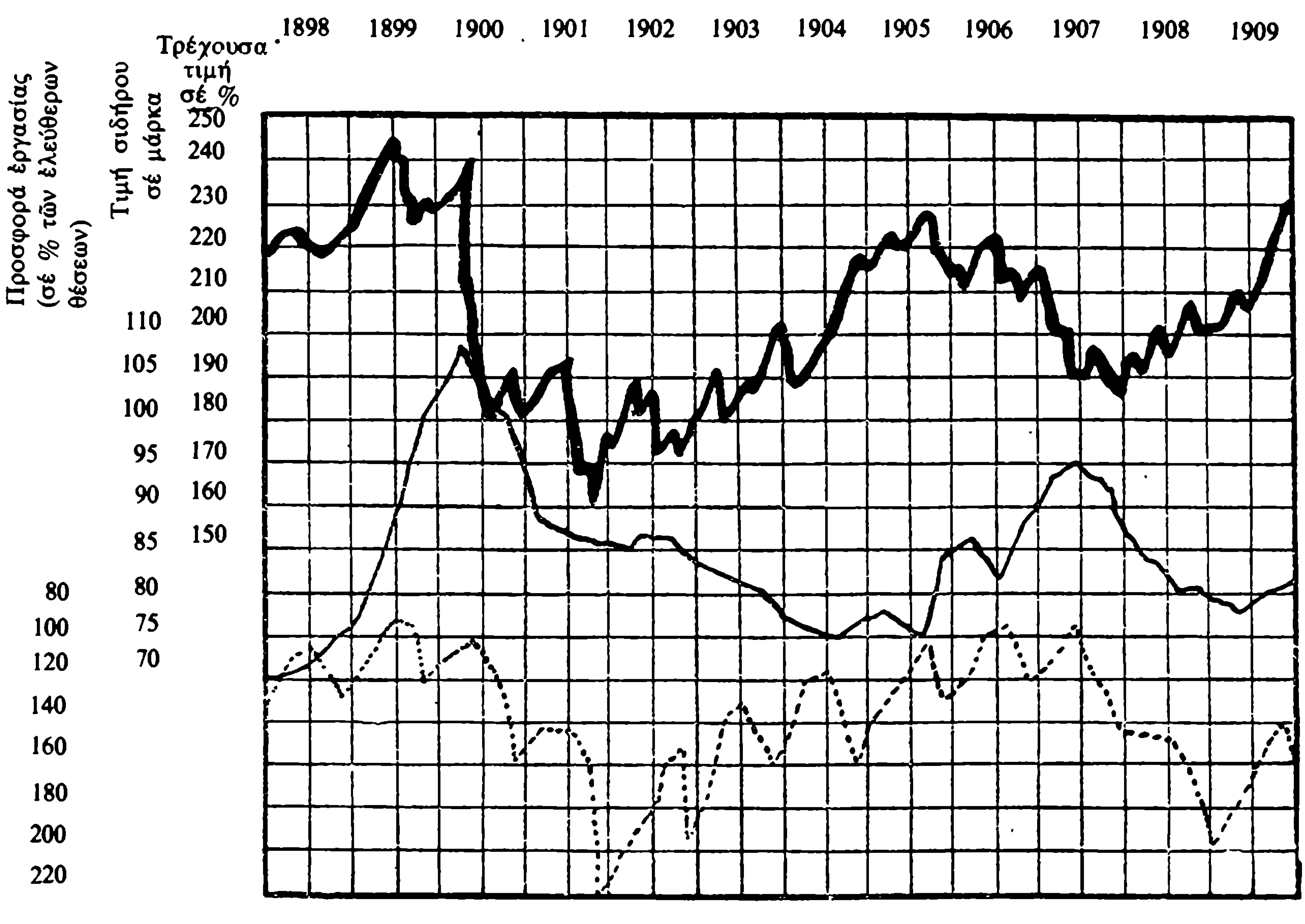
Περιοδικό «Die Bank», 1910, σελ. 222

Τιμές τοῦ χρηματιστηρίου καί ἡ καμπύλη τῆς συγκυρίας στά 1898-1909.

____________ *Τιμές χρηματιστηρίου* (τιμές τῶν μετοχῶν τῆς «Ντισκόντο Κομμαντίτ», τῆς Χάρπενερ, τῆς Μπόχουμερ καί ᾿Αλγκεμάινε ᾿Ελεκτριτσιτέτ κατά μέσο ὅρο στό τέλος τοῦ μήνα).

____________ *Τιμή τοῦ χυτοσίδηρου* (τιμές τοῦ ᾿Αμβούργου γιά τόν ἀγγλικό χυτοσίδηρο (Γλασκώβη), κατά μέσο ὅρο γιά τό τρίμηνο).

.... *᾿Αγορά ἐργασίας* (ἡ προέλευση ἐργατῶν στά γερμανικά χρηματιστήρια ἐργασίας. Μέσος ὅρος τῆς τριμηνίας. Γιά τή διευκόλυνση τῆς σύγκρισης ἡ καμπύλη τῆς ἀγορᾶς ἐργασίας σημειώθηκε *ἀναποδογυρισμένη,* μέ τό ἀνώτατο ὅριο πρός τά *κάτω*).

Αὐτό τό διάγραμμα πάρθηκε ἀπό τό ἄρθρο τοῦ Ἄλφρεντ *Λάνσμπουργκ.* «Τό χάρισμα πρόβλεψης τοῦ χρηματιστηρίου» («Die Bank», 1910, I, σελ. 222).

Κατάλληλο γιά τήν περιγραφή τῶν *συγκεκριμένων* διακυμάνσεων καί τῶν *γενικῶν* τάσεων στή διάρκεια ὁλόκληρου τοῦ κύκλου τῆς σύγχρονης ἐποχῆς (κρίση τό 1900, ὕφεση τό 1907, ἄνοδος τό 1898 – 1899 κτλ.).

ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΟΥΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΜΟΥΣ ΤΩΝ ΣΙΔΗΡΟΔΡΟΜΙΚΩΝ ΓΡΑΜΜΩΝ

«The Statesman's Year-Book» τό *1 9 1 5* (Λονδίνο, 1915) (52ος χρόνος). Ἔκδοση Τζ. Σκότ-Κέλτι.
«Βρετανική αὐτοκρατορία», *1 9 1 3-4.*

Σιδηρόδρομοι σέ λειτουργία (Railways open)

	+8	Μάλτα
Ἑνωμένο Βασίλειο	23 441	μίλια
Ἰνδία	34 656	
Κύπρος	61	
Κεϋλάνη	605	
Στρέις σέτλεμενς καί τά ὁμοσπονδιακά κράτη τῆς Μαλαισίας	771	
«Βόρνεο καί Σαραβάκ»	130	
Ἀσία (χωρίς τήν Ἰνδία)	1 567	
Αὐστραλία καί Ὠκεανία	23 021	
Ἀφρική	17 485	
Ἀμερική	31 953	
ΣΣ =	134 131*	

1 μίλι = 1,6 χιλιόμ.· 134 × 1,6 = 214 400 χιλιόμ.· 130 × 1,6 = 208,0
771 × 1,6 = 1 233,6 + 208 = 1 441 χιλιόμετρα

Σιδηρόδρομοι στίς *ὀλλανδικές* ἀποικίες (τέλη τοῦ 1913)
1 512 μίλια — Γιάβα
209 » Σουμάτρα «Ὀλλανδικές Ἀνατ-Ἰνδίες», μαζί μέ τό Βόρνεο καί τό Τσελεμπές κτλ.
Σ = 1 721 »

1 721 × 1,6 = 2 753,6 χιλιόμ.

Στίς Ὀλλανδικές Δυτικές Ἰνδίες (Σουρινάμ = Ὀλλανδική Γουϊάνα, Κουρασάο)—*δέν ὑπάρχουν* σιδηρόδρομοι.

Νόιμαν-Σπαλλάρτ. «Übersichten der Weltwirtschaft». Χρόνος ἔκδοσης 1883-4.

* Ἔτσι στό «The Statesman's Year-Book». *Ἡ Σύντ.*

σελ. 508. «Στό νησί *Μαυρίκιος* ἀπό τό 1882 καί δῶ δέν ἔγινε παραπέρα ἀνοικοδόμηση στίς δυό σιδηροδρομικές γραμμές μήκους 92 μιλίων».

Ibidem, σελ. 5 1 2.

	1885
Ἀγκόλα	= 350 +
Μοζαμβίκη	= 90
	440 χιλιόμ.

92 μίλια × 1,6 = 147,2 χιλιόμ. + 440 = 587
147,2 : 587 = 25,1%

Σ 1890 = 910
— 520
390 χιλιόμ.

1890		
περίπου 98	χιλιομ.	ἀγγλικά (ν. Μαυρίκιος)
292	»	πορτογαλικά (Ἀγκόλα καί Μοζαμβίκη)
390		390×25,1=97,89
+ 520	γαλλικά	
Σ = 910		

\# Ibidem, σελ. 504, Ἰαμαϊκή (1885)—107 χιλιόμ.
Μπαρμπάντος 42
Μαρτινίκα («σύντομες» σιδηροδρομικές γραμμές); ***Δέν ὑπάρχουν πληροφορίες...***

	1890	1913
Ἰαμαϊκή		313
Μαρτινίκα		224
Μπαρμπάντος		175
Τρινιντάντ		142
	Σ=474	854

ἄς ὑποθέσουμε 40 χιλιόμ. τό 1890 στή Μαρτινίκα (λιγότερα στό Μπαρμπάντος)

4 μικρά ἀποικιακά κράτη

Ὀλλανδία	+ 3 060	3 781	
	1 361	2 854 →	2 914
			— 2 854
	4 421	6 635	
Πορτογαλία	2 149	2 983	60
	346	1 706	
Βέλγιο	5 263	8 814	
	—	1 390	
Ἰταλία	12 907	17 634	
	—	155	
Σ =	25 086	39 317	

(11 κράτη)

᾿Ισπανία	9 878	15 350
᾿Ελβετία	3 190	4 863
Σκανδιναβικές χῶρες	11 566	21 354
Αὐστροουγγαρία	27 113	46 195
Ρουμανία	2 543	3 763
Σερβία	540	1 021
Βουλγαρία καί Τουρκία	1 765	1 994
		1 931
῾Ελλάδα	767	1 609
	57 362	98 080

Βρετανικές στήν ᾿Αφρική [1913]

	6 399
	1 775
	5 582
	3 872
Σ =	17 628
	5 946
	3 790 (1 099 + 192 + 418 + 302 + 1 567 + 212 = 3 790)
	27 364

	᾿Ασία 1890	᾿Αμερική	Βρετανικές στήν ᾿Ασία: 1913	
Βρετανικές	27 000	22 712	55 761	56 732
	308	434	971	+92
	100	35	56 732	56 824
	27 408	23 181	+1 380	
			58 112	
			+92 Μαλάκκα	
			58 204	

	1890	1913
᾿Ασία	33 724	108 147
᾿Αφρική	9 386	44 309
Αὐστραλασία	18 889	35 418
	61 999	187 874
Εὐρώπη	166,2	268,9
Βρετανική Αὐτοκρατορία	107,3	207,8
Ρωσική Αὐτοκρατορία	32,4	78,1
᾿Ανατολική ᾿Ασία	3,3	27,5
᾿Αμερική	308,1	521,9
Σ =	617,3	1 104,2
	617 283	1 104 157

	1913
Εὐρώπη	346 235
᾿Αμερική	570 108
῾Υπόλοιπες	187 874
Σ =	1 104 217

1. Ἑνωμένες Πολιτεῖες
2. Βρετανική Αὐτοκρατορία
3. Ρωσία
4. Γερμανία
5. Γαλλία
6. Μικρά ἀποικιακά κράτη (Ὀλλανδία, Πορτογαλία, Βέλγιο, Ἰταλία)
7. Ὑπόλοιπη Εὐρώπη
8. Ἰαπωνία
9. Νότια Ἀμερική
10. «½ ἀποικίες»...

	1890	1913
Μεξικό	9 800	25 492
Κεντρική Ἀμερική	1 000	3 227
Αὐτοτελεῖς Ἀντίλλες	1 846	4 621
	12 646	33 340

	1890	1913	
Μικρά Ἀσία	800	5 468	Μικρά Ἀσία
Περσία	30	54	Περσία
		1 130	(Σιάμ)
Κίνα	200	9 854	(Κίνα)
	1 030	16 506	

	1890	1913		
Ἀσία βρετανική	27 408	58 204		
Ἀφρική »	5 470	27 364		
Αὐστραλία »	18 889	35 276		
Ἀγγλία	51 767	120 844		
Γαλλία	3 729	12 093		
Ὀλλανδία	1 361	2 854	Πορτογαλία	
Πορτογαλία	292	1 624	54...	82
Βέλγιο	—	1 390	+ 292...	1 624
Ἰταλία	—	155		
Γερμανία	—	4 176	346	1 706
Ἑνωμένες Πολιτεῖες	—	1 112 + 142		
			Ρωσία	
Ἀποικίες:	Σ= 57 149	144 390	+1 433...	15 910
Ἰαπωνία	2 333	10 986		
Μισοαποικίες {Μικρά Ἀσία, Περσία, Σιάμ, Κίνα}	1 030	16 506		
	60 512	171 882		
	1 433	15 910		
	61 945	187 792	} 61 999	187 874
	54	82		

ΤΕΤΡΑΔΙΟ

«ν»

(«ΝΙ»)

Περιεχόμενα

ν

'Ιμπεριαλισμός

«ΔΙΕΘΝΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ»

«*L a R e v u e p o l i t i q u e i n t e r n a t i o n a l e*», 1915, Μάρτης - 'Απρίλης (ἀρ. τεύχ. 14) (Λωζάνη).

«῾Η Δημοκρατική Ρωσία καί ὁ πόλεμος» τοῦ κ. Γκριγκόρι 'Αλέξινσκι, πρώην βουλευτῆ τῆς Δούμας ((σελ. 168-186)).

Σημείωση τῆς *Σ ύ ν τ α ξ η ς:* «Εἶναι ἐνδιαφέρον νά ἐπισημανθεῖ ἡ ἀλληλεγγύη, ἡ ὁποία, παρ'ὅλες τίς διαφωνίες ἀρχῆς, συνδέει τούτη τή στιγμή τό μεγαλύτερο μέρος τῶν ρώσων ἐπαναστατῶν

καί φιλελευθέρων μέ τόν ἀπολυταρχικό τσαρισμό» (σελ. 168):

῾Η Ρωσία, λέει, δέν μποροῦσε νά ἐπιθυμεῖ τόν πόλεμο (ἀκόμη καί ἡ ἐπίσημη Ρωσία). ῾Η Ρωσία, λέει, ἑτοιμαζόταν γιά τό 1918, 1920; Δολοφόνος κατά πέντε χρόνια *νωρίτερα;;*

[*σελ. 177:* **σημείωση τῆς Σύνταξης** (ἀπό τό βιβλίο τοῦ ᾿Αλέξινσκι), ὅτι στή Ρωσία ὑπάρχουν *«2 κυβερνήσεις»*.]

῾Η Ρωσία ὑπερασπιζόταν τήν ἀδύνατη Σερβία etc. «καλή πράξη» (181), παρά τίς ἄλλες «προστυχιές» τοῦ τσαρισμοῦ.

Γιά τήν οὐδετεροποίηση τῶν Στενῶν—ὄχι γιά ἕναν «κατακτητικό πόλεμο», ὅπως ὁ Μιλιουκόφ... ἡ νίκη τῶν συμμάχων θά ἦταν εὐτύχημα γιά τήν πρόοδο τῆς Εὐρώπης.

ΠΛΕΝ. «ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗ»

Δ-ρ Χάνς Πλέν. «Παγκόσμια πολιτική. Δοκίμιο τῆς νεότατης παγκόσμιας ἱστορίας μετά τή σύναψη τῆς ἀγγλοϊαπωνικῆς συμμαχίας». Βερολίνο, 1907 (σελ. 214), 3η ἔκδοση.

῞Οχι ἄσχημο δοκίμιο, στό μεγαλύτερό του μέρος εἶναι ἀφιερωμένο στήν ᾿Αγγλία καί στήν ᾿Ιαπωνία (καί σέ σύνδεση μ᾿αὐτό καί στήν ᾿Αμερική καί Ρωσία. ᾿Αγγλία—᾿Ιαπωνία—῾Ενωμένες Πολιτεῖες—Ρωσία).

Στό δεύτερο μέρος (91-167 σελ.) γιά τήν ὀργάνωση τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς στήν ᾿Αγγλία (*ὄχι* κράτος, *ἀλλά* «κοινωνία»).

ΒΑΓΚΕΝΕΡ. «Η ΣΗΜΕΡΙΝΗ ΙΝΔΙΑ»

Καθηγ. δ-ρ Γκεόργκ *Βάγκενερ.* «῾Η σημερινή ᾿Ινδία. Οἱ βάσεις καί τά προβλήματα τῆς ἀγγλικῆς κυριαρχίας στήν ᾿Ινδία» («᾿Εργασίες γιά τά ζητήματα τῶν ἀποικιῶν». Τεῦχ. 61/63. 1 μάρκο καί 20 πφένιγκ). Βερολίνο, 1912 (σελ. 52).

Πολύ καλή, σαφής, σύντομη μελέτη.

᾿Ινδία—4 575 000 τετρ. χιλιόμ.

315 ἑκατομμύρια κάτοικοι (1911) (τό 1901—297)
(τό 1801—100)

῾Ο κίνδυνος πολέμου ἀπό μέρους τῆς Ρωσίας: τώρα οἱ ἄγγλοι εἶναι ἐδῶ ἐξοπλισμένοι «μέχρι τά δόντια».

Δέν ὑπάρχει ἑνιαῖο ἔθνος, δέν ὑπάρχει ἑνιαία γλώσσα.

Οἱ «βεγκαλέζοι» =70 ἑκατομμύρια. Τό μοίρασμα τῆς Βεγκάλης ἀπό τούς ἄγγλους (γιά νά ἐξασθενίσουν τό ἐθνικό κίνημα) τό 1905. Τό 1911 (ἡ στέψη τοῦ βασιλέα στό *Δελχί*) δόθηκε ὑπόσχεση *νά καταργηθεῖ* τό μέτρο αὐτό.

Σύστημα τῶν *κλειστῶν τάξεων* (κάστες).
Οἱ ἄγγλοι κυριαρχοῦν μέσω τῆς πολιτικῆς τοῦ «διαίρει καί βασίλευε»...
᾿Εξαιρετική ποικιλομορφία τῶν γεωγραφικῶν συνθηκῶν.
Τό ξέκομμα ἀπό τόν ὑπόλοιπο κόσμο.
Μεσαίωνας (θρησκεία—ὁ ἐξωτερικός κόσμος, μιά ἐπίφαση)—γεωργία—σχέσεις ὑποτέλειας.
Τά $^2/_3$ τῆς χώρας κάτω ἀπό τήν ἄμεση κυριαρχία τῶν ἄγγλων, τό $^1/_3$—ὑποτελῆ κράτη.
῾Ολοκληρωτική ἐξάρτηση (τῆς γεωργίας) ἀπό τίς βροχές τοῦ καλοκαιριοῦ (ὁ θερινός μουσσών = *μελτέμι*). Διαφορετικά —*πείνα.*
Στρατός— 75 000 ἄγγλοι
—150 000 ἰθαγενεῖς (ἀπό **διάφορες** φυλές). Οἱ ἄγγλοι χρησιμοποιοῦν *ἰδιαίτερα* τήν ἐχθρότητα τῶν μουσουλμάνων (περίπου 60 ἑκατομμύρια) πρός τούς ἰνδούς.
῾Ο βασικός κίνδυνος τῆς ἐξέγερσης τῶν Σιπάι (1857) εἶναι τό πέρασμα τοῦ στρατοῦ, πού ἀποτελεῖται ἀπό ἰθαγενεῖς, μέ τούς ἐξεγερμένους.
Τούς ἔσωσαν οἱ διχόνοιες τῶν διάφορων ἐθνῶν καί ἡ ἀπονάρκωση τῶν μαζῶν.
᾿Από τήν πανούκλα πέθαναν τό 1905—1 069 140
τό 1907—1 315 892 κ.ο.κ.
῾Η ἀγγλική διοίκηση: καθαρά «δικτατορική» (31), «ἀπολυταρχική» (31).
«῾Η πολιτική διοίκηση στήν ᾿Ινδία» (Indian Civil Service) ἀποτελεῖται ἀπό 1000 ἄτομα περίπου, εἶναι ἕνα ἐπιτελεῖο ἀπό ἔξοχους ὑπαλλήλους πού πληρώνονται ὑπέροχα.
῾Η ᾿Αγγλία ἔδοσε, λέει, πάρα πολλά (τή βρετανική εἰρήνη, τούς σιδηρόδρομους, τά ταχυδρομεῖα, τή δικαιοσύνη etc. etc.).
Αἰτίες τοῦ ἀναβρασμοῦ:
1) ἡ βία τῶν ἀλλοδαπῶν πάνω στό λαό...
2) ἡ γρήγορη αὔξηση τοῦ πληθυσμοῦ. (Λιμοκτονία.)
3) «ἡ αὐξανόμενη ἀγροτοποίηση τῆς ᾿Ινδίας»: ἡ ᾿Αγγλία πνίγει τή βιομηχανία τῆς χώρας.
Τό κίνημα τῶν «σβαντέσι» (=γιά τά προϊόντα πού παράγονται στή δική τους χώρα) (μποϋκοτάζ τῶν ἀγγλικῶν προϊόντων).
4) φόροι. Εἰσφορές ἀπό τούς ἀγρότες γιά τή γῆ.
5) δημιουργία διανόησης. Τό σχολεῖο δημιούργησε «ἕνα προλεταριάτο τῆς πνευματικῆς ἐργασίας τῆς χειρότερης καί ἀπό πολιτική ἄποψη τῆς πιό δύσκολης ποιότητας» (43), ὁ συγγραφέας εἶναι ἕνας ἀντιδραστικός παλιάνθρωπος.
6) διαμόρφωση τοῦ ἰνδικοῦ ἔθνους. («Τά ἐθνικά κογκρέσσα».)
7) τό θρησκευτικό κίνημα ἐνάντια στούς ἄγγλους, γιά τούς

ἀσιάτες, γιά τό δικό τους, γιά τό ἀσιατικό... (τρομοκρατία etc.).
(τό πυροβολικό καί τά ὁπλοστάσια οἱ ἄγγλοι, σελ. 48, τά δίνουν μόνο στά στρατεύματα τῶν λευκῶν. Γενικά οἱ ἄγγλοι εἶναι στό ἔπακρο προσεκτικοί.)

ΕΝΓΚΕΛΣ. «ΜΠΟΡΕΙ Η ΕΥΡΩΠΗ ΝΑ ΑΦΟΠΛΙΣΤΕΙ;»

Φρίντριχ Ἔνγκελς. «Μπορεῖ ἡ Εὐρώπη νά ἀφοπλιστεῖ;» *Νυρεμβέργη,* 1893. Ξεχωριστή ἀνατύπωση ἀπό τή «Vorwärts» (Βόερλαϊν καί Σία)[49].

Στήν Ἐργατική βιβλιοθήκη τῆς Βέρνης ἡ *Συλλογή* ἀρχίζει μέ τήν μπροσούρα: «Ὁ Κάρλ Μάρξ μπροστά στό ὁρκωτό δικαστήριο τῆς Κολωνίας».

Πρόλογος:—αὐτά τά ἄρθρα δημοσιεύτηκαν τό *Μάρτη* τοῦ 1893 στήν ἐφημερίδα «Vorwärts» τοῦ Βερολίνου «ὅταν συζητιόταν στό Ράιχσταγκ τό νομοσχέδιο γιά τό Στρατό» (σελ. 3).

«Ξεκινῶ λοιπόν ἀπ᾽αὐτή» (τή σημερινή, heutigen) «κατάσταση καί προτείνω γιά τήν ὥρα μόνο τέτια μέτρα πού μπορεῖ νά πάρει κάθε σημερινή κυβέρνηση χωρίς νά διακινδυνεύσει τήν ἀμυντική ἱκανότητα τῆς χώρας. Προσπαθῶ μόνο νά καθορίσω ὅτι ἀπό καθαρά στρατιωτική ἄποψη δέν ὑπάρχουν ἀπολύτως κανενός εἴδους ἐμπόδια ||| NB γιά τή βαθμιαία κατάργηση τῶν μόνιμων στρατῶν» καί ὅτι, ἄν οἱ στρατοί αὐτοί διατηροῦνται, αὐτό γίνεται «ἐνάντια στόν ἐσωτερικό ἐχθρό» (σελ. 3). ||| NB

«Ἡ βαθμιαία ἐλάττωση τοῦ χρόνου θητείας μέ διεθνή συμφωνία» νά τό «βασικό σημεῖο τῶν συλλογισμῶν μου» (σελ. 4)—«γενικό πέρασμα ἀπό τό μόνιμο στρατό στήν **πολιτοφυλακή**» (σελ. 4, *idem,* σελ. 3).

(Κι᾽ἔτσι ἡ *«οὐσία»* στόν Ἔνγκελς=τό πέρασμα στήν πολιτοφυλακή. Αὐτό NB.)

Ὁ πρόλογος φέρνει τήν ἡμερομηνία: Λονδίνο, 28 τοῦ Μάρτη 1893.

§ I. Νά πού 25 κιόλας χρόνια ἡ Εὐρώπη ἐξοπλίζεται «πρωτάκουστα»...

«Δέν εἶναι μήπως παραλογισμός νά μιλᾶμε ἐδῶ γιά ἀφοπλισμό;» (σελ. 5).

Ὅμως οἱ λαϊκές μάζες... φωνάζουν... «ἀφοπλισμό» «σέ ὅλες τίς χῶρες»... Δέν ὑπάρχει λοιπόν διέξοδος ἀπ᾽αὐτό τό ἀδιέξοδο ἐκτός ἀπό ἕναν καταστρεπτικό πόλεμο;

«Ἐγώ ὑποστηρίζω ὅτι ὁ ἀφοπλισμός, καί συνεπῶς ἡ ἐγγύηση τῆς εἰρήνης εἶναι ἐφικτά» (5)... καί ἡ Γερμανία ἔχει γι᾽αὐτό «καί τή δύναμη καί τήν ἀποστολή»...

Παρακάτω, ή § Ι περιγράφει σύντομα τό πέρασμα στή γενική στρατιωτική θητεία. «'Η έπαναστατική» της (σελ. 6) πλευρά εἶναι τό τράβηγμα ὅλων τῶν ἀνδρῶν στήν «ἐθνική ἄμυνα»...

'Απαραίτητος εἶναι «ὁ διεθνής καθορισμός τοῦ ἀνώτατου χρονικοῦ ὁρίου τῆς θητείας» «μέ τό σύστημα τῆς πολιτοφυλακῆς σάν τελικό σκοπό» (7).

ἀρχικά maximum 2 χρόνια, μετά $1^1/_2$ κ.ο.κ.! μέχρι;;

§ II. 'Η (στρατιωτικοτεχνική) δυνατότητα ἑνός συντομότερου χρόνου θητείας. Δέν χρειάζεται μακρόχρονη θητεία.

(ἄσκηση βηματισμοῦ (9), σκοποί (9), ὀρντινάτσες (10) καί λοιπές ἠλιθιότητες).

Καί γιά τό ἱππικό; Εἶναι ἐπιθυμητός περισσότερος χρόνος — ἄν πρίν δέν ἤξεραν ἀπό ἱππασία. Ὅμως καί σχετικά μ' αὐτό μπορεῖ νά γίνουν πολλά, καί μάλιστα εἶναι δυνατό νά βρεθοῦν «ἐθελοντές γιά τρία ἤ τέσσερα χρόνια» (10).

Στή ζωή μου εἶδα τόσες χρεοκοπίες συνηθειῶν πού τίς ἐπαινοῦσαν, θεσμῶν, κανόνων, στρατιωτικῶν (10), — — — «πού θά συμβούλευα τόν καθένα νά δείχνει ἰδιαίτερη δυσπιστία ἀκριβῶς στή γνώμη τοῦ στρατιωτικοῦ *«εἰδικοῦ»*» (σελ. 11, τέλος τῆς § II).

§ III. 'Ο παραλογισμός τοῦ συντηρητισμοῦ στή στρατιωτική τέχνη, τή στιγμή πού ή τεχνική εἶναι ἐδῶ ἰδιαίτερα ἐπαναστατική.

	Τό βεληνεκές τοῦ πεζικοῦ		
πρίν 40 χρόνια...	300	**βήματα**	
στά 1870/1 — — —	600-1000	»	(τοῦ πυροβολικοῦ: 3-4000)
τά «νέα» — — — μέχρι	3 000-4 000	»	(σελ. 11).

'Η ἀνάγκη τῆς στρατιωτικῆς διαπαιδαγώγησης τῆς νεολαίας, τῆς γυμναστικῆς etc. (13-14), πορεῖες (τό καλοκαίρι), «ἀσκήσεις ἐπί τοῦ ἐδάφους» (14) etc. etc.

Καί οἱ ἐκπαιδευτές; — ὑπαξιωματικοί πού ὑπηρέτησαν τή θητεία τους. Ἄν τούς βγάλουν «στό φῶς τῆς σχολικῆς αὐλῆς καί τοῦ ἀστικοῦ ποινικοῦ κώδικα», «τότε βάζω στοίχημα, ή ἀνυπότακτη (sic!!;) σχολική νεολαία μας θά βάλει μυαλό ἀκόμη καί στόν πιό βάρβαρο ἀπό τούς πρώην βασανιστές τῶν στρατιωτῶν» (15).

NB ; NB ;

§ IV. Πρόκειται άραγε νά δεχτοῦν οἱ ἄλλες χῶρες; Ἡ Αὐστρία καί ἡ Ἰταλία—ναί.

Ἡ Γαλλία;—«χώρα μέ ἀποφασιστική σημασία» (15). Ἡ Γαλλία θά ἐπωφεληθεῖ;

Ὅμως ἡ Γερμανία εἶναι κατά πολύ ἰσχυρότερη: πληθυσμός μεγαλύτερος, ἀξιωματικοί περισσότεροι, καί αὐτό εἶναι πολύ βασικό. («Ὡς τώρα σ'ὅλους τούς πολέμους, ὕστερα ἀπό μερικούς μῆνες πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων, ἄρχιζε νά γίνεται αἰσθητή ἡ ἔλλειψη ἀξιωματικῶν» (17))...

Ἐξάλλου «ὁ μή δημοκρατικός καί πολιτικά ἀκατάλληλος» (16) θεσμός τῶν μονοετῶν ἐθελοντῶν εἶναι ἀπό στρατιωτική ἄποψη (> ἀξιωματικοί) ἐπωφελής στή Γερμανία. Ἐνῶ στή Γαλλία «οἱ στρατιῶτες μέ τριετή θητεία ἁπλῶς ἐκτόπισαν ἀπό τό στρατό τούς προνομιούχους μέ μονοετή θητεία. Αὐτό δείχνει πόσο εἶναι στή Γερμανία χαμηλότερο, ἀπ'ὅ,τι στή Γαλλία, τό ἐπίπεδο τῆς κοινωνικοπολιτικῆς συνείδησης καί τῶν πολιτικῶν θεσμῶν πού τούς ἐπιτρέπει ἡ συνείδηση αὐτή» (16). NB

§ V. Ἡ Ρωσία; Δέν ἔχει σημασία, ἄν δεχτεῖ. Γενικά δέν ἔχει σημασία, ἀξιωματικοί δέν ὑπάρχουν.

Ὁ ρῶσος στρατιώτης εἶναι πολύ ἀνδρεῖος καί κρατιέται σταθερά μέσα στό πλῆθος. Ὅμως τώρα ἀπαιτεῖται ἀτομική δράση καί ἐδῶ ὁ ρῶσος στρατιώτης εἶναι ἐντελῶς ἀκατάλληλος, δέν μπορεῖ νά συγκριθεῖ μέ «τούς στρατιῶτες τῆς Δύσης» (19).

Ἡ κλοπή τῆς περιουσίας τοῦ δημοσίου etc. στή Ρωσία (20).

«Φτάνει ἡ Ρωσία νά χάσει δυό-τρεῖς μάχες, καί τό θέατρο τῶν πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων θά μετατοπιστεῖ ἀπό τό Βιστούλα στό Ντβίνα καί στό Δνείπερο, στά μετόπισθεν τοῦ γερμανικοῦ στρατοῦ καί κάτω ἀπό τήν προστασία του, μπορεῖ νά συγκροτηθεῖ ὁ στρατός τῶν πολωνῶν συμμάχων του, καί ἡ Πρωσσία θά τιμωρηθεῖ, ὅπως τῆς ἀξίζει, ἄν χρειαστεῖ γιά τή δική της ἀσφάλεια νά ἀποκαταστήσει μιά ἰσχυρή Πολωνία» (20).

§ VI. Ἡ ἐσωτερική κατάσταση τῆς Ρωσίας «εἶναι σχεδόν ἀπελπιστική»... «αὐτή ἡ εὐρωπαϊκή Κίνα» (21)... τό ρήμαγμα τῶν ἀγροτῶν μετά τό 1861... «*Αὐτός ὁ δρόμος*» («τῆς οἰκονομικῆς καί κοινωνικῆς ἐπανάστασης» = τοῦ καπιταλισμοῦ—στή Ρωσία) «*εἶναι γιά τήν ὥρα κυρίως—δρόμος τῆς καταστροφῆς*» (21). NB

Ἡ ἐξάντληση τῆς γῆς, ἡ καταστροφή τῶν δασῶν στή Ρωσία. Οἱ πιστώσεις λιγοστεύουν. «Δέν χρειάζεται ἡ Γαλλία τή Ρωσία, ἀπεναντίας, μᾶλλον ἡ Ρωσία χρειάζεται τή Γαλλία... Ἄν ἡ Γαλλία ἦταν λίγο πιό ἔξυπνη, θά μποροῦσε νά πάρει ἀπό τή Ρωσία, ὅ,τι ἤθελε. Ἀντί γι'αὐτό ἡ ἐπίσημη Γαλλία σέρνεται ἕρποντας μπροστά στόν τσάρο» (23)...

NB;! ‖ 'Η Ρωσία ζεῖ ἀπό τήν ἐξαγωγή σίκαλης, κυρίως στή Γερμανία. «Μόλις ἡ Γερμανία θά ἀρχίσει νά τρώει ἄσπρο ψωμί ἀντί μαῦρο, θά χρεοκοπήσει ἀμέσως ἡ τωρινή ἐπίσημη τσαρική-μεγαλοαστική Ρωσία» (23).

τέλος τῆς § VI

NB ||| § VII. Καί τώρα ποιά εἶναι ἡ κατάσταση *σέ μᾶς;* «Βρισιές χωρίς τέλος σέ βάρος τῶν στρατιωτῶν» (24)... «παρασιτική ἀριστοκρατία», «ἀλλαζονικά τά παιδιά τῶν ἀστῶν»... **Παλιότερα πυροβολοῦνταν καί σκοτώνονταν κάπως ἀναπάντεχα στά** γυμνάσια (25) — «γνώριζα ἕναν νέο ἀπό τήν Κολωνία, πού τό 1849 σκοτώθηκε ἔτσι ἀπό σφαίρα πού προοριζόταν γιά τό διοικητή του» (25),—τώρα μέ τό ἐπαναληπτικό ὅπλο μικροῦ διαμετρήματος «αὐτό δέν γίνεται πιά τόσο εὔκολα καί τόσο ἀπαρατήρητα» (25)...

Στή Γαλλία **θά ἦταν ἀδύνατη** μιά τέτια μεταχείριση τῶν στρατιωτῶν... οἱ γάλλοι στρατιῶτες πρέπει νά περιφρονοῦν τούς γερμανούς, ὅταν διαβάζουν πῶς συμπεριφέρονται πρός τούς στρατιῶτες στούς στρατῶνες...

§ VIII. Θά δεχτοῦν ἄραγε αὐτή τήν πρόταση;

'Η Γερμανία τήν κάνει στήν Αὐστρία, στήν 'Ιταλία καί στή Γαλλία. Ἄν ἡ Γαλλία τή δεχτεῖ, δέν θά χειροτερεύσει τή θέση της, ἄν τήν ἀπορίψει θά τή χειροτερεύσει.

«Ὅλοι οἱ στρατοί εἶναι ἐξαιρετικά ἱκανοί νά διδαχτοῦν ὕστερα ἀπό *μεγάλες ἧττες*» (27)...

NB NB ‖ «Δέν πρέπει νά ξεχνοῦμε ὅτι 27 χρόνια κυριαρχίας τοῦ Βίσμαρκ ἔκαναν—ὄχι ἄδικα—τή Γερμανία μισητή σ'ὅλο τόν ἔξω κόσμο. Οὔτε ἡ προσάρτηση τῶν δανῶν τοῦ Βόρειου Σλέσβιγκ, οὔτε ἡ μή τήρηση καί ἡ ταχυδακτυλουργική ἐξαφάνιση τοῦ σχετικοῦ μ'αὐτούς ἄρθρου τῆς συνθήκης τῆς Πράγας, οὔτε ἡ προσάρτηση τῆς 'Αλσατίας καί τῆς Λωραίνης, οὔτε τά ἀπαίσια μέτρα ἐνάντια στούς πολωνούς τῆς Πρωσσίας δέν εἶχαν καμιά ἀπολύτως σχέση μέ τή δημιουργία τῆς «ἐθνικῆς ἑνότητας»» (27)... 'Ο Βίσμαρκ ἔκανε μισητή τή Γερμανία...

NB ||| «Ὅπου καί ἄν πᾶτε, παντοῦ θά συναντήσετε συμπάθεια πρός τή Γαλλία καί δυσπιστία πρός τή Γερμανία» (28)...

«Ἄς μή ξεχνοῦμε ὅτι τήν ἔκβαση τοῦ ἑπόμενου πολέμου θά τή δόσει ἡ 'Αγγλία» (28), ἡ κυριαρχία στή θάλασσα, «εὔκολα θά νικήσει μέ τήν ἐξάντληση καί τήν πείνα» (τή Γαλλία ἤ τή Γερμανία).

῾Η Γερμανία θά κέρδιζε ἐξαιρετικά, ἄν ἔκανε μιά τέτια πρόταση (σελ. 29)...

Τέλος

ΜΑΡΞ. «ΑΠΟΚΑΛΥΨΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΚΗ ΤΩΝ ΚΟΜΜΟΥΝΙΣΤΩΝ ΣΤΗΝ ΚΟΛΩΝΙΑ» ΜΕ ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΤΟΥ ΕΝΓΚΕΛΣ

῾Ο Ἔνγκελς στό ἄρθρο «Σχετικά μέ τήν Ἕνωση τῶν κομμουνιστῶν» (μέ ἡμερομηνία 8 τοῦ ᾿Οχτώβρη 1885) στήν μπροσούρα: «᾿Αποκαλύψεις γιά τή δίκη τῶν κομμουνιστῶν στήν Κολωνία» (Ζυρίχη, 1885) γράφει στό τέλος τοῦ ἄρθρου:

...῾Ο Μάρξ «ὁ ἄνθρωπος πού τόν μισοῦσαν περισσότερο ἀπό κάθε ἄλλον καί πού τόν κατασυκοφαντοῦσαν περισσότερο ἀπό κάθε ἄλλον οἱ σύγχρονοί του»[50] (σελ. 17)...

῾Ο ἐπίλογος τοῦ Μάρξ (8. Ι. 1875) στήν ἴδια μπροσούρα:...[51]

...«Μετά τή συντριβή τῆς ἐπανάστασης τοῦ 1848 τό γερμανικό ἐργατικό κίνημα ὑπῆρχε πιά μόνο στή θεωρητική μορφή καί μάλιστα μέσα στά στενά πλαίσια τῆς προπαγάνδας, γιά τό ἀκίνδυνο τῆς ὁποίας στήν πράξη ἡ πρωσσική κυβέρνηση δέν ἐξαπατιόταν οὔτε γιά ἕνα λεπτό» (73). | NB

ΕΝΓΚΕΛΣ. «ΑΡΘΡΑ ΓΙΑ ΔΙΕΘΝΗ ΘΕΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ «ΦΟΛΚΣΣΤΑΑΤ»»

Φρίντριχ Ἔνγκελς. «Ἄρθρα γιά διεθνῆ θέματα ἀπό τήν ἐφημερίδα «Volksstaat»» (1871 – 1875). Βερολίνο, 1894.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ ΤΟΥ 1894[52]

Στόν πρόλογο (3. Ι. 1894) ὁ Ἔνγκελς λέει, ἀνάμεσα στ᾿ἄλλα, ὅτι σέ ὅλα αὐτά τά ἄρθρα (1871 – 1875) ἀποκαλεῖ τόν ἑαυτό του κομμουνιστή καί ὄχι σοσιαλδημοκράτη, γιατί *τότε* ἀποκαλοῦσαν τόν ἑαυτό τους σοσιαλδημοκράτες οἱ προυντονιστές στή Γαλλία, οἱ λασσαλιστές στή Γερμανία (σελ. 6). ||| κομμουνιστές ἤ σοσιαλδημοκράτες;

«Γιά τόν Μάρξ καί γιά μένα ἦταν συνεπῶς ἐντελῶς ἀδύνατο νά χρησιμοποιοῦμε γιά τό χαρακτηρισμό εἰδικά τῆς ἄποψής μας μιά ἔκφραση πού ἐπιτρέπει μιά τόσο διαφορετική ἑρμηνεία. Σήμερα ἡ ὑπόθεση ἔχει διαφορετικά, καί αὐτή ἡ λέξη* μπορεῖ, ἴσως, νά ταιριάζει, ἄν καί παραμένει ἀνακριβής γιά ἕνα τέτιο κόμμα πού τό οἰκονομικό του πρόγραμμα δέν εἶναι γενικά ἁπλῶς σοσιαλιστικό, ἀλλά ἄμεσα κομμουνιστικό,—γιά ἕνα κόμμα πού ὁ τελικός πολιτικός σκοπός του εἶναι ἡ κατάλυση ὅλου τοῦ κράτους, συνεπῶς καί τῆς δημοκρατίας. Οἱ ὀνομασίες τῶν *πραγματικῶν*» (ἡ ὑπογράμμιση εἶναι τοῦ Ἔνγκελς) «πολιτικῶν κομμάτων, ὅμως, ποτέ δέν ἀντιστοιχοῦν ὁλότελα στά κόμματα αὐτά· τό κόμμα ἀναπτύσσεται καί ἡ ὀνομασία παραμένει» (σελ. 7).

NB

NB

NB

«ΟΙ ΜΠΑΚΟΥΝΙΣΤΕΣ ΣΤΟ ΕΡΓΟ»[53]

«Οἱ μπακουνιστές στό ἔργο» (1873). Τέλος... «Οἱ μπακουνιστές στήν Ἰσπανία μᾶς ἔδοσαν ἕνα ἀπαράμιλλο παράδειγμα τοῦ πῶς *δέν*» (ἡ ὑπογράμμιση εἶναι τοῦ Ἔνγκελς) «πρέπει νά γίνεται ἡ ἐπανάσταση» (σελ. 33).

NB

«ΠΟΛΩΝΙΚΗ ΔΙΑΚΗΡΥΞΗ»[54]

Ibidem «Πολωνική Διακήρυξη» (11. VI. 1874).

«Ὑπόβαθρο ὅλου τοῦ εὐρωπαϊκοῦ μιλιταρισμοῦ εἶναι ὁ ρωσικός μιλιταρισμός. Ὁ ρωσικός στρατός, πού τόν καιρό τοῦ πολέμου τοῦ 1859 ἀποτελοῦσε ἐφεδρεία στό πλευρό τῆς Γαλλίας, ἐνῶ τό 1866 καί 1870 ἐφεδρεία στό πλευρό τῆς Πρωσσίας, ἔδινε κάθε φορά τή δυνατότητα στήν πιό μεγάλη στρατιωτική Δύναμη νά συντρίβει τούς ἀντιπάλους της τόν καθένα ξεχωριστά. Ἡ Πρωσσία, σάν ἡ πρώτη στρατιωτική δύναμη στήν Εὐρώπη, εἶναι ἄμεσο δημιούργημα τῆς Ρωσίας, ἄν καί μετέπειτα ξεπέρασε σέ πολύ δυσάρεστο βαθμό τήν προστάτιδά της» (σελ. 35).

NB

NB

...«Ὕστερα ἀπό τούς πολέμους τοῦ Ναπολέοντα ἡ Ρωσία πῆρε ἐπιπλέον τή μερίδα τοῦ λέοντος ἀπό τίς πρώην πρωσσικοπολωνικές καί αὐστροπολωνικές ἐπαρχίες καί τώρα παρουσιάστηκε ἀνοιχτά σάν διαιτητής στήν Εὐρώπη· τό ρόλο αὐτό συνέχιζε νά τόν παίζει ἀδιάκοπα ὥς τό 1853... Στά χρόνια τῆς ἐπανάστασης

* «σοσιαλδημοκράτης». *Ἡ Σύντ.*

ἡ κατάπνιξη τῆς Οὐγγαρίας ἀπό τά ρωσικά στρατεύματα ἦταν ἐπίσης ἕνα τέτιο ἀποφασιστικό γεγονός γιά τήν Ἀνατολική καί Κεντρική Εὐρώπη, ὅπως ἦταν ἡ μάχη τοῦ Ἰούνη στό Παρίσι γιά τή Δύση... μέ τήν κυριαρχία τῆς Ρωσίας ἐπισφραγίστηκε καί ἡ κυριαρχία τῆς ἀντίδρασης στήν Εὐρώπη. Ὁ Κριμαϊκός πόλεμος ἀπάλλαξε τή Δύση καί τήν Αὐστρία ἀπό τίς ξετσίπωτες ἀξιώσεις τοῦ τσάρου... Πιό πάνω εἴδαμε ὅτι ὁ ρωσικός στρατός ἀποτελεῖ τό πρόσχημα καί τό στήριγμα ὅλου τοῦ εὐρωπαϊκοῦ μιλιταρισμοῦ... Μονάχα ἐπειδή τό 1870 ὁ ρωσικός στρατός ἐμπόδισε τήν Αὐστρία νά ταχθεῖ μέ τό μέρος τῆς Γαλλίας, ἡ Πρωσσία μπόρεσε νά νικήσει τή Γαλλία καί νά ὁλοκληρώσει τή δημιουργία τῆς πρωσσογερμανικῆς στρατιωτικῆς μοναρχίας» (38)...

Ἡ φλυαρία «γιά τόν οὐσιαστικά ἀριστοκρατικό» χαρακτήρα τοῦ πολωνικοῦ κινήματος «εἶναι ἀνόητη».

«Ἡ Πολωνία, σέ ἀκόμη πιό μεγάλο βαθμό ἀπ'ὅ,τι ἡ Γαλλία, μέ ὅλη τήν ἱστορική της ἀνάπτυξη καί τή σημερινή κατάστασή της βρίσκεται μπροστά στό δίλημμα: ἤ νά γίνει ἐπαναστατική ἤ νά χαθεῖ» (39)... NB

τό 1871 οἱ πολωνοί (μετανάστες) στήν πλειονότητά τους τάχθηκαν μέ τό μέρος τῆς Κομμούνας... «μήπως αὐτό ἦταν πράξη ἀριστοκρατῶν;» (39). NB

«Ἡ πολωνική ἀριστοκρατία ὅλο καί πιό πολύ συνδέεται μέ τή Ρωσία γιά νά συνενώσει πάλι τήν Πολωνία, ἔστω καί κάτω ἀπό τήν κυριαρχία τῆς Ρωσίας. Οἱ ἐπαναστατικές ὅμως μάζες ἀπαντοῦν, προτείνοντας τή συμμαχία τους μέ τό Ἐργατικό κόμμα τῆς Γερμανίας καί παλεύουν μέσα στίς γραμμές τῆς Διεθνοῦς» (39).

«*Δ έ ν μ π ο ρ ε ῖ ν ά ε ἶ ν α ι ἐ λ ε ύ θ ε ρ ο ς ἕ ν α ς λ α ό ς π ο ύ κ α τ α π ι έ ζ ε ι ἄ λ λ ο υ ς λ α ο ύ ς.* Ἡ ἔνοπλη δύναμη, πού τοῦ εἶναι ἀναγκαία γιά τήν κατάπνιξη ἑνός ἄλλου λαοῦ, τελικά στρέφεται πάντα ἐνάντια σ'αὐτό τόν ἴδιο» (40)—ὅσοναφορᾶ τή Ρωσία: ἡ ἀποκατάσταση τῆς Πολωνίας «ἀποτελεῖ ἀναγκαιότητα... γιά **τ ο ύ ς ἴ δ ι ο υ ς τ ο ύ ς ρ ώ σ ο υ ς**» (NB) (40). NB

«ΓΙΑ ΤΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΖΗΤΗΜΑ ΣΤΗ ΡΩΣΙΑ»

«Γιά τό κοινωνικό ζήτημα στή Ρωσία» (1875)

...«Ἡ μεγαλοαστική τάξη τῆς Πετρούπολης, τῆς Μόσχας, τῆς Ὀδησσοῦ, τήν τελευταία δεκαετία ἀναπτύσσεται μέ πρωτοφανή ταχύτητα, ἰδιαίτερα χάρη στήν κατασκευή τῶν σιδηροδρομικῶν γραμμῶν... ὅλη ἡ ρωσική βαριά βιομηχανία πού ὑπάρχει μόνο χάρη... στούς προστατευτικούς δασμούς,—μήπως ὅλα αὐτά τά

σημαντικά καί γρήγορα ἀναπτυσσόμενα στοιχεῖα τοῦ πληθυσμοῦ, δέν ἐνδιαφέρονταν καθόλου γιά τήν ὕπαρξη τοῦ ρωσικοῦ κράτους;...»[55] (σελ. 52) (ἐνάντια στόν Τκατσιόφ).

Ὁ ἐπίλογος (1894), στό ἄρθρο «Γιά τό κοινωνικό ζήτημα στή Ρωσία»[56], τελειώνει μέ τά παρακάτω λόγια:

«Αὐτή (ἡ ἐπανάσταση στή Ρωσία) ὄχι μόνο θά ἐξαλείψει τήν ἀπομόνωση τῶν χωριῶν, ὅπου ζεῖ ἡ κύρια μάζα τοῦ ἔθνους, οἱ ἀγρότες, καί τά ὁποῖα ἀποτελοῦν τόν «κόσμο» τους, τό περιβάλλον τους, ὄχι μόνο θά βγάλει τούς ἀγρότες στόν πλατύ στίβο, ὅπου θά γνωρίσουν τόν ἔξω κόσμο, ἑπομένως καί τόν ἴδιο τόν ἑαυτό τους, τήν κατάστασή τους καί τά μέσα ἀπαλλαγῆς τους ἀπό τήν τωρινή φτώχεια, ἀλλά ἡ ρωσική ἐπανάσταση θά δόσει ἐπίσης μιά νέα ὤθηση στό ἐργατικό κίνημα τῆς Δύσης καί θά τοῦ δημιουργήσει καλύτερες συνθῆκες πάλης, καί ἔτσι θά ἐπιταχύνει τή νίκη τοῦ σύγχρονου βιομηχανικοῦ προλεταριάτου, χωρίς τήν ὁποία ἡ σημερινή Ρωσία δέν θά βγεῖ οὔτε ἀπό τήν κοινότητα, οὔτε ἀπό τόν καπιταλισμό καί δέν μπορεῖ νά ἐπιτύχει τό σοσιαλιστικό μετασχηματισμό τῆς κοινωνίας» (σελ. 72).

ΛΑΟΥΦΕΝΜΠΕΡΓΚ. «ΟΡΓΑΝΩΣΗ, ΠΟΛΕΜΟΣ ΚΑΙ ΚΡΙΤΙΚΗ»

Λ ά ο υ φ ε ν μ π ε ρ γ κ || «Ὀργάνωση, πόλεμος καί κριτική». Ντοκουμέντα γιά τίς κομματικές συζητήσεις στό Ἀμβοῦργο

τοῦ δόκτορα Χένριχ *Λάουφενμπεργκ,*

τοῦ Φρίτς *Βόλφχαϊμ* καί τοῦ δόκτορα Κάρλ *Χέρτς.*

«Μόνο γιά διανομή στά μέλη τοῦ κόμματος, δείχνοντας τό κομματικό βιβλιάριο».

(Τυπώθηκε καί ἐκδόθηκε ἀπό τόν δ-ρα Λάουφενμπεργκ, Ἀμβοῦργο) (1-77 σελ.)

Ἔτος;;;; (1915) ((1915 στά σίγουρα)).

«Ἡ Ἠχώ»[57] ἀκολουθοῦσε τά κυβερνητικά συνθήματα (8)— **π ο λ ύ ἐνδιαφέρουσες** περικοπές ἀπό τήν «Ἠχώ» (9-15) (γιά τή στρατικοποίηση τῆς νεολαίας, 26 καί ἑπόμενες). Δηλώσεις τοῦ Λάουφενμπεργκ καί ἄλλων—ἐνάντια.

Ἡ τακτική τῶν ἡγετῶν φτάνει σχεδόν τά ὅρια τῆς προδοσίας etc.

Ἡ πρόταση γιά σύγκληση τῶν «ἀνθρώπων ἐμπιστοσύνης»* ἀπορίπτεται (23 καί ἄλλες).

---

* «Ἄνθρωποι ἐμπιστοσύνης». Πρόκειται γιά αἱρετά συνδικαλιστικά στελέχη στόν τόπο παραγωγῆς. *Σημ. μετ.*

...«ἔπρεπε νά ἀποκαλυφθεῖ ἡ ἀντίθεση ἀνάμεσα στούς ἡγέτες πού προσανατολίζονται στήν πολιτική τῆς «Echo» καί στή μάζα, ἡ ὁποία παραμένει στίς παλιές προλεταριακές ἀρχές καί ἀπορίπτει τή νεο-αναθεωρητική πολιτική τῆς ἁρμονίας» (34)...

ἡγέτες καί μάζα

§ VIII: «*Συσπείρωση (Sammlung) τῶν ἡγετῶν*» (ἐνάντια στή μάζα).

(NB)

Οἱ συζητήσεις ἔδειξαν:

«Οἱ συζητήσεις, πού συνεχίστηκαν τέσσερα βράδια, ἦταν ἐξαιρετικά χαρακτηριστικές γιά τήν πνευματική κατάσταση τῶν λεγόμενων ἡγετικῶν κύκλων τοῦ Ἀμβούργου. Ἔγινε ἐντελῶς ξεκάθαρο τό γεγονός, πού εἶναι προπολλοῦ γνωστό στόν προσεκτικό παρατηρητή τῆς κομματικῆς ζωῆς στό Ἀμβοῦργο, ὅτι αὐτό τό ἀνώτερο στρῶμα τῶν ἡγετῶν προπολλοῦ πιά ἔχει ξεκόψει ἐσωτερικά μέ τίς βασικές ριζοσπαστικές ἀντιλήψεις τῆς κομματικῆς μάζας τοῦ Ἀμβούργου. Μπορεῖ στίς συγκεντρώσεις νά χρησιμοποιοῦν ἀκόμη ριζοσπαστικές διατυπώσεις, στήν πραγματικότητα ὅμως γιά τούς κύκλους αὐτούς ὁ μαρξισμός ἔγινε μιά ἐνοχλητική στολή πού τή φοροῦν μονάχα στίς ἐπίσημες κομματικές ἐκδηλώσεις» (36).

!! NB !!

NB

Ὁ φόν Ἔλμ, — ὁ Ἄουγκουστ *Βίννιγκ*, — ὁ *Χίλντεμπραντ* κ.ἄ. ὑπεράσπιζαν τόν ἰμπεριαλισμό etc. (σελ. 36).

NB

(((Ὁ Γκ. Τόμας τάχθηκε *ὑπέρ* τοῦ Ἔλμ κ.ἄ., σελ. 47 κ.ἄ.)))

...«στήν 1 καί στή 2 περιφέρεια, ὅπου τίς ὀργανώσεις τίς διευθύνουν οἱ καθοδηγήσεις, στούς πρώτους 4 μῆνες μετά τήν κήρυξη τοῦ πολέμου δέν ἔγινε καμιά συνέλευση» (37)...

σελ. 41 — οἱ ὀπορτουνιστές ἀναφέρονται στόν Κάουτσκι (πού εἶναι ἐπίσης ὑπέρ τῆς σιωπῆς τῆς κριτικῆς) καί στήν *παρατήρηση* τῶν συγγραφέων ὅτι ὁ Κάουτσκι ***διαμαρτυρήθηκε*** γιά τήν «κατάχρηση» αὐτή τοῦ ὀνόματός του.

οἱ ὀπορτουνιστές καί ὁ Κάουτσκι

Στήν περιοχή *Χάμμ*, πρίν τόν πόλεμο ὑπῆρχαν **6000** μέλη, ὕστερα ἀπό 4 συνελεύσεις ἡ τεράστια πλειοψηφία τάχθηκε *ὑπέρ* τοῦ Λάουφενμπεργκ (σελ. 47)...

§ XI: «Μελόψωμο καί κνοῦτο» — οἱ ὀπορτουνιστές, τά «ἀφεντικά» τῶν ὀργανώσεων, *Ἔλμ* (Ἄντολφ φόν Ἔλμ) καί Αἰμίλ Κράουζε — «τοποθέτησαν» στήν «Ἐπιτροπή λαϊκῆς περίθαλψης» (48) ἕνα νεαρό ἐργάτη (ἀπό τήν Κεντρική Ἐπιτροπή Ἐργατικῆς μόρφωσης), γιά νά ἐνεργεῖ μέ μετριοπάθεια...

NB !!! Μιά μπροσούρα τοῦ Λάουφενμπεργκ τήν πουλοῦσε ὁ «Κάρλ *Χόυμ*» (48), ἕνας ἐργάτης τοῦ (κομματικοῦ) τυπογραφείου *"Αουερ καί Σία,* καί ἐνάντιά του ἐξαπόλυσαν συκοφαντική ἐκστρατεία (Treiberei)—καί τοῦ σύστησαν νά παραπονεθεῖ «στόν δ-ρά του Λάουφενμπεργκ» (48).

'Η ἀστυνομία ἔφτασε ὥς τό σημεῖο νά ἐνεργήσει ἔτσι, «ὅπως ἔκανε μέ τούς λόγους τῶν σ.σ. Σάιντεμαν καί Λέντς, ἔκανε στούς ὁμιλητές ὁρισμένες ὑποδείξεις πού ἀφοροῦσαν τό περιεχόμενο τῶν λόγων τους καί ἀπαγόρευε τίς συζητήσεις. 'Ενῶ ἡ δράση τῶν *ἀστικῶν* ὀργανώσεων παραμένει ἐλεύθερη ἀπό τήν ἐπέμβαση τῆς ἀστυνομίας, ἡ κοινωνική ζωή τῶν κομματικῶν καί τῶν συνδικαλιστικῶν ὀργανώσεων βρίσκεται τώρα κάτω ἀπό τόν !! ἔλεγχο τῆς ἀστυνομίας. "Ετσι ἔχουμε τήν ἴδια ἀκριβῶς ἔκτακτη κατάσταση, ὅπως καί τόν καιρό τοῦ νόμου γιά τούς σοσιαλιστές» (52)...

'Η 'Επιτροπή Τύπου (ἐξονόματος τῆς ὁποίας ἔγραφε ὁ *Γκ. Τόμας*) ἀπόριψε τά παράπονα τοῦ Λάουφενμπεργκ... (ἡ ἐπιροή τῆς Ρόζας, τοῦ Μέρινγκ, τῆς Τσέτκιν etc. «σέ ὅλο τό κόμμα εἶναι τάχα πέρα γιά πέρα ἀσήμαντη», σελ. 53 etc.), καί στή Βρέμη, ἔγραφε ὁ ἴδιος ὁ Γκ. Τόμας, «ἀπό τότε πού ἔφυγε ἀπό τή Βρέμη ὁ σύντροNB!! φος Πάννεκουκ» (54), οἱ συνελεύσεις γίνονται πιό ἤρεμα («πολύ πιό ἤρεμα»).

'Από τήν ἀπάντηση (σ' αὐτή τήν 'Επιτροπή) τοῦ Λάουφενμπεργκ στίς 22. I. 1915:

...«Τήν πεποίθησή σας γιά τό ὅτι οἱ πλατιοί κύκλοι τῆς ἀστικῆς κοινῆς γνώμης θά καλύψουν τά δικά σας» NB (τῆς 'Επιτροπῆς Τύπου) «τά νῶτα ἀπό τά χτυπήματα τῆς ἀντιπολίτευσης τοῦ κόμματος, θά μπορούσατε νά τήν ἀντλήσετε ἀπό τήν ἐπιδοκιμαστική ἀπήχηση πού βρίσκει ἡ πολιτική τῆς «Echo» στούς ἀστικούς κύκλους, πού φτάνει ὥς τήν ἐφημερίδα «Hamburger Nachrichten», ἡ πολιτική αὐτή συμπίπτει οὐσιαστικά μέ τίς ἀντιλήψεις NB πού βοήθησαν τούς συντρόφους δ-ρα "Αουγκουστ Μύλλερ καί φόν "Ελμαν νά ἀποκτήσουν ἐπάξια τήν εὔνοια τοῦ ἀστικοῦ κόσμου» (55).

...«ἐθνικιστική-σωβινιστική στάση τῆς «Echo»» (56)...

'Η ἀπάντηση τῆς 'Επιτροπῆς Τύπου τῆς 27. I. 1915 κατηγορεῖ τόν Λάουφενμπεργκ καί Σία γιά *«δημαγωγία»* (59)... περιέχει ἐπίσης τή δήλωση ὅτι ἡ διοίκηση NB ὅλου τοῦ κόμματος χαρακτήρισε τόν Λάουφενμπεργκ καί τούς φίλους του «ἐπιζήμιους γιά τό κόμμα» (62)...

NB 'Από τήν ἀπάντηση τοῦ Λάουφενμπεργκ τῆς 4. II. 1915: ...«τοπική «**κομματική γραφειοκρατία**»» (63).

᾿Από τήν ἀπάντηση τοῦ *Τόμας* (τῆς 4. II. 1915)—ὁ πόλεμος λένε ὅτι εἶναι ἰμπεριαλιστικός καί δέν τό ἀρνούμασταν αὐτό, ἰσχυρίστηκαν ὅμως ὅτι αἰτία εἶναι *μόνο* ὁ γερμανικός ἰμπεριαλισμός. Ὅλοι ὡστόσο παραδεχόμαστε ὅτι αἰτία εἶναι ὁ «διεθνής ἰμπεριαλισμός» (65).

NB: διεθνής καί γερμανικός ἰμπεριαλισμός!

...«οἱ συνελεύσεις τῶν μελῶν τοῦ κόμματος στό ᾿Αμβοῦργο, στήν ᾿Αλτόνα καί στό Ὄττενζεν, παντοῦ ὅπου εἶχε διεξαχθεῖ μιά συζήτηση, ἀκολουθοῦσαν τή δική μας» (τοῦ Λάουφενμπεργκ καί Σία) «ἄποψη» (65). NB

῾Η «Hamburger Echo» εἶναι «ἡ δεύτερη ἐφημερίδα τῆς γερμανικῆς σοσιαλδημοκρατίας» (67).

῾Η *«New Yorker Volkszeitung»*— «σ᾿ὅλη τή διάρκεια τοῦ παγκόσμιου πολέμου ἀκολουθοῦσε συνεπή προλεταριακή πολιτική» (67).

[῾Η «Echo» ἐξοργίστηκε ἀπ᾿αὐτό, καί κατέκρινε γι᾿αὐτό «τόν δικό μας γέρο Σλοῦτερ» (σελ. 68) καί ἀποκάλεσε ἀνόητες τίς κατηγορίες ὅτι ἡ γερμανική σοσιαλδημοκρατία «μέ τή στάση της ἔχασε τό χαρακτήρα ἑνός προλεταριακοῦ κόμματος καί ἀπαρνήθηκε τίς ἀρχές της» (68).]

NB ῾Η «Echo» ἐκθέτει τήν ἄποψη τῆς Volkszeitung τῆς Νέας ῾Υόρκης

...«Αὐτή ὅμως ἡ μικρή πτέρυγα» (οἱ ὀπορτουνιστές) «δέν ἱκανοποιεῖται μέ τήν ἐπιβολή στό κόμμα τῆς τακτικῆς τοῦ ἐθνικοῦ ρεφορμισμοῦ. ᾿Αλλά προσπαθεῖ κιόλας νά διασπάσει τό κόμμα σέ δυό στρατόπεδα... ᾿Αντίθετα, οἱ ἐκπρόσωποι τοῦ ριζοσπαστισμοῦ ὑπερασπίζουν τήν ἀρχή τῆς ἑνότητας τοῦ γερμανικοῦ ἐργατικοῦ κινήματος» (73)... (στίς παλιές βάσεις τῆς 50-χρονης ἱστορίας του)... NB

καί τό συμπέρασμα τοῦ XV (§) «Τί χρειάζεται νά κάνουμε;»

...«Οἱ προλεταριακές ὀργανώσεις ἀναπτύχθηκαν στή διάρκεια τῆς μακρᾶς περιόδου ἑδραίωσης τῶν καπιταλιστικῶν ἐθνικῶν κρατῶν, ξεκινοῦσαν στήν ἀνάπτυξή τους ἀπό τήν προϋπόθεση ὅτι στό ἄμεσο μέλλον δέν πρέπει νά ὑπολογίζουμε σέ μεγάλους πολιτικούς τρανταγμούς καί ὅτι τό κέντρο βάρους τῆς πάλης γιά πολύ ἀκόμη θά βρίσκεται στόν κοινοβουλευτικό συμβιβασμό μέ τίς παλιές βαθιά ριζωμένες δυνάμεις...

...῾Ο παγκόσμιος πόλεμος ἄλλαξε μέ ἕνα χτύπημα τήν κατάσταση. ῾Ο παγκόσμιος πόλεμος ἔδειξε ὅτι ἡ καπιταλιστική οἰκο-

νομία πέρασε ἀπό τήν περίοδο τῆς σταθερῆς ἀνόδου στήν ἐποχή μιᾶς θυελλώδους διεύρυνσης τοῦ πεδίου δράσης της, πού γίνεται μέ ἐκρήξεις. Γι'αὐτό τό λόγο στό προλεταριάτο μπαίνει τό καθῆκον νά προσαρμόσει τίς ταξικές ὀργανώσεις του στίς ἐπαναστατικές ἀνάγκες τοῦ μέλλοντος.

Τά τρομερά γεγονότα τοῦ περασμένου θέρους βρῆκαν τίς προλεταριακές ὀργανώσεις ἀπροετοίμαστες. Ὁ καθορισμός τῆς στάσης ἀπέναντι στά παγκόσμια πολιτικά γεγονότα ἀφέθηκε ἀποκλειστικά στήν τοπική γραφειοκρατία, σάν νά ἐπρόκειτο γιά τόν τακτικό μηνιαῖο ἔλεγχο τῶν ἐνσήμων πού πουλήθηκαν γιά τίς κομματικές συνδρομές» (74)...

...«Μᾶς φαίνεται ὅτι τό βασικό γιά τήν τωρινή ἀντιπολίτευση εἶναι: νά γίνουν οἱ ἀλλαγές, πού ὑπαγορεύονται τούτη τή στιγμή στίς μορφές ὀργάνωσης τοῦ γερμανικοῦ προλεταριάτου, τό ὁποῖο σέ ἀντιστοιχία μέ τήν ‖προηγούμενη γενική κατάσταση στή Γερμανία, πού ‖δεκαετίες ὁλόκληρες ὑποχρέωνε τό προλεταριάτο ν'ἀκολουθεῖ *ρεφορμιστική* κυρίως τακτική, στά ὀργανωτικά ζητήματα ξεκινοῦσε ἀπό *τίς ἀρχές τοῦ ἡγετισμοῦ* καί στήν ‖πρακτική δουλιά προσανατολιζόταν—*ἀποκλειστικά στήν κοινοβουλευτική* δράση. Οἱ ἱστορικές ἀλλαγές πού τίς ζοῦμε τώρα, ὑποχρεώνουν τό προλεταριάτο νά περάσει σέ *μαζικές ἐνέργειες*. Οἱ ἐνέργειες αὐτές, ἀπό μέρους τους, προϋποθέτουν τήν ὕπαρξη *ἐλεύθερης* στήν ὀργάνωσή της μάζας, ἡ ὁποία καθορίζει συνειδητά καί μέ αὐτοτέλεια τήν πορεία τῆς δράσης της» (75).

NB

Καί οἱ συγγραφεῖς προτείνουν μάλιστα καί *«καταστατικό»*! (76-77).

Τέλος

ΒΙΡΤ. «Η ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΣΥΓΧΡΟΝΗΣ ΕΠΟΧΗΣ»

Ἄλμπρεχτ *Βίρτ*. «Ἡ παγκόσμια ἱστορία τῆς σύγχρονης ἐποχῆς». 4η ἔκδοση. Λειψία, 1913 (καί ἄλλες πηγές).
[Χαρακτηριστική εἶναι ἡ εἰσαγωγή: «1783-1870» (δυό μόνο χρονολογίες)]

π. = προσαρτᾶ μ. = μοιράζουν
π. = πόλεμος ἐν. = ἐνάντια*
Σ. = σύμφωνο

* Ὁ Λένιν ἐξηγεῖ ἐδῶ τίς συντομεύσεις πού χρησιμοποιεῖ στίς παραπέρα σημειώσεις του. Σέ τοῦτο τόν τόμο οἱ συντομεύσεις αὐτές μπῆκαν μέ ὁλόκληρη τή λέξη. *Ἡ Σύντ.*

ΠΙΝΑΚΑΣ ΑΠΟΙΚΙΑΚΩΝ ΚΑΤΑΚΤΗΣΕΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΕΜΩΝ

	'Αμερική καί Δυτική Εὐρώπη (350)*	'Ανατολική Εὐρώπη (Αὐστρία+Βαλκάνια Ρωσία) (250)*	'Υπόλοιπες χῶρες (κυρίως 'Ασία καί 'Αφρική) (1000)*
1873-1879	'Η 'Αγγλία προσαρτᾶ τά νησιά Φίτζι (73).—Οἱ 'Ενωμένες Πολιτεῖες: βλέψεις ἐνάντια στήν 'Αϊτή (74).—*'Η 'Αγγλία* προσαρτᾶ τήν Κβέττα (76).— *'Η 'Αγγλία* προσαρτᾶ τό Τράνσβααλ (77).—*'Η 'Αγγλία* πολεμάει ἐνάντια στό 'Αφγανιστάν (78). 'Ακύρωση τοῦ Συμφώνου γιά τό Σλέσβιγκ-Χόλσταϊν (Βιέννη 11. Χ. 1878). 'Η 'Αγγλία χτυπάει τούς Ζουλού 1879. — 1879: 'Η 'Αγγλία προσαρτᾶ τήν Κύπρο. *Τριμερής συμμαχία* (Γερμανία+Αὐστρία+'Ιταλία)(79) (8. Χ. 1879).	Γενική προώθηση τῆς Ρωσίας στό Τουρκεστάν: 1868-1876.—'Η Ρωσία ἐνάντια στή Χιβά (73).—'Η Ρωσία προσαρτᾶ τή Σαχαλίνη (75).—'Η Ρωσία προσαρτᾶ τή Φεργκανά (76).—'Ο ρωσοτουρκικός πόλεμος (77). ('Η Ρωσία προσαρτᾶ ἕνα μέρος τῆς Βεσσαραβίας καί τῆς Μικρᾶς 'Ασίας.) 1878. 'Ο ἀγγλικός στόλος μπροστά στά Δαρδανέλλια. 'Απειλή. 1878: Συνέδριο τοῦ Βερολίνου.	1868: 'Η 'Ιαπωνία μεταμορφώνεται.— 'Η Χιβά ἐνάντια στή Ρωσία (73).—Τά νησιά Φίτζι ἐνάντια στήν 'Αγγλία (73).— 'Εξέγερση στό *Γιουνάν* (Κίνα) καί στό *'Ατσίν* (73).—'Η *'Ιαπωνία* ἐνάντια στή Φορμόζα (74).— 'Εξέγερση στό Σατσοῦμο (77) (στήν 'Ιαπωνία).—Τό Τράνσβααλ ἐνάντια στήν *'Αγγλία* (77).—Τό 'Αφγανιστάν ἐνάντια στήν 'Αγγλία (78).—
1880-1891	'Ο πόλεμος τῆς Χιλῆς, τοῦ Περού καί τῆς Βολιβίας (80).—'Η Γερμανία προσαρτᾶ τά νησιά Σαμόα (80).—'Η Γαλλία προσαρτᾶ τήν Τυνησία (81). Στήν Τυνησία *ὑπάρχουν* τώρα 90 000 ἰταλοί καί 35 000 γάλλοι.—Τό Τράνσβααλ χτυπάει τήν 'Αγγλία: 27.II.1881 (1879-1880).— 'Η 'Ιταλία στή Μασσάουα (81).— 'Η 'Αγγλία προσαρτᾶ τήν Αἴγυπτο	'Η Ρωσία προσαρτᾶ τό Μέρβ (84). Σερβοβουλγαρικός πόλεμος (85).— Παραλίγο πόλεμος Ρωσίας – 'Αγγλίας (85: Συμφωνία στό Πέντζε γιά τό 'Αφγανιστάν) (10. ΙΧ. 1885 ὑπογράφηκε ἡ ἀγγλορωσική συμφωνία γιά τό 'Αφγανιστάν).	'Η Γερμανία προσαρτᾶ τά νησιά Σαμόα (80).—Τό Τράνσβααλ ἀνεξάρτητο (81).—'Η Κούλτζα ἐπιστράφηκε (81).—«Ταραχές» στήν Κορέα (84).—Μοιράζουν τό Κογκό (85).—Μοιράζουν τήν Οὐγκάντα (90) —(17. VI. 1890 ἀνταλλαγή μέ τήν 'Ελγκολάνδη) ('Η Ζανζιβάρη γιά τήν 'Ελγκολάνδη).

* Οἱ ἀριθμοί στίς παρενθέσεις δείχνουν τόν πληθυσμό σέ ἑκατομμύρια ἀνθρώπους. *'Η Σύντ.*

'Αμερική καί Δυτική Εὐρώπη	'Ανατολική Εὐρώπη (Αὐστρία + Βαλκάνια + Ρωσία)	'Υπόλοιπες χῶρες (κυρίως 'Ασία καί 'Αφρική)
(82).—'Η 'Ιταλία προχωρεῖ στή συμμαχία Γερμανίας καί Αὐστρίας τό *1881* (; 20. V. 1882 προσχώρηση τῆς 'Ιταλίας στή συμμαχία).—'Ο πόλεμος τῆς Γαλλίας μέ τήν Κίνα τελειώνει μέ τήν Εἰρήνη τῆς 25.VIII.1883: ἡ Γαλλία προσαρτᾶ τό Τονκίνο.—'Η Γερμανία προσαρτᾶ ἀποικίες στήν 'Αφρική (84).—'Η Γαλλία ἐνάντια στήν Κίνα (84).—'Η 'Αγγλία ἐνάντια στήν Αἴγυπτο (84).—26.II.1884: Σύμφωνο τῆς 'Αγγλίας μέ τήν Πορτογαλία: μοιράζονται τήν Κεντρική 'Αφρική.—ἡ 'Αγγλική συμφωνία μέ τό Τράνσβααλ (84).—ἡ 'Αγγλία προσαρτᾶ τήν Βετσουαναλάνδη (84).—Μοίρασμα τοῦ Κογκό (85).—Συνέδριο γιά τό Κογκό στίς 15. XI. 1884 (ὥς τίς 26. II. 1885) στό Βερολίνο: Τό μοιράζουν.—'Η 'Αγγλία προσαρτᾶ τή Βιρμανία (85).—1885: ἀνακάλυψη χρυσοῦ στό Τράνσβααλ.—Παρά λίγο πόλεμος 'Αγγλίας καί Ρωσίας (85).—1885 πόλεμος τῆς Γαλλίας ἐνάντια στήν Κίνα καί ἀποτυχίες τῶν γάλλων	Τό πρῶτο δάνειο τῆς Ρωσίας ἀπό τή Γαλλία (500 ἑκατομμύρια φράγκα) XII. 1888.—'Η Ρωσογαλλική συμμαχία (22 τοῦ Αὐγούστου 1891;) (ὑπογράφτηκε στίς 22 τοῦ Αὐγούστου 1891). (Στρατιωτικό σύμφωνο: τέλος τοῦ VI. 1892.)	

	(30. III. 1885: πτώση τοῦ Φερρί).—῾Η Βραζιλία γίνεται δημοκρατία (89).—῾Η ᾿Αγγλία καί ἡ Γερμανία γιά τήν Οὐγκάντα (90).—Τελεσίγραφο τῆς ᾿Αγγλίας στήν Πορτογαλία (1890): ἡ ᾿Αγγλία ληστεύει τήν Πορτογαλία στήν ᾿Αφρική. Σύμφωνο τῆς ᾿Αγγλίας καί τῆς Πορτογαλίας: 11. VI. 1891.—Ρωσογαλική συμμαχία (1891).		
1892–1898	᾿Επανάσταση στή Χιλή (92).—᾿Αγγλική συμφωνία (;) γιά τό Παμίρ (92). ῾Η Γαλλία προσαρτᾶ τό Σιάμ (93).—Πόλεμος τῆς ᾿Αγγλίας ἐνάντια στό Ματαμπέλε (93).—Μοίρασμα μέρους τῆς Κίνας (95: Σιμονοσέκι). ῾Η Γαλλία ἐνάντια στή Μαδαγασκάρη (95) (1894 - 1895).—῾Η ᾿Αβησσυνία ἐνάντια στήν ᾿Ιταλία (96). ῾Η ᾿Αγγλία κατά τῆς Αἰγύπτου (96).—῾Η Γερμανία προσαρτᾶ τό Κβαντσού (97). ᾿Ισπανοαμερικανικός πόλεμος γιά τήν Κούβα (98).	Συμφωνία τῆς Ρωσίας (;) γιά τό Παμίρ (92). Μοίρασμα μέρους τῆς Κίνας (95).—Ρωσική ἀποστολή στήν ᾿Αβησσυνία (96).— ῾Ελληνοτουρκικός πόλεμος (97).	Τό Σιάμ ἐνάντια στή Γαλλία (93).—Τό Ματαμπέλε κατά τῆς ᾿Αγγλίας (93). ᾿Ιαπωνοκινεζικός πόλεμος (94) καί ἡ συνθήκη τοῦ Σιμονοσέκι (95). 17.IV.1895—῾Η συνθήκη τοῦ Σιμονοσέκι. 20. IV. 1895—᾿Επέμβαση τῆς Γαλλίας + Γερμανίας + Ρωσίας. 21. VII. 1895—῾Η συνθήκη τοῦ Πεκίνου (παραίτηση τῆς ᾿Ιαπωνίας ἀπό τή νίκη κατά τῆς Κίνας...).—῾Η Μαδαγασκάρη ἐνάντια στή Γαλλία (95).—᾿Εξέγερση στίς Φιλιππίνες (96).—῾Η ᾿Αβησσυνία ἐνάντια στήν ᾿Ιταλία (96). 6. III. 1898—Παραχώρηση τοῦ Κβαντσού. 27. III. 1898—Παραχώρηση τοῦ Πόρτ-᾿Αρτούρ.

	'Αμερική καί Δυτική Εὐρώπη	'Ανατολική Εὐρώπη (Αὐστρία+Βαλκάνια+Ρωσία)	'Υπόλοιπες χῶρες (κυρίως 'Ασία καί 'Αφρική)
	Παραλίγο πόλεμος 'Αγγλίας-Γαλλίας (98). 4. XI. 98 ἐκκένωση τοῦ Φασόντα.		11. IV. 1898—παραχώρηση τοῦ Κουάν-τσε Οὐόν* στή Γαλλία. ; » Βέι-Χάι-Βέι στήν 'Αγγλία.
1899–1904	21.III.1899: ἡ 'Αγγλία καί ἡ Γαλλία μοιράζουν τήν 'Αφρική.—'Η 'Αγγλία πολεμάει ἐνάντια στούς Μπόερς (99).—Οἱ 'Ενωμένες Πολιτεῖες πολεμοῦν ἐνάντια στίς Φιλιππίνες (99). Πόλεμος ἐνάντια στήν Κίνα (900) (τέλη 1900—IX. 1901).—'Αγγλοϊαπωνικό σύμφωνο: 30. I. 1902. Τέλος τοῦ πολέμου τῆς 'Αγγλίας ἐνάντια στούς Μπόερς (1902).—1902: 'Ιραντές* τοῦ σουλτάνου γιά τήν κατασκευή τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς τῆς Βαγδάτης 1902.—Οἱ 'Ενωμένες Πολιτεῖες προσαρτοῦν τόν Παναμά (903). 1903: ἡ Γερμανία+'Αγγλία+'Ιταλία κάνουν ἀποκλεισμό τῆς Βενεζουέλας. ('Η Γερμανία τή βομβαρδίζει.) Εἰσπράττονται τά χρέη!! 'Η 'Αγγλία ἐνάντια στό Θιβέτ (904).	Τό Μυστικό σύμφωνο τῆς Ρωσίας μέ τό Θιβέτ γιά μετατροπή του σέ προτεκτοράτο τῆς Ρωσίας ἀναγνωρίστηκε ἀπό τήν Κίνα τό *1902.* Ρωσοϊαπωνικός πόλεμος (1904) (γιά τήν Κορέα καί γιά ἕνα μέρος τῆς Κίνας).	Οἱ Μπόερς ἐνάντια στήν 'Αγγλία (99).—Πόλεμος στίς Φιλιππίνες ἐνάντια στήν 'Αμερική (99).—'Η Κίνα ἐνάντια στήν Εὐρώπη (1900): οἱ πόλεμοι τῶν Μπόξερ. Τέλος τοῦ πολέμου τῶν Μπόερς ἐνάντια στήν 'Αγγλία (1902).—'Ο Παναμάς καί οἱ 'Ενωμένες Πολιτεῖες (1903).—Τό Θιβέτ ἐνάντια στήν 'Αγγλία (1904).—Οἱ Χερέρος ἐνάντια στή Γερμανία (1904).—*'Ι α π ω ν ο*-ρωσικός πόλεμος.

* Διάταγμα. *'Η Σύντ.*

* Κβάν-Τσζόου-Βάνια. *'Η Σύντ.*

	Ἡ Γερμανία ἐνάντια στούς Χερέρος (**1904**).— **Ἀγγλογαλλική** συμφωνία τῆς 8. IV. 1904 (μοιράζουν τήν **Ἀφρική**) (**τό Μαρόκο ἀνταλλάσσεται** μέ τήν Αἴγυπτο).———		
1905-1914	Παρά λίγο πόλεμος Γαλλίας-Γερμανίας (Μαρόκο) (1905).—Τό μοίρασμα στό Ἀλχεσίρας (1906).—Τέλος τοῦ πολέμου τῶν Ὀττεντότων ἐνάντια στή Γερμανία (1907).—Ἡ **Αὐστρία προσαρτᾶ τή Βοσνία καί** τήν Ἐρζεγοβίνη (1908). 1907-8: **ἡ Γαλλία καί ἡ** Ἀγγλία διαμελίζουν τό **Σιάμ καί τά** γειτονικά κράτη. Σύμφωνο τῆς Ἀγγλίας μέ τή Ρωσία (1907;): μοιράζουν τήν Περσία.—Γαλλοϊαπωνικό σύμφωνο τῆς 10. VI. 1907. — Ἀγγλορωσική συμφωνία τῆς 31 τοῦ Αὐγούστου 1907 (μοιράζουν τήν Περσία)... + συνάντηση στό Ρεβάλ: VI. 1908. Μάης (Ἰούνης) 1908: συνάντηση στό Ρεβάλ (9. VI. 1908) τοῦ ἄγγλου καί τοῦ ρώσου μονάρχη. Ἡ Ἰσπανία ἐνάντια στό Μαρόκο (909)—1909 - 1910. Φθινόπωρο 1909: συνάντηση στό Ρακονίτζι τοῦ ἰταλοῦ καί τοῦ ρώσου μονάρχη (προετοιμασία τῆς συμμαχίας τῆς Ἰταλίας καί τῆς	Ἡ εἰρήνη τοῦ Πόρτσμουθ (1905). Ἐπανάσταση στή Ρωσία (1905). Ρωσοϊαπωνική συνθήκη: 30. VII. 1907 («status quo»).. Ἀγγλορωσική συμφωνία τῆς 31 τοῦ Αὐγούστου 1907 (μοιράζουν τήν Περσία)... *1908:* ἐπανάσταση στήν Τουρκία. Ἐξέγερση στήν Ἀλβανία καί στήν Ἀραβία (1909). Σύμφωνο τῆς Ρωσίας μέ τήν Ἀγγλία (1907) ((συνάντηση στό Ρεβάλ VI. 1908)). Μάης (Ἰούνης) 1908: συνάντηση στό Ρεβάλ (9. VI. 1908) τοῦ ἄγγλου καί τοῦ ρώσου μονάρχη.—Φθινόπωρο τοῦ 1909: Συνάντηση στό Ρακονίτζι τοῦ ἰταλοῦ καί τοῦ ρώσου μονάρχη. (Προετοιμασία τῆς συμμαχίας τῆς Ἰταλίας καί τῆς Ρωσίας ἐνάντια στήν Αὐστρία.) Ἡ Ρωσία κατά τῆς Περσίας τό 1909. Σύμφωνο τῆς Ρωσίας μέ τήν Ἰαπωνία (1910). 1ος βαλκανικός πόλεμος τό 1912. 2ος » » τό 1913. (VI).	Μοιράζουν τό Μαρόκο (Ἀλχεσίρας) (1905). Ἡ *Ἰαπωνία* προσαρτᾶ τήν Κορέα κ.ἄ. (1905). Ὁ πόλεμος τῶν Ὀττεντότων ἐνάντια στή Γερμανία. Τέλος (1907) (τοῦ τριετοῦς πολέμου). Τό Μαρόκο ἐνάντια στήν Ἰσπανία (909). Ἐπανάσταση στήν Περσία (1909;) Σύμφωνο τῆς Ἰαπωνίας μέ τή Ρωσία (1910). Ἐξέγερση στήν Κορέα—*1907-9.* Ἡ *Ἰαπωνία* ὑποτάσσει τήν Κορέα (1907-1909) (1909: δολοφονήθηκε ὁ Ἴτο, γενικός διοικητής). Μοιράζουν τό Μαρόκο (1911). Ἡ Τριπολίτιδα κατά τῆς Ἰταλίας (1911). Ἐπανάσταση στήν Κίνα (1911-12). Ἡ Ρωσία ἐνάντια στήν Περσία (1909). Ἀρχές τοῦ 1909: οἱ ρῶσοι μπαίνουν στό Ἀζερμπαϊτζάν.

᾿Αμερική καί Δυτική Εὐρώπη	᾿Ανατολική Εὐρώπη (Αὐστρία + Βαλκάνια + Ρωσία)	῾Υπόλοιπες χῶρες (κυρίως ᾿Ασία καί ᾿Αφρική)
Ρωσίας ἐνάντια στήν Αὐστρία). — Δημοκρατία στήν Πορτογαλία (1910) (X. 1910). Παρά λίγο πόλεμος γιά τό Μαρόκο (1911) (᾿Αγγλία, Γαλλία, Γερμανία). 21.V.1911: οἱ γάλλοι μπαίνουν στό Φέζ. — 4. XI. 1911: συμφωνία τῆς Γαλλίας μέ τή Γερμανία γιά ἀνταλλαγή μέρους τοῦ Κογκό γιά τά δικαιώματα στό Μαρόκο. ῾Η ᾿Ιταλία ἐνάντια στήν Τριπολίτιδα (1911). ᾿Επανάσταση καί ἀντεπανάσταση στό Μεξικό (1911-3).	῾Η Ρωσία ἐπιβουλεύεται τήν ᾿Αρμενία (1913;) (Τελεσίγραφο στή Γερμανία; 1913;)	
῾Η ᾿Αγγλία καί ἡ Γερμανία μοιράζουν τήν περιοχή τῆς Βαγδάτης (Μικρά ᾿Ασία) (1913;)		
IV. 1913: ἡ Γερμανία διαθέτει 1 δισεκατομμύριο γιά ἐξοπλισμούς.		

Διεθνεῖς κρίσεις:

1779;	
1789-1871	
1877-78	ἡ Ρωσία κατά τῆς Τουρκίας
1885	ἡ Ρωσία κατά τῆς 'Αγγλίας
1895	Ρωσία+Γερμανία+Γαλλία ἐνάντια στήν 'Ιαπωνία
1898	ἡ 'Αγγλία ἐνάντια στή Γαλλία
1904/5	ἡ Ρωσία κατά τῆς 'Ιαπωνίας
1905	ἡ Γαλλία κατά τῆς Γερμανίας
1911	ἡ Γαλλία (Γαλλία+'Αγγλία) ἐνάντια στή Γερμανία

1872- 79	(«Τριπλή» συμμαχία)
1879-1891	(γαλλορωσική συμμαχία)
1891-1898	(πρίν τή Φασόντα)
1898-1904	(πρίν ἀπό τό ρωσοϊαπωνικό πόλεμο)
1904-1914	(πρίν τόν παγκόσμιο πόλεμο)
1914	

'Ορόσημα τῆς διπλωματικῆς ἱστορίας:
1879: συμμαχία τῆς Γερμανίας καί τῆς Αὐστρίας (1881+'Ιταλία).
1891: γαλλορωσική συμμαχία.
1898: Φασόντα.
1904: ἀγγλογαλλική συμφωνία.
1907: ἀγγλορωσική, ρωσοϊαπωνική, γαλλοϊαπωνική συμφωνία.

'Αναφέροντας τήν ἐξάλειψη τῆς δουλείας καί τά εὐρωπαϊκά συνέδρια γιά τό σκοπό αὐτό (—1890—κάμποσα! σελ. 132), ὁ συγγραφέας σημειώνει ὅτι οἱ 'Ενωμένες Πολιτεῖες ἐξάλειψαν τή δουλεία, «ὅμως ὅσο περνᾶ ὁ καιρός, τόσο πιό πολλούς νέγρους τῶν Νότιων Πολιτειῶν τούς ξαναρίχνουν στή δουλοπάροικη κατάσταση, ἔτσι πού τώρα σέ πολλές περιοχές οἱ νέγροι ἔχασαν οὐσιαστικά τό ἐκλογικό δικαίωμα» (132).

«Μοῦ φαίνεται ὅτι οἱ ἄνθρωποι ἀπολαμβάνουν πάντα τήν ἐλευθερία περίπου στόν ἴδιο βαθμό... 'Η Εὐρώπη τώρα κατάργησε τή δουλεία, ὅμως ἕνας δοῦλος ἀπό τή φυλή τῶν Σουαχέλι φέρθηκε μέ περιφρόνηση σ'ἕνα ναύτη εὐρωπαϊκοῦ ἀτμοπλοίου γιά τήν πρόστυχη, ἐξαντλητική δουλιά του, ἀλλά

τί ἄλλο εἶναι πολλοί ἐργάτες καί ἐργάτριες μιᾶς μεγάλης πόλης, ἄν ὄχι δουλοπάροικοι, πού ὑπακούουν στό κάθε νεῦμα τοῦ κυρίου τους;... Ἡ τόλμη τοῦ Ἀριστοφάνη θά ἦταν τώρα κάτι τό ἀνήκουστο, καί ὁ Λούθηρος θά σερνόταν σήμερα ἑκατό φορές τήν ἡμέρα στά δικαστήρια γιά προσβολή καί ἐξύβριση τῆς ἐκκλησίας, γιά ὑποδαύλιση τοῦ ταξικοῦ μίσους καί γιά προσβολή τῆς Αὐτοῦ Μεγαλειότητας. Ἔτσι ἀκριβῶς ἔχει ἡ ὑπόθεση καί μέ τή δουλεία» (133). ὄχι ἄσχημα!

Στό κεφάλαιο γιά τήν Ἰρλανδία ὁ συγγραφέας λέει: «Ἡ καταπίεση προκαλεῖ ἀντίσταση, καί ἡ ἠπιότητα ἑρμηνεύεται σάν ὑποχωρητικότητα καί ἀδυναμία. Τί νά γίνει λοιπόν; Νομίζω πώς τό πᾶν ἐξαρτιέται ἀπό τίς ἰδιομορφίες τοῦ πιό ἀδύνατου λαοῦ, τόν ὁποῖο πρέπει νά τόν πάρεις μέ τό μέρος σου. Τούς ἀλβανούς ποτέ δέν θά τούς ὑποτάξεις μέ τή βία. Στήν Ἀλσατία καί στή Λωραίνη θά ἦταν ἐπίσης σωστή μιά πολιτική συμφιλίωσης... Οἱ ἄγγλοι ἐξόντωσαν ὅλους τούς κατοίκους τῆς Τασμανίας μέχρι τόν τελευταῖο. Ὅμως οἱ ἰρλανδοί δέν εἶναι τασμανοί! Αὐτούς ἁπλούστατα δέν μπορεῖ νά τούς σκοτώσει κανείς ὅλους» (133). NB

1880–1890: Ἡ ἐξέγερση στήν Ἰρλανδία—στρατιωτικός νόμος,—ὁ Πάρνελλ κτλ.

N B «Ἀμέσως μετά τόν Σιμονοσέκι ἰάπωνες συγγραφεῖς ἔχουν συγκρίνει τόν πόλεμο ἐνάντια στήν Κίνα μέ τόν πόλεμο τῆς Πρωσσίας ἐνάντια στήν Αὐστρία» (187): μετά θά πρέπει νά κλειστεῖ συμμαχία κατά τῆς Εὐρώπης. Τήν ἀντίληψη αὐτή τήν ἔχει ἐκφράσει ἰδιαίτερα ἔντονα ὁ πρίγκιπας *Κονόγε,* πρόεδρος τῆς ἰαπωνικῆς γερουσίας. σχετικά μέ τήν ἀξιολόγηση τοῦ πολέμου 1894-5

NB σελ. 299: «αἰώνας τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ» (τώρα) καί σέ ἄλλα μέρη ἐπίσης. ((Λογουχάρη, στή σελ. 5, στήν πρώτη παράγραφο τοῦ βιβλίου.))

«Στασιμότητα τῆς γερμανικῆς αὐτοκρατορίας» (σελ. 306 κ.ἑ.)

Στά 1899–1911 δέν ἀποκτήθηκε τίποτε.

(σελ. 309) Ἡ *Γ ε ρ μ α ν ί α* εἶχε 541 000 τετρ. χλμ. τό 1870
3 200 000 » » » 1903
Ἡ *Γ α λ λ ί α* εἶχε 536 000 τετρ. χλμ. καί ὑπερ-
6 600 000 πόντιες κτήσεις.

κατασκευή σιδηροδρομικῶν γραμμῶν στήν *Ἀ σ ί α:*
Γερμανία: 1 100 χλμ. *(1884 – 1904)*
Ρωσία: 13 900 χλμ. (1886 – 1904) *!!* (σελ. 311).

Ἕνα ἀπό τά «ζητήματα» τῆς (Νότιας) Ἀφρικῆς: οἱ νέγροι πολλαπλασιάζονται πολύ ταχύτερα ἀπ' ὅ,τι οἱ λευκοί. «Μερικοί

ἀποικιστές ἐπιθυμοῦν πραγματικά μιάν ἐξέγερση γιά νά συγκρατήσουν τήν ἐπικίνδυνη αὔξηση τοῦ πληθυσμοῦ τῶν κάφρων καί νά βάλουν τέλος στά δικαιώματά τους καί στή γαιοκτησία τους» (385) ||| sic !!!!

στό κεφάλαιο «᾿Αλλαγές στήν ᾿Αφρική».

σελ. 396: οἱ εὐρωπαϊκές κτήσεις στήν ᾿Αφρική (Γκένς. «Geographische Zeitschrift», 1912):

	τό 1890		τό 1912
᾿Αγγλία	2,1	ἑκ. τετρ. χλμ.	8,8
Γερμανία	2,1		2,4
Βελγικό Κογκό....	2,1		2,4
Γαλλία	1,8		9,2
Πορτογαλία.......	1,8		2,1

«῾Ο Κάρλαϊλ λέει ὅτι ἤδη τό 18ο αἰώνα ἡ διεξαγωγή πολέμου πρός τό συμφέρον τῆς ᾿Αγγλίας ἦταν «ὑποχρέωση» τῶν κρατῶν τῆς ἠπείρου» (408). ||| καλά εἰπωμένο!

«῞Ολος ὁ κόσμος εἶναι τώρα μπλεγμένος σέ κάποιο ἀπό τά συστήματα συμμαχιῶν, παίρνει μέρος σ᾿ ἕνα ἀπό τά δυό μεγάλα κοντσέρν πού διεκδικοῦν τήν ἁρπαγή τοῦ κόσμου: στήν Τριπλή συμμαχία, ἐνισχυμένη μέ τή Ρουμανία, ἤ στήν ὁμάδα πού τήν καθοδηγεῖ ἡ ᾿Αγγλία. Μονάχα ἡ ᾿Αμερική δέν θέλει ἀκόμη νά πάρει μέρος. Οἱ συνθῆκες διαμορφώνονται σχετικά μ᾿αὐτό τόσο παράξενα πού τά δυό ἀναφερθέντα κοντσέρν, ὅσο ἐχθρικά κι᾿ἄν ἀντικρύζονται μεταξύ τους σέ ὅλο τόν παλιό κόσμο, στέκονται ἀλληλέγγυα στό πλευρό τῆς Νότιας ᾿Αμερικῆς ἐνάντια στή Βόρεια» (411). || *N B*

῾Ο πληθυσμός τῆς *Π ε ρ σ ί α ς* ἀπό ἐθνική ἄποψη δέν εἶναι καθόλου ὁμοιογενής: πέρσες, κοῦρδοι (2 ἑκατομ.), μπαχτιάροι, ἄραβες, βελοῦχοι, ἀρμένιοι, ἑβραῖοι, τοῦρκοι ($1^1/_2$ ἑκατομ.) **καί πολλοί ἄλλοι** (416).

῾Ο πληθυσμός τῆς Τουρκίας (1909): τοῦρκοι—9 ἑκατομ., ἄραβες—7 ἑκατομ., ἕλληνες—$2^1/_2$ - 3 ἑκατομ., ἀλβανοί—$2^1/_2$, κοῦρδοι—$1^1/_2$, ἀρμένιοι—$1^1/_4$, βούλγαροι—1 ἑκατομ., λεβαντίνοι—1, σέρβοι—$^3/_4$, ἑβραῖοι—$^2/_3$, βλάχοι—0,5, μπερμπέροι καί νέγροι στήν Τριπολίτιδα—0,7, ἄλλοι—1. Σ=29 ἑκατομ. (σελ. 422)...

«Τό πιό σπουδαῖο γεγονός στή νεότερη ἀνάπτυξη τῆς Περσίας, τό ὁποῖο γίνεται ὅλο καί πιό μπερδεμένο, ἦταν,

βέβαια, τό μεγάλο δάνειο πού ἐκδόθηκε μαζί ἀπό τήν Ἀγγλία καί τή Ρωσία. Τό πιό μεγάλο δάνειο στήν ἱστορία τῆς Περσίας: 70 ἑκατομ. μάρκα. ***Πρόκειται γιά μιά χαρακτηριστική ἐπιχείρηση τοῦ σύγχρονου ἰμπεριαλισμοῦ.*** Τό ἴδιο ἀκριβῶς εἶχε γίνει καί στό Μαρόκο. Κάποια χώρα προκαλεῖ τήν ἰδιοτελή σφοδρή ἐπιθυμία μιᾶς σύγχρονης ἰσχυρῆς Δύναμης. Αὐτή ἡ χώρα, λ.χ. ἡ Κούβα ἤ ἡ Λιβερία ἤ τό Ἰράν—βρίσκεται σέ δύσκολη θέση, σ'αὐτήν γίνονται ταραχές πού θά ἦταν δυνατό νά κατασταλοῦν, ἄν δέν γινόταν καμιά ξένη ἀνάμιξη. Ἡ ξένη Δύναμη δέν ἀφήνει νά κλείσουν οἱ πληγές, μεγαλώνει τίς ὑπάρχουσες ταραχές καί ἐπιπλέον προσθέτει προβοκατόρικα στίς παλιές καινούργιες. Συμβαίνει νά σκοτώσουν κάποιον προβοκάτορα, λογουχάρη, τό δ-ρα Μοσάν, στό Μαρακές, εἴτε βορειοαμερικανούς πειρατές στή Νικαράγουα, εἴτε ἀκόμη στήν Ταυρίδα θεωροῦν τήν ἀστυνομία ἔνοχο γιά τήν ἐξαφάνιση ἑνός ρώσου στρατιώτη λιποτάκτη (πού ὕστερα ἀπό μερικές μέρες τόν βρίσκουν σ'ἕνα ἀπόμερο καλαμποχώραφο) καί γιά νά βροῦν τόν λιποτάκτη, εἰσβάλουν σ'ἕνα σπίτι πού μπορεῖ νά εἶναι τό χαρέμι τοῦ ἀνώτατου ἱερωμένου. Καί νά, στή χώρα πού ἔγιναν οἱ ταραχές, προκαλεῖται φυσιολογικά ἐξοργισμός ἐνάντια στούς ξένους πού ὑποκινοῦν τίς ταραχές. Ἡ ὑπόθεση φτάνει ὥς τό ξέσπασμα τοῦ λαϊκοῦ μένους, ὥς τή διάπραξη ὠμοτήτων. Τό ξένο κράτος, γιά νά τούς ἐκδικηθεῖ, στέλνει στρατό καί ταυτόχρονα ζητᾶ πληρωμή γιά τά ἔξοδα πού κόστισε ἡ εἰσβολή του ἀπό τή χώρα στήν ὁποία ἔγινε ἡ εἰσβολή. Ἡ χώρα αὐτή δέν μπορεῖ νά πληρώσει. Τί νά γίνει; Καί τότε τό ξένο κράτος, πού εἰσέβαλε, μ'ἕνα χαμόγελο δηλώνει ὅτι εἶναι πρόθυμο νά βοηθήσει τόν ἀγαπητό φίλο νά βγεῖ ἀπ'αὐτή τή μικρή δυσκολία καί τοῦ προτείνει ἕνα δάνειο. Ἐννοεῖται, μέ τόκο ὄχι πολύ μικρό. Γιατί ἡ παρεχόμενη ἐγγύηση τοῦ δανείου δέν εἶναι καθόλου σίγουρη. Καί ἔτσι ἡ χώρα αὐτή πέφτει στά νύχια τῶν τοκογλύφων. Τώρα ἡ χώρα αὐτή δέν μπορεῖ πιά νά ξεφύγει ἀπό τήν τύχη της: θά ὑποστεῖ τόν ἐκπολιτισμό ἀπό μέρους τῆς φιλικῆς δύναμης πού εἰσέβαλε σ'αὐτή τή χώρα» (σελ. 443).

NB

Αὐτά τά γράφει ἕνας ἀστός συγγραφέας! NB

«Ὁ ἰταλικός ἰμπεριαλισμός ἐκδηλώνεται, ὄχι μόνο μέ τίς κατακτήσεις, ἀλλά καί μέ ἀλληλέγγυα εὐθύνη, μέ τόν πανιταλισμό. Τόν Ὀχτώβρη τοῦ 1908 κιόλας ἔγινε πανιταλικό συνέδριο στή Ρώμη καί κατόπι ξανά τό 1912 στό Φόρλι»... ἰταλοαμερικανοί etc. ...«στό ἐξωτερικό ὑπάρχουν 6 ἑκατομμύρια ἰταλοί ὑπήκοοι»... (476).

«Ἀκόμη καί σήμερα ἡ Ἀλβανία εἶναι λιγότερο γνωστή ἀπ'ὅ,τι τό μεγαλύτερο μέρος τῆς Κεντρικῆς Ἀφρικῆς» (50). πολύ χαρακτηριστικό!!

«Ὁ ἐπεκτατισμός εἶχε ὥς τώρα ἀκόμη μιάν ὁρισμένη εὐρυχωρία. Ὅλοι οἱ δυτικοί λαοί εὕρισκαν ὁ καθένας ἀρκετό χῶρο γιά ἀνάπτυξη στή δική τους «νέα Εὐρώπη», καί ἡ ἅμιλλα δημιουργοῦσε μόνο γόνιμο ἀνταγωνισμό. Ἤδη ὅμως ἡ Βόρεια Ἀμερική δέν θέλει οὔτε νά ἀκούσει νά γίνεται λόγος γιά μετανάστες, ἡ Αὐστραλία κλείνεται κιόλας στόν ἑαυτό της, ἡ Σιβηρία προσφέρει ὀφέλη μόνο γιά τούς ὑπηκόους ἑνός ὁρισμένου κράτους, ἐνῶ ἡ Νότια Ἀφρική ἀποκαλύπτει μέ φοβερή σαφήνεια τό σκοτεινό γεγονός ὅτι γιά νά βροῦμε θέση στόν κόσμο, πού ἔγινε τόσο στενός, δέν μπορεῖ πιά νά μᾶς βοηθήσει ἡ μετανάστευση, ὅπως γινόταν ὥς τώρα, καί οἱ εὐρωπαῖοι ἀναγκάζονται νά πνίγουν ὁ ἕνας τόν ἄλλον. Ἐδάφη ὑπάρχουν καί τώρα ἀκόμη πολλά, ὅμως τά ἄλλοτε μικρά κράτη ἐξελίχθηκαν σέ μεγάλες Δυνάμεις, καί οἱ τελευταῖες σέ παγκόσμιες Δυνάμεις, καί τώρα πρέπει νά φροντίσουν πιά γιά ἐπαρκή χῶρο γιά νά ἐγκαταστήσουν τό μελλοντικό τους πληθυσμό. Οἱ γιάνκηδες δέν θά μᾶς παραχωρήσουν τά χωράφια τῆς Βραζιλίας, καί οἱ γάλλοι ζηλεύουν τούς ἰταλούς γιά τίς ἄνυδρες ἐκτάσεις τῆς Τριπολίτιδας. Ὁ σκληρότερος ἀγώνας γιά τήν ὕπαρξη ὁδηγεῖ σέ ἐντονότερη ἐχθρότητα ἀνάμεσα στούς εὐρωπαίους καί σέ προσπάθειες ἀλληλοεξόντωσης. Αὐτό, μέ τή σειρά του πάει πρός ὄφελος τῆς Ἀνατολῆς» (215).

NB

NB

NB

NB

Στό κεφάλαιο: «Ὁ πόλεμος γιά τήν Κούβα»:

«Οἱ γιάνκηδες ἄρχισαν μέ τό κήρυγμα γιά τήν ἰσότητα ὅλων τῶν ἀνθρώπων καί μέ τήν ἐπιδίωξη γιά ἕνα ἰδανικό κράτος μέ πλήρη εἰρηνική καί αὐτοϊκανοποιημένη εὐτυχία. Κατάληξαν τελικά στήν πεποίθηση ὅτι δέν μπορεῖ νά διορθωθεῖ ἡ ἀνισότητα τῶν ἀνθρώπων καί τελείωσαν μέ μιά βίαιη κατακτητική πολιτική. Ἄρχισαν

με την ελευθερία γιά όλα, με την ελευθερία του εμπορίου καί των σχέσεων, μέ τήν ανοχή των άλλων θρησκειών, φυλών καί κρατών. Οι αμερικανοί έφτασαν ώς τούς πιό ξεκάθαρους προστατευτικούς δασμούς, ώς τήν αυξανόμενη εχθρότητα πρός τούς καθολικούς, ώς τήν ανοιχτή επιθετικότητα ενάντια στίς ξένες φυλές καί τά ξένα κράτη. Πρώτα απόκλεισαν τούς κινέζους από τό δικαίωμα της πολιτογράφησης καί τούς απαγόρευσαν τήν είσοδο, κατόπιν κατάργησαν, όχι νομικά, αλλά στήν πράξη, τά

NB # δικαιώματα ακριβώς εκείνων των μαύρων, γιά τούς
NB ||| οποίους διεξήγαγαν τόσο ανώφελα καί ανόητα τό
χά-χά!! || μεγάλο εμφύλιο πόλεμο, καί τέλος, μέ μικροπρεπή μέσα περιόριζαν τό ρεύμα εκείνο λευκών μεταναστών πού οι ίδιοι πρωτύτερα τό ήθελαν μέ τόση λαχτάρα. Ένα διαρκώς εντεινόμενο σύστημα απομόνωσης, συμβαδίζει μέ τήν παγκόσμια πολιτική των Ενωμένων Πολιτειών. Γιά τήν επίστεψη της αναπτυσσόμενης αποκλειστικότητας καί συγκεντροποίησης λείπει μόνο ή δικτατορία» (252)...

NB || # Idem, σελ. 345: «Ουσιαστικά ο πόλεμος (ο εμφύλιος πόλεμος) δέν είχε κανένα νόημα, γιατί οι νέγροι, γιά τούς οποίους διεξήχθηκε ο πόλεμος, τώρα βρίσκονται ξανά στό δρόμο πού τούς οδηγεί στή στέρηση όλων των δικαιωμάτων».

Αύξηση των προστριβών ανάμεσα στή Γερμανία καί στίς Ενωμένες Πολιτείες (Σαμόα (*)), ανάμεσα στή Γερμανία καί στήν Αγγλία, ανάμεσα στήν Αγγλία καί στή Γαλλία (Φασόντα), ή αύξηση των εξοπλισμών... «ή χτυπητή λεξούλα γιά τό χαρακτηρισμό αυτής της γενικής επιθετικής διάθεσης ήταν ο «ιμπεριαλισμός»» (253).

(*) Σύγκρ. τή σελ. 269: «Από τό Μάρτη ώς τό Μάη του 1899 οι γερμανοί καί οι σαμοαύνοι στήν Απία βρίσκονταν σέ κατάσταση ανοιχτού πολέμου μέ τούς άγγλους καί τούς αμερικανούς».

Στό κεφάλαιο: «Ο Ειρηνικός Ωκεανός καί ή Αυστραλία»:

«Όταν ή Αγγλία αποφάσισε νά ανακηρύξει τή συνένωση των κτήσεών της στή Βόρεια Αμερική στό ντομίνιον του Καναδά μεγάλη πλειοψηφία του αγγλικού λαού ούτε κάν ήθελε νά ακούσει γιά τή συνέχιση

μιᾶς τέτιας διακινδυνευμένης πολιτικῆς. Ἐξαιρετικά ἐπικίνδυνη φαινόταν σ'αὐτήν ἡ ἀπομίμηση τῆς πολιτικῆς αὐτῆς στήν Αὐστραλία. Πολύ συχνά ἀκουγόταν ἡ γνώμη ὅτι ἡ δημιουργία τέτιων ἀποικιακῶν συμμαχικῶν κρατῶν σάν τόν Καναδά, θά χρησιμεύσει ἁπλῶς σάν ἀρχή τῆς ὁλοκληρωτικῆς ἀπόσπασης ἀπό τή μητρόπολη. Σήμερα ἡ πραγματοποίηση τῆς Αὐστραλιανῆς ἕνωσης ἐκτιμιέται στήν Ἀγγλία σάν θρίαμβος τῆς ἀποικιακῆς πολιτικῆς καί ὁ Τσάμπερλαιν, ὁ ὑπουργός Ἀποικιῶν, ἀποθεώνεται σάν ὁ ἄνθρωπος πού μεγαλώνει καί δυναμώνει τήν αὐτοκρατορία! Τίποτε δέν συνέβαλε τόσο σ'αὐτό, ὅσο ἡ πείρα πού ἔβγαλε ἡ Ἀγγλία τόν καιρό τοῦ πολέμου στή Νότια Ἀφρική. Ἀντί νά χρησιμοποιήσουν τή δύσκολη κατάσταση τῆς μητρόπολης γιά τήν ἐπιδίωξη τῶν δικῶν τους συμφερόντων, ἀντί νά σκεφθοῦν, ὅπως πρόβλεπαν οἱ ἀπαισιόδοξοι, γιά τήν ἐξασθένιση τῶν δεσμῶν τους μέ τήν Ἀγγλία, ὅλες οἱ ἀποικίες χωρίς ἐξαίρεση ὑποστήριξαν μέ τόν πιό ἔνθερμο τρόπο τήν Ἀγγλία στόν ἀγώνα της καί δέν ἔδειξαν μόνο πατριωτισμό, ἀλλά ἕναν τέτιο σωβινισμό, ὥστε δέν ἦταν δυνατό νά ὑπάρχουν ἀμφιβολίες γιά τήν ὀρθότητα τῆς φιλελεύθερης ἀποικιακῆς πολιτικῆς πού ἐφαρμοζόταν στή διάρκεια δεκαετιῶν. Ἡ Αὐστραλία εἶχε μπεῖ ἐπικεφαλῆς τῶν ἀποικιῶν ἐκείνων πού ὑποστήριζαν τή μητρόπολη μέ στρατό. Οἱ θυσίες πού πρόσφερε ἔπρεπε νά ἐκτιμηθοῦν πιό πολύ μάλιστα, γιατί ὅλες οἱ ἀποικίες στήν Αὐστραλία βρίσκονταν σέ δύσκολη οἰκονομική κατάσταση. Ἡ γρήγορη ἔγκριση τῆς συμμαχίας, πού ἔκλεισαν οἱ ἀποικίες αὐτές, ἀπό μέρους τῆς Ἀγγλίας, ἀποτελεῖ ἀναγνώριση τοῦ πατριωτισμοῦ τους καί δείχνει τήν ἐμπιστοσύνη τῆς μητρόπολης πρός τή νομιμοφροσύνη τους» (271).

NB

; Ἰνδία;

NB: συμμαχία προνομιούχων, τῶν μετόχων στά μονοπώλια, στήν Αὐστραλία—μονοπωλιακοί κάτοχοι μιᾶς τεράστιας ἐδαφικῆς περιοχῆς, ἀπό κοινοῦ καταλήστευση τῶν «κίτρινων» καί τῶν «μαύρων» κτλ.

Α. φόν Πέτς. «Ἡ Ἀγγλία καί ἡ ἤπειρος». 1910.

Ρόλοφ. «Εὐρωπαϊκό ἱστορικό ἡμερολόγιο»... [δηλ. τοῦ Σοῦλτες]. ;

Τσίμμερμαν. «Γιά τήν παγκόσμια πολιτική». 1901. ;;

Σύμφωνο *ἀσφάλειας* (πότε; τό *1884* ὑπογράφηκε; τό *1887* ἀνανεώθηκε ὥς τό *1890*). Ἡ Γερμανία καί ἡ Ρωσία ἀνέλαβαν τήν ὑποχρέωση νά τηρήσουν φιλική οὐδετερότητα, ἄν θά ἐπιτεθεῖ μιά τρίτη δύναμη. Ποιός; Ἡ Ἀγγλία εἴτε ἡ Αὐστρία!! (Μυστικό βῆμα κατά τῆς Αὐστρίας ἀπό μέρους τῆς Γερμανίας.)

Σχετικά μέ τήν ἱστορία τῆς γαλλορωσικῆς συμμαχίας: ὁ μπουλανζισμός τοῦ 1886-1889: 7. Ι. 1886, ὁ Μπουλανζέ μπῆκε στήν κυβέρνηση. 4. IV. 1889. Φυγή τοῦ Μπουλανζέ στίς Βρυξέλλες ἐπειδή κατηγορήθηκε γιά συνωμοσία (30. IX. 1891: αὐτοκτονία τοῦ Μπουλανζέ).

Ἀνάμεσα στ'ἄλλα: ὁ *Βίρτ* παραθέτει τούς παρακάτω ἀριθμούς: ἀποτελέσματα τῆς *πολωνικῆς* πολιτικῆς στήν Πρωσσία: στά 1890-1910 ὁ γερμανικός πληθυσμός τῆς Πρωσσίας + 29,37% καί ὁ πολωνικός + 23,48% (σελ. 109). Ἑκατοντάδες ἑκατομμύρια μάρκα γιά τόν «ἐποικισμό»!!

Φιλολογία:

Σμίτς. «Ἡ τέχνη τῆς πολιτικῆς». 1912. Βερολίνο.
Ντεκάν. «Ἡ νέα Ἀφρική».

NB ‖ Ὁ Λεοπόλδος (Βέλγιο) εἶναι ἐπιχειρηματικό πνεῦμα, χρηματιστής, κερδοσκόπος, ἀγόρασε τό Κογκό γιά τόν ἑαυτό του καί τό «ἀνέπτυξε». Ἀχρεῖος!![58]

Βάρνεκ. «Ἱστορία τῶν εὐαγγελιστῶν ἱεραποστόλων». (Ὁ ρόλος τῶν ἱεραποστόλων στήν καταλήστευση τῶν ἀποικιῶν.)

Βίρτ, σελ. 85: στό χρονικό διάστημα 1880-1900 «σχεδόν διπλασιάστηκε» ἡ δουλιά τῶν ἱεραποστόλων.

ΤΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΤΩΝ ΝΕΟΑΙΓΥΠΤΙΩΝ

NB: Τό ἐθνικό κίνημα στήν *Αἴγυπτο*

Σχετικά μέ τήν ἱστορία τοῦ ἐθνικοῦ κινήματος στήν **Αἴγυπτο**:
«Europäischer Geschichtskalender» (τοῦ Σοῦλτες), 1909, σελ. *605*
(φοιτητικό κίνημα, ἐθνικός ἀναβρασμός etc. etc.).

13. IX. 1909. «Τό Συνέδριο τῶν νεοαιγυπτίων» στή Γενεύη (100 περίπου ἄτομα). Ὁ Κέιρ *Χάρντι* ὑπόσχεται νά ὑπερασπίσει τήν ὑπόθεσή τους στή Βουλή τῶν Κοινοτήτων, «τό μέλος τῆς Κάτω Βουλῆς ὁ ἰρλανδός *Κέττλ* ὑπενθυμίζει τή συναδέλφωση τῆς Αἰγύπτου καί τῆς Ἰρλανδίας».

NB *Συναδέλφωση* μέ τήν Ἰρλανδία

ΤΑΡΝΤΙΕ. «Η ΓΑΛΛΙΑ ΚΑΙ ΟΙ ΣΥΜΜΑΧΙΕΣ»

Ἀντρέ *Ταρντιέ* (πρῶτος ἐπίτιμος γραμματέας πρεσβείας). «Ἡ Γαλλία καί οἱ συμμαχίες. Ἡ πάλη γιά τήν ἰσοροπία». Παρίσι, 1909. ((Πολύ ὠφέλιμο πράγμα!))

Στή σελ. 17 ὁ συγγραφέας ἀναφέρει: «ὁ κύριος Ζορές στό ἀνόσιο» (!!) «γράμμα του γιά τήν «Τριπλή συμμαχία, τό ἀπαραίτητο ἀντίβαρο στό γαλλορωσικό σωβινισμό», ἦταν ὁ μοναδικός ἄνθρωπος πού, ἀψηφώντας τήν ἱστορία καί τή γεωγραφία, παραγνώριζε τήν ὁλοφάνερη αὐτή ἀλήθεια» (τήν ἀνάγκη τῆς γαλλορωσικῆς συμμαχίας).

πότε; NB ποῦ;

«Ὁ ἴδιος ὁ κ. Ζορές, πού ἀπό τότε εἶναι ἀλήθεια ὅτι ἄλλαξε γνώμη» (πότε; ποῦ;), «δήλωσε στίς 23. I. 1903, ὅτι δέν εἶχε καμιά καταρχήν ἀντίρηση ἐνάντια στή συμμαχία μέ τή Ρωσία» (σελ. 29)...

sic!

Πόλεμοι τῆς Ἀγγλίας μέ τή Γαλλία γιά τήν κυριαρχία: 1688-1697, 1701-1711, 1742-1748, 1754-1763, 1778-1783, 1793-1815 (σελ. 41).

Ἡ Γερμανία μέ τήν Ἀγγλία:

Σύμφωνο τῆς 14. VI. 1890
» » 15. XI. 1893 } μοιράζουν τήν Ἀφρική

Τό μυστικό σύμφωνο τοῦ 1898, «πού προκαθόριζε, μέ λίγο γνωστούς ὅρους, τό μέλλον τῶν ἀποικιῶν τῆς Πορτογαλίας» (52).

!!

Ἡ Ἰταλία προπολλοῦ (ἀκόμη ὁ Ματζίνι τό 1838! σελ. *9 5*) διεκδικοῦσε τή Βόρεια Ἀφρική. Ὁ Βίσμαρκ τό 1866 ἔγραψε μάλιστα γι'αὐτό στόν Ματζίνι. Τό μίσος γιά τήν Τυνησία (1881) ἔσπρωχνε τήν Ἰταλία πρός τή Γερμανία.

Οἱ ἀποτυχίες στήν Ἀβησσυνία καί ἡ οἰκονομική κρίση ἐξανάγκασαν τήν Ἰταλία ν'ἀπομακρυνθεῖ ἀπό τή Γερμανία. Τό 1900 οἱ γαλλικές τράπεζες «σώζουν τήν ἀγορά τῆς Ρώμης» (101)[1]).

«῾Η οἰκονομική κρίση στή Γερμανία ἔκανε γιά τήν ᾿Ιταλία ἀναγκαία τήν πολιτική προσέγγιση μέ τή Γαλλία» (102)[1]. «᾿Αδυναμία τῆς γερμανικῆς χρηματαγορᾶς νά ἀναλάβει τίς ὑποχρεώσεις τοῦ τραπεζίτη τῆς ᾿Ιταλίας» (102)[1]...

XII. 1900: ἀνταλλαγή φιλικῶν διακοινώσεων ἀνάμεσα στή Γαλλία καί στήν ᾿Ιταλία.

NB περίοδος 1882-1900: ἡ ᾿Ιταλία σύμμαχος τῆς Γερμανίας: σελ. 105.

«Τί θά συνέβαινε, ἄν ἡ ᾿Ιταλία τοῦ 1905 κρατοῦσε ἀπέναντί μας τήν ἴδια στάση πού κράτησε τό 1889;» (109)...

Μέ τήν ᾿Ισπανία... «βοήθεια» τῶν «γαλλικῶν κεφαλαίων» (113)...

6. X. 1904 συμφωνία Γαλλίας καί ᾿Ισπανίας (μοιράζουν τό Μαρόκκο)...

ἡ πάλη τῆς Γαλλίας ἐνάντια στή Γερμανία (μετά τό 1870) ἦταν «ἀπό τή μιά μεριά, πάλη γιά τήν ἰσοροπία, καί ἀπό τήν ἄλλη, πάλη γιά τήν ἐπικράτηση» (344)...

ποῦ αὐτό; ῾Ο *Κρίσπι* ἦταν πρίν «ἐρυθρός» καί ἔδειχνε ζῆλο γιά νά τό διορθώσει αὐτό!!

῾Ο συγγραφέας, Ταρντιέ, εἶναι ὁ ἴδιος διπλωμάτης, εἰδικός! Πολλές ὑποδείξεις γιά τό ρόλο τῶν οἰκονομικῶν. ῾Ολοκληρωμένη, καλή ἀνασκόπηση τῶν γεγονότων. Εἶναι ὠφέλιμη καί ἀπαραίτητη σάν ἱστορία τῆς διπλωματίας ἀπό τή *γαλλική* ἄποψη.

Φιλολογία:

Ρουΐρ. «῾Ο ἀγγλορωσικός ἀνταγωνισμός στήν ᾿Ασία».
Ντέ Κέ. «῾Η Φασόντα».

---

[1]) Γκ. Μ. Φιαμίνγκο. «Οἱ οἰκονομικές βάσεις τῆς γαλλοϊταλικῆς φιλίας».
Α. Μπιγιό (ὁ πρώην γάλλος πρεσβευτής στή Ρώμη). «῾Η Γαλλία καί ἡ ᾿Ιταλία».
Λουΐτζι Γκιάλα (ἤ Κιάλα;). «Σελίδες ἀπό τή σύγχρονη ἱστορία».
Βικτόρ Μπεράρ. «Τό ἐπεισόδιο τοῦ Μαρόκκου».
Ρενέ Πινόν. «῾Η Μεσογειακή αὐτοκρατορία».

ΜΕΒΙΛ. «ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΙΡΗΝΗ ΤΗΣ ΦΡΑΓΚΦΟΥΡΤΗΣ ΩΣ ΤΗ ΣΥΝΔΙΑΣΚΕΨΗ ΤΟΥ ΑΛΧΕΣΙΡΑΣ»

'Αντρέ *Μεβίλ*. «'Από τήν είρήνη τῆς Φραγκφούρτης ὥς τή συνδιάσκεψη τοῦ 'Αλχεσίρας». Παρίσι, 1909. Τό κοίταξα, μόνο πού εἶναι πιό ἀδύνατο, πιό λειψό, πιό ἐπιφυλλιδιακό, πιό στενό θέμα. 'Εκεῖνος (ὁ Ταρντιέ) εἶναι ἱστορικός καί διπλωμάτης. 'Ο Μεβίλ—πολιτικός λιβελλογράφος.

Πιό σωστά, μόνο ἕνα *σκίτσο* τῶν γεγονότων *γύρω* στό 1905 [τό θέμα εἶναι πολύ πιό περιορισμένο].

«ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ»

«'Εγχειρίδιο τῆς πολιτικῆς»
τοῦ Λάμπαντ καί ἄλλων.

Ι τόμος. «Βάσεις τῆς πολιτικῆς». (Γενικά, ὁ κοινοβουλευτισμός etc.)

{ ΙΙ τόμος. «Καθήκοντα τῆς πολιτικῆς», *1912*. Συνόψιση πολιτικῶν προβλημάτων: κόμματα, ἀποικίες, ***ἐξωτερική πολιτική*** (NB) etc. etc. }

Πολύ χρήσιμη ἡ σύντομη συνόψιση, πού γράφτηκε ἀπό εἰδικούς, μέ ὑπόδειξη βιβλιογραφίας. |||| NB

τό πολωνικό ζήτημα στή Γερμανία
ἡ ἐξωτερική πολιτική *ὅλων* τῶν χωρῶν
τό σχολικό πρόβλημα
ἕνα ἄρθρο τοῦ Μπέρνσταϊν γιά τόν ἀναθεωρητισμό στή σοσιαλδημοκρατία etc.

NB:
«ἐπέκταση τῆς Γερμανίας» «οἱ πολιτικοί σκοποί τῶν Δυνάμεων σήμερα»

«Η ΓΕΡΜΑΝΙΑ ΚΑΙ Ο ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ»

«'Η Γερμανία καί ὁ παγκόσμιος πόλεμος». (Συλλογή ἄρθρων: σελ. 686.) *Βερολίνο, 1915.* ('Εκδ. **Ο. Χίντσε, Φρ. Μάινεκε κ.ἄ.**)

Καθ. δ-ρ *Χάνς 'Υμπερσμπέργκερ* (Βιέννη). «'Η Ρωσία καί ὁ πανσλαβισμός»—ὠφέλιμη μελέτη τῆς ρωσικῆς διπλωματίας μέ ὑπόδειξη πολλῶν πηγῶν... ||| NB

Μαρτένς: «Συλλογή συμφώνων», 15, σελ. 237 (γράμμα τοῦ Καγκελάριου Νέσσελροντ πρός τόν πρεσβευτή Κισελιόφ στό Παρίσι, τῆς 30. VIII. *1848,* γιά μιά προσέγγιση τῆς Γαλλίας μέ τή Ρωσία ἐνάντια στήν Γερμανία).

Μπαρσουκόφ. Ἡ ζωή τοῦ Πογκόντιν, 5, σελ. 330 κ.ἑ.· 9, σελ. 262 (ὑπόμνημα τοῦ Πογκόντιν, τό *1 8 4 0,* γιά τήν «ἀπελευθέρωση» τῶν σλάβων τῆς Αὐστρίας).

Τιοῦτσεφ. Στό σημείωμα «Ἡ Ρωσία καί ἡ ἐπανάσταση» (γιά τόν Ἀλέξανδρο Β΄)—«ἡ Τσεχία θά εἶναι ἐλεύθερη, ὅταν ἡ Γαλικία θά γίνει ρωσική» («Ρωσικό ἀρχεῖο», 1873, σελ. 926 κ.ἑ.).

Σημείωμα 1864. «Ἡ Σύγχρονη πολιτική» (γράφτηκε μέ ἐντολή τοῦ Γκορτσακόφ), ὅτι οἱ σλάβοι τῆς Αὐστρίας πρέπει νά περιμένουν τή λευτεριά ἀπό τή Ρωσία: (Ἔκχαρντ) «Ἕνα μυστικό ρωσικό ὑπόμνημα τοῦ 1864» στήν «Deutsche Rundschau», VI, 11, σελ. 209 κ.ἑ.

Ἡ σλαβική φιλανθρωπική ἑταιρία τῆς Μόσχας. Ἡ πολιτική της.

Ντανιλέβσκι. «Ἡ Ρωσία καί ἡ Εὐρώπη»: σειρά ἄρθρων στό «Ζαριά» στά 1869-1870 πού ἐκδόθηκαν καί σέ βιβλίο: 1η ἔκδοση τοῦ 1871.

Ὁ Ντανιλέβσκι ἀπόδειξε ὅτι ἡ συντριβή τῆς Γαλλίας ὠφελεῖ τή Ρωσία, ἐπειδή τῆς συμφέρει ἡ διχόνοια καί ἡ ἐχθρότητα ἀνάμεσα στή Γαλλία καί στή Γερμανία γιά νά στεριώσει τή δική της κυριαρχία (δημοσιεύτηκε στό «Ζαριά» τοῦ Γενάρη 1871, ἀναδημοσιεύτηκε στή «Συλλογή οἰκονομικῶν καί πολιτικῶν ἄρθρων» τοῦ *Ν τ α ν ι λ έ β σ κ ι.* Πετρούπολη, 1890 σελ. 27 καί 29).

Φαντέγεφ. «Γνώμη γιά τό ἀνατολικό ζήτημα». Πετρούπολη, 1870.

Σημείωμα τοῦ Π. Α. Σαμπούροφ. «Ρωσικό ἀρχεῖο», 1912, 1, σελ. 470 ((«ἡ ἐπιτυχία τῶν πρωσσικῶν ὅπλων τό 1870 εἶναι ἐπίσης μιά νίκη γιά μᾶς». Sic!!!)).

Ἰβάν Σεργκέγεβιτς *Ἀ ξ ά κ ο φ:* λόγος στίς 4 τοῦ Ἰούλη 1878 (ἐνάντια στή ρωσική διπλωματία καί ἔμμεσα ἐνάντια στόν τσάρο: ἡ δυσαρέσκεια ἀπό τό Συνέδριο τοῦ Βερολίνου).

Ποκρόβσκι. «Ἡ ἐξωτερική πολιτική τῆς Ρωσίας» στήν «Ἱστορία τῆς Ρωσίας τοῦ 19ου αἰώνα», 9, σελ. 204 κ.ἑ. (καί σελ. 174) (γιά τίς βλέψεις τῆς Ρωσίας στή Βουλγαρία καί οἱ σιδηρόδρομοί της τό 1877).

«Ὁ νεοσλαβισμός» τοῦ 1908 καί τῆς περιόδου αὐτῆς.

σύγκρ. *«Β έ σ τ ν ι κ Ἐ β ρ ό π ι»,* 1909, ἀρ. 1, σελ. *3 8 6*

Μάης τοῦ 1908: τό ταξίδι στή Ρωσία (Πετρούπολη) ἑνός τσέχου (βουλευτῆ), ἑνός φιλελεύθερου σλοβάκου καί ἑνός ρωσόφιλου ρουθήνου.

Ντμόβσκι. «Ἡ Γερμανία, ἡ Ρωσία καί τό πολωνικό ζήτημα» (σχέδιο «συμφιλίωσης» τῶν πολωνῶν μέ τή Ρωσία *μέ ἀντάλλαγμα* τήν καταπίεση τῶν οὐκρανῶν).

Π. Στροῦβε. «Patriotica», σελ. *2 1 3* («Σλαβικές μέρες»). «Μοσκόβσκι γιεζενεντέλνικ», 1910, τεῦχ. *2 7,* στήλη 4.

'Ο Γεβγκένι Τρουμπετσκόι ἐνάντια στόν Μένσικοφ καί γιά τήν προσέγγιση μέ τούς πολωνούς.

Γκοριάινοφ (διευθυντής τοῦ ἀρχείου τοῦ 'Υπουργείου 'Εξωτερικῶν): «'Ο Βόσπορος καί τά Δαρδανέλλια». *1 9 0 7.*

Γκ. Τρουμπετσκόι. «'Η Ρωσία σάν μεγάλη Δύναμη», σελ. 122 (γιά τήν ὥρα εἶναι πιό ὠφέλιμο ἡ 'Ιταλία νά εἶναι στό στρατόπεδο τῶν ἐχθρῶν!!!)

Γκρ. 'Εβρέινοφ (γερουσιαστής). «'Η ἰδεολογία τοῦ ζητήματος τῆς 'Εγγύς 'Ανατολῆς», Πετρούπολη, 1911.

«Σλαβιάνσκιγε 'Ιζβέστιγια», 1913, τεῦχ. 8 (6/19. I. 1913), 1912, τεῦχ. 45 (10/23. XI. 1912).

«Ν ό β ο γ ε Ζ β ε ν ό», 1 9 1 4, τεῦχ. 13, σελ. 407 (28. III. 1914).—ὁ Μπριαντσάνινοφ, 3 μῆνες πρίν τό Σαράγεβο, προλέγει τόν εὐρωπαϊκό πόλεμο ὕστερα ἀπό 1½ – 2 μῆνες. || ΝΒ

ΦΡΑΝΚΕ. «ΟΙ ΜΕΓΑΛΕΣ ΔΥΝΑΜΕΙΣ ΣΤΗΝ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΑΣΙΑ»

'Εκεῖ ἐπίσης τό ἄρθρο τοῦ Ὄττο Φράνκε. «Οἱ μεγάλες Δυνάμεις στήν 'Ανατολική 'Ασία».

Χρήσιμη συγκέντρωση γεγονότων (καί ἐνμέρει βιβλιογραφία), πῶς ἡ 'Αγγλία καί ἡ Γαλλία λήστεψαν τήν Κίνα (τό 'Αννάμ—ἡ Γαλλία, τή Βιρμανία—ἡ 'Αγγλία, τό Θιβέτ—ἡ 'Αγγλία, τό Σιάμ—ἡ Γαλλία καί ἡ 'Αγγλία, πρώην τμήματα τῆς Κίνας ἤ χῶρες ἐξαρτημένες ἀπό τήν Κίνα).

σελ. *4 4 2:* «...Ὅπως ξέρουμε ἀπό τίς σημειώσεις τοῦ ἰάπωνα πρεσβευτῆ κόμητα Χαγιάσι, πού δυστυχῶς ἡ συνέχιση τῆς δημοσίευσής τους ἀπαγορεύτηκε ἀπό τήν κυβέρνηση τοῦ Τόκιο, τό 1898 στό Λονδίνο μέ πρωτοβουλία τοῦ Τζόζεφ Τσάμπερλαιν ἔγιναν διαπραγματεύσεις μέ τήν 'Ιαπωνία γιά τήν ὑπογραφή μιᾶς ἀγγλο-ιαπωνο-γερμανικῆς τριμεροῦς συμμαχίας, ἡ ὁποία θ'ἀποτελοῦσε φραγμό στήν παραπέρα διείσδυση τῆς Ρωσίας στήν 'Ανατολική 'Ασία. Αὐτό γινόταν τόν καιρό πού ἀπό τό Λονδίνο γίνονταν μυστικές βολιδοσκοπήσεις τοῦ Βε- || *ΝΒ:* 1898: διαπραγματεύσεις γιά τήν ἀγγλο-γερμανο-ιαπωνική συμμαχία κατά τῆς Ρωσίας

Δέν τά συμφώνησαν!!

ρολίνου γιά τή σύναψη μιᾶς ἀγγλογερμανικῆς συμμαχίας. Οἱ βολιδοσκοπήσεις αὐτές ἔμειναν χωρίς ἀποτέλεσμα, ἔστω καί γιατί ἡ 'Αγγλία δέν μποροῦσε οὔτε νά προσφέρει, οὔτε νά προτείνει στή Γερμανία τίποτε ἄλλο ἐκτός ἀπό τήν τιμή νά ἐκστρατεύσει ἐνάντια στή Ρωσία ἐνῶ ἡ 'Ιαπωνία ἦταν ἕτοιμη χωρίς δισταγμούς νά μπεῖ στή συμμαχία αὐτή μέ τή Γερμανία»... (442-3).

Τόν 'Ιούλη τοῦ 1910 (σελ. 456) ὑπογράφεται τό σύμφωνο Ρωσίας καί 'Ιαπωνίας: στήν 'Ιαπωνία ἐπιτρέπεται νά δράσει ἐλεύθερα στήν Κορέα. ["Υστερα ἀπό μερικές ἑβδομάδες γίνεται ἡ προσάρτηση τῆς Κορέας.]

NB

—ἡ Ρωσία στή *Μογγολία* (τήν ἄνοιξη τοῦ 1911 σύμφωνο τῆς Ρωσίας μέ τήν Κίνα).

17. IX. 1914: σύμφωνο τῆς Ρωσίας μέ τήν «ἀνεξάρτητη» Μογγολία (πού οὐσιαστικά κάνει τή Μογγολία προτεκτοράτο τῆς Ρωσίας).

NB

1911: σύμφωνο τῆς 'Αγγλίας μέ τήν 'Ιαπωνία (σέ ἀντικατάσταση τοῦ παλιοῦ)—ἡ 'Αγγλία οὐδέτερη σέ περίπτωση πολέμου τῆς 'Ιαπωνίας μέ τήν 'Αμερική. ('Η 'Ιαπωνία, *πιθανόν,* νά ἀπόκτησε «ἐλευθερία» δράσης ἐνάντια στή Γερμανία.)

ΟΝΚΕΝ. «Η ΠΡΟΪΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ»

Ibidem Γκέρμαν *Ὄνκεν*. «'Η προϊστορία τοῦ πολέμου».

σελ. 475-7: Τό 1898 ἡ 'Αγγλία διεξήγαγε διαπραγματεύσεις μέ τή Γερμανία γιά μιά συμμαχία ἐνάντια στή Ρωσία («The Saturday Review» ἀπειλοῦσε ὅτι ὁ λαός θά ξεκάνει τή δυναστεία σέ περίπτωση συμμαχίας της μέ τή Γερμανία!!) καί δέν συμφώνησαν: ἡ 'Αγγλία εἶπε ὅτι: «ἡ Γερμανία ἀπαιτεῖ πάρα πολλά» (477), αὐτό, λέει, δέν εἶναι ἀλήθεια, τό Βερολίνο δέν πρόβαλε ἀπαιτήσεις (;!!;). Τόν 'Οκτώβρη τοῦ 1898 ὑπογράφηκε *μόνο* μιά συμφωνία «πού πρόβλεπε τή μελλοντική οἰκονομική διείσδυση τῆς Γερμανίας καί τῆς 'Αγγλίας στίς πορτογαλικές ἀποικίες σέ περίπτωση πού ἡ Πορτογαλία δέν θά ἐκπλήρωνε τίς ὑποχρεώσεις της γιά τήν ἐξόφληση τῶν δανείων» (477).

(NB μαργαριτάρι!)

'Η 'Αγγλία καί ἡ Γερμανία τόν 'Οκτώβρη τοῦ 1898 *μοιράζονται* τίς ἀποικίες τῆς Πορτογαλίας.

ΑΝΤΛΕΡ: «Η ΙΜΠΕΡΙΑΛΙΣΤΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ»

Γκεόργκ Ἄντλερ. «*Ἡ ἰμπεριαλιστική κοινωνική πολιτική.*—Ντισραέλι, Ναπολέων Γ΄, Βίσμαρκ». Ἕνα σκιαγράφημα. Τύμπινγκεν, 1897 (44 σελ.). (Ὁ πρόλογος ἔχει τή χρονολογία: III.1897). ((Ἀναδημοσίευση ἄρθρων ἀπό τό περιοδικό «Die Zukunft»)).

Διδακτικό πραγματάκι! Ὕστερα ἀπό μιά σύντομη εἰσαγωγή γιά τό Χαρτισμό (φράσεις γιά τίς «προσδοκίες τῶν χιλιαστῶν» (2), γιά τίς «αὐταπάτες» (2) καί γιά τό ρόλο τους στά «μαζικά κινήματα» etc.), ὁ Ἄντλερ ἀφιερώνει ἕνα κεφάλαιο στόν Κάρλαϊλ καί στή «σοσιαλ-αριστοκρατική διδασκαλία» του (κριτική τοῦ καπιταλισμοῦ, μίσος κατά τῆς δημοκρατίας, «σύνθημα γιά τή φεουδαρχοποίηση τῆς σύγχρονης οἰκονομικῆς δράσης» (11), «ἡ ἰδέα τῆς κοινωνικῆς ἀριστοκρατίας»). Ἀκολουθεῖ τό κεφάλαιο III: «Ἡ κοινωνική πολιτική τοῦ Ντισραέλι». **Ἑβραῖος**, τυχοδιώκτης, ἄρχισε ριζοσπάστης, **πέρασε** στούς συντηρητικούς, **πνιγμένος στά** χρέη, ρεζιλεύτηκε **στόν** πρῶτο του λόγο **στό** Κοινοβούλιο (1838), ὁ Ντισραέλι ἀρχηγός τῶν συντηρητικῶν καί πρωθυπουργός τό 1868. Ἐφαρμόζει τίς ἰδέες τῆς μοναρχίας + καί τῆς κοινωνικῆς ἀριστοκρατίας (στήν οὐσία: ἀξιοποιεῖ τήν πάλη τῆς ἀστικῆς τάξης ἐνάντια στό προλεταριάτο). Ἡ ἐκλογική μεταρύθμιση τοῦ 1867 (ὁ Κάρλαϊλ τή βρίζει μανιασμένα στό λιβελλογράφημά του «**Κατεβαίνοντας τό Νιαγάρα—καί ἔπειτα;**»), **μικροπαραχωρήσεις** καί ἐρωτοτροπίες μέ τό ἐργατικό κίνημα πού ἔχασε τόν ἐπαναστατικό του χαρακτήρα, θαυμάσια ἐξωτερική **καί ἀποικιακή πολιτική στά 1874-1880**. Γενικό συμπέρασμα = «**ἰμπεριαλσοσιαλιστής**» (σελ. 22)— καί σέ *δ ι ά φ ο ρ α σ η μ ε ῖ α* «ἰμπεριαλσοσιαλιστική πολιτική» etc. !!

Παράδειγμα: «*ἰ μ π ε ρ ι α λ σ ο σ ι α λ ι σ μ ό ς*» **κ. ἄ., σελ. 44, σελ. 43, σελ. 35.**

Τό κεφάλαιο IV γιά τόν Ναπολέοντα Γ΄. Τό ἴδιο τυχοδιώκτης, ὀνειροπόλος. Συγγραφέας: «Ἡ ἐξαφάνιση τοῦ παουπερισμοῦ» (1844). Λαμπρή οἰκονομική ἀνάπτυξη,—θαυμάσια ἐξωτερική πολιτική,—λυσσασμένη πάλη ἐνάντια στίς **πολιτικές** ὀργανώσεις τῶν ἐργατῶν καί *ἐ ν θ ά ρ υ ν σ η τ ῶ ν ο ἰ κ ο ν ο μ ι κ ῶ ν* ὀργανώσεων ((σελ. 32)),—ταμεῖα βοήθειας (ἐρωτοτροπίες μέ *ὅλες* τίς τάξεις). **Ὁ Λεξίς** στό βιβλίο του γιά «τά γαλλικά **συνδικάτα**» ἀναγνωρίζει τήν ἀναμφίβολη βελτίωση τῆς θέσης τῶν γάλλων **ἐργατῶν στά 1850-70 καί μιά** ὁρισμένη **ἐπιτυχία** τῆς **πολιτικῆς** τοῦ Ναπολέοντα Γ΄: «Πειθαρχία καί ἐπίβλεψη στούς ἐργάτες, ἀπό

τή μιά μεριά, βελτίωση τῆς ὑλικῆς κατάστασης, ἀπό τήν ἄλλη, τέτια ἦταν ἡ ἰδέα ἀπό τήν ὁποία δέν ἀπομακρυνόταν ἡ ἐσωτερική πολιτική τοῦ Λουδοβίκου Ναπολέοντα» (Λεξίς, τόν ἀναφέρει ὁ Ἄντλερ, σελ. 34).

Κεφάλαιο V. «Ἡ κοινωνική πολιτική τοῦ Βίσμαρκ».

Ἡ Πρωσσία; χώρα τάχα «σχολείων καί στρατώνων», ἔγινε, φυσικά, ἡ ὑποδειγματική χώρα «τῆς ἰμπεριαλιστικῆς κοινωνικῆς πολιτικῆς» (36): ἡ πάλη τοῦ Βίσμαρκ ἐνάντια στήν ἐλευθερία τῆς σκέψης, ἐρωτοτροπίες μέ τούς ἐργάτες, καθολικό ἐκλογικό δικαίωμα (γιά νά φανατίσει μεταξύ τους τήν ἀστική τάξη καί τό προλεταριάτο), κοινωνικοί νόμοι... κοινωνική ἀσφάλιση (ὁ Ἄντλερ ἐξυμνεῖ).

Τελειώνοντας (σελ. 43) ὁ Ἄντλερ λέει ὅτι αὐτό «δέν πρέπει» τάχα ((!! χά-χά!!)) νά συγκριθεῖ μέ τόν καισαρισμό τῆς παρακμάζουσας Ρώμης, γιατί δῆθεν δέν ὑποστηρίζονταν οἱ κηφῆνες-πληβεῖοι, ἀλλά οἱ ἐργάτες. Ὁ *Προυντόν* ἔγραψε δῆθεν (ποῦ;) (περικοπή ἀπό τόν *Π ρ ο υ ν τ ό ν*: «Ἐμεῖς δέν παίρνουμε ἀπό τό ἐξωτερικό οὔτε ἕνα πφένιγκ», σελ. 43) ὅτι ὁ καισαρισμός (τῆς Ρώμης) ζοῦσε ἀπό τήν καταλήστευση ξένων ἐθνῶν, ἐνῶ τώρα δέν συμβαίνει αὐτό. !!

...«Ὅ,τι ἦταν σταθερό στόν ἰμπεριαλσοσιαλισμό... ἀποτελοῦσε ἀντικειμενικά ἕνα μεγάλο βῆμα πρός τά μπρός γιά νά συμπεριληφθεῖ τό προλεταριάτο στή σύγχρονη κοινωνία καί γιά νά συνεργαστεῖ θετικά γιά τήν πραγματοποίηση τῶν πολιτιστικῶν καθηκόντων τῆς κοινωνίας» (44). ((Ρίζες τοῦ σοσιαλσωβινισμοῦ!!))—γι'αὐτό λέει, ὁ «ἰμπεριαλσοσιαλισμός» ἦταν μιά «αὐταπάτη κοσμοϊστορικῆς σημασίας», γιατί ἦταν ὠφέλιμος, ἄν καί δέν συμφιλίωσε τό προλεταριάτο, τόν ἐχθρό καί τοῦ Ντισραέλι καί τοῦ Ναπολέοντα Γ΄ καί τοῦ Βίσμαρκ.

σύγκρ. Ἔνγκελς γιά τόν Ναπολέοντα Γ΄ versus τόν Βίσμαρκ

«βοναπαρτισμός»

((Τέλος τῆς μπροσούρας τοῦ Ἄντλερ)).

ΖΙΓΚΦΡΙΝΤ. «Η ΝΕΑ ΖΗΛΑΝΔΙΑ»

Ἀντρέ Ζίγκφριντ. *«Ἡ Νέα Ζηλανδία».* Βερολίνο, 1909.

(**NB** κεφάλαιο 28: «Ὁ ἰμπεριαλισμός».)

Πολύ χρήσιμη μελέτη μέ *μεγάλη* οἰκονομική καί πολιτική εὐρύτητα. Ἰδιομορφία τοῦ «ἰμπεριαλισμοῦ»: ἡ ἀπομόνωση. *Δ έ ν*

ἐπιτρέπουν καθόλου νά μπεῖ στή χώρα ἡ κίτρινη φυλή. **Σκληροί** περιορισμοί [λογουχάρη: 100 λίρες 'Αγγλίας!!!—σελ. 190] στή μετανάστευση γενικά. Ἡ χώρα βρίσκεται στήν ἄκρη τοῦ κόσμου (4 μέρες ὥς τήν Αὐστραλία!). Χώρα μέ ἔκταση σχεδόν σάν τήν 'Ιταλία καί μέ πληθυσμό—< 1 ἑκατομμύριο ἄτομα!!! (*900 000*—σελ. 189, 929 χιλιάδες τό 1907, σελ. 234. Μισή ἔκταση τῆς Γαλλίας) ((ἐξαίρετο κλίμα etc.)). NB

«Σνομπισμός» τοῦ πληθυσμοῦ (κεφάλαιο XXI): λακεδισμός μπροστά στήν ἀριστοκρατία (τό «σέρ» θεωρεῖται τιμητικός τίτλος, πού μπροστά του σέρνονται δουλοπρεπῶς μέ τήν κοιλιά), μπροστά στήν ἀγγλική μοναρχία, στήν αὐλή etc. etc. Ἡ αὔξηση τοῦ πληθυσμοῦ εἶναι *πολύ μικρή.*

Χώρα ἀγροίκων, μακριά ἀπό τόν κόσμο, στενοκέφαλων, ἐγωϊστῶν μικροαστῶν πού ἔφεραν μαζί τους ἀπό τήν 'Αγγλία ἕναν «**πολιτισμό**» καί ἀναπαύονται πάνω του ὅπως ὁ σκύλος πάνω στό χορτάρι. (Τούς αὐτόχθονες, τούς μαόρι, τούς πετσόκοψαν: διά πυρός καί σιδήρου, ἔγιναν μιά σειρά πόλεμοι.)

Παράδειγμα: ὁ κατατρεγμός τῶν (1893, 1898—) *αὐστριακῶν* μεταναστῶν (NB) ἐργατῶν (σελ. 191): τούς κατάτρεξε τό «'Εργατικό κόμμα».

'Ισοτιμία τῆς γυναίκας.—Πάλη κατά τοῦ ἀλκοολισμοῦ.—Παπαδοκρατία: ἔντονη θρησκευτικότητα, πλῆθος αἱρέσεων.

'Ενάντια στή συνένωση μέ τήν Αὐστραλία: εἴμαστε γιά τόν ἴδιο τόν ἑαυτό μας. Εἴμαστε «ἡ καλύτερη χώρα στή γῆ» (293) (!!)...

Ὁ «Νεοζηλανδικός ἰμπεριαλισμός» (σελ. 294)... Ἡ «ἰδιαίτερη μορφή του» (ibidem)... «ἀποικιακός τζιγκοϊσμός» (295 idem 296), ὁ ὁποῖος μπορεῖ νά ὀνομαστεῖ «αὐστραλοασιατικός ἰμπεριαλισμός» (295). NB

Τά δυό ρεύματα τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ (πού μποροῦν νά συμβιβαστοῦν πέρα γιά πέρα):

1) Μεγαλοκρατικός ἰμπεριαλισμός (συμμετοχή στόν ἰμπεριαλισμό τῆς Μεγάλης Βρετανίας).

NB 2) «**τοπικός ἰμπεριαλισμός**» (295)—ἡ ἀποκλειστικότητά του... ἡ ἀπομόνωσή του. NB: *«τοπικός ἰμπεριαλισμός»*

Διαμαρτυρίες ἐνάντια στήν παρουσία τῶν γάλλων στή Νέα Καληδονία, ἐνάντια στήν προσάρτηση τῶν νησιῶν Σαμόα ἀπό τούς γερμανούς (297) κτλ. Γι' αὐτό, ἀδιάλλακτη ἐχθρότητα ἀπό τή σκοπιά τῆς «Μεγάλης Νέας Ζηλανδίας»...

Τόν 'Ιούνη τοῦ 1901 ἡ Νέα Ζηλανδία προσάρτησε τό ἀρχιπέλαγος Κούκ.———

Ἡ Νέα Ζηλανδία εἶναι ἡ πιό «πιστή», ἡ πιό ἀφοσιωμένη ἀποικία τῆς Μεγάλης Βρετανίας.

Κρατικό χρέος: (ἀπό ἕνα σύνολο 66,5 ἑκατομ.) τά 51,2 ἑκατομμύρια ἀγγλικές λίρες εἶναι ἀγγλικά κεφάλαια
'Εμπόριο—66% μέ τήν 'Αγγλία.

'Αρχιπατριῶτες στόν πόλεμο ἐνάντια στούς Μπόερς (307) ...(ἔστειλαν στρατό νά πολεμήσουν τούς Μπόερς)...

'Ο πρωθυπουργός Σέντον—ἐκπρόσωπος τοῦ αὐστραλοασιατικοῦ ἰμπεριαλισμοῦ. «'Ιμπεριαλιστής γνησιότατος» (310)... (πέθανε στίς 10. VI. 1906. Ἦταν πρωθυπουργός ἀπό τό 1893 ὥς τό 1906 (σελ. 71))
Πρώτη του ἐπίσκεψη στήν 'Αγγλία—τό 1897
Δεύτερη » » » —τό 1902

NB κοινωνική πολιτική + ἰμπεριαλισμός

«'Ο πρωτοπόρος ἀγωνιστής γιά τήν *κοινωνική πολιτική* ἄρχισε νά ὑποχωρεῖ (στόν Σέντον) σέ δεύτερη θέση καί παραχώρησε τήν πρώτη θέση στόν *ἰμπεριαλιστή* καί ὀπαδό τοῦ *προστατευτικοῦ συστήματος* πολιτικό» (311). Ἄν καί μεταρυθμιστής (ὑπέρ τῶν μεταρυθμίσεων στή Νέα Ζηλανδία)—στήν 'Αγγλία στριφογύριζε μέ δουλοπρέπεια γύρω ἀπό τούς *συντηρητικούς*. Οἱ συντηρητικοί ἐπαινοῦσαν τόν «σοσιαλιστή Σέντον» (311), «*The Times*» 18. VI. 1902: ἔπαινος στόν Σέντον, στόν ριζοσπάστη, στόν δημοκράτη, στόν ἰμπεριαλιστή!! (περικοπή στή σελ. 311). (NB)

Διάδοση τῆς ἰδέας καί τῆς πρακτικῆς τῶν δασμῶν προτίμησης...

'Ο «σοσιαλισμός τους»: «οἱ νεοζηλανδοί εἶναι πρακτικιστές καί ὀπορτουνιστές μέχρι κυνικότητας» (67)— —καί οἱ ἐργάτες ἐπίσης (67) εἶναι πέρα γιά πέρα «συντηρητικοί», ἔχουν τί «νά διαφυλάξουν» (ibidem). (NB)

(**'Ο Σέντον—ἐκπρόσωπος τῆς «ἐργατικῆς ὁμάδας τοῦ Φιλελεύθερου κόμματος»** (68)).

NB:|| ἐξαγορά τῶν ἐργατῶν μέ τίς κοινωνικές μεταρυθμίσεις ἀπό μέρους τῆς ἰμπεριαλιστικῆς ἀστικῆς τάξης

Οἱ νόμοι γιά τήν προστασία τῆς ἐργασίας —ἐργοστασιακή ἐπιθεώρηση—καί γιά τή δουλιά στό σπίτι—ἐργάσιμη ἑβδομάδα 48 ὡρῶν (τό 1901 ψηφίστηκε ὁ νόμος) γιά τούς ἄνδρες καί 45 ὧρες γιά τίς γυναῖκες—ὁ καθορισμός κατώτερου μισθοῦ ἐργασίας etc.
'Υποχρεωτικά δικαστήρια διαιτησίας etc.
«Κλειδί» γιά ὅλα αὐτά — τό προστατευτικό σύστημα (140) καί ἡ βιομηχανική *ἄνθηση*... ((Στίς συνθῆκες τοῦ ἐλεύθερου ἐμπορίου δέν θά κρατιόταν))... Συντάξεις στούς ὑπερήλικες (65 χρονῶν)...

Δημιουργία **μικρῆς** γαιοκτησίας, ἐξαγορά τῶν μεγάλων κτημάτων (πού τά λήστευσαν κτλ. ἀπό τούς μαόρι μέ τόν πιό ἄτιμο τρόπο κτλ.) (πούλημα στούς μικρούς)—αὐτό εἶναι «*δημοκρατία* καί ὄχι *σοσιαλισμός*» (175). ((Σωστό!))

«Μετατροπή τῆς μεγάλης γαιοκτησίας σέ μικρή! Αὐτό ἀκριβῶς ἔκανε καί ἡ γαλλική ἐπανάσταση» (175)...

ΓΚΑΙΤΣ. «ΤΟ ΡΩΣΙΚΟ ΤΟΥΡΚΕΣΤΑΝ»

Ὄ τ τ ο Γ κ α ί τ ς. «Τό ρωσικό Τουρκεστάν καί οἱ τάσεις τῆς σύγχρονης ρωσικῆς ἀποικιακῆς πολιτικῆς»... («Schmoller's Jahrbuch», 37ο ἔτος ἔκδοσης, **1913**, *2ο τεῦχος).*

((Ὁ συγγραφέας γνωρίζει τή ρωσική, ὁ ἴδιος ἦταν στό Τουρκεστάν καί μελέτησε καλά τή φιλολογία)). **NB**

Ἡ Ρ ω σ ί α καταναλώνει 11 περίπου ἑκατομμύρια πούτια βαμβάκι (100 ἑκατομμυρίων ρουβλιῶν) ἀπό τό Τουρκεστάν (+Χιβά+Μπουχαρά, 11-12 περίπου ἑκατ. ἀπό τήν Ἀμερική. Ἀπό τό Τουρκεστάν=1,5 ἑκατ. τετρ. βέρστια (1 τετρ. βέρστ = 1,13 τετρ. χιλμ.) NB

Χιβά	0,05
Μπουχαρά	0,2

Σ=1,75 (σχεδόν τετραπλάσιο σέ ἔκταση ἀπό τή Γερμανία). Πληθυσμός [τοῦ Τουρκεστάν]=5,3 ἑκατ. (1897) καί 6,7 ἑκατ. (1910).

Πληθυσμός—μίγμα «ἰνδοϊρανικό», τό μεγαλύτερο μέρος «τουρκομογγολικό».

Παντοῦ ὑπάρχουν ὑποκαταστήματα τῶν μεγάλων ρωσικῶν τραπεζῶν...

...«ὑπάρχει ζωηρή καί ὁλοένα ἀναπτυσσόμενη ἀποικιακή-οἰκονομική κίνηση»... (σελ. 388)...

Ἐδῶ βασιλεύει ὁ ἰσλαμισμός. *Ἀπόλυτη* ἐλευθερία θρησκείας. *Π α ν ι σ λ α μ ι σ μ ό ς:*

...«Ἀπό τούς ταταρους-μουσουλμάνους τοῦ Βορᾶ, τῆς περιοχῆς τοῦ Βόλγα (νογκάι) καί τῆς Δυτικῆς Σιβηρίας, μεταφέρεται ἡ προπαγάνδα τοῦ πανισλαμισμοῦ στό ἥσυχο ἀπ' αὐτή τήν ἄποψη περιβάλλον τῶν σάρτων καί τῶν κιργίζιων. Αὐτοί οἱ μορφωμένοι **τάταροι** ἀπό λογοτεχνική καί πολιτική ἄποψη ἀνήκουν τώρα στά πρωτοπόρα στοιχεῖα τοῦ ἰσλάμ, στούς πιό δραστήριους καί μέ ἐπιροή ὀπαδούς του. Καί σ' αὐτούς, πρίν ἀπ' ὅλα ὀφείλει τό ἰσλάμ τήν ἐσωτερική καί ἐξωτερική ἐνί- NB *πανισλαμισμός* στή Ρωσία

1880 καί ‖ σχυσή του καί τήν πολιτιστική του ἀνάπτυξη. Τό *1 8 8 0* ὑπῆρχαν στή Ρωσία 11 ἑκατομ. μουσουλμάνοι, ὅλη τους ἡ ἔντυπη φιλολογία ἀποτελοῦνταν ἀπό 7-8 βιβλία. Εἶχαν ἕνα τυπογραφεῖο, 4 ἡγέτες καί 12 ἀνθρώπους μέ ἀνώτερη μόρφωση, ἀπ᾽αὐτούς ὁ 1 σπούδασε στή Δυτική Εὐρώπη. Τό *1 9 1 0* οἱ μουσουλμάνοι ἦταν

1910 ‖ κιόλας 20 ἑκατομ. Εἶχαν πάνω ἀπό 1000 τυπωμένα βιβλία, 14 τυπογραφεῖα καί 16 **περιοδικές ἐκδόσεις, 200 ἄνθρωποι πῆραν** ἀνώτατη μόρφωση στή Ρωσία καί 20 στή Δυτική Εὐρώπη, εἶχαν 100 περίπου συγγραφεῖς, 6 ἀνώτερα καί 5000 κατώτερα σχολεῖα, 37 ἀγαθοεργά ἱδρύματα, 3 μικρές τράπεζες καί 3 ἀγροτικές τράπεζες[1]). Αὐτό ἀκριβῶς τό μεγάλο «μουσουλμανικό» κίνημα, τό ὁποῖο ἀγκάλιασε καί τέτιες φυλές, σάν τούς βοτιάκους, τούς τσερεμίσους, τούς τσουβάσους, μελετήθηκε σέ μιά ἐργασία...[2]) ἰδιαίτερα στό σχολικό καί διαφωτιστικό τομέα. Τά τελευταῖα 10 χρόνια ὁ μουσουλμανικός πληθυσμός τῆς Ρωσίας ἀναπτύχθηκε πολύ ἀπό πολιτιστική ἄποψη: στούς τατάρους τοῦ Καζάν ἀναλογοῦν τώρα 1 τζαμί καί 1 μουλάς σέ κάθε 150 κατοίκους, στούς ρώσους καί στούς ἀλλογενεῖς τῆς ἴδιας περιοχῆς ἀναλογεῖ 1 μόνο ἱερωμένος σέ 1500 ἄτομα, στούς τατάρους ἀναλογεῖ *ἕνα σχολεῖο σέ 100 ἄτομα* ἄνδρες καί γυναῖκες. Στούς ὀρθόδοξους —ἕνα σχολεῖο *σέ 1500-3000* ἄτομα. Ἡ διάδοση βιβλίων καί ἐφημερίδων στούς μουσουλμάνους-τατάρους

1 8 8 0 καί *1 9 1 0*:
12—200 ἄνθρωποι μέ ἀνώτατη μόρφωση
1—14 τυπογραφεῖα
0—16 περιοδικές ἐκδόσεις
8—1000 βιβλία
NB

!!!
1 : 100

2 : 2000

NB ‖ 1) *Ὀστροοῦμοφ*. «Ὁ κόσμος τοῦ Ἰσλάμ». Τασκένδη, *1 9 1 2*.
Τοῦ ἴδιου. «Σάρτι». Τασκένδη, 1908.
Τοῦ ἴδιου. «Τό κοράνι καί ἡ πρόοδος». Τασκένδη, 1903.

2) *Τοῦ ἐπίσκοπου Ἀντρέι καί τοῦ Ν.Β.Νικόλσκι*. «Τά σημαντικότερα στατιστικά στοιχεῖα γιά τούς ἀλλογενεῖς τῆς Ἀνατολικῆς Ρωσίας». Καζάν, 1912.

συγκριτικά εἶναι ἀκόμη πιό μεγάλη. Ἂν ἡ πολιτιστική αὐτή ὑπεροχή καί ἡ ζωτικότητα ὁδηγοῦν στήν εὔκολη ἀφομοίωση τῶν ἀλλογενῶν, καί τῶν χριστιανῶν, καί τῶν εἰδωλολατρῶν, ἀπό τούς τατάρους μουσουλμάνους, γι᾽αὐτό τό λόγο οἱ τελευταῖοι ἀνησυχοῦν τώρα πολύ ἀπό τήν ἐθνικιστική σχολική πολιτική τῆς κυβέρνησης, πολιτική πού ἐπικυρώθηκε ἀπό τή Δούμα» (γλώσσα διδασκαλίας!) «καί ἐκδηλώνουν τήν τάση νά γίνουν λιγότερο ὑπάκουοι καί νά προσχωρήσουν στή στασιαστική κίνηση πού τώρα ἁπλώνεται σέ ὅλο τό μουσουλμανικό κόσμο, πρόθυμοι νά *ἀναζητήσουν στηρίγματα στούς μουσουλμάνους τῆς Κίνας καί τῆς Ἰνδίας*. Κάτω ἀπό αὐτές τίς συνθῆκες γίνεται ἀπό μόνη της ἡ σύνδεση μέ τό μουσουλμανικό πληθυσμό τοῦ Τουρκεστάν· καί πραγματικά, *ἀπό τό Βορά* εἰσχωρεῖ πιά στόν πληθυσμό αὐτόν ἡ *πανισλαμική ἀναταραχή*. Ἡ ρωσική κυβέρνηση φοβᾶται τή διείσδυση αὐτή τῶν τατάρων ὀπαδῶν τοῦ Ἰσλάμ καί ὅσο εἶναι αὐτό δυνατό δέν τούς ἐπιτρέπει νά πᾶνε στό Τουρκεστάν. Ἀλήθεια, ἡ σχολική πολιτική τῆς Ρωσίας στό Τουρκεστάν δέν εἶναι καθόλου ἐθνικιστική»... ἐλευθερία θρησκείας καί σχολείων στή μητρική τους γλώσσα. Οἱ σάρτι μαθαίνουν πρόθυμα στή ρωσική γλώσσα: στά σχολεῖα «μέ διδασκαλία στή ρωσική γλώσσα φοιτοῦν πρόθυμα οἱ ντόπιοι»... «Κάτω ἀπό τήν ἐπίδραση τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς στόν πρακτικό σάρτο γίνεται ὅλο καί πιό ἔκδηλη ἡ σημασία τῆς ρωσικῆς γλώσσας, σάν καθολική πρακτική καί κρατική γλώσσα». Συντελεῖται «πολύ βαθμιαῖα» «πολιτιστικός ἐκρωσισμός» (406-409)...

NB:

προσέγγιση μέ τούς μουσουλμάνους. Ἰνδίες καί Κίνα

«ἀπό τό Βορά»... «ἀναταραχή»

Γιά τήν *ἄρδευση* κτλ., σελ. 362 τοῦ 3ου τεύχους: στήν Ὑπερκασπιακή περιοχή + στήν περιοχή τοῦ Σίρ-Νταριά + Σαμαρκάνδη + Φεργκανά—2¼ ἑκατομ. ντεσιατίνες ἀρδευμένα ἐδάφη, ἀπ᾽αὐτά τό 1 ἑκατομμύριο καλλιεργεῖται μέ σιτάρι καί 0,379 ἑκατομ. μέ βαμβάκι.

Ergo, λέει (σελ. 363), ἀπό τά 159 ἑκατομ. ντεσιατίνες τῆς ὅλης ἐδαφικῆς ἔκτασης τά 156¾ εἶναι ἄνυδρα καί ἄγονα. Μόνο τά 2¼ ἑκατομ. ντεσιατίνες ἀρδεύονται τεχνητά.

Βιβλιογραφία:

NB: Κόμης Ὑόρκ φόν Βάρτενμπουργκ. «Ἡ διείσδυση τοῦ ρωσικοῦ κράτους στήν Ἀσία», Βερολίνο, 1900.
Χ. Βάμπερι. «Ἡ ἰσχύς τῆς Ρωσίας στήν Ἀσία». Λειψία, 1871.
Κῶρζον. «Ἡ Ρωσία στήν Κεντρική Ἀσία». Λονδίνο, 1889.
Ἀμπάζα. «Ἡ κατάκτηση τοῦ Τουρκεστάν». Πετρούπολη, 1902.

Ο ΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ ΣΤΗΝ ΚΙΝΑ

«Die Neue Zeit», 1913-14, XXXII, 1, σελ. 711-2.

Συζήτηση γύρω ἀπό τό ἄρθρο τοῦ *Α. Τζέξ* (Σαγκάη) στό «The Socialist Review» (1913, τεῦχ. 1).

Τό ἄρθρο ἔχει τόν τίτλο *«Ἡ ἀντίδραση στήν Κίνα».*

Ὁ σοσιαλισμός στήν Κίνα

Ὁ συγγραφέας μετάφρασε τά καταστατικά τῶν σοσιαλιστικῶν κομμάτων καί ὀργανώσεων τῆς Κίνας. Προξενεῖ, λέει, κατάπληξη ἡ «ἀσάφειά» τους, «οἱ εὐγενεῖς πόθοι». Στά **κινεζικά** ὁ σοσιαλισμός καί ἡ κοινωνία λέγονται μέ τήν ἴδια λέξη (Σί Γκουΐ). Πολλοί σοσιαλιστές ἐκτελέστηκαν. Ὁ ἐργάτης *Βέν* (ἀπό τή Σαγκάη) (ἐκτελέστηκε) ἵδρυσε τό «Ἐργατικό **κόμμα τῆς Κινεζικῆς Δημοκρατίας**». Τό κόμμα αὐτό ὀργάνωσε στίς ἀρχές τοῦ 1913 μέ ἐπιτυχία 3ήμερη ἀπεργία τῶν ἀργυροχόων στή Σαγκάη. Τό πρόγραμμα ἐξαιρετικά ἀσαφές.

Ὑπῆρχε καί τό «Κινεζικό σοσιαλιστικό κόμμα» — καί τό «καθαρό (sic!) Σοσιαλιστικό κόμμα». Οἱ περισσότεροι ἡγέτες ἐκτελέστηκαν. Τά κόμματα ἀφανίστηκαν ἀπό τόν Γιουάν Σί-κάι.

ΝΑΧΑΣ. «Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΩΝ ΦΕΛΛΑΧΩΝ ΤΗΣ ΑΙΓΥΠΤΟΥ»

Ζόζεφ **Φ. Νάχας.** *«Ἡ οἰκονομική καί κοινωνική κατάσταση τῶν φελλάχων τῆς Αἰγύπτου».*
(Διατριβή). Παρίσι, 1901.

Μαθητική ἐργασία. Ὑπάρχουν περικοπές ἀπό τή *φιλολογία.*

Οἱ φελλάχοι τῆς Αἰγύπτου

Περιγραφή (πάρα πολύ σύντομη) τῆς ἀπελπιστικῆς φτώχιας τῶν φελλάχων, ζοῦνε σέ χωμάτινα καλύβια, χωρίς ἔπιπλα, *μαζί μέ τά ζῶα,* δουλεύουν ἀπό τό πρωί ὥς τή νύχτα. Βάσανα, ἀμάθεια, ὅπως στή Ρωσία.

Ἡ ἄποψη εἶναι ἐξαιρετικά χαρακτηριστική: *φιλελευθερο-ναρόντνικη*, ἀκριβῶς ὅπως στή Ρωσία στά 1880-1900!! ‖
Σελ. 38, σημείωση. Ἡ Ἀγγλία πνίγει τή βιομηχανία!!!

«DIE NEUE ZEIT», XXX, 1

ΚΑΟΥΤΣΚΙ. «Η ΔΡΑΣΗ ΤΗΣ ΜΑΖΑΣ»

«Die Neue Zeit», XXX, 1 (1912).
NB: σελ. 45 (Κάρλ Κάουτσκι). Μάζες = 30 ἑκατομμύρια. Τό $\frac{1}{10}$ ὀργανωμένοι. *N B.*

ΛΙΝΚ. «ΕΙΝΑΙ ΜΗΠΩΣ ΤΑ ΤΑΜΙΕΥΤΗΡΙΑ ΑΓΑΘΟΕΡΓΑ ΙΔΡΥΜΑΤΑ;»

σελ. 60. Ταμιευτήρια: στό $\frac{1}{4}$ τῶν βιβλιαρίων ταμιευτηρίου= ἀναλογεῖ τό 87% τοῦ συνολικοῦ ποσοῦ τῶν καταθέσεων. (Πρωσσία 1909.) (Καταθέσεις μικρότερες τῶν 600 μάρκων.)

ΕΚΤΙΜΗΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΠΛΗΘΥΣΜΟ ΤΩΝ ΚΡΑΤΩΝ

	Ἀριθμός κρατῶν	Πληθυσμός σέ ἑκατομμύρια (περίπου)	{ ἀπ' αὐτά ἐξαρτημένα }	Ἀπ' αὐτά στίς ἀποικίες: ἀριθμός	(πληθυσμός) σέ ἑκατομ.
(α) Δυτική Εὐρώπη	15	220	(10-15)	2 —	0,2
Ἀμερική	23	145	(ὄχι;)	7 —	13,5 (;)
Σύνολο	38	365	(10-15)	9....	14 (;)
(β) Ἀνατολική Εὐρώπη καί τό τμῆμα *της* στήν Ἀσία	12	215	(90-100;)	5....	25 (;)
(γ) Ὑπόλοιπη Ἀσία, Ἀφρική καί Αὐστραλία	64 (;)	870	ἡμιεξαρτημένα περίπου 300;	60....	480 (;)
Σύνολο	114 (;)	1 450	100-115	74....	519

	τετρ. χλμ. ἑκατομ.		πληθυσμός ἑκατομ.
Ἰαπωνία	0,4		46,5
Κίνα	3,9		319,5
	+ 7,3		10,6
Ἀφγανιστάν ...	0,6		4,5
Περσία	1,6		9,0
(4)	—		390,1
		+	480
	0,2		870
	7,9		
	0,04		
	0,4		ἀποικιῶν
	0,14		498,5
	8,6	—	17,3
	17,3		481,2

	πληθυσμός ἑκατομ.	ἐξαρτημένες	ἀποικίες
α)	400	< 5%	< 5%
β)	250	40—50%	10%
γ)	900		> 50%
	1 550		

περίπου 480 ἑκατομμύρια
; 60-100 (;)

σύνολο	πληθυσμός σέ ἑκατομμύρια, ἀπό αὐτά ἐξαρτημένες		ἀποικίες			
α 400	20	+	20	=	40	10%
β 250	100	+	25	=	125	50%
γ 900	—	+	500	=	500	60%
1 550	120	+	545	=	665	

	τετρ. χιλ.	πληθυσμός (ἑκατομμύρια)		απ' αὐτές ἐξαρτημένες χῶρες	ἀποικίες	πληθυσμος σέ ἑκατομμύρια
Ρωσία	5,3	106,2		περίπου 60		
+						
+ { Χιβά	0,06	0,5	} 24,6	}	} (5)	
Μπουχαρά	0,2	1,5				
Καύκασος	0,5	9,2				
Μέση Ἀσία	3,5	7,7				
Σιβηρία	12,5	5,7				
Ρωσία	22,1	130,8		(60;)	(5)	— 24,6
Αὐστροουγγαρία	0,6	45,3		(περίπου 25)	—	—
Σερβία	0,05	2,5		;	—	—
Ρουμανία	0,1	5,9		;	—	—

	τετρ. χιλ.	πληθυσμός (ἑκατομμύρια)	ἀπό αὐτές ἐξαρτημένες χῶρες	ἀποικίες	πληθυσμός σέ ἑκατομμύρια
Βουλγαρία	0,1	3,7	;	—	—
Ἑλλάδα	0,06	2,4	;	—	—
Τουρκία	0,1	5,9 }	(;)		
+					
Ἀσία	1,8	17,2 }			
	1,9	23,1	(10;)		

Χωρίς τήν Ἀραβία; + 2,5 τετρ. χιλμ., 1,9 ἑκατομμύρια πληθυσμός

213,7	(90—100)	(5)	25(;)

'Αριθμός κρατῶν

	ἀνεξάρτητων	ἐξαρτημένων
α 38	29	+ 7
β 12	7	+ 5
γ 64	2—4	—60—62

7
+ 5
12

Δυτική Εὐρώπη καί 'Αμερική:

'Ανατολική Εὐρώπη:
Αὐστροουγγαρία
Ρωσία, Βαλκάνια καί Τουρκία (μέρος τῆς 'Ασίας, ἑπομένως συμπεριλαβαίνεται):

'Υπόλοιπη 'Ασία, 'Αφρική καί Αὐστραλία.

ΤΕΤΡΑΔΙΟ

«ξ»

(«ΞΙ»)

Περιεχόμενα

ξ

Ὁ πόλεμος καί ὁ ἰμπεριαλισμός

Ἀγγλία	(1897 – 1911) —	998,5	ἑκατομ. ἀγγλικές λίρες
		19,97	δισεκατ. μάρκα
Γερμανία		5 490	ἑκατομ. μάρκα
		5,5	δισεκατ.. μάρκα.

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΑ ΑΠΟ ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ

«*L'Écho de Paris*», 13. Χ. 1914.

«Ἄρθρο τοῦ Γιούνιους» ἀπ'ἀφορμή μιά συζήτηση τοῦ Ζουώ μέ τόν Λέγκιν.

...«Τί μάθημα — φτάνει οἱ συνδικαλιστές μας νά θελήσουν νά τό ἀξιοποιήσουν — ἀποτελεῖ ἡ συζήτηση αὐτή τοῦ κ. Ζουώ, Γραμματέα τῆς Γενικῆς Συνομοσπονδίας Ἐργασίας, μέ τόν γερμανό σοσιαλιστή βουλευτή κ. Λέγκιν πού ἔγινε στίς 24 τοῦ φετεινοῦ Ἰούλη καί μάλιστα στίς Βρυξέλλες! — Ἡ ἡμερομηνία καί ὁ τόπος

εἶναι συμβολικά. «Τί σκοπεύετε νά κάνετε γιά νά ἀποφευχθεῖ ὁ πόλεμος;» — ρωτάει ὁ κ. Ζουώ. «Ἀποφασίσατε μήπως νά δράσετε; Ἐμεῖς, ἀπό μέρους μας, εἴμαστε ἕτοιμοι νά ἀπαντήσουμε στήν ἔκκλησή σας». Καί προσθέτει: «Καί παρόλο πού τά ἐρωτήματα αὐτά ἐπαναλήφθηκαν κάμποσες φορές, ὁ Λέγκιν... δέν ἔδοσε καμμιά ἀπάντηση. Φύγαμε ἀπό τίς Βρυξέλλες μέ τήν πεποίθηση ὅτι δέν μποροῦμε νά στηριζόμαστε ἄλλο στήν καλή θέληση τῶν γερμανικῶν ὀργανώσεων». Ποιό λοιπόν συμπέρασμα βγάζει ὁ Ζουώ ἀπό τήν ἀποτυχία του; Συνεχίζω νά παραθέτω περικοπές ἀπό τό κείμενό του: «Θά συντάξουμε ἕνα κατηγορητήριο πού θά ὑπενθυμίζει σέ ὅλους ὅτι τό μοναδικό μέσο γιά νά γίνουν οἱ διεθνεῖς σχέσεις στέρεες καί σταθερές εἶναι νά διεξάγεται παντοῦ ἡ ἴδια δουλιά ὑπέρ τῆς εἰρήνης καί ἐνάντια στόν πόλεμο». Τά γεγονότα τοῦ ἀπόδειξαν πρίν λίγο ὅτι μιά τέτια κοινή δουλιά εἶναι ἀδύνατη. Τά γεγονότα αὐτά ὁ Ζουώ τά θεωρεῖ τυχαῖα καί συνεχίζει νά ὑποστηρίζει μιάν οὐτοπία, οἱ πλάνες τῆς ὁποίας προξενοῦν τόν τρόμο σ'ἐκεῖνον πού τίς ἀναλογίζεται. Τί θά συνέβαινε ἄν ὁ κ. Λέγκιν θά ἦταν λιγότερο ἔντιμος ἄνθρωπος καί ὑποσχόταν στόν ἀφελή συνομιλητή του μιά βοήθεια, πού κατόπιν δέν θά πραγματοποιόταν;». Ὅμως, δέν πρόκειται, λέει, νά σκεφτόμαστε γιά καταστροφές πού δέν ἔγιναν. Καί σέ συνέχεια κάνει μάθημα στόν κύριο Ζουώ:

«Οἱ διάνοιες τύπου κ. Ζουώ δέχονται, καί δέν κάνουν λάθος, ὅτι ὑπάρχουν ταξικά ἤ καλύτερα, ἐπαγγελματικά συμφέροντα... Ὅμως παραβλέπουν ἕνα πράγμα, καί συγκεκριμένα τό γεγονός ὅτι ἕνα ἐπάγγελμα δέν μπορεῖ νά ὑπάρχει παρά μόνο στά πλαίσια μιᾶς χώρας. Ὁ ἐργάτης καί ὁ ἀγρότης, ὅπως καί ὁ ἀστός, πρίν ἀκόμη νά ἀνήκουν σέ κάποια τάξη, ἀνήκουν σέ ἕνα ἔθνος... Συνεπῶς, ἄν ὁ ἐργαζόμενος ἀνήκει σέ μιά συγκεκριμένη χώρα, πρίν ἀκόμη νά ἀνήκει σέ μιά συγκεκριμένη τάξη, τό συμφέρον τῆς χώρας μπαίνει πάνω ἀπό τό συμφέρον τῆς τάξης. Ὅλη ἡ πλάνη τοῦ διεθνοῦς συνδικαλιστικοῦ κινήματος συνίσταται στή μή κατανόηση τῆς ἐξάρτησης αὐτῆς πού ἐνυπάρχει στήν ἴδια τή φύση τῶν πραγμάτων. Δέν πρόκειται γιά τήν ὑποτίμηση τοῦ ταξικοῦ συμφέροντος. Πρόκειται γιά τόν καθορισμό τῆς θέσης του... Τά λαθεμένα δόγματα τοῦ διεθνισμοῦ δέν ἄντεξαν οὔτε μιά ὥρα μπροστά στήν ὁλοφάνερη ἐθνική ἀναγκαιότητα... προτείνουμε σ'αὐτούς» (στούς συνδικαλιστές) «νά κατανοήσουν μόνο τό δίδαγμα ἀπό τόν πόλεμο αὐτό καί ὅταν θά σκέφτονται γιά τά ταξικά συμφέροντά τους, νά σκέφτονται γι'αὐτά σέ σύνδεση μέ τό ἐθνικό συμφέρον. Τότε θά μπορέσουμε εὔκολα νά συνεννοηθοῦμε». *Γιούνιους*. (Τέλος τοῦ ἄρθρου.)

«*V o l k s r e c h t*», ἀρ. φύλ. 241, 16. X. 1914.
Β. «Πόσο στοίχισε ὥς τώρα ἡ διεξαγωγή τοῦ πολέμου».

Τ ό κ ό σ τ ο ς τ ο ῦ π ο λ έ μ ο υ:

Στούς 2 πρώτους μῆνες τοῦ πολέμου ὅλα τά ἐμπόλεμα κράτη— *6 2 5 0* ἑκατομ. φράγκα.

Γερμανία—1 800 ἑκατομ. μάρκα = 2 250 ἑκατομ. φράγκα

συμπεριλαμβάνεται καί ἡ Αὐστρία πού τά οἰκονομικά της δέν εἶναι καθόλου καλά

Ἀγγλία————————— (ἀπ' αὐτά κάπου τό ⅓ γιά τόν ἑαυτό της)	2 150	
	4 400	ἑκατομ. φράγκα
Γαλλία..	1 040	» »
Ρωσία 300 ἑκατομ. ρούβλια =	750	» »
Σ =	6 190	» »
Ρωσία—	750	
Γαλλία	1 040	
	1 790	

6 250—4 400 = 1 850—1 040 = 810

«Οἱ ἑπόμενες ὀκτώ ἑβδομάδες πολέμου θά στοιχίσουν δυό φορές ἀκριβότερα»...

Ὁ Λερουά-Μπολιέ—βλ. τή «*L' H u m a n i t é*»—ὑπολογίζει 1 δισεκατομμύριο τό μήνα γιά τό καθένα ἀπό τά 5 μεγάλα κράτη, δηλ. γιά τούς 7 μῆνες. 5×7 = 35 + 15 γιά τά μικρά καί τά οὐδέτερα κράτη. Σύνολο = 50 δισεκατομμύρια.

Χ ρ ι σ τ ι α ν ο ί π α π ά δ ε ς γ ι ά τ ό ν π ό λ ε μ ο:

Ὁ παπάς *Μπαμπύ* (γάλλος) πρότεινε *ἕνα σχέδιο διακήρυξης* (καί τό ἔστειλε στούς γερμανούς παπάδες):

«Οἱ ὑποφαινόμενοι χριστιανοί ἀπό τή Γερμανία, τήν Ἀγγλία, τήν Αὐστρία, τή Γαλλία, τή Ρωσία, τό Βέλγιο καί τή Σερβία, ἀναστατωμένοι καί συντριμμένοι ἀπό τή σύγκρουση, πού ἐρημώνει καί αἱματοκυλάει τήν Εὐρώπη, δηλώνουν:

1ο **Ὁ καθένας βαθιά ἀφοσιωμένος στή δική του πατρίδα,** δέν θέλει νά κάνει ἤ νά λέει τίποτε πού δέν θά ἀνταποκρινόταν στόν ἁγνό καί φλογερό πατριωτισμό πού τόν ἐμψυχώνει,

2ο ταυτόχρονα ὅμως δέν μποροῦν οὔτε νά ξεχάσουν, οὔτε νά ἀρνηθοῦν ὅτι ὁ θεός εἶναι θεός ὅλων τῶν ἐθνῶν καί πατέρας ὅλων τῶν ἀνθρώπων, ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριστός εἶναι ὁ σωτήρας ὅλων καί ὅτι πρόσταξε τούς ὀπαδούς του νά θεωροῦνται μεταξύ τους ἀδέλφια καί νά ἀλληλοαγαπιοῦνται σάν ἀδέλφια καί ὅτι γιά τήν εὐαγγελική

πίστη, ὅπως λέει ὁ ἅγιος Παῦλος, δέν ὑπάρχει ἕλληνας, οὔτε ἰουδαῖος, οὔτε βάρβαρος, οὔτε σκύθης — καί, συνεπῶς, δέν ὑπάρχει πιά γερμανός καί γάλλος, αὐστριακός καί ρῶσος, ἀλλά μέ κάθε τρόπο καί γιά ὅλους ὑπάρχει ὁ Χριστός.

Γι᾿αὐτό εἶναι ὑποχρεωμένοι ἐνώπιον τοῦ θεοῦ καί μέ τή βοήθεια τοῦ θεοῦ νά ἀποβάλουν ἀπό τίς καρδιές τους κάθε μίσος ἐνάντια σ᾿ἐκείνους πού σήμερα εἶναι ὑποχρεωμένοι νά τούς ἀποκαλοῦν ἐχθρούς, καί ὅταν τούς παρουσιάζεται ἡ εὐκαιρία νά τούς κάνουν καλό, νά χρησιμοποιήσουν ὅλη τήν ἐπιροή πού μποροῦν νά διαθέτουν, γιά νά διεξάγεται ὁ πόλεμος ὅσο εἶναι δυνατό μέ περισσότερο ἀνθρωπισμό, γιά νά μήν κάνει κατάχρηση τῆς δύναμής του ὁ νικητής, ὅποιος κι᾿ἄν θά εἶναι αὐτός, γιά νά σέβονται τήν προσωπικότητα καί τά δικαιώματα τῶν ἀδύνατων· ἀναλαμβάνουν τήν ὑποχρέωση ν᾿ἀγαποῦν μέ ἀδελφική ἀγάπη ὅλους τούς ὁμόθρησκους ἀδελφούς ἀνεξάρτητα ἀπό τήν ἐθνικότητα στήν ὁποία ἀνῆκαν, νά προσεύχονται στό θεό γιά ὅλα χωρίς ἐξαίρεση τά θύματα τοῦ πολέμου, νά τόν παρακαλοῦν θερμά ν᾿ἀντικαταστήσει τό γρηγορότερο τίς φρίκες τοῦ πολέμου μέ τίς ἀγαθοεργίες μιᾶς δίκαιης καί όριστικῆς εἰρήνης καί γιά νά ὁδηγήσουν τά ἀτυχῆ καί σκληρά γεγονότα πού ζοῦμε, πιό κοντά στήν ἐπικράτηση τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ».
(«Journal de Genève», 17. X. 1914.)

Τό γράμμα αὐτό γράφτηκε στίς 4 τοῦ Αὐγούστου 1914. Στάλθηκε ἀπό τόν κύριο *Μπαμπύ,* τόν σεβαστό πάστορα τοῦ Νίμ, στό Βερολίνο, στόν κύριο *Ντρυάντερ,* γερμανό, αὐλικό ἱεροκήρυκα.

Αὐτός ὁ Ντρυάντερ ἀπάντησε στίς 15. IX. 1914 μέ ἕνα μακροσκελές γράμμα ὑπογεγραμμένο ἀπό τόν ἴδιο καί ἀπό δυό ἀκόμη παπάδες (Λάχουζεν καί Ἄξενφελντ) («*Journal de Genève*», 18. X. 1914) ὅτι §... «ἐκφράζουμε εὐχαρίστως τή συγκατάθεσή μας μέ τίς προτάσεις 1 καί 2. Οἱ προτάσεις αὐτές ἀποτελοῦν ἕνα μέρος ἀπό τό κοινό ἀγαθό ὅλων τῶν χριστιανῶν.· Ὁ πατριωτισμός καί ὁ χριστιάνισμός δέν ἀλληλοαποκλείονται, ἀπεναντίας, προϋποθέτουν ἀμοιβαῖα ὁ ἕνας τόν ἄλλο» — —

τό ὑπόλοιπο τό δεχόμαστε κατ᾿ἀρχήν, δέν μποροῦμε ὅμως νά τό ὑπογράψουμε, ἐπειδή δέν θέλουμε ν᾿ἀποτελέσει ἀφορμή, *ἔστω καί τήν πιό παραμικρή,* νά σκεφτοῦν ὅτι ἡ Γερμανία κάνει πόλεμο πού παραβιάζει τίς ἀρχές τοῦ ἀνθρωπισμοῦ etc. Ἐμεῖς, λέει, δέν θέλαμε τόν πόλεμο, εἴμαστε λαός εἰρηνικός etc. etc. Ἡ πλευρά πού ἐπιτέθηκε εἶναι οἱ ἄγγλοι κ.ἄ. etc. etc. κτλ.

Ν Β. «Volksrecht» (1914), ἀρ. φύλ. 239 («Γιά μιά αἰώνια εἰρήνη») καί ἀρ. φύλ. 242 (Μπέρνσταϊν)
«Frankfurter Zeitung» (1914), ἀρ. φύλ. 291 (2η πρωινή ἔκδοση)
20. X. (Ὁ Σάιντεμαν ὑπέρ τοῦ πολέμου).

ΜΠΕΡΝΧΑΡΝΤΙ. «Η ΓΕΡΜΑΝΙΑ ΚΑΙ Ο ΕΠΙΚΕΙΜΕΝΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ»

Φρίντριχ φόν Μπερνχάρντι. «Ἡ Γερμανία καί ὁ ἐπικείμενος πόλεμος». Βερολίνο, 1913 (6η ἔκδοση) (σελ. 345). Ὁ πρόλογος στήν 6η ἔκδοση φέρει τή χρονολογία: *Φλεβάρης τοῦ 1913.*

Χαρακτηριστικό στρατιωτικό βιβλίο, ἐκφράζει τή λύπη του γιά τό εἰρηνόφιλο πνεῦμα τῶν γερμανῶν etc. etc. Ὁ συγγραφέας παραθέτει συχνά περικοπές ἀπό τό **δίτομο ἔργο** του γιά τό σύγχρονο πόλεμο.

Ἐξύμνηση τοῦ πολέμου, τῆς ἀναγκαιότητάς του («δημιουργική καί ἐκκαθαριστική δύναμη»: σελ. 9)... [Κεφάλαιο Ι. «Τό δικαίωμα γιά πόλεμο»· κεφάλαιο ΙΙ. «Ἡ ἀναγκαιότητα τοῦ πολέμου».]

Θρῆνος γιατί ἡ Γερμανία στό ἐπεισόδιο τοῦ Μαρόκου, ὑποχώρησε μπρός στή Γαλλία (σελ. 17 κ.ἄ.).

«Ἡ χριστιανική ἠθική εἶναι προσωπική καί κοινωνική ἠθική καί δέν μπορεῖ ποτέ ἀπό τήν ἴδια τήν οὐσία της νά εἶναι πολιτική ἠθική» (24-25).

Ἐκφράζει τό μίσος του ἐνάντια στούς *σοσιαλδημοκράτες:* αὐτοί, λέει, «καταρχήν εἶναι ὑπέρ τοῦ ψεύδους καί τῆς συκοφαντίας» στήν κομματική πάλη (32). Εἶναι, λέει, «ὑπέρ τῆς ἐπανάστασης» (73)... (idem, 75)

Ὁ Χέγγελ, ὁ Λούθηρος ὑπέρ τοῦ πολέμου etc.

...«Ἐξάλλου στούς γερμανούς δέν ὑπάρχει καθόλου ἐπαναστατικό πνεῦμα, παρόλες τίς κούφιες διακηρύξεις τῶν σοσιαλδημοκρατῶν δημαγωγῶν. Ὅλη τους ἡ φύση τούς ὠθεῖ στό δρόμο τῆς ὑγιοῦς νομοτελειακῆς ἀνάπτυξης»... (80)...

Ἡ Γερμανία δέν ἔχει τέτιες ἐξασφαλισμένες ἀποικίες (ἀγορές), ὅπως ἡ Ἀγγλία (89)...

Κεφάλαιο 5. «Παγκόσμια Δύναμη ἤ παρακμή»...

Τό 1912 ἡ Ἰταλία προσχώρησε πάλι στήν «Τριπλή συμμαχία», *ὅμως εἶναι ἀμφίβολο* ἄν πρέπει νά ὑπολογίζουμε σ' αὐτήν σέ περίπτωση πολέμου (96)... (idem, 180).

Πρέπει νά ὑποστηρίξουμε τήν Αὐστρία στήν πολιτική της στά Βαλκάνια καί νά προσπαθήσουμε νά ἀποσπάσουμε τήν Τυνησία γιά τήν Ἰταλία (97).

Ἡ Ρωσία συγκλονίστηκε ἀπό τήν ἐπανάσταση (100)—«ὁ στρατός δέν εἶναι σίγουρος» (100) etc., εἶναι ζήτημα ἄν ἡ Ρωσία ἐπιθυμεῖ ἕναν ἐπιθετικό πόλεμο ἐνάντια στή Γερμανία (102)...

Ἡ Γαλλία δέν εἶναι ἐπικίνδυνη γιά τήν Ἀγγλία λόγω τῆς στασιμότητας τοῦ πληθυσμοῦ στή Γαλλία (107) καί γιατί ἔχουν κορεστεῖ ὁλοκληρωτικά οἱ ἐπιδιώξεις της γιά ἐξάπλωση (107) etc.

Ἄν ἀποχωρήσει ἡ Ἰταλία... «θά εἶναι δυνατό νά δημιουργηθεῖ ἐνάντια στή Γερμανία καί τήν Αὐστρία μιά πολύ σημαντική ὑπεροχή δυνάμεων» (114)...

Μᾶς ἀπειλοῦν καί ἀπό τήν ξηρά καί ἀπό τή θάλασσα (115)—ζοῦμε σέ μιά λανθάνουσα, ὅμως μεγάλη κρίση (115). Αὐτό πρέπει νά τό ἔχουμε ὑπόψη. Τό γεγονός αὐτό «συγκαλύπτεται... μέ τό ἀπατηλό παιχνίδι μηχανοραφιῶν τῆς διπλωματίας καί μέ τήν *ἐπίσημη εἰρηνοφιλία* ὅλων τῶν κρατῶν» (116). NB!!

Μέ τή Γαλλία πρέπει νά λογαριαστοῦμε ὁπωσδήποτε. «Ἡ Γαλλία πρέπει νά συντριβεῖ τόσο ὁλοκληρωτικά ὥστε νά μήν μπορεῖ ποτέ πιά νά σταθεῖ ἐμπόδιο στό δρόμο μας» (118).

Τό Βέλγιο... εἶναι οὐδέτερο, ὅμως ἡ Γαλλία καί ἡ Ἀγγλία θά προσπαθήσουν νά ἑνώσουν τίς δυνάμεις τους στό Βέλγιο (123)—«ἡ ἔννοια μιᾶς μακρόχρονης οὐδετερότητας ἀντιφάσκει γενικά μέ τήν οὐσία τοῦ κράτους» (123)... «μέ τούς ὕψιστους ἠθικούς σκοπούς του»... (123)... χά-χά!!

...«Ἕνας ὁλόκληρος χρόνος ἀπαιτεῖται γιά τήν κατασκευή ἑνός πυροβόλου τῶν 30 ἑκατοστῶν» (141)... χρόνος προετοιμασίας...

Κεφάλαιο 7: «Ὁ χαρακτήρας τοῦ ἐπικείμενου πολέμου μας».

Οἱ ἔνοπλες δυνάμεις τῶν διαφόρων κρατῶν... Ἀριθμοί... Ἡ Γαλλία λέει, «μπορεῖ νά ἔχει ὑπέροχα στρατεύματα ἀπό μαύρους» (150)... χά-χά!!

Ἐμεῖς (μαζί μέ τήν Αὐστρία) ἔχουμε λιγότερες (;) ἀπ᾽ὅ,τι ἡ Γαλλία + τή Ρωσία, καί πρέπει νά φροντίσουμε γιά τήν ποιότητα (156)...

Ναυτικές δυνάμεις (σύμφωνα μέ τό «Νάουτικους»* τοῦ 1912)—ὁ ἀγγλικός στόλος εἶναι πάνω ἀπό δυό φορές ἰσχυρότερος ἀπό τόν δικό μας (170).

Ἡ Ρωσία προστατεύεται ἀπό τήν ἔκτασή της (176)—δέν μπορεῖ νά ὑπάρξει ἀγώνας γιά τήν ὕπαρξή της... τά μορφωμένα τμήματα τοῦ λαοῦ της εἶναι ὑπέρ τῆς ἐπανάστασης (ibidem), εἶναι ζήτημα ἄν μπορεῖ νά ὑπάρξει «ὁμόφωνη ἐθνική ἔξαρση» (177), ὅπως στό ρωσοϊαπωνικό πόλεμο (177).

Ἡ Ἐλβετία, τό Βέλγιο καί ἡ Ὁλλανδία (μέσα ἀπό αὐτές τίς δυό τελευταῖες χῶρες θά βαδίσουν οἱ γάλλοι καί οἱ ἄγγλοι)... «ἡ οὐδετερότητα εἶναι μόνο ἕνας χάρτινος φραγμός» (179).

Ἡ Ἀγγλία ἐπιδιώκει νά συντρίψει τό στόλο μας (184 κ.ἑ. Κεφάλαιο 8: «Ὁ ἐπικείμενος ναυτικός πόλεμος»)... Μπορεῖ νά

* Ὁδηγός τοῦ ναυτικοῦ. *Ἡ Σύντ.*

παραλύσει τό ὑπερπόντιο ἐμπόριό μας (186)... Ὀχυρώνει τό Χάρβιτς (189), κατασκευάζει λιμάνια στό Ρόσαϊτ καί στό Σκάπα-Φλόου (191)... Πρέπει ν'ἀναπτύξουμε τόν ἀεροπορικό μας στόλο (195)... Πρέπει νά προσπαθήσουμε μέ ὅλες τίς δυνάμεις μας νά καταστρέψουμε ἀπό τήν ξηρά τό γαλλικό στόλο (196) — «πόλεμος ἐξόντωσης» (196) μέ τή Γαλλία... «νά συντρίψουμε μιά γιά πάντα τή Γαλλία σάν μεγάλη Δύναμη» (196).

Μονάχα ἡ νίκη στήν ξηρά θά μᾶς δόσει ἐλπίδες γιά τή θάλασσα (199)... ἡ Ρωσία + ἡ Γαλλία = 180 ἑκατομμύρια πληθυσμός. Ἡ Γερμανία = 65 ἑκατομμύρια (201)... Νά αὐξηθεῖ ὁ στρατός... τώρα ἔχουν μεγαλύτερες ἀπαιτήσεις ἀπό τό στρατιώτη (205), τό πεζικό εἶναι σπουδαιότερο... Πρέπει «νά ἐπιτεθοῦμε» (206).

(«Στελέχη» καί ὄχι «ἐφεδρεῖες», 210.) Ἡ ποιότητα εἶναι πιό σπουδαία ἀπό τήν ποσότητα (213)... δέν μπορεῖς νά πολεμᾶς μέ «πυκνή» διάταξη, ἡ σημασία τοῦ κάθε πολεμιστῆ μεγαλώνει, ἡ σημασία τῆς διοίκησης μειώνεται (214)...

Ἡ ἰδιαίτερη σημασία τῆς προετοιμασίας, τῆς μετακίνησης (καί τοῦ ἐφοδιασμοῦ) μεγάλων στρατιωτικῶν μαζῶν, τά ἰδιαίτερα καθήκοντα πού προκύπτουν ἀπό τό γεγονός αὐτό (226 κ.ἑ.). Διεξοδικά γι'αὐτό ἀπό στρατιωτικοτεχνική ἄποψη...

Ἡ σημασία τοῦ ἱππικοῦ — νά ἀνιχνεύει καί «νά συγκαλύπτει» (235)...

Εἶναι ἀπαραίτητη ἡ «μεταβλητότητα» (εὐκινησία, εὐλυγισία) τῆς ὀργάνωσης (237)...

Νά προετοιμάζεται τό νέο, νά μήν ἐπαναλαμβάνεται τό παλιό (247 κ.ἑ.)...

Χρειάζεται μεγαλύτερη πνευματική ἀνάπτυξη τῶν στρατιωτικῶν — «διαλέξεις γενικοῦ ἐπιστημονικοῦ χαρακτήρα» (267) — στίς στρατιωτικές ἀκαδημίες etc.

Ἐμεῖς (ἡ Γερμανία) ὀφείλουμε νά κάνουμε παγκόσμια πολιτική (268, 269) — γι'αὐτό χρειάζεται ναυτική δύναμη (κεφ. 12: «Προετοιμασία τοῦ ναυτικοῦ πολέμου»)... στή θάλασσα δέν μποροῦμε νά κάνουμε ἐπίθεση, — ὀχύρωση τῶν ἀκτῶν etc.

Τά κανόνια τῶν 24 ἑκατοστῶν «πρέπει νά θεωροῦνται ἐντελῶς ἀκατάλληλα γιά μιά σύγχρονη ναυμαχία» (276)...

...Ὁ νέος ναυτικός νόμος προβλέπει τήν κατασκευή 72 νέων ὑποβρυχίων (277),.. ἡ τρίτη μοίρα θά εἶναι ἕτοιμη μόνο τό 1914 (278)...

Τό Τσίγκταο πρέπει νά ὀχυρωθεῖ καλύτερα (282)...

Αἰφνιδιαστική ἐπίθεση:

Ἀγγλία 2— 5. IX. 1807 ἐνάντια στήν Κοπεγχάγη...
» 11—12. VII. 1882 » » Ἀλεξάνδρεια (Αἴγυπτος)...

Ἡ Ἰταλία ἐνάντια στήν Τριπολίτιδα καί στά τουρκικά πλοῖα...

Ἦταν λάθος πού δέν «λογαριαστήκαμε» νωρίτερα μέ τή Γαλλία — θά βρίσκονταν ἀφορμές (287): «Τό θεωρῶ τό πιό βαρύ σφάλμα, πού θά μποροῦσε ποτέ νά διαπράξει γενικά ἡ γερμανική πολιτική, τό γεγονός ὅτι δέν ξεκαθάρισε τούς λογαριασμούς μέ τή Γαλλία σέ περίοδο πού ἡ παγκόσμια κατάσταση ἦταν ὁλότελα εὐνοϊκή γιά μᾶς καί πού ἡ ἐπιτυχία ἦταν βέβαιη γιά μᾶς. Εἶναι ἀναμφίβολο ὅτι δέν ἔλειψαν οἱ εὐκαιρίες γι᾽αὐτό» (287)... NB

Ἡ διαπαιδαγώγηση τοῦ λαοῦ πρέπει νά εἶναι *πιό θρησκευτική* καί *πιό πατριωτική*, ἐνάντια στούς σοσιαλδημοκράτες (μέ τίς ἀντιπατριωτικές τους πεποιθήσεις: 291)... (κεφάλαιο 13)...

«Ἤδη σήμερα μόνο τό 6,14% ὅλων τῶν στρατιωτικῶν πού γεννήθηκαν στή Γερμανία, προέρχεται ἀπό τίς μεγάλες πόλεις, τό 7,37% ἀπό τίς μεσαῖες πόλεις, τό 22,34% ἀπό τίς μικρές πόλεις καί κωμοπόλεις καί τό 64,15% ἀπό τά χωριά[1]), ἐνῶ ἡ κατανομή τοῦ πληθυσμοῦ ἀνάμεσα στήν πόλη καί στό χωριό εἶναι ἐντελῶς διαφορετική» (σελ. 292)...

NB
ἡ σύνθεση τοῦ
στρατοῦ >
χωριάτικη
NB

1905:	ἀγροτικός πληθυσμός	42,5%
	ἀπό μικρές πόλεις	25,5
	ἀπό μεσαῖες »	12,9
	ἀπό μεγάλες »	19,1

...«Ὁ ἀγροτικός πληθυσμός συνδέθηκε πολύ στενά μέ τό στρατό» (292)... ὁ ἀστικός πληθυσμός, μεγάλα στρώματά του «κρατοῦν ἀπέναντι στό στρατό ἐντελῶς ἐχθρική στάση» (292)...

Ἡ εὐεργετική ἐπίδραση τῆς στρατιωτικῆς διαπαιδαγώγησης ((ὁ στρατός, λέει, δέν *ἀποσπᾶ* τόν πληθυσμό ἀπό τίς ὠφέλιμες δουλιές, ἀλλά *διαπαιδαγωγεῖ* [τό σημεῖο αὐτό *ὄχι* στό 13 κεφάλαιο]))... ἡ δουλιά στό ἐργοστάσιο εἶναι ἀπό πολλές ἀπόψεις ἐπιβλαβής... ἐπιβλαβής εἶναι ἡ μειωμένη ἐργάσιμη μέρα (294)...

Στή Ρωσία, λέει, (σέ διάκριση ἀπό τήν Ἰαπωνία) οἱ μορφωμένες τάξεις θεωροῦσαν τόν πατριωτισμό ξεπερασμένη ἔννοια etc. etc. — ἀπό δῶ ἡ ἡττοπάθεια (304)...

---

[1]) Κόμης Ποζαντόβσκι. «Τό ζήτημα τῆς κατοικίας». Μόναχο, 1910.

῾Η κυβέρνηση πρέπει νά διαθέτει ἕναν ἐκλαϊκευτικό Τύπο (305)...

γιά δές!!!! «Θά τό θεωροῦσα εὐλογία, ἄν θά μποροῦσαν νά ἐξαναγκαστοῦν ὅλες οἱ ἐφημερίδες νά δημοσιεύουν ὁρισμένες κυβερνητικές ἀνακοινώσεις γιά νά μή φωτίζονται οἱ ἀναγνῶστες τόσο μονόπλευρα γιά τίς κοινωνικές σχέσεις ὅπως γίνεται ἀπό τόν κομματικό Τύπο» (306)...

Κατά τήν «οἰκονομική καί πολιτική προετοιμασία τοῦ πολέμου» (κεφάλαιο 14) δέν πρέπει νά καθοδηγούμαστε «ἀπό τίς μικροαστικές ἀπόψεις» (311)... δέν πρέπει νά ὑποχωροῦμε μπρός «στή μαλθακή φιλανθρωπία τῆς ἐποχῆς» (312)...

	᾿Εθνική περιουσία μάρκα κατ᾿ ἄτομο	Δαπάνες γιά τό στρατό καί τό στόλο μάρκα κατ᾿ ἄτομο
Στή Γερμανία	= 5—6 χιλ.	16
Γαλλία	περίπου τό ἴδιο	20
᾿Αγγλία	6—7 χιλ.	29

(σελ. 315)

	Μετανάστες	῎Ανεργα μέλη τῶν ἐργατικῶν συνδικάτων
ἀπό τή Γερμανία	20 000 (1908)	4,4%
᾿Αγγλία	336 000 (1908)	10,0%
Γαλλία		11,4%

(σελ. 318)

῾Η οἰκονομική ἀνάπτυξη τῆς Γερμανίας εἶναι πιό γοργή (316 – 7)...

!! ῞Ενας λαός πού ξοδεύει τό χρόνο 5 περίπου δισεκατομμύρια γιά καπνό καί οἰνοπνευματώδη ποτά, μπορεῖ νά ξοδεύει «μερικές ἑκατοντάδες ἑκατομμύρια» (320) γιά τήν ὑπεράσπιση τῆς τιμῆς του, τῆς ἀνεξαρτησίας καί τοῦ μέλλοντός του.

῾Ο Ναπολέων Γ΄ ὑπολόγιζε τό 1870 στή συμμαχία μέ τήν Αὐστρία (ταξίδι τοῦ πρίγκιπα ῎Αλμπρεχτ στό Παρίσι καί ἑνός γάλλου στρατηγοῦ στή Βιέννη... *326*), ὅμως ἔπεσε ἔξω...

᾿Επίλογος (1913) — ἡ κατάστασή μας χειροτέρεψε. ῾Ο Βαλκανικός πόλεμος ἦταν ἕνα χτύπημα ἐνάντια στήν Τουρκία καί στήν «Τριπλή συμμαχία»... Εἶναι ἀνοησία νά ἐλπίζουμε εἰρήνη μέ τήν ᾿Αγγλία... Πρέπει νά χρησιμοποιηθοῦν οἱ «προσπάθειες γιά προσέγγιση» μέ τήν ᾿Αγγλία γιά καλύτερη προετοιμασία (343)...

((Τό βιβλίο αὐτό γράφτηκε τό φθινόπωρο τοῦ 1911: σελ. 338)).

Τέλος

ΡΥΝΤΟΡΦΕΡ. «ΒΑΣΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΣΗΜΕΡΑ»

Ι. Ι. Ρυντόρφερ. «Βασικά χαρακτηριστικά τῆς παγκόσμιας πολιτικῆς σήμερα». Βερολίνο, 1914. (σελ. XIII + 252.)

(Ὁ πρόλογος φέρει τή χρονολογία *Ὀχτώβρης τοῦ 1913.)*

Ἕνα βιβλιαράκι μέ ἀξιώσεις ἑνός διπλωμάτη, ὁ ὁποῖος προσπαθεῖ νά συγκαλύψει μέ φράσεις τίς ἰμπεριαλιστικές βλέψεις τῆς γερμανικῆς ἀστικῆς τάξης. Κεντρικό θέμα — ἡ πάλη τῶν ἐθνικῶν καί τῶν κοσμοπολίτικων τάσεων.

Ἀξιώσεις γιά κοινωνιολογία καί φιλοσοφία = ἡ πιό ἀνόητη νεοκαντιανή φλυαρία γιά τό λαό σάν προσωπικότητα, συγκρίσεις μέ τό δάσος (ἐπαναλαβαίνονται δεκάδες φορές), γιά τή θεϊκότητα κτλ. ἀνοησίες.

Στήν πραγματικότητα πρόκειται γιά ἕνα ἐπίκαιρο θέμα, ντυμένο ὅμως μέ φλυαρίες γιά τήν «ἐντελέχεια» τοῦ Ἀριστοτέλη κτλ.

Ἡ Ἀγγλία, λέει, γιά ν'ἀποπερατώσει τά σχέδιά της στήν Ἀφρική (σιδηροδρομική γραμμή Ἀκρωτηρίου — Καΐρου) «χρειάζεται ἀκόμη νά λύσει ἁπλῶς τά διαφιλονικούμενα ζητήματα μέ τή Γερμανία καί τό Βέλγιο» (94)...

...«Ἔτσι, ἡ Πορτογαλία καί σέ λιγότερο βαθμό καί ἡ Ἰσπανία εἶναι στήν πραγματικότητα χῶρες ἐξαρτημένες ἀπό τήν παγκόσμια αὐτοκρατορία τῆς Ἀγγλίας. Ἡ Ἰαπωνία δέν μπορεῖ νά ξεφύγει ἀπό τά νύχια τῆς ἀγγλικῆς χρηματαγορᾶς. Ἡ Ἀγγλία δέν ἔχει λόγο νά δημιουργήσει σημεῖα στήριξης στή Νότια Ἀμερική, γιατί τό Χρηματιστήριο τοῦ Λονδίνου χρηματοδοτεῖ τό πιό σημαντικό καί μέ πλούσιο μέλλον κράτος τῆς Νότιας Ἀμερικῆς, τήν Ἀργεντινή, καί ἔτσι τό ἐξουσιάζει...

Ἡ παγκόσμια κυριαρχία τῆς Ἀγγλίας... στηρίζεται, ἐκτός ἀπό τήν κυριαρχία στή θάλασσα, καί σέ δυό μεγάλες κολῶνες: στόν κοινό βρετανικό πολιτισμό καί στό Χρηματιστήριο τοῦ Λονδίνου» (95)...

Ἡ Γερμανία, πού δέν ἔχει δυνατότητες ἐπέκτασης (ἡ Ἀσία γιά τή Ρωσία, ἡ Βόρεια Ἀφρική γιά τή Γαλλία καί τήν Ἰταλία) καί κλεισμένη καί ἀπό τίς δυό πλευρές, ἔχει ἔλθει πολύ ἀργά (οἱ ἀποικίες ἔχουν καταληφθεῖ), βρέθηκε σέ δύσκολη κατάσταση ((§ 7 τοῦ κεφαλαίου 2, σελ. 101 καί ἑπόμ.)).

Στό ζήτημα τοῦ Μαρόκου ὑποχρεώθηκε νά ὑποχωρήσει μπρός στή Γαλλία (105).

«Οἱ τύχες τῆς γερμανικῆς παγκόσμιας πολιτικῆς θά κριθοῦν στήν ἤπειρο» (107)... «Μπορεῖ ὡστόσο νά νοηθεῖ μιά γερμανική παγκόσμια πολιτική χωρίς ὑπεροχή στή θάλασσα, ὅμως σέ καμιά περίπτωση δέν μπορεῖ νά νοηθεῖ χωρίς τήν κυριαρχική θέση της στήν ξηρά» (ibidem).

(ἡ νίκη στήν Εὐρωπαϊκή ἤπειρο ἀποτελεῖ τό πιό κύριο ἀπ᾽ὅλα γιά τή Γερμανία)

Μαρόκο... «ὑποχώρηση» (108): χρειάστηκε νά ὑποχωρήσουμε λίγο...

«Τό κεφάλαιο αὐτό τῆς γερμανικῆς παγκόσμιας πολιτικῆς εἰκονογραφεῖ περισσότερο ἀπό κάθε ἄλλο τήν ἰδιομορφία τῆς διεθνοῦς θέσης τῆς αὐτοκρατορίας, τίς περιορισμένες ἐπεκτατικές δυνατότητές της, τή σύμπλεξη τῆς παγκόσμιας πολιτικῆς μέ τήν ἠπειρωτική πολιτική, τήν περιπλοκότητα τῶν παραγόντων ἐκείνων, τούς ὁποίους πρέπει ἡ γερμανική παγκόσμια πολιτική νά παίρνει ὑπόψη της» (109)...

῾Ο γερμανικός ἐθνικισμός εἶναι, λέει, ἀκόμη νεαρός... «τρόποι τυχάρπαστοι» (112).

Στήν ᾿Αμερική μόλις διαμορφώνεται ὁ *λαός*, τό ἔθνος (ἰδιαίτερα μεγάλη ἡ μετανάστευση λατίνων καί **σλάβων**).

«῾Η ᾿Αργεντινή μπορεῖ ἀπό οἰκονομική ἄποψη νά θεωρεῖται ἀποικία πού διευθύνεται ἀπό τό Χρηματιστήριο τοῦ Λονδίνου» (133)... Τά νοτιοαμερικανικά κράτη «σήμερα εἶναι, καί πιθανό θά εἶναι ἀκόμη γιά πολύ καιρό, ἀντικείμενα καί ὄχι ὑποκείμενα τῆς παγκόσμιας πολιτικῆς» (131)...

«῾Η σημερινή ᾿Ιαπωνία ὑποφέρει ἀπό τίς ἐπιτυχίες της» (137) — δέν μπορεῖ νά τά βγάλει πέρα μέ τίς ἀποικίες της, δέν στέριωσε etc. ... (Στήν ᾿Ιαπωνία εἶναι ἀνεπαρκής ἡ θρησκευτική βάση: 138) ((σωστός ἠλίθιος!))...

Κοσμοπολιτική τάση — φλυαρία γιά τόν καθολικισμό... γιά τό πολιτιστικό ἰδανικό...

Τό «κεφάλαιο» καί ἡ δύναμή του...

NB || «῎Αν ἐξετάσουμε τήν ἱστορία τῆς ἀποικιοκρατικῆς ἐπέκτασης τῶν μεγάλων εὐρωπαϊκῶν Δυνάμεων στίς τελευταῖες δεκαετίες ἀπ᾽αὐτή τήν ἄποψη, εἶναι εὔκολο νά δοῦμε, ὅτι ὅλοι οἱ πόλεμοι τῆς τελευταίας περιόδου, στούς ὁποίους πῆραν μέρος μεγάλες εὐρωπαϊκές Δυνάμεις, ἄν καί δέν ἄρχισαν ἄμεσα γιά τό συμφέρον τοῦ κεφαλαίου, χωρίς ἀμφιβολία καθορίστηκαν ἀπό τό συμφέρον του»* (157)...

* Βλ. Β. Ι. Λένιν. ῎Απαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 26ος, σελ. 252-253. *῾Η Σύντ.*

«Ἡ σύμπλεξη τῶν ὑλικῶν συμφερόντων τοῦ πολιτισμένου κόσμου, ἡ δημιουργία μιᾶς ἑνιαίας παγκόσμιας οἰκονομίας ἀποτελοῦν ἕνα ἀπό τά βασικά γεγονότα τῆς σύγχρονης πολιτικῆς» (159)...

Ἡ πάλη γιά τήν «πλειονότητα τῶν μετοχῶν»* (161)... «Ὅλες οἱ οἰκονομικές ἐπιχειρήσεις πού ἔχουν ἄμεση πολιτική σημασία, ὅπως, λογουχάρη, οἱ σιδηρόδρομοι, οἱ διώρυγες κτλ., ἔχουν τώρα ξεκάθαρα ἐθνικό χαρακτήρα, παρόλο πού τά κεφάλαιά τους ὡς πρός τήν προέλευση ἤ ὡς πρός τή μορφή τους εἶναι διεθνικά» (161)...

Διεθνές δίκαιο καί διεθνῆ δικαστήρια διαιτησίας; «Γενικά ὁ θεσμός τῶν δικαστηρίων διαιτησίας χρησιμεύει ἁπλῶς γιά τήν πρόληψη ἀνεπιθύμητων πολέμων πού μποροῦν νά προκληθοῦν λόγω ἀπρόβλεπτων ἐπεισοδίων καί πού δέν θίγουν τά ζωτικά συμφέροντα τῶν ἐθνῶν. Ὅμως ποτέ καί πουθενά ὥς τώρα δέν ρυθμίστηκαν ζωτικά ζητήματα τῶν ἐθνῶν ἀπό τά δικαστήρια διαιτησίας, οὔτε ἔχουν ἀποφευχθεῖ ἀπό τά δικαστήρια διαιτησίας πόλεμοι πού τούς εἶχαν θελήσει» (167)...

Διεθνής σοσιαλισμός; (§ 5 τοῦ 3ου κεφαλαίου, μέρος I, σελ. 172 καί ἑπ.).

«Ἄν ὁ διεθνής σοσιαλισμός κατορθώσει ν'ἀποσπάσει ἐσωτερικά τόν ἐργάτη ὁλότελα ἀπό τό ἔθνος του καί νά τόν κάνει ἀποκλειστικά μέλος τῆς τάξης, τότε θά ἔχει νικήσει, γιατί τά μέσα ἀνοιχτῆς βίας, μέ τά ὁποῖα τό ἐθνικό κράτος μπορεῖ στήν περίπτωση αὐτή νά προσπαθήσει ἀκόμη νά δέσει τόν ἐργάτη, ἀναπόφευκτα τά μέσα αὐτά μέ τήν πάροδο τοῦ χρόνου θά γίνουν ἀτελέσφορα. Ἄν ὅμως ὁ διεθνής σοσιαλισμός δέν τό κατορθώσει αὐτό καί διατηρηθοῦν, ἔστω καί ὑποσυνείδητα, οἱ ἐσωτερικοί δεσμοί πού συνδέουν τόν ἐργάτη μέ τόν ὀργανισμό πού λέγεται ἔθνος, τότε ἡ νίκη τοῦ διεθνοῦς σοσιαλισμοῦ θά γίνει ἀμφίβολη ὥς τότε πού θά ὑπάρχουν οἱ δεσμοί αὐτοί, καί θά μετατραπεῖ σέ ἧττα, ἄν ἀποσαφηνιστεῖ τελικά ὅτι οἱ δεσμοί αὐτοί εἶναι ἰσχυρότεροι»** (173–174)...

NB

NB

«Ἐξαθλίωση», λέει, δέν ὑπάρχει οὔτε ὄξυνση τῶν ταξικῶν ἀντιθέσεων (174). Ἡ ὀξυμένη ἐθνική πάλη καί

* Βλ. Β. Ι. Λένιν. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 26ος, σελ. 252-253. *Ἡ Σύντ.*
** Στό ἴδιο. *Ἡ Σύντ.*

ὁ ἐθνικισμός τραβάει τούς ἐργάτες (175)... «Ἔτσι μποροῦμε νά ποῦμε ὅτι μ᾿ ὅλο πού τό σοσιαλιστικό κίνημα ἀπό τόν καιρό ἐκεῖνο» (τόν τελευταῖο καιρό) «σημείωσε τεράστια ἄνοδο καί μ᾿ ὅλο πού σ᾿ ὅλες τίς χῶρες τά
NB σοσιαλιστικά κόμματα μεγάλωσαν ἐξαιρετικά τή δύναμη καί τήν ἐπιροή τους, ὅμως στήν περίοδο αὐτή τό διεθνιστικό στοιχεῖο στό κίνημα ὄχι μόνο δέν αὐξήθηκε παράλληλα, ἀλλά ἔχασε σέ σημασία καί σέ δύναμη κρούσης» (175).

Ἡ ἐκλογική πάλη τῶν τελευταίων ἐτῶν ἀναγκάζει τούς γερμανούς σοσιαλδημοκράτες «νά συγκαλύπτουν ἤ νά ἀποδυναμώνουν» τό διεθνισμό τους (176)...

...«Αὐτή» (ἡ γερμανική σοσιαλδημοκρατία) «ἀπόκρουσε μέ ἀγανάκτηση τόν ἰσχυρισμό τῶν ἀντιπάλων της ὅτι τάχα σέ περίπτωση πολέμου ἡ σοσιαλδημοκρατία θά παρορμήσει τίς ἐπηρεαζόμενες ἀπό αὐτήν ἐργατικές μάζες νά στρέψουν τά ὅπλα ἐνάντια στούς διοικητές τους καί ἔτσι, σέ συμμαχία μέ τούς γάλλους σοσιαλιστές, θά προσπαθήσουν νά ἐμποδίσουν ἕναν πόλεμο. Θεωροῦν μάλιστα προσβολή τή μομφή γιά ἀνεπαρκή πατριωτισμό...

Τό ζήτημα (τῆς «ἐθνικῆς» τάσης) βρίσκεται στό κέντρο τῆς ὅλης συζήτησης, τό ζήτημα αὐτό γίνεται τό *βασικό ζήτημα* τοῦ σοσιαλισμοῦ»* (176).

...«Τό ζήτημα πού μπαίνει εἶναι μόνο ποιά εἶναι ἡ ἐπίκαιρη σημασία τῶν ἐκδηλώσεων αὐτῶν» (τῶν ἐργατῶν καί τῶν σοσιαλιστικῶν κομμάτων ὑπέρ τοῦ διεθνισμοῦ etc.) «γιά τά
NB πολιτικά γεγονότα καί τίς πολιτικές ἀποφάσεις τῶν λαῶν καί τῶν ἡγετῶν τους. Σέ ὅλα τά κράτη μέ ἰσχυρό τό ἐθνικό αἴσθημα ἡ σημασία αὐτή εἶναι ἐλάχιστη. Μποροῦμε γενικά νά ποῦμε ὅτι σέ ὅλα τά ζητήματα γιά τά ὁποῖα οἱ κυβερνή-
! σεις μποροῦν νά ἀπευθυνθοῦν στό ἐθνικό αἴσθη-
NB μα τοῦ λαοῦ, δέν χρειάζεται νά λαβαίνουν καθό-
! λου ὑπόψη τό διεθνισμό τῶν σοσιαλιστικῶν κομμάτων τους, καί μέχρι τώρα οὔτε ἕνας ἐθνικός πόλεμος δέν ματαιώθηκε ἐξαιτίας τῆς ἐχθρικῆς στάσης ἀπέναντί του τῶν σοσιαλιστῶν, οὔτε στό μέλλον πρόκειται νά ματαιωθεῖ ἕνας πόλεμος ἀπό
!! παρόμοιες αἰτίες. Εἶναι ἐνδεχόμενο, ἐξαιτίας τῶν πασιφιστικῶν θεωριῶν τοῦ σοσιαλισμοῦ, οἱ κυβερνήσεις νά προσπαθήσουν νά συγκαλύψουν προσεκτικά τίς πρωτοβουλίες τους μέ ἐθνικά

* Βλ. Β. Ι. Λένιν. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 26ος, σελ. 252-253. *Ἡ Σύντ.*

αἰσθήματα, ὅμως ἀπ'αὐτό ἡ οὐσία τῆς ὑπόθεσης δέν θά ἀλλάξει καθόλου, ἀλλά θά γίνουν ἁπλῶς μερικές ἀλλαγές στίς πολιτικές μορφές καί στήν τεχνική πού χρησιμοποιεῖ ἡ σύγχρονη πολιτική»* (177-178).

θά ξεγελάσουμε, λέει, εὔκολα!!

Σύγκρ. σελ. *1 0 3:* «Καί ἡ σοσιαλδημοκρατία ἐπίσης στίς ἐκδηλώσεις της στά κοινοβούλια καί στή ζύμωσή της στό λαό θά ἀναγκάζεται χρόνο μέ χρόνο νά παίρνει ὑπόψη της ὁλοένα καί περισσότερο τό ἐθνικό ἐπιχείρημα» (idem, σελ. 110).

Οἱ ἀποικίες τῆς 'Αγγλίας ἐφαρμόζουν δασμούς προτίμησης γιά τή Μητρόπολη (206) — Καναδάς, Αὐστραλία, Νότια 'Αφρική = «**στήν πραγματικότητα πρόκειται** γιά ἀνέβασμα τῶν δασμῶν γιά τίς μή ἀγγλικές παραγωγές χῶρες» (206)...

NB

«Φαίνεται νά προμηνύεται μιά γαλλοϊταλική ἀντίθεση γιά τήν ἐπικράτηση» (στή Μεσόγειο καί στήν 'Αφρική) (211)...

...«Ὅσον καιρό ἡ Ρωσία θά μπορεῖ μέ μικρό κόπο νά ἐπεκτείνεται στή Μογγολία καί στήν Περσία, ἡ ἐπεκτατική τάση της δέν θά κατευθύνεται ἐνάντια στήν Αὐστροουγγαρία, στά Βαλκάνια καί στήν Κωνσταντινούπολη» (211)...

Λόγω τῆς γεωγραφικῆς της θέσης ἡ Ρωσία προστατεύεται «ἀπό μιά ἐθνική καταστροφή» (216) — «σέ περίπτωση ἥττας μπορεῖ νά φοβᾶται στή χειρότερη περίπτωση τή νίκη τῆς ἐπανάστασης καί τήν ἐπιβράδυνση (;) τῆς πορείας ἀνάπτυξής της» (216)...

NB

Γενικά τώρα δέν πρέπει νά γίνονται πόλεμοι παρά μόνο σέ περίπτωση «ἀνάγκης» (218), ὅμως τί σημαίνει αὐτό;

«Στά λόγια πολύ εὔκολα μπορεῖ νά διακρίνει κανείς τήν ὑπεράσπιση ἀπό τήν ἐπίθεση, ὅμως στήν πράξη εἶναι ἐξαιρετικά δύσκολο νά διαπιστωθεῖ ἀναντίρρητα ποιός εἶναι ὁ ἐπιτιθέμενος καί ποιός ἀμύνεται» (218).

NB
ἄμυνα ἤ ἐπίθεση;

«**Δέν εἶναι σωστό ὅτι οἱ σημερινές μεγάλες Δυνάμεις ναί μέν** ἐξοπλίζονται, δέν χρησιμοποιοῦν ὅμως τούς ἐξοπλισμούς τους» (219). — Οἱ ἐξοπλισμοί αὐτοί «λογαριάζονται», τούς ὑπολογίζουν στίς διπλωματικές διαπραγματεύσεις, χρησιμεύουν σάν «μέσο πίεσης» etc. etc.

«Οἱ συμμαχίες στήν Εὐρώπη διαμορφώθηκαν γύρω ἀπό τίς δυό μεγάλες ἀντιθέσεις: τή γερμανογαλλική καί τήν αὐστρορωσική» (224)...

NB
NB

* Βλ. Β. Ι. Λένιν. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 26ος, σελ. 252-253. *Ἡ Σύντ.*

«᾿Από τήν πολιτική πλευρά ὅμως ἡ συμπεριφορά της (τῆς ᾿Αγγλίας) εἶναι πέρα γιά πέρα σχεδιασμένη. ῾Η μεγάλη ἐπιροή της στή Νότια ᾿Αμερική, ἰδιαίτερα στήν ᾿Αργεντινή, βασίζεται στήν ἐκδοτική δραστηριότητα τοῦ Χρηματιστηρίου τοῦ Λονδίνου· τέτια εἶναι ἐπίσης ὥς ἕνα βαθμό καί ἡ ὑποτέλεια τῆς Πορτογαλίας καί ἡ ἐπικρατέστερη ἐπιροή τῆς ᾿Αγγλίας στήν ᾿Ισπανία» (235)...

NB «Στήν πιό καθαρή μορφή της ἡ μέθοδος τοῦ χρηματιστικοῦ ἰμπεριαλισμοῦ ἐκφράστηκε ἀπό τή σύγχρονη Γαλλία. ῾Η Γαλλία ἔγινε ὁ παγκόσμιος τραπεζίτης ὄχι χάρη στόν μεγαλύτερό της πλοῦτο, ἀλλά χάρη στή μεγαλύτερη ρευστότητα τῶν κεφαλαίων της. ῾Η Γερμανία, ἡ ᾿Αγγλία, οἱ ῾Ενωμένες Πολιτεῖες εἶναι σήμερα πολύ πλουσιότερες, ὅμως σέ καμιά ἀπό τίς πιό πλούσιες αὐτές χῶρες δέν ὑπάρχουν τέτιες ποσότητες ἐλεύθερων κεφαλαίων, κεφαλαίων πού ἀναζητοῦν τοποθέτηση, ὅπως στή Γαλλία» (235-236)...

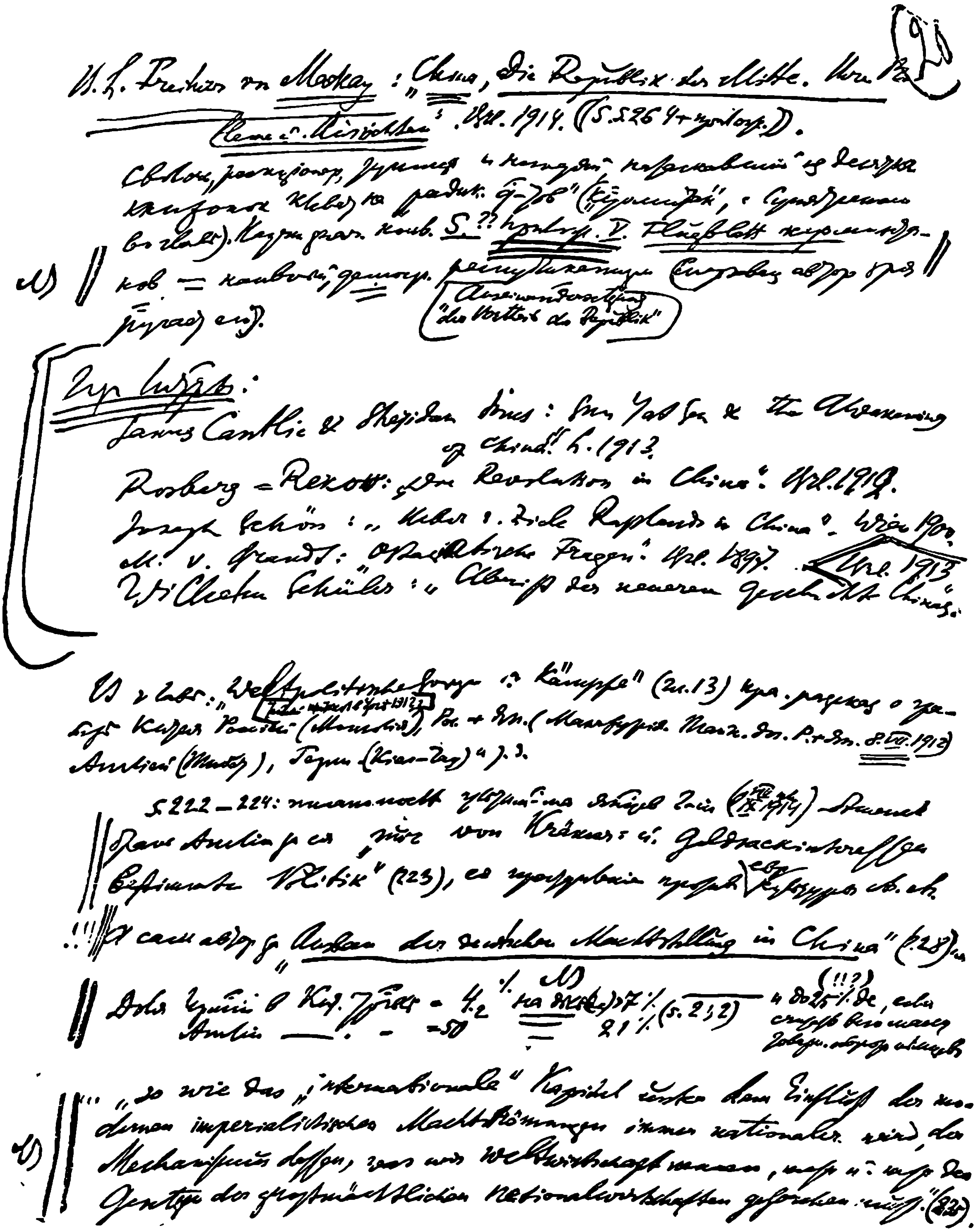
Δυό εἶναι οἱ αἰτίες: ἡ μεγαλύτερη «οἰκονομία» πού γίνεται στή Γαλλία καί ἡ μικρότερη ἀνάγκη χρήματος στή γαλλική οἰκονομική ζωή.

῎Αδικα δά κατηγόρησαν τούς γερμανούς ὅτι δέν ἐπωφελήθηκαν ἀπό τό ἐπεισόδιο τοῦ **Μαρόκου** γιά νά ἀδράξουν τήν «εὐκαιρία» — «νά κρατήσουν τήν ᾿Ισπανία σέ ἀντιγαλλικές θέσεις» (236)...

NB «῾Η περίπτωση αὐτή ποτέ δέν παρουσιάστηκε, γιατί ἡ Γερμανία δέν μποροῦσε οὔτε καί νά φανταστεῖ νά καταλύσει τούς οἰκονομικούς δεσμούς, πού δένουν τήν ᾿Ισπανία μέ τή Γαλλία, καί ν᾿ἀναλάβει τή χρηματοδότηση τῆς χώρας πού ἔχει ἀνάγκη χρημάτων. NB **Σχετικά μέ τήν Αὐστρία καί Οὐγγαρία, ἡ Γαλλία ἄφηνε πάντα λίγο-πολύ νά καταλάβουν ὅτι ἡ** φιλία τους μέ τή Γερμανία καί ἡ Τριπλή συμμαχία φταῖνε ἄν ἡ NB ἱκανοποίηση τῆς ἀνάγκης σέ χρῆμα τῶν δυό αὐτῶν κρατῶν συναντᾶ δυσκολίες στό Χρηματιστήριο τοῦ Παρισιοῦ» (236)...

...«῎Αν ἡ Γερμανική αὐτοκρατορία βασίζει ἀκόμη σέ μικρό μόνο βαθμό τή διεθνή πολιτική της ἐπιροή στή χορήγηση δανείων, αὐτό ὀφείλεται πρίν ἀπ᾿ὅλα στό γεγονός ὅτι, ἐνῶ εἶναι πλουσιότερη ἀπό τή Γαλλία, τό κεφάλαιό της ὅμως δέν εἶναι τόσο ρευστό» (237)... Πιό γοργή εἶναι ἡ οἰκονομική ἀνάπτυξη τῆς Γερμανίας, ἡ ἴδια ὅμως ἔχει ἀνάγκη κεφαλαίων...

...«῾Η Τουρκία συχνά ἔβρισκε στίς γερμανικές τράπεζες ἕνα στήριγμα ἐνάντια στούς πρόσθετους πολιτικούς ὅρους πού προβάλλονται ἀπό τή Γαλλία γιά τή χορήγηση δανείων. Τό ἴδιο ἀκριβῶς συνέβαινε καί μέ τή Ρουμανία, τήν Οὐγγαρία καί σέ ἄλλες περιπτώσεις. Γενικά μποροῦμε νά ποῦμε ὅτι ἡ ἀπό-

Ἡ 20ή σελίδα τοῦ Τετραδίου ξ («ξί»)

Σμίκρυνση

κρουση τοῦ χρηματιστικοῦ ἰμπεριαλισμοῦ, πού ἐφαρμόζει ἡ Γαλλία, θά ἀναγκάσει καί τή γερμανική πολιτική νά μπεῖ στόν ἴδιο ἀκριβῶς δρόμο» (238). NB

Τέλος

ΜΑΚΚΑ·Ι·. «Η ΚΙΝΑ, Η ΜΕΣΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ. ΤΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΟΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΤΗΣ»

Μ π. Λ. β α ρ ῶ ν ο ς φ ό ν **Μάκκαϊ. «Ἡ Κίνα,** *ἡ μέση δημοκρατία. Τ ά π ρ ο β λ ή μ α τ α κ α ί ο ἱ π ρ ο ο π τ ι κ έ ς τ η ς».* Βερολίνο, 1914. ((264 σελίδες + παραρτήματα.))

Παλιάνθρωπος, ἀντιδραστικός, βλάκας καί ἀχρεῖος, πού μάζεψε ἀπό καμιά δεκαριά βιβλιαράκια τίς συκοφαντίες ἐνάντια στούς «ριζοσπάστες δημοκράτες» (τοῦ «κουομιντάνγκ» μέ ἐπικεφαλῆς τόν Σούν Γιάτ-σέν). Ἐπιστημονική ἀξία — μηδέν. *Σελ.* ;; **Παράρτημα** *V. Π ρ ο κ ή ρ υ ξ η τ ο ῦ κ ο υ ο μ ι ν τ ά ν γ κ* = ἁπλοϊκός, *δ η μ ο κ ρ α τ ι κ ό ς* ρεπουμπλικανισμός ((ὁ παλιάνθρωπος συγγραφέας, ἄδικα τόν κατακρίνει)). [«Ἐξήγηση τῶν πλεονεκτημάτων τῆς δημοκρατίας».] NB

Ἀπό τή βιβλιογραφία:

Τζέιμς Κέντλι καί Σέρινταν Τζόνς. «Ὁ Σούν Γιάτ-σέν καί ἡ ἀφύπνιση τῆς Κίνας». Λονδίνο 1913.
Φόσμπεργκ-Ρέκοφ. «Ἡ ἐπανάσταση στήν Κίνα». Βερολίνο, 1912.
Γιόζεφ Σέν. «Σχετικά μέ τούς σκοπούς τῆς Ρωσίας στήν Κίνα», Βιέννη, 1900.
Μ. φόν Μπράντ. «Ζητήματα τῆς Ἀνατολικῆς Ἀσίας», Βερολίνο, 1897.
Βίλχελμ Σύλερ. «Μελέτη τῆς νεότερης ἱστορίας τῆς Κίνας». Βερολίνο, 1913.

Στό κεφάλαιο «Οἱ παγκόσμιες πολιτικές ἀνησυχίες καί συγκρούσεις» (κεφάλαιο 13) σύντομη ἀφήγηση τῆς καταλήστευσης τῆς Κίνας ἀπό τή Ρωσία (Μογγολία) [μυστικό πρωτόκολλο τοῦ Οὔργκο τό 1912], ἀπό τή Ρωσία + τήν Ἰαπωνία (Μαντζουρία. Μυστικό σύμφωνο τῆς Ρωσίας + Ἰαπωνίας τῆς 8. VII.1912), ἀπό

τήν 'Αγγλία (Θιβέτ), ἀπό τή Γερμανία (Κιάο-τσάο)* κτλ.

σελ. 222-224: γράφτηκε μετά τό τελεσίγραφο τῶν ἰαπώνων πρός τή Γερμανία (τόν VIII ἤ τόν IX. 1914) — παράφορο ὑβρεολόγιο ἐνάντια στήν 'Αγγλία γιά τήν «πολιτική της πού καθορίζεται μόνο ἀπό μπακαλοσυμφέροντα καί ἀπό τά συμφέροντα τῆς χρηματοσακκούλας» (223), καί γιά τό ἔγκλημά της σέ βάρος τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ etc. etc. Ὅμως ὁ ἴδιος ὁ συγγραφέας εἶναι ὑπέρ *«τῆς διεύρυνσης τῶν γερμανικῶν θέσεων στήν Κίνα»* (228)... !!!

Τό ποσοστό συμμετοχῆς τῆς Γερμανίας στό ἐμπόριο τῆς Κίνας = 4,2%, *στήν πραγματικότητα* φτάνει (τάχα) (ΝΒ) κάτι περισσότερο ἀπό 7% — ἤ σχεδόν τό 25% δῆθεν (!!;), ἄν ὑπολογιστεῖ ὅλος ὁ ὄγκος τῆς ἐμπορικῆς κίνησης τῶν γερμανῶν.

Τό ποσοστό συμμετοχῆς τῆς 'Αγγλίας στό ἐμπόριο τῆς Κίνας = 50%, *στήν πραγματικότητα* 21% (σελ. 232).

ΝΒ ...«ἀκριβῶς ὅπως τό «διεθνικό» κεφάλαιο γίνεται κάτω ἀπό τήν ἐπίδραση τῶν σύγχρονων ἰμπεριαλιστικῶν τάσεων ὅλο καί πιό ἐθνικό, ἔτσι καί ὁ μηχανισμός αὐτοῦ πού τό ὀνομάζουμε παγκόσμια οἰκονομία, ὑποχρεώνεται ὅλο καί περισσότερο νά ὑπακούει στούς νόμους τῶν ἐθνικῶν οἰκονομιῶν τῶν μεγάλων Δυνάμεων» (235).

((στό κεφάλαιο 14: «Ἡ ἀποστολή τῆς Γερμανίας»))

ΝΒ «Μόνο πέρσι» ἡ 'Αγγλία καί οἱ Ἑνωμένες Πολιτεῖες «ξόδεψαν 18 ἑκατομμύρια μάρκα γιά τήν ἵδρυση νέων ἀνώτατων ἐκπαιδευτικῶν ἱδρυμάτων στό Σάν τούνγκ, στό Χανκόου καί στό Χόνγκ-Κόνγκ» (236) — σέ σύγκριση μέ τό ποσό αὐτό, ὅλα ὅσα ἔδοσε ἡ Γερμανία τόν ἴδιο χρόνο «φαίνονται μηδαμινά». Καί ἀπό ποῦ προέρχονται αὐτά τά χρήματα; Ἡ κύρια πηγή τους εἶναι: οἱ ἐμπορικές καί βιομηχανικές ἐπιχειρήσεις τῶν ἄγγλων καί ἀμερικανῶν μεγαλοκαπιταλιστῶν στήν Κίνα!!

! ! Ἡ 'Αγγλία ἔχει «πολλές ἑκατοντάδες» ὑπαλλήλους «τῆς ναυτικῆς τελωνειακῆς ὑπηρεσίας της» πού ξέρουν κινεζικά («ἔμπειρος ὑπάλληλος») — σκαπανεῖς (239)...

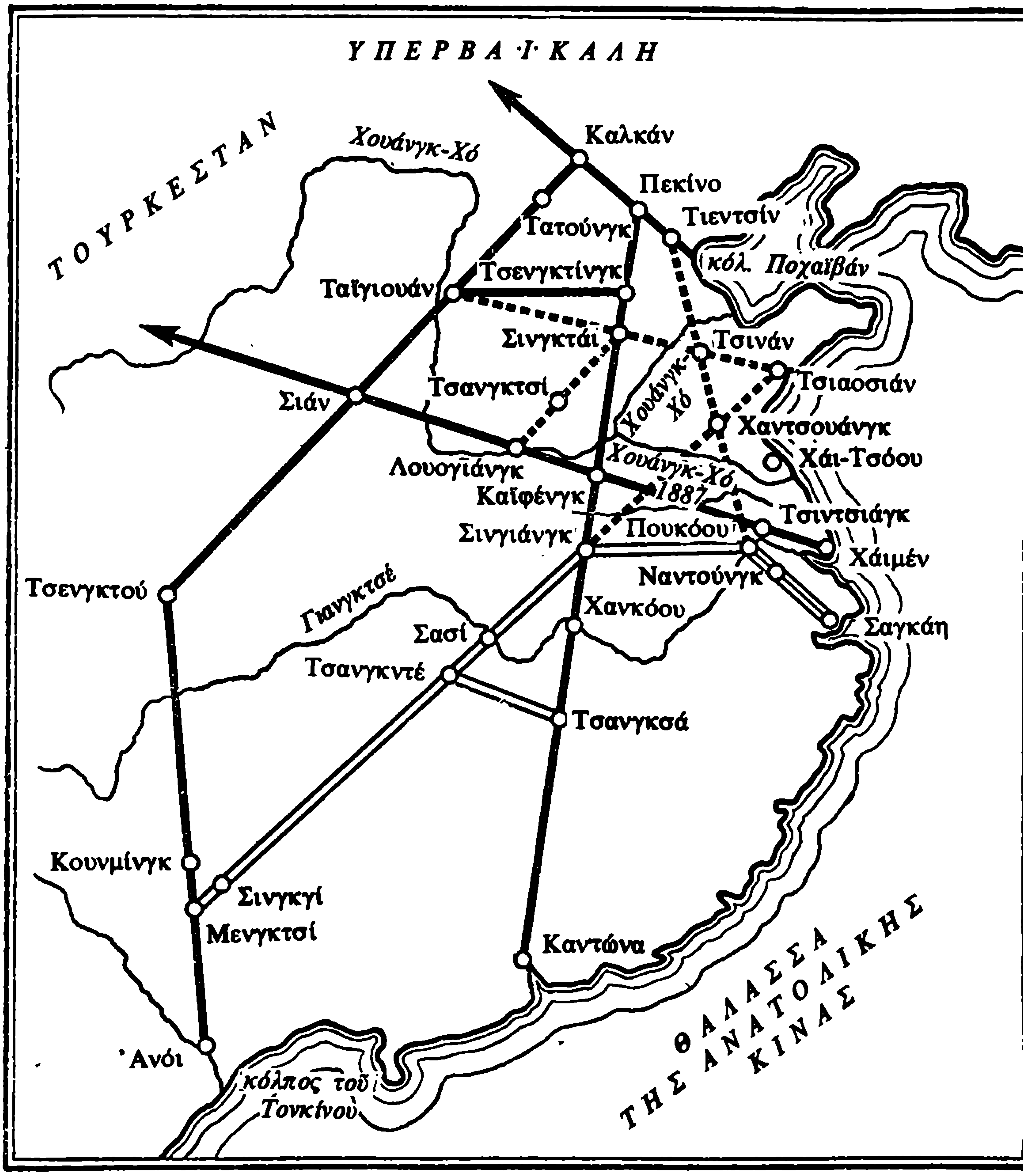
Τό Βέλγιο καί τά ἐμπορικά του συμφέροντα στήν Κίνα (243): «Ἑταιρία γιά τή μελέτη τῶν σιδηροδρόμων τῆς Κίνας», — οἱ ἐκχωρήσεις σ'αὐτήν γιά **2** *σιδηροδρομικές γραμμές* στήν Κίνα.

σελ. 245 — χάρτης τῶν σχεδιασμένων (καί ὑπαρχουσῶν) σιδηροδρομικῶν γραμμῶν στήν Κίνα τῶν τριῶν ὁμάδων

(ΝΒ)
1) γερμανική — — — (μεσαία)
2) ἀγγλική — — — (ἡ πιό μικρή)
3) ρωσο-γαλλο-βελγική (ἡ πιό μεγάλη)

* Σημερινό Τσιαοσιάν. *Ἡ Σύντ.*

Μάκκαϊ, σελ. 245

Οἱ ὑπάρχουσες καί σχεδιασμένες σιδηροδρομικές γραμμές στήν Κίνα

- γαλλο-ρωσο-βελγική ὁμάδα
- γερμανική ὁμάδα
- ἀγγλική ὁμάδα
- ((— ἄγνωστο, «τίνος» οἱ γραμμές))

Σύμφωνα μέ τόν *Χέννιγκ* («Οἱ παγκόσμιες συγκοινωνίες», Λειψία, 1909) ὑπάρχουν ἤδη οἱ παρακάτω γραμμές:
1) Πεκίνο — Τιεντσίν (καί πιό πέρα ὥς τήν Ἄπω)
2) Κιάο-τσάο — Τσζινανφού*
3) Πεκίνο — *Χανκόου*
4) Σαγκάη — Πουκόου

...«Οἱ ἐκβολές τοῦ Γιανγκτσέ εἶναι τό Σάτ-ελ-᾿Αράμπ τῆς Μεγάλης Βρετανίας στήν ᾿Ανατολική ᾿Ασία, καί ἡ σφαίρα συμφερόντων στόν ποταμό Γιανγκτσέ εἶναι ἡ Νότια Περσία της στήν ᾿Ανατολική ᾿Ασία» (246-7)...

NB ||| Τή σιδηροδρομική γραμμή Τιεντσίν — Πουκόου τήν κατασκευάζουν *μαζί* ἄγγλοι καί γερμανοί (247).

NB || ῾Η Κίνα ἔχει ἐκχωρήσει στήν ᾿Αγγλία τήν κατασκευή σιδηροδρομικῶν γραμμῶν μήκους *1 9 0 0* χλμ. (247)...

|| ῾Η Κίνα ἔχει ἐκχωρήσει στήν Γερμανία τήν κατασκευή σιδηροδρομικῶν γραμμῶν μήκους *7 0 0* χλμ. (248)...

Τεράστια εἶναι τά καθήκοντα γιά τά ἀρδευτικά καί ἀποξηραντικά ἔργα στήν Κίνα — ἡ γερμανική τεχνική στόν τομέα αὐτόν προπορεύεται (254-5 κ.ἑ.)...

!! || Οἱ κινέζοι δέν πρέπει, λέει, νά συμπαθοῦν «τό ριζοσπαστικό δημοκρατισμό τοῦ Νέου Κόσμου», οὔτε τήν ἀγγλοσαξωνική συνταγματικότητα μέ τήν «ξεθωριασμένη βασιλική ἐξουσία», ἀλλά τή μοναρχική Γερμανία (257).

!!! ||| Καί ἀκολουθεῖ μιά μακροσκελής, ἀνιαρή καί ἀνόητη ἀναφορά στή γοητευτική μαγεία τοῦ γερμανικοῦ πολιτισμοῦ...

Τέλος

ΛΟΥΚΑΣ. «Η ΜΕΓΑΛΗ ΡΩΜΗ ΚΑΙ Η ΜΕΓΑΛΗ ΒΡΕΤΑΝΙΑ»**

Σέρ Σ. Π. Λούκας. «῾Η Μεγάλη Ρώμη καί ἡ Μεγάλη Βρετανία». *᾿Ο ξ φ ό ρ δ η, 1 9 1 2.* (184 σελ.)

(Πενιχρή, στό μεγαλύτερο μέρος νομικο-επιφυλλιδιακή, ἐπιτηδευμένη, παραφουσκωμένη σύγκριση τῆς Ρώμης καί τῆς Μεγάλης Βρετανίας. Νά σημειωθεῖ ἁπλῶς κάτι σχετικό μέ τά χαρακτηριστικά τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ:)

65 —῾Ορισμένα μέρη τῆς ᾿**Αλγερίας** ἦταν καλύτερα καλλιεργημένα (ἄρδευση) τόν καιρό τῆς Ρώμης, παρά τώρα (*Ἄ ρ ν ο λ ν τ.* «῾Η διοίκηση τῶν ἐπαρχιῶν τῆς Ρώμης»).

---

* Σήμερα ὀνομάζεται Τσινάν. *῾Η Σύντ.*

** Βλ. Β. Ι. Λένιν. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 26ος, σελ. 252 καί τόμ. 27ος, σελ. 385-386. *῾Η Σύντ.*

66— 'Αρτεσιανά φρέατα (δουλιά τῆς 'Αγγλίας) στήν Αὐστραλία (βάθος 5 000 ποδῶν)...
68—Καταπολέμηση τῆς ἑλονοσίας στίς ἀποικίες(ἄγγλοι γιατροί)...
(Ρόναλντ Ρός)
(Λόρδος Λίστερ)
(idem 70-71)
76-77: Στούς ρωμαίους ὁ πόλεμος εἶχε τό προβάδισμα σέ σχέση μέ τό ἐμπόριο. Στούς ἄγγλους *vice versa* (τό ἀντίθετο) (στίς ἀποικίες)
(εἰρήνη, ἐμπόριο etc.)
80: Τό 18ο αἰώνα ὅμως ἔγιναν καί πόλεμοι (Καναδάς, Αὐστραλία)
86... Προνομιοῦχες ἑταιρίες παλιές
«'Η ἑταιρία τῶν 'Ανατολικῶν 'Ινδιῶν» ὥς τό 1858 }
«'Η ἑταιρία τοῦ Κόλπου τοῦ Χούντσου» ὥς τό 1869 }
Ν έ ε ς: «'Η βασιλική ἑταιρία τοῦ Νίγηρα»
«'Η ἑταιρία τῆς Νοτίου 'Αφρικῆς» (1880-1890)

91: 'Η δουλεία σ'ἐμᾶς (Δυτικές 'Ινδίες) ἀποτελοῦσε, λέει, ἐξαίρεση [πρόστυχος καυχησιάρης-ἐθνικιστής...]
94: Οἱ ρωμαῖοι δέν παίρναν ὑπόψη τους τή φυλή, δέν ἀπόκλειαν τούς νέγρους.
96-7: 'Η ἀνισοτιμία τῶν «ἔγχρωμων» στή σημερινή Βρετανική αὐτοκρατορία: στίς 'Ινδίες δέν ἔχουν δικαίωμα ψήφου, δέν μποροῦν νά γίνουν δημόσιοι ὑπάλληλοι etc. etc.
98: «Στίς αὐτοδιοικούμενες ἀποικίες τῆς Βρετανικῆς αὐτοκρατορίας οἱ ἔγχρωμοι αὐτόχθονες, παρ'ὅλο πού εἶναι ἄγγλοι ὑπήκοοι, κατά κανόνα δέν ἔχουν ἐκλογικό δικαίωμα, ὅπως, λογουχάρη, στήν Αὐστραλία, σέ μερικά μέρη τῆς Νότιας 'Αφρικῆς ἤ στή Βρετανική Κολομβία»...
99: περιορισμός τῆς μετανάστευσης τῶν νέγρων κτλ. ‖
103: «Στήν αὐτοκρατορία μας, ὅπου λευκοί καί ἔγχρωμοι ἐργάτες ἐργάζονται ὁ ἕνας δίπλα στόν ἄλλον, ὅπως λογουχάρη στή Νότια 'Αφρική, δέν ἐργάζονται σάν σύντροφοι, ἀλλά ὁ λευκός ἐργάτης εἶναι περισσότερο ἐπιτηρητής τοῦ ἔγχρωμου». ‖ NB
107: Στήν Αὐστραλία οἱ λευκοί ἐργάτες εἶναι ἐνάντια στούς νέγρους καί στούς κίτρινους, γιατί τούς κατεβάζουν τό μεροκάματο...
142: Τά δυό τμήματα τῆς Βρετανικῆς αὐτοκρατορίας
1) ἡ σφαίρα κυριαρχίας (κυριαρχία πάνω στίς «κατώτερες» φυλές)
(('Ινδία, Αἴγυπτος etc.))
2) » σέττλμεντ (ἐποικισμός βρετανῶν στίς ἀποικίες: Αὐστραλία, 'Αμερική etc.)

175—Στό ζήτημα τοῦ ἐλεύθερου ἐμπορίου καί τοῦ προστατευτισμοῦ ὁ συγγραφέας εἶναι ὑπέρ «τῆς προτίμησης τῆς αὐτοκρατορίας» (175), ὑπέρ τοῦ «σοφοῦ ὀπορτουνισμοῦ» (176).
«Ἡ προτίμηση τῆς αὐτοκρατορίας εἶναι ὁ σκοπός πού πρέπει νά ἐπιδιωχθεῖ. Πρέπει νά βαδίζουμε στό σκοπό αὐτό βῆμα πρός βῆμα» (176).
176–7... «Ἡ ὕπαρξη αὐτῶν τῶν ἐξαρτημένων ἀπό τή Βρετανία χωρῶν μπορεῖ νά χρησιμεύσει, καί πιθανόν θά χρησιμεύει στίς αὐτοδιοικούμενες κτήσεις σάν τό κυριότερο κίνητρο γιά νά παραμείνουν στά πλαίσια τῆς Βρετανικῆς αὐτοκρατορίας»,—γιατί, λέει, ἀποικίες χρειάζονται ὅλα τά ὥριμα ἐθνικά κράτη (Ἰσπανία, Πορτογαλία, Γαλλία, Γερμανία κτλ.), ἀλλά ὅλες εἶναι πιά κατειλημμένες καί τό μεγαλύτερο μέρος τους βρίσκεται στά χέρια τῆς Μεγάλης Βρετανίας ((ἀλλά κι' αὐτές (ἡ Αὐστραλία etc.) ἐπωφελοῦνται ἀπό τό γεγονός ὅτι ληστεύουμε τήν Ἰνδία, τήν Αἴγυπτο κτλ.))

Ἀπό τή φιλολογία: Μπάμπφαϊλντ *Φ ο ῦ λ λ ε ρ*. «Μελέτες γιά τή ζωή καί τήν ψυχολογία τῶν ἰνδῶν». 1910.
Κρόμερ. «Ὁ ἀρχαῖος καί ὁ σύγχρονος ἰμπεριαλισμός».

ΜΠΕΛΓΚΕΡ. «Η ΣΟΣΙΑΛΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ ΜΕΤΑ ΤΟΝ ΠΟΛΕΜΟ»*

Ἔρβιν Μπέλγκερ (πρώην γενικός γραμματέας τῆς Αὐτοκρατορικῆς ἕνωσης ἀγώνα κατά τῆς σοσιαλδημοκρατίας). «*Ἡ σ ο σ ι α λ δ η μ ο κ ρ α τ ί α μ ε τ ά τ ό ν π ό λ ε μ ο*». (60 πφένιγκ). Βερολίνο, 1915 (ΝΔ Βερολίνο 11. Γερμανικό ἐκδοτικό Κονκόρντια). (45 σελ.)
3— ὕμνος γι' «αὐτούς (τούς σοσιαλδημοκράτες), γιά τήν ἄμεμπτη, ἔντιμη στάση τους»...
6— «Ρόζα Λούξεμπουργκ»—ἐνάντιά της πολλαπλές μοχθηρές ἐπιθέσεις. Ἐνάντια στό «συμμορίτικο κομματικό τύπο» (6) κτλ.
9— οἱ συνεδριάσεις τοῦ Ράιχσταγκ στίς 4 καί στίς 5 τοῦ Αὐγούστου... «μᾶς προξένησαν μεγάλη χαρά»... «τό φωτεινό σημεῖο τῆς εἰκόνας ἦταν τό σοσιαλδημοκρατικό «Ναί»!» (10)...
...«Ἑπομένως αὐτή (ἡ σοσιαλδημοκρατία) μπορεῖ μέ ψηλά τό μέτωπο νά παρουσιαστεῖ ἐπίσης μπρός στό διεθνές δικαστήριο σέ ἕνα ἀπό τά παγκόσμια κομματικά συνέδρια» (13)...
... Τώρα πεθαίνει, λέει, ὁ Αὐτοκρατορικός μας Σύνδεσμος (16)...

---

* Βλ. Β. Ι. Λένιν. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 26ος, σελ. 252-253. *Ἡ Σύντ.*

...«Μήπως μπορεῖ νά φανταστεῖ κανείς καλύτερο γερμανό ἀπό τόν ἥρωα τοῦ Μάνχαϊμ δ-ρα Φράνκ, τό ἴνδαλμα τῆς γερμανικῆς σοσιαλδημοκρατίας;» (21)...

(4 τοῦ Αὐγούστου) «ὁ κόσμος ἔζησε μιάν ἀπαράμιλλη ἱστορική στιγμή καμπῆς» (21)...

...«Εἶναι δύσκολο νά σκεφτεῖ κανείς ὅτι κάποιος μετατράπηκε πάλι ξαφνικά ἀπό γερμανός *πατριώτης* σέ φανατικό *διεθνιστή.* Ὁ πόλεμος αὐτός πρέπει νά ἔχει χαράξει σέ ὅλες τίς καρδιές τόσο βαθιά τίς ἔννοιες *«ἐθνικός»* καί *«γερμανικός»*, ὥστε κανείς πιά δέν θά μπορεῖ ν'ἀπαλλαγεῖ ἀπ'αὐτές» (26)...

...«Ὅποιος, πρίν ἀπό 15 χρόνια ἄκουγε σοσιαλδημοκράτες ρήτορες σέ δημόσιες συγκεντρώσεις, θά ἔμενε συχνά κατάπληκτος ἀπό τό γεγονός ὅτι σκεπτόμενοι ἄνθρωποι μποροῦσαν γενικά νά παίρνουν στά σοβαρά καί νά χειροκροτοῦν μέ μανία τούς αἰσχρούς, τούς πλημμυρισμένους ἀπό μίσος καί κραυγαλέο ὑβρεολόγιο λόγους. Ὅποιος ὅμως τά τελευταῖα 10 χρόνια σύχναζε στίς σοσιαλδημοκρατικές συγκεντρώσεις μποροῦσε μέ μεγάλο ἐνθουσιασμό νά βλέπει πῶς ἀνέβαινε τό ἐπίπεδο καί τῶν ὁμιλητῶν καί τῆς μάζας» (32)...

Τό ταξικό μίσος, αὐτό εἶναι τό κακό (33 κ.ἑ.).

...«Τί ἔγιναν λοιπόν οἱ ταξικές διαφορές; Δέν ὑπάρχουν πιά κόμματα καί πολύ περισσότερο ταξικοί διαχωρισμοί. Ὁ ἀξιωματικός»... ὁ ἐφαρμοστής κτλ. (36)...

Καί ὁ γιός τοῦ κάιζερ καί ὁ ἀρχηγός τῶν σοσιαλδημοκρατικῶν ἑνώσεων τῆς νεολαίας τῆς Βαυαρίας, Μίχαελ Σβάρτς, τιμήθηκαν μέ τό ἴδιο παράσημο «τοῦ σιδηροῦ σταυροῦ» (36)... «Θά μπορέσει μήπως αὐτός ὁ ἄνθρωπος, πού ἡ ἀγάπη πρός τήν πατρίδα τόν κάλεσε στό πεδίο τῆς μάχης... νά ξαναεπιτρέψει κάποτε οἱ νεαροί ὀπαδοί του νά τρέφουν μίσος πρός τά παιδιά τῶν συμπολεμιστῶν του τοῦ 1914; Ὄχι, βέβαια, ἄν αὐτός ἁπλῶς δέν θά θελήσει νά περιφρονήσει καθετί τό καλό»... (36)...

...«Παραπέρα συνέπειες μιᾶς ἀλλαγμένης τακτικῆς»... «Ἡ ἀντιπολίτευση ὁπωσδήποτε» «ἦταν ἕνα ἐπικίνδυνο ὅπλο» κτλ.

«Μποροῦν οἱ ἀρχές αὐτές νά διατηρηθοῦν ἀκόμη στήν ἀποστεωμένη μορφή τους; Ὅποιος θέλει νά εἶναι ἔντιμος ἀπέναντι στόν ἑαυτό του καί ἀπέναντι στούς ἄλλους, ὀφείλει νά πεῖ: *ὄχι!*» (38)...

«Ἡ σοσιαλδημοκρατία σάν κόμμα» πρέπει ν'ἀπαλλαγεῖ (41) ἀπό τίς «οὐτοπίες» (43), ἀπό τήν ἰδέα τῆς «βίας», τῆς «ἀνοησίας» (41)... καί νά μείνει «σάν *καθαρά*» (ἡ ὑπογράμμιση εἶναι τοῦ συγγραφέα) «ἐργατικό κόμμα»... *«ἐ θ ν ι κ ό»* κόμμα.

...«Μετά τόν πόλεμο σέ μᾶς τούς γερμανούς θά ὑπάρχει ἀκόμη λιγότερο ἔδαφος γιά τή διάδοση *διεθνιστικῶν οὐτοπιστικῶν ἰδεῶν*» (44)...

...«Ὅπως τονίσαμε ἤδη πιό πάνω, ὕστερα ἀπό τίς τωρινές ἐμπειρίες τους οἱ *γερμανοί* ἐργάτες θά πρέπει νά ζυγίσουν ψύχραιμα καί ν'ἀπορίψουν ὁριστικά τίς διεθνιστικές τάσεις τῆς σοσιαλδημοκρατίας»... (44).

Μήπως ἡ καθοδήγηση — τῆς σοσιαλδημοκρατίας — δέν καταπολέμησε ἐνεργά τό ψέμμα τῶν γάλλων καί τῆς 'Εκτελεστικῆς 'Επιτροπῆς τοῦ Διεθνοῦς Σοσιαλιστικοῦ Γραφείου; (45) κτλ.

...«Κάποτε θ'ἀποφασίσουν νά τροποποιήσουν ὁλόκληρο τό ἀπαρχαιωμένο πρόγραμμα τῆς 'Ερφούρτης, — καί πραγματικά αὐτό κάποτε πρέπει νά γίνει, — ἄς βγάλουν πιά τά κατάλληλα συμπεράσματα καί, πρίν ἀπ'ὅλα, ἄς διαγράψουν τίς διεθνιστικές ἀρχές ἀπό τό πρόγραμμα»... (45)

Τό κόμμα ὀφείλει νά «*διακηρύξει ὅτι ἀνήκει στό ἔ θ ν ο ς*» (45)...

Τότε πίσω ἀπό τούς ἐργάτες δέν θά βρίσκεται ἕνα διεθνιστικό κόμμα πού «θά ἐπιδιώκει τήν ἀνατροπή»... «ἀλλά ἕνα κόμμα πού θ'ἀναγνωρίζει τή δύναμη τῆς ἐθνικῆς ἰδέας, ἕτοιμο γιά μιά πραγματικά εἰρηνική συμφωνία καί πού θά ὑπερασπίζει δραστήρια τά συμφέροντα τῶν ὀπαδῶν του, **τό Γερμανικό ἐργατικό κόμμα!**» (45) (τά μαῦρα στοιχεῖα εἶναι τοῦ συγγραφέα).

((Αὐτές εἶναι οἱ τελευταῖες λέξεις τῆς μπροσούρας)).

Τέλος

ΡΟΡΜΠΑΧ. «ΓΙΑΤΙ Ο ΠΟΛΕΜΟΣ ΑΥΤΟΣ ΕΙΝΑΙ ΓΕΡΜΑΝΙΚΟΣ!»

«*'Ο γερμανικός πόλεμος*». Τεῦχ. 1 (50 πφέννιγκ) (Βερολίνο, 1914). **Πάουλ Ρόρμπαχ.** «*Γ ι α τ ί ὁ π ό λ ε μ ο ς α ὐ τ ό ς ε ἶ ν α ι γ ε ρ μ α ν ι κ ό ς!*».

Σωβινιστική ὑστερία ἐνάντια σέ μιά «σάπια εἰρήνη»... Μονάχα ἐμεῖς πολεμοῦμε γιά τήν ὕπαρξή μας, ἡ Γαλλία καί ἡ Ρωσία ἀπό «τυφλό ἐθνικό πάθος» (24), ἡ 'Αγγλία ἀπό ἰδιοτέλεια («πειρατικός ναυτικός πόλεμος» — 24)...

...«Στήν πραγματικότητα ἐμεῖς καί ἡ Αὐστροουγγαρία, ἔπρεπε νά διαλέξουμε ὄχι ἀνάμεσα στόν πόλεμο καί στήν εἰρήνη, ἀλλά ἀνάμεσα στό σημερινό πόλεμο ἤ στόν πόλεμο ὕστερα ἀπό ἕνα ἤ δυό χρόνια. Μόνο πού τότε ὁ πόλεμος θά ἦταν γιά μᾶς ἀπείρως πιό ἐπικίνδυνος» (22)...

...«Μπορούμε νά ὑποθέσουμε ὅτι ἡ ἐπίθεση ἐνάντια στή Γερμανία καί τήν Αὐστρία σχεδιαζόταν ἀπό τή γαλλική καί τή ρωσική στρατιωτική διοίκηση γιά τίς ἀρχές ἤ γιά τό πρῶτο ἑξάμηνο τοῦ 1916» (20)...

ΒΑΛΤΕΡΣΧΑΟΥΖΕΝ. «ΤΟ ΕΘΝΙΚΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΤΟΠΟΘΕΤΗΣΗΣ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ ΣΤΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ»

*Α. Σαρτόριους βαρῶνος φόν Β α λ τ ε ρ σ χ ά ο υ ζ ε ν. «Τό ἐθνικοοικονομικό σύστημα τοποθέτησης κεφαλαίου στό ἐξωτερικό»**. Βερολίνο, 1907. (442 σελ.)

(Τό ἔργο ἀποτελεῖται ἀπό 4 βιβλία:... μόλις πρόλαβα νά ξεφυλλίσω τό μεγαλύτερο μέρος καί νά ἐπιλέξω μόνο τό πιό βασικό.)

Ἡ Ἀργεντινή = «στήν πραγματικότητα εἶναι μιά ἐμπορική ἀποικία τῆς Ἀγγλίας» (45–6), «ἡ ὁποία τοποθέτησε ἐκεῖ κεφάλαιο πάνω ἀπό *5 0* ἑκατομμύρια λίρες στερλίνες» (46)... ||

| 50 × 25 = 1 250 ἑκ. φρ. = 1¼ δισεκ. φράγκα |

Γαλλικά κεφάλαια

στή Ρωσία	περίπου	9–10	δισεκ. φρ. (ἐκτίμηση γιά τό 1906) (σελ. 48)
στό Βέλγιο	»	0,6	» »
στήν Ἀγγλία	»	0,9	» »
» Ἐλβετία	»	0,4	(καί ὥς 1,0)
» Γερμανία	»	0,2–0,3	(Λερουά-Μπολιέ. «L'Économiste Français», 1902. II, σελ. 449 καί ἑπ.)
» Ἰσπανία		3	δισεκατομμύρια φράγκα (σελ. 53)...
» Τυνησία		512	ἑκατομμύρια φράγκα... (σελ. 50)

Γαλλικά κεφάλαια στό ἐξωτερικό

	30	δισεκ. φρ. (σελ. 55)	(Λ-Μπολιέ, ibidem)
	34	» »	(Λ-Μπολιέ, σελ. 98)
(*)	40	» »	(1905: ὑπολογισμός τοῦ συγγραφέα σελ. 98)

* Βλ. Β. Ι. Λένιν. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 26ος, σελ. 252 καί τόμ. 27ος, σελ. 389-405. *Ἡ Σύντ.*

'Αγγλικά κεφάλαια στήν 'Αμερική (τό 1857) — *80 ἑκ.* λίρες στερλίνες (σελ. 62 — σύμφωνα μέ τό «Κεφάλαιο» τοῦ Μάρξ, III, 2, σελ. 15, ὑποσημείωση)[59]

Γερμανικά κεφάλαια στό ἐξωτερικό [μόνο σέ χρεόγραφα]

10 δισεκ. μάρκα (τό 1892) (σελ. 101)...
16 » » (ἐκτίμηση τοῦ συγγραφέα, σελ. 102 γιά τό *1906*)
+ 10 ὄχι σέ χρεόγραφα (σελ. 104)
(*) 26 δισεκ. μάρκα

τά γερμανικά κεφάλαια στίς *γερμανικές* ἀποικίες (τό 1904) = 370 ἑκατομμύρια μάρκα (σελ. 133)

«῎Εχει ὑπολογιστεῖ ὅτι ἡ 'Αγγλία, παίρνει σήμερα ἀπό τίς 'Ενωμένες Πολιτεῖες μέ τή μορφή κερδῶν καί τόκων γιά τά κεφάλαιά της περίπου *1 δισεκατομμύριο μάρκα*» (68).

(*) *'Αγγλικά* κεφάλαια στό ἐξωτερικό (σύμφωνα μέ ὑπολογισμούς τοῦ *Σπάγιερ* γιά τό 1900) = **2 500** ἑκατομμύρια λίρες στερλίνες (σελ. 94).

× 20 = 50 δισεκ. μάρκα

Μπ. Χάρμς (σελ. 234 καί ἑπόμ.)

70—	65
35—	34
35—	35
140	134

(*) Ergo (1905)

	δισεκατομ. μάρκα
'Αγγλία	55
Γαλλία	32
Γερμανία	26
	113

+ 50 ἑκατομμύρια τό χρόνο
× 5 (1901-5)

250 × 20 = 5 000
5 + 50 = 55 σύμφωνα μέ δικό μου ὑπολογισμό

Ξένα κεφάλαια

στήν ***Αὐστροουγγαρία*** (τό 1903) =
(σελ. 107)

9 809 *ἑκατομ. κορῶνες*

ἀπό τά ὁποῖα:	Γερμανία	4 653
	Γαλλία	3 270
	'Ολλανδία	647
	'Αγγλία	356
	Βέλγιο	243
	'Ελβετία	242
	ἄλλες χῶρες	398

(*Idem* Μπ. Χάρμς. «Προβλήματα τῆς παγκόσμιας οἰκονομίας», 'Ιένα, 1912, σελ. 236.)

Τά πετρέλαια τῆς Ρουμανίας (1905) (σελ. 145-6):

Κεφάλαια (ἰδιωτικά)	ἑκατομμύρια φράγκα
Γερμανίας	—92,1
'Ολλανδίας	— 8,0
'Αγγλίας	— 5,2
Γαλλίας	— 6,5
Βελγίου	— 4,0
'Ιταλίας	— 7,5
'Αμερικῆς	— 5,0

Οἱ ἀποικιακές τράπεζες (1905) (ὑποκαταστήματα)

	ὑποκαταστήματα	κεφάλαια *σέ ἑκατομμύρια*
'Αγγλίας (σελ. 151)	2 136	35,5 λίρ. στερλ.
	+175	17,2 » »
Γαλλίας	136	328 φρ.
'Ολλανδίας	67	98,3 γκούλντεν
Γερμανίας (σελ. 152)	87	60 μάρκα

Βελγικά κεφάλαια στή Ρωσία (τό 1900) = 494 ἑκατομμύρια φράγκα (σελ. 182).

Ξένα κεφάλαια στίς 'Ενωμένες Πολιτεῖες τῆς 'Αμερικῆς (σελ. 240).
Δάνεια πού πῆρε ἡ 'Αμερική (τό 1902):
3 δισεκατομμύρια δολλάρια
σέ ἐπιχειρήσεις etc.

'Αγγλία — 4 *δισεκ. μάρκα* (περίπου) (σελ. 242)
Γερμανία 2 » »
Γαλλία 450 ἑκατομμύρια *φράγκα*

...«'Ανάμεσα στίς ἀγορές χρήματος σήμερα ὑπάρχει συχνά ἰσορροπία, ὅμως ἀνάλογα μέ τά ἰδιαίτερα περιστατικά τό κέντρο βάρους μετατοπίζεται πότε στό Λονδίνο, πότε στό Παρίσι, πότε στή Νέα 'Υόρκη» (251)...

'Αμερικανικά κεφάλαια στό Μεξικό (τό 1902) — 500 ἑκατομμύρια δολλάρια (σελ. 243)... στήν *Κούβα* — **159** ἑκατομμύρια δολλάρια (σελ. 244).
ἀπό τό 1900 καί δῶ σημείωσαν «κολοσσιαῖες ἐπιτυχίες» στή Βραζιλία (243)...
Σύνολο *ἀμερικανικοῦ* κεφαλαίου στό ἐξωτερικό (σελ. 245).

		ἑκατομμύρια δολλάρια
(τό 1897)	— 600	— 800
(τό 1902)	— 1 300	— 1 500

Γιά τά 1870 - 1 ὁ Λερουά-Μπολιέ τήν (ἐθνική) περιουσία τῆς Γαλλίας τήν ὑπολόγιζε *1 4 0 δισεκ.* φράγκα, τίς χρονιάτικες ἀποταμιεύσεις 2 *δισεκατομμύρια* φράγκα (σελ. 348, κεφάλαιο: «Τό ἐξαγωγικό κεφάλαιο καί ὁ πόλεμος»)· τό κεφάλαιο τοῦ ἐξωτερικοῦ = 15 δισεκατομμύρια (τό εἰσόδημά τους = 600-700 ἑκατομμύρια).

Κρατικό χρέος

τῆς Ρωσίας (τό 1906)
— 9 δισ. ρούβλια
2 0 » μάρκα (σελ. 292-3)
ἀπ᾿αὐτά 9-10 » μάρκα στή Γαλλία
2-3 » μάρκα στή Γερμανία,
Τά ὑπόλοιπα στήν ᾿Αγγλία
᾿Ολλανδία
Αὐστρία (!!)

Τέταρτο βιβλίο — «῾Ο ἐξαγωγικός καπιταλισμός καί ἡ κοινωνία» (357-442) εἶναι ἀφιερωμένα κυρίως στό ζήτημα γιά «**τό κράτος-εἰσοδηματίας**» (παράδειγμα ἡ ᾿Ολλανδία) — τώρα γίνονται, λέει, τέτια κράτη ἡ ᾿Αγγλία καί ἡ Γαλλία — «Τά παγκόσμια οἰκονομικά καθήκοντα τῆς Γερμανίας» (κεφάλαιο ΙΙΙ τοῦ 4ου βιβλίου):

Στό κεφάλαιο αὐτό ὁ συγγραφέας προβάλλει πέρα γιά πέρα σάν ξεκάθαρος γερμανός πατριώτης ἰμπεριαλιστής. Εἶναι *ὑπέρ* τῆς εἰρηνικῆς διανομῆς τῶν ἐπιροῶν (καί τῶν κερδῶν) στήν ᾿Αφρική κτλ. (σελ. 424-5 κ.ἄ.), ὅμως εἶναι ***πέρα γιά πέρα ἕτοιμος γιά πόλεμο*** (440 στό τέλος)... ῾Υπέρ τοῦ ἐξοπλισμοῦ...

...«῾Η Κίνα, τό Μαρόκο, τό κράτος τοῦ Κογκό, ἡ Τουρκική αὐτοκρατορία, ἡ Ρωσία... παρουσιάζουν ἀκόμη ὁρισμένες προοπτικές γιά τούς καπιταλιστές καί τούς ἐπιχειρηματίες» (423)...

NB ...«῾Η ᾿Αφρική... τσιφλίκι τῆς Εὐρώπης» (425), ἄν παραχωρηθεῖ (konzedieren) ἡ ᾿Αμερική στίς ῾Ενωμένες Πολιτεῖες.

NB ...«Τό μεγαλύτερο μέλλον γιά τήν ἐξαγωγή εὐρωπαϊκοῦ κεφαλαίου βρίσκεται ἀνάμεσα στό ᾿Ακρωτήριο Μπλάνκο καί στό ᾿Ακρωτήριο ᾿Αγκούλας» (425)...

Στούς σοσιαλιστές ὑπάρχουν (ἀναφέρεται στόν Μάρξ καί στόν ῎Ενγκελς) «οὐτοπίες»... Στήν πραγματικότητα τό σημερινό κοινωνικό καθεστώς παρέχει ὑπέροχες προοπτικές στόν ἐργάτη. Οἱ περισσότεροι πλούσιοι προέρχονται ἀπό ἐργάτες καί μικρούς ἀνθρώπους (σύγκρ. λέει, τήν «῾Ιστορία τοῦ σύγχρονου πλούτου» τοῦ *Ε.*

NB *Σμίντ-Βάισενφελς,* Βερολίνο, 1893, «περιέχει διδακτικά παραδείγματα, λογουχάρη, ὁ Μπόρσιγκ ἦταν μαραγκός, ὁ Κρούπ ἦταν ἐργάτης-μεταλλουργός, ὁ Λάιτενμπέργκερ — μικροεργοστασιάρχης, ὁ Λάννα — ἐργάτης

ναυπηγείων... ὁ Σίμενς — παχτωτής... ὁ Ντράιζε — ἐφαρμοστής... ὁ Ρότσιλντ — μικρέμπορας» κτλ.)...

'Εμεῖς, οἱ γερμανοί, δέν μποροῦμε ἀκόμη, λέει, νά ἐκτιμήσουμε τίς ἀποικίες μας καί τή σημασία τους ἔτσι ὅπως οἱ ἄγγλοι (434)... Οἱ ἐργάτες σάν τάξη ἀποκομίζουν οἰκονομικά ὀφέλη ἀπό τίς ἀποικίες καί ἀπό τήν παγκόσμια πολιτική... 'Ο σοσιαλισμός εἶναι στασιμότητα: «'Ασυνείδητοι δημαγωγοί τολμοῦν νά κηρύσσουν αὐτή τή βλακεία στήν πολιτικά ἀνώριμη ἐργατική μάζα σάν Εὐαγγέλιο γαλήνης καί ἱκανοποίησης» (437)...

...«'Η σοσιαλδημοκρατία μας δέν θέλει οὔτε καί νά ἀκούσει γιά τή σταθερή ἄνοδο τῆς γενικῆς ἐθνικῆς εὐημερίας... 'Επιδιώκει τή συνένωση τῶν προλετάριων ὅλων τῶν χωρῶν γιά νά συντρίψει τήν καπιταλιστική κοινωνία. Ὅπως εἶναι γνωστό, ἡ ἰδέα αὐτή δέν δικαιώθηκε οὔτε μέ τήν ἔννοια τῆς ζύμωσης, οὔτε μέ τήν ἔννοια κάποιων ὠφέλιμων κοινωνικῶν ἀποτελεσμάτων. Γιατί ὅμως νά ἀπαιτεῖται ἡ καταστροφή τῶν παλιῶν κατοικιῶν, ὅταν δέν εἶναι δυνατό νά οἰκοδομηθεῖ ἕνα κοινό καινούργιο σπίτι; Σ'αὐτό δέν μπορεῖ νά δοθεῖ καμιά ἀπάντηση, παρά μόνο μιά προπαγανδιστική φράση ἡ ὁποία ἀντιπαρατίθεται στή ζωογόνα ἔννοια τοῦ ἔθνους» (438)... NB

'Επαινεῖ τό «ρεαλισμό» (438 καί 9) τῶν ἄγγλων ἐργατῶν (πάλη ἐνάντια στή μετανάστευση) καί εὔχεται τό ἴδιο καί στούς γερμανούς ἐργάτες...

NB τοῦ ἴδιου τοῦ συγγραφέα: «'Υλικό σχετικά μέ τό ζήτημα μιᾶς οἰκονομικῆς ὁμοσπονδίας τῆς Κεντρικῆς Εὐρώπης» στό «Zeitschrift für Sozialwissenschaft», τόμ. V, τεῦχ. 7–11.

Τέλος

ΧΕΝΝΙΓΚ. «ΠΑΓΚΟΣΜΙΕΣ ΣΥΓΚΟΙΝΩΝΙΕΣ»

Ρίχαρντ Χέννιγκ. «Παγκόσμιες συγκοινωνίες», Λειψία, 1909 (σελ. 284).

Κατά τό μεγαλύτερο μέρος πρόκειται ἁπλῶς γιά περιγραφή, ἀπαρίθμηση τῶν σιδηροδρομικῶν γραμμῶν, χάρτες etc.

Ἀφρική: **σιδηροδρομικές γραμμές** (1907) (σελ. 213)

		χιλιόμετρα	«κατασκευαζόμενες ἤ ὁριστικά σχεδιασμένες»
Ἀγγλικές ἀποικίες		13 117	15 113
Αἴγυπτος		5 252	6 956
(Ἀγγλία)	Σ=	18 369	22 069
Γαλλικές ἀποικίες		5 657	9 849
Πορτογαλικές »		1 173	2 313
Γερμανικές »		1 398	1 988
Βελγικές »		642	—
Ἰταλικές »		115	115
Σύνολο		27 354	36 334

Ὑπάρχουν ἐνδιαφέροντα στοιχεῖα γιά τήν ἀναίσχυντη πάλη τῶν Δυνάμεων γιά ἐκχωρήσεις (γιά σιδηροδρομικές γραμμές, λογουχάρη στήν Κίνα), γιά ἀπάτες κτλ. κτλ.

ΧΕΛΦΕΡΙΧ. «Η ΛΑΪΚΗ ΕΥΗΜΕΡΙΑ ΤΗΣ ΓΕΡΜΑΝΙΑΣ»

Δ-ρ Κάρλ Χέλφεριχ (διευθυντής τῆς «Γερμανικῆς Τράπεζας»). *«Ἡ λαϊκή εὐημερία τῆς Γερμανίας στά 1888-1913».* Βερολίνο, 1913.

Καυχησιολογία... Ἐπίσημος ἐγκωμιασμός

Ἀσήμαντο, καυχησιολογία

Τό ἐθνικό εἰσόδημα τῆς Γερμανίας περίπου *40* δισεκατομμύρια τό χρόνο, versus *22 – 25* τό 1895. Ἀπό τά 40 δισεκ. περίπου 7 γιά δημόσιους σκοπούς, κάπου 25 γιά ἰδιωτική κατανάλωση, καί κάπου 8 γιά συσσώρευση = 40 (σελ. 123). Ἡ ἐθνική περιουσία τῆς Γερμανίας εἶναι πάνω ἀπό *300* (1) δισεκ. μάρκα versus *200* τό 1895.

σελ. 114:

	δισεκ. μάρκα	κατά κάτοικο (μάρκα)
Στή Γερμανία ἡ ἐθνική περιουσία =	290 - 320	500 – 4 900
» Γαλλία » »	232,5 (287 δισεκ. φράγκα)	5 924 (7 314 φράγκα)
» Ἀγγλία » »	230 – 260	5 100 – 5 800
στίς Ἑνωμένες Πολιτεῖες » »	500	5 500

(σελ. 99 – 100)

	(1908)		κατά κάτοικο
Τό ἐθνικό εἰσόδημα τῆς Γερμανίας	—35 δισεκ.	μάρκα	555
» » » τῆς Γαλλίας	—20 »	»	514
» » » τῆς Ἀγγλίας	—35 »	»	815

(σελ. 61)	Ἐξόρυξη κάρβουνου (σέ ἑκατομμύρια τόννους)			Παραγωγή χυτοσιδήρου (σέ χιλιάδες τόννους)		
	1886	1911	+ %	1887	1911	+ %
Ἑνωμένες Πολιτεῖες	103,1	450,2	+336,6	6 520	24 028	368,5*
Μεγάλη Βρετανία	160,0	276,2	+ 72,6	7 681	10 033	30,6
Γερμανία	73,7	234,5	+218,1	4 024	15 574	387,0*
Ρωσία				612	3 588	486,3
Αὐστροουγγαρία	20,8	49,2	+136,5			
Γαλλία	19,9	39,3	+ 97,5	1 568	4 411	281,3*
Βέλγιο	17,3	23,1	+ 33,5	756	2 106	178,6

(1) μαζί καί τά *20* δισεκ. μάρκα τοποθετήσεις κεφαλαίου στό ἐξωτερικό (σελ. 113).

ΚΡΟΜΕΡ. «ΑΡΧΑΙΟΣ ΚΑΙ ΣΥΓΧΡΟΝΟΣ ΙΜΠΕΡΙΑΛΙΣΜΟΣ»

Κόμης **Κρόμερ**. «*Ἀρχαῖος καί σύγχρονος ἰμπεριαλισμός*»**. Λονδίνο, 1910. (143 σελ.)

Σχεδόν μηδέν. Ἐπιτηδευμένη φλυαρία ἑνός ἄγγλου ἰμπεριαλιστῆ καί δημόσιου ὑπαλλήλου μέ πλῆθος περικοπές ἀπό ρωμαίους συγγραφεῖς, πού τελειώνει μέ κραυγές *ὑπέρ* τῆς διατήρησης τῆς Ἰνδίας καί ἐνάντια σέ ὅποιον κάνει τή σκέψη γιά τόν ἀποχωρισμό της. Θά ἦταν «ἔγκλημα κατά τοῦ πολιτισμοῦ» (123) ἡ ἀπελευθέρωση τῆς Ἰνδίας... κτλ. κτλ.

Παραλληλισμός μέ τή Ρώμη, σκέψεις καί συμβουλές ἑνός γραφειοκράτη, σχεδόν ἀποκλειστικά «διοικητικοῦ χαρακτήρα», αὐτό εἶναι ὅλο.

σελ. 101: στήν Ἰνδία («Ἀπογραφή τῆς Ἰνδίας», σελ. 173) γράφουν καί διαβάζουν ἀγγλικά 90 στούς 10 000 ἄνδρες καί 10 στίς 10 000 γυναῖκες (101)...

* Ἔτσι καί στόν Χέλφεριχ. *Ἡ Σύντ.*

** Βλ. Β. Ι. Λένιν. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 27ος, σελ. 386. *Ἡ Σύντ.*

103: καλό ἦταν πού δέν ἀντισταθήκαμε στή διδασκαλία τῆς ὁλλανδικῆς γλώσσας στή Νότια Ἀφρική: τώρα ἡ γλώσσα αὐτή σβήνει ἀπό μόνη της...
107: μίσος, ἔχθρα πρός τόν «ἄθλιο νέο» (Ντίνγκρα), πού δολοφόνησε τόν σέρ Κῶρζον Οὐίλλι (καί ἔγραψε τήν ἀπολογία του στά ἀγγλικά)...
110: παραθέτει περικοπές ἀπό τό «Journal of the Statistical Society», τόμος XLI: *Οὔολφορντ.* «Οἱ περιπτώσεις πείνας στόν κόσμο»... (350 περιπτώσεις λιμοῦ). Στήν Ἰνδία ὑπάρχουν περιπτώσεις πού ἀπό τήν πείνα πέθαναν 3 – 10 *ἑ κ α τ ο μ μ ύ ρ ι α* ἄνθρωποι (111)... *Ρόμες Ντάττ.* «Λιμός στήν Ἰνδία» (περικοπή 113)...
122: Στήν Ἰνδία μιλοῦν 147 γλῶσσες. 276 ἑκατομμύρια ἄνθρωποι μιλοῦν 23 διάφορες γλῶσσες («Ἀπογραφή τῆς Ἰνδίας», σελ. 248)...
124: σημείωση: Συμβουλή στούς νέους ἄγγλους «νά διαβάζουν, νά μελετοῦν, νά κάνουν κτῆμα τους, νά ἀφομοιώνουν» τήν ἱστορία τῆς «ἐξέγερσης τῆς Ἰνδίας»...

ΤΕΤΡΑΔΙΟ

«o»

(«OMIKPON»)

Περιεχόμενα

o

«Die Gleichheit». «Bremer Bürger-Zeitung»
«Volksstimme» τοῦ Χέμνιτς
Λόρεντς 17

Περικοπές ἀπό τήν
«Die Gleichheit»
+διάφορα

N. B.:

33. Κ. Κάουτσκι γιά τόν πατριωτισμό.
34-35. Ο. Μπάουερ.
36-37. *Ένγκελς.*
38-39. Ε. Χάιλμαν («Die Glocke»).
NB ||| 40-41. Β. Λῆμπκνεχτ καί Μάρξ (γράμμα στόν *Λῆμπκνεχτ* τοῦ *1878*).
42-44. Γκρόιλιχ καί *«Grütlianer»*.
45. «Schweizerische *Metallarbeiter-Zeitung»*.

NB:

|| Ένγκελς (γιά τήν ἐργατική τάξη στήν 'Αγγλία)—σελ. 14.
+*«Neue Rheinische Zeitung»*, σελ. 46 καί 47.
'Ο Κ. Κάουτσκι γιά τή θρησκεία... σελ. 15 (;).
Σοσιαλιστές καί νέγροι ('Αμερική)... *15.*
'Ιταλοί καί πολωνοί ἐργάτες στήν 'Ελβετία *17.*
Οἱ ἰάπωνες καί ὁ σωβινισμός τῶν ἀμερικανῶν ἐργατῶν... *41.*

|| *'Ο Μάρξ* σχετικά μέ τόν πόλεμο τῆς Γαλλίας γιά τήν ἐλευθερία (Γενάρης *1871*): 22.

Nota bene:

→ 'Η ἀνάπτυξη τῶν ἀπόψεων τοῦ Μάρξ γιά τόν πόλεμο τοῦ 1870: *22* σελ.

'Ο Μάρξ γιά τήν *'Ιρλανδία:* 22.
'Ο Μάρξ γιά ἕναν μελλοντικό *πόλεμο* (τό 1874)—*22.*

Βιβλιογραφία (ὑποδείξεις)... *13* καί *16*

NB

'Ο Μπάξ γιά τόν ἰμπεριαλισμό 1900... *16* σελ.
Μονοπώλια καί τεχνική... *17.*
Τό ἐργατικό κίνημα στόν Καναδά... *17.*

'Ο Κάουτσκι γιά τή θρησκεία (κοινοτοπίες)—15.

Τά γαλλικά Συντάγματα τοῦ 1791 καί τοῦ 1848 γιά τούς *ἐθνικούς πολέμους: σελ. 30.*

Οἱ «᾿Εποχές» τῆς νέας ἱστορίας, *σελ. 2 8.*

᾿Απόφθεγμα τοῦ Σαίν-Σιμόν—*4 9.*

«ΕΠΕΤΗΡΙΔΑ ΤΟΥ ΣΜΟΛΛΕΡ», 1915, I ΕΚΔΟΣΗ

Στό ἄρθρο: «῾Η λαϊκή διατροφή στόν καιρό τοῦ πολέμου καί τῆς εἰρήνης» ὁ Κάρλ *Μπάλλοντ* («Schmoller's Jahrbuch» 1915, I ἔκδοση) δίνει τήν πείρα συνόψισης (ὄχι πλήρους) στοιχείων γιά τή λαϊκή διατροφή.

Μέσα διατροφῆς: φυτικά καί ζωικά.

Συνολική ποσότητα γιά τόν ἄνθρωπο τήν ἡμέρα

σειρά:	Θ ε ρ μ ί δ ε ς	ἀπό τίς ὁποῖες φυτι-κές	ζωι-κές
4. Γερμανία	2 708	2 164	*5 4 4*
2. ᾿Αγγλία	2 900	1 925	*975*
5. ᾿Ιταλία	2 607	2 367	*240*
3. Γαλλία	2 749	2 205	*5 4 4*
6. Αὐστρία	2 486	2 030	*456*
1. ῾Εν. Πολιτεῖες τῆς ᾿Αμερικῆς	2 925	1 870*	*1 054*
7. Ρωσία	2 414**	2 235	279
8. ᾿Ιαπωνία	1 814	1 764	50

Γερμανία

Φυτι-κές + Ζωι-κές

2 103 + 294 = 2 397
150 150
2 103 + 444 = 2 547
61 61
2 164 + 444 2 608
100
2 164 + 544 = 2 708

᾿Αγγλία

1 925
975
2 900

Τή σειρά τῶν χωρῶν τήν ἔβαλα ἐγώ. Γιά τή Γερμανία οἱ ἀριθμοί τοῦ Μπάλλοντ δέν εἶχαν ταξινομηθεῖ ἐξολοκλήρου σέ ζωικές καί φυτικές. ῾Η ταξινόμηση εἶναι δική μου μέ βάση τά ἐπιμέρους στοιχεῖα του.

Ibidem, ἄρθρο τοῦ *Γέγκερ.* «῾Ο μαρξιστικός νεοκριτικισμός σχετικά μέ τόν ῎Αντλερ, πού προσπαθεῖ νά συνενώσει τό μαρξισμό μέ τόν καντιανισμό.

Ibidem, ἀρθράκι τοῦ Σμόλλερ γιά τήν ἀλληλογραφία τοῦ Μάρξ καί ῎Ενγκελς: μιλάει περιφρονητικά γιά τήν ἐπανάσταση: πρέπει νά τήν ἀντικαταστήσουμε μέ τή μεταρύθμιση (σελ. 432).

* ᾿Εδῶ ὑπάρχει λάθος τοῦ Μπάλλοντ, πρέπει νά λέει: 1871. *῾Η Σύντ.*

** Τό ἴδιο λάθος· πρέπει νά λέει 2 514. *῾Η Σύντ.*

Τά συνδικάτα εἶναι πιό δυνατά ἀπό τό Κόμμα. Ἡ γραφειοκρατία (5-10 χιλιάδες ἄνθρωποι) στό σοσιαλδημοκρατικό κίνημα... «Μέ δυό λόγια, τό μαρξιστικό Γερμανικό ἐργατικό κόμμα βρίσκεται σ'ἕνα προτσές διάλυσης ἤ σ'ἕνα προτσές ἀστικοῦ ἐκφυλισμοῦ, ὅσο ἔντονα κι'ἄν τό ἀρνεῖται αὐτό» (424).

ΝΒ, στό ἴδιο, ὑπάρχει ἄρθρο τοῦ *Γκεόργκ Ζίγκβαρτ*. «Ἡ γονιμότητα τῆς γῆς σάν ἱστορικός παράγοντας».

ΜΑΡΞ. ΑΡΘΡΟ ΤΟΥ 1878 ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΕΘΝΗ. ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΥΤΟΔΙΑΘΕΣΗ ΤΩΝ ΕΘΝΩΝ

Κ. Μάρξ 1878:

Στό περιοδικό «Die Neue Zeit», XX, 1, σελ. 585 (1901-2), ὁ Μ. Μπάχ μετάφρασε ἀπό τά ἀγγλικά ἕνα ἄρθρο τοῦ *Κ. Μάρξ* γραμμένο τό **1878**: «Ἡ Ἱστορία τῆς Διεθνοῦς Ἕνωσης τῶν ἐργατῶν, γραμμένο ἀπό τόν μίστερ Τζώρτζ Χόουελλ»[60]. Ὁ Μάρξ μιλάει περιφρονητικά γι'αὐτόν τόν Χόουελλ (ἕναν ἀπό τούς συνηθισμένους φιλελεύθερους ἐργατικούς πολιτικούς), διορθώνει μιά σειρά ψεύτικους ἰσχυρισμούς του, γιά τή Διεθνή, δηλώνει ὅτι αὐτός, ὁ Μάρξ, εἶναι ὁ συγγραφέας τοῦ «Ἐμφυλίου πολέμου στή Γαλλία» καί ὅτι τόν δημοσίευσε ἐδῶ καί κάμποσα χρόνια στό «The Daily News», μιλάει γιά τό πέρασμα τῆς «Διεθνοῦς» σέ νέα «ἀνώτερη» μορφή καί κάνει μερικές ἄλλες παρατηρήσεις. Ἀνάμεσα στά ἄλλα ὁ Μάρξ γράφει:

ΝΒ Μάρξ (τό 1865) (καί τό 1878) γιά τήν αὐτοδιάθεση *τῶν ἐθνῶν*

«Μέ τήν εὐκαιρία, τό σημεῖο τοῦ προγράμματος πού εἶχα τήν τιμή νά συντάξω γιά τό Γενικό Συμβούλιο» (γιά τή συνδιάσκεψη τοῦ 1865), «λέει: «Ἡ ἀνάγκη ἐκμηδένισης τῆς ἐπιροῆς τῆς Μόσχας στήν Εὐρώπη πάνω στή βάση τῆς *ἐφαρμογῆς τῆς ἀρχῆς τοῦ δικαιώματος αὐτοδιάθεσης τῶν ἐθνῶν* καί ἡ ἀποκατάσταση τῆς Πολωνίας πάνω σέ δημοκρατική καί σοσιαλιστική βάση»» (σελ. 586). ((Στό «The Secular Chronicle», τόμ. X, τεῦχ. 5, 4 τοῦ Αὐγούστου 1878. Μικρό περιοδικό «ἐλευθερόφρονης δημοκρατικῆς κατεύθυνσης». Ἡ ἐκδότριά του Χάριετ Λόου ἦταν μέλος τῆς Διεθνοῦς.))

((Ἡ ὑπογράμμιση δική μου.))

Η ΔΙΑΚΗΡΥΞΗ ΤΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΣ ΚΑΙ Η ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΧΕΜΝΙΤΣ

Ἰμπεριαλισμός. Στό «Archiv für die Geschichte des Sozialismus» τοῦ Γκρύνμπεργκ, 1915 (1ο καί 2ο τεῦχος), δημοσιεύεται ἀπόφαση τοῦ κομματικοῦ συνεδρίου πού ἔγινε στό *Χέμνιτς* (IX. *1912* [15-21. IX. 1912]) γιά τόν **ἰμπεριαλισμό** (σελ. **314-315**).

Σ'αὐτήν ὑπογραμμίζεται: ἡ ἐξαγωγή τοῦ *κεφαλαίου,* ἡ τάση πρός «νέες περιοχές τοποθέτησης κεφαλαίου», ἡ ὀργάνωση τῶν ἐπιχειρηματιῶν, ἡ ἐπίδρασή τους στό κράτος καί οἱ «τάσεις ἐπέκτασης», ἡ τάση ὑπόταξης «ἀπό οἰκονομική ἄποψη μεγάλων περιοχῶν τοῦ κόσμου»... Καί τό ἀποτέλεσμα: «μιά ξετσίπωτη *ληστρική* καί *κατακτητική* πολιτική... εἶναι ἡ συνέπεια ὅλων αὐτῶν τῶν ἰμπεριαλιστικῶν ἐπεκτατικῶν τάσεων».

Ἀπό δῶ: οἱ συγκρούσεις ἀνάμεσα στά *κράτη,*—ὁ κίνδυνος *πολέμου,* τά συμφέροντα τῶν προμηθευτῶν «πολεμικοῦ ὑλικοῦ».

...«ὁ βίαιος ἰμπεριαλισμός»

Γιά τήν ἐξασθένιση (mildern) τῶν προσωρινῶν συνεπειῶν του—ἐλευθερία τοῦ ἐμπορίου, «συνεννόηση ἀνάμεσα στά ἔθνη» etc. Ἡ τελευταία φράση τῆς ἀπόφασης:

«Καθῆκον τοῦ προλεταριάτου εἶναι νά μετατρέψει τόν καπιταλισμό, πού ἔχει φτάσει στήν ἀνώτατη βαθμίδα, σέ σοσιαλιστική κοινωνία καί ἔτσι νά ἐξασφαλίσει μόνιμα τήν εἰρήνη, τήν ἀνεξαρτησία καί τήν ἐλευθερία τῶν λαῶν». NB

Ibidem, σελ. 324—ψηφοφορία πάνω στήν τροποποίηση τῆς Ρόζας Λούξεμπουργκ (γιά τή μαζική ἀπεργία) στό συνέδριο τῆς Ἰένας (1913):

Ὑπέρ τῆς Ρόζας—144=30%
κατά.................... 336
480

Ibidem, σελ. 306-311—Ἡ διακήρυξη τῆς Βασιλείας (24-25. **XI.** 1912)

NB, ibidem, κριτική τοῦ ἔργου:

Ο. Φεστύ. «Τό ἐργατικό κίνημα στίς ἀρχές τῆς μοναρχίας τοῦ Ἰούλη». Παρίσι, 1908 (359 σελ.). 10 φράγκα.

Τοῦ ἴδιου: «Ἡ ἐξέγερση τῆς Λυών τό 1831». «Annales des sciences politiques». 1910 (σελ. 85-103).

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ «ΙΣΟΤΗΤΑ», 5 ΤΟΥ ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1914

«Die Gleichheit», 1914, τεῦχ. 23, 5 τοῦ Αὐγούστου 1914.

«ΠΟΛΕΜΟΣ ΕΝΑΝΤΙΑ ΣΤΟΝ ΠΟΛΕΜΟ»

Ἡ πρώτη παρατήρηση «Πόλεμος ἐνάντια στόν πόλεμο» εἶναι μιά περικοπή ἀπό τήν ἀπόφαση τοῦ συνεδρίου τῆς Στουτγάρδης[61] —σέ περίπτωση κινδύνου ἑνός πολέμου σύγκληση τοῦ Διεθνοῦς Σοσιαλιστικοῦ Γραφείου καί χρησιμοποίηση ὅλων τῶν μέσων ἐνάντια στόν πόλεμο. Ἄν παρ᾿ὅλα αὐτά ὁ πόλεμος ξέσπασε, τότε *κ τ λ.*

«ΠΡΟΛΕΤΑΡΙΕΣ ΓΥΝΑΙΚΕΣ, ΝΑ ΕΙΣΤΕ ΕΤΟΙΜΕΣ!»

Τό δεύτερο ἄρθρο: «Προλετάριες γυναῖκες, νά εἶστε ἕτοιμες!»

Γράφτηκε ἔπειτα ἀπό τήν κήρυξη τοῦ πολέμου κατά τῆς Σερβίας, ὅμως *πρίν* ἀπό τόν εὐρωπαϊκό πόλεμο.

Ἡ Αὐστρία, λέει, ὑπολογίζει ὅτι εἶναι ζήτημα ἄν ἡ Ρωσία καί ἄλλες χῶρες μποροῦν νά πολεμήσουν. Ὁ αὐστριακός «ἰμπεριαλισμός», τό «ἔγκλημά» του. «Αὐτός» (ὁ αὐστριακός ἰμπεριαλισμός) «ἀγωνίζεται ἀποκλειστικά καί μόνο γιά τά συμφέροντα τῆς αὐστριακῆς δυναστείας τῶν Ἀψβούργων, γιά τή δίψα χρυσοῦ καί ἐξουσίας τῶν ἀναίσθητων καί ἀσυνείδητων μεγαλογαιοκτημόνων καί μεγαλοκαπιταλιστῶν»...

Οἱ γερμανικές ἐφημερίδες μέ «ἀσυνείδητο τρόπο» ρίχνουν τό σύνθημα τοῦ πολέμου...

«Αὐτό ποτέ δέν πρέπει νά συμβεῖ. Οἱ προλετάριοι τῆς Γερμανίας, ἄνδρες καί γυναῖκες, πρέπει νά δείξουν μέ ἔργα ὅτι ξύπνησαν, ὅτι εἶναι ὥριμοι γιά τήν ἐλευθερία»...

Ἡ γερμανική κυβέρνηση διαβεβαιώνει ὅτι θέλει τήν εἰρήνη. «Ὁ λαός ὅμως ἔχει πειστεῖ ὅτι ἡ γλώσσα τῶν κυβερνητικῶν παραγόντων εἶναι διχαλωτή, ὅπως τοῦ φιδιοῦ».

Ἡ ἀστική τάξη εἶναι σωβινιστική, ἀλλά

«Μόνο τό προλεταριάτο θά ἀντιτάξει τά πλατιά του στήθη στήν ἐπερχόμενη συμφορά τοῦ παγκόσμιου πολέμου»...

Στή Ρωσία πάνω ἀπ᾿ὅλα ἡ πάλη τοῦ προλεταριάτου ἐμποδίζει τόν πόλεμο.

«Ἄς μήν εἴμαστε πιό λιγόψυχοι καί πιό ἀδύνατοι ἀπ᾿αὐτούς» (=ἀπό τούς ρώσους ἐργάτες).

«Ἄς μή χάσουμε οὔτε ἕνα λεπτό. Ὁ πόλεμος εἶναι στίς πόρτες μας... Ἄς βγοῦμε ὅλοι στούς δρόμους ἀπό τά ἐργοστάσια καί τά ἐργαστήρια, ἀπό τίς καλύβες καί τίς σοφίτες σέ μιά μαζική διαμαρτυρία»...

«Οἱ ἐκμεταλλευόμενες μάζες εἶναι ἀρκετά δυνατές γιά νά φέρουν στούς ὤμους τους ὅλο τό οἰκοδόμημα τῆς σύγχρονης τάξης... Εἶναι ποτέ δυνατό νά φανοῦν τόσο ἀδύνατες, ὥστε νά ὑποχωρήσουν μπροστά στίς στερήσεις, νά φοβηθοῦν τούς κινδύ-

νους καί τό θάνατο, ὅταν τούς καλεῖ ὁ ἀγώνας γιά τήν εἰρήνη καί τήν ἐλευθερία; Εἶναι ποτέ δυνατό ν᾿ἀφήσουν ἐλεύθερο τό δρόμο στό μιλιταρισμό, πού μόλις δά στιγματίστηκε μπροστά στήν πλατιά κοινή γνώμη σάν κτηνώδης δήμιος τῶν παιδιῶν καί τῶν ἀδελφῶν τους;»

῾Η ἀδελφότητα τῶν λαῶν δέν εἶναι «κούφια χίμαιρα» γιά τήν ἐργατική τάξη, ἀλλά ζήτημα ζωῆς, εἶναι ἡ «ἀλληλεγγύη τῶν ἐκμεταλλευόμενων ὅλων τῶν ἐθνῶν».

«Αὐτή» (ἡ ἀλληλεγγύη) «δέν πρέπει νά ἐπιτρέψει νά σηκώσει ὁ προλετάριος ἐνάντια στόν προλετάριο τό θανατηφόρο ὅπλο. Πρέπει νά ἐμπνεύσει στίς μάζες τήν ἀποφασιστικότητα νά χρησιμοποιήσουν στόν πόλεμο ἐνάντια στόν πόλεμο ὅλα τά προσιτά σ᾿αὐτούς ὅπλα. ῾Η ὁρμή μέ τήν ὁποία οἱ προλεταριακές μάζες ἀντιτάσσονται στίς ᾿Ερινύες τοῦ παγκόσμιου πολέμου, θά σημάνει μιά κερδισμένη μάχη στήν ἀπελευθερωτική τους πάλη. ῾Η ἐπαναστατική ἐνέργεια καί τό πάθος τῆς ἐκδήλωσής τους θά τίς ἐκθέσει σέ διώξεις, σέ κινδύνους καί θ᾿ἀπαιτήσει θύματα ἀπ᾿αὐτές. Καί τί μ᾿αὐτό; ῾Υπάρχουν στιγμές στή ζωή τῶν ἀτόμων καί τῶν λαῶν, πού μπορεῖ κανείς νά τά κερδίσει ὅλα, μόνο ἄν τά παίξει ὅλα γιά ὅλα. ῾Η στιγμή αὐτή ἦρθε. Προλετάριες γυναῖκες, νά εἶστε ἕτοιμες!» (σελ. 354).

Τέλος τοῦ ἄρθρου

«ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ»

Καί στήν «Πολιτική ἀνασκόπηση»

(σελ. 363) «Οἱ ἐπαναστατικές δυνάμεις τῶν προλεταριακῶν μαζῶν στίς χῶρες τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης στό μεγαλύτερο μέρος μισοκοιμοῦνται ἀκόμη, ὅμως ὑπάρχουν, καί ἀκριβῶς ὁ δαυλός τοῦ πολέμου μπορεῖ νά τίς ξυπνήσει». NB

(ἡ ἐπανάσταση, λέει, ὑπάρχει σέ ἐμβρυώδη κατάσταση ὄχι μόνο στή Ρωσία, ἀλλά καί στίς «ἄλλες εὐρωπαϊκές χῶρες»...)

στό ἴδιο ὑπάρχει ἕνα σημείωμα γιά τήν ἀνάπτυξη τῶν ἀπεργιῶν καί τῶν ὁδοφραγμάτων στή Ρωσία καί 10 (((γραμμές γιά τή συνδιάσκεψη πού ἔγινε στίς Βρυξέλλες ἀπό τίς 16 ὥς τίς 18. VII. 1914, ἡ ἑνότητα, λέει, βοηθάει τό κίνημα...)))

ΝΤΕΛΜΠΡΥΚ. «ΚΥΒΕΡΝΗΣΗ ΚΑΙ Η ΘΕΛΗΣΗ ΤΟΥ ΛΑΟΥ»

Χάνς Ντελμπρύκ. «**Κυβέρνηση καί ἡ θέληση τοῦ λαοῦ**». Βερολίνο, 1914.

Μιλώντας γενικά, τό παιχνίδι τῶν ἐννοιῶν *ἐνάντια* στή δημοκρατία εἶναι μιά ἀηδιαστική ἀντιδραστική ὑπόθεση. ῞Ολοι καί ὅλα *ἐνάντια* στή δημοκρατία. Σειρά ἀπό σοφισμούς, ἱστορικά παραδείγματα etc.

Εἶναι διδακτικό (1) τό ξεσκέπασμα *τῆς ἀστικῆς* δημοκρατίας (ὑπόδειξη λ.χ. *ἀ γ γ λ ι κ ῶ ν* ἔργων, πού τήν ξεσκεπάζουν). (**)

Βιβλιογραφία: (**)

Βίλχελμ Χάσμπαχ. «Ἡ σύγχρονη δημοκρατία» (1912).
Ἄντολφ Τέκλενμπουργκ. «Ἡ ἀνάπτυξη τοῦ ἐκλογικοῦ δικαιώματος στή Γαλλία ἀπό τό 1789 καί δῶ».
Ι. Οὔνολντ. «Ἡ πολιτική στό φῶς τῆς ἐξελικτικῆς διδασκαλίας» (δουλιά δῆθεν δημοσιογράφου).
Λόουελλ. Τό Σύνταγμα τῆς Ἀγγλίας.
Μπέλλοκ καί Τσέστερτον. «Τό σύστημα τῶν κομμάτων».

2) *Τ ό π ο λ ω ν ι κ ό ζ ή τ η μ α.* Ὁ συγγραφέας εἶναι ἀντίπαλος τῆς πρωσσικῆς πολωνικῆς πολιτικῆς, γιατί εἶναι, λέει, χωρίς ἀποτέλεσμα.

Σελ. 1. Τί εἶναι λαός; Ὁ γερμανικός λαός; — Σέ μᾶς ὑπάρχουν «πολλά ἑκατομμύρια — πολωνοί, δανοί καί γάλλοι» (σελ. 1).

NB	«Στήν Ἀλσατία καί Λωραίνη ὑπάρχουν καί γερμανόγλωσσοι, πού πάντοτε δήλωναν ὅτι πολιτικά δέν ἀνήκουν στό γερμανικό λαό» (σελ. 1).

Ὁ Χέγγελ γιά τό «λαό»	Ἀπόφθεγμα τοῦ Χέγγελ: «Λαός εἶναι τό τμῆμα ἐκεῖνο τοῦ κράτους, πού δέν ξέρει τί θέλει» (σελ. 41)...

NB: ἀντιδραστικός στό ζήτημα τῆς *α ὐ τ ο δ ι ά θ ε σ η ς* τῶν ἐθνῶν	«Ὡστόσο εἶναι ὁλοφάνερο ὅτι τό κάθε ξεχωριστό, αὐθαίρετα ἀποκομμένο τμῆμα ἑνός λαοῦ δέν εἶναι δυνατό νά ἔχει τό δικαίωμα αὐτοδιάθεσης. Ἄν ἀναγνωρίζουμε αὐτό τό δικαίωμα ὁλοκληρωτικά γιά τούς ἀλσατούς καί τούς λωραίνους, τότε γιατί νά μήν τό ἀναγνωρίσουμε καί γιά τήν καθεμιά ἀπό τίς τρεῖς φυλές, γιά τούς σουάβους, τούς φράγκους καί τούς γάλλους; Καί γιατί νά μήν τό ἀναγνωρίσουμε στό κάτω-κάτω τῆς γραφῆς γιά τήν κάθε ξεχωριστή κοινότητα;» (σελ. 2)

Γιά τούς σοσιαλδημοκράτες: Ὁ Μίχελς ἀναγνωρίζει, λέει, ὅτι οἱ σοσιαλδημοκράτες χάνουν σέ ἐπαναστατικότητα (φόβος γιά τήν ὀργάνωση).

«'Εξάλλου καί ἀπό μιά ἄλλη μεριά, ἐδῶ καί πολύ καιρό ἔχει εἰπωθεῖ, ὅτι ὅσο μεγαλώνει ἕνα τέτιο ἐπαναστατικό κόμμα, τόσο λιγότερο πλησιάζει στό σκοπό του, στό σκοπό μιᾶς πραγματικῆς ἐπανάστασης, ἐνῶ ἐσωτερικά ἀπομακρύνεται ἀπ' αὐτόν» (σελ. 80). Καί στίς σελ. 82-3 μιλάει ἐνάντια στόν Μέρινγκ: ἡ ὀργάνωση χρειάζεται *πάντα* λέει, ἀρχηγούς, **ἡ μάζα**, ἀκόμη καί ἡ *πιό μορφωμένη*, τούς χρειάζεται, «τό ζήτημα ὅμως εἶναι ἄν οἱ ἀρχηγοί αὐτοί θά χρησιμοποιήσουν τήν ἐξουσία τους γιά νά κάνουν τήν ἐπανάσταση καί νά ἐπιφέρουν γενική ἀνατροπή, μέ κίνδυνο νά καταστρέψουν ὄχι τό κράτος πού ὑπάρχει ἤ τήν κοινωνία πού ὑπάρχει, ἀλλά τόν ἴδιο τόν ἑαυτό τους, ἤ ἄν θά προτιμήσουν ἀπό περίπτωση σέ περίπτωση νά κάνουν συμβιβασμούς» (83). Αὐτό εἶναι τό ζήτημα πού ὁ Μέρινγκ τό ἀρνεῖται ἀναπόδεικτα. (Γράφτηκε τό 1914. Πρόλογος: 11. XI. 1913.)

NB °**°

NB

NB °**°

'Ο Μέρινγκ ἀπαντάει στόν Ντελμπρύκ, ὅτι *δέν* ἔγραψε ὁ ἴδιος αὐτό τό ἄρθρο, ἀλλά στήν οὐσία πρόκειται γιά μιά πολύ, πάρα πολύ ἀδύνατη ἀπάντηση, ὅτι ὁσοναφορᾶ τούς σοσιαλδημοκράτες πρόκειται πρίν ἀπ' ὅλα γιά «μέτρα» ἐνάντια στή γραφειοκρατία («Die Neue Zeit», 1913-1914, 32, I, σελ. 971).

NB: ὁ ἀριθμός τῶν δημόσιων ὑπαλλήλων στή Γερμανία = εἶναι περίπου 1 350 000 = περίπου τό 1/10 τῶν ἐκλογέων: 13 300 000 τό 1907, σελ. 182

'Η πρωσσική πολιτική ἐκγερμανισμοῦ τῶν πολωνῶν στοίχισε ὥς τώρα 1 **δισεκατομμύριο** μάρκα. Γιατί τότε ἡ *«ὁλοκληρωτική χρεοκοπία»;* (161).

Τό γερμανικό σχολεῖο ἐξοργίζει τούς πολωνούς: τά παιδιά τῶν πολωνῶν «γνωρίζουν ὅμως μέ τήν ἴδια τους τήν πείρα τήν πίκρα τῆς ξένης κυριαρχίας, γιατί δέν ὑπάρχει πιό βαθιά προσβολή τῆς ἐθνικῆς συνείδησης» ἀπό τή γλώσσα (162).

Οἱ πολωνοί ἐκπολωνίζουν τίς πόλεις. 'Από τά τέσσερα κοινωνικά στρώματα (τούς εὐγενεῖς, τόν κλῆρο, τήν ἀγροτιά, τήν ἀστική τάξη) μόνο ἡ τελευταία δέν συμφιλιώνεται. 'Ο γερμανικός ἐποικισμός ἐξοργίζει καί συσπειρώνει ἐθνικά τούς πολωνούς. 'Εμπορικό μποϋκοτάζ: «ὁ καθένας στούς δικούς του».

Μέ τούς πολωνούς δέν μποροῦμε νά «συμφιλιωθοῦμε» (σελ. 171), πρέπει νά τούς διασπάσουμε, νά προωθήσουμε τή δημιουργία ἑνός πρωσσο-πολωνικοῦ κόμματος (172).

«Καί οἱ πολωνοί πού συμφιλιώθηκαν παραμένουν φυσικά, ὅπως ἐκφραστήκαμε ἰδεατά «πρῶσσοι ἐπί προθεσμία» (σελ. 174) —αὐτό εἶναι, λέει, ἀναπόφευκτο, ὅμως τό ζήτημα εἶναι νά ἀκολουθηθεῖ μιά τέτια πολιτική, ὥστε νά μήν γίνει ποτέ πραγματικότητα ἡ ἰδεατά πιθανή ἀποποίηση (Kündigung)».

«Ἔχει μεγάλη σημασία γιά κάθε ἐξωτερική πολιτική ἡ ὑπόληψη πού ἔχει ἕνας λαός στούς μεγάλους πολιτισμένους λαούς. Ὁ γερμανικός λαός—σ'αὐτό τό ζήτημα δέν πρέπει νά ξεγελᾶμε τόν ἑαυτό μας—εἶναι ὁ πιό ἀντιπαθής ἀπό ὅλους, καί δέν εἶναι καθόλου ὁ φθόνος τῶν ἄλλων λαῶν, ὅπως μᾶς ἀρέσει νά δικαιολογούμαστε, πού τούς κάνει νά μᾶς στραβοκοιτάζουν. Ἡ δικιά μας λαθεμένη ἐθνική πολιτική—εἶναι πού συνέβαλε ὄχι λίγο στό νά γίνουμε παντοῦ τόσο μισητοί» (175): οἱ πολωνοί καί οἱ *δ α ν ο ί* (NB) σέ ὅλο τόν κόσμο βάζουν τίς φωνές ἐναντίον μας!!

«ΛΑΪΚΗ ΦΩΝΗ» (ΧΕΜΝΙΤΣ)

«ΕΝΑΝΤΙΑ ΚΑΙ ΣΤΟΥΣ ΔΥΟ ΓΙΟΥΝΙΟΥΣ»

«Volksstimme» (Χέμνιτς), παράρτημα στό φύλ. ἀρ. 131 (8. VI. 1916). Ἀρθράκι: *«Ἐνάντια καί στούς δυό Γιούνιους».*

«Σ'αὐτόν πού κρίνει μόνο πάνω στή βάση τῶν φοβερῶν θυσιῶν καί τῶν βαρῶν αὐτοῦ τοῦ πολέμου, σ'αὐτόν πού μιλάει μόνο πάνω στό ξέσπασμα τῆς ἀγανάκτησης καί τῆς ἀπελπισίας του, σ'αὐτόν, φυσικά δέν μπορεῖς ν'ἀποδείξεις τίποτε πολιτικά. Γιά ἐκεῖνον πού δέν θέλει ν'ἀποφασίζει στά τυφλά, γιά ἐκεῖνον πού ἐρευνᾶ καί σκέφτεται, γι'αὐτόν ἡ κατάσταση τώρα εἶναι πιά ἐντελῶς καθαρή. Οἱ ἀναγνῶστες μας ξέρουν ἀπό τίς ἀνακοινώσεις μας τήν μπροσούρα τοῦ Γιούνιους, πού θέλει νά πείσει τό γερμανικό προλεταριάτο, ὅτι περισσότερο ἀπ'ὅλα τό συμφέρει ἡ ἥττα τῆς Γερμανίας, ὅτι γιά τό σκοπό αὐτό ἡ ἐργατική τάξη θά πρέπει νά διαθέσει ὅλη τή δύναμή της. Δέν εἶναι τυχαῖο ὅτι ὁ ἀνώνυμος συγγραφέας τῆς πανγερμανικῆς μπροσούρας ἐνάντια στόν πρωθυπουργό τοῦ Ράιχ, ἡ ὁποία προέρχεται ἀπό τούς κύκλους τῶν ἀνθρώπων τοῦ Τίρπιτς, πού διψοῦν μέχρι παραφρονήσεως γιά προσαρτήσεις καί αἷμα, ὀνόμασε τόν ἑαυτό του *Junius Alter,* δεύτερο Γιούνιους. Καί οἱ δυό Γιούνιους πού προπαγανδίζουν: ὁ ἕνας τήν ἥττα τῆς Γερμανίας, ὁ ἄλλος τήν παγκόσμια κυριαρχία τῆς Γερμανίας, στήν πραγματικότητα ἐνεργοῦν ὁ ἕνας πρός ὄφελος τοῦ ἄλλου. Διαβάζοντας τήν μπροσούρα τοῦ πρώτου Γιούνιους, πολλές φορές ἀμφιβάλαμε ἄν πραγματικά τήν ἔγραψε κάποιος σοσιαλδημοκράτης πού τρελλά-

θηκε ἤ ἁπλῶς ἕνας ρῶσος προβοκάτορας. Ἡ γερμανική ἐργατική τάξη θά διώξει καί τούς δυό Γιούνιους. Θά διεξάγει ἐπίμονη πάλη ἐνάντια στούς ἐξωτερικούς ἐχθρούς, ὥς πού νά δεχτοῦν νά συνάψουν μιά λογική εἰρήνη, καί ἐνάντια στούς ἐσωτερικούς ἐχθρούς, πού θέλουν νά χύνεται τό πολύτιμο γερμανικό αἷμα γιά παράλογα κατακτητικά σχέδια. Αὐτή εἶναι ἡ πολιτική τῆς σοσιαλδημοκρατίας, καί ἡ ἱστορία τοῦ ἐργατικοῦ κινήματος θά εὐγνωμονεῖ τούς ἡγέτες, πού τίς μέρες αὐτές τήν ἀντιπροσωπεύουν τόσο ρωμαλέα στό Ράιχσταγκ σέ πεῖσμα ὅλων τῶν ἐπιθέσεων καί συκοφαντιῶν».

|| Τέλος. Αὐτό εἶναι *ὅλο* τό ἀρθράκι. ||

«ΠΟΛΥ ΣΩΣΤΑ»

«**Volksstimme**» (Χέμνιτς), 1916, ἀρ. φύλ. 133 (Σάββατο, 10 τοῦ Ἰούνη 1916): || NB:

«*Ἀπολύτως σωστό.* Ἀπ᾽ἀφορμή τῶν παρατηρήσεών μας πάνω στούς λόγους γιά τό ἀποικιακό ζήτημα τοῦ συντρόφου δ-ρα Λένς ἡ «Bremer Bürger-Zeitung» γράφει:

«Ἡ «Volksstimme» τοῦ Χέμνιτς φαίνεται πώς δίνει σημασία στό γεγονός ὅτι σταμάτησε ἡ κομματική διένεξη. Πιθανόν νά θέλει παράλληλα νά ἐπωφεληθεῖ ἀπό τίς προοπτικές πού ξανοίγονται γιά τή συνένωση τῶν σοσιαλπατριωτῶν, τῶν σοσιαλιμπεριαλιστῶν καί σοσιαλπασιφιστῶν χάρη στή συμπεριφορά ἀκόμη καί τῆς ἄκρας ἀριστερᾶς τοῦ κομματικοῦ κέντρου. Ὅσοναφορᾶ τόν ἀριστερό ριζοσπαστισμό, εἶναι βέβαιο ὅτι μάταια ἡ ἐφημερίδα θά περιμένει τή συνένωσή του μέ τούς σοσιαλπατριῶτες».

Μποροῦμε νά συμφωνήσουμε μέ τήν ἐφημερίδα τῆς Βρέμης, ὅτι ἡ γνώμη της εἶναι πέρα γιά πέρα σωστή. Ἐμεῖς πραγματικά δίνουμε τεράστια σημασία στό γεγονός ὅτι ἡ κομματική διένεξη σταμάτησε, ἤ ὅτι τουλάχιστο (sic!), μπῆκε σέ τέτια πλαίσια (sic!), ὥστε νά μή θέτει πιά σέ κίνδυνο τήν ὀργανωτική ἑνότητα. Ἐμεῖς καί σήμερα ἀκόμη ἐλπίζουμε ἀκλόνητα ὅτι οἱ σοσιαλπασιφιστές—ἔτσι ὀνομάζει στήν ἀργκό ἡ «Bremer Bürger-Zeitung» τήν ὁμάδα Χάαζε - Λέντεμπουρ—θά συνενωθοῦν πάλι μέ τούς σοσιαλπατριῶτες (μέ τούς τελευταίους ἐννοεῖ ἐμᾶς) καί τούς σοσιαλιμπεριαλιστές—πρόκειται γιά τούς συνδικαλιστές ἡγέτες Λένς, Κοῦνοφ κτλ.—σέ μιά ἑνιαία, συσπειρωμένη σο-

|| σιαλδημοκρατία. Ξέρουμε ὅτι ἡ ὁμάδα Ρύλε – Κνίφ, πού δήλωσε κιόλας ὅτι *ἡ διάσπαση τοῦ κόμματος ἀποτελεῖ προϋπόθεση τῆς παραπέρα δράσης του»* (ἡ ὑπογράμμιση εἶναι τῆς «Volksstimme» τοῦ Χέμνιτς) «δέν θά φτάσει ὥς αὐτοῦ. Αὐτή τήν ἀπώλεια ὅμως τό προλεταριάτο μπορεῖ νά τήν ἀντέξει χωρίς νά ὑποστεῖ ζημιά ἡ μαχητικότητά του».

((αὐτό εἶναι ὅλο τό ἀρθράκι))

«ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΩΝ ΤΗΣ ΒΡΕΜΗΣ»

«ΟΙ ΔΣΓ ΚΑΙ Η ΟΜΑΔΑ «ΔΙΕΘΝΗΣ»»

«Bremer Bürger-Zeitung». 1916, ἀριθ. 139, 16. VI. 1916.
«Οἱ διεθνεῖς σοσιαλιστές τῆς Γερμανίας καί ἡ ὁμάδα «Διεθνής»» [62]

Ὁ σύντροφος *Κνίφ* μᾶς γράφει ἀπό τήν ἄδειά του:

«Ἡ «Bremer Bürger-Zeitung» δημοσίευσε προχτές μιάν ἔκκληση τῆς ὁμάδας «Διεθνής» στήν ὁποία πρόσθεσε ἕνα σχόλιο τῆς Σύνταξης, πού μπορεῖ νά συντελέσει στή διάδοση ἐσφαλμένων ἀπόψεων γιά τίς σχέσεις ἀνάμεσα *στούς Διεθνεῖς σοσιαλιστές τῆς Γερμανίας* (ΔΣΓ) καί στήν ὁμάδα «Διεθνής»».

Ἐμεῖς, λέει, πολλές φορές μιλήσαμε γιά τίς σχέσεις αὐτῶν τῶν ὁμάδων, ἰδιαίτερα στό κύριο ἄρθρο τοῦ φύλ. ἀρ. 77 (τῆς 31. III). Σ'αὐτό μπορεῖ κανείς νά διαβάσει:

«Ἡ ἀντιπολίτευση ἀποτελεῖται ἀπό *δυό* ἀπό ἄποψη ἀρχῶν διαφορετικές ὁμάδες: ἀπό τό *κομματικό κέντρο* (Κάουτσκι... Χάαζε-Λέντεμπουρ... «Die Neue Zeit»... «Leipziger Volkszeitung», «Vorwärts»)... καί ἀπό τόν *ἀριστεροριζοσπαστισμό,* στόν ὁποῖο ἀνήκουν... οἱ ΔΣΓ καί ἡ ὁμάδα «Διεθνής»... («Lichtstrahlen», «Bremer Bürger-Zeitung», «Volksfreund» τοῦ Μπράουνσβάιγκ, «Der Sozialdemokrat» (τῆς Στουτγάρδης)), καθώς καί, ἄν καί ὄχι μέ πλήρη συνέπεια, ὁρισμένα δημοσιογραφικά ὄργανα τοῦ Ρήνου».

Ἡ ἐφημερίδα «Volksfreund» τοῦ Μπράουνσβάιγκ ἦταν ἀριστεροριζοσπαστική μέ διευθυντή τόν Τάλχαϊμερ — ἐνῶ σήμερα κάτω ἀπό τή διεύθυνση τοῦ *Βεζεμάγερ* «ἀντιπροσωπεύει τήν ἄποψη τοῦ κέντρου».

Στό φύλ. ἀρ. 74 (τῆς 18. III.) ἡ «Bremer Bürger-Zeitung» δημοσίευσε (ὅταν ἀπουσίαζε ὁ Χένκε) ἕνα σημείωμα ἀπό τήν ἐφημερίδα «Volksfreurd» τοῦ Μπράουνσβάιγκ πού ἔδειχνε ὅτι ἡ ἐφημερίδα αὐτή ἔπαιρνε (τότε ἔπαιρνε) τή θέση τῆς ὁμάδας «Διεθνής» (καί ὅτι στίς «καθοδηγητικές θέσεις τῶν γραμμάτων τοῦ «Σπάρτακου»» βλέπει τό «Πρόγραμμά του τακτικῆς καί ἀρχῶν»)...

«Συνεπῶς οἱ «ΔΣΓ» καί ἡ ὁμάδα «Διεθνής» δέν ταυτίζονται. Καί οἱ δυό ἀντιπροσωπεύουν τόν ἀριστεροριζοσπαστισμό καί χαρακτηρίζονται ἀπό ἄποψη τακτικῆς ἰδιαίτερα μέ τήν ἀντιπολίτευσή τους ἐνάντια στό Κομματικό Κέντρο καί στή «Σοσιαλδημοκρατική συνεργασία». Καί ἐνῶ οἱ ΔΣΓ πῆραν ἐξαρχῆς αὐτή τή θέση, ἡ ὁμάδα «Διεθνής» μόνο σιγά-σιγά ἀποσπάστηκε ἀπό τήν ἀντιπολίτευση, πού συγκροτήθηκε γύρω ἀπό τούς Λέντεμπουρ - Χάαζε. Ἡ «Bremer Bürger-Zeitung» χαιρέτισε τότε αὐτό τό προτσές σάν ἕνα παραπέρα βῆμα ἀποσαφήνισης (Ἀριθ. 74, 28.(III.)... Ἡ ὁμάδα «Διεθνής» μέ τά γράμματα τοῦ «Σπάρτακου» διεξήγαγε ἀπό τότε σφοδρή καί δραστήρια πάλη ἐνάντια στή «Σοσιαλδημοκρατική συνεργασία»»

(ἡ περικοπή πάρθηκε ἀπό τό τελευταῖο γράμμα τοῦ «Σπάρτακου»).

«Σ' αὐτή τή θέση τους στό ζήτημα τῆς ἀτομικῆς ἰδιοκτησίας» (τήν ἀτομική ἰδιοκτησία τῆς «Σοσιαλδημοκρατικῆς συνεργασίας»;;) «οἱ ΔΣΓ καί ἡ ὁμάδα «Διεθνής», ὅπως εἰπώθηκε, εἶναι ὁλοκληρωτικά σύμφωνοι μεταξύ τους, ἄν καί διαφωνοῦν σέ ὁρισμένα ἄλλα ζητήματα». NB

Καί οἱ δυό ὁμάδες ἐργάζονται *«στά πλαίσια* τῆς δοσμένης ὀργάνωσης», «ὅσο καιρό αὐτό δέν τούς εἶναι ἀδύνατο λόγω τῆς τυραννίας τῆς κομματικῆς γραφειοκρατίας»...

Ὅλο αὐτό εἶναι, λέει, σοβαρό, γιατί συχνά γίνονται λάθη καί προσπαθοῦν νά «σβήσουν τά ὅρια ἀνάμεσα στό κέντρο καί στόν ἀριστεροριζοσπαστισμό»...

«Πόσο ἀκόμη θά προχωρήσουν καί οἱ δυό ὁμάδες στό δρόμο τῆς αὐτοτελοῦς ὀργανωτικῆς ὕπαρξης, αὐτό ἐξαρτιέται βέβαια ὁλοκληρωτικά ἀπό τήν ἐξέλιξη τῶν ἐσωκομματικῶν σχέσεων. Πάντως πρός τό συμφέρον τῆς σαφήνειας πρέπει νά χαιρετίσουμε τό γεγονός ὅτι καί ἐξωτερικά ξεχωρίζουν μέ τίς ὀνομασίες τους». (Τέλος.)

Γιόχαν Κνίφ

ΧΕΝΚΕ. «ΟΧΙ ΤΑΥΤΟΣΗΜΟ, ΑΛΛΑ ΤΟ ΙΔΙΟ»

Ibidem, ἀριθ. 140 (17. VI. 1916).

Ἀπάντηση τοῦ *Χένκε*. «Ὄχι ταυτόσημο, ἀλλά τό ἴδιο»...

...«Δέν θυμᾶμαι πιά ἄν τό ζήτημα τῆς διαφορᾶς ἀνάμεσα στίς δυό ὁμάδες καί τῆς ἀνώτερης ἑνότητάς τους τό ἔχω διαβάσει στόν ἀριστεροριζοσπαστισμό. Ἴσως σ'αὐτό νά συνέβαλε ἡ ἔλλειψη κάποιου ἐνδιαφέροντος γι'αὐτές τίς σεχταριστικές ὁμάδες». NB NB

«'Εγώ ὁ ἴδιος δέν ἀνήκω οὔτε στή μιά, οὔτε στήν ἄλλη ὁμάδα»...

'Εγώ, λέει, ἤμουνα πάντοτε ὑπέρ τῶν «σοσιαλιστικῶν ἀρχῶν», etc. etc. κτλ. Φράσεις, τίποτε τό ἀκριβές.

Χένκε

«ΑΚΟΜΗ ΜΙΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ ΣΤΗ ΒΡΕΜΗ»

'Αρ. φύλ. 141 (19. VI. 1916) — ἀνατύπωση μιᾶς ἔκκλησης γιά τήν «'Εργατική πολιτική» (ἑβδομαδιαῖο ἀριστεροριζοσπαστικό φύλλο).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΟΛΙΤΟΦΥΛΑΚΗ

Πολιτοφυλακή, στρατός — etc.

«'Η σοσιαλδημοκρατία στό στρατό. Μεταρύθμιση τῆς στρατιωτικῆς ὑπηρεσίας στή Γερμανία μέ σκοπό τήν πάλη ἐνάντια στό σοσιαλισμό». 'Ιένα, 1901 (Στάμχαμμερ ΙΙΙ).

Γκαστόν *Μός*. «'Ο στρατός ἑνός δημοκρατικοῦ κράτους». Παρίσι, 1899 (στή γερμανική γλώσσα, Στουτγάρδη, 1900).

Π. Σβέρντ. «'Αξιωματικός καί σοσιαλδημοκράτης». Μόναχο (Ρ. Ἄμπτ), 1899; (Στάμχαμμερ ΙΙΙ).

Λέμπελ. «Πῶς θ'ἀντιδράσουμε στή σοσιαλδημοκρατία στό στρατό;» Βερολίνο, 1906 (2η ἔκδοση 1907).

Ρ. Γκύντερ. «'Η πολεμική τέχνη καί ἡ σοσιαλδημοκρατία» («Grenzboten». 1899, Ι).

Ζ. Σαρμόν. «Στρατός καί δημοκρατία» («Revue politique et parlementaire». VI. 1900).

«Οἱ στρατιωτικοί καί ἡ σοσιαλδημοκρατία» («Neue Zürcher Zeitung», 1907, 17-18. IX).

Κ. Μπλάιμπτρέι. «'Ο στρατός τῆς δημοκρατίας» («Die Zeit», Βιέννη, 21. VII. 1900, ἀρ. φύλ. 303).

φόν Μίκος. «'Ο σοσιαλισμός καί ὁ στρατός». Γκιούνς, 1907.

«'Ο ἐπαναστατικός σοσιαλισμός στό γερμανικό στρατό». 4η ἔκδοση. Παρίσι ('Εϊτέλ), 1901.

«Στρατός καί ἀπεργίες». Λοκάρνο, 1906.

«'Ο στρατός στίς ἀπεργίες» (ἀπεργία Χ.-ΧΙ. 1902) τοῦ ἀνθυπολοχαγοῦ Ξ. (Παρίσι 1904) («Σοσιαλιστική Βιβλιοθήκη», ἀρ. 23-24).

Ἄρτουρ *Ντίκς*. «Σοσιαλδημοκρατία, μιλιταρισμός καί ἀποικιακή πολιτική στά συνέδρια τῶν σοσιαλιστῶν». Βερολίνο, 1908.
Ἀνρύ *Μπεϊλύ*. «Ὁ μιλιταρισμός, τά μέσα καταπολέμησής του». Λυών, 1903.
Κάουτσκι. «Μιλιταρισμός καί σοσιαλισμός στήν Ἀγγλία». «Die Neue Zeit», 18, I (1899-1900).
» «Ὁ Σίππελ καί ὁ μιλιταρισμός». «Die Neue Zeit»,17, I (1898-9).
Ρ. Λούξεμπουργκ. «Κοινωνική μεταρύθμιση ἤ ἐπανάσταση;» (Παράρτημα: «Πολιτοφυλακή καί μιλιταρισμός»). Λειψία, 1899. 2η ἔκδοση 1908.
Κάρσκυ. «Διεθνές δίκαιο καί μιλιταρισμός». «Die Neue Zeit», 17, 2 (1898/9).
Κ. Λόιτνερ. «Ἕνας ἀντιμιλιταριστής (Κ. Λῆμπκνεχτ)». «Die Neue Gesellschaft». 1907, 20. III.
» «Στρατός καί ἐπανάσταση». *Ibidem,* 1906, 36.
«*Μαντρόσκυλο* τοῦ Κεφαλαίου» (Ἀντιμιλιταριστική Λίγκα). *Ζυρίχη,* **1906.**
«Ἡ θέση τῆς ἐλβετικῆς ἐργατικῆς τάξης στό στρατιωτικό ζήτημα. Πρωτόκολλο τοῦ κομματικοῦ συνεδρίου». *Ὄλτεν* (11. II. 1906). Ζυρίχη, *1906.*
«Μιλιταρισμός καί σοσιαλδημοκρατία». «Die Neue Zeit», 19, 2 (1900-1).
Σκιαβί. «Ὁ μιλιταρισμός καί οἱ ἰταλοί σοσιαλιστές. «*Le Mouvement Socialiste*». 1903. τεῦχ. 113.
Κ. Ἔμιλ. «Ἀντιμιλιταρισμός». «Die Neue Zeit», 25, 2 (1907).
» «Τά ἀστικά κόμματα καί ὁ μιλιταρισμός». «Die Neue Zeit», 25, 2 (1907).
Πιέρ Ραμύς. «Ἡ ἱστορική ἐξέλιξη τοῦ ἀντιμιλιταρισμοῦ». («Kultur und Fortschritt», 153.) Λειψία, 1908.
Ντέιμινγκ. «Θύματα τοῦ μιλιταρισμοῦ». «Die Neue Zeit», 18, 2 (1899-1900).
Ε. Βάλτερ. «Στρατιωτική ὀργάνωση καί ἐργατική τάξη». Ζυρίχη, 1907.
Κ. Λῆμπκνεχτ. «Μιλιταρισμός καί ἀντιμιλιταρισμός». Λειψία, 1907.

Ο ΛΕΝΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΟΛΙΤΟΦΥΛΑΚΗ (1912)

Π. Λένς. «Πολιτοφυλακή καί ἀφοπλισμός». «Die Neue Zeit», 1912 (30, 2).

;; —ἀνάμεσα στ᾽ἄλλα ὑπάρχει καί μιά τέτια φράση: «Τό σύστημα τῆς πολιτοφυλακῆς εἶναι ἡ ὀργάνωση
κουρκούτι!! τῶν ἔνοπλων δυνάμεων ἑνός δημοκρατικοῦ κράτους, πού ἔχει σκοπό τήν ἐγγύηση τῆς ἀσφάλειας τῆς χώρας πρός τά ἔξω καί ἐσωτερικά. Πάντως γιά κατακτητικούς πολέμους ἡ πολιτοφυλακή εἶναι
;; ἀκατάλληλη, καί ἀκριβῶς γι᾽αὐτό εἴμαστε ὑπέρ αὐτῆς» (σελ. 768).

Νά μιά ἀκόμη περικοπή ἀπό τόν Ἔνγκελς γραμμένη τό 1865 (νά τό ἀντιγράψω), ὁποιοδήποτε μεγάλο κράτος κι᾽ἄν βγεῖ νικητής, ἀφήνει τούς ἐργάτες ἀδιάφορους, δέν μένουν ὅμως ἀδιάφοροι ὅταν πρόκειται νά μάθουν ἤ ὄχι τήν πολεμική τέχνη.

Ο ΕΝΓΚΕΛΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΡΓΑΤΙΚΗ ΤΑΞΗ ΣΤΗΝ ΑΓΓΛΙΑ[63]

Στό ἴδιο ἄρθρο ὑπάρχει μιά περικοπή ἀπό τόν *Ἔνγκελς* (φαίνεται ὅτι εἶναι παρμένη ἀπό τόν πρόλογο τῆς νέας ἔκδοσης τῆς ἐργασίας του: «Ἡ κατάσταση τῆς ἐργατικῆς τάξης») (σελ. XXIII ἀπό τήν «Κατάσταση», 2η ἔκδοση).

Ὁ Ἔνγκελς γιά τήν ἐργατική τάξη καί τό μονοπώλιο τῆς Ἀγγλίας

«Ὅσο διατηροῦνταν *τό βιομηχανικό μονοπώλιο* τῆς Ἀγγλίας, ἡ ἀγγλική ἐργατική τάξη ὥς ἕνα σημεῖο *συμμετεῖχε στά κέρδη αὐτοῦ τοῦ μονοπωλίου*. Τά κέρδη αὐτά κατανέμονταν ἀνάμεσα στούς ἐργάτες πολύ ἀνισόμερα: τό μεγαλύτερο μέρος τό τσέπωνε ἡ **προνομιούχα** μειοψηφία, ἀλλά *καί* στίς πλατιές μάζες, *ἔστω ἀραιά καί ποῦ,* κάτι *ἔπεφτε*. Νά γιατί ἀπό τότε πού πέθανε ὁ ὀουενισμός* δέν ὑπῆρχε πιά στήν Ἀγγλία σοσιαλισμός. *Μέ τήν κατάρρευση τοῦ βιομηχανικοῦ μονοπωλίου* τῆς Ἀγγλίας ἡ ἀγγλική ἐργατική τάξη θά χάσει τήν προνομιούχα αὐτή θέση της. Θά ἔρθει μέρα, πού γενικά—*χωρίς νά ἀποκλείεται ἡ προνομιούχα καί καθοδηγητική μειοψηφία*—θά βρεθεῖ στό ἴδιο ἐπίπεδο πού βρίσκονται οἱ ἐργάτες τῶν ἄλλων χωρῶν. Νά γιατί ὁ σοσιαλισμός ξανά θά ἐμφανιστεῖ στήν Ἀγγλία»**.

Ὁ Ἔνγκελς γιά τόν ἀγγλικό σοσιαλισμό

* Ἡ θεωρία τοῦ ἄγγλου οὐτοπικοῦ σοσιαλιστῆ Ὄουεν. *Σημ. μετ.*

** Βλ. Β. Ι. Λένιν. Ἅπαντα, 5η ρωσ. ἔκδ., τόμ. 30ός, σελ. 171-172. *Ἡ Σύντ.*

ΜΠΥΡΚΛΙ. «ΕΚΔΗΜΟΚΡΑΤΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΣΤΡΑΤΟΥ ΜΑΣ»

Karl *Bürkli.* «Ἐκδημοκρατισμός τοῦ στρατοῦ μας». Ζυρίχη, 1897. (Διάλεξη πού ἔγινε στίς 15. XI. 1896 στό συνέδριο τοῦ Σοσιαλδημοκρατικοῦ κόμματος στό Βίντερτυρ.)

Στήν ἀρχή-ἀρχή κιόλας (σελ. 5) λέει ὅτι ἡ ἀστική τάξη (τῆς Ἐλβετίας) «τά κατάφερε μόνο νά κάνει μιά πιό χειρότερη ἔκδοση τοῦ μοναρχικοῦ μιλιταρισμοῦ. Προσπαθοῦσε διαρκῶς νά μιμεῖται τό ἐξωτερικό, νά εἰσάγει σέ μᾶς ἕνα νεοπρωσσισμό». || NB ἤδη τό 1896

ΚΑΟΥΤΣΚΙ ΤΟ 1910 ΚΑΙ ΤΟ 1912

ΚΑΟΥΤΣΚΙ. «ΤΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΤΗΣ ΚΟΠΕΓΧΑΓΗΣ»

«Die Neue Zeit», 1910 (28, 2) (26. VIII. 1910). *Κ. Κάουτσκι.* «Τό Συνέδριο τῆς Κοπεγχάγης»

σελ. 776: «Σέ περίπτωση πολέμου ἀνάμεσα στή Γερμανία καί τήν Ἀγγλία τό ζήτημα γιά τό ὁποῖο θά γίνει ὁ πόλεμος δέν θά εἶναι ἡ δημοκρατία ἀλλά ἡ παγκόσμια κυριαρχία, δηλ. ἡ ἐκμετάλλευση τοῦ κόσμου. Αὐτό δέν εἶναι ἕνα ζήτημα, γιά τό ὁποῖο οἱ σοσιαλδημοκράτες πρέπει νά βρίσκονται στό πλευρό τῶν ἐκμεταλλευτῶν τοῦ ἔθνους τους» (καί παρακάτω (καί πρωτύτερα) ἀνοιχτά ἐνάντια στόν Χάιντμαν). ||| NB

Νά συγκριθεῖ μέ τό XXIII, 2 (γιά τόν πατριωτισμό καί τόν πόλεμο) τοῦ ἴδιου συγγραφέα*.

ΚΑΟΥΤΣΚΙ. «ΑΚΟΜΗ ΜΙΑ ΦΟΡΑ Ο ΑΦΟΠΛΙΣΜΟΣ»

Κ. Κάουτσκι, 1912 (30, 2), 6. IX. 1912, ἄρθρο «Ἀκόμη μιά φορά ὁ ἀφοπλισμός», σελ. 851:

«Ἡ ἀφετηρία τῆς ἰδέας καί τῆς ὀνομασίας τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ εἶναι ἡ συνένωση ὅλων τῶν συστατικῶν μερῶν τῶν ἀγγλικῶν κτήσεων σ'ἕνα κλεισμένο στό ἑαυτό του γιγάντιο κράτος, σέ μιά αὐτοκρατορία, ἡ ἀφετηρία αὐτή πέρασε τά τελευταῖα χρόνια ἐντελῶς σέ δεύτερη μοίρα καί μπορεῖ νά θεωρεῖται πρακτικά ἐγκαταλειμένη». | !! χά-χά!!!

Σελ. 850-851: ὁ ἰμπεριαλισμός δέν εἶναι «φυσικά ἀπαραίτητη ἐπιδίωξη» τοῦ κεφαλαίου γιά ἐπέκταση etc., ἀλλά μόνο «μιά ἰδιαίτερη μέθοδος»—δηλαδή: βία. ||

* Βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 596-597. *Ἡ Σύντ.*

Ο ΚΑΟΥΤΣΚΙ ΓΙΑ ΤΗ ΘΡΗΣΚΕΙΑ[64]

!!;;
῾Ο Κάουτσκι *γιά τή θ ρ η σ κ ε ί α*

῾*Ο Κ. Κ ά ο υ τ σ κ ι* γιά τή ***θρησκεία***. ᾿Ανάμεσα στ᾿ἄλλα λέει στή σελ. 353: «ἄν ὁ διαφωτιστής μας» ἐρωτηθεῖ γιά τό ζήτημα τῆς θρησκείας «θά πρέπει ν᾿ἀπαντήσει ὅτι στίς συνελεύσεις τοῦ κόμματός μας τό ζήτημα αὐτό οὔτε τίθεται οὔτε ἀπαντιέται, γιατί ἐμεῖς θέλουμε νά κάνουμε τή θρησκεία ἰδιωτική ὑπόθεση τῶν ἀνθρώπων, καί ἀπό τό κράτος ἀπαιτοῦμε νά τό χειρίζεται ἐπίσης σάν ἰδιωτική ὑπόθεση»...
[χυδαῖος!]

ΣΟΣΙΑΛΙΣΤΕΣ ΚΑΙ ΝΕΓΡΟΙ ΣΤΗΝ ΑΜΕΡΙΚΗ[65]

ἡ στάση ἀπέναντι στούς νέγρους *NB:* σοσιαλιστές καί **νέγροι:**

Τό σοσιαλιστικό κόμμα καί οἱ ν έ γ ρ ο ι στήν ᾿Αμερική: *σελ. 382-3: «Ο ἱ β ι ο μ η χ α ν ι κ ο ί ἐ ρ γ ά τ ε ς τ ο ῦ κ ό σ μ ο υ»*[66] εἶναι *ὑπέρ* τῶν νέγρων. ῾Η στάση τοῦ Σοσιαλιστικοῦ κόμματος *«δ έ ν ε ἶ ν α ι π έ ρ α γ ι ά π έ ρ α ἑ ν ι α ί α»*. Μιά ἔκκληση ὑπέρ τῶν νέγρων τό 1901. Μόνο!!!

ν έ γ ρ ο ι κ α ί σ ο σ ι α λ ι σ τ έ ς!!

Ibidem, σελ. 592: στήν Πολιτεία τοῦ Μισσισιπῆ οἱ σοσιαλιστές ὀργανώνουν τούς νέγρους «σέ ξεχωριστές τοπικές ὁμάδες»!!

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

«Die Neue Zeit», 32, 1 (1913-14).
Ἔνγκελς. «Γιά τό κύρος». *Μάρξ*. «Πολιτική ἀδιαφορία»[67].
῾Ο Ριαζάνοφ ἐνάντια στόν Μπρουπμπάχερ (καί τόν ὑπερασπιστή του, τόν Μέρινγκ)
NB ***«Κίνημα γιά τήν ἔξοδο ἀπό τήν ἐκκλησία»***: σειρά ἄρθρων.
«Die Neue Zeit», *30, 2* (1912, IV.—IX.). Ἄρθρα τοῦ Κάουτσκι (καί τοῦ Λένς) γιά τήν πολιτοφυλακή καί τόν «ἀφοπλισμό».
Ibidem *Γκρίμμ* γιά τήν ἑλβετική πολιτοφυλακή.
28, 2 (῾Ο Κ. Κάουτσκι γιά τό Συνέδριο *τῆς Κοπεγχάγης τοῦ 1910* καί γιά τόν «ἀφοπλισμό». Idem Ρότσταϊν).
29, 1: ῾Ο Ρότσταϊν ἐνάντια στόν Χάιντμαν.
29, 2: ῾Ο Κβέλτς γιά τό ἴδιο θέμα.

Ο ΜΠΕΛΦΟΡΤ-ΜΠΑΞ ΓΙΑ ΤΟΝ ΙΜΠΕΡΙΑΛΙΣΜΟ (1900)

«Die Neue Zeit», XIX, 1 (1900-1) (21. XI. 1900), σελ. 247.

Μπέλφορτ-Μπάξ. «Ένα πλατιά διαδομένο λαθεμένο συμπέρασμα». NB: *1900*

«Μιά ἀπό τίς πιό συχνές πλάνες, πάνω στίς ὁποῖες σκοντάφτεις ὅταν συζητᾶς τό ζήτημα γιά τόν *ἰμπεριαλισμό καί τή νέα ἀποικιακή πολιτική,* φαίνεται πώς εἰσχώρησε σέ μερικές σοσιαλιστικές κεφαλές»... Καί παραπέρα ἐξετάζεται ὁ ἰσχυρισμός ἐκείνων πού εἶναι *ὑπέρ* τῆς ἀποικιακῆς πολιτικῆς λόγῳ τῆς προοδευτικότητας τοῦ καπιταλισμοῦ. Ὁ Μπάξ τούς ἀντικρούει... ἰμπεριαλισμός

...«*Ὁ καπιταλιστικά-ἐθνικός ἰμπεριαλισμός,* εἶναι ἡ ἀπάντηση πού δίνει ὁ καπιταλισμός στή διεθνή σοσιαλδημοκρατία... Ἡ παγκόσμια ἱστορία βρίσκεται τώρα μπρός σ'ἕνα τέτιο σημεῖο στροφῆς—*ἤ ἐθνικο-καπιταλιστικός* **ἰμπεριαλισμός,** ἤ διεθνιστικο-σοσιαλιστική δημοκρατία!»... γιά τόν ἰμπεριαλισμό

...Τό σημερινό οἰκονομικό σύστημα... (ἐφόσον ἀποκτᾶ νέες σφαῖρες δράσης)... «πετυχαίνει μιά τεχνητή παράταση τῆς ὕπαρξής του»...

ἀνάμεσα στ'ἄλλα καί μιά πολεμική τοῦ Μπέρνσταϊν ἐνάντια στόν Κάουτσκι. Ὁ Μπέρνσταϊν ὑπενθυμίζει ὅτι ὁ Μπέλφορτ-Μπάξ ἤδη τό 1896/7 ἐπιτέθηκε ἐνάντια στόν Μπέρνσταϊν καί ὁ Κάουτσκι ἦταν τότε *ὑπέρ* τοῦ Μπέρνσταϊν. Ὁ Κάουτσκι ἀπαντᾶ: ὁ Μπάξ ἔφτασε τότε ὥς τό σημεῖο νά ὑποστηρίζει ἐπιλέξει ὅτι εἶναι «καλύτερη ἡ δουλεία ἀπό τόν καπιταλισμό» καί ὅτι *ἔτσι* οὔτε τότε ἦταν οὔτε σήμερα είναι ὑπέρ τοῦ Μπάξ, καί ὅτι θεωρεῖ τήν ἄποψη αὐτή «αἰσθηματική οὐτοπία». Ἀλλά ὅτι ἦταν πάντα *ἐνάντια* στήν ἀποικιακή πολιτική.

σύγκρ. «**Die Neue Zeit**», XIX, 1 (1901), σελ. 804: Ὁ *Μ. Μπέρ* γιά τήν παρακμή τῆς Ἀγγλίας καί γιά τόν *ἰμπεριαλισμό.* «**Die Neue Zeit**», XX, 1, σελ. 209: «Κοινωνικός ἰμπεριαλισμός» (φαβιανοί), σελ. 243, «ἰμπεριαλιστικά-κοινωνική ἐποχή). *N. B.*

ΓΙΑ ΤΟΝ ΝΤΕΜΠΣ

γιά τόν Ντέμπς

«*Die Neue Zeit*», 1913-4, 32, 1, σελ. 1007 - 8. *Ὁ Ντέμπς* στή «Διεθνή Σοσιαλιστική Ἐπιθεώρηση» (1913, Μάρτης) *γιά* τή συνένωση τοῦ Σοσιαλιστικοῦ Κόμματος + τοῦ Σοσιαλιστικοῦ Ἐργατικοῦ Κόμματος[68] (ὁ Ντέμπς εἶναι ἱδρυτής τῆς Ἕνωσης «*Βιομηχανικῶν ἐργατῶν τοῦ κόσμου*») καί τῆς Ἕνωσης τῶν «Βιομηχανικῶν ἐργατῶν τοῦ κόσμου» ἐνάντια στήν Ἀμερικανική Ὁμοσπονδία Ἐργασίας. Ἐνάντια στόν Ντέμπς ἐπιτίθεται μέ λύσσα ἡ «New Yorker *Volkszeitung*» τῆς 7.III.1913. Γράφει ὅτι ὁ Ντέμπς κάνει κατάχρηση «τοῦ προνομίου του νά λέει ἀνοησίες» (sic!), ὅτι οἱ «Βιομηχανικοί ἐργάτες τοῦ Κόσμου» = μηδέν, ὅτι ἡ Ἀμερικανική Ὁμοσπονδία Ἐργασίας = «τό ἀμερικανικό ἐργατικό κίνημα» καί ὅτι εἶναι ἀδύνατο «νά διαπαιδαγωγήσουμε στό πνεῦμα τῆς προόδου» τό ἐργατικό κίνημα μιᾶς δοσμένης χώρας μέ τή δημιουργία τῶν λεγόμενων ἐπαναστατικῶν ὀργανώσεων μέ ριζοσπαστικά προγράμματα» (sic!)... (Σαφής εἶναι καί ἐκεῖ ἡ συνηθισμένη εἰκόνα: Ἡ «New Yorker Volkszeitung» = «ὀρθόδοξοι», καουτσκιστές, ἐνῶ ὁ *Ντέμπς* εἶναι ἐπαναστάτης, ὅμως χωρίς ξεκάθαρη θεωρία, δέν εἶναι μαρξιστής.)

ΙΤΑΛΟΙ ΚΑΙ ΠΟΛΩΝΟΙ ΕΡΓΑΤΕΣ ΣΤΗΝ ΕΛΒΕΤΙΑ

Γ. Λόρεντς. «Σχετικά μέ τό ζήτημα τῶν ἰταλῶν στήν Ἐλβετία». *Ζυρίχη;*
» «Πολωνοί ἐργάτες στήν Ἐλβετία». Ζυρίχη, 1910.

Βιβλιογραφία. Ἐξέγερση τῶν ἰταλῶν στή Ζυρίχη 26-29. VII. 1896.

Ὁ ἀριθμός τους: τό 1860 — 9 χιλιάδες
1870 — 18
1900 — 117

Φρικτή φτώχια. Παράδειγμα: σέ 3 δωμάτια *50 ἄτομα!!* (σελ. 16). Γωνιές, κρεββάτια, 10 - 20 ἑκατοστά τοῦ φράγκου ἡ διανυκτέρευση etc.

{ σύγκρινε τόν ἴδιο συγγραφέα στό «Neues Leben», 1916, 1 }

τό 1910 — 400 ἄτομα. Φρικτή φτώχια.
Πληρωμή 1,50 - 1,60 φρ. τήν ἡμέρα μέ φαγητό
ἔπεφτε ἀκόμη καί «ξύλο» (σελ. 11)

ΤΟ ΕΡΓΑΤΙΚΟ ΚΙΝΗΜΑ ΣΤΟΝ ΚΑΝΑΔΑ

Τό ἐργατικό κίνημα στόν Καναδά (**«ἀστικοποιήθηκε»**)

...«Τό εἰδικευμένο τμῆμα *τῆς ἐργατικῆς τάξης*, ἰδιαίτερα αὐτό πού μιλάει ἀγγλικά, *ἔχει πέρα γιά πέρα ἀστικοποιηθεῖ*. Οἱ ἀντιλήψεις της γιά τά συνδικάτα εἶναι ἀκόμη ἐντελῶς ὅμοιες μέ τίς ἀντιλήψεις τῶν παλιῶν στενοκέφαλων ἀγγλικῶν τρέιντ-γιούνιον. Κι᾽ἐπιπρόσθετα ἀπό ἄποψη πνευματική βρίσκονται ὁλοκληρωτικά κάτω ἀπό τήν ἐξουσία τῆς ἐκκλησίας. Ἡ πιό μεγάλη ντροπή εἶναι νά θεωρηθεῖς «ἀποστάτης», «ὁ σεβασμός» εἶναι ἡ ἀνώτατη τιμή». Αὐτό ἀρχίζει ν᾽ἀλλάζει: πνεῦμα δυσαρέσκειας... ἀκρίβια, «42 ἄνθρωποι κρατοῦν σήμερα πραγματικά στά χέρια τους πάνω ἀπό τό $1/3$ ὅλου τοῦ πλούτου τῆς χώρας»... Ἡ μικροαστική τάξη, ἰδιαίτερα στήν ἀγροτική οἰκονομία, εἶναι ἐνάντια στά τράστ. («Die Neue Zeit», 1913–14, 32, 1, σελ. 382, σύντομη ἀπόδοση τοῦ ἄρθρου τοῦ Γκούσταβ Μάγερ: «Δυσαρέσκεια τῶν ἀγροτῶν στόν Καναδά» ἀπό τήν «*The New Review*» τοῦ Σεπτέμβρη, *1913*.)

Τό ἐργατικό κίνημα (ἀστικοποιήθηκε) *στόν Καναδά*

42 ἄνθρωποι... τό $1/3$ ὅλου τοῦ πλούτου

Ibidem, σελ. *384*, γιά τή Νότια Ἀφρική («Rand»). Ἐργάτες ἀπό κινέζους, κάφρους καί λευκούς (ρημαγμένοι ἀπό τόν πόλεμο τῶν μπόερς). Ἄπειρες εἶναι οἱ ἀχρειότητες ἀπό μέρους τῶν ἄγγλων καπιταλιστῶν, τῶν ἰδιοκτητῶν τῶν ὀρυχείων καί τῆς κυβέρνησης. Βαθμηδόν ἀναπτύσσεται ἡ ταξική πάλη *ὅλων* τῶν μισθωτῶν ἐργατῶν, αὐτό ὅμως γίνεται σιγά-σιγά «σέ σημαντικό βαθμό ἐξαιτίας τῆς ἀναποφασιστικότητας, τῆς στενοκεφαλιᾶς, τῆς ἀσπλαχνίας τῶν ἐργατικῶν ἡγετῶν, πού βρίσκονται ἀκόμη ὁλοκληρωτικά κάτω ἀπό τήν ἐξουσία τοῦ παλιοῦ τρέιντ-γιουνιονισμοῦ» (ἀπό τό περιοδικό «The International Socialist Review», Ὀχτώβρης τοῦ 1913, περίληψη).

Νότια Ἀφρική

«ἀρχηγοί τῶν ἐργατῶν» στενοκέφαλοι ἄκαρδοι, παλιοί τρέιντ-γιουνιονιστές

ΛΙΣΣΑΓΚΑΡΕ. «ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΚΟΜΜΟΥΝΑΣ ΤΟΥ 1871»

Λισσαγκαρέ. «῾Ιστορία τῆς Κομμούνας», 1894. σελ. 193 (τό ἐπίγραμμα στό 17ο κεφάλαιο). «῞Αν τό γαλλικό ἔθνος ἀποτελοῦνταν μόνο ἀπό γυναῖκες, πόσο φοβερό ἔθνος θά ἦταν». «The Daily News», Μάης 1871. ‖ NB

Νέος ἐλβετικός στρατιωτικός νόμος πού ψηφίστηκε στίς 3. XI. 1907: +329 953
—267 605

ΜΟΝΟΠΩΛΙΑ ΚΑΙ ΤΕΧΝΙΚΗ

Τά τράστ, *τό μονοπώλιο καί ἡ τεχνική:* «*Οἱ μονοπωλιακοί* σχηματισμοί *πιό πολύ φρενάρουν, παρά ἐπιταχύνουν* αὐτή τήν τεχνική τελειοποίηση, τή μόνη πού ἐγγυᾶται τήν ἀνάπτυξη τῆς ἐξαγωγικῆς ἱκανότητας» («Die Neue Zeit», 32, 1, 1913-14, σελ. 383, ἀπόδοση ἑνός ἄρθρου Louis C Fraina. «Συγκέντρωση, μονοπώλιο, συναγωνισμός: μιά νέα κατεύθυνση στήν ἐθνική οἰκονομία», στό περιοδικό «The New Review» (Νέα ῾Υόρκη) (Σεπτέμβρης τοῦ 1913)).

NB ‖ NB

ΛΕΝΣ. «Η ΣΟΣΙΑΛΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ, ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΗΣ ΚΑΙ ΟΙ ΕΠΙΤΥΧΙΕΣ ΤΗΣ»

Π. Λένς. «῾Η Σοσιαλδημοκρατία, τό τέλος της καί οἱ ἐπιτυχίες της». Λειψία (Χίρτσελ), 1916 (Πρόλογος τῆς 22. V. 1916).

! ‖ σελ. 11-12. ῾Ο Μάρξ ἤξερε, λέει, νά «χλευάζει» μόνο τέτιες «καλοπροαίρετες ἀντιλήψεις», ὅπως ὁ ἀφοπλισμός, τό «δικαίωμα αὐτοδιάθεσης* τῶν λαῶν» etc.

(σελ. 41: «παλιός μικροαστικός δογματισμός»)

«σεχταρισμός» ‖ σελ. 15——ἀπό τή δεκαετία 1890-1900 ἡ σοσιαλδημοκρατία «ἀποβάλλει καθετί πού ἦταν σ᾽αὐτή σεχταριστικό»... (χάθηκαν οἱ ἐλπίδες γιά τό 1000-χρονο κτλ. βασίλειο etc.)...

῞Ολα, λέει, τά βλέπανε ἀπό τήν ἄποψη τῆς «διαφώτισης» ‖ (17)... «περίοδος ἐνθουσιασμοῦ» τῆς γερμανικῆς σοσιαλδημοκρατίας... (ἀκόμη καί τό 1889 μέ τήν ἀπόφαση τῆς 1. V.).

---

* ῾Η λέξη «αὐτοδιάθεση» στό χειρόγραφο εἶναι ἑνωμένη μέ ἕνα βέλος μέ τήν προσθήκη πού γράφτηκε ἀργότερα: «(σελ. 41: «παλιός μικροαστικός δογματισμός»)». *῾Η Σύντ.*

᾿Ανάπτυξη τοῦ *ἰμπεριαλισμοῦ*—στά τέλη τοῦ 19ου αἰώνα—στήν ᾿Αγγλία, Γαλλία καθώς καί στή Γερμανία (26-27)...

᾿Ανάπτυξη τοῦ ἀναθεωρητισμοῦ: καί οἱ δυό κατευθύνσεις (καί ὁ ἀναθεωρητισμός καί ὁ ριζοσπαστισμός) ἦταν ἀπαραίτητες καί ὠφέλιμες (31-5)... χά-χά!!

῾Ο Μάρξ καί ὁ ῎Ενγκελς δέν ἦταν «μικροαστικά συναισθηματικοί»: «῎Ηξεραν ὅτι στόν πόλεμο λίγο-πολύ πυροβολοῦν» (39)...

62-68. Θά ἔπρεπε νά ψηφίσουν στίς 4 τοῦ Αὐγούστου κατά τῶν πιστώσεων (στήν πραγματικότητα ὅλα θά ἔμεναν ὅπως ἦταν), ἐνῶ στίς 2. XII. 1914—θά ἔπρεπε νά ψηφίσουν τίς πιστώσεις, γιατί οἱ γάλλοι καί οἱ ἄγγλοι παραβίασαν τό διεθνισμό. [᾿Απατεώνας!!]

Αὐτό θά ἐλάττωνε ἴσως τό διεθνές μίσος ἐνάντια στούς γερμανούς καί θά δυνάμωνε τήν *ἐθνική* τους ὑπόθεση: 69-70.

᾿Απατεώνας μέ τά ὅλα του!!!

«῾Η χρεοκοπία τῆς Διεθνοῦς» (κεφάλαιο 3) συνίσταται στό ὅτι οἱ γάλλοι καί οἱ ἄγγλοι τάχθηκαν ὑπέρ τοῦ πολέμου (sic!!). χά-χά!!!

Φυσικά, θά συγκροτηθεῖ καί μιά III Διεθνής, μόνο πού θά εἶναι «λιγότερο οὐτοπιστική» (112) καί θά ἔχει περισσότερη συνείδηση τῆς δικῆς της «οἰκονομικῆς βάσης»... sic!

«῞Οσο πιό ὥριμο ἦταν αὐτό ἤ τό ἄλλο προλεταριάτο, τόσο πιό δραστήριο ἦταν στόν πόλεμο» (113)— sic! αὐτή ἡ θέση, λέει, τοῦ Ρέννερ εἶναι «λαθεμένη», γιατί δέν εἶναι ἡ «ὡριμότητα» ἡ αἰτία τῆς τέτιας συμπεριφορᾶς στήν ᾿Αγγλία καί τή Γαλλία, ἀλλά ἡ πάλη γιά τήν παγκόσμια κυριαρχία ἐνάντια στή Γερμανία.

Οἱ ἄγγλοι ἐργάτες ὑπεράσπιζαν τή δική τους (μονοπωλιακή) ἰδιαίτερη κατάσταση καί τά προνόμιά τους (114-5)...

᾿Αριστοκρατικό ἄνω στρῶμα (115) τοῦ ἀγγλικοῦ προλεταριάτου.

Εἶναι «πολύ νωρίς» (117) νά μιλᾶμε γιά διεθνή ἀλληλεγγύη τῆς ἐργατικῆς τάξης, ὅσον καιρό θά ὑπάρχουν ἔθνη-ἐκμεταλλευτές, ὅσον καιρό θά ὑπάρχει «ἰσορροπία» τῶν «Δυνάμεων» (116)... χά-χά!

καί ὁ «κατάλογος τῶν εὐσεβῶν πόθων» (δικαίωμα αὐτοδιάθεσης (μικροαστικό etc.) ἐνάντια στίς προσαρτήσεις etc.) εἶναι ἀφηρημένος, δέν ὑπολογίζει τό συγκεκριμένο (121) καθῆκον τοῦ πολέμου πού εἶναι νά συντρίψει τήν «ταξική κυριαρχία» (114) (+122) τῆς ᾿Αγγλίας, τό μονοπώλιό της (122), τήν «ἰδιαίτερη κατάστασή» της (120)...

γελωτοποιός! —αὐτό εἶναι μιά *«ἐπανάσταση»* (123 καί πρόλογος), αὐτός εἶναι ὁ σημερινός πόλεμος!! ὅτι ἡ *«ἄνοδος αὐτῆς»* τῆς (προλεταριακῆς) *«τάξης ἄν καί συντελεῖται κάτω ἀπό τό μπουμπουνητό ἑνός ἐπαναστατικοῦ παγκόσμιου πολέμου, συντελεῖται ὅμως χωρίς τίς ἀστραπές ἑνός ἐπαναστατικοῦ ἐμφύλιου πολέμου»*...(124) (ἡ ὑπογράμμιση εἶναι τοῦ συγγραφέα).

«Τό τράνταγμα τῆς ἀγγλικῆς παγκόσμιας κυριαρχίας» = ἐπανάσταση.

ὑποβρύχια καί ζέπελιν (125)... εἶναι ἡ «ἀρχή τοῦ τέλους» τῆς ἀγγλικῆς κυριαρχικῆς θέσης (126) (ἀργότερα, ἔπειτα ἀπ᾽τόν πόλεμο θά παίξουν ἕναν ἀκόμη μεγαλύτερο ρόλο)

131—Στίς τελευταῖες 3-4 δεκαετίες τοῦ 19ου αἰώνα ἡ ᾽Αγγλία στά 15 ἑκατομμύρια τετρ. χιλιόμ. τῶν ἀποικιῶν της πρόσθεσε ἄλλα *15* ἑκατομμύρια

σύγκρινε τούς δικούς μου ἀριθμούς *

χά-χά ἔκφραση!! ᾽Αγγλία+Γαλλία+Ρωσία= «συνδικάτο γιά τό μοίρασμα τοῦ κόσμου» (132) καί σέ ἄλλα μέρη) μέ σκοπό τή Γερμανία «weltpolitish aushungern»** (132). NB NB

175: σχεδόν ἡ μισή ἐργατική τάξη τῆς ᾽Αγγλίας στερήθηκε τό ἐκλογικό δικαίωμα.

! ! ! «῾Η ἀρχή τῆς ὀργάνωσης» νά ποιά εἶναι ἡ οὐσία τῆς πρωσσικῆς ἱστορίας. ᾽Από δῶ—ἡ δύναμη τῆς Γερμανίας. Βρίσκεται πιό κοντά ἀπό κάθε ἄλλη χώρα στήν *«κοινωνική ἐπανάσταση»* (184), ἡ Γερμανία ἐκπροσωπεῖ τήν «ἐπαναστατική ἀρχή», ἡ ᾽Αγγλία τήν «ἀντιδραστική».

186: «Συμβολική ἐπίσκεψη στό σπίτι τῶν συνδικάτων τοῦ Βερολίνου»... (ἡ κυβέρνηση ἀναγνώρισε τό ρόλο τῶν συνδικάτων). (῎Επαινος στούς ἀρχηγούς τῶν συνδικάτων) (185-6).

188—᾽Εγώ, λέει, τά ὀνόμασα αὐτά *«πολεμικό σοσιαλισμό»*, καί ἡ λέξη αὐτή πολιτογραφήθηκε «διεθνῶς».

195: Τά νέα ἔξοδα (4 δισεκατομμύρια τό χρόνο) θά ὁδηγήσουν ὕστερα ἀπό τόν πόλεμο ἀναπόφευκτα στήν κοινωνικοποίηση καί στά μονοπώλια.

198: «᾽Εκδημοκρατισμός τῆς ὀργάνωσης τοῦ στρατοῦ»—ἀπό δῶ...=«ἐξοπλισμός τοῦ λαοῦ» (204)=τό νόημα τοῦ «δικοῦ μας σοσιαλδημοκρατικοῦ» προγράμματος.

* Βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 229. *῾Η Σύντ.*

** Πρόκειται γιά ἔκφραση πού δέν μπορεῖ νά μεταφραστεῖ. ᾽Επιλέξει: «νά πεθάνουν τή Γερμανία στήν πείνα σέ σχέση μέ τήν παγκόσμια πολιτική», νά νικήσουν τή Γερμανία μέ τήν ἐξάντληση καί τήν πείνα, στερώντας την ἀπό τή δυνατότητα νά διεξάγει παγκόσμια πολιτική. *῾Η Σύντ.*

209-210——ἡ μειοψηφία στό γερμανικό κόμμα, ἐξεταζόμενη ἱστορικά, εἶναι ἀντιδραστική καί γι'αὐτό ἡ τύχη της ὀνομάζεται: «ἀδυναμία καί σεχταριστική φλυαρία». |||

Τό Σοσιαλδημοκρατικό κόμμα θά εἶναι στό μέλλον λιγότερο στενό· θά ἐπιστρέψουν σ'αὐτό καί οἱ «διανοούμενοι», ἀκόμη καί ἀξιωματικοί (212).

Τό κράτος ἀναγνωρίζει τήν ἀναγκαιότητά του καί θά μπορούν σοσιαλδημοκράτες νά γίνονται ἀξιωματικοί (!!).

'Η σοσιαλδημοκρατία, «ἀνυψώνοντας» τούς ἐργάτες, τούς ἀνύψωσε *ἐθνικά*. (215 in fine) («ἐθνική ἄνοδος») ||| NB

(=«ἡ σοσιαλδημοκρατία εἶναι τό πιό ἐθνικό ἀπό ὅλα τά κόμματα») (216).

παντοῦ παιχνίδι μέ τή λεξούλα «διαλεκτική», πού τήν καταλαβαίνουν μέ ἐντελῶς χυδαῖο τρόπο. Οὔτε ἴχνος ὁλόπλευρης ἐξέτασης. *Ξέκοψαν* **σοφιστικά** ἕνα πράγμα: τσάκισμα τῆς παγκόσμιας ἀγγλικῆς κυριαρχίας. | Ὄχι διαλεκτική, ἀλλά σοφιστική

ΠΕΡΡΕΝ ΝΤΕ ΜΠΟΥΣΑΚ. «ΓΙΑ ΤΟΝ ΑΠΟΙΚΙΑΚΟ ΣΤΡΑΤΟ» ΚΑΙ «ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ»

Περρέν ντέ Μπουσάκ. «Γιά τόν ἀποικιακό στρατό». Διατριβή. Παρίσι, 1901. Nil. Μαθητικό ἔργο. Παραθέτει περικοπές ἀπό τόν *ντέ Λανεσσάν*. «'Αρχές ἀποικιοποίησης»—ὁ ρόλος τοῦ στρατιώτη τοῦ ἀποικιακοῦ στρατοῦ σάν ἀποικιστή, καλλιεργητή τῆς γῆς, γαιο**κτήμονα** etc. ((*NB*: ὁ στρατιώτης τοῦ ἀποικιακοῦ στρατοῦ γίνεται γαιοκτήμονας στίς ἀποικίες: *προοπτικές!!*))

|| «*Βιβλιογραφία τῆς ἐργασίας*». 1913. Βοστώνη, 1914: 150 σελίδες, πολύ *λεπτομερειακή* καί θαυμάσια βιβλιογραφία. || NB *NB:* NB

Η «ΛΑΪΚΗ ΦΩΝΗ» ΤΟΥ ΧΕΜΝΙΤΣ

«ΠΡΟΔΟΣΙΑ ΤΟΥ ΚΟΜΜΑΤΟΣ—ΕΣΧΑΤΗ ΠΡΟΔΟΣΙΑ»

«Volksstimme» (Χέμνιτς) 'Αριθ. 156 (Ι παράρτημα), 8. VII. 1916, ἄρθρο: «*Προδοσία τοῦ κόμματος—ἐσχάτη προδοσία*». || NB: πολύτιμες ὁμολογίες

«Ἐδῶ καί πολλούς μῆνες ἤδη *σέ πολυάριθμες ἀνώνυμες προκηρύξεις* διατυπώνεται σέ ὅλους τούς τόνους, πού φτάνουν ὥς τό *«σκυλίσιο»* τόνο, ἐνάντια στούς ἐκλεγμένους καί δοκιμασμένους ἀρχηγούς τοῦ κόμματος καί τῶν συνδικάτων ἡ κατηγορία, ὅτι δῆθεν τή στιγμή τῆς μεγάλης κρίσης τῆς παγκόσμιας ἱστορίας, πού ἀποκορύφωμά της γιά τήν πολιτική τοῦ κόμματος ἦταν ἀναμφισβήτητα ἡ 4η Αὐγούστου 1914, πούλησαν καί πρόδοσαν τό προλεταριάτο. Στήν ἀρχή, ὅταν τό πρωτοδιάβασαν γελούσανε. Ὅσο περισσότερο ὅμως ἀναγκάζονταν νά ὑποφέρουν τίς φρίκες τοῦ πολέμου, ὅσο περισσότερο μεγάλωνε ὁ ἀριθμός τῶν θυμάτων, ὅσο πιό ἔντονα γινόταν αἰσθητή ἡ ἀνεπάρκεια τῶν τροφίμων καί ὅσο λιγότερες γίνονταν οἱ ἐλπίδες γιά τήν εἰρήνη, ἐξαιτίας τῆς ἐπιμονῆς τοῦ ἀντίπαλου στά ἐξοντωτικά σχέδιά του, τόσο περισσότερο βρίσκονταν ἄνθρωποι πού ἦταν ἕτοιμοι νά πιστέψουν αὐτή τήν αἰσχρή συκοφαντία».

«περισσότερο»

«Σκυλίσιος» τόνος εἶναι φανερός ὑπαινιγμός σχετικά μέ τήν ἔκφραση ἑνός φυλλάδιου, πού ἔλεγε ὅτι ἐπιβάλλεται μέ «σκυλίσιο βούρδουλα» νά κατεργάζονται τούς σοσιαλιμπεριαλιστές!

«Γιά ποιό λόγο ὁ Σάιντεμαν, ὁ Ντάβιντ, ὁ Λάντσμπεργκ θά πρόδιναν τό προλεταριάτο, ἔναντι ποιᾶς πληρωμῆς, αὐτό μέχρι τώρα δέν μᾶς τό εἶπανε»... Ὄχι γιά πόστα στό κόμμα: «ἡ ἀπόριψη τῶν πιστώσεων δέν εἶναι ἐπικίνδυνη γιά τή ζωή»... Καί ἀκόμη πιό πολύ δέν εἶναι καθαρό *σέ τί* συνίσταται ἡ προδοσία, ἀφοῦ πρόκειται γιά τήν πεποίθησή τους, γιά τήν ἐκτίμηση τῶν γεγονότων... «Γι᾿αὐτό ἡ μομφή γιά προδοσία εἶναι πέρα γιά πέρα παράλογη».

«Γιά τό κόμμα ὅμως αὐτό εἶναι ἐξαιρετικά ἐπικίνδυνο. Τί σκέφτεται ἡ μάζα τῶν μελῶν τοῦ κόμματος σχετικά μ᾿αὐτό μποροῦμε νά ἀμφιβάλουμε καί νά φιλονικοῦμε. Ἀλλά δέν ὑπάρχει *καμιά* ἀμφιβολία ὅτι καί τώρα ἀκόμη τά ¾ αὐτῶν τῶν ἀνθρώπων, πού τό προλεταριάτο στήν ἥσυχη εἰρηνική περίοδο τούς ἐξέλεξε γιά τίς ὑπηρεσίες τους ἀρχηγούς, θεωροῦν τήν ψηφοφορία γιά τίς πιστώσεις

σωστή καί ἀπαραίτητη. Ἑπομένως, πάνω ἀπό 90 ἀπό τούς 110 σοσιαλδημοκράτες βουλευτές τοῦ Ράιχσταγκ ἔκαναν στίς 4. VIII. προδοσία, καί πάνω ἀπό τά ¾ τῶν ἀρχηγῶν καί τῶν κομματικῶν στελεχῶν τήν κάνουν καί σήμερα. Ἄν αὐτό ἦτανε ἀλήθεια, τότε θά ἦταν πιό ἔξυπνο νά ἀφήσουμε τό κόμμα νά τελειώσει μέ αὐτοκτονία καί ὅσο τό δυνατό πιό γρήγορα νά τό βάλουμε στό φέρετρο καί νά τό θάψουμε στή γῆ. Γιατί, ἄν τό προλεταριάτο, ὕστερα ἀπό 50 χρόνια ὀργανωτικῆς δουλιᾶς, εἶχε γιά ἡγέτες του σχεδόν μόνο προδότες, τότε αὐτό θά ἦταν καταπληκτική καί ἀδιάψευστη ἀπόδειξη τοῦ γεγονότος ὅτι τό προλεταριάτο πολιτικά γιά τίποτε δέν εἶναι ἱκανό καί ὅτι πάντοτε θά τό ἐξαπατοῦνε. Μήπως εἶναι δυνατό κανένα ἄλλο συμπέρασμα; Θά μποροῦσαν νά διώξουν ὅλους τούς παλιούς ἡγέτες καί νά ἐκλέξουν στή θέση τους ἐντελῶς νέους, ὅμως δέν θά μποροῦσε νά ἐγγυηθεῖ κανείς ὅτι στήν ἐπόμενη κρίση οἱ νέοι ἡγέτες δέν θά διαπράξουν μέ τή σειρά τους προδοσία»... Γιατί πολλοί ἀρχιριζοσπάστες εἶναι ὑπέρ τῆς 4ης Αὐγούστου (Πφάννκουχ, Ἔμπερτ κτλ.)... «Ἑπομένως, ποιά ἐγγύηση θά μπορούσαμε νά δόσουμε στούς ἐργάτες, ὅτι ἄν αὐτοί οἱ ἄνθρωποι εἶναι προδότες, τότε καί ὁ καθένας ἀπό τούς διαδόχους τους δέν θά τελειώσει ἐπίσης σάν προδότης;»

NB

συγκρ. τόν Μάρτοφ!!

sic!!

Τώρα, λέει, τά ἀνώνυμα φυλλάδια ἔφτασαν στό σημεῖο νά καλοῦν ἀνοιχτά τούς ἐργάτες τῆς πολεμικῆς βιομηχανίας ν᾿ἀπεργήσουν. Αὐτό=ἐσχάτη προδοσία.

«Γιατί οὔτε λόγος μπορεῖ νά γίνει γιά τό ὅτι ἡ ἰδέα αὐτή τῆς μαζικῆς ἀπεργίας δέν θά εἶχε τό παραμικρότερο πρακτικό ἀποτέλεσμα οὔτε στούς φανατικά-ἐθνικιστές γάλλους, οὔτε στούς ἀλαζονικούς ἄγγλους»...

Εἶναι φανερό, ὅτι δέν πρόκειται γιά σοσιαλδημοκράτες, ἀλλά εἴτε γιά τρελλούς, εἴτε γιά *ἀγγλορώσους προβοκάτορες*... Αὐτό εἶναι τόσο «ἄτιμο καί ἀντιπατριωτικό», ὥστε νά μή μπορεῖ νά ἔχουμε τίποτε τό κοινό μέ τέτιους ἀνθρώπους κτλ.

σύγκρ. μέ τόν Μάρτοφ στήν ἐφημερίδα «*Ἰζβέστιγια*» etc.

«ΛΑΪΚΗ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ ΤΗΣ ΛΕΙΨΙΑΣ»[69]

«Leipziger Volkszeitung», 10. VII. 1916.

ΚΟΜΜΑΤΙΚΕΣ ΥΠΟΘΕΣΕΙΣ

«Ἡ προδοσία τοῦ κόμματος — ἐσχάτη προδοσία».

Ἔτσι τιτλοφορεῖ ἡ «Volksstimme» τοῦ Χέμνιτς ἕνα ἄρθρο, μέ τό ὁποῖο ἐπιτίθεται μέ σφοδρότητα ἐνάντια στήν κατηγορία γιά προδοσία τοῦ κόμματος, «πού ἐκτοξεύεται κατά τῶν ἐκλεγμένων καί δοκιμασμένων ἡγετῶν τοῦ κόμματος σέ πολυάριθμες ἀνώνυμες προκηρύξεις πού φτάνουν σέ ὅλους τούς τόνους, ὥς τόν «σκυλίσιο»».

Ὕστερα ἀπ' αὐτή τήν ὑπεράσπιση ἀκολουθεῖ μιά ἐπίθεση. Τό δεύτερο μέρος τοῦ ἄρθρου μιλάει γιά «ἐσχάτη προδοσία». Τό ἄρθρο λέει:

«Στό μεταξύ ἡ ἀνώνυμη φιλολογία τῶν προκηρύξεων ὁδήγησε στήν ἀνοιχτή ἐσχάτη προδοσία. Ἐννοεῖται, ὅτι δέν μιλοῦμε γιά τόν Κάρλ Λῆμπκνεχτ, πού τό στρατοδικεῖο πάνω στή βάση κάποιων νομικῶν πορισμάτων θέλει νά τόν τιμωρήσει γιά ἀπόπειρα στρατιωτικῆς προδοσίας, ἐνῶ οἱ ἐνέργειές του δέν ἔχουν πάντως τίποτε τό κοινό μέ τήν ἐσχάτη προδοσία, ὅπως αὐτή τήν καταλαβαίνει ὁ λαός, — ἐμεῖς μιλοῦμε γιά τέτια ἐσχάτη προδοσία, ἀπό τήν ὁποία μέ κανένα τρόπο δέν μπορεῖς νά ξεφύγεις. Ὅπως ἀνακοινώνει ἡ «Hamburger Echo», στούς ἐργατικούς κύκλους κυκλοφορεῖ τώρα μέ ἄγνωστους τρόπους μιά προκήρυξη, *πού καλεῖ* σέ *γενική* ἀπεργία στήν *πολεμική βιομηχανία**. Μέ τό σύνθημα «κάτω ὁ πόλεμος!» ἡ προκήρυξη καλεῖ σέ «νέο τρόπο δράσης» καί πολύ ξεκάθαρα δείχνει μέ παραδείγματα ὅτι μ' αὐτό ὑπονοεῖται ἡ μαζική ἀπεργία. Αὐτό σημαίνει ὅτι τόν ἴδιο καιρό, πού στά μέτωπα οἱ ἐχθροί ἐπιτίθενται μέ λύσσα καί κατακλύζουν τούς γερμανούς πολεμιστές μέ μιά *χάλαζα* σιδήρου, θέλουν νά στερήσουν τό γερμανικό πυροβολικό ἀπό βλήματα: στερημένο ἀπό τή βοήθειά τους ἄς χαθεῖ τό γερμανικό πεζικό ἀπό τά ἐχθρικά βλήματα, ἄς χαθοῦν οἱ γερμανοί προλετάριοι πού ὑπηρετοῦν στό στρατό. Γιατί οὔτε λόγος μπορεῖ νά γίνει γιά τό ὅτι ἡ ἰδέα αὐτή τῆς μαζικῆς ἀπεργίας δέν θά εἶχε τό παραμικρό πρακτικό ἀποτέλεσμα οὔτε στούς φανατικά ἐθνικιστές γάλλους, οὔτε στούς ἀλαζονικούς ἄγγλους.

Ἔτσι, ἡ προπαγάνδα αὐτή ἀποτελεῖ ἁπλῶς ἐσχάτη προδοσία, προδοσία σέ βάρος τῶν ταξικῶν συντρόφων μας πού βρίσκονται στό στρατό καί θά θέλαμε νά ξέρουμε τί θά ποῦνε οἱ σύντροφοί μας ἐκεῖ γιά μιά παρόμοια *ἀφροσύνη*.

Πιστεύουμε ἀκράδαντα ὅτι καί ἡ γερμανική ἐργατική τάξη θά δόσει στούς ἀνθρώπους πού ἀπευθύνονται σ' αὐτήν μέ τέτιου εἴδους ἀξιώσεις τήν κατάλληλη ἀπάντηση. Οἱ προκηρύξεις, ὅπως ἤδη εἰπώθηκε, εἶναι ἀνώνυμες, δέν ξέρουμε ἄν προέρχονται ἀπό παράφρονες ἤ ἀπό ἀγγλορώσους προβοκάτορες. Ἀπό τούς σοσιαλδημοκράτες δέν μπορεῖ νά προέρχονται σέ καμιά περίπτωση. Ὅποιος θά ὑποστήριζε μιά παρόμοια προπαγάνδα, ἔστω καί μόνο ἀπό ἀμέλεια, θά ἔπαυε γιά πάντα νά ὑπάρχει γιά τή γερμανική σοσιαλδημοκρατία. Γιατί αὐτή ἡ προπαγάνδα εἶναι ἄτιμη καί ἀντιπατριωτική, καί μέ ἕναν ἄνθρωπο πού ἔπεσε τόσο χαμηλά δέν μποροῦμε, βέβαια, νά ἔχουμε τίποτε, μά ἀπολύτως τίποτε, τό κοινό.

* Οἱ ὑπογραμμίσεις ἐδῶ καί παρακάτω εἶναι τοῦ συντάκτη τοῦ ἄρθρου. *Ἡ Σύντ.*

'Αλλά μόνο ἡ δυνατότητα ἑνός τέτιου περιστατικοῦ δείχνει ποῦ μπορεῖ νά ὁδηγήσει αὐτή ἡ ἀνώνυμη φιλολογία τῶν προκηρύξεων. Ἄρχισε μέ ἐπαίσχυντες βρισιές, γιά τίς ὁποῖες οἱ συγγραφεῖς τους δέν τόλμησαν νά πάρουν πάνω τους τήν εὐθύνη γι'αὐτές μπροστά στούς κομματικούς συντρόφους τους, καί τώρα τελειώνει μέ μιά τέτια προβοκατόρικη δουλιά. Στήν ἀρχή οἱ κραυγές γιά προδοσία τοῦ κόμματος, καί τώρα γιά ἀνοιχτή ἐσχάτη προδοσία. Αὐτό σημαίνει, ὅτι ἦρθε ὁ καιρός νά ξεμπερδεύουμε ὁριστικά μ'αὐτήν. Ὅποιος θέλει κάτι τι νά πεῖ σήμερα πρέπει νά ἔχει τό θάρρος νά τό πεῖ μέ δική του εὐθύνη. Ἤ ἴσως οἱ ἄνθρωποι αὐτοί εἶναι πολύ δειλοί, καί δέν θέλουν νά διακινδυνεύσουν ὁποιεσδήποτε διώξεις σέ ἐποχή πού ἑκατοντάδες χιλιάδες θυσιάζουν τή ζωή τους γιά τήν ὑπόθεσή τους; Ἔτσι ἤ ἀλλιῶς αὐτούς πού *κυκλοφοροῦν* τίς ἀνώνυμες προκηρύξεις δέν τούς σώνει ἡ ἀνωνυμία. Ἄν θά συλληφθοῦν θά ὑποχρεωθοῦν, φυσικά νά ὑποστοῦν τήν πιό σκληρή τιμωρία.

Οἱ κίνδυνοι τῆς ἀνώνυμης αὐτῆς προπαγάνδας ἔγιναν τώρα ἐντελῶς ὁλοφάνεροι. Δέν ἐπιτρέπει νά κάνουμε καμιά διάκριση ἀνάμεσα στήν τίμια παραπλάνηση καί στήν πρόστυχη ἐσχάτη προδοσία, πού πιθανόν νά χρηματοδοτεῖται μέ ξένα χρήματα. Γι'αὐτό καλοῦμε τούς κομματικούς συντρόφους νά σταματήσουν ἐπιτέλους αὐτές τίς ἀνώνυμες προκηρύξεις. 'Αποτελοῦν κάλυψη γιά τούς ἀνθρώπους πού θέλουν νά ρίξουν στή δυστυχία τό γερμανικό λαό καί πρῶτα ἀπ'ὅλα τό γερμανικό προλεταριάτο. Ἄς εἴμαστε σέ ἐπιφυλακή ἐνάντια στούς προβοκάτορες!»

Θεωροῦμε ἀπαραίτητο νά ἐπαναλάβουμε αὐτούς τούς συλλογισμούς, γιά νά δείξουμε στούς ἀναγνῶστες μας, τί θεωροῦν σάν καθῆκον τῆς ἡμέρας ἡ «Hamburger Echo» καί ἡ «Volksstimme» τοῦ Χέμνιτς. Ἄν αὐτές οἱ δυό ἐφημερίδες ἀντιμετώπιζαν οὐσιαστικά αὐτούς πού κυκλοφοροῦν τίς προκηρύξεις, αὐτό θά ἦταν νόμιμο δικαίωμά τους, ὅταν ὅμως χαρακτηρίζουν κραυγαλέα τήν προπαγάνδα αὐτή σάν ἐσχάτη προδοσία, τότε πρόκειται γιά *κατάδοση* πού ἡ ἐργατική τάξη θά πρέπει νά τήν ἐκτιμήσει ὅπως τῆς ἀξίζει.

Ἄλλωστε, ἡ κατηγορία αὐτή εἶναι στήν οὐσία ἐντελῶς ἀβάσιμη, γιατί οἱ συζητούμενες προκηρύξεις, τουλάχιστον ἀπό ὅσα ξέρουμε ἐμεῖς γι'αὐτές, ἐπιδιώκουν τήν ἀπεργία μόνο σάν μέσο γιά νά ἐκφράσουν καθαρά τίς ἀπαιτήσεις τῆς ἐργατικῆς τάξης σχετικά μέ τά καυτά προβλήματα τῆς ἡμέρας. Δέν γίνεται ἐδῶ καθόλου λόγος γιά *τόν* σκοπό πού ὑποθέτουν ἡ «Hamburger Echo» καί ἡ «Volksstimme» τοῦ Χέμνιτς.

Ο ΜΑΡΞ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΟΝ ΠΟΛΕΜΟ ΤΗΣ ΓΑΛΛΙΑΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ (ΓΕΝΑΡΗΣ ΤΟΥ 1871), ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗΝ ΙΡΛΑΝΔΙΑ ΚΑΙ ΤΟ ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΟ ΠΟΛΕΜΟ (τό 1874)

'Ο Μάρξ γιά τόν πόλεμο τοῦ 1870:

Στήν πρώτη Διακήρυξη τῆς Διεθνοῦς (τῆς 23. VII. 1870) ὁ Μάρξ ἀναφέρει μιά περικοπή ἀπό μιά ἀπόφαση τῶν ἀντιπροσώπων 50 000 ἐργατῶν τοῦ Χέμνιτς, πού χαρακτηρίζει τόν πόλεμο «ἀποκλειστικά δυναστικό» (σελ. 18 τῆς 3ης ἔκδοσης τοῦ «'Εμφυλίου πολέμου»).

[Ibidem, σελ. 17-18: γιά τούς γερμανούς ὁ πόλεμος εἶναι ἀμυντικός.]

Στή δεύτερη Διακήρυξη (τῆς 9. IX. 1870) λέγεται ὅτι ὁ «ἀμυντικός πόλεμος τέλειωσε... μέ τήν ἀνακήρυξη τῆς δημοκρατίας»...

(σελ. 19), ὅτι «ἡ γαλλική ἐργατική τάξη βρίσκεται κάτω ἀπό ἐξαιρετικά δύσκολες συνθῆκες»... «δέν πρέπει νά ἀφήσει νά κυριαρχηθεῖ ἀπό τίς ἐθνικές ἀναμνήσεις τοῦ
NB 1792»... «κάθε ἀπόπειρα ἀνατροπῆς τῆς νέας κυβέρνησης θά ἦταν ἀπεγνωσμένη τρέλα»... «ἄς χρησιμοποιήσουν ἤρεμα καί ἀποφασιστικά τά μέσα πού τούς δίνει ἡ δημοκρατική ἐλευθερία γιά τήν ὀργάνωση τῆς ἴδιας της τῆς τάξης»[70] (σελ. 25).

Γράμμα τῆς 13. XII. 1870: «Ὅπως καί νά τελειώσει ὁ πόλεμος, ἔχει ἐξασκήσει τό γαλλικό προλεταριάτο στό χειρισμό τῶν ὅπλων» [τετράδιο: *«Ὁμαρξισμός γιά τό κράτος»*, σελ. 2, στό περιθώριο[71]].

Ἄρθρο στή «The Daily News» τῆς 16. I. 1871: «Ἡ Γαλλία πολεμᾶ καί γιά τήν ἐθνική ἀνεξαρτησία της καί γιά τήν ἐλευθερία τῆς Γερμανίας καί τῆς Εὐρώπης»[72].

Γράμμα τῆς 12. IV. 1871: ἐνθουσιασμός ἀπ᾽ἀφορμή: «τήν ἱστορική πρωτοβουλία τῶν ἐργατῶν τοῦ Παρισιοῦ» etc. (τετράδιο: *«Ὁ μαρξισμός γιά τό κράτος»*, σελ. 12)[73]. «Ὁ ἐμφύλιος πόλεμος στή Γαλλία»: 30. V. 1871.

Ὁ Μάρξ στό γράμμα του πρός τόν Κούγκελμαν τῆς 14. II. 1871 («Die Neue Zeit», XX, 2, σελ. 608) παραθέτει ἕνα γράμμα πού τό δημοσίευσε στή «The Daily News» τῆς *16. I. 1871* καί πού τελειώνει ἔτσι: «Ἡ Γαλλία ἀγωνίζεται τώρα ὄχι μόνο γιά τή δική της ἐθνική ἀνεξαρτησία, ἀλλά καί γιά τήν ἐλευθερία τῆς Γερμανίας καί τῆς Εὐρώπης, ἡ δέ ὑπόθεσή της, εὐτυχῶς, μπορεῖ νά θεωρηθεῖ ὅτι ἀπέχει πολύ ἀπό τό νά εἶναι ἀπελπιστική»[74].

Τό Γενάρη τοῦ 1871 ἡ Γαλλία ἀγωνίζεται καί γιά τή δική της ἐθνική ἀνεξαρτησία καί γιά τήν ἐλευθερία τῆς Γερμανίας καί τῆς Εὐρώπης...

Στό ἴδιο, σ᾽ἕνα του γράμμα τῆς 28. III. 1870 ὁ Μάρξ ἀναφέρει τά παράπονά του ἐνάντια στόν Μπακούνιν καί στό κείμενο τῆς ἀπόφασης τῆς 1. I. 1870 τοῦ Γενικοῦ Συμβουλίου ὅπου ἀνάμεσα στ᾽ἄλλα διατυπώνεται ἡ θέση τοῦ Γενικοῦ Συμβουλίου σχετικά μέ τό *ἰρλανδικό* ζήτημα:

Ὁ Μάρξ γιά τήν Ἰρλανδία (1870)

...«Οἱ ἀποφάσεις τοῦ Γενικοῦ Συμβουλίου γιά τήν ἰρλανδική ἀμνηστεία πρόκειται ν᾽ἀποτελέσουν μόνο τήν εἰσαγωγή σέ ἄλλες ἀποφάσεις, πού ἐξηγοῦν ὅτι, χωρίς νά μιλᾶμε πιά γιά τή διεθνή δικαιοσύνη, προκαταρκτική προϋπόθεση τῆς ἀπελευθέρωσης τῆς ἀγγλικῆς ἐργατικῆς τάξης εἶναι ἡ μετατροπή τῆς σημερινῆς ἀναγκαστικῆς ἕνωσης, δηλ. τῆς ὑποδούλωσης τῆς Ἰρλαν-

δίας, σέ μιά ἰσότιμη καί ἐλεύθερη ἕνωση, ἄν αὐτό εἶναι δυνατό, εἴτε ὁλοκληρωτικός χωρισμός, ἄν αὐτό εἶναι ἀπαραίτητο»[75] (σελ. 478).——

Σ τ ό ἴ δ ι ο, σελ. 800: γράμμα τῆς 18. V. 1874[76]: (1874)

...«Παρόλους τούς διπλωματικούς χειρισμούς, ἀργά ἤ γρήγορα ἕνας νέος πόλεμος—εἶναι ἀναπόφευκτος καί πρίν τελειώσει εἶναι ἀμφίβολο ἄν ἡ ὑπόθεση θά φτάσει κάπου ὥς τόν ξεσηκωμό ἰσχυρῶν λαϊκῶν κινημάτων, ἤ ἄν θά μείνει τό πολύ σάν πόλεμος τοπικός καί ἀσήμαντος».

ΟΥΛΜΠΡΙΧΤ. ΕΘΝΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΙΜΠΕΡΙΑΛΙΣΜΟΣ

Ἔ ν τ μ ο υ ν τ Ο ὔ λ μ π ρ ι χ τ. «Παγκόσμια δύναμη καί ἐθνικό κράτος». (Πολιτική ἱστορία **1500 – 1815**.) Τό ἐπεξεργάστηκε καί τό ἔχει ἐκδόσει ὁ Γκούσταβ *Ρ ό ζ ε ν χ α γ κ ε ν.* Λειψία, 1910. (Σελ. 668).

Στό κείμενο γίνεται ἀδιάκοπα λόγος γιά «**ἰμπεριαλιστικά** σχέδια» etc.

Στήν ἐποχή ἔπειτα ἀπό τό 1815 ἀφιερώνονται μόνο 2½ σελιδοῦλες 666 – 668: «Συμπεράσματα καί προοπτικές».

«Οἱ ἀπελευθερωτικοί πόλεμοι ὁλοκληρώνουν ἐπίσης τήν παγκόσμια-ἱστορική πάλη γιά τή ναυτική καί ἐμπορική κυριαρχία: τό ἀποτέλεσμα εἶναι ἡ κυριαρχία τῆς Ἀγγλίας στή θάλασσα.

Ἡ ἐποχή τῆς ἐπανάστασης καί οἱ ἀπελευθερωτικοί πόλεμοι ὅμως σημαίνουν ἐπίσης τήν ἀπαρχή νέων ἐξελίξεων. Ἡ ἐπανάσταση τίναξε στόν ἀέρα τό παλιό φεουδαρχικό καθεστώς τῆς Γαλλίας καί ἔτσι ἔδωσε ὤθηση στόν ἀνασχηματισμό τοῦ κοινωνικοῦ καθεστῶτος καί τοῦ κράτους, καί μόνο μέ τή βοήθεια τῶν λαῶν τά ἄλλα εὐρωπαϊκά κράτη μπόρεσαν τελικά νά κρατηθοῦν ἐνάντια στίς δυνάμεις πού ξεσήκωσε στή Γαλλία ἡ ἐπανάσταση. Ἀπ᾽ὅλες τίς ἰδέες τῆς ἐπανάστασης οὔτε μιά δέν φάνηκε τόσο ἀποτελεσματική, ὅσο ἡ ἐθνική ἰδέα. NB Κάτω ἀπό τήν πίεση μιᾶς σκληρῆς ξένης κυριαρχίας καί χάρη στήν ἡρωική πάλη ἐνάντιά της καί οἱ ἄλλοι εὐρωπαϊκοί λαοί ἀνυψώθηκαν ὥς τό σημεῖο πού συνειδητοποίησαν τήν ἐσωτερική συνάρτηση πού ὑπάρχει ἀνάμεσα στό κράτος καί στό ἔθνος. Ἄν στό 18ο αἰώνα ξεσηκώθηκαν τά μεγάλα κράτη γιά τήν ὑπεράσπιση τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Εὐρώπης καί τῆς ἰσορροπίας της ἀπό τήν ὑπερίσχυση ἑνός ξεχωριστοῦ κράτους, σήμερα οἱ ἴδιοι οἱ λαοί ξανάνιωσαν καί φρεσκαρίστηκαν χάρη στή

NB συροή νέων δυνάμεων ἀπό τά σπλάχνα τους. Ἡ ἐθνική ἰδέα γίνεται ὁ πυρήνας καί ὁ σκοπός σχεδόν ὅλων τῶν πολέμων τοῦ 19ου αἰώνα.

Αὐτή ἡ ἀνεβασμένη συναίσθηση δύναμης τῶν λαῶν δέν μποροῦσε φυσικά νά μήν ἐκδηλωθεῖ καί μέσα στό ἴδιο τους τό κράτος. Οἱ μάζες ἄρχισαν νά ἐπιδιώκουν τή συμμετοχή τους στήν κρατική ζωή.

Σάν ἀποτέλεσμα τῆς γαλλικῆς ἐπανάστασης, τῆς παγκόσμιας κυριαρχίας τοῦ Ναπολέοντα καί τῶν ἀπελευθερωτικῶν πολέμων τό ἐθνικό αἴσθημα καί ἡ ἐπιδίωξη τῆς πολιτικῆς ἐλευθερίας ἀναπτύχθηκαν σέ ἀκατανίκητες δυνάμεις τῆς νεότερης ἱστορίας. Μέ τίς φιλελεύθερες καί δημοκρατικές ἰδέες, πού ἔχουν τίς ρίζες τους στήν ἐποχή τοῦ διαφωτισμοῦ, διασταυρώνονται καί συνενώνονται οἱ ἐθνικές τάσεις στή θεωρία τῆς λαϊκῆς κυριαρχίας, σύμφωνα μέ τήν ὁποία τό κράτος πρέπει νά στηρίζεται στό ἀδιαίρετο ἔθνος, καί μάλιστα ἔτσι ὥστε ἡ ἀνώτατη θέληση καί ἡ ἀνώτατη ἐξουσία ν'ἀνήκουν στό ἔθνος καί μόνο ἀπό τά δικαιώματα τοῦ ἔθνους πρέπει νά ἀπορέει τό δικαίωμα τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ κράτους» (667).

Αὐτή ἡ θεωρία ἀπειλοῦσε καί τίς μοναρχίες καί τή συγκρότησή τους ἀπό διάφορες ἐθνότητες: παλινόρθωση ἐνάντια σ'αὐτές τίς ἰδέες...

Ὁ 19ος αἰώνας ὅμως στό σύνολό του εἶναι κίνηση πρός τήν πολιτική ἐλευθερία καί τήν ἐθνότητα.

«Ἡ ἐμπορική πολιτική πάλη, ὅμως, πού ἀπό τήν ἐποχή τῆς ἐμφάνισης τῆς χρηματικῆς οἰκονομίας καί τῶν μεγάλων ἀνακαλύψεων ὅλο καί πιό πολύ ἐπηρέαζε τήν ἱστορία τῶν λαῶν, δέν ὑποχώρησε σέ δεύτερη μοίρα στό 19ο αἰώνα ἐξαιτίας αὐτοῦ τοῦ γεγονότος. Εἶναι ἀλήθεια ὅτι στήν ἀρχή στήν Ἀγγλία ἀνήκει ἡ ἀναμφισβήτητη ἐμπορική κυριαρχία πού, χρησιμοποιώντας αὐτή τή δύναμή της, ξεπέρασε μέ τή διδασκαλία τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἐμπορίου τήν ἐποχή τῆς οἰκονομικῆς πάλης, πού τήν ἔφερνε μαζί της ἡ ἐμποροκρατία. Μέ τή βοήθεια αὐτῆς τῆς διδασκαλίας, πού, ὅπως καί ὁ πολιτικός φιλελευθερισμός, κατάγεται ἀπό τήν ἐποχή τοῦ διαφωτισμοῦ, ἡ Ἀγγλία κατάκτησε τόν κόσμο καί πραγματοποίησε νικηφόρα τήν ἐλευθερία τοῦ ἐμπορίου καί τῆς ἐπικοινωνίας στή ζωή τῶν λαῶν. Τά οἰκονομικά πιό ἀδύνατα κράτη προσαρμόστηκαν γιά ἕνα χρονικό διάστημα στό σύστημα. Ἀκόμη καί οἱ περισσότερο νέες ἀπό τίς μεγάλες ἐθνικές Δυνάμεις τῆς Εὐρώπης — ἡ Ἰταλία καί ἡ Γερμανία — δέν μποροῦσαν νά μείνουν ἔξω ἀπ'αὐτή τή νέα διδασκαλία.

Νά ὅμως πού οἱ Ἑνωμένες Πολιτεῖες τῆς Ἀμερικῆς, μετά τό ξεπέρασμα μιᾶς βαριᾶς ἐσωτερικῆς κρίσης, ἐμφανίστηκαν σάν νέος ἰσχυρός ἀνταγωνιστής στόν ἐμπορο-πολιτικό στίβο. Ἄρχισε μιά νέα ἐποχή οἰκονομικῆς πάλης, ἐποχή πού σημειώνεται μέ

τήν ἐπιστροφή στήν πολιτική τῆς προστασίας τῆς ἐθνικῆς ἐργασίας μέ προστατευτικούς δασμούς καί ἐμπορικές συμφωνίες, χωρίς ὅμως τήν ἐπανάληψη τῆς ἔντονης πολιτικῆς τῆς βίας, πού χαρακτηρίζει τήν παλιά ἐμποροκρατία. Ἔπειτα ἀπό τίς Ἑνωμένες Πολιτεῖες τῆς Ἀμερικῆς ἀκολούθησε αὐτό τό δρόμο ἡ τρίτη Γαλλική Δημοκρατία, καί ἀπό τό 1880 καί δῶ ἡ νέα Γερμανική αὐτοκρατορία. Ὕστερα ἀπό τόν τερματισμό τῆς πάλης γιά ἕνα φιλελεύθερο καί ἐθνικό κρατικό καθεστώς, ὕστερα ἀπό τήν ὁλοκλήρωση τῆς ἐσωτερικῆς ἀνοικοδόμησης τῶν συνταγματικῶν κρατῶν αὐτό πού ἐπιδιώκουν εἶναι νά δημιουργήσουν γιά τίς ἑδραιωμένες δυνάμεις τοῦ λαοῦ ὅσο τό δυνατό μεγαλύτερα περιθώρια κίνησης. Στόν ἀγώνα γιά τήν ἀπόκτηση ἀποικιῶν, οἱ μεγάλες Δυνάμεις ἐπιδιώκουν νά ἀποκτήσουν χώρους γιά τή διάθεση τῶν ἐμπορευμάτων τους, πηγές ἀπαραίτητων πρώτων ὑλῶν, καί μέ ἀκατάπαυστη διπλωματική δραστηριότητα νά ἀνοίξουν γιά τούς ἐργαζόμενους λαούς τους νέες περιοχές γιά τό ἐμπόριο. Σ᾽αὐτές τίς ἐπεκτατικές ἐπιδιώξεις ἀντιστοιχεῖ, ἀπό τήν ἄλλη μεριά, μιά ἀναπτυσσόμενη τάση γιά οἰκονομική αὐτάρκεια. Ἡ Ἀγγλία θέλει νά συγκροτήσει μαζί μέ τίς ἀποικιακές της κτήσεις ἕνα ἑνιαῖο, κλειστό ἐμπορικό σύνολο, μιά μεγαλύτερη Βρετανία. Ἡ Ἀμερική ἐπιδιώκει ἀκόμη νά γίνει στίς οἰκονομικές της σχέσεις αὐτοτελής, θέλει νά γίνει ἀνεξάρτητη ἀπό τόν Παλιό κόσμο στόν τομέα τοῦ ἐμπορίου καί τῆς βιομηχανίας. Μόνο τώρα ἄρχισε μέ τήν πραγματική ἔννοια τῆς λέξης ἡ ἅμιλλα τῶν ἐθνῶν γιά τήν παγκόσμια κυριαρχία καί τό παγκόσμιο ἐμπόριο. Ἡ ἅμιλλα αὐτή ὁδηγεῖ στή γέννηση *μερικῶν παγκόσμιων Δυνάμεων* πού ὑπάρχουν ἡ μιά δίπλα στήν ἄλλη, καί **ἡ πολιτική τους**, ἄν θέλουν νά ἐπικρατήσουν, **πρέπει νά εἶναι ὁ ἰμπεριαλισμός**.

χά-χά!!

NB

NB
NB

«ἰμπεριαλισμός»

«νέος ιμπεριαλισμός»

῾Η ὀνομασία του καί ἡ ἔννοια *νέος ἰμπεριαλισμός* δέν πάρθηκε ἀπό τή Ρωμαϊκή αὐτοκρατορία οὔτε ἀπό τήν αὐτοκρατορία τοῦ μεσαίωνα καί ἀπό τόν παπισμό. Δέν πρόκειται πιά γιά τήν παγκόσμια κυριαρχία μιᾶς κάποιας μοναδικῆς δύναμης. ῾Η ἀποικιακή ἐπέκταση, ἡ συμμετοχή στό παγκόσμιο ἐμπόριο, ἡ προστασία τῶν συμφερόντων τους στό ἐξωτερικό μέ τή βοήθεια ἰσχυρῶν στόλων, αὐτά εἶναι σύμφωνα μέ τό ὑπόδειγμα τῆς ἀγγλικῆς αὐτοκρατορίας, τά γνωρίσματα τῶν σύγχρονων παγκόσμιων Δυνάμεων. Τέτιες Δυνάμεις μποροῦν πολύ ὡραῖα νά ὑπάρχουν ἡ μιά δίπλα στήν ἄλλη καί στήν εἰρηνική ἅμιλλα τῶν λαῶν νά συμβάλουν στήν πρόοδο τῆς ἀνθρωπότητας» (667–668). (Τέλος τοῦ βιβλίου.)

«γνωρίσματα»

χά-χά!!

N. B. *Παλιός καί νέος ἰμπεριαλισμός:*

«ὁ παλιός ἰμπεριαλισμός πέθανε»

᾿Από τήν *εἰσαγωγή,* σελ. XXIII:

«Στή μοναξιά τοῦ νησιοῦ τῆς ῾Αγ. ῾Ελένης θάφτηκε *ὁ παλιός ἰμπεριαλισμός*. Μαζί μέ τόν Βοναπάρτη πεθαίνει ὁ τελευταῖος ἐκπρόσωπός του. Κι᾿αὐτόν, τό δοξασμένο μέ τά κατορθώματά του ἄνθρωπο, τόν περιέβαλε ἀκόμη ὁ ρομαντικός φωτοστέφανος τοῦ παρωχημένου αὐτοκρατορικοῦ μεγαλείου. ᾿Αρχίζει ἡ νεότερη ἱστορία. Στή βάση της βρίσκεται ἡ ἐθνική ἰδέα, πού ἀποδείχνεται πολύ πιό δυνατή ἀπό τίς ἀντιδραστικές ἐπιδιώξεις τῶν ἡγεμόνων καί τῶν πολιτικῶν ἀνδρῶν στίς πρῶτες δεκαετίες μετά τήν πτώση τοῦ Ναπολέοντα. Αὐτό, πού εἶχε ἀρχίσει στό 16ο αἰώνα, τό ὁλοκληρώνει ὁ 19ος αἰώνας, ὅταν καί οἱ δυό λαοί τῆς Μέσης Εὐρώπης, ἡ ᾿Ιταλία καί ἡ Γερμανία, πού αἰῶνες ὁλόκληρους ἦταν ἀντικείμενα ἐκμετάλλευσης ξένων Δυνάμεων, ἀπόκτησαν ἐπιτέλους τήν ἐθνική συνένωση. Πάνω ὅμως *σέ μιά τέτια ἐθνική βάση* δημιουργεῖται ἡ δυ-

νατότητα μιᾶς *νέας παγκόσμιας πολιτικῆς*. ***Ἡ λέξη ἰμπεριαλισμός ζωντανεύει ξανά μέ νέο περιεχόμενο.*** Ἡ **Ἀγγλία**, αὐτή ἡ ἀντίπαλος τοῦ Ναπολέοντα πού δέν νικήθηκε οὔτε μιά φορά, ἔβαλε τή βάση γι᾽αὐτό ἤδη στό 18ο αἰώνα, ὅταν περισσότερο ἀσυνείδητα, παρά συνειδητά, μέ τήν ἀπόκτηση ὑπερπόντιων ἀποικιῶν καί τή διατήρηση ἑνός ἰσχυροῦ πολεμικοῦ στόλου, ἵδρυσε μιά *νέα παγκόσμια αὐτοκρατορία* ἔξω ἀπό τά ὅρια τῆς Εὐρώπης. *Τήν ἀκολούθησαν οἱ μεγάλες Δυνάμεις τοῦ κόσμου:* ἡ οἰκονομική ἀναγκαιότητα ὁδηγεῖ στήν οἰκονομική ἅμιλλα *τῶν λαῶν σέ ὅλη τή γήινη σφαίρα*».

NB
«Νέα παγκόσμια πολιτική»
NB
«νέος ἰμπεριαλισμός»

Ὅλο τό σύγγραμμα χωρίζεται σέ 3 μέρη.

«Μέρος Ι: Τό τέλος τῆς παγκόσμιας αὐτοκρατορίας τοῦ Μεσαίωνα καί ἡ γέννηση τῶν ἐθνικῶν κρατῶν στήν ἐποχή τῆς μεταρύθμισης καί ἀντιμεταρύθμισης, 1500 - 1648.

Μέρος ΙΙ: Σχηματισμός τῶν πέντε μεγάλων Δυνάμεων τῆς Εὐρώπης στήν ἐποχή τῆς μοναρχικῆς ἀπολυταρχίας.

Μέρος ΙΙΙ: Γέννηση καί τέλος τῆς νέας παγκόσμιας Δύναμης, τῆς Γαλλίας, καί πάλη τῶν Δυνάμεων γιά τήν ἐθνική τους αὐτοτέλεια, 1789-1815».

Προσθήκη δική μου («Περίοδοι») ἐποχές

Ergo,	1500-1789 = 289	χρόνια
	1789-1871 = 82	»
	1871-1914 = 43	»

Κύρια σημεῖα

Μέρος Ι:

Γέννηση τοῦ «ἰσπανικοῦ ἐθνικοῦ κράτους» (σελ. 24 κ.ἑ.) καί μετά «δημιουργία τῆς ἰσπανο-ἀψβουργικῆς παγκόσμιας Δύναμης» (σελ. 51 κ.ἑ.).

Ὁ Κάρολος Ε΄ στήν πάλη γιά τήν παγκόσμια κυριαρχία (ἡ γερμανική μεταρύθμιση) 1517 – 1555.

Ἡ ἐθνική βασιλική ἐξουσία στή Δανία καί Σουηδία (σελ. 148 κ.ἑ.)... «Ὑποταγή τῆς Ἰσλανδίας στή Σουηδία» etc.
Ἡ ἐξέλιξη τῆς Πολωνίας σέ μεγάλη Δύναμη (163 κ.ἑ.)... Ἡ πολωνο-σουηδική ἕνωση... Πολωνία καί ἡ πάλη γιά τή Ρωσία.
Ἀρχή τοῦ ἀγώνα ἐνάντια στήν Ἰσπανία. Ὀλλανδικός «ἀπελευθερωτικός πόλεμος» καί «ἀποχωρισμός τῶν Κάτω Χωρῶν ἀπό τήν Ἰσπανία». Ἡ Ἀρμάδα τοῦ 1588. Ἀπολογισμός τῆς πάλης: «Ἄνοδος τῆς Γαλλίας, τῆς Ἀγγλίας καί τῶν Κάτω Χωρῶν. Παρακμή τῆς Ἰσπανίας» (σελ. 233 κ.ἑ.).
Ὁ 30-ετής πόλεμος, ἡ ἐποχή 1616 – 1659: «Ἰσπανο-ἀψβουργική καθολική παγκόσμια πολιτική στήν πάλη μέ τό γερμανικό προτεσταντισμό, μέ τή Δανία καί Σουηδία, μέ τή Γαλλία καί τήν Ἀγγλία» (σελ. 273 κ.ἑ.).

(συμπεριλαβαίνονται ἡ ἕνωση τῆς Ἀγγλίας, τῆς Ὀλλανδίας καί τῆς Δανίας ἐνάντια στήν Αὐστρία.

Οἱ σουηδοί μπροστά στή Βιέννη. Ἡ Σουηδία στόν πόλεμο μέ τή Γαλλία κτλ.)
Ἐπανάσταση στήν Ἀγγλία τό 17ο αἰώνα.

Μέρος II:

«Ὁλοκλήρωση τοῦ γαλλικοῦ ἐθνικοῦ κράτους» (Ρισελιέ) καί «ἡ ἄνοδος τῆς Γαλλίας σέ κυρίαρχη θέση στήν Εὐρώπη». 1661 – 1685.
Ἡ ἀποκατάσταση τῆς εὐρωπαϊκῆς ἰσορροπίας (πόλεμος διαδοχῆς στήν Ἰσπανία), ἡ ἄνοδος τῆς Ἀγγλίας, τῆς Αὐστρίας, τῆς Ρωσίας, καί τῆς Πρωσσίας.
Ἡ Ρωσία στόν ἀγώνα μέ τή Σουηδία (καί μέ τήν Πολωνία)...
«Ἡ Σουηδία στόν πόλεμο μέ τή Δανία, τήν Πολωνία, τό Βρανδεμβοῦργο, τήν Αὐστρία καί τίς Κάτω Χῶρες» (1655-1660).
Ἡ Αὐστρία στήν πάλη μέ τήν Τουρκία (17ος αἰώνας).
Ἡ πάλη τῶν μεγάλων Δυνάμεων (1740–1789).
Ὁ ἑπταετής πόλεμος (1758-1762) («ἀποικιακός πόλεμος» Ἀγγλίας καί Γαλλίας).
Πόλεμος τῶν Ἑνωμένων Πολιτειῶν γιά τήν ἀνεξαρτησία (σέ συμμαχία μέ τή Γαλλία, τήν Ἰσπανία καί τήν Ὀλλανδία).
«Τά ἰμπεριαλιστικά σχέδια τοῦ Ἰωσήφ Β΄ καί τῆς Αἰκατερίνης Β΄. Τό τέλος τῆς Πολωνίας».

Μέρος III:

Πόλεμοι ἐνάντια στή Γαλλική Ἐπανάσταση.
Ὁ 1ος συμμαχικός πόλεμος (1792-7)
Ὁ 2ος » » (1799-1801/2)
Ὁ ἀγγλο-γαλλικός πόλεμος (1793-1799).

῾Ο πόλεμος τοῦ Ναπολέοντα ἐνάντια στήν Πρωσσία καί «τά σχέδια τοῦ Ναπολέοντα γιά παγκόσμια κυριαρχία». (῾Η κατάρευση τοῦ 1812.)

«Οἱ ἀπελευθερωτικοί πόλεμοι τοῦ 1813—1815».

῾Η Πολωνία πρίν ἀπό τό 1660 (σύμφωνα μέ τόν ἱστορικό Ἄτλαντα):

῾Η Π ο λ ω ν ί α βάσει τῆς Ἕνωσης τοῦ Λιουμπλίν (Union) κατεῖχε τό 1569 τήν ἀκτή τῆς Βαλτικῆς μέ τό Ντάντσιγκ, τήν Κουρλανδία, τή Λεττονία μέ τή Ρίγα (τό 1660 μέ τήν εἰρήνη τοῦ *Ὀλίβα* παραχωρήθηκε στή Σουηδία), τή Μικρορωσία μέ τό Κίεβο, τήν Πολτάβα μέ τό Τσερνίγκοφ, Ποντόλια, Βολυνία etc., τή Λευκορωσία μέ τό Σμολένσκ.

(Μέ τήν εἰρήνη τοῦ Ἀντρούσοβο, τό 1667, παραχώρησε στή Ρωσία τό Σμολένσκ, τό Κίεβο, τό Τσερνίγκοφ, τήν Πολτάβα κτλ.)	{Μοίρασμα τῆς Πολωνίας: Πρῶτο τό 1772 Τρίτο τό 1795}

῾Η Νότια Ἀ**μερική** εἶναι τώρα ὅλη ἐλεύθερη ἐκτός ἀπό τίς τρεῖς Γουϊάνες:

{ἰσπανική, πορτογαλική καί ὀλλανδική τό 16ο - 17ο αἰώνα}	βρετανική	(1871)
	ὀλλανδική	(1667)
	γαλλική	(1674)

῾Η Βόρεια Ἀμερική τό 1783. Ἀνεξαρτησία 13 Πολιτειῶν ἀπό τήν Ἀγγλία

Λουϊζιάνα (σήμερα πολλές Πολιτεῖες): Λεκανοπέδιο τοῦ Μισσισιπῆ	Ἰσπανική τό 1763 Γαλλική τό 1802, τῶν ῾Ενωμ. Πολιτειῶν τό 1803,	βρετανική τό 1763, τῶν ῾Ενωμ. Πολιτειῶν τό 1783.

Μεξικό καί Κεντρική Ἀμερική: ἰσπανική
(τό Μεξικό εἶναι δημοκρατία ἀπό τό 1810)

Τουρκία: Ὀθωμανική αὐτοκρατορία τήν ἐποχή τοῦ Μωάμεθ Δ΄ (1648-1687)
ἔφτασε σχεδόν ὥς τή Βιέννη τῆς Αὐστρίας
Ρουμανία, Κριμαία, Καύκασος
ὅλη ἡ Βαλκανική Χερσόνησος κ.ἄ.

Σερβία {οὐγγρική ἀπό τό 1718 / τουρκική ἀπό τό 1739} βασίλειο ἀπό τό 1817

῾Η Σουηδία ὥς τό 1719 (ἀπό τά μέσα τοῦ 17ου αἰώνα) κατεῖχε καί
τή **Φιλλανδία**
τήν Ἰνγκερμανλάνδη (Πετρούπολη)

('Η Νορβηγία ἀνῆκε ἀπό τό 1815 στή Σουηδία)	τήν 'Εσθονία τή Λεττονία μέρος τῆς Γερμανίας (Δυτική Πομερανία (Στεττίν) + Βρέμη)

'Ενωμένες Πολιτεῖες. Πόλεμος γιά τήν ἀνεξαρτησία 1775-1783.	Τό 1763 ἡ Γαλλία παραχώρησε τόν Καναδά στήν 'Αγγλία
Τό 1778 σύμφωνο φιλίας μέ τή *Γαλλία* » 1779 » φιλίας μέ τήν *'Ισπανία*	'Η ἀνεξαρτησία τῶν 13 Πολιτειῶν τῆς 'Αμερικῆς ἀνακηρύχτηκε στίς 4 τοῦ 'Ιούλη 1776
'Αμερικανο-γαλλικά στρατεύματα νικᾶνε τούς ἄγγλους τό 1781.	Τέλος τοῦ πολέμου: στίς 3. IX. 1783: Εἰρήνη τῶν Βερσαλλιῶν. 'Η 'Ισπανία, ὁ στρατιωτικός σύμμαχος τῆς 'Αμερικῆς, μ'αὐτή τήν Εἰρήνη πῆρε πίσω τήν Φλωρίντα.

'Η Φλωρίντα μόλις τό 1819 ἑνώθηκε μέ τίς 'Ενωμένες Πολιτεῖες τῆς 'Αμερικῆς.

'Η Πορτογαλία ἦταν ἱσπανική τό 1580-1640

'Η 'Ολλανδία: ἀποσπάστηκε ἀπό τήν 'Ισπανία τό 1581

τό 1796 τό Βέλγιο ἀνῆκε στή Γαλλία
ἡ 'Ολλανδία = Δημοκρατία τῆς Μπαταβίας
τό 1814-1831 τό Βέλγιο ἀνῆκε στήν 'Ολλανδία

ΟΙ «ΕΠΟΧΕΣ» ΤΗΣ ΝΕΟΤΕΡΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

NB: ἱστορικές «ἐποχές» τῆς νεότερης ἱστορίας

Σχετικά μέ τίς ἱστορικές ἐποχές τῆς νεότερης ἱστορίας σύγκρ. ἀκόμη τήν ἐργασία τοῦ **Π. Χέρρε**. «Πηγές τῆς παγκόσμιας ἱστορίας», Λειψία *1910*, ὅπου στή *βιβλιογραφία* γίνεται ὁ συνηθισμένος χωρισμός σέ ἐποχές καί ἀναφέρονται, ἀνάμεσα στά ἄλλα, τέτιες «*ἐποχές*» ὅπως: «*'Η 'Εποχή* τῆς μεσαιωνικῆς ἰδέας τῆς παγκόσμιας κυριαρχίας» (ἀπό τά 800 ὥς τά 1250 περίπου).—«'Η 'Εποχή τῆς γέννησης τῶν ἐθνικῶν κρατῶν» (ἀπό τό 1250 ὥς τό 1500 περίπου)... «'Η 'Εποχή τῆς συγκρότησης καί τῆς διαμόρφωσης ἐθνικῶν συνταγματικῶν κρατῶν» (ἀπό τό 1789 ὥς τό 1870 περί-

που)... «*Ἡ Ἐποχή τῶν παγκόσμιων κρατῶν καί τῶν παγκόσμιων οἰκονομιῶν*» («ἀπό τό 1870 ὥς τό 1910 περίπου»).

ΤΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ «ΑΓΩΝΑΣ»
Ο ΑΝΤΛΕΡ ΚΑΙ Ο ΡΕΝΝΕΡ

«Der Kampf», 1916, τεῦχ. 2. Ὁ Φρ. Ἄντλερ στό ἄρθρο «Οἱ σκοποί τοῦ πολέμου» (ἐνάντια στίς προσαρτήσεις) παραθέτει ἀπόσπασμα ἀπό τή δήλωση τοῦ «Süddeutsche Monatshefte»[77]:

«Τά κράτη ἀπό τά ὁποῖα ἀποτελεῖται σήμερα ὁ κόσμος εἶναι κράτη πού στηρίζονται στή δύναμη. Ἡ δύναμή τους ὅμως βρίσκεται στή γῆ, στούς ἀνθρώπους καί στά ὑπάρχοντά τους»... «Αὐτοί (οἱ στρατιῶτες) περιμένουν «πραγματικές ἐγγυήσεις»: θέλουν γῆ, ἀνθρώπους καί περιουσία»...

καθαρό!

καί γιά παραλληλισμό ἀναφέρει τό ἄρθρο VI τοῦ Συντάγματος τοῦ *1791*:

«Τό Γαλλικό ἔθνος ἀρνεῖται νά κάνει ὁποιοδήποτε πόλεμο μέ κατακτητικούς σκοπούς καί δέν θά χρησιμοποιήσει ποτέ τίς δυνάμεις του ἐνάντια στήν ἐλευθερία ὁποιουδήποτε λαοῦ»...

καί τό Σύνταγμα τοῦ *1848* λέει: «Ἡ Γαλλική Δημοκρατία σέβεται τίς ξένες ἐθνότητες, ἀκριβῶς ὅπως ἡ ἴδια ὑπολογίζει στό σεβασμό τῆς δικῆς της ἐθνότητας. Ἡ Γαλλική Δημοκρατία δέν διεξάγει κανένα πόλεμο μέ κατακτητικούς σκοπούς καί ποτέ δέν χρησιμοποιεῖ τίς δυνάμεις της ἐνάντια στήν ἐλευθερία ὁποιουδήποτε λαοῦ»...

Τό γαλλικό Σύνταγμα τοῦ 1791 γιά τούς ἐθνικούς *πολέμους*

Προσθήκη δική μου:

σχετικά μέ τά κείμενα τῶν γαλλικῶν Συνταγμάτων τοῦ 1791, 1793 κτλ. βλ. τήν ἐργασία τοῦ **Φ. Ἔλι.** «Τά συντάγματα τῆς Γαλλίας».

Ibidem, *Ἀριθ. 1: Ὁ Κ. Ρέννερ* στό ἄρθρο του «Πραγματικότητα ἤ παράλογη ἰδέα;», ἀνάμεσα στά ἄλλα στή σελ. 17 ὀνομάζει τόν Τρότσκι σάν τόν «πλησιέστερο φίλο τοῦ Χίλφερντινγκ».

χά-χά!!

Ὁ Ρέννερ γιά τόν Τρότσκι

χαρακτηριστικό!!

'Από τά ἐπιχειρήματά του *ὑπέρ* μιᾶς ἕνωσης τῆς Γερμανίας μέ τήν Αὐστροουγγαρία: «Ἄν εἴχαμε στόν κόσμο *μόνο* δυό μεγάλα οἰκονομικά συστήματα, τότε γιά μᾶς τούς σοσιαλδημοκράτες θά ἦταν εὐκολότερο νά κατεδαφίσουμε τό τελευταῖο μεγάλο διαχωριστικό τεῖχος, ἀπό ὅ,τι σήμερα, πού βρισκόμαστε σ'ἕνα λαβύρινθο ὁ ὁποῖος σέ μπερδεύει καί πού γι'αὐτό ἀκριβῶς εἶναι τόσο δύσκολο νά βγοῦμε ἀπ'αὐτόν. Ἄς προχωρήσει ὅλος ὁ κόσμος στό δρόμο τῆς ἕνωσης, θά εἶναι τόσο τό καλύτερο γιά μᾶς, τόσο πιό κοντά θά πλησιάσουμε στόν τελικό σκοπό» (19-20).

NB: **σύγκρ.** 'Η Κεντρική Εὐρώπη καί οἱ 'Ενωμένες Πολιτεῖες τῆς Εὐρώπης

(σελ. 16: «'Η λεγόμενη μεσαιοευρωπαϊκή κίνηση ἀναπτύσσεται σήμερα πέρα γιά πέρα πάνω στό ἔδαφος τῶν ἀστικῶν τάξεων, καί πρίν ἀπ'ὅλα μιλῶ γι'αὐτές».)

'Εμεῖς κι'αὐτοί:

1) Ρέννερ, «Sozialistische Monatshefte», «Die Glocke» καί Σία = λακέδες τῆς ἰμπεριαλιστικῆς ἀστικῆς τάξης
2) Κάουτσκι, Χίλφερντινγκ καί Σία (+ ὁ πιό κοντινός φίλος = ὁ Τρότσκι) = κήρυκες τῆς ἰμπεριαλιστικῆς ἀστικῆς τάξης, ξορκιστές τῆς ἰμπεριαλιστικῆς ἀστικῆς τάξης, μεταρρυθμιστές **της**[78]
3) οἱ ἀριστεροί = ἐπαναστάτες ἀγωνιστές *ἐνάντιά* της.

ΧΙΛΦΕΡΝΤΙΝΓΚ (ΚΑΟΥΤΣΚΙΣΤΙΚΕΣ ΑΠΟΨΕΙΣ)

«Der Kampf», 1916, ἀριθ. 2, σελ. 59-60.

'Ο Χίλφερντινγκ προβάλλει τό συνηθισμένο ἐπιχείρημα τοῦ Κάουτσκι, ὅτι οἱ παγκόσμιες, λέει, οἰκονομικές σχέσεις σέ ἐξαναγκάζουν νά *μήν* ἀπομονώνεσαι, ὅτι στίς ἀποικίες τῆς 'Αγγλίας οἱ εἰσαγωγές καί οἱ ἐξαγωγές (ἀπό τό 1899 ὥς τό 1913) αὐξήθηκαν περισσότερο *ὄ χ ι* μέ τήν 'Αγγλία (σελ. 57): «'Η Γερμανία ἦταν ἀπαλλαγμένη ἀπό τό κόστος τῆς ἀπόκτησης καί τῆς διοίκησης ἀποικιῶν, ὅταν ὅμως ἡ καπιταλιστική της ἀνάπτυξη τῆς τό ἐπέτρεψε αὐτό, ἔβγαλε ἐπίσης ὄφελος ἀπό τήν παραγωγική της ἱκανότητα ὅπως καί ἡ 'Αγγλία. Δέν

ληστρικές μηχανοραφίες τοῦ χρηματιστικοῦ κεφαλαίου

μπορεῖ νά γίνει κἄν λόγος γιά μονοπώληση ||| τῶν ἀποικιῶν ἀπό τήν 'Αγγλία»... (ὅπως καί γιά τήν 'Αγγλία, δέν εἶναι καθόλου σωστό: σιδηρόδρομοι, παραχωρήσεις, ἐξαγωγή κεφαλαίου. Ἡ Γερμανία ξεπέρασε τήν 'Αγγλία *παρά* τίς ἀποικίες τῆς τελευταίας. Χωρίς ἀποικίες ἡ 'Αγγλία ἴσως νά καθυστεροῦσε ἀκόμη πιό πολύ. Αὐτό εἶναι τό πρῶτο. Καί 2ο, στήν 'Αγγλία τό χρηματιστικό κεφάλαιο *περισσότερο* «ἐπαναπαύτηκε στίς δάφνες» του. *Τώρα καί τό γερμανικό* θέλει «νά ἐπαναπαυτεῖ»).

τό βασικό:

«Τό χαρακτηριστικό γνώρισμα τῆς ἰμπεριαλιστικῆς πολιτικῆς συνίσταται στό ὅτι τά ζητήματα τοῦ οἰκονομικοῦ ἀνταγωνισμοῦ ἐπιδιώκει νά τά λύσει μέ κρατικά μέσα βίας σύμφωνα μέ τά συμφέροντα τοῦ στρώματος τῶν καπιταλιστῶν πού κυριαρχοῦν στό κράτος. Μέ προστατευτικούς δασμούς ἐξασφαλίζει τήν ἐκμετάλλευση τῆς ἐσωτερικῆς ἀγορᾶς γιά τά ἐθνικά καρτέλ. 'Επιδιώκει μέ τήν ἀποικιακή πολιτική της καί μέ τήν πολιτική τῶν σφαιρῶν ἐπιροῆς νά διαφυλάξει μονοπωλιακά γιά τούς καπιταλιστές της τμήματα τῆς παγκόσμιας ἀγορᾶς καί μέ οἰκονομικά καί πολιτικά μέτρα ἐξαναγκασμοῦ νά μετατρέψει τίς μικρές χῶρες σέ σφαῖρες ἐκμετάλλευσης γιά τό κεφάλαιό της. Ἔτσι ἔρχεται σέ ὅλο καί μεγαλύτερη ἀντίθεση μέ τήν ἰμπεριαλιστική πολιτική τῶν ἄλλων κρατῶν. 'Από δῶ πηγάζει ἡ ἐπιδίωξη γιά τό δυνάμωμα τῆς κρατικῆς ἐξουσίας, ἡ ὅλο καί πιό ἔντονη ἅμιλλα τῶν ἐξοπλισμῶν στή θάλασσα καί στήν ξηρά. Αὐτή ἀκριβῶς ἡ πολιτική ὁδήγησε στήν καταστροφή. Καί οἱ λαοί στέκονται τώρα μπροστά στήν ἐπιλογή: νά συνεχίσουν (!!!) τήν πολιτική αὐτή ἔπειτα ἀπό τόν πόλεμο ἤ νά ξεκόψουν ὁριστικά μ'αὐτήν. Νά συνεχίσουν τήν πολιτική τῶν προστατευτικῶν δασμῶν, τήν ἀποικιακή πολιτική καί τήν πολιτική τῶν ἐξοπλισμῶν πού εἶναι ἀδιαχώριστες ἡ μιά ἀπό τήν ἄλλη ἤ νά ξεκόψουν μέ τή μεγαλοκρατική πολιτική!» (59-60). ——

NB
«αὐτοί»

NB

Θά πρέπει πρίν ἀπ᾽ὅλα νά πάρουμε *οἱ ἴδιοι τήν ἐξουσία* στά χέρια μας καί νά πάψουμε νά φλυαροῦμε ἀνώφελα γιά τήν «ἐξουσία».

«Δέν πρόκειται μόνο γιά τήν ἁπλή ρύθμιση τῶν ἐμπορικῶν σχέσεων, ἀλλά γιά τή μεγαλοκρατική ἐκείνη πολιτική, πού ἐπιδιώκει νά ἐξασφαλίσει σέ βάρος τῶν ἄλλων μιά μονοπωλιακή θέση στό δικό της κεφάλαιο, —
NB γιά τήν πολιτική, ἀπό τήν ὁποία προῆλθε ὁ πολεμικός κίνδυνος. Εἶναι ποτέ δυνατό, ἐπειδή πρίν ἀπό τόν πόλεμο ἔτσι εἶχαν τά πράγματα νά ὑποχρεωθοῦμε νά συμφιλιωθοῦμε μέ αὐτήν καί νά μήν ἀντισταθοῦμε μέ ὅλα τά μέσα στή συνέχιση αὐτῆς τῆς πολιτικῆς σέ πολύ πιό μεγάλη κλίμακα; Ἐμεῖς σκεφτόμαστε τό ἀντίθετο· ἀκριβῶς ἐπει-
NB δή εἴδαμε ποῦ ὁδηγεῖ ἡ μονοπωλιακή μεγαλοκρατική πολιτική τῶν κρατῶν, θά πρέπει ὁλόπλευρα νά παλέψουμε ἐνάντια στή συνέχιση καί στήν ἐπέκτασή της» (61).

Ο ΕΝΓΚΕΛΣ ΚΑΙ Ο ΜΑΡΞ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΑΓΓΛΟΥΣ ΕΡΓΑΤΕΣ

Ἔνγκελς. «Ἡ κατάσταση τῆς ἐργατικῆς τάξης στήν Ἀγγλία». 2η ἔκδοση. 1892[79].

NB σελ. XX. «Μιά ἀριστοκρατία στήν ἐργατική τάξη» —«μιά προνομιούχα μειοψηφία τῶν ἐργατῶν» σέ ἀντίθεση μέ τήν «πλατιά μάζα τῶν ἐργατῶν» (ἀπό ἕνα ἄρθρο τῆς 1. III. 18 *8 5*).

NB Ὁ ἀνταγωνισμός τῶν ἄλλων χωρῶν τσάκισε τό «βιομηχανικό μονοπώλιο» (XXI) τῆς Ἀγγλίας «μιά μικρή προνομιούχα, προστατευόμενη μειοψηφία»
S (XXII) (τῆς ἐργατικῆς τάξης)—μόνο αὐτή εἶχε ἀπό τό 1848-68 «μακρόχρονο ὄφελος», ἐνῶ ἡ «πλατιά μάζα
S στήν καλύτερη περίπτωση ὠφελήθηκε μόνο ἀπό μιά προσωρινή βελτίωση τῆς θέσης της»*.

(βλ. *σελ. 14*** *αὐτοῦ τοῦ Τετραδίου)*

(σελ. XXIV: ἀνάπτυξη τοῦ «νέου γιουνιονισμοῦ», τῶν ἑνώσεων τῶν *ἀνειδίκευτων* ἐργατῶν:

* Βλ. Β. Ι. Λένιν. Ἅπαντα, 5η ρωσ. ἔκδ., τόμ. 30ός, σελ. 171. *Ἡ Σύντ.*

** Βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 568. *Ἡ Σύντ.*

«Αὐτοί» (οἱ νέοι γιουνιονιστές) «ἔχουν ἕνα τεράστιο πλεονέκτημα: ὁ ψυχισμός τους ἀποτελεῖ ἀκόμη παρθένο ἔδαφος, ὁλότελα ἐλεύθερο ἀπό τίς κληρονομημένες «σεβαστές» ἀστικές προλήψεις, πού μπερδεύουν τά μυαλά τῶν καλύτερα ἀποκαταστημένων «παλιῶν γιουνιονιστῶν»»*. NB

Καί γιά τίς ἐκλογές τοῦ 1892:

«Ἀπό τούς προηγούμενους, τούς λεγόμενους ἐργατικούς ἀντιπροσώπους, δηλ. ἀπό τούς ἀνθρώπους στούς ὁποίους συγχωροῦν ὅτι ἔχουν τήν ἰδιότητα τοῦ ἐργάτη, γιατί οἱ ἴδιοι θά ἤθελαν εὐχαρίστως νά πνίξουν αὐτή τους τήν ἰδιότητα στόν ὠκεανό τοῦ φιλελευθερισμοῦ τους,—ὁ Χένρι Μπροαντχόρστ, ὁ πιό ἐπιφανής ἐκπρόσωπος τοῦ παλιοῦ γιουνιονισμοῦ, ἀπότυχε παταγωδῶς, γιατί τάχθηκε ἐνάντια στήν ὀχτάωρη ἐργάσιμη ἡμέρα»**. NB

Ἔπειτα ἀπό τό 1847: «Ἐξαιτίας αὐτῶν τῶν δυό περιστατικῶν [1) σβήσιμο τοῦ χαρτισμοῦ· 2) βιομηχανική ἄνθηση] ἡ ἀγγλική ἐργατική τάξη ἔγινε πολιτικά ἡ οὐρά τοῦ «μεγάλου φιλελεύθερου κόμματος»,—τοῦ κόμματος πού τό καθοδηγοῦσαν οἱ ἐργοστασιάρχες» (XVII).

Ἀλληλογραφία μέ τόν Ζ ό ρ γ κ ε.

Ὁ Μάρξ γιά τούς ἡγέτες τῶν ἄγγλων ἐργατῶν:

Ὁ Φρ. Ἔνγκελς στόν Ζόργκε (21. IX. 1872):... «Ὁ Χέιλς δημιούργησε ἐδῶ στό Ὁμοσπονδιακό Συμβούλιο μεγάλο σκάνδαλο, πέτυχε νά διατυπωθεῖ μομφή ἐνάντια στόν Μάρξ, γιατί εἶπε ὅτι οἱ ἄγγλοι ἐργατικοί ἡγέτες εἶναι πουλημένοι, ὅμως ἕνα ντόπιο ἀγγλικό καί ἕνα ἰρλανδικό τμῆμα ἔχουν ἤδη διαμαρτυρηθεῖ καί λένε ὅτι ὁ Μάρξ ἔχει δίκιο»...[80]

Ὁ Ἔ ν γ κ ε λ ς στόν Ζόργκε, 5. X. 1872: «Ἐδῶ ὁ Χέιλς ξεσήκωσε μιά λυσσαλέα συκοφαντική καμπάνια ἐνάντια στόν Μάρξ καί σέ μένα, πού ὅμως ἀρχίζει κιόλας νά στρέφεται ἐνάντια σ᾽αὐτό τόν ἴδιο... Ἀφορμή ἀποτέλεσε ἡ δήλωση τοῦ Μάρξ ὅτι οἱ ἄγγλοι ἐργατικοί ἡγέτες ἐξαγοράζονται»...[81]

Ὁ Μ ά ρ ξ στόν Ζόργκε, 4. IV. 1874[82]: ... #

«Ὁσοναφορᾶ τούς ἐργάτες τῆς πόλης» (στήν Ἀγγλία), «πρέπει νά λυπούμαστε, γιατί ὅλος αὐτός ὁ συρφετός τῶν ἡγετῶν δέν μπῆκε στό Κοινοβούλιο. Αὐτός ἦταν ὁ πιό σίγουρος δρόμος γιά νά ξεφορτωθοῦν αὐτό τό σκυλολόι»...*** NB

* Βλ. Β. Ι. Λένιν. Ἅπαντα, 5η ρωσ. ἔκδ., τόμ. 30ός, σελ. 171-172. *Ἡ Σύντ.*

** Στό ἴδιο. *Ἡ Σύντ.*

*** Στό ἴδιο, σελ. 170. *Ἡ Σύντ.*

σύγκρ. ἐδῶ σελ. 40–41* ἀκόμη πιό ἔντονα

βλ. τή συνέχεια στή σελ. 36**:

NB

῾Ο Κ. Μάρξ στόν Κούγκελμαν, 18. V. 1874: «Σήμερα στήν ᾿Αγγλία μόνο τό κίνημα τῶν ἀγροτοεργατῶν εἶναι προοδευτικό. Οἱ ἐργάτες βιομηχανίας πρέπει πρίν ἀπ᾿ὅλα νά ξεφορτωθοῦν τούς σημερινούς τους ἡγέτες. Ὅταν στό Συνέδριο τῆς Χάγης κατάγγειλα αὐτούς τούς κυρίους, ἤξερα ὅτι θά φορτωνόμουν ἀντιδημοτικότητα, συκοφαντίες etc. Ὅμως οἱ τέτιου εἴδους συνέπειες μέ ἄφηναν πάντα ἀδιάφορο. ᾿Εδῶ κι᾿ἐκεῖ ἀρχίζουν νά καταλαβαίνουν ὅτι μέ τίς καταγγελίες μου αὐτές ἔκανα μόνο τό καθῆκον μου»[83]. («Die Neue Zeit», XX, 2, 1901-2 σελ. 800.)

(συνέδριο στή Χάγη Σεπτέμβρης 1872)

᾿Ιέκκ. «῾Η Διεθνής», σελ. 191: ῾Ο Μάρξ εἶπε στή Χάγη: «Ἄν κάποιος στήν ᾿Αγγλία δέν εἶναι ἀναγνωρισμένος ἡγέτης τῶν ἐργατῶν, τότε αὐτό εἶναι πρός τιμήν του, γιατί κάθε «ἀναγνωρισμένος ἡγέτης τῶν ἐργατῶν» στό Λονδίνο εἶναι μισθοσυντήρητος τοῦ Γλάδστονα, τοῦ Μόρλι, Ντίλκ καί Σία»...

σύγκρ. σχετικά τόν ᾿Ιέκκ στό «Die Neue Zeit», XXIII, 2, σελ. 28.

ΚΑΟΥΤΣΚΙ. «ΠΑΤΡΙΩΤΙΣΜΟΣ, ΠΟΛΕΜΟΣ ΚΑΙ ΣΟΣΙΑΛΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ»

Κ. Κάουτσκι. «Πατριωτισμός, πόλεμος καί σοσιαλδημοκρατία» («Die Neue Zeit», XXIII, 2, 1905).

Στρατιωτική ἀπεργία = μιά «ἡρωική *βλακεία*» (370), ὅπως καί οἱ «προσπάθειες» τῶν ἀστῶν πασιφιστῶν νά καταργήσουν τόν πόλεμο μέ δικαστήρια διαιτησίας. Καί οἱ δυό βλακεῖες «ἀπορέουν ἀπό τό ἴδιο λάθος, ὅτι ὁ πόλεμος ἐξετάζεται σάν ἀπομονωμένο γεγονός».

---

* Βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 604-605. *῾Η Σύντ.*

** ᾿Αποσπάσματα ἀπό τήν ἀλληλογραφία τοῦ Ἔνγκελς μέ τόν Ζόργκε στήν 36η καί 37η σελίδες τοῦ Τετραδίου (βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 600). *῾Η Σύντ.*

῾Ωστόσο ὁ πόλεμος ἀπειλεῖ μέ καταστροφή: «῾Η καταστροφή ὅμως πού ὁδηγεῖ στήν πιό ριζική κατάρευση εἶναι ἡ ἧττα σέ ἕναν ἐλαφρόμυαλο πόλεμο» (371).

Τό προλεταριάτο «σήμερα εἶναι ζήτημα ἄν ἀκόμη εἶναι κάπου ἀρκετά ἰσχυρό», γιά νά κάνει ἀδύνατο τόν πόλεμο μέ μιά ἐπανάσταση πρίν ἀπό τόν πόλεμο (καί ἡ στρατιωτική ἀπεργία *εἶναι* ἐπανάσταση). «᾽Αλλά σέ ὅλες τίς καπιταλιστικές χῶρες τό προλεταριάτο εἶναι κιόλας τόσο δυνατό, ὥστε κάθε πολύνεκρος καί μάταιος πόλεμος νά πρέπει νά γίνει ἡ ἀφετηρία μιᾶς ἐπανάστασης, ἡ ὁποία θά ἐγκαθιδρύσει ἕνα προλεταριακό καθεστώς» (371).

ΜΠΑΟΥΕΡ. «ΤΟ ΕΘΝΙΚΟ ΖΗΤΗΜΑ ΚΑΙ Η ΣΟΣΙΑΛΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ»

῎Οττο Μπάουερ. «Τό ἐθνικό ζήτημα καί ἡ σοσιαλδημοκρατία». Πετρούπολη, 1909.

᾽Από τήν § 30 μέ τόν τίτλο: «῾Ο σοσιαλισμός καί ἡ ἀρχή τῆς ἐθνότητας».

σελ. 354: ... «Ποτέ ὅμως μιά σοσιαλιστική κοινότητα δέν θά εἶναι σέ θέση νά περιλάβει μέ τό στανιό στή σύνθεσή της ὁλόκληρα ἔθνη. Φανταστεῖτε λαϊκές μάζες, πού κατέχουν ὅλα τά ἀγαθά τῆς λαϊκῆς κουλτούρας, πού ἔχουν πλήρη καί ἐνεργό συμμετοχή στή νομοθεσία καί στή διοίκηση, καί πού ἐπιπλέον εἶναι ὁπλισμένες—πῶς θά ἦταν ποτέ δυνατό τέτια ἔθνη νά ἐξαναγκαστοῦν νά ὑποταχθοῦν στό ζυγό ἑνός κοινωνικοῦ καθεστῶτος στό ὁποῖο δέν θέλουν νά ἀνήκουν; Κάθε κρατική ἐξουσία στηρίζεται στή δύναμη τῶν ὅπλων. ῾Ο σημερινός λαϊκός στρατός, ὅμως, χάρη σ᾽ἕναν ἐπιδέξια στημένο μηχανισμό, ἐξακολουθεῖ νά ἀποτελεῖ ἕνα ὄργανο βίας στά χέρια ἑνός προσώπου, μιᾶς οἰκογένειας, μιᾶς τάξης, ἀκριβῶς ὅπως οἱ στρατοί τῶν ἱπποτῶν καί τῶν μισθοφόρων περασμένων ἐποχῶν. ῾Ο στρατός ὅμως τῆς δημοκρατικῆς κοινότητας μιᾶς σοσιαλιστικῆς κοινωνίας πού ἀποτελεῖται ἀπό ἐξαιρετικά πολιτισμένους ἀνθρώπους, οἱ ὁποῖοι ἐργάζονται στό ἐργοστάσιο καί πού συμμετέχουν πλήρως σέ ὅλους τούς τομεῖς τῆς δημόσιας ζωῆς δέν εἶναι παρά ὁ ἐξοπλισμένος λαός. Κάτω ἀπό αὐτές τίς συνθῆκες ἐξαφανίζεται κάθε δυνατότητα ξένης ἐθνικῆς κυριαρχίας» (534).

NB
κάτω
ἀπό αὐτές

Οἱ Ἑνωμένες Πολιτεῖες τῆς Εὐρώπης «δέν εἶναι ἕνα κούφιο ὀνειρόπλασμα», ἀλλά «τό ἀναπόφευκτο τέλος τοῦ δρόμου, στόν ὁποῖο ἀπό καιρό μπῆκαν τά ἔθνη» (542).

Ἄν ἡ σοσιαλιστική Γερμανία θά ἤθελε νά ἐπιτρέψει νά φύγει ἕνα μέρος τῶν ἐργατῶν της στήν Οὐκρανία, αὐτή (ἡ Γερμανία) δέν θά τούς ἄφηνε, «ἄν δέν ἐξασφάλιζε γι'αὐτούς τήν πολιτιστική τους αὐτοτέλεια» (543)... (αὐτό εἶναι τό τέλος τῆς § 30).

Στήν § 29: «**Ὁ ἰμπεριαλισμός καί ἡ ἀρχή τῆς ἐθνότητας**» (σελ. 512-529 τῆς ρωσικῆς μετάφρασης), ὁ συγγραφέας παραθέτει περικοπές ἀπό τόν Σοῦλτσε-Γκέβερνιτς γιά τό *βρετανικό ἰμπεριαλισμό* καί πραγματεύεται τή διάλυση τῆς Τουρκίας, τήν ἐπιδίωξη τῆς Ἰταλίας νά κατακτήσει τήν Ἀλβανία: «Θά μιλοῦν γιά τό Τριέντο καί τήν Τεργέστη καί θά ἐννοοῦν τήν Ἀλβανία» (519). «Μ'αὐτόν τόν τρόπο θέλουν νά καταφέρουν οἱ μάζες τοῦ ἰταλικοῦ ἔθνους νά θεωροῦν τόν ἰμπεριαλιστικό πόλεμο μέ κατακτητικούς σκοπούς, σάν πόλεμο γιά τήν ἐθνική ἐλευθερία» (519)...

Βαγδάτη, ἡ Ρωσία στήν Περσία etc. — «τέτιοι εἶναι οἱ σπόροι καί τά στοιχεῖα αὐτῶν τῶν μελλοντικῶν συγκρούσεων» (518)...

NB

«Ὅπως ὁ βρετανικός ἰμπεριαλισμός ξεδιπλώνει μπροστά στίς ἐκλογικές μάζες τή δελεαστική εἰκόνα τῆς αὐτοκρατορίας τῶν 400 ἑκατομμυρίων πού κυριαρχεῖται ἀπό τό ἑνιαῖο βρετανικό ἔθνος, ἐνῶ ἔχει στό μυαλό του τά κέρδη τῶν καρτέλ τῶν μεγιστάνων τοῦ σιδήρου καί τά κερδοσκοπικά κέρδη στό Χρηματιστήριο τοῦ Λονδίνου»... «ὅπως κάποτε ὁ ρωσικός ἰμπεριαλισμός θά ἀναγγείλει, ἴσως, τήν ἐλευθερία καί τήν ἑνότητα τῆς Πολωνίας καί τῆς Οὐκρανίας γιά νά ἀνοίξει νέες ἀγορές στούς ἐργοστασιάρχες τῆς Πετρούπολης, τῆς Μόσχας καί τοῦ Λότζ»... «ἔτσι καί ὁ γερμανικός ἰμπεριαλισμός, σάν κληρονόμος τῆς μεγαλογερμανικῆς ἰδέας τοῦ 1848, θά πρέπει νά γράψει στή σημαία του τήν πραγματοποίηση μιᾶς ἑνιαίας μεγάλης γερμανικῆς πατρίδας, ὅταν θά θελήσει νά θυσιάσει τή ζωή γερμανῶν ἐργατῶν καί ἀγροτῶν γιά νά ἐξυπηρετήσει τά συμφέροντα τοῦ κεφαλαίου στόν Τίγρη καί τόν Ἐφράτη» (522-523)...

«Ἡ διάλυση τῆς Αὐστρίας στά πλαίσια τῆς καπιταλιστικῆς κοινωνίας μπορεῖ νά εἶναι μόνο ἔργο τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ» (528)...

«Ἡ διάλυση τῆς Αὐστρίας προϋποθέτει μιά νίκη τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ στή Γερμανία, στή Ρωσία καί στήν Ἰταλία. Ἡ νίκη ὅμως τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ θά σημαίνει τήν ἧττα τῆς ἐργατικῆς τάξης σ'αὐτές τίς χῶρες» (527). Οἱ αὐστριακοί ἐργάτες δέν ἐπιτρέπεται νά στηρίξουν τίς ἐλπίδες τους στή νίκη τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ...

ΓΚΡΟΥΜΠΑΧ. «ΤΟ ΛΑΘΟΣ ΤΟΥ ΤΣΙΜΜΕΡΒΑΛΝΤ ΚΑΙ ΤΟΥ ΚΙΝΤΑΛ»

Σ. Γκρούμπαχ. *«Τό λάθος τοῦ Τσίμμερβαλντ καί τοῦ Κίνταλ».* Βέρνη, 1916 (σελ. 95) (ἀηδίες ἑνός σοσιαλσωβινιστῆ).

σελ. 24:... «᾿Αλλά, καί ἄν ἀκόμη στίς 4. VIII. 1914 (ὁ Κάουτσκι) δέν κατάλαβε ὅπως ἔπρεπε τήν κατάσταση, παραμένει ὡστόσο γιά μᾶς (!!!) καί γιά τούς σοσιαλιστές ὅλων τῶν χωρῶν ἕνας ἀπό τούς θεωρητικούς καθοδηγητές τῆς Διεθνοῦς»... ‖ !

σελ. 26 ...«Γενική ἰσοπέδωση, ὅπως διακηρύσσουν τό Τσίμμερβαλντ καί τό Κίνταλ»...

— σελ. *40—στήν πρόταση* τῶν Βαγιάν—Κέιρ Χάρντι οἱ γερμανοί σοσιαλδημοκράτες δέν ἀπάντησαν καί παρά τήν ὑπόσχεση δέν τή συζήτησαν στό Χέμνιτς (1913) (γιά τό Συνέδριο τῆς Βιέννης τοῦ 1914)!!! (᾿Ανοησία! Σάν νά *μποροῦσαν* νά τό κάνουν αὐτό οἱ Λέγκιν καί Σία!!). (Σύγκρ. ῾Ο Χούισμανς στό γράμμα του πρός τό ἑλβετικό Κόμμα — idem.)

῾Η γαλλική μειοψηφία εἶναι *ἐπίσης* ὑπέρ τῆς ὑπεράσπισης τῆς πατρίδας!! (—54—). [῾Ο Γκρίμ τόν Αὔγουστο καί τό Νοέμβρη τοῦ 1914 ἦταν, λέει, ὑπέρ τῆς ὑπεράσπισης τῆς πατρίδας — 68.]

σελ. 77: ῾Ο Λένιν *ὑπέρ* τοῦ πολέμου στό Μαρόκκο etc.

(σελ. 4 τῆς γερμανικῆς μπροσούρας*). «᾿Εδῶ ἡ παραφροσύνη γίνεται μέθοδος»! Τό Μαρόκκο μπορεῖ νά ὑπερασπιστεῖ τόν ἑαυτό του, ὅμως ἡ Γαλλία ὄχι!! (Γελωτοποιός!)

σελ. 78: ῾Ο Λένιν («Vorbote»[84], τεῦχ. 1**) βλέπει τήν ἀρχή τῶν ἐπαναστατικῶν μαζικῶν ἀγώνων στίς διαδηλώσεις πείνας στή Γερμανία!! Πρόκειται γιά *αὐταπάτες!!* ᾿Απεναντίας «ὑπάρχει πλήρης ἀνυπαρξία ἐπαναστατικῶν ἰδιοτήτων στό γερμανικό λαό» (78).

82: ῾Ο Μέγιερ *Λόντον* δήλωσε στίς 18. I. 1916 στήν ἀμερικανική Βουλή, ὅτι θά ὑπεράσπιζε τήν πατρίδα του σέ περίπτωση ἐπίθεσης!!!!

84-5: Δήλωση τοῦ Λέντεμπουρ ἐνάντια στούς διεθνιστές σοσιαλιστές τῆς Γερμανίας, καί τοῦ Μπόρχαρντ ἐνάντια στόν Λέντεμπουρ. «Ποτέ» δέν θά ἀρνηθεῖτε τήν **«ὑπεράσπιση τῆς πατρίδας»**!!! ἀκόμη καί ὁ Λῆμπκνεχτ εἶναι τάχα *ὑπέρ* τῆς ὑπεράσπισης τῆς πατρίδας!!

---

* Βλ. Β. Ι. Λένιν. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 26ος, σελ. 318–319. *῾Η Σύντ.*

** Στό ἴδιο, τόμ. 27ος, σελ. 117-130. *῾Η Σύντ.*

ΕΝΓΚΕΛΣ. ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΖΟΡΓΚΕ

Ὁ Ἔνγκελς στόν Ζόργκε 3. VI. 1885... Ἀπό ἀφορμή τίς ἐπιχορηγήσεις στίς ἀτμοπλοϊκές ἑταιρίες (ἔπειτα ἀπό τήν κατάργηση τοῦ ἔκτακτου νόμου). «Ἡ διάσπαση, ὅπως φαίνεται θά γίνει καί θά εἶναι μόνο ὠφέλιμη. Μιά μικροαστική-σοσιαλιστική ὁμάδα εἶναι ἀναπόφευκτη σέ μιά χώρα σάν τή Γερμανία, ὅπου ὁ μικροαστισμός «ὑπάρχει πρό ἀμνημονεύτων χρόνων» εἶναι ἀκόμη πιό παλιός καί ἀπό τό ἱστορικό δίκαιο»...[85]

29. IV. 1886: «Στή Γερμανία στούς ἥσυχους καιρούς ὅλα γίνονται φιλισταϊκά. Ἐδῶ τό κεντρί τοῦ γαλλικοῦ ἀνταγωνισμοῦ εἶναι ἀπολύτως ἀπαραίτητο. Καί ὁπωσδήποτε δέν θά λείψει»...[86]

22. II. 1888: ...«Φτάνει ν'ἀρχίσει κάπου, καί οἱ ἀστοί θά ἐκπλαγοῦν ἀπό τόν κρυφό σοσιαλισμό, πού τότε θά ξεχυθεῖ στήν ἐπιφάνεια καί θά ἐκδηλωθεῖ» (291)...

7.XII. 1889: ...«Τό πιό ἀποκρουστικό ἐδῶ» (στήν Ἀγγλία) εἶναι—«ὁ ἐνσαρκωμένος βαθιά στούς ἐργάτες ἀστικός «σεβασμός»... ἀκόμη καί ὁ Τόμ Μάνν, πού τόν θεωρῶ καλύτερο ἀπό ὅλους, μιλάει μ'εὐχαρίστηση ὅτι θά προγευματίσει μέ τό λόρδο δήμαρχο. Ὅταν συγκρίνεις

NB ||| μ'αὐτό τούς γάλλους, βλέπεις τί σημαίνει ἐπανάσταση»[87]...*

8. II. 1890... «Οἱ φαβιανοί — μιά νομοταγής συμμορία μορφωμένων ἀστῶν, πού ἀνασκεύαζαν τόν Μάρξ... κύριος σκοπός τους εἶναι... νά προσελκύσουν τόν *ἀστό* μέ τό μέρος τοῦ σοσιαλισμοῦ καί ἔτσι νά τόν ἐφαρμόσουν μέ εἰρηνικό καί συνταγματικό τρόπο» (331)...

((γιά τούς φαβιανούς 393 (18. III. 1893) — σελ. 401 (11. XI. 1893)... — θέλουν νά διαποτίσουν τό φιλελευθερισμό μέ σοσιαλισμό. Αὐτούς τούς ἴδιους θά ἔπρεπε νά διαποτίσουμε μέ τό πνεῦμα τῶν ἐργατῶν)).

19. IV. 1890... Στήν Ἀγγλία ἄπειρες συζητήσεις etc., παράδοση, φαγωμάρες, προκαταλήψεις εἰδικευμένων ἐργατῶν etc. etc.

...«Τό κίνημα ὅμως προχωρεῖ *κάτω* ἀπό τήν ἐπιφάνεια,

NB ||| συναρπάζει ὁλοένα καί πιό πλατιά στρώματα καί μάλιστα τό μεγαλύτερο μέρος ἀνάμεσα στήν ὥς τώρα λιμνάζουσα *κατώτατη*» (ἡ ὑπογράμμιση εἶναι τοῦ Ἔνγκελς) «μάζα καί δέν εἶναι πιά μακριά ἡ μέρα, πού ἡ μάζα αὐτή ξαφνικά *θά βρεῖ τόν ἑαυτό της*» (ἡ ὑπογράμμιση εἶναι τοῦ Ἔνγκελς), «ὅταν θά τῆς γίνει ξεκάθαρο, ὅτι αὐτή ἡ

* Βλ. Β. Ι. Λένιν. Ἅπαντα, 5η ρωσ. ἔκδ., τόμ. 30ός, σελ. 171. *Ἡ Σύντ.*

ἴδια εἶναι ἡ κινούμενη κολοσσιαία μάζα»...* (336). NB

4. III. 1891... ἐδῶ, λέει, οἱ λιμενεργάτες καί οἱ ἐργάτες γκαζιοῦ καί τό τρέιντ-γιούνιόν τους, σημείωσαν μιάν ἀποτυχία, τό «νέο τρέιντ-γιούνιόν τους διαλύθηκε, καί τά παλιά συντηρητικά τρέιντ-γιούνιον, τά *πλούσια*» (ἡ ὑπογράμμιση εἶναι τοῦ Ἔνγκελς) «πού ἀκριβῶς γι' αὐτό τό λόγο εἶναι δειλά, μένουν μόνοι κύριοι τοῦ πεδίου τῆς μάχης» (359). NB

14. IX. 1891. Τό συνέδριο τῶν τρέιντ-γιούνιον τοῦ Νιούκασλ εἶναι ἐπίσης μιά νίκη (ὅπως καί τό διεθνές συνέδριο)... «*Τά παλιά*» (ἡ ὑπογράμμιση εἶναι τοῦ Ἔνγκελς) «τρέιντ-γιούνιον μ' ἐπικεφαλῆς τούς ὑφαντουργούς καί ὅλο τό ἀντιδραστικό κόμμα ἀνάμεσα στούς ἐργάτες κατέβαλαν ὅλες τους τίς δυνάμεις γιά νά ἀνακαλέσουν τήν ἀπόφαση τοῦ 1890 σχετικά μέ τήν ὀχτάωρη ἐργάσιμη ἡμέρα. Ἀπότυχαν... καί οἱ ἀστικές ἐφημερίδες ἀναγνωρίζουν ὁλοκληρωτικά τήν ἥττα τοῦ *ἀστικοῦ ἐργατικοῦ κόμματος*» (ἡ ὑπογράμμιση εἶναι τοῦ Ἔνγκελς) «μέ φρίκη, μέ οὐρλιαχτά καί τρίξιμο τῶν δοντιῶν»** (368). NB NB

24. X. 1891... σχετικά μέ ἕναν πιθανό πόλεμο... ἐμεῖς οἱ γερμανοί θά πρέπει (ἴσως) «νά παίξουμε ἕνα 1793»... θά ἦταν ἀτύχημα, ἄν θά γίνει πόλεμος καί «μᾶς φέρει πρόωρα στήν ἐξουσία, πρέπει ὅμως νά εἴμαστε προετοιμασμένοι γι' αὐτή τήν περίπτωση» (371)...

Idem, 376: σέ περίπτωση ἑνός τέτιου πολέμου «πρέπει νά τά παίξουμε ὅλα γιά ὅλα» (376).

...«οἱ μάζες (στή Γερμανία) εἶναι ὑπέροχες καί στό μεγαλύτερό τους μέρος καλύτερες ἀπό τούς ἡγέτες»... (399) (7. X. 1893).

2. XII. 1893... Δυσκολίες ἀνάπτυξης τοῦ ἐργατικοῦ κινήματος στήν Ἀμερική: 1) σύστημα «κομματικῆς διοίκησης» (2 κόμματα — ἀπώλεια ψήφων κατά τό ἕνα τρίτο). 2) ἡ μετανάστευση χωρίζει τούς ἐργάτες σέ 2 ὁμάδες, τούς μετανάστες σέ ὑποομάδες· ἐπιπλέον ὑπάρχουν οἱ *νέγροι.* 3) οἱ προστατευτικοί δασμοί δίνουν στούς ἐργάτες τήν ἐντύπωση ὅτι «ὑπόκεινται στήν ἐπιροή τῆς εὐημερίας», πράγμα πού δέν ὑπάρχει στήν Εὐρώπη... (403)...

412 (12. V. 1894), *ὁ σεχταρισμός* τῆς Σοσιαλδημοκρατικῆς Ὁμοσπονδίας καί τῶν γερμανοαμερικανῶν σοσιαλιστῶν στήν Ἀμερική μετατρέπει τή θεωρία σέ «ἀποστεωμένη ὀρθοδοξία»... ((γιά νά καταπίνουν ἀμέσως οἱ ἐργάτες χωρίς ἀνάπτυξη τή θεωρία)).

* Βλ. Β. Ι. Λένιν. Ἅπαντα, 5η ρωσ. ἔκδ., τόμ. 30ός, σελ. 171. *Ἡ Σύντ.*
** Στό ἴδιο, σελ. 172. *Ἡ Σύντ.*

ΤΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ «Η ΚΑΜΠΑΝΑ»

ΕΡΝΣΤ ΧΑ·Ι·ΛΜΑΝ. «Η ΟΥΣΙΑ ΤΗΣ ΔΙΑΜΑΧΗΣ»

«Die Glocke», 1916, τεῦχ. 20 (12. VIII. 1916).
Ἔρνστ Χάιλμαν. «Ἡ οὐσία τῆς διαμάχης» (770-786).

Σκοπός — «νά ἐκθέσει τίς βασικές σκέψεις τῶν τριῶν ὁμάδων πού διαφωνοῦν» (770):...

«Ἡ πλειοψηφία, ἡ πρακτική συνεργασία καί οἱ διεθνιστές (ὁμάδα τοῦ Λῆμπκνεχτ)» (771)...

1 — ἐπιθυμοῦν τή «γερμανική νίκη»
2 — τόν «τερματισμό τοῦ πολέμου μέ ἰσοπαλία»
3 — τήν «ἥττα τῆς Γερμανίας» (771)...

NB ||| «Οἱ δυό πρῶτες κατευθύνσεις στέκονται πάνω στό ἔδαφος τῆς ὑπεράσπισης τῆς πατρίδας, ἄν καί ἡ ὁμάδα τῆς πρακτικῆς συνεργασίας ἀνησυχεῖ πάρα πολύ μήπως βγεῖ ἀπό τά ὅρια τῆς καθαρῆς ἄμυνας, ὅμως οἱ ὀπαδοί τῆς «τρίτης Διεθνοῦς» ἀρνοῦνται τήν ἀρχή τῆς «ὑπεράσπισης τῆς πατρίδας», σάν φράση πού ἀποπροσανατολίζει» (771)...

«Ἡ ὁμάδα τοῦ Λῆμπκνεχτ ἔμεινε ἀπολύτως πιστή στόν ἑαυτό της... Αὐτή ἡ κατεύθυνση συνενώθηκε τώρα σέ ἕνα νέο κόμμα μέ τό πρόγραμμα τοῦ Σπάρτακου. Ἀκολουθώντας τό θεωρητικό τους ἀρχηγό, τό ρῶσο Λένιν, θέλει νά ἐπιβάλει σέ ὅλα τά Σοσιαλδημοκρατικά Κόμματα, σάν διεθνιστικό καθῆκον τους, τήν ὑποχρέωση νά πετύχουν ὁπωσδήποτε καί μέ ὅλα τά μέσα τήν ἥττα τῆς δικῆς τους χώρας: παράνομες προκηρύξεις, μυστικές ὀργανώσεις, μαζικές ἀπεργίες καί ἐξεγέρσεις» (771)... «Στή Ρωσία οἱ ὀπαδοί αὐτῆς τῆς κατεύθυνσης τίμια καί χωρίς δισταγμό αὐτοαποκαλοῦνται ἡττοπαθεῖς» (772).

Ἡ προπαγάνδα τῶν σπαρτακιστῶν, πού διδάσκει ὅτι ἡ ἐχθρική εἰσβολή δέν ἀποτελεῖ καθόλου τό πιό φοβερό πράγμα, ἀλλά ὅτι ἀπεναντίας ἡ εἰσβολή μπορεῖ νά ὁδηγήσει στήν κατάκτηση τῆς ἐλευθερίας, ἴσως νά ἔχει μεγαλύτερο ἀριθμό ὀπαδῶν ἀνάμεσα στούς ρώσους πρόσφυγες θεωρητικούς στήν Ἐλβετία, πρακτικά ἡ προπαγάνδα αὐτή μπορεῖ νά ἔχει σημασία μόνο γιά τή Γερμανία καί γι'αὐτό ἀποτελεῖ προπαγάνδιση τῆς γερμανικῆς ἥττας» (772)...

«Ἡ ὁμάδα τῆς πρακτικῆς συνεργασίας, ἤ ἡ δεξιά τοῦ Τσίμμερβαλντ, θεωρητικός τῆς ὁποίας εἶναι ὁ Κάουτσκι, καί οἱ πολιτικοί της ἡγέτες, ὁ Χάαζε καί ὁ Λέντεμπουρ, στηριζόμενοι στήν πραγματική κατάσταση, δέν καταλήγουν μόνο στό συμπέρα-

σμα ὅτι αὐτός ὁ πόλεμος πρέπει νά τελειώσει χωρίς νικητές καί ἡττημένους, ἀλλά ἐπιθυμοῦν μιά τέτια ἀκριβῶς ἔκβαση τῆς μεγάλης πάλης». NB

«Ἡ κριτική αὐτῆς τῆς μεσοβέζικης θέσης εἶναι ἐξαιρετικά εὔκολη καί ἁπλή. Ὁ ἰσχυρισμός, ὅτι ἔχει λυθεῖ τό καθῆκον τῆς ἄμυνας τῆς Γερμανίας, ἔρχεται σέ τόσο κατάφωρη ἀντίθεση μέ τά γεγονότα, ὥστε μπορεῖ νά προκαλέσει μόνο τά γέλια στούς ἀνθρώπους πού καταλαβαίνουν» (773)...

«Αὐτή (ἡ πλειοψηφία) ἐνεργεῖ πρός τήν κατεύθυνση μιᾶς ὅσο τό δυνατό πιό γρήγορης εἰρήνης, πού ὡστόσο μπορεῖ νά πραγματοποιηθεῖ μόνο ἀπό τίς σημερινές κυβερνήσεις» (778). NB

«Τήν ἰδέα τῆς καταστροφῆς εἴτε τῆς ἐπανάστασης σάν μέσο οἰκοδόμησης τῆς σοσιαλιστικῆς κοινωνίας, θά πρέπει γενικά νά τή θάψουμε μιά γιά πάντα, χωρίς νά τή συνδέουμε μέ κάποια ὁρισμένη ἡμερομηνία, ἀλλά γιά λόγους ἀρχῆς. **Τό νά εἶσαι σοσιαλιστής, σημαίνει καταρχήν νά εἶσαι ἀντεπαναστάτης**» (τά παχιά στοιχεῖα εἶναι τοῦ συγγραφέα), «ἡ ἀντίθετη ἄποψη εἶναι μόνο κληρονομιά τῆς ἀπελευθερωτικῆς πάλης τῆς ἀστικῆς τάξης, ἀπό τήν ὁποία πνευματικά δέν ἔχουμε ἀκόμη καθόλου ἀπαλλαγεῖ» (780)... NB χάχά!!

σελ. 782: παραδείγματα (μισή σελίδα ὀνόματα) τῶν θυμάτων πού πρόσφεραν οἱ κόμητες καί οἱ στρατηγοί (τά παιδιά τους εἶναι ἀξιωματικοί etc.) στόν πόλεμο: σάν ἐπιχείρημα προβάλλουν «ὅτι μπροστά στόν ἐχθρό ὅλοι μας εἴμασταν ἴσοι» (783) (!!!!).

«Ἔτσι, ἡ κρίση τῆς πολιτικῆς τῆς 4ης Αὐγούστου, σέ τελευταία ἀνάλυση δέν εἶναι παρά ἡ ἀνανέωση τῆς παλιᾶς πάλης ἀνάμεσα στή θεωρία τῆς καταστροφῆς καί στή διδασκαλία τῆς ἐξέλιξης τῆς πάλης πού τώρα, μέ τή νίκη τῶν ἐξελικτικῶν ἀπόψεων τείνει πρός τό τέλος της. Γι᾿αὐτό, ἄν δέν πάρουμε ὑπόψη τή δωδεκάδα τῶν λιποτακτῶν καί ἀπό τίς δυό μεριές, ξαναβλέπουμε τά παλιά ἀντιπαρατιθέμενα μέτωπα τῶν ρεφορμιστῶν καί τῶν ἐπαναστατῶν ἤ, ἄν θέλετε, τῶν ἀναθεωρητῶν καί τῶν ριζοσπαστῶν, καί ἀκοῦμε τά παλιά συνθήματα» (784)...

«Παρά τά ἑκατονταπλάσια ἀναθέματα, ἡ ἐξελικτική ἱστορική ἄποψη ἐπικρατοῦσε ὅλο καί περισσότερο στό Κόμμα, καί ἡ ἄποψη αὐτή θά νικήσει ἀκόμη καί στήν περίπτωση, πού μετά τόν πόλεμο ἡ δυσαρέσκεια τῶν σκληρά δοκιμασμένων λαῶν θά ὁδηγήσει ἐδῶ καί κεῖ σέ ἐπαναστατικά ξεσπάσματα. Θυελλώδη, ἀκόμη καί αἱματηρά ἐπεισόδια μπορεῖ νά ἀναχαιτίσουν ἤ νά ἐπιταχύνουν τήν ἐξέλιξη, ὅμως μέ κανένα τρόπο δέν μπορεῖ νά ἀλλάξουν τά κύρια γνωρίσματά της» (785-786). NB

ἐδῶ ἡ οὐσία βρίσκεται στό 1ο μισό αὐτῆς τῆς φράσης

! ! «᾽Από τό γεγονός ὅτι μεγαλώνει ὁ ἀριθμός τῶν ἀνθρώπων, πού κερδίζουν τό ψωμί τους ὄχι ἀπό τήν ἀτομική οἰκονομική δραστηριότητα ἤ τῶν ἀνθρώπων πού παίρνουν μισθό ἤ μεροκάματο ὄχι ἀπό ἰδιωτικά χέρια, πραγματοποιεῖται μέρα μέ τή μέρα ὅλο καί περισσότερο ὁ σοσιαλισμός. ῾Ο ἐργάτης μιᾶς κρατικῆς, δημοτικῆς καί συνεταιριστικῆς ἐπιχείρησης ἔχει σοσιαλιστικοποιηθεῖ, ὅπως καί ὁ γιατρός τῶν κοινωνικῶν ἀσφαλίσεων ἤ ὁ ὑπάλληλος τοῦ συνδικάτου» (784).

μαργαριτάρι

Β. ΛΗΜΠΚΝΕΧΤ ΚΑΙ ΜΑΡΞ

(ΓΡΑΜΜΑ ΠΡΟΣ ΤΟΝ Β. ΛΗΜΠΚΝΕΧΤ ΤΟΥ 1878)

NB νά βρεθεῖ!!

Β. Λῆμπκνεχτ. «Γιά τό ἀνατολικό ζήτημα ἤ μήπως πρέπει ἡ Εὐρώπη νά γίνει κοζάκικη; Μιά προειδοποίηση στό γερμανικό λαό». **2η ἔκδοση**. Λειψία, 1878, σελ. *57* καί *59*.

Περικοπή ἀπό τό περιοδικό «*Sozialistische Monatshefte*», 1916, σελ. 1095 (τεῦχ. 21, τῆς 19.X.1916), σέ ἕνα ἄρθρο τοῦ Σίππελ, πού λέει ὅτι σ᾽αὐτή τήν μπροσούρα τοῦ Λῆμπκνεχτ ἐπισυνάπτονται δυό γράμματα ἑνός «φίλου» του, ὁλοφάνερα, λέει, τοῦ **Μάρξ.**

(Στήν 1η ἔκδοση τῆς μπροσούρας τοῦ Β. Λῆμπκνεχτ αὐτές οἱ προσθῆκες *δέν* ὑπάρχουν[88].) Νά τί λέει ὅτι ἔγραφε τότε ὁ Μάρξ:

(1848-1878) *ὁ Μάρξ* γιά τούς ἄγγλους ἐργάτες στά 1878

«Στήν *περίοδο τῆς διαφθορᾶς* πού ἀκολούθησε ἀπό τό 1848 καί δῶ, *ἡ ἐργατική τάξη τῆς ᾽Αγγλίας ἐκφυλιζόταν* ὅλο καί πιό βαθιά καί ἔφτασε, τέλος, στό σημεῖο νά γίνει ἁπλό *ἐξάρτημα* τοῦ μεγάλου Φιλελεύθερου κόμματος, δηλ. τοῦ κόμματος τῶν ὑποδουλωτῶν της, τῶν καπιταλιστῶν. ῾Η ἡγεσία τῆς ἀγγλικῆς ἐργατικῆς τάξης πέρασε ὁλοκληρωτικά στά χέρια τῶν *πουλημένων* ἡγετῶν τῶν τρέιντ-γιούνιον καί τῶν ἐπαγγελματιῶν προπαγανδιστῶν. Αὐτοί οἱ κύριοι μαζί μέ τούς Γλάδστων, Μπράιτ, Μάνδελλα, Μόρλεϋ, τό συρφετό τῶν ἐργοστασιαρχῶν κτλ., φώναζαν καί οὔρλιαζαν σέ ὅλους τούς τόνους δοξάζοντας τόν τσάρο, τόν ἀπελευ-

θερωτή τῶν λαῶν, ἐνῶ δέν κουνοῦσαν τό δαχτυλάκι τους γιά τά *ἀδέλφια* τους στή Νότια Οὐαλία, *πού τούς καταδίκασαν* οἱ ἰδιοκτῆτες τῶν ἀνθρακωρυχείων *στό θάνατο ἀπό τήν πείνα. Οἱ ἄθλιοι!* Σάν ἐπιστέγασμα ὅλων αὐτῶν στίς τελευταῖες ψηφοφορίες στή Βουλή τῶν Κοινοτήτων (στίς 7 καί 8 τοῦ Φλεβάρη, οἱ περισσότεροι μεγαλοαξιωματοῦχοι τοῦ μεγάλου Φιλελεύθερου Κόμματος — οἱ Φόστερ, Λόου, Χάρκουρτ, Γκόσεν, Χάρτινγκτον, ἀκόμη ὁ ἴδιος ὁ μεγάλος Τζών Μπράιτ, —ἐγκατέλειψαν τό στρατό τους καί τό ἔσκασαν τή στιγμή τῆς ψηφοφορίας, γιά νά μήν παραεκτεθοῦν μέ τήν ψῆφο τους) οἱ μοναδικοί ἀντιπρόσωποι τῶν ἐργατῶν στή Βουλή τῶν Κοινοτήτων, πού ἐπιπρόσθετα εἶναι — τρομερό πράγματι νά τό λέμε — ἄμεσοι ἀντιπρόσωποι τῶν ἀνθρακωρύχων, εἶναι μάλιστα καί οἱ ἴδιοι ἀπό γενιά σέ γενιά ἀνθρακωρύχοι, ὁ Μπέρτ καί ὁ ἐλεεινός Μάκ-Ντόννελ ψήφισαν μαζί μέ τά τσιράκια τοῦ «μεγάλου Φιλελεύθερου κόμματος», πού τό ἐνθουσιάζει ὁ τσάρος! Ἡ γρήγορη ὅμως ἀποκάλυψη τῶν ρωσικῶν σχεδίων διέλυσε ξαφνικά τή γοητεία, ἔβαλε τέλος στή μηχανική ζύμωση (χαρτονομίσματα τῶν πέντε λιρῶν στερλ. — νά τό βασικό ἐλατήριο τοῦ μηχανισμοῦ)· τούτη τή στιγμή θά ἦταν «ἐπικίνδυνο γιά τή ζωή» τῶν Μόττερσχεντ, Χόουελ, Τζών Χέιλς, Σίπτον, Ὄσμπορν καί ὅλου αὐτοῦ τοῦ συρφετοῦ νά ἐμφανιστοῦν σέ κάποια ἀνοιχτή ἐργατική συγκέντρωση. Ἀκόμη καί οἱ κλειστές τους συνελεύσεις (ὅπου ἡ εἴσοδος ἐπιτρέπεται μόνο μέ εἰσιτήρια εἰσόδου) διακόπτονται βίαια καί διαλύονται ἀπό τή λαϊκή μάζα».

NB: Γράμμα τοῦ Μάρξ (στόν Λῆμπκνεχτ;) τοῦ 1878

ΟΙ ΙΑΠΩΝΕΣ ΚΑΙ Ο ΣΩΒΙΝΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΑΜΕΡΙΚΑΝΩΝ ΕΡΓΑΤΩΝ

«Die Neue Zeit», 1913 (31,2), σελ. 410-412 (φύλ. τῆς 20. VI. 1913)

NB σωβινισμός τῶν ἐργατῶν

ἀμερικανοί ἐργάτες καί ὁ *σωβινισμός* τους

Ἔρβιν Γκοῦντε. «Ὁ νέος ἔκτακτος νόμος ἐνάντια στούς ἰάπωνες στίς Ἑνωμένες Πολιτεῖες». (Ἡμερομηνία: Ἅγ. Φραγκίσκος, 21. V. 1913).

Αὐτός ὁ νόμος πού ἀπαγορεύει στούς ἰάπωνες νά ἀγοράζουν γῆ (καί τό νοίκιασμα γῆς ἐπιτρέπεται μόνο γιά 3 χρόνια), ὑπογράφηκε ἀπό τόν κυβερνήτη στίς 19.V.1913 παρά τίς ἀντιρήσεις τοῦ Οὐῶντρο Οὐίλσον.

σχετικά μέ τούς *ἰάπωνες*

Αὐτό, λέει, εἶναι ἕνας «ἔκτακτος νόμος τοῦ χειρίστου εἴδους» (410) — «μιά πολιτική, πού εἶναι χειρότερη καί ἀπό τήν πρωσσική πολιτική ἀπέναντι στούς πολωνούς» (412).

Καί οἱ ἐργάτες στήν Ἀμερική εἶναι ἔνοχοι γιά «*σωβινισμό*» (NB) (412). «Οἱ κύριοι αὐτῆς τῆς «Ἀμερικανικῆς Ὁμοσπονδίας Ἐργασίας» δέν θέλουν μόνο νά ἀφαιρέσουν ἀπό τούς «κίτρινους» ὅλα τά δικαιώματα, ἀλλά θέλουν νά τούς διώξουν γενικά ἀπό τή χώρα» (411). NB

Ἐργάτες ὑπέρ τῶν ἰμπεριαλιστῶν...

«Τό Σοσ. κόμμα» ἐπίσης!!!

Αὐτός ὁ ἔκτακτος νόμος «μᾶς δείχνει ὅτι ὁ πληθυσμός τῆς Καλιφόρνιας, καί πρῶτα ἀπ' ὅλα ὁ ἐργατικός πληθυσμός, ἔχει ζευχθεῖ στό ἅρμα τῶν ἀμερικανῶν *ἰμπεριαλιστῶν*, πού ἤδη ἀπό καιρό ἑτοιμάζουν ἕναν πόλεμο ἐνάντια στήν Ἰαπωνία. *Στό ζήτημα αὐτό καί τό Σοσιαλιστικό κόμμα δέν στάθηκε στό ὕψος του*» (411).

Αὐτός ὁ νόμος εἶναι «μόνο ἕνας κρίκος μιᾶς μακριᾶς ἁλυσίδας νόμων» (412)...

Ο ΓΚΡΟΪΛΙΧ ΚΑΙ Η «ΓΚΡΥΤΛΙΑΝΕΡ»*

ΓΚΡΟΪΛΙΧ. «ΑΝΟΙΧΤΟ ΓΡΑΜΜΑ ΣΤΗΝ ΕΝΩΣΗ ΓΚΡΥΤΛΙ»[89]

«Grütlianer», ἀρ. φύλ. 230. 1916 (2. X. 1916).

Χέρμαν Γκρόιλιχ. «Ἀνοιχτό γράμμα στήν Ἕνωση Γκρύτλι-Χοττίνγκεν».

* «Γκρυτλιάνερ» — ὀνομασία ἐφημερίδας. *Σημ. μετ.*

Μόνο μιά μειοψηφία τῶν ἐργατῶν συμμετέχει στό ἐργατικό κίνημα. «Γι᾽αὐτό τό ἐπίπεδο ζωῆς ἀνέβηκε λίγο μόνο καί μάλιστα *μόνο γιά τά ἀνώτερα στρώματα* τῆς ἐργατικῆς τάξης. Ἡ μεγάλη μάζα τῶν ἐργατῶν ἔμεινε στή μέγγενη τῆς φτώχιας, τῶν βαρῶν καί τῶν στερήσεων. Γι᾽αὐτό ἀπό καιρό σέ καιρό γεννιοῦνται ἀμφιβολίες, γιά τό ἄν ὁ ὥς τώρα δρόμος ἦταν ὁ σωστός. Ἡ κριτική ἀναζητεῖ καινούργιους δρόμους καί ὑπολογίζει κατά κύριο λόγο σέ ἐπιτυχίες ἀπό *μιά ἐντονότερη δραστηριότητα.* Πρός αὐτή τήν κατεύθυνση γίνονται προσπάθειες, πού κατά κανόνα ἀποτυχαίνουν, μέ ἀποτέλεσμα νά ξαναγυρνοῦν στήν παλιά τακτική μέ περισσότερες δυνάμεις. Ὅποιος παρακολουθεῖ ἀπό καιρό τό ἐργατικό κίνημα θά δεῖ τά σκαμπανεβάσματα αὐτῆς τῆς γραμμῆς... Νά λοιπόν πού ξέσπασε ὁ παγκόσμιος πόλεμος... πού γιά τίς πλατιές μάζες ἀποτέλεσε... σκληρή ἀπογοήτευση... φοβερή χειροτέρευση τῶν συνθηκῶν ζωῆς, πού ὁδηγοῦν ὥς τή φτώχια ἀκόμη καί τά στρώματα ἐκεῖνα, τά ὁποῖα ζοῦσαν ὥς τώρα ὑποφερτά, *δυναμώνει τό ἐπαναστατικό ρεῦμα.* Κάθε τι τό προηγούμενο μπαίνει ὑπό ἀμφισβήτηση: οἱ ἀρχές, ἡ τακτική καί ἡ ὀργάνωση... ὅποιος εἶναι ἱκανός μέ τή σκέψη νά ἀνασηκωθεῖ πάνω ἀπό τήν ἀνακατωσούρα τῆς ἡμέρας... αὐτός θά κατανοήσει τή μεγάλη μάχη (γιά ἐπαναστατικές ἀρχές καί τακτική) καί δέν θά πέσει ἐξαιτίας της σέ ἀπελπισία. Ἔγιναν φυσικά ἀρκετές ἀνοησίες, ἔγιναν ὅμως καί ἀπό τίς δυό πλευρές... !!! !!

Ὥς τώρα σχεδόν μόνο σέ μένα ἔτυχε νά μεσολαβήσω μέ συμφιλιωτικές προσπάθειες... Ἡ κομματική καθοδήγηση δέν βρισκόταν ἀλήθεια στό ὕψος τῶν καθηκόντων της καί ὑπόκυπτε ἀρκετά στήν ἐπίδραση τῶν θερμῶν κεφαλῶν... Ἡ Κεντρική Ἐπιτροπή τῆς Ἕνωσης Γκρύτλι ἀποφάσισε νά ἀκολουθήσει τό δρόμο τῆς «*πρακτικῆς ἐθνικῆς πολιτικῆς*», πού σκόπευε νά τήν ἐφαρμόσει ἔξω ἀπό τό Κόμμα... Γιατί δέν τό ἔκανε αὐτό μέσα στό Κόμμα; Γιατί ἀνάθετε πάντα σέ μένα μόνο νά διεξάγω τήν πάλη μέ τούς ὑπεριζοσπάστες;.. χά-χά!!

...Ἔχω τή στέρεη πεποίθηση ὅτι ἀπό τό σημερινό βρασμό στό Κόμμα θά βγεῖ τελικά ἕνα καλό κρασί, φτάνει μόνο νά μή σφραγίσουν τό βαρέλι πρίν τελειώσει ὁ βρασμός... Τό Κόμμα μπορεῖ νά εἶναι μόνο προλεταριακό καί δέν πρέπει νά γίνει αἵρεση, τή δράση τῆς ὁποίας δέν θά τήν καταλάβαινε τό προλεταριάτο... Ἄν αὐτή (ἡ Ἕνωση Γκρύτλι)... ἀποκρούσει μιά συμφωνία μέ τό Κόμμα, τότε γιά μένα δέν ὑπάρχει πιά θέση σ᾽αὐτή τήν !!

Ἕνωση. Πιστεύω στό μέλλον τοῦ Κόμματος καί γι'αὐτό εἶμαι πάντα μαζί του». (Τέλος.) Βέρνη, *2 6. Ι Χ. 1 9 1 6.*

'Εδῶ ἐπίσης ὑπάρχει καί ἡ ἀπάντηση τῆς ΚΕ τῆς Ἕνωσης Γκρύτλι στόν Γκρόιλιχ. 'Υπεριζοσπαστισμός καί «μεσολάβηση» — ἐνάντια στήν ὕπαρξη τῆς Ἕνωσης Γκρύτλι. 'Επίσης τό χρονογράφημα «Ποιός εἶναι ὁ Σπάρτακος;» (ἐξύμνηση)!!!

«ΠΕΤΡΕΣ ΑΝΤΙ ΨΩΜΙ!»

«G r ü t l i a n e r», ἀρ. φύλ. **255,** 31. Χ. Κύριο ἄρθρο: «*Πέτρες ἀντί ψωμί*», γραμμένο ἀπό ἕναν «*σ υ ν δ ι κ α λ ι σ τ ή*», δηλαδή ἀπό τή «ριζοσπαστική κατεύθυνση» πού ! λέει ὅτι δίνουν «πέτρες ἀντί ψωμί». 'Αντίθετα, αὐτό πού χρειάζεται εἶναι μιά «ρεφορμιστική ἀντίληψη», μιά «πρακτική κοινωνική μεταρύθμιση», μιά «δημοκρατική-σοσιαλιστική μεταρύθμιση»... ...(ἐνάντια στούς λεγόμενους «μαρξιστές»)...

«ΔΙΑΦΟΡΑ ΑΡΧΩΝ ΣΤΗΝ ΕΚΤΙΜΗΣΗ»

'Αρ. φύλ. 253. 28. Χ. 1916. Κύριο ἄρθρο: «Διαφορά ἀρχῶν στήν ἐκτίμηση». Περικοπή ἀπό τήν «*Leipziger Volkszeitung*», ὑπερασπίζει λέει τή «σοσιαλιστική ἄποψη». Οἱ ἐφημερίδες τῆς Ζυρίχης καί τῆς Βέρνης θά ἔκαναν αὐστηρή κριτική στόν Περνερστόφερ. 'Εμεῖς, λέει, *δ έ ν ε ἴ μ α σ τ ε σ ύ μ φ ω ν ο ι ο ὔ τ ε μ έ τ ή ν πλειοψηφία στή Γερμανία,* οὔτε μέ τίς ἐφημερίδες τῆς Ζυρίχης καί τῆς Βέρνης, εἴμαστε ὑπέρ τῶν «νόμιμων» δρόμων. Στήν πράξη τοῦ Ἄντλερ ἐμεῖς βλέπουμε «*μ ό ν ο* παραλογισμό»...

καί εἶναι αὐτοί ὑπέρ τοῦ «Κέντρου» | NB

«ΑΝΑΜΕΣΑ ΜΑΣ ΔΕΝ ΥΠΑΡΧΕΙ ΚΑΜΙΑ ΔΙΑΦΟΡΑ ΑΡΧΩΝ!»

'Αρ. 249. 24. Χ. 1916. Κύριο ἄρθρο: «'Ανάμεσά μας δέν ὑπάρχει καμιά διαφορά ἀρχῶν!» (σέ εἰσαγωγικά) — λόγια τοῦ *Χ ο ύ μ π ε ρ* (Ρόρσαχ) στή σύνοδο τῶν ἀντιπροσώπων τῆς Ἕνωσης Γκρύτλι, τό «*Volksrecht*» NB ὅμως ἐξυμνεῖ τόν Ἄντλερ!! *'Ε μ ε ῖ ς ὅ μ ω ς* τόν ἀποδοκιμάζουμε *γιά λόγους ἀρχῆς*!

«ΤΑ «ΕΘΝΙΚΙΣΤΙΚΑ ΣΚΥΒΑΛΑ» ΞΕΧΩΡΙΖΟΝΤΑΙ ΑΠΟ ΤΟ «ΔΙΕΘΝΕΣ ΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΟ ΣΙΤΑΡΙ»»

'Αρ. φύλ. 248. 23. X. 1916. Κύριο άρθρο: «Τά «ἐθνικιστικά σκύβαλα» ξεχωρίζονται ἀπό τό «διεθνές σοσιαλιστικό σιτάρι»» (αὐτά, λέει, δήλωσε ὁ ἀντιπρόσωπος τοῦ Σοσιαλδημοκρατικοῦ κόμματος τῆς 'Ελβετίας *στό* συνέδριο *τῶν ἰταλῶν* σοσιαλιστῶν τῆς 'Ελβετίας).

«ΘΕΣΕΙΣ ΤΗΣ ΔΙΑΛΕΞΗΣ»

'Αρ. φύλ. 235. 7. X. 1916. Θέσεις γιά τό *π ρ ό γ ρ α μ μ α* τῆς "Ενωσης Γκρύτλι.

«Η ΠΟΛΙΤΟΓΡΑΦΗΣΗ ΤΩΝ ΑΛΛΟΔΑΠΩΝ»

'Αρ. φύλ. 243 (17. X. 1916) καί *μ ε ρ ι κ ά φ ύ λ λ α* πρίν ἀπ' αὐτό (ἀρ. φύλ. 237 (10.X.)—243). "Αρθρα γιά τήν «*Π ο λ ι τ ο γ ρ ά φ η σ η τ ῶ ν ἀ λ λ ο δ α π ῶ ν*»...

'Η 'Επιτροπή τῶν «ἐννέα» (ἀνάμεσά της καί οἱ Γκρόιλιχ καί Βούλσλεγκερ) ὑπόβαλε τό 1912 μιά ἀναφορά.

'Υποχρεωτική πολιτογράφηση ὕστερα ἀπό 15 χρόνια. Πληρωμή γιά τήν πολιτογράφηση ὄχι περισσότερο ἀπό 300 φράγκα!! ‖ !!!!

'Αρ. φύλ. 242 καί *243.*

«ΚΟΜΜΑ ΕΙΤΕ ΕΝΩΣΗ ΓΚΡΥΤΛΙ;»

«Grütlianer»› *18. X. 1916.* «Σοσιαλπατριωτικό κόμμα» τῆς 'Ελβετίας.

«ΤΑ ΣΥΝΔΙΚΑΤΑ ΚΑΙ ΤΟ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΟ ΖΗΤΗΜΑ»

«Grütlianer», ἀρ. φύλ. 216 (15. IX. 1916): ἄρθρο μέ τόν τίτλο: «**Τά συνδικάτα καί τό στρατιωτικό ζήτημα**». ‖ NB

«Στήν ἐφημερίδα «*S c h w e i z e r i s c h e M e t a l l a r b e i t e r - Z e i t u n g*» (*) (1916, ἀρ. φύλ. 38, 16. IX. 1916) ὁ ἀνταποκριτής [*I. Γκ.*, ἀπό τή Βασιλεία] (**) κατά τή συζήτηση τοῦ παραπάνω ζητήματος καταλήγει στό σύντομο καί καθαρό συμπέρασμα ὅτι «χρέος τῶν συνδικαλιστῶν εἶναι νά φροντίσουν ὥστε τό κόμμα νά λύσει, μέ βάση τίς ἀρχές καί καθαρά, τό στρατιωτικό ζήτημα. 'Η πιό ἐνεργητική πάλη ἐνάντια στό μιλιταρισμό καί ἐνάντια στήν ὑπεράσπιση τῆς πατρίδας — σήμερα, καί ἀφοπλισμός μαζί μέ τό σοσιαλισμό — αὔριο».

(*) Καπέλλενστράσσε, 6. Βέρνη

(**) τό ἄρθρο αὐτοῦ τοῦ *I. Γκ.*, Βασιλεία, πολύ καλό, καθαρά ἐργατικό καί ἐπαναστατικό-διεθνιστικό

'Απ' ἀφορμή τό ἄρθρο αὐτό ἀπό μέρους τῆς Σύνταξης τῆς ἐφημερίδας («'Επίλογος τῆς Σύνταξης») ὁ σ. Σνέεμπεργκερ, παρα-

τηρεῖ ὅτι τά συνδικάτα σάν τέτια δέν πρέπει νά ἀσχολοῦνται οὔτε μέ τό ζήτημα τοῦ περιορισμοῦ τῶν ἐξοπλισμῶν, οὔτε μέ τό ζήτημα τοῦ ἀφοπλισμοῦ. Τό γεγονός ὅτι κάποιος εἶναι μέλος τοῦ Σωματείου του, δέν σημαίνει ὅτι εἶναι σοσιαλδημοκράτης ἤ ἀντιμιλιταριστής. Οἱ πολιτικές ἤ οἱ θρησκευτικές ἀπόψεις του δέν ἔχουν αὐτές καθεαυτές καμιά σχέση μέ τό γεγονός ὅτι ἀνήκει στά συνδικάτα. !! Εἶναι ἀλήθεια ὅτι στίς περισσότερες περιπτώσεις ὁ συνδικαλισμένος γίνεται γρήγορα ὀπαδός σοσιαλιστικῶν ἤ σοσιαλδημοκρατικῶν ἀπόψεων. Ὅμως τίς ἀπόψεις αὐτές τίς ἐκδηλώνει ὄχι τόσο στά συνδικάτα, ὅσο στίς σοσιαλδημοκρατικές ὀργανώσεις, πού εἰδικά ἐξυπηρετοῦν τό σκοπό αὐτό. Ἡ τάξη αὐτή ἀποδείχτηκε πολύ ὠφέλιμη, καί μάλιστα, ἐπειδή ὁ κύκλος τῶν καθηκόντων τῶν συνδικάτων στόν οἰκονομικό τομέα εἶναι ἀρκετά εὐρύς, ἡ τάξη αὐτή πρέπει νά διατηρηθεῖ καί στό μέλλον.

Ἐπιπρόσθετα, τά ἐργατικά συνδικάτα ἤ τά ὄργανά τους δέν θά ἦταν καθόλου σέ θέση νά διεξάγουν στόν τομέα αὐτό πραγματική διαφωτιστική δουλιά.

Μέ κοινοτοπίες, πού δέν λείπουν ἐπίσης ἀπό τό ἄρθρο πού ἐξετάζουμε, δέν βοηθᾶς τήν ὑπόθεση. Μ'αὐτές δέν πείθεις ἕναν ἄνθρωπο πού, ὅπως αὐτό συμβαίνει συνήθως, ἔχει μεγαλώσει μέ ἐντελῶς διαφορετικές ἀπόψεις, ὅπως δέν εἶναι δυνατό μέ δυό λέξεις νά ἐξηγήσεις τήν οὐσία τοῦ πολέμου, εἴτε νά προκαλέσεις ἐντύπωση στόν ἀνεπηρέαστο καί ἀμερόληπτο ἀναγνώστη μέ ὑπερβολές γιά τό ρόλο τῶν ἐλβετικῶν ἔνοπλων δυνάμεων στούς ἀγῶνες τῶν ἐργατῶν. Εἶναι ἀρκετό νά θυμηθοῦμε τούς ἀγῶνες τῶν ἐργατῶν στήν Ἰταλία, Ἰσπανία, Γαλλία καί Γερμανία εἴτε ἀκόμη καί στήν ἐλεύθερη Ἀμερική, γιά νά παραδεχτοῦμε ὅτι οἱ ἐλβετικές συνθῆκες παρόλα αὐτά εἶναι καλύτερες ἀπό τίς ρωσικές.

NB Πέρα γιά πέρα φτηνή εἶναι ὅμως ἡ φράση, ὅτι «ὁ ἐργάτης δέν ἔχει πατρίδα», καί αὐτό σέ μιά στιγμή, πού στή συντριπτική τους πλειοψηφία οἱ ἐργάτες ὅλης τῆς Εὐρώπης δυό χρόνια ἤδη ἀγωνίζονται ἐνάντια στούς «ἐχθρούς» τῆς πατρίδας τους δίπλα-δίπλα μέ τήν ἀστική τάξη, καί τή στιγμή πού αὐτοί πού ἔμειναν στά μετόπισθεν ἐπιθυμοῦν νά «κρατηθοῦν», παρόλες τίς στερήσεις καί τίς συμφορές. Στήν Ἐλβετία θά εἴμασταν ἀσφαλῶς μάρτυρες ἑνός παρόμοιου θεάματος, ἄν γινόταν ἀντικείμενο ἐπίθεσης ἀπό τά ἔξω. Ἴσως κι᾿ἐδῶ οἱ πρῶτοι πού θά ἄλλαζαν γνώμη θά ἦταν αὐτοί πού τώρα ἐκφωνοῦν τούς πιό ἠχηρούς λόγους».

῾Η «Grütlianer» ἀναδημοσιεύει [τονισμένα] μέ παχιά στοιχεῖα [ὁρισμένο] || σημεῖο. Γενικά, προσθέτοντας τό ὄνομα τοῦ συντάκτη, ἀναδημοσίευσε *ὅ λ ο* τόν ἐπίλογο. ῾Η *«Metallarbeiter-Zeitung»* γράφει ὅτι ἡ Σύνταξη ἀποτελεῖται ἀπό τόν: Ο. Σνέεμπεργκερ καί τόν Κ. Ντύρ ((ΝΒ)).

«ΕΛΒΕΤΙΚΗ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ ΤΩΝ ΜΕΤΑΛΛΟΥΡΓΩΝ»

Ε. Τ. «Η ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ»

«Schweizerische Metallarbeiter-Zeitung», 1916, ἀρ. φύλ. 40 (30.IX. 1916)... Ἄρθρο τοῦ *Ε. Τ.* «᾿Ανασκόπηση»: ὁ πόλεμος ἔχει «οἰκονομικό (παραγωγικό) χαρακτήρα»... «Χρεοκοπία τῆς Διεθνοῦς»... «᾿Οργάνωση τῶν καπιταλιστῶν «Γερμανία»» ἐνάντια σέ μιά παρόμοια «᾿Αγγλία»... ἐκτός ἀπό τήν εἰδικότητα (ἐφαρμοστής κτλ.) πρέπει νά εἴμαστε καί πολιτικοί *καί* νά ἐπιδιώκουμε τήν «κοινωνικοποίηση τῶν μέσων παραγωγῆς»... «῾Ο χωρισμός τῶν συνδικάτων ἀπό τήν πολιτική εἶναι ἀδύνατος». Κινδυνεύουμε νά «καταδικάσουμε τόν ἑαυτό μας στό ρόλο τῶν νοσοκόμων τοῦ καπιταλισμοῦ»... ||| πολύ καλό!

«ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ. (ΜΙΑ ΑΛΛΗ ΑΠΟΨΗ)»

Στό φύλ. ἀρ. 41 (7.X.1916) σ᾿ ἕνα *ἀνυπόγραφο* ἄρθρο: «᾿Ανασκόπηση. (Μιά ἄλλη ἄποψη)» λέει, ὅτι ὁ Ε. Τ. δέν εἶναι σύμφωνος οὔτε μέ τόν συγγραφέα τοῦ ἄρθρου «Τά συνδικάτα καί τό στρατιωτικό ζήτημα» *οὔτε μέ τόν ἐπίλογο τῆς Σύνταξης*. Εἶναι ἐνάντια στήν «ἀπομόνωση» τῶν συνδικάτων καί στόν «περιορισμό» τους σέ «καθαρά συνδικαλιστικά ζητήματα». || ΝΒ

῾Ο συγγραφέας τοῦ ἄρθρου ὑπερασπίζει τόν ἑαυτό του μέ ἕνα κείμενο 3½ ἡμίστηλων λέγοντας ὅτι ἐμεῖς δέν προλαβαίνουμε, ὅτι οἱ ὑποθέσεις εἶναι πάμπολλες (ἀπαρίθμηση *ρ ε φ ο ρ μ ι σ τ ι κ ῶ ν* ζητημάτων!!), ὅτι καί σέ μᾶς ὑπῆρχαν, λέει, γιά τόν «ἰμπεριαλισμό» 6 ἄρθρα, ἀπό σοσιαλδημοκρατική ἄποψη ἐπίσης ὅτι ὁ *Σνέεμπεργκερ*, σάν ἀντιπρόσωπος τῆς ΚΕ τῆς ῾Ομοσπονδίας μεταλλουργῶν στή Λουκέρνη, τό 1904 ἦταν ἐνάντια στήν ἄποψη νά «ἐπιδοθοῦμε (σάν συνδικάτο) σέ πολιτικές ἐνέργειες», καί συγκέντρωσε στό συνδικαλιστικό συνέδριο τῆς Λουκέρνης 56 ψήφους ἔναντι *1 8*. ||| !! — Στή θέση μιᾶς σχεδιασμένης, λέει, (σελ. 2, στήλη 3) «γόνιμης δουλιᾶς, μέ σκοπό πρίν ἀπ᾿ ὅλα τήν πραγματοποίηση ὅσο εἶναι δυνατό τῶν καθηκόντων πού ἐκτίθενται στό καταστατικό, θά προκαλούσαμε μιά ἀπε- ||| !!

ριόριστη μανία βελτίωσης τοῦ κόσμου πού θά ἐπινοοῦσε καί θά διαλαλοῦσε φωναχτά κάθε λογῆς σχέδια, σχέδια ὅμως ἀπό τά ὁποῖα δέν θά πραγματοποιοῦνταν οὔτε ἕνα. Ἡ πλειοψηφία τῶν ἐργατῶν πατάει πάνω στή βάση τῶν γεγονότων. Ὅσο κι᾿ἄν ἐπιθυμοῦν, τήν

!! πραγματοποίηση τῆς «κοινωνικοποίησης τῶν μέσων παραγωγῆς», ὅμως παρ᾿ὅλα αὐτά δέν ρίχνονται σέ περιπέτειες».

«Η ΝΕΑ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ ΤΟΥ ΡΗΝΟΥ»

«*Neue Rheinische Zeitung*». Πολιτικο-οἰκονομική ἐπιθεώρηση, ὑπό τή διεύθυνση τοῦ Κ. Μάρξ. (Τεύχη I - V/VI δεμένα σ᾿ἕνα τόμο.) Λονδίνο, 1850.

Τεῦχος *I*, Γενάρης 1850. — Τεῦχος *II*, Φλεβάρης 1850. — Τεῦχος *III*, Μάρτης 1850. — Τεῦχος *IV*, Ἀπρίλης 1850. — Τεῦχος *V/VI* (χωρίς ἐξώφυλλο) 1850.

σελ. 47 στό τέλος. Φαίνεται πώς ἀπό δῶ ἀναδημοσιεύτηκε *ὅλο* (ὄχι ὅλο*) ἀπό τόν Μέρινγκ στή «Φιλολογική κληρονομιά» (νά διαπιστωθεῖ!). Νά σημειωθεῖ τό χαρακτηριστικό σημεῖο στή μικρή παρατήρηση «*Διάφορα*» στό τεῦχος IV: «*Γκότφριντ Κίνκελ*»[90] (σφοδρή μομφή γιά τόν πρόστυχομοναρχικό λόγο του μπροστά στό Στρατοδικεῖο) (χωρίς ὑπογραφή):

...«Ἔτσι ἀκριβῶς ὁ κύριος Κίνκελ προδίδει στό Στρατοδικεῖο τό κόμμα του, φλυαρώντας γιά

NB! κάποια σχέδια ἐκχώρησης στή Γαλλία τῆς ἀριστερῆς ὄχθης τοῦ Ρήνου καί δηλώνοντας ὅτι αὐτός εἶναι καθαρός ἀπό αὐτές τίς ἐγκληματικές προθέσεις. Ὁ κ. Κίνκελ ξέρει πολύ καλά ὅτι γιά

ἐκχώρηση τῆς ἀριστερῆς ὄχθης τοῦ Ρήνου στούς γάλλους

τή συνένωση τῆς ἐπαρχίας τοῦ Ρήνου μέ τή Γαλλία μίλησαν μόνο μέ τήν ἔννοια ὅτι αὐτή ἡ ἐπαρχία τή στιγμή τῆς ἀποφασιστικῆς μάχης ἀνάμεσα στήν ἐπανάσταση καί τήν ἀντεπανάσταση θά ταχθεῖ ὁπωσδήποτε μέ τό μέρος τῆς

---

* Πάνω ἀπό τή λέξη «ὅλο» ὁ Λένιν ἔγραψε ἀργότερα «ὄχι ὅλο», ὅταν βρῆκε ἐργασίες ἀπό τά τεύχη IV καί II πού δέν συμπεριλήφθηκαν στήν ἔκδοση Μέρινγκ (βλ. παρατήρηση τοῦ Β. Ι. Λένιν στή σελ. 614 καί 615 αὐτοῦ τοῦ τόμου). *Ἡ Σύντ.*

ἐπανάστασης, ἀδιάφορο ποιός θά τήν ἀντιπροσώπευε, — οἱ γάλλοι ἤ οἱ κινέζοι»... (σελ. 71). NB

σελ. 397, στόν III τόμο τῆς ἔκδοσης Μέρινγκ

῾Ο Μέρινγκ, στή σελ. 479-480 (τοῦ III τόμου), γράφει ὅτι παρέλειψε ὅλη τήν «ἀνασκόπηση τοῦ ᾿Απρίλη» (δηλ. τήν ἀνασκόπηση στό IV τεῦχος) καί ἀπό τήν ἀνασκόπηση τοῦ Φλεβάρη (II τεῦχος) πῆρε μόνο τά σχετικά μέ τήν Καλιφόρνια etc. καί μέ τόν κινεζικό σοσιαλισμό.

Μέ ἕνα ἐπαναστατικό ἔθνος — ἀδιάφορο ἄν πρόκειται γιά γάλλους ἤ γιά κινέζους! Σύγκρινέ το μέ αὐτό πού ἔγραψε ὁ Ἔνγκελς στά 1859 (;) στόν «Πάδο καί στό Ρῆνο»[91], ὅπου ὑποδαύλιζε τό ἐθνικό πάθος τῶν γερμανῶν ἐνάντια στόν Ναπολέοντα Γ΄, πού ἤθελε νά μετατρέψει τίς «καλύτερές μας ἐπαρχίες» σέ ἀντικείμενο διπλωματικοῦ παιχνιδιοῦ etc.

᾿Εξαιρετικά χαρακτηριστικό σχετικά μέ τό ἐθνικό ζήτημα!

Ὅ λ α ἐξαρτιῶνται ἀπό τό ἄν στή δοσμένη στιγμή τό ἔθνος εἶναι ἐπαναστατικό ἤ ὁ Ναπολέων Γ΄!!

Ibidem, τεῦχος IV, σελ. *5 8* (σελ. 438, τόμος III τῆς ἔκδοσης Μέρινγκ) (ντέ *Ζιραρντέν*: «῾Ο σοσιαλισμός καί ὁ φόρος»)[92]:

...«Πίσω ἀπό τήν κατάργηση τῶν φόρων κρύβεται ἡ κατάργηση τοῦ κράτους. ῾Η κατάργηση τοῦ κράτους ἔχει γιά τούς κομμουνιστές μόνο ἕνα νόημα, ὅτι ἀποτελεῖ ἀπαραίτητο ἀποτέλεσμα τῆς κατάργησης τῶν τάξεων, πού μαζί μέ αὐτές παύει νά ὑπάρχει αὐτή καθεαυτή ἡ ἀνάγκη τῆς ὀργανωμένης δύναμης μιᾶς τάξης γιά τήν καθυπόταξη τῶν ἄλλων τάξεων»... «κατάργηση» τοῦ κράτους

Ibidem, σελ. 55: «Τόν καιρό τῆς ἐπανάστασης μπορεῖ οἱ φουσκωμένοι σέ κολοσιαῖες διαστάσεις φόροι νά χρησιμεύσουν σάν μιά μορφή ἐπίθεσης ἐνάντια στήν ἀτομική ἰδιοκτησία, ἀλλά καί τότε ἀκόμη οἱ φόροι αὐτοί εἴτε πρέπει νά ὠθήσουν παραπέρα στή λήψη νέων ἐπαναστατικῶν μέτρων, εἴτε τελικά θά ὁδηγήσουν στήν ἀποκατάσταση τῶν παλιῶν ἀστικῶν σχέσεων»...

σελ. 436, III τόμος τῆς ἔκδοσης Μέρινγκ

Τεῦχος 5/6, σελ. **158** (ἀπό τήν «᾿Ανασκόπηση Μάη-᾿Οχτώβρη», μέ ἡμερομηνία Λονδίνο, 1. XI. 1850. Χωρίς ὑπογραφή)[93].

NB: δυό ὁμάδες τοῦ χαρτισμοῦ: (I) μικροαστοί + *ἐργατική ἀριστοκρατία* (μικροαστοί ρεφορμιστές) (2) ἡ «μάζα» τῶν πραγματικῶν προλετάριων **ἐπαναστατῶν**

...«῾Η ὀργάνωση τοῦ Χαρτιστικοῦ κόμματος πού ὑπάρχει ὥς τώρα διαλύεται ἐπίσης. Οἱ *μικροαστοί*, πού βρίσκονται ἀκόμη στό κόμμα καί συνδέονται *μέ τήν ἐργατική ἀριστοκρατία* συγκροτοῦν μιά καθαρά δημοκρατική *ὁμάδα*, τά προγράμματα τῆς ὁποίας περιορίζονται στόν Λαϊκό Χάρτη καί ἀκόμη σέ μερικές ἄλλες μικροαστικές μεταρυθμίσεις. *῾Η μάζα τῶν ἐργατῶν* πού ζοῦν *πραγματικά κάτω ἀπό προλεταριακές* συνθῆκες ἀνήκει στήν **ἐπαναστατική** ὁμάδα τῶν χαρτιστῶν». (᾿Αρχηγός τῆς πρώτης εἶναι ὁ Φέργκους Ο᾿Κόνορ· τῆς 2ης ὁ Τζούλιαν Χάρνεϋ καί ὁ ῎Ερνεστ Τζόνς) (σελ. 468, III τόμος τῆς ἔκδοσης Μέρινγκ.)

δέν ὑπάρχει στόν Μέρινγκ | NB

Τεῦχος II, σελ. 71 – 73 (στήν «᾿Ανασκόπηση»)[94] γιά τόν ἀντεπαναστατικό ρόλο τῆς *Ρωσίας* ὕστερα ἀπό τό 1848 καί 1849, γιά τό ἐνδεχόμενο ἑνός «εὐρωπαϊκοῦ πολέμου» ἐνάντια στή Ρωσία (ἡ ᾿Αγγλία, λέει, **ἀποφασίζει**), γιά τίς «ὀρδές τῶν βαρβάρων τῆς Ρωσίας», πού μπορεῖ «νά πλημμυρίσουν τή Γερμανία».

διασκεδαστικό!

Ibidem, σελ. 78 — (Λονδίνο, 31. I. 1850) σχετικά μέ τήν ἐπανάσταση στήν Κίνα (ἡ Κινεζική Δημοκρατία, νά τί μπορεῖ, λέει, νά βροῦν στήν Κίνα οἱ «εὐρωπαῖοι ἀντιδραστικοί»).

σελ. **445**, III τόμος τῆς ἔκδοσης Μέρινγκ

× «Οἱ εὐρωπαῖοι ἀντιδραστικοί μας κατά τήν ἐπικείμενη στό κοντινό μέλλον φυγή τους στήν ᾿Ασία»: **χά-χά!!**

× οἱ εὐρωπαῖοι ἀντιδραστικοί γιά νά σωθοῦν ἀπό τήν εὐρωπαϊκή ἐπανάσταση θά δραπετεύσουν στήν ᾿Ασία, θά φτάσουν ὥς τά «Σινικά τείχη» καί θά βροῦν

σ'αὐτά τήν ἐπιγραφή: «Κινεζική δημοκρατία. 'Ελευθερία! 'Ισότητα! 'Αδελφότητα!» Αὐτός εἶναι ὁ συλλογισμός τοῦ Μάρξ.

Ibidem, σελ. 80: τό παράδειγμα τῆς 'Ελβετίας δείχνει, λέει, τί σημαίνει «ἡ δῆθεν «ἀνεξαρτησία» καί «αὐτοτέλεια» τῶν μικρῶν κρατῶν πού περιβάλλονται ἀπό τίς σύγχρονες μεγάλες Δυνάμεις» (ἤ ἡ 'Ιερή Συμμαχία θά τσακίσει τήν 'Ελβετία, ἤ ἡ ἐπανάσταση *«δέν θά ἀνεχθεῖ»* «μιά τέτια προδοτική καί δειλή κυβέρνηση στήν καρδιά τῆς Εὐρώπης»...) !!!

δέν ὑπάρχει στόν Μέρινγκ

Γίνεται λόγος γιά τήν 'Ελβετία σέ συνάρτηση μέ τή δημοσίευση ἑνός *σχεδίου* εἰσβολῆς στήν 'Ελβετία (Γερμανία+Αὐστρία+Ρωσία +Γαλλία) — σχέδιο πάλης ἐνάντια στή Γαλλία μέ ἀντιπερισπασμούς ἐνάντια στήν 'Ελβετία καί ἐνάντια στήν Τουρκία. 'Η «'Ιερή Συμμαχία» ἐνάντια στήν ἐπανάσταση.

δέν ὑπάρχει στόν Μέρινγκ

«"Ενα πράγμα εἶναι βέβαιο: ἡ 'Ιερή Συμμαχία θά ἐκδηλωθεῖ αὐτό τό χρόνο εἴτε πρῶτα ἐνάντια στήν 'Ελβετία ἤ τήν Τουρκία, εἴτε κατευθείαν ἐνάντια στή Γαλλία, καί στίς δυό περιπτώσεις ἡ τύχη τοῦ 'Ομοσπονδιακοῦ Συμβουλίου ἔχει προκριθεῖ. "Οποιος κι'ἄν μπεῖ πρῶτος στή Βέρνη, ἡ 'Ιερή Συμμαχία ἤ ἡ ἐπανάσταση, τό 'Ομοσπονδιακό Συμβούλιο προαποφάσισε τό ἴδιο τήν καταστροφή του μέ τή φοβιτσιάρικη οὐδετερότητά του. 'Η ἀντεπανάσταση δέν μπορεῖ νά ἱκανοποιεῖται μέ τίς παραχωρήσεις του γιατί ἡ προέλευσή του εἶναι λίγο-πολύ ἐπαναστατική. 'Η ἐπανάσταση δέν μπορεῖ οὔτε ἕνα λεπτό νά ἀνεχθεῖ τήν ὕπαρξη μιᾶς τέτιας προδοτικῆς καί δειλῆς κυβέρνησης στήν καρδιά τῆς Εὐρώπης ἀνάμεσα στίς τρεῖς χῶρες, στίς ὁποῖες εἶναι περισσότερο ἀνεβασμένο τό κίνημα. *'Η στάση τοῦ ἑλβετικοῦ 'Ομοσπονδιακοῦ Συμβουλίου προσφέρει τό πιό χτυπητό καί, ἐλπίζουμε, τό τελευταῖο παράδειγμα γιά τό τί σημαίνει ἡ δῆθεν «ἀνεξαρτησία» καί «αὐτοτέλεια» τῶν μικρῶν κρατῶν* **πού περιβάλλονται ἀπό τίς σύγχρονες μεγάλες Δυνάμεις»** (σελ. 80). (Τέλος.)

NB: ἕνα ἐπεισόδιο τῆς πάλης τῆς ἀντεπανάστασης ἐνάντια στήν ἐπανάσταση!

δέν ὑπάρχει στόν Μέρινγκ

NB | καί σελ. 72 — 'Η 'Ελβετία ἦταν δειλή «καί σχετικά μέ τήν 'Ιερή Συμμαχία καί σχετικά μέ τούς πρόσφυγες» (NB)... «Ἄν ἡ 'Ελβετία πρόσβαλε τήν 'Ιερή Συμμαχία, ἀπό τήν ἄλλη μεριά, πρόδοσε καί τήν ἐπανάσταση» (73).

σελ. 72—ὑπάρχει ἡ πεποίθηση ὅτι ἐπίκειται ἕνας εὐρωπαϊκός πόλεμος (θά τόν ἐξαπολύσει ἡ Ρωσία ἐνάντια στήν Τουρκία). 'Η ἐπανάσταση ἀναπτύσσεται στό Παρίσι—«στό κέντρο τῆς ἐπανάστασης» (72) — καί στή «Δυτική Εὐρώπη» (sic!! *7 1-2*: «Δυτική Εὐρώπη»)...
Στή Γαλλία ἀναπτύσσεται λέει, ἡ ἐπανάσταση (74), οἱ ἀγρότες θά τραβηχτοῦν στό κίνημα, ἀπό δῶ «ἡ βεβαιότητα γιά τή γρήγορη νίκη τῆς ἐπανάστασης» (74) (sic!!)...

ΑΠΟΦΘΕΓΜΑ ΤΟΥ ΣΑΙΝ-ΣΙΜΟΝ

...«Εἶναι *γνωστός* ὁ ἰσχυρισμός τοῦ *Σαίν-Σιμόν*, γιά τόν ὁποῖο τοῦ ἀπαγγέλθηκε κατηγορία, ὅτι ἡ Γαλλία θά πάθαινε ἀπείρως μικρότερη ζημιά ἀπό τόν ξαφνικό θάνατο χίλιων ἀνώτατων δημόσιων ὑπαλλήλων της ἤ μελῶν τῆς βασιλικῆς οἰκογένειας, παρά ἀπό τό θάνατο χίλιων ἀπό τούς καλύτερους ἐργάτες της» (σελ. 11 στόν 'Εμίλ Κάλερ. «Βίλχελμ Βάιτλιγκ», Ζυρίχη, 1887, Τεῦχος XI τῆς «Σοσιαλδημοκρατικῆς Βιβλιοθήκης»).

(((Σύμφωνα μέ τό γερμανικό ἐγκυκλοπαιδικό λεξικό τοῦ Μπρόκχαους, ὁ Σαίν-Σιμόν τό εἶπε αὐτό ὄχι γιά 1000, ἀλλά γιά 10000 (NB) — τό εἶπε στήν «Πολιτική Παραβολή», στό πρῶτο τεῦχος τοῦ «'Οργανωτῆ» (1820).)))

ΤΕΤΡΑΔΙΟ «ΜΠΡΕ·Ι·ΛΣΦΟΡΝΤ»

Περιεχόμενα

ΜΠΡΕ·Ι·ΛΣΦΟΡΝΤ. «Ο ΠΟΛΕΜΟΣ ΤΟΥ ΑΤΣΑΛΙΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΧΡΥΣΟΥ»

Χένρυ Νόελ Μπρέιλσφορντ. «Ὁ πόλεμος τοῦ ἀτσαλιοῦ καί τοῦ χρυσοῦ»

Μιά ἔρευνα γιά τήν ἔνοπλη εἰρήνη. Λονδίνο, 1914. (Τό βιβλίο ἔχει ἡμερομηνία Μάρτης 1914) (317 σελίδες)

«Εἶναι πολύ πιθανό ὅτι στά Βαλκάνια ἡ Αὐστρία, ὑποστηριζόμενη ἀπό τήν κυριαρχούσα ἐπιροή τῆς Τριπλῆς συμμαχίας θά ἐκμεταλλευόταν μιά ἀπό τίς διάφορες κρίσεις, πού ἀκολούθησαν τήν ἐπανάσταση τῶν νεότουρκων, γιά νά ἀνοίξει τό δρόμο πρός τή Θεσσαλονίκη καί νά προσαρτήσει τουλάχιστο ἕνα μέρος τῆς Μακεδονίας...

Ἡ Εὐρώπη εἶχε ἀποκτήσει μακρόχρονη πείρα τῆς γερμανικῆς «ἡγεμονίας» στή διάρκεια ἑνός τέταρτου τοῦ αἰώνα, πού πέρασε ἀπό τήν πτώση τῆς Γαλλικῆς αὐτοκρατορίας ὥς τό κλείσιμο τῆς γαλλο-ρωσικῆς συμμαχίας. Δέν συνέβηκε τίποτε τό τρομερό. Οὔτε ἕνα ἀπό τά μικρά κράτη δέν ἔγινε ἀντικείμενο ἐπίθεσης, οὔτε ἕνα ἀπό τά γειτονικά σύνορα δέν μετακινήθηκε, οὔτε ἕνας θρόνος δέν ἀνατράπηκε, καμιά ἀπό τίς ἐθνικές καί θρησκευτικές ἐλευθερίες δέν ἀπειλήθηκε» (σελ. 34).

«Τέλειωσε ἡ ἐποχή τῶν κατακτήσεων στήν Εὐρώπη, κι᾿ ἄν ἐξαιρέσουμε τά Βαλκάνια, ἴσως καί τίς ἀκρινές περιοχές τῆς Αὐστριακῆς καί Ρωσικῆς αὐτοκρατορίας, τότε μποροῦμε μέ τή

μεγαλύτερη δυνατή στήν πολιτική σιγουριά, νά πούμε ὅτι τά σύνορα τῶν σύγχρονων ἐθνικῶν μας κρατῶν ἔχουν ὁριστικά καθοριστεῖ. Προσωπικά ὑποθέτω ὅτι δέν πρόκειται πιά νά γίνουν πόλεμοι ἀνάμεσα στίς ἕξι μεγάλες Δυνάμεις» (σελ. 35).

«Ἡ σημερινή ἐδαφική τάξη τῆς Εὐρώπης, ἐκτός ἀπό μερικές ἐξαιρέσεις, ἀνταποκρίνεται στά ἐθνικά σύνορα» (σελ. 35).

«Μήπως θά πρέπει ἡ Γερμανία νά ἐξορύσσει σιδηρομετάλλευμα στίς πλαγιές τοῦ Ἄτλαντα καί νά τό στέλνει μέ τή μορφή σιδηροτροχιῶν στή Βαγδάτη; Πρόκειται γιά ἕνα χαρακτηριστικό ζήτημα τῆς σύγχρονης διπλωματίας, πού λογικά ἐξεταζόμενο, εἶναι σημαντικά σπουδαιότερο ἀπό τό χαρακτηριστικό ζήτημα τοῦ παλιοῦ κόσμου, ἀπό τό ἄν ὁ βασιλιάς τῆς Ἰσπανίας, θά πρέπει νά εἶναι ἕνας Βουρβῶνος ἤ ἕνας Ἀψβοῦργος. Γιά τή λύση αὐτοῦ, ἤ ἄλλων παρόμοιων ζητημάτων, ἡ νεολαία τῆς Εὐρώπης γυμνάζεται στρατιωτικά, ναυπηγοῦνται πολεμικά καράβια καί κατασπαταλοῦνται οἱ φόροι. Δέν διακινδυνεύεται τίποτε, πού θά μποροῦσε νά θίξει κατά κάποιο τρόπο τήν τύχη ἤ τήν κυριότητα ἔστω καί ἑνός πλέθρου εὐρωπαϊκῆς γῆς. Τίποτε δέν θά ἄλλαζε στήν πολιτική, στή θρησκεία ἤ στήν κοινωνική ζωή ὁποιουδήποτε εὐρωπαϊκοῦ κράτους ἀπό τό γεγονός ὅτι αὐτά τά ζητήματα θά λύνονταν διαφορετικά εἴτε γενικά δέν θά λύνονταν» (σελ. 36).

«Ἀλλά ποιός θά νοιαζόταν στήν Ἀγγλία γιά τό ζήτημα, ἄν τό σιδηρομετάλλευμα τοῦ Μαρόκου θά χρησιμοποιόταν γιά τήν κατασκευή γερμανικῶν κανονιῶν στό Ἔσσεν καί ὄχι γαλλικῶν κανονιῶν στό Κρεζώ;» (σελ. 36).

«Ἡ ἐγκάρδια συμφωνία ἀνάμεσα στήν Ἀγγλία καί τή Γαλλία, πού ἀποτέλεσε τήν ἀρχή τῆς ἔντασης τῶν σχέσεων μέ τή Γερμανία, στηρίχτηκε, ἀπ᾿ὅ,τι εἶναι γνωστό στήν παγκόσμια κοινή γνώμη, μόνο σέ ἕνα ντοκουμέντο, πού δέν ἦταν τίποτε ἄλλο, παρά μιά ἐμπορική τακτοποίηση τῶν γαλλικῶν καί ἀγγλικῶν συμφερόντων στήν Αἴγυπτο καί τό Μαρόκο» (σελ. 37).

«Ὁ γερμανικός οἶκος «Ἀδελφοί Μάννεσμαν» μπορεῖ δικαιολογημένα νά καυχιέται ὅτι ἀπόκτησε τό ἀποκλειστικό δικαίωμα νά ἐκμεταλλεύεται ὅλα τά μεταλλεῖα τοῦ Μαρόκου σάν ἀποζημίωση γιά τά χρήματα πού δάνεισε τόν καιρό τοῦ ἐμφυλίου πολέμου σ᾿ἕνα σουλτάνο, πού βρέθηκε σέ δύσκολη κατάσταση. Ὅτι αὐτό ἀκριβῶς ἦταν τό διαφιλονικούμενο θέμα, τό ἀποδείχνουν οἱ ὅροι πού πάνω ἀπό μιά φορά συζητήθηκαν στίς συνομιλίες ἀνάμεσα στό Παρίσι καί τό Βερολίνο γιά τήν τακτοποίηση τῆς διαφορᾶς. Μιά «λύση», ἤ ἕνας προσωρινός διακανονισμός, τῆς διαφορᾶς ἐπιτεύχθηκε στά 1910 μέ μιά συμφωνία πού ἀποτελοῦνταν ἀπό ἕνα καί μόνο ἄρθρο, τό ὁποῖο καθόριζε ὅτι οἱ γερμανικοί χρηματιστικοί

κύκλοι θά συμμετέχουν μαζί μέ τούς γαλλικούς σέ διάφορες ἐπιχειρήσεις καί ἑταιρίες, οἱ ὁποῖες ἔχουν γιά σκοπό τήν «ἀφομοίωση» τοῦ Μαρόκου μέ τήν κατασκευή λιμένων, σιδηροδρομικῶν γραμμῶν, μεταλλείων καί ἄλλων δημόσιων ἔργων. Ἡ συμφωνία αὐτή δέν ἀπόδοσε κανένα πρακτικό ἀποτέλεσμα, καί ὁ ἐκνευρισμός πού μεγάλωνε στή Γερμανία ἀπ᾿ἀφορμή τίς κωλυσιεργίες ἀπό μέρους τῆς γαλλικῆς διπλωματίας καί τῶν γαλλικῶν χρηματιστικῶν κύκλων, ἀποκορυφώθηκε μέ τήν ἀποστολή τῆς κανονιοφόρου «Πάνθηρας» στό Ἀγαδίρ σάν προανάκρουσμα γιά παραπέρα «συνομιλίες». Ἀπό τίς ἀνακρίσεις τῆς Ἐπιτροπῆς τῆς Γερουσίας πού ἀκολούθησαν, ξέρουμε πῶς θά τελείωναν αὐτές οἱ συνομιλίες, ἄν ὁ κ. Καγιώ παρέμενε στήν ἐξουσία. Δέν θά συντόνιζε μόνο τά γαλλικά καί τά γερμανικά ἀποικιακά συμφέροντα, ἀλλά θά πραγματοποιοῦσε ἐπίσης μιά γενική συμφωνία, πού θά περιλάβαινε τό σύνολο τῶν γαλλο-γερμανικῶν σχέσεων. Ὅλα τά σημεῖα, γιά τά ὁποῖα ἄρχισε τίς συνομιλίες, εἶχαν οἰκονομικό χαρακτήρα, καί τό πιό βασικό ἀπ᾿αὐτά ἦταν ἡ πρόταση νά μπεῖ τέρμα στό μποϋκοτάζ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς τῆς Βαγδάτης ἀπό τή μεριά τῶν γαλλικῶν χρηματιστικῶν κύκλων καί νά ἐπιτραπεῖ στά γερμανικά χρεόγραφα νά κυκλοφοροῦν στό Χρηματιστήριο τοῦ Παρισιοῦ. Ἡ ἀνησυχία πού προκάλεσε αὐτό τό θαραλέο βῆμα τοῦ κ. Καγιώ στούς γάλλους πατριῶτες καί στούς ἄγγλους ἰμπεριαλιστές δέν ἔχει ἀκόμη ξεχαστεῖ, καί ἡ ἀπήχηση τῆς ἀνησυχίας αὐτῆς ἀκούστηκε στό Λονδίνο καί στό Παρίσι, ὅταν στό τέλος τοῦ 1913 ὁ κ. Καγιώ μπῆκε στή γαλλική κυβέρνηση. Σ᾿αὐτές τίς ἀνεπίσημες συνομιλίες ὁ Καγιώ ἄρχισε μιά ἐπανεξέταση τῶν γαλλο-γερμανικῶν σχέσεων, πού θά ἀναμόρφωνε ὄχι μόνο τή γαλλική, ἀλλά καί τήν εὐρωπαϊκή πολιτική, ἄν ὁ κ. Καγιώ θά ἔμενε πρωθυπουργός ἀκόμη μερικούς μῆνες. Τούς γάλλους πατριῶτες τούς κυρίευσε ἡ ἀνησυχία καί ὁ φόβος, ὅτι πάει νά τούς σβήσει τά ὄνειρα μιᾶς ἀντεκδίκησης γιά τό 1870. Οἱ ἄγγλοι ἰμπεριαλιστές ἐπιτέθηκαν ἐνάντια στόν Καγιώ ἀπό τίς στῆλες τοῦ συντηρητικοῦ μας Τύπου ἀπό τό φόβο ὅτι, ἄν ἡ Γαλλία διευθετοῦσε τή διαφορά της μέ τή Γερμανία, τότε ἡ Ἀγγλία θά ἔμενε ἀπομονωμένη. Στίς συζητήσεις (27 τοῦ Νοέμβρη 1913), πού ἀκολούθησαν τήν κρίση τοῦ Ἀγαδίρ, ὁ σέρ Ἐντουάρντ Γκρέυ χρησιμοποίησε ἐκφράσεις, πού ἔδειχναν ὅτι ἡ διπλωματία μας συμμεριζόταν τούς φόβους τοῦ συντηρητικοῦ Τύπου. Σύμφωνα μέ τά λόγια του, ὑπάρχει ὁ κίνδυνος ὅτι ἡ Γαλλία μποροῦσε νά τραβηχτεῖ στήν τροχιά τῆς γερμανικῆς διπλωματίας. Ἀκριβῶς γι᾿αὐτό τό λόγο, καί ὄχι γιατί πραγματικά μᾶς ἐνδιέφεραν οἱ διαστάσεις τῶν ἀντισταθμίσεων, πού θά παραχωροῦσε ἡ Γαλλία στή Γερμανία στό Κογκό γιά τήν κατάκτηση τοῦ Μαρόκου, εἴμασταν ἕτοιμοι νά ὑποστηρίξουμε, ἄν χρειαζόταν ἀκόμη καί μέ τή δύναμη τῶν ὅπλων, μιά λιγότερο συμφιλιωτική

διπλωματία τῶν διαδόχων τοῦ κ. Καγιώ. Αὐτό ἦταν ἴσως τό πιό διδακτικό γεγονός στή νεότατη ἱστορία τῆς εὐρωπαϊκῆς διπλωματίας» (σελ. 38-40).

«Ἡ γαλλική τράπεζα Περιέ πρίν ἀπό λίγο καιρό ἔδοσε στήν κυβέρνηση τῆς Τουρκίας δάνειο ἑνός ἑκατομμυρίου λιρῶν στερλινῶν, πού τό χρησιμοποίησε σάν πρώτη δόση τῆς πληρωμῆς τοῦ θωρηκτοῦ πού κατασκευάζεται στό Νιούκασλ. Ἔπειτα ἀπό μερικές μέρες ἀνακοινώθηκε ὅτι ἡ ἴδια Τράπεζα πῆρε, σάν μεσιτική ἀμοιβή, τήν ἐκχώρηση τοῦ δικαιώματος γιά τήν κατασκευή τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Σμύρνη-Δαρδανέλλια. Ἀναγνωρίζοντας ὅτι ἡ ἐξαγωγή τοῦ κεφαλαίου δέν μπορεῖ νά πραγματοποιηθεῖ χωρίς μιά ὁρισμένη κίνηση ἐμπορευμάτων, πρέπει, ἀπό τήν ἄποψη τῆς κοινωνιολογίας τῶν τάξεων, νά κάνουμε ἔντονη διάκριση ἀνάμεσα στή χρηματιστική ἐπιχείρηση καί στήν ἁπλή ἀνταλλαγή ἐμπορευμάτων. Τό ἐμπόριο πού διεξάγεται πάνω στή βάση ἑνός ἀναπτυγμένου πιστωτικοῦ συστήματος, εἶναι περισσότερο κερδοφόρο γιά τίς τάξεις πού κάνουν ἐπενδύσεις, ἀπό τήν ἁπλή ἀνταλλαγή πού γίνεται ἀνάμεσα σέ ἔθνη μέ ἴδιο ἐπίπεδο οἰκονομικῆς ἀνάπτυξης. Ἄν ἐμεῖς στέλνουμε τό κάρβουνο τῆς Οὐαλίας στή Γαλλία καί παίρνουμε σέ ἀντάλλαγμα τεχνητά λουλούδια, τότε τό κεφάλαιο παίρνει διπλό κέρδος, κέρδος τῶν ἄγγλων ἰδιοκτητῶν τῶν ἀνθρακωρυχείων καί κέρδος τῶν γάλλων ἐκμεταλλευτῶν. Ὅταν ὅμως δανείζουμε στήν Ἀργεντινή χρήματα, μέ τά ὁποῖα ἀγοράζει ἀπό μᾶς σιδηροτροχιές, καί σέ συνέχεια, γιά νά πληρώσει τούς τόκους τοῦ δανείου, ἐξάγει κρέας γιά νά πουληθεῖ σέ μᾶς, τότε τό κεφάλαιο θά πάρει τριπλό κέρδος, τό κέρδος τῆς ἀγγλικῆς βιομηχανίας ἀτσαλιοῦ, τό κέρδος τοῦ ἀργεντινοῦ ἐμπορίου κρέατος καί τό κέρδος τῶν ἄγγλων τραπεζιτῶν καί ἐπενδυτῶν. Αὐτό ἀκριβῶς τό τρίτο κέρδος πού προέρχεται ἀπό μή ἐργασιακά ἔσοδα ἡ τάξη τό ἐκτιμᾶ περισσότερο ἀπό κάθε ἄλλο, καί ἡ ἀνάπτυξη αὐτοῦ τοῦ εἴδους τοῦ ἐμπορίου, πού ἀπαιτεῖ τέτια πιστωτική βάση, δηλ. τό ἐμπόριο μέ πιό ἀδύνατα ἔθνη-χρεῶστες, ἀποτελεῖ τό σκοπό τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ» (σελ. 73-74).

«Γιά τό «*Λεξικό τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας*» ὁ κ. Μέλχολ ὑπολόγιζε, ὅτι ἀπό τό 1882 ὥς τό 1893 ὅλες οἱ τοποθετήσεις μας στό ἐξωτερικό καί στίς ἀποικίες αὐξήθηκαν μέ ἐκπληκτική ταχύτητα — μέ ποσοστό 74% τό χρόνο. Ἀλλά τήν πιό ἀποφασιστική ἀπόδειξη τήν ἔφερε ὁ σέρ Ρόμπερτ Γκίφφεν. Γιά τό 1899 ὁ Γκίφφεν ὑπολόγισε ὅτι τά κέρδη ἀπό ὅλο τό ἐμπόριό μας μέ τό ἐξωτερικό καί μέ τίς ἀποικίες ἔφτασαν μόνο τά 18 ἑκατομμύρια στερλίνες. Ἐνῶ τά κέρδη ἀπό τίς ἐπενδύσεις μας στό ἐξωτερικό καί στίς ἀποικίες γιά τόν ἴδιο χρόνο τά ὑπολόγισε σέ 90 – 100 ἑκατομμύρια στερλίνες» (σελ. 77).

«Έπειτα ἀπό δέκα χρόνια, ὁ σέρ Τζώρτζ Πέις, σέ μιά ὁμιλία του στή Βασιλική Ἑταιρία Στατιστικῆς, ὑπολόγισε τά κέρδη μας ἀπό τίς ἐπενδύσεις μας στό ἐξωτερικό καί τίς ἀποικίες σέ 140 ἑκατομμύρια» (σελ. 77-78).

«Πίσω ἀπ' αὐτούς* βρίσκονται οἱ πρεσβεῖες καί πίσω ἀπό τίς πρεσβεῖες οἱ στόλοι ὅλης τῆς Εὐρώπης, πού μέσα σέ λίγες ὧρες κιόλας ἀπό τή στιγμή πού θά πάρουν τή διαταγή θά ἔπλεαν μέ κατεύθυνση τά τουρκικά ὕδατα, ἐάν θά σημειωνόταν κάποια καθυστέρηση ἤ ταλάντευση γιά τήν πληρωμή τῶν ἐσόδων, πού ἐγγυήθηκαν στίς εὐρωπαϊκές ἑταιρίες σιδηροδρόμου εἴτε στούς κατόχους τουρκικῶν ὁμολογιῶν. Μέ δυό λόγια, ἡ διπλωματία καί οἱ ἔνοπλες δυνάμεις μπαίνουν σέ κίνηση γιά τήν ὑποστήριξη τῶν ἀσυνείδητων καί τοκογλυφικῶν συναλλαγῶν πού ὁ βαρῶνος Χίρς καί οἱ μιμητές του συνῆψαν, ἐξαγοράζοντας τούρκους ὑπουργούς, τούς ὁποίους κανένας τίμιος ἄνθρωπος δέν θά τούς ἔκανε τήν τιμή νά τούς σφίξει τό χέρι» (σελ. 85).

«Ἐδῶ καί πολλά χρόνια ὑπάρχουν στό στρατό καί στίς πολιτικές ὑπηρεσίες τόσες πολλές θέσεις, πού μπόρεσαν κι' ἔγιναν προσιτές στά παιδιά τῆς εὔπορης ἀστικῆς τάξης. Γι' αὐτούς τούς ἀνθρώπους ἡ Ἰνδία καί ἡ Αἴγυπτος ἀπόκτησαν, στό κάτω-κάτω τῆς γραφῆς μιά ὑλική σημασία, εἶναι οἱ χῶρες στίς ὁποῖες «προκόβει» κάποιος γυιός, ἀδελφός ἤ ἀκόμη καί ξάδελφος» (σελ. 86-87).

««*Τό πολεμικό τράστ πού ξεσκεπάστηκε*» τοῦ Τζ. Τ. Οὐόλτον Νιούμπολντ, μάγιστρου τῶν ἐπιστημῶν («Ἐθνικό ἐργατικό ἐκδοτικό». Μάντζεστερ, 1 πέννα), πραγματεύεται κυρίως τίς σχέσεις ἀνάμεσα στίς ἀγγλικές φίρμες πού παράγουν πολεμικά ὑλικά. «*Οἱ ἐξοπλισμοί καί ὁ πατριωτισμός*» τοῦ Π. Οὐ. Οὐ. («The Daily News», 1 πέννα) ἀφιερώνεται ἀποκλειστικά στή συμμετοχή τοῦ κ. Μύλινερ στή δημιουργία τοῦ θαλάσσιου πανικοῦ τοῦ 1909. «*Οἱ ἔμποροι τοῦ πολέμου*» τοῦ Τζ. Χ. Πέρρις («Ἐθνικό Συμβούλιο τῆς Εἰρήνης, 167, Στ.-Στέφενσχάουζ, Οὐέστμίνστερ, 2 πέννες) περιέχει τό μεγαλύτερο μέρος τῶν γεγονότων, πού παραθέτονται στίς δυό ἄλλες μπροσοῦρες μέ ὁρισμένα συμπληρωματικά ὑλικά. Ὅλα αὐτά στηρίζονται σέ ἐπίσημα ἀδιάψευστα ὑλικά» (σελ. 89, σημείωση).

«Πρόκειται γιά ἕνα ἀκμάζον κοντσέρν. Τοῦτο τόν αἰώνα ὁ Ἄρμστρονγκ ποτέ δέν πλήρωσε λιγότερο ἀπό 10% καί τά μερίσματά του συχνά ἔφτασαν τό 15%. Τά μεγάλα γαλλικά ἐργοστάσια στό Κρεζώ (Σνάιντερ) πλήρωσαν κάποτε ἀκόμη καί 20%. Ἡ κατασκευή καί ὁ ἐξοπλισμός ἑνός θωρηκτοῦ θά ἀποδόσει τουλάχιστον *ἕνα τέταρτο τοῦ ἑκατομμυρίου κέρδος* στή φίρμα πού πῆρε τήν παραγγελία. Γιά μιά τέτια ἀπόδοση ἀξίζει ὁ κόπος νά κατα- ‖ NB

* τούς κατόχους τῶν τουρκικῶν ὁμολογιῶν. *Ἡ Σύντ.*

βληθοῦν μεγάλες προσπάθειες, καί αὐτές οἱ φίρμες εἶναι ἀπολύτως σέ θέση νά ἐξασκοῦν πολιτική καί κοινωνική πίεση. Στόν κατάλογο τῶν κατόχων τῶν μετοχῶν ἑνός μόνο ἐργοστασίου τοῦ Ἄρμστρονγκ ὑπάρχουν τά ὀνόματα 60 ἀντιπροσώπων τῆς ἀριστοκρατίας ἤ τῶν γυναικῶν τους, τῶν γυιῶν καί θυγατέρων τους, δεκαπέντε βαρωνέτων, εἴκοσι μελῶν τοῦ Τάγματος τῶν ἱπποτῶν, ὀκτώ μελῶν τοῦ Κοινοβουλίου, πέντε ἐπισκόπων, εἴκοσι ἀξιωματικῶν τοῦ στρατοῦ καί τοῦ ναυτικοῦ καί ὀκτώ δημοσιογράφων. Ἀνάμεσα στίς προσωπικότητες, πού ἐνδιαφέρονται γι᾽αὐτές τίς φίρμες ὑπῆρχαν πέρσι τό καλοκαίρι δυό φιλελεύθεροι ὑπουργοί, ἕνας ἀνώτερος δικαστικός λειτουργός καί δυό ἡγέτες τῆς κοινοβουλευτικῆς ἀντιπολίτευσης. Ἀνάμεσα σ᾽αὐτούς τούς καταλόγους τῶν κατόχων μετοχῶν καί τῶν μελῶν τῆς Λίγκας τοῦ Ναυτικοῦ καί τῆς Λίγκας τῆς Ἐθνικῆς Πολεμικῆς Ὑπηρεσίας ὑπάρχει μιά διασκεδαστική ἀντιστοιχία» (σελ. 90).

«Τά πραγματικά γεγονότα εἶχαν ἐκτεθεῖ τότε ἀπό τό ναύαρχο φόν Τίρπιτς στό Ράιχσταγκ καί ἀπό τόν ἐπικεφαλῆς τῆς φίρμας Κρούπ. Τό Κοινοβούλιο θεώρησε σκόπιμο νά πιστέψει τό μίστερ Μύλινερ. Σάν ἀποτέλεσμα ὁ μίστερ Μάκ-Κέννα ὑπολόγισε ὅτι ἡ Γερμανία θά ἔχει ὥς τή «στιγμή τοῦ κινδύνου», δηλ. τό Μάρτη τοῦ 1912, δεκαεπτά θωρηκτά καί γι᾽αὐτό ἀναθεώρησε τό δικό του πρόγραμμα. Ὁ μίστερ Μπάλφουρ πρόβλεπε ἀκόμη ὅτι ἡ Γερμανία θά ἔχει 21 ὥς 25 πολεμικά πλοῖα μάχης. Τά γεγονότα πού ἀκολούθησαν ἀπόδειξαν ὅτι ὁ ναύαρχος φόν Τίρπιτς ἔλεγε τήν ἀλήθεια: ὅταν ἦρθε αὐτή ἡ στιγμή στή Γερμανία ὑπῆρχαν ἐννέα ἀπό αὐτά τά θωρηκτά. Αὐτός ὁ φόβος μᾶς στοίχισε «τό ἀπαιτούμενο χρηματικό ποσό» γιά τήν κατασκευή τεσσάρων θωρηκτῶν, ἄν καί πρόκειται γιά ἕνα μέτριο μέγεθος, ὄξυνε ὅμως τόν ἐρεθισμό καί τή δυσπιστία στήν Εὐρώπη σέ διαστάσεις, πού δέν μποροῦν νά ἐκφραστοῦν μέ ἀριθμούς» (σελ. 91).

«*Οἱ διεθνεῖς σχέσεις* ἀνάμεσα στίς φίρμες *πού ἐμπορεύονται ὅπλα* προσφέρουν στή σάτιρα ἕνα δελεαστικό πεδίο. Τά σχόλια ἀπορέουν καθαρά καί ἀναπόφευκτα ἀπό τά γεγονότα πού ἐδῶ θά ἐκτεθοῦν *χωρίς ἐξωραϊσμούς*. Τό κεφάλαιο δέν ἔχει πατριωτισμό. Ὅπως ἀποκαλύφθηκε, μιά ἐξέχουσα γερμανική φίρμα διευθύνεται ἀπό γάλλους. Γερμανικές φίρμες ἐπισκευάζουν τό ρωσικό πολεμικό στόλο, πού εἶναι ἀντίπαλος τοῦ γερμανικοῦ. Βρετανικές φίρμες ἔχουν στήν Ἰταλία ὑποκαταστήματα, πού κατασκευάζουν τά ἴδια θωρηκτά, γιά τά ὁποῖα λένε, ὅτι θά εἶναι ἀντίπαλα μέ τά δικά μας. Στό τράστ τοῦ Νόμπελ καί μέχρι πρίν λίγο καιρό καί στήν Ἑταιρία Χάρβεϋ ἀνῆκαν ὅλες οἱ κυριότερες φίρμες πού ἀσχολοῦνταν μέ τήν παραγωγή ὁπλισμοῦ, ἀγγλικές, γαλλικές, γερμανικές καί ἀμερικανικές. Ἕνα χρονικό διάστημα ἡ γαλλική ἑταιρία Σνάιντερ καί ἡ γερμανική φίρμα Κρούπ ἀποτελοῦσαν ἕνα

συνδικάτο πού ἐκμεταλλευόταν τά μεταλλεύματα σιδήρου στό Οὐέντς τῆς 'Αλγερίας» (σελ. 92).

«Σ'ὅλο τόν κόσμο οἱ συγκεντρωμένες αὐτές δυνάμεις, ἀποφασιστικές καί καλά πληροφορημένες, κατάπνιγαν ἀδιάκοπα τίς περισσότερο διασκορπισμένες καί λιγότερο ὑποκείμενες στή συγκεντροποιημένη καθοδήγηση δυνάμεις, πού εἶναι ὑπέρ τοῦ ἀφοπλισμοῦ καί τῆς εἰρήνης. 'Ο ἀριθμός τῶν προσώπων πού βγάζουν κέρδη ἀπό τούς ἐξοπλισμούς καί τόν πόλεμο, εἶναι σχετικά μικρός σέ σύγκριση μέ ὅλο τόν πληθυσμό τοῦ πολιτισμένου κόσμου. 'Η ἀτομική τους ὅμως σημασία εἶναι μεγαλύτερη καί ἐργάζονται σέ συμμαχία μέ τήν «κοινωνία», πού θεωρεῖ τήν αὐτοκρατορία εὐνοϊκό πεδίο γιά τήν καριέρα τῶν παιδιῶν της καί μέ τούς χρηματιστικούς κύκλους, οἱ ὁποῖοι τή θεωροῦν σφαίρα τοποθέτησης τῶν κεφαλαίων τους» (σελ. 93).

«'Ο κ. Γλάδστων ἦρθε στήν ἐξουσία ἔπειτα ἀπό τήν καμπάνια τοῦ Μιντλόθιαν* μέ ἕνα πρόγραμμα ἀποφασιστικῆς ἀντιπαράθεσης στόν ἰμπεριαλισμό. 'Η κύρια πράξη τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς τῆς κυβέρνησής του ὑπῆρξε ἡ κατάληψη τῆς Αἰγύπτου. 'Από τότε τό ψέμα βρίσκεται στήν ψυχή τοῦ φιλελευθερισμοῦ» (σελ. 103-104).

«Κάτω ἀπό τίς ἐπιδράσεις αὐτές ὁ φιλελευθερισμός μετατράπηκε σέ κόμμα τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ μέ τόν λόρδο Ρόζμπερυ καί ἀργότερα μέ τόν σέρ "Εντουαρντ Γκρέυ σάν τούς μοναδικά πιθανούς καθοδηγητές τῆς ἐξωτερικῆς του πολιτικῆς. 'Ο λόρδος Ρόζμπερυ ἦταν συνδεμένος μέ γάμο μέ τήν οἰκογένεια τῶν Ρότσιλντ, καί ἀκριβῶς ἡ ἐπίδραση τοῦ Ρότσιλντ ὁδήγησε στήν κατοχή τῆς Αἰγύπτου» (σελ. 105).

«Δέν θά σημειωνόταν ρήξη μέ τή Γαλλία καί ἡ *'Εγκάρδια συμφωνία* θά μποροῦσε νά γίνει πρίν εἴκοσι χρόνια. Οἱ εὐρωπαϊκοί ἐξοπλισμοί δέν θά ἦταν τόσο πιεστικοί καί ἡ διπλωματία τοῦ Βίσμαρκ θά γιόρταζε λιγότερους θριάμβους. Καί τό κύριο, ποτέ δέν θά κλεινόταν ἡ συμμαχία πού γέμισε τό ταμεῖο τοῦ ρωσικοῦ ἀπολυταρχισμοῦ μέ γαλλικό χρυσό καί ἔτσι δέν θά διαιώνιζε τόν πιό σκληρό ἀπό τούς εὐρωπαίους δεσπότες» (σελ. 108).

««Τό 1907 ἄρχισαν ἤ ἀποπερατώθηκαν οἱ ἑπόμενες κοινωνικές ἐργασίες στό Κουμάσι: ἕνα ταχυδρομεῖο, μιά γυναικεία φυλακή, ἕνα νοσοκομεῖο καί ἐξωτερικό ἰατρεῖο, ἕνα νοσοκομεῖο γιά εὐρωπαίους, ἕνα πλυντήριο γιά τά ἐσώρουχα τῶν εὐρωπαίων καί ὁρισμένα κτίρια γιά τά συντάγματα τῆς Χρυσῆς 'Ακτῆς».

"Οταν γυρίσεις τή σελίδα θά πληροφορηθεῖς, ὅτι «ἀποπερατώθηκε ἕνα γήπεδο γιά γκόλφ μέ 13 λακοῦβες». Μέ χρήματα τοῦ Δημοσίου ἄνοιξαν μεταλλεῖα χρυσοῦ, ἀνεγέρθηκαν φυλακές, στρατῶνες, ἕνα πλυντήριο γιά τούς εὐρωπαίους καί κατασκευάστηκε

* Μιντλόθιαν — εἶναι μιά ἀπό τίς ἀγγλικές κομητεῖες. *Σημ. μετ.*

ἕνα γήπεδο γιά γκόλφ — νά ποιά εἶναι τά ἔργα πολιτισμοῦ πού φτιάξαμε. Οὔτε ἕνα σχολεῖο» (σελ. 127).

«Μ᾽ἄλλα λόγια, ὁποιοδήποτε κόμμα κι᾽ἄν βρίσκεται στήν ἐξουσία, ὁ ὑπουργός τῶν Ἐξωτερικῶν θά εἶναι πάντα ἰμπεριαλιστής, ἕνα πρόσωπο, πού θά μποροῦν νά τό ἐμπιστεύονται ἀνεπιφύλακτα οἱ «The Times», τό Σίτυ καί τό Κόμμα τῶν συντηρητικῶν. Ἕνας ριζοσπάστης δέν μπορεῖ νά ἔχει περισσότερες πιθανότητες νά γίνει ὑπουργός τῶν Ἐξωτερικῶν, ἀπ᾽ὅ,τι ἕνας ρωμαιοκαθολικός νά γίνει λόρδος-καγκελάριος. Τό δόγμα τῆς «συνέχειας» σημαίνει ὅτι στήν πράξη οἱ ἐξωτερικές ὑποθέσεις ἔχουν ἀφαιρεθεῖ ἀπό τή δικαιοδοσία τῆς κομματικῆς κυβέρνησης καί ὅτι ὑπάγονται τώρα στήν ἐπίδραση μόνο τῆς κυρίαρχης τάξης, δηλ. ἐπηρεάζονται ἀπό τή γνώμη ἐκείνων οἱ ὁποῖοι κινοῦνται στό παλάτι καί στήν κοινωνία, ἐκείνων πού θεωροῦν τό στρατό καί τίς κρατικές ὑπηρεσίες σάν ἀπασχολήσεις πού παραχωρήθηκαν στίς οἰκογένειές τους καί βλέπουν τόν κόσμο, ὁ ὁποῖος βρίσκεται ἔξω ἀπό τά βρετανικά νησιά, κυρίως σάν σφαίρα γιά τήν τοποθέτηση τοῦ περισσευούμενου πλούτου τους» (σελ. 132).

«Ἀκόμη τό πιό σπουδαῖο εἶναι ἡ ἀδυναμία τῆς Βουλῆς τῶν Κοινοτήτων σχετικά μέ τά σύμφωνα πού κλείνονται. Ἄν τά σύμφωνα αὐτά δέν περιέχουν οἰκονομικούς ὅρους, δέν εἶναι ὑποχρεωτικό νά ὑποβάλλονται στό Κοινοβούλιο, καί προτοῦ ὑπογραφοῦν ὁριστικά, ἐπικυρωθοῦν καί δημοσιευτοῦν δέν μπορεῖ νά διεξαχθεῖ καμιά συζήτηση πάνω σ᾽αὐτά. Καί τό ἀποτέλεσμα εἶναι, ἀνάμεσα στά ἄλλα, τό γεγονός ὅτι ἕνα μυστικό σύμφωνο μᾶς ὑποχρεώνει ὄχι λιγότερο ἀπό ἕνα πού δημοσιεύτηκε. Ἕνα μυστικό σύμφωνο, πού ὑπογράφηκε σύμφωνα μέ ὅλους τούς κανόνες καί πού ἐπικυρώθηκε ἀπό μιά βρετανική κυβέρνηση, εἶναι ὑποχρεωτικό γιά τούς διαδόχους της. Θεωρητικά ὁ βασιλιάς καί ὁ ὑπουργός του Ἐξωτερικῶν, ἐφόσον ὁ τελευταῖος ἐνεργεῖ σέ συμφωνία μέ τούς συναδέλφους του στήν κυβέρνηση, ἔχουν τό δικαίωμα νά ἀναλαβαίνουν τίς πιό σπουδαῖες καί οὐσιαστικές ὑποχρεώσεις στό ὄνομα τῶν σαράντα ἑκατομμυρίων τοῦ πληθυσμοῦ τῶν νησιῶν αὐτῶν, πού διοικοῦνται ἀπό αὐτούς χωρίς νά συμβουλεύονται τούς αἱρετούς ἀντιπροσώπους τους» (σελ. 137-138).

«Σ᾽αὐτά τά γράμματα ἀναγνωρίζεται ἀνοιχτά ὅτι ὁ πρωθυπουργός λόρδος Τζών Ράσσελ, δέν ἦταν καθόλου σέ θέση νά ἐλέγχει τόν Πάλμερστον, πού ἔλυνε διαρκῶς βασικά ζητήματα, χωρίς νά ἔχει ἐξουσιοδοτηθεῖ ἀπό ὁλόκληρο τό Ὑπουργικό Συμβούλιο ἤ ἀπό τόν πρωθυπουργό του. Προχώρησε μάλιστα τόσο, πού ἀναγνώρισε τόν Λουδοβίκο Ναπολέοντα ἔπειτα ἀπό τό coup d'état* ἀποκλειστικά μέ δική του εὐθύνη καί ἐνάντια στή θέληση ὄχι μόνο τῆς

* — πραξικόπημα. *Ἡ Σύντ.*

κοινῆς γνώμης, ἀλλά ἀκόμη καί τῆς βασίλισσας καί τῶν συναδέλφων του. Ὁ λόρδος Τζών Ράσσελ, ὅταν τόν συμβούλευαν νά ἀντικαταστήσει τόν Πάλμερστον ἀπαντοῦσε πάντα ὅτι, ἄν τόν ἀντικαταστήσει, γιά νά ἐκδικηθεῖ θά περάσει στίς γραμμές τῆς ἀντιπολίτευσης καί θά ἀνατρέψει τήν κυβέρνηση. Πόσο βάσιμος ἦταν αὐτός ὁ κίνδυνος, τό ἔδειξαν τά γεγονότα πού ἀκολούθησαν. Τελικά ὁ Πάλμερστον ἀναγκάστηκε νά παραιτηθεῖ στά τέλη τοῦ Δεκέμβρη 1851. Ὅμως τό Φλεβάρη κιόλας τοῦ 1852 ἀνέτρεψε τούς πρώην συνάδελφούς του. Μιά κυβέρνηση πού δέν μπορεῖ νά διώξει τόν ὑπουργό, εἶναι ὑποχρεωμένη νά τοῦ δόσει ἐλευθερία δράσης» (σελ. 143-144).

«Ἀπό τήν ἄλλη μεριά, ὁ κόσμος μέσα στόν ὁποῖο αὐτή* κινοῦνταν, ἦταν ἕνας κόσμος ἀπό μονάρχες καί κυβερνήσεις. Ἡ ἴδια δέν γνώριζε καί δέν ἀναγνώριζε τά ἔθνη. Στίς τεράστιες ἐξεγέρσεις, πού ἔγιναν ἀπό τό 1848 ὥς τό 1860 καί πού δημιούργησαν τό ἰταλικό ἔθνος, δέν εἶδε τίποτε ἄλλο, ἐκτός ἀπό μιά σειρά ἐπιθέσεις τῆς Σαρδηνίας ἐνάντια στήν Αὐστρία» (σελ. 148-149).

«Ὅταν ὁ Πάλμερστον καί ὁ Λουδοβίκος Ναπολέων διεξήγαγαν τό 1848 συνομιλίες σχετικά μέ τό δημοψήφισμα πού θά ἔκρινε τήν τύχη τῆς Λομβαρδίας, ἡ βασίλισσα δήλωσε ὅτι «θ'ἀποτελοῦσε συμφορά γιά ὁλόκληρους αἰῶνες», ἄν ἐπιτραπεῖ στούς λαούς νά ἀλλάζουν ὑπηκοότητα μέ ἕνα δημοψήφισμα» (σελ. 149).

«Προτοῦ μπορέσουμε νά στηριχτοῦμε στή σταθερότητα μιᾶς δημοκρατίας σέ στιγμές ἐθνικῆς κρίσης, εἶναι ἀπαραίτητο νά δυναμώσουμε τή διαπαιδαγωγική προπαγάνδα, εἶναι ἀνάγκη νά καταβάλουμε περισσότερες συνειδητές προσπάθειες γιά τήν ἐπικράτηση τῶν ἀρχῶν» (σελ. 160).

«Εἶναι ἀπαραίτητο νά ἐνσταλάξουμε στούς ἀνθρώπους ἕνα γενικό καί βαθύ σκεπτικισμό γιά νά ἀπαντοῦν ἐνστικτωδῶς στά καλοπροαίρετα ὁράματα καί στούς φλογερούς λόγους μέ τό ἐρώτημα: «Γιά ποιό χρέος, γιά ποιά ἐκχώρηση ἤ γιά ποιά σφαίρα οἰκονομικῶν συμφερόντων μιλᾶτε ἐσεῖς ἰδιαίτερα;» Αὐτό τό καθῆκον βρίσκεται ἔξω ἀπό τά ὅρια τῆς ἁρμοδιότητας, ἀλλά κάποτε καί τῆς κατανόησης τῶν εἰδικῶν προπαγανδιστῶν μας γιά τήν εἰρήνη» (σελ. 160).

«Ἐνῶ σήμερα μιλάει γιά ἀφοπλισμό καί διαιτησία, αὔριο θά δουλεύει γιά ἕνα κόμμα, πού δέν εἶναι λιγότερο ἀπό τό ἀντίπαλό του κόμμα ἐξαρτημένο ἀπό τούς μεγάλους ἐπιχειρηματίες καί ἀπό τούς τραπεζίτες, οἱ ὁποῖοι διατηροῦν σήμερα τή σύνδεση τῆς διπλωματίας καί τῶν οἰκονομικῶν συμφερόντων. Ἡ δουλιά γιά τή διαπαιδαγώγηση καί τήν ὀργάνωση πρός τό συμφέρον τῆς εἰρήνης

* — ἡ βασίλισσα. *Ἡ Σύντ.*

γίνεται στό βαθμό πού πρέπει μόνο ἀπό τά σοσιαλιστικά κόμματα, καί μόνο αὐτά ἀντιπροσωπεύουν τή δύναμη, ἡ ὁποία θά ἐκδηλωθεῖ ὁμόθυμα ἐνάντια στό μιλιταρισμό καί τόν ἰμπεριαλισμό» (σελ. 161).

«... σέ μιά κοινωνία πού στηρίζεται στό σεβασμό τῆς ἀτομικῆς ἰδιοκτησίας καί πού συνήθισε νά διεξάγει τίς ὑποθέσεις της πάνω στή βάση ἑνός κοσμοπολιτικοῦ πιστωτικοῦ συστήματος ὁ πόλεμος ἀποτελεῖ ἕναν ἀναχρονισμό καί ἕνα σχεδόν ἀδύνατο φαινόμενο» (σελ. 162).

«Ἄς παραδεχτοῦμε ὅτι ὁ πόλεμος εἶναι μιά παραφροσύνη ἀπό τήν ἄποψη τῶν ἐθνικῶν συμφερόντων, ἀπό τήν ἄποψη ὅμως τῆς ὀλιγάριθμης, ἀλλά ἰσχυρῆς κυρίαρχης τάξης μπορεῖ νά εἶναι πέρα γιά πέρα λογικός» (σελ. 163).

NB «*Ὁ σύγχρονος ἰμπεριαλιστής* δέν στρέφει τό προσεκτικό του βλέμμα στά «σημεῖα πού φωτίζονται ἀπό τόν ἥλιο». Ἀναζητεῖ νέες χῶρες «γιά ἐκμετάλλευση», περιοχές πού ὑπόσχονται πολλά μέ ἄθικτα μεταλλεῖα, μέ ἀκαλλιέργητα χωράφια, μέ πόλεις χωρίς τράπεζες, μέ δρόμους χωρίς σιδηροτροχιές. Αὐτές εἶναι οἱ δυνατότητες γιά τίς ὁποῖες διψᾶ. Εἶναι εὐχαριστημένος ἄν μπορέσει νά τίς πάρει χωρίς κατακτήσεις, δέν θέλει τόν πόλεμο. Τό ἰδανικό του εἶναι νά τίς περιφράξει σάν σφαίρα οἰκονομικῶν συμφερόντων, στό ἐσωτερικό τῆς ὁποίας θά μπορεῖ νά τοποθετεῖ τό κεφάλαιό του μέ τή μορφή ἐθνικοῦ μονοπωλίου.

Πρόκειται γιά ἕνα προτσές πού πρέπει νά τό ἔχουμε καθαρά ὑπόψη μας, ἄν θέλουμε νά κατανοήσουμε τήν ἐπιμονή στούς ἐξοπλισμούς. Αὐτό τό προτσές ὅμως πολύ λίγο ὑπολογίζεται στό δόγμα τοῦ κ. Νόρμαν Ἔιντζελ» (σελ. 164).

«Ὅταν κυριαρχεῖ ἡ Τριπλή Συνεννόηση, κατακτᾶ τό Μαρόκο καί μοιράζει τήν Περσία. Ὅταν ὑπερισχύσει πάλι ἡ Τριπλή Συμμαχία, τότε κατακτᾶ τήν Τριπολίτιδα, στερεώνει τήν ἐξουσία της στή Βοσνία, μέ ἐπιτυχία προωθεῖ τήν οἰκονομική της διείσδυση στήν Ἀσιατική Τουρκία» (σελ. 167).

«Γιά τόν πολιτισμό μας εἶναι χαρακτηριστική ἡ συγκάλυψη πίσω ἀπό τό προσωπεῖο ἑνός φτιαχτοῦ κώδικα ἁβρότητας καί ὑποκρισίας τῶν σχέσεων τῆς διπλωματίας καί τῶν ἐξοπλισμῶν, ἀπό τή μιά μεριά καί τῶν χρηματιστικῶν κύκλων ἀπό τήν ἄλλη» (σελ. 168).

«Ἄν ὅλες τίς μεγάλες Δυνάμεις τίς φώτιζε ξαφνικά ὁ κοινός νοῦς καί ἀποφάσιζαν αὔριο τόν περιορισμό στό μισό τῶν ἐξοπλισμῶν τους, τό γεγονός αὐτό δέν θά μᾶς ἀπάλλασσε ἀπό τίς ἠθικές συνέπειες τῆς ἀναπόφευκτης σύγκρουσης ἀνάμεσα στό γόητρο καί τή δύναμη, πού γεννιέται κατά τήν προσπάθεια ἀποκατάστασης ἀνάμεσά τους τῆς ἰσορροπίας» (σελ. 169).

«῾Η καλή σύνθεση τῆς ἐπιτροπῆς θά ἀποτελοῦσε μιά ὁρισμένη ἐγγύηση ὅτι ἡ πολιτική τοῦ ῾Υπουργείου ᾿Εξωτερικῶν ἀντανακλᾶ πραγματικά τή θέληση τοῦ ἔθνους» (σελ. 213).

«Μόνο μέ τή συγκέντρωση τῆς προσοχῆς της σέ παρόμοιες προτάσεις καί ἰδιαίτερα στή δημιουργία μιᾶς μόνιμης ἐπιτροπῆς γιά τήν ἐξωτερική πολιτική, ἡ δημοκρατία μπορεῖ νά ἐλπίζει ὅτι θά ἐπηρεάζει ἀποφασιστικά τούς παράγοντες ἀπό τούς ὁποίους ἐξαρτιῶνται ἡ εἰρήνη καί ὁ πόλεμος, τούς παράγοντες πού καθορίζουν τήν αὔξηση τῶν ἐξοπλισμῶν καί πού περιορίζουν τίς δυνατότητές μας νά ὑπηρετήσουμε τήν ὑπόθεση τῆς ἀγάπης στόν ἄνθρωπο σ᾿ὅλο τόν κόσμο» (σελ. 217).

«᾿Από τό 1854 ὥς τό *1906* τό Σίτυ μποϋκόταρε τή *Ρωσία*. Τό δάνειο τοῦ *1906* ἀκολούθησε ἔπειτα ἀπό τούς ὑπαινιγμούς πού περιέχονταν στούς λόγους τοῦ σέρ *῎Εντουαρντ Γκρέυ* καί ὁλοφάνερα ἐμπνέονταν ‖ἀπό τά ἄρθρα τῆς ἐφημερίδας «The Times», πού πρόβλεπαν τό κλείσιμο πολιτικῆς συμφωνίας, γιά τήν‖ NB ὁποία διεξάγονταν τότε συνομιλίες. Οἱ χρηματιστικοί κύκλοι καί ἡ διπλωματία προσφέρουν ὁ ἕνας στόν ἄλλον ἀμοιβαῖες ὑπηρεσίες καί στό σύγχρονο κόσμο ἔγιναν ἀπαραίτητοι ὁ ἕνας στόν ἄλλον. ᾿Αποτελεῖ τεράστια ὑποστήριξη γιά τή διπλωματία, ἡ ὁποία ἔχει νά κάνει μέ ἕνα κράτος-χρεώστη, ἡ συναίσθηση ὅτι ἔχει πίσω της πραγματικά τό ἐξαγωγικό κεφάλαιο μιᾶς πλούσιας χώρας, πού μπορεῖ νά τό χορηγήσει ἤ καί νά ἀρνηθεῖ τή χορήγησή του. ῎Αν μιά Δύναμη ἤ μιά ὁμάδα Δυνάμεων θά κρατοῦσε τό μονοπώλιο στήν παγκόσμια χρηματική ἀγορά ἔστω γιά λίγα μόνο χρόνια καί θά τό χρησιμοποιοῦσε συνειδητά γιά πολιτικούς σκοπούς, αὐτή τελικά θά ὑπαγόρευε τή θέλησή της στή Ρωσία, Κίνα, Τουρκία καί στίς Δημοκρατίες τῆς Λατινικῆς ᾿Αμερικῆς» (σελ. 221).

«῾Η Ρωσία εἶναι τρωτή, γιατί ἐξαρτιέται ἀπό τήν ὑπόληψή της στίς δυτικές ἀγορές, ἀκριβῶς, ὅπως καί ὁποιαδήποτε ἀπό τίς Δημοκρατίες τῆς Λατινικῆς ᾿Αμερικῆς. Τό μεγαλύτερο μέρος τῶν δανείων της εἶναι ὑποχρεωμένη νά τά συνάπτει στό ἐξωτερικό. Μέ τούς δικούς της πόρους δέν μπορεῖ νά ἐξασφαλίσει ἀκόμη καί τίς δημοτικές ἐπιχειρήσεις τῶν πόλεών της. Τά ἀνεκμετάλλευτα ὀρυχεῖα της κάρβουνου καί σιδήρου καί οἱ πετρελαιοπηγές της περιμένουν τή γονιμοποίησή τους ἀπό τό ξένο κεφάλαιο. ῎Αν μπορούσαμε γιά μιά στιγμή νά φανταστοῦμε, τί θά σήμαινε γιά μᾶς ἡ γνώμη τῆς Γερμανίας, ἄν θά εἴμασταν ὑποχρεωμένοι νά τοποθετήσουμε τά κρατικά μας χρεόγραφα μέσω τῆς «Γερμανικῆς Τράπεζας», ἄν τό Μάντσεστερ θά ἦταν ὑποχρεωμένο ν᾿ἀπευθυνθεῖ στό Βερολίνο γιά νά ἐξασφαλίσει τά χρήματα πού χρειάζονται γιά τήν κατασκευή τῶν τροχιοδρόμων του, ἄν τά ἀνθρακωρυχεῖα

τῆς Νότιας Οὐαλίας ἐξαρτιῶνταν ἀπό τήν εὔνοια κάποιου χρηματιστῆ τοῦ 'Αμβούργου, τότε θά καταλαβαίναμε σέ γενικές γραμμές, γιατί καί πόσο ἡ καλή γνώμη τοῦ ἀγγλικοῦ λαοῦ ἔχει σημασία γιά τή ρωσική κυβέρνηση. 'Η Πίστη εἶναι ὑπόθεση λεπτή. Ὅσο οἱ ἄγγλοι ἐπενδυτές θεωροῦσαν τή Ρωσία ἐχθρική Δύναμη, πού θά μποροῦσε νά γίνει ἐπικίνδυνη γιά μᾶς τούς ἴδιους, ἤ ἀσταθή ἀπολυταρχία πού τήν ἀπειλεῖ ἡ ἐπανάσταση, οἱ ρῶσοι χρηματιστές μάταια ἀπευθύνονταν μέ τίς προτάσεις τους στό Σίτυ. 'Η σύνεση, ὁ πατριωτισμός καί ὁ ἀνθρωπισμός — ὅλα ἦταν ἐναντίον της. Οἱ ἀπόψεις τῶν πλούσιων τάξεων ἄρχιζαν νά ἀλλάζουν ἀπό τότε πού ὁ συντηρητικός τύπος ἄρχισε νά συνηγορεῖ ὑπέρ μιᾶς *προσέγγισης* ὅταν οἱ «*The Times*» σταμάτησαν νά προβάλουν τίς εἰδήσεις πού ἐξέθεταν τήν ἀπολυταρχία, καί ὅταν ἔγινε γνωστό ὅτι μιά συμφωνία σχετικά μέ τήν Περσία βρίσκεται στό προτσές τῆς πραγματοποίησής της. 'Η αἰτία γι' αὐτή τήν ἀλλαγή θέσης δέν ἦταν μυστική. 'Ο σέρ Ἔντουαρντ Γκρέυ δήλωσε ὅτι εἶναι ἀπαραίτητο νά ἀποκατασταθεῖ ἡ Ρωσία στή θέση της τῆς μεγάλης Δύναμης, γιά νά δημιουργηθεῖ πάλι ἡ ἰσορροπία στήν Εὐρώπη. Μεταφρασμένο στήν ἁπλή γλώσσα αὐτό σήμαινε ὅτι ἡ διπλωματία μας ζητοῦσε τή ρωσική ὑποστήριξη ἐνάντια στή Γερμανία καί ὅτι ἡ Γαλλία ἐπιδίωξε καί ὀργάνωσε τή συμφιλίωση. Οἱ πρῶτοι μῆνες τοῦ 1906 ἦταν ἡ κρίσιμη στιγμή γιά τά ρωσικά οἰκονομικά καί τά πράγματα ἦρθαν ἔτσι πού ἡ στιγμή αὐτή συνέπεσε μέ τήν κρίσιμη στιγμή στήν ἀνάπτυξη τοῦ ρωσικοῦ συντάγματος. Τή στιγμή πού ἡ Ρωσία προσπαθοῦσε νά πάρει ἀπό τή Δυτική Εὐρώπη ἕνα δάνειο ἑκατό ἑκατομμυρίων, ἐπρόκειτο νά γίνουν οἱ ἐκλογές γιά τήν πρώτη Δούμα. Τό Σύνταγμα ἦταν ἀκόμη ἕνα κομματάκι χαρτί. Ὅλα ἐξαρτιῶνταν ἀπό τήν ἱκανότητα τῆς Δούμας νά ἑδραιωθεῖ, νά ὑποτάξει κάτω ἀπό τόν ἔλεγχό της τή γραφειοκρατία καί νά ἀναδειχθεῖ ἡ ἴδια στήν ἀνώτατη ἐξουσία στή Ρωσία. Γιά νά τό πετύχει αὐτό ὑπῆρχε μόνο ἕνας ὁλοφάνερος τρόπος. Ἔπρεπε ν' ἀποκτήσει τόν ἔλεγχο πάνω στό Δημόσιο Ταμεῖο, κι' αὐτό σήμαινε τότε τόν ἔλεγχο πάνω σ' αὐτό τό ἐξωτερικό δάνειο. Ἄν τό δάνειο χορηγιόταν προτοῦ συνέλθει ἡ Δούμα, τότε ἡ γραφειοκρατία θ' ἀντιμετώπιζε τή Δούμα μέ ἕνα γεμάτο πολεμικό ταμεῖο. Στή διάρκεια μερικῶν μηνῶν εἴτε ἑβδομάδων ἡ εὐρωπαϊκή κοινή γνώμη ἦταν δυνητικά κύρια τῶν τυχῶν τῆς Ρωσίας. 'Εκδήλωνε ἀνοιχτά τή συμπάθειά της πρός τήν κίνηση γιά τήν ἀπόκτηση Συντάγματος καί εἶχε τή δυνατότητα νά κάνει αὐτή τή συμπάθεια ἀποτελεσματική. Οἱ ρῶσοι φιλελεύθεροι (καντέτοι) συμφωνοῦσαν μέ τούς σοσιαλιστές ὅταν ἐπέμεναν ἡ χορήγηση τοῦ δανείου νά ἐξαρτηθεῖ ἀπό τή συγκατάθεση τῆς Δούμας. Αὐτό θά σήμαινε μιά ἀναβολή δυό ἤ τριῶν μηνῶν, ἀλλά θά ἔδινε τή δυνατότητα στήν

κοινοβουλευτική πλειοψηφία νά ὑπαγορεύσει τούς ὅρους της στόν τσάρο, ὁ ὁποῖος ἤδη εἶχε μετανιώσει γιά τίς ὑποχωρήσεις πού ἔκανε. Οἱ φιλελεύθεροι καί οἱ σοσιαλιστές πού τότε μόλις εἶχαν πετύχει συντριπτική ἐκλογική νίκη μποροῦσαν νά ποῦνε στούς ὑπουργούς τοῦ τσάρου: «Ἐμεῖς ἔχουμε πίσω μας τή Ρωσία, ἔχουμε ἐπίσης πίσω μας τήν Εὐρώπη. Τό Δημόσιο Ταμεῖο σας εἶναι ἄδειο, ἡ πιστωτική σας ἐπιφάνεια ἐξαντλήθηκε. Ἄν μᾶς ἀναγνωρίσετε πλήρη δικαιώματα μιᾶς ὑπεύθυνης κυβέρνησης, τότε θά ἐγκρίνουμε τούς φόρους πού ζητᾶτε καί θά υἱοθετήσουμε τό δάνειό σας. Ἄν μᾶς ἀπαρνηθεῖτε τά δικαιώματά μας, τότε εἴμαστε βέβαιοι ὅτι οὔτε στό Λονδίνο, οὔτε στό Παρίσι θά βρεῖτε χρήματα γιά τή χρηματοδότηση τῶν καταπιεστικῶν σας μέτρων». Ὅμως τό μεγάλο δάνειο πραγματοποιήθηκε στό Παρίσι καί τό Λονδίνο ἤδη τό Μάρτη τοῦ 1906, καί ὅταν τό Μάη συνῆλθε ἡ Δούμα βρέθηκε ἀντιμέτωπη μέ μιά κυβέρνηση, πού δέν εἶχε νά φοβηθεῖ τίποτε ἀπό μέρους τῆς Ρωσίας καί πού δέν περίμενε τίποτε ἀπό μέρους τῆς Εὐρώπης. Ἡ Εὐρώπη εἶχε δόσει στήν κυβέρνηση τή δυνατότητα νά πληρώνει τούς κοζάκους της. Στό χρονικό διάστημα δυό ὁλόκληρων γενεῶν κρατούσαμε κλειστή τή χρηματική ἀγορά γιά τούς τσάρους καί τήν ἀνοίξαμε τρεῖς μῆνες γρηγορότερα ἀπό ὅ,τι ἔπρεπε. Ἄν περιμέναμε αὐτούς τούς τρεῖς μῆνες, ὅπως μᾶς παρακαλοῦσε νά κάνουμε ὁ φιλελεύθερος ρωσικός Τύπος, τότε τά προοδευτικά κόμματα θά θριάμβευαν. Οἱ κοζάκοι λίγα μπορεῖ νά κάνουν, ἄν δέν στέκεται πίσω τους ὁ χρηματοδότης. Ὅμως κανένα Κοινοβούλιο δέν μπορεῖ πραγματικά νά χρησιμοποιήσει ἀποτελεσματικά τό παραδοσιακό ὅπλο τοῦ κρατικοῦ προϋπολογισμοῦ, ἄν οἱ ξένες τράπεζες ἱκανοποίησαν προκαταβολικά τίς ἀνάγκες τοῦ δεσπότη. Στήν περίπτωση αὐτή ἡ ἀπόφαση ἐξαρτιόταν ἀπό τό Λονδίνο. Οἱ τράπεζες τοῦ Παρισιοῦ, πού ἔφεραν τό βάρος τῆς ὑποστήριξης τοῦ ἀσταθοῦς ρωσικοῦ χάους, ἔβαλαν σάν ὅρο ὑποστήριξης αὐτοῦ τοῦ δανείου τή συμμετοχή τῶν ἀγγλικῶν τραπεζῶν σ'αὐτό τό κερδοφόρο βάρος. Ἀπό τίς ἀγγλικές τράπεζες ἐξαρτιόταν νά ἐπιμένουν σέ μιά σύντομη ἀναβολή, πού ἦταν ἀπαραίτητη γιά τήν ἐπικύρωση τῆς Δούμας. Μποροῦν νά μᾶς ποῦν ὅτι «ἡ ἐπιχείρηση εἶναι ἐπιχείρηση». Δέν μποροῦμε νά ὑπολογίζουμε ὅτι ἕνας τραπεζίτης, ὅταν τοῦ προτείνουν μεγάλη προμήθεια γιά τήν ἔκδοση ἑνός δανείου, θά ζύγιζε ὅλες τίς συνέπειες πού θά μποροῦσε νά ἔχει ἡ πράξη του γιά τήν ἐλευθερία ἑνός ξένου λαοῦ» (σελ. 225-228).

«Παρ'ὅλες τίς ἐξαγορές μας δέν μπορέσαμε ν'ἀγοράσουμε τή ρωσική ἐμπιστοσύνη καί νά ἐμποδίσουμε τή Ρωσία νά ἐρωτοτροπεῖ μέ τό γερμανό ἀνταγωνιστή μας. Καί ὅμως κρατούσαμε στά χέρια μας ὅλα τά χαρτιά. Ἡ Γερμανία μπορεῖ νά κάνει πολλά γιά τή Ρωσία, ὅμως δέν μπορεῖ νά τῆς δανείσει χρήματα. Ἄν θά βάζαμε

ὅρους, πρίν χορηγήσουμε τό δάνειο, καί ἄν ἀκόμη ἀνακόπταμε τή ροή τοῦ χρυσοῦ, θά μπορούσαμε νά πετύχουμε κάποιον ἔλεγχο στή ρωσική πολιτική. Ἄν θά μᾶς ὑποστήριζε ἡ Γαλλία (καί δικαιούμαστε τήν ὑποστήριξη αὐτή ἀπό τόν καιρό τῆς κρίσης τοῦ Μαρόκου), θά μπορούσαμε νά ποῦμε στή Ρωσία: «Ὥσπου νά ἐκκενωθεῖ ἡ Περσία, δέν ἔχει ἄλλο χρῆμα». Στό κάτω κάτω τῆς γραφῆς ἡ Περσία γιά τή Ρωσία εἶναι μιά πολυτέλεια, τά χρήματα ὅμως εἶναι ἀπαραίτητα» (229).

«Ἡ Εὐρώπη ἐπιχείρησε ἤ ἔκανε πώς ἐπιχείρησε ὁρισμένες ἀτελέσφορες προσπάθειες, νά ἐμποδίσει τό ξέσπασμα τῶν Βαλκανικῶν πολέμων. Οἱ προσπάθειες αὐτές ἀπότυχαν γιατί δέν ἦταν εἰλικρινεῖς. Ὅπως τώρα ξέρουμε, ἡ Ρωσία ὄχι μόνο δέν ἐπιδίωξε ν'ἀποφύγει τόν πόλεμο, ἀλλά στήν πραγματικότητα τόν ὀργάνωσε, διηύθυνε τή δημιουργία τῆς Βαλκανικῆς συμμαχίας. Τήν ἴδια στιγμή πού προσχωροῦσε στή συναυλία τῶν μεγάλων Δυνάμεων καί δήλωνε ὅτι δέν θά ἐπιτρέψει σέ κανένα ἀπό τούς συμμάχους νά κρατήσει τά κατακτημένα ἐδάφη, ἔβαζε τή σφραγίδα της στή συμφωνία γιά τό μοίρασμα τῶν ἐδαφῶν καί ἀνέλαβε νά παίξει τό ρόλο τοῦ διαιτητῆ κατά τό μοίρασμά τους. Τέτια διπλοπροσωπεία κάνει ἀτελέσφορες ὅλες τίς συμφωνίες τῶν μεγάλων Δυνάμεων. Ὅλοι αὐτοί οἱ πόλεμοι θά μποροῦσαν νά ἀποφευχθοῦν, ἄν ἀπαγορεύονταν στίς γαλλικές τράπεζες νά χρηματοδοτήσουν τούς ἐμπόλεμους. Ὅμως δέν τίς τό ἀπαγόρεψαν, γιατί δέν τό ἤθελε ἡ Ρωσία» (σελ. 230-231).

«Ἀπό τήν ἄλλη μεριά, τό σύστημα, πού εἶναι γνωστό μέ τό ὄνομα πεονάζ, εἶχε διαδοθεῖ σέ ὅλη τή Λατινική Ἀμερική, καί τό κεφάλαιο, πού μέ τή βοήθειά του αὐτή ὑπάρχει καί λειτουργεῖ, εἶναι συνήθως ξένο καί κάποτε ἀγγλικό. Τό πεονάζ ἀποτελεῖ κανόνα στό Μεξικό καί στή Βραζιλία καί, ἴσως, σ'ὅλες τίς καθυστερημένες δημοκρατίες τῆς Νότιας Ἀμερικῆς. Τό θύμα εἶναι συνήθως ἕνας ἰθαγενής, ὅμως κάποτε ἐπίσης ἕνας λευκός ἤ ἕνας μιγάς, πού μπαίνει σέ χρέη σ'ἕναν ἰδιοκτήτη φυτείας ἤ σέ ἕναν ἔμπορο, καί σύμφωνα μέ τό ἐνοχικό δίκαιο τῆς Λατινικῆς Ἀμερικῆς πού δέν γνωρίζει τούς Truck Acts*, ὁ χρεώστης γίνεται στήν οὐσία δοῦλος τοῦ πιστωτῆ ὥς τότε πού θά πληρώσει τό χρέος. Τό χρέος ὅμως ποτέ δέν ἐξοφλεῖται. Τά κατάστοιχα τά κρατάει ὁ ἰδιοκτήτης τῆς φυτείας. Κάτω ἀπό τή συγκάλυψη αὐτοῦ τοῦ διαφανοῦς πλασματικοῦ χρέους ἀγοράζονται καί πουλιοῦνται δοῦλοι, καταστρέφονται ὁλόκληρα χωριά, ἀγρότες-κτηματίες μετατρέπονται σέ δουλοπάροικους, ὁλόκληρες φυλές στέλνονται σέ

* — τούς νόμους πού ἀπαγορεύουν τήν πληρωμή τοῦ μισθοῦ σέ ἐμπορεύματα. *Ἡ Σύντ.*

ἀπομακρυσμένες περιοχές, ὅπου γίνονται ἀντικείμενο καταπίεσης. Ἀγοράζουν καί πουλοῦν παιδιά, νεαρές γυναῖκες ὁδηγοῦνται στήν ἐπαγγελματική πορνεία. Ὅλα αὐτά ἀποτελοῦν ἕνα χαρακτηριστικό παράδειγμα λατινοαμερικάνικου πολιτισμοῦ. Τό ξένο κεφάλαιο ὅμως πού διεισδύει σ'αὐτές τίς χῶρες προσαρμόζεται στό περιβάλλον του καί συμπεριφέρεται στό Μεξικό σάν στό σπίτι του. Μετατρέπει τή σχετικά χαλαρή, ὄχι ἀποτελεσματική ἐκμετάλλευση, ἀπό μέρους τοῦ ὀκνηροῦ ἰσπανοῦ γαιοκτήμονα, σέ ἕνα ἀποτελεσματικό καί ἐκτεταμένο σύστημα, πού ἐφαρμόζεται μέ τέτια σκληρότητα καί σέ τέτια ἔκταση, πού ξεπερνάει κατά πολύ τίς συνήθειες τῆς χώρας. Αὐτό τό θέαμα δέν εἶναι ἀπό ἐκεῖνα, πού μιά εὐρωπαϊκή δημοκρατία μπορεῖ νά τά βλέπει μέ ἀδιάφορο βλέμμα καί μέ σταυρωμένα τά χέρια. Ἄν οἱ λαοί τοῦ Μεξικοῦ καί τῆς Βραζιλίας θά δημιουργοῦσαν δικό τους καπιταλιστικό σύστημα τότε, ὁποιεσδήποτε κι'ἄν ἦταν οἱ συμφορές τους εἶναι ὁλοφάνερο ὅτι στήν πορεία αὐτή θά ἀποκτοῦσαν τή δική τους φυσική κίνηση. Ὅσο γιά τά καθαρά μεξικάνικα δεινά οἱ ἴδιοι οἱ μεξικάνοι ὀφείλουν νά βροῦν τή θεραπεία. Ὁ εὐρωπαῖος ὅμως χρηματιστής προβάλλει, ἐξοπλισμένος μέ τά μέσα πού πῆρε ἀπό τό ὁπλοστάσιό μας καί τραβάει τό δρόμο τῶν κατακτήσεων καί τῆς ἐκμετάλλευσης κάτω ἀπό τήν προστασία τῆς σημαίας μας καί μέ τήν κάλυψη τοῦ γοήτρου μας» (σελ. 236-237).

«Οἱ περιοχές, γιά τίς ὁποῖες εἶναι ἀμφισβητήσιμο, ἄν θά πρέπει νά δοθεῖ ἔγκριση[96] εἴτε ὄχι, ὁπωσδήποτε θά εἶναι ἀρκετά σημαντικές καί περικλείουν τή Ρωσία, τήν Τουρκία, τήν Κίνα, τήν Περσία, τίς ἀποικίες τῆς Πορτογαλίας καί μεγάλο τμῆμα τῆς Λατινικῆς Ἀμερικῆς» (σελ. 242 – 243).

«Ἄν πάρουμε τό ποσό, κατά τό ὁποῖο ἡ Ἀγγλία καί ἡ Γερμανία αὔξησαν τούς ἐξοπλισμούς τους στόν 20ό αἰώνα, τότε μπορεῖ νά κατανείμουμε χοντρικά τήν αὔξηση αὐτή κατά προσέγγιση ἔτσι: 50% εἴτε λίγο μικρότερο γιά τή διευθέτηση τοῦ ζητήματος, ποιός θά ἐκμεταλλεύεται τό Μαρόκο, 25% εἴτε περισσότερο γιά τό προνόμιο τῆς κατασκευῆς μιᾶς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς ὥς τή Βαγδάτη καί παραπέρα, 25% εἴτε περισσότερο γιά τήν ἀντιμετώπιση τῶν μελλοντικῶν ἐκείνων ζητημάτων πού παραμένουν ἄλυτα, ὅπως εἶναι ἡ τύχη τῶν ἀποικιῶν τῆς Πορτογαλίας στήν Ἀφρική καί οἱ τύχες τῆς Κίνας. Δεύτερο, ὁ καθορισμός τῶν σφαιρῶν ἐπιροῆς σχεδόν ἀναπόφευκτα ἀποδείχνεται μοιραῖος γιά τήν ἐθνική ὕπαρξη τῆς μοιρασμένης χώρας, καί ἄλλο τόσο μεγαλώνει ἀναπόφευκτα τό βαρύ φορτίο τῶν ὑποχρεώσεων τῆς ἰμπεριαλιστικῆς Δύναμης. Ἡ Περσία μᾶς προσφέρει μιά σαφή ἀπόδειξη γι'αὐτό. Εἶναι ὁλοφάνερο ὅτι ὁ σέρ Ἔντουαρντ Γκρέυ δέν θέλει νά ἐπιτρέψει νά φτάσει ἡ πορεία τῶν γεγονότων ὥς ἐκεῖ πού θά τόν ὑποχρέωνε νά ἀναλάβει ὁποιαδήποτε ἄμεση

εὐθύνη γιά τή διοίκηση τῆς βρετανικῆς σφαίρας. Ἡ ἀπόφασή του εἶναι ἀξιέπαινη, ὅμως ἡ Ρωσία μπορεῖ σέ ὁποιαδήποτε στιγμή νά ματαιώσει τήν ἀπόφασή του» (σελ. 246-247).

«Οἱ δικές μας ἀξιώσεις γιά τή μερίδα τοῦ λέοντος, δηλ. γιά τήν κοιλάδα τοῦ Γιαγκτσέ, δέν ἀναγνωρίζονται ἀπό καμιά ἄλλη Δύναμη, καί εἶναι πολύ ἀμφίβολο, ἄν θά συνεχίσει νά τίς ὑποστηρίζει ἀκόμη τό Ὑπουργεῖο Ἐξωτερικῶν» (σελ. 248).

«Αὐτό εἶναι πρός τό συμφέρον ὅλης τῆς τάξης πού ἐξάγει κεφάλαιο στό ἐξωτερικό. Ὅμως θά ἦταν ἀνοησία νά ἀγνοήσουμε ἤ νά ὑποτιμήσουμε τά ἄμεσα συμφέροντα τῆς βιομηχανίας. Τά συμφέροντα αὐτά εἶναι βαθιά ριζωμένα στούς πολιτικούς κύκλους, καί, ὅπως ἀποδείχνουν τά κατορθώματα τοῦ μίστερ Μύλινερ, πρόκειται γιά ἐξαιρετικά ζωντανά καί ἐνεργά συμφέροντα. Ἄν ἡ πολιτική ζωή καί στό μέλλον θά ἀναπτύσσεται πάνω στήν ἴδια γραμμή, τότε τό πιό μεγάλο σκάνδαλο τῆς αὐριανῆς ἡμέρας θά εἶναι ἡ ἀνακάλυψη ὅτι τά κεφάλαια τοῦ Φιλελεύθερου κόμματος τοποθετήθηκαν ὄχι στίς ἐπιχειρήσεις τοῦ Μαρκόνι, ἀλλά στά ἐργοστάσια τοῦ Κρούπ» (σελ. 267-268).

«Τί εἶναι αὐτή ἡ τερατώδης θεωρία ὅτι δῆθεν ἡ Ἀγγλία καί ἡ Ρωσία ἔχουν τό δικαίωμα νά καθορίζουν τίς τύχες τοῦ περσικοῦ λαοῦ μόνο καί μόνο γιατί ἔχουν μεγάλα ὑλικά — πολιτικά, στρατηγικά καί ἐμπορικά — συμφέροντα στήν Περσία» (σελ. 290).

«Θά ἦταν, βέβαια, ἀνόητο νά νομίσουμε ὅτι ἡ ἀποδοχή αὐτῆς τῆς ἀρχῆς τῶν πρωτείων στίς συντονισμένες ἐνέργειες (τῶν μεγάλων Δυνάμεων) θά δημιουργήσει ἀμέσως μιά ἁρμονία καί θά ὁδηγήσει στόν περιορισμό τῶν ἐξοπλισμῶν. Θά ὁδηγοῦσε ὅμως ἀμέσως στά ἑπόμενα ἀποτελέσματα: θά δημιουργοῦσε τόν ἠθικό γνώμονα γιά τή συνείδηση τοῦ πολιτισμένου κόσμου καί ἕνα ἀντικειμενικό κριτήριο μέ τό ὁποῖο θά διαπιστώνεται ἡ νομιμοφροσύνη ὁποιασδήποτε πολιτικῆς, καί τό κύριο θά δημιουργοῦσε μιά κοινή βάση, πάνω στήν ὁποία θά μποροῦσαν νά συντονιστοῦν οἱ ἀπόψεις ὅλων ὅσων ὑποστηρίζουν τήν εἰρήνη. Θά ὁδηγοῦσε ἐπίσης στή βαθμιαία ὕφεση τῆς εὐρωπαϊκῆς ἔντασης, στή βαθμιαία ἐξασθένιση τῶν σημερινῶν συμμαχιῶν καί μέ τόν καιρό θά δημιουργοῦσε τέτια ἀτμόσφαιρα, μέσα στήν ὁποία μιά πρόταση γιά τόν περιορισμό τῶν ἐξοπλισμῶν, ἴσως καί ἕνα σχέδιο δημιουργίας ὁμοσπονδιακοῦ συμβουλίου γιά τή λύση τῶν πανευρωπαϊκῶν προβλημάτων, θά μποροῦσαν, τουλάχιστο, νά ἀποτελέσουν ἀντικείμενο συζήτησης» (σελ. 293).

«Ἀπό τήν ἄποψη τοῦ ταξικοῦ ἐγωισμοῦ οἱ ἐξοπλισμοί θεωροῦνται ἀπό τήν τάξη τῶν καπιταλιστῶν πέρα γιά πέρα λογικοί. Ὁ ἀνταγωνισμός γιά τήν ἀνάπτυξη τῶν ἐξοπλισμῶν ἔχει ἀρκετά θεμελιωθεῖ καί ἡ πάλη γιά τήν ἰσορροπία τῶν δυνάμεων παρουσιά-

ζεται σάν φάση καί ἔκφραση τοῦ σύγχρονου χρηματιστικοῦ συστήματος» (σελ. 310).

Οἱ ἄνθρωποι δέν ἔχουν τήν τάση νά πιστεύουν ὅτι τά συμφέροντα πού διαιροῦν τά κράτη, στήν οὐσία τους εἶναι μικροπρεπῆ καί ἰδιοτελῆ. Ἐμεῖς τά ἐξωραΐζουμε μέ μεγάλα, ἀφηρημένα λόγια, καλλιεργοῦμε τή μνήμη ἡρωικῶν χρόνων. Παίζουμε μέ τή θρυλική κληρονομιά τῆς ἰσορροπίας τῶν δυνάμεων, ὥσπου νά πειστοῦμε οἱ ἴδιοι ὅτι τό σπίτι μας βρίσκεται σέ κίνδυνο καί ὅτι διακυβεύεται ἡ πίστη καί ἡ ἐλευθερία μας. Ἀλλά αὐτοί οἱ φόβοι ἑνός παλιοῦ κόσμου εἶναι σήμερα τόσο μή πραγματικοί, ὅσο καί τά φαντάσματα τοῦ Μάλμπορο καί τοῦ Οὐέλιγκτον. Σήμερα οἱ Δυνάμεις παλεύουν γενικά ὄχι γι᾽αὐτό πού εἶναι βασικό γιά τή ζωή, ὄχι γι᾽αὐτό πού θίγει τό σπίτι μας, τήν καθημερινή μας ὕπαρξη. Μιά ρωμαντική συναισθηματικότητα τῶν μαζῶν παίζει τό παιχνίδι τοῦ πονηροῦ ρεαλισμοῦ τῆς κυρίαρχης τάξης» (σελ. 315-316).

ΤΕΤΡΑΔΙΟ «ΓΙΑ ΤΟ ΜΑΡΞΙΣΜΟ ΚΑΙ ΤΟΝ ΙΜΠΕΡΙΑΛΙΣΜΟ»

Περιεχόμενα

ΜΕΡΙΝΓΚ. «ΝΕΟ ΥΛΙΚΟ ΓΙΑ ΤΗ ΒΙΟΓΡΑΦΙΑ ΤΟΥ ΜΑΡΞ ΚΑΙ ΤΟΥ ΕΝΓΚΕΛΣ»

Φ. Μέρινγκ. «Νέα ὑλικά γιά τή βιογραφία τοῦ Κ. Μάρξ καί τοῦ Φ. Ἔνγκελς». «Die Neue Zeit», 25ος χρόνος ἔκδοσης (1907).

«Τήν πολιτική τοῦ Ματζίνι τή θεωρῶ ριζικά λαθεμένη. Ὁ Ματζίνι, προτρέποντας τήν 'Ιταλία νά ξεκόψει ἀμέσως μέ τήν Αὐστρία, ἐνεργεῖ πέρα γιά πέρα πρός τό συμφέρον τῆς Αὐστρίας. 'Από τήν ἄλλη μεριά, ξεχνᾶ ὅτι ἔπρεπε νά ἀπευθυνθεῖ στούς ἀγρότες, στό ἐπί αἰῶνες καταπιεζόμενο αὐτό τμῆμα τῆς 'Ιταλίας καί ξεχνώντας το αὐτό, προετοιμάζει ἔτσι νέα στηρίγματα γιά τήν ἀντεπανάσταση. Ὁ κ. Ματζίνι γνωρίζει μόνο τίς πόλεις μέ τή φιλελεύθερη ἀριστοκρατία τους καί τούς «μορφωμένους πολίτες» τους. Οἱ ὑλικές ἀνάγκες τοῦ ἀγροτικοῦ πληθυσμοῦ τῆς 'Ιταλίας, — τοῦ τόσο ξεζουμισμένου καί συστηματικά ἐξασθενημένου καί ἀποβλακωμένου — ὅπως καί ὁ ἀγροτικός πληθυσμός τῆς 'Ιρλανδίας, βρίσκονται φυσικά πολύ κάτω ἀπό τή στομφώδη φρασεολογία τῶν κοσμοπολιτικο-νεοκαθολικο-ἰδεολογικῶν διακηρύξεών του. Πάντως, ὅμως, χρειαζόταν κουράγιο γιά νά δηλώσουν στούς ἀστούς καί στήν ἀριστοκρατία ὅτι τό πρῶτο βῆμα γιά τήν

ἀνεξαρτησία τῆς Ἰταλίας εἶναι ἡ πλήρης χειραφέτηση τῶν ἀγροτῶν καί ἡ μετατροπή τοῦ μισακάρικου συστήματος σέ ἐλεύθερη ἀστική ἰδιοκτησία. Ὁ Ματζίνι θεωρεῖ φαίνεται ὅτι ἕνα δάνειο δέκα ἑκατομμυρίων φράγκων ἔχει μεγαλύτερη ἐπαναστατική σημασία *ἀπό ὅ,τι ἡ προσέλκυση μέ τό μέρος του δέκα ἑκατομμυρίων ἀνθρώπων*. Πολύ φοβᾶμαι ὅτι ἡ αὐστριακή κυβέρνηση στήν κρίσιμη στιγμή θά ἀλλάξει μόνη της τή μορφή γαιοκτησίας στήν Ἰταλία καί θά κάνει τή μεταρύθμιση «ὅπως στή Γαλικία»» (σελ. 58-59)[98].

«Ὅσο γιά μένα, δέν μοῦ ἀνήκει οὔτε ἡ τιμή ὅτι ἐγώ ἀνακάλυψα *τήν ὕπαρξη τῶν τάξεων στή σύγχρονη κοινωνία,* οὔτε ἡ τιμή ὅτι ἐγώ *ἀνακάλυψα τήν πάλη* ἀνάμεσά τους. *Πολύ* πρίν ἀπό μένα *ἀστοί* ἱστορικοί εἶχαν περιγράψει τήν ἱστορική ἐξέλιξη αὐτῆς τῆς πάλης τῶν τάξεων καί ἀστοί οἰκονομολόγοι τήν οἰκονομική ἀνατομία τῶν τάξεων. Τό *καινούργιο πού ἔκανα ἐγώ* ἦταν ὅτι ἀπόδειξα: 1) πώς ἡ ὕπαρξη τῶν τάξεων *συνδέεται ἁπλῶς μέ ὁρισμένες* ἱστορικές φάσεις ἀνάπτυξης τῆς παραγωγῆς, 2) ὅτι ἡ ταξική πάλη *ὁδηγεῖ* ἀναγκαστικά *στή δικτατορία τοῦ προλεταριάτου,* 3) ὅτι ἡ *ἴδια* αὐτή ἡ δικτατορία ἀποτελεῖ μονάχα τό πέρασμα στήν κατάργηση ὅλων τῶν τάξεων καί σέ μιά ἀταξική κοινωνία*. Ἀμαθεῖς καί ἀνόητοι ἄνθρωποι, σάν τόν Χάιντσεν, πού δέν ἀρνοῦνται μόνο τήν ταξική πάλη, ἀλλά καί τήν ἴδια τήν ὕπαρξη τῶν τάξεων, ἀποδείχνουν μονάχα ὅτι παρόλο τό αἱμοχαρές καί τό δῆθεν φιλάνθρωπο γαύγισμά τους, θεωροῦν τίς κοινωνικές συνθῆκες στίς ὁποῖες στηρίζεται ἡ κυριαρχία τῆς ἀστικῆς τάξης, τό τελευταῖο δημιούργημα, τό ἔπακρο τῆς ἱστορίας, δείχνουν ὅτι *εἶναι ἁπλῶς δοῦλοι τῆς ἀστικῆς τάξης*. Καί ἡ δουλοφροσύνη αὐτή εἶναι τόσο ἀποτροπιαστική, ὅσο λιγότερο καταλαβαίνουν αὐτοί οἱ ἀνόητοι ἔστω καί μόνο τό μεγαλεῖο καί τήν παροδική ἀναγκαιότητα τοῦ ἴδιου τοῦ ἀστικοῦ καθεστῶτος» (σελ. 164-165)[99].

«*Τήν 1η τοῦ Γενάρη 1870* τό Γενικό συμβούλιο ἔστειλε μιά ἀπόρρητη ἐγκύκλιο, *πού τή σύνταξα ἐγώ* στή γαλλική γλώσσα (γιά τήν ἐπίδραση στήν Ἀγγλία εἶναι κατάλληλες μόνο οἱ γαλλικές καί ὄχι οἱ γερμανικές ἐφημερίδες) γιά τή σύνδεση τῆς *ἐθνικῆς πάλης στήν Ἰρλανδία* μέ τήν ἀπελευθέρωση τῆς ἐργατικῆς

---

* Βλ. Β. Ι. Λένιν. Ἅπαντα, 5η ρωσ. ἔκδ., τόμ. 33ος, σελ. 33-34. *Ἡ Σύντ.*

τάξης καί, συνεπῶς γιά τή στάση πού πρέπει νά κρατήσει ἡ *Διεθνής 'Εργατική Ἕνωση* ἀπέναντι στό ἰρλανδικό ζήτημα. Σᾶς δίνω ἐδῶ σύντομα τά *κύρια* σημεῖα.

Ἡ 'Ιρλανδία εἶναι τό φρούριο τῆς ἀγγλικῆς ἀριστοκρατίας. Ἡ ἐκμετάλλευση αὐτῆς τῆς χώρας δέν ἀποτελεῖ μόνο μιά ἀπό τίς κύριες πηγές τοῦ ἐθνικοῦ της πλούτου. 'Αποτελεῖ *τήν πιό μεγάλη ἠ θ ι κ ή της δύναμη*. 'Αντιπροσωπεύει στήν πραγματικότητα τήν κυριαρχία τῆς 'Αγγλίας πάνω στήν 'Ιρλανδία. Γι'αὐτό τό λόγο ἡ 'Ιρλανδία εἶναι *τό μεγάλο μέσο,* μέ τό ὁποῖο ἡ ἀγγλική ἀριστοκρατία διατηρεῖ τήν κυριαρχία της στήν ἴδια τήν 'Αγγλία.

> 'Εξάλλου, ἄν ὁ ἀγγλικός στρατός καί ἡ ἀστυνομία ἀποχωρήσουν αὔριο ἀπό τήν 'Ιρλανδία, *στήν 'Ιρλανδία θά ἀρχίσει ἀμέσως μιά ἀγροτική ἐπανάσταση.* Ὅμως ἡ πτώση τῆς ἀγγλικῆς ἀριστοκρατίας στήν 'Ιρλανδία προκαθορίζει καί ἔχει σάν ἀναγκαῖο ἐπακόλουθο τήν *π τ ώ σ η τ η ς σ τ ή ν 'Α γ γ λ ί α.* Ἔτσι θά πραγματοποιόταν ὁ προκαταρκτικός ὅρος τῆς *π ρ ο λ ε τ α ρ ι α κ ῆ ς ἐ π α ν ά σ τ α σ η ς* στήν 'Αγγλία. 'Επειδή στήν 'Ιρλανδία τό ζήτημα τῆς γῆς ἀποτελεῖ ὥς τά σήμερα ἀποκλειστική μορφή τοῦ κοινωνικοῦ ζητήματος, ἐπειδή αὐτό εἶναι ζήτημα ὕπαρξης, ζήτημα ζωῆς ἤ θανάτου γιά τήν τεράστια πλειονότητα τοῦ ἰρλανδικοῦ λαοῦ καί ἐπειδή *εἶναι τ α υ τ ό χ ρ ο ν α ἀ ξ ε χ ώ ρ ι σ τ ο ἀ π ό τ ό ἐ θ ν ι κ ό ζ ή τ η μ α,* γι'αὐτό ἡ συντριβή τῆς ἀγγλικῆς ἀγροτικῆς ἀριστοκρατίας στήν 'Ιρλανδία εἶναι *ἀ π ε ί ρ ω ς π ι ό ε ὔ κ ο λ η* ἐπιχείρηση ἀπ'ὅ,τι στήν ἴδια τήν 'Αγγλία. Δέν γίνεται πιά καθόλου λόγος γιά τόν πιό σφοδρό καί τόν *π ι ό ἐ π α ν α σ τ α τ ι κ ό χ α ρ α κ τ ή ρ α* τῶν ἰρλανδῶν σέ σύγκριση μέ τούς ἄγγλους.

Κι'ὅσο γιά τήν ἀγγλική ἀστική τάξη, αὐτή μαζί μέ τήν ἀγγλική ἀριστοκρατία, ἐνδιαφέρεται πρίν ἀπ'ὅλα νά μετατρέψει ὅλη τήν 'Ιρλανδία σ'ἕνα ἀπέραντο λειβάδι πού θά ἐφοδίαζε τήν ἀγγλική ἀγορά μέ κρέας καί μαλλί σέ ὅσο τό δυνατό χαμηλότερες τιμές. 'Επίσης συμφέρον της εἶναι νά ἐλαττωθεῖ ὁ ἰρλανδικός πληθυσμός μέ τό διώξιμο τῶν ἐνοικιαστῶν ἀπό τά ἀγροκτήματα καί μέ τήν ἀναγκαστική μετανάστευση ἴσαμε ἕνα τόσο μικρό ἀριθμό πού θά ἔδινε τή δυνατότητα στό ἀγγλικό κεφάλαιο (κεφάλαιο γιά παχτώσεις) νά δρᾶ «μέ σιγουριά» σ'αὐτή τή χώρα. Ἡ ἀγγλική ἀστική τάξη ἐνδιαφέρεται ἐπίσης γιά τήν «ἐκκαθάριση» τῶν ἀγροκτημάτων τῆς 'Ιρλανδίας, ὅπως εἶχε ἐνδιαφερθεῖ γιά τήν ἐκκαθάριση τῶν ἀγροτικῶν περιοχῶν τῆς 'Αγγλίας καί τῆς Σκωτίας. Πρέπει ἀκόμη νά συνυπολογιστοῦν καί τά εἰσοδήματα

τῶν 6 000-10 000 ἀπόντων μεγαλογαιοκτημόνων, πού δέν ζοῦν στά ἀγροκτήματά τους, καθώς καί τά ἄλλα ἰρλανδικά εἰσοδήματα πού κάθε χρόνο μεταφέρονται στό Λονδίνο.

Ὅμως ἡ ἀγγλική ἀστική τάξη ἔχει καί ἄλλα πολύ σπουδαιότερα συμφέροντα στή σημερινή ἰρλανδική οἰκονομία. Ἡ Ἰρλανδία μέ τή διαρκῶς αὐξανόμενη συγκέντρωση τῶν παχτώσεων, ἐφοδιάζει *συνεχῶς* μέ *τό περίσσευμά της* [σέ ἐργατικά χέρια] *τήν ἀγγλική ἀγορά ἐργασίας καί ἔ τ σ ι σ υ μ π ι έ ζ ε ι τ ή ν ἀ μ ο ι β ή τ ῆ ς ἐ ρ γ α σ ί α ς* καί τήν ΥΛΙΚΗ καί Η Θ Ι Κ Η Κ Α Τ Α Σ Τ Α Σ Η Τ Η Σ Α Γ Γ Λ Ι Κ Η Σ ἐργατικῆς τάξης.

Καί τό σπουδαιότερο! Ὅλα τά βιομηχανικά καί ἐμπορικά κέντρα τῆς Ἀγγλίας διαθέτουν σήμερα μιά ἐργατική τάξη πού εἶναι χωρισμένη *σέ δ υ ό ἐ χ θ ρ ι κ ά σ τ ρ α τ ό π ε δ α:* στό *ἀ γ γ λ ι κ ό* προλεταριάτο καί στό *ἰ ρ λ α ν δ ι κ ό* προλεταριάτο. Ὁ ἁπλός ἄγγλος ἐργάτης *μ ι σ ε ῖ* τόν ἰρλανδό ἐργάτη σάν ἀνταγωνιστή πού τοῦ χαμηλώνει τό ἐπίπεδο τῆς ζωῆς του. Ὁ ἄγγλος ἐργάτης αἰσθάνεται τόν ἑαυτό του ἀπέναντι στόν ἰρλανδό ἐργάτη σάν ***μέλος τ ο ῦ κ υ ρ ί α ρ χ ο υ ἔθνους*** καί γι' αὐτό ἀκριβῶς γίνεται *ὅπλο στά χέρια τῶν δικῶν του ἀριστοκρατῶν καί καπιταλιστῶν ἐνάντια στήν Ἰ ρ λ α ν δ ί α* καί δυναμώνει *ἔτσι* τήν Κ Υ Ρ Ι Α Ρ Χ Ι Α Τ Ο Υ Σ Π Α Ν Ω Σ Τ Ο Ν Ι Δ Ι Ο Τ Ο Ν Ε Α Υ Τ Ο Τ Ο Υ. Τρέφει θρησκευτικές, κοινωνικές καί ἐθνικές προκαταλήψεις ἀπέναντι στόν ἰρλανδό ἐργάτη. Συμπεριφέρεται *σ' α ὐ τ ό ν* περίπου ἔτσι, *ὅ π ω ς ο ἱ λ ε υ κ ο ί φ τ ω χ ο ί* (poor whites) στούς *ν έ γ ρ ο υ ς* στίς πρώην ἀμερικανικές *δ ο υ λ ο κ τ η τ ι κ έ ς* Πολιτεῖες. Ὁ ἰρλανδός πληρώνει τόν ἄγγλο ἐργάτη μέ τό ἴδιο νόμισμα καί μέ τόκο. Βλέπει τόν ἄγγλο *ἐργάτη ταυτόχρονα σάν συνένοχο καί σάν τυφλό ὄργανο στά χέρια τῆς ἀγγλικῆς κυριαρχίας* στήν Ἰρλανδία.

NB

NB

Ὁ ἀνταγωνισμός αὐτός συντηρεῖται τεχνητά ἀπό τόν Τύπο, *ἀ π ό τ ο ύ ς ἄ μ β ω ν ε ς τ ῶ ν ἐ κ κ λ η σ ι ῶ ν, ἀ π ό τ ά σ α τ υ ρ ι κ ά π ε ρ ι ο δ ι κ ά, μέ δυό λόγια,* — μέ ὅλα τά μέσα πού διαθέτουν οἱ *κυρίαρχες τάξεις*. Στόν ἀνταγωνισμό αὐτό βρίσκεται τό μυστικό τῆς *ἀ δ υ ν α μ ί α ς τ ῆ ς ἀ γ γ λ ι κ ῆ ς ἐ ρ γ α τ ι κ ῆ ς τ ά ξ η ς, π α ρ' ὅ λ η τ ή ν ὀ ρ γ ά ν ω σ ή τ η ς.* Καί σ' αὐτό βρίσκεται τό μυστικό τῆς ἐξουσίας τῆς τάξης τῶν καπιταλιστῶν, πού ἐξακολουθεῖ νά διατηρεῖται.

῾Η τάξη τῶν καπιταλιστῶν ἔχει πλήρη ἐπίγνωση αὐτοῦ τοῦ γεγονότος.

῞Ομως τό κακό δέν περιορίζεται ἐδῶ. Μεταφέρεται καί πέρα ἀπό τόν ὠκεανό. *῾Ο ἀνταγωνισμός* ἀνάμεσα στούς ἄγγλους καί στούς ἰρλανδούς εἶναι *ἡ λανθάνουσα βάση τῆς διένεξης ἀνάμεσα στίς ῾Ενωμένες Πολιτεῖες καί στήν ᾿Αγγλία.* Κι᾿αὐτό κάνει *ἀδύνατη* κάθε σοβαρή καί *εἰλικρινή συνεργασία ἀνάμεσα στίς ἐργατικές τάξεις τῶν δυό χωρῶν.* ᾿Επιτρέπει στίς κυβερνήσεις τῶν δυό χωρῶν, κάθε φορά πού νομίζουν ὅτι εἶναι σωστό, νά ἀφαιροῦν ἀπό τήν κοινωνική σύγκρουση τήν ὀξύτητά της, ἐξωθώντας τή μιά χώρα ἐνάντια στήν ἄλλη καί *σέ περίπτωση ἀνάγκης ἀνάβοντας τόν πόλεμο ἀνάμεσά τους.*

῾Η ᾿Αγγλία, σάν μητρόπολη τοῦ κεφαλαίου, σάν κράτος πού ὥς τά τώρα κυριαρχεῖ στήν παγκόσμια ἀγορά, *εἶναι γιά τήν ὥρα ἡ πιό βασική χώρα γιά τήν ἐργατική ἐπανάσταση* καί ἐπιπλέον ***ἡ μοναδική*** χώρα, ὅπου οἱ ὑλικές συνθῆκες αὐτῆς τῆς ἐπανάστασης ὡρίμασαν ὥς ἕνα ὁρισμένο βαθμό. Γι᾿αὐτό, ὁ πιό βασικός σκοπός τῆς Διεθνοῦς ῞Ενωσης ᾿Εργατῶν εἶναι νά ἐπιταχυνθεῖ ἡ κοινωνική ἐπανάσταση στήν ᾿Αγγλία. Καί τό μοναδικό γι᾿αὐτό μέσο εἶναι ***νά γίνει ἡ ᾿Ιρλανδία ἀνεξάρτητη.***

NB

Γι᾿αὐτό καθῆκον τῆς Διεθνοῦς εἶναι *νά προωθεῖ παντοῦ στήν πρώτη γραμμή* τή σύγκρουση ἀνάμεσα στήν ᾿Αγγλία καί στήν ᾿Ιρλανδία καί παντοῦ *νά παίρνει ἀνοιχτά τό μέρος τῆς ᾿Ιρλανδίας.* Τό εἰδικό καθῆκον τοῦ Γενικοῦ συμβουλίου στό Λονδίνο εἶναι νά ἀφυπνίσει στήν ἀγγλική ἐργατική τάξη τή συνείδηση ὅτι *ἡ ἐθνική ἀπελευθέρωση* τῆς ᾿Ιρλανδίας δέν ἀποτελεῖ γι᾿αὐτήν ἕνα ζήτημα *ἀφηρημένης δικαιοσύνης καί ἀνθρωπιστικῶν αἰσθημάτων,* ἀλλά τόν πρῶτο *ὅρο τῆς δικῆς της κοινωνικῆς ἀπελευθέρωσης*» (σελ. 226-228)[100].

«ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΞΕΝΟΥΣ ΕΡΓΑΤΕΣ ΠΟΥ ΡΙΧΝΟΥΝ ΤΟ ΜΙΣΘΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΓΙΑ ΤΗ ΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΤΟΥΣ»

«Γιά τούς ξένους ἐργάτες πού ρίχνουν τό μισθό ἐργασίας καί γιά τή στάση τῆς Διεθνοῦς ἀπέναντί τους». «Die Neue Zeit», 25ος χρόνος ἔκδοσης (1907).

«Στήν πρόσκληση πού ἔστειλε τό Γενικό συμβούλιο στά ἀγγλικά συνδικάτα γιά νά πάρουν μέρος στό συνέδριο τῶν Βρυξελλῶν τό *1868* δηλώνει ὅτι:

«῾Η βασική ἀρχή τῆς ῞Ενωσης λέει ὅτι τό προϊόν τῆς ἐργασίας πρέπει νά ἀνήκει στόν ἐργάτη, ὅτι ἡ βάση τῆς κοινωνίας πρέπει νά εἶναι *ἡ συναδέλφωση τῆς ἐργασίας* καί ὅτι οἱ ἐργάτες ὅλων τῶν χωρῶν πρέπει νά παραμερίσουν τούς μικροανταγωνισμούς καί τίς *ἐθνικές ἀντιπάθειες* καί νά κάνουν κοινή ὑπόθεσή τους τήν πάλη κατά τοῦ κεφαλαίου. *῾Η ἐργασία δέν ἔχει πατρίδα.* ῾Ο ἐργάτης ὑποχρεώνεται παντοῦ νά παλεύει ἐνάντια στό ἴδιο κακό. Τό κεφάλαιο εἶναι ἁπλῶς συσσωρευμένη ἐργασία. Γιατί ὁ ἐργάτης πρέπει νά εἶναι δοῦλος τοῦ δικοῦ του προϊόντος; ᾿Επί πολύ καιρό οἱ καπιταλιστές ἐπωφελοῦνταν ἀπό τήν ἐθνική ἀπομόνωση τῶν τέκνων τῆς ἐργασίας. ῾Ο ἐξωτερικός ἀνταγωνισμός προσφέρει πάντα ἕνα κατάλληλο πρόσχημα γιά τή μείωση τοῦ μισθοῦ ἐργασίας»» — (σελ. 511-512).

«Τίς μόνιμες κραυγές τῶν ἄγγλων καπιταλιστῶν ὅτι ἡ μεγαλύτερη ἐργάσιμη μέρα καί ἡ μικρότερη ἀμοιβή ἐργασίας τῶν ἐργατῶν τῆς εὐρωπαϊκῆς ἠπείρου κάνουν ἀναπόφευκτη μιά μείωση τοῦ μισθοῦ ἐργασίας, μποροῦμε νά τίς ἀντιμετωπίσουμε μέ ἐπιτυχία μονάχα μέ τήν ἐπιδίωξη *νά φέρουμε στό ἴδιο ἀκριβῶς ἐπίπεδο τήν ἐργάσιμη μέρα καί τό μισθό ἐργασίας σέ ὅλη τήν Εὐρώπη**. Αὐτό εἶναι ἕνα ἀπό τά καθήκοντα τῆς Διεθνοῦς ῞Ενωσης ᾿Εργατῶν» (512). |||

«Πραγματικά αὐτή εἶναι *ἡ μοναδική μέθοδος* γιά νά ἐξασφαλιστοῦν οἱ *κατακτήσεις* τῶν τμημάτων ἐκείνων τοῦ διεθνοῦς προλεταριάτου, *πού βρίσκονται σέ πιό εὐνοϊκή θέση.* Οἱ κατακτήσεις τους θά βρίσκονται πάντα σέ κίνδυνο, ὥς τότε πού θά τίς ἐπωφελεῖται μόνο μιά μειοψηφία, καί ὁ κίνδυνος θά εἶναι πιό μεγάλος, ὅσο πιό χαμηλό θά εἶναι τό ἐπίπεδο τῆς πλειοψηφίας τῆς προλεταριακῆς μάζας σέ σύγκριση μ᾿αὐτή τή μειοψηφία. Αὐτό ἀφορᾶ τίς μάζες τόσο στό ἐσωτερικό τῆς κάθε χώρας, ὅσο καί *στήν ἔκταση ὁλόκληρης τῆς* |||

* ῾Υπογράμμιση τῆς «Die Neue Zeit». *῾Η Σύντ.*

NB *π α γ κ ό σ μ ι α ς ἀ γ ο ρ ᾶ ς. Ἕ ν α π ρ ω τ ο π ό ρ ο π ρ ο λ ε τ α ρ ι ά τ ο* μπορεῖ νά ὑπερασπιστεῖ τόν ἑαυτό του, ἐκδηλώνοντας τήν ἀλληλεγγύη του, *ὑ π ο σ τ η ρ ί ζ ο ν τ α ς α ὐ τ ο ύ ς π ο ύ ἔ μ ε ι ν α ν π ί σ ω,* καί νά μήν ἀπομονώνεται οὔτε νά ἀποχωρίζεται ἀπ'αὐτούς, νά μήν τούς καταπνίγει. Ἐκεῖ πού, κάτω ἀπό τήν ἐπίδραση τῆς ***κοντόφθαλμης συντεχνιακῆς στενότητας*** τό προλεταριάτο ἐφαρμόζει τή δεύτερη μέθοδο, ἡ μέθοδος αὐτή *ἀ ρ γ ά* ἤ γρήγορα *θά χ ρ ε ο κ ο π ή σ ε ι* καί θά γίνει ἐξαρχῆς *ἕνα ἀπό τά ὀλέθρια μέσα γιά τήν ἐξασθένιση τῆς προλεταριακῆς ἀπελευθερωτικῆς πάλης»* (σελ. 512).

ΣΙΛΙ. «Η ΕΠΕΚΤΑΣΗ ΤΗΣ ΑΓΓΛΙΑΣ»[101]

«Ἡ ἐπέκταση τῆς Ἀγγλίας» τοῦ Τζ. Ρ. Σίλι, μάγιστρου τῶν ἐπιστημῶν.

«Ἕνα βασικό χαρακτηριστικό γνώρισμα τῶν εὐρωπαϊκῶν κρατῶν τοῦ δέκατου ὄγδοου καί τοῦ δέκατου ἕβδομου αἰώνα, πού συχνά τό ξεχνοῦν, εἶναι ὅτι τό καθένα ἀπό τά πέντε δυτικά κράτη τῆς Εὐρώπης εἶχε τή δική του ἀποικιακή αὐτοκρατορία στό Νέο Κόσμο. Ἡ κατάσταση αὐτή μόλις ἄρχισε νά διαμορφώνεται πρίν ἀπό τό δέκατο ἕβδομο αἰώνα καί σταμάτησε πάλι μετά τό δέκατο ὄγδοο αἰώνα. Τά τεράστια, ἀπροσμέτρητα ἀποτελέσματα τῆς ἀνακάλυψης τοῦ Κολόμβου ἐκδηλώνονταν μέ τή μεγαλύτερη βραδύτητα, ἔτσι πού πέρασε ὁλόκληρος ὁ δέκατος ἕκτος αἰώνας προτοῦ ἡ πλειονότητα αὐτῶν τῶν ἐθνῶν τῆς Εὐρώπης κινηθεῖ γιά νά διεκδικήσει ἕνα μερίδιο στό Νέο Κόσμο. Ὥς τά τέλη περίπου αὐτῆς τῆς ἑκατονταετίας δέν ὑπῆρχε ἀνεξάρτητη Ὀλλανδία, γι'αὐτό καί δέν μποροῦσε νά ὑπάρχει καί Μεγάλη Ὀλλανδία. Οὔτε ἡ Ἀγγλία, οὔτε ἡ Γαλλία δέν εἶχαν ἐπίσης ἀποκτήσει ἀκόμη ἀποικίες στήν ἑκατονταετία αὐτή. Εἶναι ἀλήθεια ὅτι ἡ Γαλλία σχεδίαζε ἤδη νά δημιουργήσει μιά ἀποικία στή Βόρεια Ἀμερική. Αὐτό τό δείχνει ὥς τώρα ἡ ὀνομασία Καρολίνα, πού προέρχεται ἀπό τό ὄνομα τοῦ βασιλιᾶ τῆς Γαλλίας Καρόλου Θ΄. Οἱ ἰσπανοί ὅμως τῆς γειτονικῆς Φλωρίδας τό ἐμπόδισαν αὐτό. Λίγο ἀργότερα ἐξαφανίστηκε ὁλότελα χωρίς ν'ἀφήσει ἴχνη ἡ ἀποικία τοῦ σέρ Βάλτερ Ράλεϊ, πού εἶχε δημιουργηθεῖ στήν ἴδια τοποθεσία. Ἔτσι σ'ὅλη σχεδόν τή διάρκεια αὐτῆς τῆς ἑκατονταετίας ὁ Νέος Κόσμος ἔμεινε κάτω ἀπό τήν ἐξουσία τῶν δυό κρατῶν, πού ἔκαναν τά πιό πολλά ἀπ'ὅλους γιά τήν ἀνακάλυψή του, καί συγκεκριμένα τῆς Ἰσπανίας καί τῆς Πορτογαλίας. Οἱ βλέψεις μάλιστα τῆς Ἰσπανίας ἦταν στραμμένες κυρίως στήν Ἀμερική, ἐνῶ οἱ βλέψεις τῆς

Πορτογαλίας στήν 'Ασία, ὥσπου τό 1580 τά δυό αὐτά κράτη συγχωνεύτηκαν σέ μιά Ἕνωση πού διατηρήθηκε ἑξήντα χρόνια. Στήν ἑπταετία 1595-1602 οἱ ὀλλανδοί ἀρχίζουν τόν ἀγώνα γιά τή δημιουργία μιᾶς ἀποικιακῆς αὐτοκρατορίας. 'Ακολουθοῦν ἡ Γαλλία καί ἡ 'Αγγλία στίς ἀρχές τοῦ δέκατου ἕβδομου αἰώνα, δηλ. τήν ἐποχή τῆς βασιλείας τοῦ βασιλιᾶ μας 'Ιάκωβου Α΄.

'Αντίθετα, τό δέκατο ἔννατο αἰώνα ὁ ἀνταγωνισμός αὐτῶν τῶν πέντε κρατῶν στό Νέο Κόσμο σταμάτησε. Σταμάτησε γιά δυό λόγους: λόγω μιᾶς σειρᾶς πολέμων γιά τήν ἀνεξαρτησία, στούς ὁποίους οἱ ὑπερατλαντικές ἀποικίες ἀποχωρίστηκαν ἀπό τίς μητροπόλεις, καί λόγω τῶν ἀποικιακῶν κατακτήσεων τῆς 'Αγγλίας. Ἔχω ἤδη περιγράψει τόν 'Εκατονταετή πόλεμο, στή διάρκεια τοῦ ὁποίου οἱ κτήσεις τῆς Μεγάλης Γαλλίας καταβροχθίστηκαν ἀπό τή Μεγάλη Βρετανία. 'Η Μεγάλη 'Ολλανδία ἔπαθε ἐπίσης σημαντικές ἀπώλειες κι'ἔχασε τό 'Ακρωτήριο τῆς Καλῆς 'Ελπίδας καί τό Ντεμεράρου πού τά πῆραν οἱ ἄγγλοι. 'Ωστόσο καί τώρα ἀκόμη μπορεῖ νά μιλᾶμε γιά τήν ὕπαρξη μιᾶς Μεγάλης 'Ολλανδίας, παίρνοντας ὑπόψη τήν ἐξαίρετη ἀποικία 'Ιάβα μέ πληθυσμό ὄχι λιγότερο ἀπό δεκαεννιά ἑκατομμύρια. 'Η παρακμή τῆς Μεγάλης 'Ισπανίας καί τῆς Μεγάλης Πορτογαλίας ἔγινε στόν αἰώνα μας μπροστά στά μάτια τῶν ἀνθρώπων πού ἀκόμη ζοῦν ἀνάμεσά μας. Ἄν ἐκτιμήσουμε τά γεγονότα ὄχι τόσο σχετικά μέ τήν ἐντύπωση πού προκαλεῖται ἀπ'αὐτά στή δοσμένη στιγμή, ἀλλά περισσότερο σχετικά μέ τίς συνέπειές τους πού θά ἀκολουθήσουν, εἴμαστε ὑποχρεωμένοι νά ὀνομάσουμε τό γεγονός αὐτό σάν ἕνα ἀπό τά σοβαρότερα γεγονότα στήν ἱστορία τῆς γήινης σφαίρας, γιατί ἀποτέλεσε τήν ἀρχή μιᾶς ἀνεξάρτητης ζωῆς σ'ὅλη σχεδόν τή Νότια καί τήν Κεντρική 'Αμερική. Αὐτό συντελέστηκε κυρίως στή δεκαετία 1820-1830 καί ἦταν τό ἀποτέλεσμα μιᾶς σειρᾶς ἐξεγέρσεων. Ἄν διερευνήσουμε τήν προέλευσή τους, θά βροῦμε ὅτι οἱ ἐξεγέρσεις αὐτές ἦταν συνέπεια τοῦ χτυπήματος πού καταφέρθηκε στήν 'Ισπανία καί στήν Πορτογαλία ἀπό τήν εἰσβολή τοῦ Ναπολέοντα. Ἔτσι ἕνα ἀπό τά βασικά ἀποτελέσματα, ἄν ὄχι τό πιό βασικό, τῶν κατορθωμάτων τοῦ Ναπολέοντα ἦταν ἡ παρακμή τῆς Μεγάλης 'Ισπανίας καί τῆς Μεγάλης Πορτογαλίας καί ἡ ἀνεξαρτησία τῆς Νότιας 'Αμερικῆς.

Συνέπεια ὅλων αὐτῶν τῶν μεγάλων ἀνατροπῶν, γιά τίς ὁποῖες, νομίζω, πώς μόνο σέ λίγους ἀπό σᾶς εἶναι γνωστό κάτι, εἶναι ὅτι τά δυτικοευρωπαϊκά κράτη, μέ ἐξαίρεση τήν 'Αγγλία, εἶχαν βασικά ἀποκοπεῖ πάλι ἀπό τό Νέο Κόσμο. Βέβαια, αὐτό εἶναι σωστό μόνο κατά προσέγγιση. 'Η 'Ισπανία κατέχει ἀκόμη τήν Κούβα καί τό Πόρτο-Ρίκο, ἡ Πορτογαλία ἔχει ἀκόμη μεγάλες κτήσεις στήν 'Αφρική καί ἡ Γαλλία ἄρχισε νά δημιουργεῖ μιά νέα αὐτοκρατορία

στή Βόρεια 'Αφρική. Όμως στή διεθνή θέση αὐτῶν τῶν τεσσάρων κρατῶν ἔγινε οὐσιαστική ἀλλαγή. Έγιναν καί πάλι εὐρωπαϊκά κυρίως κράτη, ὅπως ἦταν μέχρι τότε πού ὁ Κολόμβος διέπλευσε τόν 'Ατλαντικό ὠκεανό» (σελ. 62-64).

«Έτσι βλέπουμε ὅτι ὁ δέκατος ἕβδομος καί ἀκόμη περισσότερο ὁ δέκατος ὄγδοος αἰώνας ἀποτελοῦν μιά περίοδο στήν ὁποία ὁ Νέος Κόσμος εἶχε συνδεθεῖ μέ ἰδιόμορφο τρόπο μέ τά πέντε δυτικά κράτη τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ συστήματος. Ἡ σύνδεση αὐτή τροποποιεῖ καί καθορίζει ὅλους τούς πολέμους πού ἔγιναν σ' αὐτή τήν περίοδο, ὅλα τά σύμφωνα, ὅλες τίς διεθνεῖς σχέσεις τῆς Εὐρώπης. Σέ προηγούμενη διάλεξη ἀνάφερα ὅτι δέν μπορεῖ νά κατανοηθεῖ ἡ πάλη ἀνάμεσα στήν 'Αγγλία καί στή Γαλλία, πού γινόταν τίς ἑκατονταετίες ἐκεῖνες, ἄν βλέπουμε μόνο τήν Εὐρώπη, καί ὅτι οἱ ἐμπόλεμες πλευρές ἦταν πράγματι οἱ δυό παγκόσμιες δυνάμεις: ἡ Μεγάλη Βρετανία καί ἡ Μεγάλη Γαλλία. Τώρα τονίζω ὅτι στήν ἱστορία τῆς ἴδιας περιόδου πρέπει ἀντί 'Ολλανδία, Πορτογαλία καί 'Ισπανία νά διαβάζουμε πάντα: Μεγάλη 'Ολλανδία, Μεγάλη Πορτογαλία καί Μεγάλη 'Ισπανία. Σημειώνω ἐπίσης ὅτι αὐτή ἡ κατάσταση πραγμάτων ἔχει τώρα ἐκλείψει: ἡ 'Ισπανική ἀποικιακή αὐτοκρατορία, οὐσιαστικά καί ἡ Πορτογαλική καί ἡ 'Ολλανδική ἀποικιακή αὐτοκρατορία τράβηξαν τόν ἴδιο δρόμο πού εἶχε ἀκολουθήσει καί ἡ Γαλλική. Όμως ἡ Μεγάλη Βρετανία ὑπάρχει ἀκόμη. Καί ἔτσι καταλαβαίνουμε τήν ἱστορική προέλευση καί τό χαρακτήρα αὐτῆς τῆς αὐτοκρατορίας» (σελ. 64-65).

«Μπλεχτήκαμε σέ δυό μεγάλους πολέμους κυρίως ἐξαιτίας τῶν ἀποικιῶν μας, καί ἡ τελική ρήξη προκλήθηκε ὄχι τόσο ἀπό τήν πίεση τῆς 'Αγγλίας στίς ἀποικίες, ὅσο ἀπό τήν πίεση τῶν ἀποικιῶν στήν 'Αγγλία. Ἄν ἐπιβάλαμε στίς ἀποικίες φόρους, αὐτό γινόταν μονάχα γιά τήν ἐξόφληση τῶν χρεῶν πού ἀναλάβαμε γι' αὐτές πάλι τίς ἀποικίες καί δοκιμάζαμε φυσικά πίκρα γιατί ἐμεῖς οἱ ἴδιοι βοηθήσαμε τίς ἀποικίες μας νά τά βγάζουν πέρα χωρίς ἐμᾶς, γιατί καταλύσαμε πρός τό συμφέρον τους τήν κυριαρχία τῶν γάλλων στή Βόρεια 'Αμερική» (σελ. 75).

«Τό μεσαίωνα ἡ 'Αγγλία ἀπό οἰκονομική ἄποψη δέν ἦταν προηγμένη χώρα, ἀλλά μάλλον καθυστερημένη. Οἱ κυριότερες ἐμπορικές χῶρες πιθανόν νά τήν κοίταζαν ἀφ' ὑψηλοῦ. Όπως ἡ ἴδια ἡ 'Αγγλία κοιτάζει τώρα τά ἀπαρχαιωμένα σέ σύγκριση μέ τά ἀγγλικά συστήματα ἐμπορίου καί τραπεζῶν, σέ χῶρες σάν τή Γερμανία, ἀκόμη καί σάν τή Γαλλία, ἔτσι ἔπρεπε νά κοίταζαν τήν 'Αγγλία οἱ ἰταλοί τοῦ Μεσαίωνα. Μέ τίς συνθῆκες ζωῆς τους στίς πόλεις, μέ τίς πλατιές ἐμπορικές σχέσεις τους καί τήν ἔκδηλη ἐπιχειρηματικότητά τους οἱ ἰταλοί ἔπρεπε τότε νά συγκαταλέγουν τήν 'Αγγλία, ὅπως καί τή Γαλλία, στίς καθυστερημένες ἀγροτικές

καί φεουδαρχικές χῶρες πού βρίσκονταν ἔξω ἀπό τό κύριο ρεῦμα τῶν ἰδεῶν τοῦ καιροῦ ἐκείνου» (σελ. 96-97).

«*Ὁ ἀνταγωνισμός* ἀνάμεσα στίς πέντε ναυτικές δυνάμεις τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης γιά τό Νέο Κόσμο—νά ποιά εἶναι ἡ φόρμουλα πού συνοψίζει τό μεγαλύτερο μέρος τῶν ἱστορικῶν γεγονότων τοῦ δέκατου ἕβδομου καί τοῦ δέκατου ὄγδοου αἰώνα. Αὐτό εἶναι μιά ἀπό τίς γενικεύσεις πού διαφεύγουν τήν προσοχή μας, ὅσο καιρό μελετοῦμε τήν ἱστορία μονάχα ξεχωριστῶν κρατῶν» (σελ. 108).

«Τί μᾶς παρακίνησε νά κατακτήσουμε τήν 'Ινδία; Μήπως ἡ κατάκτηση αὐτή δέν ἦταν τό ἄμεσο ἀποτέλεσμα τοῦ ἐμπορίου μας μέ τήν 'Ινδία; Ὅμως αὐτό εἶναι μόνο ἕνα ἀπό τά πιό χτυπητά παραδείγματα πού ἀπεικονίζουν τό νόμο, ὁ ὁποῖος κυριαρχοῦσε στήν ἱστορία τῆς 'Αγγλίας τοῦ δέκατου ἕβδομου καί τοῦ δέκατου ὄγδοου αἰώνα, τό νόμο τῆς στενῆς ἀλληλεξάρτησης ἀνάμεσα στόν πόλεμο καί στό ἐμπόριο, καί σάν ἀποτέλεσμα τοῦ νόμου αὐτοῦ στή διάρκεια ὅλης αὐτῆς τῆς περιόδου τό ἐμπόριο ὁδηγεῖ φυσιολογικά στόν πόλεμο καί ὁ πόλεμος τρέφει τό ἐμπόριο. Ἔχω ἤδη τονίσει ὅτι οἱ πόλεμοι τοῦ δέκατου ὄγδοου αἰώνα ἦταν ἀσύγκριτα πιό μεγάλοι καί πιό ἐπαχθεῖς ἀπό τούς πολέμους τοῦ Μεσαίωνα. Μεγάλοι ἦταν καί οἱ πόλεμοι τοῦ δέκατου ἕβδομου αἰώνα, ἄν καί ὄχι σέ τέτιο βαθμό. 'Ακριβῶς σ'αὐτή τήν περίοδο ἡ 'Αγγλία μετατρεπόταν ὅλο καί περισσότερο σέ ἐμπορική χώρα. Καί σ'αὐτή τήν περίοδο, ὅσο ἀναπτυσσόταν τό ἐμπόριό της, ἡ 'Αγγλία γινόταν ὅλο καί περισσότερο πολεμοχαρής» (σελ. 120).

«Καί πραγματικά, δέν εἶναι εὔκολο νά δικαιολογηθεῖ ἡ συμπεριφορά ἐκείνων πού δημιούργησαν τή Μεγάλη Βρετανία» (σελ. 145).

«Ἴσως, θά ρωτήσετε, ἄν μποροῦμε νά περιμένουμε ἤ νά εὐχόμαστε νά εὐδοκιμεῖ ἡ 'Αγγλία, μιά καί προέκυψε ἀπό τό ἔγκλημα. Ὅμως ὁ θεός, πού φανερώνεται στήν ἱστορία, δέν συνηθίζει νά κρίνει ἔτσι. Δέν βλέπουμε στήν ἱστορία ὅτι οἱ παράνομες κατακτήσεις τῆς μιᾶς γενιᾶς χάνονται ὁπωσδήποτε ἤ πιθανότατα ἀπό τήν ἑπόμενη γενιά» (σελ. 146).

«Μαζί μέ τήν ἀποικιακή αὐτοκρατορία μας ἀναπτυσσόταν βαθμιαῖα τό δέκατο ἕβδομο αἰώνα καί ἡ συμμετοχή μας στό ἐμπόριο τῶν δούλων. Μέ τό σύμφωνο τῆς Οὐτρέχτης τό δουλεμπόριο καθιερώθηκε κατά κάποιο τρόπο καί ἔγινε «τό κύριο ἀντικείμενο τῆς ἀγγλικῆς πολιτικῆς» (τά λόγια αὐτά τά δανείστηκα ἀπό τόν μίστερ Λέκκι. Βλ. τήν «Ἱστορία τῆς 'Αγγλίας τοῦ 18ου αἰώνα». II, σελ. 13). Φοβᾶμαι ὅτι ἀπό τότε πήραμε τήν κύρια θέση στό ἐμπόριο τῶν δούλων καί κηλιδωθήκαμε περισσότερο ἀπ'ὅ,τι ἄλλοι λαοί, μέ τίς τερατώδεις καί αἰσχρές θηριωδίες τους» (σελ. 148).

«'Ανάφερα ἤδη ὅτι στό σύγχρονο κόσμο οἱ ἀποστάσεις ἔχασαν σέ σημαντικό βαθμό τή σημασία τους καί ὅτι μερικά γνωρίσματα λένε ὅτι ἔρχεται ἡ ἐποχή, κατά τήν ὁποία τά κράτη θά εἶναι πολύ πιό ἐκτεταμένα, ἀπ'ὅ,τι ἦταν ὥς τώρα» (σελ. 308).

Π. ΝΤΕΝ. «ΓΙΑ ΤΗ ΓΕΡΜΑΝΙΚΗ ΑΠΟΙΚΙΑΚΗ ΚΑΙ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗ»

«Γιά τή γερμανική ἀποικιακή καί παγκόσμια πολιτική» τοῦ Πάουελ Ντέν. (Δεύτερη ἔκδοση, Βερολίνο, 1907.)

«Σήμερα στίς θάλασσες πλέουν, χωρίς νά λογαριάζονται τά πολεμικά πλοῖα, 40 000 περίπου μεγάλα ἐμπορικά πλοῖα, ἀτμόπλοια καί ἱστιοφόρα, μέ καθαρή χωρητικότητα 25 ἑκατομμύρια τόννους καί μέ δυναμικότητα μεταφορᾶς φορτίων 61 ἑκατομμυρίων τόννων τῶν 1 000 χιλιογράμμων» (σελ. 37).

«Κάθε χρόνο αὐτή* δίνει στούς ἄγγλους πάνω ἀπό 180 ἑκατομ. μάρκα, στούς γερμανούς (μέ 220 ἁλιευτικά ἀτμόπλοια)—25 περίπου ἑκατομ. καί στούς γάλλους 10 ἑκατομ. μάρκα» (σελ. 39).

«Οἱ θαλάσσιες ἀκτές τῆς Γερμανίας ἔχουν μῆκος μόνο 1 270 χιλιόμετρα καί ἀποτελοῦν μόνο τό ἕνα τέταρτο τῶν συνόρων τῆς ξηρᾶς, ἐνῶ ἡ Γαλλία ἔχει τίς τρεῖς πλευρές της πρός τή θάλασσα καί οἱ ἀκτές της ἔχουν συνολικό μῆκος 3 175 χιλιομέτρων» (σελ. 41).

«Σύμφωνα μέ τούς ὑπολογισμούς τοῦ καθηγητῆ δρ. Ἔκερτ στό βιβλίο του γιά «Τά θαλάσσια συμφέροντα τῆς Ρηνανίας καί τῆς Βεστφαλίας» (1906), τό ἕνα τρίτο τῶν συνολικῶν γερμανικῶν εἰσαγωγῶν πού γίνονται ἀπό τή θάλασσα καί πάνω ἀπό τό ἕνα πέμπτο τῶν συνολικῶν διαθαλάσσιων ἐξαγωγῶν της γίνονται ἀπό τά ὀλλανδικά καί βελγικά λιμάνια» (σελ. 42).

«Στίς ἀρχές τοῦ 1907 τό πρακτορεῖο «Βέριτας» ἀριθμοῦσε 14 656 ἀτμόπλοια μέ 18,9 ἑκατομ. τόννους. 'Απ'αὐτά στήν 'Αγγλία ἀναλογοῦσαν 6 249 ἀτμόπλοια μέ 9,8 ἑκατομ. τόννους, στή Γερμανία — 1 351 μέ 2,1 ἑκατομ. τόννους, στίς Βορειοαμερικανικές Πολιτεῖες—885 μέ 1,2 καί στή Γαλλία—586 μέ 0,7 ἑκατομ. τόννους. 'Επίσης, ἀπό τό συνολικό ἀριθμό 26 579 ἱστιοφόρων πλοίων μέ 7,5 ἑκατομ. τόννους στήν 'Αγγλία ἀναλογοῦσαν τά περισσότερα, καί συγκεκριμένα 6 338 πλοῖα μέ 1,8 ἑκατομ. τόννους. Σέ συνέχεια ἀκολουθοῦσαν οἱ Βορειοαμερικανικές Πολιτεῖες μέ — 3695 πλοῖα καί 1,5 ἑκατομ. τόννους, ἡ Γαλλία — μέ 1356 πλοῖα καί ἡ Γερμανία — μέ 991 πλοῖα μέ 0,5 ἑκατομ. τόννους. Στήν περίοδο 1882-1905 ἡ χωρητικότητα τῆς ἀγγλικῆς ναυσιπλοΐας πού πέρα-

* ἡ ἁλιεία σέ ἀνοιχτή θάλασσα. *Ἡ Σύντ.*

σε ἀπό τή διώρυγα τοῦ Σουέζ αὐξήθηκε κατά 103% καί τῆς γερμανικῆς κατά 1561%!» (σελ. 43).

«Σύμφωνα μέ τά στοιχεῖα μιᾶς ἀμερικανικῆς στατιστικῆς, ἡ συνολική ἐπιφάνεια τῶν κοιτασμάτων κάρβουνου σ'ὅλη τή γῆ φτάνει τό 1 500 000 περίπου τετραγωνικά χιλιόμετρα. 'Απ'αὐτά οἱ 520 000 ἀναλογοῦν στήν Κίνα, 500 000 — στίς Βορειοαμερικανικές Πολιτεῖες, 169 000—στόν Καναδά, 91 000—στή Βρετανική 'Ινδία, 62 000—στή Νέα Νότια Οὐαλία, 52 000—στή Ρωσία, 31 000 στήν 'Αγγλία, 14 000—στήν 'Ισπανία, 13 000—στήν 'Ιαπωνία, 5 400—στή Γαλλία, ἀπό 4 600—στήν Αὐστρία, στήν Οὐγγαρία καί Γερμανία καί 1 300—στό Βέλγιο. 'Η ἐκμετάλλευσή τους ἐξαρτιέται ἀπό τό βάθος, τήν ποιότητα καί τήν τοποθεσία τῶν κοιτασμάτων κάρβουνου.

* *
*

«Σύμφωνα μέ ἀγγλικά στοιχεῖα, τό 1905 εἶχε γίνει ἐξόρυξη 840 περίπου ἑκατομμυρίων τόννων γαιάνθρακα ἀξίας 6 περίπου δισεκατομμυρίων μάρκων.

Παγκόσμια ἐξόρυξη γαιάνθρακα τό 1905

	Σέ ἑκατομ. τόννους	σέ % τῆς συνολικῆς ἐξόρυξης	ἀνά κάτοικο
Βορειοαμερικανικές Πολιτεῖες	350,8	41%	4¼ τόννοι
Μεγάλη Βρετανία	236,1	28	5½
Γερμανία	119,3	14	2
Γαλλία	34,8	4	1
Βέλγιο	21,5	2,7	3
Ρωσία	19	2,3	
'Ιαπωνία	10	1,2	
Βρετανική 'Ινδία	8,4	} 3,5	
Καναδάς	7,8		
Αὐστραλία	9,8		
Βρετανική Νότια 'Αφρική	3,6		
'Υπόλοιπες χῶρες	19,1		
	840		

83% τῆς συνολικῆς ἐξόρυξης πέφτει στίς τρεῖς μεγάλες χῶρες» (σελ. 46-47).

«'Από τό 1883-1903 ἡ κατανάλωση κάρβουνου αὐξήθηκε στήν 'Αγγλία κατά 24%, στή Γερμανία κατά 102%, στίς Βορειοαμερικανικές Πολιτεῖες κατά 129%» (σελ. 47).

«Σχεδόν τά τρία τέταρτα τῶν ἐξαγωγῶν κάρβουνου τῆς 'Αγγλίας πηγαίνουν στήν ἠπειρωτική Εὐρώπη καί στήν περιοχή τῆς Μεσογείου» (σελ. 55).

«Στίς στρατιωτικές τους ναυτικές βάσεις, 40 περίπου ἀπ' τίς ὁποῖες ὑπάρχουν σ' ὅλες τίς ἠπείρους, οἱ ἄγγλοι κατασκεύασαν μεγάλες ἀποθῆκες κάρβουνου» (σελ. 56-57).

«Τά ἀποθέματα πού δημιούργησαν ἐκεῖ ἀνέρχονταν σέ ἑκατομμύρια τόννους. Ὁ Πέτς ἀποκάλεσε κάποτε αὐτές τίς ἀποθῆκες κάρβουνου ὁρόσημα τῆς ἀγγλικῆς κυριαρχίας στή θάλασσα» (σελ. 57).

«Ἄν ὑπολογισθεῖ τό κόστος τοῦ ναύλου τῶν ἀγγλικῶν ἐξαγωγῶν κάρβουνου στίς διάφορες χῶρες κατά μέσον ὅρο μόνο 5 μάρκα τόν τόννο, μέ μιά συνολική ἐξαγωγή 58 ἑκατομ. τόννων τό 1906 ἔχουμε γιά τήν ἀγγλική ναυσιπλοΐα ἕνα ἐτήσιο ἔσοδο ἀπό τούς ναύλους 300 περίπου ἑκατομ. μάρκων» (σελ. 57-58).

«Δυστυχῶς ὥς τώρα δέν κατορθώθηκε ἀκόμη νά ἐκτοπιστεῖ τό ἀγγλικό κάρβουνο ἀπό τίς περιοχές τῆς Βόρειας καί τῆς Βαλτικῆς θάλασσας. Τό ἴδιο τό Βερολίνο παίρνει ἀκόμη τό ἕνα ἕκτο τῆς ἀναγκαίας σ' αὐτό ποσότητας κάρβουνου (τό μεγαλύτερο μέρος γιά τήν παραγωγή φωταερίου) ἀπό τήν Ἀγγλία» (σελ. 62).

«Τή δύσκολη κατάσταση τῆς γερμανικῆς βιομηχανίας σχετικά μέ τόν ἐφοδιασμό της μέ βαμβάκι τήν παρουσίασε παραστατικά μέ ἀριθμούς ὁ ὑπουργό Ντέρνμπουργκ. Μιά ἄνοδος τῆς τιμῆς κατά 4 πφέννιγκ τή λίβρα ἀκριβαίνει τήν παγκόσμια κατανάλωση βαμβακιοῦ κατά 320 ἑκατομ. μάρκα. Ἡ ἄνοδος ὅμως τῶν τιμῶν ἀπό τό 1899 ἔφτασε τά δισεκατομμύρια! Τό 1905 ἡ Γερμανία κατανάλωσε 1,6 ἑκατομ. δέματα καί ἀνάλογα μέ τίς διακυμάνσεις καί τήν ἄνοδο τῶν τιμῶν πού τίς προκαλοῦν οἱ κερδοσκόποι τῆς Νέας Ὑόρκης, πλήρωνε τόν τελευταῖο καιρό σ' αὐτούς κάθε χρόνο 150-200 ἑκατομ. μάρκα *περισσότερα** ἀπό πρίν, δηλ. 5-7 φορές περισσότερο ἀπό τά χρονιάτικα κονδύλια πού διαθέτει γιά τίς ἀποικίες. Πρέπει ν' ἀπαλλαγεῖ ἀπό τό φόρο αὐτόν, ἀπό τό φόρο ὑποτελείας, πού πληρώνει στό ἐξωτερικό.

Οἱ ἄγγλοι ἔμποροι καί οἱ ἐργοστασιάρχες, γιά νά ἀποφύγουν τίς συνέπειες τῆς κερδοσκοπίας τοῦ Χρηματιστηρίου, ὅλο καί συχνότερα περιέρχονται τίς νότιες Πολιτεῖες καί ἀγοράζουν ἐπί τόπου τήν ἀναγκαία σ' αὐτούς πρώτη ὕλη. Οἱ ἄγγλοι ἐργοστασιάρχες ἀγόρασαν μεγάλες ἐκτάσεις γῆς στό Τέξας γιά νά ἀσχοληθοῦν οἱ ἴδιοι ἐκεῖ μέ τήν καλλιέργεια τοῦ βαμβακιοῦ ἤ γιά νά δόσουν τά χωράφια μέ ἐνοίκιο» (σελ. 81).

«Στίς Ἑνωμένες Πολιτεῖες ὁ ἀριθμός ἀδραχτιῶν αὐξήθηκε ἀπό 14,6 ἑκατομ. τό 1890 στά 23,2 ἑκατομ. τό 1906» (σελ. 82).

«Ἡ κατανάλωση τῶν Ἑνωμένων Πολιτειῶν τό 1906 ἦταν 4,8 ἑκατομ. δέματα (ἔναντι μόνο 3,6 ἑκατομ. στή Μεγάλη Βρετανία καί 1,6 στή Γερμανία). Στίς ἀρχές τῆς δεκαετίας 1860-1870 οἱ Ἑνωμέ-

* Ὑπογράμμιση τοῦ Ντέν. *Ἡ Σύντ.*

νες Πολιτεῖες κατανάλωναν τό 20% τῆς σοδιᾶς τους, στή δεκαετία 1880-1890 τό 32%, στά 1890-1900 τό 35% καί ἀπό τό 1900 καί δῶ—ὥς τό 40%» (σελ. 82).

«Ἄν οἱ Ἑνωμένες Πολιτεῖες δέν θά ὑποχρεώνονται πιά νά ἀναζητοῦν στό ἐξωτερικό τήν κατανάλωση γιά τό μεγαλύτερο μέρος τῆς σοδιᾶς τους σέ βαμβάκι, τότε ὁ ἐφοδιασμός τῆς παγκόσμιας ἀγορᾶς μέ βαμβάκι θά γίνει ζήτημα δύναμης» (σελ. 83).

«Οἱ Ἑνωμένες Πολιτεῖες, πού κυριαρχοῦν στήν ἀγορά τοῦ βαμβακιοῦ, διαθέτουν στό σύστημά τους τῶν ἐξαγωγικῶν δασμῶν ἕνα ἐξαιρετικά ἰσχυρό ὅπλο ἐνάντια στήν Εὐρώπη. Τά εὐρωπαϊκά κράτη πρέπει νά κάνουν τό πᾶν γιά νά ἀπαλλαγοῦν ἀπ'αὐτή τή Δαμόκλεια σπάθη. Καμιά θυσία δέν θά πρέπει νά τή θεωρήσουν πολύ μεγάλη. Σέ τελευταία ἀνάλυση ἐδῶ πρόκειται γιά ἕνα ζήτημα δύναμης, πού, ὅμως, μπορεῖ νά ὑπερνικηθεῖ μέ εἰρηνική δουλιά» (σελ. 87-88).

«Μέ πρωτοβουλία τῆς Ἐπιτροπῆς γιά τήν ἀποικιακή οἰκονομία, ὕστερα ἀπό τίς ἀκρότητες τῆς κερδοσκοπίας στό βαμβάκι, πού σημειώθηκαν τό 1903 στή Νέα Ὑόρκη, ἀντιπρόσωποι τῆς εὐρωπαϊκῆς βαμβακοβιομηχανίας ἄρχισαν νά συνέρχονται σέ διεθνή συνέδρια: στά μέσα τοῦ 1904 στή Ζυρίχη, τόν Ἀπρίλη τοῦ 1905 στίς Βρυξέλλες, τόν Ἰούνη τοῦ 1906 στό Μάντσεστερ καί τό Μάη τοῦ 1907 στή Βιέννη γιά νά συζητήσουν τά ἀντίμετρα πού θά χρειαστεῖ νά πάρουν» (σελ. 88).

«Ἡ ἐνθάρυνση τῆς βαμβακοκαλλιέργειας κάτω ἀπό τή γερμανική σημαία εἶναι ἕνα ἀπό τά σπουδαιότερα καθήκοντα τῆς ἀποικιακῆς οἰκονομίας τῆς Γερμανίας καί τῆς ἀποικιακῆς πολιτικῆς της. Αὐτό τό εἶχε καταλάβει ἤδη ὁ Βίσμαρκ» (σελ. 90).

« Μέ ἐνθάρυνση τῆς βαμβακοκαλλιέργειας στίς ἀποικίες ἡ Γερμανία, δέν πετυχαίνει μόνο προοπτικά τήν ἐξασφάλιση τοῦ ἐφοδιασμοῦ της μέ τήν ἀπαραίτητη πρώτη ὕλη, ἀλλά συμβάλλει καί στή μόνιμη εὐημερία τῶν ἴδιων τῶν ἀποικιῶν πού θά ἀναπτύσσονται σέ καταναλωτές γερμανικῶν βιομηχανικῶν εἰδῶν.

Ἀπό τή δημιουργία τῆς βαμβακοκαλλιέργειας στίς γερμανικές ἀποικίες ὁ σοσιαλδημοκράτης Κάλβερ περιμένει ὀφέλη καί γιά τούς γερμανούς ἐργάτες»... («Sozialistische Monatshefte». 1907, τεῦχ. 3), (σελ. 96-97).

«Ἡ Ἀγγλία διαθέτει στήν Ἀφρική 18 369 χιλιόμετρα σιδηροδρομικῶν γραμμῶν, ἡ Γαλλία 5 657, ἡ Γερμανία 1 398, ἡ Πορτογαλία 1 173, ἡ Ἰταλία 115 καί τό κράτος τοῦ Κογκό 642 χιλιόμετρα» (σελ. 104).

«Ἄν δέν λάβουμε ὑπόψη τούς σοσιαλδημοκράτες μηδενιστές, οἱ ἀντίπαλοι τῶν ἀποικιῶν, παρ'ὅλους τούς ὑπολογισμούς τους, ἀπέφευγαν παρ'ὅλα αὐτά νά βγάλουν τά τελικά συμπεράσματα, δέν

ἀποφάσιζαν νά δηλώσουν ὅτι οἱ κτήσεις, πού ἀπαιτοῦν τόσο σημαντικά κονδύλια, δέν ἔχουν καμμιά ἀξία, ἀπέφευγαν νά ζητήσουν τήν παραίτηση ἀπ᾿αὐτές τίς κτήσεις καί, ἀποφεύγοντας νά τό κάνουν αὐτό, ἐνεργοῦσαν ἔξυπνα, γιατί τό τελικό αὐτό συμπέρασμα δείχνει ὅτι ὅλη ἡ θέση τους δέν εἶναι σωστή» (σελ. 113-114).

«᾿Εξαιρετικά λυσσαλέα καμπάνια ἐνάντια στή γερμανική ἀποικιακή πολιτική ἐξαπόλυσαν οἱ σοσιαλδημοκράτες προπαγανδιστές καί τά ἔντυπα ὄργανά τους στίς παραμονές τῶν ἐκλογῶν τοῦ 1907. Τό κεντρικό ὄργανό τους μιλοῦσε γι᾿αὐτή τήν πολιτική ὅτι «ἐπιδιώκει νά ἱδρύσει ἕνα νέο γερμανικό δουλοκτητικό κράτος θυσιάζοντας τά ἀγαθά καί τό αἷμα τοῦ γερμανικοῦ προλεταριάτου». Σ᾿αὐτή τήν πολιτική, κατά τή γνώμη τους, ἔπρεπε νά καταφερθεῖ «συντριπτική ἥττα».

Παρ᾿ὅλα αὐτά καί στό σοσιαλδημοκρατικό στρατόπεδο ἀκούονταν φωνές ὑπέρ τῶν ἀποικιῶν καί ἀπορριπτόταν ἡ ἀντίληψη ἐκείνων πού περιορίζονταν νά μιλᾶνε κοροϊδευτικά γιά τίς γερμανικές ἀποικίες, σάν ἀμμώδεις ἐρήμους χωρίς καμμιά ἀξία.

᾿Ενάντια στήν ἀκραία ἀρνητική στάση τῶν σοσιαλδημοκρατῶν ἀπέναντι στή γερμανική ἀποικιακή πολιτική τάχθηκε στίς ἀρχές τοῦ 1907 στό περιοδικό «Sozialistische Monatshefte» ὁ πρώην σοσιαλδημοκράτης βουλευτής Κάλβερ» (σελ. 121).

«῾Ο Τ. Κάλβερ ἔδειξε κατανόηση γιά τίς ἀπαιτήσεις τῆς παγκόσμιας κατάστασης, ὅταν στό περιοδικό «Sozialistische Monatshefte» τοῦ Μάρτη 1907 πῆρε θέση ἐνάντια στήν ἐχθρική στάση τῆς σοσιαλδημοκρατικῆς κομματικῆς καθοδήγησης ἀπέναντι στό γερμανικό στόλο» (σελ. 130).

«Μέ τό δίκιο του ὁ Κάλβερ εἰρωνεύεται τούς συντρόφους πού νομίζουν ὅτι εἶναι δυνατό, χωρίς πολλή σκέψη, ν᾿ἀνέβουν οἱ μισθοί ἐργασίας στή Γερμανία ὥς τό ἀγγλικό ἤ τό βορειοαμερικανικό ἐπίπεδο, χωρίς προκαταβολικά νά φροντίσουμε γιά τίς θέσεις μας στίς ἀποικίες καί στήν παγκόσμια ἀγορά» (σελ. 132).

«Τό 1905/6 οἱ εἰσαγωγές στήν Περσία ἦταν γύρω στά 140 ἑκατομ. μάρκα. ᾿Απ᾿αὐτά στή Ρωσία ἀναλογοῦσαν 70, στήν ᾿Αγγλία 30, στή Βρετανική ᾿Ινδία 16, στή Γαλλία 8, στήν Αὐστροουγγαρία 5, καί στή Γερμανία μόλις 3 ἑκατομ. μάρκα» (σελ. 148-149).

«῎Αν ἡ κατασκευή τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς τῆς Βαγδάτης πραγματικά θά ὁλοκληρωνόταν κάποτε ἀπό τούς γερμανούς καί οἱ ἄγγλοι δέν θά παραιτοῦνταν ἀπό τούς δικούς τους σκοπούς, τότε ὁ

ἀπομακρυσμένος Περσικός κόλπος θά μποροῦσε νά ἐξελιχθεῖ σέ ἑστία παγκόσμιων πολιτικῶν θυελλῶν» (σελ. 158).

«Τά ἐνδιαφερόμενα κράτη, πρίν ἀπ᾿ὅλα ἡ ᾿Αγγλία, ὅμως καί ἡ Γαλλία, ἡ ᾿Ολλανδία καί ἡ Δανία, πρέπει νά πάρουν ὑπόψη τους τό ἐνδεχόμενο τῆς ἀπώλειας τῶν ἀποικιῶν τους στό ἄμεσο μέλλον ἐξαιτίας τοῦ δόγματος Μονρόε» (σελ. 169).

«Σύμφωνα μέ ἡμιεπίσημα στοιχεῖα, τά γερμανικά κεφάλαια, τά τοποθετημένα στήν ἀγορά γῆς, στή βιομηχανία, στούς σιδηροδρόμους καί στό ἐμπόριο, ἀνέρχονταν στά τέλη τοῦ 1904 σ᾿ὅλη τήν ᾿Αμερική σέ 5-6 δισεκατομ. μάρκα καί μόνο στήν Κεντρική καί Νότια ᾿Αμερική σέ 2,8-3,4 δισεκατομ. μάρκα» (σελ. 229).

«Λένε ὅτι στή γῆ καί στά ἐργοστάσια τοῦ Καναδᾶ εἶναι τοποθετημένα κεφάλαια τῶν ῾Ενωμένων Πολιτειῶν πού ξεπερνοῦν τά 2 δισεκατομ. μάρκα.

Σύμφωνα μέ ἡμιεπίσημες πληροφορίες στά μέσα τοῦ 1907 τά κεφάλαια τῶν ῾Ενωμένων Πολιτειῶν στό Μεξικό ἀνέρχονταν σέ 3½-4 περίπου δισεκατομ. μάρκα» (σελ. 232-233).

«Οἱ δυό μεγαλύτερες ἠλεκτρικές ἑταιρίες τῆς Εὐρώπης καί τῆς ᾿Αμερικῆς, ἡ «῎Αλγκεμάινε ᾿Ελεκτριτσιτέτς γκέζελσάφτ» τοῦ Βερολίνου καί ἡ «Τζένεραλ ᾿Ελέκτρικ Κόμπανυ» τῆς Νέας ῾Υόρκης, ὑπόγραψαν μιά συμφωνία μέ τήν ὁποία μοίρασαν τήν παγκόσμια ἀγορά σέ δυό σφαῖρες συμφερόντων. Μέ τή συμφωνία αὐτή ἡ ἀμερικανική ἑταιρία πέτυχε νά τῆς παραχωρηθοῦν σάν ἀποκλειστική σφαίρα οἰκονομικῆς της δραστηριότητας καί ἡ Κεντρική καί ἡ Νότια ᾿Αμερική» (σελ. 249).

«᾿Εκεῖ πού ἐπιβλήθηκαν δασμοί προτίμησης, δέν μπόρεσαν νά ἐκτοπίσουν τό ξένο ἐμπόριο. Τέτιοι δασμοί προτίμησης θά ἐπιβάλλονται πάντα μόνο σέ πολύ περιορισμένη ἔκταση, γιατί τά ντόπια συμφέροντα, ἰδιαίτερα τά συμφέροντα τῶν ἀναπτυσσόμενων κλάδων τῆς βιομηχανίας, ἀλλά ἐπίσης καί τά συμφέροντα τῆς φθίνουσας ἀγροτικῆς οἰκονομίας, δέν ἀπαιτοῦν μόνο μιά ὁρισμένη προστασία, ἀλλά καί τήν ἀπόκρουση ὅλων τῶν ξένων μονοπωλίων. Αὐτές οἱ ἀντιδράσεις εἶναι τόσο μεγάλες πού δέν θά δόσουν τή δυνατότητα στούς ὀπαδούς τῶν βρετανικῶν αὐτοκρατορικῶν καί παναμερικανικῶν δασμολογικῶν προσπαθειῶν νά πετύχουν τόν ἀκραῖο σκοπό—τή δημιουργία μιᾶς ὁλότελα κλειστῆς τελωνειακῆς ἕνωσης.

Καί στά δυό αὐτά σχήματα ἀντιδροῦσε ὅλη ἡ νεότερη παγκόσμια οἰκονομική ἀνάπτυξη πού τείνει στή διαμόρφωση τῶν διεθνῶν ἀνταλλαγῶν μέ τήν ὑπερνίκηση τῶν τεχνητῶν ἐμποδίων,

καί μέ τήν ἀνάγκη τῶν ἰσχυρῶν κρατῶν νά ἀποκτήσουν ἐλεύθερο πεδίο οἰκονομικῆς δραστηριότητας πέρα ἀπό τά δικά τους σύνορα ἀκόμη καί πέρα ἀπό τήν ἤπειρο στήν ὁποία βρίσκονται. Πράγματι, οἱ προσπάθειες γιά δημιουργία μεγάλων, αὐτάρκων τελωνειακῶν ἑνώσεων πέρασαν σέ δεύτερη μοίρα» (σελ. 254-255).

«Δέν διεξάγεται ἀγώνας γιά τήν ἡγεμονία στήν Εὐρώπη. Ἄν ἕνας τέτιος ἀγώνας θά προκληθεῖ ἀπό τήν Ἀγγλία, δέν εἶναι καθόλου ὑποχρεωτικό νά ὁδηγήσει σέ πόλεμο. Ὅσο θά βρίσκεται στήν ἐξουσία ἡ κυβέρνηση τῶν φιλελευθέρων, ἡ εἰρήνη θά εἶναι ἐξασφαλισμένη. Αὐτό γιατί στούς πιό πιστούς ὀπαδούς της ἀνήκουν ἀκριβῶς οἱ ἄγγλοι φίλοι τῆς γενικῆς εἰρήνης, πού δέν τρέφουν καθόλου ἐχθρότητα πρός τή Γερμανία» (σελ. 329).

ΤΕΤΡΑΔΙΟ «ΙΜΠΕΡΙΑΛΙΣΜΟΣ»

Περιεχόμενα

ΡΕΒΕΝΤΛΟΦ. «Η ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΗΣ ΓΕΡΜΑΝΙΑΣ ΣΤΑ 1888-1913»

«*Ἡ ἐξωτερική πολιτική τῆς Γερμανίας* στά 1888-1913» τοῦ κόμητα Ἔρνστ *Ρέβεντλοφ*. Βερολίνο, 1914. *Τέταρτο μέρος.*

«Ἀπό τό 1903 προστέθηκε σάν ἐπικίνδυνο φάντασμα τό γερμανικό σχέδιο τῆς κατασκευῆς τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς τῆς Βαγδάτης, πού ἔγινε ἀποδεκτό ἀπό τήν Τουρκία» (σελ. 314).

«Ἄν σ'αὐτό προσθέσουμε ὅτι τό βασικό καθῆκον τῆς Βαλκανικῆς Ἐπιτροπῆς ἦταν ἡ συνειδητή πολιτική προπαγάνδα, δέν χρειάζεται νά ἀποδείξουμε περισσότερο πόσο ἰσχυρός καί μάλιστα ἀνεύθυνος βοηθός τῆς ἐπίσημης πολιτικῆς τῆς Ἀγγλίας ἦταν αὐτή ἡ Ἐπιτροπή πού χρησιμοποιεῖ τεράστια χρηματικά ποσά» (σελ. 314).

«Ἦταν ὁλοφάνερη ἡ σύνδεση τῶν ἰδεῶν ἀνάμεσα στή σιδηροδρομική γραμμή τοῦ Σαντζάκ καί στή μελλοντική σιδηροδρομική γραμμή τῆς Βαγδάτης» (σελ. 317).

«Τό 1906, τό ἐκδιδόμενο στό Παρίσι περιοδικό «Revue Slave» ἔγραφε ὅτι ὅλοι οἱ σλάβοι τῆς Κεντρικῆς Εὐρώπης καί τῶν Βαλκανίων πρέπει νά ἐπιδιώξουν τήν ὀργάνωση μιᾶς μεγάλης τελωνειακῆς ἕνωσης μέ τή Ρωσία, τήν Οὐγγαρία, τήν Ρουμανία καί τήν Ἑλλάδα. «Ὅλοι αὐτοί οἱ λαοί θά ἀποκόμιζαν χωρίς ἀμφιβολία ἕνα πολύ μεγαλύτερο ὄφελος ἀπ'αὐτή τήν Ἕνωση παρά ἀπό μιά τελωνειακή ἕνωση μέ τή Γερμανία... Ἡ ἀναγεννημένη

δύναμη τῆς Ρωσίας θά γίνει ἀκλόνητη, μιά πού ὅλα τά σλαβικά στοιχεῖα, ἑνωμένα κάτω ἀπό τήν ἠθική της αἰγίδα, θά γίνουν ἀποφασιστικοί ἀντίπαλοι κάθε πολιτικῆς τῆς ὠμῆς βίας»» (σελ. 318).

«Εὐθύς ἐξαρχῆς τό κίνημα εἶχε μιά ἔντονη ἑβραϊκή σφραγίδα, πού τό συνέδεε μέ τά κέντρα τοῦ εὐρωπαϊκοῦ κεφαλαίου. Τό κίνημα τῶν νεότουρκων ἔβρισκε πάντα ὑποστήριξη ἀπό τή Γαλλία καί τήν 'Αγγλία, εἰδικότερα μέσω τῆς Βαλκανικῆς ἐπιτροπῆς ἐπίσης» (σελ. 319).

«Στίς 19 τοῦ 'Ιούλη 1908 ὁ βασιλιάς 'Εδουάρδος Ζ΄ ἐπισκέφτηκε τόν τσάρο τῆς Ρωσίας καί συναντήθηκε μαζί του στόν ὅρμο τοῦ Ρεβέλ. Αὐτή ἡ συνάντηση ἀποτέλεσε τήν κορωνίδα τῆς ἀγγλορωσικῆς προσέγγισης καί προκάλεσε αἴσθηση στόν πολιτικό κόσμο τῆς Εὐρώπης» (σελ. 319).

«Πάντως πρέπει νά φέρουμε στή μνήμη μας τήν εἰκόνα τῆς κατάστασης ἀνησυχίας πού ἐπικρατοῦσε στά 1906-1908 στήν Εὐρώπη γενικά καί εἰδικότερα στή Γερμανία. Εἴδαμε πῶς στά 1906-1907 ὅλο καί περισσότερο ἐπιβεβαιωνόταν ἡ πραγματική πολιτική σημασία τῆς κραυγῆς γιά τήν «κύκλωση» τῆς Γερμανίας πού γινόταν μέ τήν πολιτική συμφωνιῶν τοῦ βασιλιᾶ 'Εδουάρδου. Μέ τίς μεσογειακές συμφωνίες καί μέ τή συμφωνία τῆς Ρωσίας, φαινόταν σάν νά ἔκλεινε ὁ κύκλος» (σελ. 320).

«'Επρόκειτο γιά σχέδιο διαμελισμοῦ τῆς Τουρκίας μέ ἀπώτερους σκοπούς» (σελ. 322).

«Πλήρης ἦταν ὁ αἰφνιδιασμός στό Λονδίνο καί στό Παρίσι» (σελ. 327).

«Δέν χωροῦσε ἀμφιβολία πώς, ἄν ἡ Γερμανία θά ὑποστηρίξει τή δυαδική μοναρχία μονάχα μέ ὅρους καί μέ ἐπιφυλάξεις, ἡ μοναρχία αὐτή θά δεχτεῖ ἰσχυρότατη πίεση ἀπό τά κράτη τῆς 'Αντάντ, δηλ. σέ μιά ὁρισμένη στιγμή ἡ 'Αγγλία καί ἡ Ρωσία θά προσπαθοῦν νά πετύχουν τό ἀντίθετο, γιά νά δείξουν μ' αὐτό τόν τρόπο ὅτι εἶναι καλύτερο γιά τήν Αὐστροουγγαρία νά προσχωρήσει στήν Τριπλή Συμμαχία. Αὐτό τῆς συνέφερε περισσότερο ἀπό τή συμμαχία μέ τή Γερμανική αὐτοκρατορία» (σελ. 332).

ΚΑΟΥΤΣΚΙ. «ΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΑΠΟΙΚΙΑΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ»

Κάρλ Κάουτσκι. «Σοσιαλισμός καί ἀποικιακή πολιτική». Βερολίνο, 1907.

«῾Ωστόσο, ὁ καπιταλιστικός τρόπος παραγωγῆς ἔπαψε πιά νά παίζει αὐτό τό ρόλο τοῦ ἰσχυρότατου κίνητρου ἀνάπτυξης τῶν

παραγωγικῶν δυνάμεων. Ἤδη στή δεκαετία 1880-1890 ὁ καπιταλιστικός τρόπος παραγωγῆς ἔφτασε στό ὅριο, πέρα ἀπό τό ὁποῖο γίνεται ὅλο καί περισσότερο ἐμπόδιο γιά τήν παραπέρα ἀνάπτυξη τῶν παραγωγικῶν δυνάμεων. Ὄχι ἀκόμη μέ τήν ἔννοια ὅτι κάνει ἀδύνατη κάθε παραπέρα ἀνάπτυξή τους, ἀπεναντίας, συντελεῖται ἀκόμη μιά τέτια ἀνάπτυξη, ἀλλά μέ τήν ἔννοια πιά ὅτι ἔγινε δυνατός ἕνας τρόπος παραγωγῆς στόν ὁποῖο ἡ ἀνάπτυξη τῆς παραγωγικότητας θά γινόταν πιό γρήγορα ἀπ'ὅ,τι στόν καπιταλιστικό τρόπο παραγωγῆς, ὁ ὁποῖος πρός τό συμφέρον τῆς αὐτοσυντήρησής του ὑποχρεώνεται νά βάζει ὅλο καί περισσότερα ἐμπόδια στήν πρόοδο τῆς παραγωγικότητας» (σελ. 35).

«Σήμερα ὁ σοσιαλισμός ἔγινε πιά μιά οἰκονομική ἀναγκαιότητα. Τό πότε θά ἐπικρατήσει εἶναι πιά μόνο ζήτημα δύναμης. Ἡ δημιουργία αὐτῆς τῆς δύναμης γιά τό προλεταριάτο μέ τήν ὀργάνωση καί τή διαφώτιση εἶναι τώρα, ὅσο ποτέ ἄλλοτε, τό σπουδαιότερο καθῆκον τῆς σοσιαλδημοκρατίας. Δέν ὑπάρχει πιό παράδοξο πράγμα ἀπό τούς σοσιαλιστές ἐκείνους πού νομίζουν ὅτι ὀφείλουν παράλληλα νά φροντίζουν καί γιά μιά παραπέρα ἀνάπτυξη τῆς ἰσχύος τοῦ καπιταλισμοῦ» (σελ. 37).

ΕΝΓΚΕΛΣ. ΓΡΑΜΜΑ ΤΗΣ 12 ΤΟΥ ΣΕΠΤΕΜΒΡΗ 1882*

Γράμμα τοῦ Φρίντριχ Ἔνγκελς (12. IX. 1882)

[«Πέρασε κιόλας ἕνα τέταρτο τοῦ αἰώνα **(1907 – 1882=25)** ἀπό τότε πού ἄρχισε στή Γερμανία ἡ κίνηση γιά ἀποικίες. Ὄντας ἀπασχολημένος μέ τή μελέτη του, ρώτησα κάποτε τόν Φρίντριχ Ἔνγκελς, τί στάση κρατοῦν οἱ ἄγγλοι ἐργάτες ἀπέναντι στίς ἀποικίες τους».]**

Σ'αὐτό ὁ **Ἔνγκελς** *μ ο ῦ* ἀπάντησε στίς *1 2 τ ο ῦ Σ ε π τ έ μ β ρ η 1 8 8 2* μέ τά παρακάτω:

«Μέ ρωτᾶτε τί σκέπτονται οἱ ἄγγλοι ἐργάτες γιά τήν ἀποικιακή πολιτική; Τό ἴδιο ἀκριβῶς πού σκέπτονται γιά τήν πολιτική γενικά. Ἐδῶ δέν ὑπάρχει ἐργατικό κόμμα, ὑπάρχει μόνο συντηρητικό καί τό φιλελευθερο-ριζοσπαστικό κόμμα καί οἱ ΕΡΓΑΤΕΣ ΜΑΖΙ ΜΕ ΑΥΤΑ ΑΠΟΛΑΜΒΑΝΟΥΝ ΤΑ ΟΦΕΛΗ ΑΠΟ ΤΟ ΑΠΟΙ-

---

* Τό γράμμα τοῦ Ἔνγκελς (μέ πρόλογο καί ἐπίλογο τοῦ Κάουτσκι) μπῆκε σάν παράρτημα στό τέλος τῆς μπροσούρας τοῦ Κάουτσκι (βλ. πιό πάνω). *Ἡ Σύντ.*

** Αὐτή ἡ παράγραφος, πού τήν ἔσβησε ὁ Λένιν εἶναι ὁ πρόλογος τοῦ Κάουτσκι στό γράμμα τοῦ Ἔνγκελς. *Ἡ Σύντ.*

ΚΙΑΚΟ ΜΟΝΟΠΩΛΙΟ ΤΗΣ ΑΓΓΛΙΑΣ ΚΑΙ ΑΠΟ ΤΟ ΜΟΝΟΠΩΛΙΟ ΤΗΣ ΣΤΗΝ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΑΓΟΡΑ*. Κατά τή γνώμη μου οἱ καθαυτό ἀποικίες, δηλ. τά ἐδάφη πού κατέχονται ἀπό εὐρωπαϊκό πληθυσμό, ὁ Καναδάς, τό 'Ακρωτήριο τῆς Καλῆς 'Ελπίδας, ἡ Αὐστραλία, **θά γίνουν ὅλες ἀνεξάρτητες.** 'Αντίθετα τά ὑποταγμένα ἐδάφη, πού κατοικοῦνται ἀπό ἰθαγενεῖς, ὅπως ἡ 'Ινδία, ἡ 'Αλγερία, οἱ 'Ολλανδικές, οἱ Πορτογαλικές καί 'Ισπανικές κτήσεις, θά χρειαστεῖ νά τά ἀναλάβει προσωρινά τό προλεταριάτο καί ὅσο τό δυνατό γρηγορότερα **νά τά ὁδηγήσει στήν ἀνεξαρτησία.** Πῶς θά γίνει ἀκριβῶς αὐτό τό προτσές, εἶναι δύσκολο νά ποῦμε. **'Η 'Ινδία, ἴσως, νά κάνει** *ἐπανάσταση, αὐτό μάλιστα εἶναι πολύ πιθανόν* καί ἐπειδή τό προλεταριάτο πού ἀπελευθερώνει *δέν* μπορεῖ νά κάνει *ἀποικιακούς πολέμους, θά χρειαστεῖ ν' ἀφήσει τά πράγματα νά ἐξελιχθοῦν μόνα τους,* καί εἶναι φυσικό ἡ ὑπόθεση νά μήν περάσει χωρίς κάποια καταστροφή.

NB

"Ομως κάτι τέτιο εἶναι ἀδιαχώριστο ἀπό ὅλες τίς ἐπαναστάσεις. Τό ἴδιο ἀκριβῶς μπορεῖ νά συμβεῖ καί σ' ἄλλα ἀκόμη μέρη, λογουχάρη, στήν 'Αλγερία καί στήν Αἴγυπτο καί *γιά μᾶς*** αὐτό θά ἦταν σίγουρα τό καλύτερο. *Θά ἔχουμε ἀρκετή δουλιά νά κάνουμε στό σπίτι μας.* Μόλις θά ἀναδιοργανωθοῦν ἡ Εὐρώπη καί **ἡ Βόρεια 'Αμερική,** αὐτό θά δόσει τέτια κολοσιαία δύναμη καί θ' ἀποτελέσει ἕνα τέτιο ***παράδειγμα,*** πού οἱ μισοπολιτισμένες χῶρες θά μᾶς ἀκολουθήσουν μόνες τους. *Θά φροντίσουν* γι' αὐτό *μόνες τους πιά οἱ οἰκονομικές ἀνάγκες.* Ποιές κοινωνικές καί πολιτικές φάσεις θά χρειαστεῖ τότε νά περάσουν αὐτές οἱ χῶρες, ὥσπου νά φτάσουν κι' αὐτές στή σοσιαλιστική ὀργάνωση, γιά τό ζήτημα αὐτό, νομίζω, ὅτι σήμερα μποροῦμε νά κάνουμε μονάχα ἀρκετά ἄσκοπες ὑποθέσεις. "Ενα μόνο εἶναι βέβαιο: *τό νικηφόρο προλεταριάτο δέν μπορεῖ σέ κανένα ξένο λαό νά ἐπιβάλει μιά ὁποιαδήποτε εὐτυχία, χωρίς νά ὑποσκάπτει ἔτσι τή δική του τή νίκη***. 'Εννοεῖται ὅτι αὐτό *δέν ἀποκλείει καθόλου κάθε λογῆς ἀμυντικούς πολέμους****.

NB

---

* Βλ. Β. Ι. Λένιν. "Απαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 27ος, σελ. 412. *'Η Σύντ.*

** 'Η ὑπογράμμιση στήν μπροσούρα τοῦ Κάουτσκι. *'Η Σύντ.*

*** Βλ. Β. Ι. Λένιν. "Απαντα, 5η ρωσ. ἔκδ., τόμ. 30ός, σελ. 50-51. *'Η Σύντ.*

῾Η ἱστορία στήν Αἴγυπτο σκαρώθηκε ἀπό τή ρωσική διπλωματία. ῾Ο Γλάδστον θεωρεῖ δυνατό νά πάρει τήν Αἴγυπτο (τήν ὁποία δέν τήν κρατᾶ ἀκόμη καθόλου στά χέρια του, καί ἄν τό πετύχει, αὐτό δέν σημαίνει ἀκόμη ὅτι θά τήν κρατήσει) γιά νά μπορέσει ἡ Ρωσία νά καταλάβει τήν ᾿Αρμενία, πράγμα πού κατά τόν Γλάδστον, θά ἦταν καί ἐπιπλέον ἡ ἀπελευθέρωση μιᾶς χριστιανικῆς χώρας ἀπό τό μωαμεθανικό ζυγό. *῞Ολα τ᾿ἄλλα σ᾿αὐτή τήν ὑπόθεση εἶναι ἐπίφαση, πρόσχημα**. Γρήγορα θά φανεῖ ἄν θά πετύχει αὐτή ἡ ἐπιχείρηση»[103].

«Τό τέλος τοῦ γράμματος ἀναφέρεται στήν κατοχή τῆς Αἰγύπτου ἀπό τούς ἄγγλους ὕστερα ἀπό τήν ἐξέγερση τῶν αἰγυπτίων ὑπό τήν ἡγεσία τοῦ ᾿Αραμπί-πασᾶ. Πρόσφατα δημοσιεύτηκε σχετικά μ᾿αὐτό τό ζήτημα τό γράμμα τοῦ ῎Ενγκελς τῆς 9 τοῦ Αὐγούστου 1882, ὅπου ὁ ῎Ενγκελς προειδοποιοῦσε νά μήν ἀντιμετωπιστεῖ τό αἰγυπτιακό ἐθνικό κίνημα μονάχα μέ τό συναίσθημα. ᾿Απ᾿αὐτό βγῆκε τό συμπέρασμα πώς τάχα ὁ ῎Ενγκελς εἶδε μέ ἰδιαίτερη συμπάθεια τήν προσάρτηση τῆς Αἰγύπτου ἀπό τούς ἄγγλους. Τώρα βλέπουμε πόσο λίγο ἀνταποκρίνεται αὐτό στήν πραγματικότητα»** (σελ. 79-80).

ΚΒΑΝΤΦΛΙΓΚ. «Η ΕΠΕΚΤΑΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΗΣ ΡΩΣΙΑΣ ΣΤΑ 1774 - 1914»

«*῾Η ἐπεκτατική πολιτική τῆς Ρωσίας στά 1774–1914*» τοῦ δόκτορα Φράντς *Κβάντφλιγκ*. Βερολίνο, 1914.

«Στό μεταξύ ἡ ᾿Αγγλία, μέ τό σύμφωνο τοῦ Κουβέιτ, μετατόπισε τίς ἀντιθέσεις της μέ τή Ρωσία σχετικά μέ τό τουρκικό ζήτημα στήν ᾿Αρμενία καί στή Μικρά ᾿Ασία, ἡ Ρωσία κάνει μυστικά δουλιά στήν ᾿Αρμενία, ἡ Γαλλία λαχταρᾶ νά καταλάβει τή Συρία καί ἡ Γερμανία θέλει νά καταλάβει τήν περιοχή τοῦ Εὐφράτη. ῎Ετσι, τό τουρκικό ζήτημα μέ μικρές διακοπές θά συγκινεῖ μάλλον ἀκόμη μιά ἑκατονταετία τήν Εὐρώπη καί ἡ ρωσική διπλωματία ὀφείλει νά δόσει μεγαλύτερη προσοχή στό νοτιοασιατικό ζήτημα. ῾Η πολιτική τῆς γιγάντιας ἐπέκτασης τῆς Ρωσίας στήν ᾿Ασία πρέπει νά σημαίνει ὅτι τό μέλλον της βρίσκεται στίς θάλασσες. Χωρίς ἕναν ἰσχυρό καί ἐλεύθερο στίς κινήσεις του στόλο δέν μπορεῖ νά ὑπάρξει καμμιά ρωσική ᾿Ασία. Τό πέρασμα ἀπό τή θάλασσα τοῦ Μαρμαρᾶ ἔχει γιά τή ναυτική πολιτική τῆς Ρωσίας ἀκόμη πιό μεγάλη σημασία, γιατί ἡ Ρωσία ἔχασε ξανά τό 1905 τήν εὐνοϊκή της θέση στήν ᾿Ανατολική ᾿Ασία» (σελ. 96).

* ῾Υπογράμμιση στήν μπροσούρα τοῦ Κάουτσκι. *῾Η Σύντ.*

** Αὐτή ἡ παράγραφος εἶναι ἐπίλογος τοῦ Κάουτσκι στό γράμμα τοῦ ῎Ενγκελς. *῾Η Σύντ.*

«'Επίσης καί μετά τό σύμφωνο τῆς 7 τοῦ Αὐγούστου 1907 γιά τό μοίρασμα τά σχέδια πού ἀναφέρθηκαν πιό πάνω μποροῦσαν νά πραγματοποιηθοῦν χωρίς τήν παραβίαση τῶν δικαιωμάτων πού καθορίστηκαν στό σύμφωνο. Τό σύμφωνο αὐτό τοῦ 1907 μοιράζει τήν Περσία σέ τρία μέρη: μιά ρωσική καί μιά ἀγγλική σφαίρα συμφερόντων καί μιά κοινή γιά τά δυό κράτη ζώνη. Οἱ κυβερνήσεις τῆς 'Αγγλίας καί τῆς Ρωσίας ἀναλαβαίνουν τήν ἀμοιβαία ὑποχρέωση νά μήν παίρνουν στίς ἀντίστοιχες ζῶνες ἐπιροῆς ἐκχωρήσεις πολιτικοῦ ἤ ἐμπορικοῦ χαρακτήρα καί νά μήν βοηθοῦν τούς δικούς τους ὑπηκόους εἴτε ὑπηκόους τρίτων κρατῶν στήν ἀπόκτηση ἐκχωρήσεων. Ὅλο τό βόρειο τμῆμα τῆς Περσίας, δηλαδή βόρεια τῆς γραμμῆς Κάσρ—Σιρίν—'Ισπαχάν—Γέζντ—Κάχ, ὥς τό σημεῖο πού συναντῶνται τά σύνορα τῆς Περσίας, τοῦ 'Αφγανιστάν καί τῆς Ρωσίας, παραχωρεῖται στή Ρωσία, ὁπότε ἡ 'Αγγλία τήν ἐπιροή της τήν ἀσκεῖ στά ἀνατολικά, δηλ. νοτιοανατολικά τῆς γραμμῆς Μπεντέρ-'Αμπάς—Κέρμαν—Μπιρτζάντ—Γκάζικ» (σελ. 134).

«'Η τελική πράξη τῆς ἀγγλορωσικῆς πολιτικῆς εἶναι ἡ ἀγγλοτουρκική συμφωνία τοῦ Χακκί-πασᾶ στό Λονδίνο τό 1913, στήν ὁποία θά χρειαστεῖ νά ξαναεπιστρέψουμε κατά τήν ἐξέταση τῆς ρωσικῆς πολιτικῆς στή Μικρά 'Ασία. Μ'αὐτή τή συμφωνία ἡ 'Αγγλία πῆρε τό τελικό τμῆμα τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς τῆς Βαγδάτης, τό τμῆμα Βασόρα—Βαγδάτη, δηλ. ἀκόμη ἕνα τμῆμα τῆς γραμμῆς Κύπρος—'Ινδία. Σέ συνέχεια, ἡ Τουρκία παραιτήθηκε ἀπό τό σουλτανάτο τοῦ Κουβέιτ πού, ἀλήθεια, βρισκόταν πάντα μόνο σέ ἀδύνατη ἐξάρτηση ἀπό τήν Τουρκία, ἐνῶ τώρα προοριζόταν νά γίνει ὑποτελές στήν 'Αγγλία κράτος. Κι'ἔτσι ὅλη ἡ νοτιοδυτική ἀκτή τοῦ Περσικοῦ κόλπου ἀπό τίς ἐκβολές τοῦ Εὐφράτη ὥς τό στενό 'Ορμούζ γίνεται ἀγγλική» (σελ. 135).

«Οἱ ἐπιτυχίες τῆς ρωσικῆς πολιτικῆς στήν Περσία ὑστεροῦν ἀπό τίς ἐπιτυχίες τῆς ἀγγλικῆς πολιτικῆς, γιατί ἡ 'Αγγλία μπορεῖ νά ἀπειλεῖ τήν Περσία ἀπό τή θάλασσα» (σελ. 136).

«Τόν τελευταῖο καιρό ἡ Ρωσία ἐπανῆλθε στήν προηγούμενη πολιτική τῆς ὀργάνωσης ἐξεγέρσεων, δηλ. χρησιμοποιεῖ ξανά τούς ἀρμενίους της σάν πράκτορες γιά νά προκαλεῖ ἐξεγέρσεις στίς τουρκικές περιοχές. Φυσικά, γιά ὅλα δέν μπορεῖς νά πεῖς ἀκόμη πολλά. 'Η 'Αγγλία, ἀντίθετα, ἐπωφελήθηκε ἀπό τίς βαλκανικές ταραχές τοῦ 1913 γιά νά γίνουν μεταρυθμίσεις μέ εἰρηνικό τρόπο, γιά νά μήν ἔχει ἡ Ρωσία λόγους γιά ἐπέμβαση στίς ὑποθέσεις τῆς Τουρκίας, καί ἄν θά ἦταν ἀπαραίτητη ἡ ἐπέμβαση, τότε θά καλοῦνταν γιά τό σκοπό αὐτό ἡ 'Αγγλία, γιατί ἡ Τουρκία τῆς ὑποσχέθηκε νά κάνει μεταρυθμίσεις. Μέ τό σύμφωνο τοῦ Κου-

βέιτ ἡ 'Αγγλία ἐγγυᾶται στό σουλτάνο τίς ἀσιατικές κτήσεις τῆς Τουρκίας γιά 40 χρόνια, δηλ. ἀποκτᾶ τό δικαίωμα σέ περίπτωση κατακτητικῶν προσπαθειῶν τῆς Ρωσίας νά ἐνεργήσει πάλι σάν ὑπερασπίστρια τῆς Τουρκίας καί νά ἀφαιρέσει ξανά ἀπό τούς ρώσους τά ἐνδεχόμενα ἀποκτήματά τους. Σέ ἀντάλλαγμα ἡ Τουρκία ὑπόσχεται νά κάνει μεταρυθμίσεις στήν 'Αρμενία, στήν 'Ανατολία καί γενικά στίς περιοχές τῆς Μικρᾶς 'Ασίας, πού ἔχουν ὁρισμένο χριστιανικό πληθυσμό» (σελ. 146-147).

««Σύμφωνα μέ τίς πιό πάνω ἀνακοινώσεις, ἡ 'Αγγλία ἐγγυήθηκε τήν ἀκεραιότητα τῆς σημερινῆς Τουρκίας γιά 40 χρόνια, καί αὐτό σήμερα εἶναι σοβαρό ἀναφορικά μέ τή Ρωσία πού κάνει ὑπονομευτική δουλιά στήν 'Αρμενία», — γράφει ὁ Ρόρμπαχ»* (σελ. 147).

«'Η δημιουργία αὐτή τοῦ δικτύου συγκοινωνιῶν, πού ἀποτελεῖται ἀπό σιδηροδρομικές γραμμές, ὑδάτινους καί στρατιωτικούς δρόμους, δείχνει ὅτι ἡ Ρωσία δέν θεωρεῖ τό νοτιοασιατικό ζήτημα λυμένο. 'Απεναντίας, αὐτή ἡ σχεδιασμένη κατασκευή δείχνει ὅτι τήν κατάλληλη στιγμή τό ζήτημα γιά τό ποιός θά εἶναι ὁ μοναδικός κυρίαρχος τῆς Νότιας 'Ασίας πρέπει νά λυθεῖ μέ τά ὅπλα» (σελ. 171).

«"Ηδη τό 1903 ὁ πρίγκιπας "Ιτο ἐκφράστηκε πρός ὄφελος μιᾶς ρωσοϊαπωνικῆς συμμαχίας, γιατί σέ περίπτωση συμφωνίας θά ἔπρεπε νά ἀπλουστευθεῖ σημαντικά ὁ διαμελισμός τῆς Κινεζικῆς αὐτοκρατορίας, πού ὡστόσο θά ἔδινε τή δυνατότητα νά ἱκανοποιηθεῖ ὁ καθένας ἀπό τά μέλη τῆς συμμαχίας» (σελ. 173).

«Τό σύμφωνο τῆς 17/30 τοῦ 'Ιούλη 1907 ἀνάμεσα στή Ρωσία καί τήν 'Ιαπωνία δείχνει τή νέα κατεύθυνση τόσο τῆς ρωσικῆς ὅσο καί τῆς ἰαπωνικῆς πολιτικῆς. 'Η 'Αγγλία βρέθηκε ἔτσι ἀπομονωμένη, καί ἡ ἀγγλοϊαπωνική συμμαχία ἔχασε σέ σημαντικό βαθμό τήν ἀξία της» (σελ. 173-174).

«Εὐθύς μετά τή ρωσοϊαπωνική συμφωνία ἡ 'Αγγλία ἔκλεισε μέ τή Ρωσία τή σύμβαση τῆς 7 τοῦ Αὐγούστου 1907, σύμφωνα μέ τήν ὁποία ἡ Ρωσία παραιτοῦνταν προσωρινά ἀπό τήν παραπέρα προώθηση στό 'Αφγανιστάν» (σελ. 174).

«'Η πολιτική τῆς ρωσοϊαπωνικῆς προσέγγισης βρῆκε τή συνέχειά της στό σύμφωνο τῆς 4 τοῦ 'Ιούλη 1910, πού μοιάζει πολύ μέ ἀμυντική συμμαχία» (σελ. 219).

«Αὐτό τό σύμφωνο διευρύνθηκε μέ μιά συμπληρωματική συμφωνία στίς 7 τοῦ Μάη 1911. Τά δυό κράτη ὑποχρεώνονται νά σέβονται ἀμοιβαῖα τίς ἀντίστοιχες σφαῖρες συμφερόντων στή

* «Münchner Neueste Nachrichten», ἀρ. φύλ. 280, 4. IV. 1913. *'Η Σύντ.*

Μαντζουρία καί νά ἀποκρούουν κάθε ξένη ἐπέμβαση. Σέ ἀντάλλαγμα ἡ Ἰαπωνία παραχώρησε στή Ρωσία πλήρη ἐλευθερία δράσης στή Μογγολία» (σελ. 220).

«Τότε ὅμως ἡ Ρωσία ἄρχισε νά προωθεῖ τό ζήτημα τῆς Μογγολίας, γιά τό ὁποῖο εἶχε τή συγκατάθεση τῶν ἰαπώνων βάσει τοῦ συμφώνου τῆς 7. 5. 1911. Οἱ μογγόλοι πρίγκιπες, στηριζόμενοι στήν ἐπανάσταση καί στό γεγονός ὅτι ἡ κινεζική ἐποικιστική πολιτική, ἡ ὁποία πίσω ἀπό τούς εἰρηνικούς μετανάστες ἔστελνε στρατιωτικά τμήματα, πράγμα πού σήμαινε παραβίαση τῶν συμφώνων πού ὑπῆρχαν ἀνάμεσα στούς Μαντζού καί στίς φυλές Χάλκα, κήρυξαν τήν ἀνεξαρτησία τῆς περιοχῆς τους. Ἡ Ρωσία ἔσπευσε νά ἀναγνωρίσει τήν ἀνεξαρτησία τῆς Μογγολίας, ἄν καί ἡ ἴδια καθόλου δέν συνέβαλε στήν πραγματοποίησή της» (σελ. 220-221).

«Ἄν καί διατηρήθηκε ἔτσι γιά τήν Κίνα μιά ἐπίφαση ἐπικυριαρχίας στή Μογγολία, ὡστόσο οἱ ρωσικές ἐφημερίδες δέν εἶχαν καί τόσο ἄδικο, ὅταν ἰσχυρίζονταν ὅτι ἡ Ρωσία ἐπέβαλε στή Μογγολία τό προτεκτοράτο της. Ἐδῶ ἐπιτεύχθηκαν τά ἴδια ἀποτελέσματα πού ἡ ρωσική διπλωματία πέτυχε στήν Κορέα πρίν ἀπό τό 1904. Αὐτή τή φορά ἡ Ρωσία μπορεῖ μέ ἔγκριση τῆς Ἰαπωνίας, νά εἶναι πιό τυχερή ἀπ'ὅ,τι τότε πού χρειάστηκε νά ἀντιπαλέψει τήν ἀντίσταση αὐτοῦ τοῦ κράτους» (σελ. 221).

«Τό ζήτημα εἶναι μονάχα, ἄν μπορεῖ ἡ Κίνα νά ἀναδιοργανωθεῖ. Ἡ Κίνα ἀποτελεῖ μιά συμπαγή μάζα ἀπό 300 ἑκατομμύρια ἄτομα πού ἀγαποῦν τήν πατρίδα τους καί εἶναι πολύ ἐξαγριωμένοι γιά τή μεταχείριση τῆς χώρας τους ἀπό τούς ξένους. Τό 1911 ἄρχισε ἡ ἐπανάσταση πού ἔληξε μέ τήν ἀπομάκρυνση τῶν Μαντζού. Κι'ἔτσι ἡ Κίνα πραγματοποίησε τό πρῶτο της καθῆκον, πού ἦταν ἡ ἀποτίναξη τῆς ξένης ἐξουσίας, κάτι πού τό ἐπιχείρησε πολλές φορές χωρίς ὅμως ἐπιτυχία. Θά γίνει ἄραγε μεταρυθμιστής τῆς Κίνας ὁ Γιουάν Σί-Κάι ἤ κάποιος ἄλλος; Ἡ Κίνα, πού ἀφυπνίστηκε, θά εἶναι χειρότερος ἀντίπαλος τῆς ἐπεκτατικῆς ρωσικῆς πολιτικῆς ἀπό τήν Ἰαπωνία, καί ὁ πρίγκιπας Οὐχτόμσκι εἶχε ἀπόλυτα δίκιο, ὅταν ἔλεγε: «Ἡ Κίνα θά ἀναγεννηθεῖ ὅμως μέ τίς δικές της δυνάμεις, ὅπως ἔγινε αὐτό τόσες φορές στή διάρκεια τῶν πολλῶν χιλιετηρίδων τῆς ἱστορίας της. Αὐτό θά γίνει πιό ἀργά, ὅμως ἴσως καί πιό σταθερά, ἀπ'ὅ,τι στήν Ἰαπωνία, καί τότε τό πρόβλημα θά μπεῖ ἔτσι: ὄχι Ρωσία ἤ Ἰαπωνία, ἀλλά Ρωσία ἤ Κίνα»» (σελ. 222).

«Γνώμονας γιά τή ρωσική πολιτική στά Βαλκάνια τό 19ο αἰώνα ἦταν ἡ ἐπιδίωξη νά κατακτήσει τίς τουρκικές περιοχές — εἴτε μέ τήν κρατικονομική προσάρτηση αὐτῶν τῶν ἐδαφῶν στή ρωσική

αὐτοκρατορία, εἴτε μέ τή μετατροπή βάσει τοῦ διεθνοῦς δικαίου τῆς Τουρκίας σάν τέτιας σέ μιά κτήση, εἴτε μέ τή μορφή ὁμοσπονδίας τῶν βαλκανικῶν κρατῶν πού θά συγκροτηθοῦν ἀπό τήν Τουρκική αὐτοκρατορία. Κτήση πού θά μποροῦσε ἀργότερα νά μετατραπεῖ σέ μιά κρατικονομική αὐτοκρατορία.

Ὅσο διαφορετικοί κι'ἄν εἶναι στίς διάφορες περιόδους οἱ τελικοί σκοποί τῆς Ρωσίας στήν Κεντρική καί Νότια 'Ασία, συμπεριλαμβανομένης καί τῆς Μικρᾶς 'Ασίας, ὡστόσο μπορεῖ νά ἀναχθοῦν σέ μιά φόρμουλα. 'Ο τελικός σκοπός της εἶναι νά θέσει πρῶτα κάτω ἀπό τή ρωσική ἐπιροή τό σύνολο τῶν κρατῶν πού ὑπάρχουν ἐδῶ, τήν 'Αρμενία μέ τήν Τουρκία, τήν Περσία, τό 'Αφγανιστάν καί τά παρακείμενα σ'αὐτά μικρά κράτη καί σέ συνέχεια νά ἐπιβάλλει σ'αὐτά τά κράτη ἕνα καθεστώς προτεκτοράτου τῆς Ρωσίας, γιά νά τά ἐνσωματώσει τελικά στήν αὐτοκρατορία της» (σελ. 227-228).

«Προσωρινά παραιτήθηκε ἀπό τήν Κορέα καί ἀπό ἕνα μέρος τῆς Μαντζουρίας, προσέγγισε ὅμως τούς ἰάπωνες γιά νά προσαρτήσει πιό σίγουρα στήν αὐτοκρατορία τή Μογγολία καί τή Βόρεια Μαντζουρία. Σήμερα ἡ πολιτική αὐτή φαίνεται νά ὁδηγεῖ στό σκοπό της μέ μιά συνετή ἀξιοποίηση τῶν ἰδιόμορφων πολιτικῶν καί κοινωνικῶν σχέσεων πού ὑπῆρχαν πάντα ἀνάμεσα στή Μογγολία καί στό κυρίαρχο κράτος, τήν Κίνα, μέ τή συγκατάθεση τῆς ἰαπωνικῆς κυβέρνησης. 'Από ὅλα αὐτά προκύπτει ὅτι καί στήν 'Ανατολική 'Ασία, πάνω στή βάση ἑνός καλά καταστρωμένου σχεδίου, πού τροποποιεῖται ἀνάλογα μέ τίς περιστάσεις, πού ὅμως παραμένει ἀμετάβλητο στά οὐσιαστικά του μέρη, πραγματοποιεῖται μέ συνέπεια ἡ ἐπέκταση· πού ἀποσκοπεῖ στήν ἄμεση κατάκτηση τῶν τεράστιων ἐδαφῶν, πού ἁπλώνονται ὥς τό Σινικό Τεῖχος, μέ στόχο τήν ἐπίτευξη τῆς κυριαρχίας στήν 'Ανατολική 'Ασία.

Γι'αὐτό τό λόγο θά εἶναι ἀπόλυτα σωστό νά παρθεῖ σάν τελικό συμπέρασμα ὅτι ἡ βασική ἰδέα τῆς ρωσικῆς πολιτικῆς στό 19ο αἰώνα ἦταν ἡ δημιουργία μιᾶς παγκόσμιας αὐτοκρατορίας, καί μάλιστα σάν παγκόσμια αὐτοκρατορία πρέπει νά ἐννοοῦμε ἕνα τέτιο κράτος, πού κατά τόν καθορισμό τῶν ὁριστικῶν συνόρων του δέν παίρνεται ὑπόψη οὔτε ἕνα ἀπό ἐκεῖνα τά γνωρίσματα πού συνήθως ἀποτελοῦν κριτήριο γιά τή συγκρότηση τῶν κρατῶν. Τά σύνορα πού ἐπιδιώκουν νά πετύχουν, δέν συμπίπτουν οὔτε μέ τά σύνορα μιᾶς ἐθνότητας, οὔτε μέ τά σύνορα μιᾶς κοινῆς γλώσσας, οὔτε μιᾶς φυλῆς, οὔτε μάλιστα μιᾶς θρησκείας πράγμα ἐξάλλου πού παίρνεται λιγότερο ὑπόψη. Τά σύνορα αὐτά δέν καθορίζονται

ἀπό τήν ἐδαφική διαμόρφωση καί, συνεπῶς, δέν συμπίπτουν παντοῦ μέ τά φυσικά σύνορα, μέ τά σύνορα πού καθορίστηκαν ἀπό τή φύση» (σελ. 230-231).

««Οἱ παγκόσμιες δυνάμεις, λέγει ὁ Ζέρινγκ, μονοπωλοῦσαν πάντα τή γῆ, τήν πηγή ὅλου τοῦ ὑλικοῦ πλούτου». Οἱ σύγχρονες παγκόσμιες δυνάμεις, ἡ Ρωσία, ἡ 'Αγγλία, ἡ 'Αμερική, τραβοῦν πιό πέρα. 'Επέκτειναν τίς αὐτοκρατορίες τους, εἴτε ἐπιδιώκουν νά τίς ἐπεκτείνουν, σέ ὅλες τίς ζῶνες, ὄχι μέ τήν κυριολεξία, ἀλλά ἔτσι πού ὅλα ὅσα μπορεῖ νά δόσει ἡ γῆ, νά μποροῦσαν νά τά βγάλουν στά ὅρια τῆς αὐτοκρατορίας τους. 'Η 'Αγγλία πέτυχε πιά μιά τέτια κατάσταση πραγμάτων. Κατέχει τό ἕνα τέταρτο τῆς κατοικούμενης ἐπιφάνειας τῆς γῆς καί, ὅπως τόνισε περήφανα ὁ Τσάμπερλαιν στή διάσκεψη τῶν πρωθυπουργῶν τῶν ἀποικιῶν, δέν ὑπάρχει τίποτε πού δέν θά μποροῦσε νά παραχθεῖ σέ κάποιο μέρος τῆς τόσο πλατιά ἐκτεταμένης αὐτοκρατορίας. 'Η Ρωσία καί ἡ 'Αμερική, ἄν μπορέσουν νά πραγματοποιήσουν τά σχέδιά τους, τή δημιουργία παγκόσμιων αὐτοκρατοριῶν, θά ἁρπάξουν τά ὑπόλοιπα δυό τέταρτα τῆς ἐπιφάνειας τῆς γῆς καί θά βρεθοῦν στήν ἴδια ἀκριβῶς εὐνοϊκή θέση, ὅπως καί ἡ Βρετανική αὐτοκρατορία» (σελ. 234).

«"Εναν ἄλλο δρόμο πού ἀφορᾶ εἰδικά τή Γερμανία, ὁ Σμόλλερ τόν χαρακτηρίζει ἔτσι: «Δέν θέλουμε καί δέν θά ἀκολουθήσουμε σωβινιστική παγκόσμια πολιτική. Δέν θά τραβήξουμε σέ σχέδια ἀπεριόριστης αὔξησης τοῦ στόλου καί τῆς ναυτικῆς ἰσχύος, ὡστόσο θέλουμε νά διευρύνουμε τό ἐμπόριό μας καί τή βιομηχανία μας τόσο, ὥστε νά μποροῦμε νά ζοῦμε καί νά συντηροῦμε ἕναν αὐξανόμενο πληθυσμό. Θέλουμε νά ὑπερασπιστοῦμε τίς ἀποικίες μας καί νά ἀποκτήσουμε κάπου μιά γερμανική ἀγροτική ἀποικία. Θά ἀντιδροῦμε παντοῦ στόν ὑπερβολικό ληστρικό μερκαντιλλισμό καί σ'ἕνα παρόμοιο μοίρασμα τοῦ κόσμου ἀνάμεσα στίς τρεῖς παγκόσμιες Δυνάμεις — στήν 'Αγγλία, στή Ρωσία καί στή Βόρεια 'Αμερική, πού θά ἤθελαν νά ἀποκλείσουν ὅλα τά ἄλλα κράτη καί νά ἐκμηδενίσουν ταυτόχρονα τό ἐμπόριό τους». "Ομως στόν τελευταῖο αὐτό δρόμο μποροῦν νά βαδίσουν τώρα μέ ἐλπίδα ἐπιτυχίας μονάχα μερικές μεγάλες Δυνάμεις» (σελ. 237).

«*'Η 'Αγγλία ἦταν πάντα φίλος τοῦ πιό ἀδύνατου κράτους** γιά νά ὑποβιβάσει τό πιό ἰσχυρό σέ βαθμό πού νά μήν εἶναι ἐπικίνδυνο γιά τήν 'Αγγλία. 'Αρχικά ἡ 'Αγγλία συνενώθηκε μέ τήν 'Ολλανδία γιά νά καταστρέψει τήν ἰσχύ τῶν ἰσπανῶν, κατόπι μέ τή Γαλλία

* 'Η ὑπογράμμιση τοῦ Κβάντφλιγκ. *'Η Σύντ.*

γιά νά βάλει τέρμα στή συγκυριαρχία τῆς 'Ολλανδίας στή θάλασσα, μετά ὑποστήριζε τόν Φρειδερίκο τόν Μεγάλο γιά νά ἀποκτήσει τήν καλύτερη δυνατότητα νά τσακίσει τήν ἀποικιακή αὐτοκρατορία τῆς Γαλλίας. Ἔτσι συνδέθηκε μέ τήν 'Ιαπωνία γιά ν' ἀντιμετωπίσει τήν ἀπειλητική αὔξηση τῆς ἰσχύος τῶν ρώσων στά ὕδατα τῆς 'Ανατολικῆς 'Ασίας. Ἔτσι ἄρχισε νά γίνεται σήμερα φίλος τῆς Γαλλίας ἤ τῆς Ρωσίας, γιά νά καταστρέψει τήν ἰσχυρότατη θέση τῆς Γερμανίας στίς θάλασσες. Ἔτσι θά γίνει σύμμαχος τῆς Γερμανίας μόλις δέν θά φοβᾶται καθόλου τό γερμανικό στόλο, εἴτε γιατί θά ἔχει ἐκμηδενιστεῖ, εἴτε γιατί ἡ Γερμανία θά παραιτηθεῖ ἐθελοντικά ἀπό τόν ἀνταγωνισμό. Καί τότε ὁ ἑπόμενος ἀντίπαλος τῆς 'Αγγλίας μπορεῖ νά γίνει ἡ τσαρική αὐτοκρατορία» (σελ. 246).

'Ο παρακάτω πίνακας ἀπεικονίζει τήν αὔξηση τῶν σιδηροδρομικῶν γραμμῶν τῆς Ρωσίας (σελ. 239):

	Συνολικό μῆκος	Περιοχές τῆς Κεντρικῆς 'Ασίας	Σιβηρία καί Μαντζουρία
1858	1 165 χλμ.	.... χλμ.	.... χλμ.
1878	22 910 »	.... »	.... »
1890	32 390 »	1 433 »	.... »
1908	73 699 »	4 519 »	10 337 »
1909	76 284 »	6 544 »	10 337 »

«Τά κεντρικά κράτη τῆς Εὐρώπης: Γερμανία, Αὐστροουγγαρία καί 'Ιταλία ἔκλεισαν συμμαχία ἐνάντια στίς ἐπιθετικές τάσεις τῆς ρωσικῆς καί τῆς γαλλικῆς πολιτικῆς. 'Η συμμαχία αὐτή διατηρήθηκε μεγάλο χρονικό διάστημα, γιατί ἀνάμεσα στά τρία μέλη της μποροῦσαν νά ὑπάρχουν μόνο ἀσήμαντες διαφωνίες. Οἱ διαφωνίες αὐτές ὑπάρχουν μόνο ἀνάμεσα στήν Αὐστρία καί στήν 'Ιταλία, γιατί ἡ Αὐστρία κοντά στά σύνορα μέ τήν 'Ιταλία ἔχει ἀκόμη πληθυσμό πού μιλάει ἰταλικά, καί ἡ ἀντίθεση αὐτή ὑποδαυλίζεται ἀπό τίς μηχανοραφίες τῶν ἰταλῶν ἰρρεντεντιστῶν* στήν Τεργέστη καί στό ἰταλικό Τυρόλο. Ἔτσι δέν πρέπει νά ἀποκλείεται ἀπόλυτα ἡ δυνατότητα μετατροπῆς αὐτοῦ τοῦ χαλαροῦ διεθνοῦς δεσμοῦ σέ σταθερό. 'Εδῶ λοιπόν ἔγινε ἡ ἀρχή τῆς ἕνωσης τῶν εὐρωπαϊκῶν κρατῶν. Χωρίς πρόθεση μιᾶς ἐπίθεσης τρία μεγάλα κράτη τῆς Εὐρώπης συσπειρώθηκαν γιά νά ἀντιδράσουν στίς ἐπιθέσεις τοῦ σλαβισμοῦ ἤ, γιά νά ἐκφραστοῦμε ἀκριβέστερα, στήν ἐπέκταση

* 'Οπαδοί τοῦ ἰρρεντεντισμοῦ, ἑνός πολιτικοῦ καί κοινωνικοῦ κινήματος στά τέλη τοῦ 19ου - ἀρχές τοῦ 20οῦ αἰώνα, γιά τήν προσάρτηση στήν 'Ιταλία τῶν περιοχῶν μέ ἰταλικό πληθυσμό (Τεργέστη-Τρέντε). *Σημ. μετ.*

τῆς Ρωσίας καί τῶν μικρῶν σλαβικῶν κρατῶν τῆς Βαλκανικῆς χερσονήσου, πού καθοδηγοῦνται ἀπό τή ρωσική κυβέρνηση» (σελ. 248 - 249).

«Ἔτσι ματαιώνεται ἡ τόσο ἀναγκαία ἑνότητα τῶν κρατῶν τῆς ἠπειρωτικῆς Εὐρώπης, ἀναγκαία μπρός στίς παγκόσμιες δυνάμεις, τήν Ἀγγλία καί τή Ρωσία — στίς ὁποῖες προστίθεται σάν τρίτη δύναμη ἡ Βορειοαμερικανική Ἕνωση μέ τίς παναμερικανικές ἐπιδιώξεις της, πού σημείωσαν σημαντική πρόοδο μετά τό διάγελμα τοῦ Μόνροε. Ὅσον καιρό τά εὐρωπαϊκά κράτη παραμένουν χωρισμένα, οἱ πιό πάνω τρεῖς Δυνάμεις μποροῦν νά προχωρήσουν στό μοίρασμα τοῦ ὑπόλοιπου κόσμου. Στή διάρκεια τῆς ἀγγλορωσικῆς πάλης στήν Ἀσία φάνηκε ὅτι παίρνονταν ὑπόψη σχεδόν μόνο αὐτές οἱ δυό Δυνάμεις, ἐνῶ τά ὑπόλοιπα εὐρωπαϊκά κράτη ἔπαιζαν πολύ δευτερεύοντα ρόλο. Ὅπως ἀναφέρθηκε πιό πάνω, ἡ Ρωσία στή διάρκεια ὅλης τῆς ἑκατονταετίας κατά σύντομα χρονικά διαστήματα, πότε δῶ καί πότε ἐκεῖ μεγάλωνε τήν αὐτοκρατορία της. Τό ἴδιο ἀκριβῶς συνέβη καί μέ τήν Ἀγγλία: δέν περνοῦσε οὔτε δεκαετία, ἀρχίζοντας ἀπό τήν κατάληψη τῆς Μάλτας τό 1800 καί καταλήγοντας στήν κατάκτηση τῶν Δημοκρατιῶν τῶν Μπόερς τό 1900, πού νά μήν διεύρυνε τή γιγάντια αὐτοκρατορία της. Ἄν ἡ Ρωσία καί ἡ Ἀγγλία μοίραζαν ἀναμεταξύ τους τόν ἔξω ἀπό τήν Εὐρώπη κόσμο, οἱ βορειοαμερικανοί ἐπιφύλαξαν γιά τόν ἑαυτό τους εἰδικά ὅλη τήν ἀμερικανική ἤπειρο σάν ἀντικείμενο κατακτήσεων. Κι᾿ἔτσι ἡ ρωσική κατακτητική πολιτική φαίνεται μόνο σάν ἀντίβαρο στόν ἀγγλικό ἰμπεριαλισμό καί στό βορειοαμερικανικό παναμερικανισμό. Ἄν καί στούς ἐπιμέρους σκοπούς οἱ Δυνάμεις αὐτές διαφέρουν ἐξωτερικά μεταξύ τους, ὡστόσο ὅλες τους ἔχουν τόν ἴδιο τελικό σκοπό — τή δημιουργία ἑνός αὐτοτελοῦς κράτους, κλεισμένου ἀπό τόν ἔξω κόσμο μ᾿ἕνα ὑψηλό τελωνειακό τεῖχος. Τό δέκατο ἔννατο αἰώνα ἄρχισε ἡ κίνηση γιά τή δημιουργία παγκόσμιων κρατῶν καί στόν εἰκοστό αἰώνα ἡ κίνηση αὐτή θά γίνει τό χαρακτηριστικότερο γνώρισμα τῆς ἐξωτερικῆς κρατικῆς πολιτικῆς. Ἡ τάση αὐτή θά ἐκδηλώνεται μέ τήν ἐπέκταση τῶν μεγαλύτερων κρατῶν καί μέ τή συνένωση τῶν μικρότερων χωρῶν, καθώς καί τῶν κρατῶν πού θά βγοῦν στό προσκήνιο πολύ ἀργά, δηλ. μέ τήν ἕνωση τῶν εὐρωπαϊκῶν κρατῶν, μέ ἐξαίρεση τήν Ἀγγλία καί τή Ρωσία. Θά ἐπαληθευτεῖ αὐτό πού εἶπε ὁ Τσάμπερλαιν στό λόγο του στίς 17 τοῦ Γενάρη 1903 στό Γιοχάνεσμπουργκ: «Πέρασε ἡ ἐποχή τῶν μικρῶν κρατῶν καί τῶν μικροπρεπῶν ἀνταγωνισμῶν, τό μέλλον ἀνήκει στίς μεγάλες αὐτοκρατορίες»» (σελ. 254-255).

ΤΕΤΡΑΔΙΟ «ΕΓΚΕΛΧΑΦ»

ΕΓΚΕΛΧΑΦ. «ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΩΝ ΝΕΟΤΑΤΩΝ ΧΡΟΝΩΝ»[104]

Γκότλομπ Ἔγκελχαφ. «*Ἱστορία τῶν νεότατων χρόνων* ἀπό τήν εἰρήνη τῆς Φραγκφούρτης μέχρι σήμερα». 4η ἔκδ., Στουτγάρδη, *1913*.

| Πρόλογος, XI. 1912 |

Ὁ συγγραφέας εἶναι παλιάνθρωπος, ὀπαδός τοῦ Βίσμαρκ. Ὅμως τό βιβλίο ὡστόσο εἶναι πολύ ὠφέλιμο, σάν συνόψιση στοιχείων καί σάν πληροφοριακό ὑλικό. Ἡ ἁπλή συνόψιση παρουσιάζει μιάν εἰκόνα τοῦ *ἰμπεριαλισμοῦ καί τῶν δημοκρατικῶν κινημάτων,* σάν κύριων χαρακτηριστικῶν γνωρισμάτων τῆς *ἐποχῆς*. (ΝΒ. Γιά τήν κατανόηση τῆς «ἐποχῆς» εἶναι πολύ σπουδαῖο!!) Γιά τό σοσιαλισμό πολύ λίγο λόγω τῆς στενοκέφαλης ἀντιδραστικῆς ἄποψης τοῦ συγγραφέα.

Ὁ συγγραφέας ἔχει γράψει *μιά σειρά* ἱστορικές ἐργασίες, ὅπως ἕνα χοντρό τόμο γιά τόν Γουλιέλμο Α΄ καί γιά τόν *Βίσμαρκ*. Ἐπίσης τά «**Ἱστορικά δοκίμια**» σέ τρία μέρη, κλασική ἀρχαιότητα, μεσαίωνας, νέα ἐποχή, 1905-1909 (ἐκδόθηκε στή Λειψία), καί «Ἐτήσιες πολιτικές ἀνασκοπήσεις» ἀπό τό 1908 κτλ. ὥς τό 1912. ||| ΝΒ ||| ΝΒ

Εἶναι πολύ χαρακτηριστικό ὅτι ὁ ἠλίθιος αὐτός συγγραφέας, πού μέ σχολαστική ἀκρίβεια δίνει ἡμερομηνίες κ.ἄ. γιά τόν κάθε ἡγεμόνα, γιά τό συγγενολόι τῶν ἡγεμόνων, γιά τίς ἀποβολές τῆς βασίλισσας τῆς Ὀλλανδίας (sic! **σελ. 440)** κτλ., δέν ἀνάφερε οὔτε μέ μιά λέξη τήν ἐξέγερση τῶν ἀγροτῶν στή Ρουμανία τό 1907 (*)!!

(*) Ἀνάμεσα στ'ἄλλα. Τό «*Europäischer Geschichtskalender*» τοῦ 1907 δημοσιεύει γι'αὐτή τήν ἐξέγερση

μόνο τίς κυβερνητικές ἀνακοινώσεις (σελ. 340), στίς ὁποῖες ἀναφέρεται ὅτι οἱ ρῶσοι ναῦτες τοῦ «Ποτιόμκιν» ἦταν «ἕνα ἐπικίνδυνο στοιχεῖο ἀναβρασμοῦ» (sic!!)...

Ὁ συνημμένος στό βιβλίο «χρονολογικός πίνακας» ἔχει καταρτιστεῖ μέ ἠλίθιο τρόπο, ἡ ἀπαρίθμηση εἶναι ξερή, ἀπογυμνωμένη, *μή συστηματοποιημένη*.

Ἄς σημειώσουμε πρίν ἀπ᾽ὅλα τό παρακάτω (ἔξω ἀπό τό συνολικό σύστημα):

σ. 5: Χρησιμοποίηση ἀπό τούς γερμανούς τῶν 5 δισεκατομμυρίων φράγκων τῶν γαλλικῶν ἀποζημιώσεων (1871) — 120 ἑκατομμύρια «πολεμικό κονδύλι»

sic! (*χρηματικά βραβεῖα στούς στρατηγούς* κ.ἄ.!)

12 ἑκατομ. — «γιά χρηματική ἀμοιβή (ἐπίδομα) σέ 28 τιμημένους στρατηγούς καί στόν πρόεδρο τοῦ Γραφείου τοῦ αὐτοκρατορικοῦ πρωθυπουργοῦ Ντέλμπρυκ».

350 ἑκατομ. — γιά φρούρια καί στρατῶνες...

(πολιτισμένος πόλεμος καί *ληστεία*)

17 ἑκατομ. — «γιά τούς ἐφοπλιστές πού ἔπαθαν ζημιές ἀπό τόν πόλεμο» etc.

σ. 7... «Στίς ἐκλογές τοῦ 1874 γιά τό Ράιχσταγκ (στήν Ἀλσατία-Λωραίνη) εἶχαν ἐκλεγεῖ 10 οὐλτραμοντάνοι καί 5 ἀντίπαλοι τῆς ἕνωσης πού στίς 18 τοῦ Φλεβάρη προσπαθοῦσαν νά περάσουν ἀναδρομικά στό Ράιχσταγκ τήν πρόταση νά ψηφίσει ὁ πληθυσμός γιά τό ἄν ἀνήκει στή Γαλλία ἤ στή Γερμανία. Ἡ πρόταση αὐτή ἔγινε, ἀπορρίφθηκε ὅμως χωρίς συζήτηση παμψηφεί μέ *23* ψήφους κατά».

NB !! !! γιά τό ζήτημα τῆς αὐτοδιάθεσης

((Ἐνδιαφέρει ποιοί ἦταν αὐτοί οἱ *23*; Στό Ράιχσταγκ τοῦ 1874, μέ τίς ἐκλογές τῆς 10. Ι. 1874, ἦταν 15 «ἀλσατοί αὐτονομιστές» + 9 σοσιαλδημοκράτες. 15 + 9 = 24;; (δανός 1, πολωνοί 14, βέλγοι 4). Πιθανόν ψήφισαν *ὑπέρ* οἱ ἀλσατοί + σοσιαλδημοκράτες. Νά βρεθοῦν στοιχεῖα! ποῦ; στόν Μπέμπελ;))

Ἡ ἐξέγερση τῶν Χερέρος (Νοτιοδυτική Ἀφρική) — 1904 — XII. — 1905. Τό τραγούδι τους λέει: «Σέ ποιόν ἀνήκει ἡ γῆ

τῶν Χερέρος;» καί τό ρεφραίν ἀπαντᾶ: «Σ' ἐμᾶς ἀνήκει ἡ γῆ τῶν Χερέρος». Τά γερμανικά στρατεύματα ἐνισχύθηκαν καί ἔφτασαν τούς 17000 ἄνδρες (σελ. 298-9). Οἱ Χερέρος «στό μεγαλύτερο μέρος τους *ἐξοντώθηκαν*» (sic!) — «μεγάλη ζημιά τόσο γι'αὐτούς, ὅσο καί γιά μᾶς» (299), γιατί λείπουν «ἐργατικά χέρια» (!!)...

σχετικά μέ *τά ἀποτελέσματα τῶν ἀποικιακῶν πολέμων:*

«Ὅτι ὅμως ἡ χώρα δέν ἔχασε τήν ἀξία καί τήν ἑλκυστικότητα, τό δείχνει ἤδη τό γεγονός ὅτι, σύμφωνα μέ ἐπίσημη ἀνακοίνωση τόν 'Οχτώβρη τοῦ 1906, *591 ἄτομα* ἀπό τούς στρατιῶτες τοῦ ἀποικιακοῦ στρατοῦ ἀποφάσισαν νά μήν ἐπιστρέψουν στή Γερμανία, ἀλλά νά μείνουν στή χώρα αὐτή σάν ἀγρότες καί κτηνοτρόφοι. Στούς ἑπόμενους μῆνες ὁ ἀριθμός αὐτός αὐξήθηκε ἀκόμη περισσότερο καί ἐπειδή τό νέο Ράιχσταγκ στίς 10. V. 1907 ψήφισε ἕνα κονδύλι 5 *ἑκατομμυρίων* μάρκων γιά τούς φάρμερ σάν ἀποζημίωση τῶν ζημιῶν τους στή διάρκεια τοῦ πολέμου, μπόρεσε νά ἀρχίσει ἀποκατάσταση τῶν καταστροφῶν» (299).

(νά ἁρπάξουν τή γῆ καί νά μετατραποῦν σέ τσιφλικάδες!)

Ἡ ἐξέγερση τῶν *χοττεντότων* (ἐπίσης στή νοτιοδυτική 'Αφρική) ἀπό τό Σεπτέμβρη τοῦ 1904 ὥς τό 1907. Διάφορες συμμορίες τους ὥς τά τέλη τοῦ Δεκέμβρη 1908, αὐτές οἱ συμμορίες «προκάλεσαν πάλι κοινές ἐκκαθαριστικές ἐπιχειρήσεις τῶν γερμανικῶν καί τῶν ἀγγλικῶν ἀρχῶν» (300).

τό 1908 οἱ ἄγγλοι *μαζί* μέ τούς γερμανούς σέ πόλεμο κατά τῶν ἀποικιῶν!!

Τό μίσος τῆς γαλλικῆς δημοκρατίας πρός τήν 'Ιταλία (ἀνάμεσα στ'ἄλλα ἐξαιτίας τοῦ Πάπα) (καθώς λογουχάρη): «τόν *Αὔγουστο* τοῦ *1893* οἱ ἰταλοί ἐργάτες στό *Ἔγκ-Μόρτ* ξυλοκοπήθηκαν ἀπό τούς γάλλους ἀνταγωνιστές τους σέ σημεῖο πού τούς ἄφησαν μισοπεθαμένους» (345).

(ἐργάτες διάφορων χωρῶν)

'Εκλογικές μεταρυθμίσεις στήν 'Αγγλία:

'Αριθμός ἐκλογέων σέ ἑκατομμύρια	0,4 0,8

..1-η *1832* (κατάργηση τῶν «σάπιων δήμων». Οἰκονομικό ἐκλογικό μέτρο. Αὔξηση τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐκλογέων ἀπό 400 000 περίπου σέ 800 000).

'Εκλογικές μεταρυθμίσεις στήν 'Αγγλία

1,5 ..2-η *1867* (αὔξηση τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐκλογέων ἀπό 1 056 000 σέ 1½ ἑκατομμύριο. Ἰδιοκτῆτες κατοικιῶν καί ἐνοικιαστές κατοικιῶν).

4 ..3-η *1884* (ὁ ἀριθμός τῶν ἐκλογέων αὐξήθηκε κατά 75%). Ἀπό 1½ σέ *4* ἑκατομμύρια. Ἐκλογικό μέτρο—ὅρος ἡ χρονιάτικη διαμονή. Ἀποκλείστηκαν οἱ ὑπηρέτες, οἱ ἐνοικιαστές ἐπιπλωμένων δωματίων κ.ἄ. «Ἔτσι τό 1912 ἀπό τά 6 περίπου ἑκατομμύρια ἐνήλικες ἄνδρες στήν Ἀγγλία τά 2 περίπου ἑκατομμύρια δέν εἶχαν ἀκόμη δικαίωμα ψήφου» (368).

6,5 ..4-η *1912* (ἐκλογικό δικαίωμα σέ ὅλους τούς ἄρρενες ἀπό *2 1* ἐτῶν καί πάνω, χωρίς τίς προηγούμενες διακρίσεις. Ὅρος: ἡ διαμονή *μισοῦ χρόνου* (σ. 377) (σύγκρ. τό «Europäischer Geschichtskalender» τοῦ Σοῦλτες))

(ὑποβλήθηκε στίς 17. VI. 1912, ψηφίστηκε στίς 12. VII. 1912 ἔπρεπε νά μπεῖ σέ ἰσχύ τήν 1. VI. 1914)

((1832-1912, δηλ. 80 χρόνια!))

ποινική περίπτωση!!

«Λεπτομέρεια»: Ὁ Ἐδουάρδος Ζ΄ (1841-1910) «στά νεανικά του χρόνια ἀχόρταγος σέ ὄργια, πού συχνά εἶχαν χαρακτήρα ποινικῆς παράβασης (sic!!) καί στό σπόρ» (425).

μαργαριτάρι!!

Ἡ ἐκστρατεία (1900-1901) ἐνάντια στήν ἐξέγερση τῶν *μπόξερ* στήν Κίνα (τῶν συμμαχικῶν στρατευμάτων *τῆς Ρωσίας, τῆς Ἰαπωνίας, τῆς Γερμανίας, τῆς Γαλλίας, τῆς Ἀγγλίας, τῶν Ἑνωμένων Πολιτειῶν)* χαρακτηρίστηκε ἀπό τό γάλλο στρατηγό *Φρέι* μέ τά παρακάτω λόγια: ἡ ἐκστρατεία αὐτή *«γιά πρώτη φορά πραγματοποίησε τό ὄνειρο* τῶν πολιτικῶν-*ἰδεαλιστῶν - τίς Ἑνωμένες Πο-*

«Ἑνωμένες Πολιτεῖες

λιτεῖες τοῦ πολιτισμένου κόσμου» (469)... ((Τά «γράμματα τῶν Οὔννων» πού τά ἔγραψαν, λέει, σοσιαλδημοκράτες ἦταν ἀπάτη ἤ πλαστογραφία! (467) Μά βέβαια!))

τοῦ πολιτισμένου κόσμου» (!!!)

῞Οταν στή *2η* Διάσκεψη τῆς Χάγης (ἄρχισε στίς 15. VI. 1907) ὁ πρίγκιπας τῆς Κορέας (Γιού-'Ιόμγκ) ὑπέβαλε ἕνα παράπονο ἐνάντια στούς ἰάπωνες, οἱ τελευταῖοι ἔδιωξαν τόν αὐτοκράτορα τῆς Κορέας, ἐνθρόνισαν τό γιό του καί ἔκλεισαν μαζί του τό «σύμφωνο» τῆς 24. VII. 1907, πού καθόριζε ὅτι ὅλες οἱ διπλωματικές σχέσεις τῆς Κορέας θά γίνονται μέσω τοῦ ἰάπωνα πρεσβευτῆ στή Σεούλ.

῾Η Διάσκεψη τῆς Χάγης καί ἡ Κορέα!!!!

'Απ' ἀφορμή τήν ἧττα τῶν ἀναθεωρητῶν στό συνέδριο τῆς Νυρεμβέργης (1908) (258 ὑπέρ ἔναντι 119 *κατά* τῆς ψήφισης τῶν προϋπολογισμῶν) ὁ συγγραφέας, ῎Εγκελχαφ, παρατηρεῖ:

«'Εξάλλου, *οἱ ἀναθεωρητές* διακρίνονται ἀπό τούς ριζοσπαστικούς σοσιαλδημοκράτες ὄχι ὡς πρός τόν τελικό τους σκοπό, τήν κοινωνικοποίηση ὅλων τῶν σχέσεων, ἀλλά ἁπλῶς ὡς πρός τήν προσεκτική τους τακτική, πού ἀποβλέπει στό νά μήν τρομάξουν οἱ ἀστικές μάζες καί στό βαθμό μόνο πού εἶναι δυνατό νά πᾶνε μαζί μέ τούς ἀριστερούς ἀστούς, καί ἐπειδή αὐτοί δείχνουν μετριοπάθεια, γι' αὐτό *εἶναι οὐσιαστικά πιό ἐπικίνδυνοι ἀπό τούς «ἄγριους» τῆς ἄκρας ἀριστερᾶς»* (523).

NB

κρίση ἑνός ἀστοῦ: οἱ ἀναθεωρητές εἶναι «πιό ἐπικίνδυνοι ἀπό τούς ριζοσπαστικούς σοσιαλδημοκράτες»

NB

῾Ο *Βίσμαρκ* ἦταν ὑπέρ τῆς δημοκρατίας στή Γαλλία γιά νά τήν *ἀποσπάσει* (NB) ἀπό τή μοναρχική Ρωσία — καί ὁ πρεσβευτής κόμητας Χάρυ *῎Αρνιμ,* «πού δροῦσε» στό Παρίσι *ὑπέρ* τῆς παλινόρθωσης τῆς μοναρχίας, *ἀνακλήθηκε* τό 1874 (τό Μάρτη τοῦ 1874) καί καταδικάστηκε τό 1875, γιατί δημοσίευσε μυστικά κρατικά ἔγγραφα σέ 5 χρόνια κάτεργα (!) (δραπέτευσε στή Νίκαια) (σ. 93).

῾Ο Βίσμαρκ *ὑπέρ* τῆς δημοκρατίας στή Γαλλία

'Ιρλανδία: Τό Δεκέμβρη τοῦ 1796 ὁ στρατηγός *Χός* μέ ἕνα στρατό 20 000 ἐμφανίστηκε μπροστά στό νησί καί μόνο οἱ τρικυμίες ἐμπόδισαν τήν ἀπόβαση (σ. 380). (῾Η γαλλική ἐπανάσταση προκάλεσε κίνημα στήν 'Ιρλανδία.)

NB!!

ὄχι ἄσχημα! («συμμαχία» — καί «πούληση»)	῾Εν. Πολιτεῖες: 1775-83 — ἀπελευθερωτικός πόλεμος «μέ τή βοήθεια τῆς Γαλλίας καί τῆς ᾿Ισπανίας». 1819 «ἡ ᾿Ισπανία πούλησε στίς ῾Ενωμένες Πολιτεῖες τή χερσόνησο Φλωρίδα πού τῆς ἀνῆκε... γιά 5 ἑκατομμύρια δολλάρια» (σελ. 453).

Παραθέτονται περικοπές **ἀπό τό βιβλίο:** *Ζιλμπέρ.* «῾Ο νοτιοαφρικανικός πόλεμος». Παρίσι, 1902.

ΟΙ ΚΥΡΙΟΤΕΡΕΣ ΚΡΙΣΕΙΣ ΣΤΗ ΔΙΕΘΝΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΩΝ ΜΕΓΑΛΩΝ ΔΥΝΑΜΕΩΝ ΜΕΤΑ ΤΟ 1870-1871

Προετοιμασία τοῦ πολέμου 1914-1916 («ὁρόσημα»)	Οἱ (κυριότερες) Κρίσεις στή διεθνή πολιτική τῶν μεγάλων Δυνάμεων μετά τό 1870-1871:
1879: Συμμαχία τῆς Γερμανίας μέ τήν Αὐστρία	1877-1878: (᾿Απελευθέρωση τῶν ἐθνικῶν κρατῶν στά Βαλκάνια. Ληστεύουν («μοιράζουν») τήν *Τουρκία (Ρωσία* + ᾿Αγγλία + Αὐστρία).
1891: Συμμαχία τῆς Ρωσίας μέ τή Γαλλία	1885: ῾Η Ρωσία παρά λίγο νά βρεθεῖ σέ πόλεμο μέ τήν ᾿Αγγλία. Ληστεύουν («μοιράζουν») τήν *Κεντρική ᾿Ασία* (ἡ *Ρωσία* καί ἡ ᾿Αγγλία).
	1895: (Κινεζοϊαπωνικός πόλεμος.) Ληστεύουν («μοιράζουν») τήν *Κίνα.* (᾿Ιαπωνία + *Ρωσία* + ᾿Αγγλία + Γερμανία + Γαλλία.)
	1898: ῾Η ᾿Αγγλία παρά λίγο σέ πόλεμο μέ τή Γαλλία (Φασόντα). Ληστεύουν («μοιράζουν») τήν *᾿Αφρική.*
	1904/5: (Ρωσοϊαπωνικός πόλεμος.) Ληστεύουν («μοιράζουν») τήν *Κίνα* καί τήν *Κορέα* (ἡ *Ρωσία* καί ἡ ᾿Ιαπωνία).
1907: Συμμαχία τῆς Ρωσίας μέ τήν ᾿Αγγλία	1905: ῾Η Γερμανία παρά λίγο σέ πόλεμο μέ τή Γαλλία καί τήν ᾿Αγγλία. Ληστεύουν («μοιράζουν») τό *Μαρόκο.*
	1911: ῾Η Γερμανία παρά λίγο σέ πόλεμο μέ τή Γαλλία καί τήν ᾿Αγγλία. Ληστεύουν («μοιράζουν») *τό Μαρόκο. ᾿Ανταλλάσσουν* τό Μαρόκο μέ τό Κογκό.

ΝΒ: Μυστικό σύμφωνο τῆς Ρωσίας καί τῆς Αὐστρίας στίς 15. I. 1877 γιά τό «μοίρασμα» τῆς Τουρκίας...

ΝΒ: *1 8 7 6:* ἐπερώτηση τοῦ 'Αλέξανδρου Β' στόν Βίσμαρκ, ἄν θά μείνει οὐδέτερη ἡ Γερμανία σ'ἕναν πόλεμο τῆς Ρωσίας κατά τῆς Αὐστρίας ["Εγκελχαφ, σελ. 128]

10. I. 1891: Τελεσίγραφο τῆς 'Αγγλίας στήν Πορτογαλία: ληστεύουν («μοιράζουν») τήν 'Αφρική.
1889: Προσάρτηση τῶν νησιῶν Σαμόα (ἀπό τήν 'Αγγλία, τή Γερμανία καί τίς 'Ενωμένες Πολιτεῖες).
1898: 'Ισπανοαμερικανικός πόλεμος. (Ληστεύουν τήν Κούβα καί τίς Φιλιππίνες.)
1898: 'Η 'Αγγλία διαπραγματεύεται μέ τή Γερμανία μιά συμμαχία ἐνάντια στή Ρωσία. (Δέν τά συμφώνησαν!)
X. 1898: Σύμφωνο 'Αγγλίας καί Γερμανίας: μοιράζουν τίς ἀποικίες τῆς Πορτογαλίας («σέ περίπτωση» χρεοκοπίας)...
1899: «Προστριβές» ἀνάμεσα στή Γερμανία, τήν 'Αγγλία καί τίς 'Ενωμένες Πολιτεῖες γιά τά νησιά Σαμόα. 'Απειλές πολέμου. Διαμάχη. Σύμφωνο γιά τό «μοίρασμα» αὐτῶν τῶν νησιῶν: 14. XI. 1899.
1900: Ρίχνονται ὅλοι μαζί στήν Κίνα: Γερμανία + Ρωσία + 'Ενωμένες Πολιτεῖες + 'Ιαπωνία + 'Αγγλία + Γαλλία.
1903: Εἰσπράττουν μέ τή βία τά χρέη ἀπό τή Βενεζουέλα (μέ βομβαρδισμό): Γερμανία + 'Αγγλία + 'Ιταλία.
1904: Σύμφωνο τῆς 'Αγγλίας μέ τή Γαλλία (8. IV.): μοιράζουν τήν 'Αφρική (ἑτοιμάζονται γιά πόλεμο ἐνάντια στή Γερμανία).
1907: Σύμφωνο τῆς Ρωσίας μέ τήν 'Αγγλία (31. VIII.): μοιράζουν τήν Περσία, τό 'Αφγανιστάν, τό Θιβέτ (ἑτοιμάζονται γιά πόλεμο ἐνάντια στή Γερμανία).
1908: Σύμφωνο τῆς 'Ιαπωνίας μέ τίς 'Ενωμένες Πολιτεῖες (28. XI.) γιά ἀμοιβαία ἐγγύηση τῶν «κτήσεων» τῶν δυό κρατῶν στόν Εἰρηνικό ὠκεανό.
VII. 1910: 'Η Ρωσία καί ἡ 'Ιαπωνία κλείνουν σύμφωνο: «ἀνταλλαγή» τῆς Κορέας μέ τή Μογγολία!
1911: Σύμφωνο τῆς Ρωσίας μέ τή Γερμανία (19. VIII.) ἕνα εἶδος ἐπίσης «ἀντασφάλισης» (ἡ Βαγδάτη γιά τήν Περσία).
1911: Σύμφωνο τῆς 'Αγγλίας μέ τήν 'Ιαπωνία (ἡ 'Αγγλία οὐδέτερη σέ περίπτωση πολέμου τῆς 'Ιαπωνίας κατά τῶν 'Ενωμένων Πολιτειῶν)...
(βλ. Φράνκε στή συλλογή «'Η Γερμανία καί ὁ παγκόσμιος πόλεμος»).
17. IX. 1914: «Σύμφωνο» τῆς Ρωσίας μέ τήν «ἀνεξάρτητη» Μογγολία. (Ληστεύει τή Μογγολία.)

ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΑ ΣΥΝΟΨΙΣΗΣ ΤΩΝ ΚΥΡΙΟΤΕΡΩΝ ΓΕΓΟΝΟΤΩΝ ΑΛΛΕΣ

	A	B	C	D	E
	Πόλεμοι	Διπλωματία	᾿Αποικιακή πολιτική	Οἰκονομική πολιτική (τράστ κ.ἄ., τελωνειακά σύμφωνα etc., μεγάλες ἐκχωρήσεις...)	᾿Εργατικό κίνημα καί σοσιαλιστικά κόμματα
1870	Γαλλοπρωσσικός πόλεμος (70-71)		(1866-7: Ἡ Ρωσία προσαρτᾶ τήν Κοκάνδη).		
		«Συμμαχία τῶν τριῶν αὐτοκρατόρων» (71).	1868: Ἡ Ρωσία προσαρτᾶ τή Μπουχαρά.		Κομμούνα τοῦ Παρισιοῦ (71).
		72: Συνάντηση τῶν τριῶν αὐτοκρατόρων στό Βερολίνο.			71-75: Δίκες κατά τῶν κομμουνάρων.
			1873: Ἡ Ρωσία προσαρτᾶ τή Χιβά.	73: Ὁ χρυσός κανόνας στή Γερμανία.	
—1875		1875: Διαφωνία Γερμανίας καί Γαλλίας. Μεσολάβηση τοῦ ᾿Αλέξανδρου Β΄.		XI. 75: Ἡ ᾿Αγγλία ἀγοράζει τίς μετοχές τοῦ Σουέζ.	75: Σοσιαλδημοκρατικό συνέδριο στή Γκόττα. Ἕνωση.
1876		76: Διαπραγματεύσεις τῆς Ρωσίας μέ τή Γερμανία γιά ἕναν πόλεμο τῆς Ρωσίας κατά τῆς Αὐστρίας.			
	77: Ρωσοτουρκικός πόλεμος	15.I.77: Σύμφωνο Ρωσίας καί Αὐστρίας (γιά τό μοίρασμα τῆς Τουρκίας).	77: Ἡ ᾿Αγγλία ἀποκτᾶ τό Τράνσβααλ.		

ΤΗΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΜΕΤΑ ΤΟ 1870. ((ΕΓΚΕΛΧΑΦ ΚΑΙ ΠΗΓΕΣ))

F	G	H	I	K
'Επαναστατικά κινήματα (μή προλεταριακοῦ χαρακτήρα)	'Εθνικά κινήματα καί ἐθνικό ζήτημα	Δημοκρατικές μεταρυθμίσεις	Κοινωνικές μεταρυθμίσεις	Διάφορα καί σημειώσεις
1868-1871: 'Ιαπωνία. ('Επανάσταση καί μεταρυθμίσεις.) 73: Δημοκρατία στήν 'Ισπανία. 'Επέμβαση τοῦ γερμανοῦ ἀξιωματικοῦ τοῦ ναυτικοῦ Βέρνερ στήν 1.VIII.1873. 74: 'Αλφόνσος ΙΒ΄ στήν 'Ισπανία καί 74-76: ὁ πόλεμος τῶν Καρλιστῶν.	(1867: Συμφωνία τῆς Οὐγγαρίας μέ τήν Αὐστρία). 75: 'Εξέγερση στή Βοσνία καί 'Ερζεγοβίνη.	61-72: 'Αγροτική μεταρύθμιση καί ἀστικοδημοκρατικές μεταρυθμίσεις. *Ρωσία.* 71: Έναρξη τοῦ «ἀγώνα γιά τήν κουλτούρα» στή Γερμανία (71-78). 71-79: 'Αγώνας ἐνάντια στούς μοναρχικούς καί στούς κληρικούς στή Γαλλία. (75: Νίκη τῆς δημοκρατίας). 2.IV.73: 'Εκλογική μεταρύθμιση στήν Αὐστρία (4 κουρίες) 75: Πολιτικός γάμος στή Γερμανία.		20.IX.70: 'Η 'Ιταλία κυριεύει τή Ρώμη.
	76: 'Εξέγερση στή Βουλγαρία. 77: Ρωσοτουρκικός πόλεμος.	III. 76: Κυβέρνηση ἀριστερῶν στήν 'Ιταλία (Ντεπρέτης) μέχρι τό 91. 1877: Νόμος γιά τήν ὑποχρεωτική σχολική μόρφωση ('Ιταλία).		

	A	B	C	D	E
	Πόλεμοι	Διπλωματία	Ἀποικιακή πολιτική	Οἰκονομική πολιτική (τράστ κ.ἄ., τελωνειακά σύμφωνα etc., μεγάλες ἐκχωρήσεις...)	Ἐργατικό κίνημα καί σοσιαλιστικά κόμματα
		78: Συνέδριο τοῦ Βερολίνου (ληστεύουν τήν Τουρκία). 11.X.78: Σύμφωνο Αὐστρίας καί Πρωσίας (γιά τήν κατάργηση τῶν ὅρων τῆς Πράγας σχετικά μέ τή Δανία).	78: Ἡ Ἀγγλία παίρνει τήν Κύπρο.		78: Νόμος γιά τούς σοσιαλιστές στή Γερμανία (19.X).
	79: Πόλεμος τῆς Ἀγγλίας ἐνάντια στούς Ζουλού.	79: Συμμαχία τῆς Γερμανίας μέ τήν Αὐστρία (7.X.*79*).	79: «Ἀφρικανική Ἕνωση» (συμμαχία τῶν ὁλλανδῶν στή Νότια Ἀφρική).	79: Προστατευτικοί δασμοί στή Γερμανία (συμμαχία βιομηχάνων καί μεγαλοαγροτῶν).	
—1880			80: Ὁ ἔμπορος τοῦ Ἀμβούργου Γκόντεφροϊ ἵδρυσε ἐμπορική ἑταιρία στίς *Σαμόα*. (Τό Ράιχσταγκ στίς 27.IV.*80* ἀπόριψε τήν ἐπιχορήγηση.)		
1881	27.II.*81*: Οἱ Μπόερς νικοῦν τούς ἄγγλους (στό βουνό Ματζούμπα).	81 (3.VIII): Ἡ Ἀγγλία ἀναγνώρισε τήν ἀνεξαρτησία τοῦ Τράνσβααλ. 81: ἡ Ρωσία ὑπόταξε τούς τουρκμένους.	81: Ἡ Γαλλία προσαρτᾶ τήν Τυνησία. 81: Ἡ Ἰταλία στό *Ἀσσάμπ*. ← 81		

Συνέχεια

F	G	H	I	K
'Επαναστατικά κινήματα (μή προλεταριακοῦ χαρακτήρα)	'Εθνικά κινήματα καί ἐθνικό ζήτημα	Δημοκρατικές μεταρυθμίσεις	Κοινωνικές μεταρυθμίσεις	Διάφορα καί σημειώσεις
		79: Παραίτηση τοῦ Φάλκ (τέλος τοῦ «ἀγώνα γιά τήν κουλτούρα», βλ. 87). 79: Νέα δικονομία στή Γερμανία.		30.I.1879: Παραίτηση τοῦ Μάκ-Μαόν. 79: 'Αντισημιτικό κίνημα στή Γερμανία (78: ἵδρυση τοῦ Χριστιανοσοσιαλιστικοῦ Κόμματος).
1.III.81: Δολοφονία τοῦ 'Αλέξανδρου Β΄		81: 'Ο νόμος γιά τή γῆ στήν 'Ιρλανδία τοῦ Γλάδστωνα.	81: Μήνυμα τοῦ Γουλιέλμου Α΄ γιά κοινωνικές μεταρυθμίσεις.	

	A	B	C	D	E
	Πόλεμοι	Διπλωματία	᾿Αποικιακή πολιτική	Οἰκονομική πολιτική (τράστ κ.ἄ., τελωνειακά σύμφωνα etc., μεγάλες ἐκχωρήσεις...).	᾿Εργατικό κίνημα καί σοσιαλιστικά κόμματα
—1885	85: Πόλεμος τῆς Γαλλίας μέ τήν Κίνα (γιά τό Τονκίνο).	82: ῾Η ᾿Αγγλία προσαρτᾶ τήν Αἴγυπτο. 83: «Τριπλή Συμμαχία» (Γερμανία + Αὐστρία + ᾿Ιταλία) (20.V.1882). 84: Συνάντηση τῶν τριῶν αὐτοκρατόρων στό Σκερνεβίτσι 15. XI. 84: Βερολίνο. Διάσκεψη γιά τό ζήτημα τοῦ Κογκό: μοιράζουν τήν ᾿Αφρική. «᾿Ανεξαρτησία» στό Κογκό!!	84: ῾Η Γερμανία προσαρτᾶ τίς νοτιοδυτικές ἀποικίες τῆς ᾿Αφρικῆς Καμερούν. 84: ῾Η Ρωσία προσαρτᾶ τό *Μέρβ*. 85: Διένεξη τῆς Γερμανίας μέ τήν ᾿Ισπανία γιά τίς Καρολίνες νήσους. 85: ῾Η ᾿Αγγλία παίρνει τή Βετσουαλάνδη (Νότ. ᾿Αφρική) 85: ῾Η ᾿Ιταλία στή Μασάουα. 85: ῾Η Γαλλία προσαρτᾶ τό Τονκίνο. 85: ῾Η ᾿Αγγλία προσαρτᾶ τή Βιρμανία.	85: ᾿Επιχορηγήσεις στίς ἀτμοπλοϊκές ἑταιρίες στή Γερμανία **1880-88:** Σιδηροδρομική γραμμή στή Σαμαρκάνδη.	
1886					

Συνέχεια

F	G	H	I	K
᾿Επαναστατικά κινήματα (μή προλεταριακοῦ χαρακτήρα)	᾿Εθνικά κινήματα καί ἐθνικό ζήτημα	Δημοκρατικές μεταρυθμίσεις	Κοινωνικές μεταρυθμίσεις	Διάφορα καί σημειώσεις
	82: Τό Πανεπιστήμιο τῆς Πράγας χωρίζεται σέ τσέχικο καί γερμανικό.	82: Λαϊκά σχολεῖα στή Γαλλία.	83: ᾿Ασφάλιση γιά ἀρρώστιες στή Γερμανία.	
		84: ῾Η ἐκλογική μεταρύθμιση τοῦ Γλάδστων.	84. ᾿Ασφάλιση γιά ἀτυχήματα στή Γερμανία.	
	86: Πρῶτος νόμος γιά τούς πολωνούς (Γερμανία) (ἐπιτροπή ἐποικισμοῦ).	86: ῾Ο 1ος νόμος γιά τήν αὐτοδιοίκηση τοῦ Γλάδστων.		86: ῾Ο Μπουλανζέ ὑπουργός Στρατιωτικῶν.

	A	B	C	D	E
	Πόλεμοι	Διπλωματία	᾿Αποικιακή πολιτική	Οἰκονομική πολιτική (τράστ κ.ἄ., τελωνειακά σύμφωνα etc., μεγάλες ἐκχωρήσεις...)	᾿Εργατικό κίνημα καί σοσιαλιστικά κόμματα
—1890	87: «Σύμφωνο ἀμοιβαίας ἀσφάλειας» (τῆς Γερμανίας μέ τή Ρωσία).	90: Σύμφωνο τῆς ᾿Αγγλίας καί τῆς Γερμανίας. (᾿Ανταλλάσσουν τήν ᾿Ελγκολάνδη μέ μέρος τῆς ᾿Αφρικῆς.)		88: «῾Ο Παναμάς» στή Γαλλία. 88 (4.X.): ἡ «Γερμανική Τράπεζα» παίρνει ἐκχώρηση τή σιδηροδρομική γραμμή τῆς Βαγδάτης (μέχρι τήν ᾿Ανγκόρα*) 89: ῾Ο Σέσιλ Ρόντς ἵδρυσε τήν «Τσάρτεντ Κόμπανυ τῆς Νότιας ᾿Αφρικῆς».	90: Κατάργηση τοῦ ἔκτακτου νόμου γιά τούς σοσιαλιστές στή Γερμανία.
1891		10.I.91: Τελεσίγραφο τῆς ᾿Αγγλίας στούς πορτογάλους (ληστεύουν τήν ᾿Αφρική). 91: Γαλλορωσική συμμαχία.		91: ᾿Εμπορικά σύμφωνα τῆς Γερμανίας μέ τήν Αὐστρία κ.ἄ. κράτη (μείωση τῶν δασμῶν). 92: Νομισματική μεταρύθμιση στήν Αὐστρία.	

*Σύγχρονη ὀνομασία ῎Αγκυρα. *῾Η Σύντ.*

Συνέχεια

F	G	H	I	K
Ἐπαναστατικά κινήματα (μή προλεταριακοῦ χαρακτήρα)	Ἐθνικά κινήματα καί ἐθνικό ζήτημα.	Δημοκρατικές μεταρυθμίσεις	Κοινωνικές μεταρυθμίσεις	Διάφορα καί σημειώσεις
		87: Τέλος τοῦ «ἀγώνα γιά τήν κουλτούρα» στή Γερμανία (23.V.1887). 88: Δημοκρατική τοπική αὐτοδιοίκηση στήν Ἀγγλία.	89: Ἀσφάλιση γιά τά γηρατιά (στή Γερμανία).	90: Πτώση τοῦ Βίσμαρκ.
		1891: Φόρος εἰσοδήματος στή Γερμανία. 92: «Νόμος γιά τή μικρή γαιοχρησία» στήν Ἀγγλία.		92: «Οἱ προσχωρήσαντες» μοναρχικοί (στή δημοκρατία) στή Γαλλία.

	A	B	C	D	E
	Πόλεμοι	Διπλωματία	Ἀποικιακή πολιτική	Οἰκονομική πολιτική	Ἐργατικό κίνημα καί σοσιαλιστικά κόμματα
	94-5: Κινεζοϊαπωνικός πόλεμος.		93: ἡ Γαλλία προσαρτᾶ τή *Δαχομέη*.	93: Ἡ «Γερμανική Τράπεζα» παίρνει ἀκόμη μιά ἐκχώρηση στή σιδηροδρομική γραμμή τῆς Βαγδάτης	1893: Ἀπεργία τῶν σιδηροδρομικῶν στήν Ὀλλανδία.
—1895	1895: Πόλεμος τῆς Γαλλίας ἐνάντια στή Μαδαγασκάρη.	95: Εἰρήνη στό Σιμονοσέκι. 95: Σύμφωνο γιά τό Παμίρ (τῆς Ρωσίας μέ τό Ἀφγανιστάν).		95: Ἡ διώρυγα «Γουλιέλμος Β΄»*.	
1896	96: Ἡ Ἀβησσυνία νικάει τήν Ἰταλία (1.III) (Εἰρήνη στίς 26.X. 1896). 97: Ἑλληνοτουρκικός πόλεμος.	97: Συμφωνία τῆς Ρωσίας μέ τήν Αὐστρία γιά τά Βαλκάνια.	96: Περιοδεία τοῦ Τζέμσον (ἡ Ἀγγλία στή Νότια Ἀφρική). 96: Ἡ Ἀγγλία παίρνει τήν *Ἀσάντη*. 97: Ἡ Γαλλία προσαρτᾶ τή Μαδαγασκάρη. 97: Ἡ Γερμανία προσαρτᾶ τό Κιάο-τσάο.		

* Διώρυγα τοῦ Κιέλου. *Ἡ Σύντ.*

Συνέχεια

F	G	H	I	K
Ἐπαναστατικά κινήματα *μή* προλεταριακοῦ χαρακτήρα	Ἐθνικά κινήματα καί ἐθνικό ζήτημα	Δημοκρατικές μεταρυθμίσεις	Κοινωνικές μεταρυθμίσεις	Διάφορα καί σημειώσεις
	95: Ἐξέγερση στήν Κούβα.	93: 2ος νόμος γιά τήν αὐτοδιοίκηση τοῦ Γλάδστων. 1893: Ἐκλογική μεταρύθμιση στό Βέλγιο (πολλαπλή ψηφοφορία) 94: Ἔναρξη τῆς ὑπόθεσης τοῦ Ντρέυφους (Γαλλία). 94: Πολιτικός γάμος στήν Οὐγγαρία. 1888-1895: Διαπραγματεύσεις τοῦ Βατικανοῦ μέ τή βασιλική ἰταλική κυβέρνηση. Ἀποτυχία!		93: «Ἕνωση τῶν ἀγροκτηματιῶν» (Γερμανία).
		96: Ὁ Μπαντένι δημιουργεῖ τήν 5η κουρία στό Κοινοβούλιο τῆς Αὐστρίας.		97: Ὁ Λουέγκερ δήμαρχος τῆς Βιέννης.

	A	B	C	D	E
	Πόλεμοι	Διπλωματία	Ἀποικιακή πολιτική	Οἰκονομική πολιτική	Ἐργατικό κίνημα καί σοσιαλιστικά κόμματα
—1900	98: Ἰσπανοαμερικανικός πόλεμος. 99-1902: Πόλεμος τῶν ἄγγλων μέ τούς Μπόερς.	98: Φασόντα (ἡ Ἀγγλία καί ἡ Γαλλία μοιράζουν τήν Ἀφρική. (21. III. 1899)).	98: Ὁ Γουλιέλμος Β΄ στήν Ἱερουσαλήμ. 98 (;): Ἐξέγερση στό Ἀντιζάν. 99: Ἡ Γερμανία προσαρτᾶ τά νησιά Καρολίνες, Σαβάι κ.ἄ.		
1901	1900-01: Πόλεμος μέ τήν Κίνα (οἱ ἐξεγέρσεις τῶν Μπόξερ).	1902: Ἀγγλοϊαπωνική συμφωνία.		01: Ἀποπεράτωση τῆς ὑπερσιβηριακῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς. 22. I. 02: «Ἡ Γερμανογαλλική ἑταιρία» παίρνει ἐκχώρηση στή σιδηροδρομική γραμμή τῆς Βαγδάτης + τή ναυσιπλοΐα στή Μεσοποταμία + ὀρυχεῖα. 1902: Τελωνειακός δασμός στή Γερμανία.	

Συνέχεια

F	G	H	I	K
᾿Επαναστατικά κινήματα *μή* προλεταριακοῦ᾿ χαρακτήρα	᾿Εθνικά κινήματα καί ἐθνικό ζήτημα	Δημοκρατικές μεταρυθμίσεις	Κοινωνικές μεταρυθμίσεις	Διάφορα καί σημειώσεις
	98: 2ο νομοσχέδιο γιά τούς πολωνούς (Γερμανία).	98: Τό κίνημα «Μακριά ἀπό τή Ρώμη» στήν Αὐστρία.		98: 1ος νόμος γιά τό στόλο (Γερμανία) (30. IV. 1898 ἱδρύθηκε ὁ σύνδεσμος πολεμικοῦ ναυτικοῦ).
	99: Καταπίεση τῆς Φιλλανδίας.			
				900: 2ος νόμος γιά τό στόλο στή Γερμανία.
		01: «῾Ομοσπονδία πολιτειῶν» («Συμπολιτεία») τῆς Αὐστραλίας. 01: Γαλλικός νόμος γιά τίς ἑνώσεις (ἐνάντια στά μοναχικά τάγματα).		
	1902: 3ο νομοσχέδιο γιά τούς πολωνούς (Γερμανία).	1902: Κατάργηση «τῆς παραγράφου γιά τή δικτατορία» στήν ᾿Αλσατία-Λωραίνη.		

	A	B	C	D	E
	Πόλεμοι	Διπλωματία	'Αποικιακή πολιτική	Οἰκονομική πολιτική	'Εργατικό κίνημα καί σοσιαλιστικά κόμματα
				1903: 'Ο Τσάμπερλαιν ὑπέρ τῆς τελωνειακῆς ἕνωσης τῆς Βρετανικῆς αὐτοκρατορίας.	
	1904-07: Πόλεμος ἐνάντια στούς Χερέρος*.	1904: 'Αγγλογαλλική συμφωνία. 1904: 'Ο Λουμπέ στήν 'Ιταλία.	04: 'Η 'Αγγλία στή *Λχάσα*.		
—1905	1904-5: Ρωσοϊαπωνικός πόλεμος.	1905: 2η ἀγγλοϊαπωνική συμφωνία.	05: 'Ο Γουλιέλμος Β΄ στήν Ταγγέρη (Μαρόκο).	1905: Νέες ἐμπορικές συμβάσεις τῆς Γερμανίας.	
1906		1906: Διάσκεψη στήν 'Αλχεσίρας.			
	1907: τέλος τοῦ πολέμου στήν 'Αφρική (ἐνάντια στούς Χερέρος κ.ἄ.).	1907: Συμφωνία τῆς Γαλλίας καί τῆς Ρωσίας μέ τήν 'Ιαπωνία. 1907: Συμφωνία τῆς Ρωσίας μέ τήν 'Αγγλία.		1907 (VIII): τό δικαστήριο ἐπέβαλε στή «Στάνταρντ Ὄιλ κόμπανυ» 29 ἑκατομ. δολλάρια πρόστιμο.	

*—λαός, πού ζεῖ στή Ναμίμπια (νοτιοδυτική 'Αφρική) καί στήν 'Αγκόλα. *Σημ. μετ.*

Συνέχεια

F	G	H	I	K
Ἐπαναστατικά κινήματα *μή* προλεταριακοῦ χαρακτῆρα	Ἐθνικά κινήματα καί ἐθνικό ζήτημα	Δημοκρατικές μεταρρυθμίσεις	Κοινωνικές μεταρυθμίσεις	Διάφορα καί σημειώσεις
	1903: Ἡ Οὐγγρική κρίση. (Διένεξη μέ τήν Αὐστρία γιά τή γλώσσα στό στρατό).	1903: Ὁ Κόμπ ἀπαγορεύει τά καθολικά μοναχικά τάγματα στή Γαλλία. 1903: *Ἰρλανδικός* νόμος (ἀγροτικός).		
1905: Ἐπανάσταση στή Ρωσία.		1905: Διετής στρατιωτική θητεία στή Γερμανία.		
1905: Χωρισμός τῆς Νορβηγίας ἀπό τή Σουηδία.	← 1905	1905: Χωρισμός τῆς ἐκκλησίας ἀπό τό κράτος στή Γαλλία.		
1906: Κοινοβούλιο στήν Περσία. 1907: Πραξικόπημα στή Ρωσία.	1906-7: «Ἀπεργία» τῶν μαθητῶν στήν πρωσσική Πολωνία (μέχρι 50 000 ἄτομα).	1906: Δίαιτες* στό Ράιχσταγκ. (12. VII. 1906: ἀποκατάσταση στά δικαιώματά του τοῦ Ντρέυφους.) 1907: Γενικό ἐκλογικό δικαίωμα στήν Αὐστρία. 1907: Ἀγροτικός νόμος στήν Ἀγγλία (βοήθεια στούς μικροϊδιοκτῆτες).		

* —ἀμοιβή πού παίρνουν οἱ βουλευτές σέ μερικές ἀστικές χῶρες. *Ἡ Σύντ.*

	A	B	C	D	E
	Πόλεμοι	Διπλωματία	Ἀποικιακή πολιτική	Οἰκονομική πολιτική	Ἐργατικό κίνημα καί σοσιαλιστικά κόμματα
		1908 (9. VI. 08): Συνάντηση τοῦ Ἐδουάρδου Ζ΄ μέ τόν Νικόλαο Β΄ στό Ραβέλ.			
		1908: Συμφωνία τῆς Ἰαπωνίας μέ τίς Ἑνωμένες Πολιτεῖες γιά τόν Εἰρηνικό Ὠκεανό.			
		1909: Γερμανογαλλική συμφωνία γιά τό Μαρόκο.			1909: Ὁδοφράγματα στή Βαρκελώνη καί στή Μαδρίτη. Δολοφονία τοῦ Φερέρ (13.X.)
—1910		1910: Συνάντηση στό Πότσνταμ (Γουλιέλμος Β΄ καί Νικόλαος Β΄).	1910: Ἡ Ἰαπωνία προσαρτᾶ τήν Κορέα.		1910: Ὁ Μπριάν καταπνίγει τήν ἀπεργία τῶν σιδηροδρομικῶν ἐργατῶν.

Συνέχεια

F	G	H	I	K
Ἐπαναστατικά κινήματα *μή* προλεταριακοῦ χαρακτήρα	Ἐθνικά κινήματα καί ἐθνικό ζήτημα	Δημοκρατικές μεταρυθμίσεις	Κοινωνικές μεταρυθμίσεις	Διάφορα καί σημειώσεις
1908: Δολοφονία τοῦ Καρόλου Α΄ στήν Πορτογαλία. 1908: Ἐπανάσταση στήν Τουρκία.	1908: Ἡ Ἰσλανδία διεκδικεῖ ἀνεξαρτησία ἀπό τή Δανία· ἀποκτᾶ Κοινοβούλιο. 1908: Προσάρτηση τῆς Βοσνίας καί Ἐρζεγοβίνης στήν Αὐστρία 1908: Ἡ Βουλγαρία ἀνακηρύσσει τήν ἀνεξαρτησία της.			
1909: Ἀνατροπή τοῦ Ἀμπντούλ Χαμίτ. 1909: Ἀνατροπή τοῦ σάχη στήν Περσία.		1909: Νέες διευκολύνσεις στούς ἰρλανδούς φάρμερ.		
1910: Δημοκρατία στήν Πορτογαλία.	1910: Νίκη τοῦ «Ἐθνικοῦ κόμματος ἐργασίας» ἀπέναντι στό Κόμμα τῶν Ἀνεξάρτητων στήν Οὐγγαρία. 1910: Κατάργηση τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Φιλλανδίας. !! 21. IV. 1910: Νόμος (Βέλγιο) γιά τή φλαμανδική γλώσσα στά μεσαῖα σχολεῖα (στίς 4 φλαμανδικές ἐπαρχίες).	1910: Διένεξη ἀνάμεσα στήν Ἄνω καί Κάτω Βουλή τῆς Ἀγγλίας.		

	A	B	C	D	E
	Πόλεμοι	Διπλωματία	'Αποικιακή πολιτική	Οἰκονομική πολιτική	'Εργατικό κίνημα καί σοσιαλιστικά κόμματα
1911	1911 (29. IX) (-18. X. 1912): Τουρκοϊταλικός πόλεμος (στήν Τριπολίτιδα).	1911: Ρωσογερμανική συμφωνία γιά τήν Περσία.	1911: Γαλλία καί 'Ισπανία τραβοῦν «μπροστά» στό Μαρόκο.	!! 15. V. 11: Τό δικαστήριο κηρύσσει τή «Στάνταρντ Όιλ κόμπανυ» ἐκτός νόμου.	
		1911: Γερμανογαλλική συμφωνία γιά τό Μαρόκο.			
	1912: Βαλκανικός πόλεμος (1ος καί 2ος) (8.X.-17.X. 1912: κήρυξη τοῦ πολέμου).				
			1913: 'Επίθεση τῆς Ρωσίας στήν 'Αρμενία.		
	1914: Εὐρωπαϊκός πόλεμος.				
—1915					

Συνέχεια

F	G	H	I	K
Ἐπαναστατικά κινήματα *μή* προλεταριακοῦ χαρακτήρα	Ἐθνικά κινήματα καί ἐθνικό ζήτημα	Δημοκρατικές μεταρυθμίσεις	Κοινωνικές μεταρυθμίσεις	Διάφορα καί σημειώσεις
		1911: Κατάργηση (περιορισμός) τῶν προνομίων τῆς Ἄνω Βουλῆς στήν Ἀγγλία.	1911: Νόμος γιά τίς ἀσφαλίσεις στήν Ἀγγλία.	
		21. IV. 1911: Χωρισμός τῆς ἐκκλησίας ἀπό τό κράτος στήν Πορτογαλία.		
1912: Δημοκρατία στήν Κίνα.		1912: Νόμος γιά τήν αὐτοδιοίκηση τοῦ Ἄσκουϊθ. 25. V: 1912: Ἐκλογική μεταρύθμιση στήν Ἰταλία (ὁ ἀριθμός τῶν ἐκλογέων ἀπό 2 ἑκατομμύρια αὐξάνει σέ 6 ἑκατομμύρια).		
		17. VI. 1912: Ἐκλογική μεταρύθμιση στήν Ἀγγλία (γενικό ἐκλογικό δικαίωμα).		
		11. IV. 1912: Ψηφίστηκε ἡ αὐτονομία τῆς Ἰρλανδίας.		

ΠΡΟΣΧΕΔΙΑ ΤΟΥ ΠΙΝΑΚΑ «ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΑ ΣΥΝΟΨΙΣΗΣ ΤΩΝ ΚΥΡΙΟΤΕΡΩΝ ΓΕΓΟΝΟΤΩΝ ΤΗΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΜΕΤΑ ΤΟ 1870»

I

3— I) Πόλεμος, διπλωματία, ἀποικιακή πολιτική.
1— II) Οἰκονομική πολιτική (§ 8).
1—III) Ἐργατικό κίνημα καί σοσιαλιστικά κόμματα.
2—IV) Ἐπαναστατικά κινήματα *δ ι ά φ ο ρ α* καί ἄλλα δημοκρατικά ἐθνικά κινήματα.
2— V) Δημοκρατικές μεταρυθμίσεις, κοινωνικές μεταρυθμίσεις.

II

{ 1) Πόλεμοι.
{ 2) Διπλωματία...
{ 3) Ἀποικιακή πολιτική.

{ 4) Ἐργατικό κίνημα καί σοσιαλιστικά κόμματα.
{ 5) Ἐπαναστατικά κινήματα (ἀστικά), ὄχι μόνο σοσιαλιστικά.
{ 6) Δημοκρατικές μεταρυθμίσεις (μαζί καί ἐνάντια στήν ἐκκλησία).
{ 7) Κοινωνικές μεταρυθμίσεις.

8) Οἰκονομική πολιτική·
τράστ, τελωνειακή νομοθεσία, ἐμπορικές συμβάσεις, τελωνειακοί πόλεμοι.
9) Ἐθνικό κίνημα.

ΑΠΟ ΤΟ ΤΕΤΡΑΔΙΟ «ΑΥΣΤΡΙΑΚΗ ΓΕΩΡΓΙΚΗ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ» ΚΑΙ ΑΛΛΑ

ΜΟΙΡΑΣΜΑ ΤΩΝ ΑΠΟΙΚΙΩΝ ΑΝΑΜΕΣΑ ΣΤΑ ΙΜΠΕΡΙΑΛΙΣΤΙΚΑ ΚΡΑΤΗ

Όττο Χύμπνερ. «Γεωγραφικοί στατιστικοί πίνακες», *1916,* καί *«The Statesman's Year-Book»*, 1916 (=St.) (οἱ ἀριθμοί τοῦ Χύμπνερ)

ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΕΥΡΩΠΗ ΚΑΙ ΤΟ ΤΜΗΜΑ ΤΗΣ ΤΗΣ ΑΣΙΑΣ

		τετ. χιλμ. χιλιάδες	Πληθυσμός χιλιάδες	
('Ασίας)	Ρωσία στήν Εὐρώπη	5 452	140 841	Φιλλανδία: 81,4% φιλλανδοί 10,7% σουηδοί
35 559	» » 'Ασία ..	16 637	33 259	
('Ασία)	ὑποτελῆ στή Ρωσία κράτη (Χιβά καί Μπουχαρά)	271	2 300	τουρκμένοι, οὐζμπέκοι, κιργίζιοι, ταtζίκοι
	Ὅλη ἡ Ρωσία	22 360	176 400	τό *43%* μεγαλορῶσοι, δηλ. τοῦ κυρίαρχου ἔθνους
	+Κασπία θάλασσα καί ἡ λίμνη τῆς 'Αράλης:	506	—	στόν Χύμπνερ 44,3%;;;
	Αὐστροουγγαρία μέ τή Βοσνία	677	51 390	12,0 ἑκατομ. γερμανοί 10,0 » οὔγγροι
				22,0 » δηλ. *42,8%* τοῦ ἰσχυροῦ ἔθνους
Βαλκάνια:	Ρουμανία	140	7 602	92% περίπου ρουμάνοι τό 1899
	Βουλγαρία	114	4 767	80,7% βούλγαροι 10,7% τοῦρκοι

		τετ. χιλμ. χιλιάδες	Πληθυσμός χιλιάδες	
	῾Ελλάδα (+Κρήτη)	120	4 822	Στήν παλιά (ὥς τό 1912) περιοχή ἦταν 1 850 χιλ. ῞Ελληνες ἀπό τό συνολικό ἀριθμό τῶν 1 980 χιλιάδων |=93,4%|
	+Σάμος[1])	0,5	53	
	Σερβία	87	4 490	95,4% Σέρβοι τό *1910* (δηλ. πρίν τόν πόλεμο τοῦ 1912)
	᾿Αλβανία	28	850	«᾿Αλβανοί» (καί μόνο;;)
	Μαυροβούνι	14	435	Σέρβοι, Τοῦρκοι, ᾿Αρναούτηδες
	Τουρκία στήν Εὐρώπη	28	1 891	43% Τοῦρκοι
19 709 (᾿Ασία)|||	» » ᾿Ασία ..	1 767	19 709	33% Σύριοι, ῎Αραβες
55 268 (᾿Ασία)	῞Ολη ἡ Τουρκία ...	1 795	21 600	3: Ρωσία+Αὐστρία+Τουρκία 249 390; 6: μικρά Βαλκανικά κράτη 23 019; 272 409
	᾿Ανατολική Εὐρώπη:		272 409	
+ 819 330 = 874 598	*Ὑπόλοιπη* ᾿Ασία:			
	Κίνα	11 139	329 618	κυρίως κινέζοι, μετά «ποῦντοι»[105], μογγόλοι κ.ἄ.
	᾿Ιαπωνία	674	72 673	κυρίως Ἰάπωνες (κατά τό ᾿Εγκυκλοπαιδικό λεξικό >99% ᾿Ιάπωνες στήν ἴδια τήν ᾿Ιαπωνία)
«μαζί καί»	Φορμόζα	36	3 612	52 986=᾿Ιαπωνία
	Καραφοῦτο[106]	34	49	19 687=ἀποικίες της
	Κβαντούνγκ ..	3	517	72 673=συνολικά
	Κορέα	218	15 509	

[1]) Στόν Χύμπνερ συγκαταλέγεται στήν ᾿Ασία καί μπῆκε χωριστά. Στόν *St.*—στήν ῾Ελλάδα.

μισοαποικίες (7 κράτη):

		τετ. χλμ. χιλιάδες	Πληθυσμός χιλιάδες	
Κίνα: 329 618 + 27 049 = 356 667	1. Περσία	1 645	9 500	
	2. Σιάμ	600	8 149	— σιαμαῖοι 1 800 κινέζοι 1 400 κτλ.
	3. 'Αφγανιστάν	624	4 450	— ἀφγανοί 351 χιλ. τατζίκοι 225 χιλ. κ.ἄ.
	4. Νεπάλ	154	3 000	— μογγόλοι καί ἰνδοί
	5. 'Ομάν	212	1 000	— ἄραβες, ἰνδοί, πέρσες, νέγροι
	6. 'Ανεξάρτητη 'Αραβία	2 279	950	— . . . ;

7 βρετανικές	κτήσεις	5 265	324 879	μαζί καί 4) 'Ινδία 315 961 Κεϋλάνη 4 263
2 ὀλλανδικές	—»—	1 521	37 717	—98% περίπου αὐτόχθονες
5 γαλλικές	—»—	803	17 267	
3 πορτογαλικές	—»—	23	980	
1 γερμανικές 2)	—»—	0,6	209	=389 990=Σ στίς εὐρωπαϊκές ἀποικίες στήν 'Ασία
1 κτήσεις τῶν 'Εν. Πολιτειῶν (Φιλιππίνες)		296	8 938	+ 19 687=ἀποικίες τῆς 'Ιαπωνίας
			819 330	409 677=Σ στίς ἀποικίες στήν 'Ασία + 356 667=μισοαποικίες 52 986='Ιαπωνία 819 330

κατά προσέγγιση ὁ ἀριθμός τῶν «κρατῶν» («etwa»)

2) Κιάο-τσιάο—0,5 καί 192 χιλιάδες+Τιεντσίν—0,1 καί 17 χιλιάδες

4) Στή βρετανική 'Ινδία τό 1911 πάνω ἀπό 100 φυλές, ἀπό τά 313,3 ἑκατομμύρια τά 74%—ἄρειοι ἰνδοί.

Ἀ φ ρ ι κ ή:

	τετ. χλμ. χιλιάδες	Πληθυσμός χιλιάδες	
Γαλλικές κτήσεις	9 660	38 500	
Ἀλγερία	575	5 564	— 85,8% ἄραβες κ.ἄ. 8,9% γάλλοι
Τυνησία	125	1 957	— 88,4% αὐτόχθονες
Μαρόκο	500	5 000	
Δυτική καί Ἰσημερινή Ἀφρική	5 352	21 895	
Ἀνατολική Ἀφρική	714	3 635	
Ἀγγλικές κτήσεις	—	51 660	
Ἑνωμένες Πολιτεῖες τῆς Νότιας Ἀφρικῆς	1 222	6 212	
Νιγηρία	869	17 471	
Χρυσή Ἀκτή	309	1 502	
Ζανζιβάρη	2	199	
Ἄλλες	3 788	11 507	
Αἴγυπτος	3 485	14 726	—92,7% αἰγύπτιοι
+Σινά	59	31	
+Θάσος[3])	0,3	12	
Βελγικό Κογκό	2 365	15 003	νέγροι καί μικροί λαοί
γερμανικές κτήσεις	2 707	11 527	
πορτογαλικές κτήσεις	2 070	8 352	
ἰταλικές κτήσεις	1 590	1 368	36 839
Τριπολίτιδα	1 100	723	
Ἐρυθραία καί Σομαλία	490	645	
ἰσπανικές κτήσεις	560	589	
Μαρόκο (Ταγγέρη)	0,6	60	κυρίως ἄραβες 9 560 = «μισοαποικίες»
Ἀβησσυνία	1 120	8 000	
Λιβέρια	95	1 500	
Τρεῖς λίμνες (Τσάντ, Τανγκανίκα καί Νιάσσα)	87	—	ὅλα τά ὑπόλοιπα στήν Ἀφρική = ἀποικίες
		136 559	

Ἀ φ ρ ι κ ή:

γαλλικές κτήσεις	38 500
βρετανικές κτήσεις	51 660
ὑπόλοιπες ἀποικίες	36 839
μισοαποικίες	9 560
	136 559

ὅλες οἱ ἀποικίες τῆς Ἀφρικῆς =*1 2 6 9 9 9*

[3]) Ὁ Χύμπνερ συγκαταλέγει τό Σινά στήν Ἀσία, τή Θάσο στήν Εὐρώπη καί *δέν* θεωρεῖ τήν Αἴγυπτο «βρετανική κτήση». Ὁ *St.* συγκαταλέγει τήν Αἴγυπτο στίς βρετανικές κτήσεις.

	τετ. χλμ. χιλιάδες	Πληθυσμός χιλιάδες
Δυτική Εὐρώπη + Ἀγγλία + Ἰαπωνία	χωρίς ἀποικίες	μέ ἀποικίες
1871-1876 — —	(8 ἀπό τίς 14)	6
1914-1916 — —	(3 ἀπό τίς 14)	11

μισοαποικίες
9 560 στήν Ἀφρική
+356 667 » Ἀσία
366 227
3+7=10 κράτη
=*ὅλα μισοαποικίες*

Αὐστραλία καί Ὠκεανία

	τετ. χλμ. χιλιάδες	Πληθυσμός χιλιάδες	
Ἀγγλικές κτήσεις:	8 261	6 675	
Αὐστραλιανή Ἕνωση	7 704	4 922	—82,3% αὐστραλοί
Νέα Ζηλανδία	271	1 085	—69,7% νεοζηλανδοί
Νησιά Φίτζι	19	154	
γερμανικές κτήσεις	245	641	
ὀλλανδικές »	395	240	
κτήσεις τῶν Ἑν. Πολιτειῶν	17,4	228	
Χαβάη	16,7	208	
Τουτουΐλα	0,2	7	
Γκουάμ	0,5	13	
Γαλλικές κτήσεις	23	81	
Μή κατεχόμενα νησιά	13	—	
Συνολικά Αὐστραλία καί Πολυνησία:	8 955	7 865	
Ἀσία		409 677	
Ἀφρική		126 999	
Εὐρώπη		250	
Ἀμερική		12 306	
ὅλες γενικά οἱ ἀποικίες		557 097	
Δυτική Εὐρώπη:			
1. Γερμανία	548	64 926	92,5% γερμανοί περίπου 5 ἑκατομ. «ξένα» ἔθνη πολωνοί ——5,47% γάλλοι ——0,37 δανοί ——0,25 πληθυσμός τῆς Ἀλσατίας καί Λωραίνης = =1 874 χιλ.
2. Μεγάλη Βρετανία	318	46 813	95% γλώσσα ἀγγλική. *Ἰρλανδία* 83 χιλ. τ. χιλμ. *4 375* χιλ. πληθυσμός = 4,4 ἑκατομ.
μαζί καί οἱ ἀποικίες στήν Εὐρώπη Γιβραλτάρ, Μάλτα, Γκότσο καί Κομίνο	(0,3	250)	
3. Γαλλία	536	39 602	93,7% γάλλοι[2]) ἰταλοί 1,3%[2]) NB
4. Ἰταλία	287	35 598	99,1% ἰταλοί
5. Ἰσπανία (+Κανάριοι νῆσοι καί Πρεζίντιος)	504	20 366	96,6% ἰσπανοί

[2]) Στοιχεῖα γιά τό 1881.

		τετ. χλμ. χιλιάδες	Πληθυσμός χιλιάδες	
	6. Βέλγιο	29	7 571	43,4% φλαμανδοί (3) 38,1 γάλλοι 81,5% μόνο σύμφωνα μέ τή γλώσσα
	7. 'Ολλανδία (+χωρικά ὕδατα)	34 7	6 213 —	53% φλαμανδοί 98,8% ὀλλανδοί
	8. Πορτογαλία (+οἱ 'Αζόρες νῆσοι καί ἡ Μαντέιρα)	92	5 960	99,5% πορτογάλοι
	9. Σουηδία	448	5 639	99,4% σουηδοί φιλλανδοί—25 χιλ. λάππωνες—7 χιλ.
	10. Δανία (+Φαρέρες νῆσοι καί 'Ισλανδία)	145	2 860	96,3% δανοί (*γεννήθηκαν στή Δανία*)
	11. Νορβηγία	323	2 358	98,9% νορβηγοί
Σ=310 +2[1])	12. Λουξεμβοῦργο	2	260	93,1% γερμανοί
	13. Μονακό	0,001	23	(ἰταλοί, γάλλοι κ.ἄ.)
	14. Μαρίνος	0,06	11	(ἰταλοί)
	15. Λίχτενστάιν	0,1	11	(γερμανοί)
	16. 'Ανδόρρα	0,4	5	(ἰσπανοί)
	17. *'Ελβετία*	41	3 765	69% γερμανοί, 21,1 γάλλοι, 8,0 ἰταλοί } 98,1% 31%; ἀπό «ξένα» ἔθνη
	Συνολικά Δυτική Εὐρώπη		242 161	

1) 'Ο Χύμπνερ προσθέτει ἐπιπλέον τή «Θάσο (στήν Αἴγυπτο)». 'Εγώ τή συγκαταλέγω στήν Αἴγυπτο, στήν 'Αφρική. (3) Στό Βέλγιο 43,4% μιλοῦσαν *μόνο* φλαμανδικά καί 38,1% *μόνο* γαλλικά. Ergo, κατά προσέγγιση: 43,4% ἀπό τό 81,5 = 53,2% φλαμανδοί στόν πληθυσμό.

Δυτική Εὐρώπη:

17—5 μικρά κράτη = 12
'Απ' αὐτά χωρίς ἀποικίες (9. 11. 17) δηλ. 3
9 μέ ἀποικίες
Τό 1876 ἦταν χωρίς ἀποικίες (1. 4. 9. 1. 17) δηλ. 6
6 μέ ἀποικίες

Χωρίς ἀποικίες:	Σουηδία	5,6	ἑκατομ. πληθυσμό
	Δανία	2,9	» »
	Νορβηγία	2,3	» »
	'Ελβετία	3,8	» »
		14,6	

'Αμερική:

	τετ. χλμ. (χιλιάδες)	Πληθυσμός (χιλιάδες)		
'Ενωμένες Πολιτεῖες (χωρίς τά νησιά Χαβάη)	9 369	98 902		74,3% ἀμερικανοί
				88,7% λευκοί
+ λίμνες καί χωρικά ὕδατα	241	—		{ 74,3% ἀμερικανοί 14,4% ξένοι γεννημένοι ἐκεῖ }
				10,8% νέγροι καί κρεολοί
				0,3% ἰνδιάνοι
«Ζώνη τῆς διώρυγας τοῦ Παναμᾶ»	1	63		
«Πουέρτο Ρίκο»	9	1 184		
σύνολο 'Εν. Πολιτεῖες:		100 149	(1783) ←	στή στήλη αὐτή τό ἔτος τῆς ἀνεξαρτησίας
Βραζιλία	8 497	24 908	(1829)	40% λευκοί 55,9% ἰνδιάνοι, μιγάδες κ.ἄ.
Μεξικό	1 985	15 502	(1823)	99,3% μεξικανοί
'Αργεντινή	2 950	7 468	(1810)	78,5% ἀργεντινοί 16% γάλλοι, ἰσπανοί καί ἰταλοί
Περού	1 834	5 580	(1821)	86,4% ἰνδιάνοι, μιγάδες, κρεολοί 12% λευκοί
Κολομβία	1 206	5 071	(1819)	10% λευκοί 90% μιγάδες, νέγροι, ἰνδοί,
Χιλή	758	3 505	(1820)	κρεολοί, μιγάδες κ.ἄ.
Βενεζουέλα	1 020	2 756	(1811)	99% μιγάδες 1% κρεολοί
«'Αϊτή» (τό δυτικό τμῆμα τῆς νήσου 'Αϊτῆς)	29	2 500	(1820)	90% νέγροι
Κούβα	114	2 469	(1902)	66,4% λευκοί 33% νέγροι, μιγάδες
Βολιβία	1 470	2 521	(1825)	77,8% ἰνδιάνοι, μιγάδες κ.ἄ. 12,8% λευκοί
Γουατεμάλα	113	2 119	(1821)	65% λαντίνοι 35% ἰνδιάνοι
'Ισημερινός	307	1 500	(1822)	53% ἰνδιάνοι, νέγροι κ.ἄ. 33% ἰσπανοί καί μιγάδες

	τετ. χλμ. (χιλιάδες)	Πληθυσμός (χιλιάδες)		
Οὐρουγουάη	187	1 279	(1828)	«λευκοί καί μιγάδες». «Ξένοι 181 χιλιάδες»
Σαλβαντόρ	21	1 226	(1821)	κυρίως μιγάδες καί νέγροι
Παραγουάη	253	752	(1811)> 90%	λευκοί καί μιγάδες
Δημοκρατία 'Αγίου Δομίνικου	48	708	(1843)	κυρίως κρεολοί καί μιγάδες
'Ονδούρα	115	566	(1821) 95%	ἰνδιάνοι καί μιγάδες
Νικαράγουα	128	460	(1821) 99% 1%	ἰνδιάνοι, νέγροι κ. ἄ. εὐρωπαῖοι
Κόστα Ρίκα	48	411	(1821) 99,5%	κρεολοί ἰνδιάνοι νέγροι
Παναμάς	86	364	(1903)	περίπου 9/10 μιγάδες, νέγροι καί ἰνδιάνοι
Βρετανικές κτήσεις	8 962	10 431*		
Καναδάς	8 528	8 075		ἀπό τό 1763 ἀγγλικός 54% βρετανοί 28,5% γάλλοι 1,5% ἰνδιάνοι
Νέα Γῆ καί Λαβραντόρ	129	245		ἀπό τό 1713 βρετανικές
Δυτικο-ινδικά νησιά	32	1 752		'Ιαμαϊκή ἀπό τό 1494 ἰσπανική ἀπό τό 1659 βρετανική
Γουϊάνα	234	305		ἀπό τό 1667 ὀλλανδική ἀπό τό 1803 βρετανική
'Ονδούρα	22	41		ἀπό τό 1786 βρετανική
Φάλκλαντ καί Βερμοῦδες νῆσοι	17	24		Τά νησιά Φάλκλαντ ἀπό τό 1833 βρετανικά
Γαλλικές κτήσεις	91	460		1674 γαλλικά
'Ολλανδικές κτήσεις	130	141		1667 ὀλλανδικά

* Ἔτσι καί στόν Χύμπνερ. *Ἡ Σύντ.*

	τετ. χλμ. (χιλιάδες)	Πληθυσμός (χιλιάδες)
Δανικές Δυτικές Ἰνδίες	0,3	27
Ὅλη ἡ Ἀμερική:	39 977	192 873
Ἑνωμένες Πολιτεῖες		98 902
ὅλες οἱ ἀποικίες		12 306
ὑπόλοιπη Ἀμερική		81 665

Ὅλες οἱ ἀποικίες στήν Ἀμερική:	
βρετανικές	10 431
γαλλικές	460
ὀλλανδικές	141
δανικές	27
Ἑν. Πολιτειῶν	63
	1 184
	12 306

Τύποι:	Ὁμάδες χωρῶν:	Ἀριθμός κρατῶν		Πληθυσμός σέ ἑκατομμ.		% καταπιεσμένων ἐθνῶν		Ἐποχή ἐθνικῶν καί δημοκρατικῶν κινημάτων
I	Δυτική Εὐρώπη	(12) 17	19	242	394	7%	7%	*1 7 8 9* (1789. 1848) 1566 (*) — 1871
	Ἑνωμένες Πολιτεῖες τῆς Ἀμερικῆς	1		99		11%		*1 7 8 3*—1865
	Ἰαπωνία	1		53		0%		—1871
II	Ἀνατολική Εὐρώπη καί τό τμῆμα της στήν Ἀσία	9		272		53%		(1848.) *1 9 0 5.* 1909*
	Νότια καί Κεντρική Ἀμερική	20		82		;		(1823—1911)**
III	Μισοαποικίες	10		366		;		*1 9 1 1**
	Ἀποικίες	; περίπου(60);		557		100%		(;) 20ός αἰώνας*
	Σύνολο	(118)		1 671				

(*) 1566 = ἔναρξη τῆς ὀλλανδικῆς ἐπανάστασης.

* Βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 700. *Ἡ Σύντ.*
** Στό ἴδιο, σελ. 695 - 696. *Ἡ Σύντ.*

Όλη ή Γῆ:

	(χιλιάδες) τετ. χλμ.	πληθυσμός
Ἀσία	44 450	874 928
Εὐρώπη	9 977	459 261
Ἀφρική	29 888	136 438
Ἀμερική	39 977	192 873
Αὐστραλία	8 954	7 865
Πολικές περιοχές	12 669	15
Όλη ή Γῆ:	145 917	1 671 380

(1916) *Ἀποικίες* (πληθυσμός σέ χιλιάδες)

	Στήν Εὐρώπη	Ἀσία	Ἀφρική	Αὐστραλία	Ἀμερική	Σύνολο	δέν ὑπῆρχαν ἀποικίες τό 1871
Ἀγγλίας	250	324 879	51 660	6 675	10 431	393 895	
Γαλλίας	—	17 267	38 500	81	460	56 508*	*6 000* τό 1876
Ὀλλανδίας	—	37 717	—	240	141	38 098	
Πορτογαλίας	—	980	8 352	—	—	9 332	
Γερμανικές (Γερμανίας)	—	209	11 527	641	—	12 377	—
Ἑν. Πολιτειῶν	—	8 938	—	228	1 247	10 413	—
Ἰαπωνίας	—	19 687	—	—	—	19 687	—
Δανίας	—	—	—	—	27	27	
Βελγίου	—	—	15 003	—	—	15 003	—
Ἰταλίας	—	—	1 368	—	—	1 368	—
Ἰσπανίας	—	—	589	—	—	589	

393 895
+ 56 508
450 403

	Πληθυσμός (σέ χιλιάδες)
1. Ἀγγλία	393 895
2. Γαλλία	56 508
3. Ὀλλανδία	38 098
4. Πορτογαλία	9 332
5. Γερμανία	12 377
6. Ἑνωμένες Πολιτεῖες	10 413
7. Ἰαπωνία	19 687
8. Δανία	27
9. Βέλγιο	15 003
10. Ἰταλία	1 368
11. Ἰσπανία	589
Σύνολο ἀποικιῶν:	557 297

* Ἔτσι στό χειρόγραφο. *Ἡ Σύντ.*

Σύνολο ἀποικιῶν	= 557 ἑκατομ.	Συμπεριλαβαίνεται	ἡ Ἰνδία	—320	ἑκατ.
μισοαποικίες	= 366 »	»	ἡ Κίνα	—330	»
Μαζί	923 »	Κίνα + Ἰνδία		650	»

Ἡ Δανία τώρα (XII. 1916) βγῆκε ἀπό τόν ἀριθμό τῶν ἀποικιοκρατικῶν χωρῶν (; καί ἡ Ἰσλανδία [ἐθνικά συγγενής]).

Ἀπό τίς 10 χῶρες μέ ἀποικίες οἱ *5* ἀπόκτησαν ἀποικίες *μόνο* ὕστερα ἀπό τό 1871. ‖ NB

Κεφάλαια στό ἐξωτερικό σέ δισεκατομμύρια φράγκα (1913)		Οἱ 4 πλουσιότερες χῶρες	Ὁ πληθυσμός τους (ἑκατομμύρια)	Οἱ ἀποικίες τους (ἑκατομμύρια)	% ἀποικιῶν πρός τόν πληθυσμό	Σειρά ὡς πρός τήν ἀνάπτυξη τοῦ καπιταλισμοῦ	Παραγωγή χυτοσίδηρου ἑκατομ. τόννοι	Μῆκος σιδηροδρομικῶν γραμμῶν (ἐδῶ τά κράτη+ἀποικίες) χιλιάδες χιλιόμετρα
Ἄρννт ε 1*								
75	78,7	1. Ἀγγλία	47	394	842%	3	9,0	207,8
60	40,0	2. Γαλλία	40	56	141%	4	4,9	63,5
44	32,5	3. Γερμανία	65	12,5	20%	2	17,6	67,9
179	10,0;	4. Ἑνωμένες Πολιτεῖες	100	10,4	10%	1	30,2	412,7
	161,2							
	Ἰσχανιάν δ 14**	Σ =	252	473				
		Ὑπόλοιπες ἀποικιοκρατικές χῶρες ...	129	84	65%			
			381	557				

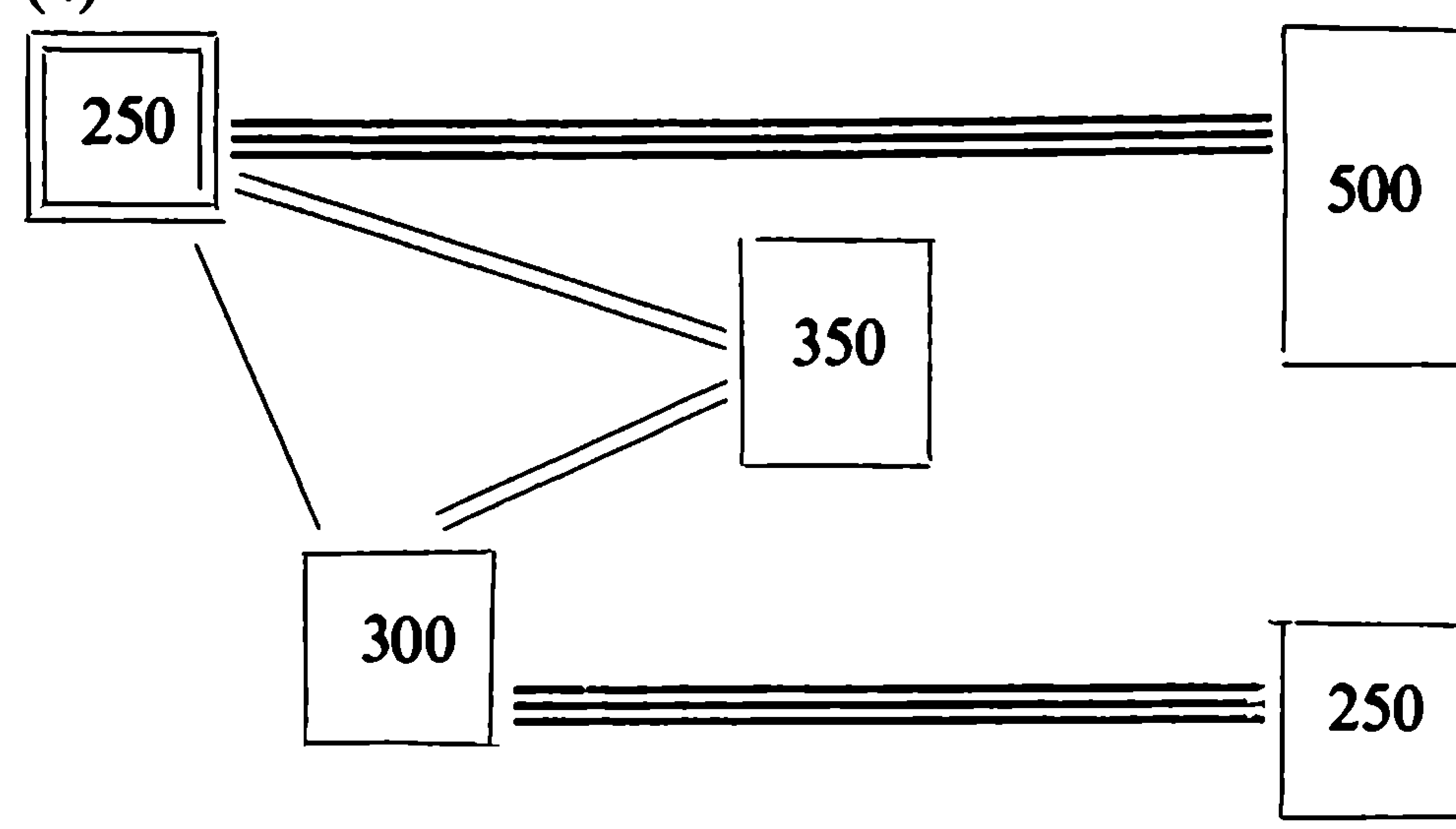
* Βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 250. *Ἡ Σύντ.*

** Βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 246. *Ἡ Σύντ.*

Πίνακας πού δείχνει τό μοίρασμα τοῦ κόσμου (σέ σύνδεση μέ τήν ἐθνική ἀνάπτυξη)

(α) Οἰκονομικά καί πολιτικά αὐτοτελεῖς χῶρες	(β) Οἰκονομικά *μή* αὐτοτελεῖς, πολιτικά αὐτοτελεῖς χῶρες	(γ) μισοαποικίες (Κίνα)	(δ) Ἀποικίες καί πολιτικά *ἐξαρτημένες* χῶρες

(4)

——— = οἰκονομική ἐξάρτηση

═══ = οἰκονομική + μερικά πολιτική

≡≡≡ = οἰκονομική καί πολιτική ἐξάρτηση

	250 +	300 +	350	+ 750 = 1 650
Χρονολογίες (ἐποχές) τῶν μεγάλων ἀστικοδημοκρατικῶν ἐθνικῶν κινημάτων:	1649 *1789* 1848 *(1871)*	1848 *1905*	*1911*	20ός αἰώνας

α=ὄχι < *160* (;;) δισεκατομμύρια φράγκα κεφάλαια στό ἐξωτερικό. Ὄχι λιγότερα ἀπό *300* δισεκατομμύρια φράγκα!!

α) 4 χῶρες Ἀγγλία + Γερμανία + Γαλλία + Ἑνωμένες Πολιτεῖες = 252 ἑκατομ. πληθυσμός
Αὐτές οἱ χῶρες ἔχουν: *473* ἑκ. πληθυσμοῦ τῶν ἀποικιῶν.

β) 128 ἑκατομ. στήν Ἀνατολική Εὐρώπη (Ρωσία + Αὐστρία + Τουρκία) ≡≡≡ 144 ἑκατομ. ἐξαρτημένων
+ 129 » τῶν δυτικο- + ευρωπαϊκῶν ≡≡≡ μικρῶν χωρῶν 84 » τῶν ἀποικιῶν
257 — 228
50 Ἰαπωνία
307 + ἕνα τμῆμα τῆς Νότιας καί Κεντρικῆς *Ἀμερικῆς*

(γ) Κίνα + μισοαποικιακό τμῆμα.

(δ) 557 ἀποικίες + 144 = 701 ἑκατομ. ἐξαρτημένες + ἕνα τμῆμα τῆς Νότιας καί Κεντρικῆς *Ἀμερικῆς* + ἕνα τμῆμα τῶν μισοαποικιῶν.

ΤΕΤΡΑΔΙΟ ΥΛΙΚΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΕΡΣΙΑ[107]

Περιεχόμενα

ΝΤΕΜΟΡΝΙ. «ΤΟ ΠΕΡΣΙΚΟ ΖΗΤΗΜΑ ΚΑΙ Ο ΠΟΛΕΜΟΣ»

Γκ. *Ν τ ε μ ο ρ ν ί.* «Τό περσικό ζήτημα καί ὁ πόλεμος». Παρίσι, 1916.

((Ὁ συγγραφέας εἶναι νομικός σύμβουλος τῆς κυβέρνησης στήν Περσία καί καθηγητής τῆς Σχολῆς Πολιτικῶν Ἐπιστημῶν τῆς Τεχεράνης. Ἔγραψε πολλές ἐργασίες καί ἄρθρα γιά τήν Περσία καί στήν περσική καί στή γαλλική γλώσσα.))

Τό βιβλίο αὐτό εἶναι ἐξαιρετικά διδακτικό γιατί περιγράφει τήν πραγματικά ἄθλια κατάσταση τῆς Περσίας πού τήν ταπεινώνουν μέ τόν πιό ἀναίσχυντο τρόπο καί τή ληστεύουν *τρεῖς,* — πρίν ἀπ᾿ὅλα τρεῖς — μεγάλες Δυνάμεις: ἡ Ρωσία, ἡ Ἀγγλία καί ἡ Γερμανία. Ὁ συγγραφέας εἶναι βέβαια πέρα γιά πέρα γάλλος «πατριώτης». Γι᾿αὐτό ἔχει ἀκόμη πιό μεγάλο ἐνδιαφέρον τό γεγονός ὅτι ἀναγκάστηκε νά ἀποκαλύψει ἀμείλικτα τήν ἐξαιρετικά ἄγρια *πάλη ἀ ν ά μ ε σ α σ τ ή Ρ ω σ ί α κ α ί σ τ ή ν Ἀ γ γ λ ί α.*

Ἡ Περσία εἶναι ἐπίσημα οὐδέτερη σ᾿αὐτό τόν πόλεμο. Στήν πραγματικότητα καί οἱ ρῶσοι καί οἱ ἄγγλοι, ἀπό τό ἕνα μέρος, καί οἱ τοῦρκοι μέ τούς γερμανούς ἀπό τό ἄλλο, *μάχονται* καί ληστεύουν *στό ἔδαφος τῆς Π ε ρ σ ί α ς.*

NB!! σέλ. *277:* Στίς 27. VIII. 1915 ὁ γερμανός ὑποπρόξενος Σένεμαν ἐπιτίθεται ἐνάντια στούς πρόξενους τῆς Ρωσίας καί τῆς Ἀγγλίας κτλ.

Στό βιβλίο ἐπισυνάπτεται ἕνας χάρτης τῆς Περσίας, πού δείχνει «τίς ζῶνες ἐπιροῆς» τῆς Ρωσίας καί τῆς Ἀγγλίας.

Τό σύμφωνο τῆς Ρωσίας καί τῆς Ἀγγλίας (1907) γιά τό μοίρασμα «τῶν σφαιρῶν ἐπιροῆς» τῶν δυό μεγάλων Δυνάμεων στήν Περσία δέν τούς ἱκανοποίησε («ἡ ἐφαρμογή (τοῦ συμφώνου 1907) δέν πέτυχε τούς στόχους του» (67)) — ἡ πάλη καί ἡ δυσπιστία («ἀγγλορωσικός ἀνταγωνισμός», σελ. 64 κ.ἑ.) ἀνάμεσά τους συνεχίζονταν. Ἡ Γερμανία, τό ἐκμεταλλεύτηκε αὐτό καί τό σύμφωνό της μέ τή Ρωσία (συνάντηση στό Πότσνταμ τό *1 9 1 0*) ἦταν «θρίαμβος τῆς γερμανικῆς διπλωματίας» (σελ. 57), ἦταν μιά προσπάθεια νά μοιραστεῖ ἡ Περσία ἀνάμεσα στή Γερμανία καί στή Ρωσία. «Ἄς μοιράσουμε τήν Περσία ἀνάμεσά μας καί ἄς ἐκτοπίσουμε τήν Ἀγγλία» (57) — ἔτσι παρουσιάζει ὁ Ντεμορνί τό περιεχόμενο (πιό σωστά: τό νόημα καί τήν οὐσία) αὐτοῦ τοῦ συμφώνου.

«Ὁ ἀγγλοϊνδικός ἰμπεριαλισμός» (σελ. *6 5* κ. ἅ.).

Οὐσιαστικά καί στήν «οὐδέτερη» ζώνη (στό ἐσωτερικό τῆς Περσίας) διαφεντεύει παντοῦ ἡ Ἀγγλία καί ἡ πάλη μέ τή Ρωσία συνεχίζεται.

«Ἀρχίζοντας ἀπό τήν κυβέρνηση, τό καθετί πού ἔχει σημασία στή χώρα αὐτή, βρίσκεται κάτω ἀπό τή ρωσική, τή γερμανική εἴτε τήν ἀγγλική προστασία» (78).

Συχνά παραθέτει περικοπές ἀπό τό βιβλίο «Ὁ στραγγαλισμός τῆς Περσίας» τοῦ *Μόργκαν Σ ο ῦ σ τ ε ρ*. Νέα Ὑόρκη, 1912. Οἱ ρῶσοι τόν ἀνάγκασαν νά φύγει (11. I. 1912) λόγω τῶν «δικτατορικῶν» τρόπων του. Οἱ ἄγγλοι τόν ὑπεράσπιζαν, ὅμως δέν μπόρεσαν νά τόν προστατέψουν. Ὁ συγγραφέας ἀποκαλεῖ τό βιβλίο του «πικρό» («ἕνα πικρό βιβλίο ἐνάντια στήν Περσία, στή Ρωσία, στήν Ἀγγλία καί στή Γερμανία» (86)) καί λέει ὅτι τάχα «δέν κατάλαβε τήν κατάσταση», ὅτι τάχα «δέν εἶναι διπλωμάτης» («ἕνας κακός διπλωμάτης» (85)).

Ξένα κράτη δέν μποροῦν χωρίς τή συγκατάθεση τῆς Ρωσίας εἴτε τῆς Ἀγγλίας νά πάρουν ἐκχωρήσεις στήν Περσία (80).

Ἐμεῖς (οἱ γάλλοι) δέν ἐπιτρέπεται κατά τήν τακτοποίηση λογαριασμῶν νά ξεχάσουμε τή *Σ υ ρ ί α* (82)...

Οἱ πρόξενοι (καί τῶν τριῶν μεγάλων Δυνάμεων) ἐξυφαίνουν ἐπαίσχυντες σκευωρίες, ἐξαγοράζουν συμμορίες, ὑποδαυλίζουν τήν πάλη, «τήν προξενική μανία» (σελ. 110 κ. ἅ.), κατατρέχουν τούς «μετριοπαθεῖς» πρεσβευτές κτλ. (σελ. 89 κ. ἅ. γιά τή Ρωσία).

«Ὁ ἔλεγχος στά δημοσιονομικά τοῦ κράτους, πού ἐπιδιώκουν νά πετύχουν, ἔγινε μιά νέα μορφή τοῦ καμουφλαρισμένου προτεκτοράτου, πού εἶναι πολύ τῆς μόδας στή σημερινή στιγμή» (93, σημείωση).

NB!
καλά εἰπωμένο!

«῾Ο ρωσικός ἰμπεριαλισμός» (σελ. 120 κ. ἅ.)... ||| ΝΒ

...«῾Η ἀνάθεση τῆς κατασκευῆς τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Τζούλφα — Ταυρίδα — Ρεζαγέ — Τεχεράνη παραχωρήθηκε στίς 24 τοῦ Γενάρη - 6 τοῦ Φλεβάρη 1913 στή ρωσική τράπεζα προεξοφλήσεων τῆς Τεχεράνης» (168)...

«᾿Από τό 1912 - 1914 ὁ ἀγγλορωσικός ἀνταγωνισμός συνεχίζεται στήν Περσία πάντα μέ τίς ἴδιες μορφές» (196).

...«Συζητιόταν ἐπίσης τό ζήτημα τῆς κατασκευῆς μιᾶς μεγάλης ὑπεριρανικῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς... Στό ζήτημα αὐτό ἡ Γερμανία ἐκμεταλλευόταν τόν ἀγγλορωσικό ἀνταγωνισμό πού τόν ἐνίσχυε ἔντεχνα ἡ περσική κυβέρνηση. Στό ζήτημα αὐτό ὅμως καί τά συμφέροντα τῆς Γαλλίας ἦταν ὥς τώρα ὑποταγμένα στίς μυστικές κομπίνες ὁρισμένων χρηματιστικῶν ὁμάδων» (262)...

«Στίς 24 τοῦ Δεκέμβρη» (1915 ἤ 19*14*;) «σκάζει στήν Τεχεράνη μιά βόμβα πού ἐπρόκειτο νά σκοτώσει τούς πρεσβευτές τῆς Ρωσίας, τῆς Γαλλίας, τοῦ Βελγίου καί τῆς ᾿Αγγλίας, ἡ ἀπόπειρα ὅμως δέν πέτυχε καί ἡ βόμβα σκοτώνει ἕνα ἀπό τά μέλη τῆς συνωμοσίας πού εἶχε ὀργανωθεῖ ἀπό μιά γερμανοτουρκική συμμορία. ῾Η γερμανική διπλωματική ἀποστολή δέν ἀποθαρύνεται καί στρατολογεῖ χιλιάδες συμμορίτες μέ μηνιαῖο μισθό 90 φράγκα τό μήνα καί τούς μοιράζει ὅπλα. Οἱ συμμορίτες πούλησαν τά ὅπλα καί τά φυσίγγια καί ἐξαφανίστηκαν» (273).

Μιά συνέλευση ρώσων βιομηχάνων πού ἔγινε στή Μόσχα στίς 23. XI. 1910 τάχθηκε κατά τῆς ὑπεριρανικῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς γιατί, λέει, θά διευκόλυνε τόν ἀγγλικό καί τό γερμανικό ἀνταγωνισμό (266 - 267). ||| sic!!

(Στήν Περσία τώρα, τό 1915) «δέν ὑπάρχουν πιά ζῶνες ἐπιροῆς, οἱ ρῶσοι καί οἱ ἄγγλοι συμφωνοῦν τώρα γιά νά διώξουν τούς γερμανούς. 300 κοζάκοι ἔφυγαν ἀπό τό Μεσέντ, καταδιώκοντας 4 γερμανούς ἀξιωματικούς καί 83 βαχτιάρους πού ἔφυγαν πρόσφατα ἀπό τήν πόλη αὐτή καί κατευθύνονται στό ᾿Αφγανιστάν, ὅπου θέλουν νά ξεσηκώσουν μιά ἐξέγερση» (296). | ΝΒ ΝΒ

Κτλ. κ.ο.κ.

Παραθέτει ἀριθμούς γιά τό ἐμπόριο τῆς Περσίας. Τό σύνολο τῶν συναλλαγῶν φτάνει τά 628 ἑκατομ. «κράν» (= 0,45 τοῦ φράγκου)

1) Ρωσία — 63% τοῦ συνολικοῦ ἐμπορίου (σελ. 247)
2) ᾿Αγγλία — 25%
3) Τουρκία — 9%
4) Γερμανία (24 ἑκατομ. κράν)
5) Γαλλία (11)
6) ᾿Ιταλία

ΓΕΓΚΕΡ. «Η ΠΕΡΣΙΑ ΚΑΙ ΤΟ ΠΕΡΣΙΚΟ ΖΗΤΗΜΑ»

Καθηγητής δ-ρ *Τ. Γέγκερ* ('Αμβοῦργο). «'Η Περσία καί τό περσικό ζήτημα». Βαϊμάρη, 1916. («Γερμανική βιβλιοθήκη γιά τήν 'Ανατολή». Ἔκδοση τοῦ Ἔρνστ Γέκκ, XIV) (σελ. 179).

NB: Τό βιβλίο αὐτό εἶναι καλύτερο ἀπό τό προηγούμενο.

Πολύ καλό βιβλίο, λεπτομερειακό, σαφές, ἀκριβής ἔκθεση, συχνή παράθεση περικοπῶν ἀπό ντοκουμέντα. 'Υπέροχος χάρτης τῆς Περσίας, οἱ ζῶνες ἐπιροῆς τῆς Ρωσίας καί τῆς 'Αγγλίας. 'Ο συγγραφέας εἶναι φυσικά ἕνας παλιάνθρωπος τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ.

Παραπομπή στό βιβλίο πού βγῆκε στήν περίοδο τῆς ἐκτύπωσης «'Η Περσία καί ὁ εὐρωπαϊκός πόλεμος». (Τιμή; Τόπος ἔκδοσης;) NB

Παραθέτει σέ διάφορα σημεῖα περικοπές ἀπό τό βιβλίο τοῦ *Κῶρζον*. «'Η Περσία». Λονδίνο, 1892. 2 τόμοι.

Τό βιβλίο ἀρχίζει μέ μιά περικοπή ἀπό τή «Διαθήκη τοῦ Μεγάλου Πέτρου», πού ὁ Ναπολέων ὁ Α΄ «τήν ὑπαγόρευε; λέει, μέ τή μορφή θέσεων, ὅταν τό 1812 τοῦ χρειαζόταν νά δημιουργήσει διαθέσεις γιά τήν ἐκστρατεία του κατά τῆς Ρωσίας» (σελ. 9).

1722–23: 'Ο Μεγάλος Πέτρος κατάκτησε τό Ντερμπέντ, τό Μπακού, τό Ρέστ καί τό μεγαλύτερο μέρος τοῦ Γκιλιάν (ἐπαρχία τῆς Περσίας στά βορειοδυτικά, κοντά στήν Κασπία θάλασσα).

1735 — τό Γκιλιάν, τό Ντερμπέντ, τό Μπακού ἐπιστρέφονται ξανά στήν Περσία.

1802 — ἡ Γεωργία γίνεται ρωσική ἐπαρχία.

1800 — ὁ Ναπολέων ὁ Α΄ σχεδιάζει μέ τόν Παῦλο Α΄ ἐπίθεση κατά τῆς 'Ινδίας.

1807 — στρατιωτική ἀποστολή τοῦ Ναπολέοντα τοῦ Α΄ στήν Περσία (70 ἀξιωματικοί κ. ἄ. μέ τόν στρατηγό *Γκαρντάν).*

1808 — ἡ 'Αγγλία στέλνει στήν Περσία εἰδικό πρεσβευτή, βοηθάει τήν Περσία στόν πόλεμό της κατά τῆς Ρωσίας.

1813 — ἡ Περσία συντρίφτηκε στόν πόλεμο μέ τή Ρωσία. Εἰρήνη στό Γκουλιστάν. 'Η Περσία ἐκχωρεῖ τό Ντερμπέντ, τό Μπακού κ. ἄ. κ. ἄ. 'Υποχρεώνεται νά μήν κρατάει πολεμικά πλοῖα στήν Κασπία θάλασσα.

1814 — Σύμφωνο τῆς 'Αγγλίας μέ τήν Περσία: «ἀμυντική καί ἐπιθετική συμμαχία» (13)...

1825 — πόλεμος τῆς Περσίας μέ τή Ρωσία (ἡ ὁποία τράβηξε, λέει, τήν Περσία σέ πόλεμο, ἀκριβῶς ὅπως ἡ 'Αγγλία τούς μπόερς τό 1899).

Ἡ Ἀγγλία ἐξαπάτησε τήν Περσία: ἡ περίπτωση αὐτή δέν ἐναρμονίζεται, λέει, μέ τό σύμφωνό μας!!

1828 — ἡ Περσία ἡττήθηκε στόν πόλεμο μέ τή Ρωσία. Εἰρήνη στό Τουρκμαντσάι (παραχωρεῖ τό Νασιτσεβάν, τό Ἐριβάν κ. ἄ.). 3½ ἑκατομ. λίρες στερλίνες πολεμική ἀποζημίωση.

1890 — ἡ Ἀγγλία (*μιά* ἀγγλική ἑταιρία) μέ 300000 μάρκα + ¼ τοῦ καθαροῦ κέρδους παίρνει τό μονοπώλιο καπνοῦ γιά 50 χρόνια.

Ἡ ἑταιρία αὐτή μέ κεφάλαιο 13 ἑκατομ. μάρκα ἔβγαλε *καθαρά* κέρδη, ὕστερα ἀπ' ὅλες τίς ἀφαιρέσεις, 7½ ἑκατομ., *δηλ.* πάνω ἀπό *5 0%* (σελ. 17). || καλό παράδειγμα!!

Λαϊκές ταραχές ἐξαιτίας αὐτοῦ τοῦ γεγονότος etc., («κάμποσες ἑκατοντάδες νεκροί»!! σελ. 17) — τό 1892 ἡ ἐκχώρηση ἀγοράστηκε ἀπό τήν περσική κυβέρνηση γιά 10 ἑκατομ. μάρκα (!!). Αὐτά τά 10 ἑκατομ. τά δάνεισε ἡ Ἀγγλία μέ 6%!!!

5 τοῦ Αὐγούστου 1906. Ὁ σάχης τῆς Περσίας ὑπόσχεται στό λαό σύνταγμα καί βουλή.

1909. Μέ ἀπάντηση τῆς Ἀγγλίας ἀνακλήθηκε ὁ ἀντιπρόσωπος τῆς Ρωσίας ἀπό τήν Περσία, ὁ Χάρτβιγκ (φόν Χάρτβιγκ) πού μέ τή μεγαλύτερη ἀσυνειδησία ὑποδαύλιζε μηχανοραφίες etc. (μετατέθηκε στό Βελιγράδι, ὅπου ἦταν «ἕνας ἀπό τούς κύριους πρωτεργάτες τῆς δολοφονίας τοῦ αὐστριακοῦ διαδόχου καί τῆς συζύγου του» σελ. 21).

23. VI. 1908. Πραξικόπημα στήν Περσία. Ἡ Βουλή (μετζσλίς) διαλύθηκε μέ τή βοήθεια τοῦ Λιάχοφ.

31. V. — 13. VI. 1908 — Γράμμα τοῦ Λιάχοφ στό Γενικό ἐπιτελεῖο τῆς στρατιωτικῆς περιοχῆς τοῦ Καυκάσου (πλῆρες κείμενο) — ἀπό τόν *Μ π ρ ά ο υ ν*. *«Ἡ π ε ρ σ ι κ ή ἐ π α ν ά σ τ α σ η»* στά *1 9 0 5 / 9*. Καίμπριτζ, 1910, σελ. 222. *Θ ρ α σ ύ τ α τ ο* σχέδιο ἀντεπανάστασης στήν Περσία, ἐξαγορᾶς, πογκρόμ etc. ((σελ. 26-28 στό βιβλίο τοῦ Γέγκερ)). ||| NB

29. XI. 1911 — Δεύτερο τελεσίγραφο τῆς Ρωσίας (πρός τήν Περσία): Διώξιμο τοῦ Μόργκαν Σοῦστερ κ. ἄ.

Ἡ Ρωσία προωθεῖται σταθερά στό Ἀζερμπαϊτζάν. (Ἄρχισαν τήν κατασκευή τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς ἀπό τή Τζουλφά στήν Ταυρίδα.)

Πολλές περικοπές ἀπό τόν Μπράουν γιά τήν ἐπαίσχυντη καταλήστευση καί τίς βιαιοπραγίες τῶν κοζάκων... (38 κ.ἑ.)... Οἱ κοζάκοι κρεμοῦσαν τούς μουλάδες (41) κ. ἄ.!!

Γράμμα ἑνός γάλλου γιά τό ἴδιο ζήτημα («*S i è c l e*», *11. I. 1 9 1 0)* — σελ. 39.

Γιά τήν τήρηση τῆς τάξης κλήθηκε *σουηδική* χωροφυλακή... (42)

1914 — Οἱ ρῶσοι ἐποικίζουν ρώσους ἀγρότες στό ᾽Αζερμπαϊτζάν...

Στήν Περσία δέν ὑπάρχουν οὔτε «ἐκσυγχρονισμένος ὑπαλληλικός μηχανισμός», οὔτε «χρήματα» (49). ῾Η εἴσπραξη τῶν φόρων *ἐκμισθώνεται.*

Παραθέτει περικοπές ἀπό τόν Μ ό ρ γ κ α ν Σ ο ῦ σ τ ε ρ. «῾Ο στραγγαλισμός τῆς Περσίας». 1912. ((῾Ο Μόργκαν στή συνεδρίαση τοῦ ῾Υπουργικοῦ Συμβουλίου ξεσκέπασε ἕναν ὑπουργό γιά δωροδοκία 83 000 τομάν = 332 000 μάρκα. ᾽Απάντηση: ἐγώ δέν τό ἤξερα αὐτό, τό ἔκανε ὁ ἰδιαίτερος γραμματέας μου!)) NB

Τό ἴδιο κάνουν καί οἱ *β έ λ γ ο ι* τελωνειακοί ὑπάλληλοι (ὁ ντε *Νάους* μέ χρήματα πού «κέρδισε» στήν Περσία ἀγόρασε ἕναν πύργο (53)).

Περσία = 1 645 000 τετρ. χιλιόμετρα.

Πληθυσμός — 4 ἑκατομ. («πιθανό») (10 ἑκατομ. ὑπερβολικά, σελ. 60).

		1900/1		1912/3
᾽Εμπόριο τῆς Περσίας:	᾽Εξαγωγές	60,2	ἑκατομ. μάρκα	165,8
	Εἰσαγωγές	119,4		215,7
	Σ =	179,6		381,5
	μαζί καί		Ρωσία	62,7%
			᾽Αγγλία	20,9%
				83,6%

	1900/1		1912/3
Εἰσαγωγές τῆς Περσίας ἀπό τή Γερμανία	0,9	(ἑκατομ. μάρκα)	4,6
τή Ρωσία	45,5	— — —	131,6
τή Βρετανική αὐτοκρατορία	50,1	— — —	60,0
τή Γαλλία	9,5	— — —	4,4
τήν Τουρκία	5	— — —	9,5
᾽Εξαγωγές τῆς Περσίας στή Γερμανία	0,07	— — —	7,8
Ρωσία	35,3	———	120,0
Βρετανική αὐτοκρατορία	10,2	———	20,3
Γαλλία	2,6	———	1,9
Τουρκία	7,2	———	15,3

῾Η Ρωσία θεωρεῖ τήν Περσία «δική της» γῆ καί δέν ἐπιτρέπει τήν ἐλεύθερη διαμετακόμιση ἐμπορευμάτων μέσω τῆς Περσίας (67)...

Γιά νά παρακαμφθεῖ γίνεται ἀποστολή *ταχυδρομικῶν δεμάτων:*

		Συνολικά	ἡ Γερμανία μόνο	
(σελ. 68–69)	1904 — —	10 — — — — —	1	! !
	1913 — —	384 368	193 816	

῾Η Ρωσία δοκίμασε νά ἀπαγορεύσει τή μεταφορά ταχυδρομικῶν δεμάτων ἀπό τήν 1.II.1914, ὅμως *ὅ λ α* τά κράτη ἀντιτάχθηκαν (μαζί καί ἡ ᾿Αγγλία καί ἡ Γαλλία) καί ἡ Ρωσία ὑποχρεώθηκε νά ὑποχωρήσει (σελ. 70-71). NB!!

῾Η Ρωσία ἔκλεισε τό 1902 ἐμπορικό σύμφωνο μέ τήν Περσία καί ἐξασφάλισε τήν ἀγορά γιά τή «δική της» ζάχαρη, τό «δικό της» πετρέλαιο κ. ἄ. (71)...

῾Ο Μόργκαν Σοῦστερ λέει ὅτι αὐτά τά δασμολόγια εἶναι στό ἔπακρο ἐπιζήμια γιά τήν Περσία καί συμφέρουν στή Ρωσία (73) — (σελ. 270 τοῦ βιβλίου τοῦ Σοῦστερ)...

῎Ετσι ἡ Ρωσία ἐξασφαλίζει γιά τόν ἑαυτό της τό *μονοπώλιο* (74) στή Βόρεια Περσία καί ἐξαναγκάζει τούς πέρσες νά πληρώνουν τρεῖς φορές ἀκριβότερα τά παλιοεμπορεύματά της!! !!

Πάλη γιά τήν ἐπιροή στήν Περσία: σχολεῖα (ρωσικά, γαλλικά, γερμανικά), νοσοκομεῖα (ρωσικά, ἀγγλικά, γερμανικά) etc. Γερμανικά *φαρμακεῖα* (88), ἐμπορική ἑταιρία ταπήτων (89).

Οἱ προσαρτήσεις τῆς Ρωσίας στήν Κεντρική ᾿Ασία ἀπό τό 1861 ὥς τό 1891 (ὑπολογισμός τοῦ 1911).

			τετρ. χλμ.	κάτοικοι
	(1869 - 1873)	῾Υπερκασπιακή περιοχή	598 090	451 000
		Μπουχαρά —	203 430	1 500 000
	(1873)	Χιβά — — —	67 430	800 000
		Σιρ-Νταριά —	489 240	1 874 000
{ 1884	(1875—6)	Φεργκανά — —	142 790	2 069 000
Μέρβ }		Σαμαρκάνδη —	87 560	1 184 000
			1 588 540	7 878 000

5.V. *1 9 0 3* λόγος τοῦ λόρδου *Λ έ μ ι ν γ κ τ ο ν* στή Βουλή τῶν λόρδων (σελ. 100 καί ἑπόμ.) (ἐνάντια στή Ρωσία: μᾶς εἶναι ἀπαραίτητος *ὁ Περσικός κόλπος,* ὁ κόλπος αὐτός προστατεύει τά ἰνδικά σύνορα...)

idem λόγος τοῦ λόρδου *᾿Ε λ λ ε ν μ π ό ρ ο:*

...«Θά προτιμοῦσα νά βλέπαμε τή Ρωσία στήν Κωνσταντινούπολη, παρά ἕνα εὐρωπαϊκό ὁπλοστάσιο στίς ἀκτές τοῦ Περσικοῦ κόλπου» (111). NB

Σύμφωνο τῆς Ρωσίας καί τῆς ᾿Αγγλίας στίς *3 1. V I I I. 1 9 0 7* (κείμενο: ἀπό τή σελίδα 114 καί ἑπόμενες) («ρωσοαγγλικό σύμφωνο γιά τό διαμελισμό»)...

Ζώνη τῆς Ρωσίας — 790 000 τετρ. χλμ.
» τῆς ᾿Αγγλίας — 355 000 » » (σελ. 119)...

Διακοίνωση τῶν πρεσβειῶν τῆς *᾿Α γ γ λ ί α ς* καί τῆς Ρωσίας στήν Περσία (τῆς 18. II. 1912) — σελ. 124 κ. ἑ. — — δίνουν ἀπό ἕνα δάνειο 100 000 λιρῶν στερλινῶν ἡ καθεμιά μέ *7%!!!* κτλ.... Οἱ ὑπουργοί, πού εἶναι ἐγκάθετοι τῆς Ρωσίας, *ε ἶ ν α ι* βέβαια *σ ύ μ φ ω ν ο ι!!* 7%

Τό σύμφωνο τοῦ Πότσνταμ τῆς *19. VIII. 1911* — (κείμενο: 130 κ. ἑ.). Ἡ Γερμανία ἀναγνωρίζει τή ζώνη τῆς Ρωσίας στήν Περσία καί ἡ Ρωσία ἀναλαβαίνει τήν ὑποχρέωση νά μήν ἀντιδράσει στή σιδηροδρομική γραμμή τῆς Βαγδάτης.

Λόγος τοῦ καγκελάριου τῆς Γερμανίας στό Ράιχσταγκ (10. VII. 1900) γιά τό ἴδιο...

(Ἡ Ρωσία ἔκανε τή μοιρασιά μέ τήν Ἀγγλία καί κατόπιν ἀντασφαλίζεται μέ τή Γερμανία!!) σίγουρη ἀντασφάλιση!!

Γιά τή Γερμανία εἶναι τάχα ἀπαραίτητος ὁ δρόμος πρός τήν Περσία καί τήν Ἰνδία, — μόνο γιά τό ἐμπόριο, φυσικά, μόνο γι'αὐτό!! — ἡ γραμμή τῆς Βαγδάτης τελειώνει στόν κόλπο, αὐτό δέν εἶναι καλό, ἡ Ἀγγλία μπορεῖ νά τόν κλείνει. Ἡ γραμμή πρέπει νά τελειώνει στό Μπέντερ-Ἀμπάς (!!)

Τό *Ὀμάν* βρίσκεται πραγματικά στά χέρια τῆς Ἀγγλίας (σελ. 144).

Ταυρίδα (220 000 κάτοικοι). Ἐμπόριο (1906/7)

ἐξαγωγές	— 23,4 ἑκατομ. μάρκα	
εἰσαγωγές	— 30,9 » »	
ἀπ'αὐτές τῆς	Ρωσίας	34,0%
	Ἀγγλίας	31
	Αὐστρίας	10
	Τουρκίας	4,2
	Γαλλίας	3
	Ἰταλίας	5,6
	Γερμανίας	4,5
		Σ = 92,3 (σελ. 150)

(Αὐτό, λέει, δέν ἀντιστοιχεῖ στήν ἐμπορική δύναμη τῆς Γερμανίας.) *Καλοκαίρι* τοῦ 1914: σύμφωνο γιά τό μοίρασμα τῶν σιδηροδρόμων τῆς Μικρᾶς Ἀσίας.

(σελ. 151)!! | Ἡ Γαλλία πῆρε *4522* χλμ. δρόμους στήν Τουρκία
Ἡ Γερμανία — — *4909* χλμ.

Τό Ἀφγανιστάν — ὀρεινή χώρα.

624 000 τετρ. χλμ. *4 450 000* κάτοικοι. *Τυπικά* εἶναι ἐντελῶς *ἀνεξάρτητη.* Στήν πραγματικότητα ὅλη ἡ *ἐξωτερική* πολιτική της βρίσκεται στά χέρια τῆς Ἀγγλίας. Ὁ ἐμίρης *πληρώνεται* ἀπ'αὐτήν. Σύμφωνα μέ τό σύμφωνο τῆς Ρωσίας μέ τήν Ἀγγλία (31. VIII. 1907) ἡ Ἀγγλία ἀναγνώρισε τήν ἐλευθερία ἐμπορίου στό Ἀφγανιστάν καί ἡ Ρωσία ἀναγνώρισε ὅτι τό Ἀφγανιστάν εἶναι *«ἔξω ἀπό τή σφαίρα ἐπιροῆς της».*

Οἱ ἄγγλοι δέν ἐπιτρέπουν στούς ξένους τήν εἴσοδο στό Ἀφγανιστάν (!! σελ. 154).

Οἱ ἀφγανοί ἀπό στρατιωτική ἄποψη «δέν εἶναι καθόλου ἀντίπαλοι πού θά μποροῦσαν νά ὑποτιμηθοῦν» (157).

Ἡ Ἀγγλία εἶναι ἀπέναντί τους ἐξαιρετικά προσεκτική:
«Ἐδῶ ἐκδηλώνεται ἡ σοφή πολιτική «τῶν βελουδένιων γαντιῶν» ἀπό μέρους τῆς Ἀγγλίας, γιατί οἱ ἄγγλοι ἔδειχναν ἀπέναντι σ'αὐτόν» (τόν ἐμίρη τοῦ Ἀφγανιστάν) «τόση φροντίδα καί προσοχή, πού δέν θά μποροῦσαν νά τή δείξουν ἀπέναντι σέ κανέναν ἄλλο» (158). NB

Τουρκεστάν (= Κεντρική Ἀσία). Περιοχές Οὐραλίων, Τουργκάι, Ἀκμόλινσκ, Σεμιπαλάτινσκ, Φεργκανά, Σαμαρκάνδη, Σεμιρέτσεν, Σίρ-Νταριά, Ὑπερκασπιακή περιοχή (σελ. 161)
— 3 488 530 τετρ. χλμ. καί 10 957 400
+ Χιβά καί Μπουχαρά

ΣΣ = 3 760 000 τετρ. χλμ. 13¼ ἑκατομ. κάτοικοι.

Ὁ πληθυσμός εἶναι σχεδόν ἀποκλειστικά μωαμεθανικός.

«Εἰδικοί ἀπεσταλμένοι ἀπ'αὐτές τίς χῶρες, ἰδιαίτερα ἀπό τήν περιοχή τῆς Κιργιζίας, περιέρχονται τώρα τίς Αὐλές τῶν τεσσάρων σύμμαχων δυνάμεων καί τῶν οὐδέτερων κρατῶν γιά νά ὑποβάλουν τά παράπονά τους γιά τή ρωσική καταπίεση καί νά *ἀπαιτήσουν* τήν ἀπελευθέρωση ἀπό τό ρωσικό ζυγό καί *τήν ἀποκατάσταση τῶν προηγούμενων κρατῶν τους»* (162). NB

Γιά τό Τουρκεστάν ὁ συγγραφέας παραπέμπει σέ ἕνα «ὑπόμνημα» (τοῦ Κριβοσέιν;), πού μεταφράστηκε στά γερμανικά, καί στό *«Ρούσκι Τουρκεστάν»*, σέ μιά ἔκθεση τοῦ βέλγου πρόξενου («Προξενική συλλογή τοῦ Βελγίου», Βρυξέλλες, τόμος **160.** 1912). NB

Συμφωνία τῆς Ρωσίας μέ τήν Ἀγγλία γιά τό *Θιβέτ* (ἐπίσης τό 1907) — ἀναγνωρίζουν καί τά δυό μέρη τά κυριαρχικά δικαιώματα τῆς Κίνας (κείμενο, σελ. 169), τό ἐδαφικό ἀπαραβίαστο τοῦ Θιβέτ etc. etc. (μεταφέρουν τήν πάλη γιά τό Θιβέτ στήν «Αὐλή» τοῦ Πεκίνου)...

«Τό ζήτημα τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς τῆς Βαγδάτης... γίνεται περσικό ζήτημα» (173)...

Τό Βελουχιστάν τυπικά εἶναι ἀνεξάρτητο. Ἡ Ἀγγλία ἔχει σιδηροδρομική γραμμή καί σέ πλάτος *200* ὑαρδῶν καί ἀπό τίς δυό πλευρές τῆς γραμμῆς θεωρεῖται «ἀγγλικό ἔδαφος» («ἐνοικίαση»!!). Ὅλη ἡ χώρα — «ἔχει τίς πιό στενές φιλικές καί συμμαχικές σχέσεις μέ τήν Ἀγγλία», «ἔχει βέβαια, μεταβιβάσει ὅλη τήν ἐξωτερική πολιτική της ὁλοκληρωτικά στά χέρια της (τῆς Ἀγγλίας), κατά τά ἄλλα ὅμως εἶναι κράτος τῶν ἰθαγενῶν ἀνεξάρτητο, ὅπως τό Ἀφγανιστάν ἤ τό Νεπάλ» (174-5). !!

Συμπέρασμα τοῦ συγγραφέα:

«Σέ ἀντίθεση μέ τήν κατάσταση αὐτή» (σέ διάκριση ἀπό τίς κακές ᾿Αγγλία καί Ρωσία) «μοναδική ἐπιθυμία τῆς Γερμανίας μπορεῖ νά εἶναι μονάχα νά μή διεισδύσει σάν τρίτη δύναμη ἀνάμεσα στά δυό ἀδέρφια — στή Ρωσία καί στήν ᾿Αγγλία, γιά νά μήν δεχτεῖ ἐκεῖ κάτω ἀπό ὁρισμένα περιστατικά τήν ἐπίθεση ἀπό μέρους καί τῶν δυό. Ὅμως σκοπός τῆς Γερμανίας, ὅπως σ᾿ὅλες τίς παρόμοιες περιπτώσεις (Τουρκία, Μαρόκο), εἶναι μιά ἰσχυρή ἀνεξάρτητη Περσία μέ τά ἴδια δικαιώματα γιά ὅλους — τό πολύ-πολύ μέ ὁρισμένα πλεονεκτήματα γιά τή Γερμανία» (176)...

(Στο περιθώριο: χά-χά!!! — «μόνο» — !!!)

Εἰσαγωγές τῆς Τουρκίας ἀπό τή Γερμανία		'Εξαγωγές τῆς Τουρκίας στή Γερμανία
1882	5,9	1,2 ἑκατομμύρια μάρκα
1887	12	3,2
1891	37	13,8
1900	34,4	30,5
1912	98,4	74,0 (σελ. 179)

(Στο περιθώριο: !!)

17. VII. 1914: Ἡ Βουλή τῶν Κοινοτήτων τῆς ᾿Αγγλίας ψήφισε (μέ 254 ψήφους ὑπέρ καί 18 κατά) τήν πρόταση τῆς κυβέρνησης γιά τήν ἀγορά τῶν μετοχῶν τῆς «᾿Αγγλοπερσικῆς ἑταιρίας πετρελαίου» (πλούσια κοιτάσματα πετρελαίου στόν ποταμό Καρούν). Ὁ συγγραφέας παραβάλλει τήν ἀγορά αὐτή μέ τήν ἀγορά τῶν μετοχῶν τοῦ Σουέζ.

σελ. 158-9: Διαθήκη τοῦ παλιοῦ ἐμίρη τοῦ ᾿Αφγανιστάν (Ἄμπντ-οὔρ-Ραχμάν) — πρέπει νά ἐπιδιώκεται μιά συμμαχία τῆς Περσίας, τῆς Τουρκίας καί τοῦ ᾿Αφγανιστάν ἐνάντια στή Ρωσία, γιά τήν περιφρούρηση ὅλου τοῦ μουσουλμανικοῦ κόσμου...

(Στο περιθώριο: NB)

ΔΙΑΦΟΡΕΣ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ
1912 – 1916

Οἱ σημειώσεις γράφτηκαν ἀπό τό 1912 ὥς τό 1916 στή ρωσική, γερμανική, ἀγγλική, γαλλική καί σ'ἄλλες γλῶσσες

Πρωτοδημοσιεύτηκαν στά 1936–1937 στή Λενινιστική Συλλογή, τόμ. XXIX, XXX

Δημοσιεύονται σύμφωνα μέ τά χειρόγραφα

Οἱ σημειώσεις ἀποδίδονται μεταφρασμένες στή ρωσική γλώσσα

ΣΧΕΔΙΟ ΑΡΘΡΟΥ ΓΙΑ ΤΑ ΣΥΝΔΙΚΑΤΑ*[108]

1. Ἡ ἄνοδος τῶν τιμῶν. Καταλήστευση. «Συνωμοσία». Γκολουμπιάντνικοφ...

Μάρκοφ Β΄ καί οἱ φιλελεύθεροι

2. Τά συνδικάτα («παγκόσμιο φαινόμενο») στήν Εὐρώπη (Ἀμερική) καί στή Ρωσία
   (α) Ἀνάπτυξη τῆς παραγωγῆς
   (β) Ἐσωτερική ἀγορά. Φτώχια τῶν φάρμερ καί τῶν ἀγροτῶν
   (γ) Κατάσταση τῶν ἐργατῶν. Ἔλλειψη δικαιωμάτων
   (δ) Πολιτικές ἐλευθερίες.
3. Συνδικάτα καί **«γραφειοκρατία»**.
4. Συνδικάτα πετρελαίου καί ζάχαρης *versus* στούς γαιοκτήμονες... (συνδικάτο τῶν τσιφλικάδων-ὀπαδῶν τῆς δουλοπαροικίας).
5. Συνδικάτα καί *Οὐράλια*...
6. Φιλελευθερισμός τῶν κρατικῶν ὑπαλλήλων (ἤ ἡ φιλελεύθερη-δημοσιοϋπαλληλική ἄποψη) («σοσιαλισμός τῶν πογκρόμ») versus μέ τήν ταξική πάλη. Τό ψοφίμι τοῦ Δημοσίου καί ἡ *ζωή*.
7. Οἱ κλέφτες καί ἡ ἀλληλεγγύη τῶν κλεφτῶν.

7 *b i s*. Καπιταλισμός καί συνδικάτα.

8. Μέσα: (1) ἄνοιγμα τῶν συνόρων
   (2) 20 ἑκατομμύρια γιά ἐργατικές κατοικίες στίς ἀνθρακοφόρες καί πετρελαιοφόρες περιοχές

* Πρόκειται γιά τίς ἑνώσεις τῶν καπιταλιστῶν διαφόρων κλάδων τῆς οἰκονομίας. *Σημ. μετ.*

(3) κρατική παραγωγή καί δημοκρατικοί ὅροι ἐλέγχου

(5) (4) οἱ ἐργατικές ἑνώσεις καί οἱ πολιτικές ἐλευθερίες

(4) (5) ἐρωτηματολόγιο καί δημόσια ἐπιτροπή καί ὁλοκληρωτικό ξεσκέπασμα.

Η ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΚΑΙ Η ΤΙΜΗ ΤΟΥ ΠΕΤΡΕΛΑΙΟΥ ΣΤΗΝ ΑΜΕΡΙΚΗ

«Statistical Abstract of the United States», σελ. 211 καί *223* «᾿Επετηρίδα τῆς «Ρέτς»», σελ. 681

1900

75 752 691 δολλάρια: 63 620 529=1,19 δολλάρια

2 ρ. 38κ.: 8=29 (30) καπ. τό πούτι
517 ἑκατομ. πούτια σύμφωνα μέ τήν «᾿Επετηρίδα τῆς «Ρέτς»», σελ. 681
5170: 636=8,1 πούτια τό *βαρέλι*

{῞Ενα *βαρέλι* πρέπει νά εἶναι πάνω ἀπό 8 πούτια πετρέλαιο}

1907

1407: 166=8,5 πούτια τό βαρέλι

1908 1512,0 ἑκατομ. πούτια: 178,5=8,5 πούτια

1909 τό *βαρέλι*

1455 ἑκατομ. πούτια: 183=(8)7,9 πούτια τό βαρέλι

1910

127 896 328 δολλάρια: 209 556 048 βαρέλια= =0,61 τοῦ δολλαρίου (ἀργό πετρέλαιο)
61 σέντς τό βαρέλι 1 (=42 γαλόνια)
1 γαλλόνι=$^{61}/_{42}$=1,4 σέντς

1714 ἑκατ. πούτια «᾿Επετηρίδα τῆς«Ρέτς»»,σελ.681
1714: 209=8,1 πούτια στό *βαρέλι*
61 σέντς (κοντά 1 ρούβλι 22 καπ. τό βαρέλι)
122: 8=15 καπίκια τό πούτι

Ο ΜΠΕΜΠΕΛ ΓΙΑ ΕΝΑΝ ΠΟΛΕΜΟ ΤΗΣ ΓΕΡΜΑΝΙΑΣ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΡΩΣΙΑΣ[109]

῾Ο Μπέμπελ *τό 1886 ὑπέρ τοῦ πολέμου κατά τῆς Ρωσίας.*

Τό «Die Neue Zeit» δημοσίευσε τό *1886* (Νοέμβρης τοῦ 1866) (4ο ἔτος ἔκδοσης (τεῦχ. 11)), σελ. 502-515, ἕνα ἄρθρο τοῦ Μπέμπελ μέ τόν τίτλο: «῾Η Γερμανία, ἡ Ρωσία καί τό ἀνατολικό ζήτημα».

Τό ἄρθρο ὑποστηρίζει ἕναν «προληπτικό» (ἄς τόν ποῦμε ἔτσι) *πόλεμο τῆς Γερμανίας ἐνάντια στή Ρωσία καί στή Γαλλία.*

Τό 1878, λέει ὁ συγγραφέας, «ἔπρεπε νά τραβήξουμε πιό πέρα» (σελ. 513, 1η στήλη), δηλ. νά ἀναγκάσουμε ὄχι μόνο τή Ρωσία νά μετριάσει τίς ἀπαιτήσεις της, ἀλλά καί νά ἀποσπάσουμε τά νεοδημιουργημένα βαλκανικά κράτη ἀπό τήν ἐξουσία τῆς Ρωσίας καί «νά παρακινήσουμε τά κράτη αὐτά νά ἑνωθοῦν μεταξύ τους» (sic).

«῎Αν ἡ Ρωσία θά ἀρνιόταν νά ἱκανοποιήσει αὐτές τίς ἀπαιτήσεις, τότε θά ἔπρεπε νά ἀπαντήσουμε μέ ἕναν πόλεμο πού θά παρέλυε τήν ἰσχύ τῆς Ρωσίας γιά ὁλόκληρες δεκαετίες» (513, στήλη 2)...

Τό 1886 (ἤ τό 1885), *μετά τήν ἐπιστροφή τοῦ πρίγκιπα ᾿Αλεξάνδρου στή Βουλγαρία* (ἔπρεπε νά γίνει μετά τήν ἐπανάσταση στή Βουλγαρία στίς 18. IX. 1885), ὅταν καί οἱ σέρβοι καί οἱ ρουμάνοι φοβοῦνταν τήν ἰσχυροποίηση τῆς Ρωσίας, θά ἔπρεπε νά δημιουργηθεῖ ἀπό τά βαλκανικά κράτη «μιά ἀνεξάρτητη ἕνωση κρατῶν» στά Βαλκάνια «πού νά πρόσκειται στή Γερμανία καί στήν Αὐστροουγγαρία».

ὅλη, λέει, ἡ χώρα
ὅλες οἱ τάξεις
τῆς Γερμανίας εἶναι
δυσαρεστημένες
ἀπό τήν ἐξωτερική
πολιτική της:
511, στήλη 2.

«῎Αν τότε ἡ Ρωσία θά τολμοῦσε νά κηρύξει τόν πόλεμο, ἡ Γερμανία θά τασσό-

ταν ἐνάντιά της μέ τή μεγαλύτερη ἀπό κάθε ἄλλη φορά ὁμοψυχία καί σέ συμμαχία μέ τήν Αὐστρία καί τά βαλκανικά κράτη καί ἐνδεχόμενα μέ τήν Τουρκία, θά μποροῦσε ἡ Γερμανία μέ τίς καλύτερες πιθανότητες ἐπιτυχίας νά διεξάγει πόλεμο κατά τῆς Ρωσίας καί τῆς Γαλλίας, πόλεμο πού ὁπωσδήποτε θά χρειαστεῖ νά τόν κάνει ἀργότερα, ὅμως ἐνδεχόμενα — καί μάλιστα εἶναι πιθανό — μέσα *σέ πάρα πολύ πιό δυσμενεῖς συνθῆκες*» (513, 2η στήλη).

ἡ ὑπογράμμιση εἶναι τοῦ Μπέμπελ

«ΝΟ·Υ·Ε ΤΣΑ·Ι·Τ», 1912/1913

Κούρτ Βίντενφελντ. «Τό συνδικάτο κάρβουνου Ρήνου-Βεστφαλίας». Βόννη, 1912.

(Μουσεῖο Ἐμπορίου καί Βιομηχανίας τῆς Κολωνίας. «Σύγχρονα οἰκονομικά ἱδρύματα». Τεῦχος 1.) Βιβλιοκρισία (Σπ.) στό «Die Neue Zeit», 1913, τόμ. 2, σελ. 946.

ibidem, συζητήσεις (μερικά ἄρθρα) γιά τή μαζική ἀπεργία καί ἡ Ρόζα Λούξεμπουργκ. «Ἡμιεπισημότητα».

idem σχετικά μέ τό νομοσχέδιο γιά τούς ἐξοπλισμούς.

«Die Neue Zeit», 1912, 1.

Πολεμική *τοῦ Κάουτσκι* κατά τοῦ Χίλφερντινγκ σχετικά μέ τό χρῆμα (ibidem Βάργκα καί Χίλφερντινγκ).

Κάουτσκι «Ἡ δράση τῶν μαζῶν»...

Τό ἄρθρο τοῦ *Χουέ* «Τό Μαρόκο καί οἱ ἀνάγκες τῆς Γερμανίας σέ μεταλλεύματα» δείχνει ὅτι ἡ Γερμανία δέν ἔχει καθόλου ἀνάγκη ἀπό μεταλλευτικά κοιτάσματα ((«γενικά δέν ὑποφέρει ἀπό ἔλλειψη μεταλλεύματος»)), ὅτι εἶναι ἡ πλουσιότερη σέ μεταλλεύματα ἀπό ὅλες τίς ἄλλες χῶρες, ὅτι «τά ἑκατομμύρια πού ξοδεύτηκαν ἐνάντια στήν ἐξέγερση τῶν Χερέρος», θά ἔπρεπε νά διατεθοῦν γιά τή βελτίωση τῆς μεταλλουργίας etc.

Χίλφερντινγκ. «Γιά τή θεωρία τῶν συνδυασμῶν»: γιά κάποιο λάθος τοῦ Μάρξ στίς «Θεωρίες» καί οἱ παρατηρήσεις γιά *τούς συνδυασμούς.*

Ε. ΚΟΡΡΑΝΤΙΝΙ. «Ο ΙΤΑΛΙΚΟΣ ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ»

Ἐνρίκο Κορραντίνι. «Ὁ ἰταλικός ἐθνικισμός». Μιλάνο, 1914.

Γράφτηκε *πρίν ἀπό τόν πόλεμο.* Στό ἄρθρο «Ἐθνικισμός καί σοσιαλισμός» (14 τοῦ Γενάρη 1914) ‖ NB ὑπάρχουν ἐνδιαφέρουσες διατυπώσεις ἑνός ἰμπεριαλιστῆ ἑνός μικροῦ ἔθνους. Γαλλία καί Ἀγγλία=τράπεζες μέ κεφάλαιο 300 καί 400 δισεκατομμύρια (σελ. 162). Τά πλουτοκρατικά ἔθνη (Γαλλία, Ἀγγλία, Γερμανία) «ἔχουν φιλειρηνικές διαθέσεις» (sic!) (χά-χά!) «πρίν ἀπ' ὅλα ‖ NB γιατί εἶναι πλουτοκρατικά» (188), ἐνῶ τά προλεταριακά ἔθνη (Ἰταλία), μέ τήν πάλη τους κατά τῆς Τουρκίας, ἀγωνίστηκαν ἐνάντια σέ πλουτοκρατικά ἔθνη (sic!! χά-χά!). Ὁ ἰμπεριαλισμός εἶναι ἕνα σύγχρονο φαινόμενο, ὅμως χωρίζει τά ἔθνη σέ πλουτοκρατικά καί προλεταριακά· «αὐτός (ὁ ἐθνικισμός) εἶναι ὁ σοσιαλισμός τοῦ ἰταλικοῦ ἔθνους στόν κόσμο» (156).

Σ' αὐτό βρίσκεται ὅλη ἡ οὐσία αὐτοῦ τοῦ τρισάθλιου βιβλίου: ἄλλα ἔθνη ληστεύουν πολύ. Ὁ «σοσιαλισμός» συνίσταται στό νά φτάσει τό δικό μας μικρό καί φτωχό ἔθνος τά ἔθνη πού ληστεύουν πολύ γιά νά μπορεῖ νά ληστεύει καί αὐτό πιό πολύ!!

ΝΙΤΤΙ. «ΤΟ ΞΕΝΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΣΤΗΝ ΙΤΑΛΙΑ»

Στό «Revue d'économie politique» (1915, τεῦχος 4, Ἰούλης-Αὔγουστος) κριτική τοῦ βιβλίου τοῦ Φραντζέσκο *Νίττι*: «Τό ξένο κεφάλαιο στήν Ἰταλία» (156 σελίδες). Συνολικά, λέει, πρόκειται γιά 500 ἑκατομμύρια (;;), πού κατανέμονται ὡς ἑξῆς:

Βέλγιο	182 ἑκατομμύρια
Γαλλία	148
Ἀγγλία	110
Ἐλβετία	46
Γερμανία	28
Σ=	504 (δικό μου)

ἀμφίβολο, δέν εἶναι μήπως λίγα; Νά παραβληθοῦν μέ τόν *Πέις* καί τόν *Χάρμς*[110]

Ρ. ΛΗΦΜΑΝ. «ΜΑΣ ΦΕΡΝΕΙ ΚΟΝΤΑ ΣΤΟ ΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟ Ο ΠΟΛΕΜΟΣ;»

Καθηγ. δ-ρ *Ρόμπερτ Λῆφμαν*: *«Μᾶς φέρνει κοντά στό σοσιαλισμό ὁ πόλεμος;»*

(᾿Αρ. 56 «῾Ο γερμανικός πόλεμος» τοῦ Ε. Γέκκ. Στουτγάρδη — Βερολίνο, 1915).

῾Ο συγγραφέας ἐξεγείρεται ἐνάντια στήν ἄποψη (τοῦ *Γιάφφε* καί ἄλλων) ὅτι ὁ πόλεμος φέρνει πιό κοντά στό σοσιαλισμό. Οἱ φόροι, τά μονοπώλια, τά δελτία ψωμιοῦ — ὅλα αὐτά δέν ἔχουν, λέει, τίποτε τό κοινό μέ τό σοσιαλισμό (κομμουνισμός, λέει=ρύθμιση τῆς *κατανάλωσης*, σοσιαλισμός=κατάργηση τῆς ἀτομικῆς ἰδιοκτησίας).

Πρόστυχα ἐπιχειρήματα κατά τοῦ σοσιαλισμοῦ γενικά. Βέβαια, ὑπέρ «τῶν μεταρυθμίσεων», ὑπέρ «τῆς ἄμβλυνσης τῶν ταξικῶν ἀντιθέσεων» κτλ.

Γενικά, ὁ σοσιαλισμός, λέει, εἶναι «ὄνειρα» (39), «φαντασίες» (37), «ὀλέθριος διεθνισμός» (τῆς σοσιαλδημοκρατίας) — (37)...

Μέμφονται, λέει, τούς γερμανούς σοσιαλδημοκράτες γιά τή στάση τους ἀπέναντι στόν πόλεμο, τή στιγμή πού «δέν ἀκούστηκε τίποτε» (37) (sic!) «γιά κατηγόριες ἐνάντια» στούς γάλλους καί ἄγγλους σοσιαλιστές.

᾿Επαινεῖ τή σοσιαλδημοκρατία!

«῾Η στάση τῆς γερμανικῆς σοσιαλδημοκρατίας... εἶναι ἄξια σεβασμοῦ» (37)...

οἱ ἐργάτες ἄλλων χωρῶν δέν σκέφτονται γιά τό σοσιαλισμό

...«῾Η κατάργηση τοῦ σύγχρονου οἰκονομικοῦ συστήματος σέ διεθνή κλίμακα εἶναι ἀδύνατη καί σέ ἐθνική θά εἶναι ὀλέθρια» (39)... «οἱ ἐργάτες ἄλλων χωρῶν, πού πατοῦν περισσότερο στό ἔδαφος τῆς πραγματικότητας, δέν σκέφτονται νά τό δοκιμάσουν αὐτό στήν πράξη» (στό ἴδιο) (ἰδιαίτερα, λέει, οἱ ἐργάτες τῆς *᾿Αγγλίας*, σελ. 38)...

...«Τό πείραμα» γιά τό σοσιαλισμό ἄς τό κάνει, λέει, ἡ Γαλλία (39-40)...

σοσιαλδημοκράτες *ἤ* «ρεφορμιστές»;

«Εἶναι πολύ δύσκολο νά πεῖ κανείς κατά πόσο οἱ ὀπαδοί τοῦ γερμανικοῦ *Σοσιαλδημοκρατικοῦ κόμματος* εἶναι πραγματικά ἀκόμη (!!) πιστοί στά ἰδεώδη τοῦ σοσιαλισμοῦ καί ἄν αὐτό τό κόμμα *εἶναι* ἁπλῶς ἕνα *κόμμα κοινωνικῶν μεταρυθμίσεων πάνω σέ δημοκρατική βάση*»... (40)... Οἱ κρίσεις μου, λέει, «συνιστοῦν μόνο ἐκεῖνο πού συνιστᾶ στούς κόλπους τοῦ ἴδιου τοῦ σοσιαλισμοῦ ἡ ἴδια ἡ ἀναθεωρητική κατεύθυνση» (40)...

ἐγώ εἶμαι *ὑπέρ* τοῦ ἀναθεωρητισμοῦ!!

«Θά ἦταν πολύ ἐπιθυμητό γιά τήν πολιτική συνεργασία μετά τόν πόλεμο, ἄν θά ἦταν δυνατό νά πετύχουμε ἀπό τό Σοσιαλδημοκρατικό κόμμα μιά καθαρή ἀπάρνηση αὐτοῦ τοῦ ἰδανικοῦ ἤ τουλάχιστον μιά δήλωση ὅτι τό κόμμα αὐτό παραιτεῖται γιά τήν ὥρα ἀπό τήν ὑπεράσπιση τῶν μέτρων γιά τήν πραγματοποίησή του. (!!) Μ'ἄλλα λόγια, ἄν *τό ἀναθεωρητικό κίνημα* στούς κόλπους τῆς γερμανικῆς σοσιαλδημοκρατίας, ἡ ὁποία ἐπιδιώκει τό ἰδανικό αὐτό, θά ἀναγνωριζόταν γενικά, ἔτσι πού νά μήν ἔμεναν κανενός εἴδους ἀσάφειες σχετικά μέ τή θέση τῆς σοσιαλδημοκρατίας μετά τόν πόλεμο» (41)... (!)

«ΕΠΕΤΗΡΙΔΕΣ ΤΟΥ ΚΟΝΡΑΝΤ» 1915. ΤΕΥΧΟΣ 2. ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ

«Conrad's Jahrbücher» 1915. Τεῦχος 2. Αὔγουστος (σελ. 214-216).

Σημείωμα τοῦ Ντήλ γιά τό νόμο τῆς *Δανίας* τῆς 10. V. 1915. Φόρος στά κέρδη ἀπό τόν πόλεμο. Καθιέρωση ἔκτακτης φορολογίας 10% ὅλων *τῶν ὑπερεσόδων* (πάνω ἀπό τά εἰσοδήματα τῶν ἐτῶν 1912-1915).

(ὄχι μόνο στά κέρδη ἀπό τόν πόλεμο, ἀλλά καί σέ κάθε ὑπερέσοδο).

(ὁ φορολογούμενος ἀπαλλάσσεται ἀπό τό φόρο, ἄν ἀποδείξει ὅτι κανένα μέρος τοῦ ὑπερεσόδου *δέν* προκλήθηκε ἀπό τόν πόλεμο).

NB [Σχετικά μέ τό ζήτημα τῶν *μεταρυθμίσεων* στόν ἰμπεριαλισμό γενικά.]

«ΕΡΓΑΣΙΕΣ ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΙΑΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ»

«Schriften des Vereins für Sozialpolitik». *Τόμος 145.* III. *(Βλ. πίσω)**

Δ-ρ Κάρλ φόν Τίσκα: «Μισθοί καί κόστος ζωῆς στή Δυτική Εὐρώπη τό 19ο αἰώνα» (Λειψία, 1914).

Λεπτομερειακή συγκέντρωση *γαλλικῶν* καί *ἀγγλικῶν* στοιχείων, συντομευμένα τά *ἰσπανικά, βελγικά* καί *γερμανικά στοι-*

---

* Βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 720. *Ἡ Σύντ.*

χεῖα. Τό ἀποτέλεσμα ὑπέρ **τῆς 'Αγγλίας.** 'Ο συνοπτικός πίνακας (**συντομευμένος** ἀπό μένα):

Δείκτης: 1900=100. Συγκριτική *κίνηση τῶν πραγματικῶν μισθῶν ἐργασίας.*

Ἔτος:	'Αγγλία	Πρωσσία	Νότια Γερμανία	Γαλλία	'Ισπανία	Βέλγιο
1870	53,8	57,8	(1875: 93,0)	69,0		51,0
1885	68,2	56,1	90,9	74,5	(1890: 89,5)	78,6
1900	100	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
1910	92,2	82,9	99,5	106,0	102,0	86,5 τό 1905

'Η 'Αγγλία, χάρη στό ἐλεύθερο ἐμπόριο ὑπόφερε λιγότερο ἀπό τήν ἀκρίβια (σελ. 289 καί σέ ἄλλα σημεῖα).

'Η 'Αγλλία ἔγινε νωρίτερα «βιομηχανικό κράτος» (σελ. 101), καί οἱ τιμές σ'αὐτήν προσαρμόστηκαν πιό πολύ, στηρίχτηκαν ἐντελῶς σ'αὐτή τή βάση.

(94—ἡ αὔξηση τῶν μισθῶν ἐργασίας ἀποδείχνεται *μικρότερη,* ἄν ὑπολογιστοῦν τά «εὐνοούμενα» μέσα μεγέθη, δηλ. ἄν παρθεῖ ὑπόψη ἡ *μεγαλύτερη* αὔξηση στά ἐπαγγέλματα πού πληρώνονται κατώτερα. Αὐτό ἀφορᾶ 26 τμήματα τῆς βιομηχανίας μηχανοκατασκευῶν τῆς Γερμανίας.)

NB: "Ομως αὐτό ἀφορᾶ καί ὅλη τή δουλιά.

NB: Τόμος 145: «Οἱ δαπάνες γιά τά μέσα συντήρησης στίς μεγάλες πόλεις». (I-IV).

NB ||*Πολύ* ἐμπεριστατωμένη (στόν *145,* IV. 1915) μιά ἐργασία γιά τό 'Αμβοῦργο (1890—), *τιμές καί προϋπολογισμοί, κατανάλωση, κατοικίες* etc. σέ σύγκριση μέ τό Λονδίνο.

«Schriften des Vereins für Sozialpolitik».

Τόμος 140. II. «'Ο ἐφοδιασμός τῶν πόλεων μέ γάλα» (1914).

'Υπάρχουν *λειψά* στοιχεῖα γιά *ὁρισμένα* γαλακτοκομικά νοικοκυριά (ἀριθμός ἀγελάδων, παραγωγή etc.).

'Ανάπτυξη τῆς «λιανικῆς πώλησης» γάλακτος στά ἐργοστάσια καί τῆς πώλησής του στό κοινό. 'Εκτόπιση τῆς μπύρας (ἀδύνατα καί σπάνια).

Λεπτομερειακά στοιχεῖα γιά τίς τιμές.

Τόμος 140. V. «'Ο ἐφοδιασμός τοῦ κοινοῦ μέ γάλα στή Γερμανία» (1914).

|| *Χ ά ν ς Χ έ ς: «Τό ήλεκτρόνιο στούς διάφορους τομεῖς τῆς φυσικῆς.* «Himmel und Erde», 1915, Μάρτης (τεῦχ. 3). Χρόνος ἔκδοσης 27, ἔκδ. 3η)

ἐνδιαφέρουσα προσπάθεια συνόψισης τῶν συμπερασμάτων ἀπό τίς ἐπιτυχίες τῆς ἠλεκτρονικῆς θεωρίας

«ΣΟΣΙΑΛΙΜΠΕΡΙΑΛΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΑΡΙΣΤΕΡΟΣ ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΙΣΜΟΣ»

«B r e m e r B ü r g e r-Z e i t u n g», 1915, ἀρ. φύλ. 291 (13. XII.) Κύριο ἄρθρο: «**Σοσιαλιμπεριαλισμός καί ἀριστερός ριζοσπαστισμός**»... «Αὐτός [ὁ ἀριστερός ριζοσπαστισμός] ἦταν ἡ κατεύθυνση ἐκείνη στό γερμανικό ριζοσπαστισμό, πού ἀποκρυσταλλωνόταν στή διάρκεια τῆς καμπάνιας γιά τό ἐκλογικό δικαίωμα στήν Πρωσσία καί κατά τίς συζητήσεις πάνω στό ζήτημα τοῦ ἀφοπλισμοῦ στά 1910-1913»...

NB || ...«Αὐτός (ὁ Κάουτσκι) προσπάθησε νά παρουσιάσει τόν ἰμπεριαλισμό σάν μιά τέτια μορφή τῆς καπιταλιστικῆς ἐπέκτασης, πού μπορεῖ νά ἀντικατασταθεῖ μέ μιά ἄλλη περισσότερο ἤπια»...

Καί σ'αὐτούς, λέει, τούς ἀριστερούς ἀνῆκαν «ἡ Ρόζα Λούξεμπουργκ, ὁ Πάννεκουκ, ὁ Ράντεκ, ὁ Τάλχαϊμερ, ἡ Τσέτκιν καί ἄλλοι»...

...«Οἱ ἀριστεροί ριζοσπάστες ἔκαναν μιά τόσο ἔντονη πάλη ἐνάντια στά ὑπολείμματα τῆς ἰδεολογίας τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς τοῦ ἀγγλικοῦ μαντσεστερισμοῦ» (στόν *Λέντεμπουρ* καί στόν *Κάουτσκι,* καθώς καί στόν *Ἔκσταϊν*)...

Τό κοινό πού ὑπάρχει ἀνάμεσα στούς ἀριστερούς ριζοσπάστες καί στούς σοσιαλιμπεριαλιστές εἶναι ὅτι «ὁ κόσμος μπῆκε σέ μιά ἐποχή τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ»...

...«'Ενῶ γιά τούς ἀριστερούς ριζοσπάστες ἀκόμη καί ἡ *πολιτοφυλακή* δέν ἀποτελοῦσε ἕνα μέσο πού στήν ἐποχή τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ παραμερίζει τίς τάσεις του γιά ἐπέκταση· ἐνῶ τάσσονταν ὑπέρ τῆς πολιτοφυλακῆς μόνο μέ τήν ἐλπίδα ὅτι σ'αὐτήν θά ὡριμάσουν οἱ ἀντιϊμπεριαλιστικές τάσεις τῶν λαϊκῶν μαζῶν, οἱ σοσιαλιμπεριαλιστές χρησιμοποιοῦν κάθε ἐκδήλωση ὑπέρ τῆς πολιτοφυλακῆς, πού προσφέρει αὐτός ὁ πόλεμος, πού ὅμως μπορεῖ νά πραγματοποιηθεῖ μονάχα σέ ἀντίθεση μέ τήν πολιτική πού ὑποστηρίζεται ἀπό τόν πόλεμο, σάν δόλωμα γιά τή στρατιωτικοποίηση τῆς σοσιαλδημοκρατίας».

ΚΑΛΟΣ ΣΥΝΟΠΤΙΚΟΣ ΠΙΝΑ

‖ Καλός πίνακας συγκριτικών στοιχείων ‖

NB ‖ *Δ-ρα Έρνστ Γκύντερ:* *«Οί οίκονομικοί πόροι* τῆς («Kriegshefte aus dem Industrie-

Πληθυσμός (ἑκατομμύρια) (στρογγυλοί ἀριθμοί)

Ἔτος	Γερμανία	Αὐστροουγγαρία	Γαλλία	Ἀγγλία	Ρωσία	Γερμανοί + Αὐστριακοί
1810	30	30	30	20	45	267
1910	65	51,5	39,5	46	136,5	258

Στή Γερμανία εἶχαν καλλιεργηθεῖ *ἑκτάρια* (χιλιάδες)

	βρίζα	στάρι	βρώμη	κριθάρι	*σύνολο σιτηρῶν*	πατάτα
1800	4 623	1 027	2 569	2 055	10 274	350
1901/10	6 080	1 849	4 271	1 666	13 866	3 291
	+23%	+80%	+67%	—19%	+35%	+840%

Κατά μέσο ὅρο στά τελευταῖα πέντε χρόνια μαζεύτηκαν ἀπό τό κάθε ἑκτάριο διπλοί στατῆρες

	στάρι	βρίζα	κριθάρι	βρώμη	πατάτα
Ρωσία	7,0	8,0	8,7	8,2	76,7
Ἑν. Πολιτεῖες	9,3	8,9	11,7	8,1	107,0
Οὐγγαρία	12,2	11,5	13,9	11,4	78,0
Αὐστρία	13,9	13,9	15,4	12,9	99,0
Γαλλία	14,0	11,3	14,3	13,1	98,9
Μεγάλη Βρετανία	20,7	—	17,9	16,7	153,3
Γερμανία	21,4	18,2	20,8	19,7	136,0
Βέλγιο	25,9	22,3	28,0	23,3	187,3

ΚΑΣ ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΩΝ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ

Γερμανίας καί τῶν κύριων ἀντιπάλων της». Ἔσσεν, 1915
bezirk». τεῦχ. 7). 80 πφέννιγκ.

Ἀπό 1000 εὐρωπαίους ἦταν		
ἄγγλοι	γάλλοι	ρῶσοι
93	153	200
103	88	300

Θνησιμότητα στούς 1000:		
Χρονικές περίοδες:	*Γερμανία*	*Γαλλία*
20—25 χρόνια πρίν	25	22
σήμερα	16	18

Μαζεύτηκαν ἀπό τό κάθε ἐκτάριο *διπλοί στατῆρες**

βρίζα	στάρι	βρώμη	κριθάρι
8,62	10,28	5,64	8,00
16,3	19,6	18,30	19,00
+90%	+90%	+227%	+137%

Μαζεύτηκαν ἀπό τό κάθε ἐκτάριο (μέ στάρι) διπλοί στατῆρες

1881/90	1901/10		
5,45	6,77	+1,32	+24%
8,27	9,30	+1,03	+12%
(1876-85)	(1899-1901)		
12,0	13,9	+1,9	+16%
18,2	20,0	+1,8	+10%
14,8	19,6	+4,8	+32%

* Ἕνας διπλός στατήρας = 100 κιλά. *Σημ. μετ.*

'Αριθμός ἐργατῶν (σέ 1000) στήν κλωστοϋφαντουργική βιομηχανία		
	'Αγγλία	*Γερμανία*
1895	1 018	945
1907	1 015	1 057

'Εξαγωγή μηχανῶν (σέ ἑκατομμύρια μάρκα)		
	'Αγγλία	*Γερμανία*
1902	400	183
1913	674	678

'Από τήν παγκόσμια ἐξόρυξη (κάρβουνου) ἀναλογοῦσε στήν			
	'Αγγλία	Γερμανία	'Ενωμένες Πολιτεῖες
1860	60% (81 ἑκατ. τόννοι)	12,4% ($16^1/_2$ ἑκατ. τόννοι)	10,0%
1880	45	18	20
1900	30	20	32
1910	24	19	37
1913	21	21	39
	(280 ἑκ. τόννοι)		

Παραγωγή σιδήρου (ἑκατ. τόννοι)		
	'Αγγλία	Γερμανία
1880	7,8	2,6
1900	9,1	8,5
1913	10,5	19,5

'Η δύναμη τοῦ γερμανικοῦ, γαλλικοῦ καί ἀγγλικοῦ στόλου

	1870	1880	1890	1900	1910	1912
Γερμανία σέ 1000 τόννους	1 146	1 614	2 835	4 569	7 698	8 454
%	100	141	247	399	672	739
'Αγγλία σέ 1000 τόννους	7 917	12 027	18 062	23 687	32 412	33 849
%	100	152	228	299	409	427
Γαλλία σέ 1000 τόννους	1 528	1 767	2 444	2 622	3 082	3 139
%	100	116	160	172	202	206
γερμανικός στόλος	100	100	100	100	100	100
ἀγγλικός »	691	745	637	518	421	400
γαλλικός »	133	109	86	57	40	37

'Αριθμός ἐργατῶν (σέ 1000) στίς μηχανοκατασκευές καί στά ναυπηγεῖα

	'Αγγλία	*Γερμανία*
1881	217	206
1901	400	700

Σιδηροδρομικές γραμμές (σέ 1000 χλμ.)

'Αγγλία	*Γερμανία*
29	34
38	63

Σ'ὅλο τό παγκόσμιο ἐμπόριο ἀναλογοῦσαν %

		1886	1900	1910	1912
Γερμανία	—	10,3	12,1	12,0	12,9
Γαλλία	—	12,5	10,0	9,4	9,2
'Αγγλία	—	20,8	19,5	16,9	16,6

'Εξωτερικό ἐμπόριο (εἰσαγωγές+ἐξαγωγές)

	Γερμανία εἰδικό ἐμπόριο σέ ἑκατ. μάρκα	%	Μεγάλη Βρετανία συνολικό ἐμπόριο	%	Γαλλία εἰδικό ἐμπόριο		Γερμανία	'Αγγλία	Γαλλία
1880	5 712	100	14 232	100	6 896	100	100	249	121
1890	7 473	130	15 253	107	6 633	96	100	204	89
1900	10 377	181	17 900	126	10 776	155	100	172	69
1913	20 868	365	28 644	201	12 307	178	100	137	59

Ε. ΡΑΠΠΑΡ. «ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΘΝΙΚΗ ΣΥΜΦΩΝΙΑ»

Δ-ρ Οὔϊλιαμ *Ε. Ράππαρ:* «Γιά τήν ἐθνική συμφωνία». Ζυρίχη, 1915 («Schriften für schweizerische Art und Kunst», 26). (Ἐθνική βιβλιοθήκη.)

«Πρίν ἀπό τό 1870 ἡ ἀναλογία τοῦ πληθυσμοῦ τῆς *Γερμανίας* καί τῆς *Γαλλίας* ἦταν 9 πρός 8.
8 : 8· 13 : 8 Τώρα εἶναι 13 πρός 8. Ἡ ἐξόρυξη κάρβουνου διπλασιάστηκε σχεδόν στή Γαλλία τά τελευταῖα 40 χρόνια. Στή Γερμανία σχεδόν τετραπλασιάστηκε, κι᾽ ἔτσι σήμερα ἡ σχέση της πρός τήν
3 : 1· 6 : 1 ἐξόρυξη τῆς Γαλλίας εἶναι 6 πρός 1. *Ὡς πρός τήν παραγωγή χυτοσίδηρου* καί οἱ δυό χῶρες πρίν 40 χρόνια βρίσκονταν περίπου στό
1 : 1· 3 : 1 ἴδιο ἐπίπεδο. Τώρα ἡ Γερμανία ξεπέρασε τή Γαλλία τρεῖς φορές περίπου» (σελ. 15).
((400 *χ*: 200 *ψ*=6:1· 400 *χ*=1200 *ψ*· 1 *χ*=3 *ψ*))

Α. ΜΠ. ΧΑΡΤ. «ΤΟ ΔΟΓΜΑ ΜΟΝΡΟΕ»

Α. Μπ. Χάρτ: «Τό δόγμα Μόνροε». Βοστώνη, 1916.

Φαίνεται νά εἶναι ἐνδιαφέρουσα ἡ ἱστορία τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς τῶν Ἑνωμένων Πολιτειῶν.

Ὑπάρχει βιβλιογραφία.

Σελ. 373: «οἱ ἀντιϊμπεριαλιστές» ἡττήθηκαν τό 1898.

303 – 4: πίνακας (πολύ διδακτικός) γιά τήν κρατική ἀνάπτυξη τῆς Ἀμερικῆς στά 1823-1915. (Ἀνάπτυξη τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ τῶν Ἑνωμένων Πολιτειῶν κτλ.)

314: «Ἡ πιό καταπληκτική ἀλλαγή στή ζωή τῶν ἐθνῶν εἶναι ἡ δημιουργία μεγάλων ἑνώσεων. Ἡ συσπείρωση γίνεται ὄχι μόνο στίς τράπεζες, στίς βιομηχανικές ἐπιχειρήσεις καί στούς σιδηροδρόμους, ἀλλά καί ἀνάμεσα στίς μεγάλες Δυνάμεις». Ὁ ἑπόμενος αἰώνας θά παρουσιάσει πέντε μεγάλες Δυνάμεις: τή Μεγάλη Βρετανία, τή Γερμανία, τή Ρωσία, τήν Κίνα καί τίς Ἑνωμένες Πολιτεῖες (!!)...

Αὔξηση τῶν προτεκτοράτων καί τῆς «ἐπιροῆς» (καί τῶν οἰκονομικῶν συμφερόντων! 332). Οἱ Ἑνωμένες Πολιτεῖες στήν Κεντρική Ἀμερική! — 332 —

NB: «*Καθορισμένη* πολιτική τῶν προτεκτοράτων» (335).

359: *Ρολλάντ Ζ. Ἀσέρ.* «Ὁ παναμερικανισμός. Πρόγνωση τῆς ἀναπόφευκτης σύγκρουσης ἀνάμεσα στίς Ἑνωμένες Πολιτεῖες καί στό νικητή στήν Εὐρώπη». Νέα Ὑόρκη, 1915 (σελ. 419).

῾Ο συγγραφέας τόν κατακεραυνώνει, ὅμως ὁ ἴδιος ὑπερασπίζει τό «δόγμα»... τῶν «προτεκτοράτων» (369) γιά τήν «προστασία τοῦ ἀμερικανικοῦ κεφαλαίου» (369)!! !!
ΣΣ (402) **ὑπέρ** τοῦ μιλιταρισμοῦ!! **(NB)** (ἰδιαίτερα ἡ § *5)* — εἰδικά (!!!) κατά τῆς Γερμανίας καί τῆς ᾿Ιαπωνίας (403). **NB**

ΕΥΓΚ. ΦΙΛΙΠΠΟΒΙΤΣ. «ΤΑ ΜΟΝΟΠΩΛΙΑ»

Εὔγκ. Φ. Φιλιππόβιτς: **«Τ ά μ ο ν ο π ώ λ ι α»...**[111]

Στίς ῾Ενωμένες Πολιτεῖες (1912) — *1 8 0* ἰδιοκτῆτες ἑταιριῶν καί διευθυντές τους (18 τραπεζῶν) εἶχαν *7 4 6* διευθυντικές θέσεις σέ *134* ἑταιρίες μέ συνολικό κεφάλαιο *25 325* ἑκατομμύρια δολλάρια (= 101 300 ἑκατομμύρια μάρκα). Αὐτό, πιθανό, ν᾽ἀποτελεῖ τό ἕνα τρίτο ὅλου τοῦ ἀμερικανικοῦ ἐθνικοῦ πλούτου» (159 σελ.)

|| 180 ἄτομα (οἰκογένειες;) **25 δισεκατομμύρια** δολλάρια

AEG (᾿Αλγκεμάινε ᾿Ελεκτριτσιτέτς-γκέζελσαφτ). Κεφάλαια (τό 1912) = *3 7 8 ἑ κ α τ ο μ μ ύ ρ ι α μ ά ρ κ α.* Στό ᾿Εποπτικό συμβούλιό του *3 2* μέλη πού κατέχουν περίπου *500 διευθυντικές θέσεις* σέ διάφορες ἐπιχειρήσεις.

«ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ ΤΗΣ ΓΕΝΕΥΗΣ», 18 ΤΟΥ ΑΠΡΙΛΗ 1916

«Journal de Genève», 18. IV. 1916.

῞Οπως πληροφοροῦν ἀπό τή Ρώμη, τό Διεθνές ᾿Αγροτικό ᾿Ινστιτοῦτο δημοσίευσε στατιστικά στοιχεῖα γιά τήν **παγκόσμια παραγωγή** σιτηρῶν:

|| NB NB

(ἑκατομμύρια διπλοί στατῆρες)	1915 καί 1915/6	1914 καί 14/15 %	σέ σχέση μέ τήν παραγωγή τῶν πέντε τελευταίων ἐτῶν κατά μέσο ὅρο σέ %
στάρι....................	1 161	119	116,4
βρίζα....................	462	106,6	103,5
βρώμη....................	706	114	108,7
καλαμπόκι....................	996	105,2	109,3
ρύζι....................	638	167,2	113,7
κριθάρι....................	323	105,9	99,2

Η ΚΑΤΑΝΑΛΩΣΗ ΚΑΛΙΟΥ ΣΤΙΣ ΔΙΑΦΟΡΕΣ ΧΩΡΕΣ

᾿Εφημερίδα «Arbeiter-Zeitung» τῆς Βιέννης, 22. IV. 1916, σελ. 6.

... Σύμφωνα μέ τά στοιχεῖα τοῦ συνδικάτου κάλιου, ἡ κατανάλωση κάλιου γιά λίπασμα στήν Αὐστροουγγαρία καί στή Γερμανία παρουσιάζεται ὡς ἑξῆς τά τελευταῖα χρόνια κατά τετρ. χιλιόμετρο καλλιεργούμενης ἔκτασης σέ χιλιόγραμμα:

	1900	*1910*	*1913*
Αὐστρία	12,4	64,3	114,2
Οὐγγαρία	0,5	6,1	19,8
Γερμανία	334,4	1 025,1	1 529,3

«ΑΡΧΕΙΟ ΤΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ»

NB «Archiv für Sozialwissenschaft und Sozialpolitik». 1916 (4 τοῦ Αὐγούστου 1916) (42ος τόμος, 1ο τεῦχος).

Τό ἄρθρο: — ρ. «Τό συνδικαλιστικό κίνημα τό 1915»...

Τό μέρος *«Ἰδεολογίες τῶν ἐργατικῶν συνδικάτων»...*

Δυό κατευθύνσεις πού *δέν* καλύπτονται ἀπό τό ρεφορμισμό καί τό ριζοσπαστισμό. Ἡ *«Korrespondenzblatt»* καλύπτεται ἀπ'τά *«Sozialistische Monatshefte».*

«Ἀπεναντίας, ὑπάρχουν μόνο λίγα συνδικαλιστικά περιοδικά πού ἐκφράζουν καθαρά διαφορετικές, πιό ριζοσπαστικές ἀπόψεις. Τά περιοδικά αὐτά στίς πιό πολλές περιπτώσεις εἶναι ὄργανα Ὁμοσπονδιῶν τά μέλη τῶν ὁποίων εἶναι κυρίως ἀνειδίκευτοι ἐργάτες ἤ γυναῖκες» (325)...

...«Γιατί τά ὄργανα τῶν παλιῶν μεγάλων συνδικάτων τάσσονται μέ τό μέρος τῆς πλειοψηφίας, ἐνῶ ἄλλα συμπεριφέρονται πιό συγκρατημένα. Ἀπ'ὅ,τι φαίνεται, δέν σημειώνονται ρητές γνῶμες *ὑπέρ* τῆς ἄποψης καί τῆς τακτικῆς τῆς μειοψηφίας» (327)...

Σχετικά μέ τό συνδικάτο τῶν ἐργατῶν μετάλλου ὁ συγγραφέας σημειώνει ὅτι ἡ διοίκηση εἶναι ὑπέρ τῆς πλειοψηφίας, ὅτι στό ἐπάγγελμα αὐτό οἱ ἀποδοχές εἶναι ὑψηλότερες (330), ὅτι λιγότεροι πάρθηκαν* ἀπό τό ἐπάγγελμα αὐτό, ὅτι τό συνδικάτο αὐτό εἶναι ἕνα παλιό καί πολύ μεγάλο συνδικάτο, «πού πάντα ἦταν στήριγμα μετριοπαθῶν ἀντιλήψεων», ὅτι στή γενική συνέλευση τῆς 30. VI. 1915... προτάθηκε ἔμμεσα σχεδόν μομφή στή διοίκηση: «Ἡ ψήφιση αὐτῆς τῆς πρότασης ὑποδηλώνει πάντως ὅτι στίς συνδικαλισμένες μάζες ἐπικρατοῦν ἄλλες ἀντιλήψεις καί διαθέσεις ἀπ'ὅ,τι στίς καθοδηγήσεις» (332)...

Διαμορφώνεται στίς κορυφές «ἕνα μικροαστικό στρῶμα» (335)...

Ἡ *«Korrespondenzblatt»* (17. IV. 1915) χαρακτηρίζει τήν πάλη ἐνάντια στόν ἰμπεριαλισμό τέτια ἀνοησία, ὅπως ἦταν ἡ ἀνοησία τῆς καταστροφῆς τῶν μηχανῶν.

---

* Πρόκειται γι'αὐτούς πού κλήθηκαν στό στράτευμα. *Ἡ Σύντ.*

Ἡ ἴδια ἐπικρίνει τήν *πλειοψηφία* στίς συνδικαλιστικές ὀργανώσεις τῆς Γαλλίας καί τῆς Ἀγγλίας (πού εἶναι τό ἴδιο σάν κι'αὐτή), κι'αὐτό προκαλεῖ τή φαρμακερή παρατήρηση τοῦ ἀστοῦ συγγραφέα:

«Ἔτσι λοιπόν, δέν μποροῦμε νά ποῦμε ὅτι τό δεξιό ρεῦμα στή Γερμανία ἔπαψε γενικά νά κατανοεῖ πέρα γιά πέρα τή ριζοσπαστική ἐργατική πολιτική» (338).

Οὐσιαστικά, παραδέχεται ὁ συγγραφέας, ὅτι ἡ πλειοψηφία δέν εἶναι πιά σοσιαλιστές (σελ. 340 καί *σέ ἄλλα σημεῖα).*

ΛΟΥΤΝΕΡ. «Ο ΡΩΣΙΚΟΣ ΛΑΪΚΟΣ ΙΜΠΕΡΙΑΛΙΣΜΟΣ»

«Die Neue Rundschau» ((Μάης, 1915))

Κ. Λόυτνερ. *«Ὁ ρωσικός λαϊκός ἰμπεριαλισμός»*

σελ. 590: — γιά τόν Πλεχάνοφ, λένε, ὅτι «πέρασε στό στρατόπεδο τοῦ πολέμου».

...«Ἀκόμη καί ὁ πιό ἄκρος ριζοσπαστισμός στή Ρωσία θά καταλάβει γρήγορα τή ζωτική ἀνάγκη τῆς ἐλεύθερης εἰσόδου στίς ἀνοικτές θάλασσες»...

«Ὄχι μόνο ὁ τσάρος τῆς Ρωσίας... ἀλλά καί ὁ ρωσικός λαός... στέκεται στά σύνορά μας μέ τήν παραδοσιακή θέληση γιά κατάκτηση καί ὑποδούλωση».

«Στά σύνορα τῆς αὐτοκρατορίας ὁ μεγαλορῶσος δέν ὑπερασπίζει τήν ὕπαρξη, τήν ἀνεξαρτησία, τό ἀπαραβίαστο τοῦ λαοῦ του, ἀλλά τήν κυριαρχία του πάνω στά 40 ἑκατομμύρια μή μεγαλορώσους»...

ΠΕΡΙΛΗΨΗ «ΤΩΝ ΘΕΣΕΩΝ ΓΙΑ ΤΟΝ ΙΜΠΕΡΙΑΛΙΣΜΟ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΘΝΙΚΗ ΚΑΤΑΠΙΕΣΗ» ΤΗΣ «ΓΚΑΖΕΤΑ ΡΟΜΠΟΤΝΙΤΣΑ»[112]

I. (1) Ὁρισμός τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ (οἰκονομικός).
Τροποποίηση *τῶν συνόρων.*
«Ἐθνικό κράτος». Ὄχι ἡ *μοναδική* μορφή (ἦταν) (κάτω ἀπό ὁρισμένες συνθῆκες + κράτος ἐθνοτήτων) ἀποικίες καί ἀποζημιώσεις
προσαρτήσεις — ἔνταση τῆς *ἐθνικῆς καταπίεσης.*

---

(2) (βρίσκεται σέ ἀντίθεση μέ τά συμφέροντα τῆς ἐργατικῆς τάξης)...
(ἰδιαίτερα τῶν *καταπιεζομένων* ἐθνῶν)
(ρεβάνς)

---

(3) ἐνάντια στίς *προσαρτήσεις* καί στήν *ἐθνική καταπίεση* (νά καταπολεμοῦνται δραστικά (energisch bekämpfen))
(ὁ σοσιαλισμός δέν χρειάζεται ἀποικίες)
ἐνάντια σέ μιά εἰρήνη μέ προσαρτήσεις

---

(4) ἡ πάλη ἐνάντια στή βίαιη διατήρηση τῆς κυριαρχίας συνίσταται στήν
(1) ἄρνηση τῆς ὑπεράσπισης τῆς πατρίδας...
(2) ξεσκέπασμα (Denunzierung) τῆς ἐθνικῆς καταπίεσης
(3) ἀγώνας ἐνάντια στήν ἠθική βία κατά τοῦ ἐθνικοῦ κινήματος

(5) δέν μπορεῖ νά μετασχηματιστεῖ ὁ ἰμπεριαλισμός σύμφωνα μέ τά συμφέροντα τῆς ἐργατικῆς τάξης
δέν μπορεῖ νά ἀπαλλάξει κανείς τόν ἰμπεριαλισμό ἀπό τήν ἐθνική καταπίεση. Μόνο ὁ σοσιαλισμός... ὁ ἀγώνας πρέπει νά εἶναι ἐπαναστατικός. Καί στό σοσιαλισμό ὄχι αὐτοδιάθεση, ἀλλά *ἀπό κοινοῦ καθορισμός* καμιά ἀναβολή, καμιά παρηγοριά.

II. 1) Δέν μπορεῖ νά ὑπάρξει ἐλευθερία τῶν ἐθνῶν στόν καπιταλισμό
2) ἡ αὐτοδιάθεση προϋποθέτει τήν ἀταξική κοινωνία
προϋποθέτει τόν ξεχωρισμό τοῦ ἔθνους
οὐτοπία
3) Στό πρόγραμμα δέν πρέπει νά ὑπάρχουν οὐτοπίες
«ξυπνάει ἀνεκπλήρωτες ἐλπίδες σχετικά μέ τήν ἱκανότητα τοῦ καπιταλισμοῦ νά προσαρμόζεται»
«*ἐθνικο*-ρεφορμιστικά»
χρειάζεται...
ξεκάθαρος, ἀπροκάλυπτος σοσιαλισμός.
4) Δέν χρειάζονται αὐτά τά δῆθεν «δικαιώματα»...
κατάλοιπο τῆς μικροαστικῆς δημοκρατικῆς ἰδεολογίας...

ΣΧΕΔΙΟ ΑΡΘΡΟΥ ΓΙΑ ΤΟΝ ΚΑΟΥΤΣΚΙΣΜΟ

Γιά τόν καουτσκισμό {«Vorbote» No 1 / «Κομμουνίστ»}[113]

1. ὁρισμός τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ. (δ 9*)
3 bis. 1912 γιά τήν ἀπώλεια τῆς σημασίας του. (ο 15**)

---

* Βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 241. *Ἡ Σύντ.*
** Στό ἴδιο, σελ. 569. *Ἡ Σύντ.*

5. χαρακτήρας τοῦ πολέμου («Κομμουνίστ»)
2. ἐμπορική πολιτική (ἐλεύθερο ἐμπόριο) («Κομμουνίστ»)
4. πάλη ἐνάντια στόν ἰμπεριαλισμό (καί «ἕνα μέρος τῶν καπιταλιστῶν *ὑπέρ*»).
8. προσαρτήσεις...

| 12 | { Ρέννερ καί Σία, Κοῦνοφ καί Σία... Λένς «Volkstribüne» }

7. εἰρήνη: «ὅλοι ὑπέρ» (διάλεξη)...
3. ἡ θεωρία τοῦ ὑπεριμπεριαλισμοῦ
9. Μόνιτορ καί Κάουτσκι
10. ὁ Κάουτσκι στίς 26. XI. 1915 *ἐνάντια στίς* **διαδηλώσεις στούς δρόμους**
11. Ἡ «Volksstimme» τοῦ Χέμνιτς γιά τήν **ἑνότητα** μέ τόν Κάουτσκι καί Σία (σύγκρ. Ἔρνστ *Χάιλμαν* στό περιοδικό «Die Glocke»)
6. ἄρνηση τῆς σύνδεσης τῆς τωρινῆς κρίσης μέ τόν ὀπορτουνισμό (Κ. Κάουτσκι 28. V. 1915) («Κομμουνίστ»)

Ἡ στάση ἀπέναντι στόν πόλεμο *μέχρι:*

Κοινωνική ἐπανάσταση *1902*	1902
Ὁ δρόμος πρός τήν ἐξουσία 1909	1905
1905 (*ο* 33*)	1908
1910 (*ο* 15)	1910
1912	1912

Ὁ Ρύλε versus «Vorwärts»

{ Ἡ ἐπανάσταση σέ σύνδεση μέ τόν πόλεμο. }

{ Ἀφοπλισμός καί *Ἑνωμένες Πολιτεῖες τῆς Εὐρώπης.* }

Α. Οἰκονομία καί ὁ βασικός συσχετισμός τῶν τάξεων (1-4)
Β. Πολιτική (5-8)
Γ. «Ὁ βάλτος» ἀπό ἐσωκομματική ἄποψη (9-12)
Δ. Οἱ ρῶσοι καουτσκιστές

{ Ἀξελρόντ
Μάρτοφ
Τσχεῖτζε καί Σκόμπελιεφ }

Γιά μετάφραση
1) Κέμμερερ
2) Τζίλμπρετ. «Μελέτη τοῦ κινήματος»
3) Χόμπσον. «Ὁ ἰμπεριαλισμός»

* Βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 596-597. *Ἡ Σύντ.*

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ ΑΠΟ ΕΝΑ ΑΡΘΡΟ

Πόσο ξένη ἦταν γιά τόν Φρ. Ἔνγκελς ἡ ἀδιάφορη στάση στό ζήτημα τῶν γερμανικῶν προσαρτήσεων τῆς ἐποχῆς του, στάση πού χαρακτηρίζει ὁρισμένους ἀπό τούς σημερινούς γερμανούς σοσιαλδημοκράτες, δογματικούς διαστρεβλωτές τοῦ μαρξισμοῦ, φαίνεται ἀπό τήν παρακάτω δήλωση τοῦ Ἔνγκελς τό 1893:

«Δέν πρέπει νά ξεχνᾶμε ὅτι τά 27 χρόνια πολιτικῆς τοῦ Βίσμαρκ ἔκαναν — ὄχι ἄδικα — τή Γερμανία μισητή σ᾽ὅλο τόν ἔξω κόσμο. Οὔτε ἡ προσάρτηση τῶν δανῶν τοῦ βόρειου Σλέσβιγκ, οὔτε ἡ μή τήρηση, καί τελικά καί ἡ ταχυδακτυλουργική κατάργηση τοῦ ἄρθρου τοῦ συμφώνου τῆς Πράγας, πού τούς ἀφοροῦσε, οὔτε ἡ προσάρτηση τῆς Ἀλσατίας καί τῆς Λωραίνης, οὔτε τά ἀπαίσια μέτρα κατά τῶν πολωνῶν τῆς Πρωσσίας δέν εἶχαν τίποτε τό κοινό μέ τή δημιουργία τῆς «ἐθνικῆς ἑνότητας»» («Μπορεῖ ἄραγε ἡ Εὐρώπη νά ἀφοπλιστεῖ;». Νυρεμβέργη, 1893, σελ. 27) [114]. Μέ τό σύμφωνο τῆς Πράγας τῆς 23 τοῦ Αὐγούστου 1866 ἡ Αὐστρία παραιτήθηκε ἀπό τό Σλέσβιγκ-Χόλσταϊν ὑπέρ τῆς Πρωσσίας μέ τόν ὅρο ὅτι ὁ πληθυσμός τῶν βόρειων περιφερειῶν τοῦ Σλέσβιγκ θά περιέλθει στή Δανία, ἄν μέ ἐλεύθερο δημοψήφισμα ὁ πληθυσμός αὐτός θά ἐκφραστεῖ ὑπέρ τῆς ἕνωσης μέ τή Δανία. Ἡ δόλια κατάργηση αὐτοῦ τοῦ ἄρθρου ἔγινε μέ τό σύμφωνο τῆς Βιέννης ἀνάμεσα στή Γερμανία καί τήν Αὐστρία στίς 11 τοῦ Ὀχτώβρη 1878. Ἀκόμη κι᾽ὕστερα ἀπό 15 χρόνια, τό 1893, ὁ Ἔνγκελς δέν ξέχασε αὐτή τήν ἀπάτη καί τή στιγματίζει, ὑπογραμμίζοντας τή διαφορά ἀνάμεσα στή δημιουργία τῆς ἐθνικῆς ἑνότητας τῶν γερμανῶν καί σέ μιά σειρά μέτρα βίας καί ἀπάτης γιά τήν καταπίεση τῶν ἐξαρτημένων ἀπό τούς γερμανούς λαῶν... *

«Η ΔΙΑΤΡΟΦΗ ΤΟΥ ΛΑΟΥ. Η ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΙΑΤΡΟΦΗ»

«Ἡ διατροφή τοῦ λαοῦ. Ἡ δημόσια διατροφή», Βερολίνο 1916.

(Ἐργασίες τοῦ Κεντρικοῦ Συνδέσμου μέριμνας γιά τήν Εὐημερία τῶν ἐργαζομένων. 28 τοῦ Ὀχτώβρη 1915).

σελ. 27 (ἀπό τήν «ἔκθεση» τοῦ καθηγητῆ *Ροῦμπνερ*):

Δίνονται τά παρακάτω στοιχεῖα γιά τήν κατανομή ἀνάμεσα στίς ξεχωριστές τάξεις στήν Ἀγγλία:

---

* Ἐδῶ τό χειρόγραφο κόβεται. *Ἡ Σύντ.*

	σέ σχέση μέ ὅλο τόν πληθυσμό %		κατανάλωση ἀπό τό ἀπόθεμα κρέατος %		δικός μου ὑπολογισμός: συμμετοχή στή κατανάλωση κρέατος σέ συνάρτηση μέ τό ποσοστό τοῦ πληθυσμοῦ — — % %
Ἀγροτοεργάτες καί ἀνειδίκευτοι ἐργάτες	23	73	16,5	61,3	71,7
εἰδικευμένοι ἐργάτες	50		44,8		89,6
Κατώτερα μεσαῖα στρώματα	15	15	15,3	15,3	102,0
μεσαῖα στρώματα	7	12	10,5	23,4	150,0
ἀνώτερα στρώματα	5		12,9		258,0
Σύνολο	100	100	100,0	100,0	100,0

τάξεις καί συμμετοχή στήν κατανάλωση *κρέατος* στήν Ἀγγλία

«ΕΜΠΡΟΣ ΤΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΣ»

«ΕΛΒΕΤΙΚΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΣΤΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ»

«Basler Vorwärts» 26 τοῦ Γενάρη 1917:

«Ἐλβετικό κεφάλαιο στό ἐξωτερικό».

Παραδόσεις στό φροντιστήριο πολιτικῆς οἰκονομίας τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Βέρνης (κάτω ἀπό τή διεύθυνση τοῦ καθηγητῆ Ράιχεσμπεργκ).

Παράδοση τοῦ Ἄλφρεντ Φίσερ:

«Τά χρέη τῆς Ἐλβετίας βρίσκονται σέ αἰτιώδη σχέση μέ τίς ἐπενδύσεις της κεφαλαίων στό ἐξωτερικό. Τά χρέη φτάνουν τό 1½ δισεκατομμύριο φράγκα, ‖‖ 1½ ἀπό τά ὁποῖα τό 1 δισεκατομμύριο ἀναλογεῖ στή Γαλλία».

«Μόνο κατά προσέγγιση μποροῦμε νά καθορίσουμε τό μέγεθος τοῦ ἐλβετικοῦ κεφαλαίου πού τοποθετήθηκε στό ἐξωτερικό. Οἱ ἐκτιμήσεις αὐτές κυμαίνονται ἀνάμεσα στά 2½ καί στά 4½ δισεκατομμύρια φράγκα. Ἀπό δῶ προκύπτει ὅτι ἡ Ἐλβετία εἶναι μιά καθαρά χώρα-πιστωτής, γιατί οἱ ἐπενδύσεις κεφαλαίων της στό ἐξωτερικό ξεπερνοῦν δυό φορές περίπου τό ἐξωτερικό χρέος της».

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

I

Λ. Φ. Χ ό φ μ α ν. «Ἡ Ἀγγλία στήν παρακμή».(Ἔκδοση τῆς ἐφημερίδας «La Patrie Egyptienne».) Γενεύη, 1914.

((Σφραγίδα: Λέσχη αἰγυπτίων πατριωτῶν, 1914. 3, ὁδός Βερσοννέ, 3. Γενεύη.))
«Ἡ μπροσούρα αὐτή, πού ἐκδόθηκε ἀπό τήν ἐφημερίδα «La Patrie Egyptienne», ἀποστέλλεται δωρεάν σ'ὅσους τό ἐπιθυμοῦν. Ἀπευθυνθεῖτε σχετικά στή διεύθυνση, 3, rue Versonnex, Γενεύη».

Μωχάμεντ Φ α χ μ ί. «Ἡ ἀλήθεια γιά τό αἰγυπτιακό ζήτημα». (Γενεύη, 1913.) («Ὑπόμνημα στό XIX Συνέδριο εἰρήνης τό 1912».)

Δ-ρ. Ι. Γκόλντσταϊν. «Ἐργάτες καί βιομήχανοι στόν κλάδο τῶν οἰκοδομῶν τῆς Γερμανίας», Λειψία, 1913. («Μελέτες γιά τήν ἐθνική οἰκονομία τῆς *Ζ υ ρ ί χ η ς*, ἔκδ. 5.)

Καθηγ. δ-ρ *Β. Χύνερβαντελ.* «Οἱ ἱστορικές προϋποθέσεις τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολέμου». Βίντερτουρ, 1915 (μπροσουρίτσα — φαίνεται καλή, σκιαγράφημα πολύ μικρό, πεταχτό).

II

Σύλλογος «Ἡ πρόοδος τοῦ Ἰσλάμ».
Οἶκος Φυστερί. Γενεύη.
Στήν ἔκδοση τῆς *«B u l l e t i n d e l a s o c i é t é e t c.»*. 3ος χρόνος, τεύχ. 1 καί 2, Ἰούνης-Ἰούλης. 1915.

«Νά μή ξεχνᾶμε».
Μιά σελίδα ἀπό τήν ἱστορία τῶν ἄγγλων στήν Αἴγυπτο. Μάης, 1915.
Ὑπογραφή *δ-ρ Μ. Μ. Ρ ι φ ά τ.*
Περιγραφή γιά τή σφαγή καί τίς ἐκτελέσεις τῶν αἰγυπτίων στίς 26. VI. 1906, γιατί ἔδειραν ἄγγλους ἀξιωματικούς πού, σκοτώνοντας περιστέρια, τραυμάτισαν μιά γυναίκα.

Μ π ρ ο σ ο υ ρ ί τ σ α: «Καταδίκη τῆς Ἀγγλίας», Βερολίνο, 2. V. 1915. Πρόλογος τοῦ *δ-ρα Μ. Μ. Ριφάτ.*
Συλλογή τῶν ὑποσχέσεων καί τῶν δηλώσεων τῆς Ἀγγλίας σχετικά μέ τήν Αἴγυπτο ἀπό τό 1882 ὥς τήν *ἐνσωμάτωση* (προσάρτηση) 7. XII. τοῦ 1914.

III[115]

Μπέλιους. «Οἱ ἐξαρτημένοι ἀπό τούς ἄγγλους καί τούς γάλλους ἔγχρωμοι λαοί». Βερολίνο, 1915.

Μπράντ. «33 χρόνια στήν Ἀνατολική Ἀσία. Ἀναμνήσεις ἑνός διπλωμάτη». 3 τόμοι. Λειψία, 1901.

Κόρνα. «Τό μονοπώλιο καπνοῦ στήν 'Ελβετία». Λωζάνη, 1914.
Ντέιβις. «Τά δημόσια οἰκονομικά τῆς Βρετανίας καί τῆς Γερμανίας». Λονδίνο, 1915.
Ἔλ Χατζῆ 'Αμπνταλλάχ. «Τό ἰσλάμ στό γαλλικό στρατό». Κωνσταντινούπολη, 1915.
«Πίστη στήν 'Ινδία» (ἐκδόθηκε ἀπό τό 'Εθνικό Κόμμα τῆς 'Ινδίας). Idem στά γαλλικά.
Φράνκε. «'Η ὑποτιθέμενη γλώσσα τῶν ἀνθρώπων τῆς ἐποχῆς τῶν παγετώνων». Λειψία, 1911.
Γκέρινγκ. «'Η 'Ινδία». 2 τόμοι. 1911.
«'Η Γεωργία καί ὁ τωρινός πόλεμος». 1915.
Κιλιάνι. «Οἱ γερμανο-αγγλικές οἰκονομικές ἀντιθέσεις».
Λόιε. «Εἰκόνες ἀπό τήν ἀποικιακή ζωή». 1903.
Μάιρον. «Οἱ δυνατότητές μας στήν Κίνα τόν καιρό τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολέμου». Σικάγο, 1915.
Νίχανς. «'Η σύγχρονη ἀνασυγκρότηση τῶν λαῶν καί ὁ χριστιανισμός στήν πάλη γιά τήν παγκόσμια κυριαρχία». Βέρνη, 191;.
Πέτερ. «'Η ἀνάπτυξη τοῦ γαλλικοῦ μυθιστορήματος», 1913.
Ριφάτ. (Σχετικά μέ τό ζήτημα τῆς πάλης τῆς Αἰγύπτου ἐνάντια στήν 'Αγγλία.)
«'Η βρετανική *κυριαρχία* στήν 'Ινδία καταδικάζεται», Λονδίνο, 1915.
Σερίφ. «'Η Τυνησία κτλ. Διαμαρτυρία ἐνάντια στή γαλλική κυριαρχία». Sic! *Βερολίνο, 1916.*
Ρούττμαν. «Τά βασικά πορίσματα τῆς σύγχρονης ψυχολογίας».
Ζίβεκινγκ. «Βάσεις τῆς ἱστορίας τῆς νεότερης οἰκονομίας». 1915.
Βίετορ. «Φωνολογικό λεξικό τῆς γερμανικῆς γλώσσας».
Τσίκουργς. «'Η βαλκανική πολιτική τῆς Ρωσίας». 1915.

IV

1) *Μ. Λέρ.* «'Ο γερμανικός ἰμπεριαλισμός». *Π α ρ ί σ ι,* 1908 (;)* 3,50 φρ.

---

2) *Μπεράρ* «'Η Γαλλία καί ὁ Γουλιέλμος Β'» (3,50 φρ.);
» «'Η σύγκρουση γιά τό Μαρόκο». (4 φρ.)
» «'Ο σουλτάνος, τό ἰσλάμ...». Βαγδάτη, (4 φρ.)
Τ ο ῦ ἴ δ ι ο υ. «'Η ἐξέγερση τῆς 'Ασίας». Παρίσι, 1904.

---

* Τό βιβλίο βγῆκε ὄχι τό 1908, ἀλλά τό 1902. Βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 190. *'Η Σύντ.*

3) *Ζ. Μπλοντέλ.* «Ἡ βιομηχανική καί ἡ ἐμπορική ἄνοδος τοῦ γερμανικοῦ λαοῦ». Παρίσι, 1900.
» «Ἡ Γαλλία καί ἡ παγκόσμια ἀγορά». Παρίσι, 1901.
Λερουά-Μπολιέ. «Ἡ ἀνανέωση τῆς Ἀσίας». 1900.
» «Οἱ νέες ἀγγλοσαξωνικές ἑταιρίες».

V

Σ. Α. Ρίβ. «Τό κόστος τοῦ ἀνταγωνισμοῦ» (617 σελ.). Νέα Ὑόρκη, 1906 (2 δολ.) (Μάκ-Κλιούρ, Φίλιπς καί Σία). ΝΒ («Μελέτη γιά τίς ἀπώλειες πού προκαλοῦνται ἀπό τόν ἀνταγωνισμό μέ προτάσεις γιά σοσιαλιστικές μεταρυθμίσεις».)
«The Economist», 25. XII. 1915.

Οἱ ἄγγλοι γιά τήν ὑπεροχή τῆς *γερμανικῆς* χημικῆς βιομηχανίας.

«Βιβλιογραφία τῆς οἰκονομικῆς καί τῆς νομικῆς ἐπιστήμης». 1906 (1) καί ἑπόμ. 1908 (3), 1909 - 1912 (τόμος 4 - 8).

VI

ΝΒ. *Τζ. Α. Χόμπσον. ΝΒ*
«Συλλογή ἐκθέσεων γιά τά διάφορα σημεῖα τοῦ μίνιμουμ προγράμματος». 2 τόμοι. («Κεντρική ὀργάνωση γιά τήν ἀποκατάσταση σταθερῆς εἰρήνης».) Χάγη, 1916.

VII

Πόλερ. «Πολεμικο-ἱστορική βιβλιοθήκη».
Βίττιγκ. «Αἰώνας ἐπαναστάσεων». 2 μέρη. Ζυρίχη, 1875.
ντ' Ἄρ. «Γενική θεωρία τῶν πολέμων». (2 τόμοι.) Παρίσι, 1758.
Μουριέ. «Οἱ ἐμπορικοί πόλεμοι (1486 - 1850)». Παρίσι, 1863.
φόν Ἔρλαχ. «Ἀπελευθερωτικοί πόλεμοι μικρῶν λαῶν ἐνάντια σέ μεγάλους στρατούς». Βέρνη, 1868.
Στούντενιτς καί Ρέντλιχ. «Χρονολογικά συγχρονισμένη ἀνασκόπηση».
Γκολίτσιν;
Ζοῦτερ. «Ἡ φιλοσοφία τοῦ Ρίχαρντ Ἀβενάριους». 1910. (Διατριβή.)

VIII

NB
Γκάγερ ⎰πολιτικές άνασκοπήσεις καί
Έγκελχαφ ⎱ ίστορικό ήμερολόγιο (ένός χρόνου)
Ρόλοφ. «Europäischer Geschichtskalender» ((;)).

ΚΑΡΤΕΛΕΣ ΠΑΡΑΛΑΒΗΣ ΒΙΒΛΙΩΝ ΤΗΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ ΤΟΥ ΚΑΝΤΟΝΙΟΥ ΤΗΣ ΖΥΡΙΧΗΣ

Άσλι. «Ή οίκονομική όργάνωση τῆς Ἀγγλίας». 1914.
Μπέλζα. «Στίς κοιλάδες τοῦ αἵματος». Βαρσοβία, 1906.
Μπίρμαν. «Βίνκελμπλεχ (Μάρλο)». 2 τόμοι.
Μπίττμαν. «Προϋπολογισμός τοῦ ἐργάτη καί ἀκρίβια». 1914.
Μπουασιέ.«Σαίν Σιμόν».
«Bolletino Storico della Svizzera Italiana». Έτος 1–23 (1879–1901).
Μπρέσνιτς φόν Ζιντάκοφ. «Ἐνδόμυχα ἀπό τήν αὐτοκρατορία τοῦ Νικολάου Β΄». 5 τόμοι.
«Γράμματα πρός τόν Ζόργκε». Στουτγάρδη, 1906.
Πάουλ Μπούσινγκ. «Ή ἐξέλιξη τῶν ἐμπορικοπολιτικῶν σχέσεων ἀνάμεσα στήν Ἀγγλία καί στίς ἀποικίες της ὥς τό 1860». Παράρτημα: Πίνακας τοῦ ἐμπορίου μέ τίς ἀποικίες στά 1826–1900. Στουτγάρδη, 1902.
Καρνέτζι. «Ταμεῖο γιά τήν προπαγάνδα τῆς διεθνοῦς εἰρήνης». Ἐπετηρίδα τοῦ 1911 καί τοῦ 1912.
Ντοζά. «Ἐντυπώσεις καί ὅ,τι εἴδαμε». 1914.
Ντέλ Βέκκιο. «Τό φαινόμενο τοῦ πολέμου». Σασσάρι, 1909.
Αἰμ. Ντεμαρέ. «Ἀποικιακή ὀργάνωση καί ὁμοσπονδία. Μιά ὁμοσπονδία τῆς Γαλλίας καί τῶν ἀποικιῶν της». Διατριβή. Παρίσι, 1899.
«Δημοκρατία Ἐλβετική ἤ διεθνικός σοσιαλισμός». Φράουενφελντ, 1892.
«Ὑπόμνημα τῆς ἐλβετικῆς ὁμοσπονδιακῆς τράπεζας». 1863–1913.
Ντετό. «Σοσιαλισμός καί γαλλικά κοινοβούλια». Διατριβή. Παρίσι, 1903.
Ντίτριχ. «Ή ὀργάνωση ἐπιχείρησης». 1914.
«Ἐπαγγελματική μόρφωση στίς Ἑνωμένες Πολιτεῖες». 1900.
Ἔγκελχαφ. «Ἱστορία τῶν νεοτάτων χρόνων». 1913. Βλ. Οὐλιάνοφ. 4 τοῦ Αὐγούστου 1916. *Τέλη τοῦ Ὀχτώβρη.*
Ἔγκελχαφ. «Ἱστορία τῶν νεοτάτων χρόνων». 1908. Δανείστηκε στίς 25 τοῦ Σεπτέμβρη. Δόθηκε στή βιβλιοθήκη τοῦ

Καντονίου στίς 18 τοῦ Σεπτέμβρη. Βλ. Οὐλιάνοφ. 4 τοῦ Ὀχτώβρη 1916. Τέλη τοῦ Ὀχτώβρη.

Ἔρενμπεργκ. «Μεγάλες περιουσίες (Φοῦγγερ, Ρότσιλντ - Κρούπ)». 1905. *2 τόμοι.*

Ἔνγκελς. «Ἡ καταγωγή τῆς οἰκογένειας etc.»

Ἔρμελς. «Ἡ ἀποικιακή ἐμπορική πολιτική τῆς Γαλλίας». Βερολίνο, 1910.

«Ἐργοστασιακή στατιστική τῆς Ἐλβετίας». 1911.

Φρές. «Ἡ διεθνής θέση τῶν ἐξαρτημένων χωρῶν τοῦ λεκανοπεδίου τοῦ Κογκό». Διατριβή. Καρκασσόν, 1904.

Φρίμεν. «Συγκριτική πολιτική». Λονδίνο, 1873.

Ἔρνστ *Φρίντριχ.* «Γεωγραφία τοῦ παγκόσμιου ἐμπορίου καί τῶν παγκόσμιων σχέσεων». 1911.

Φρομπέρ. «Γιά τό σημερινό προσανατολισμό τῆς δραστηριότητας τῶν Τραπεζῶν καταθέσεων στήν Ἀγγλία, Γερμανία καί Γαλλία». (Διατριβή.) 1903.

Γκάρρ. «Οἱ οἰκονομικές βάσεις τῶν σύγχρονων ἐφημερίδων». 1912.

Γκαζώ. «Ὁ ἀγγλικός ἰμπεριαλισμός. Κάρλαϊλ — Σίλι — Τσάμπερλαιν». (Διατριβή.) 1903.

«Deutscher Geschichtskalender». Χρόνος ἔκδοσης *1 9 1 3.*

Γκίμπελ. «Ἡ χρηματοδότηση τῆς βιομηχανίας καλίου». 1912.

Ζιρώ. «Ἀρχές τῆς ἀποικιοποίησης». 2η ἔκδοση. Παρίσι, 1904.

Γκόες. «Οἱ μεγάλες πόλεις τῆς Ἰνδίας». 1910.

«Ἐγχειρίδιο τῆς ἱστορίας τοῦ μεσαίωνα καί τῶν νέων χρόνων» («Μάινεκε etc.) 1903 καί ἑπόμ. ((ὅπως φαίνεται μόνο ξεχωριστές μονογραφίες καί τίποτε ἄλλο))

Ἔρμαν. «Ἡ οὐγγρική ἐπανάσταση τοῦ 1848: Οἱ ἐθνότητες, οἱ ἀγῶνες τους καί οἱ διεκδικήσεις τους. Ἡ ρωσική ἐπέμβαση καί ἡ πολωνική ἐπέμβαση». Διατριβή. 1901.

Β. Γκ. Χέρτς. «Ἡ φορολογία τῶν ἀλλοδαπῶν μέ βάση τό φόρο εἰσοδήματος στήν Ἀγγλία». Στουτγάρδη, 1910.

Χέττνερ. «Ἡ παγκόσμια κυριαρχία τῆς Ἀγγλίας καί ὁ πόλεμος».

Χάυντε. «Ἡ σημασία γιά τήν ἐθνική οἰκονομία τῆς τεχνικῆς ἀνάπτυξης στή γερμανική βιομηχανία πούρων καί σιγαρέτων». Στουτγάρδη, 1910.

Χίρς. «Τά ὑποκαταστήματα στό λιανικό ἐμπόριο». 1916.

Φράνκ Χίτσκοκ. Μιά σειρά μπροσοῦρες γιά τό ἐξωτερικό ἐμπόριο τῶν Ἑνωμένων Πολιτειῶν.

Χένιγκερ. «Ἡ οἰκονομική σημασία τῆς γερμανικῆς πολεμικῆς βιομηχανίας». Λειψία, 1913.
Χόλλιτσερ. «Ὁ ἱστορικός νόμος. Κριτική τῆς ὑλιστικῆς ἀντίληψης τῆς ἱστορίας». Διατριβή. 1901.
Χόλστι. «Ἡ σχέση τοῦ πολέμου μέ τήν προέλευση τοῦ κράτους». Διατριβή. 1913.
Ὀνορέ. «Ἡ ὑπερσαχαρική σιδηροδρομική γραμμή καί ἡ γαλλική διείσδυση στήν Ἀφρική». Διατριβή. 1901.
«Στόν ἀγώνα γιά τήν ἐλευθερία τῆς Ρωσίας». 1906.
Ἔντ. Γιάκομπ. «Οἰκονομική θεωρία τῶν συνεταιρισμῶν». 1913.
«Journal asiatique». 1) Τά περιεχόμενα τῆς *10ης* σειρᾶς. 2) Ἑνδέκατη σειρά.
«Τά πογκρόμ κατά τῶν ἑβραίων στή Ρωσία». 2 τόμοι. 1910.
Μασσάο Κάμπε. «Ἡ ἀνάπτυξη τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας τῆς Ἰαπωνίας». 1914.
Κάουτσκι. «Ὁ κοινοβουλευτισμός». Στουτγάρδη, 1893.
Κάιζερ. «Ἡ ἀνάπτυξη καί οἱ ἐπιτυχίες τῶν οἰκοδομῶν μέ σιδηρομπετόν».(Ὁμιλία.) Ντάρμστατ, 1911.
Κίντερμαν. «Ἐξαναγκασμός καί ἐλευθερία. Γενικός παράγοντας στή ζωή τῶν λαῶν». Ἰένα, 1901.
Κινοσίτα. «Τό παρελθόν καί τό παρόν τοῦ ἰαπωνικοῦ ἐμπορίου». Διατριβή. 1902.
Β. Κλέι. «Στόν Κρούπ. Κοινωνικο-πολιτικές ταξιδιωτικές ἐντυπώσεις». 1899.
Γκ. Κόχ. «Τό κράτος τῶν Ἰακωβίνων τοῦ 1794». Βερολίνο, 1904.
Λάνγκε. «Βιβλία γιά τό μεγάλο πόλεμο». 1915.
Λανζεβέν. «Ὁ φόρος χαρτοσήμου στίς γαλλικές καί ἀλλοδαπές κινητές ἀξίες». Διατριβή. 1900.
Λέμαν. «Ἡ Ἀρμενία ἄλλοτε καί τώρα». 1910.
Λούντλοου. «Οἱ ἐργαζόμενες τάξεις τῆς Ἀγγλίας». 1868.
Μάρξ. «Ἐπανάσταση καί ἀντεπανάσταση στή Γερμανία». 1914.
Νάνσεν. «Σιβηρία». 1914.
Νόστιτς. «Ἡ ἄνοδος τῆς ἐργατικῆς τάξης στήν Ἀγγλία». Ἰένα, 1900.
Ὀστερρίντερ. «Μονοπώλιο ἤ ἀνταγωνισμός». 1903.
«La Paix par le Droit». Χρόνος 21 (1911).
Πέτς καί Ντέν. «Ἡ κυριαρχία τῆς Ἀγγλίας. Ι. Ἀπό τήν ἐποχή τοῦ ἠπειρωτικοῦ ἀποκλεισμοῦ». Λειψία, 1912.
Πέτς. «Σχετικά μέ τό ζήτημα τῆς νεότερης ἐμπορικῆς πολιτικῆς». Βιέννη, 1895.
Πέσλ. «Ὁ κατώτατος μισθός ἐργασίας». 1914.

«Ἡ Πολωνία καί ὁ ἐλβετικός λαός». Συγγραφέας ἕνας ἐλβετός-αὐτόπτης μάρτυς τῆς πολωνικῆς ἐξέγερσης. *1863.*
«Politisches Jahrbuch». *Τά δυό τελευταῖα* χρόνια.
Πόλλυ. «Ἡ ρωσική ἐπανάσταση».
Πράντο. «Ὁ δρόμος τοῦ θανάτου τῆς Ρωσίας». 1907.
Β. Ραππάρ. «Ὁ οἰκονομικός παράγοντας στήν ἐμφάνιση τῆς σύγχρονης δημοκρατίας στήν Ἐλβετία».
«Συλλογή πραγματειῶν» (Μαρτέν).
«Ἡ λεττονική ἐπανάσταση».
Ρίντ. «Ὀργάνωση καί διαχείριση τῶν δημόσιων ἐπιχειρήσεων». 1914.
Σκέλτον. «Ὁ σοσιαλισμός. Κριτική ἀνάλυση». Διατριβή. Καίμπριτζ, 1911.
«Ἱστορία τῶν κρατῶν τῶν νεότερων χρόνων». ; (Τόμος 1–28). Λειψία, 1858.
«Staatsarchiv». Εὑρετήριο 78 – 93. Τελευταῖος χρόνος *1914.*
Στράσσερ. «Καπιταλισμός καί πολεμικό δίκαιο». (Συμπληρωματικό τεῦχος 11.)
Στρό. «Ἡ σχέση ἀνάμεσα στή Γαλλία καί στήν Ἀγγλία στά 1801 – 3, ὅπως ἀπεικονίζεται στήν πολιτική φιλολογία τῆς Γερμανίας» (= Ἱστορικές μελέτες. Τεῦχ. 121). 1914.
Στρούπп. «Ἡ διένεξη ἀνάμεσα στή Ρωσία καί τήν Κίνα». 1911.
Ὑμπερσμπέργκερ. «Ἡ ἀνατολική πολιτική τῆς Ρωσίας στίς τελευταῖες δυό ἑκατονταετίες». Τόμ. Ι. 1913.
Οὔλμαν. «Τό γερμανο-ρωσικό ἐμπόριο ξυλείας». Διατριβή. 1913.
Οὐρί. «Οἱ ἀπεργίες στή Γαλλία καί ἡ ἔκβασή τους». Διατριβή. 1902.
Τέοντορ *Φέττερ.* «Τζών Ρούσκιν καί Β. Μόρρις, ἀντίπαλοι καί ὀπαδοί τῆς τεχνικῆς». Φράουενφελντ, 1912.
(Βάλτς-Ἐιντενμπεντς.) «Πραξικόπημα ἤ μεταρυθμίσεις». 3 μέρη.
Οὐάιτ. «Ἀπό τή διπλωματική μου ζωή». 1906.
Γιουνγκμέν. «Οἱ οἰκονομικές αἰτίες τῶν μεγάλων περιουσιῶν». Διατριβή. 1909.
«Zeitschrift für schweizerische Statistik».
Ζιλλιάκους. «Ἡ ἐπαναστατική Ρωσία». 1905.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

ΕΥΡΕΤΗΡΙΑ

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

[1] Τό βιβλίο «*Ὁ ἰμπεριαλισμός, ἀνώτατο στάδιο τοῦ καπιταλισμοῦ*» γράφτηκε στήν περίοδο Γενάρης — Ἰούνης τοῦ 1916 στή Ζυρίχη.

Ὁ Λένιν παρατήρησε τά νέα φαινόμενα στήν ἀνάπτυξη τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ πρίν ἀκόμη ἀρχίσει ὁ πρῶτος παγκόσμιος πόλεμος. Σέ ἀρκετά ἔργα πού γράφτηκαν στά χρόνια 1895-1913 («Σχέδιο καί ἐπεξήγηση τοῦ προγράμματος τοῦ Σοσιαλδημοκρατικοῦ κόμματος» (1895—1896), «Ὁ πόλεμος μέ τήν Κίνα» (1900), «Τά διδάγματα τῆς κρίσης» (1901), «Ἐσωτερική ἀνασκόπηση» (1901), «Ἡ συγκέντρωση τῆς παραγωγῆς στή Ρωσία» (1912), «Σχετικά μέ μερικές ἀγορεύσεις τῶν ἐργατῶν βουλευτῶν» (1912), «Ἡ αὔξηση τοῦ καπιταλιστικοῦ πλούτου» (1913), «Ἡ καθυστερημένη Εὐρώπη καί ἡ πρωτοπόρα Ἀσία» (1913), «Τά ἱστορικά πεπρωμένα τῆς διδασκαλίας τοῦ Κάρλ Μάρξ» καί σέ ἄλλα), ὁ Λένιν ἀποκάλυψε καί ἀνάλυσε τά διάφορα γνωρίσματα πού χαρακτηρίζουν τήν ἐποχή τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ: τή συγκέντρωση τῆς παραγωγῆς καί τήν ἀνάπτυξη τῶν μονοπωλίων, τήν ἐξαγωγή κεφαλαίου, τήν πάλη γιά τήν κατάκτηση νέων ἀγορῶν καί σφαιρῶν ἐπιρροῆς, τή διεθνικοποίηση τῶν οἰκονομικῶν σχέσεων, τόν παρασιτισμό καί τή σήψη τοῦ καπιταλισμοῦ, τό δυνάμωμα τῶν ἀντιθέσεων ἀνάμεσα στήν ἐργασία καί στό κεφάλαιο καί τήν ὄξυνση τῆς ταξικῆς πάλης, τή δημιουργία τῶν ὑλικῶν προϋποθέσεων γιά τό ἐπαναστατικό πέρασμα στό σοσιαλισμό. Στό ἄρθρο του «Μαρξισμός καί ἀναθεωρητισμός» (1908) ὁ Λένιν ἔγραφε: «Τά καρτέλ καί τά τράστ, συνενώνοντας τήν παραγωγή, δυνάμωναν ταυτόχρονα μπροστά στά μάτια ὅλου τοῦ κόσμου τήν ἀναρχία τῆς παραγωγῆς, τήν ἀβεβαιότητα τοῦ προλεταριάτου γιά τό αὔριο καί τό ζυγό τοῦ κεφαλαίου, ὀξύνοντας ἔτσι σέ πρωτοφανέρωτο βαθμό τίς ταξικές ἀντιθέσεις. Ὅτι ὁ καπιταλισμός τραβάει στή χρεοκοπία καί μέ τήν ἔννοια τῶν χωριστῶν πολιτικῶν καί οἰκονομικῶν κρίσεων καί μέ τήν ἔννοια τῆς ὁλοκληρωτικῆς κατάρευσης ὅλου τοῦ καπιταλιστικοῦ συστήματος—αὐτό τό ἔδειξαν ἐξαιρετικά καθαρά καί σέ ἐξαιρετικά πλατιά κλίμακα ἀκριβῶς τά νεότατα γιγαντιαῖα τράστ» (Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 17ος, σελ. 22). Ὁ Λένιν ἔδινε ἰδιαίτερη προσοχή στό ξεσκέπασμα τῆς ληστρικῆς ἀποικιακῆς πολιτικῆς, στόν ἀγώνα γιά τό μοίρασμα καί τό ξαναμοίρασμα τοῦ κόσμου, στήν προετοιμασία τῶν ἰμπεριαλιστικῶν, κατακτητικῶν πολέμων.

Παρακολουθοῦσε καί μελετοῦσε μέ προσοχή τή νεότερη φιλολογία γιά τόν καπιταλισμό. Αὐτό μαρτυρεῖ ἡ βιβλιοκρισία του γιά τό βιβλίο τοῦ Ντ. Α. Χόμπσον «Ἡ ἐξέλιξη τοῦ σύγχρονου καπιταλισμοῦ» (βλ. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 4ος, σελ. 155–158). Τόν Αὔγουστο τοῦ 1904 ὁ Λένιν ἀσχολήθηκε μέ τή μετάφραση τοῦ βιβλίου τοῦ Χόμπσον «Ὁ ἰμπεριαλισμός» (βλ. Ἅπαντα, 4η ρωσ. ἔκδ., τόμ. 37ος, σελ. 287). Τά χειρόγραφα τῆς μετάφρασης αὐτῆς τοῦ Λένιν δέν βρέθηκαν ὥς τώρα.

῾Ο Λένιν ἀσχολήθηκε μέ τήν ὁλόπλευρη ἔρευνα τοῦ μονοπωλιακοῦ στάδιου ἀνάπτυξης τοῦ καπιταλισμοῦ ἀπό τίς ἀρχές τοῦ πρώτου παγκόσμιου πολέμου. Αὐτό ἀπαιτοῦσε τό συμφέρον τῆς ἐπαναστατικῆς πάλης τῆς ἐργατικῆς τάξης τῆς Ρωσίας καί τῶν ἄλλων καπιταλιστικῶν χωρῶν. Γιά τή σωστή καθοδήγηση τοῦ ἐπαναστατικοῦ κινήματος καί τήν ἀποτελεσματική πάλη ἐνάντια στήν ἰδεολογία τῆς ἰμπεριαλιστικῆς ἀντίδρασης, ἐνάντια στή ρεφορμιστική πολιτική τοῦ συμβιβασμοῦ μέ τούς ἰμπεριαλιστές ἦταν ἀπαραίτητο «νά γίνει κατανοητό τό βασικό οἰκονομικό πρόβλημα, πού χωρίς τή μελέτη του δέν μπορεῖ νά καταλάβει κανείς τίποτε ἀπό τήν ἐκτίμηση τοῦ σύγχρονου πολέμου καί τῆς σημερινῆς πολιτικῆς καί συγκεκριμένα: τό πρόβλημα γιά τήν οἰκονομική οὐσία τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ» (῞Απαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 27ος, σελ. 308).

῾Ο Λένιν καταπιάστηκε στά σοβαρά μέ τήν ἔρευνα τῶν προβλημάτων τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ, ὅπως φαίνεται, ἀπό τά μέσα τοῦ 1915, ὄντας στή Βέρνη (᾿Ελβετία). Τότε ἄρχισε νά προετοιμάζει τή βιβλιογραφία καί τά διαγράμματα, νά κάνει περικοπές καί σημειώσεις νά κάνει ἀποδελτιώσεις.

Στίς ἀρχές τοῦ Γενάρη 1916 ὁ Λένιν δέχτηκε τήν πρόταση τοῦ ᾿Εκδοτικοῦ «Πάρους», πού ἱδρύθηκε τό Δεκέμβρη τοῦ 1915 στήν Πετρούπολη (11 τοῦ Γενάρη 1916). Σέ γράμμα του πρός τόν Α. Μ. Γκόρκι τῆς 29 τοῦ Δεκέμβρη 1915 (11 τοῦ Γενάρη 1916) ἔγραφε: «Καταπιάνομαι μέ τή συγγραφή μπροσούρας γιά τόν ἰμπεριαλισμό» (῞Απαντα, 4η ρωσ. ἔκδ., τόμ. 35ος, σελ. 166). Στό πρῶτο δεκαπενθήμερο τοῦ Φλεβάρη 1916 ὁ Λένιν μετοίκησε ἀπό τή Βέρνη στή Ζυρίχη, ὅπου συνέχισε τή συγκέντρωση καί τή μελέτη τῶν ὑλικῶν γιά τόν ἰμπεριαλισμό. Συγγράφοντας τό ἔργο «῾Ο ἰμπεριαλισμός, ἀνώτατο στάδιο τοῦ καπιταλισμοῦ» στήν κεντρική βιβλιοθήκη τῆς Ζυρίχης, ὁ Λένιν δανειζόταν βιβλία καί ἀπό ἄλλες πόλεις.

Κατά τήν προετοιμασία τῆς συγγραφῆς τοῦ βιβλίου ὁ Λένιν ἔγραψε 15 τετράδια γιά τόν ἰμπεριαλισμό, πού τά σημείωσε μέ τά γράμματα τοῦ ἑλληνικοῦ ἀλφάβητου ἀπό τό «ἄλφα» ὥς τό «ὄμικρον», καθώς ἐπίσης τό τετράδιο «Μπρέιλσφορντ» καί ἄλλα ὑλικά. Κι᾿ὕστερα ἀπό τήν ἀποστολή τῶν χειρογράφων στό ἐκδοτικό συνέχισε τή συγκέντρωση ὑλικῶν καί τίς περικοπές γιά τά ζητήματα τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ. Αὐτό δείχνουν τό τετράδιο «῎Εγκελχαφ» πού τό εἶχε ἀρχίσει τόν ᾿Οκτώβρη τοῦ 1917 (βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 663 καί 737—738), τό «Τετράδιο τῶν ὑλικῶν γιά τήν Περσία» (σελ. 71) καί ἄλλα.

Στίς 19 τοῦ ᾿Ιούνη (2 τοῦ ᾿Ιούλη) 1916 ὁ Λένιν ἔγραφε στόν Μ. Ν. Ποκρόβσκι, ὁ ὁποῖος ζοῦσε στή Γαλλία καί ἐπιμελήθηκε μιά σειρά μπροσοῦρες, πού ἔβγαζε τό ᾿Εκδοτικό «Πάρους» γιά τά κράτη τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης στήν περίοδο τοῦ πρώτου παγκόσμιου πολέμου: «Σᾶς στέλνω σήμερα μέ συστημένο ταχυδρομικό δέμα τά χειρόγραφα» (῞Απαντα, 4η ρωσ. ἔκδ., τόμ. 35ος, σελ. 178). Τά χειρόγραφα μαζί μέ τό συνοδευτικό γράμμα δέν ἔφτασαν στόν Ποκρόβσκι καί χρειάστηκε νά σταλοῦν γιά δεύτερη φορά. ᾿Εκτός ἀπ᾿αὐτό τό ᾿Εκδοτικό πρότεινε νά συντομευτοῦν τά ἤδη ἕτοιμα χειρόγραφα ἀπό πέντε σέ τρία τυπογραφικά φύλλα. ῾Ο Λένιν ὅμως δέν συντόμευσε τήν ἐργασία, γιατί, σύμφωνα μέ τά λόγια του, « νά συντομεύσεις τό βιβλίο ἀκόμη μιά φορά μέχρι τά 3 τυπογραφικά φύλλα ἦταν πράγμα ἀπόλυτα ἀδύνατο» (στό ἴδιο).

῞Οταν πιά τό βιβλίο πῆγε στό ᾿Εκδοτικό, τά μενσεβίκικα στοιχεῖα πού βρίσκονταν στή διεύθυνση τοῦ ᾿Εκδοτικοῦ ἀφαίρεσαν τήν ὀξύτατη κριτική στόν Κάουτσκι καί στόν Μάρτοφ, ἔκαναν στά χειρόγραφα διορθώσεις πού ὄχι μόνο ἐξαφάνιζαν τήν ἰδιομορφία τοῦ λενινιστικοῦ ὕφους, ἀλλά καί διαστρέβλωναν τίς σκέψεις του. Τή λενινιστική λέξη «μετεξέλιξη» (τοῦ καπιταλισμοῦ σέ ἰμπεριαλισμό) τήν ἄλλαξαν μέ τή λέξη «μετατροπή», τή φράση «ἀντιδραστικός χαρακτήρας» (τῆς θεωρίας τοῦ «ὑπεριμπεριαλισμοῦ») μέ τίς λέξεις «καθυστερημένος χαρακτήρας» κτλ. Στά μέσα τοῦ 1917 τό βιβλίο τυπώθηκε μέ τόν τίτλο:

«'Ο ἰμπεριαλισμός, νεότατος σταθμός τοῦ καπιταλισμοῦ (ἐκλαϊκευτικό δοκίμιο)» μέ πρόλογο τοῦ Λένιν, πού δημοσιεύτηκε στίς 26 'Απρίλη 1917. — *1.*

2 Ἄρθρο σχετικά μέ τήν πάλη ἐνάντια στό «βάλτο» (σημειώσεις γιά τόν καουτσκισμό), προφανῶς, δέν γράφτηκε.—*4.*

3 Πρόκειται γιά τήν μπροσούρα τοῦ Κ. Κάουτσκι «Der Weg zur Macht» («'Ο δρόμος πρός τήν ἐξουσία») πού ἐκδόθηκε στό Βερολίνο τό 1909. 'Ο Β. Ι. Λένιν ὀνόμασε τήν ἐργασία αὐτή «τό τελευταῖο καί καλύτερο ἔργο» πού ἔγραψε ὁ Κάουτσκι ἐνάντια στούς ὀπορτουνιστές.

Διακήρυξη τῆς Βασιλείας εἶναι ἡ Διακήρυξη γιά τόν πόλεμο πού ψήφισε τό ἔκτακτο συνέδριο τῆς ΙΙ Διεθνοῦς, πού συνῆλθε στή Βασιλεία ('Ελβετία) στίς 24—25 τοῦ Νοέμβρη 1912. 'Η Διακήρυξη ἀποκάλυπτε τούς ληστρικούς σκοπούς τοῦ πολέμου πού προετοίμαζαν οἱ ἰμπεριαλιστές καί καλοῦσε τούς ἐργάτες ὅλων τῶν χωρῶν νά κάνουν ἀποφασιστική πάλη γιά τήν εἰρήνη ἐνάντια στήν ἀπειλή τοῦ πολέμου, «νά ἀντιπαραθέσουν στόν καπιταλιστικό ἰμπεριαλισμό τή δύναμη τῆς διεθνοῦς ἀλληλεγγύης τοῦ προλεταριάτου». Σέ περίπτωση ἐξαπόλυσης τοῦ ἰμπεριαλιστικοῦ πολέμου τό μανιφέστο συνιστοῦσε στούς σοσιαλιστές νά ἐκμεταλλευτοῦν τήν οἰκονομική καί πολιτική κρίση, πού προκάλεσε ὁ πόλεμος στήν πάλη γιά τή σοσιαλιστική ἐπανάσταση. (Γιά τή Διακήρυξη βλ. Β. Ι. Λένιν. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 26ος, σελ. 217 - 222 καί 319—320.) Οἱ ἡγέτες τῆς ΙΙ Διεθνοῦς (Κάουτσκι, Βαντερβέλντε κ. ἄ.) στό συνέδριο ψήφισαν ὑπέρ τῆς ἀποδοχῆς τῆς Διάσκεψης ἐνάντια στόν πόλεμο. Ὅμως μέ τήν κήρυξη τοῦ πρώτου παγκόσμιου πολέμου παρέδοσαν στή λήθη τή Διακήρυξη τῆς Βασιλείας καί τάχθηκαν μέ τό μέρος τῶν δικῶν τους ἰμπεριαλιστικῶν κυβερνήσεων.—*5.*

4 Πρόκειται γιά τήν παράγραφο 9 τοῦ Προγράμματος τοῦ ΣΔΕΚΡ πού ψήφισε τό ΙΙ Συνέδριο τοῦ κόμματος, στό ὁποῖο διακηρύσσεται τό «Δικαίωμα αὐτοδιάθεσης ὅλων τῶν ἐθνῶν, πού βρίσκονται στά πλαίσια τοῦ κράτους».—*16.*

5 Τά στοιχεῖα γιά τόν ἐτήσιο μισθό ἐργασίας τῶν ἐργατῶν τῶν ΕΠΑ τό 1913 εἶναι παρμένα ἀπό τό ἄρθρο: Scott Nearing. «'Η ἀναλογία τοῦ μισθοῦ ἐργασίας στίς ΕΠΑ», πού δημοσιεύτηκε στά «Χρονικά τῆς 'Αμερικανικῆς 'Ακαδημίας πολιτικῶν καί κοινωνικῶν ἐπιστημῶν» στή σελ. 115.—*22.*

6 *'Η μαρξιστική ἔννοια τῆς «κοινωνικοποίησης»*, πού βασίστηκε στήν ἐπιστημονική ἀνάλυση τῶν ἀντικειμενικῶν νομοτελειῶν ἀνάπτυξης τῆς καπιταλιστικῆς κοινωνίας, δείχνει τήν ἀναγκαιότητα καί τό ἀναπόφευκτο τοῦ περάσματος τῶν μέσων παραγωγῆς ἀπό τήν ἀτομική ἰδιοκτησία τῶν καπιταλιστῶν στήν κοινωνική ἰδιοκτησία. 'Ο Λένιν ἔδειξε ὅτι στήν περίοδο τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ φτάνει στή μεγαλύτερη ἔνταση ἡ ἀναντιστοιχία τῶν καπιταλιστικῶν σχέσεων παραγωγῆς καί τοῦ χαρακτήρα τῶν παραγωγικῶν δυνάμεων, ἡ σύγκρουση μεταξύ τους. Σ'αὐτό τό τελευταῖο στάδιο ἀνάπτυξης τοῦ καπιταλισμοῦ ἡ συγκέντρωση καί ἡ κοινωνικοποίηση τῆς παραγωγῆς φτάνουν στό ἀνώτατο βαθμό (βλ. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 27ος, σελ. 326, 327, 431-432). Αὐτό διευκολύνει τό πέρασμα μετά τή νίκη τῆς σοσιαλιστικῆς ἐπανάστασης τῶν βασικῶν μέσων παραγωγῆς στό κράτος τῶν ἐργατῶν καί ἀγροτῶν γιά τήν ὀργάνωση τῆς σχεδιασμένης παραγωγῆς ὑπέρ τῶν συμφερόντων τοῦ λαοῦ.—*30.*

7 Μέ σκοπό τήν ἐξύμνηση τοῦ καπιταλισμοῦ καί τή συγκάλυψη τῆς κυριαρχίας τῶν μονοπωλίων οἱ ἀστοί οἰκονομολόγοι καί οἱ ρεφορμιστές κατασκευά-

ζουν διάφορες θεωρίες, πού ἐξωραΐζουν τόν καπιταλισμό, μιλᾶνε γιά «ἐκδημοκρατισμό» τοῦ κεφαλαίου, γιά τό ὅτι ὁ σημερινός καπιταλισμός ἔγινε «λαϊκός καπιταλισμός» κτλ. 'Ανασκευάζοντας τίς ἀπολογητικές ἐπινοήσεις γιά «ἐκδημοκρατισμό» τοῦ κεφαλαίου, ὁ Λένιν ἀκόμη τό 1902 ἔδειξε πειστικά ὅτι μέ τίς μικρές μετοχές πού ἀποκτοῦν ὁρισμένοι ἐργαζόμενοι, οἱ μέτοχοι αὐτοί δέν γίνονται σέ καμιά περίπτωση ἰδιοκτῆτες τῶν μετοχικῶν ἑταιριῶν, ἄνθρωποι «εὔποροι». Τό ὄφελος ἀπό τήν ἔκδοση τῶν μικρῶν μετοχῶν πηγαίνει στούς μεγιστάνες τῶν καπιταλιστικῶν μονοπωλίων καί τῶν μετοχικῶν ἑταιριῶν, πού χρησιμοποιοῦν γιά τόν πλουτισμό τους ἀκόμη καί τά πιό μικρά ψίχουλα τῶν «λαϊκῶν» ἀποταμιεύσεων (βλ. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 6ος, σελ. 294). Αὐτό ἐπιβεβαιώνεται ἀπόλυτα καί ἀπό τή σημερινή πραγματικότητα. 'Αντίθετα μέ τίς διακηρύξεις τῆς ἀστικῆς προπαγάνδας γιά μαζική ἐπέκταση τῶν μικρῶν («λαϊκῶν») μετοχῶν στίς σύγχρονες ἰμπεριαλιστικές χῶρες, στήν πραγματικότητα, μόνο ἕνας μικρός ἀριθμός εἰδικευμένων ἐργατῶν-ἐκπροσώπων τῆς λεγόμενης ἐργατικῆς ἀριστοκρατίας μποροῦν νά ἀποκτήσουν μετοχές. Λογουχάρη, στίς ΕΠΑ τό 1958 περίπου μισό ἑκατομμύριο ἐργατικές οἰκογένειες εἶχαν μετοχές ἀξίας μόνο 0,2% τῆς συνολικῆς ἀξίας ὅλων τῶν μετοχῶν τῆς χώρας. Ταυτόχρονα μόνο ἡ οἰκογένεια τῶν Ντυπόν εἶχε 10 φορές περισσότερες μετοχές ἀπ'ὅ,τι εἶχαν ὅλοι μαζί οἱ ἀμερικανοί ἐργάτες. 'Ο σύγχρονος καπιταλισμός χαρακτηρίζεται ἀπό τήν ἀσυδοσία τῶν μεγάλων μονοπωλίων στήν ἐθνική οἰκονομία, ἀπό τήν παραπέρα συγκέντρωση τῆς παραγωγῆς καί τή συγκεντροποίηση τοῦ κεφαλαίου, ἀπό τό βάθαιμα τοῦ χάσματος ἀνάμεσα στούς ἐκμεταλλευτές καί στίς ἐργαζόμενες μάζες. Ἔτσι, στίς ΕΠΑ τό 1960, 500 μεγάλες ἑταιρίες πού ἀποτελοῦσαν τό 0,4% τοῦ συνολικοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἑταιριῶν στή μεταποιητική καί ἐξορυκτική βιομηχανία, πουλοῦσαν τό 75% ὅλων τῶν προϊόντων καί ἀποκόμιζαν τό 72% τῶν κερδῶν ὅλων τῶν ἑταιριῶν. Παρόμοια εἰκόνα κυριαρχίας τῶν μονοπωλίων εἶναι χαρακτηριστική καί γιά τίς ἄλλες καπιταλιστικές χῶρες.—*35.*

8 Στά «Τετράδια γιά τόν ἰμπεριαλισμό» καί στό βιβλίο «'Ο ἰμπεριαλισμός, ἀνώτατο στάδιο τοῦ καπιταλισμοῦ» ὁ Λένιν ξεσκεπάζει τόν ἀστικό ἀπολογητικό χαρακτήρα τῆς ἀντεπιστημονικῆς θεωρίας τοῦ «ὀργανωμένου καπιταλισμοῦ», πού παρουσιάζει τόν ἰμπεριαλισμό σάν ἰδιαίτερο, μεταμορφωμένο καπιταλισμό, ὅπου ἔχουν τάχα ἐξαλειφθεῖ ὁ ἀνταγωνισμός, ἡ ἀναρχία τῆς παραγωγῆς καί οἱ οἰκονομικές κρίσεις καί συντελεῖται σχεδιασμένη ἀνάπτυξη τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας. Τή θεωρία τοῦ «ὀργανωμένου καπιταλισμοῦ» πού πρόβαλαν οἱ ἀπολογητές τοῦ μονοπωλιακοῦ καπιταλισμοῦ Ζόμπαρτ,Λῆφμαν κ. ἄ. τήν υἱοθέτησαν οἱ ρεφορμιστές Κάουτσκι, Χίλφερντινγκ καί ἄλλοι θεωρητικοί τῆς ΙΙ Διεθνοῦς. 'Ο Λένιν ἔδειξε ὅτι ἡ κυριαρχία τῶν μονοπωλίων δέν ἐξαφανίζει, ἀλλά ὀξύνει τόν ἀνταγωνισμό καί τήν ἀναρχία τῆς παραγωγῆς, δέν ἀπαλλάσσει τήν καπιταλιστική οἰκονομία ἀπό τίς κρίσεις (βλ. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 27ος, σελ. 330). Στήν κύρια χώρα τοῦ σύγχρονου καπιταλισμοῦ, τίς 'Ενωμένες Πολιτεῖες τῆς 'Αμερικῆς, στήν περίοδο 1948 – 1961 ὑπῆρξαν τέσσερις οἰκονομικές ὑφέσεις τῆς παραγωγῆς: 1948 – 1949, 1953 – 1954, 1957 — 1958 καί 1960 – 1961.—*36.*

9 'Ο Β. Ι. Λένιν, μελετώντας τόν ἰμπεριαλισμό, ἔδειξε ὅτι τό πολιτικό ἐποικοδόμημα τοῦ μονοπωλιακοῦ καπιταλισμοῦ εἶναι ἡ πολιτική ἀντίδραση σέ ὅλες τίς κατευθύνσεις τῆς ἐσωτερικῆς καί ἐξωτερικῆς πολιτικῆς. 'Ο ἰμπεριαλισμός, τόνιζε ὁ Λένιν, εἶναι ἄρνηση τῆς δημοκρατίας γενικά (βλ. Ἅπαντα, 5η ρωσ. ἔκδ., τόμ. 30ός, σελ. 93 – 94). 'Ο μονοπωλιακός καπιταλισμός περιορίζει καί ἐκμηδενίζει ἀκόμη καί τίς μορφές τῆς τυπικῆς ἀστικῆς δημοκρατίας καί

ἐγκαθιδρύει τή δική του ἀπεριόριστη δικτατορία. Αὐτό φαίνεται πολύ καθαρά στό παράδειγμα τῶν ΕΠΑ, ὅπου διώκονται οἱ δημοκρατικές ὀργανώσεις, ἀσκεῖται τρομοκρατία ἐνάντια στήν ἐργατική τάξη καί σ᾽ὅλες τίς προοδευτικές δυνάμεις, ὑπάρχουν οἱ πολιτικές καί φυλετικές διακρίσεις.

Τά χαρακτηριστικά τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ εἶναι ἡ ἐπίθεση, ἡ παραβίαση τῆς ἐθνικῆς κυριαρχίας τῶν ἀδύνατων καί τῶν ἐξαρτημένων χωρῶν, οἱ ἐπεμβάσεις καί ἡ ἐπιβολή ἀντιλαϊκῶν ἀντιδραστικῶν καθεστώτων σέ ἄλλες χῶρες, ἀρεστῶν στά μεγάλα ἰμπεριαλιστικά κράτη. Κατά πρῶτο λόγο αὐτό ἀφορᾶ τόν ἀμερικανικό ἰμπεριαλισμό, ὁ ὁποῖος «καλυπτόμενος κάτω ἀπό τήν ψεύτικη σημαία τῆς ἐλευθερίας καί τῆς δημοκρατίας, στήν πράξη ἐκπληρώνει τό ρόλο τοῦ παγκόσμιου χωροφύλακα, ὑποστηρίζοντας τά ἀντιδραστικά δικτατορικά καθεστῶτα, τίς διαφθαρμένες μοναρχίες, καταπολεμώντας τούς δημοκρατικούς, ἐπαναστατικούς μετασχηματισμούς, ἐξαπολύοντας ἐπιδρομές ἐνάντια στούς λαούς πού ἀγωνίζονται γιά τήν ἀνεξαρτησία τους» (Πρόγραμμα τοῦ Κομμουνιστικοῦ Κόμματος τῆς Σοβιετικῆς Ἕνωσης. (Ψηφίστηκε στό 22ο Συνέδριο τοῦ ΚΚΣΕ), Μόσχα, 1961, σελ. 31). Στίς ἀντιδραστικές ἐπιδιώξεις τῆς ἰμπεριαλιστικῆς ἀστικῆς τάξης ἀντιτάσσεται ὁ δραστήριος ἀγώνας τῶν ἐργαζομένων πού μ᾽ἐπικεφαλῆς τά Κομμουνιστικά καί Ἐργατικά κόμματα παλεύουν ἐνάντια στό φασισμό καί τόν πόλεμο, γιά τήν εἰρήνη, τή δημοκρατία καί τό σοσιαλισμό.—*43.*

10 *«Νέσνελ σίτυ Μπάνκ»* (ἀπό τό 1955 «Φέρστ νέσνιλ σίτυ μπάνκ ὄφ Νιού Γιόρκ») — ἡ τρίτη στό μέγεθος τράπεζα τῶν ΕΠΑ. Γύρω ἀπό τήν τράπεζα αὐτή συγκροτήθηκε μιά οἰκονομική μονοπωλιακή ὁμάδα, πού περιλαβαίνει πολλές μεγάλες βιομηχανικές καί οἰκονομικές ἑταιρίες τῶν ΕΠΑ, μέ ἐνεργητικό πού ὑπερέβαινε τό 1960 τά 13 δισεκατομμύρια δολλάρια. Μεγαλύτεροι μέτοχοι εἶναι οἱ οἰκογένειες Μόργκαν, Ροκφέλλερ, Στίλμαν, Μπρέιντ, Οὐίντροπ, Ντότζ. Ἡ τράπεζα αὐτή παίζει μεγάλο ρόλο στήν ἐξάπλωση τῶν ΕΠΑ στίς χῶρες τῆς Λατινικῆς Ἀμερικῆς, τῆς Ἀσίας κ.ἄ., ἐλέγχει πολλές ἀπό τίς μεγαλύτερες ἀμερικανικές βιομηχανικές ἑταιρίες καί συνδέεται στενά μέ τήν πολεμική βιομηχανία τῶν ΕΠΑ.—*54.*

11 Ὅλα τά στοιχεῖα ἀφοροῦν τό 1910, ἐκτός ἀπό τήν Ἐλβετία (1908), τήν Οὐγγαρία καί τή Γαλλία (1909).—*59.*

12 *Στατιστική δημοπρασίας* εἶναι ἡ στατιστική τῶν ἀπαιτήσεων πού προέρχονται ἀπό τίς ὑποχρεώσεις τοῦ ἄπορου ὀφειλέτη (φυσικοῦ ἤ νομικοῦ προσώπου). Στίς καπιταλιστικές χῶρες εἶναι ἀναπόφευκτη ἡ καταστροφή τῆς μικρομεσαίας ἀστικῆς τάξης, οἱ χρεοκοπίες τῶν τραπεζῶν, τῶν μετοχικῶν ἑταιριῶν κτλ. Ἡ περιουσία τοῦ καταστραμμένου ὀφειλέτη σύμφωνα μέ ἀπαίτηση τῶν δανειστῶν διαβιβάζεται ἀπό τό δικαστήριο σέ εἰδικά διορισμένα πρόσωπα (στή Διεύθυνση δημοπρασίας) πού καταμετρᾶ ὅλη τήν περιουσία τοῦ ὀφειλέτη καί τά χρέη του καί στή συνέχεια ἡ περιουσία κατανέμεται στούς δανειστές μέ δημοπρασία μέ βάση τή σειρά προτεραιότητας τῶν ἀπαιτήσεων, πού καθορίζει ὁ νόμος.—*60.*

13 *«Στάνταρντ ὄιλ κόμπανυ»* — «Στάνταρντ Ὄιλ» — ὁμάδα πετρελαϊκῶν μονοπωλίων, πού συγκροτοῦν τήν «πετρελαϊκή αὐτοκρατορία» τῶν Ροκφέλλερ. Τό βασικό μονοπώλιο (τράστ) αὐτῆς τῆς μονοπωλιακῆς ὁμάδας — ἡ «Στάνταρ Ὄιλ ὄφ Νιού Τσέρσυ» — ἀναπτύχθηκε ἀπό τήν πετρελαϊκή ἑταιρία πού ἵδρυσε ὁ Τζ. Ροκφέλλερ τό 1882 καί πού στίς ἀρχές τοῦ 20οῦ αἰώνα συγκέντρωσε κάτω ἀπό τόν ἔλεγχό της τό μεγαλύτερο μέρος τῆς ἀμερικανικῆς πετρελαιοβιομη-

χανίας. Ἡ «Στάνταρντ Ὄιλ» μαζί μέ πολυάριθμες θυγατρικές ἑταιρίες ἐλέγχει πάνω ἀπό τό ἕνα τρίτο ὅλης τῆς ἐξόρυξης καί τῆς κατεργασίας τοῦ πετρελαίου στόν καπιταλιστικό κόσμο, κατέχει ἡγετική θέση στήν παραγωγή σειρᾶς προϊόντων πετρελαιοχημείας. Τά πετρελαϊκά μονοπώλια ἀσκοῦν μεγάλη ἐπίδραση σέ ὅλη τήν ἐσωτερική καί ἐξωτερική πολιτική τῶν ΕΠΑ.—*63.*

14 Ὁ Λένιν χρησιμοποίησε τά στοιχεῖα αὐτά στό ἔργο του «Ὁ ἰμπεριαλισμός, ἀνώτατο στάδιο τοῦ καπιταλισμοῦ» (βλ. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 27ος, σελ. 363). Στά «Τετράδια γιά τόν ἰμπεριαλισμό» τό συνολικό ἄθροισμα τῶν χρεογράφων στόν κόσμο στό ποσό τῶν 815 δισεκ. φράγκων ὁ Λένιν τό ἀνάγει στό ἔτος 1911 καί στό ἔργο «Ὁ ἰμπεριαλισμός, ἀνώτατο στάδιο τοῦ καπιταλισμοῦ» στό 1910. Ἡ περικοπή στά «Τετράδια» πάρθηκε ἀπό τήν ἐργασία «Ἡ διεθνής στατιστική τῶν χρεωλυσίων καί ἡ ἔκδοση τῶν χρεωλυσίων τοῦ Τσίμμερμαν, ὁ ὁποῖος πῆρε τά στοιχεῖα αὐτά ἀπό τόν Ἄλφρεντ Νόυμαρκ, πού τά ἀνάγει στήν 1η τοῦ Γενάρη 1911.—*69.*

15 *Προυντονισμός* — ἀντεπιστημονικό, ἐχθρικό πρός τό μαρξισμό ρεῦμα τοῦ μικροαστικοῦ σοσιαλισμοῦ, πού πῆρε τήν ὀνομασία ἀπό τό ὄνομα τοῦ γάλλου ἀναρχικοῦ Π. Ζ. Προυντόν. Ἐπικρίνοντας τή μεγάλη καπιταλιστική ἰδιοκτησία ἀπό μικροαστικές θέσεις, ὁ Προυντόν ὀνειροπολοῦσε νά διαιωνίσει τή μικρή ἀτομική ἰδιοκτησία καί πρότεινε νά ὀργανωθεῖ «λαϊκή» καί τράπεζα «ἀνταλλαγῶν» πού μέ τή βοήθειά τους οἱ ἐργάτες θά μπορέσουν τάχα νά ἀποκτήσουν δικά τους μέσα παραγωγῆς καί νά ἐξασφαλίσουν μιά «δίκαιη» διάθεση τῶν προϊόντων τους. Ὁ Προυντόν δέν καταλάβαινε τό ρόλο καί τή σημασία τοῦ προλεταριάτου, κρατοῦσε ἀρνητική στάση ἀπέναντι στήν ταξική πάλη, στή σοσιαλιστική ἐπανάσταση καί στή δικτατορία τοῦ προλεταριάτου. Ξεκινώντας ἀπό ἀναρχικές θέσεις, ἀρνιόταν τήν ἀναγκαιότητα τοῦ κράτους. Οἱ προυντονιστές ἐξιδανίκευαν τή μικρή ἐμπορευματική παραγωγή καί ἀνταλλαγή. «Νά μήν ἐξαλείψουμε τόν καπιταλισμό καί τή βάση του — τήν ἐμπορευματική παραγωγή, ὅμως *νά καθαρίσουμε* αὐτή τή βάση ἀπό τίς καταχρήσεις, ἀπό τά καρκινώματα κτλ. Νά μήν ἐξαλείψουμε τήν ἀνταλλαγή καί τήν ἀνταλλακτική ἀξία, ἀλλά, ἀντίθετα, νά τή «νομιμοποιήσουμε», νά τήν κάνουμε καθολική, ἀπόλυτη, *«δίκαιη»*, χωρίς διακυμάνσεις, κρίσεις καί καταχρήσεις — αὐτή εἶναι ἡ ἰδέα τοῦ Προυντόν» (Β. Ι. Λένιν. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 24ος, σελ. 130).

Νέο προυντονισμό ὁ Λένιν ἀποκάλεσε τίς ρεφορμιστικές θεωρίες τῶν καουτσκιστῶν, πού παρουσίαζαν τήν κυριαρχία τῶν μονοπωλίων καί τῶν τραπεζῶν, τήν παντοδυναμία τῆς χρηματιστικῆς ὀλιγαρχίας, τήν καταλήστευση τῶν ἀποικιῶν, τίς προσαρτήσεις καί ἄλλα ἀναπόσπαστα γνωρίσματα τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ σάν τυχαῖο καρκίνωμα τοῦ καπιταλισμοῦ, κατασκεύαζαν κάθε λογῆς σχέδια «ἐξυγίανσης» τοῦ καπιταλισμοῦ, ἐξαφάνισης τῶν «καταχρήσεων» τῶν μονοπωλίων κτλ.

Ὁ Λένιν, ξεσκεπάζοντας τόν ἀντιδραστικό χαρακτήρα τῶν θεωριῶν αὐτῶν, ἔγραφε ὅτι οἱ ἰδεολόγοι τους «θέλουν νά γυρίσουν «πίσω» στό μικρό καπιταλισμό (καί ὄχι στό σοσιαλισμό)» — βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 67.—*91.*

16 *Ἡ θεωρία τοῦ Κάουτσκι γιά τόν οὔλτρα ἰμπεριαλισμό* (τόν ὑπεριμπεριαλισμό) εἶναι ὀπορτουνιστική θεωρία γιά τή δυνατότητα τῆς μετεξέλιξης τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ σέ νέα φάση, τή φάση τοῦ «διεθνικά ἑνωμένου χρηματιστικοῦ κεφαλαίου», ὅταν ὕστερα ἀπό συμφωνία ἀνάμεσα στούς καπιταλιστές τῶν διαφόρων χωρῶν δημιουργεῖται τάχα ἡ ὀργανωμένη παγκόσμια οἰκονομία, ἐξαφανίζονται οἱ ἰμπεριαλιστικές ἀντιθέσεις. Ἡ θεωρία τοῦ «ὑπεριμπεριαλι-

σμοῦ» ἐξωραΐζει τόν ἰμπεριαλισμό, προσπαθεῖ νά τόν διαιωνίσει. Ὁ Λένιν ἔδειξε ὅτι τό πραγματικό κοινωνικό νόημα τῆς «θεωρίας» αὐτῆς, ὁ προορισμός της εἶναι «ἡ πιό ἀντιδραστική παρηγοριά τῶν μαζῶν μέ τίς ἐλπίδες ὅτι εἶναι δυνατό νά ὑπάρχει διαρκής εἰρήνη στίς συνθῆκες τοῦ καπιταλισμοῦ, μέ τήν ἀπόσπαση τῆς προσοχῆς τους ἀπό τίς ὀξυμένες ἀντιθέσεις καί τά ἀκανθώδη προβλήματα τῆς σύγχρονης ἐποχῆς καί τόν προσανατολισμό τῆς προσοχῆς τους πρός τίς ἀπατηλές προοπτικές κάποιου δῆθεν νέου μελλοντικοῦ «ὑπεριμπεριαλισμοῦ». Ἐξαπάτηση τῶν μαζῶν, ἐκτός ἀπ' αὐτό, ἀπολύτως τίποτε ἄλλο δέν ὑπάρχει στή «μαρξιστική» θεωρία τοῦ Κάουτσκι» (Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 27ος, σελ. 423). Ἡ θεωρία τοῦ Κάουτσκι γιά τόν «ὑπεριμπεριαλισμό» ἐπαναλαμβάνεται μέ διάφορες παραλλαγές ἀπό τούς ἀπολογητές τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ, πράγμα πού ἐκφράζεται στά κάθε εἴδους ἀστικά καί ρεφορμιστικά σχέδια δημιουργίας ἑνός παγκόσμιου καπιταλιστικοῦ κράτους μέ ἑνιαία κυβέρνηση κτλ. (Τήν κριτική τοῦ Λένιν στήν ἀντιμαρξιστική θεωρία τοῦ Κάουτσκι βλ. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 27ος, σελ. 417–427).

Στή σύγχρονη ἱστορική ἐποχή, πού παράλληλα μέ τό παγκόσμιο σύστημα τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ ἐμφανίστηκε καί δυναμώνει ὁλοένα καί πιό πολύ τό παγκόσμιο σοσιαλιστικό σύστημα, οἱ τεράστιες καί ὁλοένα αὐξανόμενες ἀντιιμπεριαλιστικές δυνάμεις καί κατά πρῶτο λόγο ἡ ἰσχυρή σοσιαλιστική κοινότητα καί τό ρωμαλέο κίνημα τῆς εἰρήνης σέ ὅλες τίς χῶρες, μποροῦν νά ἀναγκάσουν τούς ἐπιθετικούς ἰμπεριαλιστικούς κύκλους νά παραιτηθοῦν ἀπό τά σχέδια ἐξαπόλυσης νέων πολέμων. Στίς συνθῆκες αὐτές, ὅπως τονίζει τό Πρόγραμμα τοῦ κόμματος πού ψήφισε τό 22ο Συνέδριο τοῦ ΚΚΣΕ, ἀκόμη ὥς τήν πλήρη νίκη τοῦ σοσιαλισμοῦ σ' ὅλο τόν κόσμο, ἀκόμη καί μέ τήν ὕπαρξη τοῦ καπιταλισμοῦ σ' ἕνα τμῆμα τοῦ κόσμου, δημιουργεῖται ἡ ἀντικειμενική δυνατότητα νά ἀποκλειστεῖ ὁ παγκόσμιος πόλεμος ἀπό τή ζωή τῆς ἀνθρώπινης κοινωνίας.—*125.*

17 Τίς πληροφορίες γιά τήν παραγωγή τοῦ σιδήρου στή Γερμανία, ὁ Β. Ι. Λένιν τίς σημείωσε στά περιθώρια τῶν χειρογράφων. Τίς πῆρε ἀπό τόν πίνακα πού δημοσιεύτηκε στή σελ. 95 τοῦ περιοδικοῦ «Die Bank», 1911, I, στό σημείωμα: «Ἡ σιδηρουργία μέσα σέ ἑκατό χρόνια». Ἕνα μέρος ἀπό τόν πίνακα αὐτό ὁ Λένιν τό παραθέτει πιό κάτω μέ τόν τίτλο «Ἡ νεότερη στατιστική τῆς βιομηχανίας σιδήρου» (βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 159).—*158.*

18 Τό ὑλικό καί οἱ παρατηρήσεις τοῦ Λένιν γιά τίς σχέσεις τοῦ χρηματιστικοῦ κεφαλαίου καί τῆς κυβέρνησης, πού περιέχονται στά «Τετράδια» ἀναπτύχθηκαν παραπέρα στό βιβλίο «Ὁ ἰμπεριαλισμός, ἀνώτατο στάδιο τοῦ καπιταλισμοῦ» καί σέ ἄλλα λενινιστικά ἔργα. Ὁ Β. Ι. Λένιν ἔδειξε ὅτι ἡ ἀνάπτυξη τῶν μονοπωλίων καί τοῦ χρηματιστικοῦ κεφαλαίου ὁδηγεῖ ἀναπόφευκτα στό ὅτι μιά μικρή ὁμάδα βιομηχανικῶν καί οἰκονομικῶν μεγιστάνων — τῆς χρηματιστικῆς ὀλιγαρχίας παίζει ἀποφασιστικό ρόλο στήν οἰκονομία καί τήν πολιτική τῶν καπιταλιστικῶν χωρῶν. Στήν ὁμάδα αὐτή ὑποτάσσεται ὁλοκληρωτικά καί ἡ ἀστική κυβέρνηση. Ἡ ὑποταγή καί ἡ χρησιμοποίηση τοῦ κρατικοῦ μηχανισμοῦ ἀπό τά μονοπώλια γίνεται μέ τήν ἔνταξη τῶν ἐκπροσώπων τῆς κυβέρνησης στή διοίκηση τῶν μονοπωλιακῶν ἑνώσεων, καθώς ἐπίσης καί τῶν ἐκπροσώπων τῶν μονοπωλίων καί τῶν ἴδιων τῶν μεγιστάνων τοῦ κεφαλαίου στή σύνθεση τῆς κυβέρνησης τῶν καπιταλιστικῶν χωρῶν, πράγμα πού γίνεται χαρακτηριστικό φαινόμενο στίς σημερινές συνθῆκες. Ἔτσι, στίς ΕΠΑ ὅλες τίς βασικές θέσεις στήν κυβέρνηση τίς κατέχουν οἱ μεγάλοι μονοπωλητές, πού ἐκπροσωποῦν τίς βασικές χρηματιστικές ὁμάδες τοῦ Μόργκαν, τοῦ Ροκφέλλερ κ.ἄ.—*158.*

19 Ἡ λενινιστική κριτική τῶν ὑπερασπιστῶν τοῦ μιλιταρισμοῦ, τῶν κίβδηλων

ἐπιχειρημάτων τους ὅτι οἱ στρατιωτικές δαπάνες εἶναι πρός ὄφελος καί πρός τό συμφέρον τῆς χώρας, βοηθάει στό ξεσκέπασμα τῶν σημερινῶν θεωρητικῶν τῶν μονοπωλίων, πού ἐμφανίζουν τή στρατιωτικοποίηση τῆς οἰκονομίας σάν σωτήριο μέσο ἐνάντια στίς κρίσεις καί τήν ἀνεργία. Στίς ἰμπεριαλιστικές χῶρες καί κατά πρῶτο λόγο στίς ΕΠΑ τά καπιταλιστικά μονοπώλια χρησιμοποιοῦν πλατιά τή στρατιωτικοποίηση τῆς οἰκονομίας καί τό κυνηγητό τῶν ἐξοπλισμῶν γιά νά πλουτίσουν. Ἀφοῦ ὑπόταξαν τόν κρατικό μηχανισμό, ἐξασφαλίζουν γιά τόν ἑαυτό τους μέ συμφέροντες ὅρους τεράστιες πολεμικές παραγγελίες. Παράλληλα στά ἀστικά κράτη ὅλο τό βάρος τῆς στρατιωτικοποίησης τῆς οἰκονομίας καί τοῦ κυνηγητοῦ τῶν ἐξοπλισμῶν πέφτει στούς ὤμους τῶν ἐργαζόμενων μαζῶν. Στίς ἰμπεριαλιστικές χῶρες ἐντείνεται ἡ ἐκμετάλλευση τῆς ἐργατικῆς τάξης, αὐξάνουν οἱ φόροι. Ἔτσι, τό ποσοστό τοῦ φόρου εἰσοδήματος πού ἀφαιρεῖται ἀπό τό μισθό ἐργασίας τῶν ἐργατῶν καί ὑπαλλήλων αὐξήθηκε στίς ΕΠΑ ἀπό 43% τοῦ συνολικοῦ ποσοῦ τοῦ φόρου εἰσοδήματος (χωρίς τούς φόρους ἀπό τίς ἑταιρίες) τό οἰκονομικό ἔτος 1933—44 στά 71% στό οἰκονομικό ἔτος 1959/60. Ταυτόχρονα τό συνολικό ποσό τῶν ἔμμεσων φόρων, πού ἐπίσης πληρώνουν κατά πρῶτο λόγο οἱ ἐργαζόμενοι, αὐξήθηκε ἀπό 6,3 δισεκ. δολλάρια τό οἰκονομικό ἔτος 1945/46 στά 13 δισεκ. δολλάρια στό οἰκονομικό ἔτος 1959/60. Ταυτόχρονα τά μονοπώλια παίρνουν μυθώδη κέρδη. Ἔτσι, σύμφωνα μέ ἐπίσημα, μειωμένα στοιχεῖα, τά κέρδη τῶν ἀμερικανικῶν μονοπωλίων αὐξήθηκαν ἀπό 3,3 δισεκ. δολ. τό 1938 σέ 44 δισεκ. δολ. τό 1961, δηλαδή πάνω ἀπό 13 φορές.

Ἡ στρατιωτικοποίηση τῆς οἰκονομίας τῶν καπιταλιστικῶν χωρῶν ἀποτελεῖ χαρακτηριστικό δείκτη τῆς ἐνίσχυσης τοῦ παρασιτισμοῦ καί τῆς σήψης τοῦ καπιταλιστικοῦ συστήματος.—*179.*

20 *Νίτσε, Φρίντριχ* (1844 - 1900) — ἀντιδραστικός γερμανός φιλόσοφος, ἕνας ἀπό τούς θεωρητικούς τῆς ἀστοτσιφλικάδικης ἀντίδρασης. Στά ἔργα του ἐκδηλώθηκε σάν ἄσπονδος ἐχθρός τῆς δημοκρατίας, τῆς ἐργατικῆς τάξης καί τοῦ μαρξισμοῦ. Ὁ Νίτσε ἐξέταζε τά κοινωνικο-πολιτικά προβλήματα ἀπό τίς θέσεις τοῦ ὑποκειμενικοῦ ἰδεαλισμοῦ καί τοῦ χυδαίου «κοινωνικοῦ δαρβινισμοῦ», τῆς θεωρίας «τοῦ ὑπερανθρώπου». Οἱ ἀντιδημοκρατικές ἀντιδραστικές ἐπιδιώξεις του ἔκαναν τό νιτσεϊσμό δημοφιλή φιλοσοφία τοῦ φασισμοῦ. Οἱ θεωρητικοί τῆς ἀστικῆς τάξης χρησιμοποιοῦν πλατιά τό νιτσεϊσμό γιά τόν ἐξωραϊσμό τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ σάν «φυσικό» κοινωνικό σύστημα, πού τάχα ἀνταποκρίνεται στή φύση τοῦ ἀνθρώπου, γιά τή δικαιολόγηση τῆς ἐπίθεσης, τήν ἐξύμνηση τῶν κατακτητικῶν πολέμων.—*181.*

21 Τό σύνθημα *«Ἑνωμένες Πολιτεῖες τῆς Εὐρώπης»,* πού προβλήθηκε ἐπανειλημμένα σέ διάφορες παραλλαγές, πῆρε ἰδιαίτερα πλατιά διάδοση στά χρόνια τοῦ πρώτου παγκόσμιου πολέμου. Τό σύνθημα αὐτό παράλληλα μέ τούς ἀστούς πολιτικούς τό προπαγάνδιζαν οἱ καουτσκιστές, οἱ τροτσκιστές καί ἄλλοι ὀπορτουνιστές. Ὁ Λένιν στήν πολιτική διακήρυξη τῆς ΚΕ τοῦ ΣΔΕΚΡ «Ὁ πόλεμος καί ἡ σοσιαλδημοκρατία τῆς Ρωσίας», πού δημοσιεύτηκε τήν 1η τοῦ Νοέμβρη 1914 στήν ἐφημερίδα «Σοτσιάλ-Ντεμοκράτ» τόνιζε ὅτι τό σύνθημα «Ἑνωμένες Πολιτεῖες τῆς Εὐρώπης» εἶναι ψεύτικο καί δέν ἔχει κανένα νόημα «χωρίς τήν ἐπαναστατική ἀνατροπή τῆς γερμανικῆς, τῆς αὐστριακῆς καί τῆς ρωσικῆς μοναρχίας» (Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 26ος, σελ. 21). Ἀναλύοντας τίς οἰκονομικές συνθῆκες τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ στό γνωστό ἄρθρο «Γιά τό σύνθημα τῶν Ἑνωμένων Πολιτειῶν τῆς Εὐρώπης» πού δημοσιεύτηκε στίς 23 τοῦ Αὐγούστου 1915, τόνιζε ὅτι «οἱ Ἑνωμένες Πολιτεῖες τῆς Εὐρώπης στόν

καπιταλισμό εἴτε εἶναι ἀπραγματοποίητες, εἴτε ἀντιδραστικές» (στό ἴδιο, σελ. 352).

Ἡ ἱστορική πείρα καί ἡ σημερινή πραγματικότητα ἐπιβεβαιώνουν ἀπόλυτα τήν ὀρθότητα τοῦ λενινιστικοῦ χαρακτηρισμοῦ τοῦ συνθήματος τῶν «Ἑνωμένων Πολιτειῶν τῆς Εὐρώπης».

Σήμερα τό σύνθημα αὐτό προβάλλεται ἔντονα ἀπό τούς ἰμπεριαλιστές καί τούς λακέδες τους, δεξιούς ὀπορτουνιστές. Ἐμφανίζουν σάν «Ἑνωμένες Πολιτεῖες τῆς Εὐρώπης» κάθε εἴδους δυτικοευρωπαϊκές ἑνώσεις τῶν μονοπωλίων, ὅπως ἡ «Εὐρωπαϊκή Οἰκονομική Κοινότητα» («Κοινή Ἀγορά») κτλ., πού δημιουργοῦνται γιά τήν ἔνταση τῆς ἐκμετάλλευσης τῶν ἐργαζομένων τῆς καπιταλιστικῆς Εὐρώπης, γιά τήν ἀπό κοινοῦ καταλήστευση τῶν οἰκονομικά ὑπανάπτυκτων χωρῶν, γιά τήν προετοιμασία τῆς ἐπίθεσης ἐνάντια στίς σοσιαλιστικές χῶρες. Ἡ συνένωση τῶν χωρῶν τῆς Εὐρώπης καί τῶν ἄλλων ἠπείρων πάνω στίς ἀρχές τῆς ἐθελοντικότητας, τῆς ἰσότητας καί τῆς ἀδελφοσύνης εἶναι δυνατή μόνο στό σοσιαλισμό. Πρότυπο μιᾶς τέτιας συνεργασίας ἐλεύθερων καί κυρίαρχων λαῶν ἀποτελεῖ τό παγκόσμιο σύστημα τοῦ σοσιαλισμοῦ.—*187.*

22 Τό *δόγμα Μόνροε* εἶναι διακήρυξη τῶν ἀρχῶν τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς τῶν ΕΠΑ, πού διατύπωσε ὁ πρόεδρος Τζέιμς Μόνροε στό μήνυμα πρός τό Κογκρέσο στίς 2 τοῦ Δεκέμβρη 1823. Καλυπτόμενος κάτω ἀπό τό δόγμα Μόνροε («Ἡ Ἀμερική γιά τούς ἀμερικανούς») οἱ ΕΠΑ πραγματοποιοῦν τά ἀποικιακά τους σχέδια στή Λατινική Ἀμερική, ἐπεμβαίνουν συνεχῶς στίς ὑποθέσεις τῶν λατινοαμερικανικῶν χωρῶν, τούς ἐπιβάλλουν ὑποδουλωτικές συμφωνίες, ἐγκαθιστοῦν καί ὑποστηρίζουν ἀντιλαϊκές κυβερνήσεις, ἀρεστές στούς μονοπωλητές τῶν ΕΠΑ, βοηθοῦν τά ἀνδρείκελά τους στόν ἀγώνα ἐνάντια στό λαϊκό ἀπελευθερωτικό κίνημα.—*187.*

23 *«Ἰμπεριαλιστές οἰκονομολόγοι»* — ὀπορτουνιστική κατεύθυνση στή διεθνή σοσιαλδημοκρατία, πού ἐμφανίστηκε στήν περίοδο τοῦ πρώτου ἰμπεριαλιστικοῦ πολέμου 1914-1918. Στό ΣΔΕΚΡ ἡ κατεύθυνση αὐτή ἀποκαλύφθηκε στή συνδιάσκεψη τῶν τμημάτων τοῦ ἐξωτερικοῦ, πού συνῆλθε τήν ἄνοιξη τοῦ 1915 στή Βέρνη (Ἑλβετία). Ἐκεῖ ὁ Ν. Ι. Μπουχάριν ἐμφανίστηκε μέ θέσεις πού ὑπεράσπιζαν ἀντιμαρξιστικές ἀπόψεις καί πού μετά χαρακτηρίστηκαν ἀπό τόν Λένιν σάν κατεύθυνση τοῦ «ἰμπεριαλιστικοῦ οἰκονομισμοῦ». Στή συνέχεια ἀποδέχτηκαν τίς θέσεις αὐτές ὁ Γκ. Λ. Πιατακόφ καί ὁ Ε. Μπ. Μπός. Παρόμοιες ἐπίσης ἰδέες ἐμφανίστηκαν καί στό «Σχέδιο προγράμματος τῆς Ἐπαναστατικῆς σοσιαλιστικῆς ἕνωσης καί τοῦ Σοσιαλδημοκρατικοῦ ἐργατικοῦ κόμματος» τῆς Ὀλλανδίας, στό ἀμερικανικό Σοσιαλιστικό ἐργατικό κόμμα καί σέ ἄλλα κόμματα. Ὁ Λένιν ὀνόμασε τόν «ἰμπεριαλιστικό οἰκονομισμό» διεθνική ἀρώστεια καί ἄρχισε ἀποφασιστικό ἀγώνα ἐναντίον του. Οἱ «ἰμπεριαλιστές οἰκονομολόγοι» τάχθηκαν ἐνάντια στήν αὐτοδιάθεση τῶν ἐθνῶν, ἐνάντια σέ ὅλο τό πρόγραμμα-μίνιμουμ τοῦ ΣΔΕΚΡ, πού πρόβλεπε τήν πάλη γιά δημοκρατικούς μετασχηματισμούς. Ὁ Λένιν τόνιζε τήν τεράστια σημασία τοῦ συνθήματος τῆς αὐτοδιάθεσης τῶν ἐθνῶν στήν ἐποχή τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ. Ὑπόδειχνε ὅτι οἱ μαρξιστές ὀφείλουν νά χρησιμοποιοῦν ὅλους τούς δημοκρατικούς θεσμούς μέ σκοπό τήν προετοιμασία τῆς ἀνατροπῆς τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ καί νά ἐπιδιώκουν «μέσω τῆς χρησιμοποίησης τοῦ ἀστικοῦ δημοκρατισμοῦ μιά σοσιαλιστική καί συνεπή δημοκρατική ὀργάνωση τοῦ προλεταριάτου ἐνάντια στήν ἀστική τάξη καί ἐνάντια στόν ὀπορτουνισμό» (Ἅπαντα, 5η ρωσ. ἔκδ., τόμ. 30ός, σελ. 74).

Ὁ Β. Ι. Λένιν ὑπόβαλε σέ κριτική τόν «ἰμπεριαλιστικό οἰκονομισμό» στά ἔργα του: «Γιά τήν ἐμφανιζόμενη κατεύθυνση τοῦ «ἰμπεριαλιστικοῦ οἰκονομι-

σμοῦ»», «᾿Απάντηση στόν Π. Κίεβσκι (Γ. Πιατακόφ)», «Γιά τή γελοιογραφία τοῦ μαρξισμοῦ καί τόν «ἰμπεριαλιστικό οἰκονομισμό»» (βλ. Ἅπαντα, 5η ρωσ. ἔκδ., τόμ. 30ός, σελ. 59–67, 68–74, 77–130) καί σέ ἄλλα ἔργα.—*223.*

24 Ὁ Ἔνγκελς στό «Ἀντι-Ντύρινγκ», στό κεφάλαιο ΙΙΙ «Ἡ θεωρία τῆς βίας (Συνέχεια)», ἔγραφε γιά τά καπιταλιστικά κράτη: «Ὁ στρατός ἔγινε ὁ κύριος σκοπός, αὐτοσκοπός τοῦ κράτους· οἱ λαοί δέν ἔχουν ἄλλο λόγο ὕπαρξης, ἐκτός ἀπό τό νά ἐφοδιάζουν καί νά ταΐζουν τούς στρατιῶτες. Ὁ μιλιταρισμός κυριαρχεῖ πάνω ἀπό τήν Εὐρώπη καί τήν καταβροχθίζει. Ὁ μιλιταρισμός αὐτός φέρνει μέσα του τό σπέρμα τῆς ἴδιας τῆς καταστροφῆς του». Ὁ ἀνταγωνισμός ἀνάμεσα στά διάφορα κράτη, τόνιζε ὁ Ἔνγκελς, τά ἀναγκάζει νά ξοδεύουν ὅλο καί περισσότερα χρήματα γιά ἐξοπλισμούς, ὁδηγώντας τα στήν οἰκονομική καταστροφή. Ἀπό τό ἄλλο μέρος, ὁ ἀνταγωνισμός αὐτός τά ἀναγκάζει νά χρησιμοποιοῦν ὅλο καί πιό πλατιά τή γενική στρατιωτική θητεία διδάσκοντας ἔτσι ὁλόκληρο τό λαό στό χειρισμό τῶν ὅπλων, δημιουργώντας γιά τό λαό τήν ἀντικειμενική δυνατότητα,νά στρέψει σέ μιά ὁρισμένη στιγμή τά ὅπλα ἐνάντια στίς κυρίαρχες τάξεις. «Στό σημεῖο αὐτό ὁ στρατός τοῦ μονάρχη μετατρέπεται σέ λαϊκό στρατό, ἡ στρατιωτική μηχανή ἀρνεῖται νά ὑπακούσει καί ὁ μιλιταρισμός ἐξαφανίζεται λόγω τῆς διαλεκτικῆς τῆς ἴδιας τῆς ἀνάπτυξής του» (Κ. Μάρξ καί Φ. Ἔνγκελς. Ἅπαντα, 2η ρωσ. ἔκδ., τόμ. 20ός, σελ. 175).—*224.*

25 *Μαντσέστερστβο* (φριτρέντερστβο) — κατεύθυνση τῆς οἰκονομικῆς πολιτικῆς τῆς ἀστικῆς τάξης, πού πάλευε γιά τήν ἐλευθερία τοῦ ἐμπορίου καί ἐνάντια στήν παρέμβαση τοῦ κράτους στήν ἰδιωτική οἰκονομική δραστηριότητα. Δημιουργήθηκε στήν Ἀγγλία στά τέλη τοῦ 18ου αἰώνα. Στήν περίοδο 1830—1850 στήριγμα τῆς φριτρέντερστβο ἔγινε ἡ βιομηχανική ἀστική τάξη τοῦ Μάντσεστερ, γι᾿αὐτό καί τούς φριτρέντερ τούς ἀποκαλοῦσαν ἐπίσης «μαντσέστερ». Ἐπικεφαλῆς τῆς «μαντσεστερικῆς σχολῆς» ἦταν ὁ Κόμπντεν καί ὁ Μπράιτ. Οἱ τάσεις τῆς φριτρέντερστβο στήν ἐποχή τοῦ προμονοπωλιακοῦ καπιταλισμοῦ βρῆκαν ἐπίσης ἔδαφος στή Γερμανία, τή Γαλλία, τή Ρωσία καί σ᾿ἄλλες καπιταλιστικές χῶρες. Ἡ φριτρέντερστβο βρῆκε θεωρητική θεμελίωση στά ἔργα τοῦ Α. Σμίθ καί τοῦ Ντ. Ρικάρντο.—*245.*

26 *Σοφιστές* στήν ἀρχαία Ἑλλάδα ὀνόμαζαν τούς ἐπαγγελματίες φιλόσοφους, δάσκαλους τῆς φιλοσοφίας καί τῆς εὐγλωττίας. Χαρακτηριστικό γνώρισμα τῶν σοφιστῶν ἦταν ἡ πεποίθησή τους γιά τή σχετικότητα ὅλων τῶν ἀνθρωπίνων παραστάσεων, τῶν ἠθικῶν κανόνων καί ἐκτιμήσεων. Χρησιμοποιοῦσαν σκόπιμα ψεύτικα, παραπλανητικά ἐπιχειρήματα (σοφισμούς), γλωσσικές πονηριές, πού ὁδηγοῦσαν σέ πλάνη. Ἡ σοφιστική ἐκφυλίστηκε γρήγορα σέ ἕνα ἄγονο παιχνίδι ἐννοιῶν, σέ τέχνη ὑπεράσπισης καί διασκευῆς ὁποιωνδήποτε θέσεων στούς λόγους καί στίς συζητήσεις.—*245.*

27 *Ραμπουλίστ* — δικηγόρος, στρεψόδικος καί ἀερολόγος. Ὁ Β. Ι. Λένιν ἀποκαλεῖ σοφιστή καί ραμπουλίστ τόν Κάουτσκι γιά τό ὅτι παραποιεῖ τήν ἀληθινή φύση τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ, παρακάμπτοντας τήν οὐσία τοῦ ζητήματος μέ ὑπεκφυγές, χρησιμοποιεῖ τή σοφιστική καί τό θεωρητικό ψέμα γιά νά σκεπάσει τίς βαθύτερες ἀντιθέσεις τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ καί νά δικαιολογήσει τήν ἑνότητά του μέ τούς ἀπολογητές τοῦ κεφαλαίου, μέ τούς ἀνοιχτούς σοσιαλσωβινιστές.—*245.*

28 «*Κομμουνίστ*» («Κομμουνιστής»)— περιοδικό πού ὀργάνωσε ὁ Λένιν καί ἔβγαζε ἡ Συντακτική ἐπιτροπή τῆς ἐφημερίδας «Σοτσιάλ-Ντεμοκράτ» μαζί μέ τόν Γκ. Λ. Πιατακόφ καί τόν Ε. Μπ. Μπός, πού χρηματοδοτοῦσαν τήν ἔκδοσή του. Στή

Συντακτική ἐπιτροπή τοῦ περιοδικοῦ ἀνῆκε ἐπίσης ὁ Ν. Ι. Μπουχάριν. Βγῆκε μόνο ἕνα (διπλό) τεῦχος τό Σεπτέμβρη τοῦ 1915. Στό τεῦχος αὐτό δημοσιεύτηκαν τρία ἄρθρα τοῦ Β.Ι.Λένιν: «Η χρεοκοπία τῆς ΙΙ Διεθνοῦς», «Ἡ τίμια φωνή ἑνός γάλλου σοσιαλιστῆ» καί «Ὁ ἰμπεριαλισμός καί ὁ σοσιαλισμός στήν Ἰταλία» (βλ. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 26ος, σελ. 211—270, τόμ. 27ος, σελ. 5–13 καί 14–24).

Τό σχέδιο τῆς ἔκδοσης τοῦ περιοδικοῦ τό ἐπεξεργάστηκε ὁ Λένιν τήν ἄνοιξη τοῦ 1915. Ὑπολόγιζε νά κάνει τό περιοδικό «Κομμουνίστ» διεθνές ὄργανο τῶν ἀριστερῶν σοσιαλδημοκρατῶν. Ὅμως πολύ γρήγορα ξέσπασαν σοβαρές διαφωνίες τῆς Συντακτικῆς ἐπιτροπῆς τῆς «Σοτσιάλ-Ντεμοκράτ» μέ τούς Μπουχάριν, Πιατακόφ καί Μπός, πού ὀξύνθηκαν ὕστερα ἀπό τήν ἔκδοση τοῦ τεύχους 1–2 τοῦ περιοδικοῦ. Λόγω τῆς ἀντικομματικῆς συμπεριφορᾶς αὐτῆς τῆς ὁμάδας ἡ Συντακτική ἐπιτροπή τῆς ἐφημερίδας «Σοτσιάλ-Ντεμοκράτ» μέ πρόταση τοῦ Λένιν δήλωσε ὅτι θεωρεῖ ἀδύνατη τήν παραπέρα συνέχιση τοῦ περιοδικοῦ (βλ. «Σχέδιο ἀπόφασης τῆς ΚΕ τοῦ ΣΔΕΚΡ γιά τή διακοπή τῆς ἔκδοσης τοῦ περιοδικοῦ «Κομμουνίστ»» — Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 27ος, σελ. 284–286.—*245.*

29 «*The Economist*» — ἑβδομαδιαῖο ἀστικό περιοδικό. Ἐκδίδεται στό Λονδίνο ἀπό τό 1843.—*249.*

30 *Τρέιντ γιούνιον* — συνδικάτα στήν Ἀγγλία καί στίς βρετανικές κτήσεις. Τά μέλη τῶν τρέιντ γιούνιον ἀνήκουν στό Ἐργατικό κόμμα μέ βάση τή συλλογική πρόσληψη. Στά χρόνια τοῦ πρώτου παγκόσμιου πολέμου οἱ ἡγέτες τῶν τρέιντ γιούνιον στήν πλειοψηφία τους πῆραν σοσιαλσωβινιστικές θέσεις. Οἱ θεωρητικοί τῶν τρέιντ γιούνιον ἀρνοῦνται τήν ἀναγκαιότητα ἵδρυσης ἐπαναστατικοῦ κόμματος τοῦ προλεταριάτου, περιορίζοντας οὐσιαστικά τό ρόλο τοῦ Ἐργατικοῦ κόμματος στήν κοινοβουλευτική ἐκπροσώπηση τῶν τρέιντ γιούνιον.—*260.*

31 Τό ὑπογραμμισμένο μέ δυό γραμμές κείμενο ἀποτελεῖ τήν πρώτη σελίδα τοῦ τετραδίου «θ» μέ περιληπτικό σημείωμα τῶν περιεχομένων: 1) Χίλφερντινγκ «Τό χρηματιστικό κεφάλαιο», 2) Ἠλεκτρικό τράστ, 3) Στατιστική ἐκδόσεων (γραμματίων, χρεογράφων κτλ.), 4) Ρίσσερ. Τά πρῶτα τρία σημειώματα τῶν τετραδίων ἔχουν κοινή ἀρίθμηση τῶν σελίδων (1–10), οἱ σελίδες μέ τίς σημειώσεις στό βιβλίο τοῦ Ρίσσερ ἔχουν ἰδιαίτερη ἀρίθμηση (1–16). Ἀντίστοιχα μ'αὐτό καί στό εἰσαγωγικό σχέδιο ὅλης τῆς ἐργασίας γιά τόν «Ἰμπεριαλισμό» ὁ Λένιν χρησιμοποιεῖ συμβατικά σημεῖα «θ», «θR», (δηλ. τό τετράδιο «θ-Ρίσσερ») μέ τήν ὑπόδειξη τῶν σελίδων γιά τή χρησιμοποίηση τῶν ὑλικῶν πού ἔχει συγκεντρώσει στό τετράδιο «θ».—*308.*

32 Ὁ Λένιν στά «Τετράδια γιά τόν ἰμπεριαλισμό» καί στό ἔργο «Ὁ ἰμπεριαλισμός, ἀνώτατο στάδιο τοῦ καπιταλισμοῦ» παραπέμπει ἐπανειλημμένα στό βιβλίο τοῦ Ρ. Χίλφερντινγκ «Τό χρηματιστικό κεφάλαιο». Χρησιμοποιώντας τά πραγματικά δεδομένα τῆς πηγῆς αὐτῆς γιά τό χαρακτηρισμό τῶν διαφόρων πλευρῶν τοῦ μονοπωλιακοῦ καπιταλισμοῦ, ὁ Λένιν ταυτόχρονα ἐπικρίνει τόν συγγραφέα γιά τίς μή μαρξιστικές θέσεις καί συμπεράσματα πάνω σέ σοβαρά ζητήματα τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ. Χαρακτηρίζει τόν Χίλφερντινγκ — ἕναν ἀπό τούς ἡγέτες τῆς γερμανικῆς σοσιαλδημοκρατίας τῆς ΙΙ Διεθνοῦς σάν καντιανό καί καουτσκιστή, μεταρρυθμιστή, πού προσπαθεῖ «νά πείσει τήν ἰμπεριαλιστική ἀστική τάξη» (σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 592). Ἀποσπώντας τήν πολιτική ἀπό τήν οἰκονομία, ὁ Χίλφερντινγκ στό βιβλίο του κάνει λαθεμένο προσδιορισμό τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ καί τοῦ χρηματιστικοῦ κεφαλαίου. Συγκαλύπτει τόν ἀποφασι-

στικό ρόλο τῶν μονοπωλίων στόν ἰμπεριαλισμό καί τήν ὄξυνση ὅλων του τῶν ἀντιθέσεων, ἀγνοεῖ ἐπίσης τά σοβαρά γνωρίσματα τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ, ὅπως τό μοίρασμα τοῦ κόσμου καί τόν ἀγώνα γιά τό ξαναμοίρασμά του, τόν παρασιτισμό καί τό σάπισμα τοῦ καπιταλισμοῦ, κάνει «ἕνα βῆμα πίσω σέ σχέση μέ τόν *ἀνοιχτό* πασιφιστή καί ρεφορμιστή, τόν ἄγγλο Χόμπσον» ("Απαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 27ος, σελ. 313). Παρόλα τά σοβαρά λάθη, τό βιβλίο τοῦ Χίλφερντινγκ, ἔπαιξε ὡστόσο, ἕνα ὁρισμένο θετικό ρόλο στή μελέτη τῆς νεότερης φάσης ἀνάπτυξης τοῦ καπιταλισμοῦ.—*308.*

33 *Καντιανισμός* — σύστημα ἀπόψεων τοῦ γερμανοῦ φιλόσοφου τοῦ 18ου αἰώνα Ε. Κάντ, πού ἀναπτύχθηκε στά ἔργα του «Κριτική τοῦ καθαροῦ λόγου» (1781), «Κριτική τοῦ πρακτικοῦ λόγου» (1788) καί «Κριτική τῆς δύναμης κρίσης» (1790). «Τό κύριο γνώρισμα τῆς φιλοσοφίας τοῦ Κάντ — τόνιζε ὁ Λένιν — εἶναι ἡ συνδιαλλαγή τοῦ ὑλισμοῦ μέ τόν ἰδεαλισμό, ὁ συμβιβασμός ἀνάμεσά τους, ἡ συνένωση σ'ἕνα σύστημα ἑτερογενῶν, ἀντίθετων φιλοσοφικῶν κατευθύνσεων» ("Απαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 18ος, σελ. 209). 'Ο Κάντ προσπάθησε νά «συμφιλιώσει» τήν πίστη καί τή γνώση, τή θρησκεία καί τήν ἐπιστήμη. 'Ο καντιανισμός εἶναι ἡ ἀγαπημένη φιλοσοφία τῶν κάθε εἴδους ὀπορτουνιστῶν, μαζί καί τῶν καουτσκιστῶν. 'Ο Κ. Μάρξ καί ὁ Φ. "Ενγκελς ἀποκάλυψαν τήν οὐσία τοῦ καντιανισμοῦ. 'Ο Β. Ι. Λένιν ἔκανε ὁλόπλευρη κριτική τοῦ καντιανισμοῦ στό ἔργο του «'Υλισμός καί 'Εμπειριοκριτικισμός» ("Απαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 18ος, σελ. 7—390).

Νεοκαντιανισμός — ἀντιδραστική κατεύθυνση στήν ἀστική φιλοσοφία, πού κηρύττει τόν ὑποκειμενικό ἰδεαλισμό μέ τό σύνθημα τῆς ἀναγέννησης τῆς φιλοσοφίας τοῦ Ε. Κάντ. 'Εμφανίστηκε στά μέσα τοῦ 19ου αἰώνα στή Γερμανία. Μέ τό σύνθημα «Πίσω στόν Κάντ!» οἱ νεοκαντιανοί καταπολεμοῦσαν τό διαλεκτικό καί ἱστορικό ὑλισμό. 'Ο "Ενγκελς, στό βιβλίο του «'Ο Λουδοβίκος Φόϋερμπαχ καί τό τέλος τῆς κλασικῆς γερμανικῆς φιλοσοφίας» χαρακτήρισε τούς νεοκαντιανούς σάν «ἀντιδραστικούς θεωρητικούς», «ἀξιολύπητους ἐκλεκτικούς καί μικρολόγους». Οἱ νεοκαντιανοί ἀντιπαράθεταν τόν «ἠθικό σοσιαλισμό» στό ἐπιστημονικό σοσιαλισμό. 'Η «θεωρία» τῶν νεοκαντιανῶν υἱοθετήθηκε ἀπό τούς ἀναθεωρητές μ'ἐπικεφαλῆς τόν Ε. Μπέρνσταϊν.

'Ο Β. Ι. Λένιν ἀποκάλυψε τήν ἀντιδραστική οὐσία τοῦ νεοκαντιανισμοῦ καί ἔδειξε τό δεσμό της μέ τίς ἄλλες κατευθύνσεις τῆς ἀστικῆς φιλοσοφίας (τό μαχισμό, τόν πραγματισμό κτλ.).—*309.*

34 'Ο Β. Ι. Λένιν τονίζει τούς λαθεμένους ἰσχυρισμούς τοῦ Χίλφερντινγκ γιά τήν «προσφορά» τοῦ Τουγκάν-Μπαρανόβσκι στήν ἀποκάλυψη τῆς σημασίας τῆς θεωρίας τοῦ Κ. Μάρξ γιά τήν καπιταλιστική ἀναπαραγωγή καί τίς κρίσεις. Στήν πραγματικότητα ὁ ἀστός αὐτός οἰκονομολόγος, πού ὑπῆρξε στή δεκαετία τοῦ 1890 ἐπιφανής ἐκπρόσωπος τοῦ «νόμιμου μαρξισμοῦ», στά ἔργα του διαστρέβλωσε καί προσπάθησε νά ἀνασκευάσει τή μαρξιστική θεωρία τῆς ἀναπαραγωγῆς καί τῶν κρίσεων. 'Ο Τουγκάν-Μπαρανόβσκι, ἐνῶ ἀρνοῦνταν τή βασική ἀντίθεση τοῦ καπιταλισμοῦ καί τήν ἀντίθεση ἀνάμεσα στήν προσπάθεια τῆς συνεχοῦς διεύρυνσης τῆς παραγωγῆς καί στίς περιορισμένες δυνατότητες κατανάλωσης λόγω τῆς προλεταριακῆς κατάστασης τῶν λαϊκῶν μαζῶν, ἀντίθεσης πού πηγάζει ἀπό τή βασική ἀντίθεση τοῦ καπιταλισμοῦ, ταυτόχρονα ὑποστήριζε ὅτι τάχα στίς συνθῆκες τοῦ καπιταλισμοῦ εἶναι δυνατή μιά ἀπεριόριστη συσσώρευση καί ἀνεμπόδιστη ἀνάπτυξη τῆς παραγωγῆς ἀνεξάρτητα ἀπό τήν κατανάλωση καί τό βιοτικό ἐπίπεδο τῶν λαϊκῶν μαζῶν. Παρόμοιες ἀπολογητικές θεωρίες διαδίδονται καί σήμερα ἀπό τούς ἀστούς οἰκονομολόγους. 'Η καπιταλιστική πραγματικότητα διαψεύδει αὐτές τίς

χυδαῖες διδασκαλίες καί ἐπιβεβαιώνει ὁλοκληρωτικά τήν ὀρθότητα τῆς μαρξιστικῆς θεωρίας τῆς καπιταλιστικῆς συσσώρευσης καί τῶν καπιταλιστικῶν κρίσεων.—*311.*

35 *AEG («'Αλγκεμάινε ἐλεκτρίτσιτετς γκέζελσαφτ»)* («Γενική ἠλεκτρική ἑταιρία») — ἕνα ἀπό τά μεγαλύτερα τράστ τῆς γερμανικῆς ἠλεκτροτεχνικῆς βιομηχανίας, πού ἱδρύθηκε τό 1883. Τό τράστ αὐτό εἶχε συνδεθεῖ μέ προσωπική ἕνωση μέ τίς μεγάλες γερμανικές τράπεζες, μέ τό τράστ παραγωγῆς χάλυβα, μέ τό κοντσέρν σωλήνων Μάννεσμαν, μέ τό κοντσέρν τοῦ Κρούπ καί πολλά ἄλλα μονοπώλια. Μαζί μέ τό γερμανικό τράστ Σίμενς AEG κυριαρχοῦσε μονοπωλιακά στήν ἠλεκτροχημική βιομηχανία τῆς Γερμανίας. Στίς ἀρχές τοῦ δεύτερου παγκόσμιου πολέμου εἶχε θυγατρικές ἑταιρίες καί ἀντιπροσωπεῖες σέ 34 χῶρες.

Μετά τό δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο οἱ ἐπιχειρήσεις τῆς AEG, πού ἦταν ἐγκατεστημένες στό ἔδαφος τῆς Λαοκρατικῆς Δημοκρατίας τῆς Γερμανίας ἐθνικοποιήθηκαν. Στό ἔδαφος τῆς 'Ομοσπονδιακῆς Δημοκρατίας τῆς Γερμανίας τό κοντσέρν διατηρήθηκε ἄθικτο στά χέρια τῶν παλιῶν του κατόχων.

ΤΖΕΚ («Τζένεραλ ἐλέκτρικ κόμπανυ») («Γενική ἠλεκτρική ἑταιρία») — ἕνα ἀπό τά μεγαλύτερα τράστ τῶν ΗΠΑ, καί ἀπό τά ἰσχυρότερα μονοπώλια τοῦ καπιταλιστικοῦ κόσμου, ἐλέγχεται ἀπό τή χρηματιστική ὁμάδα τῶν Μόργκαν, ἱδρύθηκε τό 1892. Τό 1960 παρῆγε πάνω ἀπό τό 50% τῶν βαριῶν ἠλεκτρικῶν ἐγκαταστάσεων τῆς χώρας. Κατέχει ἡγετική θέση στήν παραγωγή ἀτομικῶν ὅπλων, ἀεριωθούμενων κινητήρων, ἠλεκτρονικῶν καί πολεμικῶν ἐγκαταστάσεων καί στρόβιλων γιά τά πολεμικά πλοῖα καί ἀεροπλάνα. 'Η «Τζένεραλ ἐλέκτρικ» ἔχει γύρω στά 20 ἐργοστάσια, στά ὁποῖα ἀπασχολοῦνται 250 χιλιάδες ἐργάτες καί ὑπάλληλοι. 'Επικεφαλῆς τους εἶναι τό ἀμερικανικό καρτέλ ἠλεκτρικῶν ἐγκαταστάσεων. Ἔχει θυγατρικές ἐπιχειρήσεις καί γραφεῖα πώλησης στίς περισσότερες καπιταλιστικές χῶρες.

Τό 1922 ἀνανεώθηκε ἡ συμφωνία γιά τό μοίρασμα τοῦ κόσμου, πού εἶχε κλειστεῖ ἀνάμεσα στήν AEG καί τήν ΤΖΕΚ τό 1907. 'Η ΤΖΕΚ ἀπόκτησε γύρω στά 30% τῶν μετοχῶν τῆς AEG καί ἔγινε ἕνα ἀπό τά μεγαλύτερά της κοντσέρν. Συμβάλλοντας στόν ἐπανεξοπλισμό τοῦ γερμανικοῦ ἰμπεριαλισμοῦ, τό ἀμερικανικό κεφάλαιο χρηματοδοτοῦσε πλατιά τήν AEG. Τό 1960 στήν «Τζένεραλ ἐλέκτρικ» ὑπάγονταν γύρω στά 30% τοῦ μετοχικοῦ κεφαλαίου τῆς AEG.—*313.*

36 Στίς ἀρχές τοῦ πρώτου παγκόσμιου πολέμου ἡ χαλυβδοελασματική ἑταιρία τοῦ Α. Τίσσεν, πού ἱδρύθηκε τό 1871 ἔγινε ἕνα ἀπό τά μεγαλύτερα ἐξορυκτικά μεταλλουργικά συγκροτήματα τῆς Εὐρώπης. Σ'αὐτή ἀνῆκαν ὑψικάμηνοι, ἐργοστάσια παραγωγῆς χάλυβα καί ἐλασμάτων, μεταλλεῖα σιδήρου καί ἀνθρακωρυχεῖα, ἐργοστάσια μηχανοκατασκευῶν, συγκοινωνιακές καί ἐμπορικές ἐπιχειρήσεις, πολεμικά ἐργοστάσια. Οἱ Τίσσεν ἔπαιξαν ἡγετικό ρόλο κατά τή δημιουργία τό 1926 τοῦ τράστ χάλυβα — μεγάλου στρατιωτικοβιομηχανικοῦ συγκροτήματος καί ἑνός ἀπό τά ἰσχυρότερα μονοπώλια τῆς Γερμανίας, πού συνέβαλαν ἐνεργά στήν ἐγκαθίδρυση τῆς φασιστικῆς δικτατορίας στή Γερμανία. Τό τράστ χάλυβα Τίσσεν ἦταν στενά συνδεμένο μέ μεγάλο ἀριθμό βιομηχανικῶν καί τραπεζικῶν μονοπωλίων τῆς φασιστικῆς Γερμανίας, καθώς ἐπίσης καί μέ τό διεθνές μονοπωλιακό κεφάλαιο. Μετά τό δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο τό τράστ χάλυβα χωρίστηκε σέ δυό μεγάλα κοντσέρν — «Τίσσεν» καί «Ρέινσταλ». Τό μεταλλουργικό κοντσέρν «Τίσσεν» κατέχει ἡγετική θέση στή Δυτική Γερμανία στήν παραγωγή χυτοσιδήρου καί χάλυβα.

'Ο *Χοῦγκο Στίννες* τό 1893 ἵδρυσε τήν ἐξορυκτική βιομηχανική ἐπιχείρηση, ἡ ὁποία ἔγινε μετά τόν πρῶτο παγκόσμιο πόλεμο μιά μεγάλη μονοπωλιακή

ἕνωση, πού ἀγκάλιασε πάνω ἀπό 1500 ἐπιχειρήσεις διαφόρων βιομηχανικῶν κλάδων. Ἀμέσως μετά τό θάνατο τοῦ Στίννες (1924), τό κοντσέρν πού εἶχε δημιουργήσει χρεοκόπησε, ὅμως μέ τή βοήθεια τῶν ἀμερικανικῶν τραπεζῶν οἱ κληρονόμοι τοῦ Στίννες κατόρθωσαν νά ἀποτρέψουν τήν καταστροφή τοῦ μονοπωλίου. Τό μεταλλουργικό συγκρότημα «Ρέιν-Ἕλνε Οὐνιόν» πού ἀποσπάστηκε ἀπό τό κοντσέρν τοῦ Στίννες ἔγινε ἕνα ἀπό τά βασικά τμήματα τοῦ τράστ χάλυβα. Ὁ ἔλεγχος τῶν ἐπιχειρήσεων πού ἔμειναν στό κοντσέρν τοῦ Στίννες, πέρασε στά χέρια τῆς ἑταιρίας «Χοῦγκο Στίννες κορπορέισον» πού ἵδρυσαν οἱ ΕΠΑ, μέτοχοι τῆς ὁποίας ἔγιναν οἱ κληρονόμοι τοῦ Στίννες καί οἱ ἀμερικανοί τραπεζίτες, πού χορηγοῦν στό κοντσέρν μεγάλες πιστώσεις.—*321.*

37 Τίς περικοπές ἀπό τήν ἔκθεση ὁρισμένων μερῶν ἀπό τό βιβλίο τοῦ Χόμπσον τίς ἔκανε ἡ Ν. Κ. Κρούπσκαγια. Ὁ Λένιν κατά τή μελέτη τοῦ κειμένου ὑπογράμμισε διάφορα μέρη, ἔγραψε παρατηρήσεις, ἔκανε σημειώσεις στά περιθώρια. Τήν ἀρίθμηση τῶν σελίδων τοῦ τετραδίου τήν ἔκανε ὁ Λένιν. Οἱ ὑπογραμμίσεις τοῦ Λένιν φαίνονται μέ τά ἀκόλουθα τυπογραφικά στοιχεῖα: ἡ ὑπογράμμιση μέ μιά γραμμή στοιχειοθετήθηκε μέ *πλάγια* τυπογραφικά στοιχεῖα. Μέ δυό γραμμές μέ *π λ ά γ ι α ἀ ρ α ι ά* στοιχεῖα. Μέ τρεῖς γραμμές μέ ***πλάγια ἡμίπαχα μικρά*** στοιχεῖα. Ἡ ὑπογράμμιση μέ μιά κυματοειδή γραμμή στοιχειοθετήθηκε μέ ΚΕΦΑΛΑΙΑ ΤΗΣ ΚΑΣΣΑΣ, μέ δυό μέ Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Α Τ Η Σ Κ Α Σ Σ Α Σ Α Ρ Α Ι Α. Ὅλες οἱ συμπληρώσεις τοῦ Λένιν στοιχειοθετήθηκαν μέ **ἡμίπαχα** τυπογραφικά στοιχεῖα τῶν 10 στιγμῶν, ὅταν ὅμως ὑπῆρχαν στίς συμπληρώσεις ὑπογραμμίσεις οἱ τελευταῖες στοιχειοθετήθηκαν: ἡ ὑπογράμμιση μέ μιά γραμμή μέ ***ἡμίπαχα*** γράμματα καί μέ δυό γραμμές μέ ***ἡ μ ί π α χ α ἀ ρ α ι ά*** γράμματα.

Στόν πρόλογο τοῦ ἔργου του «Ὁ ἰμπεριαλισμός, ἀνώτατο στάδιο τοῦ καπιταλισμοῦ» ὁ Λένιν τόνιζε ὅτι τό βιβλίο τοῦ Τζ. Χόμπσον τό ἀξιοποίησε μέ τήν πρέπουσα προσοχή. Ὁ Τζών Ἄτκινσον Χόμπσον (1858—1940) εἶναι ἐπιφανής ἄγγλος οἰκονομολόγος, ἀστός ρεφορμιστής καί πασιφιστής στίς ἀντιλήψεις του. Μεταξύ τῶν γνωστότερων βιβλίων του ἦταν «Τά προβλήματα τῆς φτώχιας», «Ἡ ἀνάπτυξη τοῦ σύγχρονου καπιταλισμοῦ» καί «Ὁ ἰμπεριαλισμός» πού ὁ Λένιν τό ἀποκάλεσε τό κύριο ἀγγλικό ἔργο γιά τόν ἰμπεριαλισμό καί τό θεωροῦσε σάν χαρακτηριστικό παράδειγμα μικροαστικῆς κριτικῆς τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ. Ὁ Λένιν τόνιζε ὅτι αὐτή ἡ ἐργασία τοῦ Χόμπσον περιέχει «πολύ καλή καί διεξοδική περιγραφή τῶν βασικῶν οἰκονομικῶν καί πολιτικῶν ἰδιομορφιῶν τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ» (Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 27ος, σελ. 315). Στά «Τετράδια γιά τόν ἰμπεριαλισμό» ὁ Λένιν γράφει ὅτι τό βιβλίο τοῦ Χόμπσον γιά τόν ἰμπεριαλισμό «εἶναι χρήσιμο γενικά καί εἰδικότερα, γιατί βοηθᾶ νά ἀποκαλυφθεῖ τό θεμελιακό ψέμμα τοῦ καουτσκισμοῦ πάνω στό ζήτημα αὐτό» (σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 91). Ἀξιοποιώντας τά πλούσια στοιχεῖα τοῦ βιβλίου τοῦ Χόμπσον ὁ Λένιν ταυτόχρονα ἐπικρίνει τίς ρεφορμιστικές του ἀπόψεις καί προσπάθειες νά ὑπερασπιστεῖ μέ καλυμμένη μορφή τόν ἰμπεριαλισμό.—*381.*

38 *Ἠθικός σοσιαλισμός* — ἰδεαλιστική διδασκαλία τῶν γερμανῶν νεοκαντιανῶν Γκ. Κόγκεν, Π. Νάτορπ, Ε. Κάσσιρερ καί ἄλλων, πού ἀποτέλεσαν ἕνα ἀπό τά κύρια δόγματα στίς ἀντιλήψεις τοῦ «πατριάρχη τοῦ ἀναθεωρητισμοῦ» Ε. Μπέρνσταϊν, καθώς καί τοῦ φιλοσοφικοῦ ἡγέτη τῶν δεξιῶν γερμανῶν σοσιαλδημοκρατῶν Κ. Φόρλεντερ. Ὁ ἠθικός σοσιαλισμός ἀρνεῖται τούς ἀντικειμενικούς νόμους ἐξέλιξης τῆς κοινωνίας καί τήν ἀντικειμενική ἀναγκαιότητα τοῦ σοσιαλισμοῦ, κηρύσσει ὅτι τό σοσιαλιστικό σύστημα εἶναι ἕνα ἠθικό ἰδεῶδες, πού μπορεῖ νά πραγματοποιηθεῖ στό μακρινό μέλλον χωρίς τήν ταξική πάλη καί τή δικτατορία τοῦ προλεταριάτου, ἀποκλειστικά μέ τήν ἠθική ἀναδιαπαιδαγώγηση τῶν

ἐργαζομένων καί τῶν ἐκμεταλλευτῶν. Στίς σύγχρονες συνθῆκες ἡ ἰδεολογία τοῦ ἠθικοῦ σοσιαλισμοῦ χρησιμοποιεῖται πλατιά ἀπό τούς δεξιούς σοσιαλιστές στίς καπιταλιστικές χῶρες γιά τό ἀποτράβηγμα τῶν μαζῶν ἀπό τήν ἐπαναστατική πάλη.—*398.*

39 Πρόκειται γιά τόν πόλεμο τῶν ἄγγλων μέ τούς Μπόερς ('Οκτώβρης 1899 — Μάης 1902) γιά τόν ἀποικιακό ληστρικό πόλεμο τῆς 'Αγγλίας ἐνάντια στά νοτιοαφρικανικά κράτη — Τράνσβααλ καί 'Οράνζεβα, πού εἶχαν σάν ἀποτέλεσμα νά χάσουν τήν ἀνεξαρτησία τους καί νά γίνουν ἀποικίες τῆς Μεγάλης Βρετανίας.—*398.*

40 'Ο Λένιν στά χειρόγραφα ἐδῶ σημείωσε: «βλ. συμπλήρωση πάνω, σελ. 7 τούτου τοῦ τετραδίου». Πάνω στήν 7η σελίδα ὁ Λένιν ἔγραφε:

«(βλ. σελ. 41 τούτου τοῦ τετραδίου)». Σύμφωνα μέ τή σημείωση αὐτή τοῦ Λένιν ἡ περικοπή ἀπό τή σελ. 7 τοῦ τετραδίου δημοσιεύτηκε στόν τόμο ὄχι σύμφωνα μέ τήν ἀρίθμηση τῶν σελίδων τοῦ τετραδίου, ἀλλά μέ τήν κανονική σειρά τῶν περικοπῶν ἀπό τό βιβλίο τοῦ Χόμπσον.—*408.*

41 Τίς περικοπές ἀπό τό βιβλίο τοῦ Σαμπά τίς ἔκανε ἡ Ν. Κ. Κρούπσκαγια. Τίς σημειώσεις, τίς προσθῆκες (βλ. στοιχειοθέτηση μέ ἡμίπαχα τυπογραφικά στοιχεῖα), τίς ὑπογραμμίσεις τῶν ἀποσπασμάτων (βλ. στοιχειοθέτηση μέ τυπογραφικά στοιχεῖα μέ μιά ὑπογράμμιση καί τυπογραφικά στοιχεῖα μέ δυό ὑπογραμμίσεις) καί τήν ἀρίθμηση τῶν σελίδων — ὁ Β. Ι. Λένιν.—*415.*

42 Τόν κατάλογο τῶν ἀποσπασμάτων ἀπό τό βιβλίο τοῦ Σοῦλτσε-Γκέβερνιτς τόν ἔκανε ὁ Λένιν κατά τό διάβασμα τοῦ βιβλίου, γιά νά κάνει μετά τίς ἀνάλογες περικοπές (βλ. πιό κάτω, σελ. 424—438 τούτου τοῦ τόμου). Τά ἀποσπάσματα τῶν πρώτων 11 σελίδων τά ἀντέγραψε ὁ Λένιν στό τετράδιο μέ κανονική σειρά. Στή συνέχεια στό τετράδιο ἀκολουθεῖ ὁλόκληρη σειρά ἀποσπασμάτων ἀπό τίς σελ. 229—375, πού δέν ἔχουν σημειωθεῖ στόν κατάλογο (ὅπως φαίνεται, μέρος τοῦ χειρογράφου χάθηκε). Τό τέλος τοῦ καταλόγου, ἀπό τή σελ. 401, ἀντιστοιχεῖ ἀκριβῶς στίς σημειώσεις τοῦ Λένιν στό τετράδιο.—*423.*

43 *Γκλάσις*—στρατιωτικός ὅρος — κλιτύς, προεξοχή, ἀνάχωμα μπροστά στήν ἐξωτερική τάφρο τοῦ ὀχυροῦ.—*423.*

44 *Φολκσράντ* — κοινοβούλιο τῶν Μπόερς.—*432.*

45 *Ράντ* (ὁλόκληρη ὀνομασία Βιτβάτερσραντ) — μεγάλη βιομηχανική περιοχή χρυσοῦ, πού ἐκτείνεται στό νομό Τράνσβααλ καί στή Νοτιοαφρικανική Ἕνωση. Στήν περιοχή αὐτή ἐξορύσσεται πάνω ἀπό τό $1/3$ τοῦ χρυσοῦ ὅλου τοῦ καπιταλιστικοῦ κόσμου.—*432.*

46 Τά στοιχεῖα γιά τήν ἐξόρυξη κάρβουνου στά 1911 τά πῆρε ὁ Β. Ι. Λένιν ἀπό τίς «Διεθνεῖς ἐπισκοπήσεις», πίνακας 19, στή «Στατιστική ἐπετηρίδα τῆς γερμανικῆς αὐτοκρατορίας», 1915, σελ. 33*.—*443.*

47 Τά στοιχεῖα γιά τήν κατανάλωση τσαγιοῦ καί οἰνοπνεύματος ἀφοροῦν τήν Αὐστραλία.—*451.*

48 Στόν πρόλογο γιά τή γαλλική καί τή γερμανική ἔκδοση τοῦ ἔργου «'Ο ἰμπεριαλισμός, ἀνώτατο στάδιο τοῦ καπιταλισμοῦ» ὁ Λένιν τονίζει ἰδιαίτερα τή σοβαρή σημασία τῶν στοιχείων σχετικά μέ τίς σιδηροδρομικές συγκοινωνίες ὅλου τοῦ κόσμου γιά τό χαρακτηρισμό τοῦ μονοπωλιακοῦ καπιταλισμοῦ: «'Η

κατανομή τοῦ σιδηροδρομικοῦ δικτύου, ἡ ἀνισομέριά του, ἡ ἀνισόμετρη ἀνάπτυξή του εἶναι ἀποτελέσματα τοῦ σύγχρονου, τοῦ μονοπωλιακοῦ καπιταλισμοῦ σέ παγκόσμια κλίμακα» ("Απαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 27ος, σελ. 310). Τά ὑλικά τῆς στατιστικῆς τῶν σιδηροδρόμων, πού παρατίθενται σέ τοῦτο τόν τόμο στίς σελίδες 462 - 468, 470 - 473, δείχνουν τόν τρόπο πού ὁ Λένιν συγκέντρωνε ἀπό διάφορες πηγές καί ἐπεξεργαζόταν πληθώρα στοιχείων γιά τήν ἀνάπτυξη τοῦ σιδηροδρομικοῦ δικτύου διαφόρων χωρῶν (μεγάλα κράτη, ἀνεξάρτητα καί μισοανεξάρτητα κράτη, ἀποικίες) γιά τά χρόνια 1890 καί 1913. Συγκρίνοντας τά στοιχεῖα αὐτά μέ τήν αὔξηση τῆς παραγωγῆς σιδήρου καί κάρβουνου ὁ Λένιν ἀποκαλύπτει τή δυσαναλογία ἀνάμεσα στήν ἀνάπτυξη τῶν παραγωγικῶν δυνάμεων καί στήν κατασκευή τῶν σιδηροδρομικῶν γραμμῶν τῶν διαφόρων χωρῶν (σάν συνέπεια τῶν μονοπωλίων στίς ἀποικίες). Τά πορίσματα τῆς μελέτης τῆς στατιστικῆς τῶν σιδηροδρομικῶν συγκοινωνιῶν πού συνοψίστηκαν σέ δυό σύντομους πίνακες ἐξετάζονται ἀπό τόν Λένιν στό κεφάλαιο 8 τοῦ βιβλίου «Ὁ ἰμπεριαλισμός, ἀνώτατο στάδιο τοῦ καπιταλισμοῦ» (βλ. "Απαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 27ος, σελ. 400 - 402).—*462.*

49 Βλ. Κ. Μάρξ καί Φ. Ἔνγκελς. "Απαντα, ρωσ. ἔκδ., τόμ. XVI, μέρ. 2, 1936, σελ. 335 - 360.—*477.*

50 Βλ. Κ. Μάρξ καί Φ. Ἔνγκελς. "Απαντα, 2η ρωσ. ἔκδ., τόμ. 21ος, σελ. 232.—*481.*

51 Βλ. Κ. Μάρξ καί Φ. Ἔνγκελς. "Απαντα, 2η ρωσ. ἔκδ., τόμ. 18ος, σελ. 550.—*481.*

52 Βλ. Κ. Μάρξ καί Φ. Ἔνγκελς. "Απαντα, ρωσ. ἔκδ., τόμ. XVI, μέρ. 2, 1936, σελ. 385 - 387.—*481.*

53 Βλ. Κ. Μάρξ καί Φ. Ἔνγκελς. "Απαντα, 2η ρωσ. ἔκδ., τόμ. 18ος, σελ. 457 - 474.—*482.*

54 Βλ. Κ. Μάρξ καί Φ. Ἔνγκελς. "Απαντα, 2η ρωσ. ἔκδ., τόμ. 18ος, σελ. 503 - 509.—*482.*

55 Βλ. Κ. Μάρξ καί Φ. Ἔνγκελς. "Απαντα, 2η ρωσ. ἔκδ., τόμ. 18ος, σελ. 540.—*484.*

56 Βλ. Κ. Μάρξ καί Φ. Ἔνγκελς. "Απαντα, 2η ρωσ. ἔκδ., τόμ. XVI, μέρ. 2, 1936, σελ. 388—401.—*484.*

57 Ἐδῶ καί στή συνέχεια πρόκειται γιά τήν ἐφημερίδα «Hamburger Echo» («Ἠχώ τοῦ Ἀμβούργου») — καθημερινή ἐφημερίδα, ὄργανο τῆς ὀργάνωσης τοῦ Γερμανικοῦ Σοσιαλδημοκρατικοῦ κόμματος τοῦ Ἀμβούργου, πού ἱδρύθηκε τό 1875 σάν «Hamburg-Altonaer Volksblatt» («Λαϊκό φυλλάδιο τοῦ Ἀμβούργου-Ἄλτον») καί ἀπό τό 1877 μέχρι σήμερα βγαίνει μέ τόν τίτλο «Ἠχώ τοῦ Ἀμβούργου». Στά χρόνια τοῦ παγκόσμιου ἰμπεριαλιστικοῦ πολέμου 1914 - 1918 πῆρε σοσιαλσωβινιστική θέση. Τό Μάρτη τοῦ 1933 κλείστηκε ἀπό τή χιτλερική κυβέρνηση. Ἄρχισε νά ξαναβγαίνει ἀπό τόν Ἀπρίλη τοῦ 1946.—*484.*

58 Ὁ βέλγος βασιλιάς Λεοπόλδος ὁ Β΄(1835—1909) στά 1879—1884 μέ τίς κάθε λογῆς μηχανοραφίες, τή βία καί τήν ἐξαγορά κατέλαβε τεράστια ἔκταση στήν περιοχή τοῦ ποταμοῦ Κογκό. Ἡ διάσκεψη τοῦ Βερολίνου 1884 - 1885 κατοχύρωσε τή μετατροπή τοῦ κατακτημένου ἐδάφους σέ προσωπική ἰδιοκτησία τοῦ Λεοπόλδου Β΄μέ τήν ὀνομασία «ἐλεύθερο κράτος τοῦ Κογκό». Ἡ κατάκτηση τῆς χώρας συνοδεύτηκε μέ σκληρούς διωγμούς ἐνάντια στίς ἀφρικανικές φυλές

καί τούς προξένησε ἀναρίθμητες συμφορές καί βάσανα. Τό 1908 ὁ Λεοπόλδος Β΄ «παραχώρησε» στό Βέλγιο μέ μεγάλα ὀφέλη γιά τόν ἑαυτό του τά προσωπικά δικαιώματα πάνω στό Κογκό — τό Κογκό ἔγινε βελγική ἀποικία, ὅπου κυριαρχοῦσαν ἀπόλυτα τά καπιταλιστικά μονοπώλια: βελγικά, ἀγγλικά, γαλλικά κ.ἄ. Ἡ ἀνελέητη καπιταλιστική ἐκμετάλλευση τοῦ Κογκό προκάλεσε ἀλλεπάλληλες ἀντιιμπεριαλιστικές λαϊκές ἐξεγέρσεις πού καταπνίγηκαν μέ μεγάλη σκληρότητα ἀπό τούς ἀποικιοκράτες. Κάτω ἀπό τήν ὁρμή τοῦ ἐθνικοαπελευθερωτικοῦ κινήματος στίς 30 τοῦ Ἰούνη 1960 ἀνακηρύχθηκε ἡ ἀνεξαρτησία τοῦ Κογκό, ἀλλά καί μετά ἀπ᾽ αὐτό στή χώρα διαφεντεύουν τά ξένα μονοπώλια.—*502.*

59 Βλ. Κ. Μάρξ. «Τό Κεφάλαιο», ρωσ. ἔκδ., τόμ. III, μέρ. 2, 1955, σελ. 495.—*546.*

60 Βλ. Κ. Μάρξ καί Φ. Ἔνγκελς. Ἅπαντα, 2η ρωσ. ἔκδ., τόμ. 19ος, σελ. 151 - 156. Τό ἀπόσπασμα στή σελ. 152.—*556.*

61 Στήν ἀπόφαση τοῦ συνεδρίου τῆς Στουτγάρδης τῆς II· Διεθνοῦς (Αὔγουστος 1907) «Ὁ μιλιταρισμός καί οἱ διεθνεῖς συγκρούσεις», στήν ἐπεξεργασία τῆς ὁποίας πῆρε μέρος ὁ Β. Ι. Λένιν, τονιζόταν ὅτι ὁ μιλιταρισμός εἶναι τό κύριο ὅπλο ταξικῆς καταπίεσης, τονίστηκε ἐπίσης τό καθῆκον τῆς σοσιαλδημοκρατίας ὄχι μόνο νά ἀγωνιστεῖ ἐνάντια στήν ἐξαπόλυση πολέμου ἤ γιά τό γρήγορο σταμάτημα τῶν πολέμων πού ἔχουν ἤδη κηρυχτεῖ, ἀλλά καί γιά νά χρησιμοποιήσει τήν κρίση πού προκαλεῖ ὁ πόλεμος γιά τήν ἐπιτάχυνση τῆς ἀνατροπῆς τῆς ἀστικῆς τάξης. Βλ. τό ἄρθρο τοῦ Β. Ι. Λένιν «Τό διεθνές σοσιαλιστικό συνέδριο τῆς Στουτγάρδης» (Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 16ος, σελ. 72 - 79 καί 85 - 95).—*558.*

62 *«Διεθνιστές σοσιαλιστές τῆς Γερμανίας»* («Internationale Sozialisten Deutschlands», Ι. Σ. Δ.) — ὁμάδα τῶν γερμανῶν ἀριστερῶν σοσιαλδημοκρατῶν, πού συνενώθηκαν στά χρόνια τοῦ παγκόσμιου ἰμπεριαλιστικοῦ πολέμου γύρω στό περιοδικό «Lichtstrahlen») («Ἀχτίδες Φωτός») πού ἔβγαινε στό Βερολίνο ἀπό τό 1913 ὥς τό 1921. Ἡ ὁμάδα δέν εἶχε πλατιούς δεσμούς μέ τίς μάζες καί διαλύθηκε γρήγορα.

Ὁμάδα «Διεθνής» — ἐπαναστατική ὀργάνωση τῶν γερμανῶν ἀριστερῶν σοσιαλδημοκρατῶν. Τήν ὁμάδα αὐτή τήν ἵδρυσαν στίς ἀρχές τοῦ παγκόσμιου ἰμπεριαλιστικοῦ πολέμου οἱ Κ. Λῆμπκνεχτ, Ρ. Λούξεμπουργκ, Φ. Μέρινγκ, Κ. Τσέτκιν, Γ. Μαρχλέβσκι, Λ. Ἰογκίχες (Τίσκα) καί Β. Πίκ. Τόν Ἀπρίλη τοῦ 1915 ἡ Ρ. Λούξεμπουργκ καί ὁ Φ. Μέρινγκ ἵδρυσαν τό περιοδικό «Die Internationale» γύρω στό ὁποῖο συσπειρώθηκε ἡ βασική ὁμάδα τῶν ἀριστερῶν σοσιαλδημοκρατῶν τῆς Γερμανίας. Τήν 1η τοῦ Γενάρη 1916 συνῆλθε στό Βερολίνο ἡ παγγερμανική συνδιάσκεψη τῶν ἀριστερῶν σοσιαλδημοκρατῶν, ὅπου ἡ ὁμάδα διαμορφώθηκε ὀργανωτικά καί πῆρε ἀπόφαση νά ὀνομάζεται ὁμάδα «Διεθνής». Ἀπό τό 1916 ἡ ὁμάδα αὐτή, ἐκτός ἀπό τίς πολιτικές προκηρύξεις πού ἔβγαζε τό 1915, ἄρχισε νά ἐκδίδει παράνομα καί νά κυκλοφορεῖ τά «Πολιτικά Γράμματα» μέ τήν ὑπογραφή «Σπάρτακος» (ἔβγαιναν κανονικά ὥς τόν Ὀκτώβρη τοῦ 1918). Ἔτσι ἡ ὁμάδα «Διεθνής» ἄρχισε νά ὀνομάζεται ἐπίσης ὁμάδα «Σπάρτακος».

Οἱ σπαρτακιστές ἔκαναν ἐπαναστατική προπαγάνδα στίς μάζες, ὀργάνωναν μαζικές ἀντιπολεμικές ἐκδηλώσεις, καθοδηγοῦσαν ἀπεργίες, ξεσκέπαζαν τόν ἰμπεριαλιστικό χαρακτήρα τοῦ παγκόσμιου πολέμου καί τήν προδοσία τῶν ὀπορτουνιστῶν ἡγετῶν τῆς σοσιαλδημοκρατίας. Οἱ σπαρτακιστές ὅμως ἔκαναν σοβαρά λάθη στά ζητήματα τῆς θεωρίας καί τῆς πολιτικῆς.

Τόν Ἀπρίλη τοῦ 1917 οἱ σπαρτακιστές μπῆκαν στό κεντρικό Ἀνεξάρτητο Σοσιαλδημοκρατικό κόμμα τῆς Γερμανίας, διατηρώντας τήν ὀργανωτική τους

αὐτοτέλεια. Τό Νοέμβρη τοῦ 1918 στήν πορεία τῆς ἐπανάστασης στή Γερμανία οἱ σπαρτακιστές ἀποσπάστηκαν ἀπό τούς «ἀνεξάρτητους», σχημάτισαν τήν «Ἕνωση Σπάρτακου» καί στίς 14 τοῦ Δεκέμβρη 1918 δημοσίευσαν τό πρόγραμμά τους. Στό ἱδρυτικό Συνέδριο (30 τοῦ Δεκέμβρη 1918—1 τοῦ Γενάρη 1919) οἱ σπαρτακιστές ἵδρυσαν τό Κομμουνιστικό Κόμμα τῆς Γερμανίας. Ὁ Β. Ι. Λένιν ἔκανε ἐπανειλημμένη κριτική στά λάθη τῶν γερμανῶν ἀριστερῶν σοσιαλδημοκρατῶν καί στήν ἀσυνέπεια τῶν θέσεών τους. Ταυτόχρονα ἐκτιμοῦσε πολύ τήν ἐπαναστατική τους δράση.—*564.*

63 Βλ. Κ. Μάρξ καί Φ. Ἔνγκελς. Διαλεκτά ἔργα σέ δυό τόμους, ρωσ. ἔκδ., τόμ. 2, 1955, σελ. 386.—*400.* Τό ἀπόσπασμα στή σελ. 398.—*568.*

64 Ὁ Λένιν ἔκανε αὐτή τήν περικοπή ἀπό τό ἄρθρο τοῦ Κ. Κάουτσκι «Ἡ θρησκεία», πού δημοσιεύτηκε στό περιοδικό «Die Neue Zeit», 32ος χρόνος ἔκδοσης, 1913/1914, τόμ. 1ος, τεῦχ. 6, 7.XI.1913, σελ. 182—188 (ἀρχή τοῦ ἄρθρου) καί τεῦχ. 10, 5.XII.1913, σελ. 352—360 (τέλος τοῦ ἄρθρου).—*570.*

65 Ὁ Λένιν ἔκανε αὐτή τήν περικοπή ἀπό τό πληροφοριακό σημείωμα πάνω στό ἄρθρο τοῦ Μ. Β. Ὄβινγκτον «Ἡ κατάσταση τῶν νέγρων στίς Ἑνωμένες Πολιτεῖες», πού δημοσιεύτηκε στό «Die Neue Zeit», 1914, τόμ. 1ος, σελ. 382—383, καί ἀπό τό δημοσιευμένο στό ἴδιο περιοδικό στή σελ. 592 πληροφοριακό σημείωμα ἀπό τό ἄρθρο τοῦ Ι. Μ. Ράιμοντ «Τό πρόβλημα τῶν νέγρων».—*570.*

66 *«Βιομηχανικοί ἐργάτες τοῦ κόσμου»* («I. W. W.», «Βιομηχανικοί ἐργάτες τοῦ κόσμου») — συνδικαλιστική ὀργάνωση τῶν ἐργατῶν τῶν ΕΠΑ, πού ἱδρύθηκε τό 1905 καί συνένωνε κυρίως ἀνειδίκευτους καί χαμηλόμισθους ἐργάτες διαφόρων ἐπαγγελμάτων. Στήν ἵδρυσή της πῆραν ἐνεργό μέρος οἱ παράγοντες τοῦ ἀμερικανικοῦ ἐργατικοῦ κινήματος, Ντ. ντέ Λεόν, Γ. Ντέμπς καί Β. Χέιβουντ. Οἱ «Βιομηχανικοί ἐργάτες τοῦ κόσμου» πραγματοποίησαν ἀρκετές πετυχημένες μαζικές ἀπεργίες. Στά χρόνια τοῦ Πρώτου Παγκόσμιου Πολέμου μέ τή συμμετοχή τῆς ὀργάνωσης αὐτῆς ἔγιναν ἀρκετές ἀντιπολεμικές ἐκδηλώσεις τῆς ἀμερικανικῆς ἐργατικῆς τάξης. Μερικοί ἡγέτες τῶν «Βιομηχανικῶν ἐργατῶν τοῦ κόσμου», Β. Χέιβουντ καί ἄλλοι, χαιρέτισαν τή Μεγάλη Ὀκτωβριανή σοσιαλιστική ἐπανάσταση καί προσχώρησαν στό Κομμουνιστικό Κόμμα τῶν ΕΠΑ. Ταυτόχρονα στή δραστηριότητα τῆς ὀργάνωσης παρουσιάστηκαν ἀναρχοσυνδικαλιστκά γνωρίσματα: δέν παραδεχόταν τήν πολιτική πάλη τοῦ προλεταριάτου, ἀρνιόταν τόν καθοδηγητικό ρόλο τοῦ ἐπαναστατικοῦ κόμματος καί τήν ἀναγκαιότητα τῆς δικτατορίας τοῦ προλεταριάτου. Λόγω τῆς ὀπορτουνιστικῆς πολιτικῆς τῆς ἡγεσίας οἱ «Βιομηχανικοί ἐργάτες τοῦ κόσμου» ἔγιναν μιά σεχταριστική ὀργάνωση, πού ἔχασε σύντομα τήν ἐπιροή της στό ἐργατικό κίνημα.

Τό Σοσιαλιστικό Κόμμα τῆς Ἀμερικῆς ἱδρύθηκε τόν Ἰούλη τοῦ 1901 στό συνέδριο τῆς Ἰνδιανούπολης μέ τή συνένωση τῶν ὁμάδων πού ἀποσπάστηκαν ἀπό τό Σοσιαλιστικό ἐργατικό κόμμα καί τό Σοσιαλδημοκρατικό κόμμα τῶν ΕΠΑ, πού ἕνας ἀπό τούς ὀργανωτές του ἦταν ὁ Γιούτζιν Ντέμπς, δημοφιλής παράγοντας τοῦ ἐργατικοῦ κινήματος τῶν ΕΠΑ καί ἕνας ἀπό τούς ἱδρυτές τοῦ νέου κόμματος.

Στά χρόνια τοῦ πρώτου παγκόσμιου πολέμου στό Σοσιαλιστικό κόμμα διαμορφώθηκαν τρία ρεύματα: οἱ σοσιαλσωβινιστές, πού ὑποστήριζαν τήν ἰμπεριαλιστική πολιτική τῆς κυβέρνησης, οἱ κεντριστές, πού τάσσονταν ἐνάντια στόν ἰμπεριαλιστικό πόλεμο μόνο στά λόγια καί ἡ ἐπαναστατική μειοψηφία πού ἀκολουθοῦσε διεθνιστικές θέσεις καί πάλευε ἐνάντια στόν πόλεμο.

Ἡ ἀριστερή πτέρυγα τοῦ Σοσιαλιστικοῦ κόμματος μ᾽ ἐπικεφαλῆς τόν Τσάρλς Ρούντενμπεργκ, τόν Οὐίλιαμ Φόστερ, τόν Μπ. Χέιβουντ, κ.ἄ., στηριζόμενη στά προλεταριακά στοιχεῖα, ἔκανε ἀγώνα ἐνάντια στήν ὀπορτουνιστική ἡγεσία τοῦ κόμματος, γιά αὐτοτελή πολιτική δράση τοῦ προλεταριάτου, γιά τή δημιουργία παραγωγικῶν συνδικάτων πού νά βασίζονται στίς ἀρχές τῆς ταξικῆς πάλης. Τό 1919 τό Σοσιαλιστικό κόμμα διασπάστηκε. Ἡ ἀριστερή πτέρυγα πού ἀποχώρησε ἀπό τό ΣΚ ἔγινε ὁ πρωτεργάτης τῆς δημιουργίας καί ὁ βασικός πυρήνας τοῦ Κομμουνιστικοῦ κόμματος τῶν ΕΠΑ.

Σήμερα τό Σοσιαλιστικό Κόμμα εἶναι μιά ὀλιγάριθμη σεχταριστική ὀργάνωση.—*570.*

67 Βλ. Κ. Μάρξ καί Φ. Ἔνγκελς. Ἅπαντα, 2η ρωσ. ἔκδ., τόμ. 18ος, σελ. 296—301 καί 302—305.—*570.*

68 *Τό Σοσιαλιστικό ἐργατικό κόμμα τῆς Ἀμερικῆς* ἱδρύθηκε τό 1876 στό ἑνωτικό συνέδριο πού ἔγινε στή Φιλαδέλφεια μέ τή συγχώνευση τῶν ἀμερικανικῶν τμημάτων τῆς Ι Διεθνοῦς καί ἄλλων σοσιαλιστικῶν ὀργανώσεων. Τό συνέδριο τό καθοδηγοῦσε ὁ συναγωνιστής τοῦ Μάρξ καί τοῦ Ἔνγκελς, Φ. Α. Ζόργκε. Ἡ συντριπτική πλειοψηφία τοῦ κόμματος ἀποτελοῦνταν ἀπό μετανάστες πού εἶχαν ἀδύνατους δεσμούς μέ τούς ντόπιους ἐργάτες τῆς Ἀμερικῆς. Στά πρῶτα χρόνια τήν καθοδηγητική θέση στό κόμμα τήν εἶχαν οἱ λασσαλιστές, πού ἔκαναν λάθη σεχταριστικο-δογματικοῦ χαρακτήρα. Ὁ Μάρξ καί ὁ Ἔνγκελς ὑπέβαλαν σέ αὐστηρή κριτική τή σεχταριστική τακτική τῶν ἀμερικανῶν σοσιαλιστῶν. Στή δεκαετία 1890—1900 τήν καθοδήγηση τοῦ Σοσιαλιστικοῦ ἐργατικοῦ κόμματος ἀνέλαβε ἡ ἀριστερή πτέρυγα μ᾽ ἐπικεφαλῆς τόν Ντ. ντέ-Λεόν, πού ἔκανε, ὡστόσο, λάθη ἀναρχοσυνδικαλιστικοῦ χαρακτήρα. Τό ΣΕΚ παραιτήθηκε ἀπό τήν πάλη γιά τίς μερικές διεκδικήσεις τῆς ἐργατικῆς τάξης, ἀπό τή δουλιά στά ρεφορμιστικά συνδικάτα καί ἔχανε ὅλο καί πιό πολύ τούς δεσμούς του μέ τό μαζικό ἐργατικό κίνημα πού καί πρίν ἦταν ἀδύνατοι. Τό Σοσιαλιστικό ἐργατικό κόμμα στά χρόνια τοῦ πρώτου παγκόσμιου πολέμου ἔκλινε πρός τό διεθνισμό. Κάτω ἀπό τήν ἐπίδραση τῆς Μεγάλης Ὀκτωβριανῆς σοσιαλιστικῆς ἐπανάστασης τό πιό ἐπαναστατικό τμῆμα τοῦ κόμματος πῆρε δραστήριο μέρος στή δημιουργία τοῦ Κομμουνιστικοῦ Κόμματος τῆς Ἀμερικῆς. Σήμερα τό ΣΕΚ εἶναι μιά ὀλιγάριθμη ὀργάνωση χωρίς ἐπιροή στό ἐργατικό κίνημα τῶν ΕΠΑ.

Ἀμερικανική Ὁμοσπονδία Ἐργασίας (ΑΟΕ) — συνδικαλιστική ἕνωση στίς ΕΠΑ, πού ἱδρύθηκε τό 1881. Ἡ ΑΟΕ, συγκροτημένη πάνω στήν κατά κλάδους ὀργανωτική ἀρχή, συνένωνε κατά προτεραιότητα τήν «ἐργατική ἀριστοκρατία». Ἐπίσημο ὄργανο τῆς ΑΟΕ εἶναι τό μηνιαῖο περιοδικό «American Federationist» πού βγαίνει στήν Οὐάσιγκτων ἀπό τό 1894. Ἡ ρεφορμιστική ἡγεσία τῆς ΑΟΕ κηρύσσει τήν «ταξική συνεργασία» καί στέκεται πάνω στή βάση τῆς ὑπεράσπισης τῆς καπιταλιστικῆς τάξης πραγμάτων, ἐφαρμόζει πολιτική διάσπασης τοῦ διεθνοῦς ἐργατικοῦ κινήματος καί ὑποστηρίζει ἐνεργά τήν ἐπιθετική ἐξωτερική πολιτική τοῦ ἀμερικανικοῦ ἰμπεριαλισμοῦ. Τό 1955 ἡ ΑΟΕ συγχωνεύτηκε μέ τήν ἄλλη συνδικαλιστική ἕνωση, τό Κογκρέσσο τῶν παραγωγικῶν συνδικάτων. Ἡ νέα ἕνωση ὀνομάζεται Ἀμερικανική Ὁμοσπονδία Ἐργασίας—Κογκρέσσο τῶν παραγωγικῶν ἑνώσεων (ΑΟΕ—ΚΠΕ).—*572.*—

69 Τό ἄρθρο αὐτό ἐπικολλήθηκε στό τετράδιο «ὄμικρον» σάν ἀπόκομμα ἀπό τήν ἐφημερίδα «Leipziger Volkszeitung» τῆς 10 τοῦ Ἰούλη 1916. Δέν ἀναφέρεται ὁ ἀρθρογράφος.—*580.*

70 Βλ. Κ. Μάρξ καί Φ. Ένγκελς. Άπαντα, 2η ρωσ. ἔκδ., τόμ. 17ος, σελ. 1—6 καί 277—281.—*582.*

71 Βλ. Κ. Μάρξ καί Φ. Ένγκελς. Διαλεκτά Γράμματα, ρωσ. ἔκδ., 1953, σελ. 253. Τό τετράδιο «Ὁ μαρξισμός γιά τό κράτος» εἶναι προπαρασκευαστικό ὑλικό τοῦ Β. Ι. Λένιν γιά τό βιβλίο «Κράτος καί ἐπανάσταση» πού γράφτηκε στή Ζυρίχη τό Γενάρη-Φλεβάρη 1917 (βλ. Άπαντα, 5η ρωσ. ἔκδ., τόμ. 33ος). Ἡ παραπομπή στό τετράδιο «Ὁ μαρξισμός γιά τό κράτος» ἔγινε, προφανῶς, ἀργότερα, στήν περίοδο τῆς συγγραφῆς τοῦ βιβλίου «Κράτος καί ἐπανάσταση». —*582.*

72 Βλ. Κ. Μάρξ καί Φ. Ένγκελς. Διαλεκτά Γράμματα, ρωσ. ἔκδ., 1953, σελ. 256.—*582.*

73 Βλ. Κ. Μάρξ καί Φ. Ένγκελς. Διαλεκτά Γράμματα, ρωσ. ἔκδ., 1953, σελ. 263.—*582.*

74 Ἡ ἡμερομηνία τοῦ γράμματος τοῦ Κ. Μάρξ στό «Die Neue Zeit» εἶναι λαθεμένη, πρέπει νά εἶναι: 4 τοῦ Φλεβάρη 1871 (βλ. Κ. Μάρξ καί Φ. Ένγκελς. Διαλεκτά Γράμματα, ρωσ. ἔκδ., 1953, σελ. 257). Τό ἀπόσπασμα στό γράμμα τῆς 16 Γενάρη 1871 βλ. στό ἴδιο, σελ. 256.—*582.*

75 Βλ. Κ. Μάρξ καί Φ. Ένγκελς. Άπαντα, 1η ρωσ. ἔκδ., τόμ. 16ος, σελ. 438.—*583.*

76 Βλ. Κ. Μάρξ καί Φ. Ένγκελς. Άπαντα, ρωσ. ἔκδ., τόμ. XXVI, 1935, σελ. 368.—*583.*

77 Στό ἄρθρο του «Οἱ σκοποί τοῦ πολέμου» ὁ Φ. Ένγκελς παραθέτει δήλωση τῆς σοσιαλδημοκρατικῆς ὁμάδας τῆς πρωσσικῆς λαντάγκ (βουλῆς) τῆς 17 τοῦ Γενάρη 1916.—*591.*

78 Στόν πρῶτο παγκόσμιο πόλεμο ὁ Τρότσκι ἐφάρμοζε κεντριστική πολιτική, ὑποστήριζε τό σοσιαλιμπεριαλισμό. Ὁ Λένιν θεωροῦσε τόν κεντρισμό σάν τήν περισσότερο βλαβερή καί ἐπικίνδυνη παραλλαγή τοῦ ὀπορτουνισμοῦ, γιατί οἱ κρυφοί ὀπορτουνιστές εἶναι «ἑκατό φορές πιό βλαβεροί καί πιό ἐπικίνδυνοι γιά τό ἐργατικό κίνημα». Οἱ μπολσεβίκοι λενινιστές ἔκαναν ἀνειρήνευτη πάλη ἐνάντια στόν κεντρισμό καί τήν παραλλαγή του, τόν τροτσκισμό. Ξεσκεπάζοντας τήν πραγματική οὐσία τοῦ τροτσκιστικοῦ συνθήματος «Οὔτε νίκες, οὔτε ἧττες» ὁ Λένιν τόνιζε ὅτι ὅσοι ὑποστηρίζουν τό σύνθημα αὐτό στό δοσμένο πόλεμο εἶναι «συνειδητά ἤ ἀσυνείδητα σωβινιστές», «ἐχθροί τῆς προλεταριακῆς πολιτικῆς», ὀπαδοί τῆς ἀστικῆς τάξης (βλ. Άπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 26ος, σελ. 295).—*592.*

79 Βλ. Κ. Μάρξ καί Φ. Ένγκελς. Άπαντα, ρωσ. ἔκδ., τόμ. XVI, μέρ. 2, 1936, σελ. 262—278.—*594.*

80 Βλ. Κ. Μάρξ καί Φ. Ένγκελς. Άπαντα, ρωσ. ἔκδ., τόμ. XXVI, 1935, σελ. 288.—*595.*

81 Βλ. Κ. Μάρξ καί Φ. Ένγκελς. Άπαντα, ρωσ. ἔκδ., τόμ. XXVI, 1935, σελ. 292.—*595.*

82 Ἡ ἡμερομηνία τοῦ γράμματος τοῦ Κ. Μάρξ στό «Die Neue Zeit» εἶναι λαθεμένη, πρέπει νά εἶναι: 4 Αὐγούστου 1874 (βλ. Κ. Μάρξ καί Φ. Ένγκελς. Άπαντα, ρωσ. ἔκδ., τόμ. XXVI, 1935, σελ. 369).—*595.*

83 Βλ. Κ. Μάρξ καί Φ. Ένγκελς. Άπαντα, ρωσ. ἔκδ., τόμ. XXVI, 1935, σελ. 368. —*596.*

84 «*Vorbote*» — περιοδικό, θεωρητικό ὄργανο τῆς ἀριστερᾶς τοῦ Τσίμμερβαλντ. Ἔβγαινε στά γερμανικά στή Βέρνη. Βγῆκαν δυό τεύχη: τό 1 τό Γενάρη καί τό 2 τόν Ἀπρίλη τοῦ 1916. Ἐπίσημοι ἐκδότες τοῦ περιοδικοῦ ἦταν ἡ Γκ. Ρόλαντ-Χόλστ καί ὁ Α. Πάννεκουκ. Ὁ Λένιν πῆρε δραστήριο μέρος στήν ἵδρυση τοῦ περιοδικοῦ καί μετά τήν ἔκδοση τοῦ τεύχ. 1 τοῦ περιοδικοῦ στήν ὀργάνωση τῆς μετάφρασής του στά γαλλικά γιά πλατύτερη κυκλοφορία. Στό περιοδικό δημοσιεύτηκαν τά ἄρθρα τοῦ Λένιν «Ὁ ὀπορτουνισμός καί ἡ χρεοκοπία τῆς ΙΙ Διεθνοῦς» καί «Ἡ σοσιαλιστική ἐπανάσταση καί τό δικαίωμα αὐτοδιάθεσης τῶν ἐθνῶν (Θέσεις)».—*599.*

85 Βλ. Κ, Μάρξ καί Φ. Ἔνγκελς. Ἅπαντα, ρωσ. ἔκδ.,τόμ. XXVII, 1935, σελ. 571. —*600.*

86 Βλ. Κ. Μάρξ καί Φ. Ἔνγκελς. Ἅπαντα, ρωσ. ἔκδ., τόμ. XXVII, 1935, σελ.555. —*600.*

87 Βλ. Κ. Μάρξ καί Φ. Ἔνγκελς. Διαλεκτά Γράμματα, ρωσ. ἔκδ., 1953, σελ. 415—416.—*600.*

88 Τό γράμμα αὐτό τοῦ Κ. Μάρξ πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1878 στή δεύτερη ἔκδοση τοῦ βιβλίου τοῦ Λῆμπκνεχτ (βλ. Κ. Μάρξ καί Φ. Ἔνγκελς. Ἅπαντα, ρωσ. ἔκδ., τόμ. XV, 1935, σελ. 381—382).—*604.*

89 *Γκρύτλι ἕνωση* (Grütli-Verein) — ἀστική ρεφορμιστική ὀργάνωση. Ἱδρύθηκε στήν Ἐλβετία τό 1838 πρίν ἱδρυθεῖ τό ἐλβετικό Σοσιαλδημοκρατικό κόμμα. Ἡ Γκρύτλι ἕνωση ὀνομάστηκε πρός τιμή τῆς θρυλικῆς ἕνωσης τῆς Γκρυτλιάνων (συνομωτῶν) πού ἐξεγέρθηκαν ἐνάντια στό ζυγό τῆς αὐστριακῆς δυναστείας τῶν Ἀψβούργων τό 16ο αἰώνα. Τό 1901 ἡ Γκρύτλι ἕνωση προσχώρησε στό ἐλβετικό Σοσιαλδημοκρατικό κόμμα, διατηρώντας τήν ὀργανωτική της αὐτοτέλεια, τό δημοσιογραφικό της ὄργανο τήν ἐφημερίδα «Grütlianer» καί ἐφάρμοζε τή δική της ἀστικοεθνικιστική γραμμή. Στά χρόνια τοῦ παγκόσμιου ἰμπεριαλιστικοῦ πολέμου 1914—1918 πῆρε ἀκραία σωβινιστική θέση καί ἦταν στήριγμα τῶν σοσιαλσωβινιστῶν. Τό Νοέμβρη τοῦ 1916 τό συνέδριο τοῦ ἐλβετικοῦ Σοσιαλδημοκρατικοῦ κόμματος, πού συνῆλθε στή Ζυρίχη, πῆρε ἀπόφαση νά θεωρηθεῖ ἡ σοσιαλσωβινιστική δραστηριότητα τῆς Γκρύτλι ἕνωσης σάν ἀσυμβίβαστη μέ τήν παραμονή της στό Σοσιαλδημοκρατικό κόμμα.—*606.*

90 Βλ. Κ. Μάρξ καί Φ. Ἔνγκελς. Ἅπαντα, 2η ρωσ. ἔκδ., τόμ. 7ος, σελ. 315—317. Τό ἀπόσπασμα στή σελ. 316.—*612.*

91 Τό βιβλίο τοῦ Φ. Ἔνγκελς «Ὁ Πάδος καί ὁ Ρῆνος» βγῆκε τό 1859 στό Βερολίνο. Βλ. Κ. Μάρξ καί Φ. Ἔνγκελς. Ἅπαντα, 2η ρωσ. ἔκδ., τόμ. 13ος, σελ. 233—281.—*613.*

92 Βλ. Κ. Μάρξ καί Φ. Ἔνγκελς. Ἅπαντα, 2η ρωσ. ἔκδ., τόμ. 7ος, σελ. 295—307. Τό ἀπόσπασμα στή σελ. 303 καί 301.—*613.*

93 Βλ. Κ. Μάρξ καί Φ. Ἔνγκελς. Ἅπαντα, 2η ρωσ. ἔκδ., τόμ. 7ος, σελ. 446—490. Τό ἀπόσπασμα στή σελ. 471—472.—*614.*

94 Βλ. Κ. Μάρξ καί Φ. Ἔνγκελς. Ἅπαντα, 2η ρωσ. ἔκδ., τόμ. 7ος, σελ. 224—237. —*614.*

95 Ὁ Β. Ι. Λένιν στό ἄρθρο του «Ἡ χρεοκοπία τῆς ΙΙ Διεθνοῦς» δίνει ἐκτίμηση

τοῦ βιβλίου τοῦ Μπρέιλσφορντ «'Ο πόλεμος τοῦ χάλυβα καί τοῦ χρυσοῦ» καί χρησιμοποιεῖ τά στοιχεῖα πού παραθέτει ὁ συγγραφέας γιά τό ξεσκέπασμα τῶν σοσιαλσωβινιστικῶν θεωριῶν (βλ. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 26ος, σελ. 225—226). Τό κείμενο αὐτοῦ τοῦ τετραδίου τό ἔγραψε ἡ Ν. Κ. Κρούπσκαγια. (Γιά τίς ὑπογραμμίσεις μέ τυπογραφικά στοιχεῖα βλ. τή σημείωση 37.)—*617.*

96 Πρόκειται γιά τήν κυβερνητική ἐπικύρωση τῆς δραστηριότητας τοῦ ἀγγλικοῦ κεφαλαίου στό ἐξωτερικό.—*631.*

97 Τό κείμενο αὐτοῦ τοῦ τετραδίου τό ἔγραψε ἡ Ν. Κ. Κρούπσκαγια. 'Η ὑπογράμμιση ὁρισμένων λέξεων, τό σβήσιμο καί οἱ σημειώσεις στά περιθώρια, ἡ ἀρίθμηση τῶν σελίδων ὥς τή 15η καί τό σημείωμα στό ἐξώφυλλο ἔγιναν ἀπό τόν Β. Ι. Λένιν (γιά τίς ὑπογραμμίσεις μέ τυπογραφικά στοιχεῖα βλ. τή σημείωση 37). 'Από τή σελ. 15, ὅπου ἀρχίζουν οἱ περικοπές ἀπό τό βιβλίο τοῦ Σίλεϋ (σελ. 640 τούτου τοῦ τόμου), ὁ Β. Ι. Λένιν δέν ἔκανε καμιά σημείωση.—*634.*

98 'Από τό γράμμα τοῦ Κ. Μάρξ πρός τόν Ι. Βάιντεμαγερ τῆς 11 τοῦ Σεπτέμβρη 1851. Βλ.Κ. Μάρξ καί Φ. Ἔνγκελς. Διαλεκτά Γράμματα, ρωσ. ἔκδ., 1953, σελ. 49 - 50.—*635.*

99 'Από τό γράμμα τοῦ Κ. Μάρξ πρός τόν Βάιντεμαγερ τῆς 5 τοῦ Μάρτη 1852. Βλ. Κ. Μάρξ καί Φ. Ἔνγκελς. Διαλεκτά Γράμματα, ρωσ. ἔκδ., 1953, σελ. 63 - 64.—*635.*

100 'Από τό γράμμα τοῦ Κ. Μάρξ πρός τόν Μάγερ καί τόν Α. Φόγκτ τῆς 9 τοῦ 'Απρίλη 1870. Βλ. Κ. Μάρξ καί Φ. Ἔνγκελς. Διαλεκτά Γράμματα, ρωσ. ἔκδ., 1953, σελ. 234 - 236.—*638.*

101 Τίς ὑπόλοιπες σελίδες αὐτοῦ τοῦ τετραδίου ὁ Λένιν δέν τίς ἀρίθμησε καί δέν ἔκανε καμιά σημείωση πάνω στό κείμενο.—*640.*

102 Τό βασικό κείμενο τοῦ τετραδίου πού ὁ Β. Ι. Λένιν ἔβαλε τόν τίτλο «'Ιμπεριαλισμός» τό ἔγραψε ἡ Ν. Κ. Κρούπσκαγια. Οἱ ὑπογραμμίσεις στό κείμενο, οἱ σημειώσεις στά περιθώρια καί τό σημείωμα στό ἐξώφυλλο καί ἡ ἀρίθμηση τῶν σελίδων τοῦ τετραδίου εἶναι τοῦ Β. Ι. Λένιν. (Γιά τίς ὑπογραμμίσεις μέ τυπογραφικά στοιχεῖα βλ. στή σημείωση 37.)—*651.*

103 Βλ. Κ. Μάρξ καί Φ. Ἔνγκελς. Ἅπαντα, ρωσ. ἔκδ., τόμ. XXVII, 1935, σελ. 238 - 239.—*655.*

104 Τό βιβλίο τοῦ Ἔγκελχαφ τό πῆρε ὁ Β. Ι. Λένιν στή δημοτική βιβλιοθήκη τῆς Ζυρίχης. Οἱ σημειώσεις τοῦ Β. Ι. Λένιν στήν καρτέλλα τῆς βιβλιοθήκης βοηθοῦν στήν κατά προσέγγιση ἐξακρίβωση τῆς ἐργασίας του πάνω στό βιβλίο αὐτό. Τήν παραγγελία τοῦ βιβλίου τοῦ Ἔγκελχαφ τήν ἔκανε ὁ Β. Ι. Λένιν στίς 4 Αὐγούστου 1916. 'Η βιβλιοθήκη ἀπάντησε ὅτι μπορεῖ νά τό διαθέσει «στό τέλος τοῦ 'Οχτώβρη». Στίς 4 τοῦ 'Οχτώβρη ὁ Β. Ι. Λένιν ζητεῖ ἄλλη ἔκδοση τοῦ βιβλίου αὐτοῦ (1908) καί παίρνει τήν ἴδια ἀπάντηση. Χρονολογία τῆς ἐργασίας πάνω στό βιβλίο αὐτό μπορεῖ νά θεωρηθεῖ ὁ 'Οχτώβρης - Νοέμβρης τοῦ 1916.—*663.*

105 *«Πούντι»* — κινεζική ὀνομασία τῶν ντόπιων κατοίκων τῶν νότιων περιοχῶν τῆς Κίνας. Στούς πίνακες τοῦ Γκόμνερ ἀπό τούς ὁποίους ὁ Β. Ι. Λένιν κράτησε

ἀποσπάσματα, ἐκτός ἀπό τούς κινέζους λαθεμένα ξεχωρίζουν οἱ «πούντι» σάν ἰδιαίτερη ἐθνότητα.—*690.*

106 *Καραφοῦτο* — ἰαπωνική ὀνομασία τοῦ νότιου τμήματος τῆς Σαχαλίνης.—*690.*

107 Τίς περιλήψεις τῶν βιβλίων τοῦ Ντεμορνί καί τοῦ Ἔγκερ, πού μπῆκαν στό τετράδιο αὐτό, τίς ἔκανε ὁ Β. Ι. Λένιν μετά τή συγγραφή τοῦ ἔργου του «Ὁ ἰμπεριαλισμός, ἀνώτατο στάδιο τοῦ καπιταλισμοῦ», προφανῶς, στό τέλος τοῦ 1916 ἤ στίς ἀρχές τοῦ 1917.—*701.*

108 Τό ἄρθρο, πού σχέδιό του εἶναι τοῦτο τό ντοκουμέντο, προφανῶς, δέν γράφτηκε. Τό σχέδιο χρονολογεῖται τό 1912 ἤ τό 1913 καί γράφτηκε σέ ἕνα φύλλο μέ τό ἑπόμενο ντοκουμέντο (βλ. σελ. 714—715 τούτου τοῦ τόμου).—*713.*

109 Τό ἄρθρο τοῦ Ἄουγκουστ Μπέμπελ «Ἡ Γερμανία, ἡ Ρωσία καί τό ἀνατολικό ζήτημα», πού δημοσιεύτηκε τό 1885 στό περιοδικό «Die Neue Zeit» (4ος χρόνος ἔκδοσης, τεῦχ. II), ὁ Β. Ι. Λένιν, προφανῶς, τό διάβασε μέ τή μορφή σύντομης ἔκθεσης τοῦ μπουντιστῆ Κοσόβσκι (Μ. Γ. Λέβινσον). Αὐτή ἡ σύντομη ἔκθεση ἔγινε στίς 10 τοῦ Ὀκτώβρη 1914 (βλ. Λενινιστική Συλλογή, τόμ. XIV, σελ. 132).—*715.*

110 Ὁ Β. Ι. Λένιν ἔχει ὑπόψη του τίς ἑξῆς ἐργασίες: τά ἄρθρα τοῦ Τζ. Πέις. «Οἱ ἐπενδύσεις κεφαλαίου τῆς Μεγάλης Βρετανίας στίς διάφορες ἀποικίες καί τίς ξένες χῶρες» στό «Περιοδικό τῆς Βασιλικῆς Στατιστικῆς ἑταιρίας», τόμ. LXXIV, μέρ. 2, Γενάρης 1911. Σελ. 167-187 (βλ. Λενινιστική Συλλογή, τόμ. XXVII, σελ. 443-447 καί σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 364—367) καί στό βιβλίο τοῦ B. Garms. «Προβλήματα τῆς παγκόσμιας οἰκονομίας». Ἰένα, 1912 (βλ. Λενινιστική Συλλογή, τόμ. XXVII, σελ. 203-219, XXVIII, σελ. 391 καί σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 262-269).—*717.*

111 Τό ἄρθρο τοῦ Ε. Φιλίποβιτς «Τά μονοπώλια καί ἡ μονοπωλιακή πολιτική» δημοσιεύτηκε στό «Ἀρχεῖο τῆς ἱστορίας τοῦ σοσιαλισμοῦ καί τοῦ ἐργατικοῦ κινήματος» τοῦ Κάρλ Γκρύνμπεργκ, τόμ. 6, 1916, σελ. 157-174.—*727.*

112 Οἱ «Θέσεις γιά τόν ἰμπεριαλισμό καί τήν ἐθνική καταπίεση», μέ τήν ὑπογραφή τῆς Συντακτικῆς ἐπιτροπῆς τῆς «Ἐργατικῆς ἐφημερίδας» δημοσιεύτηκαν στό τεῦχ. 2 τοῦ περιοδικοῦ «Vorbote». Ἡ περίληψη ἔγινε ἀπό τόν Λένιν σύμφωνα μέ τό κείμενο τοῦ περιοδικοῦ αὐτοῦ.

Ἡ «ἐργατική ἐφημερίδα» («Gazeta Robotnicza») — παράνομο ὄργανο τῆς ἐπιτροπῆς τῆς Βαρσοβίας τοῦ Σοσιαλδημοκρατικοῦ κόμματος τῆς Πολωνίας καί τῆς Λιθουανίας, βγῆκε ἀπό τό Μάη ὥς τόν Ὀκτώβρη τοῦ 1916. Βγῆκαν 14 φύλλα μέ τήν ἐπιμέλεια τοῦ Γκ. Κάμενσκι καί μετά σταμάτησε ἡ ἔκδοσή της. Ὕστερα ἀπό τή διάσπαση τοῦ 1912 στήν πολωνική σοσιαλδημοκρατία συγκροτήθηκαν δυό ἐπιτροπές τῆς Βαρσοβίας καί ἔβγαιναν δυό ὄργανα μέ τόν τίτλο «Ἐργατική Ἐφημερίδα», τό ἕνα ἀπό τούς ὀπαδούς τῆς Κεντρικῆς Διοίκησης στή Βαρσοβία (Ἰούλης 1911—Ἰούλης 1913) καί τό ἄλλο ἀπό τήν ἀντιπολιτευτική Ἐπιτροπή τῆς Βαρσοβίας στήν Κρακοβία (Ἰούλης 1911—Φλεβάρης 1916). Αὐτή τήν ἐφημερίδα ἔχει ὑπόψη του ὁ Β. Ι. Λένιν.

Ἡ «Ἐργατική Ἐφημερίδα» ἔπαιρνε τό μέρος τῆς ἀριστερᾶς τοῦ Τσίμμερβαλντ. Στό ζήτημα τοῦ πολέμου ἔπαιρνε διεθνιστική θέση, ὡστόσο, σέ μιά σειρά σοβαρά ζητήματα, ὅπως ἡ ὀργανωτική ρήξη μέ τούς κεντριστές, ἡ στάση ἀπέναντι στίς διεκδικήσεις τοῦ προγράμματος-μίνιμουμ στήν περίοδο τοῦ πολέμου, ἔδειξε ταλαντεύσεις πρός τόν κεντρισμό. Στό ἐθνικό ζήτημα ἡ

Συντακτική ἐπιτροπή τῆς «'Εργατικῆς 'Εφημερίδας» ἦταν ἐνάντια στό δικαίωμα αὐτοδιάθεσης τῶν ἐθνῶν. Γιά τή στάση τῆς Συντακτικῆς ἐπιτροπῆς τῆς «'Εργατικῆς 'Εφημερίδας» βλ. «Γράμμα τῆς 'Επιτροπῆς τῆς ὀργάνωσης τοῦ ἐξωτερικοῦ πρός τά τμήματα τοῦ ΣΔΕΚΡ» πού ἔγραψε ὁ Λένιν ("Απαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 27ος, σελ. 280—283). Γιά τίς θέσεις τῆς «'Εργατικῆς 'Εφημερίδας» βλ. ἐπίσης τό ἄρθρο τοῦ Λένιν «Τά ἀποτελέσματα τῆς συζήτησης γιά τήν αὐτοδιάθεση» ("Απαντα, 5η ρωσ. ἔκδ., τόμ. 30ός, σελ. 17—58).—*729.*

113 'Ο Λένιν παραπέμπει στά ἄρθρα του: 1) «'Ο ὀπορτουνισμός καί ἡ χρεοκοπία τῆς ΙΙ Διεθνοῦς», πού δημοσιεύτηκε στό περιοδικό «Vorbote» («Προάγγελος»), τεῦχ. 1, Γενάρης 1916 (βλ. "Απαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 27ος, σελ. 117—130), καί 2) «'Η χρεοκοπία τῆς ΙΙ Διεθνοῦς», πού δημοσιεύτηκε τό 1915 στό περιοδικό «Κομμουνίστ» τεῦχ. 1—2 (βλ. "Απαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 26ος, σελ. 211—270). —*730.*

114 Βλ. Κ. Μάρξ καί Φ. Ἔνγκελς. "Απαντα, ρωσ. ἔκδ., τόμ. XVI, μέρ. 2, 1936, σελ. 335—360 (βλ. σελ. 477-481 τούτου τοῦ τόμου).—*732.*

115 'Ο Β. Ι. Λένιν ἔκανε αὐτό τόν κατάλογο βιβλίων σύμφωνα μέ τό «Εὑρετήριο τῆς νέας συμπλήρωσης τῶν βιβλιοθηκῶν τῆς Ζυρίχης», 20ός χρόνος ἔκδοσης, 1916, 1η ἔκδοση, ἀπό τό Γενάρη ὥς τό Μάρτη.—*734.*

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΩΝ ΕΡΓΑΣΙΩΝ ΚΑΙ ΠΗΓΩΝ ΠΟΥ ΠΕΡΙΚΟΠΕΣ ΤΟΥΣ ΑΝΑΦΕΡΕΙ Ο Β. Ι. ΛΕΝΙΝ

«*Archiv für Sozialwissenschaft und Sozialpolitik*», Tübingen, 1916, Bd. 41, S. 277—297. — *371*.

— 1916/1917, Bd. 42, S. 285—344. — *728*.

Arlt, H. Kohle und Eisen und ihre Bedeutung im gegenwärtigen Weltkriege. — «Internationale Monatsschrift für Wissenschaft, Kunst und Technik», Leipzig — Berlin, 1915—1916, Jg. X, Bd. 10, Hft. 4, 1. Januar, S. 493—512. — *259*.

Arndt, P. Die Kapitalkraft Frankreichs. — «Weltwirtschaftliches Archiv», Jena, 1916, I, Bd. 7, S. 34—52, в отд.: Abhandlungen. — *210, 249, 250*.

— *Neue Beiträge zur Frage der Kapitalanlage im Auslande*. — «Zeitschrift für Sozialwissenschaft», Leipzig, 1915, Neue Folge, Jg. VI, Hft. 3—8/9, S. 158—174, 215—224, 297—311, 377—387, 445—460, 532—549. — *250*.

Askew, J. B. Praktische Kolonialpolitik. — «Die Neue Zeit», Stuttgart, 1911, Jg. 29, Bd. 1, Nr. 16, 20. Januar, S. 552—559. — *362*.

The Audacious War. By C. W. Barron. — «The Economist», London, 1915, vol. LXXX, No. 3,733, March 13, p. 562. — *306*.

Die Ausländereinbürgerung. — «Grütlianer», Zürich, 1916, Nr. 237, 10. Oktober, S. 1; Nr. 242, 16. Oktober, S. 1—2; Nr. 243, 17. Oktober, S. 2. — *609*.

Aus dem literarischen Nachlaß von K. Marx, F. Engels und F. Lassalle. Hrsg. v. F. Mehring. Bd. III. Gesammelte Schriften v. K. Marx und F. Engels. Von Mai 1848 bis Oktober 1850. Stuttgart, Dietz, 1902. VI, 491 S. — *612*.

Außerordentlicher Internationaler Sozialistischer Kongreß in Basel 24—25. XI. 1912. — «Archiv für die Geschichte des Sozialismus und der Arbeiterbewegung», Leipzig, 1915, Jg. 5, Hft. 1 u. 2, S. 305—311, в отд.: Chronik. Juli 1912 — Juni 1914 und Nachträge für Juli 1911 — Juni 1912. — *553, 557*.

Babut. Projet de déclaration. — «Journal de Genève», 1914, 17 octobre, в отд.: Entre pasteurs. — *522—523*.

Bagdad-Bahn. — «Die Bank», Berlin, 1909, II. Semester, S. 1101—1102, в отд.: Bank und Börse. — *166*.

Ballod, C. Grundriß der Statistik, enthaltend Bevölkerungs-, Wirtschafts-, Finanz- und Handels-Statistik. Berlin, Guttentag, 1913. VII, 348 S. — *14, 48, 111*.

— *Die Volksernährung in Krieg und Frieden*. — «Jahrbuch für Gesetzgebung, Verwaltung und Volkswirtschaft im Deutschen Reich», Leipzig — München, 1915, Jg. 39, Hft. 1, S. 77—112. — *555*.

«*Die Bank*», Berlin, 1908, I. Semester, S. 134—145. — *33, 343*.

— 1908, II. Semester, S. 765—775. — *58*.

*

«*Basler Vorwärts*», 1917, 26. Januar. — *733.*

[*Bauer, O. Österreich-Ungarn und Italien.* Аннотация]. — «Die Neue Zeit», Stuttgart, 1911, Jg. 29, Bd. 2, Nr. 29, 21. April, S. 96, в отд.: Zeitschriftenschau. — *361.*

Baumgarten, F. u. Meszleny, A. Kartelle und Trusts. Ihre Stellung im Wirtschafts- und Rechtssystem der wichtigsten Kulturstaaten. Eine nationalökonomisch-juristische Studie. Berlin, Liebmann, 1906. VI, 362 S. — *17, 198—199.*

Bebel, A. Deutschland, Rußland und die orientalische Frage. — «Die Neue Zeit», Stuttgart, 1886, Jg. IV, Nr. 11, S. 502—515. — *715—716.*

Beer, M. Betrachtungen über den Niedergang Englands. — «Die Neue Zeit», Stuttgart, 1900—1901, Jg. XIX, Bd. I, Nr. 26, 30. März, S. 804—811. — *571.*

Belfort-Bax, E. Ein weitverbreiteter Fehlschluß. — «Die Neue Zeit», Stuttgart, 1900—1901, Jg. XIX, Bd. I, Nr. 8, 24. November, S. 247—250. — *553, 571.*

Belger, E. Die Sozialdemokratie nach dem Kriege. Berlin, Concordia Deutsche Verlags-Anstalt, 1915. 45 S. — *542.*

Bérard, V. L'Angleterre et l'impérialisme. Avec une carte en couleur hors texte. Paris, Colin, 1900. VI, 381 p. — *190, 200, 212, 214.*

Berger, P. Après la Grande Débâcle: Le Partage de la Suisse. Lausanne, 1914. 47 p. — *259.*

Berglund, A. The United States Steel Corporation. A Study of the Growth and Influence of Combination in the Iron and Steel Industry. New York, Macmillan, 1907. 178 p. (Studies in History, Economics and Public Law edited by the Faculty of political Science of Columbia University. Vol. XXVII. No. 2). — *199, 208.*

Bernhard, L. Die Preußische Polenpolitik. — «Handbuch der Politik», Berlin — Leipzig, 1912—1913, Bd. II, S. 623—633. — *505.*

Bernhardi, F. Deutschland und der nächste Krieg. 6. Aufl. Stuttgart — Berlin, Cotta, 1913. VIII, 345 S. — *524.*

Bernstein, E. Der Revisionismus in der Sozialdemokratie. — «Handbuch der Politik», Berlin — Leipzig, 1912—1913, Bd. II, S. 55—58. — *505.*

Bing, W. Der Feldzug gegen die französischen Großbanken. — «Die Bank», Berlin, 1910, I. Semester, S. 236—245. Подпись: Dr. Wolf Bing-Paris. — *161.*

Bonnes paroles. — «Le Temps», Paris, 1915, 7 décembre. — *293.*

Böttger, H. Ausbau unserer Politik. — «Der Tag», Berlin, 1915, Nr. 82, 9. April. — *296.*

— *Die freien Gewerkschaften und die Regierung.* — «Der Tag», Berlin, 1915, Nr. 93, 22. April. — *295.*

Brailsford, H. N. The War of Steel and Gold. A Study of the Armed Peace. London, Bell, 1914. 340 p. — *617*.

Brauer, Th. Krieg und Sozialismus. — «Hochland», München, 1915, V, Hft. 8, S. 176—189. — *262, 291*.

«Bremer Bürger-Zeitung», 1915, Nr. 291, 13. Dezember, S. 1. — *721*.

— 1916, Nr. 139, 16. Juni, S. 5. — *564*.

— 1916, Nr. 140, 17. Juni, S. 9. — *565*.

— 1916, Nr. 141, 19. Juni, S. 7. — *566*.

**Briefe und Auszüge aus Briefen v. Joh. Phil. Becker, Jos. Dietzgen, Friedrich Engels, Karl Marx u. A. an F. A. Sorge u. Andere.* Stuttgart, Dietz, 1906. XII, 422 S. — *553, 554, 595, 600*.

Briefs, G. Das Spirituskartell. Eine wirtschaftspolitische Untersuchung. Karlsruhe, Braun, 1912. IV, 252 S. (Volkswirtschaftliche Abhandlungen der badischen Hochschulen. Hft. 7). — *50, 193, 202*.

«The British Review», London, 1915, vol. XI, No. 1, July, p. 82—95. — *258*.

Bruneau, L. L'Allemagne en France. Enquêtes économiques. Paris, Plon — Nourrit, 1914. XII, 343 p. — *194*.

Bulletin de l'Institut international de statistique. T. XIX — 1e Livraison. La Haye, Van Stockum, [1912], p. 374—386. — *445*.

— 2e L., p. 201—475. — *48, 49, 68, 69, 121—125, 182, 210, 214, 363*.

Bürkli, K. Demokratisierung unseres Heerwesens. Vortrag, gehalten am sozialdemokratischen Parteitag in Winterthur am 15. November 1896. Zürich, Buchh. des Schweiz. Grütlivereins, 1897. 34 S. — *569*.

Calmes, A. Neuere Literatur über die Kapitalanlage. — «Jahrbücher für Nationalökonomie und Statistik», Jena, 1914, Folge III, Bd. 47, S. 522—528, в отд.: Literatur. — *364*.

Calwer, R. Einführung in die Weltwirtschaft. Berlin, Simon, 1906. 95 S. (Maier-Rothschild-Bibliothek. Bd. 30). — *150, 212, 439, 442*.

Chez les socialistes. — «Le Temps», Paris, 1915, 7 décembre. — *293*.

Chronik der Weltpolitik (vom 15. November 1913 bis 15. Februar 1914). — «Weltwirtschaftliches Archiv», Jena, 1914, I, Bd. 3, Hft. 2, S. 217—255, в отд.: Chronik und Archivalien. — *13*.

Colson, C. Organisme économique et Désordre social. Paris, Flammarion, 1912. 364 p. (Bibliothèque de Philosophie scientifique). — *222*.

---

* Μέ ἀστερίσκο σημειώνονται τά βιβλία, οἱ ἐφημερίδες, τά ἄρθρα καί τά ντοκουμέντα πού ἔχουν σημειώσεις τοῦ Β. Ι. Λένιν καί φυλάγονται στό Κεντρικό κομματικό ἀρχεῖο τοῦ 'Ινστιτοῦτο μαρξισμοῦ-λενινισμοῦ τῆς ΚΕ τοῦ ΚΚΣΕ.

Deutsche Konzessionen im Auslande. — «Die Bank», Berlin, 1910, I. Semester, S. 288—289, в отд.: Aus den Handelskammern. — *161.*

«*Der Deutsche Krieg*», Stuttgart — Berlin, 1914, Hft. 1, S. 1—30. — *544.*

*— 1915, Hft. 56, S. 1—44. — *718.*

«*Deutsche Rundschau*», Berlin, 1914, Bd. CLXI, Oktober, S. 1—37. — *253.*

— 1915, Bd. CLXII, Januar, S. 80—105. — *307.*

— 1915, Februar, S. 211—231. — *307.*

Deutschland und der Weltkrieg. Leipzig — Berlin, Teubner, 1915. VI, 686 S. — *474, 505, 507, 508, 669.*

Diehl, K. Die dänische Kriegsgewinnsteuer vom Jahre 1915. — «Jahrbücher für Nationalökonomie und Statistik», Jena, 1915, Bd. 50, S. 214—216; в отд.: Nationalökonomische Gesetzgebung. — *719.*

Dietzel, H. Weltwirtschaft und Volkswirtschaft. Dresden, Zahn u. Jaensch, 1900. VIII, 120, XLII S. (Jahrbuch der Gehe-Stiftung zu Dresden. Bd. V). — *49.*

Diouritch, G. L'Expansion des banques allemandes à l'étranger, ses rapports avec le développement économique de l'Allemagne. Paris — Berlin, Rousseau, Puttkammer u. Mühlbrecht, 1909. 798 p. — *48, 113, 210, 249.*

Le Discours de M. Renaudel et le «Vorwärts». — «Le Temps», Paris, 1915, 13 novembre. — *262, 291.*

Discours de M. Albert Thomas. — «Le Temps», Paris, 1915, 6 décembre. — *262, 293.*

Discussion on Mr. Paish's Paper. — «Journal of the Royal Statistical Society», London, 1911, vol. LXXIV, part 2, January, p. 187—200. — *367.*

Driault, E. Les Problèmes politiques et sociaux à la fin du XIXe siécle. Paris, Alcan, 1900. 388, 32 p. — *185, 188, 204.*

— *Les Problèmes politiques et sociaux à la fin du XIX siècle.* Paris, 1907. — *220.*

Dryander, M. [Lettre de M. Dryander]. — «Journal de Genève», 1914, N 286, 18 octobre. — *523.*

E. Th. Überblick. — «Schweizerische Metallarbeiter-Zeitung», Bern, 1916, Nr. 40, 30. September, S. 2. — *611.*

«*L'Écho de Paris*», 1914, N 11016, 13 octobre, p. 1. — *520.*

Eckstein, G. Gegenwartsforderungen. — «Die Neue Zeit», Stuttgart, 1912, Jg. 30, Bd. 2, Nr. 42, 19. Juli, S. 569—576. — *358.*

— *Zeitschriftenschau.* — «Die Neue Zeit», Stuttgart, 1913, Jg. 32, Bd. 1, Nr. 10, 5. Dezember, S. 382—384. — *570, 573.*

*

Eckstein, G. Zeitschriftenschau. — «Die Neue Zeit», Stuttgart, 1914, Jg. 32, Bd. 1, Nr. 16, 16. Januar, S. 590—592; Nr. 26, 27. März, S. 1005—1008. Подпись: G. E. — *570, 572.*

«The Economist», London, 1914, vol. LXXIX, No. 3,721, December 19, p. 1059—1060. — *255.*

— War Supplement, No. 3721, December 19, p. 9—11. — *255.*

— 1915, vol. LXXX, No. 3,723, January 2, p. 11—12. — *257.*

— 1915, vol. LXXX, No. 3,724, January 9, p. 46—47, 50—51, 54—55, 57—58, 66—67. — *254, 256, 257.*

— 1915, vol. LXXX, No. 3,729, February 13, p. 262—263. — *380.*

— 1915, vol. LXXX, No. 3,734, March 20, p. ii. — *306.*

— 1915, vol. LXXX, No. 3,735, March 27, p. 614—615. — *296.*

— 1915, vol. LXXX, No. 3,738, April 17, p. 743. — *251.*

«L'Économiste Français», Paris, 1902, an. 30, vol. 2, N 40, p. 449—451. — *545.*

«The Edinburgh Review of Critical Journal», 1915, vol. 222, No. 454, October, p. 248—272. — *14.*

Egelhaaf, G. Geschichte der neuesten Zeit vom Frankfurter Frieden bis zur Gegenwart. 4. Aufl. (Neuntes bis elftes Tausend). Stuttgart, Krabbe, 1913. X, 640 S. — *663, 669, 671, 737.*

Eggenschwyler, W. Statistisches zum Problem: Krieg, Produktionsfortschritt und Preisbewegung. — «Jahrbuch für Gesetzgebung, Verwaltung und Volkswirtschaft im Deutschen Reich», Leipzig — München, 1915, Jg. 39, Hft. 4, S. 343—373. — *362.*

Encouraging Support. — «The Daily Telegraph», London, 1915, No. 18,875, October 9, p. 11, в отд.: Labour Party and Recruiting. Campaign opens to-day. — *261.*

The End of the War. — «The Economist», London, 1915, vol. LXXX, No. 3,738, April 17, p. 743. — *251.*

Engels, F. [Brief an K. Kautsky. 12.IX. 1882]. — In: Kautsky, K. Sozialismus und Kolonialpolitik. Eine Auseinandersetzung. Berlin, Vorwärts, 1907, S. 79—80, в отд.: Anhang. Под загл.: Ein Brief von Friedrich Engels. — *651, 653.*

— *Internationales aus dem Volksstaat (1871—1875).* Berlin, die Expedition des «Vorwärts», 1894. 72 S. — *474, 481.*

— *Kann Europa abrüsten?* Separat-Abdruck aus dem «Vorwärts». [Nürnberg], Wörlein, 1893. 29 S. — *474, 477.*

— *Die Lage der arbeitenden Klasse in England.* Nach eigner Anschauung und authentischen Quellen. 2. durchges. Aufl. Stuttgart, Dietz, 1892. XXXII, 300 S. — *553, 554, 568, 594.*

— *Po und Rhein.* Berlin, Duncker, 1859. 64 S. — *613.*

— *Über das Autoritätsprinzip.* (Dell'Autorità). — «Die Neue Zeit», Stuttgart, 1913, Jg. 32, Bd. 1, Nr. 2, 10. Oktober, S. 37—39, в отд.: Ein Beitrag zur Geschichte der Internationale. Zwei unbekannte Artikel von F. Engels und K. Marx. Übersetzt und eingeleitet von N. Rjasanoff. — *570.*

Engineering Notes. — «The Daily Telegraph», London, 1915, March 15. — *283.*

Die Entwicklung des Viehstandes während der letzten Dezennien in den hauptsächlichsten Staaten Europas. — «Jahrbücher für Nationalökonomie und Statistik», Jena, 1914, Folge III, Bd. 48, S. 648—651, в отд.: Miszellen. — *196.*

Entwicklungsmöglichkeiten der österreichisch-ungarischen Landwirtschaft. — «Arbeiter-Zeitung», Wien, 1916, Nr. 112, 22. April, S. 6. — *727.*

Ergang, C. [Рецензия на книгу:] «*Mamroth, Karl: Gewerblicher Konstitutionalismus. Die Arbeitstarifverträge in ihrer volkswirtschaftlichen und sozialen Bedeutung. Jena (Gustav Fischer), 1911. IV + 126. SS.*». — «Jahrbücher für Nationalökonomie und Statistik», Jena, 1912, Folge III, Bd. 43, S. 551—552. — *193.*

Eschwege, L. Die Ethisierung des Kapitalismus. — «Die Bank», Berlin, 1912, I. Semester, S. 12—19. — *155, 214.*

— *Die Geschichte einer Gründung.* — «Die Bank», Berlin, 1912, I. Semester, S. 420—432. — *155.*

— *Kulturdünger.* (Ein Beitrag zur Auswandererfrage). — «Die Bank», Berlin, 1912, I. Semester, S. 523—532. — *156.*

— *Plutokratie und Beamtenschaft.* — «Die Bank», Berlin, 1911, II. Semester, S. 825—832. — *158.*

— *Revolutionierende Tendenzen im deutschen Eisengewerbe.* — «Die Bank», Berlin, 1909, I. Semester, S. 309—318. — *163, 345.*

— *Der Sumpf.* — «Die Bank», Berlin, 1913, II. Semester, S. 952—963. — *67.*

— *Tochtergesellschaften.* — «Die Bank», Berlin, 1914, I. Semester, S. 544—551. — *56.*

— *Trust-Patriotismus.* — «Die Bank», Berlin, 1912, I. Semester, S. 216—223. — *154.*

— *Zement.* Zur Berichterstattung der Syndikate. — «Die Bank», Berlin, 1909, I. Semester, S. 115—125. — *164.*

Estève, L. Une nouvelle psychologie de l'impérialisme: Ernest Seillière. Paris, Alcan, 1913. XIX, 274 p. — *181.*

Ein «Europäischer Staatenbund?» — «Die Grenzboten», Berlin, 1915, Nr. 9, 3. März, S. 265—272. — *304.*

The European Deadlock. — «The Economist», London, 1915, vol. LXXX, No. 3,724, January 9, p. 46—47. — *254, 256.*

Filene, E. A. Coöperative Pioneering and Guaranteeing in the Foreign Trade. — «The Annals of the American Academy of Political and Social Science», Philadelphia, 1915, vol. LIX, No. 148, May, p. 321—332. — *23.*

Financial Arrangements and the War Debts of Europe. — «The Economist», London, 1915, vol. LXXX, No. 3,729, February 13, p. 262—263. — *380.*

«*Finanz-Archiv*», Stuttgart — Berlin, 1914, Jg. 31, Bd. I, S. 1—32. — *362.*

— 1915, Jg. 32, Bd. I, S. 125—133. — *305, 362.*

Ein Finanzmann. — «Die Bank», Berlin, 1910, II. Semester, S. 1202—1203, в отд.: Bank und Börse. — *162—163.*

Franke, O. Die Großmächte in Ostasien. — In: Deutschland und der Weltkrieg. Leipzig — Berlin, Teubner, 1915, S. 435—460. — *507, 669.*

Freeman, J. «*How We Ought to Feel about the War*». — «The British Review», London, 1915, vol. XI, No. 1, July, p. 82—95. — *258.*

G. H. Partei oder Grütliverein? — «Grütlianer», Zürich, 1916, Nr. 244, 18. October, S. 3—4. — *609.*

Gegen den beiden Juniusse. — «Volksstimme», Chemnitz, 1916, Nr. 131, 8. Juni. — *562.*

Gehrden, W. Das Geheimnis des Börsenerfolges im Handel mit Wertpapieren. 2. Aufl. Berlin, 1896. — *9.*

Die gemeinnützige Milchversorgung in Deutschland. Mit Beiträgen von Dr. A. Witzenhausen und Professor Dr. Kamp. — «Schriften des Vereins für Sozialpolitik», München — Leipzig, 1914, Bd. 140, T. V, S. 1—164. — *720.*

German, J. Die Qualifikation der Fabrikarbeit. — «Die Neue Zeit», Stuttgart, 1902—1903, Jg. 21, Bd. 2, Nr. 30, S. 106—109. — *150.*

Das Getreide im Weltverkehr. Vom K. K. Ackerbaumministerium vorbereitete Materialien für die Enquête über den börsemäßigen Terminhandel mit landwirtschaftlichen Produkten. I—III. Wien, Frick, 1900. 1095 S.; 2 Diagr. — *439, 452.*

Die Gewerkschaften und die Militärfrage. — «Grütlianer», Zürich, 1916, Nr. 216, 15. September, S. 2. — *609.*

Die Gewerkschaftsbewegung im Jahre 1915/16; die Entwicklung des Arbeitsmarktes während des weiteren Kriegsverlaufs; die Gestaltung der Geld- und Reallöhne; die sozialpolitische Lage; das Verhalten der Gewerkschaften zu den Problemen des Krieges. — «Archiv für Sozialwissenschaft und Sozialpolitik», Tübingen, 1916/1917, Bd. 42, S. 285—344, в отд.: Sozialpolitische Chronik. — *728.*

Gide, Ch. [Рецензия на книгу:] Francesco Nitti, Il Capitale straniero in Italia. Bari, chez Latezza et fils. 156 pages. — «Revue d'Écono-

«*Grütlianer*», Zürich, 1916, Nr. 243, 17. Oktober, S. 2. — *609.*

— 1916, Nr. 244, 18. Oktober, S. 3—4. — *609.*

— 1916, Nr. 248, 23. Oktober, S. 1. — *609.*

— 1916, Nr. 249, 24. Oktober, S. 1. — *608.*

— 1916, Nr. 253, 28. Oktober, S. 1. — *608.*

— 1916, Nr. 255, 31. Oktober, S. 1. — *608.*

Gudde, E. Ein neues Ausnahmegesetz gegen die Japaner in den Vereinigten Staaten. — «Die Neue Zeit», Stuttgart, 1913, Jg. 31, Bd. 2, Nr. 38, 20. Juni, S. 410—412. — *554, 606.*

Günther, E. Die wirtschaftlichen Hilfskräfte Deutschlands und seiner Hauptgegner. Essen, 1915. (Kriegshefte aus dem Industriebezirk. Hft. 7). — *722.*

«*Handbuch der Politik*», Berlin — Leipzig, 1912—1913, Bd. I. XIII, 430 S. — *505.*

— Bd. II, S. 55—58, 557—564, 623—633, 704—712, 726—731, 731—735. — *505.*

Harms, B. Volkswirtschaft und Weltwirtschaft. Versuch der Begründung einer Weltwirtschaftslehre. Jena, Fischer, 1912. XV, 495 S. (Probleme der Weltwirtschaft. Schriften des Instituts für Seeverkehr und Weltwirtschaft an der Universität Kiel, hrsg. v. B. Harms. VI). — *210, 262, 546.*

Hart, A. B. The Monroe Doctrine an interpretation. London, Duckworth, 1916. 445 p. — *726.*

Hegemann, C. Die Entwicklung des französischen Großbankbetriebes. Münster, Theissing, 1908. 103 S.; 7 Tabellen. — *48, 118, 345.*

Heilmann, E. Der Kern des Streites. — «Die Glocke», München, 1916, Jg. II, Bd. I, Hft. 20, S. 770—786. — *554, 602, 731.*

Heinig, K. Der Weg des Elektrotrusts. — «Die Neue Zeit», Stuttgart, 1912, Jg. 30, Bd. 2, Nr. 39, 28. Juni, S. 474—485. — *148, 208, 313.*

Helfferich, K. Deutschlands Volkswohlstand 1888—1913. Berlin, Stilke, 1913. VIII, 127 S. — *550.*

Henger, H. Die Kapitalsanlage der Franzosen in Wertpapieren mit besonderer Berücksichtigung der Kapitalsanlage in Handel und Industrie. Stuttgart — Berlin, Cotta, 1913. 101 S. (Münchener volkswirtschaftliche Studien. 125. Stück). — *196, 234, 239.*

Henke. Nicht identisch, aber dasselbe. — «Bremer Bürger-Zeitung», 1916, Nr. 140, 17. Juni, S. 9, в отд.: Parteinachrichten. — *565.*

Hennig, R. Bahnen des Weltverkehrs. Mit 23 Kartenskizzen. Leipzig, Barth, 1909. VII, 304 S. (Wissen und Können). — *540, 549.*

Herre, P. Quellenkunde zur Weltgeschichte. Ein Handbuch. Unter Mitwirkung v. A. Hofmeister und R. Stübe. Leipzig, Dieterich, 1910. XII, 400 S. — *590.*

Hess, H. Das Elektron in den verschiedenen Zweigen der Physik. — «Himmel und Erde», Leipzig — Berlin, 1915, Jg. 27, Nr. 3, Hft. 3, S. 81—90. — *721.*

Von der Heydt's Kolonial-Handbuch. Jahrbuch der deutschen Kolonial- und Übersee-Unternehmungen. Hrsg. v. Fr. Mensch und J. Hellmann. Berlin — Leipzig — Hamburg, verl. für Börsen- und Finanzliteratur A.-G., 1913. XLVIII, 382, 12 S. — *68.*

Heymann, H. G. Die gemischten Werke im deutschen Großeisengewerbe. Ein Beitrag zur Frage der Konzentration der Industrie. Stuttgart — Berlin, Cotta, 1904. IX, 342 S. (Münchener volkswirtschaftliche Studien. 65. Stück). — *173, 207.*

Hildebrand, G. Die Erschütterung der Industrieherrschaft und des Industriesozialismus. Jena, Fischer, 1910. VI, [4], 244 S. — *48, 85, 213, 215.*

Hilferding, R. Geld und Ware. — «Die Neue Zeit», Stuttgart, 1912, Jg. 30, Bd. 1, Nr. 22, 1. März, S. 773—782. — *308, 358.*

— *Phantasie oder Gelehrsamkeit?* (Auch eine mitteleuropäische Frage). — «Der Kampf», Wien, 1916, Jg. 9, Bd. 9, Nr. 2, Februar, S. 54—63. — *592.*

— *Zur Theorie der Kombination.* — «Die Neue Zeit», Stuttgart, 1912, Jg. 30, Bd. 1, Nr. 16, 19. Januar, S. 550—557. — *313.*

Hill, D. A History of Diplomacy in the International Development of Europe. Vol. 1. The Struggle for universal Empire. With maps and tables. New York — London — Bombay, Longmans, Green, 1905. XXIII, 481 p. — *215, 227.*

«*Himmel und Erde*», Leipzig — Berlin, 1915, Jg. 27, Nr. 3, Hft. 3, S. 81—90. — *721.*

Hishida, S. The International Position of Japan as a Great Power. New York, Macmillan, 1905. 289 p. (Studies in History, Economics and Pablic Law. Edited by the Faculty of Political Science of Columbia University. Vol. XXIV, No. 3). — *6, 183, 215.*

Hobson, J. A. Imperialism. A Study. London, Nisbet, 1902. VI, 400, 4 p. — *14, 91, 183, 185, 210—214, 217, 381, 731.*

«*Hochland*», München, 1915, V, Hft. 8, S. 176—189. — *262, 291.*

Hoeniger, R. Die wirtschaftliche Bedeutung des deutschen Militärwesens. Vortrag, gehalten in der Gehe-Stiftung zu Dresden am 15. Februar 1913. Leipzig — Berlin, Teubner, 1913. 35 S. (Vorträge der Gehe — Stiftung zu Dresden. Bd. V, Hft. 2). — *179, 739.*

Hoetzsch, O. Russisch-Turkestan und die Tendenzen der heutigen russischen Kolonialpolitik. — «Jahrbuch für Gesetzgebung, Verwaltung und Volkswirtschaft im Deutschen Reich», Leipzig — München, 1913, Jg. 37, Hft. 2, S. 371—409 (903—941); Hft. 3, S. 343—389 (1427—1473). — *474, 513.*

Hoffmann, F. Niederländisch-Ostindien im letzten Jahrhundert. — «Weltwirtschaftliches Archiv», Jena, 1914, II, Bd. 4, Hft. 1, S. 121—131. — *13.*

Hubert, L. L'Effort allemand. L'Allemagne et la France au point de vue économique. Paris, Alcan, 1911. 236, 36 p. — *193, 199, 212.*

Hübner, O. Geographisch-statistische Tabellen aller Länder der Erde. Fortgeführt und ausgestaltet von F. v. Juraschek. 63. umgearb. Ausgabe für das Jahr 1914. Frankfurt a. M., Keller, 1914. XV, 155 S. — *270, 272, 274, 280.*

— *Geographisch-statistische Tabellen aller Länder der Erde.* Fortgeführt und ausgestaltet von F. v. Juraschek. 64. Ausgabe. (Kriegs-Ausgabe). Im Druck vollendet Ende 1915. Frankfurt a. M., Keller, 1916. XV, 158 S. — *689.*

Hue, O. Marokko und der deutsche Erzbedarf. — «Die Neue Zeit», Stuttgart, 1911, Jg. 30, Bd. 1, Nr. 2, 13. Oktober, S. 49—58; Nr. 3, 20. Oktober, S. 84—91. — *716.*

Hulftegger, O. Die Bank von England mit besonderer Berücksichtigung der Reservefrage und der Entwertung der englischen Rente. Zürich, Art. Institut Orell Füssli, 1915. XIII, 423 S. — *49, 119.*

Independent Labour Party and the War. — «The Daily Telegraph», London, 1914, December 29. — *258.*

Industrial Profits. — «The Economist», London, 1915, vol. LXXX, No. 3,724, January 9, p. 54—55. — *254.*

«Internationale Monatsschrift für Wissenschaft, Kunst und Technik», Leipzig — Berlin, 1915—1916, Jg. X, Bd. 10, Hft. 4, 1. Januar, S. 493—512. — *259.*

Ischchanian, B. Die ausländischen Elemente in der russischen Volkswirtschaft. Geschichte, Ausbreitung, Berufsgruppierung, Interessen und ökonomisch-kulturelle Bedeutung der Ausländer in Rußland. Berlin, Siemenroth, 1913. XVIII, 300 S. — *194, 234, 246.*

Jaeckh, G. Das Ende der Internationale in England. — «Die Neue Zeit», Stuttgart, 1905, Jg. 23, Bd. 2, Nr. 27, S. 28—32. — *596.*

— *Die Internationale. Eine Denkschrift zur vierzigjährigen Gründung der Internationalen Arbeiter-Assoziation.* Leipzig, Leipziger Buchdruckerei. 1904. 236 S. — *596.*

Jaeger, Th. Persien und die Persische Frage. Weimar, Kiepenheuer, 1916. 180 S.; 1 Karte. — *704.*

Jaffé, E. Das englisch-amerikanische und das französische Bankwesen. — «Grundriß der Sozialökonomik», Tübingen, 1915, Buch III, Abt. V, T. II, S. 191—231, в отд.: A. Güterverkehr. II. Bankwesen. — *31, 44.*

— *Das englische Bankwesen.* Leipzig, Duncker u. Humblot, 1905. X, 245 S. (Staats- und sozialwissenschaftliche Forschungen, hrsg. v. G. Schmoller und M. Sering. Bd. XXIII, Hft. 4. (Der ganzen Reihe, Hft. 109)). — *49, 53, 119, 344, 438.*

— *Gedanken über die Milliardenanleihe.* — «Die Bank», Berlin, 1914, II. Semester, S. 932—940. Подпись: A. L. — *51.*

— *Die Gefahren des Beteiligungssystems.* — «Die Bank», Berlin, 1910, II. Semester, S. 619—627. Подпись: A. L. — *159.*

— *Die Kriegskosten-Deckung und ihre Quellen.* — «Die Bank», Berlin, 1914, II. Semester, S. 997—1009, 1097—1115. — *54.*

— *Krisen-Erreger.* — «Die Bank», Berlin, 1914, I. Semester, S. 1—16. — *60.*

— *Der «Money Trust».* — «Die Bank», Berlin, 1912, I. Semester, S. 432—438. Подпись: A. L. — *156.*

— *Nachdenkliches zur Bankstatistik.* — «Die Bank», Berlin, 1911, II. Semester, S. 813—824. — *158.*

— *Der Staat und die Auslandsanleihen.* — «Die Bank», Berlin, 1913, II. Semester, S. 623—637. — *65.*

— *System Rathenau.* — «Die Bank», Berlin, 1908, II. Semester, S. 765—775. Подпись: A. L. — *58.*

— *Die Tendenzen in der modernen Unternehmung. Zwei Bücher.* — «Die Bank», Berlin, 1909, II. Semester, S. 1043—1052. Подпись: A. L. — *170.*

— *Die Verwaltung des Volksvermögens durch die Banken. Zur Bankenquête.* — «Die Bank», Berlin, 1908, I. Semester, S. 134—145. Подпись: A. L. — *33, 343.*

— *Wie groß ist das deutsche Volksvermögen.* — «Die Bank», Berlin, 1909, I. Semester, S. 319—326. Подпись: A. L. — *164.*

— *Die wirtschaftliche Bedeutung des Byzantinismus.* — «Die Bank», Berlin, 1909, I. Semester, S. 301—309. — *163.*

— *Zur Charakteristik des österreichischen Bankwesens.* — «Die Bank», Berlin, 1911, I. Semester, S. 217—227. — *157.*

— *Zwanzig Jahre englisches Bankwesen.* — «Die Bank», Berlin, 1911, II. Semester, S. 605—616, 726—736. Подпись: A. L. — *157.*

Laufenberg, H., Wolffheim, F. u. Herz, C. Organisation, Krieg und Kritik. Dokumente zu den Hamburger Parteidebatten. Zur Abgabe nur an Parteimitglieder gegen Vorzeigung des Mitgliedsbuches. Hamburg, Laufenberg, 1915. 77 S. — *484.*

«Leipziger Volkszeitung», 1916, Nr. 151, 10. Juli, S. 3. — *580.*

Lensch, P. Die deutsche Sozialdemokratie und der Weltkrieg. Eine politische Studie. Berlin, Vorwärts, 1915. 64 S. — *300.*

— *Miliz und Abrüstung.* — «Die Neue Zeit», Stuttgart, 1912, Jg. 30, Bd. 2, Nr. 47, 23. August, S. 765—772. — *358, 553, 567, 570.*

— *Die Sozialdemokratie, ihr Ende und ihr Glück.* Leipzig, Hirzel, 1916. X, 218 S. — *574.*

Lucas, C. P. Greater Rome and Greater Britain. Oxford, Clarendon Press, 1912. 184 p. — *540.*

[Luxemburg, R.] Le Billet de Junius. — «L'Écho de Paris», 1914, N 11016, 13 octobre, p. 1. Подпись: Junius. — *520.*

— *Die Krise der Sozialdemokratie.* Anhang: Leitsätze über die Aufgaben der internationalen Sozialdemokratie. Zürich, Verlagsdruckerei Union, 1916. 109 S. После загл. авт.: Junius. — *284.*

Lysis. Contre l'Oligarchie financière en France. Préf. de J. Finot. Paris, «La Revue», 1908. XI, 260 p. — *17, 190, 196, 210.*

Mackay, B. L. China, die Republik der Mitte. Ihre Probleme und Aussichten. Mit neunzehn Nachbildungen chinesischer Originale. Stuttgart — Berlin, Cotta, 1914. VII, 264 S. 17 Bilder. — *520, 537.*

Macrosty, H. W. Das Trustwesen in der britischen Industrie. Übersetzt v. F. Leo. Berlin, Heymann, 1910. XII, 308 S. (Moderne Wirtschaftsprobleme. Internationale Beiträge zur neueren Wirtschaftsentwicklung. Hrsg. V. Leo. Berlin, 1910. Bd. IV). — *14, 198.*

Marcard, K. [Рецензия на книгу:] «Hirsch Julius: Die Filialbetriebe im Detailhandel (unter hauptsächlicher Berücksichtigung der kapitalistischen Massenfilialbetriebe in Deutschland und Belgien».) — «Jahrbücher für Nationalökonomie und Statistik», Jena, 1914, Folge III, Bd. 48, S. 276—279, в отд.: Übersicht über die neuesten Publikationen Deutschlands und des Auslandes. 6. Handel und Verkehr. — *196.*

March, L. La statistique internationale des forces motrieces. — В кн.: Bulletin de l'Institut international de statistique. T. XIX—1re Livraison. La Haye, Van Stockum, [1912], p. 374—386. — *445.*

Marx, K. Briefe an Dr. L. Kugelmann. — «Die Neue Zeit», Stuttgart, 1901—1902, Jg. 20, Bd. 2, Nr. 1 (lauf. Nr. 27), S. 26—32; Nr. 2 (lauf. Nr. 28), S. 60—64; Nr. 3 (lauf. Nr. 29), S. 91—96; Nr. 4 (lauf. Nr. 30), S. 125—128; Nr. 6 (lauf. Nr. 32), S. 188—192; Nr. 7 (lauf. Nr. 33), S. 221—224; Nr. 12 (lauf. Nr. 38), S. 381—384; Nr. 13 (lauf. Nr. 39), S. 412—416; Nr. 15 (lauf. Nr. 41), S. 472—480; Nr. 17 (lauf. Nr. 43), S. 541—544; Nr. 19 (lauf. Nr. 45), S. 604—608; Nr. 25 (lauf. Nr. 51), S. 797—800. — *554, 582, 596.*

— *[Ein Brief an Meyer und Vogt, 9.IV. 1870].* — «Die Neue Zeit», Stuttgart, 1907, Jg. 25, Bd. 2, Nr. 33, S. 226—228, в ст.:Mehring F. Neue Beiträge zur Biographie von Karl Marx und Friedrich Engels. — *635.*

— *Ein Brief an W. Liebknecht.* — In: Liebknecht, W. Zur orientalischen Frage oder Soll Europa kosakisch werden? Ein Mahnwort an das deutsche Volk. 2. Aufl. Leipzig, Höhme, 1878, S. 57—59. — *554, 604, 605.*

— *Ein Brief an Weydemeyer, 11.IX.1851.* — «Die Neue Zeit», Stuttgart, 1907, Jg. 25, Bd. 2, Nr. 28, S. 58—59, в ст.: Mehring, F.

Neue Beiträge zur Biographie von Karl Marx und Friedrich Engels. — *634.*

Marx, K. [Ein Brief an Weydemeyer, 5.III.1852]. — «Die Neue Zeit», Stuttgart, 1907, Jg. 25, Bd. 2, Nr. 31, S. 163—165, в ст.: Mehring, F. Neue Beiträge zur Biographie von Karl Marx und Friedrich Engels. — *635.*

— *Der Bürgerkrieg in Frankreich. Adresse des Generalrats der Internationalen Arbeiter-Assoziation.* 3. deutsche Aufl. verm. durch die beiden Adressen des Generalrats über den deutschfranzösischen Krieg und durch eine Einleitung. Berlin, die Expedition des «Vorwärts», 1891. 71 S. — *554, 581, 582.*

— *Enthüllungen über den Kommunisten Prozeß zu Köln.* Neuer Abdruck mit Einleitung v. F. Engels. Hottingen — Zürich, Volksbuchhandlung, 1885. 88 S. — *481.*

— *Mr. George Howells Geschichte der Internationalen Arbeiter-Assoziation.* — «Die Neue Zeit», Stuttgart, 1902, Jg. XX, Bd. I, Nr. 19, 8. Februar, S. 585—589; в отд.: Beiträge zu einer Geschichte der Internationale. — *556.*

— *Der politische Indifferentismus. (L'indifferenza in materia politica).* — «Die Neue Zeit», Stuttgart, 1913, Jg. 32, Bd. 1, Nr. 2, 10. Oktober, S. 40—44, в отд.: Ein Beitrag zur Geschichte der Internationale. Zwei unbekannte Artikel von F. Engels und K. Marx. Übersetzt und eingeleitet von N. Rjasanoff. — *570.*

May, R. E. Das Verhältnis des Verbrauches der Massen zu demjenigen der «kleinen Leute», der Wohlhabenden und Reichen und die Marxistische Doktrin. — «Jahrbuch für Gesetzgebung, Verwaltung und Volkswirtschaft im Deutschen Reich», Leipzig — München, 1899, Jg. 23, Hft. 1, S. 271—314. — *334, 344.*

— *Kosten der Lebenshaltung und Entwicklung der Einkommensverhältnisse in Hamburg seit 1890.* — «Schriften des Vereins für Sozialpolitik», München — Leipzig, 1915, Bd. 145, T. IV, S. 259—524. — *720.*

Mehrens, B. Die Entstehung und Entwicklung der großen französischen Kreditinstitute mit Berücksichtigung ihres Einflusses auf die wirtschaftliche Entwicklung Frankreichs. Stuttgart — Berlin, Cotta, 1911. IX, 360 S. (Münchener volkswirtschaftliche Studien, hrsg. v. L. Brentano u. W. Lotz. 107. Stück). — *17, 49, 120, 210.*

Mehring, F. Neue Beiträge zur Biographie von Karl Marx und Friedrich Engels. — «Die Neue Zeit», Stuttgart, 1906—1907, Jg. 25, Bd. 2, Nr. 27, S. 15—21; Nr. 28, S. 53—59; Nr. 29, S. 98—103; Nr. 31, S. 160—168; Nr. 32, S. 180—187; Nr. 33, S. 222—228.— *634.*

— *Die neuen Hegelingen.* — «Die Neue Zeit», Stuttgart, 1914, Jg. 32, Bd. 1, Nr. 26, 27. März, S. 964—973. — *561.*

«*Le Mercure de France*», Paris, 1904, 15-e an., t. L, p. 100—114. — *189, 213, 226.*

Mévil, A. De la Paix de Francfort à la conférence d'Algésiras. Ed. 10. Paris, Plon-Nourrit, 1909. XI, 328 p. — *505.*

Meyer, A. Die Kapitalanlage. Einige grundsätzliche Erörterungen. Zürich, 1912. — *3, 9, 364.*

Die Milchversorgung norddeutscher Städte und Industriegebiete. — «Schriften des Vereins für Sozialpolitik», München — Leipzig, 1914, Bd. 140, T. II, S. 1—560. — *720.*

* *Mineral production. Petroleum.* — «Statistical Abstract of the United States», Washington, 1912, Number 34, No. 117. — *714.*

Moll, E. Die Geschäftsergebnisse der deutschen Aktiengesellschaften in den Jahren 1907/08 bis 1911/12. — «Bank-Archiv», Berlin, 1914, Jg. XIII, Nr. 18, S. 299—303. — *4, 18.*

Montesquiou, L. Les Obligations américaines et le portefeuille français. Paris, Rivière, 1912. 109 p. — *181.*

Moos, F. Die französischen Kreditinstitute und die französischen und englischen Kapitalanlagen im Ausland. — «Jahrbücher für Nationalökonomie und Statistik», Jena, 1910, Folge III, Bd. 39. S. 237—256. — *122, 190, 213, 364.*

Moride, P. Les Maisons à succursales multiples en France et à L'Étranger. Paris, Alcan, 1913. 234, 36 p. — *3, 13.*

Morley, J. The Life of Richard Cobden. Jubilee Edition. Vol. I—II. London, Unwin, 1896. 2 v. — *436.*

Morris, H. C. The History of Colonization from the Earliest Times to the Present Day. New York, Macmillan, 1900. 2 vol. — *211, 228, 382, 383.*

Mülhaupt, E. Der Milchring. Ein Beitrag zur Kartell- und Milchpreisfrage. Karlsruhe, Braun, 1912. 111 S. (Volkswirtschaftliche Abhandlungen der badischen Hochschulen, hrsg. v. K. Diehl und anderen. Neue Folge. Hft. 9). — *349, 367.*

Nahas, J. F. Situation économique et sociale du Fellah Égyptien. Thèse par le doctorat. Paris, Rousseau, 1901. 202 p. (Université de Paris. — Faculté de droit). — *516.*

Die «nationalistische Spreu» scheidet vom «internationalen sozialistischen Weizen». — «Grütlianer», Zürich, 1916, Nr. 248, 23. Oktober, S. 1. — *609.*

Nationalities and Subject Races. Report of Conference held in Caxton Hall. Westminster, June 28—30, 1910. London, King, 1911. XII, 178 p. — *3, 12.*

Nearing, S. The Adequacy of American Wages. — «The Annals of the American Academy of Political and Social Science», Philadelphia, 1915, vol. LIX, p. 111—124. — *22.*

«Neue Rheinische Zeitung», London, 1850. — *554, 612.*

— Hft. 1, Januar. 92 S. — *612.*

«Die Neue Zeit», Stuttgart, 1914, Jg. 33, Bd. 1, Nr. 2, 16. Oktober, S. 61—63. — *92.*

*— 1915, Jg. 33, Bd. 2, Nr. 2, 9. April, S. 33—42; Nr. 3, 16. April, S. 71—81; Nr. 4, 23. April, S. 107—116; Nr. 5, 30. April, S. 138—146. — *244.*

— 1916, Jg. 34, Bd. 2, Nr. 1, 7. April, S. 16—20; Nr. 2, 14. April, S. 51—58. — *91.*

«Neue Zürcher Zeitung», 1915, 23. April. 1. Morgenblatt. — *294.*

Neumann-Spallart, F. X. Übersichten der Weltwirtschaft. Jg. 1883—84. Stuttgart, Maier, 1887. XIV, 574 S. — *450, 470.*

Neymarck, A. La Statistique internationale des Valeurs Mobilières. IX-e Rapport... Première Partie. Exposé général du rapport. — В кн.: Bulletin de l'Institut international de statistique. T. XIX — 2e Livraison. La Haye, Van Stockum, [1912], p. 201—475. — *48, 49, 68, 69, 121, 123, 124, 182, 210, 249, 363.*

Nieboer, H. J. [Рецензия на книгу:] «Nationalities and Subject Races. London, 1911». — «Weltwirtschaftliches Archiv», Jena, 1913, II, Bd. 2, Hft. 1, S. 193—195, в отд.: Literatur. — *3, 12, 214, 215.*

Noch eine Blattgründung in Bremen. — «Bremer Bürger-Zeitung», 1916, Nr. 141, 19. Juni, S. 7, в отд.: Parteinachrichten. — *566.*

«The North American Review», New York, 1915, vol. CCI, No. 1, January, p. 72—81. — *182.*

The Objects of the War. — «The Economist», London, 1915, vol. LXXX, No. 3,735, March 27, p. 614—615. — *296.*

Der Oktober. — «Die Bank», Berlin, 1914, II. Semester, S. 1039—1058. — *51.*

Oncken, H. Die Vorgeschichte des Krieges. — In: Deutschland und der Weltkrieg, Leipzig — Berlin, Teubner, 1915, S. 463—535. — *508.*

Oppenheimer, F. Englischer Imperialismus. Wien, Hof-Verlags- und Univ.-Buchhandlung, 1905. 64 S. — *239, 437.*

Otto, W. Anleiheübernahme- Gründungs- und Beteiligungsgeschäfte der deutschen Großbanken in Übersee. Berlin, Borussia, 1911. 245 S. — *48, 112.*

Paish, G. Great Britain's Capital Investments in Individual Colonial and Foreign Countries. — «Journal of the Royal Statistical Society», London, 1911, vol. LXXIV, part 2, January, p. 167—187. — *182, 262, 349, 364, 367.*

Pannekoek, A. Deckungsfrage und Imperialismus. — «Die Neue Zeit», Stuttgart, 1913, Jg. 32, Bd. 1, Nr. 4, 24. Oktober, S. 110—116. — *234, 247.*

— *Massenaktion und Revolution.* — «Die Neue Zeit», Stuttgart, 1912, Jg. 30, Bd. 2, Nr. 41, 12. Juli, S. 541—550; Nr. 42, 19. Juli, S. 585—593; Nr. 43, 26. Juli, S. 609—616. — *358.*

Politische Rundschau. — «Die Gleichheit», Stuttgart, 1914, Jg. 24, Nr. 23, S. 363—364. — *559.*

Powell, E. Th. The Evolution of the Money Market (1385—1415). London, Financial News, 1915. 735 p. — *261.*

«*Preußische Jahrbücher*», Berlin, 1915, Bd. 159, Hft. 3, S. 481—497. — *283.*

La production des céréales. — «Journal de Genève», 1916, N 108, 18 avril, p. 2. — *727.*

Proletarische Frauen, seid bereit! — «Die Gleichheit», Stuttgart, 1914, Jg. 24, Nr. 23, S. 353—354. — *558.*

Quadflieg, F. Russische Expansionspolitik von 1774 bis 1914. Berlin, Dümmler, 1914. 259 S. — *655.*

[Quelch, H.] Die Torheit des Krieges und die Möglichkeiten und Gefahren des Friedens. [Аннотация]. — «Die Neue Zeit», Stuttgart, 1911, Jg. 29, Bd. 2, Nr. 52, 29. September, S. 943—944, в отд.: Zeitschriftenschau. — *359.*

Rappard, W. E. Zur nationalen Verständigung. Zürich, 1915. (Schriften für schweizerische Art und Kunst. 26). — *726.*

Ravesteijn, W., van. Balkanprobleme. — «Die Neue Zeit», Stuttgart, 1912, Jg. 31, Bd. 1, Nr. 7, 15. November, S. 221—229. — *3, 6.*

The Realms of the Habsburgs. — «The Economist», London, 1915, vol. LXXX, No. 3,723, January 2, p. 11—12. — *257.*

«*Recht und Wirtschaft*», Berlin, 1915, Jg. 4, Nr. 6, S. 137—141. — *258.*

Redslob, R. Abhängige Länder. Eine Analyse des Begriffs von der ursprünglichen Herrschergewalt. Zugleich eine staatsrechtliche und politische Studie über Elsaß-Lothringen, die österreichischen Königreiche und Länder, Kroatien-Slavonien, Bosnien-Herzegowina, Finnland, Island, die Territorien der nordamerikanischen Union, Kanada, Australien, Südafrika. Leipzig, Veit, 1914. 352 S. — *222.*

Renner, K. Wirklichkeit oder Wahnidee? — «Der Kampf», Wien, 1916, Jg. 9, Bd. 9, Nr. 1, Januar, S. 15—25. — *592.*

Reventlow, E. Deutschlands auswärtige Politik. 1888—1913. Berlin, Mittler, 1914. XVI, 402 S. — *651.*

Revere, C. T. Latin-American Trade Possibilities. — «The North American Review», New York, 1915, vol. CCI, No. 1, January, p. 72—81. — *182.*

«*Revue d'Économie Politique*», Paris, 1915, N 4, juillet-août, p. 409—410. — *717.*

«*La Revue de Paris*», 1915, an. 22, t. 2, N 5, 1 mars, p. 194—224. — *262, 282.*

«*La Revue Politique Internationale*», Lausanne, 1915, N 14, mars — avril, p. 168—186. — *474, 475.*

— *Der Wettkampf der gewerblichen Betriebsformen.* — «Grundriß der Sozialökonomik», Tübingen, 1914, Buch III, Abt. VI, S. 24—53. — *17, 44.*

Seeley, J. R. The Expansion of England. Two Courses of Lectures. Leipzig, Tausnitz, 1884. 320, 32 p. — *634, 640.*

Seidel, M. Das Sparkassenwesen einiger europäischer Staaten in Gesetzgebung, Einrichtungen und Ergebnissen. — «Die Bank», Berlin, 1914, I. Semester, S. 234—243, 329—337, 441—446. — *59.*

Sembat, M. Faites un Roi sinon Faites la Paix. 12 ed. Paris, Figuière, [1913]. XIV, 278 p. — *415.*

Seubert, R. Aus der Praxis des Taylor-Systems mit eingehender Beschreibung seiner Anwendung bei der Tabor Manufacturing Company in Philadelphia. Berlin, Springer, 1914. VI, 160 S. — *49, 130.*

Siegfried, A. Neu-Seeland. Eine sozial- und wirtschaftspolitische Untersuchung. Übersetzt und in einzelnen Teilen erweitert v. M. Warnack. Berlin, Heymann, 1909. XVI, 351 S. (Moderne Wirtschaftsprobleme. Internationale Beiträge zur neueren Wirtschaftsentwicklung. Hrsg. V. Leo. 1909. Bd. III). — *474, 510.*

Les socialistes et la paix. — «Journal des Débats», Paris, 1915, 11 novembre. — *290.*

Sozialimperialismus und Linksradikalismus. — «Bremer Bürger-Zeitung», 1915, Nr. 291, 13. Dezember, S. 1. — *721.*

«*Sozialistische Monatshefte*», Berlin, 1916, Jg. 22, Bd. 3, Hft. 21, S. 1091—1097. — *604.*

Sparkassen und Banken. — «Die Bank», Berlin, 1913, II. Semester, S. 811—812, в отд.: Aus den Handelskammern. — *66.*

Spectator. [Рецензия на книгу:] «E. Agahd: Großbanken und Weltmarkt. Berlin, 1914». — «Die Neue Zeit», Stuttgart, 1914, Jg. 33, Bd. 1, Nr. 2, 16. Oktober, S. 61—63. — *92.*

— *Die Kolonien der europäischen Mächte in handelswirtschaftlicher Beziehung.* — «Die Neue Zeit», Stuttgart, 1916, Jg. 34, Bd. 2, Nr. 1, 7. April, S. 16—20; Nr. 2, 14. April, S. 51—58. — *91.*

Stammhammer, J. Bibliographie des Sozialismus und Kommunismus. Bd. III: Nachträge und Ergänzungen bis Ende des Jahres 1908. Mit einem vollständigen Sachregister über alle drei Bände. Jena, Fischer, 1909. 473 S. — *566.*

«*The Statesman's Year-Book*», London, 1915. LXXXIV, 1536, 20 p. — *465, 470.*

— 1916. XLIV, 1560, 12 p. — *689.*

*«*Statistical Abstract of the United States*», Washington, 1912, Number 34, No. 117. — *714.*

Statistik der Depositen- und Spargelder. — «Die Bank», Berlin, 1910, II. Semester, S. 1200, в отд.: Umschau. — *162.*

Statistik der englischen Aktienbanken (England und Wales). — «Die Bank», Berlin, 1912, II. Semester, S. 695—696, в отд.: Die ausländischen Banken im II. Quartal 1912. II. England. — *152.*

«*Statistisches Jahrbuch für das Deutsche Reich*», Berlin, 1903, Jg. 24, S. 25*. — *447.*

— 1915, Jg. 36. XXXVI, 480, 114 S. — *16, 212, 456, 457, 460, 462.*

Steffen, G. Weltkrieg und Imperialismus. Sozialpsychologische Dokumente und Beobachtungen vom Weltkrieg 1914/1915. Jena, Diederichs, 1915. 254 S. (Politische Bibliothek). — *234.*

Steine statt Brot! Von einem Gewerkschafter. — «Grütlianer», Zürich, 1916, Nr. 255, 31. Oktober, S. 1. — *608.*

Stillich, O. Geld- und Bankwesen. Ein Lehr- und Lesebuch. Berlin, Curtius, 1907. 267 S. — *4, 26, 351.*

— *Nationalökonomische Forschungen auf dem Gebiete der großindustriellen Unternehmung.* Bd. I—II. Berlin — Leipzig, 1904—1906. 2 Bd. — *16, 26, 49, 149.*

Bd. I. Eisen- und Stahl-Industrie. Berlin, Siemenroth,. 1904. XII, 238 S. — *16, 26, 49, 149.*

Bd. II. Steinkohlenindustrie. Leipzig, Jäh u. Schunke, 1906. VI, 357 S. — *16, 49, 149.*

Supan, A. Die territoriale Entwicklung der europäischen Kolonien. Mit einem kolonialgeschichtlichen Atlas von 12 Karten und 40 Kärtchen im Text. Gotha, Perthes, 1906. XI, 344 S.; 12 Karten. — *217, 270.*

Tafel, P. Die Nordamerikanischen Trusts und ihre Wirkungen auf den Fortschritt der Technik. Stuttgart, Wittwer, 1913. 74 S. — *48, 88, 207.*

«*Der Tag*», Berlin, 1915, Nr. 82, 9. April. — *296.*

— 1915, Nr. 93, 22. April. — *295.*

Tardieu, A. La France et les Alliances. La lutte pour l'équilibre. Paris, Alcan, 1909. III, 365 p. — *503.*

Taylor, F. W. u. Wallichs, A. Die Betriebsleitung insbesondere der Werkstätten. Autorisierte deutsche Bearbeitung der Schrift «Shop management» von F. W. Taylor von A. Wallichs. 2. verm. Aufl. Berlin, Springer, 1912. VII, 137 S. — *49, 126, 215.*

«*Le Temps*», Paris, 1915, 13 novembre. — *262, 291.*

— 1915, 6 décembre. — *262, 293.*

— 1915, 7 décembre. — *262, 293.*

Thery, E. L'Europe économique. Ed. 2. Paris, Économiste européen, 1911. 332 p. (Études économiques et financières). — *180, 192, 212.*

Thesen über Imperialismus und nationale Unterdrückung der Redaktion der «Gazeta Robotnicza». — «Vorbote», Bern, 1916, Nr. 2, April. — *729.*

Thesen zum Referate: Programm des Schweiz. Grütlivereins. — «Grütlianer», Zürich, 1916, Nr. 235, 7. Oktober, S. 1. — *609.*

Tonnelat, E. L'Expansion allemande hors d'Europe. Etatsunis, Brésil, Chantoung, Afrique de Sud. Paris, Colin, 1908. XI, 277 p. — *179, 220.*

Troeltsch, W. Die Gewerkschaften Deutschlands im Kriege. — «Recht und Wirtschaft», Berlin, 1915, Jg. 4, Nr. 6, S. 137—141. — *258.*

Trop parler nuit. — «Journal de Genève», 1915, N 95, 7 avril, p. 1, в отд.: Bulletin. Подпись: Alb. B. — *297.*

Tschierschky, S. Kartell und Trust. Vergleichende Untersuchung über deren Wesen und Bedeutung. Göttingen, Vandenhoeck u. Ruprecht, 1903. 129 S. — *22, 49, 172, 216.*

Turmann, M. [Рецензия на книгу:] «Pierre Moride. Les maisons à succursales multiples en France et à l'étranger. Paris, 1913». — «Weltwirtschaftliches Archiv», Jena, 1914, II, Bd. 4, Hft. 1, S. 286—288, в отд.: Literatur. — *13.*

Tyszka, C. Löhne und Lebenskosten in Westeuropa im 19. Jahrhundert. (Frankreich, England, Spanien, Belgien). — «Schriften des Vereins für Sozialpolitik», München — Leipzig, 1914, Bd. 145, T. III, S. 1—291. — *719.*

Der Überblick. (Ein anderer Standpunkt). — «Schweizerische Metallarbeiter-Zeitung», Bern, 1916, Nr. 41, 7. Oktober, S. 1—2. — *611.*

Übersberger, H. Rußland und der Panslawismus. — In: Deutschland und der Weltkrieg. Leipzig — Berlin, Teubner, 1915, S. 393—423. — *505.*

Uhl, K. [Рецензия на книгу:] «Straus, Walter: Die deutschen Überlandzentralen und ihre wirtschaftliche Bedeutung als Kraftquelle für den Kleinbetrieb in Landwirtschaft und Gewerbe. Berlin, 1913». — «Jahrbücher für Nationalökonomie und Statistik», Jena, 1914, Folge III, Bd. 48, S. 544—545, в отд.: Übersicht über die neuesten Publikationen Deutschlands und des Auslandes. 5. Gewerbe und Industrie. — *196.*

Ulbricht, E. Weltmacht und Nationalstaat. Eine politische Geschichte der neueren Zeit von 1500 bis 1815. Vollendet und hrsg. v. G. Rosenhagen. Leipzig, Dieterich, 1910. XXIII, 685, 7 S. — *553, 583.*

Die Unternehmerorganisationen im Kriege. — «Archiv für Sozialwissenschaft und Sozialpolitik», Tübingen, 1916, Bd. 41, S. 277—297, в отд.: Sozialpolitische Chronik. — *371.*

Usher, R. G. Pan-Americanism; a Forecast of the inevitable clash between the United States and Europe's victor. New York, 1915. 419 p. — *726.*

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΟΝΟΜΑΤΩΝ

Α

Β

Γ

Ε

Ζ

Ι

Λ

Μ

Ν

Ο

Τ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΣΗ

Τυπώθηκε τόν 'Οχτώβρη τοῦ 1980
σέ 5000 ἀντίτυπα
Τυπογραφικά φύλλα 53

ΛΕΝΙΝ

•

ΑΠΑΝΤΑ

28